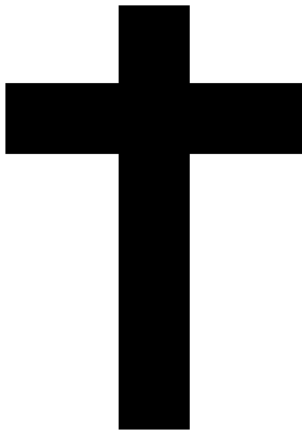

aúgen-anona-anon-aimma

Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa Language
of Papua New Guinea

aúgen-anona-anon-aimma
**Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa Language
of Papua New Guinea**
**Nupela Testamen na sampela hap Buk Stat long tokples
Usarufa**

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Usarufa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023
0cfeb85-a1ae-5e2f-a3f0-4c221d1d6c84

Contents

Áaimo Ataárainne	1
Máátiyu	16
Mááki	85
Arúke	118
Yóáane	192
nôrabi urááqtaba (Apótoro)	240
Arómani	307
1 Korítiani	335
2 Korítiani	364
Karétiani	383
Ipítiani	393
Pirípiani	403
Koráátiani	410
1 Tetaróniani	417
2 Tetaróniani	423
1 Tímoti	427
2 Tímoti	435
Tááítati	440
Pírímoni	444
Ibaru	446
Yêmiti	469
1 Pítaa	476
2 Pítaa	486
1 Yóáane	491
2 Yóáane	498
3 Yóáane	499
Yúti	500
Arébárétiani	503

Áaimo Ataárainne

12

Ítogo Abaramma Aáyaraiye

¹ Yawe Ítogo Abaramtaba téna, “Enamááqa, ení wayukagara, enaponi wayukagara yuwéya kemó emmó arátenna mararaqa wao.

² Kemá emma mamá ení márúqa anómma aurakeqa emmá atimua uyakanune. Ení awíqa mama anóni ona, abo emá yeráwápímmá atimuka inone.

³ Náyumo atimuqó uyakainomma kemá atimu umayike, abo náyumo taiáimo umakaiyamma kemá taiáima umayikanune. Abo máte kayuka mamárábímmá ekáké kemá atimuqá umayikanune.”

⁴ Abaramma tébéníqa tenikara móra tiyapa (75) auqa keena, Yawe Ítogo timamiteni-umá Abaramma Árání maruqa yuwéna witana Rotima Abaramte uraiye. ⁵ Abaram wení áanáqa Táraigara, wení ábákoni áanine,* máten-otamo yemó aikumarakaraq abo Áráníqo aikuyikara mayai wayukagaraq yiwiqmena Keinen mararaq marena uraiye. Abo yeráwáqá mareta Keinen koyarae.

⁶ Mikánábímá Keinen marabimma wayuka maawata, Abaramya mareta Keinen marabi wéqéta Tekem maruqa anón tayaipi Móre aukapa koyarae.

⁷ Yawe Ítogo Abaramka páquma weka téna, “Ení iyápórawaqa kemá ma-mará yimenune.” Miráitana, Abaramma Yawe Ítoga yaare mika tarouraiye.

⁸ Mikákémmá, Abaramma maréna Beter aabaumo utai aitabaqa uraiye. Aabaumo kuperaibaqa Beteriye, aabaumo utaiabaqa Ááíye. Mami kaya marukoni aukapimma wení yuwaiq-namma uraiye. Mika Abaramma Yawe Ítoga yaare tarourena monoqá timakaraiye. ⁹ Abaramma mikáké kómarena Négébé wiwiuraiye.

Abaramma Páqyakana Ítípi Máinenaq Kukaiye

¹⁰ Mitupaa Keinen marabi koyaimmá aayawa maeuraiye, aayawagómá anónikeitaba, Abaramma maréna paaqyakana Ítípiq mainena kukaiye.

¹¹ Ítípiq wemá koyanekeena aanakomma Taraitaba tena, “Kemó aonaunama emá kateko ínímmá maane. ¹² Ítípiq wayukama emmó aoneta, yeráwáqá miráitinoe, ‘mami nínímmá wenánáre.’ teta yeráwáqá kemmá tikameta emmá paa-ayuwaiya mainone. ¹³ Kemá wení amanaqune tinata, abo kema enauyawataba iraqoniqu matiketa tiyuwaiya enáitaba maeno.”

¹⁴ Aanibo Abaramma Ítípiqo witana, Ítípi wayuka wení aanaqa aonama aara-urane tírae. ¹⁵ Abo miráitana, Peroni anókayuka wemmá aonama aara-urane teta Peromma timamituweta awiqmeta Peroni naupa urae.

¹⁶ Mamin-initaba Peroma Abaramma iraqoni keuyakena anaégárq awai típítípiráóqá, mémeraóqa, purumakakáwáqá, pááqya ótirawaqa kémórórawakaraq, mayai wayuka, aaragárq waagaraq amikaiye.

¹⁷ Peroma Abaramni aanaqa mayai aitaba Yawe Ítogo tawi gari yuwaitana Perogara wení wayuka-annabi kukaiye. ¹⁸ Miráitana Peroma Abaramma áyarena tiraiye, “Emá nóra umatikano? Nóraitawa emá íma enánáre teq

* 12:5: Aran Abaramni abakowe

timatimikano? ¹⁹ Nóra-itawa emá wetaba ketímánáre tenara, 'kemá awiqma ketínári urauno'? Abo íbeqa manna enánáqibo, awiqme kówao!" ²⁰ Abo Peroma wení anó kayuka timayimitata yerawáqá Abaramma wakuyakawana wení aanakara máten otakaraq kemayena kouraiye.

13

Abaramya Roti Óqkaqokaq Urááye

¹ Abo Abaram maréna Ítípíke Négíbi utaiye, wenánákara mátetataqo wemó makai-kara, abo Roti wete utaiye. ² Abaram anón otanaqa aukaiye, wanitibi wakara, yaugara.

³ Mi maruqa Négíbikemma wemá maréna marutaba marutaba wéqéna Betel kaya (2) marukóni aukapi (Bétérikaraq Ái) emó-urái nakumorakaraq, yaaremo tarourai maruqaq. ⁴ Abo mikáqá wemá Yawe Ítogoka monoqá tiyakaraiye.

⁵ Abo Roti Abaramtemo uréré-émaimma wegáráq, poiayamma, wení nétuya yuwaiq-namma makaiye. ⁶ Abo yenákámó mi-mórábímmó maiyoyamma íma marago kanaraq umayikaraiye, yenákátí kurubi wákáwáqá anó powata íma mímorabi mae-waniq uráye. ⁷ Abo uniti áiqaimma Abaramte Rotini mayai wayukati aukapi páquraiye. Mi kánábímmá Kénánni wayukagaraq, Pérégít wayuka yeráwákáráq mi marabi máqe-uráe.

⁸ Abo Abaram Rotitaba tiráiyé, "Kerátámá morá-naemuye, kerátátí aukapikaraq, kerátátí mayai kayukabimma, keta uniti áiqaimma íma ténátae. ⁹ Anó maranamma kerátáyábá paa-maiye. Miráipowaka kerátá ókaoka-óyúye. Emá ayáánepaq winaqá kemá ayáánurapaq wonune. Emó ayáánurapaqo winaqá, kemá ayáánepaq wonune."

¹⁰ Roti múte aonama Yótén máte aruma nonárári-uráitana abo aonaraiye. Yawe Ítgoni yoka (Ítén yomma) éna Ítípíq Naer arura itana aonama Yówa aukapa-yukaiye. (Minna-íma Yawe Ítogoma Totomkaraq Komoraqa yikamma tawitawa urai-tupae.) ¹¹ Abo Rotima wetábá mátemma Yotenni aruma auyatuwena abo maréna aabaumo utai ááyápáq uraiye. Mikáké kaya (2) naka kúyotoqo émáyámma yatáqma ókaoka-uraye. ¹² Abaram Kénánni marara maitana, abo Rotima aru marukarawa-koni aukapi Yóten arugomma Tótom waqoka mainena wení nétuya terinamma uraiye. ¹³ Totom wayuka anómma Yawe Ítogoka tawí aaima ke-eta kumiq aaima uyakarae.

¹⁴ Rotima ayuwéna Abarammo kégoimma, Yawe Ítogo Abaramtaba tiráiyé, "Múte auramma aonama áubáqá, anaaépaqa, aayánepaqa, aayánurapaqa, máte aukapaqa máánarakemma aonao. ¹⁵ Mi-máte márámó emó aonanna kemá, ení iyápórawakaraq emá ákapaq aménúne. ¹⁶ Kemá ení iyápó-anna mama taíbariqona maragoni káitora iyáta abo íma wayuka yorautinoe. ¹⁷ Kómare-keewe maragoni ayátákaraq wení awaraqa kemó íbeqo emmó amunna marama aonao."

¹⁸ Miráitana Abaram wení netuya térínámmá yawítímena maréna Mamrini anó owak yarawakoni waqoka Íbáróni mainena uraiye. Mikaq Yawe Ítogoka yaare tarouraiye.

14

Abaramma Rótimma Mamá Ayukaiye

1-9 Mi-kánábímmá tiyaakagaraq kaya (12) aukomma Kinirawakaraq yeti wayuka Ketoraomani aménápá maqe-urammanibo tiyaakagaraq kaumo (13) auqo keimma yeráwáqá Ketoraomama aaiqa uyakaneta-urae. Móra-tiyapa (5) kinirawaqa yeti áái-wayukate yagarotareta Títími arubi aiku-tae, (Mipimma karakébarai unokoni arubine). Tiyaakagaraq kayaté kayate aukomma (1) Ketoraomagaraq kinirawaqa kaumo (3) ano maruka kíníráwáté yagarotareta aaiqa-umá móra tiyapa kini-rawaqa kótárae, repaim kayuka Átíróti Kanaim-kene, Yutim kayuka Amkene, Imini kayuka Kíríatam arubikékáráq.

Orim kayuka Tiya aita marukake abo maréta yeráwáqá Eriparani kammáq-makoni awaba waqókákáq áwátáq-urae. Mikákémó yemó yauwékámmá maréta tiyánepaq En-Mitiba yirae (mimaruqa íbeqa Katetire kete) abo yeráwáqá Áméréki kayukati máte-maragaraq abo mírauma Ámóri kayukamo Ayayona Tamaqo máqe-mamma yíkama-táwitawa-urae.

Abo Tótómqo, Kómóraqo, Ámaqo, Yiboikaraq, Berati kinirawaqa yeti ai-wayukate yakarotareta Títími arubi aaiqa yokauma yitauqa-yuqmeta yaurae, Érémqo, Koimiqo, Tinakaraq Éráti kinirawaqa aaiqa umáyikaneta, móra tiyapa (5) kinirawaqa kayaté-kayate (4) kinirawaqa umayikaneta.

Amurapema Tína waykatí kinie, Ariokima Éráti kayukati kinie, Ketoraoma Éréma kayukatí kinie, abo Titarima Kóimi kayukatí kinie, Mami káyáté-káyáté (4) kíníráwáqá maréta-wuráe móra-tiyapa (5) kinirawaqa aaiqa umayikaneta. Mi kíníráwáqá, Berae Tótóm kayukatí kinie, Timepae Yíboi kayukatí kinie, abo Berae Yowa kayukatí kinie. ¹⁰ Títim arubimma ano kaaweq* maikaraoko óriq uraitana abo minnamo Tótómkaraq Kómóra kinirawaqo kówata mátemma péqmareta anubata-owata, abo yaaima wayukarawaqa kaaweq maiqnobata metéqéta-ureta minnobaq pukae. ¹¹ Kayaté-kayate (4) kinirawaqa Tótómkara Kómóra kayukatí máte-otakaraq, máte-awaqa maméta kourae. ¹² Yeráwáqá Rotimma Abaramni anówaikopowata wení ótakaraq wemma awíkae Tótóm máqe-émailata.

¹³ Móramo (1) peqmarena yiwaigomma, Íbaru naaqa Abaramma timamikaiye máte-naimo paqima. Mikánábímmá Abaram Mámrini anó owaka yarawakoni waqoka máqe-uraiye (Mamri Amori nare). Mámri aunabakarata kayaqá (2) yikaraiye, Etikorogaraq Ana. Mami kaumo (3) watanonna Abaramte yakarotáráe. ¹⁴ Abo Abaramma wení anabaomma awíqma yeti anna-naka urae, mami-naimo keitena wemá kaumo ateretikaraq tiyaakagaraq eitiqa (318) aaiqa-iwayuka mátemma wení naupaqo páquramma yááyama aikutena, abo Téni waoka uréta yeti namuro kayaté-kayate (4) kinirawaqa wakae. ¹⁵ Noka-nawataqa Abaramma wení aai wayuka yaika-umá-yíkarena yíkaminena-itata kayaté-kayate (4) kinirawakaraq yeti aai wayuka péráwana Abaramma waqmena mírauma Ópa tiyánepaq aukapaq Támátikati koyarae. ¹⁶ Abaramma yauweqma máte notakaraq, Rotigaraq, wení ótakarate, aararaókáráq, yaimma wayukagaraq, yiwikaiye.

¹⁷ Abarammo aaiqo-umámo Ketoraomakaraq wetémo yakarotará kini-rawaqa kégotamatuwaimma, Tótomuke kinigo Abaramma Taba arubi yiréna aonaraiye (minna kinirawati aruwe).

* 14:10: kaaweq: kumayu káwéqá ammó awíqmakédamo atima óqtammo mámmá-karapa kawere

18 Miráitana Tárem kayukatí kinigo Metiterekimma aawakaraq wáénigaraq Abaramma mamá-ámíkaíye. Métítérékima uyátámaqma Ítgoni mononaupaq mayai-naare. 19 Métítéréki Abaramma atimuqá-uyakena tiraiye, “Uyátámaqma Ítogo maragará wíyomo taroqurai Ítogo Abaramma iráqoni-uyakaniye. 20 Amuramu-uyákao uyátámaqma Ítogoma noitababiyabo wemó aawaqna-ita abo aaiqo-umá ení namuro kótámakonna-aitaba.” Miráitana Abaramma máte-tatapikemma, móromora (1) máte-tiyaakabikemma Métítérékimma amikaiye.

21 Tótomke kinigo Abaramtaba tiráíye, “Wayukarawaqa ketime mátetataqa etábá mayao”.

22 Abaramma anonna-uráíye, “Kemá uyátámaqma Yawe Ítogoka ketí tiyaamma tikaq maraune, wíyokaraq maramó taroq-urai Ítogoka abo kemá araimma-tiyakaune, 23 Kemá íma-mórayataqa (1) ketábá mayánúne, íma móraqamma (1) keboqya tatagarare, kemá óta-naaqa aurakaune wemá timátikaiyaba. 24 Kemá kimmora ketí aaiq wayukamo nátúwá nawaka kanararé-ténúne. Abo náwamo ketémo uraiyamma Ánamo, Étikoragaraq Mamri paa yiyuwaiyata yeráwátí ótamma-máyátao.”

15

Ítogo Áatimá Abarámte Yarutaiye

1 Aaiqa umá ánátatuwena Abaram yitana, Yawe Ítogo kainapaq wekác páquma tiráíye. “Íma ikatí-uwo kemá ení weyure abo ení amuyataqa anón-uramma aménúne.”

2 Mirátitana Abaram téna, “Anómo uyátámamma Yawe Ítogo nóina emá timinónó kemá íma iyápó makaunabowana Éréyáti Tamatikatike ketí máte notamma kemó makaunna mayániye?” 3 Abo Abaram téna, “Emá íma iyápó timikanabowana ketí mayái naako ótamma abowání-iniye.”

4 Miráitana Yawe Ítogo Abaramtaba tiráíye, “Mínaaqa íma abowání inibo enarupiké ení iyápógo máte notama abowání iniye.” 5 Yawe Ítogo Abaramma awiqmema máápa Abaramma yaubarena abo timámikaiye, “Mute aabayápác wíyokarawaqa aonama abo yorautuo, kanarárá yorautínónópo.” Abo wemá timámikaiye, “Ení iyápó-anna mirará-ínóe.”

6 Abaram Yawe Ítogotaba araine-tiyákáitana, mináitábá Ítogo Abaramtaba arupúnáre tiraiye.

7 Yawe Ítogo ókaraq Abaramtaba tiráíye, “Kemá Yawe Ítogomo Úúqo Kárítián-kayukabike mami márá aména abowání-ikaeteq awiqme-iraune.”

8 Abo Abaram itáráíye, “Anommo uyátámáqma Yawe Ítogo, kemá mami márámó araimma abowáníqo-onunna, naara-umá itéqa-óné-onuno?”

9 Yawe Ítogo anónná-uráíye, “Nateqá purumakakárác, mémekaraq, awai típítipikárác mátemma kaummo (3) áúqó-uráiyamma mamé-iyó. Óqa máágará, paaya numa mamé-iyó.”

10 Abaram mimátémmá maména wekaq-iráíye, abo Abaramma máte kamma aukapike ataqqma ókaoka-uráíye. Numarátámá paa-yukaiye. 11 Abo akikirákómá arabéna kúmókumo mami árác wákátábá itana Abaram yikamma wárewara-uráíye.

¹² Minnámo aabaumo kuqperaitana Abaram púkímma-waguráitana mikákékámmá anó kumayuyatako wemhá yawaq-uyakaraiye. ¹³ Míkaq Yawe Ítogo Abaramka tiráiyé, “Ení iyápó-anna óq marabi namu-wayukara ínówe, mi-marabi kayukati kakobe maiyata kayaté-kayate antreti (400) auqa tai aaima-umáyikainowe. ¹⁴ Miráíyaq kemá mi káyúkámó kákóbérammo náyumo umáyikaiyamma meyámma ánná-yiménata abo mikákémmá ení iyápó-anna anó notakaraq mi márúqá yuwéta yawinowe. ¹⁵ Abo emá (Abaramtaba téna) amurámuyatapi ayátágana matuwé emá púyínata abo utayákainowe. ¹⁶ Kayaté-kayate antareti (400) auqa yáwínata* ení iyápó-annama yawuwéqme Kéinan yinowe mina Amoraiti kayukati kumi-aaimmo yemo-uramma íma ari-uráiyé.”

¹⁷ Minnámo aabaumo kupéráimma kumayuqá áuráitana Abaram aonaimma úmúpi iragó-tinibike irá-kamá yupayo-umáena kéqókéq wámmó Abarammo karama yáika-umarái aukapi yáuraiye. ¹⁸ Mitáo Yawe Ítogo Abaramte aamá tima-yarutuwena mirá-tiráiyé, “Kemá Ítípíke nokómmá maréna Ípáráiti anoo nokaq mami márá ení iyápó-anna yiménúne, ¹⁹ Kéni anna-kayukae, Kénat anna-kayukae, Kátmon anna-kayukae, ²⁰ Éti anna-kayukae, Périt anna-kayukae, Répa anna-kayukae, ²¹ Ámóri anna-kayukae, Kéinan anna-kayukae, Kírígati anna-kayukagaraq Yébuti anna-kayukati maramá kemá aménúne.”

16

Ágaya Ítímaeriyé

¹ Anyie-téna, Abaramma aanako Tárái íma iyápó aakama amewani-uráiyé. Miráitana Tárái wení mayai inaru Ítípíke aawiqa Aagama makaiye. ² Abo wemá Abaram-taba téna, “Yawe Ítogo iyápómo akáímó anamoriq umatikaiye. Uréya ketí mayai inarukote waténana iyápó ákáma tímíno.”

Abaram kanararé téna, Táráitaba tiráiyé. ³ Abo Abaram Kéinan tiyááka (10) auqa umátúwaitana wení aanako Tárái Ítípíke wení mayai inaruma Aagama awíqma awaikomma amikaiye. ⁴ Abaram Ágate wataitana, Ága amukarari uráiyé.

Minnámo Ágamo amukarariqo kéena wení ánákomma Taraimma aonama wemá mémápáq-yukaiye. ⁵ Miráitana, Tarai Abaramtaba tiraiye, “Emá mami úqmá abowání inone, kemó mamirámó Ágamo umatikaimma kemá ketí mayai inaruma enayápi makaunana, abo íbêqa wemá aonaimma amukarariqo ikakemba aumamé-uyéna kemmá aonama wemá mémápá yuwaiye. Yawe Ítogo eqkáráq keqkaraq aukapi yainaiye.

⁶ “Ení mayai inaruma enayápi maiye,” Abaram tiráiyé. “Nóra-áaimmo auyanammo íténanamo kanaaraqo ína-áaimma umákao.” Tarai tai áainuramma taroqumákáitana, Ága ayuwéna kouraiye.

⁷ Yawe Ítogoní énitóré (30) Ágama kaqmáápa poqnokóni waqókaq aonaraiye. Mi póqnoómá, Túwa wí-áákóni aukapaq waiye. ⁸ Énitóreko téna, “Ágao, Tarainí mayai inarugo emá nákakena íréya, nákararaq kewono?”

“Kemá ketí kawaa inimma Táráinopake péqmare kégoune,” Ága anónná-uraiye.

* 15:16: Kayaté-kayate anna-kayukamo paqiyapíke.

⁹ Mirá-titana, Yawe Ítgoní énitóreko wemmá timámikaiye, “Yauwéqma Táráinopaq uréya abo wení aamá waraao.” ¹⁰ Ókaraqa Yawe Ítgoní énitóreko tiráiyé, “Kemá ení iyápó-anna mama néturiq umáyíkáната íma wayuka yorautinoe.”

¹¹ Yawe Ítgoní énitóreko keqnámmá Ágataba tiráiyé, “Amukaraq emá íbêqa mannabowa emá inamaí akainone. Emá Ítimairiye-te* áwíqa yamamiyo, mináaitaba Yawe Ítogo ení uqmamá Ítáyamena emmá áwáqnaiye. ¹² Wemá Ítimairi abáq iyáká umá maniye, wemá máteq kayuka aaiqa umáyíkáinata abo máqte kayuka wemmá aaiqa uyákainoe, wemá nékaq ataaramá wení arainibike maniye.

¹³ “Yawe Ítograma Aaga Er Roi awíqa amikaiye, minná miráténa, emá Ítogo kemmá timóné, abo yabitikane,” Aгаа tiráiyé. “Kemá íbêqa puqkónáq-únapike páá-maune, kemó timónai Ítogramma aónatuwaune.” ¹⁴ Min áitábá, mi pórónókómmá Bíyá Ráqá Rói áwíqa keyae, Kátétikaraq Báréti marukoni aukapi íbêqa páá maiye.

¹⁵ Miráitana, Aaga inamáí Abaramma ákáyamikaiye, abo Abaramma Ítimairiye áwíqa miníyápógómmá yaamámikaiye. ¹⁶ Abaram étiqa tenigaraq móra tiyapakaraq móra (86) auqa keitana Aaga Ítimáirimma ákáyamikaiye.

17

Aummó Karain Aímma Timá-yarutaiye

¹ Ánibo Abarammo náinia tenigaraq náinia (99) auqa kéitana Yawe Ítogo wekák páquréna tiráiyé, “Kemá Ítogo Wenóqyae, máte-tataqó taroq-innapímmá kekák amakákí-uréyá íráqó-maiyatapi máo. ² Kemá eté keti aama-yarutuweka abo emá nétu iyápó-ánná aménúne.”

³ Minnámo kéitena Abaramma óipake Ítogoka marabí awautaitana abo Ítogo tiráiyé, ⁴ “Kemó-itaqá pórómáti eté kemá umátuwaune. Emá nétuqya maruti yibowá máinone. ⁵ Íma ókaraq Abaramue áwíqa yainowe, íbêqa ení augen áwíqa Abara-ámue. Kemá emmá nétuqya maruti yibowámó áúrákáúná áitaba, ⁶ kemá emmá maamá iyápó-anna néturiq uyákána mayáínóne, ení iyápó-annarawaqa anó maruqa áúráyata abo kínirawaqa epiké páqinowe. ⁷ Kemá keti pórómáti yabíyénana matúmatu-íníye, eté ení iyápó-annaraokaraq abo yeti iyápórawate, kemá ekáráq ení iyápó-annarawatí Íto mánune. ⁸ Máte Kéinan marabimmo íbêqo namuq nákáq-umá máнна kemá aménúne. Mi mára egáráq ení iyápó-annatí mara ákáqpaq aukiniye, abo kemá yeráwátí Íto mánune.”

⁹ Abo Abara-ámma ókaraq Ítogo timámikaiye, “Emá aamó-timarumakaunnamo timámunna waraó, ekáráq ení iyápó-anna mikáqo páquqteta wínómma miráoro. ¹⁰ Maminná keti yarumata-aíne eté abo ení iyápó-annamo, mamin aimmo-yarumatamma kéréwáqá yabíyéro: Máte inamáí árákáráwáqá íbôwáqá-umáyikao. ¹¹ Emá ení aukoni kebó-áúwárátí káráma awaméká-maraó abo mami áwáméqá kerátátí áúkápimmo timá-yarúmakauyane. ¹² Minnámo epikémmó máte inamáí árákáráwáqó páquqteta-yínómma íbôwáqá-umáyikao náwamo étiqa (8) kanamo-kéinna, náyumo ení náupaqo páquráiyammo, yaurákémmó ópaq nakake mayaniq-urénagaraq nayumo ímo epikémmó páquráinae. ¹³ Emá íbôwáqá-umáyikao nayumo ení náupaqo páquráinnakaraq,

* **16:11:** Ítimairiye awikoní áímma, minná “Ítogo itatimiye”.

emó ení yaurakémmó meyání-uránae. Ketí yarumatan-naiko eté awaméka matúmatu-íníye. ¹⁴ Návamo ibôwáqó ímo-uráinna waraowaqa timákáiyata ketí wayukabike kóino, wemá ketí yarumatan-aima arátuwaiye.”

¹⁵ Ítogo ókaraq Abara-ámma timámíkaiye, “Íma emá ókaraq enánáqa Táraíye tiyó, íbêqa wenáwíqa Térae maniye. ¹⁶ Kemá atimûqá-uyákánana abo wemá iyápo ákama aminíye. Kemá atimûqá uyákánana abo minná wemá anó-marukarawatí yinówa mániye, kínirawaqa wení iyápo-annaraopike páqinowe.”

¹⁷ Abara-ámma marabí ótípaqe awaúténa wiráke-ena abo we-áímmá tiráíye, “Kanaraq móra antareti (100) auqo-uráinna-nako iyápo máyání? Kanaraq Téra náinia teni (90) auqo-uráimma páa iyápo ákání?” ¹⁸ Abo Abara-am Ítogomma itáraiye, “Táyánámmá-itáúnna emá ketí iyápo Ítímaerima amammá áminó?”

¹⁹ Mirátitana Ítogo téna, “Ímiye, Téra inamá akama aminíye, abo emá Áítikiye-te* yamáminone. Kemá weté ketí yarumakaunna-aimma maamá-páqonune, mami yarumata-aimma ekáráq ení iyápo-annabi matúmatu keráwáté iniye. ²⁰ Abo kemó Ítímaeritabamo itáúnna emmá Ítáyamenune. Kemá áráimma íráqóni uyákanune. Kemá táíbaq améqa abo kemá ókaraq táíbaq iyápo anna aménúne. Wení tiyákagaraq kaya (12) iyáporáwáqá móramora ááiti-anómma auráiyana abo kemá maamá anó maruqa áurakanune. ²¹ Abo ketí yarumata-aimma kemá Áítíkite maamá páqonune, Térama mami kánarákémhá méyá áúkákq iyápo ákámá aminíye.” ²² Minnámo Abara-ámtemo aamó timá-kánatatuwena Abara-ámma Ítogo áyukaiye.

²³ Mitátoq-uramma Abara-am Ítímaerimma káwirena, abo mátemmo waamo wení náupaqa páquraiyamma, meyákákémhá meyáníq-uráikaraq, mátemmo waamo wení náupaqa maemma wemá ibôwáqá umáyikaraiye Ítogomo timámíteniq. ²⁴ Abara-ámma náiniqa tenigaraq náiniqa (99) auqa-ke-ena ibôwáqá-uyákárae, ²⁵ mikánaráqá wení ániko Ítímaeri tiyákagaraq kaummo (13) áúqá kéitana. ²⁶ Maaka mimórá kánaráq ibôwáqá-umáyikarae. ²⁷ Yáimma wayuka mátemma waamá ibôwáqá umáyikarae, Abara-ámni náupaqa páqurabiyo ópaqnakake meyáníq-uráimma weté ibôwáqá umáyikárae.

18

Kaumo Námúq Wayukae

¹ Yawe Ítogo anón owak tarawakoní ááikaq Mámari Abara-amka páqurai aine. Abara-am wení térinakoní oqta-ákákq aanónaqa-kamákenamo-íkaq maramáqe-uráíye. ² Abara-ám múte aónaimma kaumo (3) káyúká áúbáq itó-umakurae, minnámo káyimonena wení térinamma yuwéna uyaténa koyimónarena, abo yeráwáká koma-marabí awaútaiye kayoné-áimma yirátiraiye.

³ Abara-ám móra waikotaba (1) mirátiráíye, “Ketí Anóko,* kanaráq íráqóáimma-tirátima makákq ketí náoq máíyáq kemá tíwáqnaonó. Íma ení mayai-naqa kótao. ⁴ Nommá kemá maméq-yená abo emá áítauqa tetekéya ma yágóní ááipi agao. ⁵ Kemá ááwáqa maméq-mátímenaraq keráwáqá namá aqkonná-umátuweraq mikákémhá páa keráwátí ammá wínówe. Ketí naoqa yiráneteq kemá timurámu-maráune.” “Katekowé-íráqone,” yeráwáqá anónná-urae, “emó ónae-tinaiq uwó.”

* **17:19:** Áítikiye áwíkoní ááimma, minná “wiráe”.

* **18:3:** Anókowe áwíqa minná Ítogotaba tiráíye

6 Abara-ám uyaténa térinaupaq uyápékurena Térámma timámíkaiye, “Kabequmá kaumo (3) tápéqa† páráwaqa yaqmqáwaq paretiráwáqá agayaó.”

7 Abo wemá Abara-ámma uyaténa nákaqo wení purumakakáráwáqó mápaq-uréna abo móra (1) íbêyamma álnóra purumakamma áuyakaiye, kabeqitana Abara-ám wení mayai-naqa amitana wemá ikamma abo ááwáqa yokaaurae. 8 Aqa ááwáqo yokaakeimma, Abara-ám ikaq nánánókaráq, auke nananokara abo purumakammo agama yokaamátakaraq maména mamin ááwáqá máyímíkaiye. Minááwáqó-kénámmá Abara-ám itoumá yagóní áipi yetí waqokqa maena-yiwe-uraiye.

9 “Nákaraq enánáqa Téra maiyo?” yeráwáqá wemmá ítárae.

“Térinaupaq maiye,” tiráiyé.

10 Mami kaumo (3) namu-wayukabike móra-waigo (1) Abara-ám taba téna, “Kemá yawwémma mamirá-kánáráq méyá-náúkák yénúne, abo enánáqa Téra iyápó mayaniye mi-kánáráqá.” Téra yinaepaq térinakoní otaraq maena ítáraiye.

11 Mááka Abara-ámkaraq Téra áqa wayuka-ariqa aukuraye, abo Térama araqná-urapowana imá iyápó ákáwani-uráiyé. 12 Mirátitana Téra áuyánámá-kéitena wetábá wírá-uráiyé. “Máákakorata wayuka-ariq aukuraye ima iyápó ákawaniq-uraubo kemá íbêqa iyápó akánú?”

13 Yawe Ítogo‡ Abara-ámma ítaraiye, “Nóra-itanawá Téra wírá-kenawa téna kemá araimma iyápó akánú, íbêqo kemó araqnámo aukúnnapikemma?

14 Kemá Yawe Ítograma ima mórayatoko ummáyatikaniye. Kemá yawwéqma enopaq timákáunna kana méyá áúká yenana abo Térama inamáí iyápó mayaniye.”

15 Téra ikatíq-éna, “Íma wira-uraune téna,” kaqarí-tiráiyé.

Abo Yawe Ítogo téna, “Araimma emá wírá-uráne.”

Abara-ám Ítogotaba Tótóm Wayukayaba Yíwáqna-owo Tiráiyé

16 Mi káúmó (3) námú wáyúkámó itóuma kóinekéta yeráwáqá márúte yuqmá Tótóm aónarae, abo Abara-ám apaq yiyuwáinéna maréna yeráwáté uráiyé.

17 Minnámo maréta kéwowana, Yawe Ítogo wenáuyánánóbáq tiráiyé, “Kemá kanaráq Abara-ámma yawáq-uyakanu kemó nóratatariqo ónúna. 18 Ímiye, nóínaitabiyabo Abara-ám anó imamukaraq marukarawatí yubiqá áráimma maniye, abo wetábáétéq máte marukarawakomma ma-márábímmá íráqoni umáyikanune. 19 Kemá áqa wemmá tiyákátukaun-nabowana wemá wení iyápó-anna timáyiminata ketáá warainówe, yeráwáqá íráqon-aikaraq abo tágamayatarioró. Miráiyana Yawe Ítogo Abara-ámmo wemó tiyákárimma aminiye.

20 Abo Yawe Ítogo Abara-ámma timámíkaiye, “Kemá Tótómkaraq Kómórati anónibiqá yáqyíqámma itaune, yetí kúmi-áiko anóni-umá táwítawa-iyé. 21 Miráipowaqa kemá kukéq aónanune áárimmo yetí táí áimmo taróqómma.

22 Mikákémmá kaya (2) námúnákárátá Tótóm aukapaq wuráye abo Yawe Ítogo Abara-ámte páá mikák máqe-uráiyé. 23 Abara-ám Yawe Ítogoní waqókák yiréna ítáraiye, “Emá áárimma kateko wayukate táwí wayuka yíkamino?

24 Minnámo móra-tiyapaq tiyáka (50) kateko wayukamo máraiyamma, emá páá máte kayuka yíkame abo emá iyaq mami kátékó wáyúkátí áitaba yiwímmá

† 18:6: 20kg-miraramma. ‡ 18:13: Mi kaumo (3) namu-wayukabikema, mora (1) mina Yawe Itogowe

kamayikaino? ²⁵ Ímiye, kúmiq wayukamo yíkaminema emá íma kateko wayuk-
agaraq yikaminone, kúmiq wayukate kateko wayuka íma mimóráwái úqmá
mayainowe. Emá íma mirárá-ínóne, kimmora (1) nááwamo mamárábí máte
kayukamo yainánimma emá maane. Emá íráqón-áimma taróq-ínóne.”

²⁶ Yawe Ítogo anónná-uráiyee, “Yeráwátábáé-téq íma kemá yíkamonune.”

²⁷ Abara-ámma yauwéqma Yawe Ítogotaba tiráiyee, “Kemá íbêqa Anókote aámá
ténáq íma ikátí-une, kemá pátátáune, káitóra-uráúne. ²⁸ Minnámo móra-tiyapaq
(5) imó-maatabawte, kanaraq máte kayukate mami káyúká yíkaminone?”

Yawe Ítogo anónná-uráiyee, kemá aónánana kayaté-kayate tiyakagaraq móra-
tiyapaq (45) wayukamo maiyaqa, kemá íma yíkamonune. ²⁹ Móragaraq
Abara-ám Yawe Ítogomma ítáraiye, “Abo kayatá-kayate tiyaka (40) wayukamo
maiya emá náraq ínónó?” Yawe Ítogo téna, “Kayaté-kayate tiyaka (40)
wayukayabaetéq íma kemá yíkamonune.” ³⁰ Abara-ám téna, “Kanaráqibo,
Anóko íma áyataba umátike tiyúwénaq ókaraq emmá ítáno, emá náraq-ínónó
minnámo kaumo tiyáká (30) kátékó wáyúkámó maraiyama?” Yawe Ítogo
anónna-uráiyee, “Kemó aónánanamo kaumo tiyáká (30) wáyúkámó maiyaqa
kemá íma óqa yíkamonune” ³¹ Abara-ám Yawe Ítogomma ítáraiye, “Kemá íma
ikátí-éqa ókaraq aamáitanáq-úne, emá náraq umáyikainono minnámo kaya
tiyáká (20) kátékó wáyúkámó mi márúpímmó maiyama?” Yawe Ítogo wemmá
anónná-uráiyee, “Mami káyáa tiyáká (20) kátékó wáyúkátí áitabae-téq íma kemá
yíkamonune.” ³² Ókaraq Abara-ám Yawe Ítogomma ítáraiye, “Kanaráré, Anóko
íma ááyáqa-timiyó, tiyúwénaq paki mórákaraq ítáno. Náraq emá ínónó, tiyaka
(10) wayuka-urammo mi márúpímmó maiya?” Yawe Ítogo anónná-uráiyee,
“Páa tiyáka-urammo (10) kateko wayuka mi márúpímmá maiyamma kemá íma
yíkamonune.” ³³ Yawe Ítogo Abara-ámte aamo témáyamma kánatena, wemá mi
márúqá kéyuwaimma Abara-ám yauwéqma naópaq kóuraiye.

19

Tótómkaraq Gómóraq Itogo Mamáá Táwítawa Uráiyee.

1 Mi énáikáq kaya (2) énitórékó* Tótóm kóyárayee. Rótima Tótóm
marukomma uyáperai ákákq maraqmáqee uráiyee. Minnámo kaya (2) énitóré-
rátámó keyimonenama ítoumá yenákátópaga uréna wemá marabi ótipake
yenákáráq awáutaye. ² Rótí téna, “Timuqá-matikáúne ketí anókoratae. Ketí
naupa yekao. Kenáká títuqa tete-kékaq keté watáiyaq abo abéya máí
nókápáq kenákátí ammá wiyoyee.”

Kaya (2) énitóré kórátá téta, “Ímiye, kerátá makáq máte kayukamo kaikuyo
maruka wáéyúyee.”

³ Mirá-kéteyataba Rótí aqkonna-umá kítitaba yenáká maréta Rótite abo wení
naupaq koyárayee. Rótí yenákátí ááwáqa yoká-umá abo (íma itorái káná íma
mai) pareti agamá yímítata naráe. ⁴ Kaya (2) énitóré kórátá yú-waiyeta kéoyana
máte wayanammá Tótómkemma, mapukáráq wayúka ariqa Rótiní nammá
yáútúraq-umákae. ⁵ Mami káyúká Rótimma áyarae, “Nákaraq kaya (2) námú-
nákárátá enópaqo yéyamma mááyo? Naaupake yiwíqma máápaq yukénata
yenákáté ketáá aarukáríq onnatáó.”

* **19:1:** Pimo tiraima kaya namu-nakarataya-bamo tiraima, mina mami kaya ayakara nakae (18:22)

⁶ Róti yimónaiḅaq máápaq yáúbarena abo anaéḅake oqtá áúyakaiye. ⁷ Róti téna, “Ímiye, ketí wayukama, íma tai-áimma taroqoro.” ⁸ Aónaro, kemá kaya (2) ínárú íma waté watayamma yíkaraune. Yukaiyaq kemá yimíqma máápaq márúte-timíkanaq abo keráwáqá nówaitataqo tikáimma yeráwáté oro. Abo ketí namu náká íma moráyataríq umáyíkaró. Ketí naaupaq yiráyapowaqa yabíq-yikanune.”

⁹ Abo yeráwáqá mirátirae, “Pááḅaq yááwao oqtarákémmá,” yeráwáqá téta. “Rótima íma maruq áinare. Abo íbêqa wemá ketátí kawáá máínénábiyo! Ketá yenáká kótámamqma emmá táwí-áimma uyákanunatae.” Mirákéteta innene-umá Rótimma abúbúqma maré-kéwéta oqtá yokiránéta-urae.

¹⁰ Mirámó-kéomma kaya (2) énítoré kórátá oqtaráké Rótimma yabitimá yauwéqma naupaq kéyuweta oqtá áuyatukaye. ¹¹ Mi káyá (2) énítoré kórátá máte wayuka oqtaráqó mááqe-émámma maabukaráq wayuka ariqa maamá kumayuriq umáyíkáitata yeráwáqá íma oqta aónarae.

¹² Kaya (2) énítoré kórátá Rótitaba téta, “Íyaq emá yaimma anna wayuka maapi Tótóm maqa yíkárano, mirauma enairó-utama, ení ánimaqa enayámummaqa yaimma ení arainibíkémá?” Máraiya-moema yiwíqme mamipíké kóró. ¹³ Kerátáa mami-márúqá maamá táwítawa-óyúye. Yawe Ítogo Tótóm kayukati ááyama ibiq-aimmo yaqyíkamma ítáimma anóni itana timátíkaitaka mami-márúqá maamá táwítawa-óyakae.

¹⁴ Miráketeyataba, Róti maréna uréna wení ayamummatí aanabo-iyápóróqá timáyimíkaiye. Róti téna, “Uyatéraq ma márúqá yúwaro, Yawe Ítogo áqa ma márúqá maamá táwítawa-ínékeiye!” Abo wení ayamummatí aanabo-iyápóróqá ábê-aimma kétiye-téta yúyánápi tirae.

¹⁵ Iráqma-tágaimma, kaya (2) énítoré kórátá Rótimma yokage-umá timámena, “Uyaté enánákaráq enayámummaqa yiwíqme kówao, ímo-iteqoweqa keráwákáráq Tótóm marukote aweké mayainówe.”

¹⁶ Abo Rótimo mayámaramo kéimma, kaya (2) énítoré kórátá Rótimma ayákaqa yátoqma ánákokaraq, wení kaya (2) áyámúmmá yiwíqme yokege-umá Tótómke máápaq yáúbaraiye. Yawe Ítogo yeráwáqá áyáqa yimíkaiye. ¹⁷ Minnámo kaya (2) énítoré kórátá yiwíqma máápaqo kéyiyuwena, móra (1) enitoreko téna, “Uyatéraq keráwátí túyaba kóro. Íma wáéqma aónaro, íma móra-aakapáqá mami árúbáqá agaro!”

¹⁸ Abo Rótima anónna umá-téna, “Ímiye ketí anóko, timuqá-marakáúne. ¹⁹ Emá íraqonni umátike abo emá anómma iraqon áimma ketí táaraqo yabítíkanna tiráténé. Abo kemá íma anubaqá uyónúne. Kemá mamin umágó aapaq yátóráinaq puyónúne. ²⁰ Képi keboqyá maruqa aónao, íma népáq-urane, tiyúwéna péqmare mi kébóqyá márúkáqá wono. Miraonana kekáq puiyataqa íma yíkae.”

²¹ Móra (1) enitoreko Rótitaba téna, “Kateko-úráné, kemá enááraqa kanararé-tiyakaune. Emó ténná maruqa íma maamá-táwítawa onune. ²² Ánibo uyaté-péqmare kówao mi marukaq. Kemá íma móra-yataríq urána emá mi márúkáqá kówao.” (Rótimo peqmarenamo urai marukoni áwíqa Yowa)

²³ Róti Yówa koyaitana áábáúma utaráiye. ²⁴ Miráitana Yawe Ítogo wíyôḅḅake iragáráq kawabába-oqtamma yúwaitana Tótómkaráq Kómóra kukaiye. ²⁵ Yawe Ítogo máte maruqa agamá táwítawa-uráiyé, Yóten arukaraq wayukamo mi

márúpímmó máékaraq, mátetataqo mi márábímmó waimma. ²⁶ Miramokéimma Rótini ánáko anaepaq waéqma aónaimma, wemá maamá úgorá-ótákáq umákuraiye.

²⁷ Máí nókápáqá Abara-am ítóurena yauwéqma Yawe Ítogokaq watá-tirái marukaqa-uráiyé. ²⁸ Abara-ám márúte aónaimma Tótómkaraq Kómóraqa, Yóten arubimma abo máte marama aónaraiye, abo irabíkéká-umá anó-kairaya umumma mi márábíkémá utaimma aónaraiye.

²⁹ Abo Ítogomo mi árúmqá táwítawa kéumatuwena Abara-ámma áúyanámá-ítáyamikaiye, ááka-itana Ítogo Tótómkaraq Kómóra maruqo táwítawa kéena Rótimma áwíqma máápaq ayuwáitana íma aweké mataiyé.

Rótigaraq We-nayamummaqa

³⁰ Róti wení kaya (2) ayamukorátáté Yówa maiyaba ikatíqéna yeráóqá anubaq mainena utaiye. Wegáráq wení kaya (2) ayamukote muriánnóbáqá máqe-uráe. ³¹ Mórataoqa (1) ananowáá aukotaba téna, “Ketiborátá anónuqma-kaiye, mamarabi aaimmá máte-marabaqa, kerátáté mainomma íma-wá-mae. ³² Kerátá táinomma ketibokárátá amiqma neginági uyákátuwekaq weté watéka iyápo mayáyúye.”

³³ Mi nókámmá yibowámma táinomma yenáká ámituweta, ananowá maréna weté watáiyé. Yibowá Róti wetemo waimma íma iteone-uráiyé.

³⁴ Méyá mi énáikáqa ananowá aukotaba téna, “Énai nokamma, kemá ketiboté wataune, kéqnamma íbê-nokamma kerátá táinomma amiqma neginági uyákátuwaya abo emá ure weté waténaka wekáké iyápo mayao.” ³⁵ Mi nókámmá kéqnamma táinomma yibowámma ámímma neginági uyákátuweta, áukonaqa maréna abowáte wataiyé. Kéqnamma yibowámá nóraq-oyamma íma itéone-uráiyé.

³⁶ Miráútuweta kaya (2) ánánókórátá yibowákáké yímukarariq-uráiyé. ³⁷ Ananowámá inamáí ákáma abo Móáp awíqa ámikaye. Móáp kayukati yibowá íbêqa-maiye. ³⁸ Áúkoma miráuma inamáí ákáma Péqámi awíqa yamámikaiye, Ámónaiti kayukati yibowá íbêqa maiye.

20

Abara-ámya Ábíméréki

¹ Abo Abara-ám Mámrikémma maréna Négébéq aukapaq koyaréna, Kátétikaraq Túr aukapi máqe-uráiyé. Páqya-kana Abara-ám Kéra kémaena ² abo mikáqá Abara-ámma wení ánáqa Térataba, wemá “Ketímánare,” tiráiyé. Abo Ápímérék Kéra wayukati Kíni-bowana, wení mayai wayuka timáyikáitata Téramma koma áwíqmeta yewana Ápíméréki mayákáraiye.

³ Miráowata, móra (1) nókámma Ítogo Ápímérékikaq kainapáqá páquma timámikaiye, “Emá puyínóne, emó aaramó awiránna áitaba. Min ínimmá waataké íníne.”

⁴ Mirá-kétitaba, Ápímérékima Térani waqóká íma wuré-nabowana, mirá tiráiyé. “Ítogo emá kanaraq kekáráq yepímmó ummamó-ímo mai-kayuka yíkámínono? ⁵ Abara-ám kekáráq timátimena, Térataba ketímánare titanawaq, abo Térana timátimena Abara-ámtaba ketiyóbíye tiráiyó. Kemá táágama tuyanakake mamitátáqá taroquráunanibo kemá íma tai-áimma taroquráune.”

⁶ Miráitana Ítogoma kainapáqá timámikaiye. “Áraíne, itéq-aoneq-uráune, emá táágama auyanakake mirá-uráne, miráitáq kemá íma emmá ayuwauna

ketúraqaqá táí áimma taroq-uráne. Mináitábá, kemá íma emmá ayuwauna wete watáne. ⁷ Ánibo waa ánáqibo yauwéqma tiyákenana awaikókáq wíno. Wemá ketí óyáúqnare, nunamummá wemá tiyákaina páá mainone. Ánibo, emó ímo yauwéqma awaikókáqó timá-kemoema egáráq ení wayukagaraq puyínóe.”

⁸ Óóqa máí nókápáqá Ápímérék wení anó-kayuka yáyama áikuyikarena Ítogo kainapáq máte-naimo timámimma timáyimíkaiye, wení anó-kayuka anómma ikatí-uráe. ⁹ Abo Ápímérék Abara-ámma áyarena tiráiyé, “Emá nóraq ketámmá umátikárano? Kemá íma móra táí-áima taroq-uyákáraupo. Minnámma emá kekáráq ketí anó-maruqa anó tigaeta mamiráumá timénó. Emá íma taroqówai áimma taroq-umátikane.” ¹⁰ Abo Ápímérékima Abara-ámma ítáraiye, “Nóra náitabawa emá mamiráumá-uránó?”

¹¹ Abara-ámma anónná-uráiyé, “Kemá túyáánápí-téqa mami márúkák wáyúká íma Ítgoní áqa áraimma ínópowata kemmá ketínákake tikatuweta ketínaqa mayainóe tiráúne. ¹² Móra-aayapaqo-itannama árainuramma mami ínimmá ketímánare. Wemá ketibokákémmíbo, íma ketinókakene. Miráitana ketí náqa wemá áúkaiye. ¹³ Minnámo Ítogomo timátimenamo, enaboní márúqa yuwé kówáo titaqá kemá Térataba téqa, ‘Nánaukapaqo wóyúyamma emá ketábá keti-yóbiye tiyó,’ Emó ení íráqó-náimno mamiráuma tirátine-moema.”

¹⁴ Abo Ápímérékima, tipitípkaraq, purumakakáráq, mayai wayukama, aragáráq wagaraq Abara-ámma kámena abo wení ánáqa Téramma yauwéqma ámikaiye. ¹⁵ Mirá-umátuwena Ápíméréki tiráiyé, “Máte maramo kemó yabiyúnna aónatuwe yuwé emó akáínnaraq nákaqo mánáetinaráq áuyatuwe abo máo.”

¹⁶ Térataba wemá téna, “Kemá téniqa antreti (100) ara tauma* enayóbimma kámune. Kemó táí-áimmo emmó taróq-uyákáunaraqo ayumí ení wayukatí yúraqaqa amúne. Epímmá íma aweke maiye.”

¹⁷ Miráitana, Abara-ám Ítogokaqa nunamummá-titana, Ítogo Ápímérékigaraq wení ánákogaraq, wení mayai-inarurawaqa íráqónni umáyikaitata yauwéqma iyápó yíkarae. ¹⁸ Ápímérékimo Abara-ámni ánáqo mátai-náitaba Ápímérékiní aara-iyápó Yawe Ítogo máte yíyáqa auyatukai.

21

Áitikimma Marákáraiye

¹ Yawe Ítogo wemá tiráiteniq-umá Téramma atimuqá-aména abo wemá Abara-ámno pórómátimo-uyákárainimma kíqna-uramma taróquráiyé. ² Mí kánáráq-úrámhá Yawe Ítogo Abara-ámno pórómáti-uráimma, wemá anónuqma-áuráitana, Téra ámúkarariq-uréna inamáí ákama amíkaiye. ³ Téramo ákáyami iyapo Abara-ám Áítikiye áwíqa yamámíkaiye. ⁴ Abo Áítikimo móra-tiyapakaraq kaumo (8) kánámó kéimma, Abara-ám Ítogomo timámíkaiteni-umá Áítikimma ubayammá-uyákáraiye. ⁵ Abara-ám ántárétiqa (100) auqa itana abo Áítiki wekáké páquraiye.

⁶ Téra tiráiyé, “Ítogo wirágara amurámu timiye, abo máte-wayukamo iyápómo kemó akáúnnamo minná-itétama kete yeráwáqá wíra-inówe.” ⁷ Aniyeténa

* 20:16: Miráuma wení umamá 11.5kg ara-tauwe

Téra tiráiyē, “Íma-mórawaigo Abara-ámtaba téna kettaba min iyápó ákáyamiyiye tiraim-manibo, kemá íbêqa Abara-ám anónumma áúráiipi iyápó ákáyamune.”

Ágakaraq Ítímaerima Timá-yíkáraiye

⁸ Áítiki anómma-auréna abo ááwáqa naraiye. Mi kánáráqó Áítikimo naammo némaimma yuwéna ááwáqo kénaimma Abara-ám anó nawaqa agayákáraiye.

⁹ Téra aónáima weni mayai-ínikóni ánimma Ítímáeri Áítikimma wíra-uyákáraiye.

¹⁰ Miráitana Terá Kówánai-tena Abara-ámtaba tiráiyē, “Mí máyái ínókáráq weni ánimma wárenata kótao, íma Ítímáeri ení ótamma ketánikote yainániye.”

¹¹ Minnámo Téramo ti-náikómma mamá anómma Abara-ámuni auyanakoma táwítawa-uráiyē, nói-náitababiyabo Ítímáerima wenáni-karaqiyē. ¹² Abo Ítogo Abara-ámtaba tiráiyē, “Íma emá umma-áúyánámmá itaó enánikotabakaraq ení mayai ínimmá. Nówai-naimmo Téramo tina itaó, nówai-náitababiyó Áítíkkake kemó porómáti-uyákáraunna emá iyápó-anna mayáínóne. ¹³ Kemá Ítímáerimma nétuqya iyápó áménana yeráwáqá abo mamá anó maruqa-páqinowe, minna wema enánipowana.”

¹⁴ Máí-nókápáqá aabêyanapimma Abara-ám yáimma awakaraq nonán-yaqmá maténa Ágámma amikáiyē. Wemá Áganí aqnókáq kauyakéna abo tiyákáitana weni ánikote kóurayē. Ága weni ammá maréna abo amáyukarumaena kaqmáqmaqa Bétiba waqokaq uráiyē.

¹⁵ Abo anabiké nommá ánátakitana, Ága ánikomma karanóbáq apaq ayuwéna ¹⁶ abo wemá maré waqónáwátáq kéra-nékaka weni ánikomo-máikake máena, wemá wetábá ááímá kétena, “Kemá íma kao-nanana puyíkæ.” Abo Ága mérami wáqónáwátáqó máqemaiakemma wemá ibiqá átama yakáiyē.

¹⁷ Ítogo Ítímaerimo ibiqó-yáráimma ítáiyē. Ítogoní enítóreko wíyôpake Ágamma áyarena abo wetábá tiráiyē, “Nóraq-uránó, Ága? Íma ikatíq-uwó, Ítogo enánikoní ibiqá ítátuwayē. ¹⁸ Emá uréya enánimma awíqma enayáápi yoraó, kemá weni iyápó-anna mamá anó maruqa áúqyikanune.”

¹⁹ Ítogo Áganí áuramma táagayakaitana abo wemá maiqnómá aónaraiye. Ágama nonánábí nommá yakéna maré-uréna ánikomma nommá ámikáiyē.

²⁰ Ítogo Ítímáerima yabírákáraitana abo wemá anómma-aukaiye. Wemá kaqmá maqa maena abo aráábá-naqa aukaiye. ²¹ Ítímaeri Páráni kaqmáq maqa maitana, weni anówa Ágama Ítípíke aaramá aabá uyamikáiyē.

Kayoné Áaimma Timá-kayoné Urayé Mi Bétibaq

²² Mi-kánábímmá Ábrá-ámkaq aamá tínéna Abimereki iráiyē Píkórite, weni áái-q-wayukatí kawaámá. Ábíméréki téna “Ítogo mátetataqo taroq-innabímmá ete mániye. ²³ Íbêqa Ítogoní áurakaqa emá ayáámma aikaq márénana kemá aónéqa minná emá íma kete, ketí iyápórawakaraq, ketí iyápó-annarawate táwí áaimma taroq-ónúne-tiyo. Emó namuq-náká-umá mána marukaqó kemó emmó arátiraunna iraqo-náaimma mirárá-umá kemmá tirátio.”

²⁴ Abara-ám téna “Kemá tiyáámma tikaq-maráúne.”

²⁵ Íbêqa Abara-ám Ábímérékimma kúruqa timákáraiye wemó móra noqmaiyo uqmakáimma Ábímérékini mayai-wáyúkáráwáqá yabíma abowání-umatawana.

²⁶ Abo Ábíméréki téna, “Náwamo miraimmá íma kemá aónaraune. Emá íma mítaoqa timátimenaq ítárauna íbêquramma-itaúne.”

27 Miráitana Abara-ámma tipítipi-garaq purumakamma maména Ábímerékimma ámikaiye. Mikákémmá máákagorata móra-yiyaqa maakaye. 28 Abara-ám móra-tiyapakaraq kaya (7) ánéé típítípíráwáqá mamá-ókaq tipítipi-rawapike makáiyé. 29 Abo Ábímeréki Abara-ámma Ítaraiye, “Nówai náaitabawa mami mórá-tiyápákáráq kaya (7) típítípíráwáqá emó mamá-ókaq yenamáraqa makáánó?”

30 Wemá anónna-uráiyé, “Mami mórá-tiyápákáráq kaya (7) típítípíráwáqá mayainónna áaraimma mi maíqnótábá keqtábá ukáiyé-tínóne.”

31 Mi-náaitaba mi-márúqá Bétibare áwíqa-yarae, nówaitababiyó kaya-náká (2) móra-yiyaqo makááyakare.

32 Kaya (2) nákorátámó móra-yiyaqo mará-áímmó Bétibaqo kánataimma, Ábímerékigaraq Pikori wení áai-wayukatí anómma yawuwéqmeta Pírítáni marabaq uráiyé. 33 Abara-ám támárátiki yaama Bétiba uqmakéna abo mikáq wemá Yawe Ítogoka monoqá-tiyákáraiye, matuqmatuq Ítogokaq. 34 Abo Abaram-ám áyátá kanama Pírítaini marabimma máqe-uráiyé.

22

Ítogo Abara-ámma Maqmqá Aónaraiye

1 Yaímma kana yátámakitana, Ítogo Abara-ámma maqmqá aónaraiye. Ítogo “Abara-ámma” timámítana,

Abara-ám téna, “Maa-maúne” tiráiyé.

2 Ítogo téna, “Enánimma kímora arupikémmó akaín íyápo awíqme Móréya aukapaq winaq, móra (1) anuma arátana enánimma ikámma agaamá óba umátikao.”

3 Maí nókáápáqá Abara-ám itó-uréna, óbamo í-íráámá yaímma atáqma kebóqya otikoní ámúraq kémarena, wení kaya (2) máyái nákaráq ánikomma wemá yiwíkaiye. Yeráwáqá maréta Ítogo timáyímí marukaq urae. 4 Kaya (2) wáágá yátámakitana, Abara-ám wonaeti márúqá aónama nékaq yukaiye. 5 “Kaya (2) mayái nákaráq maakáq pááqya otikaraq maero,” Abara-ám timáyíkaraiye. “Kerátá Ítogokaq mérapaq wuréka monoqá mó-tiyákátuweka yawuwéqma keráwátópaq yéyúye.”

6 Abara-ám agaamá óba umákai iraama mamá Áitikimma kábakena, wemá iraa-áakaraq púmá mataíye. Abo maákama móraitéta uráiyé. 7 Áitiki téna, “Ketibo?” titana.

“Owe ketáaniko?” Abara-ám anónná uráiyé.

Áitiki téna, “Iraa-áakaraq iraa máq maíbo, ánibo nákaraq áráa tipítipi agaamá óbamo umákaima maiyo?”

8 Abara-ám anónna uráiyé, “Ketáaniko, Ítogoma wenamáríq móra (1) áráa tipítipi óbamo agaamá amímá timini-karatae.” Abo maakama móraitéta maréta kóuraye.

9 Abo yenákáamá Ítogo timáyíkai marukaq uréta Abara-ám yáaré taróqumá iraaamá áakumá ámúra makáiyé. Wemá Áitikimma ána ai-yayaka ataumá yaareraq iraa-ámúraq makáiyé. 10 Abo wemá ayáámma áarumma púmá maténa ánikomma ikamínéna uráiyé. 11 Abo wíyópake Yawe Ítgoní énitóreko áayama téna, “Ábárá-ám! Ábárá-ám!”

Abara-am anónna uráiyé, “Ké-maúne” tiráiyé.

¹² “Íma min-iyápómá awekema amiyo, ánekuqma mórayatari-uwo (1),” tiráiyé. “Íbêqa kemá aónáúnama emá Ítgoní áaqa ikatiqé mináítábá emá íma enánimma kímora iyapo yáátorane.”

¹³ Abara-ám waéqma aónama yúwáimma awai-típítípi karanóbaq ituwena wení kómuraq maitana aónariye. Wemá uréna koma tipítípi maména ánikoní márúqa mamá agaamá óba ámikaiye. ¹⁴ Abo Abara-ám mi márúqá “Yawe Ítogo timíní marure” tiráiyé. Íbe kanama “Yawe Ítogota timíní anuwe” tiráiyé.

¹⁵ Abo Yawe Ítgoní énitóreko wíyôpake Abara-ámma yauweréna kayataoriqu-má (2) áayaraiye. ¹⁶ “Kemá áaraimma akoqná aimma timamune, “Yawe Ítogo mirá téna tiye. “Emó kímora iyapo ímo yátóránna áitaba, ¹⁷ Kemá áarai-nuramma anó amuramuqa eqkáráq ení iyápó-anna mamá taíbariq íníye abayáákáq wiyóká éta nonáwábaqa kekébára ínóe. Ení iyápó-anna namurotí márúqa yíkamma yabiyínóe. ¹⁸ Emó ketáámo waaránna áitaba, ení iyápó annarake máte marabaqa maa márábímmá (amurámuq marainoe).”

¹⁹ Ániye téna, Abara-ám wení mayái wayukate yauwéqma móraiteta maréta Bétíbaq kourae. Abara-ám Bétíbaq máqe uráiyé.

Naqaní Ánimare, Náqa Ábára-ámni Ábákowe

²⁰ Yáimma kana yáwitana Abara-ámma timámíkaiye, “Mírkáma wekáráq iyápó anowae, enábáqa Náqakake wemá inamaíráwáqá yíkátukaiye. ²¹ Útíma-ma áqnaékowe, Bútíma-ma ábákowe, Kémúeri (Árámuní abowae). ²² Kététi, Áyo, Bírítáti, Yítírábu-garaq Bétúeriye.” ²³ Bétúeri Árébékani abowá aúraitana, Mírkáma mi eítíqa (8) inamaíráwáqá Abara-ámuni abako Náqakake yíkariye. ²⁴ Wení anaékaq (2) anaqa Reúmae, wegára inamaí yíkariye. Yetí yíwíqa. Tápaé, Gáqámue, Táqátigaraq mákae.

Máátiyu

Ítuma yauwéqma tiwiraí-nákóní títaubikoni anáábútááti yíwíqá

¹ maannáma Ítuma yauwéqmataa tiwiraí-nákóní anáábútááe. Ítuma minná Tébitin-annabikene ánibo Tébitima minná Âabaraan-annabikene.

² Âabaraama minná Ááitekimma aboáé. ánibo Ááitekima Yáakobomma aboáé. ánibo Yáakoboma Yútaamma weni ábâqawaayugaraqa yeqtí yiboáé.

³ Yútaama Pérêtiyaa Téraati yiboámíye. ánibo yinóama Táamae. ánibo Pérêtima Êtaronimma aboáé. ánibo Êtaronima Aráamma aboáé. ⁴ ánibo Aráama Aammínataamma aboáé. ánibo Aammínataama Náátonimma aboáé. ánibo Náátonima Tárámonimma aboáé. ⁵ ánibo Tárámonima Bóaatima aboáé. anóama Aréaabie. ánibo Bóaatima Obétimma aboáé. ánibo anóama Arútie. ánibo Obétima Yétimma aboáé. ⁶ ánibo Yétima Tébitimma aboáé. Tébiti kínima máqte-marukaq yabíkái-kawaanare.

ánibo Tébitima Tórómónimma aboáé. anóama naayóbáqa Yúrááiaama ánáakoma máqe-uraimanibo Tébiti moyámmá yabitiráine. ⁷ ánibo Tórómónima Aréábóamma aboáé. ánibo Aréábóama Abááiyamma aboáé. ánibo Abááiyaa Étaamma aboáé. ⁸ ánibo Étaama Yeótabatimma aboáé. ánibo Yeótabatima Yóraamma aboáé. ánibo Yóraama Utááiamma aboáé. ⁹ ánibo Utááia Yótáamma aboáé. ánibo Yótáama Éaatimma aboáé. ánibo Yótáama Étékáiyamma aboáé. ¹⁰ ánibo Étékáiya Manáátamma aboáé. ánibo Manáátaa Émonimma aboáé. ánibo Émonima Yótááiamma aboáé. ¹¹ ánibo Yótááiaama Yekóniyaa aboágáráq ábâqawaayugaraq yeqtí yiboábóana mi-kánáábíma Ítiráaeo-wayukama Bébírôniq móma ánná urááe.

¹² yemá Bébírôniq móma ánná owana Yekóniyaa Téyaatiomma aboámá máqe-uraiye. Téyaatio Térúbabeomma aboáé. ¹³ ánibo Térúbabema Áábiutimma aboáé. ánibo Áábiutima Irááiakimma aboáé. ánibo Irááiakima Étomma aboáé. ¹⁴ ánibo Étoma Tétokimma aboáé. ánibo Tétokima Ékimma aboáé. ánibo Ékima Éríútimma aboáé. ¹⁵ ánibo Éríútima Ériétaamma aboáé. ánibo Ériétaama Máátaanimma aboáé. ánibo Máátaanima Yáakobomma aboáé. ¹⁶ ánibo Yáakoboma Yótébimma aboáé. ánibo Yótébima Máriaamma awaikóé. ánibo Máriaama Ítumma marákariye. miráitata yemá Metáiya yauwéqmataa tiwiraí-naré téta áwíqá kéyaae.

¹⁷ miráitata Âabaraani máqten-anna-wayukama mamé yewana aqtóráqá Tébitikaq iráamma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboama máqe-uraae. ánibo máqtemma Tébitin-anna-wayukama máeta mi-kánááráqá Bébírôniqa ánnáma mó-uraama minnáma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboae. ánibo yemá Bébírôniq ánnáma mó-uraa-kanaarake Metáiya Ítuma mikáq páaq-uraimma minnágaraq mamá máqtemma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboae.

Máriaama Ítumma marákariye.

¹⁸ Ítuma yauwéqma tiwiraí-nákóní watáama páaq-uraimma mirá-uraiye. anóama Máriaae. yemá Yótébiqtaba mayaíkáae téta aúyarakaraane. miráitata yenákámá mórabi íma uréire urááye. miráitata aónaama Áánúqtuni Aokaq-Áágómá Máriaakaq awaamériq itanabóana ámúkarariq uráiyee. ¹⁹ awaikómá Yótébi wemá Íraqôn-ayanakaraqnapoana ánáakoma Máriaama abarokáq timá

agaeráq akaí-ááqá íma ítaraiye. miráitana wemma aúpáq kaayonébáké waqtuwánéna aúyánámma ítaraiye. ²⁰ Yótèbima minnáyaba aúyánámma itáiq-itaiq kéitana uyátarai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq iréna mi-káqtó-nákómá maará-tiraiye: “Yótèbio, Tébitin-annabike-nako, emá enánákoma Máriaama mayaiyabá ikatíqqa íuwo. itaao. min-íyápómá áyáqnobaqo máin-iyapoma minná Áánúqtuni Aokaq-Áágómá ámikaiye. ²¹ wemá inaamaí-íyápómá marakániye. miráinaama weni áwíqqa Ítue té áwíqqa yamámiyo. min-áwíqóní áaimma minná. wemá weni aarawaamá otaa-qtátáápi máapoana yemmá yiwirániye.

²² maami-máqté-qtátááqá pááq imá minnáma uyátarai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq téna maamin-áikómá arammá iyaino tiráine. ²³ itáaro. mórama aúgen-inikoma ámúkarariq kéena iyápóma inaamaímá marakániye. miráinata weni áwíqqa Imáánuerie téta áwíqqa yamáminoe. min-áwíqóní áaikoma mirá-uraiye. ‘Áánúqtuma ketááté máie.’ téna naayóbáqá Áánúqtuni amuné-nákómá tiráine.

²⁴ ániyo Yótèbima aú waguré máqena itó-urena uyátarai-nakoni kaqtó-nakoma timáminiq uráiyé. miráitana Yótèbima weni ánákoma mamá íráqôniq umá ákaraiye. ²⁵ miráimanibo Yótèbima Máriaate íma naté náuraayana inaamaímá marakáriye. min-íyápógóní áwíqqa Ítue téna Yótèbima yamá ámikaiye.

2

Ítumma marákáiraine.

¹ Érótima anó-kinimma mái-kanaaraqa Máriaama Ítumma Béqteremubaqa Yúria-marupaq marákáriye. ániyo min-íyápómá marákátuwaitata anaaékaqa wiyóqtábá ítaraa-kayukama aabaúmá utaipáké Yérútáarebaq iréta maará-tiraa:

² “aúgen-iyapoma pááq imá Ítiráaeo-wayukati kínimma mánin-iyapoma náakaraq máiyó? ketámá weni wiyókómá aúge-kinimma pááq itana awaaméqá immá aabaú utaipáké aónatuweqtaaboataa ketáá wekáq nunamummá timákanataa kéyune.” téta tiráae. ³ Érótima kínima min-áimmá ítatuwena wemá áaqa karáiyé. máqtemma Yérútáare-wayukagaraq iyánaaq uráae. ⁴ Érótima máqtemma anón-i-wayukama mamá káikuyikena uyáta-maqma anó-monoq-wayukagaraq áikuyikarena aamma aúmatan-aimma yirááti-wayukaboana wemá ítama aónaraiye: “Metáíya yauwéqma waayúkama yiwiránin-naqa náakaraq Áánúqtuni amuné-wáyúkámá tiráamma pááq ínáyó?” téna ítama yimónaraiye.

⁵ miráitana yemá timá-ameta:

“maakáq Béqteremubaqa Yúria-marupare.” téta timá ámikaae. naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá maará téta aúbabi agatááne:

⁶ “keráwáqá Béqteremu-wayukao, Yútaa-wayukati marabáqá máamma paá-marukaqa íma máae.

keráwáqti márúpake anómma yabikái-naqa pááq íniye.

miráinana wemá ketí Ítiráaeo-wayukaraq yabiíniye.”

téna naayóbáqá tiráine. ⁷ miráitana Érótima aabaú utai-náúkápáké wiyóqtábá ítaraa-kayukama yaákarena aúpáq yááyaraiye. ániyo wemá miráitana mi-káyúkáráq ita-ita umá káonena: “mi-kíyóqá pááq-urai-kanaarakemma náaraq-uma-kanaaraq yáuraiyo?” téna ítama yimónaraiye. ⁸ yimónatuwena Érótima mi-káyúkámá timáyíkátita Béqteremubaqa kégowana tiráiyé: “keráwáqá uréraq min-íyápóyabá abáa-uma arútáaro. ániyo keráwáqá aónamareqa ketópáq yauwéqma má-tima-timero. miráinaq kegáráq uréq wemmá omáqá

aónanune.” téna tiráiyē. ⁹ ániibo yemá kínin-aama ítátuweta kóuraae. aapaqá kéowana maami wiyóqá aabaú má utaipáké aónaraa-waigoma mi-káyúkátí áqnáabaq wéqéna min-iyápómá máikaq ko máqe-uraiye. ¹⁰ wiyóqá káonaawana íyakoma íraqóniq uráiyē. ¹¹ miráitata min-náúpq uyábéketa min-iyápógáráq anóama Máriaakaraq aónatuweta yemá awáúteta yiraayutaúmmá ayéta min-iyápógómmá omáqá aónarae. ániibo yemá yeqtí kápiq-unamma ótureka yimúqá marakéta yaímma-yataaqa ámikaama mónekaraq íraqón-akuqa i-kánámá íraqón-akuqa i-mátáwékáráq ámikaae.

¹² ááqibo kainapáqá Áánúqtuma mi-káyúkámá timá-yimena Érótinopaqa yawwéqma íoro téna timá yímikaiye. miráitata yemá óq-apake yaútúmeta yetí naaópaq kóuraae.

Yótêbigaraq ánáakogaraq yenákátí iyápógaraq Íqtîbibaq kóuraae.

¹³ wiyóqtábá ítaraa-kayukama yeqtí naaópaq kówana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Yótêbinopaqa kainapáq kukéna timá ámikaiye: “emá itóé iyápógaraq anóakaraq yiwíqme péqmare Íqtîbibaq kóaa. Érótima iyápó abáá-uma ikamínénaboana abáá kéibo mibáq Íqtîbibaq márenaq keqnáámmá kemá timáménaa ‘kóaa’.” téna timá ámikaiye. ¹⁴ ániibo Yótêbima mikáké paátákáá itó-uma min-iyápógáráq anóakaraq yiwíqmena min-nókáámá Íqtîbibaq kóuraiye. ¹⁵ Yótêbima Íqtîbibaq máqe-urai-kanaaraq Érótima pukái-kanaabima Íqtîbibake yeqtí máápaqa kóuraae. miráitana uyátárai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq tiráimma áraimma páaq uráiyē. maará-tiraine: “ketáanikoma Íqtîbibake yíkáae téq wemmá ááyaraune.” téna agamatán-áúbábí tiráine.

Érótima titata yemá netuqyaa-nóiyápómá yíkamma pukáane.

¹⁶ ániibo íbêqa Érótima ítaraiye wiyóqtábá ítaraa-kayukama aabaú utaipáké ye-káyúkámá Érótimma amaníqá makááe. miráitana Érótima anómma áyámma umáguraiye. wemá yaímma-wayukama timá yíkáitata Bêqteremubaqa yaímma waaqókáq-márúpákégáráq inaamaí-iyápóráq áiqma yíkakaama miráuma pááqya-noiyapoma kaayarábi móra-karitimaatima yáurai-noiyapoma áiqma yíkakaae. minnáyababoata yíkakaae. wiyóqtábá ítaraa-kayukama Érótimma timá ámikaamma áqnáabaqa wiyóqá aónaawana kaayaq-káritimáátimá yáuraine.

¹⁷ miráitana naayóbáqá móra-aimma Áánúqtuma tiráimma móra amuné-náqá Yérémaiani óyaukaq tiráimma áraimma páaq uráiyē. maará-tiraine:

¹⁸ “Aráámaa-marupake móra-aimma itáawana min-áikómá anón-ibíqa yaréta Arétéroma wení iyápóyaba ibiqá kéyarainatama aarawaamá íma kanaaráq mamá áyáqa paru ínoé.

máqtemma wení iyápóma pukurááwanaboana ibiqá kéyarainata aarawaamá wenáyaqa íma mamá paru ínoé.”
téna Yérémaíya naayóbáqá tiráine.

Yótêbigaraq ánáakogaraq yenákátí iyápógaraq yawwéqmeta irááe.

¹⁹ anaaékaqa Érótima pukitana Íqtîbibaq uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq Yótêbinopaqa kukáiyē. ²⁰ mi-káqtó-nákómá maará-tiraiye: “emá itóé iyápógaraq anóakaraq yiwíqme Ítiráaeobaq yawwéqme kóaa. wemá min-iyápómá ikamínéna i-náqá áqa pukuráiyē.” téna tiráiyē. ²¹ miráitana Yótêbima iyápógaraq anóakaraq yiwíqmena Ítiráaeo-marabaq yawwéqme kóuraiye.

²² miráimanibo wemá ítáimma Áákéreaatima Érôtini áanikoma aboání náápaamma mayéna anónnáma kínimma Yúria-wayukabi máqe-urairoana Yótèbima min-áúkápáq wíyábá ikatíq uráiyé. miráimanibo móra kainapáqá Áánúqtuma Yótèbimma áamáama ámikaitana Kááririri-aukapaq yiwíqmena kóurayie. ²³ wemá móra-maruqa Náátárètibare te-márúpáq ko máqe-urayie. miráitana naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikoma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraane: “yemá Náátárètibake-nare téta tínóe.” téta Metáíyaqtaba tirááne.

3

Yóáanema nommá perai-nákómá watáama tiráiyé.

¹ mi-kánááráqá Yóáanema nommá péqyikai-naqa pááq uráiyé. ánibo wemá Yúriabaq kaqmaápaq máena watáama tiráiyé. ² wemá maará-tirayie: “keráwáqá tirummá waéráaro. Áánúqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéiyé.” téna tiráiyé. ³ maamin-náqá Yóáaneqtaba naayóbáqá Áánúqtuma amuné-náqá Áítáíyan óyaukaq tiráine. minnáma maará-tiraine: “waayúkama íma máa-kaqmaapaqa móra-nakoma anókaq ááyama kétiye. ‘uyátárai-nakoni aammá yokaa oro.’ ”

téna Áítáíya naayóbáqá yirummá waeraíyábá tiráine. ⁴ Yóáanema móra oótiraa-kamma káámogoni áyáuraq wáqtóma tarôq umátamma itokéna aúkáapi purumakaakóni áuraq tarôq umátan-amurannama umátokaine. ánibo wemá karaanóbáké yaatárugaraq uwon ámûkaraq néwaine. ⁵ mi-kánáábímá yaímma-wayukama Yérútáábake Yúriabaq-wayukama yaímma Yótaa-nokoni waaqókáké-káyúkágáráq Yóáanenopaq irááe. ⁶ miráitata yemá yeqtí kúmiq-yataaqtaba wemmá timá ámewana Yóáanema Yótaa-nopi nommá péqyikaraiye.

⁷ Yóáanema aónaimma netuqyaammá Péрати-wayukagaraq Táátùti-wayukagaraq nommá peránátaae téta yewana wemá tiráiyé: “keráwáqá irakabayaakón áráakawaqa mááe. náawaq titaráq keráwáqá Áánúqtuni áyámma anaáekaq ínítqtabama kanaaráq péqmare kóino? ⁸ keráwáqtí kúmiq-yataapike tirummá waékáunataae téraq keqtáámá tiráátero. ⁹ Áánúqtuma maamin-óqtánápó mamá kanaaráq Áabaraani iyápóma aúqyikanipoaq ‘Áabaraama ketáái tináábúóe.’ ítero. mirá tíyakakemma táí-meyamma ímayanoe. kemá keráwáqá kétéma-timune. ¹⁰ yaagóni áaipima Áánúqtuni kummá yáúkáiye. miráipoana máqte-tagoma arammá íma iyainatama ayáama kunnápó áaipike agáutuweta irabí agatúwáánikaa umá agatuwánóe. ¹¹ kemá Yóáanema nonnápó keráwáqá kébetikaune. mirá éqa ketáá tirummá waeráunataae téq kétiraateqtaae. miráimanibo móra-naqa tinaae yínín-nakoni akoqnáágoma keti akoqnáama uyátaraiye. kemá íma kanaaráq umaataráunaboq wení aítauq-anaama múte mayánúne. awaaméqá keráwáqtí kúmiq-yataapike waeraígáae téq kemá nopí tíkaraunamanibo wemá keráwáqá Áánúqtuni Aokaq-Áágópí tikániye. náayubi yeqtí kúmiq-yataapike íwaeraiyanama yemmá irabí yíkarainana iragómá yeqtí kúmiq-yataaqa kamá kautíniye. ¹² wení ayáápipma yáumma matokéna wítima kugébatuwaniye. miráumatuwena wení wíti-naupaqa wítima mamá áikuiniye. miráimanibo wítigoni átima iramá káíq-kaiq umá kain-irabí agatuwániye.” téna Yóáane Áánúqtuma kugébama agatuwániqtaba tiráiyé.

Yóáanema Ítumma nommá pékaraiye.

¹³ mi-kánááráqá Ítuma Káárirri-maruqa yuwéna Yótaa-nopaq uráiyé. Ítuma Yóáanenopaq uréna Yóáanema wenayáápike nommá pétikaikaae téna uráiyé. ¹⁴ miráitana Yóáanema aúyánámmá itáimma íma kanaarácq umaatarénaboana Ítumma nommá pérakane kéena tiráiyé: “kanaarácq emá kemmá nommá pétikanone. nòraq itaawácq ketòpaqa kéyeno?” titana ¹⁵ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “íbáqyuwaa. mi-kánááráqá miráráá óyáae. miráoyanama máqte-qtataaqa Áánùqtuma akáinaiq óyúye.” mirá titana Yóáanema Ítum áama waréna wemmá nommá pérakaraiye.

¹⁶ Ítumma nommá pérakatuwaitana páátákáá nopíké yuwéna aabayámmá ígitana aónaimma Áánùqtuni Aágoma kukáimma miráuma móra-numama mágoraa umá kukéna Ítukaqa ku máqe-uraiye. ¹⁷ ániibo móra-aikoma Áánùqtunopake tiráiyé: “maannáma ketáanikoe. kemá weqtábá òriq umá kékaiye. ketí tíyakoma weqtábá íráqòniq kéiyé.” téna tiráiyé.

4

Tááqtaama Ítumma makáqma aónaraiye.

¹ mi-kánááráqá Aágoma Ítumma awíqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq Tááqtaama makáqma aónaikaee téna uráiyé. ² miráitana Ítuma kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-wagaagaraq kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-nokaakaraq aáwaqa íma yaráiyé. miráitana anaaékaqa Ítumma áama yaráiyé. ³ Ítumma makáqma aónainaqa Tááqtaama waaqókácq-amakaq iréna tiráiyé: “emá Áánùqtuni áanikomo máemoema emá tinata maaráin-oqtakoma waéqma yammá auráino.” téna áama yaitana naikáae téna tiráiyé. ⁴ miráimanibo Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ímiye. Áánùqtun-aama agamatá-kánnáágómá maará kéiyé.

‘aáwakoma wenamáa waayúkagomma

matúq-matuq umá

mái-auwaraimma íaminiye. ímiye.

máqten-aimma Áánùqtun óyaupike yínna-aikake

waayúkama matúq-matuq umá

mái-auwaraimma mayánóe.’

mirá kéiyé.” téna ⁵ Ítuma mirá-timatuwaitana Tááqtaama Ítumma awíqmena aokaq-márúqá Yérútáárebaq uréna anó-monoq-nakoni ámúraaq mó-ito-umakaraiye. ⁶ ániibo Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá Áánùqtuni áanikomo máema kanaarácq maakáké yaúme memapí metenanamá móra-yataakoma ayáámá íayakaniye. Áánùqtuni agamatá-kánnáágómá mirá kéiyé.

‘Áánùqtuma wení kaqtó-wayukama timá-yiminata

emmá iyáánapo yáqtokaiyana

móra-oqtakoma enaítaupimma íataraniye.’

mirá kéiyé.” téna Tááqtaama tiráiyé. ⁷ Ítuma Tááqtaamma yauwéqma timá ámikaiye: “ááqibo Áánùqtuni agamatá-kánnáágógárácq maará kéiyé. ‘uyátárainakomma íma makáqma aónaao. wemá minná ení Áánùqtue.’ máqtemma keqtááyabá mirá kéiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

⁸ Tááqtaama mikáké Ítumma awíqmena mórama uyátárain-anuraq utáiyé. ániibo Tááqtaama wemá máqte-qtataakaq yabíkái-qtataaqa káraatena wení maa-márábín-íráqò-qtátáákárácq aráátiraiye. ⁹ miráitana Tááqtaama Ítumma timá

ámikaiye: “emá araayutaúmmá ayé kekáq nunamummá timá tíkénaqa kanaaráq maami-máqté-qtátááqá emmá aménúne.” téna Tááqtaama tiráiyé.
¹⁰ Ítuma wemmá timá ámikaiye: “Tááqtaao, emá paábaq kóaa. Áánúqtuni watáa agamatá-kánnáágómá kétiye.

‘emá uyátárai-nakokaq nunamummá tiyo.

minná wemá ení Áánúqtue.

wenamáa wení mayaimá mayaa.’

máqtemma keqtááyabá mirá kétiye.” téna Ítuma tiráiyé.

¹¹ miráitana Tááqtaama Ítumma ayuwéna kóuraiye. ániibo yaímma Áánúqtuni kaqtó-wayukama Ítumma aayáqtáá-kanaama aáwaqa íma naráitataboata yemá ya áwáqnaa urááe.

Ítuma Kááriribaq áaimma átáma mayaimá matáiyé.

¹² Ítuma ítáimma Érótimma Yóáanema aabi mayákáitataboata wemmá ánná-naupaq ákáraae-aimma ítátuwena mikáké Káárirí-marupaq uráiyé.

¹³ ániibo mikáké Náátárétibaq yuwéna Kápéranabaq ko máqe-uráiyé. Kápéranabaq Káárirí-nokaayukoni áwábaq Yáakoboni ánikoratama Tébirunigaraq Náábataarigaraq yeqtí min-áúkápáq wáiyé. ¹⁴ miráitana móra-aimma Áánúqtuma amuné-náqá Áítáiyani óyaukaq tiráimma áraimma páaq uráiyé. maará-tiraiye:

¹⁵ “Tébirunini-marukaq-wayukao,

Náábataarini-marukaq-wayukao,

únókááyúkóní áwábaq uréna

Yótááni-nomma aqtátuwena

maami Yéqtaaeo-wayukama mibáq kémae.

yeqtí Káárirí-marukaa-marure.

¹⁶ yema kumayuq-yátáápí kémaeta

anón-omma kamá tágaimma aónaraae.

aarawaamá yemá pui-yátáákóní amakaq máiyana

yekáqá ómmá táganiye.”

téna Ááitáia agamatá-kánnáábí tiráine. ¹⁷ mi-kánááráq Ítuma áaimma átáma átê-wataama Áánúqtuqtaba tiráiyé. wemá maará-tiraiye: “Áánúqtuma yabikáikanaama waaqókáq kéibo keráwáqá tirummá waéráaro.” téna tiráiyé.

kaayaqté-kaayaqte-wayukama Ítun anaaé wáraa-kayukama yááyaraiye.

¹⁸ Ítuma Káárirí-nokaayukon-awabaq uréire kéena wemá kaayaq-wátámá yimónaraiye. Tááímoniqtabama óq-awíqa Pítaae téta kéyaae. ábâkoma Áánarue. yenákámá aati-aatimá nokaayúpiké kúqônnapo noyááqa yamá kéyabiteye.

¹⁹ Ítuma yenákámá timá yimikaiye: “kenákámá ketinaae wáraakao. miráiya kemá waayúkama yabitimáe ketópaqa í-ááímmá tiráátenune.” téna tiráiyé.

²⁰ ániibo yenákámá páátákáá noyááqa yáqtorai-kuqomma yuwéna Ítun anaaé wakááye.

²¹ wemá keqnáámmá kómare kéwena káqomma yewátámá Yémitima Yéberimma ánikogaraq Yémitima ábâkoma Yóáanekaraq ko yimónaraiye. yenákámá únópi-káárebí yetibomá Yéberigaraq yenákámá máeta kúqômma mamá aruta-aruta urááe. ániibo Ítuma mi-kááyáq-nákámá yááyaraiye.

²² páátákáá min-nákámá únópi-kááregáráq yiboákáráq kéyuweta Ítun anaaé wakááye.

netuqyaa-káyúkábí Ítuma mayái matáiyē.

²³ wemá máqtemma Káárirri-aukapaq uréire kéena Ítuma mibáq yeqtí monoq-náupáq yiráátiraiye. ániibo Áánûqtuma yabíkái-waigoni átê-wataama kétimayimena máqtemma kari-wáyúkámá mamá kátobamayikena máqte-qtataakoma aarawaamá mamá táiq i-qtátááqá mamá arútáyikaraiye. ²⁴ Ítuni watáagoma máqtemma Tíríaaq-aukapaq uráiyē. miráitata máqtemma ókon-oko-kari-wayukama yíqa ôriq umá i-káyúkámá táí-aagoma yirunóbáqá mái-kayukama waayúkama iyáátánaa yúma aráákagurai-kayukama máqtemma yiwíqme irááe. mi-káyúkámá yiwíqme yewana Ítuma mamá arútáyikaraiye. ²⁵ ániibo netuqyaa-káyúkámá Kááririribakemma Tekááporitiq-aukapakemma Yérúttáárebakema Ópakemma Yútaabakekaraq Yótaa-nopaq uráin-aukapakema netuqyaammá Ítun anaáe waqmé urááe.

5

Ítuma anuraq watáama timá yímikaiye.

¹ Ítuma aónaimma netuqyaa-káyúkámá kéyeqtaba anuraq utáiyē. wemá mikáq maraq máitata wení iyápó-annama wenôpaq irááe. ² ániibo Ítuma mi-káyúkámá watáa timá-yimena tiráiyē:

- ³ “mi-káyúkámá Áánûqtuma áwáqnaa ínîqtaba kéeta wemá yabíkái-marupaqa mánoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- ⁴ mi-káyúkámá ibiqá kéyareta máe-kayukama Áánûqtuma yetí íyaqa mamá paru ínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- ⁵ mi-káyúkámá yeqtí yiwíqa márúte yuwéta yiwíqa íma múte yaúyô-kayukama Áánûqtuma timá akoqnáá urái-qtataaqa yemá mayánôqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- ⁶ mi-káyúkámá Áánûqtuma ákái-qtataariq ónáae te-káyúkámá yemmá Áánûqtuma ógíqma yimínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- ⁷ mi-káyúkámá káqo-kayukayaba paru-yátááqá yimíya-kayukama Áánûqtuma yemmá paru-yátááqá yimínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- ⁸ mi-káyúkámá íyaqnoabaqa íráqôniq kéi-kayukama Áánûqtumma yemá aónainoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- ⁹ waayúka aúkáapimma mi-káyúkámá mamá kaayoné-í-ááímmá tarôq kéo-kayukama Áánûqtuma ‘keti iyápó-annae’. téna timá-yikaniqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- ¹⁰ mi-káyúkámá Áánûqtuni arupú-amma kéwareta miráiyakake mamá táiq umáyikaiyatama Áánûqtuma yabíkái-maruqa minná yeqtí márúqa wáníqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- ¹¹ yemá aónáiyama keráwáqá ketinaae kéwaraiyata keráwáqá táí-aimma timá-tiketa waqmá paábataa éta kaaqaari-túbí maréta kéréwákáq kéqokeriq kéowaqa keráwáqá timuqá maqmé kéuyoe. ¹² miráráá umá yemá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá áqnáabaqa waqmá táiq umáyíkáawata móra-mora urááne. keráwáqtí tíyakoma íráqôniq kéinaraq timuqá máráaro taákaq máráaro. keráwáqtí anómeyamma Áánûqtuni márúpaqa wáiyē.

waayúkama úráá kamá tágama mááe.

¹³ keráwáqá miráuma maa-márábí-káyúkátí úráá kamá mááe. miráimanibo úgóní akoqnáama paábaq kóinataama nôraq onanataáwáq keqnáammá umá káníyô? mirán umá máqte-qtataapimma kanaarâq íniipoata waayúkama paábaq mamá yúwáawana aarawaatí yítaukoma yamá yatámínikaa umá Áánûqtu mórâiq íniye. ¹⁴ keráwáqá miráuma maa-márábí-káyúkátí ókáá kamá mááe. móra-maruqa anuraq wáinna-maruqa íma aúyoqma wániye. ¹⁵ mórâiq umá waayúkama ómmá kúraqma móra tawegóní amenáápáqá íma kémaraae. ímiye. yemá paá ómmá kúraqma abarokâq makáawana ókómá kamá tágaitata naaúpaqo máe-kayukama kanaarâq aónainoe. ¹⁶ miráráá umá tágáaro. keráwáqti tágama-yataakoma aarawaatí yúrikaqa ókáá kamá ketagainata máqte-kayukama káoneta keráwáqti Íraqôn-aaimma káoneta Áánûqtuma keqtibomá weni márûkaqa mái-nakoni áwîqa múte yaúyóro.

Áánûqtuni aammá aúmatan-aimma

¹⁷ Mótetini aammá aúmatan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yaagaraq kemá Ítuma mamá paábaq yuwániye ítero. ímiye. minnáyaba kemá paábaq matuwánááq íkukaunamanibo kemá paá maamin-áímmá maqmá ánatanaa kukáune. ¹⁸ kemá áraimma kétima-timune. maa-márágógárâq Áánûqtuni márûpakaraq ánatani-kanaaraqa pááqyamma agamatán-áinábi Áánûqtuni aammá aúmata-kanaabimma wáina-yataaqa móra íma aúyoraniye. máqtemma aammá aúmatan-aimma paá wáinana máqte-qtataaqa pááq umá ánataniye. ¹⁹ miráinana móra-nakoma maami aammá aúmatan-aipike móra pááqyan-aaimma mamá paábaq yuwéna káqo-nakomma 'mirá-úwo' téna aráátina-nakoma min-nákóní áwîqa Áánûqtu yabikái-marupaqa pááqya-qtataakaa umá wániye. ániibo móra-nakoma ámáan-aimma waréna waayúkati yúyánámmá mamá ító éna 'ámáan-aimma wáráaro' ténama weni áwîqa Áánûqtu yabikái-marupaqa anón-awîqa wániye. ²⁰ kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqti arupú-aaikoma ámáan-aimma yiráati-wayukagaraq Péra-ti-wayukagaraq yeqti arupú-aaikoqtaba téta íma uyátainaq keráwáqá kanaarâq Áánûqtu yabikái-marupaqa íma uyáberanoe.

áyamma í-ááímmá

²¹ Mótetini áimma títaubikotaa matáan-aimma keráwáqá itaraae. minná 'keráwáqá waayúka íma yíkamma púyoro.' ániibo móra-nakoma waayúka yíkamma puyénama min-nákómá kanaarâq aamá ítama yainái-áípi mániye. ²² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. náawabi móra-nakoma áyamma umákenama wemá aabi maéna ítama yainái-yátáápi maíno. ániibo náawabi móra-nakomma áyoqa ayéna timá táiq umákenama wemá áqnaábaq anó-monoq-wayukayopaq ítama yainái-áímmá ya itáino. ániibo min-nákómá káqomma Áánûqturaa umá ítama yainénama min-nákómá kanaarâq iramá káiq-kaiq umá kain-írábí wániye. ²³ miráínaa emá Áánûqtukaq amí-yátááqá mamé íre aúyánámmá iténa móra-nakoma emmá timámi-aimma wáinana Áánûqtukaq ²⁴ amí-yátááqá paá amí-yáárerâq mó make páátákáá aamá mó timá móra-tuyanakaq máráaro. mikáké yauwéqma íréraq Áánûqtukaq keráwáqti amí-yátááqá mó áméro.

²⁵ móra-nakoma emmá aamá timákanena ínaka kenákámá aapaqá kéwekama páátákáá emá mamá móra-tiyakaq weté máráakao. ímo miráinanama wemá

aamá ítama yainai-nákókáq awíqme mó-akainana aamá ítama yainai-nákómá i-wáyúkátí iyáápi akáinata i-wáyúkámá emmá ánná-naupaq akaiyábáé. ²⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. emá nōrabi uráinna-anonna máqtemma yauwéqma íamema emá kanaaráq ánná-naupakema íma kumá yaúbanone.

kumari-ááímmá

²⁷ naayóbáqá pááq-urain-aimma ítaraane. minná 'kumari-ááímmá ítaroq oro.' ²⁸ miráimanibo kemá Ítuma maará téq keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma móra-inimma aónáinana arunóbáqá weqtábá ákáin-nakoma minná wenamáárití wení arunóbáqá mirán-ááíkmá mamá min-ínikáq kumari-ááímmá tarôq kéíye. ²⁹ ániibo ítáaro. keráwáqti móra-turakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétiyuwainaqa kanaaráq mi-túrámá kubíqma paábaq yúwáaro. keráwáqti móra-tugoma íma wáinata keráwáqti máqte-tugoma mamá iramá káiq-kaiq inirábí ítiyuwanoe. ³⁰ ániibo keráwáqti móra-tiyaakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétiyuwainaqa kanaaráq keráwáqá mi-tíyáámmá kárama paábaq yúwáaro. keráwáqti móra-aukapaq-tuma íma wáinatama iramá káiq-kaiq-irabima máqte-tugoma íwiniye.

aaraukáqá mamá yatai-ááímmá

³¹ naayóbáqá Mótetini maarán-áikáráq pááq uráine. minná 'móra-nakoma ánáakomma ayuwénama kanaaráq wemá móra-wannaama agamá kámena áqa maa káyuwaune tino.' ³² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma ánáakomma kumari-ááímmá ítaroq uráinna-inimma ayuwénama min-nákómá ánáakomma mamá kúmiq-yataapi káyuwaimma maará-uráiyé. min-ínikómá keqnáámmá waamá mayénama kumari-ááímmá tarôq kéitana min-nákógáráq kumari-ááímmá tarôq kéíye. miráitata yenákámá Áánûqtun-aurakaq kumari-ááímmá tarôq kéoye.

árain-aimma tí-ááíné.

³³ káqon-aimma ketáái títaubikoma titaq ítaraama maará-uráiyé. 'keráwáqá timá akoqnáá umákaiyan-aimma íma aratínómanibo keráwáqá móra-yataaqtaba áraine téq timá akoqnáá inéqa kanaaráq keráwáqá tíya-qtataakoni anaáé waréraq uyátarai-nakoni aúraqa áraimma tero.' ³⁴ ááqibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá yanaammá awaaméqá umátuweq áraine ítero. keráwáqá Áánûqtuni márûkon-awíqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. Áánûqtuni márûpaqa wení abíqtátárakémá aamá kétima-timiye. ³⁵ ániibo keráwáqá móra-yataaqtaba maa-márágóní áwíqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. ímiye. maa-márámá Áánûqtuni pááqyan-abíqtataaraa kéitana wemá aítuqa maqmá arage kéíye. ániibo keráwáqá Yérútááre-marukon-awíqa maqmá móra-yataaqtabama yánátaae ítero. ímiye. Yérútááre-maruqa minná anó-kinima uyátarai-nakoni márûre. ³⁶ Áánûqtun-aurakaq tiqnókáq maqmá tenanatáá akoqnáá umátikaikaae téq ítero. keráwáqá kenamáárití keráwáqti tiqnótáuma mamá abutá tiqnótáúwábi kaatáu-tiqnotauma kanaaráq íma mamá auránoe. ³⁷ miráimanibo keráwáqá maará tero. 'owé. mirá-onune. ímiye. ímira-onune.' tero. ókaraq aamá waayúkama awáági-aimma minná Tááqtaanopake pááq kéíye.

tái-aaikoni anónnáma amí-yátááqá

³⁸ keráwáqá naayón-áímmá iráimma ítaraane. 'enaúramma kubíqtuwayinaama anónnáma kubíqtuwaao.' ániibo 'enáwáyaamma ikámma

óqtuwainaama anónnáma wenáwáyaamma ikámma óqtuwaaó.' ³⁹ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma táí-yataariqo kéumatikainaqa wemmá yauwéqma awekémá ikuyakaaro. ímiye. móra-nakoma mórabaq táápáamo kéyuwituwainaqa kanaararé kéteraq mórabaq-taapaama ámíyana mibákáráq yuwítuwaino. ⁴⁰ ániibo móra-nakoma keráwáqá aamá matikéna keráwáqtí kúberai-unamma tíótaama mayánéna inaqa kanaaráqíbo anó-tiotaagaraq áméro. ⁴¹ ániibo móra-nakoma akoqnáá éna keráwáqté aamma uréire éna ummaamá mayánáae tínaqa kanaaráqíbo mamá ayáqtááq-amma uréire oro. ⁴² ániibo móra-nakoma keráwáqtábá móra-yataaqa 'tímero' tín-naqa kanaaráqíbo keráwáqá paá móra-yataaqa áméro. ániibo móra-nakoma téna atábááma umátikeq móra-yataaqa keráwáqá timénáae tín-naqa kanaaráqíbo keráwáqá tinaaemma íumakaaro.

namuro-wáyúkámá tirummá yímero.

⁴³ keráwáqá maan-áímmá naayóbáqá iráimma ítaaraane. 'yaímma-wayukama keráwáqtí waaqókáq máíya-kayukama tirummá yiméraq kaayoné kéumayikeraq keráwáqtí namuro-wáyúkama tíyamma umáyikáaro.' ⁴⁴ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqtí namuro-wáyúkágáráq tirummá yiméraq Áánûqtukaq nunamupí itáiyana keráwákáq táí-aaimma taròq kéíya-kayukagaraq yíwáqnaa éna mamá paá umáyikaniye. ⁴⁵ miráinaq Áánûqtuma wení márûpaq máí-nakoni iyápóma auránoe. Áánûqtuma wení aabaúma mamá íráqô-kayukaraqa táí-wayukagaraq yeqtí yímûraaq aaqá kégamayikaiye. móraiq umá Áánûqtuma arupú-wayukarakaraq mamá íma arupú kéo-kayukarakaraq aaqá yumá paru kéumayikaiye. ⁴⁶ ániibo keráwáqá timuqá kémaqyika-kayukama yenamáa yemmá tirummá yimíyanama minnýaba Áánûqtu meyámmá ítiminiye. aqá táákíti-moneqa moyámmá máyáa-kayukagaraq mirá kéoe. ⁴⁷ ániibo keráwáqá keráwáqtí tībâqawaaraa-kayukama yenamáa miráó-maaraa kétimayikeqa nôi-qtataakakenaq uyátano? aqá yemá Áánûqtuni aamá íma ítáa-kayukagaraq mirá kéoe. ⁴⁸ miráinaq máqte-qtataaqtabama keráwáqtí túyánápímmá aati-aatimá arupú umá máero. miráuma keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaqa aati-aatimá kateko umá máinikaa umá keráwákáráq mútûq katekoíq umá pááq umá ánatagoro." téna Ítuma timá yímikaiye.

6

waayúkama áwáqnaa í-ááímmá

¹ óq-aimma Ítuma timá yímikaiye: "keráwáqá atéráaro. keráwáqá Áánûqtukaq móra-yataariq ínéqa íma abarokáq mirá kéiyata máqte-kayukama kanaaráq tímónanoe. keráwáqá waayúkayopake anó-meyaqtaba abáa kéíyanama ániibo keráwáqá mirá éqa keráwáqá móra-meyamma Áánûqtuma keqtibomá wení márûpaq máin-nakoma keráwáqá anó-meyamma ítiminiye.

² ániibo keráwáqá móra-yataaqa áwáyoq-wayuka yimétaa yíwáqnaa ónáae téqa móra-naqa tímákaiyana áqnáabaq kéwena anókaq ááyama ítíno. miráuma kaaqaari-wáyúkámá yeqtí monoq-náúpákáráq aapakáráq yemá mirán-ááímmá taròq kéoe. yemá miráuma waabá-káyúkámá yeqtí yíwíqa múte yauwigáae téta mirá kéoe. kemá áraimma kétima-timune. mirá-káyúkámá yeqtí meyámmá minná áqa wáíye. káqomma anaaékaq íma mayánóe. ³ ániibo keráwáqá mórama áwáyoq-wayukama yíwáqnaa íné kéeqa kanaaráq aúpáq aúyoqma mirá-oro. ⁴ minnýaba keráwáqtí túma íma mamá úyoro. ániibo

keqtibomá Áánûqtuma aúpáq wái-qtataariq ommá káonaipoana wemá mi-wágóní íráqô-meyamma timíniye.

nunamummá tí-ááímmá

⁵ keráwáqá nunamummô kéteqa miráuma kaayaq-yóyáúkáráq-wáyúkáráá íoro. yeráwáqá itó-ureta nunamummá yeqtí monoq-náúpáqá tínétabi aapatáákaraqa miráuma waayúkama yimónaigaae téta miráoniq íoro. kemá keráwáqá áráimma kétima-timune. yemá mirá-káyúkámá yeqtí meyámmá áqa matááe. káqomma íma mayánóe. ⁶ miráimanibo keráwáqá nunamummô ténéqa keráwáqtí naaúpaq utéra oqtamá umá aúyaqmakeraq keqtibomá Áánûqtukaq nunamummá aúpáq aúyoqma tero. ániibo keqtibomá aúpáqá wái-qtataariq ónnama paá káonaipoana keráwáqá íráqô-meyamma timíniye.

⁷ keráwáqá nunamummô kéteqa netuq-áímmá Áánûqtun áama íma ítáa-kayukama tenikáá umá ítero. yemá yeqtí yúyánápímmá miráuma netuq-áitáá tenana 'Áánûqtuma ketáái táama itániye.' ⁸ téta mirá kétémanibo keráwáqá yeqtí yáaimma íma wáráaro. keqtibomá Áánûqtuma máqte-qtataaqa aqtóráriq o-qtátááqtábámá áqa ítaraiye. keráwáqá wekáqá íma móra-yataaqtaba ítaraawana wenókáá káonaiye. ⁹ keráwáqá maará téraq nunamummá tero.

'keqtibotááo, emá yabíkáana-marukaq máanama enáwíkoma aokaq waíno.

¹⁰ ení yabi í-yátááqá maabáq kumíno.

ení márúkaqa enaúyánámmá wáráanikaa umá maa-marábíkáráqá enaúyánámmá waránátaae.

¹¹ íbêqa aáwaqtaba únnataama máqte-tupaama timiyo.

ketáái otaa-qtátááqá mamá

¹² paábaq kéyuwe awikátuwaao.

miráuma otaa-qtátááriq umátikáa-kayukama yeqtí otaa-qtátááqá paábaq mamá kéyuwetaa tiwikátukaunataae.

¹³ emá keqtáá anómma makáqma aónai-yataaqa íma mamé. yéwaq

Tááqtaaqtabama yabíqma akoqnáátaa umátikaaó.'

¹⁴ áre. ítáaro. keráwáqá káqo-yuti otaammá táí-yataaqa mamá paá umáyikaiyanama keráwákáráq keqtibomá Áánûqtuma wení márúpaq máena keráwáqtí otaammá táí-yataaqa mamá paá umátikaniye. ¹⁵ miráimanibo keráwáqá káqo-kayukati táí-otaa-qtataaqa íma mamá paá umáyikaiyanama kanaaráq keqtibomá Áánûqtuma wení márúpaq máena keráwáqtí táí-otaa-qtataaqa íma mamá paá umátikaniye.

Áánûqtuqtaba ité aáwaqa awetái-aaimma

¹⁶ ániibo keráwáqá aáwaqa awetá-ureq kanaaráq nunamummá ténéqa kaaqaari-wáyúkámá onikáá umá táí-toiqa íma máráaro. yemá miráuma táí-yoiqa máráa-kayukama minná waayúkama yimónaamma yemá aáwaqa awetá-uraae. kemá áraimma kétima-timune. yemá yeqtí meyámmá áqa matááe. ókaraq meyámmá ímayanoe. ¹⁷ miráimanibo keráwáqá nunamummá tínópoaq aáwaqa awetá éqa kanaaráq keráwáqá tiqnópi tóiqu yotuwéraq tiqnótáuma mamá yaeq-yaeq oro. ¹⁸ miráinatama keráwáqá aáwaqa awetá-uraamma waayúkama íaonainoe. keqtibomá Áánûqtuma wenamá wemá aónaniye. ániibo wemá móra-yataaqa aúpáq tarôq-o-qtataaqa káonaipoana keráwáqá meyámma timíniye.

íráqô-qtataaqa mamá áíkui-aaimma

19 keráwáqá íráqô-qtataaqa maa-márábímmá íma mamá áíkuyoro. maa-márábímmá kawanogómá kénaitana karogaro-nómmá káugitana máqte-qtataaqa mamá táíq kéitana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá kémayaae. 20 miráimanibo keráwáqá keráwáqti íráqô-qtataaqa Áánûqtunopake mamá áíkuyoro. maami-qtátááqá kawanogómá íkénaitana karogaro-nómmá máqte-qtataaqa ikáugitana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá íkémayaae. 21 keráwáqti íráqô-qtataaqa kúmín-aukapaqa mín-áúkápáqtábá aati-aatimá keráwáqá túyánámmá itéq mayánóe.

aúgoni ómmá

22 arukóni aúrakoma aúgoni óné. ániibo aúrakoma íráqôniq umá aónama kárutainanama ókómá máqtemma tirunóbáqá uyáberaniye. 23 ániibo keráwáqti túrakoma táíq ínanama máqtemma keqtúraqa kumayuqá aurániye. miráinanana mín-ókómá keráwáqti tirunóbáq wáin-okoma miráuma kumayukáá káurena mi-kúmáyúkómá mamá anómma aurániye.

móra-nakoma kaayaq-káwáá-nákáqá mayaimá imayaino

24 móra-nakoma kanaaráq kaayaq-ánó-nákórátáti mayaimá móra-awaataq imayaino. ánoobo wemá móra-nakomma ítama táíq kéumakena móra-nakomma aati-aatimá yabíqma arútáyakaniye. ímo miráinanama móra-waigoqtaba kákainana móra-waigoqtabama íakaniye. keráwáqqa mimórá táoqa Áánûqtukaq túyánámmá íma maréq mónekaqa túyánámmá íma kanaaráq maránóe.

netuq-áuyánámmá itai-ááímmá

25 miráitaq keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqti móneqnapo meyániq ínóbo aáwaqtababi noqtábábi kéeqa mirá-i-qtataaqa mayánóqtaba taíbaq-tuyanamma íma ítáaro. aúwarai-koma minná nonábi aáwakomma uyátá-maqma anómma kateko-yátáaré. unáákáqtoýataba taíbaq-tuyanamma ítáaro. miráitana aúgoma minná unáákáqtoógomma uyátá-maqma wáiyé. 26 keráwáqá numamá aónaaro. yemá ánýumma íkeubeta yemá aáwaqa mamá aáwaq-naupaq ikémaraae. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma wení márûpake numagómmá aáwaqa kényimiye. keráwáqá numagómmá íyaq uyátáraao? aáwaqa íyaq kétimiyo? 27 keráwáqti aúkápikema náawaq taíbaq-auyanamma maqmqá akoqnáá umá iténa aqto-kánáámá arúbama wení aúwarai-kanaaraqa wíniyô?

28 ániibo keráwáqá nòraq itaráq unáákáqtoýabama netuq-túyánámmá kéitaaq? keráwáqá túyánámmá ítama arútáaro. yaayúqnóbáqá wái-kiraati-yanaakoma náaraq umábi kéuwibo aónaaro. yemá kammáa ígáaeta unáákáqtoýa-yenamááríq íkáraataae. 29 miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. naayóbáqá Tórómónima kíniiboana wení íráqôn-otamma pááqyamma íma makáimanibo wemá íma íráqôn-unakaqtoma umátorena yaayúqnóbáké-kirááti-yátáákóráá umá kéumatoraae. 30 owé. íbêqa námama yópi wái-qtataaqa aabáyaama yemá káráma irabí yuwánóe. ániibo mirá-karáá-qtátááq minná Áánûqtuma ókon-okomma móqá amáyikaraiye. miráinaq keráwáqá aarawaamá wemá íyaq uyátá-maqma unáákáqtoýama umátikaniyo? netuq-túyánámmá maami-qtátááqtabá kéitawanama keráwáqti itáiq-itaiq umá yabí-í-yátáákómá pááqyamma wáiyé. 31 miráinaq keráwáqá netuq-túyánámmá íma itéra 'nóin-aawaraq nánúnataabiyo? nóin-nonaq nánúnataabiyo? ítero. 32 ímiye. máqtemma mi-qtátááqá Áánûqtun áama íma ítáa-kayukama mirá-qtátáákóni anaé kéwaraae. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena

keráwáqá nôi-qtataaqtatabi ommá Áánûqtuma káonaiye. ³³ miráimanibo keráwáqá túyánámmá ítama arútátuweraq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma máqte-qtataaqtaba uyátá-maqma tikaíno. ániibo keráwáqá wemá tiniq kéiyanaama anaaékaqa maamin-óq-yátááqá keráwáqá timiniye. ³⁴ miráinaq keráwáqá aabáyaayabama íma túyánámmá ítáaro. aabáyaa-kanaagoma wenamááriq mi-kánááyábá taíbaq-ummaama wániye. móra-mora-kanaagoni ummaamá wé paá mi-kánáágónáé.” téna Ítuma tiráiyé.

7

móra-nakomma aamá ítama yainai-nákóráá umá aamá ítama yainai-ááímmá

¹ Ítuma óq-aimma timá yímikaiye: “keráwáqá yainai-wáyúkáráá umá káqo-kayukama íma mamá yawááq-umayikaaro. anónnáma keráwáqá mamá yawááq-umatikanoe. ² ániibo keráwáqá káqo-kayukama ítama yainaiyatama móraiq umá keráwáqá ítama yainaiyaniq umá keráwáqá ítama yainánoe. ³ nôraq itaraq keráwáqti aanábógómá pááqyamma otaa-qtátááriq kéowaqa keráwáqá anómma uyátá-maqma otaa-qtátááriq kéoo? aanábógóni pááqyan-otaa-qtataaqa yaagetáaraa umá wenaúrapí wáímanibo keráwáqti anón-otaa-qtataaqa mútúq-yaraa umá túrakaq yawááq uráiyé. ⁴ miráitaq keráwáqá tigaemá íyaq kéitaraq aanábógóqtábá maará kétimameo? ‘aanábô, enaúrapí táí-yataaq wáimma matuwánaae.’ téra kéteo? ⁵ kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkááo, áqnáabaq kenamááriq túrapimma anó-qtataaqa wáimma paábaq matuwéro. anaaékaqa aanábógóni aúrapí wáí-qtataaqa kanaaráq aónama aruté matuwaaó.

⁶ keráwáqá móra íraqómma aokaq-yátááqá áwáábíqa kéta iyákáá-kayukama íma yíméro. ániibo keráwáqá Áánûqtuni áama íraqô-pateturaa umá mamá pógomma íma yíméro. mi-pátétúmá pógoma yítauqnapo yamá mapátuweta waéqma túpuinoe.

akoqnáá umá nunamummá tí-náqá

⁷ móra-nakoma akáinana mayánénama ítama aónaino. akáinana aónanename abáá íno. oqtamá íyakaiyaba akáinanama oqtaráq paké-pake tíno. ⁸ miráinata máqte-kayukama Áánûqtukaq nunamupí ítama aónétama yemá wekáké mayánoe. máqte-kayukama móra-yataaqtaba Áánûqtumma abáá kéetama wemmá paá aónanoe. ániibo máqte-kayukama nunamupí téta Áánûqtunopaq ónátáe tíyanama wemá yemmá iyuwáinata uyáberanoe. ⁹ keráwápiké móra-nakoni áanikoma aboáqtábá téna ‘yammá timiyo’ tínanama aboámá óqtamma mayamíníyô? ímiye. ¹⁰ ániibo iyápógoma aboáqtábá ‘noyááqa timiyo’ tínanama aboámá táí-iraakabayaamma amíníyô? minnágaraq ímiye. ¹¹ miráitaq keráwáqá táí-wayukama kanaaráq kéitaamanibo keráwáqti iyápógoma íraqô-qtataaqa yimíyábá kéitaae. uyátá-maqma móraiq umá keqtiбомá Áánûqtuma wení márúpaq máin-nakoma wení iyápó-annama wekáq ítama aónaayuma íraqô-qtataaqa yimíyábá kéitaiye.

¹² waayúkama nórabi umátikaigaae tina-yátááriq kéumakaiyaama miráuma yekáráq móraiq umáyikaao. maaminnáma mákama Mótetini ámáan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq tiráa-waigoni máqten-aaine.

matúq-matuq umá máí-auwarain-amma

13 keráwáqá pááqyan-amma wáráaro. aíta-marupaq uráin-aama anónapoana oyaq uráitata netuqyaa-káyúkámá aarawaamá min-ámmá kéwaraabo min-ámmá iwáráaro. 14 káqon-amma matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayai-márúpáq uráin-akoma pááqyamma wáipoata yaímma arekáq-wayukama min-ámmá kammáa kaéta kéwaraae.

ketáámá kaaqaari-ámúné-wáyúkátí yáaqa ikaténátaae.

15 kaaqaari-ámúné-wáyúkáyábámá atéráaro. yemá yirunóbáqá abáaq-iyákáá umá máapoata tipi-típigoni aúwaratima atáá-umaeta aúpáq-yááikaráq keráwáqtópaq kéye. 16 keráwáqá nórabi iya-qtataaqa mikáq yeqtí yáaimma aónanoe. áwáábiq-annagoma íráqôn-aramma íkéiyaiye. 17 mórai q umá íráqô-tagoma íráqôn-aramma kéiyaiye. ánibo táí-yagoma táí-aramma kéiyaiye. 18 íráqô-tagoma táí-aramma kanaaráq íma iyániye. ánibo táí-yagoma íráqôn-aramma kanaaráq íma iyániye. waayúkagaraq mórai q uráae. 19 máqte-tagoma íráqôn-aramma íma iyaí-tagomma minná ayáama irabí kéiyaabotuwaae. 20 miráinaq keráwáqá aónaaro. kaaqaari-ámúné-wáyúkábíké keráwáqá áraimma yeqtí táí-yaaímma yimónainoe. táí-wayukama yirunóbáké íráqôn-aramma kanaaráq íma iyániye.

21 máqte-kayukama ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako,’ mirá kétépoaq Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íuyaberanoe. ímiye. paá náayubi ketibomá Áánûqtuma wení márúpaq máin-nakoni anaae warétama kanaaráq Áánûqtuma yabíkái-marupaqa uyáberanoe. 22 mikáq anó-kanaamo pááq ínna-kanaaraqa aarawaamá maará téta timá-timinoe. ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako, enáwíkaqtaa ketáámá amuné kúme uréire éwaunataae. enáwíkaqtaa ketáámá táí-aagomma waayúka yúbikema mamá paábaq yuwéwaunataae. ánibo enáwíkaqta ketáá netuqyaan-áwááméq-yátáárlíqa uráunataae.’ téta mirá tíyaqa 23 ánibo mi táoqa kemá yemmá abarokáq maará-tima-yimenune. ‘kemá keráwáqti túrakaqa íaonewaunamiye. keráwáqá táí-wayukao, paábataa kóoro’ tenúne.” téna Ítuma tiráiyé.

naammá í-ááikaráté.

24 waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyé: “kanaaráq móra-nakoma maamin-áímmá iténa waráina-nakoma wemá miráuma áá-íté-wainapoana wení naammá óqtan-amuraaq kéumaraiye. 25 ánibo aaqá yuréna nommá aúgítana anón-uwaaama yoréna mirái-qtataakoma min-námmá awétáraiye. miráimanibo min-námmá íma kuturáiyé. min-námmá óqtaqá wáitanaboana yáqtoqma akoqnáa uráiyé. 26 miráimanibo móra-nakoma ketáama kéitenamanibo ímo waréna minná wemá miráuma álbôqnaabooq inápóana wemá wení naammá kegéba-amuraaq naammá kéiyé. 27 ánibo aaqá yitana nommá augéna uwáama anómma yokáiyé. ánibo mirái-qtataakoma min-námmá awétátuwaitana min-námmá kuturáiyé. ‘pau’ titana anómma mútúq yawítíguraiye.” téna 28 Ítuma maamin-áímmá timá ánatatuwaitata máqte-kayukama Ítun-aayaba iyánáaq éta yáaqa ôriq umá karáiyé. 29 miráimanibo aamá yirááti-wayukaraa umá íma timá yímikaibo Ítuma akoqnáama náápaamma matokái-nakora umá aamá kétéma-yimena yiráátiraiye.

8

mórama kárú-naqa Ítuma mamá érákaraiye.

1 Ítuma anubakémmá yuwéna kúmítata netuqyaammá aarawaamá ókaraq anaae waqmé kukáae. 2 mikáqá móra-naqa kárúyamma ákái-nakoma amakaq íréna araayutaúmmá ayéna tiráiyé: “uyátáráana-nako, kanaaráq emmá

akáinaama emá kemmá mamá éqtikanone.” titana ³ Ítuma ayáámma árûqmarena tiráiyē: “kemmá kêtikaitaq miráona kéune. emmá érákaino.” titana mi-kárú-kárigómá ē mikáq ánataguraiye. ⁴ ániibo Ítuma mi-kárú-náqá timá ámikaiye: “emá atéqma arutaa. móra-nakomma timámenabo íniye. emá uré enaúma anó-monoq-wayukama mó-yiraate naayóbáqá Mótetima tiráiniq umá Áánûqtukaq amí-yátááqá mó-amiyo. miráinata waayúkama aónéta ení karímá mikáq ánatagiye téta tero.” téna Ítuma timá ámikaiye.

ááiq-i-wayukati kawáá-nákóni mayai-náqá Ítuma mamá érákáruiye.

⁵ Ítuma Kápérana-marupaq uyábéráitana anón ááiq-i-naqa Arómani-marupake Ítunopaq iréna inaa téna timá ámikaiye: ⁶ “ummaataráana-nako, ketí mayai-náqá karímá mayéna naaúpaq waguréna máiyē. ayáátákoma pukitana áíqá ôriq umá kéiyē.” titana ⁷ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “wemmá kemá ko mamá éraakanune.” téna tiráiyē. ⁸ miráitana ááiq-i-kawaa-nakoma yauwéqma timá ámikaiye: “ummaataráana-nako, kemá íráqôn-naqa íma máupo emá kanaaráq ketí naaúpaq íma uyáberaa. emá paá aamá tinana ketí mayai-náqá atóbáino. ⁹ kegáráqá ketí anó-naapaamma wáiyē. kemá mórama tiyááka ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máune. miráitaq kegáráqá anó-kayukati yiménáápáqá máunata yemá yabítikaraae. ketí timénáápáq máa-kayukama kemá timá-yimeq móra-naqtaba ‘emá waa’ túnanama wemá kanaaráq kéwiye. ániibo kemá káqo-waqtaba téq ‘emá maabáq iyo’ túnanama wemá kanaaráq kéiyē. miráitaq kemá ketí mayai-nákóqtábá ‘maa-máyáimá mayaa’ túnanama wemá paá kémayaiye.” téna titana ¹⁰ Ítuma min-áimá ítátuwena iyánáaq uráiyē. ániibo wení anaáe wáraa-kayukama maará téna Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá áraimma kétima-timune. mórama Áánûqtuni waayúkabike Ítíráaeobake-naqa maan-nákómá maaráuma arummá tímínikaa-naqa íaonaraune. ¹¹ ániibo kemá keráwáqá kétima-timune. netuqyaa-káyúkámá aabaú utaipáké iyata yaímma aabaú kupéráipake iyata uréta Áabaraagaraq Ááítekigaraq Yáakobogaraq mórabí yagaroqtamá Áánûqtu yabikái-marupaq máeta aáwaqa nánóe. ¹² miráimanibo Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuma wemá yabikái-marupaqa yeqtí yítaubikoma máamanibo yaímma Ítíráaeo-wayukama marabí máa-yuma yemá máápaq anó-kumayuqnoabaq máeta ibiqá yaréta yíwáyaamma akégúnanoe.” téna Ítuma tiráiyē. ¹³ ániibo Ítuma ááiq-kawaa-naqa timá ámikaiye: “emá íbêqa kóaa. emá arummá timénaboana mirá ónaiq umá mi-qtátááqá páaq íniye.” téna Ítuma tiráiyē. ániibo ē mi-kágáámá mi-kári-náqá wení karigómá ayúwáitana atóbaraiye.

Pítaamma ánáakomma anóamma Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹⁴ mikáké Ítuma Pitaani naaúpaq uyábékēna aónaimma Pítaamma ánáakomma anóamma kokoqyámma ákáitana atípáaraq waguré máitana Ítuma aónaraiye. ¹⁵ ániibo Ítuma ayáákaq yáqtóráitana kokoqyámma érákáruiye. ániibo min-íníkomá itó-urena Ítuni aáwaqa mamá yokaa umákaraiye.

netuqyaa-kári-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

¹⁶ énaikaq taíbaq-wayukama táí-aagoma máí-kayukama yíwíqmeta Ítunopaq irááe. ániibo Ítuma paá aamá kétitana mi-káyúkábikémmá waátá aágoma iyuwéna kóuraiye. ániibo Ítuma máqte-kari-wayukama mamá atóbamayikaraiye.

17 miráitana móra-aimma naayóbáqá Áánûqtuma móra amuné-náqá Áítáiyaan óyaukaq pááq íniye tiráimma minná pááq kéitana min-áikómá maará-tiraiye: “wemá wenamááriq ketáái karimá mamá paábaq kéyuwena ókon-okomma ketáái tiyáátama íkui-yataaqa matukáiyé.” téna agamatán-ábúbagó tiráiyé.

Ítun anaaé waráné i-náqá

18 netuqyaa-káyúkama Ítuma ikúyakaraawana yimónawaaena wení iyápó-annama timá yímikaiye: “nokaayúkómmá meranábápáq méwiyataao.” 19 titana mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma iréna Ítumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, emá náakarabi winé inabáqá kegáráq waqmé ónúne.” téna tiráiyé. 20 Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “abááq-iyákáwákómá yeqtí ánáamma maínarunobaq wáitana numaráwákóni ánáamma wáimanibo Waayúkagoni Áraaqa kemá Ítuma kemá wagéqa tiqnómmá maqmá arage ónúna-namma íma wáiyé.” téna Ítuma timá ámikaiye. miráitana Ítuni anaaé waráina-waigoma wení naammá mórai q umá wániyo? 21 ániibo káqomma móra iyápó-annabike-nako Ítumma timá ámikaiye: “ummaataráána-nako, kemá kanaaráq awé uráanana keti-bomá puínaq mó-uqtamakatuwerabiyo?” mirá titana 22 Ítuma timá ámikaiye: “ibáqyuwaa. yemá pukáá-kayukama yenamááriq matúq-matuq umá má-auwaraiqtaba pukáiya-kayukama mamá arááq-yuma kanaaráq uqtamáyikanoe. emá paá ketinaaé ya waraa.” téna tiráiyé.

Ítuma anón-uwaagoqtaba titana áráwáá uráiyé.

23 mikáké Ítuma únópi-káarébi úitata wení iyápó-annama anaaé wakááe. 24 anómma únóniyamá mi-nókááyúpímmá kémetena únóniyágómá únópi-káaréma yawááq inena uráiyé. miráimanibo Ítuma paá wáguréna máqeuraiye. 25 ániibo yemá Ítumma ko awáútureta tirááe: “uyátárai-nako, emá keqtáá tiwáqnaa uwo. ketáámá yubékonataa kéune.” téta tewana 26 Ítuma timá yímikaiye: “nôraq itaráq ikatíqa kéoo? keráwáqtí itáiq-itai q umá yabi-í-yátááq pááqyamiye.” timátuwena Ítuma itó-urena uwáágokaraq nokókáráq yiwáágúraiye. ániibo uwáágoma mó-áráwáá itana nokómá ókaraq íma noniyamá metaráiyé. 27 minnáyabi iyápó-annama netuq-yúyánámmá kéiteta tirááe: “maaminnáma nóikaa-nare ténaq máitanawaq uwáágogaraq nokógáráq wenáama kéwaraayo?” téta tirááe.

kaayaq-nákábiké Ítuma táí-aama matukáiyé.

28 Ítuma yeté nokaayúkómmá meranábápáq Káátarini-wayukati marabáq atamá uráiyé. ániibo kaayaq-nákámá táí-aagoma yenákábi mái-nakorata Ítumma ya aónaraaye. yenákámá pukáa-kayukati mararaapáq máátíq-máatipaq máqeta irááye. yenákámá anómma abááqá amáguraayataboata waayúkama min-ákáqá íma uréire urááe. 29 ániibo min-nákórátámá anókaq ááyama wááqa kéyeta tirááye: “Áánûqtuni ániko, emá kekárátámá nôraq umátikaneq kéono? kanaamá íma pááq-uraitaa keqtáámá tíqa í-yátááq má-timinetaa kéono?” téta tirááye. 30 mórama pó-annama nékaq máeta aúmá narááe. 31 ániibo táí-aagoma Ítukaq inaa téta tirááe: “kanaaráq emá keqtáámó tikamma waréma emá kanaaráq timátikénataa ketáámá mera-pó-ánnatí yirunóbátáá kobéráano.” téta tirááe. 32 ániibo wemá mi-tái-ágómmá timá yímikaiye: “keráwáqá kóoro.” téna Ítuma titata yemá mi-kááyáq-nákámá iyuwéta pó-annati yirunóbáq uyábékae. mi-pó-ánnámá máqtepaq péqmareta mórama áitabaq metamá

kukááe. ániibo yemá nokaayúpítáá metaréta nommá nawíketa máqtapaq pukááe.

³³ ániibo pó-kawaa-wayukama péqmareta kóuraae. yemá anó-marupaq koyaréta yemá máqtemma min-áímmá tébakaq-wayukama timá yímikaae. miráitata kaayaq-nákábímá táí-aagoma pááq i kátáama tirááye. ³⁴ ániibo min-ánó-márúpáké-káyúkámá netuqá iréta Ítuqtaba ya abáá-uraae. yemá Ítumma ya aónatuweta weqtábá mi-márábákémmá yuwéna káqo-marabaq kóikaae téta inaa tirááe.

9

mórama aí-ayaamma táíq umági-naqa Ítuma mamá érákáraiye.

¹ Ítuma únópi-káarébi yetê nokaayúkómmá meran-ábápáq yawwéqma uréta Ítuni márûpaq koyarááe. ² mibáq yaímma-wayukama móra-kari-naqa Ítunopaqa awíqmeta iráama mi-kári-nákóni ayáátákoma pukuráitana kúkutaaraq waguráitata yaagumé irááe. ániibo Ítuma mi-káyúkámá yimónaimma wekác itáíq-itaiq kéowanaboana Ítuma mi-kári-nákómmá timá ámikaiye: “iyápógo, enáyakoma kaayoné ino. ení kúmiq-yataaqa kemá paábaq kématuwaune.” téna Ítuma titata ³ yaímma ámán-aimma yirááti-wayukama yeqtí yúyánánóbáqá “maan-nákómá Áánúqtumma aamá káwaagiye.” téta tirááe. ⁴ miráitana mi-káyúkátí yúyánánóbáqá Ítuma yimónatuwena wemá tiráaiye: “keráwáqá nòraq itarác keráwáqtí túyánánóbáqá ítama táíq kéoo? ⁵ nóin-aikowaq ketí náápaamma yiráátiniyo? ániibo kemá téqa ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwaúne’ mirá túnawaq íma oyaaqá kéi aqá ániibo ‘emá itó-uma uréire uwo’ túnna-waigoma minná íma oyaaqá éna ummaa kéyaiye. ⁶ Waayúkagoni Áráaqa náápaamma maa-márábímmá kanaarác kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwáníqtaba yiráátenune.” téna tiráaiye. miráitana Ítuma ayáátamma puki-nákómmá timá ámikaiye: “emá itó-ure ení kúkutaama mamé ení naaópaq kóaa.” téna tiráaiye. ⁷ miráitana mi-kári-nákómá itó-uma wení naaópaq kóuraiye. ⁸ ániibo aarawaamá miráimma aónéta ikatíq ôriq urááe. yeráwáqá aónaraae. Áánúqtuma mirán-ákóqnámá ámikaiqtababoana yemá Áánúqtun-awíqa múte yaútaae.

Ítuma Máátiyumma ááyaraíye.

⁹ Ítuma mibáké kéwena aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa mayaí-náupáq máqe-uraimma min-nákóni áwíqa Máátiyuma mi-kátáámá agatái-nare. ániibo Ítuma Máátiyumma timá ámikaiye: “emá ketinaae ya waraao.” titana wemá itó-uma Ítun anaae wakáiyé.

¹⁰ anaaékaqa Ítuma naaúpaq máena aáwaqa kénaitata netuqyaa-káyúkámá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq káqomma karere-káyúkágárác ‘paátataare’ timá yíkáa-kayukagaraq Ítunopaq irááe. yemá Ítugaraq wení iyápó-annagaraq umá máeta aáwaqa narááe. ¹¹ yemá Pérati-wayukama miráomma aónawaeta yemá Ítuni iyápó-annama maará téta ítama aónaraae: “nòraq itanawác keráwáqtí yirááti-nakoma kúmiq-wayukagaraq táákiti-moneqa máyáa-kayukatema aáwaqa kénaiyo?” téta ítama aónaraae. ¹² Ítuma min-áímmá ítátuwena wemá maará téna aúpác-áímmá tiráaiye: “waayúkama karímá ímo máyáa-kayukama tótaa-wayukayopaq íma kéoo. ímiye. paá kari-wáyúkámá tótaa-wayukayopaqa

kéoe. ¹³ keráwáqá uréraq Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábíkén-áímmá ko itáaro. 'nai-wámmá ikáma kekáq timíyábá kemá íkétikaibo kaayoné-yátááqtábá kemmá kétékaiye.' téna agamatá-kánnáágómá kétéye." téna Ítu timátuwena tiráiyé: "arupú-wáyúkámúne tiya-kayukama yááyanaaq íkukaune. ímiye. kemá paá kúmiq-wayukayaba yááyanaa kukáune." téna Ítuma tiráiyé.

aáwaqa awetái-aaimma

¹⁴ mi-kánaáráqá Yóáanema nommá perái-nákóni iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: "nôraq itataawáq ketáágáraq Pératí-wayukagaraqa nunamummó ténátaama aáwaqa awetá kéunataataa ení iyápó-annama nunamummá tí-kánaáráqá aáwaqa íma awetá kéoo?" ¹⁵ téta mirá tewana Ítuma timá yímikaiye: "móra-nakoma aaramá mayáné kéenama omákáqá paá wení aanábó-wáyúkáté máenama kanaaráq áyakoma táiq ínáyó? íma aokaríq kéiyé. anaaékaqa mi aaramó mayáné i-náqá paábaq matuwaiyanama min-nákómá ókaraq wení aanábó-wáyúkátéma íma mániye. miráuma aaramá mayánéna i-nákóráá umá mi-kánaámá ínaqa kemá kónatama íyakoma táiq ínipoata yemá aáwaqa awetá-inoe.

¹⁶ itáaro. móra-nakoma wení naayó-kúbérái-únámmá yakákitanama aúge-tabaraaberake maqmá aráátaimma íma aokaríq kéiyé. miráinanama mitábaráábégómá keqnáámmá naayó-kúbérái-únámmá yakáqma anó-kariq umáginíye. ¹⁷ keqnáámmá itáaro. móra-nakoma naayó-mémégóni aúwarati-unapima wááéni-nomma aúgema íma áítewae kéiyé. miráitata yemá aúge-kaeni-nomma naayó-mémé-áúwárátíbi áíqtowanama íma aokaríq kéiyé. miráitana mémé aúwaratigoma yarákínana wááéni-nomma marabí aqtíma kugúbaginíye. miráimanibo áá itaraa-kayukama aúge-memegoni aúwaratibi wááéni-nomma aqtímarawana mákama íraqóniq umá paá kéwaiye." téna Ítuma tiráiyé. aúge-qtataakoma waéqma naayón-ááímmá íauraniye.

móra-inikoma Ítuni wáqtóraq yáqtokaiye.

¹⁸ téna Ítuma maamin-áímmá kétima-yimikaq mórana anó-kawaa-naqa Ítun-amaqaq iréna araayutaúmmá ayéna timá ámikaiye: "ketiyáámúmma paá íbêq pukuráiyé. ánibo emá kanaaráq iré ayáámma aneq mó márénana atóbama yauwéqma paá maíno." téna anó-kawaa-nako tiráiyé. ¹⁹ ánibo Ítuma itó-uma mikáwáá-nákóni anaáe waqmé kéwitata wení iyápó-annama móraiq umá wakááe.

²⁰ uréire kéowana móra-inimma mikáqá máqe-uraimma máqte-tupaama in-aautámma ákáitana inaupaqaq tiyááka umá kaayaq-karítimáátimá máqe-uraiye. min-ínikómá Ítuni anaaépaq amakaq iréna Ítuni wáqtógoni aqtórąq ayáámma yama yáqtokaiye. ²¹ min-ínikómá wenamááriq wení auyánánóbáqá maará-tiraiye: "Ítuni wáqtóraq tiyáámo ánékuyonama túnobaq kanaaraq umátikaníye." téna ánékukaiye. ²² Ítuma waéqma wemmá aónatuwena tiráiyé: "ketiyáámuko, enáyakoma kaayoné íno. ení itáiq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá emmá miráuma mamá érákáráiyé. mi táoqa min-ínikóni karimá ánataguráiyé.

²³ Ítuma mi-káwáá-nákóni naaúpaq iréna waayúkama ibiq-ímá kététa aamá anón-aimma kétéwana yimónaraiye. ²⁴ ánibo Ítuma tiráiyé: "keráwáqá maí abátikáaro. pááqyan-inaaruma íma pukáiyé. wemá paá aúma waguráiyé." téna Ítuma mirá-tiraimma áraimma pukuráitataboata mi-káyúkama wíráa umákaraae. ²⁵ ánibo yemá aarawaamá waqmá paábaq yúwáawana Ítuma mi-náúpaq uténa

pukáin-inaarugoni ayáákaq yáqtorena ayáátóráitana itó-uráiyē. ²⁶ mi kátáagoma min-áúkápáq máqte-marabaq wéyáwé uráiyē.

Ítuma kaayaqá yúgaroq-nakaraq aamá íti-nakaraq mamá atóbamayikaraiye.

²⁷ Ítuma mi-márúqá yuwéna kóuráiyē. ánibo kaayaqá yúramma karoparái-nakorata Ítun anaaé waqmé kéweta anókaq ááyama tirááye: “áe, naayóbáqá ketáái kínima Tébitin-annabike-nako, emá kekárátá arummá umátikaa.”

²⁸ téyana Ítuma naaúpaq uyábéráitata yúrammo karopági-nakama wenôpaq utááye. Ítuma min-nákámá timá yímikáiyē: “kenákámá itáíq-itaiq kéoyaqtaba kemá kenákámá kanaarácq mamá atóbatikanuno?” téna itáitata yenákámá Ítumma yawwéqma timá ámikaaye: “owé. uyátaráana-nako.” téta tirááye.

²⁹ ánibo Ítuma min-nákátí yúrapí ayáámma kánekuyena tiráiyē: “kenákámá itáíq-itaiq óya-qtataaqtaba kemá kanaarácq miráona-yataakoma pááq íno.” téna Ítuma timá yímikáiyē. ³⁰ ánibo yenákátí yúrakoma tágaráiyē. Ítuma akoqnáá-aimma timá-yimena min-nákáyábá tiráiyē: “atéráakao. móra-nakoma maamináyabama itáinabotekao.” téna tiráiyē. ³¹ ááqibo min-nákámá máápaq yaúbareta máqtemma min-áúkápáq-márábáqá Ítuni watáama timáeta ureíre urááye.

³² yenákámá kóiyē kéeta yaímma-wayukama móra-naqa táí-aagoma wepí máinapoana aamá ítitata wemmá yemá awíqmeta yewana Ítunopaq iráiyē.

³³ ánibo Ítuma táí-aagomma matúwáitana min-nákómá aamá áaimma átáma tiráiyē. minnáyaba aarawaamá iyánáaq uréta netuq-yúyánámmá kéiteta tirááe: “naayóbáqá maakáqá Ítiráaeobaqa maamirá-qtátááqá íma pááq uráine.” téta tirááe. ³⁴ miráimanibo yaímma Pérati-wayukama maará-tiraae: “wemá táí-aagoni kawáá-nákómá wemmá akoqnááma ámikaitana wemá táí-aagomma kanaarácq kématuwaiye.” téta tirááe.

aarawaayábá Ítuma arummá kéumayikáiyē.

³⁵ Ítuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq ureíre kéena wemá monoq-náúpáqá kéyiraatena Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba átê-wataama kétima-yimena máqte-karimo máyáa-kayukama mamá atóbamayikaraiye. ³⁶ wemá aónaimma netuqyaammá aarawaamá yimónatuwena arummá umáyikaraiye. miráuma taíbaq-yuyanamma itéta ‘náawaq tíváqnaa ínyô? náakaraq ónúnataabiyo?’ téta miráuma tipí-típigoma yeqtí kawáá-náqá íma máitata oníkáá urááe.

³⁷ miráitana Ítuma wení iyápó-annama aúpáq-áímmá timá yímikáiyē: “netuqyaammá aáwaqa yópímmá wáimanibo mamá áikuyaba íma netuqyaammá mayái-wáyúkámá mááe. ³⁸ miráinaq keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kétéyana wemá yókóní aboámá yaímma mayái-wáyúkama timáyikainata wení waayúkama ko mamá áikuyoro.” téna Ítuma timá yímikáiyē.

10

tiyááka umá títaupake kaayaqá iyápó-annati yíwîqa

¹ Ítuma tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánná-wáyúkámá yááyamaena iréna yemmá akoqnááma yiména táí-aagoma kématuweta máqte-karima mamá paá kéeta yúgoni ummaa-yátááqá mamá paá ígáae téna yímikáiyē. ² tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnátí yíwîqa maará-uráiyē. áqnáabaq-nakoni áwîqa Tááímonie káqon-awiqa Pítaae. ánibo ábâkoma Áánarue. ánibo Yêmitima Yéberimma áanikoboana ábâkoma Yóáane. ³ ánibo Píripima Paatááromiyue. ánibo Tómmáatie.

Máatiyuma mi-kátáámá agatái-nare. wemá táákiti-moneqa mayái-naré. ánibo Yêmitima Áápiatimma ánikoe. ánibo Tááqtiatie. ⁴ ánibo móra-Taaimonima ítápéniti (independens) karuwaaq-naré. ánibo Yúqtaati Itikááriotie. wemá Ítumma awíqma namuro-wáyúkátí iyáápi makái-nare.

Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama mayáímá yímikaiye.

⁵ Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá timáyíkáitata kówana yimáamma yiména maará-tiraiye. “keráwáqá Yéqtaeoo-apaq káqon-anna-wayukabaqa íoro. Táméria-marupaqa ókaraq íma uyáberanomanibo ⁶ keráwáqá Ítiráaeo-tipi-tipi-annama máápaq oro. yemá Áánûqtuqtaba yeráwáqti aamma yukááe. ⁷ keráwáqá uréraq aamá maará téraq mó tero: “Áánûqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéiye. ⁸ miráinaraq keráwáqá karí-wáyúkámá mamá kátobamayikera pukáiya-kayukama mamá ítómayikera kárú-wayukama mamá kátobamayikera táí-aagomma mamá paábaq kéyuwera oro. keráwáqá móra-yataaq ketópake mayaiyama minná keráwáqá paá yímero. miráinaraq keráwáqá maami-qtátááqá yemmá yiméraq keráwáqá íma meyámmá máyáaro. ⁹ keráwáqti unáápiimmá moneqa íma áitumaera uréire oro. ¹⁰ monekaraq anó-moneq-awiqa yáíya-qtataakaraq ariroq-únápi áiti-unamma íma mamé uréire éra kaayaq-tiyótáámá íma kúberera títauq-anaamma íma kúberera yáumma amé uréire í-yátámá íma matóraro. ímiye. mayáímá mayáina-nakomma kanaarác weni aáwqa áméro.

¹¹ móra anó-maruparabi páaqya-marupaq uyábereqa kanaarác keráwáqá aónaiyana mi-márúkákémmá móra-nakoma arupú éna weni naaúpaqa máqeraq mi-márúqá yuwé kóine kéeqa ayuwé yero. ¹² ánibo keráwáqá móra-naupaqa uyábereqa mi-náúpáq-wáyúkámá miráo-maarao-aimma téraq ‘kaayoné-yátááq keráwáqtpaq waino’ timá yikáaro. ¹³ ánibo mi-náúpáq-wáyúkámá keráwáqtabá yeté máigaae téta tíyaqa keráwáqti kaayoné-yátáákómá yeqtópap wíni-manibo yemá keráwáqtabá máigaae téta íma tíyaqa keráwáqti kaayoné-yátáákómá yuwéqma keráwáqtpaq íno. ¹⁴ móra-nakoma keráwáqa tiwíqmena ímo wéna keráwáqti táama íma itáinaqa ánibo keráwáqá mi-márúrabi minnámmá íbáqyuwera keráwáqti tibikáké káitóma popoq umátuwe kóoro. ¹⁵ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. aarawaamá ítama Áánûqtuni yaináí-kánáaráqá Komóraa-marukake táí-wayukagaraq Tótóma-marukake táí-wayukati anónnáma táí-meyamma wáipoata miráumaraa mi-márúkákáq-wáyúkámá yeqti táí-meyamma pááq íniye.

ókon-okomma ummaa-yátááqá pááq íniye.

¹⁶ ítáaro. kemá keráwáqá miráuma tipi-tipi árákaa umá taáqa íwáikama áwáábiq-iyakaa-kayukati aúkáapi timátikaunaq kéoe. miráinaraq keráwáqá miráuma irakabayaakóráá umá yáakarera atéqma wiqmé kéweraq móra-yataariq ínéqa túyánámmá ítama arútátuwero. mimórá táoqa keráwáqá móra-numama máagoraa umá kaayoné umá máero. ¹⁷ keráwáqá waayúkayabama atéqma arútáaro. yemá yeqti káánítóre-wayukaraq aamá ítama yainéta ánnáma timéta keráwáqá yeqti monoq-náúpáqá tebúqa timéta ínoé. ¹⁸ ketiwíqa márúte yuwánéra kéowaa téta keráwáqá tiwíqmeta kínima anó-kamaani-wayukati yúraq wínoé. miráinaq keráwáqá aamá kétima-yimeqa Yéqtaeoo-wayukagaraq Ítiráaeo-annabike-kayukagaraq Áánûqtuni áté-wataama timá-yiminoe. ¹⁹ yemá keráwáqá tiwíqma aamá ítama yainaiyaqa keráwáqá ikatíq íeraq

'ketáámá nóine ténúnô? ketáámá nóin-ainaq yauwéqma timá-yimenunataabiyo' ítero. kíq-taoqa aamó tínón-aimma timínimma ²⁰ kenamáa keráwáqá aamá ítinoe. ímiye. keqtibomá Áánûqtuni Aágoma keráwáqti tóyaukaq aamá tíniye.

²¹ mi-kánááráqá móra-nakoma ábâkomma awíqmena yaímma-wayukati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ániibo aboámá ánikomma móraiq umá waayúkati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ániibo iyápóma yinóboyuma komarummá iyataboata namuro-wáyúkámá yíkamma puínóe. ²² keqtábábóata yaímma-wayukama keráwáqá ítama táíq umátikanoe. minná móra-nakoma akoqnáá umá máqena aqtó-kánááráqó wénama min-nákómmá Áánûqtuma yauwéqma awiraínana wemá Áánûqtuna mániye. ²³ ániibo yemá keráwáqá móra-marukaq táí-aaimma tarôq umátikaiyaqa kanaaráq mikákémá péqmarera káqo-marukaq oro. kemá áraimma kétéma-timune. keráwáqá máqtemma Ítiráaeo-marupaqa íma mayáimá mamá ánataraiyaqtaba Waayúkagoni Áráaqa kemá kumónúne.

²⁴ tugaru-iyápógómá wení arááti-naqa íma kéuyataitana paá-mayaima máyáa-kayukama yeqtí kawáá-wáyúkámá íma kéuyataae. ²⁵ mórama tugaru-iyápógómá wení arááti-naqa maínama minná kanaa íniye. ániibo paá-mayai-nakoma wení kawáá-náqá uyátá-maqma anómma maínama minnágaraqa kanaa íniye. kemá keráwáqti kawáá-náqá kemmá táíq kéumatikaapoata keráwáqá anómma táíq umátikanoe. ketíwíqa Píétebue téta tíwíqa yaráamanibo kemmá táí-tíwíqa kéyetama keráwáqá náayuwabi ketí iyápó-annati tíwíqa uyátá-maqma anómma táí-tíwíqa yánoe.

waayúkama Áánûqtuqtaba ikatíqa oro.

²⁶ miráinaq waayúkayaba keráwáqá íma ikatíqa oro. máqte-qtataaqa aúpaq wái-qtataakoma anaaékaqa abarokáq íniye. máqte-qtataaqa ánáákuma wáina-yataaganibo anaaékaqa waayúkama aónainoe. ²⁷ kemá Ítuma aamá kumayuqnóbáqô timá-timunama minná wágáama timá yíméro. ániibo aamá yaákareq táápi kemo itáama minná keráwáqá netuqyaa-káyúkati yúraqaq itó-urera aamá timá yíméro. ²⁸ waayúkama keráwáqti túma tíkamma uqtánô-kayukayaba íma ikatíqa oro. keráwáqti tirun-iyápómá íma tíkamma uqtánóe. ímiye. Áánûqtuqtaba ikatéro. keráwáqti túgaraq tirun-iyápógáráq mákama kanaaráq Tááqtaani márûqa aítanobaq Áánûqtu kanaaráq tíkama aúyotuwaniqtaba Áánûqtuqtaba ikatéro. ²⁹ keráwáqá kaayaq-númámá tarukíqa móneqa kímore-toeyarake kanaaráq meyaníq ínoe. ániibo keqtibomá Áánûqtuma íkainanama kanaaráq móra miráuma pááqya-numama marabímmá íkuminiye. ³⁰ ániibo keráwáré keráwáqti tiqnótáuma máqtepaq Áánûqtuma yoráútukaiye. ³¹ miráinaq keráwáqá íma ikatíq oro. netuqá pááqya-numagoni meyámmá uyátáraapoana keráwáqá Áánûqtuma yabíqtíkaraíye.

Ítuni áwíqa yaí-ááimma

³² móra-nakoma náawabi abarokáq timá tágena wemá kennaé téna máqte-kayukati yúraqaq tinná-nakomma ketégaraq ketibomá Áánûqtun aúraqaq wení márûpaq wemmá móraiq umákanune. ³³ ániibo móra-nakoma kemmá máqte-kayukati yúraqaq anaaémma umátikai-naqa kegáráq wemmá ketibon aúraqaq wení márûpaq tinaaémma umákanune.

Ítuma mamá yaináí-tókórú-yákáráq kukáíye.

³⁴ maa-márábí kaayoné-yátááqá mamá maa-márábí-káyúkáyábá íma mamé kukáune. mirá túyánámmá íma ítáaro. kemá paá waayúkama yainai-tókórú-yámmá ketáama íwáráa-kayukagaraq ketáama wáráa-kayukagaraq aúkápíke mamá yainanáaq mamé kukáune. ³⁵ ááiqá áanikokaraq yeq̄tibogáráq íyata ániibo ayáámukokaraq yinóakaraq íyata ániibo anáábukokaraq áitaakogaraq í-ááímmá átarauene. ³⁶ waagóní we-áánínábóbí anómma uyátá-maqma namumomá aúqma mánoe.

³⁷ ániibo móra-nakoma anóayaa aboáyábá arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráiyé. móraiq umá móra-nakoma áanikoyaa ayáámukoyaba arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráiyé. ³⁸ ániibo móra-nakoma wení kaapaq-yámá íma maména ketinaae íma waréna puínéna yokaa íenama wemmá kennámá auráiyábá íma umaataráiyé. ³⁹ móra-nakoma maamin-áúwáráímmá yáqtoqma akoqnáá énama wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma aúyorainimanibo móra-nakoma keqtábá puyénama wemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayániye.

móra-nakoma íráqô-meyamma kémayaíye.

⁴⁰ móra-nakoma náawabi keráwáqá mamá íráqôniq umátikenama wemá kekáráq mamá íráqôniq kéumatikaiye. ániibo móra-nakoma náawabi kekáráq mamá íráqôniq umátíkái-nakoma wemmá Áánûqtuma timátíkarai-naqa mamá íráqôniq kéumakaiye. ⁴¹ máqtemma náayuwabi Áánûqtuma timáyíkarai-kayukama mamá íráqôniq kéumaketama Áánûqtuma timákaraiqtaba mirá kéumakaapoata yemá timákarai-nakoni íráqô-meyamma yáikaq umá mayánóe. ániibo náayuwabi aónáiyamma mórama arupú-naqa ínata yeq̄tí yúyánánóbáqá téta ‘arupú-naqa áwáqnaa ónáátae téta min-náqá awíqmeta yeq̄tí naaú wétama yemá miráuma arupú-nakoni íráqô-meyamma yáikaq umá mayánóe. ⁴² taákaq máráaro. móra-nakoma náawabi paá-nakomma ketinaae wáráa-kayukabike áwáqnaa ónáae téna paá yaugiq-nómmá aq̄tíma wemmá aménama kemá áraimma keráwáqá kétimatumune. anaaékaq min-nákóní íráqô-meyamma áraimma mayániye.” téna Ítuma wení iyápo-annamma timáyíkaraiye.

11

Yóáanema yaímma iyápo-annama Ítunopaq timáyíkaraiye.

¹ Ítuma wení tiyáaka umá kaayaq-iyápo-ánnámá mayaímá mayánón-aimma miráuma timá yimikaiye. aamá timá ánatatuwaitata yemá mi-márúqá yuwéta min-áúkápáq-márúpáq uréta Ítuma aarawaamá kéyiraatena aamá timá yimikaiye.

² Yóáanema nommá perai-nákómá ánná-naupaq máena yauwéqma yiwirai-nákóní mayaiyábá itaraiye. miráitana Yóáanema yaímma wení iyápo-annabike timáyíkáitata Ítunopaq uráae. ³ ániibo yemá Ítunopaq uréta ítama aónaraae: “emá maamin-nátábáwáq Yóáanema anaaékaq móra-naqa yíniye tiráinaraq máa káqo-natabataaq awé ónúnatabiyo?” tewana ⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá uréraq Yóáanemma máqten-aimma iteq máqte-qtataaq aónaamma mó-timamero. ⁵ minná yúramma koroparái-kayukama yúramma káonaawata yítauqa táiq urái-kayukama yítauq-uramma yamá uréire kéoe. ániibo kárúyamma yíkái-kayukama kátobaawata yaáqa atíragurai-kayukama aamá kéitaae. ániibo pukáa-kayukama kéitowata áwáyoq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama aúgen-aimma kéitaawata

kéoe. ⁶ ániibo móra-nakoma arummá kétimena keqtábá kaayaq-áúyánámmá íma itái-waigoma wemá amuqá maraíno.” téna Ítuma tiráiyé.

⁷ Yóáaneni iyápo-annama kówana Ítuma Yóáaneqtaba taíbaq aarawaamá timá yímikaiye: “naayóbáqá waayúka íma máa-kaqmaapaq keráwáqá urááma nôi-qtataaraq ko aónaneraq uráánabiyo? keráwáqá móra-naqa kaayaq-áúyánákaráq ókáráákáá uwáágoma yaropamátúwáimma aónaneraq uráánabiyo? ímiye. ⁸ keráwáqá nôi-qtataaraq aónaineraq uráánabiyo? aqá móra-nakoma íráqôn-unakaqtoma makáitaraq aónaineraq uráánabiyo? ímiye. yemá íráqôn-unakaqtomo márâa-kayukama yemá anó-kini-kayukati naaúpaq kémaae. ⁹ miráimanibo nôraq itaráq urááô? móra Áánûqtuni amuné-naráq aónaineraq urááô? owé. kemá keráwáqá kétima-timune. minná amuné-nápóana wemá yaímma Áánûqtuni káqon-amune-wayukama uyátáraiye. ¹⁰ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí Áánûqtuma ánikomma maará téna timá ámikaiye.

‘ketááyabamo tînîn-naqa timákáanana ení áqnáabariq umá wíniye.

wemá ení aamma awiyéna yokaa umákaniye.’

téna Yóáaneqtaba agamatá-kánnáábí tiráine téna kétéiye. ¹¹ kemá áraimma kétima-timune. máqtemma maa-máráábí-káyúkábíkí Yóáane uyátá-maqma mú mikáqá anómma máimanibo Áánûqtuma yabíni-kanaaraqa móra paá-naqa mánin-nakoma wemá Yóáanemma uyátáraiye. ¹² Yóáanema nommá peraí-nákóní kanaaráké áaimma átárena yéqéna íbêqa Áánûqtuma yabíkáin-aukapaq uyáberanoqtaba anón-áaiqa kéoe. akoqnáá umá íraráá-káyúkámá Áánûqtuma yabíkái-qtataaraq yáqtoqma akoqnáá uréta mayáneta kéoe. ¹³ máqtemma Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq Mótetini ámán-aikaraq yemá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba watáama mamá pááq umáeta Yóáaneni-kanaaraq írááe. ¹⁴ ániibo keráwáqá itánáae téqa kanaaráq itáaro. Yóáane wemá Íráiyaraa-naqiye. min-náqá anaaékaq yíniye téta amuné kútaa-naqiye. ¹⁵ keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áímmá itáaro!

¹⁶ nóinnae téraq íbêq-wayukayabama aamá ténúnô? yemá miráuma pááqya-noiyapora umá márúq aúkáapi máeta yemá káqo-noiyapoma yááyama maará téta kéte. ¹⁷ ketáámá keráwáqtábátáá káoyamma kéyunataa keráwáqá íma íkeyaae. ketáámá yirummá í-ímá kétunataamanibo keráwáqá íbiqá íma kéyaraae.’ óqa tikái-qtataaq íma pááq kéiyé. ¹⁸ Yóáane íráimma wemá aáwaqa íma néna wááéni-nomma íma naráitata yemá weqtábá ‘aíbôq-nare’ téta tirááe. ¹⁹ kemá Waayúkgoni Áráaqa íréq aáwaqa néq nommá néq únayabama yemá maará kéte. ‘aónaaro. wemá aáwaqa ôriq umá netuqyaa nainápóana wemá wááéni-nomma netuqyaa kénaiye. ‘paátataare’ timá yíkáayuma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq wemá yeqtí aanábmíye.’ ááqibo anaaékaqa minnáyaba Áánûqtuni itái-yátáákómá aónainoe.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma-marupaq yirummá íma waérráa-kayukama anómma tirunô.

²⁰ yaímma-marupaqa Ítuma awaaméq-yátááriqqa netuqyaapaq immá íma yirummá waékáae. miráitana mi-kánááráqá Ítuma aamá yiwáágéna ²¹ maará-tiraiye: “Tiyórátiniq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwápipmá páaq íniyô! Beqtáirapaq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwákáq páaq íniyô! anón-awaameq-yataariqa kemá keráwáqtí márúkaq únnaiq umá Tááyanabakaraq Tááíranapakaraq énama kanaaráq naayóbáqá Tááyanabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq yeqtí kúmiq-yataapike waeráunatae téta tiráá-tiraapoata yemá unáákáréq

on-unapi yenamáárlıq áitumatuweta káın ayáátóbı máeta yáaqa kaitata yirummá waékáae. ²² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. yirummá iwaekaapoata anaaékaqa keráwáqtı anónnáma táı-meyakoma yainai-kánaáráqá miráuma Tááyanabaq-wayukagaraq Tááıranapaq-wayukagaraq uyátá-maqma anómma pááq iniye. ²³ ániibo keráwáqá Káperanabaq-wayukao, keráwáqá Áánúqtuni márúpaqa tiwıqma yaúmema uwınóe téra kéteo? keráwáqá iramá káıq-kaiq umá káın irábi kuminóe. minná kemá keráwáqtı márúpaq anón-awaameq-yataariq únnaıq umá Tótómabaq-marukaqa awaameq-yátáárlıq énama kanaarácq íbêqa Tótómabake táı-wayukama paá máneta oné. ²⁴ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa aarawaamá ítama yainai-kánaáráqá Áánúqtuma wenı parı-yátááqá keráwáqá uyátá-maqma Tótómabaq-wayukama yimıniye.” téna Ítuma tiráıye.

keráwáqá ketôpaq iréra aagai-yátááqá ya máyáaro.

²⁵ mi-kánaáráqá Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, emá yabıkáana-marupakaraq maa-márágárácq uyátáráana-nakoe. emá aamá íma ítaraa-kayukama aúyanápi wáın-aaimma aamá kéyiraatenamanibo ítaraa-kayukayopakemma mamá káuyoraane. minnáyataba kemá ‘tıkáıye’ kétune. ²⁶ owé. ketiboó, emá ákáiini kéone.

²⁷ ketibomá Áánúqtuma máqte-qtataaqa ketiyáápitaa makáıye. ániibo móra-nakoma min-ıyápómá íaonaraiye. aboámá wenamá min-ıyápómá aónaraiye. ániibo móra-nakoma aboámmá Áánúqtumma íaonaraiye. kemá wenı ánikoma kenamáa aónaraune. áaqıbo wenı ánikoma ákáınama yaımma-wayukama aboanı áaimma kéyiraatiye.

²⁸ keráwáqá tıbô kégaitaq ummaa-yátááqá kémayaa-yuma ketôpaq íyaraq kemá keráwáqá aagai-yátááqá tíméno. ²⁹ kemá kaayoné kéeq ániibo ketúma íma mamé kéuyune. miráınaq keráwáqá keráwáqtı ummaamá keté yaagumá mayéraq kepiké itai-yátááqá ítareq agánoe. ³⁰ keté yaaguyabi-yamma oyaac kéınaq ummaa-yátááqá keráwápi marána-waigoma oyaac iniye.” mirá téna Ítuma tiráıye.

12

Tabaatiráq mayáımá mayaıyábá aammá aúkain-aimma

¹ anaaékaq móra-Tabaatıraqa Ítuma witi-yokoni aúkáiı uréire uráıye. ániibo wenı íyápó-annama yááyaba éta yemá wıtıgoni arammá putáqma narááe.

² ániibo Péraıi-wayukama minná aónatuweta Ítuma timá ámikaae: “aónaao. maamirán-ááımmô tarôq kéeq mayáımá kémayaamma Tabaatiráqá aammá aúmakaae.” ³ téta tewana Ítuma yawwéqma timá yımikaiye: “keráwáqá Tébitima miráurain-aimma íyaq yoráútaao? naayóbáqá Tébitigaraq wenı waayúkagaraq yááyaba uráátaba kétune. ⁴ yemá monoq-naúpácq utéta yammá Áánúqtukaq amı-yáárerácq wáımma uyátá-maqma anó-monoq-nakoma yimitata narááne. mi-támmá anó-monoq-wayukama kanaarácq nánópoata paá-wayukama naıyábá aammá aúkaiye. ⁵ anó-monoq-wayukama yeqtı mayáımá anó-monoq-naupaqa Tabaatiráqá yemá aammá aúmakaama yawıtiraamanibo

minná íma otaa-qtátááríq urááe. maami aammá aúmatan-aimma wan-naabikémá íyaq ítaaranabiyo? Áánûqtun-aurakaqa Tabaatiráqá aammá aúmatan-aimma íma yawítíraae. ⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. maannámo mái-waigoma anó-monoq-namma uyátáraiye. ⁷ keráwáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábikén-áímmá ítareqa táwí-aimma téq otaamá íkuineq oné. maami agamatá-kánnáábikén-áíkkómá maará kétéye. ‘nai-wámmá timíyábá íketikaimanibo kaayoné-yátááqtbá kétékaiye.’ téna Áánûqtuma tiráiyé. aammá aúmatan-aimma íyawitíraa-kayukama íma mamá yawááq-umayikaaro. ⁸ Waayúkaqoni Áráaqa Tabaatigóni uyátárai-napoana ketí iyápó-annama Tabaatiráqá mamá naraamma kanaaráq íye.

Tabaatiráqá táiq uráin-ayaakaraq-naqa Ítuma mamá íráqôniq umákaraiye.

⁹ Ítuma min-áukápáqá yuwéna yeqtí monoq-náupáq uráiyé. ¹⁰ móra-naqa mibáqá máqe-uraimma ayáákoma aayámmá káguraiye. yáimma-wayukama Ítuma aabi mayakánétaboata wemmá ítama aónaraae: “Tabaatiráqá mayáimá kémayeta karí-wáyúkamá mamá atóbama-yikanunataabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹¹ ániibo Ítuma yawéqma timá yímikaiye: “keráwápké móra-nakoma tipí-típima makáitana mi-típí-típígómá Tabaatiráqá móra-maiqnoqaq kumábékítanama kanaaráq min-nákkómá íyaq paábaq múte kényabitimatuwaiyo? owé. ¹² ániibo móra-nakoma tipí-típima uyátáraiye. miráipoata ketáái ámán-aikoma kanaararé tiráipoataa Tabaatiráqá waayúkama yíwáqnaa ónúnataae.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ miráitana Ítuma min-áyaámmá aayá-kagurai-naqa timá ámikaiye: “ayáámma mamá arutaa.” téna titana min-nákkómá ayááma mamá arupú itana ayáákoma keqnáámmá mamá íráqôniq umá móra-aukaqaq-ayaakaa uráiyé. ¹⁴ miráimanibo Péra-ti-wayukama Tabaatiráqá Ítuma karí-náqá mamá atóbamakaitaba aónawaeta Tabaatiráqá mayáiyá kémayaiyaa téta yemá móra-aukaqaq áikuteta Ítumma ikamí-áímmá téite urááe.

Ítuma Áánûqtuni mayáináq-uráné.

¹⁵ miráimanibo Ítuma min-áímmó temá ítátuwenaboana Ítuma mi-márúqá yuwéna kóuraiye. miráitata netuqyaa-káyúkámá Ítun anaaé kéwaraawana máqtemma karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye. ¹⁶ akoqnáá umá Ítuma timá yímikaiye: “keqtábá íma mamá abarokáq umátíkáaro.” téna tiráiyé. ¹⁷ miráitana Áánûqtuma móra-amune-naqa Áítáiyani óyaukaq naayóbáqá tiráimma íbêqa abarokáq kéiyé. miráitana tiráin-aikoma maará-tiraiye: ¹⁸ “maannáma ketí mayái-náqíye. kemá wemmá awaaméqá umákarane. weqtábá kétékaiyaq timuqá kémarane. kemá ketí Aágomma wekqá máránana wemá ketí yainái-áímmá Yéqtaeowayukama timá-yiminiye. ¹⁹ wemá aamá íyiwaagena anókaq aamá ítiniye. wemá aapaq uréire kéena anókaq aamá ítiniye. ²⁰ móra-nakoma áyaqnoqaq ummaa kényainanama yawenáina-waigoma okaráákáá umá íma akáginíye. ániibo móra-nakomma ummaa-yatááqá wáina-waigoma pááqyamma ókkómá putinánéna iníkkáá umá íma márúte yuwánóe. wemá paá watáama kétinana yainái-yátáákkómá arupú umá pááq íniye. ²¹ Yéqtaeowayukama wekqá yirummá améta awé ínóe.”

téna agamatá-kánnáágómá kétiye.

“Ítuma Piétebukaraq mayái kémayaiye” téta tirááe.

²² mi-kánaáráqá yemá móra-naqa awíqmeta Ítukaq iráama min-nákómá táiaagoma wepi máipoana aúramma karopágitana óyaukogaraqa aúyakuraiye. ániibo min-náqá Ítuma mamá atóbamakaitana aamá tiréna aúramma aónarena uráiyie. ²³ minnáyaba netuqyaa-káyúkámá aónama iyánáaq éta tirááe: “maannáma Tébitimma ánikowabi Metáíya íyabiyo?” téta ²⁴ tewata Péрати-wayukama min-áimá itátuweta tirááe: “tái-aagoni uyátarai-naqa Piétebuma Ítumma akoqnáama ánikaiipoana tái-aagomma kématuwaiye.” ²⁵ téta kétéwana Ítuma yeqtí yúyánámmá iténa tiráiyie: “móra-marukaq-wayukama yatákaaq umá kaayaq-ánnáiq uréta ááiqa íyana mi-márúkómá táiq umáginíye. ániibo móra-marukaq-annawabi móra-naupaq-annama keqnáammá yáikaaq umá kaayaq-ánnáiq umá ááiqa íyana naammá yawítiginikaa umáginioe. ²⁶ móraiq umá Tááqtaama yabíkái-qtataaqa yáikaaq uréta ááiqa íyanama páátákáá wemá yabi-í-yátáákómá naammá yawítiginikaa umáginioe. ²⁷ ániibo keráwáqá maará kétée Piétebuma tíwáqnaa itaq tái-aagomma kématuwaupo timá tíméro. náawaq keráwáqtí tinaae wáráa-kayukama yíwáqnaa itatawáq tái-aagomma kématuwaa? miráinata tinaae wáráa-kayukama keqtáámá kétiraatemma keráwáqtí táama áraimma íma wáiyie. ²⁸ itáaro. Áánûqtuni Aágoma tíwáqnaa kéitapoq kemá tái-aagomma kématuwaune. miráitana keráwáqá kétiraatimma Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa áqa keráwákáq pááq umá wáiyie.

²⁹ náaraq umáwaq móra-nakoma newáqyáá-nakoni naaúpaqa uyábékena wení máqte-qtataaqa mayániyô? wemmá mi-néwáqyáá-náqá ánnáma kúyakatuwenama wemá kanaaraq newáqyáá-nakoma Tááqtaani naaúpakema máqte-qtataaqa mayániye.

³⁰ móra-naqa ketí aanábóráá umá íma mái-nakoma wemá minná ketí namuro-náqíye. móra-nakoma náawabi íma tíwáqnaa éna waayúkama aiqma yorupénama wemá waqmá paábataa kéumatuwaiye. ³¹ miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. waayúkama máqten-akayaama tiréta kúmiq-yataariq uréta kéo-qtataaqa Áánûqtuma máqtepaq mamá paá umáyikena awikátuwaniye. miráimanibo móra náawabi Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá tái-aimma timákainanama mirá-kúmiq-yátááqá Áánûqtuma íma mamá awikátuwaniye. ³² Waayúkagoni Áráaqa móra-nakoma timá táiq umákainanama wení kúmiq-yataaqa Áánûqtuma mamá paá umákana awikátuwaniye. miráimanibo móra-nakoma Áánûqtuni Aokaq-Áágóqtábá ‘Píetibuni aanapo kématuwaiye’ timákaiyanama mirá-kúmiq-yátááqá Áánûqtuma íma mamá paá umákana awikátuwaniye. íbêq-kanaarakaraq anaaéka-kanaarakaraq wemá íma mirá-iníye.

tái-yagoma tái-aramma itáiyie.

³³ yaagómá Íráqô-tama wáinanama arakógaráqá Íráqôn-aramma iyániye. ániibo tái-yama wáinanama arakógaráq tái-aramma iyániye. keráwáqá aónamma nói-qtataakowabi mamá páaq kéimma káonae nói-qtataakoni áainabi minná abarokák kéiyie. ³⁴ keráwáqá iraaabayaakóni áráakawaro, keráwáqá tái-yayukama máamanibo náaraq umáwaq Íráqôn-aimma tínô? aamá kéqokeq-aimma tin-nákómá wení óyaupima mimórá-áúyánámmá arunóbákáráq ógikaiye. ³⁵ móra Íráqô-nakoma wemá netuqyaa Íráqôn-auyanamma arunóbáqá wáiyie.

miráitana wemá íráqôn-aaimma mamá pááq kéiyē. ániibo tái-nakoma wení tái-
auyanamma netuqyaa wáiyē. miráitana wemá tái-aaimma mamá pááq kéiyē.

³⁶ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. minná máqte-maqten-aimma
aarawaamá kétémma anaaékaqa ítama yainái-kánááráqá Áánûqtuma ítama
aónéna yainániye. ³⁷ keráwáqti táarake Áánûqtuma keráwáqá ítama yainéna
taáqa íma wáiyuwe otaammá kutáayuwe téna ítama yainániye.

yaímma-wayukama anón-awaameq-yataaqa aónaineta tirááe.

³⁸ mi-kánááráqá yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yaímma Pérti-
wayukagaraq Ítumma tímá ámikaae: “yirááti-nako, emá móra anón-awaameq-
yataariq inataa aónatuwetaa ketáámá ekáq tirutáá áméno.” téta tirááe.

³⁹ miráitana Ítuma yauwéqma tímá yímikaiye: “tái-íni-naukaqa Áánûqtuqta
íma ítaraan-íni-naukaqa anón-awaameq-yataaqtáa ítama káonaae. miráimanibo
kemá móra anón-awaameq-yataaqa íyiraatenune. Áánûqtuni amuné-náqá
Yónaani anón-awaameq-yataaqa wenamá yiráátenune.” téna Ítuma tiráiyē.

⁴⁰ naayóbáqá Yónaama anó-noyaakoni áyáqnoabaqa kaumo-wágáágáráq kaumo-
nókáámmá máqe-uraiye. miráumaraa Waayúkagoni Áráakoma maranóbáq
kaumo-nókáákáráq kaumo-wágáágáráq mániye.” téna Ítuma wemá puyéna
maranóbáq mániqta tiráiyē. ⁴¹ ókaraq Ítuma tiráiyē: “anaaékaqa Áánûqtuma
aarawaamá yainániye. mi-kánááráqá Nínibeq-wayukama ítama yainái-yátáápí
itó-ureta keráwáqti tái-taiqta tái-tubi maránóe. minná Nínibeq-wayukama
Yónaama tin-áímmá itéta yemá kúmiq-yataapike waékáae. maakáq mórama mái-
waigoma wemá Yónaamma uyátaraunaqanibo keráwáqá tirummá íma kéwaerae.

⁴² Áánûqtuma waayúkama ítama yaináni-kanaaraqa anómma yabíkáin-inikoma
kúinima aabaú kupérai-waigoni kaapaq-áúkápáke anómma yabíkáin-inikoma
iréna ítama yainái-yátáápí itó-urena keráwáqá tái-tubi marániye. mi-kúinímá
maa-márágóni aqtóráq naayóbáqá máqe-urena Tórómónima wení itái-
yátáákóni áaimma titana kúinima itánáae téna minnáyaba iráine. miráimanibo
maannámo máin-nakoma minná wemá Tórómónimma uyátaraiye.” téna wetábá
wenamááríq Ítuma tiráiyē.

waátágoma yauwéqma iráiyē.

⁴³ Ítuma maará téna tiráiyē: “móra-nakoma tái-aagoma ayúwáitanama wemá
kokoq-márábáq uréire kéena móra-aukapaq aagáni-maruqta abáá kéiyē.
aagáni-maruqa íaonenama ⁴⁴ min-áágómá wenatýánáímmá kétéiyē. ‘kemá
yauwéqma naayóbáqó kémauna-naupaq ko mánune.’ téna kétéiyē. mirá-
timatuwena ko aónaimma min-námmá paá-namma wáitata kuyútuketa íráqóniq
umá arútama wáitatanibo kuyúqma agaro umákaae. ⁴⁵ miráitana wemá
káqomma abapaké kaayaqá tái-aagomma ko yiwíkaima tái-aaimma uyátá-maqma
ókaraq taróq ínena itata yemá mi-tái-áágómá min-nákóté iréta yemá min-
náúpáqá uyábéqma máae. naayóbáqá min-nákómá uyátá-maqma anómma táiq
umá máqe uráiniq umá íbéqa máiyē. maa-kánááráqá máa-kayukabima mórai
umá miráuma tái-aaimma pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma anóagaraq wení ábâqawaayugarare.

⁴⁶ Ítuma aarawaamá watáa kétima-yimitana anóagaraq ábâqawaayuma iréta
máápaq ya itó-uma máqe-uráae. yemá Ítute wataá-wataa tíneta urááe. ⁴⁷ ániibo
móra-nakoma Ítumma tímá ámikaiye: “ítaao. enanógaraq enábâqawaayuma

máápaq ya awé uréta etê wataá-wataa tína kéoe.” téna Ítumma timá ámikaiye. ⁴⁸ miráitana Ítuma yauwéqma min-náqá timá ámikaiye: “ketinógaraq ketibâqawaagaraq yeqtábá kéteno?” timátuwena ⁴⁹ Ítuma wení iyápó-annama ayáánapo awaaméqá umátuwena tiráiyé: “aónaaro. maannáma ketinógaraq ketibâqawaayue. ⁵⁰ náayuwabi ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máí-nakoni aúyánámmá waráiyayuma minná yemá ketibâqawaama maéta ketúmma maéta ketinóma mááe.” téna Ítuma tiráiyé.

13

móra-nakoma yópi ányumma yukái-waigoni wáeqma itái-áiné.

¹ mi-kánáaráqá Ítuma min-námmá yuwéna máápaq yaúbaraimma wemá nokaayúkóni áwabaq máena yiráátiraiye. ² ánibo netuqyaa-káyúkámá amakaq ya áikutaee. miráitana Ítuma móra-unopi-kaarebi uyáqtama máitata aarawaamá únón áwabaq itó-uma máqe-uraae. ³ ánibo Ítuma netuq-ááimmá téna waéqma itái-áímmá téna waéqma itái-áípi maqmá timá yímikaimma wemá maará-tiraiye: “ítáaro. móra-nakoma ányumma yópi móyukaiye. ⁴ min-nákómá ányumma mó yúwáitana yaímma aapi kuturáiyé. miráitana numagómá ya áíqnatukaiye. ⁵ yaímma-anayukoma óqtamma wáin-aukapaq kuturáimma netuq-márámá íma wáqe-uraiye. maragómá íma anómma ummaatamá wáitanaboana námama páátákáá utamá anómma aúkaiye. ⁶ ánibo aaqá kégaitana aúgen-anuqa aayámmá kamágéna íma wáqe-uraiye. ⁷ yaímma áwáábíq-annagoni ááipi kuturáiyé. ááqibo áwáábíq-annagoma mamá yawááq-umatukaiye. ⁸ yaímma-anayumma íraqô-marabi kuturéna arammá itáiyé. yaímma-anayumma tiyááka naíkamá-tiyaakama miráuma (100) arammá iyáitana yaímma-aramma abapaké móra-tiyaaka-aramma (60) iyáitana yaímma-aramma kaumo-tiyááka-árámmá (30) iyáitana urááe. ⁹ móra-nakoma aáqa wáinanama itáino.

Ítun-aaimma waéqma itái-áípi aamá tiráiyé.

¹⁰ wení iyápó-annama Ítunopaq iréta timá ámikaee: “nôraq itaawáq waéqma itái-áípiimmá aamá kétima-yimeno?” téta Ítumma ítama aónaraae. ¹¹ Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoní aúpáq-áikón áaimma Áánûqtuma keráwáqá tiráati-matukaiye. miráimanibo maa-káyúkámá ímiye.” téna tiráiyé. ¹² minná mórama Áánûqtunopake wataáma matáina-waigoma min-ámurááq móragaraq mayániye. miráinanana wemá netuqyaa-qtátááqá kanaaráq marániye. ánibo móra-nakoma Áánûqtunopake pááqya-qtataaqá makáinanama minnámo matoráina-yataaqá paá aúyokiniye. ¹³ waéqma itái-áímmá maamináyaba kemá kétune. maa-káyúkátí yúrakoma káonamanibo íkáonaae. ánibo yaákoma aamá kéitaimanibo íma ítama arutéta yúyánámmá kéitaae. ¹⁴ maaminóinínáúkáqtábá naayóbáqá Áánûqtun-aama amuné-náqá Áítáiyama áraimma pááq ímiye téna maará-tiraine.

‘keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma itánoe.

keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqá íaonainoe.

¹⁵ maami-káyúkátí iyakoma akoqnáá maágaraitataboata yaákoma aamá itaiyábá yibógaitata yemá yúramma karoparáe.

miráitana yúrakoma móra-yataaqá íma káonaitana yaákoma móra-yataaqtaba íma kéitaitataboata yúyánámmá íma kéitaae.

yemá ketôpaqa íma ko yáútúmeta mamá íraqôniq umá tikaao téta íkéye.’

téna agamatán-áúbábí Áítáiyama tiráine. ¹⁶ Ítuma ókaraq tiráiyé: “miráimanibo keráwáqá íráqôniq umá mááe. keráwáqtí túrakoma móra-yataaqa káonaiye. ániibo keráwáqtí taákoma ketáama kéitaiye. ¹⁷ kemá Ítuma keráwáqá áraimma kétima-timune. naayóbáqá netuqyaammá Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq netuqyaammá wení arupú-wayukagaraq íbêqa keráwáqa aónaan-awaameq-yataaqa aónaiyaba ôriq umá yíkárainanibo yemá íma aónaraane. ániibo yemá íbêqo ítáanaimma itaiyábá ôriq umá yíkaraimanibo íma ítaraane.

ánáyukoni waéqma itai-áikóní áaimma

¹⁸ móra-nakoma yópi ánáyumma yuqmé yáútúrai-waigoni aúpáq-áímmá ítáaro. ¹⁹ máqte-kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni watáama kéitetamanibo minnáyaba yúyánámmá íma ítáama yemá ánáyukaa aapi kuturáitana numagómá ááqmena kóuraiye. móraiq umá Áánûqtuma wení watáama íyáqnoqaq uqmáráimma Tááqtaama íréna páátákáá paábaq kématuwaiye. ²⁰ yaímmanayumma óqta-marabi kuturáimma yemá miráuma páátákáá aamá mayéta yimuqá makáane. ²¹ miráimanibo ánûqa íma wáitanaboana pááqya-kanaama kémaiye. anaaékaqa Áánûqtun-aayaba makatí-kánáámá kéyitata yemá páátákáá aamá kéyuwaae. ²² ániibo yaímmanayumma áwáábíq-annagaraapimo kukáimma miráuma waayúkama aamá kéitamanibo maa-márábin-aúwáráíqtábá móneqa mayaiyábá yeqtí yúyánápímmá anómma aúráitata Áánûqtun áama mamá kéyawaq-umatuweta yemá arammá íyáinikaa ikéoe. ²³ ááqibo yaímmanayumma íráqô-marabimo kukáimma miráuma waayúkama Áánûqtun áama ítéta waqmá yúyánámmá kéitaae. yirunóbáqá arammá miráuma mákatiyaakatiyaakama (100) íyáawata yaímma miráuma abapaké móra-tiyaakama (60) íyáawata yaímma kaumo-tíyáákámá (30) arammá kéyaae.” téna Ítuma timá yímikaiye.

yópi táí-namama karútai-waigoni waéqma itai-áímmá

²⁴ Ítuma káqomma waéqma itai-áímmá timá-yimena tiráiyé: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma móra-nakoma íráqôn-anayumma wení yópi yúwáinikaa uráiyé. ²⁵ miráimanibo aarawaamá yúmô kéwagowanama minnákóní namuro-nákómá nokáámma íréna karaa-qtatáákóní ayummá wítigoni aúkáapimma má-yuqmarena kóuraiye. ²⁶ anaaékaqa mi wítigoma utaréna arammá iyánáae téna aónaimma karaa-qtatáákáráq mipí wáqe-uraiye. ²⁷ ániibo mayai-wáyúkámá yókóní aanábóráq uréta yemá timá ámikaae. ‘anó-nako, emá ení yópi má íráqôn-anayumma yukáane. ániibo nóraq itanawáq námagaraamma karútaiyo?’ téta tewana ²⁸ ániibo wemá timá yímikaiye. ‘móra-namuro-wayukama mirá-uraae.’ téna titata mayai-wáyúkámá timá ámikaae. ‘ketáámá námagaraamma ko yubónúnataabiyo?’ téta ítama aónaraae. ²⁹ miráitana yón-áánábó-nákómá yauwéqma timá yímikaiye. ‘ímiye. námama yubiyapaq wítigaraq yayútuwaabo. ³⁰ keráwáqá paá yuwaíyata mákama wáeta naí-kánááráq úyotao. ániibo naí-kánááráq uínaqa mi-máyáíráq-wáyúkámá maará téq timá-yimene. ‘keráwáqá námagaraanokaa yúqma atáá-uma írabí agayaíq umáráaro. miráimanibo wítigomma paá mamá ketí aáwaq-naupataa umátíkáaro.’ téna tiráiyé.” téna Ítuma waéqma itai-áípi timá yímikaiye.

pááqyan-anayukaraq yítigaraq yenákátí waéqma itai-áímmá

³¹ Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma márû mikáq pááqyan-anayukaa (máqtaqti) uráiyē. ³² miráitata waayúkama min-ánáyúmmá mamá yeqtí yópi uq-makáawana utamá máqtemma uqmakáa-qtataakoma uyátá-maqma anómma auréna yaagóráá uráiyē. Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma anómma auréna íniye. miráitana mi-tágóni amataqá numaráwákómá ánáamma má-uraiye.

³³ keqnáámma Ítuma káqomma waéqma itai-áímmá timá-yimena tiráiyē: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma yíqtiraa uráiyē. móra-inikoma maami yíqtima maténa anó-taapepi makéna yakaráq yíqtigaraq waékáiyē. ániibo anaaékaqa yakómá itóqma anómma aúkáiyē.” téna Ítuma tiráiyē. mórama yakaráq waéqma agayáiyana itorai-kánámá yíqtiboana Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráráá kéiyē.

Ítuma watáama tiráimma waéqma itai-áípin áátuqma nôraq itanabi tiráiyē.

³⁴ Ítuma máqten-aimma aarawaamá timá yímikaimma waéqma itai-áípin áátuqma timá yímikáiyē. móra-aimma abarokáq ítima-yimikáiyē. ímiye. wemá paá waéqma itai-áípin áátuqma tiráiyē. ³⁵ miráitana móra Áánûqtuni amuné-nákómá nóinabi naayóbáqá tiráimma íbêqa áraimma pááq kéiyē. naayóbáqá maará-tiraine: “kemá tóyauqa ógaakeq aamá waéqma itai-áímmá tenúne. maa-márámá paá kéitana aúpáq aúyoqma wáqe-urai-qtataaqtaba kemá timá-yimenune.” téna Áítáiyá naayóbáqá tiráine.

tái-namagaraama wítibi karútai-waigoni waéqma itai-áíkoní áaimma

³⁶ Ítuma aarawaamá mikáq iyuwéna naaúpaq uráiyē. wení iyápó-annama Ítunopaq íréta tirááe: “tái-namama yópimô karútai-waigoni waéqma itai-áímmá keqtaá áaimma timá tímínaqtaa itáano.” téta tirááe. ³⁷ Ítuma maará téna tiráiyē: “maamin-nákómá íraqôn-anayumma yúwáimma minná kemá Waayúkagoni Áraaqiyē. ³⁸ ániibo yómmá minná máqte-marure. íraqôn-anayumma minná miráuma Áánûqtumo yabíq yíkarai-kayukae. ániibo tái-namagaraamma minná miráuma Tááqtaani waayúkae. ³⁹ mi-námúró-nákómá tái-namagaraamma yúwáimma minná Tááqtaae. aáwaqa yópiké ábu káinata mayánô-kanaama minná anaaékaqa maa-márámá ánatani-kanaaraqa ketí kaqtó-wayukama Áánûqtunopake mirá-inoe. ⁴⁰ ániibo yemá tái-namagaraamma yúqma áíkumareta máqtepaq irabí agatuwánómma minná miráráá umá anaaékaqa maa-márámô ánataniq-taoqa mirá-inoe. ⁴¹ Waayúkagoni Áráakoma ketí kaqtó-wayukama tímáiyakaanata kemá yabíkáuna-yataapike náayubi káqo-yuma kúmiq-yataapi mamá kéyikaa-kayukagaraq ókaraq tái-aaimma taróq kéo-kayukagaraq yíwíqma áíkúinoe. ⁴² ániibo Waayúkagoni Áráakoni kaqtó-wayukama Áánûqtunopake mi-káyúkámá mamá anón-irabi yuwánóe. min-írabí yemá máeta anón-ibíqa yaréta yíwayaamma akégúnanoe. ⁴³ mi-kánáaráqá Áánûqtuni arupú-wayukama yeqtibomá Áánûqtuma yabíkáin-aukapaqa tágama aakáá kánóe. móra-nakoma aáqa wáinanama maamin-áímmá ítama arutáino.” téna Ítuma tiráiyē.

móra-nakoma moneqa yawáánakaraq marabiké matái-waigoni waéqma itai-áímmá

⁴⁴ Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma anó-moneqa yawáánakaraq móra-yopi aúpáq makáánikaa kéiyē. ániibo móra-nakoma mi-mónéq-yáwáámmá

abatátuwena wemá yauwéqma yawááq-umarena amuqá ôriq umá kémarena wemá máqtemma makái-qtataaqa mamá káqo-kayukaraq maráitata yemá meyánîq urááe. miráitana wemá yauwéqma uréna mi-tópi moneqa wáitanaboana ko meyánîq uráiyé.

anó-moneq-awíqa yaa-púyákóni waéqma itai-áímmá

⁴⁵ móragaraq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma íráqô-puyaqa móra-nakoma anó-moneq-awíqa yéna áiqma áikuinikaa kéiyé. ⁴⁶ wemá aónaimma móra íráqô-puyaqa wáitana abatátuwena wení máqte-qtataaqa yaímma-wayukabaq mó kéyimená meyánîq uráiyé. ániibo wemá minnârake moneqa maména mi-púyáqá ko meyánîq uráiyé. móraiq umá Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma máqtemma íráqô-qtataaqtaba ákái-qtataakomma uyátáraiye.

kúqôkoni waéqma itai-áímmá

⁴⁷ móragarare. Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma nokaayúpi kúqômma yukéta noyááqa yáqtóránikaa kéiyé. ⁴⁸ noyáákoma kúqômma ógikitata yemá áwabaq mi-kúqômmá yabiti máeta kéyé. ániibo yemá áwabaq má-maketa íráqô-noyaaqa áiqma ókaq kémareta táiq i-noyááqá áiqma paábataa kéyuwaae. ⁴⁹ anaaékaqa maa-márágóni aqtó-kánáaráqá miraráa umá móraiq ínóe. Áánûqtunopake kaqtó-wayukama kukéta íráqô-kayukabimo táí-wayukamo maíyamma kunáiqma ⁵⁰ anón-irabitaa yuwánóe. min-írábimma mi-káyúkámá máeta anón-ibiqa yaréta yíwáyaamma akégûnanoe.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma íráqô-qtataaqa naayókaráq aúgekaraq makáiyé.

⁵¹ Ítuma maará téna ítama yimónaraiye: “keráwáqá maami-máqtén-áikóni áaimma kéitaa?” téna titata yemá tirááe: “owé.” tewana Ítuma timá yimikaiye: ⁵² “miráitata máqtemma ámáan-aimma yirááti-wayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabama ítaraapoata yemá miráuma kaayaqá naakóni anábóráa umá máitata wepiké aúgemma itai-áikaráq naayón-itái-áikaráq matukááe.” téna Ítuma tiráiyé.

Náátáretiq-wayukama Ítumma anaaémma umákaraae.

⁵³ Ítuma waéqma itai-áímmá timá ánatatuwena mi-márúqá yuwéna wení ⁵⁴ márúpaq kóurena Áánûqtun-aama yeqtí yirááti-naupaq áikuyikarena Ítuma timá yimikaiye. miráitata mi-káyúkámá karámareta tirááe: “maan-nákómá awaaméq-yátáárábi itai-yátááqá náakakenaq matáiyô? ⁵⁵ maamin-náqá íyaq naammá-í-nákóni áanikowabiyo? Máriaama anóa íyaq máiyô? ániibo Yémitima Yótébima Tááímonima Yúqtaatima máqtemma yemá wení ábâqawaayue. ⁵⁶ máqtemma anaanoámá áúkoma ketáátê mááe. ániibo maamirái-qtataaqa náakakenaq matáiyô?” ⁵⁷ yemá mirá-timatuweta Ítumma ítama táíq umákaraae. miráimanibo wemá timá yimikaiye. “Áánûqtuni amuné-nákóni áwíqa máqte-marupaqa wáimanibo wení naa márúpakaraq wenánnábikaráqá wení áwíqa anómma íma wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵⁸ mirá-timatuwena wenáama íma ítáawanaboana mi-márúkáqá taíbaq anón-awaameq-yataariqa íuraiye.

14

Yóáanema nommá perai-náqá pukuráiyé.

¹ mi-kánááráqá anó-kinima Érótima Ítuni wataáama Ítaraiye. ² miráitana Érótima wení kámááni-wayukama maará téna timá yíkaraiye: “min-náqá nommá perai-náqá Yóáanemiye. wemá pukáipike yauwéqma itó-uraiye. miráitana anómma akoqnááma wenyáápike pááq kéiye.” téna Érótima tiráiyé.

³ miráitana Érótima titata wení ááiq-i-wayukama Yóáanemma yáqtoqma téni-annanapo atáá-umatuweta ánná-naupaq ákáraae. Erótiatima Píripimma ánáakokake miráuraimma Píripimma Érótimma ábâkoboana Érótima awekéma kuyéna ánáakomma yabítiráine. ⁴ naayóbáqá Yóáanema Érótimma maará téna timá ámikaine: “min-ínimô mayáánama Íarutaiye.” ⁵ téna titana Érótima áyáqtaba umátuwena Yóáanemma ikámínéna uráimanibo aarawaatí yáaqa ikátaiye. aarawaamá Yóáaneqtaba ‘Áánûqtuni amuné-náqíye’ tewanabóana ikatíq uráiyé.

⁶ móra-taoqa Érótimma marákáraa-kanaama pááq itata waayúkama áikutaae. miráitana mi-káyúkátí yúraqaq Erótiatima ayáámukoma ímá yaráiyé. ániibo min-ímô yaiqtábá Érótima ôriq umá amuqá maréna ⁷ min-ínáárúgómá maará téna Érótima áraimma Áánûqtun aúrakaq timá akoqnáá umákaraiye: “emá keqtabá móra-yataaqa ‘timiyo’ tinna-yátááqá paá aménúne.” téna Érótima tiráiyé. ⁸ min-ínáárúgómá anóama mirá té tiyó téna anóama timá-amitana maará-tiraiye: “emá Yóáanema nommá perai-nákómá ko ikámma aqnoómá aráqma móra-taapepi maré maakáq má timiyo.” téna tiráiyé. ⁹ Erótiati mirá titana mi-kínimá Érótini áyakoma ummaa yáguraiye. miráimanibo wení akoqnáá-aimma máqte-kayukama áíkuma máeta Ítaraawanaboana Érótima tiráiyé: “mi-qtátááqá áméro.” téna tiráiyé. ¹⁰ timátuwena wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata ánná-naupaqa uréta nommá perai-náqá Yóáanemma ko ikámma ánnáramma aráqma ¹¹ aqnoómá mamá móra-taapepi matuwéta mamé iréta min-ínáárúmá má ámikaae. miráitana min-áqnoómá anóama máipaq mamé itana anóama téna áraimma Yóáanema ‘pukiye’ tiráiyé. ¹² ániibo Yóáaneni iyápo-annama iréta Yóáaneni arááq-auma mamá uqtarááe. uqtamákátuwetama Ítumma mó-tima-amikaae.

Ítuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (5,000) aáwaqa yímikaiye.

¹³ Ítuma min-áímmá Ítátuwena mi-márúqá yuwéna móra-unopi-kaarebi waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaq wenamáa kóuraiye. miráimanibo aarawaamá min-áímmá Ítátuweta yeqtí márûqa yuwéta marabí Ítun anaaé waqméta urááe. ¹⁴ anaaékaqa Ítuma áwábaq ko máena netuqyaa-káyúkámá yimónaimma arummá ôriq umágitana kaayoné umá yíkatuwena karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

¹⁵ énaikaqa Ítuni iyápo-annama marabí iréta tirááe: “aaqá kéekiye. maan-áúkápáqá waayúkama íma máán-aukapaqibo timá yíkénata kóoro. yemá máqte-marupaq uréire kéeta aáwaqa abáá-uma máyáaro.” téta tirááe. ¹⁶ mirá tewana Ítuma timá yímikaiye: “nôraq Ínatawaq kóino? kenamááriq keráwáqá aáwaqa yíméro.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁷ ániibo wení iyápo-annama timá ámikaae: “ketáámá netuq-ááwáqá íma matokáunataae. paá móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá kátútai-noyaaqa matokáunataae.” téta tirááe. ¹⁸ ániibo Ítuma tiráiyé: “kínna mamé ketôpaq yero.” téna tiráiyé. ¹⁹ ániibo máqte-kayukama aápêkaq ‘maraq máero’ timátuwena móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaq-nóyááqá kémayena uréna

Áánûqtunopaq múte káonena Áánûqtukaq 'tíkaiye' tiráiyee. mirá-timatuwena yammá mapákena iyápó-annama yímikaiye. miráitata iyápó-annama matéta aarawaamá yimíqme urááe. ²⁰ áníbo máqtemma min-ááwáqá naawana yímûqa yaráiyee. yaímma aqtó-átó-ááwáqá áiqma tiyááka umá kaayaq-kámááqûq-únámmá áituraae. ²¹ waayúkama aáwaqo naráamma miráuma netuq-wáyúkámá (5,000) narááe. aara iyápógaraqa íma yoráutaae.

nokaayúkóni ámûraaqa Ítuma uráiyee.

²² íbêqa Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: "áqnáabaq únópi-káárebí utéra nokaayúpi atátuweraq meran-ábápáq kéwiyaraq kemá waayúkama timá yíkánata 'koíyaro.'" téna Ítuma timá yímikaiye. ²³ áníbo Ítuma aarawaamá timá yíkáitata kówana wenamá anubaq nunamummá tínéna utáiyee. énaikaqa wenamá anubaq máqe-uráiyee. ²⁴ wení iyápó-annamo kóon-unopi-kaaregoma nokaayúkóni aúkáapi kóitana uwáama anómma yokéna nokómá kárááto kéena únópi-kááremá awéqtaraiye. ²⁵ aaqá iraránéna aabayaamá máráimma Ítuma nokaayúkóni ámûraaqa maréna wení iyápó-annayopaq iráiyee. ²⁶ nonánánaakaq Ítuma maré kéyitata iyápó-annama aónatuweta ikatíq ôriq urááe. miráitata yemá tirááe: "waátama kéiyee." kététa yemá ikatíq ôriq umá kéeta wááqa yurááe. ²⁷ áníbo Ítuma paátákáá yááyama tiráiyee: "keráwáqti tiyakoma kaayoné kéinaq máero. kemá Ítuma kéyune. keráwáq-ikatíq íoro." téna Ítuma tiráiyee. ²⁸ Pítaama maará téna yawéqma tiráiyee: "uyátaráana-nako, emô kéyema emá kemmá tááyenaaq enôpaq nonánánaakaq ono." téna tiráiyee. ²⁹ áníbo Ítuma tiráiyee: "maabáq iyo." titana mikáké Pítaama únópi-kááremá yuwéna nonánánaakaq Ítunopaq uráiyee. ³⁰ miráimanibo Pítaama anón-uwaama yóráiqtaba áaqa ikaténa nonnóbáq kumá yubékine uráiyee. miráitana Pítaama wááqa kéyena tiráiyee: "uyátaráana-nako, tíwáqnaa uwo!" téna Pítaama tiráiyee. ³¹ Ítuma paátákáá Pítaamma káyaatoq-mayena tiráiyee: "epímmá itáíq-itaiq i-yátááqá páaqyamma wáiyee. nôraq itaawáq kaayaq-áuyánámmá kéitaano?" téna Ítuma Pítaamma ítama aónaraiye. ³² mirá-timatuwaitata yenákámá únópi-káárebí uyámetaayana uwáágoma mikáq yukáiyee. ³³ áníbo únópi-káárebímô máe-kayukama Ítuni anón-akoqnaama aónatuweta tirááe: "árainee. emá Áánûqtun-aanikoma máane." téta tirááe.

Kénnétáaretibaqa Ítuma taíbaq karí-wáyúkámá mamá íráqôníq umáyikaraiye.

³⁴ yemá nokaayúmmá aqtátuweta Kénnétáaretiq-marabaq urááe. ³⁵ min-áúkápáq-wáyúkámá maanná Ítue téta ítaraae. áníbo mi-márúkóni waaqókák máqte-kayukabaq aamá yúwáawana wéyáwé itata karí-wáyúkámá yiwíqmeta Ítunopataa irááe. ³⁶ yemá Ítumma inaa téta iyuwáinata karí-wáyúkámá Ítuni paá wáqtôraq ánekuiyana áníbo máqtemma karí-wáyúkámá Ítuni wáqtôraqo ánekuyokayukati karígómá ánatagitata máqtemma kanaaraq atóbéqé urááe.

15

Áánûqtuni aammá aúmatan-aikoma ketáái títaubikoni watáama uyátaráiyee.

¹ mi-kánáaráqá yaímma Pérati-wayukagaraqa aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá Yérútáare-maruqa yuwéta Ítunopaq iréta maará-tiraae: ² "nôraq itatawáq ení iyápó-annama ketáái tináábútaáma tímikaan-aaimma

íma kéwaraao? aáwaqo nánétama iyáámma íma tete kéoe.” ³ tewana Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “nôraq itaráq keráwáqá keráwáqti táaimma kéwareraq Áánûqtuni ámáan-aimma íma kéwaraao? ⁴ Áánûqtuma maará-tiraiye. ‘emá enanó-enaboni aménáápáq máao. ánibo móra-nakoma anóanabi aboámmá timá táíq umákainama min-náqá ikamíyana puino.’ téna tiráine. ⁵ miráimanibo keráwáqá maará kéte. ‘móra-nakoma mónerabi móra-yataaqa makénama anóbomma áwáqnaa kéimanibo ‘maannáma monoq-náúpáqtábáé.’ kétenama ⁶ anóabomma ayuwaíno. mirán-ááímmá tarôq kéeq Áánûqtun-aama márúte kéyuweq keráwáqti táama múte kéyauyoe. ⁷ keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáo, Áánûqtuni amuné-náqá Áítáíya Áánûqtuqta áraimma naayóbáqá maará-tiraine. ⁸ ‘maan-ánná-ínináúkáqá paá amegaa-yóyáúkáké tíwíqa múte kéyauyomanibo íyaqnoabaq keqqtábá íma kéyikaiye. ⁹ yeqqtábá Áánûqtuma maará-tiraine. keti ámáan-aimma ikéwaraabo paá waayúkati ámáan-aimma kéwaretaboata keqqtábámá paá oyaaq-yúyánámmá kéitaaé.’ téna Áítáíya tiráine.” téna Ítuma timá yímikaiye.

waayúkama mamá táíqo i-qtátááré.

¹⁰ mi-kánááráqá Ítuma aarawaamá yááyamae iréna iyáámma tete onáíqtábá timá yímikaiye: “keráwáqá itéraq túyánámmá ítama arútáaro. ¹¹ óyauqnoabaq pérai-qtataakoma waayúqagomma mamá táíq ikéumakaiye. ímiye. ánibo túyánápike pááq i-qtátáákómá waayúkama mamá táíq kéumakaiye.

¹² mi táoqa Ítuni iyápó-annama iréta tirááe: “Pérati-wayukama min-áímmá itéta ôriq umá íyaqtaaba kéoe. minnáyabama emá ítaraano?” téta Ítumma ítama aónaraae. ¹³ Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketibomá mái-marupaqa wemá yabíkái-qtataaqa yokaa umá wáíye. mi tóipímá máqte-qtataaqa wenamááriq íuqmakaina-yataaqa áainakaraq yayútuwaniye.” téna tiráíye. ¹⁴ Ítuma ókaraq tiráíye: “keráwáqá iyuwáiyata máero. Pérati-wayukama yúramma karoparáakaa-kayukama aammá yirááti-wayukae. aúramma karoparáipoana káqo-nakomma aúramma karoparái-nakomma aammá aráátinata wenarááte-wenaraate íyamma íaoneta maipí metáyóye.” téna Ítuma tiráíye. ¹⁵ Pítaama Ítumma timá ámikaiye: “waayúkama íma mamá táíq in-áíkkóni waéqma itái-áímmá waéqma abarokáq tinataa itáano.” téna Pítaama tiráíye. ¹⁶ ánibo Ítuma tiráíye: “keráwáqá miráuma káqo-yuma aamá íma ítama arútáa-yuraa kéoe. keráwáqá íyaq kéitaa? ¹⁷ máqte-qtataakoma tóyaupike kumábékéna tíyapi kumitana tíyakoma mamá márúte ayá-máipímá kéyuwaiye. ¹⁸ áaqibo óyaupike paábaq yaúbagima mi-qtátááqá túyánápikekáráq tirunóbákékáráq kéuyena mi-qtátáákómá keráwáqá mamá táwíqa kéíye. ¹⁹ móra-nakoma áyáqnoake úi-qtataaqa mirá-uráíye. táí-auyanamma iténa waayúka ikámma puyena aaraukáqá mamá yataéna kumari-ááímá mamá pááq éna moyámmá mayéna kaaqaari-áúbí maréna akáyáámá téna kéíye. ²⁰ máqtemma mirái-qtataakoma waayúkama kanaaráq mamá táwíqa íniye. áaqibo móra-nakoma ayáámma íma tete éna aáwaqa ánékuqma naimmá minnágoma waayúkamá Áánûqtun aúraqa mamá táwíqa ikéíye.” téna Ítuma tiráíye.

Kéinanai-inikoma áraimma Ítuqaa arummá ámikaiye.

²¹ mi-kánáárqá Ítuma maami-márúqá yuwéna Tááya-marupakaraq Tááírana-marupakaraq uráiyé. ²² ániibo móra Yéqtaeao-inimma Kéinabakepoana min-áúkápáq máin-inikoma iréna ááyama tiráiyé: “umaataráana-nako, emá Tébitin-annabike íniye tiráan-nako, kemmá emá arummá umátikaa. ketiyáámukomma táí-aagoma mamá táíq kéumakaiye.” téna min-ínikómá tiráiyé. ²³ miráitana Ítuma móra-aimma yauwéqma íma timá ámikaiye. ániibo wení iyápó-annama Ítumma timá ámikaae: “maan-ínikómá aamá kárame kéyena tinaaéeta waqmé kéiyé. emá timákénana ‘kóino’.” ²⁴ téta tewana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Ítiráaeobake tipi-típi-anna-wayukama aúyokoqtabae téna Áánûqtuma timátíkáitay kemá yenamáa yeráwáqtábá kukáune.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ ániibo min-ínikómá iréna Ítuni aítaupi araayutaúmmá ayéna tiráiyé: “umaataráana-nako, kemmá tíwáqnaa uwo.” téna tiráiyé. ²⁶ ániibo Áánûqtun áama Ítiráaeo-wayukabi wáin-aiqtaba Ítuma yauwéqma tiráiyé: “iyápógoni aáwaqa iyákómmá aménúnama minná íma arutániye.” téna tiráiyé. ²⁷ ániibo min-ínikómá tiráiyé: “umaataráana-nako, emá áraimma kétenamanibo aáwaqa aqtó-átómá anó-nakoni yaareráké marabí kutimmá iyákómá kénaae.” téna tiráiyé. ²⁸ min-ínikómá mirá-timatuwaitana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “aaragô, emá arummá anómma timéne. nói-qtatabi ákái-qtataaqa pááq umáminiye.” téna titana é mi táoqa ayáámukoni karígómá ánataguraiye.

netuqyaa-kári-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

²⁹ íbêqa Ítuma mi-márúqá yuwéna Kááiriri-nokaayukoni waaqókáq uréna anuray ko máqe-uraiye. ³⁰ ániibo netuqyaan-ánná-wáyúkámá ya ikúyakaraae. yemá máqte-kari-wayukama yítayqa táíq uráimma yúramma karoparáimma iyááqtámma kaékáimma yóyauqa aráápaguraimma yaímma-kari-wayukagaraqa Ítunopataa yiwíqmeta irááe. yemá mi-káyúkámá Ítun aítaupitaa máguyikaraae. ániibo Ítuma mamá atóbamayikaraiye. ³¹ miráitata aarawaamá iyánáaq éta yemá aónaamma yóyauqa aráápagurai-kayukama aamá kétéwata iyáátámma kaékái-kayukama arupú kéowata yítayqa táíq urái-kayukama aammá uréire kéowata yúramma karoparái-kayukama yúramma káonaawata urááe. miráitataboata mi-káyúkámá Ítiráaeo-wayukati Áánûqtun-awíqa múte yaútaae.

Ítuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (4,000) aáwaqa yímikaiye.

³² Ítuma wení iyápó-annama yááyamae iréna tiráiyé: “maa-káyúkáyábá ôriq umá tirummá kéumayikaune. kaumo-yúpáámá ketê máqe-uraawanaboana yeqtí aáwaqa íma wáiyé. yemá yáayaba kéiyanakaraq íma timáyíkáanata kóinoe. aapaqá yáayaba éta yúnááimma iyábaáe.” téna Ítuma tiráiyé. ³³ ániibo wení iyápó-annama timá ámikaae: “maan-áúkápáqá waayúkama íma mááe. ketáámá náakakenaq netuq-ááwáqá mamátaawaq maami-nétúq-wáyúkámá yiménúnataabiyo?” ³⁴ tewana Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá náaraq umá yanaq makááô?” titata yemá tirááe: “ketáámá abapaké kaayaq-yámmá maréta yaímma arekáq umá-noyaaqa makáunataae.” téta tirááe. ³⁵ ániibo Ítuma mi-káyúkámá timáyíkáitata yemá marabí maray máqe-uraae. ³⁶ ániibo Ítuma maami abapaké kaayaq-yámmá kémayena noyááqa kémaye uréna Áánûqtukay ‘tikáiyé’ timátuwena mapákana iyápó-annama yimitata yemá matéta mi-káyúkámá yímíqme urááe. ³⁷ máqte-kayukama namá kanaaráq amatuweta

yimuqá makááe. yaímma aqtómá wáimma abapaké kaayaq-kámáágúq-únámmá áíqturaae. ³⁸ aáwaqo naa-káyúkámá miráuma netuqyaa-káyúkáe (4,000). áníbo aarawáá iyápóma Iyorautaae.

³⁹ áníbo Ítuma mi-káyúkámá timáyíkáitata kówana únópí-káárébi wemá uténa weni iyápó-annagaraq Máágataaniq-aukapaq-marabaq kóuraae.

16

“anón-awaameq-yataaqa aonanaae” téta tirááe.

¹ Pérati-wayukagaraq Táátùti-wayukagaraq Ítunopaq iréta makáqma aónaineta urááe. Ítuma móra anón-awaameq-yataariq ínataa aónanataae téta tiráámanibo ² Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “énaikaqa keráwáqá maará kéte. ‘aabayákómá karogarommá káuraitaqa íraqô-kanaama wániye.’ kétee. ³ áníbo aabáyaanapimma keráwáqá maará kéte. ‘konnákómá abúkitana aabayákómá karogarommá káurapoana uwááma kéyorena aaqá yíniye.’ kétee. minná áraíne. aabayákóni awaaméqá keráwáqá aónama kéyainaae. miráimanibo íbêqa maa-kánáágómá keqtábá awaaméqá immá íaonama kéyainaae. ⁴ íbêq-wayukama keráwáqá táí-noini-naukare. Áánùqtumma íaonaraa-kayukaraa-kayukae. kemmá anón-awaameq-yataaqtaba ítama káonaamanibo kemá móra awaaméq-yátááriq onaq íaonainoe. keráwáqá paá Yónaani awaaméq-yátááqá mayánoe.” téna mórai q umá pukáipike itó-iniqtaba timátuwena Ítuma kóuraiye.

Pérati-wayukagaraq Táátùti-wayukati yíqtigoni waéqma itái-áímmá

⁵ yemá iyápó-annama nokaayúmmá aqtátuweta kéwetamanibo yaímma yammá yiwikátuweta íma mayéta irááe. ⁶ áníbo Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá atéráaro! keráwáqá Pérati-wayukagaraq Táátùti-wayukati yammá itoraí-kánámá yíqtiyaba atéqma arútáaro.” téna Ítuma tiráíye. ⁷ áníbo yeiyáá wataá-wataa téta: “ketáámá yammá íma mamé íraúnataae. miráitanaboana kétiye.” téta iyápó-annama tirááe. ⁸ Ítuma ítarenaboana tiráíye: “nôraq ítaráq keiyááma netuq-túyánámmá ítaráq ketáámá yammá íyaq makáunataabiyo kétee? keráwáqti itáíq-ítai q umá máí-yataaqa pááqyamma wáíye. ⁹ kemá móra-tiyaapaq-yamma mapamúnata netuqyaa-káyúkámá (5,000) naráaqtabama íyaq túyánámmá kéitaa? náraq umá kamaaguq-unanaq áíqturaanabiyo? ¹⁰ áníbo abapaké kaayaq-yámmá mapamúnata netuqyaa-káyúkáma (4,000) narááe. miráuma áíketeta nátúwááwaq aqtó-átó-ááwáqá áíqma náraq umá kamaaguq-unanaq áíqturaanabiyo? ¹¹ nôraq ítaráq keráwáqá íma kéitaa? kemá yaqtábá íma timá tímikaune. keráwáqá Pérati-wayukagaraq Táátùtiq-wayukagaraqti yíqtiyaba atéráaro.” ¹² téna Ítuma móragaraq tiráíye. miráitata iyápó-annama mikáq ítaraae. Ítuma yakaráq waéqma agayaí-yíqtiyábá íkétiye. ímiye. wemá paá Pérati-wayukagaraq Táátùtiq-wayukati yááyaba ‘atéráaro!’ téna tiráíye.

Pítaama Ítuqtaba “yauwéqmataa tiwiráí-naré” téna abarokáq tiráíye.

¹³ Ítuma Tétaríaí Píripai-aukapaq uréna mi-kánáaráqá weni iyápó-annama ítama yimónéna tiráíye: “aarawaamá nóinae tétawaq Waayúkagoni Áráakoqtaba áwíqa kéyaa?” téna ítama yimónaraiye. ¹⁴ áníbo iyápó-annama tirááe: “yaímma-wayukama téta ‘Yóáanema nommá perai-naré’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Íráíyae.’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Yéremáiyama káqomma Áánùqtuni amuné-naré’ kéte.” téta tirááe. ¹⁵ áníbo Ítuma iyápó-annama ítama

yimónaraiye: “kenamáárfiq keráwáqá keqtábámá náawae téraq tíwíqá kéyaaó?” téna Ítuma ítama yimónaraiye. ¹⁶ Tááímoni Pítaama yaúwéqma tiráiyé: “emá yauwéqma yiwirai-náqá Metáiyae Áánûqtuma matúq-matuq umá máin-nakoni áanimone.” téna Tááímoni Pítaama tiráiyé. ¹⁷ minnáyaba Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Tááímonio, Yóáaneni áaniko amuqá maraao. mórama maa-márábi-nákómá íma maamin-áímmá timá ámikaiye. ímiye. ketibomá wení márûpaq mái-nakoma wenamá maaminnáma emmá aráátiraiye. ¹⁸ kemá kétima-amune. emá Pítaamone. ení áwíloni áaimma óqtamone. miráuma akoqnáá-oqtan-amuraaq naammá umáráanikaa umá enápo kemá ke-ánná-wáyúkámá áaimma áttama mamá áikuyikanune. ániibo puí-yátáákómá ketí waayúkama íuyataniye. ¹⁹ kemá emmá Áánûqtuni márûpaq uyáberai-naapaamma kámune. kíma matokéna uyábéráinikaa umá kanaarâq uínóne. nóinawabi té emá máqten-amaan-aimma té ‘mirá íoro. maará íoro.’ tinna-ámáán-áímmá minnágaraq Áánûqtuni márûpaq paá wániye. ániibo ení ámáan-aimma ‘miráoro-maaraoro.’ tinna-ámáán-áímmá mórai q umá Áánûqtuni márûpakaraq paá wániye. ²⁰ ániibo Ítuma wení iyápo-annayaba akoqnáá-aimma timá-yimena: “keqtábá ‘Metáiyá yauwéqma tiwirai-náre’ ítero.” téna Ítuma timá yímkaiye.

Ítuma téna “pukéq ító-onune.” téna tiráiyé.

²¹ mi-kánááráké Ítuma áaimma áttarena wení iyápo-annama abarokâq timá yíkaraiye: “kemá Yérútáárebaq ónáae. mibâq uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq kawáá-wáyúkágárâq ámáan-aimma yiráati-wayukagaraq yemá mirá umátikaiya-waigoma kemmá anómma tíqa íniye. yemá kemmá tíkama puínomanibo kaumo-yúpáámá yauwéqma ító-ureq tú amá mánnune.” téna tiráiyé. ²² ániibo Pítaama Ítumma áwábaq awíqme uréna káwaagena tiráiyé: “uyátárâana-nako, emá ímira-owo. mi-qtátááqá íma páâq íno.” téna Pítaa tiráimanibo ²³ Ítuma waéqma Pítaamma timá ámikaiye: “Tááqtaao, emá tinaaépaq yáwaaó! emá ketúyánámmá mamá táíq-íné kéone. emá Áánûqtuni aúyánámmá íma kéitaane. emá paá waayúkati yúyánámmá kéitaane.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁴ mikáké Ítuma wení iyápo-annama timá yímkaiye: “móra-nakoma ketinaae waránáae ténama wemá wení aúyánákóni akaí-yátááqá paábaq márúte yuwéna wení kaapaq-yámá maména puínéna yokaa énama tinaaé waráino. ²⁵ ániibo móra-nakoma wení maamin-áúwáráímmá yáqtoqma akoqnáá énama wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma aúyokiniye. ááqibo móra-nakoma wení aúwaraimma keqtábáé téna puyénama wemá uyátá-maqma íráqôn-auwaraimma abatániye. ²⁶ móra-nakoma maa-márábiké máqte-qtataaqtaba aúyánámmá itánímanibo wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma aúyokinanama mi-máqté-qtátáákómá náaraq umâq áwâqnaa íníyô? ániibo wení aúwaraimma nóimeyakakenaq yauwéqma meyánîq íníyô? ²⁷ Waayúkagoni Áráaqa kemá ketiboní akoqnáá-tagama-yataakaraq kumónúnama ketí kaqtó-wayukate Áánûqtunopake kumónúnatae. mi-kánáárâqá kemá aarawaati máqten-aiqitaba meyámmá yiménné. ²⁸ kemá áraimma kétima-timune. yaímma-wayukama maannámo máa-kayukama íma pukéta paá máeta aónaraiyana Waayúkagoni Áráaqa anókinimma aúqma máena kumíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

17

Ítuni aúqoma mamá waéqma aokarîq uráiyé.

1 abapaké móra-kanaama yátamakitana Ítuma Pítaamma káwirena Yèmitiyaa mi-kátámá Yóáanete yiwiqmayaitata mórama uyátárain-anuraq utááe. yenamáa mibáq máqe-uraae. 2 ánibo Ítuni aúgoma yúrikaq mamá waéqma aokariq uráiyee. miráitana wení óikoma tágama aakáá kégaitana wení wáqtógoma wayámmá kamá ókáá karáiyee. 3 ánibo Mótetiyya Íráiyama Áánûqtuni márûpake kumáeta Ítute watáá-wataa kéteyata yemá aónaraae. 4 Pítaama minnáma aónatuwena Ítumma timá ámikaiye: “uyátaráana-nako, ketáámá maakáq máunataama iráqõne. emmá akáinaqa kanaaráq kemá kaumomá kogonaagó-namma maakáq ónúne. mórama ení naané mórama Mótetini naané mórama Íráiyani naané téq miráuma ónúne.” téna Pítaama tiráiyee. 5 mirá kétena máiqtaba mórama aakáá kaikónnákómá kumma yawááq umáyikaraiye. ánibo móra-aikoma mi-kónnápiké maará-tiraiye: “maannáma ketáanikoma tikáin-iyapoe. wení áaiqtabama ôriq umá kétikaiye. keráwáqá wenáama ítáaro.” téna aagómá mi-kónnápiké tiráiyee. 6 ánibo iyápó-annama min-áímmá ítátuweta ikatiq kээtaboata yemá yóipake marabi yiqá agurááe. 7 miráitana Ítuma yimakaq iréna yineq kánekuyena timá yímikaiye: “keráwáqá ító-oro. keráwáqá ikatiq íoro.” téna tiráiyee. 8 ánibo yemá ító-uma aónamma káqo-wamma íma aónaraabo paá Ítumma wenamáa aónaraae.

9 min-ánúmá yuwéta kégumowana aapaqá Ítuma akoqnáá umá timá-yimena tiráiyee: “keráwáqá maami-qtátááqá aónamma móra-nakomma íma timámera q yukáiyana Waayúkagon-Araaqa kemá pukéq ító-onna kanaaráq wino.” téna Ítuma timá yímikaiye. 10 ánibo yemá iyápó-annama Ítumma ítama aónéta tirááe: “nôraq itatawáq ámán-aimma yirááti-wayukama Íráiyaqtaba Metáiyani áqnaabaq yíno kéteo?” téta tirááe. 11 ánibo Ítuma yawuwéqma timá yímikaiye: “owé. áraine. Íráiyama iréna máqte-qtataaqa mamá yokaa íniye. 12 miráimanibo kemá kétimatumune. Íráiyaraa-naqa áqa iráitata waayúkama wemmá íaonama arútaraae. ímiye. yemá paá yeqti yikái-yátáákáké yúyánámmá kéwareta táí-aimma ókon-okomma tarôq umákaraae. miraráá umá Waayúkagoni Áraaqa kemmá min-áwáátáriq umátikanoe.” téna Ítuma tiráiyee. 13 mirá-timatuwaitata Ítuma nommá perai-náqá Yóáaneqtaba kétéiyaa téta wení iyápó-annama ítaraae.

Ítuma móra-iyapoma táí-aagoma arunóbáqá máin-iyapoma mamá atóbamakaraiye.

14 Ítuma wení iyápó-annagaraq yemá netuqyaa-káyúkábí yawuwéqma koyamá kéowana móra-nakoma Ítunopaq iréna arayutaúmmá ayéna tiráiyee: 15 “uyataráána-nako, emá ketáanikomma arummá umákaao. wemmá augááyamma kákaiye. netuqyaa-kánáámá wemá irabí kégaugena nopí kémetagena kéiyee. 16 ánibo kemá min-iyápómá awíqme ení iyápó-annayopaq únna íma mamé érákáawaniq urááe.” téna tiráiyee. 17 Ítuma yawuwéqma timá ámikaiye: “keráwáqá min-ánná-wáyúkámá ítáiq-itaiq í-yáqtááqá íma wáitana keráwáqti tiyakoma íma kárutaiye. náaraq umá kanaawaq kemá keráwáqte máunaq Áánûqtuni akoqnááma matááó? náaraq umá kanaawaq kemá keráwáqti ummaamá mayánúnó? keráwáqá min-iyápómá awíqmera maakáq ketôpaq yero.” téna Ítuma tiráiyee. 18 miráitana Ítuma mi-tái-áágómmá awáágítana min-iyápógómmá ayúwáitana ê kí-taoq wení karígómá ánatamakaraiye.

¹⁹ ániḅo iyáḅó-annama Ítunopaḅ aúḅáḅ iréḅa timá ámikaae: “nôraq itataawáḅ ketáámá maami-tái-áágómmá kanaaráḅ íma kéwaḅtuwaunataabiyo?” téḅa tewana ²⁰ Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráíye: “keráwáḅḅí itáíḅ-itaiḅ umá arummá timí-yátááḅá pááḅyapopaḅ keráwáḅá kanaaráḅ ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune. karáwáḅḅí itáíḅ-itaiḅ umá arummá timí-yátááḅá pááḅyapopaḅ keráwáḅá kanaaráḅ ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune. keráwáḅḅí itáíḅ-itaiḅ umá arummá timí-yátááḅómá miráuma pááḅyan-anayukoraa kéinaḅa kanaaráḅ keráwáḅá maan-ánúgómmá timákeraḅ ‘emá itó-uma merapaḅ waa’ t́yana kanaaráḅ ẃniye. keráwáḅá káḅomma máḅḅḅeniq inómanibo ²¹ mirá-tái-áágómmá matuwáiyaba paá nunamukaráḅ aáwaḅa awetáigaraḅ yenamáa kanaaráḅ wániye.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma “puyéḅ itó-onune” téna móragaraḅ tiráíye.

²² Kááiri-marupaḅ uréire kéeta Ítuma iyáḅó-annama timá-yimena tiráíye: “yemá Waayúkaḅon-Araaḅa kemmá namuro-wáyúkátí iyááḅí áaimma átáma maránoe. ²³ miráiyata t́kamiyaḅ puyéḅ kaumo-kánaámá maéḅ itó-onune.” téna titata iyáḅó-annati íyakaḅa ummaa yáguráíye.

Ítuma anó-monoḅ-nakoni táákiti-moneḅa yukáíye.

²⁴ Ítuma wení iyáḅó-annagaraḅ anaaékaḅa yemá Káḅéranabaḅ koyaawana anó-monoḅ-naupaḅḅaba táákiti-moneḅa máyáa-kayukama Pítaanopaḅ iréḅa maará téḅa timá ámikaae: “keráwáḅḅí tirááti-nakoma anó-monoḅ-naupaḅḅabama táákiti-moneḅa kéyuwaiyo?” téḅa ítama aónaawana Pítaama yauwéqma tiráíye: ²⁵ “owé.” téna tiráíye. ániḅo Pítaama naaúḅaḅ uyáḅéraitana áḅnáabaḅ Ítuma Pítaamma ítama aónainoḅḅaba aamá timátuwena Pítaamma ítama aónaraiye: “Tááímonio, emá nóine té kéteno? maa-máráḅí-kíní-káyúkáraráḅá meyámmá táákiti-moneḅa náayuwaḅ kámeo? maa-máráráké-káyúkáwáḅí óḅ-marabake-kayukabikena kémayaa?” téna Ítuma ítama aónaraiye. ²⁶ Pítaama tiráíye: “óḅ-marabake-kayukabikene.” téna tiráíye. ániḅo Ítuma timá ámikaiye: “miráitana maa-máráráké-káyúkámá táákiti-moneḅa íma kéyuwaamanibo ²⁷ Áánúḅḅtuni iyáḅóḅoaḅḅaa táákiti-moneḅa íma kanaaráḅ yiménúnataamanibo ketáámá maami-káyúkámá mamá íyamma íumayikanatae. miráinaḅ emá nokaayúḅáḅ uré noyááḅa mó-yaa. áḅnáabaḅ yenna-nóyááḅómmá óyauḅa ógaarennama min-nóḅáḅá móneḅa wániye. mi-mónéḅá mayéma táákiti mayái-wáyúkámá anó-monoḅ-naupaḅa eté kerátái táákitima mó yimiyo.” téna Ítuma tiráíye.

18

Áánúḅḅtuma yabíkái-marupaḅa anómma náawaḅ máíyo?

¹ mi-kánáaráḅá iyáḅó-annama Ítunopaḅ iréḅa tirááe: “Áánúḅḅtuma yabíkái-marupaḅa náawaḅ tébakaḅa uyátá-maḅma anómma máíyo?” téḅa tirááe. ² Ítuma móra pááḅyan-iyapoma awíḅme iréna yeḅḅí aúkáḅi má itó-umakaraiye. ³ ániḅo Ítuma tiráíye: “kemá áraimma keráwáḅá kétima-timune. keráwáḅá íma waéḅma pááḅyan-iyaporaá éḅa keráwáḅá íma Áánúḅḅtuma yabíkái-marupaḅa uyáberanoe. áraimma ímiye. ⁴ móra-nakoma wenaúma íma mamé uyéna maan-iyáḅóráá umá pááḅyan-awíḅa mayénama min-nákómá káḅo-yuma uyátá-maḅma Áánúḅḅtuma yabíkái-marupaḅa mániye. ⁵ ániḅo móra-nakoma ketíwíkaḅ maarán-iyáḅómá áwáḅnaa énama kemmá móraiḅ umá tíwáḅnaa kéíye.

tái-aaikoma móra-nakoni arummá amí-yátááqá mamá táiq kéiyé.

⁶ maami pááqyan-iyapoma náayubi kekáq yirummá timíya-noiyapobike móra-nakoma ketópakemma mamá paábaq waéq-yikenama min-nákómmá móra anón-oqtamma min-nákóní ánũwarapi kúmarena anó-nokoni aúkáapi iyaabótuwanimma minná pááqya-qtataare. Áánũqtuni táí-meyamma uyátá-maqma anómma mayániye. ⁷ maa-márábi-káyúkámá ketópake yuwéta waéqma koíya-kayukama anaaékaqa táwíq umáginomanibo miráuma táí-aaimma pááq kéiyé. áaqibo móra-nakoma ketópake káqo-yuma miráuma paábaq waéq-yikenama wemá uyátá-maqma anómma táwiq umáginiiye.

⁸ keráwáqtí tiyáákwabi títaukoma keráwáqá mamá kéwaerena kúmiq-yataapi mamá kétékainaaqá tiyáánaa títauqa aráqma paábaq yúwáaro. minná keráwáqá keráwáqtí tiyáánaa títauqa paá wárainana kúmiq-yataapi tiwíqme kéwinatama anaaékaqa keráwáqá iramá káiq-kaiq éna íma putínáí-írábí iyaabótuwanoe. ⁹ ániibo túrakoma mamá waéqma kúmiq-yataapi kétékainaaqa kubíqma paábaq yúwáaro. kímora-turamma wáinaqa kanaarác matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayáínóbo kaayaq-túrámá wáinatama keráwáqá yaúma iramá káiq-kaiq-irabi iyaabótuwanoe.” téna Ítuma timátuwana.

tipi-típima aúyokurai-waigoni waéqma itai-áiné.

¹⁰⁻¹⁴ ókaraq tiráiyé: “keráwáqá atéráaro. pááqya-noiyapoyabama kemmá itáiq-itaiq umá paátataare téq íma keráwáqtí aúkáapikemma móra-tuyanamma itáaro. kemá keráwáqá kétima-timune. ketibomá Áánũqtunopaaqá mórámora-yuma yeqtí kaqtó-wayukama aati-aatimá paá mááé. minná ketibomá maami-nóiyápóbíké mórama aúyoraiyaba ikákaiye. Waayúkagon-Araakoma waayúkama Áánũqtunopaken-amma yuwéta aúyokuraa-kayukama yawuwéqma yi-wiránéna kukáiyé. keráwáqá nóine téraq kéitaa? móra-nakoma miráuma taibaq tipi-típima (100) makáinana móra-tipi-típima aúyokinanama íyaq abáá-iniyo? owé. miráuma abapaké kaayaqté-kaayaqte-tiyaakagaraq móra-tiyaama naikamá kaayaqté-kaayaqte (99)-tipi-típima iyuwainata anubaq máiyana mórano aúyoki-waigoqtaba ko abáá-iniye. kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. mí aúyoki-tipi-típima abatátuwana awirénama mimórámó aúyokitana awirái-waigoni amuqá anómma marániye. ániibo (99) tipi-típima íma aúyokoyuti yimuqá íma kémarainiq umá amuqá marániye. miráráá umá ketibomá Áánũqtuma wení márúpaq máin-nakoma maa pááqya-noiyapoti aúkáapike mórana aúyoraiyaba íma kákaiye.

tibáqawaama kúmiq-yataariq kéiyaaqá mamá arupú umáyikai-aaine.

¹⁵ itáaro. enábákora-nakoma emmá kúmiq-yataariq kéumakainama kanaarác emá uréyaq kenákámá kenammáa maéka wení kúmiq-yataaqa aráátiyo. ániibo wemá enáama itáinnama miráuma enábákora-naqa yawuwéqma awiránóne. ¹⁶ ááqibo wemá enáama íma itáinaama emá kaayarábi móra-naqa awiqma yagaroqtamá okao. miráuma ‘kaayarábi kaumo-wáyúkámá kanaarác mimór-áikáq aamá tínóé.’ téna Áánũqtuni agamatá-kánnáábí kétépoana min-áikomá akoqnáá umá wániye. ¹⁷ miráimanibo wemá yeqtí yáama ímo itáinaama kanaarác monoq-náupáq áikuiya-kayukabi mó-tero. ániibo monoq-náú áikuyokayukati yáama itáiyábáqaráq íakainama minná wemá aamá ítainapoana monoq-náú áikuyo-kayukayopaq íuwininiq umákáaro.

¹⁸ kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. máqte-qtataaqa maa-márábimó aúyaq-maraiyaq-qtataaqa Áánũqtuma wení márúpaqa aúyaq-maraniye. ániibo

máqte-qtataaqa maa-márábimô timáyikaiya-qtataaqa Áánûqtuma weni márûpaqa timátikaniye.

¹⁹ kemá ókaraq keráwáqá áraimma kétima-timune. yenákámá kaayaq-nákórátámá keráwáqti aúkáapikema kenákámá mimórá-túyánákáq maréka nunamummá tiyamma kanaaráq ketibomá Áánûqtuma weni márûpaqa máin-nakoma yenákámá yimíniye. ²⁰ taákaq máráaro! paá kaayaq-nákówábi kaumónákómá ketíwíqtaba áikuma maiyaqa kanaaráq kemá yeqtí aúkáapi mánune." téna Ítuma akoqnáá-aimma tiráiyé.

móra mayái-nákómá weni aqtábááma íma yauwéqma kéyimi-waigoni waéqma itái-áímmá

²¹ mi-kánááráqá Pítaama Ítunopaq iréna timá-amena tiráiyé: "uyátarai-nako. náaraq umábaraq ketibâkoma kúmiq-yataariq umátikainaq kemá weni kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéq tiwíkatúwanuno? abapaké kaayapárábiyo?" téna Pítaama tiráiyé. ²² Ítu maará téna yauwéqma timá ámikaiye: "abapaké mórabaqa ímiye. miráuma abapaké kaayaq-wáyúká aiyayaa-tiyaaka umá abapaké kaayapáq (77) weni kúmiq-yataaqa páabaq matuwéq awíkatúwao. ²³ miráinana Áánûqtuma yabikái-kayukama miraráá kéoe. kínrira umá weni mayái-wáyúkátê aqtábááma mamá arupú ínóe. ²⁴ wemá aqtábááma áaimma átáma mamá arupú kéitata yemá móra-naqa awíqmeta wenôpaq irááe. min-nákóni aqtábááma ámikaamma miráuma netuqyaammá táwibaq-moneqa (10 tausen kina) aqtábááma wái-nare. ²⁵ miráitana weni móneqa íma wáipoana anónnáma kanaaráq amíniye. miráitana kíniima téna maami-nákárq ánáakokaraq weni iyápógaraq weni máqte-qtataakaraq waayúkaraq maraíyata meyáníq kéiyaraq mirá-mónéqá mamá anónnáma aqtábááraq kínimma áméro tiráiyé. ²⁶ miráitana mi-máyái-nákómá kíniini aítaupi araayutaúmmá ayéna maará téna inaa tiráiyé. 'arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení máqten-aqtabaaraq anónnáma ámíqma ánatanune.' téna tínana ²⁷ min-nákóni anó-nakoma arummá umákéna weni aqtábááraq ayuwaitana anónnáma íma ámikaiye.

²⁸ ániibo mi-máyái-nákómá máápaq yaúbarena aónaimma móra-mayai-naqa tiyáákama (100 kina) aqtábááma ámikai-nare. minnáqá ánúwarapi yáqtoqma akoqnáá umátokéna tiráiyé. 'aqtábááma ámikaunaraqtaba páátákáá anónnáma timiyo.' téna tiráiyé. ²⁹ miráitana min-nákómá weté mórabi mayaimá mayáayana-koma wekáq araayutaúmmá aténa maará téna inaa tiráiyé. 'emá arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení aqtábááraq anónná aménúne.' téna tiráimanibo ³⁰ wemmá paá íakaraiye. min-náqá áнна/-naupaq mó ákaraimma wemá ánná-naupaq máena weni aqtábááma meyáníq umá ánataniye tiráiyé. ³¹ ániibo káqo-mayai-wayukama miráin-aimma aónatuweta íyaqnoqabq ítama táiq umátuweta yemá yeqtí anó-nakaq uréta miráin-aimma mó timá abarokáq urááe. ³² miráitana anó-nakoma mi-máyái-náqá anón-aqtabaama wái-naqa ááyarena maará téna timá ámikaiye. 'emá táí-mayai-naqone. áqnáabaqa kekáq ibiqá yaráánaq kemá ení máqten-aqtabaama yuqmá paátataakaa uráune. ³³ kemá emmá tirummá umákaraune. emá nôraq itaawáq ení móra-mayai-nakomma arummá íkéumakaano?' téna tiráiyé. ³⁴ ániibo weni anó-nakoma áyámma itana min-náqá i-wáyúkátí iyáápi máráitana i-wáyúkámá ánnábi ákáawana máena kammáa káena weni aqtábááma anónná yauwéqma amíniye." téna Ítuma mi-kátáámá ³⁵ timátuwena tiráiyé: "keráwáqti tiyaqnoabaqa máqtemma tibáqawaaraa-kayukati kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq kéyuwaapoana ketibomá

Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma móraiq umá keráwáqtí kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq matuwéna awikátuwaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

19

aaraukáqá mamá yataí-ááíqtábá Ítuma tiráiyé.

¹ Ítuma mi-máqtén-áímmá timá ánatatuwena Káárirí-maruqa yuwéna Yúria-marupaq yauwéqma Yótaa-nokomma móra-aukapaq uráiyé. ² netuqyaa-káyúkámá anaaé waqmé kéowana min-áúkápáqá karí-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

³ yaímma Péra-ti-wayukama Ítunopaq iréta wemmá makáqma aónaraae. yemá maará-tiraae: “ámáan-aikoni aúrakaqa máqte-kayukama yínááqa waqtuwai-ááímmá kanaarác yínááqa waqtuwánô?” ⁴ téta tewana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá maamin-áímmá íyaq yoráútaao? maará-tiraine. naayóbáqá Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq uráine. naayóbáqá aaragárác waagarác tarôq uráine. ⁵ tarôq umá yikátuwena maará-tiraiye. ‘miráinana waagómá anóabamma ayuwéna ánáakote yagaroqtamá maéta yenákámá móra-yuma aúqma máyoye.’ téna Áánûqtuma tiráine. ⁶ miráitata yenákámá íma kaayaq-wáyúkaráá umá mááye. ímiye. yenákámá miráuma mi-mórá-yúmá aúqma mááye. miráinata Áánûqtuma yarúyikarainnama íma yatáétao.” téna Ítuma tiráiyé. ⁷ ániibo Péra-ti-wayukama Ítumma timá-ameta tirááe: “nôraq itanawác Mótetima ámáan-aimma timénataa waagómá aaraukáqá yataí-áúbámá agamá ‘aaragómmá ámituwe waqtuwaao’ tiráiyô?” téta itama aónaraae. ⁸ ániibo Ítuma timá yímikaiye: “minná tirunóbáqá akoqnáá kéeq keráwáqá aamá arátéwana Mótetima keráwáqtí aammá awiyéna ‘aaramá waqtúwáaro’ tiráine. miráimanibo naayóbáqá maramá áaimma átarai-kanaaraqa mirán-ámmá íma wáqe-uraine. ⁹ kemá maará téq keráwáqtábá kétune. móra-nakoni ánáakoma kumari-ááímmá íma tarôq kéinana awaikómá paábaq kéwatuwena káqon-inimmo mayainama min-nákómá kumari-ááímmá tarôq kéiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁰ ániibo Ítuni iyápó-annama Ítumma timá ámikaae: “miráinatama aaramá íma mayánoma minná uyátá-maqma kanaarác íye.” téta wení iyápó-annama tirááe. ¹¹ tewana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “máqte-noininaukaqa maamin-áímmá kanaarác íma mayánomanibo yaímma-wayukaraq Áánûqtu yímikaiye. ¹² itáaro. yaímma-wayukama aaramá íma kanaarác mayánomma minná yaímma-wayukama yeqtí yúgoma aúyakurainatama kanaarác iyápóma íma maqyikánomma yeqtí yinóama mirápác maqyikárai-poatabi waayúkama yikáma kareremá aúqyikarai-poata aaramá íma kanaarác mayánoe. ániibo yaímma-wayukama aaramá íma máyáamma miráuma yeqtí yúyánákárác yirukarác máqte-qtataaqa Áánûqtumma kámetaboata yemá aaramá íkémayaae. miráineqa keráwáqá kanaarác mirá-inoe. maaminnámo tiraatíyan-aimma máyáaro!” téna Ítu tiráiyé.

Ítuma pááqya-noiyapoma wení kaayoné-yátááqá yímikaiye.

¹³ mi-kánáaráqá yaímma-wayukama pááqya-noiyapoma yiwíqmeta Ítunopaq irááe. wemá yineq ayáámma yínékuyena nunamummá tikáae téta irááe. miráimanibo Ítuni iyápó-annama aamá yiwááguraae. ¹⁴ ániibo Ítuma tiráiyé:

“keráwáqá pááqya-noiyapoma iyuwaíyata ketôpaq yero. keráwáqá íma yáqtoq-yikaaro. Áánûqtu yabíkái-marupaq mái-wayukama mirá-nóiyápótí márûqiye.” téna tiráiyé. ¹⁵ mirá-timatuwena ayáámma pááqya-noiyapoti yíneq áruqmakiye. miráumatuwena Ítuma min-áúkápáqá yuwéna kóuraiye.

maabu-nákóma netuq-ótámmá makáiyé.

¹⁶ móra-nakoma Ítunopaq iréna tiráiyé: “yirááti-nako, kemá náaraq umáwaq íráqôn-aaimma tarôq éraq aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánúnô?” téna ítama aónaraiye. ¹⁷ ánibo Ítuma timá ámikaiye: “nôraq itaawáq íráqô-qtataaqtabama kemmá ítama káonaano? aúyánánóbáqá arútama itaao. kímora-naqa wenamáa íráqô-naqiye. ánibo emá aúwaraimma mayánéma kanaarâq emá máqten-amaan-aimma waraao.” téna tiráiyé. ¹⁸ ánibo min-nákómá Ítumma timá ámikaiye: “nóin-amaan-ainabiyo?” téna tiráiyé. Ítuma tiráiyé: “ámáan-aikoma maará-uraiye. waayúkama íma ikámma puyuwó. aaraukáqá íma mamá yataiyó. moyámmá íma mayaaó. káqo-wamma kaaqáarimá ítimakaaó. ¹⁹ emá enanó-enaboni aménáápáq mááo. enamááriq arummá amé kaayoné ónaiq umá náawabi enamakaq maína-naqa arummá amé kaayoné umákaao.” téna tiráiyé. ²⁰ ánibo mi-mábú-nákómá Ítumma timá ámikaiye: “mi-máqtén-ámáán-áímmá kemá kéwaraune. kemá nói-qtataaqtabawaq aqtórâriqa kéuno?” téna ítama aónaraiye. ²¹ Ítuma yawwéqma timá ámikaiye: “emá kanaarâq umá ánatanaae téma emá uré ení máqte-qtataaqa waayúkaraq marénata meyaníq kéiya minnárake mónéqa maté áwáyoq-wayukama yímituwema Áánûqtuni márûpaqa íráqô-qtataaqa maránóne. emá ketinaae ya-waraao.” téna Ítuma tiráiyé. ²² mi-mábú-nákómá min-áímmá itáá ena áyákoma ummaa kéyaiqa kóuraiye. miráimma wemá taíbaq-yataaqa makáiqtababoana mirá-uraiye.

²³ ánibo Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. mónéqa netuqyaa makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtabama kammáa kámagiye. ²⁴ kemá keráwáqá ókaraq kétima-timune. móra-wamma káámoma oótiraa-kakoma wáqtó aráátai-waigoni aapimmá peránénama kammáa ainikáa umá mónéqa netuqyaa makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtaba anómma uyátá-maqma kammáa kámagiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ yemá iyápó-annama maamin-áímmá ítátuweta iyánâq uráae. yé maará-tiraae: “miráinana náawaq Áánûqtuni-marupaq wemá kanaarâq uníyô?” téta tiráae. ²⁶ ánibo Ítuma yúrapi karákéna timá yímikaiye: “waayúkama kanaarâq mirá ínoe. Áánûqtu wenamáa máqte-qtataariq kanaarâq íniye.” téna

²⁷ Ítuma mirá-timatuwaitana Pítaama yawwéqma tiráiyé: “éqtukenaro. ketáámá máqte-qtataaqa yuqmá ánatetaa enanaae ya kéwaraunataae. miráinataa ketáámá nói-qtataaraq mayánúnataabiyo?” téna Pítaama tiráiyé. ²⁸ ánibo Ítuma timá ámikaiye: “kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa máqte-qtataakoma aúgeniq íni-kanaaraqa kemá Waayúkagoni Áráaqa akoqnáama mayéqa kínin-abitaraq mánune. mi-kánáárâqá keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketinaae mó kéwaraiya-kayukama tiyááka umá kaayaq-ábítátárâq mánoe. keráwáqá Ítiráaeobake tiyááka úma kaayaq-ánná-wáyúkámá mamá yainánóe. ²⁹ máqte-kayukama ketíwíqtaba itéta yeqtí naammá yuwéna

yíbbâqawaanabi yímanaatoinabi yinóanabi yiboánábi iyápóabi yeqtí yónábi yukáiya-kayukama yemá ókaraq netuqyaammá matéta íráqô-qtataaqa anónnáma yiméta yemá aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánóe. ³⁰ ááqibo netuqyaa-káyúkámá maa-márábí uyátá-maqma anómma máiya-kayukama anaaékaqa aqtóráqá íyata ánibo netuqyaa-káyúkámá íbbêqa anaaékaqa kéiya-kayukama Áánûqtuni-marupaq uyátá-maqma anómma máno-kayukama wínóe.” tēna Ítuma tiráíye.

20

wááeni-yopi mayaímá mayaí-wáyúkámá

¹ Ítuma óq-aimma tiráíye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mirá-uráíye. móra-nakoma anó-marama makáinikaa uráíye. ánibo aabáyaanapimma min-nákómá uréna wení wááeni-yopi mayaímá mayaí-wáyúkámá ko yiwikáíye. ² min-nákómá yaímma-mayai-wayukate aamá téite umátuweta móra-iyakaq maréta mayairákémá ‘tiyááka-tiyaaka umá móneqa (1 kína) mayánúnataae’ tirááe. ánibo mirá-timatuweta wááeni-yopitaa mi-máyái-wáyúkámá timáyikaráíye. ³ miráuma aabaúgómá aabayaaraq uyáwitana (9 kíróki) kawáá-nákómá ko aónaimma yaímma paá-wayukama paá itó-uma máákéti-marupitaa mááwana yimónaráíye. ⁴ ánibo min-nákómá mi-káyúkámá timá yímikáíye: “kanaaraq keráwákáráq wááeni-yopi mayaímá ko kémayaiyaq meyámmá arútáma timénúne.” ⁵ titata yemá urááe. móraiq umá wáááwabi énaikaqa (miráuma 12 kírókigaraq 3 kírókigaraq) wemá uráíye. ⁶ ánibo énaikaq (aabaúgómá 5 kíróki) keqnáámmá ko aónaimma yaímma-wayukama paá itó-uma mááwana min-nákómá timá yímikáíye: “nôraq itaráq íbbêq-wagaama paámá itó-uma mááo?” ⁷ tēna titata mi-káyúkámá timá ámikaae: “móra-nakoma móra-mayaima íma kétimitaqtaae.” tēta tirááe. ánibo min-nákómá timá yímikáíye: “keráwákáráq wááeni-yopi mayaímá ko máyáaro.” tēna tiráíye.

⁸ aabaúgómá énaikariq itana wááeni-yokoni aboámá wení mayairáq-káwáá-náqá timá ámikáíye: “emá mayairáq-wáyúkámá yááyare meyámmá yimiyo. emá anaaékaq mayaí ya matáiya-kayukarake áaimma átama meyámmá yímike áqnáabaq-wayukaraq waaó.” tēna tiráíye. ⁹ ánibo énaikaqa (5 kíróki) mayaímá áaimma átama máyáa-kayukagaraq íréta meyámmá móneqa tiyááka-tiyaaka umá matááe. ¹⁰ áqnáabaq áaimma átama mayaímá matáá-kayukama íréta ‘ketáámá anó-moneqa mayánúnataae’ tēta yúyánápi tirááe. miráimanibo ímiye. yegáráq meyámmá tiyááka-tiyaaka umá móraiq umá matááe. ¹¹ yemá miráuma meyámmá maméta yókóni aboámmá awáágúrae. ¹² yemá mirá-tiraae: “mi-káyúkámá yinaaémo mayaí máyáa-kayukama yemá pááqya-kanaama mayaí matááe. miráuraawaa emá yemmá móraiq umá ketáái meyákáá umá kéyimene. ánibo ketáámá ayáqtáá-kanaama anó-naqa kaikáq ummaa-máyáimá kémayetaa aaqá káutaune.” tēta tirááe. ¹³ mirá-timatuwaawana yókóni aboámá yeqtí aúkáapike móra-nakomma timá ámikáíye: “ketí aanábó-nákô, emmá íma mamá táíq umákaraune. meyámmá móneqa tiyáákama mayáánayaba íyaq aamá timá móra-tiyakaq makáúyô? ¹⁴ máqtemma keráwáqá paá mamé kóro! kemá meyámmá keráwáqá timúnna-meyakaa umá móraiq umá tinaaémo íya-kayukama meyámmá yiménúne. ¹⁵ nôraq inábiyo? ketí móneqnapo nôrabi onááqqa paá miráonu íyabiyo? kemá yemmá íráqô-qtataariq kéumayikaunaraq minnáyaba kárún-aaimma kéteo?” tēna yókóni aboámá tiráíye. ¹⁶ miráuma anaaékaqo

iráa-kayukama anó-nakoma uyátá-maqma anómma yímikaiye. áqnáabaq iráa-kayukama anó-nakoma yemmá márú mikákáá pááqyamma yímikaiye. miráitaq kemá kètune. anaaékaq iráiya-kayukama áqnáabaq wíyata ániibo áqnáabaq iráiya-kayukama aqtóúrákq wínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma kaumobáq téna “puyéq itó-onune” tiráiyé.

¹⁷ Ítuma Yérútáárebaq uwíné kéena wení tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá yiwíq-mayaitata wetê kóuraae. ániibo yemá aapaq kéweta Ítuma maará téna timá yímikaiye: ¹⁸ “ítáaro. íbêqa ketáá Yérútáárebaq uyónúnatae. mikáqá kemmá Waayúkagoni Áráaqa yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq yeqtí iyáápi maráiyata yemá aabi matikéta tikamma puí-áímmá téite éta yawááq-umatikanoe. ¹⁹ mirá éta yemá kemmá káqon-annawayukama Yéqtaaeo-wayukama yimíyata akáyáámmá timátiketa tebûqa timéta kaapaq-yátáq tikamma ítkanoe. miráiyaq pukéq kaumo-kánáámá ánatinaq pukáanabike itó-uma paá mánune.” téna Ítuma tiráiyé.

Yêmitiyaa Yóáanema anómma mayéta urááye.

²⁰ Yéberima áanikokaratama yinóama yiwíqmena Ítunopaq iráiyé. min-íníkkómá Ítuni aítaupi araaayutaúmmá aténa móra-yataaqtaba Ítukaq akoqnáá umá ítama aónaraiye. ²¹ Ítuma timá ámikaiye: “emmá nóiqtabaq kákaiyo?” téna ítáitana min-íníkkómá wemmá timá ámikaiye: “emá anaaékaq anó-kinimma máinonakanaaraqa ketí maa-kááyáq-iyápógórátámá enamakaq mááyoye. té minnáyaba akoqnáá umá timá-timiyo.” ²² mirá téna timátúwáitana Ítuma yawwéqma maará-tiraiye: “emá akoqnáá umá ítama aónáana-yataaqtabama íitaraane. káápuma awaaméqá tú-tiqa éna ummaa ôriq umá yáni-kaapubikema kanaaráq náyóô?” téna titata yenákámá yawwéqma tirááye: “mipíké kerátá kanaaráq nayúye.” téta tirááye. ²³ ániibo Ítuma kaayaq-nákámá timá yímikaiye: “árainé. kenákámá ketí káápubike aíqa í-yátááqá nayóye. miráimanibo náawaq kanaaráq ketimakaq mániyo? maamin-áímmá kennámá íma wáiyé. ímiye. min-ábíqtátámá yaímma-wayukayaba ketibomá Áánúqtuma yokaa umáyíkaraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁴ iyápó-annabike tiyááka-wayukama min-áímmá ítátuweta kaayaq-wátámá Yêmitiyaa Yóáanema yiwáágúraae. ²⁵ ániibo Ítuma iyápó-annama máqtemma yááyarena timá yímikaiye: “keráwáqá káonaawata waayúkati kîni-kayukama yemmá mamá márúte yuwéta anómma máeta kéyabiyyikaae. ániibo yemá anó-kayukama akoqnáá umá aarawaayábá yeqtáama itaígáae kéte. ²⁶ miráimanibo mirán-áímmá keráwápipmá íma waíno. ímiye. keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma anómma uyátá-maqma mánaae ténama wemá kanaaráq mayái-nákáá umá máena keráwáqá tíwáqnaa íno. ²⁷ móra-nakoma keráwáqtí áqnáabaq-naqa mánaae ténama wemá kanaaráq paá keráwáqtí kaqtó-nakaa umá máino. ²⁸ kemá Waayúkagoni Áráakoma mórai qéune. kemmá waayúkama mamá tíwáqnaa ígáae téq íkukaune. ímiye. kemá yekáq mayaimá mayéq yiwáqnaa kéeq netuqyaa-káyúkámá ketúnapo yemmá meyaníq umá yawwéqma yiwiránáá kukáune.” téna Ítuma tiráiyé.

kaayaqá yúramma karoparái-nakama Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

²⁹ yemá Yérikoqa yuwéta kóuraae. ániibo taíbaq-wayukama Ítun anaaé wakáae. ³⁰ kaayaqá yúramma karoparái-nakorata aanáwábaq máeta Ítuqtaba kéiyé-aimma

ítátuweta yenákámá ááyama tirááye: “umaataráána-nako, emá Tébitin-annabike-nako, kekárátámá arummá umátikaao.” téta tirááye. ³¹ áníbo aarawaamá ‘páátí máákao’ téta tirááe. miráimanibo yenákámá uyátá-maqma anókaq ááyama tirááye: “umaataráána-nako, Tébitin-annabike-nako, kekárátá arummá umátikaao.” téta tirááye. ³² áníbo Ítuma mikáq kepágurena min-nákámá yááyama tirááye: “kenákámá nôraq umátikaikaae téka kéteyo?” téna tirááye. ³³ áníbo min-nákórátá Ítumma timá ámikaaye: “umaataráána-nako, emá kerátái túramma mamá kabári-tikaikaae téka kétuye.” téta tirááye. ³⁴ áníbo Ítuma min-nákámá arummá umáyikena min-nákátí yúrapi ayáánapo yínékutana é mikáq yúramma aónaraaye. miráitata yenákámá Ítun anaaé waqméta urááye.

21

Ítuma anó-kiniraa umá Yérútááre-marupaq uyábékaiye.

¹ yemá Yérútáárebaq waaqókáq iréta Béqtápégibaq yayátuweta Óribèti-anuraq irááe. miráitana Ítuma wení iyápó-annabike kaayaqá timáyikena áqnáabaqa ² timá yímikaiye: “kenákámá pááqya-marupaq uréka mikáq aónaakao. mikáqá mórana oótiraa-kamma áráakaraq ánnáma kú-yakaraae. miráinaka ánná ayútuweka awíqme ketôpaq yekao. ³ áníbo móra-nakoma kenákáyábá móra-aimmo tínakama maará-tima-amekoo. ‘anó-nakoma maamin-oótiráákáqtábá kéíye.’ mirá tíyanama wemá páátákáá timínaka awíqma iyóye.” tena Ítuma tirááye.

⁴ mi-qtátááqá áraimma pááq imá naayóbáqá Áánûqtuni watáama Tékáráiyama amuné-nákómá anaaékaq pááq íniye téna maará-tiraine:

⁵ “keráwáqá aarawaamá Yérútáárebaq álkuyo-kayukama maará téra timá yíméro. aónaaro. keráwáqtí kínimma keráwáqtôpaq kéimanibo wemá kaayoné-ááimmá tarôq kéena oótiraa-kakoni ámûraaq máena kéíye. ótamma mayái-ótiráá-kákóní áráakon ámûraaq máena kéíye.” téna tiráiniq urááye.

⁶ maami kaayaq-iyápó-ánnábíké-nákórátámá Ítuma timá yímíniq áqnáabaq mó-ureta ⁷ yenákámá oótiraa-kamma anóakaraq áráakaraq awíqmeta iréta yeqtí kúberai-unamma ayúqma ámûraaq abákáraae. áníbo Ítuma min-ótiráá-kákóní ámûraaq uyáqtama máqe-uraiye. ⁸ netuqyaammá aarawaamá yeqtí kúberai-unamma ayúqma aapitáá wíqmaketa miráuma éwaoniq umá omáqá kémayeta yaímma-wayukama kóbé-tágóní amamá ánagaraq ayáama aapitáá wíqmakaae. ⁹ áníbo aarawaamá áqnáabaq o-káyúkágáráq anaaé o-káyúkágáráqá maará téta ááyama tirááe:

“otáánaa, yawéqmetaa tiwirai-nákô, Tébitin áráako, Áánûqtuma íraqôniq umákaino. maan-nákómá uyátárai-nakoni áwíkaq kéíye. otáánaa yanaa uyátárai-naqiye.”

téta tirááe.

¹⁰ Ítuma Yérútáárebaq uyáberaitata mi-márúpáké-káyúkámá máqtemma iyánáaq umáreta anókaq tirááe: “maan-náqá náawabiyo?” téta tirááe. ¹¹ áníbo aarawaamá aakaq uréire o-káyúkámá tirááe: “wemá Áánûqtuni amuné-náqá Ítue Náátárêtibaq Kááriribake-nare.” téta tirááe.

anó-monoq-naupaq máqte-qtataaqa meyámmá máraa-kayukama Ítuma waqtukáíye.

12 Ítuma anó-monoq-naupaq uyábékema mi-káyúkámá meyanîq kéowana waqtukáiyé. wemá mónéqa makéta waerémáa-taaregaraq numamá makéta maraq máeta meyanîq émáan-abiqtatagaraq máqtépaq ayáú-tááyáú umá pípéban umátukaiye. 13 Ítuma miráumatuwena timá yímikaiye: “Áánûqtuni watáa agamatán-áikómá maará kétiye. ‘keti naakóqtábámá nunamummá tí-náné tinoé.’ miráimanibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí aúpq-márúkáká kéoe.” téna Ítuma tiráiyé.

14 Ítuma anó-monoq-naupaq máitata yaímma-wayukama yúramma karopágitana yimúqtámmá akúgitata máe-kayukama wenôpaq yewana mamá atóbamayikariye. 15 miráimanibo uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámánaimma yirááti-wayukagaraq yemá Ítuma anón-awaameq-yataariq immá káoneta anó-monoq-naupake iyápóma anókaq ááyama téta “otáánaa Tébitin áráakoe.” téta temmá ítátuweta íyaqa ítama táíq kéeta 16 Ítumma timá ámikaae: “maamin-áímmô téta enáwîqa múte yaúyomma áraq kéitaano?” téta ítama aónaraae. ániibo Ítuma yemmá timá yímikaiye: “owé. kéitaune. keráwáqá maarán-áímmá Tébitima ibí naayóbáqá maará-tiraimma íyaq yoráútaao? ‘Áánûqtuo, emá pááqya-noiyapogaraq náákáqo máraiya-noiyapogaraq yeqtí yóyaupike ení áwîqa múte yaúma kánataae.’ téna ibí tiráine.” téna Ítuma tiráiyé. 17 ániibo Ítuma iyuwéna márûpaq yaúbarena mi-nókáámmá Béqutanibaq ko máqe-uraiye.

Ítuma aamá titana píki arakaráq-yámá aayákaraiye.

18 aabáyaanapimma nokáápaq yaúbatuwena Ítuma yauwéqma márûpaq ítana áama yaráiyé. 19 ániibo Ítuma móra píki-yama aakaq aónatuwena ááípaq uráiyé. ániibo mórama nai-yátááqá arammá íaonaraiye. ímiye. áná-aatuqma wáqe-uraiye. mi-píki-yágómmá maará-tima-amikaiye: “ókaráq arammá íma iyaaó. áraimma ímiye.” titana páátákáá maami-píki-yágómá aayá-kaguraiye. 20 iyápó-annama minnáma aónatuweta iyánáq urááe. miráitata yemá tirááe: “nóraq itanawáq píki-yagoma páátákáá aayámmá kégagiyo?” téta tirááe. 21 ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye. kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá tirummá tíméq kaayaq-tiyáqá íma wáinanama kanaarác keráwáqá kemá píki-yaraq únaikaa ínoé. keráwáqá mimórá maami-qtátááríq ínoe. ímiye. keráwáqá téq maan-ánúgóqtábá ‘emá meqtátuwe únópi kumuwo’ tíyanama kanaarác mirá-iniye. 22 ániibo keráwáqá tirummá ámíqma itáíq-itaiq kéeq nunamummá téq máqte-qtataaqa mayánáae tíya-qtataaqa paá mayánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

“náawaq náápaamma ámikaiyo?” téta Ítumma ítama aónaraae.

23 Ítuma yauwéqma anó-monoq-naupaq uréna aarawaamá yiráátiraiye. ániibo uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kawaa-wayukagaraq Ítunopaq iréta tirááe: “emá nói-naapaanaq yokéyaq maami-máyáíma kémayaano? náawaq maami-náápáámmá ámikaiyo?” téta tirááe. 24 ániibo Ítuma yeqtáaraq yauwéqma maará-tiraiye: “kegaráqá kemá keráwákáq móra-yataaqtaba ítama aónanaa kéune. keráwáqá yauwéqma ketáaraqo tíyaqa kanaarác keráwáqá kemá tímá-timene kemá nói-naapaanaq yokéraq maami-máyáíma kémayauno. 25 tímá tíméro. Yóáanema nommá waayúkama péqyikaraimma náakakema mináápáámmá matáiyô?” mi-qtátááqá Áánûqtunopake-qtataarabi paá waayúkati minnáwabiyo?” téna tiráiyé. yemá min-áímmá ítátuweta yeiyáá aamá maará-tiraae: “ketáá téqtaa minná Áánûqtunopake-qtataare tenanatóámá maará

ténataa timá-timinye. ‘nôraq itaráq keráwáqá wekáqá íma itáíq-itaiq kéó?’ téna túniye.” téta tirááe. ²⁶ ániibo ketáá téqtaa minná ‘paá waayúkgonamiye.’ téqtaama aarawaatí yáaqa ikaténúnatae. minnáma yemá ‘Yóáaneqtaba Áánúqtuni amuné-naré.’ téta kéte.” téta tirááe. ²⁷ miráitata yemá Ítuma áaraq yauwéqma maará-tiraae: “ketáá íaonoraunatae.” téta tirááe. ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “kegáráqá íma timá-timenunama kemá nóinaapaanabi matokéq maami-máyáímmá kémayaune.” téna tiráíye.

móra-nakoma kaayaq-iyápómá yíkarai-waigoni waéqma itai-áiné.

²⁸ Ítuma tiráíye: “miráimanibo keráwáqá nóinae kéteo? móra-nakoma kaayaq-iyápómá yíkaraiye. ániibo min-nákómá áqnáabaq-iyapogonopaq uréna timá ámikaiye. ‘ketáaniko, íbêqa emá uré wááéni-yopi mayáímmá ko mayaa.’ tiráíye. ²⁹ ániibo min-iyápógómá yauwéqma tiráíye. ‘ítíkaiye.’ timátuwena anaáékaqa auyánámmá waéqma itáá ena uráíye. ³⁰ ániibo keqnáámmá yiboámá uréna móra-aanikokaqa mimórá-áímmá mó-tiraiye. ániibo min-iyápógómá yauwéqma tiráíye. ‘owé. ketiboó.’ mirá-timatuwena íuraiye. ³¹ min-iyápórátábikémá náawaq yiboání auyánámmá wakáíyô?” titata yemá “áqnáaeke.” téta tirááe. ókaraq Ítuma timá yímikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. táákiti-moneqo máyáa-kayukagaraq kumari-nóinikáráq yirummá kéwaeraapoata keráwáqtí túbáqá áqnáabaq Áánúqtuma yabikái-qtataqa mayánoe. ³² minná Yóáane nommá perai-náqá keráwákáq iréna arupú-amma má tiráátiraimanibo minnáyaba keráwáqá wenáama íma ítaraae. ááqibo táákiti-moneqa mayáí-wáyúkágáráq kumari-nóinikáráq wenáama ítaraae. keráwáqá minnáma aónaraamanibo túyánámmá waéqma itáá eq wenáama íma ítaraae.” téna Ítuma tiráíye.

tái-wayukama wááéni-yokaq yabíyé-waigoni waéqma itai-áiné.

³³ káqomma waéqma itai-áímmá Ítuma tiráíye: “ítáaro. móra waéqma itai-áímmá tenúne. móra-nakoma wení anó-marama wáitana wááéni-yomma yoqmaréna kurumá umá ikúmakaíye. ániibo arunóbáqá wááéni-nomma kai-táápékóni maiqá uqmaréna ayáqtááq-namma wení yókáq kawáá-ínámmá umákaiye. miráitana mi-tókóni aboámá wení yómmá yaímma-wayukati iyáápi maréna ‘kawáá oro.’ tiráíye. ániibo mirá-timatuwena móra-aukapaq marabaq ayáqtááq-amma kóuraiye. ³⁴ anaáékaqa wááéni-yokoma ábú kai-kánáaráqá wení mayáí-wáyúkámá timá yikáitata wááéni-yopima mayáímmá máyáa-kayukayopaq urááe. wení wááéni-yopike yaímma mamá maráiyata mamé ígáae téna timá yikáitata urááe. ³⁵ mi-tókáqô mayáí máyáa-kayukama yiwíketa móra-naqa yáánápo ikaméta móra-naqa ikámówana púitata móra-waigomma óqtatannapo ikámma waréta urááe. ³⁶ mi-tókóni aboámá óqa mayáí-wáyúkámá timáyikáitata irááe. áqnáabaqa pááqya-kayukama timá yikáitata iráábo íbêqa netuqyaakáá timá yikáitata irááe. ániibo wááéni-yopima mayáí máyáa-kayukama keqnáámmá áqnáabaqo uráániq umá yíkaraae. ³⁷ anaáékaqa mi-tókóni aboamá maará-tiraiye. ‘yemá kanaaraq keti iyápógon áama itánoe.’ téna timátuwena wenáanikomma timákáitana mi-káyúkáyópáq uráíye. ³⁸ miráimanibo wááéni-yokaq mayáímmá máyáa-kayukama ánikomma aónatuweta yeyíáá maará-tiraae. ‘maan-nákómá wemá aboání máqte-qtataqa mayániye. mayáiyataao. maamin-náqá ikámónanataa puúnataa wení yómmá mayánúnatae.’ téta tirááe. ³⁹ miráitata min-iyápómá yáqtoketa mi-tópiké márúte waqmá paabaq yukéta ikámówana pukáíye.

40 ániḅo keráwáqá nóinaeq kéteo? anaaékaqa wááéni-yokoni aboámá íréna wááéni-yopimo mayái máyáa-kayukabima nôraq má-umayikaniyo?" téna Ítuma tiráíye. 41 ániḅo yemá timá ámikaae: "wemá mi-tái-wáyúkámá arááq yíkamma uqtátuwena wááéni-yomma mamá káqon-anna-wayukama yimínata kawáá uréta arammá ábúma kaikánáárqá yemá ábúma kaínatama aanábógómmá yaímma mamá amínoe." téta tirááe. 42 ániḅo Ítuma timá yímikaiye: "keráwáqá naayóbáq Tébitima Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráí-kannaama íyaq yoráuma ítaraao? maará-tiraine.

'maamin-óqtámmá naammá í-máyái-wáyúkámá paábaq matúwáama íbêqa naakóní áwáámoyakaqa anómma akoqnáá-oqtamma wáíye. uyátárai-nakoma maami-qtátááqá mamá pááq-umaraitataa ketáá aónáúnataama íraqóniq kéíye.'

téna agamatá-kánáábímmá kétiye. 43 miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mi-kánáámá kánatagitana móra-anna-wayukama maami-kánááyábá íraqón-aramma mamá pááq kéíya-kayukama yimíniye. 44 móra-nakoma min-óqtákóní ámûraaqo metaína-nakoma wemá yubámma púbyuginiye. minnágoma móra-nakoni ámûraaqo kumína-waigoma min-nákómmá ígáríq umá obamá aúqtuwaniye." téna Ítuma tiráíye.

45 uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq Ítuma waéqma itái-áímmá timmá ítáamma Ítuma yepí maqmá kítitataboata ítaraae. 46 yemá ítátuweta Ítumma yáqtoraneta ommánibo yemá aarawaatí yáaqa ikátaae. aarawaamá téta Ítuqtaba 'Áánûqtuni amuné-náqíye' tewataboata ikatíq urááe.

22

aaramá iyakaírâq anón-aawakoni waéqma itái-áímmá

1 Ítuma keqnáámmá waéqma itái-áímmá tiráíye: 2 "Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma móra-kinini áaikoraa uráíye. kñimma áanikoma aaramá mayánéna itana kñima anón-aawaqa yokaa uráíye. 3 naayóbáqá yaímma min-ááwákáqó yíno-kayukama timá yíkaraine. ániḅo aáwaqa nai-kánáárqá kñima wení mayái-wáyúkámá timáyikáitata uréta naayóbáqó timáyikarai-kayukama ko yááyama yiwíránéta íráámanibo mi-káyúkámá íyábá íma yikaraiye. 4 keqnáámmá káqo-mayai-wayukama timáyikátuwena tiráíye. 'keráwáqá uréra kemá yáýarauna-wayukama maará téraq mó-tima-yimero. aáwaqa yokaa umátukaune. awai-púrúmáákkámmá kéikameq aínógaraga nai-wámmá ikámakaune. ániḅo máqte-qtataaqa yokaa umátukaune. keráwáqá aaramá iyakaí-ááwákáq yero.' téna tiráíye. 5 ááqibo mayái-wáyúkámá uréta min-áímmá mó-tima-yimemanibo mi-káyúkámá min-áíkâq itaiyábá yíḅó kaitata wéyáwé umáguraae. móra-nakoma wení yópâq kóitana móra-waigoma wení mayáírâq kóuraiye. 6 yaímma-wayukama kñima timáyikáitata o-máyái-wáyúkámá yáqtoketa táíq kéumayiketa yíkamowata pukááe. 7 miráitana kñima wení ááiq-i-wayukama timáyikáitata uréta mayái-wáyúkámá yíkamma púyó-kayukama ko yíkamma ánatatukaae. miráumatuweta yeqti márûqa íramá agamá kaútukaee. 8 miráitana kñima wení mayái-wáyúkámá timá yímikaiye. 'aaramá iyakaí-ááwákáq yokaa umákaunataamanibo waayúkama yááyauna-wayukama kanaarâq íuraapoata íyinoe. 9 miráinaq keráwáqá anón-akaq uréire kéera waayúkama yimónáíya-kayukama yááyama yiwíqmera aaramá iyakaí-ááwákáq yero.' 10 téna kñima timátúwáitata mayái-wáyúkámá máqten-apaq

wéyáwé uréta aarawaamá yimónaa-kayukama táiq uráa-kayukagaraq íráqòniq uráa-kayukagaraq mamá yoruparááe. ániibo aaramá iyakaí-náúpáqá taibaq-wayukama ya ógikaae.

¹¹ aarawaamá maraq ya máewana kínima uténa yimónaraiye. móra-naqa aónaimma aaramá iyakaí-kánááráq íráqòn-unakaqtoma íumatokaitana aónaraiye. ¹² ániibo kínima min-náqá timá ámikaiye. ‘ketí aanábó-nákò, nòraq itaawáq emá aaramá iyakaí-kánááráq-únákáqtoma íma umátore paá maan-náúpáqá utáánò?’ titana min-nákómá aamá ítiraiye. ¹³ miráitana kínima wení mayai-wáyúkámá maará téna timá yímikaiye. ‘keráwáqá maamin-náqá yáqtoqma aiyayaakaq atáá-umatuwera máápaq márú iyaabótuwaiyana mibáq kumayuqnóbáq maíno. kumayuqnóbáq waayúkama wááqá kéyeta yíwáyaamma akégúnanoe.’ ¹⁴ itáaro. Áánùqtuma máqte-kayukama kéyaayaimanibo wemá móra-mora-waigomma aónama awaaméqá kéumaraipoana wemá Áánùqtuma yabíkái-marupaqa uyáberaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

“Títaamma táákiti-moneqa amiyo” téta ítama aónaraae.

¹⁵ Péрати-wayukama aamá ko téite umá tirááe. “ketáámá nóin-ainaq tenanataáwáq Ítumma wenáagoma íarutainataawaq yáqtoranunataabiyo?” téta tirááe. ¹⁶ ániibo yemá yaímma yeqtí iyápó-annagaraq Érótiini waayúkagaraq timáyikáawata Ítunopaq uréta tirááe: “yirááti-nako, emá áraimma téna-naqone. ketáámá káonaunatae. ániibo emá árain-aikake aarawaamá Áánùqtuni áaimma kéyiraatene. emá móra-nakoma mirá-maara uwo tináíqtbámá auyánámmá íma kéitaane. ímiye. emá máqte-kayukama mimórá-áin áátuqma kétima-yimene. ¹⁷ miráinaa emá keqtaá timá-timiyo. emá nóine kéteno? kanaaráq táákiti-moneqa uyátá-maqma anó-nakoma Títaamma aménúnataabiyo?” téta tirááe. ¹⁸ miráimanibo Ítuma yeqtí táí-yaaimma aónatuwena tiráiyé: “keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáe. nòraq itaráq kemmá makáqma kaónaao? ¹⁹ keráwáqá mórama táákiti-moneqa tiráátero.” mirá titata yemá móra-moneqa mamá aráátiraae. ²⁰ ániibo Ítuma yemmá ítama aónaraiye: “maami-mónékáqá amammá waéna áwíqqa waéna uráimma minná náawanabiyo?” téna tiráiyé. ²¹ ániibo yemá tirááe: “Títaannae.” téta tirááe. ániibo Ítuma timá yímikaiye: “miráuma Títaannama kanaaráq Títaamma áméro. ániibo Áánùqtunnama Áánùqtumma áméro.” téna tiráiyé. ²² yemá min-áímmá ítátuweta iyánáaq urááe. ániibo yemá Ítumma ayuwéta kóuraae.

waayúkama pukéta itó-oqtaba yemá Ítumma ítama aónaraae.

²³ mi táoqa Táátùti-wayukama Ítunopaq irááe. yemá min-ánná-wáyúkámá téta pukáa-kayukama íma kéito-owe téwaone. yemá Táátùti-wayukama iréta Ítumma ítama aónaraae. ²⁴ yemá maará-tiraae: “yirááti-nako, Móteti maará-tiraine. ‘móra-nakoma wení iyápóma íma marákéna pukínanama kanaaráq ábákoma ánáakomma maténa iyápóma akaínana awaaóní anónnáma mániye.’ tiráimanibo ²⁵ naayóbáq abapaké kaayaq-wátánónáámá keqtaábí máqe-uraane. ániibo áqnáaeкома móra-inimma mamaré máqena pukuráimanibo mórama iyápóma íma marákáraiye. miráitana ábákoma awaaóní ánáaqqa mayákaraine. ²⁶ ábákoma mórai q umá iyápóma íma marákáraiye. miráuma pukítana káqomma yíbákoma mayákareta puku-puku umá ánataguraae. ²⁷ máqtemma miráumma puqmá

ánatagoana anaaékaq min-íníkgóráq pukuráiyē. ²⁸ ániibo emá kéténe pukáiyā-kayukama itó-ino-kanaaraq min-íníkmá abapaké kaayaq-wátánónáábímá náawani ánáaraq mániyo? emá aónaraane. máqtemma min-ínímmá matááne.” téta tirááe.

²⁹ ániibo Ítuma yauwéqma yemma timá-yimēna tiráiyē: “keráwáqá Áánûqtuni wataá agamatá-kánnáábímmá íyaq aónaraao? ániibo keráwáqá Áánûqtuni akoqnáágarāq íyaq aónaraao? miráitaq keráwáqá yobonaabo-áímmá kéte. ³⁰ pukáa-kayukama itó-i-kanaaraq aaramá íma mayéta aaraukáríq í-wátáámá ítinoe. ímiye. yemá paá Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukaraa umá mánoe. ³¹ miráimanibo pukáapike itó-inon-aimma keráwáqá ítama aónanaae. maamin-áímmá Áánûqtuma naayóbáqá timá tímikaimma íyaq ítaraao? Áánûqtuma maará-tiraine. ³² ‘naayóbáqá íbékaraq kemá Áabaraani Áánûqtue. wení áráaqá Ááítekima Yáakoboma kemá yeqti Áánûqtumune.’ miráuma matúq-matuq umá máí-auwariqtaba pukáiyā-kayukama yeqti Áánûqtuma íma maíyē. ímiye. wemá minná waayúkama pukáamanibo paá matúq-matuq umá yúwaraa-kayukati Áánûqtue.” téna tiráiyē. ³³ aarawaamá min-áímmá ítátuweta Ítun áyaba iyánáaq urááe.

Áánûqtuni áqnáabaq-amaan-aine.

³⁴ min-áíqtábámá Ítuma Táátûti-wayukati yóyauqa mamá aúyaqyikaraiye. ániibo yemá Péрати-wayukama minná itáá eta wenamakaq ya áíkutaee. ³⁵ ániibo mi-káyúkátí aukáapimma mórāma ámán-aimma ítarai-naqa máena Ítumma makáqma aónéna maará téna ítama aónaraiye: ³⁶ “yiráati-nako, nóin-amaan-aikowaq káqon-amaan-aimma uyátá-maqma anómma wáiyō?” téna ítama aónaraiye. ³⁷ ániibo Ítuma timá ámikaiye: “uyátarai-naqtaba tikaíno. Áánûqtumma máqte-tugarāq máqten-aaikaraq máqte-tuyanakaraq áméro. ³⁸ maamin-ámáán-áímmá minná uyátá-maqma anómma katekoé. ³⁹ ániibo anaaékaq-amaan-aikoma mórai q uráiyē. minnáqoma mirá-uraiye. ‘kenamááríq keráwáqtábá tikáiniq umá mórai q umá móra náayubi keqtimakaq maíyayuyaba tikaínaq kaayoné umáyíkāro.’ ⁴⁰ maami-kááyáq-ámáán-áíkmá Mótetini ámán-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraqa yeqti yáaimma ábokaa umá wáiyē.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma Péрати-wayukaraq “Metáiyama yauwéqma tiwiráí-naré” téna ítama aónaraiye.

⁴¹ yemá Péрати-wayukama paá áíkumareta máawana Ítuma maará téna ítama yimónaraiye: ⁴² “Metáiyaqtabama keráwáqá nóine kéteo? wé náawani iyápó-annabikene kéteo?” titata ániibo yé timá ámikaee: “Tébitini iyápó-annabikē-nakoe.” téta tirááe. ⁴³ mikáké Ítuma timá yímikaiye: “kanaaráqíbo nōraq ítanawáq Aokaq-Áágómá titana Tébitimma anaaékaq yínín-nakoqtaba ‘uyátarai-nakoe’ tiráiyō naayóbáqá Tébiti maará-tiraine.

⁴⁴ ‘keti uyátarai-nakomma uyátarai-nakoma maará téna timá ámikaiye. emá ketiyáánurapaq maraq márenaq anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá enaitauq aménáápáq yikánúne. téna tiráine.

⁴⁵ Tébitima wenamááríq ‘uyátarai-nako’ tiráimanibo Tébitima naayóbáqá pukuráine. ániibo náaraq ítanawáq wemá Tébitin-annabikema anaaékaq kanaarāq yíníyō?” téna Ítuma tiráiyē. ⁴⁶ móra-nakoma maamin-áíkáqá Ítumma

íma timá ámikaiye. ániibo mi-kánááráqá yemá áaimma átáma Ítuni áaqa ikatéta anaaékaqa móra-aimma íma Ítukaqa ítama aónaraae.

23

yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq yeqti yáaimma

¹ anaaékaqa Ítuma aarawaagáráq wení iyápó-annagaraq wataáama timá-yimena ² maará-tiraiye: “aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraqa Mótetini ámán-aimma ítaraa-kayukae. ³ miráitata máqten-aimma yemá timá tímemma keráwáqá ítama arutéraq anaaé waránómanibo yemá oníkaa íoro. yemá netuq-áímmá kététemanibo yemá min-áímmá íma anaaé kéwaraae. ⁴ yeqti wataáake yemá anón-ataanamma atáá-uma waayúkati yíbúkaq káqyiketamanibo yemá móra iyáamma ánékuqma waayúkama yíwáqnaa umá yiráátéta ummaa-yátááqá mayaiyábá íma kéitaae. ⁵ yemá máqte-qtataariq ommá minná waabá-káyúkámá timónaigaae téta mirá kéoe. waayúkama yeqti íráqôn-aaimma aónaamma Áánúqtuni wataáama agamatá-kánnáábiké yaímma-wataama agatuwéta yúwáayakaq káqtoraae. ayáqtááq-waqtoma marabí yuyu umá kéitoraae. ⁶ yemá omáq-óní aáwakoni-amakaq íráqô-kannaaraqa máiyaba kéyikaitata yirááti-naupaqa yenamáa aokaq-ábiqtátáráq máiyaba kéyikaiye. ⁷ waabá-káyúkátí aúkáapimma yeqtábá ‘anó-nako’ ‘yirááti-nako’ téta tíyábá ôriq umá kéyikaiye. ⁸ miráimanibo waayúkama keráwáqtábá ‘yirááti-nare’ ítero. ímiye. kímora-nakoma keráwáqti tirááti-naqa mainaq keráwáqá paá ábâqawaaraa umá máero. Péрати-wayukama mirá kéoe. ⁹ ááqibo móra maa-márábbiké anónakoqtaba ‘ketiboé’ ítero. ímiye. paá kímora-naqa Áánúqtuma keqti bobóana wení márúpaq máíye. ¹⁰ ániibo keráwáqtábámá ‘áqnáabaq-nare’ ítero. ímiye. keráwáqti áqnáabaq-naqa kímora máimma Metáiya yauwéqmataa tiwirái-naré. ¹¹ miráimanibo keráwáqti aúkáapike anón-nakoma paá keráwáqti mayai-náqá maíno. ¹² móra-nakoma wení áwíqqa múte yauwína-nakoma anaaékaqa wení áwíkoma pááqyamma wániye. ániibo móra-nakoma wení áwíqqa mamé kumína-nakoma wemá anaaékaqa anón-awíqa mayániye.

yirááti-wayukama táí-aaimma tarôq oqtábá Ítuma timá yímikaiye.

¹³ keráwáqá ámán-aaimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. aarawaatí yóipimma Áánúqtuma yabíkái-qtataakomma oqtamá káuyaraae. keráwáqá kenamááriq íma kémayaae. ániibo aarawaamá mayánéta kéomma minná keráwáqá íma iyúwááwata kémayaae.

¹⁴ keráwáqá ámán-aaimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. ketoq-noínítí naammá kémayeq waabá-káyúkátí yaákaqa keráwáqá ayáqtááq-nunamma kéte. miráipoaq keráwáqá áraimma anómma táí-meyamma mayánoe.

¹⁵ keráwáqá ámán-aaimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukama keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. keráwáqá únópnábi paá-marabaqa uréire kéeq móra-naqa awíqma keráwáqti iyápó-annama káurakaae. miráimanibo keráwáqá wemmá uyátá-maqma táí-aaiپی mamá kákaae. min-nákómá keráwáqti iyápó-annama aúkuraiipoaqa wemmá keráwáqá mamá iramá káiq-kaiq inírábí-wí-náqá káurakaamma miráuma keráwákáá kéoe.

¹⁶ keráwáqá túramma karoparáitaq káqo-yuma aammá yiráátine kéokayukama atéráaro. keráwáqá árain-aimma timá akoqnáá kéomanibo íkewaraae.

keráwáqá maará téq káyiraate. miráráá umá móra-nakoma aokaq-nákóni áwíqa yéna yanaané téna akoqnáá íma immá 'paátataaqiye' kétémanibo móra-nakoma áwáárrara kai-qtátááqá aokaq-náúpáqtábá téna yanaan-áímmá timá akoqnáá ínna-nakoma kanaarác tiníq íno. ¹⁷ keráwáqá aíbðqnaaboq umá túramma karopágurái-kayukae. nói-qtataaraq uyátá-maqma anómma wáiyó? aokaq-náúpáké áwáárrara kai-qtátáákóáq anó-monoq-naupaqa áwáárrara kai-qtátááqá mamá aokaríq immá minná uyátá-maqma anónabiyo? ¹⁸ ániibo keráwáqá maará téq káyiraate. móra-nakoma Áánúqtukaq amí-yátááqá amí-yáárégóni áwíqa yamá yanaané téna akoqnáá ínnama paátataare. miráimanibo amí-yátááqá amí-yáárérác wáinanama téna áwíqa yamá yanaa akoqnáá ínna-waigoma kanaarác tinaiq íno. ¹⁹ keráwáqá túgaroqa mááe. nói-qtataaraq anómma wáiyó? Áánúqtukaq amí-yátáárác uyátá-maqma anómma wái amí-yáárérác aokaq-náúpác wái-taaregoaq uyátá-maqma minná anónabiyo? ²⁰ miráitana móra-nakoma Áánúqtukaq amí-yááréyábá yanaa áwíqa yamá akoqnáá éna áraíne ténama wemá yaarerákárác máqte-qtataaq wái-qtataakaraq wenáama mamá akoqnáá kéíye. ²¹ ániibo móra-nakoma aokaq-nákóni áwíqa yanaa yamá áraíne téna akoqnáá énama anó-monoq-nakaraq aanábómá Áánúqtutabagaraq wenáama timá akoqnáá kéíye. ²² ániibo móra-nakoma Áánúqtuni márúpare téna áwíqa yátuwena yanaané téna árain-aimma timá akoqnáá immá minná Áánúqtuni abíqtátágárác min-náqá abíqtátáráqó mái-nakokaraq wenáama timá akoqnáá kéíye. keráwáqá túyánámmá kéite paátataare te-qtátáákómá minná akoqnáá-yataaqiye.

²³ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaró! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. máqte-qtataaq yópikén-ááwáqá tiyáákabike yaímma móra-áukapaqa Áánúqtukaq kámemanibo keráwáqá anón-amaan-aimma máqtepaq yukáama miráuma uyátá-maqma anómma anó-kayukarakaraq pááqya-kayukarakaraq arupú-aain-aikaraq kaayoné-áikárác itáíq-itaiq umá arummá amí-áikárác íkéwaraae. maamin-ámáan-áímmá íma yuwainópoaq máqten-amaan-aimma paá warainoe. ²⁴ keráwáqá túramma karoparáitac káqo-yuma aammá yiráátineq kéoe. keráwáqá waatímmá nawíkaiyaba ítkaitaq aáwapike kugétama kéyuwaamanibo pógoma keráwáqti aáwapi uréire immá íkaonaae." téna waéqma itai-áipi tíráiye.

²⁵ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaró! keráwáqá kaayaq-tóyáúkárác-wáyúkáé. keráwáqá nommá nai-náwígónábi aáwáqa ikánai-taapekomma amegaa-áúrác tete onikáá umá íraqóniq kéowata kétémonaamanibo keráwáqti tirunóbáqá ááíqa í-yátáákárác aúyababa umá mayai-yátááqá keráwápímmá ógikaiye. ²⁶ keráwáqá Péрати-wayukao, keráwáqá túramma karoparái-kayukae. áqnáabaq-yataaq keráwáqti tirunóbákémá miráuma nommá nai-náwíbíkékáá umá araatámma tete íyana amegaa-áúgógárác íraqóniq íno.

²⁷ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq atéráaró! keráwáqá kaayaq-tóyáúkárác-wáyúkámá mááe. keráwáqá miráuma pukáa-kayukati aúge-mararaakaa urái-kayukamoe. amegaa-áúrác íraqóniq umá wáipoata waayúkama aónainobo arunóbáqá pukáa-kayukati iyáátákaraq kabirámá táwígóniq i-qtátááqé ógikaiye. ²⁸ keráwákárác mórai q uráé. waayúkama keráwáqti amegaa-túrác káoneta keráwáqá arupú-wayukawaq máawaa kétémanibo keráwáqti tirunóbáqá kaaqaari-tí-ááímmá waéna ámáan-aimma aratí-ááímmá ógikaiye.

yirááti-wayukama táí-meyamma mayánóqtaba Ítuma tiráíye.

²⁹ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péra-ti-wayukagaraq atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkámá mááe. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáq pukáa-kayukayaba íráqô-mararaamma tarôq kéumayikeqa arupú-wayukati-mararaakaq íráqôniq umá wíráatima kéumayikaae. ³⁰ ániibo keráwáqá maará kéte. 'ketáámá naayóbáqá tináábútááma máqe uráá-kanaaraqo máqe uráunarakaa kanaaraqá ketáámá íma yíwáqnaa onatatáá amuné-wáyúkámá yíkamma puíneta oné.' téq ³¹ min-áímmô kétéma minná keráwáqá keráwáqti táaimma abarokáq umá kétéma keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma utái-ánnábiké-káyúkámóe. ³² kanaaraq keráwáqti tináábútááti yáaimma áaimma átáma paá miráuma ánataaro. ³³ keráwáqá irakabayaakáráq irakabayaakóni áráakaware. Áánûqtuma ítama yainéna Tááqtaani-marupaq íramá káíq-kaiq in-áúkápáq yawááq umátikaniye. náaraq umáwaq péqmare kóiyana ítama yainái-yátáákómá íma yáqtoraniyo? ímiye. keráwáqá íma péqmareq kóinoe. ³⁴ miráinaq keráwáqá ítáaro. kemá Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq aamá ítaraa-kayukagaraq yirááti-wayukagaraq timáyikáánata keráwáqtpaq wínóe. yeqtí aúkáapikema yaímma-wayukama keráwáqá yíkamiyata képuiaq yaímma-wayukama kaapaq-yátáq yíkamma kéiyikeq yaímma-wayukama keráwáqti yirááti-naupaqa tebûqa yimínóe. ániibo mirágêq yemmá móra-marukake waqmá káqo-marupaq iyuwánóe. ³⁵ miráinana arupú-wayukama maa-márábí máraiyata yíkamma pukáiya-kayukati anónnáma máqtemma minná keráwápi wániye. owé. arupú-naqa Éboma pukáikake yéqéna Tékaráiyama Berekáiyani ánikomma anó-monoq-naupaqa Áánûqtukaq amí-yááregáráq waayúkama máirakaraq aúkáapi ikákaane. aúkáapi ikámówana pukáimma mi-wágóni anónnáma keráwápi aráápama wániye. ³⁶ kemá keráwáqá áraimma kétéma-timune. máqtemma mi-wágóni anónnáma maannáma íbêqo máa-kayukama táí-meyamma mayánóe.

Ítuma Yérútáárebaq ibiqá yakáíye.

³⁷ keráwáqá Yérútáárebaq-wayukao. keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq keráwáqtpaq Áánûqtuma mayái-wáyúkámá timáyikái-kayukama óqtatanapo kéyikamoe. netuqyaa-kánáámá keráwáqá mamá kokórigoma aráákawaqa aáyanobataa áikuinikaa umá áikutikanaae téq túnnamanibo keráwáqá minnáyaba íma kétékaiye. ³⁸ keráwáqá ítáaro. íbêqa keráwáqti márûqa yuwéq paábaq kóiyana paá-maruqa wániye. ³⁹ owé. kemá maará téq keráwáqá kétéma-timune. keráwáqá ókaraq kemmá ítimoneq anaáekaqa maará tínoe. 'maan-náqá uyátárai-nakoni áwíkaq i-náqá Áánûqtuo, wemmá íráqôniq umákaao. téq tínoe. mi táoqa ókaraq kemmá timónanoe.' téna Ítuma tiráíye.

24

"anó-monoq-namma táíq íniye" téna Ítuma tiráíye.

¹ Ítuma anó-monoq-naupake yuwéna kóitata wení iyápó-annama wenópaq írááe. yemá Ítumma yaímma anó-monoq-namma aráátineta uráámanibo ² Ítuma yawuwéqma timá-yimena tiráíye: "keráwáqá maami-máqté-qtátááqá aónaraao? kemá áraimma keráwáqá kétéma-timune. yemá káqomma móra-oqtamma

íma yuwaíyana maan-óqtákóni ámûraaqa káqon-oqtamma wániye. namuro-wáyúkámá maamin-óqtámmá máqtepaq yubámma paábaq yuwánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

netuqyaan-úmmáá-yátááqá pááq íniqtaba Ítuma tiráiyé.

³ Óribêti-anuraq máitata wení iyápó-annama yenamáa Ítunopaq iréta tirááe: “emá keqtáá timá-timiyo. min-óqtámmá paábaq yubámma yuwánó-kanaama nói-kanaararaq mi-qtátááqá pááq íniyó? nóin-awaameraq áqnaábaqa pááq ínataa ketáá káonetaa emá yauwéqma kéguminana maa-márámá ánatanena kéiyé tenúnataabiyo?” téta wení iyápó-annama tirááe.

⁴ Ítuma yauwéqma yemmá timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá atéráaro. móra-nakoma keráwáqá kaaqaari-áímmá timá-timena makatínéna íniye. ⁵ netuqyaa-káyúkámá iréta ketíwíkaq iréta maará tínoe. ‘kemá Metáiyama yauwéqma yiwirai-náqúne’ kététa aarawaamá kaaqaari-áímmá timá-yimeta yemmá makatínoe. ⁶ ániibo keráwáqá ááíqa éta aamá karáiyamma itéq ááíqa kéiyaq uwáá-aimma itánóe. keráwáqá atéráaro! minnáyabama íma iyánáaqa oro. mirá-qtátááqá pááq ínimanibo aqtó-kánáámá íma wániye. ⁷ móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama ááíqa umáyikanoe. miráiyata móra-kinini waayúkama móra-kinini waayúkate ááíqa ínoe. yaímma-aukapaqa waayúkama anómma yáayaba kéiyata anómma márúma yorániye. ⁸ mi-máqte-qtátáákómá miráuma aaragómá iyápó marakánéna itana áqnaábaq aíqa inikáá íniye.

⁹ mi-kánáárqá keráwáqá tíq í-yátááqá timéta ummaa-yátááqá timéta tikamma utánóe. miráiyata ketíwíqa keráwápi wáipoata máqtemma aarawaamá ítama táíq umátikainoe. minná ketíwíqa keráwápi wáipoata mirá-inoe. ¹⁰ ániibo mi-kánáárqá netuqyaa-káyúkámá itáíq-itaiq umá arummá amí-yátááqá yuwéta yibáqawaamma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maréta yegaráqá namuroíq umáyiketa ítama táíq umáyikanoe. ¹¹ ániibo kaaqaari-ámúné-wáyúkámá netuqyaa pááq uréta taígani-kayukama makatínoe. ¹² táí-aaikoma anómma pááq kénata taíbaq-wayukama kaayoné-yátááqá yuqmá ánatanoe. ¹³ miráimanibo móra-nakoma akoqnáá umá máqena aqtó-kánáárqá kekáq auyánámmá iténa kémainana wemmá Áánûqtuma yauwéqma awirániye. ¹⁴ máqte-marabaqa Áánûqtuma yabikái-qtataakoni aúgemma átê-wataama abarokáq timáeta wéyáwé umátuwaiyata máqten-anna-wayukama kéitaiyana mi táoqa aqtó-kánáámá pááq íniye.

anómma táí-yataaqa pááq íniye.

¹⁵ ániibo anómma táíq í-yátááqá aokaq-márúkáq itó-urinaq aónainomma naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Táánioma tiráí-qtataaqa áraimma pááq íniye. náawabi maamin-áímmá yorauténama wemá auyánámmá ítama aru-táino. ¹⁶ maami-kánáárqá aarawaamá Yúríbaqá márúya-kayukama péqmareta anubaq kóoro. ¹⁷ ániibo móra-nakoma márúkaq yaúbama máqe-ina-waigoma óqa íma wení naaúpaq uyábékéna táítawaa-yataaqa mayaíno. ¹⁸ ániibo móra-nakoma yópáq máqe-ina-nakoma íma yauwéqma uténa wení kúberai-unamma mayaíno. ¹⁹ mi-kánáárqá yímûkaraq-noinimma iyápóma náamma kéyime-noinikaraqa tirunó. ²⁰ keráwáqá mi-kánáárqá nunamummá téqa yaugi-kánáárábi Tabaatiráqá táaqa kaínaq íma pékinoe. ²¹ mi-kánáárqá uyátá-maqma anómma ummaa-yátááqá pááq íniye. naayóbáqá aúge-marama pááq-urakaqa yéqéna íbékaraq mirán-úmmáá-yátááqá íma pááq uráine. ániibo anaaékakaraqa mirán-úmmáá-yátááqá móragaraq íma wániye. ²² Áánûqtuma mi-kánáámá íma mamá

awaarariq ínatama máqtemma aarawaamá aúyokinoe. miráimanibo Áánûqtuma aarawaamá awaaméqá umáyíkárenaboana aúyánámmá ítaraiye. miráitana Áánûqtuma maami-kánaámá mamá awaarariq kéiyé.

²³ mi-kánaáráqá móra-nakoma téna “aónaaro. Metáiyama yawwéqma ti-wirai-náqá maa maiye. merapaq máiyé” tínaqa keráwáqá min-áímmá íma itáaro. ²⁴ ániibo yaímma kaaqaari-Metáiyágáráq kaagaari-ámúné-wáyúkámá itó éta anón-awaameq-yataaqa tarôq éta ókon-okomma mayáimá mayánoe. yemá mirá étama Áánûqtuma yiwíkai-kayukama wenôpake makatéta paábaq waqmqá tiyuwánoe. ²⁵ itáaro. maaminnáma pááq íníqtaba keráwáqá timá tímikaune.

²⁶ miráinata yemá téta “aónaaro. Metáiyama waayúka íma máa-kaqmaapaq máiyé.” tíyaqa keráwáqá min-áúkápáqá íoro. ániibo yemá téta “aónaaro. wemá maabáq aúpáq máiyé.” tíyaqa yeqtáama íma itáaro. ²⁷ aabayákáq aabáyuraa yoqména yáútínikaá umá páátákáá kemá Waayúkaqon Áráaqa kumónúne.

²⁸ pukáa-kayukati aráaq-yuma wáipaqa akikígómá ya áikuiniye.

anaaékaq Waayúkaqoni Áráaqa Ítuma kumíniye.

²⁹ mi-kánaágóni ummaa-yátááqá ánataginana páátákáá aabaúgoma mamá kumayuqá káurainana wíyomma wíyokoma íma kamá kétagainana aabayákákémá yaímma wiyóqá yaráqmena kumínatama tébakaq aabayákáqá wáiya-qtataakoma yaráqma pípéban umáginoo. ³⁰ mi-kánaáráqá Waayúkaqon Áráakoni awaaméqá aabayákáq pááq kéinana maa-márábín-ánná-wáyúkámá yáaqa kéginata ibiqá kéyareta waayúkaqoni Áráaqa Áánûqtunopake kunnákóni ámúraaq kéguminata aónainomma akoqnáágaráq tágama-yataakaraq kumíniye. ³¹ ániibo weróq-anabike anókaq yúgayaiyana anómma áama anó-kaapaukaa kétinata wení kaqtó-wayukama Áánûqtunopake tímáyikainata wetábá awaaméqá umáyikaraina-wayukama mamá áikuinoe. ániibo yemá máqtemaragoni aqtóbáké yiwiránóe.

yaamá minná kanaamá aónama yainai-yáé.

³² keráwáqá píki arakaráq-yaráq aónaaro. amagómá anommá wáitana aúgen-anama kéyaitaq keráwáqá káonaae íbêqa íráqôn-abayaqa téna aaqá kánéna kéiyé. ³³ miráara umá anaaékaqa máqte-qtataaqa pááq ínimma keráwáqá mikáq aónainoo. áaimma átama Waayúkaqoni Áráaqa kumíni-kanaagoma waaqókáq wáiyé. ³⁴ keráwáqá kemá áraimma kétima-timune. maamin-ánnámá íma pukáiyana maami-máqté-qtátááqá pááq íniye. ³⁵ aabaya-márúkáráq maragáráqá ánatanimanibo ketáama íma ánataniye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma nóin-aabauwabi kanaamá íma kéitaiye.

³⁶ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “móra-nakoma mi-kánaáyábámá íma kéitaiye. Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukagaraqa Áánûqtuni ánikogaraq íma kéitaae. aboámá Áánûqtu wenamá minnýabama kéitaiye. ³⁷ naayóbáqá Nóaani kanaararaqá táí-aaimma tarôq uráamma mórai qumá mirán-ááímmá Waayúkaqon Áráaqa yawwéqma kumíni-kanaaraqa tarôq ínoe. ³⁸ naayóbáqá anó-nomma íautaiqaqa yemá anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta aaramá mayéta aaraukáríq í-wátáámá téta miráuqte kéuyowana Nóaama wení únópi-káarébí uyábékaiye. ³⁹ yemá minnýaba yúyánámmá íma itéta paá miráuma máawana

anó-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye. Waayúkagon-Araaqa yawwéqma kumínî-kanaaraqa mirá-inoe. ⁴⁰ mi-kánáaráqá kaayaq-nákámá yópi máqe-iya-nakoratama Áánûqtuma móra-naqa awiréna móra-naqa ayuwániye. ⁴¹ mórai q umá kaayaq-ínikórátá yammá anémáiyapikema Áánûqtuma móra-inimma káwirena móra-inimma mikáq ayuwániye. ⁴² miráinaq keráwáqá atéráaro! keráwáqtí anómma uyátárai-naqa kumínî-kanaama íma kéitaae. ⁴³ keráwáqá maamináyaba túyánámmá ítáaro. naakóni aanábónákómá itáinama moyá-náqá nôi-kanaarabi yíné ínanama wemá íma aúma waínimanibo wemá paá itó-uma máena wení naakáqá yabíqtuwena mániye. ⁴⁴ Waayúkagoni Áráaqa móra-kanaaraq íma kumíniye tíya-kanaaraqa kumíniye. miráinaq keráwákáráq yokaa oro.

tái-mayai-nakaraq íráqô-mayai-nakoratai waéqma itai-áímmá

⁴⁵ móra-mayai-nakoma íráqón-ayuanamma wáitana wení mayairáqá yabíqma kárutaitanaboana anó-kawaa-nakoma min-nákóqtábá wení yaímma mayái-wáyúkágáráq yabíkéna wení kanaarác aáwaqa yimíkáae tíniye. ⁴⁶ anaaékaqa wení anón-nakoma yawwéqma íréna min-náqá aónáinama naayóbáq timá ámikainaiqo énama kanaarác mi-máyái-nákómá amuqá ôriq umá maráiniye. ⁴⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. mi-máyái-nákómá wení anón-nakoma téna “emá ketí máqte-qtataakaq anómma yabíqma mááo.” téna timákaniye. ⁴⁸ miráimanibo mi-tái-máyái-nákómá wení áyaqnoabaqa téna ‘ketí anón-nakoma paátákáá yawweréna iyiniye.’ kétena ⁴⁹ wení móra-mayai-wayukama áaimma átáma kéyikamena anón-aawaqa kénena aíbôq-nomma naakáyúkáté aíbôq-nomma kénena neginaagí kéena ⁵⁰ mi-máyái-nákómá wení anón-nakoma yíniye téna aúyánámmá íma ítáina-kanaaraq yíniye. ⁵¹ miráitana mi-máyái-nákóni anón-naqa íréna min-nákómá mamá táiq umá kátuwena mamá kaayaq-yóyáúkáráq-wáyúkáté tái-meyamma mayániye. miráitana wemá min-áúkápáqá máena wááqa yéna áwayaamma akégúnaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

25

tíyááka-noinaaruti waéqma itai-áímmá

¹ Ítuma óqa waéqma itai-áímmá tiráiyé: “maami-kánáaráqá Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma kumína-kanaama miráuma tíyáákaa-noinaaruraa uráiyé. móra-naqa íbêqa aaramá máyái-nakoma yínéna miráitata min-nónáárumá yeqtí-ómmá kúraqme uréta aapaké min-náqá ko awíqme yínéna urááe. ² ániibo móra-tiyaapaq-noinaaruma aíbôqnaaboq owata móra-tiyaapaq-noinaaruma áá ítéta yúyánámmá íráqóni umá ítaraae. ³ aíbôqnaaboq o-nónáárumá ómmá kúraraiyataaqa mamé yemániibo matawé-nokaraq íma maméta írááe. ⁴ miráimanibo yúyánámmô ítáa-noinaaruma yemá yeqtí áráamubima matawé-nokaraq aqtíma matoréta írááe. ⁵ minnámo aaramá máyái-naqa paátákáámá íma itana máqte-noinaaruti yúrakoma yúgábaaq itata yúmá wagurááe.

⁶ nokáán-aukaama móra-nakoma ááyama tiráiyé. ‘aaramô mayái-náqá áqa iyé. ániibo keráwáqá aapaké ko awíqmera yero.’ téna tiráiyé. ⁷ min-nónáárumá máqtepaq itó-ureta yeqtí ómmá mamá yokaa urááe. ⁸ ániibo yemá aíbôqnaaboq o-nónáárumá aa ítaraa-noinaaruma tímá yimikaae. ‘keráwáqá matawé-nomma yaímma tíméro. ketáái okómá putíkinena kéiyé’. téta tirááe. ⁹ ániibo aa ítaraa-noinaaruma yawwéqma tímá yimikaae. ‘ímiye. maami-mátáwé-nókómá keqtáágáráq keráwákáráq íma umaatátikaniqtaae. keráwáqá

kanaaráq títúwaapaq uréra meyánîq oro.' téta tirááe. ¹⁰ ániibo min-nóináárúma títúwaapake meyánîq ínéta kóuraawana aaramô máyái-naqa iráiyee. miráitana yokaa umáreta máqeo-noinaaruma min-nákógárâq anón-aawaqo yokaa umáráa-naupaq uyábékuraae. miráowana oqtagómá auyakuraiye.

¹¹ anaaékaqa tébakaqo-noinaaruma iréta tirááe. 'uyátárai-nako, uyátárai-nako, emá keqtáá oqtamá ítikaao.' téta tirááe. ¹² miráitana uyátárai-nakoma tiráiyee. 'kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. kemá keráwáqá ítimonaraune.' téna tiráiyee. ¹³ miráinaq keráwáqá atéráaro! nói-kanaawabi nóin-aabaurarabiyo keráwáqá íma kéitaae." téna Ítuma waéqma itái-áipí tiráiyee.

mayái-wáyúkama amuq-yáúgárâq máyáa-waigoni waéqma itái-áiné.

¹⁴ káqomma waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyee: "móra-nakoma óq-aukapaq ayáqtáâq-amma wínéna iníkáá kéena miráitana min-nákómá wení mayái-wáyúkámá yááyarena wení máqte-qtataaqa iyáápi makáiyee. ¹⁵ min-nákómá móra-mora-mayai-wayukati yáainaa akoqnáama aónawaaena wení móneqa yáátáá umá yímikáiyee. ániibo móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (2,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaammá (1,000) aména uráiyee. miráuma yímíqtuwena wemá kóuráiyee. ¹⁶ miráumatuwena kóitatama netuqyaa-mónéqô (5,000) máyái-nakoma páátákáá uréna minnárake móneq-mayaima maténa amuq-yáúmmá miráuma káqomma ámúraaq netuqyaa-mónéqá (5,000) matáiyee. ¹⁷ ániibo móra-nakoma netuqyaa-mónéqô (2,000) máyái-nakoma wegárâq amuq-yáúmmá miráuma mi-mónékáké mayaimá maténa káqomma netuqyaa-mónéqá amuq-yáúmmá (2,000) ámúraaq matáiyee. ¹⁸ miráitana móra-waigoma netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma marabí maiqá mó-ukena wení anó-nakoni móneqa aúpâq utamákaráiyee.

¹⁹ ayáqtáâ-kanaama kóitana anaaékaqa mi-máyái-nóiyápóti anó-naqa yawwéqma iráiyee. miráitana wemá naayóbáqá móneqa yímikái-kayukate watáama tímá arutánéna uráiyee. ²⁰ ániibo min-nákómá móneqa miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) matái-nakoma iréna wení móneqa (5,000) amuq-yáúgárâq (5,000) mamé iréna tiráiyee. 'uyátárai-nako, emá netuqyaa-mónéqá miráuma (5,000) tímikaanamiye. aónaao. íbêqa minnárake mayaimá matéq amuq-yáúmmá káqomma 5,000 matáune.' téna tiráiyee. ²¹ wení anó-nakoma tímá ámikáiyee. 'emá amúna-yataaqa yabíqma akoqnáá kée íráqô-mayai-naqa máane. maa pááqyaa-qtataakaraq yabíqma akoqnáá uráánaboq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae téq kawáámá kémayamune. maabâq iyo. emá ení anó-nakote amuqá kémare iyo.' téna tiráiyee. ²² keqnáámmá káqo-nakoma netuqyaa-mónéqá (2,000) matái-nakogaraq iréna tiráiyee. 'uyátaráana-nako, emá naayóbáqá netuqyaa-mónéqá (2,000) tímikaanae. aónaao. íbêqa minnárake móneq-mayaima matéq amuq-yáúmmá káqomma 2,000 matáune.' téna tiráiyee. ²³ ániibo wení anó-nakoma tiráiyee. 'emmá amúna-yataaqa yabíqma akoqnáá kée íráqô-mayai-naqa máane. maa pááqyaa-qtataakaraq yabíqma akoqnáá uráánaboq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae téq kawáámá kémayamune. maabâq iyo. emá ení anó-nakote amuqá maqmé iyo.' téna tiráiyee. ²⁴ ániibo móra-naqa netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma wegárâq iréna maará-tiráiyee. 'uyátaráana-nako, kemá emmá aónaraune. iragayá-náqône. káqo-nakoma yómmá yoqmáráimma ábû kaí-kánáaráqá kémayaane. ániibo káqo-nakoma móra-aukapaq-marabima ánáyumma uqmáráipikemma arammá kégutone. ²⁵ miráitana kemmá táaqa kaitaq ení móneqa maranóbâq utamákaune.

aónaao. ennámá maa waíbo mayaaó.’ téna tiráiyé. ²⁶ miráimanibo wení anónakoma maará téna timá ámikaiyé. ‘emá táí-mayai-naqone. emá ayáátamma íguyona-naqone. áraimma timónaraane káqo-wama yómmá yoqmáráipike aáwaqa kémayeéq káqo-nakoma móra-aukapaq-marabi ánáyumma yuqmáráipike arammá kégutune. mirá kéuno?’ ²⁷ kanaaráqíbo nōraq itaawáq ketí mōneqa mōneq-naupaq íma tikaraano? miráitaq kemá yawuwéqma iréq ketí mōnekarq yaímma amuq-yáúgáráqá matáune. ²⁸ kanaaráq íbēqa keráwáqá maami-mónéqá 1,000 yabíma maan-nákómá mōneqa 10,000 makái-nakomma áméro. ²⁹ minná máqte-kayukama matokáiya-kayukama min-ámúrááq ókaraq yimínata mayánóe. miráimanibo móra-nakoma pááqya-qtataaqo matokáina-nakomma wenōpake yabímayaniyé. ³⁰ ánibo maami-tái-máyái-náqá waqmá máápaq kumayuqnóbáq yúwáaro. miráinata min-áukápáqá wááqa anómma yéta yíwayaamma akégúnainoe.’ téna anónakoma tiráiyé.” téna Ítuma maami waéqma itái-áipí tiráiyé.

Waayúkgoni Áráaqa Ítuma máqten-anna-wayukama mamá yainániyé.

³¹ ókaraq Ítuma tiráiyé: “anaaékaqa Waayúkgoni Áráaqa wení tágama-yataakaraq kínima máena kumínata máqtemma wení kaqtó-wayukagaraq Áánúqtunopake kumínómma mi-kánááráqá anón-akoqnaagaraq wemá yabíkáin-abiqtataraq mániyé. ³² ánibo máqten-anna-wayukama aúbáq ya áikuinoe. wemá yaímma kaayaq-ánnáiq umáyikena miráuma tipi-típi-kawaa-nakoma tipi-típima yaímma merapaq akéna mémema maabáq akéna inikáá íniyé. ³³ wemá tipi-típi-annama áiqma ayáánurapaq yikéna méme-annama áiqma ayáánepaq yikániyé. ³⁴ miráinana Waayúkgoni Áráaqa anó-kinimma máena ayáánurapaq maíya-kayukama maará téna timá-yiminiyé. ‘yero. ketibommá ákái-kayukao, keráwáqti waaroqá ketibonōpake ya máyáaro. naayóbáqá maa-máramá aúgemma pááq kéitana ketibomá keráwáqti márúqa tarōq umá yokaa umátíkátuwena keráwáqá aúyatikaraine. ³⁵ naayóbáqá kemá táayaba kéunaq keráwáqá aáwaqa tímikaane. kemmá nonáá tikáitaq nommá tímikaane. kemá káqo-marupake-napoq keráwáqá tiwíqme keráwáqti naaōpaq urááne. ³⁶ kemá wáqtōma íma itokáunaq wáqtōma tímikaane. kemmá karímá tikáitaq mamá íraqōniq umátíkaraane. kemá ánná-naupaq máunaq ya timónaranne.’ ³⁷ miráinata yemá arupú-wayukama maará téta Waayúkgon-Araakomma yawuwéqma timá áminoe. ‘uyátaráana-nako, emá nōi-kanaararaq ááyabama kéonataawaq aáwaqa ámikaunataabiyo?’ nōi-kanaararaq nonáá ákátitaa nommá ámikaunataabiyo?’ ³⁸ minnáyaba ítama aónainoe. ‘nōi-kanaararaq ketáámá aónáunataama emá káqo-marupake-napoataa ketáámá awíqmetaa ketáái-naupaqa írúnataabiyo? ánibo nōi-kanaararaq ení wáqtōma íma itokáánataa ketáámá wáqtōma ámikaunataabiyo? ³⁹ nōi-kanaararaq ketáámá emmá aónáunataama emmá karímá ákarai ánná-naupaqa máanataa ketáámá ko aónaraunataabiyo?’ téta ítama aónainoe. ⁴⁰ ánibo anó-kinimma máena maara téna yemmá timá-yiminiyé. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá mórama ketinaae wáráa-kayukabike márú mikákáá umá maína-nakomma mirá-umayikaraamma minná kemmá móraiq umátikaraae.’

⁴¹ miráinana mikáké wemá téna ayáánepaq maíya-kayukama timá-yiminiyé. ‘ketōpake paábaq kóoro. Áánúqtuma keráwáqá yawááq-umatukaiyé. keráwáqá yuwéraq íramá aati-aatimá káiq-kaiq inírábí oro. min-íramá ketibomá Áánúqtuma Tááqtaagaraq wení kaqtó-wayukagaraq yokaa umáyikaraine.

⁴² naayóbáqá kemá táayaba kéunaqa aáwaqa íma tímikaane. kemmá nonáá kétékitaq máunaqa nommá íma tímikaane. ⁴³ kemá káqo-marupake-napoaq kemmá íma tiwíqme keráwáqti naaúpaqa urááne. ketí wáqtôma íma wáitaqa keráwáqá kemmá wáqtôma íma tímikaane. kemmá karímá tikáitaq ánná-naupaq máunaq keráwáqá íma ya timónaraane.’ ⁴⁴ miráinata yegáráqá maará téta yauwéqma tínoe. ‘uyátaráana-nako, nôi-kanaararaq ketááma emmá aónánaataa emá áayaba éabi nonáá ákáitaawabi emá káqo-marupake-narabi emá wáqtôma íma makéyabi emmá karímá ákáitaawabi emá ánná-naupaq máanataawaq ketááma emmá íma mamá íráqôniq umá káraunataabiyo?’ téta tínoe. ⁴⁵ ániibo kínima yauwéqma maará téna timá-yiminiye. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá móra ketinaae wáráa-kayukabike márû mikákáá umá maína-nakomma miráuma yíkáiyaba íma yíwáqnaa ónúne tiráamma minná kemmá mórai q umátikaraae.’ ⁴⁶ miráinata min-ánná-wáyúkámá táí-meyamma ko mayánómma minná yíqa í-yátááqá watúq-watuq umá wánibo arupú-wayukama matúq-matuq umá máí-auwaraimma ummayéta aati-aatimá matúq-matuq umá mánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

26

anó-kayukama aamá téite umá Ítumma ikámma puínéta urááe.

¹ Ítuma maami-máqten-áímmá timá ánatatuwena mi-kánááráqá wení iyápó-annama maará téna timá yímikayiye: ² “kaayaq-kánáámá yáwínana kótámaki-aawaqa nai-kánáámá páaq íniye. maanná kéitaae. ániibo yemá kemmá Waayúkagoni Áráaqa waayúkati iyáápi maraiyata kaapaq-yátáq tíkaminoe.” téna tiráiyé.

³ mi-kánááráqá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráeobake anó-kayukagaraq mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq álkutaamma min-nákóní áwíqa Kááyapatie. ⁴ ániibo yemá kaaqaari-áímmá téite umá wááyáímmá téta Ítuma aupaq yáqtoqma ikamínôn-aimma tirááe. ⁵ miráráá umá yemá tirááe: “ayúmá maqmá naíyan-onitaakaqa mirá-qtátááríqa íonunataae. aarawaamá áái-qyataqa mamá páaq íyábae.” téta tirááe.

aaragómá átê-akuq matawemma Ítuni aqnópi atíyakaraiye.

⁶ Béqtanibaqa Tááímonima kárû-naqa wení karímá ánataguraitana wení naaúpaqa Ítuma máqe-uraiye. ⁷ ániibo móra-inikoma Ítunopaq íráimma mórama íráqôn-oqta-motorebima anó-moneq-awíqa yaan-átê-ákúq-mátáwémmá mamé iráiyé. Ítuma yaareréráq máitana min-íníkkómá átê-kuyumma i-mátáwémmá Ítun aqnópi atíyakaraiye. ⁸ yemá iyápó-annama miráimma aónatuweta ítama táíq urááe. miráitata yemá maará-tiraae: “nôraq itanawáq maamin-ákúq-mátáwémmá áyókima kéiyó? ⁹ maamin-átê-ákúq-mátáwémmá waayúkama keyimetaa anó-moneqa matétaa áwáyoq-wayukama nôraq itataa ikéyimunataabiyo?” téta tirááe. ¹⁰ Ítuma yeqtáama itarenaboana maará-timayimikayiye: “nôraq itaráq maan-íníkkómá ítama ummaamá kéyamakaa? wemá kemmá íráqô-qtataariq umátikaraiye. ¹¹ aati-aatimá áwáyoq-wayukama keráwáqtê mánomanibo kemá aati-aatimá keráwáqtê íma mánune. ¹² maan-íníkkómá átê-akuq-matawemma ke tineq aqtítikaimma wemá miráuma kemmá uqtamátikanokaqtaba yokaa kéumatikayiye. ¹³ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqten-aukapaq-marabaqa maamin-átê-wátáámá abarokáq timáeta

wéyáwé kéete maamin-íníková máami-qtátááríqo íqtábá yúyánámmá itánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá anó-kayukati iyáápi yimínéna timá akoqnáá uráiyé.

¹⁴ mi-kánááráqá tiyááka umá abapaké kaayaq-iyápó-ánnábíké móra-waigoni áwíqa Yúqtaati Itúkáarioti wemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukayopaq uráiyé. ¹⁵ ániibo wemá maará mó tiráiyé: “keráwáqá nói-qtataaraq timínóqtabawaq kemá Ítumma awíqma keráwáqti tiyáápipmma maránúnó?” téna tiráiyé. ániibo yemá móneqa miráuma kaumo-yátámá (30) ámikaae. ¹⁶ mi-kánááráké áaimma átárena móra-kanaaraqa Ítumma mamá namuro-wáyúkati iyáápipmma maráníqtaba abáá-uráiyé.

Ítuma kótámaki-aawaqa wení iyápó-annate naráiyé.

¹⁷ áqnáabaq-yupaama kótámaki-kanaaraqa yammá íma itoraí-ómákáqá iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: “náakaraq mamá yokaa kéumakaanataawaq kótámaki-aawaqa nainónó?” téta tirááe. ¹⁸ ániibo Ítuma tiráiyé: “keráwáqá anó-marupaq uyábékeraq móra-nakokaqa maará-tero. ‘yirááti-nakoma téna ketí kanaama waaqókáríq kéiyé. miráipoaq ketí iyápó-annate kótámaki-aawaqa ení-naupaq nánáá kéune.’ tiyé téraq mó-tima-amero.” téna tiráiyé. ¹⁹ ániibo Ítuma tiníq umá iyápó-annama kótámaki-aawaqa yokaa urááe.

²⁰ ániibo énaikaqa Ítuma wení tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnáté aáwaqa nai-yááréráq máqe-uraae. ²¹ yemá aáwaqa kéneta máawana Ítuma tiráiyé: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwápké móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí marániye.” téna Ítuma tiráiyé. ²² ániibo yemá netuq-yúyánámmá itaraae. káqowa-kaqowama wenita-wenita éta Ítumma timá ámikaae: “uyátáráana-nako, keyábiyo?” kétimma “keyábiyo?” kétimma urááe. ²³ miráimanibo Ítuma yauwéqma tiráiyé: “mín-nákómá aáwaq-taapepi ayáámma keté ánékuina-naqa minná wemá kemmá mamá namuro-wáyúkati iyáápi marániye. ²⁴ owé. minná Waayúkagoni Áráaqa ‘puíniye’ téna Áánúqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq íniye. miráimanibo mín-nákómá wemmá mamá namuro-wáyúkati iyáápi marání-nakoni táí-meyamma óriq umá wániye. wemmá anóama íraqóniq umá íma marákáraitanaboana kemmá mamá namuro-wáyúkati iyáápi maránata tókaminooe.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ Yúqtaatima namuro-wáyúkati iyáápi Ítumma maránín-nakoma maará-tiráiyé: “yirááti-nako, keábiyo?” titana Ítuma tiráiyé: “emá enamááríq kéténe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma iyápó-anna wení ákaq-aawaqa yímikáiyé.

²⁶ yemá aáwaqa kéneta máawana Ítuma yammá maténa Áánúqtukaq “tíkáiyé” timátuvena mapámma iyápó-annama yímikáiyé. ániibo wemá tiráiyé: “keráwáqá mamá naaro. maaminnáma ketúmiye.” téna tiráiyé. ²⁷ ániibo móra-nawibike wááéni-nomma maténa Áánúqtukaq “tíkáiyé” timátuvena kéyima tiráiyé: “keráwáqá máqtemma maaminná naaro. ²⁸ maannáma ketí naeboaq timá akoqnáá ínoe. taíbaq aarawaatí kúmiqa mamá paá íkáae téq maami-nááémá aqti énana kumíniye. ²⁹ keráwáqá kemá kétima-timune. íbékaraqa anaaékakaraq maa-márábímmá wááéni-nomma ínanune. ketibomá Áánúqtu yabíkái-marupaqa

keráwákáráq móragaraq kegárátáá nommá nanúnataae.” téna tiráiyé. ³⁰ yemá móra imá timátuweta yemá máápaq kumá yaúbareta Óribêti-anubaq urááe.

Ítuma téna Pítaaqtaba “anaaeéma umátikaniye” tiráiyé.

³¹ Ítuma wení iyápó-annamma timá yímikaiye: “keráwáqá ibêq-nokaamma kenamáa tiyuwéq peréqé wínóe. miráuma Áánũqtuni watáama agamatán-áikómá téna ‘kemá tipi-tipi-kawaa-naqa ikámónata tipi-tipi áráakawaqa pípéban umáginoe’ mirá téna ágámátán-áikómá kétiye. ³² miráimanibo kemmá pukáanabike keqnáámmá itó-umatikainaq Kááriri-marupaq keráwáqti áqnáabaq ónúne.” téna tiráiyé. ³³ Pítaama yauwéqma tiráiyé: “máqte-kayukama emmá ayuwéta kóiyaya kemá emmá iayuwanune.” téna Pítaama tiráiyé. ³⁴ Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “kemá áraimma kétimamune. ibêq-nokaamma kokórigoma áama íma tiráínaa emá kaumobáq ketíwĩqtabama íaonaraune té wakaránóne.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁵ Pítaama Ítumma timá ámikaiye: “kekáráq tíkaminomma enáwĩqa íma aúpáq yuwánune. áraimma ímiye.” téna titata máqtemma wení iyápó-annama mímórá áin áátuqma tirááe.

Ítuma Keqtêmani-yopaq nunamummá mó-tiraiye.

³⁶ mikáké Ítuma wení iyápó-annate Keqtêmanibaq urááe. mibáq wení iyápó-annama Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá maakáq yayáaikaq maraq máiyaraq kemá mérápáq uréq nunamummá mó-teno.” téna tiráiyé. ³⁷ ániibo Ítuma Pítaakaraq Yéberini kaayaq-iyápórátágáráq yiwĩqmeta urááe. Ítumma mibáq áyakoma anómma ummaa kéyaitana áúnobaqa anón-ummaa yágitana ³⁸ timá yímikaiye: “ketiyakoma anómma ummaa kéyagiye. miráuma kemá puyónúnaiq kéiyé. keráwáqá maakáq máera kawáa urááiyero.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁹ wemá pááqyamma abákáq uréna marabí aipaké aguréna nunamummá téna tiráiyé: “ô ketiboó, emmá akáinaama kanaaráq káápuma tíqa ínímma paábaq matuwaa. miráimanibo kemmá tíkái-qtataaqa íma waraao. ímiye. emá enamááriq enaúyánámmá waraao.” téna tiráiyé.

⁴⁰ ániibo Ítuma wení iyápó-annayopaq yauwéqma iréna aónaimma yúmá wagurááe. wemá Pítaamma awáturena timá ámikaiye: “nôraq iyó? keráwáqá keqtábá pááqya-kanaama kanaaráq íma yabĩqma máéwaniraaq kéoo? ⁴¹ keráwáqá yabĩqma arútárenera nunamummá tero. keráwáqá makáqma aónai-yataakoma keráwápi pááq iyábamiye. áraine. keráwáqti aágoma keráwáqtabá kákaimanibo keráwáqti túgoma akoqnááma íma wáitanaboana íkakaiye.” téna tiráiyé.

⁴² Ítuma yauwéqma anaaékaqa uréna móragaraq nunamummá téna tiráiyé: “ketiboó, maami-káápúgómá tú-tiqa iyábá ketópake kanaaráq íma mamá tiyúwénana kóinaama emá enamááriq ení áuyánámmá waraao.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ ániibo keqnáámmá yauwéqma yaónaimma yúmá waguréta máqeuarae. yúrakoma íma kanaaráq karáqma aónaawaniq urááe.

⁴⁴ ániibo Ítuma iyápó-annama iyuwéna keqnáámmá kaumobáq uréna nunamummá tiráiyé. mi-núnámúmmá wágáabaq tináikáq keqnáámmá tiráiyé. ⁴⁵ anaaékaq wení iyápó-annayopaq iréna timá yímikaiye: “keráwáqá keqnáámmá waguréraq káágao? aónaaro. kanaamá pááq-umagurai-poata kemmá Waayúkagoni Áráaqa mamá kúmiq-wayukati akoqnáábi maránóe. ⁴⁶ keráwáqá itó iyataa kóono. aónaaro. kemmá mamá namuro-wáyúkati iyáápimmo maránô-kayukama áqa irááe.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáiyē.

⁴⁷ Ítuma aamá kétinakarag Yúqtaatima tiyáaka umá kaayaq-ánná-wáyúkábíke wemá iráiyē. netuqyaa-káyúkámá tokóru-yakaa-puma mútúq-yamma maméta irááē. uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeo-anna-wayukati anó-kayukagaraq timáyíkáawata irááē. ⁴⁸ ániibo min-nákómá Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránín-nakoma móra awaaméq-áímmá téna tiráine: “kemá móra-naqa ámóqnaannama minná Ítue. keráwáqá wemmá yaqtóráaro.” téna Yúqtaatima timátuwena ⁴⁹ máqtemma yagáikuyowana páátákáá Ítunopaq Yúqtaatima iréna tiráiyē: “yirááti-nako, kaayoné-yátááqá etē waíno.” téna mirá-timatuwena Ítumma ámóqnaraiyē. ⁵⁰ Ítuma timá ámikaiyē: “ketí aanábógō, nōrabi ónáae ténaiqa páátákáá mirá uwo.” téna titata yemá waaqókáq iréta iyáamma ánékuqma Ítumma yáqtoqma akoqnáá urááē. ⁵¹ móra-naqa Ítute yagaroqtamá máqei-nakoma ayáamma yúwáitana kúmitana wení tokóru-yakaa-puma matáiyē. mú mikákáá anó-monoq-nakoni kaqtó-nakomma ikámma aáqa yakátúwáitana marabí kuturáiyē. ⁵² miráimanibo Ítuma min-náqá timá ámikaiyē: “ení tokóru-yakaa-puma wení amáákaq maraao. máqte-kayukama tokóru-yakaa-punapo ááíqa íyamma káqo-kayukama tokóru-yakaa-punapo yemmá yíkamma puínoe. ⁵³ aqá kemá ketibommá ááyaanana netuqyaammá kaqtó-wayukama Áánúqtunopake tiyáaka umá kaayaq-ánnámá ááiq-i-wayukama uyátá-maqmagaraq timínimma minnáyaba páátákáá íyaq ítaraano? ⁵⁴ miráimanibo kemá miráonanama Áánúqtuni agamatán-áílkómá náaraq umáwaq arammá iyáníyō? Áánúqtuni watáama agamatán-áílkómá maami-qtátááqá pááq íniqtaba kétiyē.” téna Ítuma tiráiyē.

⁵⁵ é mi táoqa Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiyē: “keráwáqá kemmá moyá-nákáá umá ya kéyatoreq tokóru-yakaraq mútúq-yakaraq maméraq tibá umáeraq kéyēo? máqte-kanaaraga kemá anó-monoq-naupaq máeq aarawaamá kéyiraatunaqa miráuma kemmá íma yáqtokaamiyē. ⁵⁶ miráimanibo Áánúqtuni amuné-wáyúkámá maami-máqte-qtátááqtábá Áánúqtuni agamatá-kánnáábí keqtábá agatáamma íbēqa pááq kéoe.” téna Ítuma tiráiyē. ániibo máqtemma wení iyápó-annama Ítumma ayuwéta wéyáwé umáguraaē.

yemá káánítōre-wayukati yúbáq Ítumma ítama yálkaae.

⁵⁷ Ítumma yaqtóráa-kayukama wemmá awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-naqa Kááyapatikaq wení naaúpaq urááē. ániibo ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq mibáq áíkkumareta máqe-uraaē. ⁵⁸ Pítaama Ítumma anaáē waqména wimánibo wemá nékaq ko máqe-uraiyē. mú mikákáá anó-monoq-nakoni naakóní kurunóbáq wemá uyábékēna i-wáyúkátē máqe-urena mi-qtátááqō pááq immá aónanaae téna máqe-uraiyē. ⁵⁹ uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq máqtemma káánítōre-wayukagaraq kaaqaari-áúbí maráiyata Ítumma ikámma puínóqtaba abáá-uraaē. ⁶⁰ netuqyaa-káyúkámá iréta Ítumma kaaqaari-áúbí má-makaamanibo yemá móra ikámma puínōn-aaimma íabaa-uraaē. anaáēkaq kaayaq-nakórátámá iréta ⁶¹ yenákámá maará-tiraaye: “maan-nákómá maará-tiraiyē. ‘kemá kanaarág Áánúqtuni anó-monoq-namma yawítítukeq kaumo-yúpáámá kóinaq keqnáámmá kanaarág umá ánatanune.’ téna Ítuma tiráiyē.” téna min-nakórátámá tirááē.

⁶² ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma itó-urena Ítumma timá ámikaiye: “maamin-áímmá enaúbimo maráátabama nóine kéteno?” téna tiráimanibo ⁶³ Ítuma aamá ítiraiye. ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítumma móragaraq timá ámikaiye: “kemá emmá Áánûqtu matúq-matuq umá mái-Aanuqtun áwíkaq ítama káonaune. emá yauwéqma yiwirai-náqá Metáiyama Áánûqtuni áanikowaq máanaa emá keqtáá timá-timiyo.” téna tiráiyé. ⁶⁴ Ítuma timá ámikaiye: “emá ténnama mi*** emíye. miráimanibo kemá keráwáqá kétéma-timune. íbêkaraq anaaékakaraqa Waayúkagoni Áráaqa akoqnáá-Aanuqtuni amakaq máenaq keráwáqá aónainoe. ániibo wemá Áánûqtuni márûpake konnákáq máena kumíniye.” téna Ítuma yauwéqma tiráiyé. ⁶⁵ mirá-timatuwaitana mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyámma ôriq umá itanabóana wenamááriq weni wáqtóma yakáqnáákáq umátuwena tiráiyé: “Áánûqtumma áyôqa káyaiye tiráiyé. óqa káqo-kayukama íma yiwiráanatataa weni áyabama má-tinoe. ímiye. wemá Áánûqtumma áyôqa ayéna timá táiq umákáitaq keráwáqá íbêq kéitaae. ⁶⁶ keráwáqá nói-tuyananaq kéitaa?” téna titata yemá tirááe: “wepímmá otaa-qtátááqá wáipoana paá pufkáae.” téta tirááe. ⁶⁷ ániibo mikáké Ítuni óipi wiráátima kéwiraketa ikákaae. yaímma-wayukama Ítumma aápáaraq kéyeta ⁶⁸ tirááe: “Metáiyao, amuné-áímmá keqtáá timá-timiyo. emmá náawaq kéikamiyo?” téta aábê-aimma tirááe.

Pítaama téna “Ítumma íaonaraune” tiráiyé.

⁶⁹ Pítaama máápaq máqe-uraimma wemá naakóni kurugóni arunóbáq máqe-uraimma mórama mayai-ínímmá wenamakaq iréna tiráiyé: “emá egáráq Ítuma Kááriribake-nakotema máqe-uraane.” téna tiráiyé. ⁷⁰ miráimanibo Pítaama máqte-kayukati yúraqa wakaréna maará-tiraiye: “keráwáqá mamin-áímmô temmá kemá íma ítaraune.” téna tiráiyé. ⁷¹ mirá-timatuwena oqtabí kumá yaúbama ko itó-uraiye. ániibo káqomma mayai-íníkmá Pítaamma aónatuwena waaqókáqô máe-kayukama maará téna timá yímkaiye: “maan-nákómá Ítuma Náátárêtibake-nakote máqe-uraine.” téna tiráiyé. ⁷² keqnáámmá Pítaama wakaréna tiráiyé: “árainurane. Áánûqtuni aúraqaiye. kemá maan-náqá íma aónaraune.” téna tiráiyé. ⁷³ anaaékaqa pááqya-kanaama yaímma-wayukama waaqókáq itó-uma máe-kayukama Pítaamma maará téta má-tima-amikaae: “árainé. emá Kááriribake-naqone. emá aamá téna-waigoma emmá mamá abarokáq kákaiye.” téta tirááe. ⁷⁴ ániibo íbêqa Pítaama aamá akoqnáá umá téna tiráiyé: “árainurane. kaaqaari-áímmá kétenanama Áánûqtuma kemmá tikaminiye. kemá maan-náqá íma aónaraune. árainma ímiye.” téna timátúwáitana kokórigoma áama tiráiyé. ⁷⁵ ániibo Ítuma tiráiniq itana Pítaama yauwéqma aúyánámmá ítaraiye. Ítuma téna “kokórigoma áama íma tiráína keqtábá íaonaraune té kaumobáq tínóne.” téna tiráine. miráitana Pítaama máápaq yaúbarena ibiqá yakáiyé.

27

yemá Ítumma awíqmeta Pááíratikaq urááe.

¹ aaqá irákitata máqtemma uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeobake anó-kayukagaraq Ítumma ikámma puínéta waayaímmá tirááe. ² yemá Ítumma ánnáma atáá-umatuweta awíqmeta anó-kamaani-naqa Pááíratimma mó ámikaae.

Yúqtaatima pukuráiyé.

3 Yúqtaati wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo makái-nakoma Ítumma aónaimma yemá aamá timá uyáteta anón-ummaa-yataaqa mayámikaae. miráitana Yúqtaatima aúyánámmá waéqma itáá ena móneqa kaumo-yátámá maména uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukayopaqa yauwéqma iráiyé. 4 miráitana wemá tiráiyé: “kemá kúmiq-yataariq uráune. mórama otaa-qtátááqá íma wái-naqa mamá keráwáqtí tiyáápi makáunaboana puíniye.” téna tiráiyé. ániibo yemá tirááe: “minná ketáái otaammá íma wáiyé. emá enamáa ení otaammíye.” téta tirááe. 5 ániibo Yúqtaatima mi-mónéqá anó-monoq-naupaqa mó kéiyabotuwana máápaq wenamááríq ánnáma amáguráiyé.

6 yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukama mi-mónéqá matéta tirááe: “maami-mónéqá waayúkama ikámma uqtaí-méyámíye. maami-mónéqá anó-monoq-naupake-monekaraqa mórabí íma maráúnunatae. keráwáqtí aúmatanaimma mirá kétiye.” téta tirááe. 7 ániibo yemá móra-aimma téite umátuweta mi-mónéqnápó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyáníq urááe. káqo-mapake-kayukati máátíq-máatiq-marama tarôq umáyíkaráe. 8 miráitana min-áúkápáq-márágóní áwíqqa “naae-maráe.” téta áwíqqa yarááwata min-áwíqá íbêqa paá wáiyé.

9 miráitana naayóbáqá Áánûqtuma amuné-náqá Yéremáiyani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráimma maará-tiráine. “yemá kaumo-tiyááká-mónéqá mataáe. yemá Ítiráaeo-wayukama awaaméqá maréta maamin-náqá meyáníq í-méyáné tirááe. 10 ániibo maami-mónéqnápó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyáníq urááe. miráuma uyátárai-nakoma timá tímikainíq ínóe.” téna Yéremáiyama tiráine.

Pááíratima Ítumma Ítama aónaraiye.

11 yemá Ítumma mamá anó-kamaani-nakoni aúbáq itó-umakaraae. ániibo wemá Ítumma maará téna Ítama aónaraiye: “emá Ítiráaeo-wayukati anó-kininaq máano?” titana Ítuma tiráiyé: “emá ténnama minná emíye.” téna tiráiyé. 12 Ítuma paá otaa-qtátááríqqa íurenaboana uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq yeqti yáaraqa Ítuma móra-aimma yauwéqma ítiráiyé. 13 miráitana Pááíratima Ítumma timá ámikáiyé: “aqá emá máqte-qtataaqtaba aamá tímákaanaimma íyaq ítaraano?” téna tiráiyé. 14 ániibo Ítuma Pááíratimma móra yauwéqma aamá íma timá ámitana anó-kamaani-nakoma iyánáaq uráiyé.

Pááíratima Ítumma ikámma kaapaq-yátáq íyakanoqtaba tiráiyé.

15 máqte-karitimaatiraq ayú maqnaí-kánááráqá anó-kamaani-nakoma móra-mora-naqa ánná-naupake ayúbakewaine. aarawaamá yenamááríq ‘min-náqá ayuwaao’ tewana Pááíratima minnámo te-náqá ayúwáitana wéwaine. 16 ániibo mi-kánááráqá mórama táí-naqa áwíqqa Baráábatie ánná-naupaqa máqte-uráiyé. 17 aarawaamá ákuyowana Pááíratima timá yímikáiyé: “kemá náawanaq ayúwáananawaq keráwáqtópaqa wíkáae téraq keráwáqá kéteo? kemá Baráábatinaq ayuwánú Ítumma yauwéqma tiwiráí-náré te-naráq ayuwánúndô?” téna ítama yimónaraiye. 18 Pááíratima ítáimma yemá áyoqa káyetaboatsa Ítumma íyámma umáketa aabi mayákáraae.

19 Pááíratima aamá Ítama yaináí-ábíqtátáráq máitana ánáakoma maará téna aamá yúwáitana iráiyé: “maamin-árúpú-nákómmá móra-yataariq íumakaa. nokáámma wekáq mórama kaimmá aónatuweq anómma ítama ummaa kéyaune.” téna tiráiyé.

²⁰ yemá anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq aarawaamá íyaqa timá utaéta Pááíratima ááyama tíyana “Baráábatimma ánnábike káyuweta Ítumma ikámma púyoro.” téta tirááe. ²¹ ániibo anó-kamaani-nakoma ókaraq maará-tiraiye: “maa-kaáyaq-nákábikémá náawanaq ayúwáananawaq keráwáqtôpaqa wíkáae kéteo?” téna ítama aónaitata yemá “Baráábatine.” tirááe. ²² Pááíratima timá yímikaiye: “miráinaqa Ítumma yawuégma yiwirai-naré ten-náqá kemá náaraq ónúnó?” titata máqte-kayukama téta: “ikámma kaapaq-yátáq íyakaao.” téta tirááe. ²³ ániibo Pááíratima tiráaiye: “nôraq inábiyo? wemá nóin-otaanaq kutáiyô?” titata yemá ókaraq ááyama tirááe: “kaapaq-yátáq ikámmá íyakaaro.” téta tirááe. ²⁴ Pááíratima mikáq ítaraiye. wenáagoma íma kanaaráq itana anón-aaiqa ínéta urááe. miráitana máqte-kayukati yúraqaq nommá maténa ayáamma tete uráaiye. miráumatuwena tiráaiye: “kepímmá maan-náqá ikámma puí-ánónnámá íma wáiyé. keráwáqtí minnáe.” téna Pááíratima tiráaiye. ²⁵ ániibo máqtemma aarawaamá yawuégma tirááe: “mi-wágóni anónnáma keqtáábí yéna ketáái iyátpôpaq yíniye.” téta tirááe. ²⁶ miráitana Pááíratima Baráábatimma ayúwáitana yeqtôpaq uráaiye. ániibo wemá Ítumma tebúqa ámíqtuwena ááiq-i-wayukama ikámma kaapaq-yátáq íyakaigaae tena iyáápi yímikaiye.

ááiq-i-wayukama Ítumma akáyáámmá timákaraae.

²⁷ anó-kamaani-nakoni ááiq-i-wayukama Ítumma awíqmeta kámááni-naupaqa utéta min-ánná-ááiq-i-wáyúkámá máqtemma Ítun-amakaq yaikútaae. ²⁸ ániibo yemá wení unáákáqtôma ayútuketa mórama karogaron-únákáqtómá umáketa “anó-kinine” teta awaaméqá umákaraae. ²⁹ kínini náápaakaraq kámokaa umá mórama áwáábiq-annarake atoyumá kámoqa tarôq umátuweta aqnókáq kúberakaraae. ániibo kínini náápaakaraq yataraa umá yemá móra-yatama ayáánurapaq-ayaapi yorákaraae. ániibo yemá Ítun-amakaq yiraayutuúmmá ayéta akáyáámmá timáketa tirááe: “Ítiráaeo-wayukati kínio wení mái-auwaraimma ayáqtáákaq maíno.” téta aati-aatimá kíniqtaba téwaon-aimma tirááe. ³⁰ ániibo yemá wiráátima kéwiraketa mi-tátámá yabíteta aqnókáq ikákáae. ³¹ ááiq-i-wayukama akáyáámmá timá kátuweta minnámo umákáan-unakaqtoma káyutuweta wení unáákáqtómá ayúqtúwáámma mamá umákaraae. mikáké kaapaq-yátáq ikámma aráápaneta awíqme kóuraae.

yemá Ítumma ikámma kaapaq-yátáq arááparaae.

³² yemá kéweta aapaqá aónaamma mórama Tairínibake-naqa áwíqa Tááímonimma aónaraae. ániibo min-nákóqtábá Ítuni kaapaq-yámá mayaíkáae téta wakúyakaraae. ³³ yemá móra-marukaq iráamma mi-márúkóni áwíqa Íbaru-aipimma Kórákóta-anue. min-áwíkóni áaimma mirá-uraiye. aqnón-ayaata-marupare ³⁴ aíqa íma íkáae téta boata yemá wááéni-nomma ikaaq-yátáákkaraq awígíyoq umáráa-nomma Ítumma naíkáae téta ámíkaamanibo Ítuma namá aónawaena íma naráiyé.

³⁵ ániibo yemá Ítumma kaapaq-yátáq níri amá íyakuweta Ítuni unáákáqtôraq aábemma yamá náawabi uyátainna-waigoma mayániye tirááe. ³⁶ ániibo yemá mi-márúkáq máeta Ítumma yabíqtuweta máqe-uraae. ³⁷ naayóbáqá Ítuni aqnókáqá aamá ítama kéyaineta tiráan-aimma agatáamma yemá maará téta agatáae: “maannáma Ítue Ítiráaeo-wayukati kínie.” téta agatáae. ³⁸ Ítuni

amakaqá kaayaqá ááiq-nakaraq moyá-nákáráq níri amá íyikaraae. mórama Ítuni ayáánurapaq íyaketa mórama ayáánepaq íyaketa urááe.

³⁹ ániibo aarawaamá aakaqá kótayata kéeta timá yawááq-umaketa yemá yiqnótáq yumátuweta tirááe: ⁴⁰ “emá anó-monoq-namma yawítítuke kaumo-yúpáámá keqnáámmá umá ánatainaqopo enamáárfiq íbêqa emmá áwáqnaa uwo. emá Áánùqtuni áanikomo máema kanaaráq kaapaq-yátáké yuwé marabí kumuwo.” téta tirááe. ⁴¹ úyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq aábê-aimma téta maará-tiraae: ⁴² “wemá káqo-kayukama yíwáqnaa éwaimanibo wemá wenamáárfiq íma kanaaráq áwáqnaa kéiyee.” wemá íyaq Ítiráaeo-wayukati kíniyabiyo? kanaaráq wemá kaapaq-yáráké yuwéna marabí kumínataa ketáá itéqtaa tirummá ámeno. ⁴³ wemá Áánùqtukaq arummá kámena tiráiyee: “kemá Áánùqtumma áanikomune.” tiráibo kanaaráq Áánùqtumma akaínanama áwáqnaa íno.” téta tirááe. ⁴⁴ kaayaq-nákámá ááiq-nakaraq moyá-nákáráq wení kaapaq-yágóní amakaq íyikaa-nakorata yenákágáráq móraiq umá Ítumma timá yawááq-umakaraaye.

Ítuma pukáiyee.

⁴⁵ aabaúgómá aáwaqa naí-kánáá itana máqte-marabaqa aaqá ékurena wáitana aabaúgómá kaumotá uráiyee. ⁴⁶ ániibo aabaúgómá kaumotá ínena kéitana Ítuma anókaq ááyama wááqa yená tiráiyee: “erí, erí, aréma taabaakatááni?” téna Íbaru-aipi mirá-tiraimma minná maará-tiraiyee: “ketí Áánùqtuo, ketí Áánùqtuo, nóraq itaawáq kemmá tiyuwáánó?” téna tiráiyee. ⁴⁷ miráimanibo yaímma-wayukama waaqókáq itó-uma máe-kayukama yemá min-áímmò timmá Ítatuweta tirááe: “maan-nákómá Iráiyamma kaáyaiyee.” téta tirááe. ⁴⁸ ániibo mi-káyúkábíké móra-nakoma páátákáá aináámmá yáákátena ikaaq-wááéni-nópí yamá atímma óqtátábi apirátuwena Ítuqtaba naikáae téna ámikaiyee. ⁴⁹ miráimanibo yaímma-wayukama tirááe: “awé uráiyata aónatuwetao. Áánùqtuni amuné-náqá Iráiyama pukáipike ya áwáqnaa íní iyabiyo?” téta tirááe. ⁵⁰ Ítuma anókaq ááyama keqnáámmá wááqa yumátuwena arun-iyápómá yúwáitana kóitana pukáiyee.

⁵¹ é mi táoqa anó-tabaraabegoma anó-monoq naupaq ikáqnùqtuwena wáqeimma yakáqma yanaapáq-áqtóbáké napaq-áqtóbáq kukéna mamá kaayaq-áqtóiq uráiyee. mirá kéitana márúma kéyitana anón-oqtamma kíqtígítana ⁵² máátíq-máatikoma yawákitana taíbaq Áánùqtuni waayúkama naayóbáqá pukuráa-kayukama yeqti yúgaraq itó-uraae. ⁵³ yemá máátíq-máatipakemma yuwéta anaaékaqa Ítuma pukáipike itó-uma kóitata yemá aokaq-márúqá Yérútáarebaq anó-marukaq úyówata netuqyaa-káyúkámá pukáa-kayukama yimónaraae.

⁵⁴ ááiq-i-wayukati kawáá-nákáráq ááiq-i-wayukama mikáq máeta Ítumma kawáá umátuweta máqeo-kayukama márúma yimmá aónéta máqte-qtataaqa pááq-imma káoneta yáaqtaba kéeta yemá maará-tiraae: “árainee. maan-náqá Áánùqtuni áanikoma maéwaine.” téta tirááe. ⁵⁵ taíbaq aaramá mikáq máqeo-noinimma Ítumma anaaé waqméta Káárirí-maruqa yuwéta ya áwáqnaa íneta iráae. yemá mi-nóinímmá nékakaa itó-uma máeta karáqtuwe máqe-uraae. ⁵⁶ minóiníntí aúkápíke móra-inimma Máriaa Máátarina. mórama minná Máriaama Yémitiyaa Yótèbiti yinóae. ániibo mórama kaayaq-iyápórátátí yinóama Yéberimma áanikoratae.

yemá Ítuni arááq-auma mamá óqtakoni muríánóbáq makááe.

⁵⁷ énaikaq mórana netuqyaa-mónéqá makái-naqa Aarimatéabake iráimma weni áwíqa Yótêbima iráiyee. wegáráqá Ítuni iyápó-annama máqe-uraine. ⁵⁸ wemá Ítuni arááq-auma mayáníqtaba Pááíratikaq ya ítaraiye. miráitana Pááíratima ááiq-i-wayukayaba titana Ítuni arááq-auma Yótêbimma ámikaae. ⁵⁹ ániibo Yótêbima Ítuni arááq-auma maténa wayámmá aúge-tabaraaberake múqmúma útúyakatuwena ⁶⁰ Ítuni arááq-auma maména óqtama weni mayá-wáyúkátê wenamááríq wetábá aúgemma kubáumakai-maipi mó uqtamákaarena anón-oqtamma waéqma ótaq aúyaqmarena kóuraiye. ⁶¹ Máriaa Máátarinigaraq káqo-Mariaagaraq yenákámá maraq máeta muríámmá wáin-aukapaq yóíqa umátuweta máqe-urayee.

ááiq-i-wayukama máátiq-máatikaq yabituwe máqe-uraae.

⁶² aabáyaama Tabaatírąq yokaa í-yátááqá ánatagitata uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Péra-ti-wayukagaraq Pááíratinopaq koma áikuteta ⁶³ maará-tiraae: “anó-nako, Ítuma kaaqaari-nákómá paámó máenama maará-tiraine. ‘kaumo-kánáámá ánataginaq pukáánabike yauwéqma itó-onune.’ téna tiráimma paá taákaq wáiqtaae. ⁶⁴ miráinaa emá ááiq-i-wayukama timá yíminata mi-máátiq-máátikóni ótaqa yabikáiyana kaumo-kánáámá yáwíno. miráinata weni iyápó-annama kanaarąq íureta arááq-auma moyámmá matéta máqte-kayukama timá-yimeta ‘Ituma pukáipike itó-uma kóuraiye.’ téta kaaqaari-áimma timá-yimiyabae. ániibo anaaékaq kaaqaari-áikómá áqnáabaq kaaqaari-áimma uyátaiyabae.” téta tiráae. ⁶⁵ Pááíratima timá yímikaiye: “keráwáqá yaímma kawáá ínó-kayukama yíwíkeraq mi-múríámmá ko aúyaqma akoqnáá umá keráwáqá teniú umaráaro.” téna tiráiyee. ⁶⁶ miráitata yemá uréta mi-múríákóni ótaqa anón-oqtanapo káwéqa yamá akoqnáá umáreta awaaméqá umáketa yaímma ááiq-i-wayukama kawáá umáyikaraae.

28

Ítuma yauwéqma itó-uraiye.

¹ Tabaatimá ánatagitana Tótaagoni áqnáabaq-kanaabimma Máriaa Máátarinigaraq káqo-Máriaa yenákámá muríákóni ótaq aónayeta irááye. ² páátákáá é mikáq anó-maruma yokáiyee. uyátarai-nakoni kaqtó-nakoma Áánúqtunopake kukéna anón-oqtamma kunaukáqma waéqmarena ámúraaq máqe-uraiye. ³ óikoma tágama konnákómá tágainikaa umá tágaitana weni wáqtógoma wayámmá karáiyee. ⁴ yemá ááiq-i-wayukama áaqa ikatéta anómma iyánáaq umá aqteqte umáreta waayúkama pukáa-kayukaraa umáguraae.

⁵ mi-káqtó-nákómá kaayaq-ínikámá maará timá yímikaiye: “kenákámá ikatíq íokao. Ítumma ikámma kaapaq-yátąq aráápamaretaa-nakoqtaba ya abáá kéoyaq kemá káonaune. ⁶ wemá maapímmá íma máibo wemá itó-umaguraiye. miráuma wemá naayóbáqá tiráiniq uráiyee. Ítuma waguré máqe-urai-marukaqa kenákámá íręka ya aónatuweka ⁷ páátákáá uręka weni iyápó-annama Ítuqtaba pukáipike itó-umaguraiye téka mó-tima-yimekao. ‘ítáákao. Ítuma Kááriri-marupaq áqnáabaq kéwipoaq keráwáqá min-áúkápąq wemmá aónainoe!’ timá-timuna-aimma taákaq máráákao.” téna kaqtó-nakoma tiráiyee. ⁸ ániibo min-ínikórátá ikatíq kéetamanibo anómma yimuqá maqméta páátákáá máátiq-máatipakemmma yuwéta Ítuni iyápó-annama timá-yimineta uyaaté kóuraaye.

⁹ aapaqá Ítuma páátákáá abarokáq uréna yimónatuwena tiráiyē: “kaayoné-yátááq kenákátē waino.” téna tiráiyē. ániibo min-ínikórátá Ítuni amakaq uréta aítaukaq yáqtoketa wenáwíqqa múte yaútaaye. ¹⁰ Ítuma min-ínikórátámá timá-yimena tiráiyē: “kenákámá ikatíqqa íokao. kenákámá uréka tibâqawaayuma mó-tima-yimiyata Kááriribaq oro. yemá mibáq kemmá timónanoe.” téna Ítuma tiráiyē.

ááiq-i-wayukati yáama

¹¹ kaayaq-ínikámá aapaq kéoyaqtaba yaímma ááiq-i-wayukama máátiq-máatikaq yabíqtuwe máqeo-kayukama anó-marupaq uréta máqte-qtataaqo pááq-itaba anó-monoq-wayukama mó-tima-yimikaae. ¹² ániibo anó-monoq-wayukama anó-kayukate áikuteta móra-aimma timá Ítaraae. minná yemá móneqa nétuqyaa ááiq-i-wayukama kéyimeta ¹³ tirááe: “keráwáqá maará-tero. ‘wení iyápó-annama nokáa iréta arááq-auma moyámmá tútáá waguráunayaba maméta kóuraae.’ tero. ¹⁴ anó-kamaani-naqoma maamin-áímmô itáinataama kanaaráq ketáá yaímma-aimma timá yiménataa keráwáqá aamá íma mayánóe.” téta uyátamaqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq tirááe. ¹⁵ miráitata ááiq-i-wayukama mi-mónéqá maméta minnámo teníq urááe. itáaro. min-áíkkómá máqtemma Íbaru-aukapaq wéyáwé itata Ítaraapoata íbêkaraqa mimórá-áímmá paá kéte.

Ítuma wení iyápó-anna-wayukati yúrakaq iráiyē.

¹⁶ yemá tiyááka umá móra-iyapo-annama Káárirí-anuraq uréta Ítuma “mibáq oro.” téna tiráin-anuraq urááe. ¹⁷ yemá Ítumma aónatuweta Ítuni áwíqqa múte yaútaamanibo yaímma-iyapo-annama kaayaq-yúyánámmá Ítaraae. ¹⁸ ániibo Ítuma waaqókáq iréna watáama timá-yimena tiráiyē: “Áánúqtuma kemmá máqte-naapaamma wení márúpakaraq maa-márábikáráq tímikaiye. ¹⁹ miráinaq keráwáqá uréraq máqten-anna-wayukama ko mamá ketí iyápó-annaiq umáyíkáaro. ániibo ketiboní áwíkkaraq áaníkoma ketí tíwíkkaraq Áánúqtuni Aokaq-Áágóní áwíkkaraq nomná péqyikaaro. ²⁰ keráwáqá naayóbáqá máqte-qtataaqtaba timá tímikaunaiq umá kéiteraqq wáraaro. kemá keráwáqtē máqte-tupaama máraanana maa-kánáágóní aqtóráq wíniye.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye.

Mááki

Yóáne nommá perai-náqá timá yimikaiye.

¹ Ítu Káriqto, Áánûqtuni áanikoma, weni átê-wataagoni áaimma mirá-imiye: ² weqtábámá Áánûqtu timákaraitana Áítáiya Áánûqtuni watáá-wataa-naqa miráuma agatáiyé:

“aónaao. kemá ketí watáá-wataa-naqa timá áménana enaúbáqá kéena wemá ení aammá yokaa-yokaa umákaniye.

³ kaqmáápaqa móra-nakoma watáá-wataa timá kabámarena kétiye, ‘uyátárai-nakoni aammá yokaa-yokaa umákaaro! weni aammá mamá arupú oro!’ ”

titana agatáiyé. ⁴ agatáinapoana Yóáne nommá perai-náqá kaqmáápaqa iréna tiráiyé: “keráwáqti áaimma waéqmáráaro! waéqma nommá péráaro! pétikaina keráwáqti kúmiq-yaqtaaqá kebó-yáqtáákáráqá paábaq yúwáaro! paá yuwénama atóbagenana ánataginiye.” titata ⁵ máqte-kayukama Yúria-marupakekaraq Yérútáárebakekaraq Yóáne máipaqa kóuraae. kóureta abarokáq tirááe: “ketáái áaimma táigoma uréna kúmikoma uréna kebógómá uráitataa ketáámá aibóqnaaboq uréta táigoma uráunataae. uréta maa-wái-táigóqtábámá mútúqa tinaaeépaqa kémaraunatae.” tewana Yóáne nommá péqyikarena Yótaa-nopi péqyikaraiye. ⁶ ááqibo Yóáne oótiraa-kakoni aúwaratima áyaugaraqa kúberena mi-kákóni áwíqa káámoma aúwarati-amurannama umátokena yaatáruraa-kamma uwon ámúkaraqa néwaimiye. ⁷ ááqibo wemá abarokáq tiráiyé: “tinaaeépaqa uyátárai-nakoma kéiyé. ketí mú mikáq-náqá kemá weni maqnémá maqnégánópópaqa weni áitauq-anaa-annae íma kanaaráq uwaénúnamiye. ⁸ kemá paá nokáráqá kébetikaunana wemá aágogaraqa pétikaniye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómíye.” téna tiráiyé.

Ítuma nommá péqtuwe weni kanaa inayaba maqmá aónaraiye.

⁹ mi-kánáámá Ítuma iréna Náátárétibake anón-awíqa Kááriribaqa iráitana Yóáne nommá perakarena Yótaa-nopi perakaraiye. ¹⁰ perakaitana Ítuma nopiké kéuwitana káonaitana wiyómma abayámmá kéigitana aágoma máaraa kukéna Ítuni aúraqa atáitana aónaraiye. ¹¹ wiyôkake aagómá tiráiyé: “emá ketáanikoma máane. eqtábámá timuqá kémarakaune.” titana ¹² aágoma páátákáá Ítuma kaqmáápaqa waqtukáiyé. ¹³ waqtukáitana kaqmáápaqa móra-wiyomma tiyááka-yupaama (40) máqe-uraiye. máqe-uraitana webó-wámmá Tááqtaama Ítuni kanaa inayaba maqmá aónaraitana wemá abááq-wákáráqá máqe-uraitata Áánûqtuni kaqtó-wayukama áwáqnaa urááe.

Ítuma noyááqamaa o-káyúkámá yááyaraiye.

¹⁴ ááqibo Yóáne kaarabúti matáitana Ítuma Kááriribaqa iréna Áánûqtuni átê-wataama abarokáq timá yimikena tiráiyé: ¹⁵ “Áánûqtuni kawáá kéi-kanaama íbéqa kéyabita wenópaqa kéiyé. kéyabita keráwáqá kúmiq-yaqtaaqá kebó-yáqtáákáráqá yuqmá ánataaro. táigon-aaimma kúmiq-aaimma kebó-ááímmá waéqmáráaro. Áánûqtuni átê-wataama arunóbáqá arupú umá ítáaro. áyakoma tágaino!” timáqtuwena ¹⁶ Káárirí-nokayukoni agínaupaqa uréire kéena kaayaq-nákómá yimónaraitata noyááqa abááóya-nakoratama yíwíqa awaómá Tááímoni

ábâkoma Áánaru Ítuma yimónaraitata kúqônapo noyááqtabama abáá kéoye. ¹⁷ kéoyana Ítuma tiráiyē: “kenákámá tinaaépaqa yekaaō, ketí watáá-wataa timá yímíyata waayúkama itéta ketinaaépaqa yínobō! miráuma waayúka-amaa ínákámá auráyoyē.” ¹⁸ titata yenákámá páátákáá kúqōmma kéyuwetarata Ítuni anaaépaqa uráayē. ¹⁹ uyéq éna waaqókáká uréire kéena kaayaq-wátámá yimónaraitata yíwíqā Yēmītiyaa Yóááne iboán áwíqā Yébere. yemá nópí-káárébi kúqōmma yarákuraitata amuqá kéyoraē. ²⁰ kéowana Ítuma yimónaqtuwena yáayaraiyē. yáayaqtuwaitata páátákáá Ítute kóureta Yébere yenákáti iboámá wení káágóbégarāqa nópí-káárébi iyúwáawata máqe-urāē.

kuti-áágógárāq-nákómá

²¹ máqe-urāawata Ítute kóureta Káperanabaqa iréta Tabaatiráqá aapinaa-náupáqá pékaē. pékaawana Ítuma aapinaammá timá yímikaiyē. ²² timá yímikaitana wení aapinaaqtábámá waayúkama yáqa karáiyē. wemá abarokáká akoqnáágogaraqa kéyiraa téna timá yímikaitata ááqibo aapinaa-káyúkámá aapinaammá akoqnáágogaraqa ítiraawana wemá aapinaa-káyúkáráá ítima-yimikena wemá uyátarai-nakoraē náápa wái-nakoraē umá timá yímikaitata waayúkama yáqa karáiyē. ²³ ááqibo aapinaa-náupáqá móranakoma kuti-áágógárāqá máitana kuti-áágómá arunóbáqá wáqe-urena ²⁴ aamá kabámarena tiráiyē: “Ítu! é Náátárētibake-nakoe. keqtááyábá nōraq kéono? emá aráaq tíkamine iráánō? eqtábámá kéitauna emá Áánūqtuni-nakoe. áitaa í-yátááqá íma wái-nakoe. aokaq-náqá máane.” titana ²⁵ Ítuma áá awááğurena tiráiyē: “páátí mááo! wení arunóbáké yáubaaō!” titana ²⁶ kuti-áágómá min-kóní aúma kaepú-kaapun uréna wááqa yuréna yáubaraiyē. ²⁷ yáubaguraitata waayúkama yáqa karéta tirááē: “nóinabiyo? wé abarokáká kuti-áágóqtábámá aamá káwaagena akoqnáá umá timá ámitana kaqtó umá yáubaguraiyē. nóin-aainabiyo? aúgenabiyo?” tiréta ²⁸ Ítuqtabama watáá-wataa tíq-tíq urááwana mí-kátáámá páátákáá máqte-Káárirī-marupaqa kóurāiyē.

Ítuma taíbaq-karima kátobamayikaiyē.

²⁹ urááwana aapinaa-náupáké yáubarena Tááímoniyaa Áánaruni naaúpaqa Yēmītigaraqa Yóáanegaraqa pékaē. ³⁰ pékaitana Tááímonini ánákoni anóama karímá kákaitana kokoq yámma kákaitata yemá wení kariyábámá Ítumma ya timá ámíkaawana ³¹ wemá iréna ayáákaqa yáqtoqma awáuturaitana kokoq yámma érákáitana wemá aáwaqa agamá yímikaiyē. ³² karáákáq kúmitana abaúmá pékuraitata waayúkama máqte-kari-kakai-kayukama kuti-áágó wái-kayukagaraqa yíwíqmeta Ítunopaqa irááē. ³³ iréta naa márúpake máqte-kayukama oqtaráqá áíkutaawana ³⁴ Ítu káqo-kaqo-karima atóbamayikaitata netuqyaa-káyúkátí karímá atóbaguraawana kuti-áágómá netuqyaa-káyúkátí irunóbáké waqtkáitata kuti-áágómá Ítuni áaimma ítiraawana kuti-áágótábá wemá timá yímikaiyē: “páátí mááro! waayúkámá ítima-yimero!” titata páátí máqe-ureta aamá ítiraē.

Ítuma Kááriribaqa abarokáká tiráiyē.

³⁵ ááqibo nokáá-nokaapaqa aaqá ítágaraitana Ítuma wenamáa itó-urena yáubarena nunamummá mó titata ááqibo ³⁶ Tááímoni wení aanábó-wáyúkágárāqá wenanaaépaqa wakéta abáá kéeta ³⁷ káoneta tirááē: “máqte-kayukama eqtábámá abáá kéoe.” tewana ³⁸ Ítuma tiráiyē: “káqo-marukaqa

kónunatae. abarokáqá maa-kátáá-wátáá keqnáámmá ko timá-yimenune. miráunaboqa kukáune.” téna ³⁹ máqte-Kaariri-marukaqa uréire uréna yeti aapinaa-náúpátáá aapinammá abarokáqá timá yímikena kuti-áágómá waayúkati irunóbáké waqtukáiyé.

Ítuma kárú-yamma atóbamakaiye.

⁴⁰ ááqibo kárú-naqa Ítunopaqa iréna araayukaqá yó peréna egaa aréna tiráiyé: “é akáinaama tú kégayubi-karima kanaarácq atóbantikanone.” titana ⁴¹ Ítuma arummá kéitana ayáamma árúqtuwena ánekukuqa uréna tiráiyé: “tíkáiyé. atóbagaao!” titana ⁴² páátákáá atóbaguriye. karímá érákáitana ⁴³ Ítuma ako-qnáá umá timá ámikaiye: “kóaaol ⁴⁴ waayúkama ítima-yimiyol monoq-nákómá ení auwaratimma ko aráatiyo. érákái-qtataaqa Móteti timá yímikai-qtataaqa awaaméq náameq-yaqtaaqa márû-amiyo! áminatama waayúkama aónáyana ení karímá érákáinata itánoe.” ⁴⁵ titana kóurena kaqtó íurena máqte-kama tíq-tiq umá timá yímikaitana Ítuma naa márûkaqa abarokáqá íma kanaarácq uráimiyé. íurena kaqmáapaqa máitata waabámmá máqte-marupake wé máipaqa yó-yo urááe.

2

Ítuma aú aráákagurai-nakoma atóbamakaraiye.

¹ pááqya-kagaama púitana Ítuma Kápéranabaqa yauweré uráitata waayúkama timá aúgen-augen umátukaapoata itáraawana naaúpaqa máqe-uraiye. ² máqe-uraitata taibaq-wayukama yó-yo éta áikutaawana naaúpaqa titipáá uráitana máápaq oqtarákáráqá titipáá uráiyé. wáátima áikutaawana Ítuma watáá-wataa abarokácq timá aapinaammá timá yímitata ³ aú aráákagurai-nakogaraqa kéyeta kaayaqte-kaayaqte-wayukama yaagu yaqméta irááe. ⁴ íréta waaqókáqá kanaarácq íma yewata taibaq-wayukama oqtarácq mááwana miráinapoata waaqókáqá íma yéta oaráqá óqtakaan-oaraqa yaagu yaqméta utéta óqtakaan-oama Ítuni yanaa yawátááwana kúkutaaraqa aú aráákagurai-nakoma kéwaitata wemmá oaráké kúkutaagaraqa ánnáraqa yuwáka-yuwaka kéowana kukáiyé. ⁵ kukáitana Ítuma oaráq máa-kayukama káonaitata írunóbáqá ôriq umá tágama itááwana yeti irunóbáqá itaígómá iténa tiráiyé: “ketáaniko, ení kúmiq-yaqtaaqa kebó-yáqtáákáráqá paábaq kémarauwana ánataguraiye.” titata ⁶ ááqibo aapinaa-káyúkámá máeta yúyánánóbáqá itéta ⁷ maaráuma yúyánámmá itáraae: “nôraq itana mirá kétéyo? tiráinapoana wemmá Áánûqtun áwíqa táiq umá yamá káraapaiye. paá-wayukama kúmiq-yaqtaaqa timá áminanama íma atóbaginana íma ánataginibo Áánûqtu wenamáa kanaarácq timá áminiyé.” ⁸ itáawana Ítuma yeti yúyánámmá itárena tiráiyé: “nôraq itaráq keráwáqti túyánánóbáqá miráuma kéitaa? ⁹ ááqibo mín-áú-aráákágúrái-nákóqtábámá kemá ‘ení kúmiq-yaqtaaqa atóbagiyé’ túnana oyaaq kéiyó? ááqibo ‘itó-uma kúkutaagaraqa uréire uwo’ túnanaawaq oyaaq kéiyó? nóine tenanawácq mú oyaaq ínyô? ¹⁰ ááqibo ké Waayúka-Araakoma maéq kúmiq-yaqtaaqa marabí kanaarácq atóbamakanaa onata itáiyaaqa anón-awaameq umá tiráátenata itánoe.” ¹¹ téna aú aráákagurai-nakoqtabama timá ámikaiye: “ké kétimamune. itóaa ení kúkutaama aqmé naaópaqa kóaaol!” titana ¹² itó éna kúkutaama yáumena páátákáá kóuraitata máqtekoma aónaawana yemmá yáaqa kaitata Áánûqtuni áwíqa múte yaúteta tirááe: “miráí-qtataaqa íaonewaunataae.” téta tirááe.

Îtuma Arîbaemma ááyariye.

¹³ tewana Îtuma nokaayúkóni agînaupaqa móragaraqa kóuraitata waabámmá yewana aapinaammá timá yímikaiye. ¹⁴ timá yímiqtuwena uréire kéena móra óqtamma mayai-nákómá káonaitana áwîqa Arîbae. Áápiateni áanikoma kéena opíqтираq máqe-uraitana Îtuma ááyariye: “tinaaépaqa iyo!” titana Arîbae itó éna wenanaaépaqa kóuraiye. ¹⁵ kó éta Arîbaeni naaúpaqa irááwana Îtuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa kénaawata óqtamma mayai-wáyúkámá netuqyaa kúmikaraq-wayu-kagaraqa Îtuni anaáépaqa kégoeta yaïmma yaareréráqá Îtugaraq wení iyápó-annagaraqa máqe-uraae. ¹⁶ máqe-uraawata apinaa-káyúkámá Périti-wayukagaraqa káoneta tirááe: “nôraq itaná wemá óqtamma moyá-káyúkágáráqá kúmikaraq-wayukagaraqa aáwaqa kénaïyo?” tewana ¹⁷ Îtuma iténa tiráïye: “karí íwái-kayukama tótaa-nakoqtabama kéyikaitana karí-nákómá wenamá tótaa-nakoqtabama kákaiye. ááqibo keqnáámmá kemá kúmiq-yaqtaaqá íwái-kayukama íkááyaune. kúmiq-yaqtaaqá wái-kayukama kááyeqa kéyune.” téna tiráïye.

aáwaqa íkénai-kanaayatabama

¹⁸ ááqibo móra-taoqa Yóáane nommá perai-nákóni iyápó-annae Périti-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénai-kanaama máitata íkénaawata waayúkama Îtunopaqa iréta itama aónaraae: “Yóáaneni iyápó-annama Périti-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénaawata nôraq itata ení iyápó-annama paá kénaao?” tewana ¹⁹ Îtuma yawwéqma tiráïye: “aaramá mayáni-nakoma paá kémaintama wení namuq-wáyúkámá aáwaqa íyaq nanó? ímiye. kénaae. ²⁰ káqo-taoqa íma máinanama irummá kéitana aáwaqa íkénai-kanaama ínata ínanoe. ²¹ ááqibo waayúkama aúge-kannaagaraqa naayón-unákáqtógáráqá íma arááqtata kéïye. yakákuraipaqa arááqtata ínanama móragaraqa yarákínana aammá mú mikáqá yaráqma anómma aurániye. ²² keqnáámmá waayúkama aúgen-uqtekaa-aran-nomma naayón-áúwárátí-ánáápí íma atíme kéïye. aúgen-uqtekaa-aran-nomma miráuma atíme ínanama nommá naayón-ánáámmá yarákínana atígena káqnáginïye. káqnáginana ánáamma táïq umáginïye. miráïpoana aúgen-anaapi aúge-nomma atí íno.” téna tiráïye.

Tabaatiyábámá

²³ ááqibo móra-Tabaatiraqa Îtuma yópáqá uréna wení iyápó-annate kénaeta arammá kéguqtowata ²⁴ Périti-wayukama tirááe: “aónaao! nôraq itaráq Tabaatiráqá ímira í-yátááriqa kéoo?” tewana ²⁵ Îtu tiráïye: “íyaq itáraao? aúbabi Tébitiqtabama agamatámmá íyaq yoráútaao? ááqibo wemá áa kéyainana wení waayúkagaraqa yáa kéyaitana ²⁶ Áánúqtuni naaúpaqa pékena Áánúqtuni yammá naráïye. Abíaq tara mú mikákáá anó-monoq-naqa máqe-uraitana Tébiti miráuma aammá aúkai-qtamma kénena wení waayúkama yímitata narááe. ááqibo mi-qtámmá monoq-nákómá wenamá kanaaráqá kénaïye.” téna ²⁷⁻²⁸ Îtu tiráïye: “Tabaatiráqá agaí-kánááe aagamá waayúkama áwáqnaa íyábá wáïbo waayúkama Tabaatigóni aammá aúmakain-aimma kawáá-íyábá íma wáïye. miráuma ké Waayúka-Araakoma Tabaatiyábá uyátárai-nakoma máune.” téna tiráïye.

3

1 móragaraqa aapinaa-náúpáqá pékaitana móra-nakoma wení ayáamma ayákgaitana máqe-uraiye. 2 ayákguraitata waayúkama Ítuqtabama yúramma karáqtuwe máqe-uraawana ááqibo Ítuma Tabaatiráqá ayáamma atóbamakainatama aamá aminétae. 3 Ítuma ayáan ayákgurai-naqa timá ámikaiye: “maabáqá iyo!” téna 4 waayúkayabama ítama yimónaraiye: “ááqibo Tabaatiráqá áwâqnaa ínama kanaarárábiyo? táigoni ínama kanaarárábiyo? karímá atóbamakainama kanaarárábiyo? arááq ikamíníma kanaarárábiyo?” titata yemá páátí máeta íma abarokáq umá timá ámikaae. 5 Ítiraawana Ítuma áyámma kéitana karáqma yimónaima yeráwáqá weganokanoqtábá yirunóbáqtábámá Ítuma arummá kéitana ayáan ayákgurai-naqa timá ámikaiye: “ayáamma arúqtuwaao!” titana arúqtuwaitana atóbagurena kanaaráqá uráiyé. 6 uráitata Pérati-wayukama naaúpake yáubareta páátákáá Érótni-wayukagaraqa áikuteta Ítumma arááq ikamínô-kataama tíq-tiq urááe.

waabámmá non agínaupaqa máqe-uraae.

7 ááqibo Ítuma wení iyápo-annagaraqa Káárirí-nokaayukaqa kéowata waabámmá yetinaaépaqa wakááe. 8 Kááriríbake Yúriábake Yérútáábake Iruméabake Yótaa-nokoma meran-ábápáké Tááyabake Tááiranapake taíbaq-wayukama irááe. máqte-qtataariq Ítuma kéi-qtataaqa itéta yó-yo umá irááe. 9 waabámmá taíbaq áikumaraawana non agínaupaqa titipáá uráitana Ítuma iyápo-annayabama timá yimikaiye: “nópi-káaré yokaa-yokaa umátikaaro.” téna miráinata waabámmá íma wemmá yatamínóe. 10 netuqyaa-kári-wáyúkámá atóbamayikaraitata máqte kari kéyikai-kayukama kutéta ánekukuqa íneta urááe. 11 ááqibo kuti-áágómá yirunóbáq máeta Ítumma káoneta yáaqa karáipoata marabí wenôpaqa kuméta aabarokáq tirááe: “emá Áánûqtuni áanikoma máane.” tewana 12 áá yiwáágurena “páátí mááro!” titata wenáiqtabama ítima-yiminewana tiráiyé.

Ítuma wení iyápo-annamma awaaméqá yááyaraiye.

13 ááqaanibo wemá anubaqá uténa yaímma-wayuka aúkáapikena wenôpaqa irááe. 14 tiqtaupake kaayaq-wáyúkámá yááyarena tiráiyé: “tiké mánoe. ké timá tímênaq wataá-wataa aabarokáqá mó-tinoe. 15 kuti-áágómá waayúkati yirunóbáke kanaaráq waqtuwánóe.” téna minnáyaba yááyaraiye. 16 yááyai-kayukati yiwíqa maaráuma wáiyé. Tááímoni aúgen-awíqa ámikena Pítaa téna yaráiyé. 17 Yêmitiyaa Yóáane Yébereni áanikoratama yenákámá káqon-awíqa yímikena Póáánêti yaráitana maan-áwíkoní áaimma wíyôn-aagon-araaqa miráuma aráámámómá aúkáiye. 18 Áánaru ááyarena Pírípi ááyarena Paatááromiyu ááyarena Mááqtiyu ááyarena Tómááti ááyarena Yêmiti Áápiateni áanikoma ááyarena Tááqtiate ááyarena Tááímoni kámáániyaba wataá-wataa tin-náqá ááyarena 19 Yúqtaati-Itikáárioti ááyaraitana wemá kutaruríq-í-náqá aúkáiye. yááyarena 20 Ítuma naaópaqa yauweré kóuraiye.

waayúkama Ítuqtabama kéteta “webó-áágómá máiyé” tirááe.

kóuraitata waabámmá móragaraqa áikutaawanaboana Ítuma iyápo-annagaraqa aáwaaqa kanaaráq ínaraamiye. 21 ínaraawata Ítuni noganéq-wáyúkámá itéta tirááe: “wemá aúnn-ááímmá kéiyé.” téta iréta áwíqme íneta irááe. 22 Yérútáábake aapinaa-káyúkámá tirááe: “wení aúnoabaqa webó-áágómá Tááqtaani aágoma máiyé.” tirááwata tébakaqa tirááe: “kuti-áágóni aboágaráqá

wemá maqné-kúti-áágómá kéwaqtuwaiye.” tewata ²³ Ítuma waayúkama yááyarena tiráiyē: “náaraq umá webó-wámá wenamááriq kanaaráq kéwaqtuwaiyo? ²⁴ ááqibo móra-marukoma yáikaaga umáqtuwainata tébakáq-tebakaq ááíqa íyana mi-márúkóni waayúkama paá íma mánibo ánataginoe. ²⁵ miráuma ááqibo keqnáámmá waayúka-annama yáikaaga umáqtuwainata tébakáq-tebakaq ááíqa íyana min-ánnámá paá íma mánobo ánataginoe. ²⁶ keqnáámmá Tááqtaama wenamááriq kéwaqtuwena wegáráq íma paá maéna arááq-auma aurániye. ²⁷ waayúkama imaamu-nákóni naaúpaqa wení oótamma moyámmá mayánéna íma kanaaráq perániye. áqnáabaqa naakóni aboámá yáqtoqma ánnáma ámíqtuwena moyámmá kanaaráq mayániye. ²⁸ áraimma kétima-timune. taákaqa máráaro! máqtemma kúmiq-yataakoma máqtemma kebó-yátáákómá máqten-awiqa yamá aráápain-aimma paábaq maráinana atóbaginiye. ²⁹ ááqibo waayúkama Áánúqtuni Aokaq-Áágótábámá áwíqa yamá aráápainanama kí-kumiq-yaqtaaga paábaq ímarainana íma atóbaginibo paá wániye. min-nákóni negígómá paá wáinana máqte-kanaama aákaq yoqmá aónaniye.” téna tiráiyē. ³⁰ ááqibo weqtábámá “kúti-áágómá arunóbáqá wáiyē” aapinaa-káyúkámá tiráápoana Ítuma mi-wáéqmá-ítái-áípi tiráiyē.

Ítuni anóama ábâkoutaagaraqa

³¹ anóama ábâkoutaagaraqa íréta naa mátûpaqa máeta wemmá ááyaraae. ³² yááyawata waayúkama yaayorupamá wenaukápaqá maraq máeta timá ámikaae: “enanóama ábâkoutaagaraqa máápaq máeta kááyaae.” tewana ³³ Ítuma tiráiyē: “ketinó náawabiyo? ketibâkouta náawubiyo?” téna ³⁴ maraq máekayukama karáqma kéyimonena tiráiyē: “aónaaro! ketinóma ketibâkoutaagaraqa maa mááe. ááqibo ³⁵ Áánúqtuni kaqtó kéina-nakoma wé ketibâqa ketímanaaga ketinóma miyé.” téna tiráiyē.

4

ayummá ubín-nákóni waéqma itái-áímmá

¹ aapinaammá non agínaupaqa móragaraqa timá yímitata ôriq umá aaraukáqá yorupamá áíkutaawana wemá nópí-káárebí nopí ko máitata waayúkama yorupamá agínaupaqa maraq máqe-uraae. ² ááqibo Ítuma wení iyápo-annama netuqyaa-kátáámá timá yímikaiye. waéqma itái-áímmá taíganimma timá yímikena wení aapinaapí tiráiyē: ³ “ítáaro! móra-nakoma ubín-nákómá ayummá iyaabítaaqa ínínapoana kóurena ⁴ ayummá iyaabítaaqa itana tébakaq-ayumma aapi kuqturáitana numagómá yama narááe. ⁵ yaímma-ayumma óqta-marabi kuqturáitana pááqya-marama wáitanaboana páátákáá utáitana ⁶ ááqibo ánúqa íma wáitana aabaúmá utáitana aayákaguraiye. ⁷ yaímma-ayumma námagaraan aúkaapi kuqturáitana námama ôriq uráitana karaan aúkáapi titipáá umá wáenaboana ayummá aayákaguraitana arammá íma itáiyē. ⁸ tébakaq-ayumma íráqô-mararaqa kuqturáitana arammá ôriq umá itáiyē.” téna tiráiyē: ⁹ “ááqibo ááqa wái-nakoma itáino!”

nôraq umábi waéqma itaígómá

¹⁰ ááqibo wemá iyápo-annagaraqa yaímma-wayukagaraqa paá máeta Ítumma wení iyápo-annama waéqma itái-áíqtábá ítama aónaraae. ítama aónaawana tiráiyē: ¹¹ “keráwáqá kenamá Áánúqtuni márúqtabama waéqma itái-áípi

itánéqa itánóe. ááqibo tébakaq-wayukama paá-waayukama íma arútama itánóe. waéqma itái-áípi íma kéitaawana ¹² Áánûqtu yeqtábá mirá-tiraiye: 'yemá yúrapike káonetamanibo yirunapó íkáonaae. aónáiq-aonaiq kéeta íaonanoe. itáiq-itaiq kéeta íma itánóe. ááqibo yaákake íma itétama yirukógáráqá íma itáiyana íyakoma íma tágaginiye. itaiyakakaatati kúmiq-yataapikema kebó-yátáápikekáráqá waeráne oné. waekáiyakakaatati yetí kúmiq-yataaqa kebó-yátáákáráqá paábaq maréq atóbamayikanaa únnae.' téná tiráiyé.

Ítuma ayummá ubín-nákóni aúpáq-wátáágón áaimma timá yímikaiye.

¹³ yemmá Ítuma ítama aónaraiye: "wágáábaq tiráuna waéqma itái-áímmá íyaq kéitaaó? ááqibo íma itéqa náaraq umáwaq máqtemma waéqma itái-áímmá itánó? íma itéqa íma itánóe." téná tiráiyé: "maami waéqma itái-áíkóni áaimma miráuma wáiyé. ¹⁴ ayummá ubín-nákómá Áánûqtuni wátáama ayukáá iyaabítaa kéiyé. ¹⁵ kéitana aakáá-káyúkámá Áánûqtuni wátáama kéitaawana ááqibo webó-wámá Tááqtaama numagóráá páátákáá yirunóbáké Áánûqtuni wátáama moyámmá kémayaiye. ¹⁶ ááqibo óqta-mararaa-kayukama Áánûqtuni wátáama itéta yirukaké yáqtoqma yimuqá maréta kéitaae. ¹⁷ kéiteta ááqibo kogonaagó umá máqe-ureta uwáyu matéta pááqya-kanaama kéyaqtoraaawata waayúkama Áánûqtuni wátáayaba yíkamowatama páátákáá Áánûqtuni wátáayabama yíbô kégaitata yinaaemma kéumayikaae. ¹⁸ tébakaq-wayukama náma-mararaa máeta Áánûqtuni wátáama kéiteta ¹⁹ ááqibo yópáq-yátááqtábámá maqné-yátááqtábámá yúyánámmá kéitaapoata óqtamma oótakaraqa keyikaipoata kéqokeq-yaqtaaqqa keyikaipoata yirunóbáqá titipáá kéitana Áánûqtuni wátáama káayakaitana arammá yirukaqá íma itáiyé. ²⁰ ááqibo káqo-kayukama íraqô-mararaa mááwana Áánûqtuni wátáama kéitaawana yirukaké yáqtokaawana íraqôn-aramma yirukaqá óriq umá itáiyé." téná tiráiyé.

íramá kúraqma táganiye.

²¹ móra-nakoma íramá kúraqma aúpáqá kémaraíyo? ímiye. abarokáqá kémaraitana kégaiye. ²² keqnáámmá máqtemma aúpáqá wái-qtataaqqa abarokáqá aurániye. máqtemma kumayupí wái-qtataaqqa ómmá kamá yupayo ínata aónanoe. ²³ aáqa wáina-nakoma itáino!" téná tiráiyé: ²⁴ "máqtemma itaígómá arupú umá itáaro! náaraq umá-yataarabi améqa mimórá-yátááqá mayánóe. mú mikákáa umá mayánóe. ²⁵ ááqibo móra-nakoma taíbaq-yataaqqa wáinanama keqnáámmá taíbaqa mayániye. ááqibo móra-nakoma íma wáinanama ímaya inana wení kéqokeq-yataaqqa káqo-wama mayániye." téná tiráiyé.

kéitorain-ayukoni waéqma itái-áímmá

²⁶ Ítu óq-aimma tiráiyé: "Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa nóikaa-maruraq wáiyó? maaráuma wáiyé. ááqibo móra-nakoma ayummá yópáqá iyaabítaaqqa uréna ayúkóni óq-mayaima íkemayaiye. ²⁷ nokáámma waguréna wágáama itó-uma ureíre kéena ayummá paá kéitorena anómma kéumitana maan-nákómá íma ítaraiye. náaraq umá pááq kéiyó? ²⁸ maragómá wenamáárlíq áwáqnaa itana karaa-qtatááqá kéitorena arammá kéiyena émma áqnaábaqa árúma kéutena anaáékaqa anómma aurániye. áqnaábaqa pááqyamma kéutena mú mikáq

kéyena anómma múkáurena arámma kéiyaiye. ²⁹ naí-kánáámá arammá ábuma kamágítana kégaraiye.” téna tiráiyé.

pááqyan-ayukoni waéqma itai-áímmá

³⁰ óq-aimma tiráiyé: “Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa nóikaa-maruqa wáiyó? minnáyaba waéqma itai-áímmá nóine ténúnô? ³¹ maará kéiyé. pááqyan-ayumma marabí ukáitana ³² anaaékaqa anómma yaaráá umá itoráinata anón-amama yáinata numamá iréta ánáamma amaraqá kéoe. Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa miráráá kéena wenôpaqa mirá kéiyé.” ³³ téna wemá abarokáq timá yímikena maami waéqma itai-áímmá taibaqa timá yímikaitata ááqibo waayúkama itáawanama wemá timá yímikaiye. ³⁴ ááqibo paá waéqma itai-áípi timá yímikena ááqibo káqoyu yiyuwéna wení iyápo-annagaraqa máápaq-urena waéqma itai-áíkoní áaimma abarokáq timá yímikaiye.

Ítuma timá ámitana uwáágoma ánataraiye.

³⁵ aabaúmá karáákáq kúmitana Ítuma tiráiyé: “meran-ábápáq-ágínáúpáqá kó-onataae!” titata ³⁶ yaayorupamá paá máqe-uraawata waabáqtábá naaúpaqa kóoro timátuweta iyápo-annagaraq Ítugaraqa nópi-káarébi péketa wakáráq awíqmeta kóuraae. káqomma óq-nopi-kaarema yeráwáqté urááe. kégowana ³⁷ yaugikómá anón-uwaama kéyoraitana karááqtoqa ôriq umá kéitana káárenobaqa nokómá ôriq umá ya kéogiraitana ááqibo ³⁸ Ítuma nópi-karégoní ayárepaqa kunúraqa aú waguráitata awáutureta tirááe: “tiráátinako, képyunataama arummá Iyaq kéiyó?” tewana ³⁹ itó-urena nokóqtábámá tiráiyé: “paá mááol!” titana uwáágoma ánatagena paá yaákare wáqe-uraiye. wáqe-uraitana ⁴⁰ Ítuma tiráiyé: “nôraq itanáq táaqa karáiyó? nôraq itaráq tirunóbáqá íkéitaa? Iyaq tágauraiyo?” titana ⁴¹ yáaqa paá kégaitata tirááe: “maan-nákómá náawabiyo? wemá timá yímikaitata uwáágoma nokógaráq kaqtó urááye.” téta tirááe.

5

Ítuma kuti-áágómmá waqtukéna waagómmá atóbamakaraiye.

¹ nokaayúkóni meran-ábápáq-ágínáúpáqá iréta Kerátinêti-marukaqa irááe. ² irááwana Ítuma nópi-káarébíké yáubaraitana móra-nakoma máátiq-máatiq-murianobake yáubarena min-nákómá kuti-áágógaráqá máqe-urena alboqnaaboqa uréna ³ máátiq-máatipaqa kéwaitata waayúkama kanaaráqá ánnáma íkégutomiye. ⁴ ááqibo waayúkama akoqnáá-annagaraqa kútówana wemá paá yarákéna máqten-annama wemá akoqnáá mú mikákáámmá máqe-urena máqte-kayukama wemá imaamumá mú mikákáámmá máqe-uraitata waayúkama wemmá íma kanaaráqá yáqtoqma áyabaa kéomiye. ⁵ wágááraqa nokáákaraqa wemá anubaqá muríanóbáqá uréire kéena wááqa kéyena óqtanapo wenamááriq kégaraiye. ⁶ ááqibo wemá ayáqtáákake Ítumma káonena kabe-kabe umá uréna araayukaqá yó peréna ⁷ akoqnáá-aagaraqa tiráiyé: “Ítuo, emá Áánûqtuni áanikoma máane. Áánûqtu wemá mú mikákáá utái-manikoma máiyé. kemmá nóna umátikainono? ketí onónnáma ítimiyo! ítikamuwo!” ⁸ miráuma kétitana Ítuma tiráiyé: “kuti-áágô, wenaúnobake yáubaa! ⁹ enáwíqa náawabiyo?” titana “netuqyaa máunaboataa ketíwíqa Waabámáunatae.” téna ¹⁰ tiráiyé: “maakáqá mánataa máunatae. káqo-marabaqa kóiyaba íkétikaitae itaa timátikao!” titana ¹¹ taibaq-poma anuraqá kénaawana ¹² wemá tiráiyé:

“timá t́iminataa mi-pógóni íyaqnoabaqa pékonunatae.” titana ¹³ Ítuma tiráiyē: “pékorol!” titata yáubareta pógoni íyaqnoabaqa pékaawata máqte-pogoma tiyáápa-wayuka áiyayaa-poma (2,000-poma) aítabaqa péketa nopí péketa pukurááe. pukurááwata ¹⁴ pórawaqtí yiboámá kaba-kabe umá kóureta máqte-kayukama timá yímikaawata waayúkama aón irááe. ¹⁵ Ítunopaqa irááwana kuti-áágómá naayóbáqá wepí máqe-urai-nakoma unáákáqtôgaraqa maraq máqe-uraitana aákoma kanaaráqá uráitata káonaawana yemá yáaqa kégaiye. ¹⁶ ko aónatuweta ye-káyúkámá kuti-áágógáráq-nákóqtábámá pógóqtabama timá yímikaawata ¹⁷ Ítumma timá ámikaae: “ketáái timáápoke kóaaol!” tewana ¹⁸ Ítuma nópí-káárébi kéberaitata kuti-áágógáráq máqe-urai-nakoma tiráiyē: “etē kóonaare.” titana ¹⁹ Ítu tiráiyē: “ímiye. enamáápaqa ení waayúkagaraqa yauweré kóaaol! uyátárai-nakoma emmá umákai-qtataqtaba timá yímíyo! wemá íraqóniq umákaitaba timá yímíyo!” titana ²⁰ kóurena tiyááka-naa-marupaqa uréire uréna Ítu nôrabi umákaiqtabama timá yímikaitana máqtemma ítaraawana yáaqa karáiyē.

pukuráin-inaaruma iwáutumakarena aaragóni naae-kárimá atóbamakaraiye.

²¹ ááqibo Ítuma móragaraqa meran-ábápáq-ágináupáqá iráitata waayúkama yaayorupamá nokaayúkóni agínaupaqa wenôpaqa áikutaee. ²² áikutaawana móra-nakoma Yááirati aapinaan-nááópáké anó-naqa írena Ítumma káonenama arupí yauwaguréna ²³ tiráiyē: “ketiyáámúkoma kékukiye. emá ayáánaipo ánêkukuqa inanamá érákainana atóbena paá mániye. miráuma yínónô?” titana ²⁴ wegáráqá kóuráiyē. waayúkama ôriq umá yayorupamá wenanaaépaqa wakéta wekáqá áikutaawana ²⁵ móra-inikoma naegárimá títaupake kaayaq-káritímáátíráqá ákaraitana ²⁶ netuqyaa-tótáá-wáyúkámá óqtamma áwáqnaa íyábá yímimanibo karímá íma érákaitana paá mayáiq-mayaiq umá kémayaitanaboana wení óqtamma ánataguráiyē. ²⁷ ááqibo wemá Ítuqtabama ítarena yaayoruparáá-kayukagaraqa ya máena auyánánóbáqá ítaráiyē: ²⁸ “Ítuni unáákáqtómma ánêkukuqa onanamá ketí karímá étikaniye.” téna wení unáákáqtómma ánêkukuqa uráitana ²⁹ naaegómá páátákáá káqnáguraitana wenaúnobaqa wení karímá atóbaguráiyē téna ítaráiyē. ³⁰ Ítuni imaamugómá kóuraitana ítarena tiráiyē: “náawa ketí unáákáqtôraqa ánêkukuqa uráiyô?” titata ³¹ wení iyápó-anna-wayukama tirááe: “yaayorupamá áikutaawa yimónarema nôraq itaa tirááno? “náawa ánêkukuqa uráiyô?” ” tewana ³² Ítuma paá abáá-urena ánêkukuq-nakoma aónane ínana ³³ aaragómá karímá atóbamakaraitana ítáimma karáitana aqtete kéena aúbáq arupí yauwaguréna máqte-qaqtaaaqá Ítumma timá ámikaitana Ítu tiráiyē: ³⁴ “ketiyáámúko, ení áyaqa timí-yátáákómá arunóbáqá ítaraanaboana ení karímá érakaraiye. kanaaráqá kóaaol! ení karímá ánatagiye.” ³⁵ ḱetitata waayúkama Yááiratini naaópake iréta timá ámikaae: “enayáámúkoma pukuráiyē. aúba-naqtaba íbáqyuwaaol téq timá ámiyo.” tewana ³⁶ Ítuma yetí wataama íbáqyukena tiráiyē: “áaqa ígáino! áyako tágagino! arummá aminol!” ³⁷ téna tébakaq-wayukayabama tiráiyē: “máaro! tinaaépaqa íma yerol!” titata Pítáa Yémitigaraqa Yóáanegaraqa wenanaaépaqa kóuráae. ³⁸ kóureta aapinaa-nááópáké anó-nakoni naaópáqa irááwata waayúkama wááqa kéowana aónaraitata anókaqa íbìqá kéyaraae. ³⁹ naaúpaqa pékena tiráiyē: “nôraq owata wááqa kéyoo? nôraq owata íbìqá yaráánabiyo? iyápóma íma pukuréna paá aú waguráiyē.” titata ⁴⁰ waayúkama kaaqaari kéténe téta wíraama urááwana tiráiyē: “máápaqa yáubaarol!” téna iyápógoni aboágáráqá anóagaraqa Pítáagaraqa

Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa inaarúgómá wayákáa uréta ⁴¹ wení ayáákaqa yáqtokena tiráiyē: “tarítá kúmi!” maa-kátáágóní áaimma miráuma kétiye: “inaarúgô, ké kêtupo itóaaol” ⁴² titana itó-urena uréire uráiyē. anómma aúkurainaboana (12-karitimaatima) uréire uráitata waayúkama páátákáá yáaqa ôriq umá karáitata ⁴³ Ítu akoqnáá umá tiráiyē: “waayúkama Ítima-yimero.” téna timá yímikaiye: “maan-ínáárúmá aáwaqa amiyo!” téna tiráiyē.

6

Náátárêtibaqa waayúkama Ítuqtabama yinaaéema umákaraae.

¹ mikáké kóurena wenamáapaqa iráitata wení iyápó-annae wenanaae wakááe. ² ááqibo Tabaatiráqá aapinaan-náúpáqá wemá aapinaammá kêtima-yimitata netuqyaa-káyúkámá Ítaawana yáaqa kaitata tirááe: “maan-nákómá náakakenaq maan-áápináámmá matáiyō? nóikaan-itaigoma ámitanaq matáiyō? náaraq umáwaq anón-awaameqa wenayáánapo kémaiyaiyo? ³ wemá káámúqtaa-naqiye. Máríaani áanikoe. wenábâkon áwíqa Yêmiti Yóteti Yúqtaati Tááimonigaraq wáiyē. wenáukoyaama ketáágáráq kémaae.” téta weqtábámá áá awááguraawana ⁴ Ítuma tiráiyē: “Áánúqtuni watáá-wataa-nakon áwíqa máqte-mapáqa anómma uwíniye. ááqibo wenamáapaqa wení wáátigogaraqa wenánnágaráq kíkaga anómma íma kéuwiye.” ⁵ téna mikáqá wemá anón-awaameqa kanaaráqá íma maténa ááqibo pááqya-kari-wayukama ánêkukena yetí karímá atóbamayikaiye. ⁶ ááqibo waayúkati yíyako íma tágaguraawana yeráwáqá irummá íma ítáraapoana Ítuma karáitaiye.

Ítuma wení iyápó-anna-wayukama timáyíkáitata kóuraae.

anaaeékaq káqo-kaqo-marupaqa aapinaammá ko kêtima-yimiye. ⁷ wení iyápó-annama títaupake kaayaqá yááyaraitata kaaya-kaaya umá kówana timáyíkaraiye. kuti-áágómmá kanaaráqá waqtuwaígáae téna imaamumá yímikena ⁸ tiráiyē: “koéqa taíbaq ímáýáaro! paá yáumma mamé kóoro! kamááma unáámmá óqtamma íma mayéra paá kóoro! ⁹ maqné-áítáúq-ánáámá kanaaráq éra ááqibo kímora kúberai-unaakoqtoma kúberaarol!” téna ¹⁰ timá yímikaiye: “móranaupaqa peréqa mi-márúkáqá maéq mi-nááúpáqá wáero. ¹¹ ááqibo móramarukaqa waayúkama íma agoyáá umátiketa keráwáqti wátáama íma itétama mi-márágóní kaitógomma títaupike ayúmóro. ayúqtuwaiyanama yetí negi-yáqtááq paá wániye.” ¹² titata kóureta abarokáqá tirááe: “waayúka, keráwáqti kebó-yátáápike waeráárol!” téna ¹³ taíbaq-kuti-aagoma waqtukéta netuqyaa-karíwayúkama matawékaraga péketa atóbamayikaraae.

Yóáne nommá perái-nákómá náarabi umá pukáimiye.

¹⁴ maannááyaba Êrôti anómma yabíkái-nakoma Ítaraiye. Ítuni áwíqa anómma utáitana Ítaraiye. yaímma-wayukama tirááe: “Yóáne nommá peráinákómá pukuráipike itó-urena imaamugárágá kéiyē.” tewata ¹⁵ yaímma-wayukama tirááe: “Íráiyamiye.” tewata tébakaqa tirááe: “naayó-kátáá-watáá-nákáánákómá wemá watáá-wataa-naqa máiyē.” tewana ¹⁶ Êrôti itarena tiráiyē: “Yóáanema kemá aqnómmá arákáunana wemá keqnáámmá itó-uraiye.” ¹⁷ téna aáqa itarena aanibo wemá wení waayúkama Yóáneqtabama naayóbáqá timáyímikaitata uréta Yóáanemma yáqtoqma kaarabútibi ánnáma kútaane. miráipoana Yóáne kaarabúti matáiyē. Êrôtimi ábâkoma Píripini ánâkoma Erótiati Êrôti yabitimá moyámmá matáitana minnýaba ¹⁸ Yóáne naayóbáqá

tiráiye: “enábâkoni ánáakoma yabitimá mayáánabo! ímayaa!”¹⁹ miráipoana Erótiatini áyamma itana Yóáanema ikámma puínéna kéiye. ááqibo íma kanaaráqá ikamíniye.²⁰ Éróti Yóáaneqtabama áaqa kégaitana Yóáaneni kateko-ááitábámá ítaraitana aokaq-naré téna ítaraiipoana Éróti kawáá umákaraiye. Yóáaneni watáa ítaraimma áaqa kégaitana amukaráq maqma kéitaiye.²¹ mi táoqa Éróti wení marákárai-kanayaaqa óniqa kauténa wení maqne-wáyúkáyábámá mú mikáq anó-kayukayabama Kááriribake anó-kayukayabama kaumá yímikaitana²² Erótiatini ayáámûkoma íma yamáyikaitana Éróti amuqa marakéna tiráiye:²³ “emá akáinaama ítama timónaao! ítama timónenaqa aménúne. kemá yabikáuna-yataaqtaba tinaqa aúkápíke aráqma mórabaq aménúne.” téna tiráiye: “máqtemma ítama timónenai-yataaqa aménúne.” titana²⁴ wemá yáubarena anóama ítama aónaraiye: “nóiqtabawaq timiyó ténúnó?” titana anóama yauwéqma tiráiye: “Yóáane nommá perai-nákóni aqnóné.” titana²⁵ ayáámûkoma páátákáá kóéna Éróti máipaqa iréna ítama aónena tiráiye: “Yóáane nommá perai-nákóni aqnómmá táápepi timiyábá kétékaiye.” titana²⁶ Éróti arummá óriq umá kéitana ááqibo namuq-wáyúkátí yúbáq wenáama tiráinapoana íma kaaqaari téna²⁷ páátákáá wení kawáá-náqá timá ámikaiye: “aqnómmá ko mamé iyo!” téna timákáitana kóurena kaarabútíbike aqnómmá ko aráqmena²⁸ táápepi mamé iréna inaarúgómmá má ámikaitana inaarúgómmá anóamma ámikaiye.²⁹ miráitata Yóáaneni iyápó-annama ítatuweta iréta arááq-auma ya matéta máátiq-máatiq-muriapi mó-uqtamakaraae. miráuma Éróti aákaqa makéna Ítuqtabama tiráiye: “Yóáane pukáipíke itó-uraiye.” téna tiráiye.

Ítuma taíbaq-wayukama aáwaqa yímitata narááe.

³⁰ Ítuni iyápó-annama wenópaqa yauweréta máqteniq aráátababi máqten-aimma timá yímikaataba timá ámikaae.³¹ ááqibo taíbaq-wayukama keyewata Ítuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa íma kanaaráq naráámiye. íma narááwana Ítuma iyápó-annama timá yímikaiye: “kenamáataa káqopaqa ayáqtáákaqa ónúntaae. keráwáqá aagaq-naagáq téq mikáq aagaínoe.” titata³² nópí-káárébi yenamáa Ítugaraq kaqmáápaqa kóuraae.³³ ááqibo kéowata taíbaq-wayukama yimónareta yeqtábámá ítareta máqte-marupake marabí yó-yo umá yetí áqnáabaqa kaqmáápaqa irááe.³⁴ Ítuma nópí-káárébi kéké marabí kukénama netuqyaa-waábámá keyimonena arummá umayikaraiye. yetí yabi-í-náqá íma máitata tipí-típíraa umá mááwana miráuma yimónarena netuqyaan-áápínáámmá kétima-yimiye.³⁵ aaqá ékitata wení iyápó-annama iréta tirááe: “aaqá kéekibo kaqmáápapoana³⁶ emá timá yíminata kó éta aáwaqa naa márúpake ko meyámmá máyáaro.” téta tewana³⁷ Ítu tiráiye: “keráwáqá aáwaqa yímero!” titata yemá ítama aónaraae: “nóinapi aáwaqa meyámmá mayánúnataabiyo? kaayaq-tiyááká-wáyúká aiyayaan-oqtakoma (200-kína) íumaataraiye.” tewana³⁸ Ítuma tiráiye: “yammá nóraq umá wáiyó? ko aónaaro!” titata aónatuweta timá ámikaae: “morá-tiyaapaq-yamma kaayaq-nóyáákáráqá wááe.”³⁹ tewana Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “máqte-kayukama áápépaakaqa maraq máero téra timá yímero!” titata⁴⁰ araamá máqe-uraae. yáimma-wayukama tiyááka-wayuka áiyayaakaraqa (100) maraq mááwata yáimma-wayukama kaayaq-áiyááákáráqá tiyáákagaraqa (50) máqe-uraae.⁴¹ mááwana Ítuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráqá maténa wíyôkaqa karáqma káonena amuqá makéna nunamupí “tikáiyé” tiráiye. tiréna yammá kíqtíraaq

umá wení iyápó-annama yímikaitata yemá waayúkama yímikaae. kéqnáámmá kaayaq-nóyááqá yáikaq umá yímikaiye. ⁴² yakaráq noyáákaráq yímikaitata máqte-kayukama nátuweta yímúqa yaitata ⁴³ wení iyápó-annama yuqáan-aqto-atoma aígma aígquraawata títaupake kaayaq-únámmá ógiqma aígquraae. ⁴⁴ yagaroqtamá naa-káyúkámá títaupake kaayaq-wáyúkámá naikamá tiyááka áiyayaa-kayukama narááe (5,000).

Ítuma non ánanaakaqa náuraiye.

⁴⁵ natúwáawana Ítuma páátákáá wení iyápó-annama timá yímikaiye: “nópi-káarébi Beqtáirapaqa meran-ábápáq-ágináúpáqá áqnáabaqa kóoro! kemá anaáeқа yénúne.” téna waabá-káyúkámá timá yímikaiye: “kóoro!” téna tiráiyе. ⁴⁶ timátuwena anuraqá nunamummá mú tiráiyе. ⁴⁷ enáinobaqa iyápó-anna-wayukama nópi-káarébi nokaayúkóni aúkáapimma mááwana Ítuma wenamá iyuwéna marabi máqe-uraiye. ⁴⁸ uwáágoma ôriq umá kéyoraitata wení iyápó-annama nópi-káarébi íma kanaaráq kéowana Ítuma yimónarena nokáá-nokaamma non ánanaakaqa yeqtópaqa kéyena yátamakitata káonaawana ⁴⁹⁻⁵⁰ yáaqa kégaitata ikatíqa kéeta yúyánánóbáqá “waátáel!” tirááe. yurááwana Ítuma páátákáá tiráiyе: “ké kéyune. táaqa ígáino!” téna ⁵¹ nópi-káarébi yeté pékaitana uwáágoma yoqmá ánataguraiye. iyápó-annama yáaqa ôriq umákaitata yúyánákó taitawaa kéiyе. ⁵² yakaq awaaméqá in-ááimma íkéitaawana yetí yúakoma ummaamá ôriq uráiyе.

Ítuma Kénnéáaretibaqa karímá atóbamayikaraiye.

⁵³ nokaayúkóni meran-ábápáq-ágináúpáqá iréta mararáq Kénnéáaretibaqa yáá amakéta nópi-káaréma ánnáraqa kútaae. ⁵⁴ nópi-káarébi ké yáubaraawata waayúkama páátákáá Ítumma káoneta itaraae. ⁵⁵ itareta máqte-marukaqa uréta kari-wáyúkámá kúkutaaraqa maréta maméta Ítu máipaqa irááe. ⁵⁶ máqte-mapapaqa Ítuma uréire uráipaqa naa-márúkaqa yópáqá máqtepaqa waayúkama yetí kari-wáyúkámá meyámmá kémayai-marukaqa mamé iréta egaa aéta tirááe: “ayúwénata ení wáqtóraqa kari-wáyúkámá ánekuyoro!” tewata máqtemma ánekuyowana yetí karímá éyíkaitata atóbaguraae.

7

aitaubikoni aapinaammá

¹ Péрати-wayukama yaímma aamá aúmakaan-aimma Ítaraa-kayukagaraq Yérutáárebake iréta Ítunopaqa áikutaae. ² yaímma Ítuni iyápó-annama iyáámma íma tete éta aáwaqa kénaawata yimónaraae. ³ ááqibo Péрати-wayukagaraqa máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraqa yetí yítaubikoma timáyímikaawata iyáámma íma kateko umá tete étama aáwaqa ínewaomiye. ⁴ keqnáámmá aáwaqa meyámmá matéta íma tete étama ínewaomiye. yítaubikoma taíbaq aammá aúkai-kataama yímikaawata yemá mirá kéoe. táápeqa tete iyábá nawimmá tete iyábá taawemá tete iyábá kéqoqeq-yaqtaaq tete iyábá miráuma tete kéoe. ⁵ miráitata Péрати-wayukama aamá aúmatan-aimma yirááti-kayukagaraqa Ítumma ítama aónaraae: “nóraq itata ení iyápó-annama ketáái-títaubikoni aamá íkeiteta iyáá-paigaraqa kénaao?” tewana Ítu yawuwéqma tiráiyе: ⁶ “Áitáiya kerawáqtábámá áraimma tiráitaq kaaqaari-wáyúkámá mááe. naayóbáqá wemá miráuma agatáiyе. Áánúqtu kétiye.

'maa-káyúkámá paá yóyaukake tíwíqá múte kényauyoe.
yetí yirummá ketôpaqa íma kémaraae.

⁷ aamá aúmatan-aimma waayúkama ye túyánápike kétiraatewaq yeráwáqá
Áánûqtuni aamá aúmatan-aikaa kéitaae.

miráipoana ketíwíqá múte yawíyawaigoma yíwáqnaa kanaaráq íniye.”
téna agatáitata ⁸ Ítuma tiráiyee: “keráwáqá Áánûqtuni aammá aúkai-qtataaqa
keráwáqti tinaaeépaqa yuwéq wáátigoni maníqá paá yáqtoqme kéoe.” téna
tiráiyee: ⁹ “keráwáqti maníkóní watáama yáqtoqme kéeta Áánûqtuni watáama
yuwéta íkeitaae. ¹⁰ naayóbáqá Móteti tiráiyee. ‘enabommá enanókaraga
kaayoné umá yíwíqá múte yauyuwo! kaqtó umá yabíqyikaa! ááqibo
móra-nakoma wenaboqtábámá wenanóqtabama táí-aimma tinaama arááqá
ikamínana puíniye.’ tiráitaq ¹¹ ááqibo keráwáqá kétee. ‘móra-nakoma wenabo-
qtábábi wenanóqtabama timá-yimena ‘kemá íma kanaaráq timénúne. timúna-
yataaqa tíwaqnaa-yaqtaaqa kóbaanie. Íbaru-aipi kóbaani wenáaimma mirá wáiyee
Áánûqtunnae.’ mirá ténama ¹² aboámmá íma yíwáqnaa íniye. ¹³ keráwáqá
Áánûqtuni watáama kényuweq keráwáqti aamá aúmakaan-aikaraq kényuwaee.
maami wái-qtátááríqá taibaqa kéoe.” téna tiráiyee.

waayúkama táiq umá aamá kárate-qtataaqa

¹⁴ Ítuma waabámmá wenôpaqa yááyarena timá yímikena tiráiyee: “ítáaro!
¹⁵ máqte-qtataaqa arunóbáqá koínama íma kanaaráq táiq éna ááqibo arunóbáké
yáubatuwena yáwína-yataakoma minnáma táiq kéiyee. ¹⁶ taáqá wáinaaqa ítáaro!”
tiréna ¹⁷ waabá-káyúkáyôpake kóurena naaúpaqa pékaitata wení iyápó-annama
ítama aónaraae: “maa-kátáágón áaimma nóinabiyo?” tewana yauwéqma tiráiyee:
¹⁸ “tébakaq íma ítáane umá íyaq keráwáqá ítaraao? ¹⁹ ááqibo máqtemma kégumibo
paá áyapi kégumena miráipoana ayábopike kényutugiye.” miráuma Ítuma tiráiyee:
“máqtemma nai-yáqtááqá kanaaráq nánoe.” ²⁰ móragaraq tiráiyee: “arunóbáké
yáubagurai-qtataaqa waayúkama táiq umá kényiraatiye. ²¹ aúpáq arunóbáké
táí-auyanamma iténa kebó-yátáákáríq kéena moyámmá kémayena waayúkama
kéikamena ²² aaramá moyámmá yabitimmá kémayena aúrananna káena taibaq-
kumiq-yaqtaaqa wáitana kaaqaari kétena negígómá kéena kékakarena áwíqá
yama aráápena táí-weganokanoqa kéen ²³ maami-kúti-yátáákómá waayúkgoni
arunóbáké kéyaubena waayúkama táiq umá káraatiye.” téna tiráiyee.

aaragóní arupi itaígómá

²⁴ Ítuma kóurena Tááya-marukaqa iréna móra-naupaqa pékena wemá máitata
yemá aónaiyaba ikákaiye. ááqibo aúpáqá íma kanaaráq máqe-uraiye. ²⁵ móra-
inikoni ayáámûkoma kuti-áágógáráqá máitana min anóama Ítuqtabama Ítarena
páátákáá wenôpaqa iréna Ítuni aítaupi aipaqa aguráiyee. ²⁶ min-ínikómá íma
naaóq-inimibo wemá Pinítia Tíríabake iréna mibáqá wenanóama marákáraitana
mibáké iréna Ítuqtabama egaa aráiyee: “ketiyáámûkoni arupiké kuti-áágómá
waqtuwaao!” titana Ítuma tiráiyee: ²⁷ “ááqibo áqnáabaqa naaópaq-iyapogotaa
aáwaqa yímiketee. iyápógoni aáwaqa mamá iyákomá amiyábá minnáma íma
iráqô-qtataaqiyee.” téna tiráiyee min-ínikómá tiráiyee: ²⁸ “téna. ááqibo iyán aráaqa
yaare-aménáápáqá maéta iyápógoni aáwaqa araaqtáma ábûpuma kénaae.” ti-
tana ²⁹ Ítuma tiráiyee: “kateko-áímmá tiráánaboana kuti-áágómá enayáámûkoni
arupiké yáubagina ení naaópaqa kóaa!” titana ³⁰ wení naaópaqa kóurena

ayáámûkoma aónaraitana wemá wái-yááréráqá kanaaráq máitana kuti-áágómá arupiké yáubama ánatama kóuraiye.

Ítuma aíbôq-nakoma atóbamakaraiye.

³¹ Ítuma Tááya-marupake Tááiranabaqa kóurena Tááiranabake Kááiriri-nokaayukaqa írëna Tekááporitipake tiyááka-marupakene íráiye. ³² íráitata tébakaq-wayukama aíbôq-naqa awíqme Ítunopaqa irááwana wemá aamá íkéitena íma arupú umá kétitata egaamá arááe: “ayáánapo ánêkuinanama atóbamakaniye.” tewana ³³ Ítuma wegáráqá waabápike áwíqme kóurena ayáán-amama min-aíbôq-nákóni áárarapi makéna wiráátima wikéna amáábíraq ánêkukena ³⁴ wiyôkaqa aónarena karagikáráqá yumákáraiye: “yarótáyakao!” wemá Áárámê-aipike tiréna “íbaqta” tiráíye. min-áikón áaimma aáqa yarótáyakao. ³⁵ tiráitana páátákáá min-nákóni ááraramma yarótáguraitana óyauqa oyaq uráitana wemá aamá kanaaráq kétéye. ³⁶ miráitana Ítuma akoqnáá umá timá yímikaiye: “atóbamakaiqtabama ítima-yimero!” titata máqtemma abarokáqá anókaqa timá yímikaiye. timá yímikaitata ³⁷ máqte-kayukama ítáawanama yáaqa karáíye. yáaqa ôriq umá karáitata tirááe: “wemá máqte-qtataqa katekoíq kéíye. aíbôqnaaboq-nakoma timá ámikaitana aamá kéitena kanaaráq kétéye.” téta tirááe.

8

Ítuma móragaraqa taíbaq-wayukama aáwaqa yímikaitata narááe.

¹ pááqyamma anaáekaqa káqomma waabámmá anómma áikutaee. áikutaawana yetí aáwaqa ánataguraitana Ítuma wení iyápó-annama yááyarena tiráíye: ² “maa-káyúkáyábámá tirumhá kéumayikaunaboata ketê kaumo-yúpáámá máqe-ureta aáwaqa íkénaawaqa ³ kemá timá yíménatama naaópaqa! kóétama ayáqtáákaqa kéyepoqa aáwaqa íma yíménatama yúnááímmá ínóe.” titata ⁴ wení iyápó-annama tirááe: “kááyûq-mapaqibo taíbaq waqmé o-káyúkámá náakakena miráuma-aawaqa taíbaq mamá yiménúnataabiyo?” tewana ⁵ Ítu tiráíye: “ení yammá nôraq-umabiyo?” titata “abapaké kaayaré.” téta yauwéqma ⁶ tewana Ítuma “maraq máaro!” timá yímituwena mi-qtámmá abapaké kaayaqá maténa nunamupí Áánûqtuqtabama amuqá makéna “tikáíye” tiréna kíqtíraaqa uréna wení iyápó-annama yímikaitata waabámmá yímikaae. ⁷ keqnáámmá noyááqa yakaráqá maténa nunamupí “tikáíye” tiréna iyápó-annama yímikena timá yímikaiye: “yímero!” titata yímikaae. yímikaawata ⁸ máqtemma nátúwáawana yímûqa yaráíye. taíbaq-wayukama títaupake kaayaq-wáyúká-áiyáyáámmá (4,000) nátúwáawata ⁹ iyápó-annama ábûpuma araagtáma abapaké kaayaq-únápi áíqturaawana Ítuma timá yímikaiye: “naaópaqa kóoro!” ¹⁰ timátuwena nópí-káárébi iyápó-annagaraqa péketa Táámánûtaa-marupaqa kóuraae.

Pérati-wayukama awaaméq-yátááqtábá ítama aónaraae.

¹¹ tébakaqa Pérati-wayukama utéta aagaren áimma kététa ítama aóna-aona urááe: “wiyôkakena-awaameqa tiráátiyo!” tewana ¹² Ítuma karagíqa kéyena tiráíye: “nôraq itata íbêq-wayukama aati-aatimá ‘awaaméqá timiyo!’ kéteo? ké kêtune awaaméqá íma yiráátéq íyimenune.” téna ¹³ yeqtôpake yiyuwé kóurena nópí-káárébi móragaraqa pékena yanaapáq agínááúpáqá kóuraiye.

Pérati-wayukagaraq Êrôtimi yammá itoraí-yáqtááqá

14-15 Ítuni iyápo-annama aáwaqa yiwikáqtuweta yewana kímora-yamma nópi-káárebí wáqe-uraitana Ítu tiráiyi: “keráwáqá Pérati-waayukati yammá itorai-yátáákáraq Érôtini yammá itorai-yáqtaáqtabámá aónama kawáá oro!” titata¹⁶ minnáyaba wataá-wataa yé-iyáá tirááe: “nôraq itanáq mirá kétéyo? yammá íma wáitana mirá kétéye.” tewana Ítu yetí wataáyabama ítarena¹⁷ tiráiyi: “nôraq itaráq yammá íma wáiqtabama wataá-wataa kéteo? íyaq itaraao? póraanabono? aibôqnaaboq kéoo? ¹⁸túramma wáimma íyaq káonaao? tááramma wáimma íyaq kéitao? íyaq taákaqa makááo? ¹⁹kemá móra-tiyaapaq-yamma taíbaq-waayukama kíqtí-giti umáyikaraupo nôraq umá unáápmá tébakaq aqto-ááwáqá aíturaao?” titata “títaupake kaayaré.” téta yauwéqma tirááe: ²⁰“áaqibo abapaké kaayaq-yámmá kíqtí-giti umáyikaraunata nôraq umá unáápi abúpuma aíturaao?” titata “títaupake kaayaré.” téta yauwéqma tirááe. tewana ²¹Ítuma ítama yimónaraiye: “paá íyaq arútama ítaraanabiyó?” téna tiráiyi.

Ítuma aúramma karopágurai-nakoma Béqtáirabaqa atóbamakaiye.

²² Béqtáirabaqa irááwata mikáqá tébakaq-wayukama aúramma karopágurai-nakoma áwíqme Ítunopaqa iréta egaa arááe: “emá ánekuinanama atóbamakaniye.” téwana ²³Ítuma ayáákaqa yáqtoqma yabitimá márúpake áwíqme kóurena aúrapí wiráátima wíqmakéna ayáánapo ánekukena ítama aónaraiye: “ára káonaano?” titana ²⁴min-nákómá káonena tiráiyi: “kemá waayúkama yaaráá umá uréire kéowaq káonaune.” titana ²⁵Ítuma móragaraqa aúrakaqa ayáámma makáitana íbêqa min-nákómá akoqnáá umá aónaraitana aúramma atóbamakarainana máqte-qtataqa káonaitama ²⁶Ítuma timá ámikaiye: “ení naaópaqa kóé! mí-márúpáké yéna márúpaqa móragaraqa íma yauweré iyo!” téna tiráiyi.

Pítaa Ítuni áaimma abarokák kétéye.

²⁷ áaqibo Ítuma wení iyápo-annagaraqa Tétaría Píripai-marupaqa kégoweta Ítuma ítama yimónaraiye: “timá tíméro! waayúkama keqtábámá nóinae kéteo! náawabuno?” titata yauwéqma tirááe: ²⁸“yaímma kétee emá Yóáane nommá pérakarai-nakoe kétéwata yaímma emá Iráíya máane téta kétee. tébakaqa emá Áánúqtuni wataá-wataa-nakomone kétee.” tewana Ítuma ítama yimónaraiye: ²⁹“keráwáqá nóine kéteo? náawabuno?” titana Pítaa yauwéqma tiráiyi: “emá Áánúqtuni aúyánámmá Metáíya máane.” titana ³⁰Ítu timá yímikaiye: “ke-qtábámá waayúkama ítima-yimero!” téna tiráiyi.

Ítuma wemá aíqa íyábágáráq wemá puín̄tabagaraq timá yímikaiye.

³¹ Ítuma mirá-timatuwena wení iyápo-annama miráuma keyiraatena timá yímikaiye: “ké Waayúka-Araaqa máune. taíbaq-yataaqtabama tíqa íniye. ketáái anó-kayukama uyátaráa-monoq-wayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráq anaaéma umátiketa tikamiyaqa pukónune. púyónana kaumo-yúpáámá ánataginana tiwáutinaqa paá mánune.” ³²miráuma abarokák titana Pítaa ítátuwena Ítumma áwíqme nékaqa mó áá awáágítana ³³áaqibo Ítu wení iyápo-annama yimónarena Pítaamma áá awááguraiye: “emá webó-náqá máane. ketinaaépaq yáwaaol enaúyánámmá paá waayúkagoni aúyánámíye. íma Áánúqtuni aúyánámibo!” ³⁴timátuwena wemá wení iyápo-annama waabákaráqá wenôpaqa yááyaraiye. yááyarena timá yímikaiye: “áaqibo móra-nakoma akáínana tinaaépaqa yínénama wemá wení akáígómá awikátuwena yuwáino! wenáuma mamé uwí-yátááqtabá kéyuwenawaq wení mááripuma múte kémayena tinaaé mamé yíno!

³⁵ móra-nakoma paá mánaae ténama wení paá mái-yataaqa aúyoraniye. ááqibo móra-nakoma keqtábámá puyéna ketí átê-wataayabama puyénama wení paá mái-yataaqa mayániye. ³⁶ ááqibo móra-nakoma máqtemma mararáq wái-qtataaqa matokáinanama wení paá mái-yataaqa aúyokinanama nôraq ínyô? ³⁷ nóinapo wení paá mái-yataaqa móragaraqa meyáníq ínyô? ³⁸ ketí wataáyabama íbêqa kebó-yúpáaráqá keqtábá agaemá inaqa ké Waayúka-Araaqa maéqa weqtábámá kemá yéna-taqa ketiboní tágagi-yataakaraqa wení aokaq-káqtó-wáyúkágáráq yéqa mikáq kemá tigaemá umákanune.” téna Ítuma

9

¹ tiráiyé: “taákaqa máráaro! tébakaqa maakáq itó-uma paá máa-kayukama íma puiyana Áánútuma kawáá kéi-kanaama akoqnáágararaqa yínata aónéta puínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma káqowaraa aúkéna tágaguraiye.

² abapaké móra-wagaama pukitana Ítuma Pítaagaraqa Yêmitigaraqa Yóáanekaraqa yíwîqmena anón-anuraqa utéta yenamáa máneta urááe. mikáqá Ítumma káonaawana wemá káqowaraa aúkitata ³ wení unáákáqtôma waéqma tágagurena mú mikákáá wayámmá aúkitataa waayúkama tete umátúwáakakaatati íma miráuma wayákayana umá tágagine iné. ⁴ mirá umátuweta Iráíya Mótetigaraqa Ítugaraqa wataá-wataa kétewata yimónaraawana ⁵ Pítaa tiráiyé: “yirááti-nako, maakáq mánunataama iráqóniq kéinataa kaumonámámá tarôq onúnataama mórama ennáe. mórama Mótetinnae. mórama Iráíyanna tarôq onúnatae.” titana ⁶ yáaqa karáitata Pítaa tîñn-aimma íma ítaraiipoana mirá-tiraiye. ⁷ ááqibo konnámá kukéna yemmá yawááq uráitana aagómá konnánóbáké tiráiyé: “tíkái-ketaanikoma máiyé. máinaraq wenáama ítáaro!” ⁸ yemá yúrapike abáá uréta Ítumma wenamáa aónaraae. ⁹ anuraké kukááwana Ítuma tímá yímikaiye: “káqo-kayukama aónaraawaiqotabama ítima-yimero! ááqibo kemá Waayúka-Araaqa pukuráipike awaútinana itoínaqa mikáq kanaaráq tímá yímero!” titata ¹⁰ wenáama ítaretá kaqtó uréta ááqibo maannáyaba wataá-wataa tirááe: “pukuráipike awaúturaigoma nóin-aainabiyo!” téta ¹¹ Ítumma ítama aónaraae: “aapinaa-káyúkámá kétee ‘Iráíya áqnáabaqa yíniye.’ nôraq itatáq mirá kéteo!” titana ¹² Ítuma yawuwéqma tiráiyé: “Iráíya áqnáabaqa kéyena máqte-qtataaqa yokaa-yokaa kéiyé. ááqibo nôraq itana Waayúka-Araaqtabama Áánúqtuni agamatán-áipí mirá kético? ‘wemá anón-aíqa mayáinatama waayúkama wemmá ayúqma ánatainoe.’ ¹³ titaqá kemá kétimatumune. Iráíya wágáabaqa iráinapoata waayúkama weqtábámá Áánuqtuni agamatán-áipí tiráiniq uréta máqte-qtataariq ónaae yíkái-qtataariq wekáq urááe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma kuti-ááqógáráq-íyápómá atóbamakaiye.

¹⁴ kukéta tébakaqa iyápo-annaraqa irááwata anómma waabá-káyúkámá yeqtôpaqa áikutaawata yimónaraae. aapinaa-káyúkámá Ítuni iyápo-annagaraqa aagaren áimma kétewata ¹⁵ waabámmá Ítumma káoneta iyánaaq umáreta uyaaté uréta agoyáá umákaraae. ¹⁶ Ítu wení iyápo-annama ítama yimónaraiye: “nóiqtabama yegáráqá aagaren áimma kéteo?” titana ¹⁷ waabápike móra-nakoma tiráiyé: “yirááti-nako, ketáanikoma enôpaqa áwîqme uráunana wení

arupi kuti-áágómá máitana aamá íketitana ¹⁸ kuti-áágómá yáqtoqma marabí kéyuwaitana wemá áwaayaamma agíkíqa kéitana óyaukaqa agaregómá óriq kétena arááteru-teru kéiyé. kemá ení iyápó-annama ítama aónaraune. 'kuti-áágómá arupiké waqtuwánô téq itáunata kanaaráq íma waqtukááe.' titana ¹⁹ Ítu tiráiyé: "íma ítáa-araakotaama mááe. nôraq umá yupaawaq keráwáqté mánuno? keráwáqtí íitai-yataakoma tîbô kégaitaqa nôraq umá yupaawaq miráuma ónúno? iyápóma áwíqme kekáqá yero!" titata ²⁰ iyápóma áwíqme irááwana Ítuma máitana kuti-áágómá wemá aónarena iyápóma yáqtoqma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana óyaukake agaremá arááteru-teru uráiyé. ²¹ Ítu wenaboámmá ítama aónaraiyé: "nôraq umá yupaawaq wegáráqá máqe-uraiyo?" titana aboámá yauwéqma tiráiyé: "pááqyan-iyapoma máikakene. ²² taíbaq-kanaama irabí yukéna nopí yukéna arááqa ikámita ááqjibo emá arummá umátikaa! emá kanaaráq énnaraq tíwáqnaa uwo!" titana ²³ Ítu tiráiyé: "náawabi keqtábá arupi ítama aruténama máqte-qtataaqa kanaaráq íniye." titana ²⁴ aboámá ibiqá yaréna tiráiyé: "kemá tirupi kéitau po ketí itaígómá pááqyamma itaígóqtábámá tíwáqnaa uwo!" titana ²⁵ Ítuma waabámmá yimónaraitata ya áíkutaawana kuti-áágóqtábámá abarokáqá akoqnáá umá tiráiyé: "áílbôqnaaboq kuti-áágó, kemá timá ámenaa iyápógoni arunóbáké yaúbagaao! yaúbarema móragaraqa arunóbáq íperaao!" titana ²⁶ wááqa yumátuwena iyápóma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana yaúbaguraiyé. yaubaraitana iyápóma pukurénaraa máqe-uraitata waayúkama tirááe: "pukuráiyel!" tewana ²⁷ Ítuma ayáámma yáqtoqma awaútitana itó-uraiyé. ²⁸ Ítuma naaúpaqa pékuraitata wení iyápó-annama aúpáq ítama aónaraae: "nôraq itatáa ketáámá íma kanaaráq waqtukáunataabiyo?" tewana ²⁹ tiráiyé: "nunamunápó maa-wáín-áágómá kanaaráq waqtuwáinoe. káqo-qtataaqnapo kanaaráq waqtuwáinoe." téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma móragaraqa wení pukígóqtábámá tiráiyé.

³⁰ mikáké kóureta Kááriribaqa kégowata waayúkama itanéowana Ítuma itaiyábá ikákaipoana wení iyápó-annama kétima-yimena tiráiyé: ³¹ "Waayúka-Araqa yáqtoqma áwíqma yimíyatama ikamíyana puyéna kaumo-yúpáámá ánataginana itó-iniye." titata ³² wemá tin-áíkon áaimma íma ítareta ikaqtíq uréta ítama íma aónaraae.

náawa mú mikákáá anó-nakoma máiyó?

³³ Kápéranabaqa iréta naaúpaqa maéta máawana Ítuma ítama yimónaraiyé: "nóiqtabama aakaqá uréire uréta watáá-wataa tirááo?" titata ³⁴ timá abarokáqá íma tirááe. aakaqá uréire umá maéta yemá aagaren áimma tiráápoata náawabi áqnáaenariq iyábá aagaren áimma tiréta timá abarokáqá íma tirááwana ³⁵ Ítuma maraq maéna títaupake kaayaq-iyápó-ánnáágómá yááyarena tiráiyé: "ítáaro! áqnáabatata akáina-nakoma aqtóbáq maíno! máqtekoní maqnémá auraino!" tiréna ³⁶ iyápóma áwíqma yetúbáqá ákarena áyabaa uréna tiráiyé: ³⁷ "móra-nakoma kebóana maaráá-iyápómá yabírakenaraa kemmá yabítikane íniye. yabítikanenaraa kenamá íma yabítikanibo timátikarai-naqa yabíra Kane íniye." téna tiráiyé.

namurommá íma maénama aanábómá máiyé.

³⁸ Yóáane Ítumma timá ámikaiyé: "yirááti-nako, móra-nakoma enáwíqa tiráinapoana kuti-áágómá waqtukáitataa ketáámá aónaretaa timá ámikaunatae

‘éqaaol’ ímíra-uwol’ tirétaa ení iyápó-annabike íma ketáátê íma máitataboataa mirá-tiraunatae.” tewana ³⁹ Ítu tiráíye: “Ímíra timá áméról’ ‘éqaaol’ ítero! ááqibo ketíwíqa yáninapoana akoqnáá-yataaqa umá inéna min-nákómá keqtábámá táí-aimma íma kanaarác tñíye. ⁴⁰ ááqibo íma namuroiq kéumatikenataama wemá aanábó máena íníye. ⁴¹ ááqibo keráwáqá Ítu Káríqtoni iyápóma máapoana móra-nakoma keqtababóana pááqya-qtataaqa miráumarara nommá nawááena timénama wení íráqô-qtakaakoni anónnámma mayániye.” téna tiráíye.

Ítun anaaé warai-yátááqá mamá táitawaa kéíye.

⁴² Ítu tiráíye: “móra-nakoma ketáama ítarain-iyapoma kaaqaari-ááímmá aráátínanama min-íyápógómá ketáama yuwáinanama anón-oqtamma kaaqaari-nákóni ánúwarakaqa atáá-ataa umá nopí óqtakaraqa yuwáiyana pékena nommá nawíkama pukínanama minná kateko umá íni ááqibo iyápóma tinaaépaqa yuwáné ínanama mú mikákáá táígoma íníye. ⁴³ ááqibo tiyáákoma táígo-qtataariqo kéinaqa keráwáqá tinaaépaq yuwáneqa tiyáámma araráaro! áánibo kímora-ayaakaraqa mú mikákáá íráqómma keráwáqá tágagurai-marukaqa wínóe. kaayaq-áyáákaráqá márú mikákáá táígoma keráwáqá puí-márúkáqá ⁴⁴ irabí wínóe. ⁴⁵⁻⁴⁶ ááqibo áitaukoma táí-apima áwíqmena kéwinaama tinaaépaq yuwáneqa títauqa araráaro! kímora-aitaukaraqa mú mikákáá íráqómma nágarairapaqa yínéqa kaayaq-áitáúkáráqá márú mikákáá táígoma ína puibáqá wínóe. ⁴⁷ ááqibo túrakoma kúmiq-yataariqo kéinaqa tinaaépaq yuwáneqa túramma kubíqtúwáaro! Áánúqtuni kurubáqá kímora-aurakaraqa mú mikákáá íráqómma yínéqa kaayaq-áúrákáráqá márú mikákáá táígoma ínaq puibáqá irabí wínóe. ⁴⁸ puí-márúkáqá marikómá íma ánatánana írágómá íma kama ánataniye. ⁴⁹ umá irabí agatuwáinana anaaékaq yaímma íráqô-qtataaqa paá wániye. móraiq umá ketáá maqmá aóna-aona onanataá yaímma íráqô-qtataaqa paá wániye. ⁵⁰ ááqibo umá ikaaq kétena aáwakaraqa átê kéinana ááqibo ikaaqá íma tñinama nóinapo móragaraqa átê íníyô? miráuma tirupí umá-úrää-qtátááqá wáinaqa máqte-kayukagaraqa aarawaamá paá máaro!” téna tiráíye.

10

ánákoma ayuwáiyábámá Ítuma timá yímikaiye.

¹ mibáqá kóurena Yúria-marupaqa kóurena Yótaa-nomma atamá kóuraitata waabámmá móragaraqa áikutaawana wemá keqnáámmá aapinaammá timá yímikaitata ² tébakaq Péra-ti-wyukama wenópaqa íréta yoqmá aónaneta ítama aónaraae: “ketáái monoq wataábi yaaguyabí-áipí awaaikómá wenánákoma kanaarác ayuwániyô?” tewana ³ Ítu ítama aónarena tiráíye: “Móteti nóineq timá tímikaiyo?” titata ⁴ yé tirááe: “Móteti tiráíye. ‘akáinama awaaikómá ayúkai-kanaamma agayéná ánákoma kanaarác ayuwániye.” tewana ⁵ Ítu tiráíye: “kaúbiq uráápoana Móteti miráuma timá tímikena agatáitana ⁶ áqnáabaqa Áánúqtu ímíra-uraiye. Áánúqtu áqnáabaqa awaaikógáráqá ánákogaraqa tarôq uráíye. ⁷ ááqibo waagómá anóama aboámá iyuwéna ánákote iyikááyata kónanaratama ⁸ mi-káyákómá kímora-auma auráyóye. kaayakómá íma paá maéta kímoragoma aügemma mániye. ⁹ ááqibo Áánúqtu mi-móraráq makáinata waayúkama íma yataínoe.” titata ¹⁰ naaupáqa wení iyápó-annama maannáyaba ítama aónaraawana ¹¹ wemá tiráíye: “ánákoma ayúwái-nakoma káqon-inimma mayánénama wemá morímá yamákárena moyámmá mayéna ánákoma agaemá amíniye. ¹² keqnáámmá awaaikó ayúkain-inimma wemá

káqokanokoma mayánénama wemá morímá yamákárena moyámmá kémayaiye.” téna tiráiyé.

Ítuma pááqya-noiyaporawaqa atimuqá timá yíkaraiye.

¹³ ááqibo pááqya-noiyaporawaqa yiwíqme Ítunopaqa áñékuku íkáae téta irááwata Ítuni iyápó-annama áá yiwááguraawana ¹⁴ Ítuma aónaimma áyámma uráitana tiráiyé: “paá máaro! iyápóma ketôpaqa kanaaráq kéyee. áá íma yiwáágoro! Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa miraráá umá iyápógoni márûpa wáiyé. ¹⁵ túwááyakaq máráaro! Áánûqtuni watáama iyápóraa umá arupi kéitai-nakoma Áánûqtuma kawáá kéí-maruka kóiniye. miráumaraa íkëitenama íma kóine iné.” téna ¹⁶ iyápóma yirákena íyóbaruqma uréire kéena tiráiyé: “eqtábámá íráqônîq umákaniye.” mirá téna íráqôn-aimma timá yíkaraiye. atimuqá ámikaiye.

anó-nakoma

¹⁷ kégoitana móra-nakoma uyááténa Ítunopaqa marabí arayutaúmá aténa ítama aónaraiye: “íráqô-yiraati-nako, nóin-iraqo-qtataariraq éraq kemá íma ánatagena tágagigoma mayánáaq únabiyo?” titana ¹⁸ Ítu tiráiyé: “nôraq itaa keqtábámá íráqône tiráano? kímora-iraqokoma máena Áánûqtu wenamá íráqômma máena kéiyé. ¹⁹ emá máqtemma yaaguyabí-áímmá ítaraane. aaramá moyámmá morímá yamákaanabo! íyamakaa! waayúka ikámma puyónabo! íkamuwo! moyámmá mayáánabo! ímayaa! kaaqaari-áímmá ténabo! ítiyo! wakaráánabo! íwakaraa! aboámá anóagaraqa kaayonéma umá yíwîqa múte yauyuwo. kaqtó umá yabíqyikaa!” titana ²⁰ anó-nako tiráiyé: “yirááti-nako, maa yaaguyabí-yátááqá máqtemma iyápó máqe uráuna-kanaarake íbëkaraqa kaqtó kéune.” titana ²¹ Ítu aónaraitana wenuyánámmá wenuôpaqa kóuraitana tiráiyé: “kímora-yataaqa íarutaiye. ení máqte-qtataaqa oótamma íma wái-kayukama yimiyo. yiména Áánûqtugaraq ení oótamma taíbaqa anómma aurániye. yimituwe tinaaépaq iyo!” titana ²² mi-kátááyábá arummá ôriq uráitana weni oótamma taíbaq wáinapoana karagíqá yumáena kóuraiye. ²³ kóuraitana Ítuma karáqme uré karáqme íré kéena weni iyápó-annama timá yímikaiye: “anó-nakoma taíbaq oótamma makáina-nakoma Áánûqtuni-marupaqa umaagaráqá kóiniye.” titata ²⁴ iyápó-annama weni watáayatabama yáaqa karáitana Ítuma móragaraqa tiráiyé: ²⁵ “oótiraa-kakoma (káámo) waigóni-aapi péránéna inikáámá oóta-nakoma Áánûqtuni márûpaq uínénama kamáa ániye.” titana ²⁶ yáaqa ôriq kégaitata tiráae: “náawa kanaaráq peráníyô?” tewana ²⁷ Ítuma karáqma káonena tiráiyé: “ááqibo umaabo-yátááqá waayúkama íma kanaaráqá ínana Áánûqtu kanaaráq íniye.” titana ²⁸ Pítáa tiráiyé: “ketáámá máqte-qtataaqa yukétaa enanaaépaqa kéyunatae.” titana ²⁹ tiráiyé: “ááqibo kétima-timune ááqibo keqtábámá maan átê-wataayabama móra-nakoma naaópaqa yuwánénama awaaómá ábâkogaraqa yuwánénama anaanoámá aúkogaraqa yuwánénama aboámá anóagaraqa yuwánénama áanikoma ayáámûkogaraqa yuwánénama yókáráq yuqmá ánatatuwenama ³⁰ móragaraq-moragaraqa mayániye. taíbaq mayánéna íbëq-kanaama naammá taíbaq mayéna awaaútáama ábâkotaagaraqa taíbaq mayéna anaanoútáama aúkoutaagaraqa taíbaq mayéna anóautaama taíbaq mayánéna aíkaraqa mayániye. mayéna anaakéka-kanaama íma ánatagena tágagigoma mayániye. ³¹ íbëq-ano-kayukama maqnémá ínana íbëq-maqne-wayukama uyátaneta yínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma móragaraqa wení puíyábámá tiráiyé.

³² aapaqá máeta Yúrútáárebaq kégowana Ítuma áqnáabaqa kégoitana wení iyápó-annama yáaqa kégaitata wenanaaépaqa kégowata tébakaq-wayukama yinaaépaqa kéyewana yáaqa óriq umá karáiyé. Ítuma móragaraqa wení iyápó-annama wenôpaqa yáárena máqtemma yínê-qtataaqa tímá yimikaiye: ³³ “aónaaro! Yérútáárebaqa kéuyonatama mikáqá monoq-wáyúkámá aapina-káyúkágáráq Waayúka-Araaqa yáqtoqma ánnáma aminéta aa ítai-wayukama yimíyata ³⁴ weqtábámá makatéta wirááti wekáqá wituwéta ikamíq-ikamíq umá ikamíyana puyéna kaumo-yúpáámá ánataginana itó-uma paá mániye.” téna tiráiyé.

Yêmitiyaa Yóáaneti ítama aónaigoma

³⁵ Yêmiti Yóáanegaraqa Yéberen ánikoma wenôpaqa iréta ítama aónaraaye: “yirááti-nako, móra-yataaqa ítama aónayaa kekárátá mirá-umatikanono?” téyana tiráiyé: ³⁶ “tikái-yátááqá nóraq umátikanuno?” titata ³⁷ tirááye: “emá ení tágagi-marupaqa yénaka kerátámá enaukápáqá maraq máyaakae. meran-áukápáqá maan-aukapaqa anó-kayukati yibíqtátáráq maraq máyaakae.” teyana ³⁸ tiráiyé: “ítama aónáaya-qtataaqa kenákámá íma ítaraaye. kemá naúna-yataaqa kanaaráq náyóyô? kemá peraúna-yataaqa peráyóyô?” titata ³⁹ tirááye: “kanaaráq mirá-oyuye.” téyana tiráiyé: “keqnáámmá kinnamo naúna-yataaqa náyóye. kinnamo peraúna-yataaqa peráyóye. ⁴⁰ áaqibo ketukápáqá kemá íma kanaaráq ‘maraq máékaol’ tenúne. Áanuqtu wenamá maannáyaba tíniye.” titata ⁴¹ tébakaq iyápó-anna-wayukama ítaraawana Yêmitiqtabama Yóáaneqtabama íyámma uráitata ⁴² Ítu yááyarena tiráiyé: “aa ítai-wayukagoni áaimma keráwáqá ítaraae. yetí uyátárai-kayukama kawáá-wáyúkágáráqá náapaakaraqa imaamugáráq-áimmá kétépoaq ⁴³ keráwáqá ímira-inoe. uyátaiyaba kákainanama tébakaqa yíwáqnaa íno! ⁴⁴ mú mikákáá áqnááemma mánae téna kákainanama máqtekoní maqnémá maíno! ⁴⁵ Waayúka-Araaqa wemmá áwáqnaa íyábá íma kukáibo máqtekoma yíwáqnaa umá wenamááríq uyéna yawuwéqma meyáníq inéna kukáiyé.” téna tiráiyé.

Ítuma Páátáméati aúramma karopágurai-naqa atóbamakaraiye.

⁴⁶ Yérikobaqa irááwana Ítuma wení iyápó-annagaraqa anó-kaabakaraqa Yérikobake kégowana móra aúra karopágurai-naqa Páátáméati Timéyati ánikoma pari-páriakoní áwábaqa maéna óqtataba inaa-inaa kítitana ⁴⁷ Náátárêtibake Ítuma kéyataitana ítarena akoqnáá umá ááyama tiráiyé: “Ítu! Tébitini ánikool! keqtábámá arummá umátikaaol!” titana ⁴⁸ taibaq-wayukama áá awááqureta “páátí máao!” kétéwana mú mikákáá akoqnáá umá tiráiyé: “Tébitini ánikool! arummá umátikaaol!” titana ⁴⁹ Ítuma paá máena tiráiyé: “ááyaro!” titata aúra karopágurai-nakoma ááyareta tirááe: “áaqa ígáino! kááyaina itóao!” tewana ⁵⁰ unáákáqtóma ámuraake kabe-kabe umá káyutu wena itó-uma Ítunopaqa iráitana ⁵¹ Ítuma ítama aónaraaye: “akaígómá nóraq umá umákanuno?” titana tiráiyé: “tikái-tiraati-nako! keqnáámmá túrama aónanaare.” titana ⁵² “kóaaol!” téna tiráiyé: “enarupi ítaraiwaigoma atóbamakaraiye.” titana páátákáá kanaaráq káonena Ítuni anaáépaqa pari-páriakaqa kóuraiye.

1 ááqibo Yérútáárebaq waaqókáqá iréta Óribêti-anuraqa Bêqtápégibaqa Bêqtanibaqa irááwana Ítuma kaayaq-iyápo-ánná-wáyúkáyátábámá timá yímikaiye: 2 “kenákámá mi-márúpáqá kóokao! uréka oóti-araaqa aónéka waayúkama íma ayááqme uréire uráiyamma min-árááqá ayúqma áwíqme yekaa!” 3 ááqibo móra-waigoma aónéna “nôraq kéoyo?” tínakama mirá-tima-amekao. uyátárai-nakoma kákaipoana páátákáá yauwéqma uwáyu amíniye.” titata 4 yenákámá kóureta oóti-araaqa abarokáqá ánnáraqa aónareta káyuboyata 5 tébakaq-wayukama ítama yimónaraae: “nôraq kéoyo? nôraq itaka min-árááqá káyuboyo?” tewata 6 Ítuma timá yímikain-aimma yauwéqma timá abarokáqá tirááyata “kanaarapaq íye” tirááe. 7 oóti-araaqa Ítunopaqa áwíqme iréta yetí unáákáqótóma oóti-araaq-amuraqa akéta Ítuma ámûraaqa kéuyataitata 8 tébakaq-wayukama unáákáqótóma aakaqá ákaraamma mú mikákáá anómma yabíkái-naqa kéitata mirá éwaoniq umá mirá-uraae. tébakaqa yaayamamá ánagaraqa akáteta aakaqá ákaraawana wemá yínitaba mirá-umakaraae. 9 ááqibo aakaqá áqnáabaq o-káyúkágáráq anaae ye-káyúkágáráq kabámareta tirááe: “atóbatikainaqa otáána yi-nákóqtábámá anón-uyatarai-nakon áwíkaq kéyenana Áánûqtu amuqá kémarakaiye. 10 Tébiti ketibotáámá wení kawáá kéi-maruqa uyátárainakon áwíkaq wení yabi-i-yátááqá Áánûqtuo, wemmá íraqóniq umákaa! ya-matiyuwaa!” mirá-timatuwaawana 11 Ítuma Yérútáárebaq utáíye. anó-monoq-naupaqa pékena karáqme uré karáqme iré kéena máqte-qtataaqa aónaimanibo aa ékitana yáubama Bêqtanibaqa wení iyápo-annagaraqa kóuraae.

Ítuma arammá íma wái-qtagoma áá awááquraiye.

12 aaq iráráimma Bêqtanibake yauwaré kéyewana Ítumma áa-yaitana 13 kopaakáá-qtámá taibaq-anagaraqa ayáqtáákaqa aónarena waaqókáqá uréna araqtábámá aónarena ááqibo abáá-abaa immá uráitana arammá íkéiyai-kanaaboana paá ánáma wáqe-uraiye. 14 Ítuma yaayamagómmá timá ámikaiye: “ekáqá yaa-yarammá íma iyaíno! waayúkama móragaraqa ení arammá íma nánoe!” titata wení iyápo-annama ítaraae.

Ítuma anó-monoq-naupaqa pékaiye.

15 Yérútáárebaqa irááwana Ítuma anó-monoq-naupaqa kurubáqá pékaitata mibáq meyámmá kémayaawata meyámmá kémaraawana yemmá Ítuma kurunóbáké waqtukéna óqtamma waékáa-kayukati yaaremá waéqtukena wáqwaaimma kémayaa-kayukati yilibíqtátámá waéqtukaiye. 16 máqte-kayukama íma iyúwáitata oótama aqméta anó-monoq-namatupaqa kótawe-yatawe urááe. 17 mikáq yiráá téna tínoe: “Áánûqtuni agamatán-áipí agataíye! ‘ketí naaúpaqa máqte-kayukati nunamu-námmá téq ááqibo ketí naaúpaqa moyá-káyúkagoní naakáá ke máqtemma káuqmaraae.’” titata 18 uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá ítareta Ítuma íkamíyábá téite urááe. ááqibo waabámmá máqtemma wení aapinaaqtábámá yáaqa karáinapoana yáaqa karáíye. 19 ááqibo énaikaqa Ítuma Yérútáárebake kóuraíye.

kopaakáá-qtágóní wátáqoni áaimma

20 aaq iráráimma aakaqá uréire kéeta kopaakáá-qtámá aónaraawana mútúqa aayákagurena ánûpake aayákaguraitana 21 Pítáa aákaqa mákena tiráíye: “yirááti-nako! aónaa! emá áá awááquraana-yama aayákaguraiye.” titaana 22 Ítu

tiráiye: “ítaao! arupi Áánûqtuqtabama yáqtoqma akoqnáá uráánama ²³ maan-ánúyábámá náawabi tîniye. ‘anugó, itó-uma únópi pékaao!’ tíanama arupi káqon-ayuanamma íma wáinama wenáimma pááq ínîn-aikoma mirá-umakaniye. ²⁴ miráinaqa kemá timá-timenune. kerawáqá tirummá améq móra-yataaqtabama nunamupí ítama aónáiyana máqtemma ítama aónaa-qtataaqa mayánóe. ²⁵ ááqibo nunamummá ketíyanama káqo-yama táigo-qtataariq kéumatikaiyaqa tiyámma kéinaqa tiyámma paábaq yúwéraq! tirummá umákáaro! miráuma keqtiбомá Áánûqtu keráwáqti kúmiq-yataaqa paá umátikaniye. ²⁶ íma káqo-yuti kúmiq-yataaqa paá umákaiyanama keráwáqti kúmiq-yataaqa keqti-бомá Áánûqtu íma mamá paá umátikaniye.” téna Ítuma tiráiye.

Ítuma wení náápaaqtabama timá yímikaiye.

²⁷ Yérútáárebaqa yauweréta irááe. Ítuma anó-monoq-naupaqa uréire kéitata uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá anó-kayukagaraqa wenópaqa iréta ²⁸ ítama aónaraae: “nói-naapaakaraqa maa-qtátááriqa kéono? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo?” tewana ²⁹ Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “mórai q umá kemá móra-yaqtaaqa kímorama ítama timónaanaqa yauwéqma abarokáqá timá-timiyaa kemá nói-naapaakaraqa kéyunopoq timá-timenune. ³⁰ timá tímero! Yóáane nói-naapaakaraqa nommá péqyikaraiyo? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo. Áánûqtu ámikaiyo? waayúkama ámikaa?” titata ³¹ yenamááriq aamá kégareta tirááe: “nóine tenúnataabiyo? ááqibo Áánûqtu ámikaiye tenanataámá wemá tîniye. ‘nôraq itata wenáama tirupi íma ítaraao?’ tînataa ³² ááqibo ‘waayúkama ámikaae’ tenanataámá waayúkama iyako táiq kéinata yé máqtemma Yóáaneqtabama yirummá amétama tínoe. ‘wemá Áánûqtuni wataá-wataa-naqa aúkaiye.’” mirá waayúkyayaba téta yáaqa kaitata ³³ Ítumma timá ámikaae: “íma ítaraunatae.” tewana Ítu tiráiye: “mórai q umá kemá ketí náápaaqtabama ítima-yimenune.” téna tiráiye.

12

uqtékáán-áráqtókóni kawáá-nákóni waéqma itai-áímmá

¹ timátuwena waéqma itai-áímmá timá yímikaiye: “móra-nakoma yómmá uqtékáán-áráqtómmá yoqmakéna kurumá umá ikútena arammá igáriq í-máiqá ukéna yawáákaa-namma tarôq umákéna yabi-í-wáyúkámá yabi-ígáae téna yímikaiye. yimituwena óq-marupaqa kóuraitana ² arammá ábúma kaitana kuqti-kánááráqá wemá wení maqné-kánókómá timákáitana tébakaq-aramma yabi-í-wáyúkáráké mamé kóuraiye. ³ kóuraita yabi-í-wáyúkámá maqné-nákómá yáqtoqma ikámma waqtúwáawana yauweréna arammá ímayena paá kóuraiye. ⁴ ááqibo yókóni aboámá káqo-maqne-nakomma uréna mó-timaanikitana iráitata yabi-í-wáyúkámá aqnókáq kéikameta timákaawana kóuraitana ááqibo ⁵ yókóni aboámá káqo-maqne-nakomma timákáitana kóurena iráitata yemá arááqá ikámôwana pukáiyé. miráuma keqnáámmá káqomma timá ámikaitata kóuraawata tébakaqa yikákaawata pukááe. ⁶ ááqibo yókóni aboámá kímora-anikoma márainama aboámá auyánámmá ítarena ‘yemá ketáanikomma íma ikáminóe’ téna ítarena wemá írêkaqa wenáanikoma timá ámikaitana kóurena iráitata ⁷ yabi-í-wáyúkámá tirááe: ‘minná yókóni aboáni áanikoma ínataama ikámónanataa puínataa ketáámá yómmá mayánúnatae.’ téta ⁸ ikámôwana puítata arááq-auma yónaamepaqa yaúma iyaabótukaae. ⁹ ááqibo yókóni aboámá nôraq

íníyô? wemá yabi-í-wáyúkámá yíkaminata pukíyana wemá káqomma yabi-í-wáyúkámá yómmá yimínye.” ááqibo téna ¹⁰ Ítuma mirá-timatuwena ítama yimónaraiye: “Áánûqtuni agamatán-áípi íyaq yoráutaa? mirá kétiye.

‘óqtakaraqa naammá taróq urááwana móra-oqtamma taróq kéo-kayukama maqné téta ayúkaawana mi-máqné-óqtákómmá mú mikákáá uyátárain-oqtamma aúkáitana

¹¹ maannâ anón-uyatarai-nakonopake kéitataa káonaunataama ketúrakaq átê kéiye.”

titata ¹² anó-kayukama waéqma itaígóni áaimma ítareta yeqtábámá tiráitata ánnáma amíyataba maqmá aónaraamanibo waabáqtábámá yáaqa kégaitata paá ayuwéta kóuraae.

óqtamma amíyaqtabama ítama aónaraae.

¹³ tébakaq Pérati-wayukama Éróhini waayúkagaraqa timáyímikaawata Ítumma wenáayaba waakápi akánéta irááe. ¹⁴ wenôpaqa iréta timá ámikaae: “yirááti-nako, emá kateko umá máanaqtaa itaraunataama emá waayúkayatabama áaqa íkégaitaa Áánûqtuni aammá áraimma káraatiye. ááqibo waayúkama káqo-yuyaba yúyánámmá itánôqtaba emá paá abarokáq umá áraimma kéténe. miráuma kéyenataa ketáámá ítama káonaunatae. ‘Arómani-kamaani-nakomma óqtamma kanaarâq aménûnataabiyo?’” tewana ¹⁵ aménûnataabi íyaq aménûnataabiyo?” téta tirááe. Ítuma yeqti yáaimma ítarena tiráiye: “nôraq itarâq waakápi mó-tikaneraq kéoo? móra-oqtamma mamé íyaraq kemá aónaano.” titata ¹⁶ maméta má ámikaawana ítama aónaraiye: “óqtakaraqa náawani amammá áwíkararaq wáiyoo?” titata yawwéqma tirááe: “mú mikákáá anó-kamaani-nakona.” tewana ¹⁷ Ítuma tiráiye: “kámááni-nakon-nama kámááni-nakomma áméro! ááqibo Áánûqtun-nama Áánûqtumma áméro!” titata weqtábámá yáaqa karáiye.

pukuráipike itó-uiniqtabama tiráiye.

¹⁸ tébakaqa Táátûti-wayukama Ítunopaqa iréta mi-káyúkámá yúyánánóbáqá tirááe: “waayúkama pukuráipike íma kéitoe.” téta Ítumma ítama aónareta tirááe: ¹⁹ “yirááti-nako, Móteti aúbama agamatíkarena tiráiye. ‘ááqibo móra-nakoma puinanama wenánáakoma paá máena iyápóma ímo máinanama min-nákóni ábâkoma ánáakoma mayaino! awaaóqtábámá iyápóma marakaino!’ ááqiye téna ²⁰ móra-taoqa abapaké kaayaq-wátámá máqe-uraae. máqe-uraawana áqnáabaqa yiwaaoómá aaramá maténa iyápóma ímarakena pukuráiye. ²¹ pukuráitana ábâkoma min-ínímmá mayákarena iyápóma ímarakena pukitana wenanaaéken-aoma keqnáámmá ánáakoma maténa iyápóma ímarakena pukuráiye. ²² tébakaq-watama keqnáániq urááe. ye-wátámá máqtemma min-ínímmá mayákareta iyápóma íma marakéta pukurááe. ááqibo pukowana írêqe min-íníkmá pukuráiye. ²³ pukuráiyapike itó-i-kanaama min-ínímmá náawani ánáako aurániyo? yé abapaké kaayaq-wátámá mataáel!” tewana ²⁴ Ítu yawwéqma tiráiye: “keráwáqá íarutain-aimma kétee. monoq-áúbámá íkéteta Áánûqtuni akoqnáágoma íma ítaraae. ²⁵ ááqibo pukuráipike itó-iyamma Áánûqtuni kaqtó-wayuka auránoe. awaíkmá ánáakoma mórabí íma mánoe. paá aokaq-aokaq mánoe. ²⁶ ááqibo pukuráipike itó-iyabama Mótetini aúbabi íyaq yoráutaa? wemá abamá móra-yaa-wannama kaipáq máitana Áánûqtu timá ámikaiye. ‘kemá Áabaraama Ááitekima Yáakobouyaati maníkmá máune.’ téna

27 wemá íma pukurái-kayukagoni maníkómá máibo wemá paá mái-kayukagoni maníkómá máíye. keráwáqá arábaguraa.” téna Ítuma tiráíye.

mú mikákáá yaaguyabí-áímmá

28 móra-aapinaa-nakoma máena mi-kátáá-wataa ítarena Ítuni kateko-áímmá abarokákq timá ítaraiye. iténa ítama aónaraiye: “nóin-aare-aimma mú mikákáámmá yaaguyabí-áínábiyo?” titana 29 Ítu tiráíye: “minnáma Ítiráaeo-wayukaao! ítáaro! Áánúqtu ketáái manikómá wenamáa anómma utái-nakoma máíye. 30 Áánúqtu keráwáqti maníqótábámá tikaíno! wenôpaqa túyánámmá koíno! tirupikékáráqá taákogaraqa akoqnáágoraraqa máqtekararaqa weqtábámá tuyánámmá itaíyana tikaíno!” maanná áqnáaen-aare-aimma 31 ááqibo keqnáámmá mórama kétiye. keráwáqti waaqókáq-nákómá keqtábáráá umá tikaíno!” mi-kááyáq-ámáán-áíkárátámá mú mikákáámmá wáitana maannaratati mú mikákáámmá yaaguyabí-áímmá íma wáíye.” titana 32 aapinaa-nákómá tiráíye: “yirááti-nako, téna emá áraimma kéténe. Áánúqtu wenamáa anómma utái-manikoma káqo-manikoma íma máitana wenamáa máíye. 33 máinana wenôpaqa auyánámmá kóinana arupikékáráqá aágogaraqa akoqnááogogaraqa akáina ení waaqókáq-náqóqtábámá enamááriq akáiniq umá minnáyaba Áánúqtu ôriq umá amuqá kémaraiye. kéqokeq-wamma mamá irabí agamá Áánúqtuma ámínanama maanná maqné-yátáápóana maaminnáyaba Áánúqtu pááqyan amuqá kémaraiye.” titana 34 Ítuma wení kateko-áíqtábámá ítarena tiráíye: “emá Áánúqtuma kawáá kéi-marukaqa waaqókáqá máane.” titana máqte-kayukama yáaqa karáitata móragaraqa íma ítama aónarae.

Metáíyaqtabama ítama aónaraiye.

35 monoq-náúpáqá aapinaammá kéténa Ítuma ítama aónaraiye: “náaraq umá aapinaa-káyúkámá Metáíyaqtabama kéteo ‘wemá Tébitini áanikoe’? kétéwana 36 ááqibo Áánuqtuni Aágoma timá ámikaitana Tébiti tiráíye! ‘anómma utái-nakoma ketí utái-nakokaq timá ámikaiye ketukápáqá maraq máao! máinaq ení namurommá enaítaukaqa akánúne.’ 37 keqnáámmá Tébiti ‘utái-nakoe’ téna yaráinapoana náaraq umá Metáíya Tébitini áanikoabiyo?” téna tiráíye. waabámmá yimuqá kémareta ítaraae.

*aapinaa-kááyúkáyáqtáb*** kékén-áímmá kétiye.*

waabámmá anómma áikuteta Ítun-aama ítátuweta yimuqá marákáraae. 38 ááqibo wemá timá yimikaiye: “aapinaa-kááyúkáyáqtábámá yabíqma akoqnáá oro! yemá ayáqtááq-unaakaqtoqogaraqa uréire íyábá kéyikainata meyaníq í-márúpáqá kaayonéma umáyíkaayaba kéyikainata 39 aapinaa-náúpáqá mú mikákáá íráqôn-abiqtatamma kémayeta ónikaqa mú mikákáá íráqôpoqa kémayeta 40 keqtoq-nóiníti naammá moyámmá kémayeta ayáqtááq-nunamumma awaaméq-núnámúmmá kététa yeqti anónnáma mú mikákáá anómma yíkaraga íniye.” téna tiráíye.

keqtoq-ínikóni ámikai-qaqtaaqá

41 monoq-náúpáqá Ítuma óqtakoni yawáákaqa maraq máqe-uraitata waayúkama yeqti ámikaan-oqtamma yáwáápi kémaraawana karáqma aónaraiye. taíbaq-wayukama taíbaq-oqtamma wái-kayukama taíbaq-oqtamma yawáápi makááwana 42 ááqibo móra-keqtoq-inikoma íréna kímora karogaron-óqtámá

yawáápi makáitana ⁴³ Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “aónaaro! kín-inima oótamma íma wáin-inimma keqtoq-íníková wemá mú mikákáá anómma ámikaitata ⁴⁴ tébakaq-wayukama taíbaq-otapike ámikaawana wemá íma wáipike mútûqa ámikena máqte-qtáqtaqa ámikena nóikararaq paámá mániyo?” téna tiráiyé.

13

anó-monoq-namma yawítiginigtaba timá yímikaiye.

¹ Ítuma anó-monoq-naupake kéyaubaitana mórama iyápó-annabike-nakoma tiráiyé: “yirááti-nako, aónaaro! anó-monoq-namma naakómá mú mikákáá íráqôniq kéitana naan-óqtákáráqá íráqôniq kéiyé.” titana ² Ítu tiráiyé: “naammá máqtemma káonaano? maan-ánón-námmá yawítiginana máqten-oqtakoma yawítima okaq-okaqa iyaabógínana kaayaq-kaayaq umá íma paá wániye.” téna tiráiyé.

táigo-kanaama aikaraqa yíniye.

³ Ítuma Óríbêti-anuraqa maraq máena anó-monoq-naopaqa karáqma káonaitata Pítáa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa Áánarugaraqa yenamáa wetê máeta ítama aónaraae: ⁴ “nói-toraq mi-kánáámá páaq ínáyô? nóin-awaameqyataaraq páaq ínáyô? minnáyaba timá timiyo!” tewana ⁵ Ítuma yawúeqma tiráiyé: “yábíqma akoqnáá oro. káqowama ubaayammá umátikainabo! ⁶ taíbaq-wayukama íréta ubaayammá umátikano. miráinata ketíwíkaq íréta tínoe. ‘wemúne’ téta kaaqaaari tínoe. ⁷ miráinaq uwáá-aimma ááiqtabama itéqa waaqókáqá ááíqa éta nékaq ááíqa éta íyan-aimma itáíyanama táaqa ígáino! mirán-ááíqá yínímanibo mi-kánáámá maramá ánatai-kanaama íma páaq uráiyé. ⁸ móra-marukaq-wayukama itó-uma káqo-marukaq-wayukama ááíqa kéumayikayata móra-marukaq anó-nakoni waayúkama itó-uma káqo-nakoni waayúkama kéyikamiyata yaímma-aukapaqa marúma kéyínana yáa kéyainana mirá-qtátáákómá yíqa éna aaragómá iyápó marakánéna iníkáá íniye. ⁹ yábíqma akoqnáá oro! keráwáqá koti-áímmá timátiketa ánnama timéta tebûqa timínoe. aapinaa-náúpáqá tíkameta ókaq-okaq tíkameta keráwáqá anó-kayukayopaq mú mikákáá anó-kayukayopakaraq ketíwíkake yúbáqá itó-umatikayaqa ketí átê-watama timá yíménata mirá-inoe. ¹⁰ áqnáabaqa máqte-marupaq-wayukama átê-wataama waayúka abarokáq timá-yimínoe. ¹¹ ááqibo ánnama timí-kánáámá ‘nóin-ainaq ténúnô?’ ítero! anaáékaqa keqtúyánápkén-áímmá ítero! áama tí-kánáámá timá-timin-aimma tero! ketááq maqma ítinobo Áánûqtuni Aágoma timá-timína-aimma tínoe. ¹² mi-kánáámá yiwaaómá yíbákoma yíkamigaae téta yiboámá yeqtí iyápóma kutaruríq ínóe. iyápóma yetinóboyuma kutaruríq ínopoata yetinóboyuma yíkaminóe. ¹³ miráiyata ketíwíqtababoata keráwáqá tiyamma ôriq umátikano. ááqibo ánatagini-kanaama ketíwíkaq akoqnáá umá yáqtoraiya-kayukama paá atóbamayikaniye.” téna tiráiyé.

mú mikákáá anómma kabirai-yátááqá

¹⁴ Óq-aimma tiráiyé: “kabiramá táígyun ína-yataakoma páaq ínanama yawítiniye. aónáiyana mibáq íma wainabaq anubaq uyaatéra kóoro!” téna ááqibo aúbama yorautiya-kayukama itáaro! tiráiyé: “aammá aúkaipaqa máinata máqtemma Yúriabaq máiya-kayukama uyaatéta anubaq kóoro! ¹⁵ ááqibo móra-nakoma naan-ámútáqá maína-nakoma íma naaúpaqa ku péqma táitawaa-yataaqa mayéna paá kóino. ¹⁶ ááqibo móra-nákoma yópáqá maínama íma naaópaqa

yauwéqma unáákáqtôma ko mayéna paá koíno! ¹⁷ mi-túpáaráqá ámûkaraq-inimma iyápóma náamma kámina-inikaraqa anómma aíg-yaqtaqa mayáiyana yirummá ôriq íniye. ¹⁸ ááqibo yaugiq kái-kanaama wáinatama yíqa anómma íné ínatama nunamupí íbêqa ítama aónaaro! ‘Áánûqtuo, mi-qtátááqá yaugiq-kánáábí míra-uwo!’ tíyana márû mikákáá íniye. ¹⁹ ááqibo mi-táigó-kánáámá mú mikákáá táigoma ínama ááqibo naayóbáqá Áánûqtu máqte-qtataqa tarôq urái-kanaarake íbêkaraqa íma mirá-uraiye. keqnáámmá móragaraqa íma mirá-kánáámá aurániye. ²⁰ ááqibo mi-kánáámá íma ánataginaratata máqte-kayukama íma paá máne oné. miráitana Áánûqtu maa-kánááyábámá pááqya-kanaama iyo téna timákárena wení awaaméq-wáyúkáytabámá timáyikaraiye.” téna tiráiyé. ²¹ Ítuma timá yímikaiye: “ááqibo mi-tái-kánáámá ínana móra-nakoma timá-ámena ‘Metáiyama maabáqá máibo aónaao! mibáqá máiyé.’ tínaama íma arupi itaao! ²² taíbaq kaaqaari-Metáiyá kaaqaari-wátáá-wáyúkágáráqá auréta awaaméqá aráátineta Áánûqtuni waayúkama ubaayammá umáyiketaraa ínoé. miráuma kanaarácq ínéta ínoé. ²³ ááqibo karáqtuwe paá máaro! kemá áqnáabaqa kétimatumune. ítáaro!” téna tiráiyé. ²⁴ Ítuma óq-aimma tiráiyé:

Waayúka-Araakoma kumíni-kanaayabama

“ááqibo táigo-kanaama aígq urái-kanaama ánatatuwena aabaúamá kumayuqá aukéna wíyômma móragaraqa íma tágaginana ²⁵ wiyóqa wíyôpake kutínana wíyôkoni akoqnááqoma popoq umáginiye. ²⁶ umáqtuwena Waayúka-Araakoma konnákáqá kuména anón-akoqnaagaraqa tágagigogaraqa kumíniye. ²⁷ kúkéta Áánûqtuni kaqtó-wayukama timá-yiminata múqtúq maragóni aqtóbáké íyata Áánûqtuma awaaméqá umáyikarai-kayukama yiwíqme yínoe. ²⁸ yaagómá aap-inaammá yiráátinata ítáaro! ááqibo yaayamamá yaa ánagaraqa yáinatama miráini-kanaama ítaraae. ²⁹ móraiqa uma maa-wái-qtáqtááqá auráinatama kemá kumónúna-kanaama waaqókáriq íniye. ³⁰ ááqibo taákaq máráaro! íbêqa paá máa-kayukama tébakaqa íma puíyana maa-wái-qtátááqá máqtemma auránóe. ³¹ wíyôkaraqqa maragáráqá ánataginamanibo ketáama íma ánataginiye.” téna Ítuma tiráiyé.

mi-kánáágóni aabaúamá máqte-kayukama nói-kanaaraqa yíníyô téta íkéitaae.

³² Ítuma timá yímikaiye: “ááqibo aabaúamá nôraq umá mi-kánáámá íníyô? nói-kagaama íníyô? máqte-kamma máqte-kayukagaraqa Áánûqtuni kaqtó-wayukama áanikogaraqa íkéitaae. aboámá wenamáa kéitaiye. ³³ mi kumíni-kanaama mikágáámá íma ítaraabo yabíqma akoqnáá oro! ³⁴ miráara umá wáiyé! móra-nakoma naaópake aammá kóinena wení maqne-wáyúkámá yeqtí iyáánikaraqa iyuwéna kóitata yemá yabikááe. ááqibo wemá oqtarácq yabikái-nakoqtabama timá ámikaiye. ‘kawáá uwo! karáqtuwe mááo!’ téna tiráiyé. ³⁵ keráwáqá keqnáámmá karáqtuwe máaro! naakóni aboámá nói-tupaawaq yíníyô? énaikaraq yíníyô? aabáyaanapimma nokáán-aukanaaq yíníyô? íráqma tágaina-kanaararaq yíníyô? íma ítaraapoana ³⁶ páátákáá yínibo wagobo! ³⁷ ké kétima-timune. keqnáámmá máqte-kayukayabama kétima-yimune ‘karáqtuwe máaro!’ ” téna tiráiyé.

14

Ítumma ikamínôn-aimma tirááe.

¹ kaayaq-yúpáámá paá wáinana kótámaki-oniqa íma ítóraitan-onikaraqa yínata uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá Ítumma aúpáq yáqtoqma

arááqa ikaméta náaraq umákainoqtatabi abáá kéoe. ² abáá kéeta tirááe: “óniqa kaugi-kánáámá miráonataama waayúkama ááíqa ínópoataa mi-kánáámá íma kanaaráq ónúntaae.” téta tirááe.

Ítumma Béqtanibaqa matawékaraga pérakaraiye.

³ Ítuma Tááímoni kárú-nakoni naaúpaqa Béqtanibaqa nammáqá ya máitata aáwaqa kénaawana móra-inimma uyábékéna anón-oqtanawiqa yaan-ákúq-mátáwékáráqá óqta-motorema yubáqtukéna Ítuni aqñókáqá atíma pérakaraitata ⁴ tébakaq-wayukama íyámma óriq umá uráitata tirááe: “nóraq itana min-áté-ákúq-nómmá paá atíma pérakaraiyo? kaumo-tíyááká-tíyááká-óqtámmá (300) wáíye. nóraq itana min-áté-ákúq-nómmá íma keyimenawaq meyámmá matáíyo? ⁵ ááqibo meyámmá matáikakaatati mi-méyámmá oótamma íma wái-kayukama kanaaráq yiminé iné.” téta áá awááguraawana ⁶ Ítuma timá yímikaiye: “wemmá ayúwáaro! nóraq itaráq áá awááguraa? wemá keqtábámá íraqóniq uráíye. ⁷ áwáyoq-wayukama keráwáqté máqte-kanaama paá mánobo! tikáinama aati-aatimá yiwáqnaa kanaaráq ínoe. ááqibo kemá keráwákáráqá máqte-kanaama íma paá mánune. ⁸ wemá kanaa uráíye. wemá áqñáabaqa ketúraqa átê-akuq-nokaraqa puyónúna-kanaayaba pétikaraiye. ⁹ ítaaro! máqtepaqa ketí átê-wataama abarokáq timá yímikai-marukaqa wení íbêq mirái-waigoma abarokáq timá-yimiyana wenáwíqa íma awikáinoe.” téna Ítuma tiráíye.

Yúqtaati Itikáárioti Ítuqtabama namuro-wáyúkámá timá yímikaiye.

¹⁰ titana Yúqtaati Itakáárioti iyápo-aanabike-nakoma uyátárai-monoq-wayukayopaqa kóurena tiráíye: “kemá tíwáqnaa onaq Ítumma yáqtoqma áwíqme ínoe.” ¹¹ titata yimuqá óriq umá makéta meyámmá aminéta tirááe. tewana Yúqtaatima auyánámmá iténa “nói-tupaama Ítumma oyaa umá yiráátenuno?” téna ítama táíq uréna kanaayábá abáá-abaa kéíye.

Ítuma kótámaki-oniqa wení iyápo-annagaraqa naráíye.

¹² yammá itoraí-óniq-kánáaráqá áqñáae-wagaabaqa kótáma-ki-kanaaraqa tipi-típi-araaqa ikákaawata Ítuni iyápo-annama ítama aónaraae: “náakaraqa ení kótámaki-oniqa ko kauma akánúnataabiyo?” tewana ¹³ Ítuma iyápo-annabike kaayaq-wáyúkámá mayái-áímmá timáyimikena tiráíye: “naa márúkaqa peráiyana móra-nakoma nommá yaqména keyínaka wenanaaeépaqa okaao. ¹⁴ naammá peráinaka min-náákóní aboámá timá ámekaaó ‘tirááti-nakoma kétiye ketí naaúpaqa ketí iyápo-annagaraqa kótámaki-oniqa ná-námmá náakarabiyo?’ timáqtuwena ¹⁵ wemá anón-amuraaq-namma tiráátiniye. máqte-qtataaqa yokaa-yokaa umátikarainaka mikáqá kótámaki-oniqa kaumá tikákaao!” timáqtuweta ¹⁶ kóureta naa márúkaqa péketa máqtemma Ítu timá yími-qtataaqa paá aónareta kótámaki-oniqa kaumakááye. ¹⁷ énaikaqa Ítu wení iyápo-annagaraqa iráitata ¹⁸ yaareráqá aáwaqa kénaawana Ítu tiráíye: “keráwápké móra-nakoma ítama táíq umátikanena wemá kemmá kutaruríq íniye. aáwaqa keté náina-nakoma mirá-íniye.” titana ¹⁹ yirumma óriq kéitata móra-mora-yuma ítama aónaraiye: “keábiyo?” titana káqomma “keábiyo?” titana ²⁰ Ítu yawwéqma tiráíye: “eé títaupake kaayapiké móra-nakoma mimórá-táápépké kegáráqá aáwaqa kénai-nakoe. ²¹ agamatán-áipí Waayúka-Araakoni aamá tiráiniq umá miráuma ínana ááqibo kutaruríq í-nákóní anónnáma mú

mikákááné. min-nákómá íma marákarakaakatati mú mikákáá íráqôniq íne iné.” téna Ítuma tiráiyé.

Írêq-oniqa kénaae.

²² aáwaqa kénaawana Ítuma yammá maténa nunamupí amuqá makéna “tíkáiyé” timátuwena yímikena tiráiyé: “máýáaro! ketúmiye.” téna ²³ wááéni-nomma káápubi maténa nunamupí amuqá makéna “tíkáiyé” timátuwena yímikaitata máqtemma nátukaawana ²⁴ Ítu timá yímikaiye: “maannáma ketí naaegómíye. taibaq-wayukayabama atúma kéguminana óniipi nokáá umáyikanena kaayóqá kémayikaiye. ²⁵ kemá kétima-timune. aran-nómmá móragaraqa ínanupo! ínanaqa káqo-taoqa Áánûqtuni kawáá kéi-marukaqa káqomma nánúne.” timátuwaitata ²⁶ imá tiréta yúbareta Óríbêti-anubaqa kóuraae.

Pítaama wakákáin-aimma Ítuma timá yímikaiye.

²⁷ Ítu timá yímikaiye: “keé keráwáqá máqtemma íbêq-nokaamma táaqa káinaqa tiyuwé kóinoe. Áánûqtuni agamatán-áipí kétiye! ‘kemá tipi-típi yabi-ínáqá ikámónata tipi-típima ókaq-okaq kóinoe.’ tiráinapoata tiyuwéta kóinoe. ²⁸ kemá tiwátutumatuwainaqá itó-uma kenókáámá Kááriribaqa ónúne.” tiráitana ²⁹ Pítaa tiráiyé: “ááqibo máqtemma tébakaq-wayukama ayuwéta kóiyaga kemá íma ayuwéqa kónune.” titana ³⁰ Ítu tiráiyé: “íbêq-nokaamma kokóregoma áama íma kaayapáq tínaama emá kaumo táoqa keqtábámá tínóne. ‘min-nákómmá kemá íaonareqa íkéitaune.’” titana ³¹ Pítaa akoqnáá umá tiráiyé: “ímiye! kemá puí-kánáaráqá eté puyónúne. imá ayuwéqa kónune.” titata máqtemma miraráá umá tirááe.

Ítuma Kéqtêmani-yopaqa nunamummá tiráiyé.

³² Kéqtêmani-yopaqa irááwana Ítu tiráiyé: “maakáq máraiyo! nunamummá tenáá úne.” tiréna ³³ Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa yíwíqmena kéyana áaqa kaitana táiq umá yáumetaraitana arummá ôriq umá kéitana ³⁴ tiráiyé: “tírummá ôriq umá kéitaqa túyánámmá kéitaqa pukónúne. máraiyo! waagobo! karáqtuwe máaro!” titata ³⁵ waagókáqá marabí aipaq aguréna aíqa mayánénaoana nunamummá tiráiyé: ³⁶ “apááó! ketiboó! máqte-qtataqa kanaarác kéena maa-qtátááqá paábaq-matikaao! ááqibo ení akaígómá wáraáo. ketí tikaígómá íwaraao.” téna ³⁷ yauwéré immá yú wagurááwana aónaraiye. Pítaaqtabama tiráiyé: “Tááímonio! aú waguráánó? kímora-abauma íma kanaarác karáqtuwe máqe-uraano? ³⁸ karáqtuwe mááo! nunamummá tiyo! íma karáqtuwe máiya íma nunamummá tiráánaoqa Tááqtaan áama itánóne. aágoma kaqtó kéimanibo túgoma aqnúmmá kéena túgáibaa kéiyé.” téna tiráiyé. ³⁹ móragaraqa keqnáámmá nunamummá timátuwena ⁴⁰ yauwéréna immá keqnáámmá yúgáibaa ôriq kéitata íma kanaarác karáqtuwe máqe urétapoata yú wagurááwana aónaraiye. wemmá yauwéqma timá áminon-aimma íma ítaraae. ⁴¹ wemá kaumobác yauwaré iréna tiráiyé: “waguréqa paá wago! áágaaniye. íbêqa aabaumá umáguraiye, Waayúkgon-Araaqa kemmá kutaruríq i-nákómá kúmiq-wayukati iyáápi kémaraiye. ⁴² itó-uma kónunatiabo! aónaaro! kutaruríq umátíkarai-nakoma kéiyé.” téna tiráiyé.

Ítumma ánnáma ámikaae.

⁴³ kêtítana páátákáá Yúqtaati iyápó-annabike-nakoma iráitata wegáráqá waabámmá yáákáráqá waqtáákáráqá iréta uyátárai-monoq-wayukabike apinaa-káyúkábíké anónuqma-wayukabikearaq irááe. ⁴⁴ kutaruríq i-nákómá

awaaméqá yímikena tiráiyē: “kemá ámóqnaana-nakomma yáqtoqma ánnáma ámérol! áwîqmeta yaákare kóorol!” tiráiyē. ⁴⁵ Yúqtaati iréna páátákáá Ítunopaqa kéena kaayonébáké ámóqnaraitata ⁴⁶ yáqtoqma ánnáma ámiketa akoqnáá umá yáqtokaae. ⁴⁷ ááqibo móra-nakoma maéna yáámmá maténa mú mikákáq anó-monoq-nakoni maqné-nákóni ááraramma agáuqtukaiyē. ááqaanibo téna ⁴⁸ Ítuma tiráiyē: “nóraq itaráq maaráuma yáákáráq waqtaákáráq yáqtoraneraq kéyēo? kemá íma moyán-áráaq-náqá maéqa ⁴⁹ máqte-tupaaraqa keráwákáráq anó-monoq-naupaqa maéqa aapinaammá abarokáq tiráunaqa kemmá íma yáqtoqma ánnáma ítíkikaae. ááqibo Áánûqtuni agamatán-áímmá áraimma auraino!” titata ⁵⁰ máqtemma iyápó-anna-wayukama ayuwéta péqmare kóuraae. ⁵¹ ááqibo móra-maabugoma wáqtô itokáikaraq Ítun-annaepaqa kégoitata yáqtorakaraawana ⁵² wemá wáqtôma ayúqtukena unáákáqtôma aneqá íma wáikaraqa awaapáa uyaaténa kóuraiyē.

Ítiráaeo anó-kayukama Ítumma áítaa umá aónaraae.

⁵³ ááqibo yemá Ítumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaqa irááwata mikákáq máqtemma uyátárai-monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá áíkutaawana ⁵⁴ ááqibo Pítaa Ítun-anaepaqa ayáqtaápaqe wakéna mú mikákáá anó-monoq-nakoni naamátûpaqa pékena kawáá-wáyúkágáráqá iraráqá maraq máena kégaanitata ⁵⁵ ááqibo uyátárai-monoq-wayukama máqtemma káánítôre-wayukagaraqa Ítumma ikamínéta áítaa umá abáá kéomanibo íma máqe-uraiyē. ⁵⁶ taíbaq-wayukama kaaqaari-áímmá Ítuqtabama timákáreta ááqibo mimórá-watáámá íma kéteta káqo-kaqon-aimma netuqyaa tirááe. ⁵⁷ ááqibo tébakaq-wayukama itó-uma kaaqaari-áípi tirááe: ⁵⁸ “wemá tiráitata Ítaaraawana tiráiyē: “maamin-ánó-mónóq-námmá waayúkama tarôq uráá-namma kemá yawwítuwayiqa kaumo-wágaábí aúgemma tarôq ónááq únnae waayúkama íma tarôq kéiya-namma tarôq ónúne.” tirááwana ⁵⁹ yeqtí watáagoma íma móraiq uráiyē. ⁶⁰ mú mikákáá anó-monoq-nakoma yeqtí aúkápimma itó-urena Ítumma áítaa umá aónarena tiráiyē: “wení watáayaba yawwéqma íma kanaarácq timá abarokáq tinónô?” titana ⁶¹ Ítuma páátí máqe-urena aamá Ítiraitana mú mikákáá anó-monoq-nakoma móragaraqa Ítama aónaraiyē: “emá Metáiyabono? mú mikákáá uyátárai-manikoni áanikobono?” tiráitana Ítuma yawwéqma tiráiyē: ⁶² “máune.” téna “Waayúka-Araakoma Áánûqtuni ayáánurapaqa maraq máena wiyokoni konnákáq kumínata aónane.” téna tiráiyē. ⁶³ mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyámma uráitana unáákáqtômma yuráqtukena tiráiyē: “nóraq itatáá káqo-kataama itánétaa kéunataabiyo? ⁶⁴ wenamááriqa kaaqaari-áímmá tiqtábámá nói-tuyananaq kéitaa?” titata máqtemma yawwéqma tirááe: “wemá mú mikákáá táiq uréna puíno.” tewata ⁶⁵ tébakaqa Ítumma wiráátí wirákáreta aúramma yawwáq-ureta íkamíq-ikamíq kéeta tirááe: “náawa ikákaiyo?” tirááwata kawáá-wááyúkámá áwíqmeta iyáán-aranapo ikákaae.

Pítaa Ítuqtabama “wemmá íaonareq íkéitaune” téna tiráiyē.

⁶⁶ Pítaa naamátûpaqa paá máitana móra-inaaruma mú mikákáá anó-monoq-nakoni maqné-ínáárúgómá ⁶⁷ Pítaamma iraráqá aónarena wemmá karáqma káonena tiráiyē: “emá Ítuma Náátárêtibake-nakote máqe-uraane.” titana ⁶⁸ Pítaa tiráiyē: “ímiyē. enáama íkéiteqa íma Ítaarune.” téna oqtarácq kóuraitana

kokóregoma áama tiráiyē. ⁶⁹ anaaékaqa min-ínáárúgómá móragaraqa káonena móra-nakoma amakaq mái-nakomma timá ámikaiye: “wemá min-nákóni iyápómiye.” titana Pítáa ⁷⁰ “ímiye.” tiráiyē. ááqibo pááqyamma anaaékaqa mikáq máa-kayukama Pítaamma timá ámikaae: “Kááriribake-nakoma máeboaa emá iyápó-annabike mórabí máane.” tewana ⁷¹ Pítáa timá akoqnáá uréna tiráiyē: “ááqibo kemá kaaqaari kétunaraa Áánuqtu tikamine iné. min-nákómá íaonareq íkéitaunel!” titana ⁷² kokóregoma móragaraqa áama tiráitana Pítáa Ítuma tiráin-aikoma áakaq itana Ítaraiye: “kokóregoma áama kaayapáq íma tiráinaama emá kaumo táoqa keqtábámá wemmá íkéitaune tínóne.” tiráin-aimma Pítaama yauwéqma aúyánámmá Ítaraiye. ániibo ibiqá ôriq umá yakáiyē.

15

Ítuma áítáa umá aónaraae.

¹ aabáyaanapimma nokáápaqa uyátárai-monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-kááyúkágáráqá káánítóre-wayukagaraqa watáá-wataa timátuweta Ítuma yáqtoqma ánná kúmeta anó-kamaani-nakonopaqa mó ámikaawana min-ánó-nákóni áwíqa Pááíratima ááqibo téna ² Pááíratí Ítuma áítáa umá aónarena tiráiyē: “emá Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkáánabono?” titana Ítuma yauwéqma tiráiyē: “téne.” titata ³ uyátárai-monoq-wayukama weqtábámá tirááe: “wemá taíbaq-taigo-qtataariq uráiyē.” tewana ⁴ Pááíratí móragaraqa Ítuma aónaraiye: “yauwéqma íyaq timá-yiminono? eqtábámá taíbaq-taigon-aimma kétee.” titana ⁵ Ítuma páátí máena móragaraqa yauwéqma Ítuma-amítana Pááíratima Ítuma iyánáq uráiyē.

Ítumma arááq ikamíneta tirááe.

⁶ ááqibo kótámaki-onikaqa aati-aatimá Pááíratima móra ánná-naupaqa mái-nakoma ayuwéwaimiye. wáátigoma awaaméqá maréta tewana Pááíratima ayúwáitana ánná-naupake kanaaráq ayúbákáitana kó éwaimiye. ⁷ ááqibo mí táoqa kaarabútibi móra-nakoma áwíqa Baráábatima máqe-urena anón-aaiqa wemá taíbaq-wayúkagaraqa uréna wemá móra-nakomma arááq ikámítana pukítana kaarabútibi máqe-uraiye. ⁸ ááqibo waabámmá áikuteta Pááíratí ánná-naupake ayúwái-nakoqtabama Ítuma aónaraae. aónaraawana ⁹ Pááíratí Ítuma yimónaraiye: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-naqa ayúbakanuno?” téna ¹⁰ uyátárai-monoq-wayukati yáaimma Ítareta paá yirunóbáqá kárún-aimma kétetaboata Ítumma ánnáma ye ámikaae. miráuma Ítarena tiráitata ¹¹ uyátárai-monoq-wayukama waabámmá timá yimikaae: “Baráábatiqtaba kékaiqtaae tero!” miráitata waabámmá timá yimikaae: “Baráábatimma ayúqmataa timiyo!” tewata keqnáámmá ¹² Pááíratí móragaraqa timá yimikaiye: “ááqibo Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoqtabama nòraq ónúno?” titata ¹³ waabámmá kabámareta tirááe: “yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno?” tewana ¹⁴ Pááíratí Ítuma yimónaraiye: “nóin-otaaniraq uréna nói-taigoniraq uráinabiyo?” titata mú mikákáá anókaq kabámareta tirááe: “yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!” tewana ¹⁵ Pááíratí waabá-káyúkátí yimuqá máráinapoana Baráábatimma ayúbákaraiye. miráumatuwena Ítumma i-wáyúkámá yimikena timá yimikaiye: “akoqnáá-annanapo ikámoro! ikáqtuwera yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!” téna Pááíratí tiráiyē.

i-wáyúkámá Ítuqtabama ámiyoq-naayoq urááe.

16 timátuweta i-wáyúkámá Ítumma áwîqmeta kámááni-nakoni naamátûpaqa iréta tébakaq-i-wayukama yááyareta 17 tokô-kaqtoma mú mikákáá anó-nakoni wáqtôraa-katoma matéta áwáábîq-annama matéta mú mikákáá anó-nakoni kámokaa-kamoqa atoyumá tarôq uréta Ítuni aqnókáqá abákareta 18 paá awaaméqá umá kaaqaarigó kaayoné umákareta tirááe: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoni áwîqa múte yaúyoro! wemá anó-kanaama ayáqtáákaqa paá maino!” téta 19 oótátánápó aqnókáq kéikameta kaáqá kémareta yiraayu-taúmá ayéta kaayoné umáketa 20 ámiyoq-naayog éta tokô-kaqtoma yukéta wení wáqtôma móragaraqa umáketa áwîqmeta yaaraqá nírigaraqa ikamínô-marupaq kóuraae.

Ítumma yaaraqá nírigaraqa aráápama ikákaae.

21 kégoeta móra-nakomma yáqtokaamma wenáwîqa Tááímoni Tááírínipake-nare. Érékáánarayaa Árûbatiti yiyoámá wemá yópáké kéitata yemá Ítuni kaapaq-yámá ámiketa timákaawana aqména kóurayie. 22 Ítumma áwîqmeta móra-anuraqa iréta mín-ánúgóní áwîqa Kórákóta-anue. áwîkoni áaimma aqnón-ayaatapare. 23 mibáqá iréta wááéni-nomma yaagóní anókáráq waéqma ámikaawana Ínaraitata yaaraqá nírigaraqa aráápama ikákaae. 24 ikáqtuweta wení unáákáqtôma yáíkkaaq umá uréta aabé yaréta unáákáqtôma móra-mora umá mataáe. 25 ááqibo nírima ikákaan-abaua (9.00 kiroki) aabáyaanapimma aabaúmá kéuitata ikákaae. 26 yaaraqá aúbama wení táigoqtabama agáyáan-aikoma tiráiyie: “Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-nare.” titata 27 ááqibo wegáráqá kaayaqá moyánákáratámá yíkketa Ítuni aukápáq mórama ayáánurapaq maréta mórama ayáánuropaq maréta urááe. 28 ááqibo miráuma monoq-ábábí naayóbáqá agamátán-áikómá tiráiniq umá íbéqa áraimma mirá kéiyie: “wemmá otaa-káyúkábí makááe.” téna tiráine. 29 yaaraqá máitata waayúkama kótayata kéeta iyáátaq-iyaaatq yumá ámiyoq-naayog kéeta aamá káwaageta tirááe: “enamááríq anó-monoq-namma yawítíyuwe kí-kaumoyupaama móragaraqa keqnáámmá tarôq ínaq óne 30 ááqibo yaaraké enamááríq kumuwo! enamááríq kuméma ípuinone.” tewata 31 keqnáámmá uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá ámiyoq-naayog kéeta tirááe: “wemá káqo-yuma yíwáqnaa uráitata íma pukáábo wenamááríq íma kanaaráq áwáqnaa éna miráipoana puíniye. 32 ááqibo Metáiyama máikakaatati Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoma yaaraké kumínataa aónétaa mikáq itánúnatae.” tewata keqnáámmá wegáráqá yíkkaa-nakorata ámiyoq-naayog-aimma timákaraaye.

Ítuma pukáiyie.

33 ááqibo wágááma aabaúmá aúkáapi uyáwitana kumayuqá áuqma máqte-maruqa yawááqurayie. 34 aabaúmá kaumoráq kégumitana Ítuma kabámarena anókaq wááqa kéyena tiráiyie: “Érói, Érói, arááma tebakátáni?” téna wenáabike mirá kéiyie: “ketí Áánûqtuo, ketí Áánûqtuo, nôraq itaa tiyúkáano?” titata 35 tébakaqa máqeo-kayukama ítareta tirááe: “ítáaro! wemá Iráiyamma kááyaiye.” tewana 36 móra-nakoma uyaate írena parubaru-wánnáámá ikaaq-nókáráqá yátaraq makéna Ítumma ámitana nátúwáitana mín-nákómá tiráiyie: “éqtukaiyanao! Iráiyama yaaraké yamatuwáinana kumínaayaba aónaaro!” titana 37 Ítuma anókaq wááqa yumátuwena pukuráiyie. 38 pukitana ááqibo anó-monoq-naupaqa oqtaráq tabaraáberaa-kannaama abí kúmakaama wenamááríq aúkápíke kabááqma yakákurayie. 39 ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá máitana

Ítu aúbáqá itó-uma máitana Ítuma wááqqa yumátuwena pukitana aónatuwena wemá tiráiyē: “árainē. min-nákómá Áánûqtuni áaniko máqē-uraiyē!” téna tiráiyē. ⁴⁰ ááqibo aaranaamá mikáqá nékaq máeta káoneta Tárómeyaa Máriaa Máátariniyaa Máriaa maqné Yēmītiyaa Yótēti anóaratama máqē-ureta ⁴¹ Kááriribaqa yemá Ítuni anaáé waqmé kéweta áwáqnaa urááē. taíbaq-kaqon-noinima Ítugaraqa Yérútáárebaq uráán-noinima mibáq nékaq máqē-uraaē.

Ítuma uqtamákaraaē.

⁴² ááqibo aabaúamá karaakáq kúmitana Tabaatiráqá yokaa-yokaa-í-yúpáámá wáitanaboana Yótēbi Aarimatéabake-nakoma iréna wemá káánítōre uyátarainaqa maéna Áánûqtuni kawáá kéi-kanaayabama awé kéiyē. ⁴³ mimóránákómá Pááíratinopaqa ikatíq íma uréna Ítuni arááq-ayubama ítama aónaraiyē: “timínónó?” tíminaq mó-uqtamakaano.” titana ⁴⁴ Pááíratí aúyánámmá ítarena “árainaq pukuráinabiyo?” téna i-wáyúkátí kawáá-nákómá ááyarena ítama aónarena tiráiyē: “ara pukáiyō?” titana kawáá-nákómá timá ámikaiyē: “owé pukáiyē.” téna ⁴⁵ Pááíratí iyánaaq umárena ítátuwena Yótēbimma timá ámikaiyē: “kanaaráqiyē. arááq-auma mayaaō.” titana ⁴⁶ Yótēbi kateko-wánnáámá meyaníq umá maténa yaaraké aúma maténa wannaabí atáá-umakena óqtanobaqa maipí uqtamákena anón-oqtamma muriákóní ótaqa makéna yawááq-uraiyē. mirá umáqtuwaitata ⁴⁷ Máriaa Máátariniyaa Máriaa Yótēti anóagaraqa máeta uqtamákaraiapaqa aónaraayē.

16

pukáipike itó-uraiqtabama

¹ Tabaatimá ánatagitata Máriaa Máátariniyaa Máriaa Yēmītini anóama Tárómegaraq átē-kuyumma i-qtáqtááqá meyámmá maqméeta Ítumma pérakaneta mataáē. ² Tóqtaaraqá iráqma tágagikaqa uqtamákarapaqa kóureta ³ kégoeta watáá-wataa tiréta “náawa oqtaráké óqtamma mamá páabaq “aukátikanitaabiyo?” ⁴ anón-oqtaoana ummaa yánitata tirááē. kēteta ko aónamma óqtamma páabaq aukákuraitata aónaraae. ⁵ miráitata muríyánóbáqá péketa aónáayama móra-mabugoma wayán-únákáqtógaraqa mibáqá maraq máqē-uraitana aónaraawana yáaqa óriq umá karáitana min-nákómá tiráiyē: ⁶ “táaqa ígáino! Ítuma Náátárētibake-nakomma kaapaq-yátáráq ikámaraa-nakomma abáá kéoyamma wemá pukáipike itó-urena íma máiyē. uqtamá káraapaqa aónaaro! ⁷ ááqibo wení iyápó-anna ko timá yímero! Pítaagaraqa timá áminata timá yímero! ‘Ítuma we-nókáámmá Kááriribaqa kégoitata mibáqá aónanowana keqnáámmá wemá keráwáqá miráuma timá tímikaiyē.’” téna tiráiyē. ⁸ aanibo yemá yáubareta muríyápáké uyaaté kóureta ikatéyana yáaqa karáitatapoata páátí máqē-ureta máqte-kayukama íma timá yímikaaē.

Ítuma Máriaa Máátarinopaqa iráitana aónaraiyē.

⁹ Ítuma pukuráipike itó-umatuwena Tóqtaa-abayaanapimma nokáápaqa wemá áqnáabaqa Máriaa Máátarinopaqa iráiyē. naayóbáqá min-iníkóní arunóbáké abapaké kaayaq-kútí-áágómá Ítuma waqtukáiyē. ááqibo iráitana aónarena ¹⁰ Ítuni aanábómá ibiqá kéyaraawana ko timá yímikaiyē Ítuma paá máitana aónarena ¹¹ timá yímiqtuwena kēiteta wenáama irunóbáqá íma ítaraaē.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá Ítuma aónaraayē.

¹² anaaékaqa waéqma káqon-nakaa umá kaayaq-nákórátá yeqtôpaqa iráitata karaa-márúkáká kégowana iráitata aónareta ¹³ yauwaréta tébakaqa timá yímikaawata kanaaráq íma Ítaraae.

iyápó-annama Ítumma aónaraae.

¹⁴ ákaqa Ítuma wení iyápó-annama yeqtôpaqa iráitata ye títaupake móra-anna-wayukama aáwaqa kénaawana Ítuma iréna áá yiwááguraiye. yemá irupí íkéteta káúbîq uréta wemá pukáipike itó-itata aónaraa-kayukama temmá íkétaawanaboana áá yiwááguraiye. ¹⁵ wemá timá yímikaiye: “máqte-marukaqa kóoro! máqte-kayukama maan-áté-wátáámá mó-tima-yimero! ¹⁶ máqtemma yirupi kéitaa-kayukama nommá peráiyaqa atóbamayikanune. íkeitaa-kayukama yawááq-umayikanune. ¹⁷ aamá kéitaiya-kayukama maamin-áwááméq-yátááqá mayéta ketíwîkake kuti-áágómá waqtuwánoe. aúgen-aimma mayénama aúgen-aikaraq tínana ¹⁸ puí-íráákábáyáámá yáqtoraiyana ípuinana uwaatagááq-yátááqá naínama ípuinana karí-wáyúkámá ánekuiyanama karímá éqyikainata atóbaginoe.” téna tiráiyé.

Áánûqtuma kawáá kéí-marukaq Ítuma utáiyé.

¹⁹ timátuwena áwíkaitana Áánûqtuni kawáá kéí-marukaq uténa Áánûqtuni aukápáqá maráq máqe-uraitata ²⁰ wení iyápó-annama máqtepaqa ko timá yímikaae. abarokáq timá yímikaawata uyátárai-nakoma yegáráq yiwáqnaa uréna yé tiráama áraimma kéitana uyátárai-nakoma awaaméqá yímikaiye.

Arúke

Arúkema maami-kátáámá Tíópiratinopaq agatáaye.

¹ Tíópiratio, naayóbáqá netuq-wáyúkámá iyááté-iyááté umá ketáái aúkáapi Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq urái-kataama agatáane. ² yemá mi-qtátááqá yúrapike aónaraa-kayukati yáama naayóbákáráq aati-aatigaráqá wakáane. yemá mi-káyúkámá Áánûqtun áaraqa wení mayai-wáyúkámá máeta yemá maami-kátáámá keqtaá timá tímikaataae. ³ anó-nako, miráitaq kegáráq kemá maami-kátáámá agamá enôpaq yuwánáae téq kêtune. maami-máqte-qtátááqtbámá áaimma ítátukaune. íbêqa kemá arupú umá agatáunamanibo miráuma áqnáabaq-kanaarake iráinikaa uráiyé. ⁴ miráinaa emá ítama arutánóne min-áimmá emmá aráátíyamma minná áraine.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma Yóáanema pááq íniqtaba Tékáráiyamma timá ámikaiye.

⁵ Êrôtima Yúria-marukaq kínima mái-kanaaraqa mórama monoq-náqá máqe uráimma min-nákóní áwíqa Tékáráiyae. wemá Ábááíyan-annabike monoq náqiyé. ánáakoma Êronin-annabikemma min-ínikón awíqa Irítabetie. ⁶ yenákámá Áánûqtuni aúrakaqa íráqôniq urááye. yenákámá máqten-amaanaimma waréta uyátárai-nakoni áama kéwaraayanaboana yepímmá otaa-qtátááqá íma wáqe-uráiyé. ⁷ miráimanibo yenákámá mórama iyápóma íma ákáraaye. Irítabetima iyápóma íma kanaaráq marákáitata yenákámá araaqná anónuqma kamáguraaye.

⁸ Tékáráíyan-anna-wayukama mayáíratáá owana Tékáráiyama Áánûqtuni aúbáq monoq-máyáímá matáiyé. ⁹ anó-monoq-wayukati yáaimma waraíkáae téta Tékáráiyamma awaaméqá umáketa weqtábá uyátárai-nakoni aokaq-náupáqá uténa átê-kuyumma i-qtátááqá agamá ákûq íkáae.

¹⁰ agamá ákûq-umumma í-kánáaráqá mi táoqa taíbaq Íbaru-wayukama máápaq áikuteta nunamummá kéteta máqe-uráae. ¹¹ ániibo Tékáráiyama aónaimma uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma agamá ákûq iyáárégóni ayáánurapaq itó-uma máqe-uráiyé. ¹² Tékáráiyama kaqtó-naqa aónatuwena iyánáaq umárena ikatíq uráimanibo ¹³ kaqtó-nakoma Tékáráiyamma timá ámikaiye: “Tékáráiyao, emá ikatíq íuwo. Áánûqtuma ení nunamummá ítátukaiye. enánáakoma Irítabetima iyápóma inaamaímá marakániye. ániibo emá min-íyápógóni áwíqa Yóáane té yamámiyo. ¹⁴ enáyakoma íráqôniq umá wáinaa amuqá maránóne. netuqyaa-káyúkámá wemá pááq í-nayaba yimuqá maránóne. ¹⁵ uyátárai-nakoni aúrakaqa anón-awíqa wániye. ániibo wemá wááéni-nokaraq akoqnáá-nokaraqá íma nániye. ániibo wemá anóni áyaqnobaqo márainanama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wepímmá ógiraniye. ¹⁶ wemá taíbaq Íbaru-wayukama mamá yirummá waeráiyana yeqtí uyátárai-naqa Áánûqtunopataa yauwéqma yíwíqme íniye. ¹⁷ wemá Áánûqtuni watáagaraq mamá wéna wení akoqnááma mamána Iráiyaraa umá mamá wínimma Áánûqtuni naayóbáq-ámúné-nákáá umá mániye. wemá anóboyugaraq yeqtí yiráabitigaraq yíwíqmena mórabí máá áikuiniye. Áánûqtuni aammá íma wáráiya-kayukama yeqtí yúyánámmá mamá waeráinata yemá keqnáámmá mamá yokaa umáyíkarainana Ítuma kumíniye.”

18 Tékáráiyama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “kemá náaraq ínaraq maamin-áímmá áraíne téq itánúnô? kemá anónuqma kamágúnana ketináakogaraq araaqná kamáguraiye.” téna Tékáráiyama tiráiyé. 19 áníbo kaqtó-nakoma yauwéqma tiráiyé: “kemá Kébariomune. Áánûqtunopaq itó-uma kémaune. maamin-írâqón-áímmá wemá timátíkáitaq emmá timámena kukáunanamanibo 20 ketáama íma itáánaboana óyáukoma aráápáginaa aamá íma tinnónaboana wéqéna aamá túnnayataakoma pááq ínnaaraq wíniye.” téna kaqtó-nakoma tiráiyé.

21 aarawaamá paá Tékáráiyani awé uréta netuq-yúyánámmá ítaraae. ‘aokaq-náúpáqá nói-qtataaraq pááq uráitanawaq átáyaqa minnóbáqá máiyó?’ téta tirááe. 22 anaaékaqa Tékáráiyama máápaq yaúbarena aarawaamá aamá íma timá yíméwaniq uráiyé. miráitana paá ayáánapo awaaméqá umá watáama timá yímikaibo óyáuqa aúyakuraiye. yemá ítaraae Tékáráiyama móra óq-yataaqa aokaq-náúpáqá aónaitana óyaukoma aúyakuraiye.

23 anaaékaqa Tékáráiyani mayai-kánáámá ánatagitana wení naaópaqa yauwéqma kóuraiye. 24 anaaékaq ánáakoma Irítabetima araaqnágoma ámûkarariq urénaboana aúpáq máitana móra-tiyaapaq-wiyomma yáuraiye. 25 Irítabeti wenáúyánápímmá maará téna tiráiyé: “uyátárai-nakoma kaayoné umátikena aarawaatí yúrakaq tígae iyábá mamá paá kéumatikaiye.” téna tiráimanibo móra-inikoma iyápóma íma kanaarâq ákáin-inikomma Íbaru-wayukama wemmá timá agaerâq kákaae.

Áánûqtuni kaqtó-nakoma Ítuma pááq íniye téna Máriaamma timá ámikaiye.

26 abapaké móra-wiyokaqa Áánûqtuma kaqtó-naqa Kébariomma timákáitana móra-maruqa Kááriribaq kukáimma áwíqa Náátárêtibare. 27 mórama inaarúma áwíqa Máriaa móra-nakoma mayániye téta ataa makáan-inikonopaq kukáiyé. minnámo aúyarakaraa-nakon áwíqa Yótêbie. min-náqá Tébitin-annabikene. 28 kaqtó-naqa Áánûqtunopake Kéberiomma min-iníkonôpaq uréna tiráiyé: “kaayoné-yátááqá eté wáino. Áánûqtuma eté máena íráqô-qtataariq kéumakaiye.” téna tiráiyé. 29 Máriaama min-áímmá ítátuwaitana aúyánákómá ummaa yáguraiye. áníbo áyáqnoabaq maará téna aúyánámmá ítaraiye: “maaminnáma nóin-ainabiyo?” téna tiráiyé. 30 áníbo kaqtó-nakoma timá ámikaiye: “Máriaao, emá ikatíqa íuwo. Áánûqtuni áyákoma emmá íráqôniq kéumakaiye. 31 itaao, emá ámûkarariq uré iyápóma inaamaí marakáinónama emá áwíqa Ítue té yamámiyo. 32 wemá anó-naqa mániye. mú mikákáá anó-naqa Áánûqtuma wení áanikoe téta áwíqa yánóe. áítaubikoma Tébitiraa umá anó-kinima wemmá uyátárai-nakoma Áánûqtuma tarôq umákaniye. 33 wemá Yáakobon-anna-wayukati anó-kinima aati-aatimá mániye. miráinana wemá yabikáí-qtataaqa íma ánataniye.” téna Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé.

34 Máriaama kaqtó-nakomma maará téna timá ámikaiye: “mi-qtátááqá náaraq umáwaq pááq íniyo? kemá móra-naqa íma matáune.” téna Máriaama tiráiyé. 35 áníbo Áánûqtuni kaqtó-nakoma yauwéqma timá ámikaiye: “Áánûqtuni Aokaq-Ááqómá enámûraaq kumínana Áánûqtuni uyáta-maqma akoqnáá-yataakoma ekáq pááq íniye. miráinata min-áókáq-íyápómá anaaékaq emá marákénatama maará téta áwíqa yánóe ‘Áánûqtuni áanikoe.’ tínóe. 36 itaao, enanógaoma Irítabetima araaqná kamágimanibo áyáqnoabaq iyápóma inaamaímá matókáiyé. naayóbáqá téta ‘wemá iyápóma kanaarâq íakaniye.’ tiráámanibo íbêqa

ámûkaraq máitana abapaké móra-wiyomma kóiyé. ³⁷ Áánûqtuma kanaaráq máqte-qtataariq íniiye.

³⁸ ánibo Máriaama tiráiyé: “kemá uyátárai-nakoni mayái-ínímúne. kanaaráq Áánûqtuma kemmá emá ténnaiq umátikaniye.” téna titana Áánûqtuni kaqtó-nakoma mikáké ayuwéna kóuraiye.

Máriaama Irítabetima ko aónaraiye.

³⁹ mi-kánáaráqá Máriaama páátákáá itó-uma Yúriabaq móra-maruqa anuáráq-mapaq uráiyé. ⁴⁰ ánibo wemá Tékaráíyani naaúpaq uréna Irítabetimma áwátiraiye. ⁴¹ Irítabetima Máriaama áwátin-aimma itátuvena iyápóma Irítabetini áyaqnoqbaq máin-iyapogoma kanageq uráiyé. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Irítabetimma ógikaitanaboana ⁴² anókaq ááyama tiráiyé: “máqte-noiiniti aúkáapikemma emmá Áánûqtuma awaaméqá umákéna awíkaiita min-iyápómá marákánónama wemmá Áánûqtuma awaaméqá umákéna awíkaiye! ⁴³ kemá nôraq uráunanawaq ketí uyátárai-nakoni anóama ketôpaqa iráiyô? ⁴⁴ taákoma emá tíwáténnama kéitaitana tíyáqnoqbaq iyápóma mái-waigoma amuqá maréna kanageq uráiyé. ⁴⁵ uyátarai-nakoni watáama emmá tímá ámikain-aimma áraimma pááq íniqtaba itáiq-itaiq ínónaboana emá amuqá kémaraane.” téna Irítabetima mirá tiráiyé.

Máriaani imá

⁴⁶ maamin-imá Máriaama maará tiráiyé: “kemá ketirupikémmá uyátárai-nakon áwíqa mûte kéyayune.

⁴⁷ Áánûqtuma wemá kemmá mamá paá kéumatikaiye. weqtábábóana tirun-íyápógómá amuqá kémaraiye.

⁴⁸ kemá paá wení mayái ínímánibo wemá keqtábá aákaq matokáiyé.

⁴⁹ kekáqá anó-qtataaqa uyátá-maqma tarôq uráipoata máqte-marabi-kayukama maa-kánáaráké yemá keqtábámá téta

‘Áánûqtuma awaaméqá umákéna awíkaiye.’
téta tínóe.

Áánûqtuma wenáwíkoma aokaríq kéiyé.

⁵⁰ yemá náayubi weqtábá ikatíqa móra-wayukati-kanaagaraq káqo-kayukati kanaayábágaráq kéo-kayukama yemmá wemá arummá kéumayikaiye.

⁵¹ wemá wení akoqnáá-ayaamma arúqtuwena waayúkama yetí yúma mamá kéuyeta mirá onaae teq-qtátáákáráq wemá mamá pípèban umátuwaniye.

⁵² kateko-yáináí-nákáá umá kíni-kayukama yetí akoqnáágaraq náápaakaraq-yibiqtatama mamá paábaq yukéna káqomma paá-wayukama yemmá mûte yaútaiye.

⁵³ ánibo yáyaba kéo-kayukama wemá mamá íráqô-qtataaqnapo.

maqmá ógikaimanibo
 taíbaq-otamma makáa-kayukama
 yeti iyáápima móra-yataaqa íma yiména
 timá yíkaraiye. ⁵⁴ ketáái títaubikokaq wemá timá
 akoqnáa umákaimma

Áánûqtu paá matokáine.

Ítiráaeoma wení kaqtó-nakoma naayóbáqá
 áwáqnaa uréna

⁵⁵ Áabaraakaraq wenánnágáráq
 arummá umáyikena minnáyaba
 aati-aatimá auyánámmá ítame utáine.”

téna Máriaama ibí tiráiyé. ⁵⁶ Máriaama Irítabetite kaumo-wíyómmá máqena
 anaáékaqa wenamáapaq yauwéqma kóuráiyé.

Irítabetima Yóáanemma marákáiyé.

⁵⁷ Irítabetima iyápó marakáni-kanaama yáwitana iyápóma inaamaí
 marákáiyé. ⁵⁸ Irítabetin-anna-wayukagaraq móra-marukaq-wayukagaraq
 uyátárai-nakoma Irítabetimma nórabi umákái-qtataaqtaba ítátuweta yimuqá
 marákáraae.

⁵⁹ Áánûqtuni waayúkati yáaimma waréta abapaké kaumo-kánáaráqá
 min-iyápógóni áuma karánéta urááe. min-iyápógóni áwíqa aboán áwíkaq
 “Tékáráiyae” téta áwíqa yamámineta uráamanibo ⁶⁰ min-iyápógóni anóama
 téna “ímiye.” tiráiyé. “ketáámá Yóáane tétaa áwíqa yamámenunatae.” téna
 tiráiyé. ⁶¹ ániibo waayúkama tirááe: “mórama maamirán-áwíqá enawaammá
 íma wáiyé.” téta tirááe. ⁶² mirá-timatuweta Tékáráiyama íma kanaaráq
 aamá titatabóata yemá awaaméqá iyáánapo umátuweta aboámmá ítama
 aónaraae. ‘nóin-awiraq maamin-iyápógómmá yamáminono?’ téta tirááe.
⁶³ ániibo Tékáráiyama aúba agayaí-yátááqá ítama maténa maará téna agatáiyé:
 “min-iyápógóni áwíqa Yóáane.” titata yemá iyánaaq urááe. ⁶⁴ ániibo é mikáq
 Tékáráiyama aamá keqnáámá áaimma átama kétena Áánûqtuni áwíqa múte
 yaútaiye. ⁶⁵ miráitata máqtemma wení móra-marukaq-wayukama ikatíq urááe.
 ániibo mi máqte-qtataaq páaq i-wáígóni watáagoma Yúríabaqa anuáráaq-
 marupakaraq wéyáwé uráiyé. ⁶⁶ máqte-kayukama maami-kátáámá ítaa-
 kayukama íyaqnoabaq netuq-yúyánámmá ítéta maará-tiraae: “anaaékaqa
 maan-iyápógómá náaraq umáwaq mániyo?” téta tirááe. ániibo uyátárai-nakoni
 akoqnáama wepí wáitataboata máqte-kayukama ítaraae.

Tékáráiyani imá

⁶⁷ min-iyápógóni aboámá Tékáráiyama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá
 ógikaitanaboana amunémá kuténa tiráiyé:

⁶⁸ “ketáámá anómma uyátárai-naqa Íbaru-wayukati Áánûqtuma
 wenáwíqa múte yauyónátae.

wemá wení waayúkama yíwáqnaa kéena
 mamá paá kéumayikaiye.

⁶⁹ móra-nakoma akoqnáa umá
 ketáái kúmiq-yataaqa mamá
 paábaq yuwánéna kukáiyé.

min-náqá wemá Áánûqtuni kaqtó-naqa Tébitin-annabike náqiyé. naayóbáqá

⁷⁰ Áánûqtuni aokaq-ámúné-wáyúkati yáanapo

minnáyaba Áánûqtu mirá-tiraine.

⁷¹ ketáái namuro-wáyúkagáráq
yaímma íyamma umátíkáa-kayukagaraq
yetí akoqnáábikema keqtáámá mamá
paábaq tiyuwánitae.

téna tímá akoqnáá uráine.

⁷² ketáái títaubikoqtaba arummá umáyikena
wení anón-anon-aimma tímá yarúmakaiqtabama
'aákaq maranúne' téna Áánûqtuma tiráine.

⁷³⁻⁷⁴ ketáái namuro-wáyúkábíkémá mamá
paá umátikenataa túwaaq
tuqmá mái-aimma akoqnáá umá

ketáái tíbaubikomma Áabaraamma tímá ámikaiye.
wemá paá tiyúwáitaqtaa wení mayáímá kémayetaa
ketáámá weqtábá ikatíqa íma éta
tirummá kámunanataa

⁷⁵ wemá ketáái kateko-ámmá awítíkaraitaqtaa
wenáurakaqa arupú umátaa

ketáái túwarauna-kanaaraqtaama kémaunatae.

⁷⁶ ánibo emá ketí pááqyan-iyapoma eqtábámá
'mú mikákáá anón-naqa

Áánûqtuma wení amuné-naré' téta tínoe.

anómma uyátárai-nakoni aakaqá
emá áqnáabaq kéoe.

wení aammá mamá yokaa kéumake

⁷⁷ wení waayúkama tímá yíminata

náayuwabi uyátárai-nakoma

yetí kúmiq-yataaqa mamá

paábaq kéyuwena awikátuwainayuma

yemá yetí kúmiq-yataapikemma atóbanoe.

⁷⁸ ketáái Áánûqtuma keqtáámá
arummá kéumatikenata kaayoné kéieye.

wemá keqtáyábá atóbaigae téna miráurái-waigoma aabaúmá utaréna
kamá tágainikaa umá

⁷⁹ ketááráqá Áánûqtuni márûpake

ómmá kamá kétagaiye.

náayuwabi íbêqa puí-yátáákóní

amakaq máawana

Áánûqtuni márûpake ókómá

kamá kétagainata

yemá kanaarâq káoneta

kaayoné-ákâq kanaarâq uréire ínoe."

téna Tékaráiyama tiráieye.

⁸⁰ anaaékaqa min-íyápógómá anómma aúkitana wení aúgaraq arun-
íyápógárâq akoqnáá urááye. ánibo Yóáanema waayúkama íma máa-kaqmaapaq
máqena abarokâq Ítiráaeo-wayukati yúrikaq pááq umá íráieye.

2

Máriaama Ítumma marákáraiye.

¹ mi-kánááráqá Títáa Ogaátatima móra ámán-aimma maréna máqte-kayukama yorau téta yíwíqa agayaikaee tiráiyé. ² minnáma áqnáaba-kanaama yíwíqa matáamma mi-kánááráqá Kiríniatima anó-kamaani-naqa Tíriabaqa máqeyraiye. ³ miráitata máqtemma aarawaamá yeqtí márúpaq wéyáwé uréta yíwíqa mayánéta urááe.

⁴ Yótêbima Tébitini móra-annabike móra-naaemiye. miráitana Yótêbima Náátárêtibake Kááiriri-maruqa yuwéna Yúriabaq Tébitini márúpaq Béqtaremubaqa uráiyé. ⁵ ánáakoma Máriaama ámúkarag máitata wetê kóuraaye. ⁶ yenákmá mi-márúpáq paá máyana Máriaama iyápo akáni-kanaama páaq uráiyé. ⁷ ánibo purumakaakóni náupaqa Máriaama áqnáabaq-iyapoma inaamaímá marákátuwena tabarááberake múqmútuwena purumakaakóni aáwaq-ketibi ákáráiyé. minná waayúkama ópake ya wái-námmá netuq-wáyúkámá ógikuraawanaboana yenákatí waíyóya-namma íma wáqeyraiye.

kaqtó-wayukama tipi-tipi-kawaa-wayukama timá yímikaee.

⁸ mi-náúkápáqá yaímma tipi-tipi-kawaa-wayukama anó-marukoni áwábaq máeta nokáamma yeqtí tipi-típiraq kawáa umátuweta máqeyraae. ⁹ ánibo mórama uyátárai-nakoni kaqtó-naqa yeqtópaq kúmitana uyátárai-nakoni tágama-yataakoma yekáqá tágaitata yemá ikatíq uráamanibo ¹⁰ kaqtó-nakoma timá yímikáiyé: “keráwáqá ikatíqá íoro. itáaro. kemá keráwáqápaq áté-wataama maméq kéyunaboana wemá mamá máqte-kayukabima yimuqá marániye. ¹¹ minókáammá Tébitini márúkaqa móra-inikoma iyápo má marákáraiye. minnáma yauwéqma keráwáqá tiwiráí-naré. wemá Káriqtoma uyátárai-nare. ¹² ánibo keráwáqá min-iyápo má aónanon-awaameqa maará íniye. minná keráwáqá aónáiyama min-iyápo má tabaráábebi múqmúyakaawana purumakaakóni aáwaq-tapepi waguréna máiyé.” téna tiráiyé.

¹³ kaqtó-nakoma mirá-timatuwaitata páátákáa taibaq kaqtó-wayukama Áánûqtunopake páaq uréta wágaábaq máqei kaqtó-nakote ku máqeyraae. ánibo yemá Áánûqtuni áwíqa múte yauyéta ibí maará-tiraae:

¹⁴ “Áánûqtuma mú mikákáa uyáta-maqma

anó-naapaakaraq wenáwíqa anókaq múte yaúyoro. ánibo maa-marábí-káyúkáyábá Áánûqtuma amuqá kémaqyikaipoana kaayoné-yátááqá yeráwátê waíno.”

téta tirááe.

kawáa-wáyúkámá Ítumma ko aónaraae.

¹⁵ yemá kaqtó-wayukama iyuwéta yauwéqma Áánûqtuni márúpaq kówata tipi-tipi-kawaa-wayukama maará-tiraae: “uyátárai-nakoma timá tími-qtataaq páaq i-qtátááqá Béqtaremubaq uréta aónanunatae.” téta tirááe. ¹⁶ mirá-timatuweta yemá páátákáa kóuraae. ánibo yemá ko aónaamma Máriaayaa Yótêbima máyana iyápo má purumakaakóni aáwaq-tapepi waguré máqeyraiye. ¹⁷ ánibo yemá min-iyápo má ko aónatuweta yemá Áánûqtuni kaqtó-nakoma min-iyápo yábá timá yímín-aimma tirááe. ¹⁸ tipi-tipi-kawaa-wayukama ten-áímmá máqtemma náayuwabi itáa-kayukama yemá minnáyaba yúyánámmá itaraae. ¹⁹ yúyánámmá

ítaraamanibo Máriaama máqtemmo ten-áímmá ítama arunóbátáá maréna netuq-áúyánámmá ítama aákaq maréna máqe-uraiye. ²⁰ anaaékaqa tipi-típi-kawaa-wayukama yauwéqma kóureta máqtemma ítéta aónaa-qtataaqtaba Áánûqtun áwîqa íbî múte yaútaae. kaqtó-nakoma timá yími-qtataaqa miráuma pááq uráiyé.

yemá Ítumma áwîqa yamámikaae.

²¹ anaaékaqa abapaké kaumo-kánáámá yáwitata min-iyápógóní áúma kégaréta áwîqa 'Ítue' téta yamá ámikaae. Ítuma íma pááq uréna anóni áyáqnobaq máitana kaqtó-nakoma min-áwîqá yaráine.

Tímioniyaa Áánaama Ítumma anó-monoq-naupaq aónaraaye.

²² anóakaraq wení iyápógaraq mamá íráqôniq umá aúgen-augen í-kánáámá ánatagitata miráuma Mótetini ámáan-aikoma tiráiniq umátuweta anóayaa aboámá Yérútáárebaq min-iyápómá uyátárai-nakomma amíyéta awíqmeta urááye. ²³ uyátárai-nakoni ámáan-aipima agamatán-áikómá mirá-uráiyé: "áqnáabaq-iyapoma inaamaímá marakéqa minná máqtemma uyátárai-nakomma anóayaa aboámá ámetao." téna ámáan-aikoma tiráine. ²⁴ yenákágáráqá anó-monoq-nakomma amí-yátááqá amíyéta urááyamma miráuma uyátárai-nakoni ámáan-aikoma maará-tiraine: "kaayaqá anómma máaraa-numawabi káqomma kaayaqá ápôq-numaratama mamé yíno." téna ámáan-aiko tiráine.

²⁵ ánibo móra-naqa Yérútáárebaq máqe-uraimma áwîqa Tímionie. wemá arupú-napoana Áánûqtaba áaqa kéikatenapoana wemá Ítiráaeo-wayukama atóba iyaba awé urái-naqiye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wetê máena ²⁶ min-Áágómá wemmá timá akoqnáá umá ámikaiye: "Metáiyama uyátárai-nakoma timákáanana wíniye téna timá akoqnáá uráuna-naqa ení puínóna-kanaama íma pááq uráina wemmá aónainone." téna tiráine. ²⁷ miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Tímionimma timákáitana anó-monoq-naupaq uyábékaiye. ánibo Ítumma anóayaa aboámá awíqmeta ámáan-aikoma ti-qtátááríq iyéta óyana ²⁸ Tímionima Ítumma awíqtokena Áánûqtuni áwîqa múte kényauyena maará-tiraiye:

²⁹ "uyátárai-nako, emá timá akoqnáá umákaana-aimma paá matokétaa íbêqa kemmá ení kaqtó-naqa tiyúwénaq kemá timuqá kémareq púyono.

³⁰ ketí túrapike atóbamatikai-yataaqa

³¹ máqte-marabi-kayukayopaq emá mamá yokaa óna-naqa íbêqa kemá káonaune.

³² uyátárai-nako, maami atóbamatikai-naqa emá mamá yokaa ónama ókóráá kamá tágama Yéqtaaeo-wayukayaba ení aammá kényiraatena ení-wayukama Ítiráaeo-wayukama anón-awíqa kényimiye." téna Tímioni tiráiyé.

³³ Ítumma aboáyáá anóama Tímionimma tin-áíqtábá iyánaaq urááye. ³⁴ ánibo Tímionimma yemmá íráqôniq kéumayikena min-iyápógóní anóama Máriaamma maará téna timá ámikaiye: "taíbaq Ítiráaeo-wayukayaba yíkama ánatanoqtabagaraq paá yiwiréta ínóqtabagaraq Áánûqtuma maamin-iyápómá awaaméqá umákana

awíkaiye. wemá Áánûqtuni awaaméqá mánipoata taíbaq-wayukama wemmá áyóqa ayéta ³⁵ aúpáq-yúyánámmá abarokáq pááq íniye. áníbo mórama tokóru-yakaa-pugoma aru-qtátááqá ení ámáabopi agaibániye.” téna Timionima Máriaamma tímá ámikaiye.

³⁶ mórama Áánûqtuni amuné-ínímmá máqe-uraimma áwíqa Áánaae. wemá araaqnáe. naayóbáqá waamá maténa abapaké kaayaq-káritimáátimá awaikóte máqe-uraiye. ³⁷ anaaékaqa awaikómá pukitana ketoqá paá máqe-uraiye. áníbo abapaké kaumogáráq kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima yáuraiye. miráitana min-árááqnágómá anó-monoq-naupaqa íma awikátuwena wéwaine. wemá aáwaqa awetá-urena nunamummá kétena Áánûqtuni áwíqa wágáagaraq nokáákaraqa múte yayuwéwaine. ³⁸ mi-kánááráqá Áánaagaraq waaqókáq íréna Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ tiráíye. anaaékaq mi-káyúkámá Yérútáárebaq awé uráíyana yawuwéqma yiwiráníqtaba yemmá min-íyápóyábá tímá yímikaiye.

Yótêbima Náátárêtibaq yawuwéqma uráíye.

³⁹ yemá máqte-qtataaqa uyátárai-nakoni ámáan-aikoma tiráiniq umá ánatatuweta kanaaráq yawuwéqma Kááriribaq yeqtí naaópaqa Náátárêtibaq kóuraae. ⁴⁰ mikáqá min-íyápógómá anómma aurena akoqnáá ínena uráíye. wemá itaí-yátááqá wepímmá ógikaitana wemmá Áánûqtuma amuqá marákáraiye.

Ítuma yuwaaqnogoma anó-monoq-naupaq uráíye.

⁴¹ Ítumma anóayaa aboámá aati-aati-káritimáátíráqá Yérútáárebaq utéta aokaq-kánáámá kótámaki-kanaae te-kánáámá aónéwaoyane. ⁴² Ítuma yuwaaqnogoma wení karitimaatimá tiyááka umá kaayapóana wegáráq aokaq-kánáágóní áaimma waréta Yérútáárebaq utááe. ⁴³ anaaékaqa kótámaki-kanaama ánatagitata yawuwéqma kóuraamanibo min-íyápómá Ítuma paá Yérútáárebaq máqe-uraiye. áníbo anóayaa aboámá paá Yérútáárebaq Ítuma máiqtabama íaonaraaye. ⁴⁴ anóayaa aboámá téta káqo-kayukate uréire kéiyaa téta tiráíye. miráitata anóayaa aboámá móra-wagaama uréire umá yeqtí aanábóyóparabi móra-marukaq-wayukayopaqa abáá uráíye. ⁴⁵ anóayaa aboámá abáá óyamanibo íaonaraaye. miráitata Yérútáárebaq yawuwéqma uréta Ítumma abáá uráíye. ⁴⁶ yenákámá abáá kéoyana kaumo-kánáámá yáwitata anaaékaqa aónáayamma anó-monoq-naupaq yirááti-wayukati aúkáapi máqe-uraiye. áníbo Ítuma aamá temmá kéitena yemmá anónnáma yawuwéqma yekáráq ítama aónaraiye. ⁴⁷ Ítun áama kéiteta yemá Ítuni itaí-yátááqtabámá wemmá aamá itáawana yawuwéqma tin-áitábágáráqá ítama iyánáaq urááe. ⁴⁸ áníbo anóayaa aboámá Ítumma aónatuweta anómma iyánáaq uráíye. anóama Ítumma tímá ámikaiye: “ketáaniko, emá nòraq itaawáq kekárátámá mirá kéumatikaano? enabote kekárátámá anómma umaayágitaka kerátámá eqtábá abáámá kéuye.” téna Ítumma anóama tiráíye. ⁴⁹ miráímanibo Ítuma yawuwéqma maará téna tímá yímikaiye: “kenákámá nòraq itakawáq keqtábámá tibáá kéoyo? aqá kemá ketiboní naaúpaqo mánunayabama kenákámá íyaq itaraayo?” téna Ítuma tiráíye. ⁵⁰ ááqibo Ítuma min-áímmá tiqtábámá anóayaa aboámá áaimma íma ítama arútaraiye.

⁵¹ ánibo Ítuma anóayaa aboátê kóureta Náátárêtibaq uréta aati-aatimá Ítuma anóayaa aboátí yáama wakáiyē. wēnanóama aákaq íní-qtataaqa aúyánápi ma-tokáiyē. ⁵² ánibo Ítuma anómma aúkitana wení itai-yátáákógáráq wēnáuogogaraq íráqòniq urááyē. Áánùqtugaraq maa-márábiké-káyúkágáráq aónaamma íráqòniq uráiyē.

3

nommá Peraí-náqá Yóáanema aamá tiráiyē.

¹ Títaama Táíbiriati tiyááka umá móra-tiyaapaq-karitimaatimo kéimma Pótiátí Pááiratima Yúria-wayukati anó-kamaani-naqa máqe-uráiyē. ánibo mi-kánááráqá Érótima anó-kinima Kááriribaq máqe-uráiyē. ánibo ábákoma Píripima Itúria-marupakaraq Térékónáitibakaraq anó-kawaama máqe-uráiyē. Aráiténiamá anó-kawaa-naqa Áábiriniq-marukaq máqe-uráiyē. ² mú mikákáá anó-monoq-nakarátama Áánatiyaa Kááyapatima máqe-uráiyē. mi-káyúkámá kawáámá máawana áraimma mi-kánááráqá Yóáanema Tékaráiyama ánikoma waayúkama íma máa-kaqmaapaqa máitana Áánùqtuni aagómá Yóáanenopaq iráiyē. ³ miráitana Yóáanema máqtemma Yótaa-nomma wáin-aukapaq uréna aarawaamá yirummá mamá waeréta nommá peraíyana Áánùqtuma yeqti kúmiq-yataaqa mamá paá umáyikaikae téna watáama mó timá yímikáiyē. ⁴ Áánùqtuni watáama amuné-náqá Áítáiyama naayóbáqá agatáima maará téna wáiyē:

“waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaqa
móra-nakoma áyama kétéiyē.

‘uyátárai-nakoni aammá yokaa oro.
aammá mamá arupú oro.

⁵ aammá kubáutainabi maqmá ógiraaro.
anumá uyátaina-maruqa mamá
márúte áráwáá oro.

kaé káina-amma mamá arupú oro.
aumáraamaq uráina-amma mamá arútáá oro.

⁶ máqte-marabi-kayukama Áánùqtuma mamá
atóbamayikani-arupu-yataaqa aónanoē.’”
téna Áítáiyama naayóbáqá agatáine.

⁷ netuqyaa-káyúkámá Yóáaneqtaba nommá pétikaikaae téta yewana Yóáanema tiráiyē: “keráwáqá táí-iraakabayaakoni áráakawaqoe. náawaq titaráq anaaékaqa áyamma í-yátááqá pááq íní-waigomma kanaaráq kótámatuweráq péqmare kónaae téraq kéoo? ⁸ keráwáqti kúmiq-yataapike tirummá abarokáq waerá íno-qtataariq oro. keráwáqá keqtúyánápi kémá ‘Áabaraama ketibotááé.’ ítero. téq áaimma átama ítero. kemá keráwáqá kétima-timune. Áánùqtuma kanaaráq maamiráin-oqtamma mamá Áabaraani iyápó-annama aúrakaniyē. ⁹ Áánùqtuni kukómá yaagóni ánúpi yokaa umá wáiyē. ítáaro. máqte-tagoma íarutama arammá iyáinatama kanaaráq mi-támá ayáama irabí agatuwánóé.” téna Yóáanema timá tága-yimikáiyē.

¹⁰ Yóáanema mirá-timatawaitata yaímma-wayukama ítama aónaraae: “ketáámá náaraq ónúntabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹¹ ánibo Yóáanema maará téna yawuwéqma timá yímikáiyē: “móra-nakoma kaayaqá kúberai-unamma makénama

kanaaráq kúberai-unamma ímo makáína-nakomma mórama amíno. ániibo móra-nakoma taíbaq-aawaqo wáinanama mamá mórai q íno.” téna tiráíye. ¹² yaímma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq nommá perainéta iréta tirááe: “yirááti-nako, ketáámá náaraq ónúnataabiyo?” téta Yóáanemma ítama aónaraae. ¹³ ániibo Yóáanema tímá yímikaiye: “móneqa ókaraq uyátá-maqma íma máyáaro.” téna Yóáanema tiráíye. ¹⁴ miráitata yaímma ááiq-i-wayukagaraq Yóáanemma ítama aónaraae: “ketáágáráqá náaraq ónúnataabiyo?” téta tirááe. ániibo Yóáanema tímá yímikaiye: “keráwáqtí náápaatabama túma íma mamá uyéraq waayúkati móneqa íma máyáaro. keráwáqá otaa-káyúkámá íma mamá yawááq-umayikeraq móneqa máyáaro. keráwáqtí meyámmá kanaaráq umá máyáaro.” téna tiráíye.

¹⁵ aarawaatí yúyánákómá itó-uma akoqnáá itata yemá íyáqnobaq maará téta yúyánámmá kóita-yaita urááe: “Yóáanema Metáiyama yauwéqmataa tiwiráí-nárábí íyabiyo?” téta tirááe. ¹⁶ miráitana Yóáanema yauwéqma tímá yímikaiye: “kemá nopí nommá péqtikanune. anaaékaqa móra-naqa yínímma wení akoqnáágoma ketí akoqnááma uyátáraiye. kemá íma íráqô-naqa máunaboaq kemá kanaaráq wení aítaiq-anaamma íma ayubónúne. wemá iragáráq Áánúqtuni Aokaq-Áágókaráq keráwáqá nommá pétkaniye. ¹⁷ wemá wení yáunapo wítima agáqtuwaniye. miráumatuwena wení wíti-naupaq wítima áikuinimanibo táíq ínnama warárima aati-aatímá káíq-kaiq in-írábí agatuwániye.” téna tiráíye.

¹⁸ Yóáanema yaímma káqon-aikaraq tímá yúyánámmá mamá itó kéena miráí-waigoma aarawaabímmá Metáíyaqtaba átê-wataama tiráíye.

Érôtima Yóáanemma ánnáma ámikaiye.

¹⁹ miráimanibo Yóáanema Érôtimma awááguraiye. yeqtí anó-kamaani-naqanibo Érôtima Erótiatikaq otaa-qtátááíriq éna ábâkoni ánáaqa kéyabitena yaímma táí-aaimma tarôq uráíye. ²⁰ miráitana Érôtima máqten-otaa-qtataariqo kéenama ókaraq uyátá-maqma anón-otaamma kuyéna Yóáanemma ánná-naupaq ákaraiye.

Yóáanema Ítumma nommá pékaraiye.

²¹ aarawaamá nommá kéberaawana Ítugaraq nommá pékaiye. ániibo Ítuma nommá pétuwena nunamummá kétena máitana Áánúqtuni márúpaq agaro uráíye. ²² Áánúqtuni Aokaq-Áágómá máaraa umá Ítuqaq kukáíye. ániibo Áánúqtunopake móra-aikoma ááyama maará-tiraiye: “emá ketáanimone. eqtábámá kemá timuqá ôriq umá kémarauene. ketíyakoma eqtábámá kanaa kéíye.” téna aagómá Áánúqtuni márúpake ááyama tiráíye.

Ítun áítaubikoni yíwíre.

²³ Ítuma wení mayaímá áaimma átáma matáima wení karitimaatímá miráuma kaumo-tiyáákámá uráíye. aarawaamá téta Ítuma Yótêbimma áanikowabiyaa téta tirááe.

²⁴ Yótêbima Érimma áanikoe.

Érima Máátáátimma áanikoe.

Máátáátima Aríbaemma áanikoe.

Aríbaema Mérekimma áanikoe.

Mérekima Yáánaimma áanikoe.

²⁵ Yáánaima Yótêbimma áanikoe.

Yótêbima Matáátiatimma áanikoe.

Matáátiatima Émotimma áanikoe.

Émotima Néamumma áanikoe.

Néamuma Étarimma ánikoe.
 Étarima Náágaemma ánikoe.
 26 Náágaema Máátimma ánikoe.
 Máátima Matáátiatimma ánikoe.
 Matáátiatima Tímíenimma ánikoe.
 Tímíenima Yótekimma ánikoe.
 Yótekima Yóramma ánikoe.
 27 Yórama Yóáánaanimma ánikoe.
 Yóáánaanima Arétamma ánikoe.
 Arétama Terúbabeomma ánikoe.
 Terúbabeoma Téyaatiomma ánikoe.
 Téyaatioma Nérimma ánikoe.
 28 Nérima Mérekimma ánikoe.
 Mérekima Áárimma ánikoe.
 Áárima Kóútaamma ánikoe.
 Kóútaama Éramaraamma ánikoe.
 29 Éramaraama Éramma ánikoe.
 Érama Yótuamma ánikoe.
 Yótuama Eriétamma ánikoe.
 Eriétama Yóraamma ánikoe.
 Yóraama Máátáátimma ánikoe.
 30 Máátáátima Aríbaemma ánikoe.
 Aríbaema Tímionimma ánikoe.
 Tímionima Yútaamma ánikoe.
 Yútaama Yótêbimma ánikoe.
 Yótêbima Yónamumma ánikoe.
 Yónamuma Irááíakimma ánikoe.
 31 Irááíakima Mériamma ánikoe.
 Mériama Ménnamma ánikoe.
 Ménnama Mátáatamma ánikoe.
 Mátáatama Nétaanimma ánikoe.
 Nétaanima Tébitimma ánikoe.
 32 Tébitima Yétimma ánikoe.
 Yétima Obétimma ánikoe.
 Obétima Póáatimma ánikoe.
 Póáatima Tárámonimma ánikoe.
 Tárámonima Náátonimma ánikoe.
 33 Náátonima Aammínataamma ánikoe.
 Aammínataama Ááraminimma ánikoe.
 Ááraminimma Ááranimma ánikoe.
 Ááranima Étaronimma ánikoe.
 Étaronima Pérêtimma ánikoe.
 Pérêtima Yútaamma ánikoe.
 34 Yútaama Yáakobomma ánikoe.
 Yáakoboma Ááítekimma ánikoe.
 Ááítekima Aabaraamma ánikoe.
 Aabaraama Téraamma ánikoe.
 Téraama Néomma ánikoe.
 35 Néoma Térúkimma ánikoe.
 Térúkima Aréumma ánikoe.
 Aréuma Apéregimma ánikoe.
 Apéregima Ébérimma ánikoe.
 Ébérima Tíraamma ánikoe.
 36 Tíraama Kénaanimma ánikoe.

Kénaanima Áárápáqáarimma áanikoe.
 Áárápáqáarima Têmimma áanikoe.
 Têmima Nóaamma áanikoe.
 Nóaama Aráámekimma áanikoe.
³⁷ Aráámekima Metúteramma áanikoe.
 Metúterama Ênôkimma áanikoe.
 Ênôkima Yérarimma áanikoe.
 Yérarima Maaérierimma áanikoe.
 Maaérierima Kénaanimma áanikoe.
³⁸ Kénaanima Ênotimma áanikoe.
 Ênotima Têtimma áanikoe.
 Têtima Áátaamma áanikoe.
 ánibo Áátaama Áánûqtumma áanikoe.

4

Tááqtaama Ítumma makáqma aónaraiye.

¹ Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Ítupimma ógikaitana Ítuma Yótaa-nopike yuwéna Aokaq-Áágómá wemmá awíqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq kóuraiye.

² mibáqá Ítuma kaayaqte-kaayaqte-tiyaaka-kanaama máitana Tááqtaama wemmá makáqma aónaraiye. ánibo mi-kánáaráqá Ítuma aáwaqa íma naráitanaboana anaaékaqa máqte-kanaama ánatagitana Ítumma áama yaráiyé.

³ ánibo Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaaráq maan-óqtákóqtábá tìnana waéqma yammá mamá aurao.” téna Tááqtaama mirá-timatuwaitana ⁴ Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timá ámikaiye: “Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá téna ‘yakómá wenamá matúq-matuq umá paá mái-auwaraimma íma amíniye.’” téna Ítuma tiráiyé.

⁵ ánibo Tááqtaama Ítumma awíqmena móra-anuma uyátárain-anuraq uténa páátákáá Ítumma máqtemma maa-marábí-márúqá aráátimatuwena ⁶ Ítumma timá ámikaiye: “máqtemma maamin-ákóqnáámá anó-awikaraq emmá aménúne. máqtemma maami-qtátááqá kennábóaq ánibo mora náawanabi aménááqa kanaaráq aménúne. ⁷ ánibo emá kekáq araayutaúmmá ayé ketíwíqa múte yaúwínaqa maaminnáma máqtemma emmá aménúne.” téna Tááqtaama tiráimanibo ⁸ Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timá ámikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá maará kétéiyé. ‘emá uyátárai-nakokaq nunamummá té wenáwíqa múte kéyauye ení Áánûqtuma wenamá wení mayáimá mayao.’” téna Ítuma tiráiyé.

⁹ mikáké Tááqtaama Ítumma awíqmena Yérútáárebaq anó-monoq-nakoni amutaq múma ákárena tiráiyé: “emá Áánûqtuni áanikoma máema kanaaráq emá maakáké yaúme méma marabí metaao. ¹⁰ Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará-tiraiye. ‘Áánûqtuma tìnata wení kaqtó-wayukama emmá kawáá umákanoe. ¹¹ ánibo yemá emmá yeqtí iyáápi yáqtokaiyana mórama óqtakoma aítaupimma íma atarániye.’ Áánûqtuni watáama agamatán-áipí kétéiyé.” téna Tááqtaama tiráiyé. ¹² Ítuma yauwéqma Tááqtaamma timámena tiráiyé: “aamá maaráuma wáiyé. ‘uyátárai-naqa ení Áánûqtumma íma makáqma aónaao.’” téna Ítuma yauwéqma tiráiyé. ¹³ ánibo Tááqtaama máqte-qtataariq umá Ítumma makáqma aónawaaena óq-taoqtaba awé uráiyé.

Ítuma Káárriri-marupaq áaimma átama mayaímá matáiyē.

¹⁴ anaaékaqa mirá-umatuwaitana Áánûqtuni Aokaq-Áágóni akoqnáaraq Ítuma yauwéqma Káárriri-marupaq iráiyē. ánibo Ítuni watáagoma máqtemma min-áúkápáq wéyáwé uráiyē. ¹⁵ aarawaatí monoq-náúpáq kéyiraatena aamá timá yímitata máqte-kayukama wenáwíqa múte yaútaae.

Náátárētibaq-wayukama Ítumma anaaémma umákaraaē.

¹⁶ Ítuma Náátárētibaq uráiyē. naayóbáqá Ítuma pááqyan-iyapoma máenama mi-márúkáq máqe-uraipoana anómma aúrrikaq uráiyē. ánibo Tabaatiráqá Ítuma monoq-náúpáq uyábékēna aati-aatimá mirá éwainiq uráiyē. Ítuma itó-urena Áánûqtuni watáama yorautínēna uráiyē. ¹⁷ ánibo yemá amuné-náqá Áítáiyani agamatá-kánnáámá Ítumma mayámíkaae. wemá aúba-wannaama agátarena agamatán-áikómá maará-tiraimma aónaraiyē:

¹⁸ “uyátárai-nakoni Aokaq-Áágómá kekáq máiyē. wemá kemmá awaaméqá umátikēna áwáyoq-wayukabi ‘Metáiyáqtaba átē-wataama mó tiyo.’ tiráiyē. ánnábi máa-kayukama yemmá watáama timá-yimeq

paábaq ayúqyikanunayaba timátíkaraiyē. yúramma karoparáina-wayuka yúramma káonaiyata

náayubi ummaa-yátááqá kémayaayuma mamá ayúqyikanunayaba

uyátárai-nakoma timátíkaraiyē. ¹⁹ minnámo pááq íni-kanaaraq uyátárai-nakoma weni waayúkama yauwéqma mamá atóbamayikani-kanaayaba abarokáq timá-yimiyo timátíkaraiyē.”

téna naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Áítáiya agatáiyē.

²⁰ Ítuma aúba-wannaama aráapatuwēna yauwéqma kawáá-náqá ámituwēna wemá yiráátinēna maraq máqe-uraiyē. ánibo máqtemma monoq-náúpáq máe-kayukama Ítumma wenamá wemmá aayoq urááē. ²¹ ánibo Ítuma mikáq áaimma átama aamá timá yímikaiyē. maará-tiraiyē: “Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá íbēqa yorautúnama abarokáq kéiyē.” téna tiráiyē.

²² mirá téna timatúwáitata yemá Ítuni áwíqa múte yauyéta Ítuma íraqôn-aimma tiqtábá yemá netuq-yúyanámmá ítēta iyánáq urááē. miráimanibo yemá tirááē: “nôraq kéiyō? maan-náqá Yótēbini áráaqa íyaq máraniyo?” téta tirááē.

²³ ánibo Ítuma maará téna timá yímikaiyē: “árainē. keráwáqá keqtábá maará tínoē. ‘tótaa-nako, enamááriq téq ónaiq umá mirá uwo. emá mirán-ááímmá Káperanabaqa tarôq ónama minná ketáámá ítarauataama emá mórai q umá maakáqá ení márúkakararaq mirá-uwo.’ téq keráwáqá tínomanibo ²⁴ kemá keráwáqá árainma kētima-timune. waayúkama yeqtí márúkake móra amuné-nákōn áama íma kéitaane. ²⁵ kemá árainurama keráwáqá kētima-timune. Íráiyani kanaaráqá taibaq keqtoq-nóinímmá Ítiráaeobaq máawata mi-kánááráqá aabayámmá aúyakitana kaumo-káritímáátígáráq móra-tiyaamma-naikama móra-wiyomma aaqá íma yuráiyē. ánibo máqten-aukapaqa anómma yáayaba urááē. ²⁶ miráimanibo mórama Ítiráaeobake-kayukayopaqa Íráiyama yíwáqnaa

iyábá íuraine. Ímiye. Áánûqtuma Íráiyamma Térabatibaq timákáitana Tááíranapaq-marupaq móra-inimma awaikómá pukitana ketoqá máin-inikonopaq uráimiye. ²⁷ miráitana Áánûqtuni amuné-náqá Iráítaani kanaarákáráqá netuqyaammá kárú-wayukama Ítiráaeobaq máqe-uraamanibo min-áúkápímmá íma móra-nakomma íraqóniq uráine. Ímiye. Néimenima Tiriabake-nakoma wenamá weni karígómá atóbamakarine.” téna Ítuma Yéqtaaeo-inikoqtaba tiráiyi. ²⁸ máqte-kayukama monoq-náúpáq máe-kayukama min-áímmá ítáama yeqtábá titatabóata anómma íyaqtaba urááe. ²⁹ páátákáá yemá Ítumma yabitimá máápaq yukááe. yeqtí mi-márúqá móra-anuraq awíqmeta min-ánúgóní ámrake áaimma átama awéqtátuwaneta uráamanibo ³⁰ weni kanaamá íma pááq uráitanaboana yeqtí aúkápíke Ítuma yúqtíyuwena kóuraiye.

Ítuma móra-nakopike táí-aagomma watukáiyi.

³¹ Ítuma Káperanabaq Kááiriri-marupaq kukéna Tabaatiráqá aarawaamá yiráátiraiye. ³² ániibo yemá Ítun ágaama tewata tébakaq-wayukama iyánaaq urááe. minnáma Ítun ágoma akoqnááma wáitataboatae. ³³ monoq-náúpáqá móra-naqa máqe-uraimma wepímmá táí-aagoma máqe-uraiye. min-nákómá anókaq ááyama tiráiyi: ³⁴ “Náátárêtibake-naqa Ítuo, emá nóinawaq mayánêq ketááyôpaqa iráánô? keqtáámá mamá táíq umátikanetaawaq iráánô? kemá eqtábámá kéitaune. emá Áánûqtuni aokaq-náqóne.” téna táí-aagoma wepí mái-nakoma tiráiyi. ³⁵ miráitana Ítuma táí-aagomma awáágéna tiráiyi: “emá paátí mááo. min-nákónôpakemma yuwé kóaa.” téna tiráiyi. ániibo mi-tái-áágómá min-náqá yaúma waayúka aúkáapi iyaabóma marabí yubámmarena min-náqá ayuwéna íma mamá táíq umákaraiye. ³⁶ minnáyaba máqte-kayukama iyánaaq urááe. ániibo yeiyáá maará-tiraae: “maaminnáma nóikaan-ainabiyo? miráuma náápaakaraq akoqnáágarq wái-nakoma táí-aagoqtaba watáama tináíkáán-áímmá kêtítata táí-aagoma waayúkama iyuwéta kégoe.” téta tirááe. ³⁷ miráitana Ítuma tarôq i-qtátááqtábámá watáagoma min-áúkápáqá máqte-marupaq wéyáwé uráiyi.

Pítaamma aítáako-araaqnama Ítuma mamá íraqóniq umákaraiye.

³⁸ Ítuma mi-mónóq-námmá yuwéna itó-uma Tááímonini naaúpaq uyábékaiye. Tááímonimma aítáako-araaqnagoma kokoq yámma karímá ákaraiye. ániibo Ítuqtaba áwáqnaa íkáe téta ááyaraae. ³⁹ miráipoana Ítuma min-arááqnágóní amakaq ko itó-urena mi-karígómá awááguraiye. ániibo mi-kókóq yákoma ayúkaiye. miráitana min-arááqnágómá páátákáá mikáq itó-urena yeqtí aáwaqa yokaa umáyíkaraiye.

Ítuma netuqyaa-káyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

⁴⁰ aabaúmá kuperané kéitana Tabaqtimá ánatagitana waayúkama yeqtí aanábómá ókon-oko-karima máyáa-kayukama Ítunopataa yiwíqmeta irááe. ániibo Ítuma máqte-kayukama mórá-mora-yuma yemmá yínêkuyena keqnáámmá mamá atóbamayikaraiye. ⁴¹ táí-aagoma máqte-kayukama iyuwéta kóuraae. ániibo mi-tái-áágómá maará téta ááyama tirááe: “emá Áánûqtumma ánikomone.” téta tirááe. mirá-tiraamanibo Ítuma Metáíya máenaboana yiwáágéna íma iyúwáitata aamá tirááe.

Ítuma Yúria-marupaq Áánûqtuni átê-wataama kétena yiráátiraiye.

⁴² aabáyaanapimma nokáápaq yaúbatuwena mi-márúqá yuwéna móra-
 aukapaqa waayúkama íma máa-kaqmaapaqa nunamummá tínéna kóuraiye.
 ánibo aarawaamá aónatuweta wenôpaq urááe. ánibo Ítuma iyuwéna kóiyabae
 téta yáqtotoq uráámanibo ⁴³ Ítuma timá yímikaiye: “kemá Áánûqtuma yabíkái-
 maruqtaba átê-wataama kétima-timeq káqo-marupakaraq mó timá-yimenaq
 kéune. Áánûqtuma maaminnáyaba timátikaraiye.” téna Ítuma timá yímikaiye.
⁴⁴ ánibo Ítuma Yúria-wayukati monoq-náúpáq watáama timá yímikaiye.

5

Ítuma titana Pítaama netuqyaa-nóyááqá yaráye.

¹ móra-taoqa Kénétáaretiqa nokaayúkoní kegébabaqa Ítuma itó-uma máitata
 taíbaq-wayukama Áánûqtuni watáama itánéta ikúma yageq-yageq urááe. ² Ítuma
 aónaimma kaayaqá pááqyamma únópi-káárérátá únókóni áwábaq wáitana
 aónaraiye. ánibo noyááqa yái-wáyúkamá únópi-káárémá yuwéna kúqômma tete
 urááe. ³ Ítuma móra-unopi-kaarebi uyátáramma minná Tááímoni Pítaani únópi-
 kááre. ánibo Ítuma Tááímoniqtaba ‘únópi-káárémá pááqyamma awétáme nékaka
 mó maraa’ tiráye. ánibo Ítuma únópi-káárébi uyátáma máena aarawaamá
 watáama timá yímikaiye.

⁴ miráumatuwena Ítuma watáama timá yímituwena anaaékaqa Tááímonimma
 timá ámikaiye: “únópi-káárémá yabitimáe non-aúkáapi uré kúqômma
 yúwénana kumínaa noyááqa yaa.” téna Ítuma Tááímoniqtaba tiráye.
⁵ Tááímonima yauwéqma tiráye: “íbêq-nokaamma ketáá máqtemma kamáa
 kaetaa noyááqamaa únataamanibo mórama noyááqa íma yaráunataae.
 miráimanibo emá ténaboq kemá kúqômma yúwáánana kumíniye.” téna tiráye.
⁶ yemá miráumatuweta taíbaq netuqyaa-nóyááqá aúyaqma yáqtóráawana
 kúqômma ummaa yamá yararáné uráye. ⁷ miráitata yemá yáimma yeqtí
 aanábómá móra-unopi-kaarebi máe-kayukama tíwáqnaa igáae téta yáayaraae.
 ánibo yemá iréta noyááqa mamá kaayaq-únópi-káárégómmá maqmá ógikaae.
 ánibo mi-kááyáq-únópi-káárégórátámá ummaa yamá únópi kumá yuberáyeta
 urááye. ⁸ Tááímoni Pítaama miráimma aónatuwena Ítuni aítaupi araayutaúmmá
 aténa maará-tiraiye: “uyátárai-nako, emá kemmá tiyuwé kóaa. kemá kúmiq-
 naqune.” téna tiráye. ⁹ Tááímonima aónaimma máqtemma maami-nóyááqá
 yáqtóráataba aónawaena ikatíq uráye. ánibo yáimma-wayukama weté máqeo-
 kayukagaraq ikatíq urááe. ¹⁰ kaayaqá Yéberimma áanikoratama Yémityiaa
 Yóáanema yenákmá Tááímonimma ábárawaoboata yenákgáráqá iyánáq
 urááye. ánibo Ítuma Tááímonimma maará téna timá ámikaiye: “emá ikatíq íuwo.
 anaaékaqa emá waayúkama yáqtorainone.” téna Ítuma tiráye. ¹¹ mikáké yemá
 únópi-káárémá yabitimá áwábaq má kémareta yemá máqte-qtataqa kéyuweta
 Ítuni anaaé wakáae.

mórama kárú-naqa Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹² Ítuma móra-marukaq máitana móra-naqa máqe-uraimma kárú-karigoma
 áúnobaq ógikai-nare. min-nákómá Ítumma aónatuwena óipake araayutaúmmá
 aténa nunamupí maará téna tiráye: “uyátárai-nako, kanaaráq emmá
 akáinaama ketí karímá kanaaráq mamá atóbamatikanone.” téna kárú-nakoma
 tiráye. ¹³ Ítuma ayáamma árútukena ánêkuyena tiráye: “kemmá tikáye. emá

atóbagaao.” téna Ítuma tiráiyē. páátákáá é mikáq kárú-karigoma ánatamakaraiye. ¹⁴ ániḅo Ítuma akoqnáá-aimma timá-amena tiráiyē: “móra-nakomma íma timá-amiyo. ímiye. emá uré anó-monoq-nakomma enáúma mó-araate Áánûqtukaq nai-wámmá mó agamá ákûq uwo. miráuma Mótetimo tiráiniq uwo. miráinata waayúkama mikáq aónaaro ení karímá ánatagiye.” téta tinoé téna Ítuma tiráiyē. ¹⁵ miráitana Ítuma máqten-awaameq-yataariq ináikómá ókaraq wéyáwé uráiyē. miráitata netuqyaa-káyúkámá Ítun áama yama kéitaawana karímá mamá atóbamayikaraiye. ¹⁶ miráimanibo anaaékaqa aati-aatimá Ítuma waayúka íma máa-kaqmaapaq uréna nunamummá mó téwae kéiyē.

móra-naqa áí-ayaamma táíq i-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹⁷ móra-taoqa Ítuma máena aarawaamá kéyiraatitata yaímma Pérati-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq maraq máqe-uraae. yemá máqten-aukapaqa Kááribakemma Yúriabakemma Yérútáárebakekaraq yama áikutaae. ániḅo uyátárai-nakoni akoqnáágoma kari-wáyúkámá mamá atóbaikaee téna Ítupi wáqe-uraiye. ¹⁸ ániḅo yaímma-wayukama móra-naqa kúkutaaraq yaaguyaqméta irááe. min-nákóni ayááqtákoma aráákaguraiye. yemá min-náqá yaagumé naaúpaq utéta Ítun-amakaq maránéta urááe. ¹⁹ aarawaamá taíbaq aammá aúyakowata kari-náqá maméta Ítunopaq uínón-amma íma wáqe-uraiye. miráitata yemá naaúpaq utéta naanamubiké mú-kapotaraae. ániḅo mi-kárináqá kúkutaaraq wayákareta aarawaatí aúkáapi múte yaagumá Ítuni aúbáq makááe. ²⁰ Ítuma yeqtí yirummá améta yikái-yátááqá aónawaena tiráiyē: “ketí aanábógô, kemá ení kúmiq-yataaqa paábaq matukáune.” téna Ítuma tiráiyē. ²¹ yemá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq yeiyáá netuq-áímmá téta maará-tiraae: “maamin-náqá náawawaq wemá Áánûqtumma maamin-ákáyáámmá kétimakaiyo? móra-nakoma íma umaataráipoana kanaaráq íma kúmiq-yataaqa matuwániye. wé minná Áánûqtu wenamá wení mayáimíye.” téta tirááe. ²² Ítuma mi-káyúkátí yúyánápímmá aónatuwenaboana wemá yawuwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá nõraq itaráq tíyaqnoabaqa táituyanamma móite-maite kéoo? ²³ nõin-ainaq tenúnô? ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paá umátukaune’ ténú kemá téq ‘emá itó-uma kóaa’ tenúnô? ²⁴ miráinaq keráwáqá itaígáae téq kétune. maa-márábímmá Waayúkagoni Áráaqa náápaamma matokáipoana wemá kanaaráq kúmiq-yataaqa mamá paá íniye.” téna Ítuma wenamááríq wetábá tiráiyē. miráitana min-ayááqtámô aráákagiginaqoqtaḅa Ítuma maará téna tiráiyē: “kemá emmá kétimamune. emá itó é ení kúkutaayagaraq mamé ení naaúpaq kóaa.” téna Ítuma tiráiyē. ²⁵ miráitana min-ayááqtámô aráákaginaqoma aarawaatí yúrakagaq páátákáá itó-uraiye. ániḅo kúkutaayama waguréna máqeimma yawátámena wení naaúpaq kégoena Áánûqtuni áwíqqa múte yaútaiye. ²⁶ ániḅo máqte-kayukama iyánáaq urááe. yemá Áánûqtuni áwíqqa múte kéyauyeta yeqtí íyakoma iyánáaq kéitata maará-tiraae: “íbèqa ketáámá óq-yataaqa kateko-yátááqá aónáunataae.” téta tirááe.

Ítuma Aríbaemma ááyaraiye.

²⁷ anaaékaqa Ítuma kéwana aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa máyáinakoma táákiti-moneq mayái-opitipaq máitana aónaraiye. min-nákóni áwíqqa

Aríbae. ániibo Ítuma min-náqá timá ámikaiye: “emá ketinaae ya waraao.” téna tiráiyé. ²⁸ ániibo Aríbaema máqte-qtataaqa mipí kéyuwena Ítun anaae wakáiyé.

²⁹ Aríbaema Ítumma anón-aawaqa wení-naaupaqá agayákáitata yaímma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq yaímma káqo-kayukagaraq Aríbaeyaa Ítute máeta aáwaqa narááe. ³⁰ ániibo Péрати-wayukagaraq amáan-aimma yirááti-wayukagaraq Ítuni iyápó-anna-wayukayaba netuq-áímmá téta maará-tiraae: “nóraq itaráq keráwáqá táákiti-noneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraqa aáwaqa kénaao?” téta yemá tirááe. ³¹ ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “waayúkama karímá íma matáa-kayukama tóttaa-nakonopaqa íma kéoe. ímiye. paá kari-wáyúkámá tóttaa-nakonopaqa kéoe. ³² kemá arupú-wayukama yirummá waeraígaáe téq íma kukáune. ímiye. kemá kúmiq-wayukama yemá yirummá waeraígaáe téq kukáune.” téna Ítuma tiráiyé.

aáwaqa aammá auní-ááímmá

³³ móra-taoqa yaímma-wayukama yemá Ítumma maará téta timá ámikaae: “yemá Yóáaneni iyápó-annama aáwaqa aweté-ureta taíbaq-kanaama nuna-mummá tirááe. ániibo yemá Péрати-wayukati iyápó-annagaraqa mórai q kéoe. miráimanibo ení iyápó-annama paá nommá néta aáwaqa néta kéoe.” téta tirááe. ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “mórama keráwáqtí aanábó-nákómá keráwáqté maéna aaramá mayánéna kéinaq aáwaqa keráwáqá aweté-ino? ímiye. ³⁵ miráinata anaaékaqa min-ínimô mayané i-náqá mamá paábaq yuwáiyana ókaraqa wení aanábó-wáyúkátéma íma mániye. mi-kánaáráqá kanaaráq keráwáqá aáwaqa aweté-inoe.” téna Ítuma tiráimma waéqma itai-áípi téna wenamááriq wetábá ‘aaramá mayané iníkáá-náqúne’ téna tiráiyé.

³⁶ Ítuma mórama waéqma itai-áikaráq maará téna timá yímikaiye: “móranakoma wení naayómmá aqtábáá-kuberai-unamma yakákitanama aúgen-aqtorake yakáqma naayón-aqtábáá-únákáqá íma káraataiyé. ímiye. íma aokariq kéiyé. mirá énama aúgemma kúberai-unamma mamá táiq umáginana aúgen-unakoma paá wáinana naayón-únákómá paábaq áikiniye. ³⁷ mórai q umá móranakoma mémegoni naayón-áúwárátíbi íma aúgema wááénima yaqmá káitiye. naayón-áúwárátíbi áítinanama aúgemma wááéni-nokoma naayón-áúwárátímá kabááqtuwena marabí atíginiye. miráinana méme áúwaratigogaraqa táiq umáginiiye. ³⁸ ímiye. íma aokariq íniye. mémegoni aúgen-auwaratibi aúge-waani-nomma áitino. ³⁹ ániibo móra-nakoma naayó-kááéni-nómmá nátuwenama aúge-waani-noqtabama íma kákaiye. wemá maará téna kétiye. ‘naayó-kááéni-nómmá minná íraqóne kétiye.’ ” téna Ítuma waéqma itai-áípi wení aúge-kataayaba tiráiyé.

6

Tabaatiráq mayáimá mayáiyábá aammá aúkain-aimma.

¹ móra-Tabaatiraaqá wíti-yokoni aúkáapi Ítuma wení iyápó-annate uréire uráiyé. ániibo wení iyápó-annama yaímma wítigoni arammá nánéta matéta wítima iyáákaq makéta kategátúbatuweta narááe. ² minnáyaba yaímma Péрати-wayukama tirááe: “Tabaatiráqá aammá áumakaae. keráwáqá minná nóraq itaráq mirá kéoo?” téta tirááe. ³ Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráiyé: “Tébitima naayóbáqá tiráin-aimma íyaq yoráútaao? Tébitigaraq wení waayúkate yáamo yarái-kanaaraqtaba kétune. ⁴ Tébitima Áánúqtuni aokaq-náupáq uténa Áánúqtuni aúbáq yammá waíma matáine. mi-támmá paá-wayukama naiyábáq aammá

áúkaapoata anó-monoq-wayukama kanaaraq nánóe. miráimanibo Tébitima mi-támmá mamá kénena wení waayúkama yímítata naráane. keráwáqá min-áímmá íyaq yóráútaanabiyo?" téna Ítuma kétenama ókaraq ⁵ timá yímikaiye: "Waayúkagoni Áráaqa Tabaatigóni uyátárai-naqiye." téna Ítuma wenamááriq wetábá tiráiyé.

ayáamma táiq uráí-naqa Tabaatiráqá Ítuma mamá atóbaraiye.

⁶ káqo-Tabaatiraq Ítuma monoq-náupáq uténa aarawaamá watáama timá yímikaiye. ánibo móra-naqa máqe-uraimma ayáanurapaq-ayaakoma aayákagena táiq umáguraiye. ⁷ ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq Ítumma aatómaq urááe. yemá Ítuqtaba téta "Tabaatiráqá kari-wáyúkámá mamá atóbaniyopoataa aónanunatae." téta aatómaq urááe. mirá kéeta Ítumma aabi mayakánón-aqtaba abáá urááe. ⁸ miráitana Ítuma wenamááriq mi-káyúkátí yuyánánóbáqá ítátuwenaboana téna ayáammo aayákagi-nakoqtaba aúkáapi "yúbáq unitóaa" titana min-nákómá itó-uraiye. ⁹⁻¹⁰ ánibo Ítuma máqte-kayukati yúrapí karáqme kéyautena min-náqá timá ámikaiye: "ayáama arupú uwo." téna tiráiyé. ánibo min-nákómá ayáamma árútuwaimma ayáákoma arupú umáguraiye. miráitana Ítuma ítama yímónaraiye: "kemá keráwáqá ítama aónanaa kéune. Tabaatiráqá ketáámá íráqón-aainaq tarôq ónúnataabi táí-aainaq tarôq ónúnataabiyo? waayúkama yíwáqnaa onatatáa paá máno-kayukama ketáá mamá táwíq umáyikanunataabiyo?" téna Ítuma tiráiyé. ¹¹ miráimanibo yemá anómma íyaqtaba urááe. mirá kéeta yeiyáá maará-tiraae: "ketáámá Ítuqtaba nóraqtaawaq umákanunataabiyo?" téta tirááe.

Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikaraiye.

¹² mi-kánááráqá Ítuma nunamummá tinéna anubaq táiyé. mi-nókáámmá Ítuma Áánúqtukaq nunamummá tiq-tiq kéitana aaqá írákaiye. ¹³ aabaúmá utáitana aabáyaanapimma Ítuma wení iyápó-annama yááyaitata yewana tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikátuwena yíwíqá awaaméqá umátike tiwiráune tiráiyé. ¹⁴ móra-nakoni áwíqá Tááímoniboana Pítaae téna áwíqá yamá ámikaiye. ánibo Áánaruma Tááímonimma ábâkoe. ánibo Yémityaa Yóáane. ánibo Píripiyaa Paatááromiyue. ¹⁵ ánibo Máátiyuyaa Tóamáatie. ánibo Yémítima Áápiatimma ánikoe. ánibo Tááímonin áwíqá karuwaaq-naré. ¹⁶ ánibo Yúqtaatima Yémítimma ánikoe. ánibo Yúqtaatima Itikááriotima anaaékaq Ítumma namuroíq umákáa-kayukati iyáápi kutaruríq uráine.

netuqyaa-káyákábí Ítuma mayaímá matáine.

¹⁷⁻¹⁸ mi-káyúkámá íréta watáama kéitaawana Ítuma karímá mamá atóbamayikaraiye. aarawaabí waátáma táí-aagoma mái-kayukama Ítuma mamá íráqóniq umáyikaraiye. ánibo Ítuma yeráwáqté kukéna wení taíbaq-iyapo-anna-wayukate móra-arubaq kunitó-uma máqe-uraae. netuqyaamá aarawaamá Yúriabakema Yérúútáarebakema únón áwábaqa waaqókáq Tááyabakema Tááíranapaqa taíbaq-wayukagaraq mikáq máqe-uraae. ¹⁹ ánibo taíbaq-wayukama Ítuma iyáánapo ánekuiyana Ítuni akoqnáágoma mi-káyúkámá mamá íráqóniq umáyikaniye.

Ítuma amuq-yatááqtábámá tiráiyé.

²⁰ Ítuma wení iyápó-annama káyimonena tiráiyē: “keráwáqá áwáyoqa máiyayuma timuqá máráaro. keráwáqá matúq-matuq umá máí-auwaraimma keráwáqti minnáe.

²¹ keráwáqá íbêqa táayaba kéiyayuma annaékaqa ógiranoē.

keráwáqá íbêqa ibiqá káyaraayuma keqnáámmá wíráa ínóe.

²² itáaro. Waayúkagoni Áráakoqtaba waayúkama keráwáqá íyamma umátiketa tiwétátuweta aamá timá pááqyaniq umátikanoē. yemá mirámô kéiyāqa keráwáqá timuqá maráinoē. ²³ timuqá kémareraq iráá yamá yaúmeta-meta umá timuqá máráaro. keráwáqti anó-meyamma Áánûqtuma wemô máipaq maqtokáiyē. mi-káyúkámá keráwáqá mamá táíq kéumatikaamma naayóbáqá yeqti yítaubikoma miráuma mórai q umá Áánûqtuni watáama yirááti-wayukama mamá táíq umáyikaraane.

²⁴ keráwáqá náayuwabi taíbaq ótamma kémaraawanama keráwáqti túwaraikoma íbêqa oyaaq kéimanibo anaaékaqa anómma táí-yataakoma keráwákáq yíniye.

²⁵ keráwáqá náayuwabi tímûqa yayiú má annaékaqa táayaba ínóe.

íbêqa náayuwabi wíráa kéiyayuma annaékaqa ibiqá yaránóe.

²⁶ máqte-kayukama keráwáqtabá íraqôn-aimma kétéiyama atéráaro. naayóbáqá yeqti yítaubikoma miráuma kaaqaari-ámúné-wáyúkámá mimórá-yatááriq umáyikaraane.

namuro-wáyúkáyábá tirummá yímero.

²⁷ óq-aimma Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétéima-timune. móra náayubi ketáama itéqa keráwáqti namuro-wáyúkámá tirummá yímero. náayubi keráwáqá íyamma umátikaiya-kayukama mamá íraqôniq umáyikáaro. ²⁸ náayubi keráwáqá uwaatagááriq umátikaneta íya-kayukama keráwáqá yemmá mamá íraqôniq umáyikáaro. ánibo keráwáqá akáyáámmá timá tiwáágiya-kayukama nunamummá timáyikáaro. ²⁹ móra-nakoma táápáaraqo yumá tikaminaqa kanaarácq móraabaq-taapaama yimíyata tikamoro. ánibo móra-nakoma keráwáqti kúberai-unamma mamayáinaqa ókaraq keráwáqti wáqtôma áméro. ³⁰ máqtemma nói-qtatabi ítama káonaiyaqa itaiya-qtataaqa paá yímero. ánibo móra-nakoma keráwáqti nói-qtataarabi maiyáiyāqa kanaarácq ‘yauwéqma timiyo’ téraq ítimakaaro. ³¹ keráwáqá miráiyaniq umá káqo-yuma mirá-umayikaaro. keráwáqá íraqôniq ónáae teniq umátikaiyaqa yemá íyaniq umá íraqôniq umáyikáaro.

³² tirummá yímê-kayukama yenamáa keráwáqá yirummá timíyaqa Áánûqtuni íraqô-meyamma nóiqtabaq mayánéraq kéoo? paá kúmiq-wayukagaraq yirummá yímê-kayukama yemmá yirummá káyime. ³³ mórai q umá waayúkama keráwáqá íraqôniq umátikaiyayuma keráwáqá yenamáa íraqôniq umáyikeqa Áánûqtuni anónnáma meyámmá tikái-qtataaqa nói-qtataaqtaba abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq mirá kéoe. ³⁴ ánibo keráwáqá móra-yataaqa waayúkaraq inaatimá matêqa anaaékaqa yauwéqma yiménúnatae téqa Áánûqtuni anónnáma meyámmá tikái-qtataaqa nóiqtaba abáá kéoo? kúmiq-wayukagaraq

kúmiq-wayukaraq inaatimá kémayeta anaaékaqa yauwéqma mimórá-yátááqá paá kéyime. ³⁵ ímiye. keráwáqá keráwáqti namuro-wáyúkámá tirumma yimeraq mamá íráqôniq umáyikáaro. keráwáqá waayúkama móra-yataaqtaba inaatíya-qtataaqa paá yímikera anaaékaqa yauwéqma mayaiyábá íabaa oro. keráwáqá miráiyana anaaékaqa keráwáqti anó-meyamma wainaq Áánûqtuma mú mikákáá anómma uyátarai-nakoni áanimaqa manoe. tái-wayukagaraq Áánûqtukaq 'tíkáiyé' íte-kayukagaraq Áánûqtuma paru-yátáákáráq kéyabiqikaiye. ³⁶ miráipoana keráwáqá waayúkayabama paru-yátááqá yímero. keqti bomá Áánûqtuma waayúkama paru-yátááqá yimíniq umá mórai q umá keráwáqá yemma keráwáqti paru-yátááqá yímero.

waayúkama aónama yainai-nákóráá umá aónama yainai-ááímmá

³⁷ keráwáqti yainai-yátááqnápómá káqo-kayukama íma mamá kéyainaiyana Áánûqtuma keráwáqá íma mamá yainaino. káqó-nakoqtabama waabáqti yúrukaqa 'wemá íma árútáyiniq kéiyé' ítero. min-áímmá tíyamma keráwáqá yemma mamá yawááq kúmakaae. káqó-yuma íma yawááq kúmayingikaiyanama Áánûqtuma keráwáqá íma mamá yawááq umátikaniye. keráwáqá waayúkati kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé tiwikátuwaiyanama Áánûqtuma keráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. ³⁸ káqo-kayukama yimíyanama paá Áánûqtuma keráwáqá timíniye. keráwáqá ógiqma-awaataq mayánoe. kópiqa unáápi aguyumá káíqtowana ógiqmena kugúbainikaa umá mórai q umá yauwéqma ókaraq matéq kanaaráq umá mayánoe. mimórá-áwáátáq káqo-kayukama yímemma Áánûqtuma min-áwáátáq keráwáqá timíniye."

³⁹ Ítuma káqomma mórama waéqma itai-áikáráq timá-yimena tiráiyé: "mórama aammá íma aónarai-nakoma káqomma aammá íma aónarai-naqa aammá íma kanaaráq aráátiniye. mórai q umá mórama aúgaroq-nakoma káqomma aúgaroq-naqa íma kanaaráq awirániye. yenákámá yúgaropoata máka-nakama áítanobaq metáyoye. ⁴⁰ áni bo mórama itai-yátááqá máyái-nakoma wení itai-yátááqá arááti-nakomma íma kéuyataiyé. máqtemma mayai-wáyúkámá itai-yátááqá ítama ánatetama yeqti yirááti-wayukaraa aúránoe. ⁴¹ keráwáqá nòraq itaráq keqti bákoni páaqyamma otaa-qtátááqábámá aúrapí aratákaa umá túyánámmá kéitaamanibo keráwáqá anómma otaa-qtátááqábámá aúrapí mútûq-yaraa umá túyánámmá íma kéitao? ⁴² nòraq itaráq keráwáqti túbakoqtabama maará kéteo. 'ketibáko, enaúrapike aratá-qtataaqa mamá paábaq yuwaa' kéteo keráwáqti túrapimma mútûq-yama waímma íyaq káonaao? ureqáráaq-wayukaa, áqnáabaqa keráwáqti túrapike mútûq-yama paábaq matuwéraq mikáké keráwáqá kanaaráq aónama arútáreq keráwáqti túbákoni aúrapike aratámma kanaaráq paábaq matuwánóe.

tái-yagoma tái-aramma kéiyaiye.

⁴³ Ítuma káqomma waéqma itai-áímmá tiráiyé: "íráqô-tagoma tái-aramma íma kéiyaiye. mórai q umá tái-yagoma íráqôn-aramma íma kéiyaiye. ⁴⁴ waayúkama yaagóní aranókáá aónatuweta mikáq íráqô-tawabi tái-yawabiyo téta káonaae. áni bo píki-yagoni arammá waayúkama áwáabi-annarakema íma arammá kégutoe. áni bo áwáabi-annarakema wááeni-aramma íma kégutoe. ⁴⁵ miráuma íráqô-nakoma taíbaq íráqôn-aimma áyáqnobake mamá pááq kéimanibo tái-nakomma tái-aimma áyáqnobake mamá pááq kéiyé. mirán-áuyánámmá

áyáqnoabaq ógikaitana óyaupike mamá abarokáq téwae kéiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

kayaq-áiyánákáq naammá i-ááímmá

⁴⁶ móragaraq waéqma itái-ááímmá Ítuma tiráiyé: “nôraq itaráq keqtábámá ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako,’ kéteqanibo ketáama íma kéwaraao? ⁴⁷ mórana-koma ketôpaq yéna ketáama iténa waráina-waigomma kemá wenáaimma abarokáq tiráátenune. ⁴⁸ minná min-nákómá miráuma mórana-koma naammá ínena inikáá uráiyé. min-nákómá maiqá uqmá mémánóbáq yuwéna maanonóbáq anón-oqtakoni ámûraaq umá akoqnáá umákaiye. anón-oqtakoni ámûraaq akoqnáá-namma tarôq uráiyé. anaaékaqa anómma aaqá yuréna anón-nomma aúténa min-námmá awétárainanibo akoqnáá umákaitanaboana íma yawítiraiye. ⁴⁹ áaqibo mórana-koma ketáama iténa íma waráimma miraráá umá mórana-koma paá-mararaq yón-agamoqnakaa-namma umá itó-umakaraiye. anaaékaqa nommá auténa min-námmá páátákáá yawítituwaitana ‘pau’ titana yubákuraiye.” téna Ítuma waéqma itái-ááímmá tiráiyé.

7

ááiq-i-nakoni mayái-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹ Ítuma min-ááímmá aarawaamá timá yímíqma ánatatuwena Kápéranabaq koraráiyé. ² Arómani ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máqe-uraimma wemá mórama mayái-náqá ákaraiye. mi-káwáá-nákómá weni mayái-nákóqtábá ôriq umá ákáinapoana mi-máyái-nákómá anó-karima mayéna puíné uráiyé. ³ ániibo ááiq-i-kawaa-nakoma Ítuqtaba máiyé-aimma ítátuwena yaímma Íbaru-wayukati anó-kayukama timáyikena Ítuma mó timá-amiyana ketí mayái-náqá ya mamá atóbáino tiráiyé. ⁴ miráitataboata mi-káyúkámá Ítunopaq iréta anegáq-naagaq kéeta akoqnáá umá ítama aónaraae: “wemá íráqô-napoa áwáqnaa ínónama íráqômiye ⁵ wemá keqtáá Íbaru-wayukama kaayonéeta umátíkái-nare. wemá wenamáárîq monoq-námmá umátíkaraitaae.” téta tewana ⁶ Ítuma mi-káyúkátê yagaroqtamá uráiyé. naakóni waaqókáq itana ááiq-i-wayukati kawáá-nákómá yaímma aanábó-wáyúkámá wataama timá yímítata Ítunopaq uréta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, emá kammáa íaao. kemá umaatamá íma kanaaráq uráunaboa ketí naaúma íma yínóne. ⁷ ániibo kegáráqá túyánámmá itáunama íma íráqô-naqa máunaboaq enôpaqa íma ónúne. miráinaa emá paá aamá tinana ketí mayái-náqá keqnáámmá atóbáino. ⁸ kegáráqá anómma náápaamma matókái-nakoni aménáápáq máunana mayaímá mayaa titaq kémayaune. ániibo kegáráqá ááiq-i-wayukama yíkáraunata ketiménáápáq máae. ániibo kemá mórana-komma ‘emá kóao’ túnanama kanaaráq kéwiye. ániibo mórana-waigoqtaba téq ‘emá maabáq iyo’ túnanama kanaaráq wemá kéiyé. ketí mayái-nákóqtábá ‘emá maa-máyáímá mayaa’ túnanama kanaaráq mi-máyáímá kémayaiye.” téna titata má-tima-amikaae. ⁹ Ítuma min-ááíqtábá iyánáaq umátuwena taíbaq-wayukama anaaé waqméta ye-káyúkámá waeréna maará téna timá yímikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. Ítíráao-wayukati aukáapimma mórana maamirá-náqá itáíq-itaiq umá arummá tímî-naqa íma aónaraune.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁰ ániibo ááiq-i-kawaa-nakoma timáyíkáitata ye-káyúkámá yauwéqma naaópaq uréta aónaamma mi-máyái-náqá atóbaguraitata aónaraae.

Nénibake maabu-náqá Ítuma mamá atóbamakaraiye.

11 pááqya-kanaama anaaékaqa Ítuma móra-marupaq uráimma mi-márúkón áwíqá Nénibare iyápó-annagaraq taíbaq-wayukagaraq Ítute urááe. 12 mibáqá mi-márúkóni oqtaráq waaqókák owata mórama pukái-naqa maméta irááe. mi pukái-nakoni anóama kímora-iyapoma wenamá ákáraine. ániibo awaikógáráqá naayóbáq pukuráine. taíbaq mi-márúpáké aaramá waamá min-iníikóté irááe. 13 uyátárai-nakoma min-iníimá aónaimma arummá ôriq umágitana min-iníikóqtábá 'ibiqá íma yaraao' téna Ítuma tiráie. 14 ániibo Ítuma waaqókák uréna pukái-nakoni kúkutaa-yataq ayáámma ánékuitata waayúkama pukái-naqa mamé ye-káyúkámá itó-uma máqe-uraae. Ítuma maará-tiraiye: "maabugô, kemá emmá kétimamune. emá itóaa." téna titana 15 mi puki-nákómá itó-uma máena aamá áaimma átáma tiráie. miráitana Ítuma mi-mábúmá anóamma awíqma ámikaiye. 16 miráitata máqtemma aarawaamá ikatíq éta Áánûqtuni áwíqá múte yauyéta maará-tiraae: "ketáái aukáapimma mórama Áánûqtuni anómma amuné-náqá pááq kéieye." téta ókaraq maará-tiraae: "Áánûqtuma wení waayúkama yíwáqnaa ínena iráieye." téta tirááe. 17 maamin-áikómá Íqtuqtaba máqtemma Yúria-aukapaq uréire kéena máqten-aukapaq wéyáwé uráieye.

Yóáanema Ítunopaq kaayaq-iyápó-ánnámá timáyikaraiye.

18 máqtemma maami-qtátááqtábámá Yóáaneni iyápó-annama Yóáanemma mó timá ámikaae. 19 ániibo Yóáanema wení kaayaq-iyápó-ánnámá yááyarena maará mó-tekao téna timáyikáitata uyátárai-nakonopaq uréta maará mó-tiraaye: "naayóbáqá téta móra-naqa yíniye tiráa-naraq iráá káqo-nakoqtaba awé ónúnataabiyo?" téta tirááe. 20 mi-kááyáq-nákorátámá Ítunopaq iréta maará-tiraaye: "Yóáanema nommá perái-nákómá kekárátámá enôpaq timátikáitaka yúyana maará-tiye. eqtabá anaaékaq yíniye tiráa-naraq iráá káqo-nakoqtaba awé ónúnataabiyo?" téna tiyé téta Ítumma timá ámikaaye. 21 mi-kánáaráqá taíbaq ókon-okomma karímá matáa-kayukama Ítu mamá atóbamayikaraiye. mi-káyúkábikémá netuqá waátáma táí-aagomma watukáieye. taíbaq yúgaroq-wayukama mamá yúramma karáq yíkaraiye. 22 Ítuma min-nákátí yáaraq maará téna yauwéqma tiráieye: "kenákámá máqte-qtataaqa káoneka itááya-qtataaqtabama Yóáanemma mó-tima-amekao. yúgaroq-wayukama yúramma káonaawata yítauqa akúgurai-kayukama aammá uréire kéoe. kárú-wayukama mamá íráqóniq kéowata yaáqa atíragurai-kayukama aamá kéitaae. pukáa-kayukama itó kéowata áwáyoq-wayukama Áánûqtuni áté-wataama kéitaae. 23 itáíq-itaiq umá yurummá tímé-kayukama keqtábá íma ité-maqne kéetaboata yimuqá kémaraae.

24 kaayaq-nákámá Yóáanen áamo mamé yéya-nakama kóyana aarawaamá Yóáaneqtabama Ítuma maará-tiraiye: "naayóbáqá waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráamma keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? aqá mórama ómmá uwáama yoqmá awétátuwainaq aónaneraq uráanabiyo? 25 keráwáqá nói-qtataaraq aónaneraq uráanabiyo? aqá móra-nakoma íráqôn-unakaqtoawaq mamaré máitaraq mó aónaraao? yemá íráqôn-unakaqtoama umátoreta yineqá íráqô-qtataaqa mamáráa-kayukama yemá anó-kayukati naaúpaq kémaa. 26 miráimanibo keráwáqá nóinawaq aónaneraq uráanabiyo? keráwáqá móra amuné-náráq aónaneraq uráanabiyo? owé. kemá keráwáqá kétima-timune. Yóáanema wemá káqon-amune-wayukama yemmá uyátáraiye. 27 min-náqá Yóáaneqtaba Áánûqtuni agamatán-áúbá-wánnáábímá maará-tiraine: "kemá ketáama mamé

kumíní-naqa timákáanana áqnáabaq keráwáqti túbáq wíniye. Áánûqtuma agamátán-áúbábí téna wemá ení aammá awírakaniye.” téna kétiye. ²⁸ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune: “Yóáanema máqtemma maa-márábí máa-kayukama uyátárainanibo Áánûqtu yabíkái-aukapaqa márû mikákáá kumáta-maqma mái-nakoma Yóáanemma uyátáraiye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁹ Ítuma mirá-tin-aimma máqtemma aarawaagáráq táákiti-moneqa mayái-wáyúkágáráq Ítaraae. yemá Áánûqtuni áaikoma arupú uráitata yemmá Yóáane nommá péqyikaraimanibo ³⁰ Pérati-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq Yóáanen ayáápikeka nommá íma pékaae. miráitana yemmá Áánûqtuma Íraqôn-amma yiráátimma yinaaeema umámikaae.

³¹ ániibo Ítuma maará-tiráiyé: “maami-kánááráqá nói-kayukawaq mááe téraq awaaméqá ónúno? yemá nóikaa-kayukawaq mááo? máqte-qtataaqa yemá íma yimuqá kémaraae. ³² yemá miráuma iyápóma márûpi áikuteta káqo-noiyapoyaba maará-tiraae.

‘ketáámá keráwáqtabá káoyamma kéyunataa keráwáqá ímá íma kéyaae. ketáámá íbiq-ímá kétunataa keráwáqá íbiqá íma kéyaraae.’

³³ ániibo Yóáanema nommá perái-náqá íráimma wemá aáwaqa awetá éna wááéni-nomma íma néna uráiyé. miráuraitaq keráwáqá ‘aiboq-nare’ téq tirááe.

³⁴ íbêqa Waayúkagoni Áráaqa kukéna aáwaqa néna nommá néna iqtábámá keráwáqá ‘aónaaro. maan-nákómá aáwaqa òriq umá néna wááéni-nomma òriq umá kénaiye. wemá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq yetí aanábóe.’ keráwáqá téq tirááe. ³⁵ miráimanibo waayúkama maará téta kéte. yemá itái-yátáákóní áráabitiaq mááo? ímiye. itái-yátáákóní áráabitimo máetama móra-nakoni áaikoma árain-aaimma wáinatama yemá ‘árain-aine’ téta itánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

mórama kumari áráaq-inikoma Ítumma áitaukaq ákûq-matawemma péraakaraiye.

³⁶ móra Pérati-nakoma ááyama awíqmena wetê aáwaqa má-naraaye. ániibo Ítuma mi-Pérátí-nákóní naaúpaq uréna aáwaqa nánéna maraq máqe-uraiye.

³⁷ mórama kúmiq-inimma mi-márúkáqá máena itáimma Ítuma mi-Pérátí-nákóní naaúpaq máena aáwaqa kénaiye-aimma Ítaraiye. miráitana mi-kúmiq-íníkmá mórama Íraqôn-oqta-motorebima átê-akuq-matawemma wáitana mamé íráiyé.

³⁸ ániibo min-íníkmá Ítuni anaáepaq aítaupi ya itó-uma máena íbiqá yakáiyé. ániibo kumari-íníkmá aqnuqómá Ítuni áitaukaqtaa yaráqme kúmitana min-íníkmá wen-aqnotáurake aqnumá Ítun áitaukaqo kukáimma ayúnakatuwena wemá Ítuni áitaukoma kámoqnena ákûq-matawemma péraakaraiye. ³⁹ mi-Pérátí-nákómá wení naaúpaqa Ítumma awíqme i-nákómá mirái-qtataaqa aónatuwena maará téna aúyánámmá Ítaraiye: “maamin-náqá árainmma Áánûqtuni amuné-náqô máenama kanaarác maamin-íníkmá Ítumma ánékuiqtabama kéitena wenáaiqtabama itányô? maamin-ínímmá wé kumari-ínímiye.” téna Pérati-nakoma aúyánámmá Ítaraiye. ⁴⁰ miráimanibo Ítuma min-nákóní aúyánámmá iténa yawwéqma maará-tima-amikaiye: “Tááímonio, kemá móra-aimma yokáunaboq timá ámenaae.” titana ániibo Tááímoni tiráiyé: “yirááti-nako, enaúyánámmá tiyo.” tiráiyé. ⁴¹ “ítaao, kaayaq-nákórátámá mórama móneqa makái-nakonopake inaátimá móneqa matááyamma móra-nakoma taíbaq-moneqa

(500) máyaitana káqo-nakoma móra-tiyaapaq-yatama (50) matáíye. ⁴² min-nákórátamá yenákátí aqtábááma yauwéqma íma kanaaráq ámewaniq óyana min-nákómá yenákátí aqtábááma paá awikamá-yikena iyúkaiye. áñibo yenákábíkémá náawawaq móneqa makái-nakoqtabama wemmá uyátamaqma akániyô?” tēna Ítuma tiráíye. ⁴³ Tááímonima yauwéqma maará-tiraiye: “minnámo anón-aqtabaama mamá paá i-nákówábiyaa kētune.” tēna titana Ítuma timá ámikaiye: “arupú umá auyánámmá itááne.” tēna Ítuma timátuwena ⁴⁴ min-íníkhónôpaq kéwaerena Tááímonimma timá ámikaiye: “emá maan-ínímmá káonaano? kemá ení-naupaq yúnaa emá ketáái áaimma waré títauqa tete í-nómmá íma tímikaanamanibo maan-íníkhómá aúran-anokake títauqa tete umátikarena wení aqnótáurake ayúmna kokoq umátikaraiye. ⁴⁵ emá kemmá íma tímôqnama tótó umátikaraanamanibo kemá wágáabaqo ya máqenarake áaima átarena maamin-íníkhómá ketítaukomma tímôqnemaimma paá kētimoqnaiye. ⁴⁶ emá matawémna ketiqnópímá ketáá éwaunaiq umá íma átima pétikaraanamanibo wemá átē-kuyumna i-mátáwékáké títauqa kébetikaiye. ⁴⁷ miráitaq kemá emmá kētíamunne. maamin-íníkhómá wení taíbaq-kumiq-yataakomma paá tiwikámákeqa káyuwaunanaboana keqtábá uyátamaqma arummá kētímiye. áñibo Áánûqtuma móra-nakoni kúmiq-yataaqa arekák umá matuwaínanama min-nákómá pááqyamma arummá kámiye.” tēna Ítuma timátuwena ⁴⁸ min-íníkhómá timá ámikaiye: “kemá ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq kématuweq kētíwikatuwaune.” tēna Ítuma tiráíye. ⁴⁹ waayúkama aáwaaq naí-yááréráqá Ítugaraq máqeo-kayukama yeiyáá aamá maará tēta kóté-yaté urááe: “maamin-náqá náawaaq máena kúmiq-yataaqa mamá paábaq kéyuwena káwikatuwaiyo?” tēta tirááe. ⁵⁰ ááqibo Ítuma min-íníkhómá timá ámikaiye: “emá itáiq-itaiq umá yáqtorana-yataakoma emmá kúmiq-yataapike yauwéqma káwiraiye. kaayoné-yátáápi waa.” tēna Ítuma tiráíye.

8

yaímna-noinimma Ítuni anaaé waqméta uréire urááe.

¹ anaaékaqa Ítuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire kéena wataama Áánûqtuma yabíkái-marukoni átē-wataama aarawaamá timá yímikaiye. áñibo yemá tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá Ítuni anaaé waqmé uréire urááe. ² áñibo yaímna-noinimma naayóbáqá Ítuma waátama táí-aagomma kéwaqtuwena karímá mamá paá kéumayikena urái-noinikaraq Ítuni anaaé waqmé uréire urááe. móra-inimma Máriaa Máatarini naayóbáqá min-íníkhópíkema abapaké kaayaqá waátama táí-aagomma Ítuma matukáine. ³ Tútaama káni Éróhini naaúpaqa kawáá-nákómá wenánáakoni áwíqa Yóánaama min-íníkhókarák Tútáánakaraq taíbaq káqo-noinikaraq Ítugaraq wení iyápó-annagaraq yeqtí ótataba áwâqnaa urááe.

móra-nakoma yópi ánayumma yukáine.

⁴ mórá-mora-marupake taíbaq aarawaamá ya yorupágowata Ítunopaq irááe. áñibo Ítuma móra waéqma itái-áímmá timá-yimena tiráíye: ⁵ “móra-nakoma ánayumma yópi mó-yukaiye. mó yúwáitana yaímna-anayukoma aapi kuqturáíye. áñibo min-ánáyúmmá waayúkama yíttauqa yamá kéyatamowana numagómá áiqma nátukaiye. ⁶ áñibo yaímna-anayumma óqta-marabi kuqturáíye. mikáké áruma utaráimanibo óqta-maraboana maragóni anommá íma wáitana

ánayumma aayámmá kamáguraye. ⁷ yaímma-anayumma áwáábiq-anna-karaakoni ááipi kuqturáye. ániibo áwáábiq-anna-karaakogaraq karúma ánayumma mamá táiq umátukaiye. ⁸ tébakaq-anayumma íráqô-marabi ku karútena mórá-mora-waigoma taíbaq-aramma (100) itáiyē.” téna Ítuma tiráiyē. óq-aimma arúbama tiráiyē: “keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áímmá ítáaro.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma waéqma itai-áímmá ti-wáigóni áaimma

⁹ yemá Ítuni iyápó-annama waéqma itai-áíkkóni áaiqtaba Ítumma ítama aónaraae. ¹⁰ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “Áánûqtuma wenamáárríq wemá yabíkái-marukoni aúpáq-áíkkón áaimma keráwáqá tiráátiraiye. miráimanibo yaímma-wayukama waéqma itai-áímmá ítánóe. miráinata yúramma aónanomanibo móra-yataaqa íma aónainoe. ániibo yemá aamá ítánómanibo mi-wáigóni áaimma íma ítánóe.

ánayukoni waéqma itai-áíkkóni áaimma

¹¹ maami waéqma itai-áíkkóni áaimma maará-uraiye. maamin-ánáyúmmá minná Áánûqtun áamiye. ¹² yaímma-anayumma aapimô kuqturáimma miráuma waayúkama aamá ítáamanibo anaaékaqa Tááqtaama íréna mi-káyúkkátí iyáqno bake mamá paábaq kéyuwaiye. Tááqtaama téna yemá min-áímmá itáiq-itaiq kéiyana Áánûqtuma yauwéqma yiwiráinabo téna Tááqtaama min-áímmá kématuwaiye. ¹³ yaímma-anayumma óqta-marabimo kuqturáimma miráuma waayúkama aamá itéta yimuqá makáane. miráuraamanibo min-áíkkómá íma ánúqa yamá marabímá kukáiyē. yemá pááqya-kanaabi itáiq-itaiq kéowana mórana maqmqá aónai-yataakoma makáqma yimónaitatama páátákáá Áánûqtun-aagoma paábaq kégoiye. ¹⁴ mi yaímma-anayumma áwáábiq-anna-karaakoni áainobaq kukáimma miráuma waayúkama aamá ítátuweta aammá kéowana ókon-okomma ummaa-yatááqá mónerabi maa-marábímá amuqá marái-yatáákkómá yuyánámmá mamá yawááq kéumatuwaiye. miráitana yeqti arammá íma arútama kéiyaiye. ímiye. arammá paá aayámmá kégamagiye. ¹⁵ miráimanibo ánayumma íráqô-mararaqo kuqti-wáigómá miráuma waayúkama aamá itéta yáqtoqma akoqnáá urááe. miráo-kayukati iyakoma arupú éna íráqôniq umá akoqnáá uréta arammá iyáinikaa umá arammá kéiyaae.

ómmá tawegóni aménáápáq aúyoqma makááe.

¹⁶ waayúkama ómmá kúraqmareta tawegóni aménáápáqá atipáá amenáánóbákkáráqá íma káuyoq-maraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma yanaa yaaneráq makáawata waayúkama mi-náúppáqô kéuyetama yemá min-ómmá aónanoe. ¹⁷ máqte-qtataaqa aúpáq wái-qtataakoma anaaékaqa abarokáq íniye. máqte-qtataaqa waayúkama aúpáq makáíya-qtataakoma anaaékaqa abarokáq ínata waayúkama aónanoe. ¹⁸ keráwáqá atéqma arutéqa keráwáqá aamá ítama arutánóe. ániibo móra-nakoma móra-yataaqa matokáinanama Áánûqtu min-nákkómá ókaraq aminímanibo káqo-nakoma móra-yataaqa íma matokáinanama kanaaráq min-nákkómá téna pááqya-qtataaqa matokáúnáa tinnama minná Áánûqtu matuwániye.” téna Ítuma waéqma itai-áímmá tiráiyē.

Ítumma anóagaraq Ítumma ábáqawaayugarare.

¹⁹ mi-kánááráqá Ítumma anóagaraq Ítuni ábáqawaayugaraq Ítunopaq irááe. iráamanibo taíbaq-wayukama iyáá umágowata yemá Ítunopaqa kanaaráq íma úyôwaniq urááe. ²⁰ yaímma-wayukama Ítumma maará téta timá ámikkae:

“enanógarag enábâqawaayugaraq máápaq enawé kéeta emmá aónaneta kéoe.” téta tirááe. ²¹ ániibo Ítuma yauwéqma maará-tiraiye: “aaramá waamá náayubi Áánûqtun áama itéta anaaé waráiyayuma minná yemá ketinógarag ketíbâqawaayue.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma anón-uwaama mamá karagébaraiye.

²² móra-taoqa Ítuma wení iyápó-annate únópi-káárébi uyátarena timá yímikaiye: “nokaayúkómmá meran-ábápáq wíyataao.” téna tiráiyé. mirá titata yemá únópi-káárébi kóuraae. ²³ únópi-káárégómá yuaaténa kégoitana Ítuma aúwaguraiye. ániibo anón-uwaagoma nokaayúpímá ôriq umá kéyoraitana nokómá únópi-káárébi má kéogiraitata yemá únópi kumá yubékineta urááe. ²⁴ ániibo yemá Ítumma ko awáutureta tirááe: “kawáá-nákô, kawaa-nákô, ketáá kéyubekunatae.” téta tirááe. ániibo Ítuma itó-urena uwááma yóráiwaigokaraq únón-iyámá metaikáráq yiwááguraiye. ániibo anón-uwaagogaraq únón-iyágógáráq kégaragebaitana nokómá waráa íuraiye. ²⁵ wení iyápó-annama Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa náakaraq wáiyó?” titata yemá ikatíq éta iyánáaq urááe. ániibo yeiyáá maará-tiraae: “maamin-náqá náawabiyo? wemá uwáágokaraq nokókáráq yiwáágítata wenáama kéwaraaye.” téta tirááe.

áibôq-nakopike Ítuma waátáma táí-aagomma watukáiyé.

²⁶ anaaékaqa yemá Kerátínêti-marupaq irááe. Kááiriri-maruqa nokaayúkómmá meran-ábápáq wáitana maan-ábápáqá mi-márúqá wáqe-uraiye. ²⁷ Ítuma únópi-káárémá yuwéna mi-márúkáq witana mórama mi-márúkáké-náqá mikáq iráiyé. átáyaa-kanaama yáuraimma wáqtóma aneqá íma itokáiyé. min-nákómá naaóqa íma maéwaimibo paá pukuráa-kayukati maiqnóbáqá maéwaine. ²⁸⁻²⁹ talbaq-yupaama waátáma táí-aagoma wemmá yáqtoqma akoqnáá uráiyé. aati-aatimá waayúkama kawáá umákáreta ánnánapo ayáákaraa áitaukaqa ánná atáá umákewaone. miráimanibo min-nákómá ánnáma paá yaráqtúwaitana mi-tái-áágómá waqmá waayúka íma máa-kagmaapaq ayuwéwaine. miráitana min-nákómá Ítumma aónatuwena wááqa kéyena Ítuni áitauipi waaqókáq marabí aipa q aguréna anókaq ááyama maará-tiraiye: “Ítuo, mú mikákáá anómma uyátárain-Aanuqtuma áanikoma kemmá nôraq umátikane kéono? tíqa í-yátááqá ítimiyo.” mi-káátágómá mirá téna inaa-inaa tiráiyé. ³⁰ ániibo Ítuma min-nákómmá maará téna ítama aónaraiye: “enáwíqa náawabono?” téna Ítuma titana ániibo wé tiráiyé: “ááiq i-wayukamune.” téna yauwéqma tiráiyé. netuqyaamá táí-aagoma min-nákóní arunóbáq péqma máeta ³¹ Ítukaq inaa-inaa téta ‘abeyúmmá íma wái-maiqnobaqa mibáqá Áánûqtuma keqtáá táí-meyamma timíniqtaabo ítiyuwaikaae’ tirááe.

³² mi-márúkóní waaqókáqá pááqyan-anubaq netuqyaa-pó ánnámá aúmá naté utááe. miráitana mi-káátámá Ítukaq inaa-inaa téta yemmá iyuwáinata pó-annabi ko peránáae tewana Ítuma iyúwáitata kóuraae. ³³ ániibo mi-tái-áágómá min-nákópikémmá ayuwéta pó-anabitaá uyábékaae. péqmareta áítanobaq metaráamma anó-nokaayupi metaréta nommá nawíketa máqtemma pukááe.

³⁴ miráitata pógoni kawáá-wáyúkámá mirái-qtataaqa aónatuweta yemá péqmareta uréta anó-maruparabi máqte-naukapaqa mó-tima-yimikaae.

³⁵ miráitata aarawaamá nôrabi o-qtátááqá ko aónaraae. ánibo mikáké Ítunopaq uréta waátáma wepí máqe-urai-nakomma ya aónaamma wáqtôma kéiyena aúyánákómá tágaitana wemá Ítuni aítaupi waaqókák máitata aónatuweta aarawaamá ikatíq urááe. ³⁶ ánibo waayúkama mi-qtátááqô aónaa-kayukama náayuwabi aónayuma yemá min-nákómá atóbain-aimma tébakaq-wayukama timá yímikaae. ³⁷ ánibo Kerátínêti-aukapaq-wayukama Ítumma maará téta timá ámikaae: “emá keqtáá tiyuwé kóaa.” téta tirááe. yemá ôriq umá ikatíq kéetaboata mirá-tiraae. miráitana Ítuma únópi-káárebí uyákébereta wení iyápô-anagaraq yauwéqma kóuraae. ³⁸ min-náqá táí-aagoma ayúwái-nakoma Ítukaq inaa-inaa téna tiráiyee: “kemá eté onááq kéune.” téna tiráiyee. miráimanibo Ítuma yauwéqma kétimakena timá ámikaiyee: ³⁹ “emá ení márûpaq yauwéqma uré Áánûqtuma mi-qtátááríqo umákáiqtabama wataáama mó tiyo.” téna Ítuma min-náqá timá ámikaiyee. miráitana min-nákómá kóurena wení márûpaqa uréna máqte-qtataariqa Ítumo miráumakai-qtataaqtabama máqte-kayukama mó-timayimikaiyee.

Ítuma kawáá-nákóní ayáámûkomma yauwéqma kátobamakena mórama Ítuni wáqtôraq ayáámma ánékuin-inimma mamá atóbamakariyee.

⁴⁰ Ítuma yauwéqma naaópaq itata aarawaamá awé umá máqe-uraapoata anómma yimuqá marákáraae. ⁴¹⁻⁴² ánibo móra-naqa pááq uráimma min-nákóní áwíqqa Yááíratie. wemá móra monoq-náú-káwáá-náqíyee. miráitana min-nákómá Ítuni aítaupi aipaq agéna kímora-ayaamukoma miráuma tiyááka umá títaupake kaayáq-káritímáátímá uráin-inaaruma pukáitanaboana wemá Ítukaq inaatitana wení naaúpaq uráiyee. ⁴³ Ítuma kó-mare kéwitata taíbaq-wayukama yageq-yageq urááe. ánibo móra-inimma mikáq máqe-uraimma min-ínkómá inaaútamma ákáitana tiyááka umá kaayaq-káritímáátímá máqe-uraiyee. miráitana móra-nakoma mi-kárimá íma kanaaráq atóbamakariyee. ⁴⁴ min-ínkómá Ítuni anaaépake iréna amakaq Ítuni kúberai-unakoni aqtoráq ayáámma ánékukaiyee. miráitana páátákáá min-inááú-kárigómá ánatamakaitana ókaraqa karímá íma ákáráiyee. ⁴⁵ ánibo Ítuma ítama aónaraiyee: “náawaq tineqá ayáámma ánekukaiyo?” téna tiráiyee. yaímma-wayukama téta ‘kemá ímiye’ kétimma ‘kemá ímiye’ kétimma urááe. ánibo Pítaama maará-tiraiyee: “kawáá-nákô, taíbaq-wayukama itó-uma emmá ikúyakaraae.” téna Pítaama titana ⁴⁶ Ítuma tiráiyee: “móra-waigoma tineq ayáámma ánekukaiyee. miráitaq kemá túnobaq maqmá aónáunama ketí akoqnáama yaímma tiyuwéna kóuráiyee.” téna Ítuma tiráiyee. ⁴⁷ min-ínkómá mi-qtátááqá káonenama aúpáq íyukaiyee. miráitana wemá iyánáaq umárena Ítuni amakaq araayutaúmmá má atena mikáq máqte-kayukati yúrakaaq Ítun-aneq ayáámma noiqtatabi ánékuin-aaimma má kétena wení karígómá páátákáá ánataguráiyee.” téna tiráiyee. ⁴⁸ ánibo Ítuma maará-timayimikaiyee: “ketiyáámûko, emá arummá itáíq-itaiyee umá yáqtorai-yataakoma ení karímá mamá ánatamakaiyee. kaayoné-yátáápi wao.” téna Ítuma tiráiyee.

⁴⁹ aamá kétena máitana mi-mónóq-náúké-káwáá-nákóní mayái-náqá Yááíratikaq iréna timá ámikaiyee: “enayáámûkoma áqa pukuráiyee. minnáyaba yirááti-nakomma ummaamá íamiyo.” téna min-nákómá tiráiyee. ⁵⁰ ááqibo Ítuma min-áímmá ítátuwena yauwéqma timá-amena tiráiyee: “emá ikatíq íuwo. emá paá itáíq-itaiq inanamá ení iyápóma atóbéna itó-iniyee.” téna Ítuma tiráiyee.

51 ánibo Ítuma mi-káwáá-nákóni naaúpaq uyéna aarawaamá íma iyúwáitata min-náúpáqá ítatae. Ímiye. Ítuma Pítaamma káwirena Yóóanemma káwirena Yëmitimma káwirena min-ínáárúgóni anóaboamma kéyiwirena umá kúra umá yiwíqmena Ítuma utáíye. 52 ánibo máqte-kayukama min-iyápóyábá ibiqá kéyareta máqe-uraae. miráimanibo Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá ibiqá íma yáráaro. min-iyápómá íma pukáíye. wemá paá aúwaguraiye.” téna Ítuma tiráíye. 53 ánibo mi-káyúkámá Ítumma akáyáámmá timáketa yemá Ítaraae min-iyápómá pukuráitataboata wíráa urááe. 54 miráimanibo Ítuma min-ínáárúgóni ayáákaq múte káyaqtoarena tiráíye: “inaarúo, itóaa.” téna Ítuma tiráíye. 55 ánibo min-ínáárúgóni aágoma yauwéqma itana páátákáa itó-itana Ítuma yeráwáqtábá ‘aáwaqa áméro’ tiráíye. 56 ánibo min-ínáárúgóni anóayaa aboáma anómma iyánáaq urááyamanibo Ítuma akoqnáa-aimma timá-yimena ‘maami-qtátááqtábámá keráwáqá móra-waigomma íma timá áméro’ tiráíye.

9

tiyááka umá kaayaq-wáyúkama Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama timáyikaraiye.

1 Ítuma tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnámá yááyama yorupamá yíkarena Ítuma akoqnáágaraq náápaakararaq yímikaimma yemá waátama mútúq táiaagomma waqtukéta ókon-oko-karima mamá atóbamayikareta ígáae téna yímikaiye. 2 mikáké mi-káyúkámá uréta Áánúqtuma yabíkái-kayukayaba mó kéteta kari-wáyúkámá mamá atóbamayikaigaae téna Ítuma timáyikaraiye. 3 ánibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá máqte-qtataaqa ímáýáaro. yáumma amé uréire í-yátááqá íma mayéra kápiq-unamma íma mayéra nai-yátáákáráq mónekaraqa íma mamé uréire oro. kúberai-unamma kaayaqá íma mamé oro. 4 ánibo keráwáqá móra-naupaq uyábereqa paá min-náúpáq máéro. 5 ánibo mi-káyúkámá yeqtí-naupaq ímo tiwíqme wíyaqa keráwáqá timá tága-yimeraq tibikáké obamá popoq umátuweraq kóeraq yauwéqma ókaraq íma oro.” téna Ítuma tiráíye. 6 miráitata iyápó-annama máqte-marupaqa yemá kóureta áté-wataama Áánúqtuqtaba kétima-yimeta kari-wáyúkámá mamá atóbamayikaraae.

Érôtima Ítuni watáama Íturaiye.

7 káni Érôtima Ítuma máqte-qtataariq i-wáigóni watáama ítátuwaitana aúyánákómá mibáq kóuraiye. yaímma-wayukama téta ‘Yóóanema pukáipike itó-uraiye.’ téta tirááe. 8 káqo-kayukama tirááe: “Íráiyama pááq iyé tirááe.” ánibo tébakaq-wayukama tirááe: “mórama naayón-ámúné-náqá yauwéqma pukáipike itó-uraiye.” téta tirááe. 9 miráitana Érôtima maará-tiraiye: “kemá Yóóaneni aqnómmá arátukaunamanibo min-náqá náawaq máitaraq kemá weqtábá mirán-áímmá kéitauno?” timátuvena mikáké Ítumma aúrapí aónane uráíye.

Ítuma taíbaq-wayukama (5,000) aáwaqa yímikaiye.

10 Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama yauwéqma iréta máqte-qtataariq on-ááímmá Ítukaq má-tima-amikaae. ánibo Ítuma yiwíkai-kayukama mibáq yiwíqmeta yenamáa móra-marupaq Beqtáirapaq urááe. 11 anaáeakaqa taíganimma aarawaamá aónaraa-kayukama Ítun anaáe waqméta urááe.

ánibo Ítuma káyimonena amuqá maqyíkátuwena yemmá Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba wataáma timá yímikaiye. ánibo mikákémá karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

¹² aabaúgómá kuperánéna kéitata kaayaq-ánná-wáyúkámá Ítunopaq iréta tirááe: “emá maa-káyúkámá timáyíkénata yaímma-maruparaa meraráipaq wéyáwé umá watéta aáwaqa abáá-uma naaro. maan-áúkápáqô máunataama waayúkama íma máa-kaqmaapare.” téta tirááe. ¹³ miráimanibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá kenamááriq maami-káyúkámá aáwaqa yímero.” téna Ítuma tiráíye. ánibo yemá tirááe: “ketáámá netuq-ááwáqá íma makáunataae. móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráq makáunataae. ketáámá maami-káyúkátí aáwaqa ko meyaníq onúnataabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹⁴ miráuma taíbaq-wayukama (5,000) máqe-uraae. ánibo Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá timá-yimiyata yemá áíkuma móra-tiyaapaq-tiyaaka-tiyaaka umá áíkuma máéro.” téna tiráíye. ¹⁵ miráuma iyápó-annama mi-káyúkámá timá yímewata teníq umá aarawaamá áíkuma máqe-uraae. ¹⁶ miráitana Ítuma móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaqá kátútai-noyaakaraq maténa Áánûqtukaq aúramma múte káonena ‘tíkáiye’ tiráíye. ánibo mi-nóyáákáráq yakaráq mapámma wení iyápó-annama yimitata yemá mamá aarawaamá yímikaae. ¹⁷ ánibo máqte-kayukama namá kanaaráq owata iyápó-annama aqtó-áqtó-ááwáqá áiqma tiyááka umá kaayaq-únámmá áíqturaae.

Pítaama abarokáq téna ‘Ítuma Metáíyae’ tiráíye.

¹⁸ móra-taoqa Ítuma wenamáá nunamummá kétena máitata wení iyápó-annama Ítute máqte-uraae. ánibo Ítuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: “aarawaamá keqtábá náawae kéteo?” téna tiráíye. ¹⁹ ánibo iyápó-annama yawuwéqma tirááe: “yaímma-wayukama eqtábá Yóáanema nommá perái-naré kéte. ánibo yaímma-wayukama téta Iráíyae kéte. ánibo tébakaq-wayukama téta naayóbáq móra amuné-náqá pukáímma itó-uraiye kéte.” téta tewana ²⁰ Ítuma yawuwéqma tiráíye: “keráwáqá kenamááriq keqtábámá náawae téraq kéteo?” téna ítáitana Pítaama yawuwéqma tiráíye: “emá Áánûqtuni Metáíyama yawuwéqma tiwirái-náqóne.” téna tiráíye.

Ítuma téna ‘pukéq yawuwéqma itó-onune’ tiráíye.

²¹ mirá-timatuwaitana Ítuma akoqnáá umá téna káqo-kayukama maamin-áímmá íma timá yíméro téna iyápó-annama aammá áunikaraiye. ²² Ítuma móragaraq timá yímikaiye: “Waayúkagoni Áráaqa áíqa í-yátááqá mayáínata anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq yemá yinaaémma umáketa ikamíyana pukéna kaumo-kánáámá ánatáinana keqnáámmá itó-iniye.” téna Ítuma wenamááriq wetábá tiráíye.

²³ ánibo Ítuma wení iyápó-annama máqtemma maará téna timá yímikaiye: “náawabi ketínaae waránáae ténama wemá wenamááriq wetábá awikátuwena wení kaapaq-yámá maména aati-aatimá mamé wíinna-nakoma tinaae waráino. ²⁴ náawabi wení aúwaraiqtaba auyánámmá iténa yáqtoqma akoqnáá ínna-waigoma wení aúwaraimma aúyoranimanibo náawabi keqtábá aúwaraimma yuwénama wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma paá yáqtoraniye. ²⁵ ítáaro. móra-nakoma wetábá máqte-qtataaqa maa-marábíké kémayenamanibo matúq-matuq umá mái-auwaraimma ímáýáímma wení oótakoma nôro umákaniyo?

26 áníbo móra-nakoma keqtabágáráq yiráátén-aiqtabagaraq agaeyábá énama Waayúkagoni Áráakoma wemá wetábá wení tágama-yataakaraq aboámá Áánûqtuni tágama-yataakaraq wení aokaq-káqtó-wáyúkágáráq kumínna-yupaama min-nákoqtabámá agaeyábá umákaniye. 27 kemá keráwáqá árainma kétima-timune. yaímma-wayukama maanámo itó-uma máa-kayukama íma pukéta Áánûqtuma yabíkái-kayukama aónainoe.” téna Ítuma tiráíye.

Ítun áúgoma mamá aokariq uráíye.

28 min-áímmá timátuwena anaaékaqa miráuma abapaké kaumo-kánáámá yáwitana Ítuma Pítaama káwirena Yóáanema káwirena Yêmitima káwirena umáena anubaq nunamummá tínéna yiwíqme utáíye. 29 nunamummá kétena máitana Ítun óíkoma mamá aokariq kéitana wení wáqtógoma wayámmá auréna miráuma ókáá kamá tágaraíye. 30 áníbo kaayaq-nákórátá Ítute watáama tirááye. min-nákámá Mótetiyya Iráíyae. 31 yenákámá tágama-yataakaraq kukéta máqte-qtataariq éna Ítuma Yérútáárebaq puñíqtaba watáama tirááe. 32 Pítaagaraq kaayaq-nákátí yúrakoma yúgáibaq itata yú wagínéta urááe. miráimanibo yemá waguréta máqeta anaaékaq itó-uma máeta Ítuni tágama-yataakaraq Mótetiyya Iráíyati tágama-yataaqa aónaraane. 33 Mótetiyya Iráíyama Ítumma ayuwéta kóíye. kéoyana Pítaama Ítumma maará-tima-amikáíye: “kawáá-nákò, ketáámá maakáq máunataama minná íráqòne. ketáámá kaumo-námmá ónúntaae. móra-namma ení naané. móra-namma Mótetini naané. áníbo móra-namma Iráíyana naané.” téna Pítaama tiráíye. áníbo Pítaama íma ítama arútárenaboana min-áímmá tiráíye. 34 Pítaama min-áímmá kétena máíqtaba móra-konnakoma yawááq-umayikaitata yemá yáaqtaba urááe. 35 áníbo móra-aikoma maará téna mi-kónnápké tiráíye: “maannáma ketáanine. kemá wemmá awaaméqá umákarane. keráwáqá wenáama ítáaro.” téna min-áíkmá tiráíye. 36 min-áíkmá mirá-timatuwaitata yemá aónaamma Ítuma wenamá máqe-uraiye. áníbo yemá yóyau kawaa urááe. mi-kánááráqá mi-qtátááqò aónaaqtabama móra-nakomma íma timá ámikaae.

móra-iyapogopimma waátama máin-iyapoma Ítu mamá atóbamakaraiye.

37 aabáyaama min-ánúmá yuwéta kúmówana taíbaq-wayukama Ítumma aapaké kun aónaraae. 38 áníbo mi-káyúkábikémmá móra-nakoma anókaq wááqa yumátuwena maará-tiráíye: “yirááti-nako, kemá inaa kétune. emá ketáanikomma aónaao. kemá wemmá wenamá kímora-iyapoma ákáraune. 39 áníbo mórama táí-aagoma min-iyápómá yáqtoqma akoqnáá uráitana páátákáá wááqa kéitana mamá aibòriq kéumakaitana óyaupikema wayán-ágáregómá òriq kéíye. mi-tái-áágómá áú-aiqa aména íma yuwéna kégoíye. 40 kemá ení iyápó-annayaba mi-káátágómá matuwaígáae téq inaa túnnamanibo yemá kanaaráq íma kématuwaae.” téna Ítumma timá ámikáíye. 41 Ítuma yauwéqma tiráíye: “keráwáqá aarawaamá maa-kánááráq-wáyúkámá itáiq-itaiq ikéowanaboana keráwáqti týakoma táíq éna íkárutaiye. kemá náaraq umá kanaawaq keráwáqtema máeraq keráwáqti ummaamá mayánúnò? mirá-timatuwena min-nákmá timá ámikáíye: “ení iyápóma awíqme maabáq iyo.” téna Ítuma tiráíye. 42 min-iyápómá aapaqá kéíqtaba mi-tái-áágómá min-iyápómá mamá

awéqtáma iyaabótukaiye. miráitana Ítuma waátáma aamá awáágútuwena min-íyápómá mamá atóbama aboámmá ámikaiye. ⁴³ minnýaba máqte-kayukama Áánúqtuni anón-akoqnaama aónatuweta iyánáaq urááe.

Ítuma puíníqtaba kaumobáq tiráíye.

ánibo mi-káyúkámá Ítuma máqteniq i-qtátááqtábá netuq-yúyánámmá kéitaawana Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: ⁴⁴ “keráwáqá maan-áímmó túnnama taákau makéra ítama arútáaro. pááqya-kanaabima anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa waayúkati iyáápi maránóe.” téna Ítuma tiráíye. ⁴⁵ miráimanibo iyápó-annama min-áímmá íma ítaraae. min-áíkoní áaikoma yepímmá aúyokuraitataboata íma ítama arútáraae. miráitata yemá ikatíq éta Ítumma min-áíkoní áaiqtabama íma ítama aónaraae.

náawaq anómma máíyo?

⁴⁶ yemá iyápó-annama itó-uma ánateta aamá téite éta náawaq anómma uyátá-maqma máíyo tirááe. ⁴⁷ ánibo mirá-yúyánámmá iyápó-annati iyáqnobaq wáitana pááqyan-iyapoma awíqmena má-ito-umakaraiye. ⁴⁸ ánibo Ítuma maará téna timá yímikaiye: “móra-nakoma ketíwíkaq maa-pááqyán-íyápómá áwáqnaa énama minná kemmá tíwáqnaa íniye. ánibo móra-nakoma kemmá tíwáqnaa énama minná kemmá timátíkítaq yúnna-waigomma Áánúqtuma áwáqnaa kéíye. máqtemma keráwáqtí aúkáapikemma móra-nakoma miráuma pááqyan-iyaporaá umá maénama wemá uyátá-maqma anó-naqa mániye.” téna Ítuma tiráíye.

móra-nako keráwáqá íma namuroíq umátikai-naqa minná keráwáqtí aanábóe.

⁴⁹ Yóáanema yauwéqma tiráíye: “kawáá-nákò, ketáá móra-naqa aónáúnataama enáwíkake táí-aagomma kématuwaiye. miráimanibo wemá ketáá tinaaeémma íma kéwaraipoataa ketáá aammá áunakaraunatae.” téna Yóáane tiráíye. ⁵⁰ miráitana Ítuma timá ámikaiye: “keráwáqá min-nákómmá íma aammá áunakaaro. móra-nakoma keráwáqá namuroíq íumatikenama wemá minná keráwáqtí aanábómíye.” téna Ítuma tiráíye.

yaímma Taméria-wayukama mááqqa aúyaketa Ítumma paábaq watukááe.

⁵¹ Áánúqtuma Ítumma awíqmena wenôpaq uwínî-kanaama waaqókáq uráíye. miráitana Ítuma Yérútáárebaq onáae téna mimórá aúyánámmá ítama yarútaiye. ⁵² ánibo Ítuma yaímma-wayukama timáyíkáitata aamá maméta áqnáabaq urááe. aamá maméta kó-kayukama Taméria-wayukati pááqya-marupaq uyábéketa Ítuma yokaa umákaneta urááe. ⁵³ miráimanibo mi-márúkáq-wáyúkámá Ítumma awíqmeta yeqtí naaúpaq uwíyábá íma yíkaraiye. yemá ítaraae. Yérútáárebaq yeqtí namuro-wáyúkámá máápaq wítatabóata Ítumma íawíkaae. ⁵⁴ kaayaq-íyápó-ánnámá Yémitiyaa Yóáanema min-ááímmá yenákámá aónatuweta Ítumma maará-tima-amikaaye: “uyátarái-nako, ketáá Áánúqtnopake iramá ááyaananataa mi-káyúkámá kun agamá kautíníyô?” téta tirááye. ⁵⁵ miráimanibo Ítuma waeréna min-nákámá min-ááíqtábá yiwááguraiye. ⁵⁶ ánibo yemá mikáké ôq-marupaq urááe.

móra-nakoma Ítun anaáe waráné i-naré.

⁵⁷ yemá aapaq maré kéowana móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: “máqte-marupaq wíné innabáqá kegáráq anaáe waqmé ónúne.” téna

tiráiye. ⁵⁸ ániibo Ítuma wemmá makáqma aónanena timá ámikaiye: “abááq-iyákómá muriánóbáq kémaitana numagómá ánáamma umárena kéwaimanibo Waayúkagoni Áráaqa waénúna-namma íma wáíye.” téna tiráíye.

⁵⁹ ániibo Ítuma káqo-nakokaraq timá ámikaiye: “emá ketinaae waraao.” téna titana min-nákómá maará-tiraiye: “kanaaráq tiyúwénaq ketibomá ko mamá uqtamá kátuwerabiyo?” téna tiráíye. ⁶⁰ ániibo Ítuma timá ámikaiye: “ibáqyuwaa. yemá keqtábá íma itéta pukáa-kayukaraa-kayukama iyúwénata pukáíya-kayukama uqtamáyíkáaro. ániibo emá uré Áánûqtuma yabíkái-kayukayaba átê-wataama mó-tima-yimiyo.” téna Ítuma tiráíye.

⁶¹ ániibo keqnáámmá móra-nakoma tiráíye: “uyátáraana-nako, kemá enanaae waránáá kéunamanibo emá kanaaráq tiyúwénaq keti waayúkama tiyáama mó yímíqma máéro timá yikátuvero.” téna tiráíye. ⁶² ániibo Ítuma maará-tima-amikaiye: “waayúkama náayubi Áánûqtuni aakaq áaimma átáma wínéna kéimanibo aati-aatimá anaaépaq naayón-ááíqtábá waéqma káonaipoana Áánûqtuma yabíkái-kayukabimma kanaaráq íuwiniye.” téna Ítuma tiráíye.

10

Ítuma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá timáyikaraiye.

¹ anaaékaqa uyátarai-nakoma abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá ókaraq awaaméqá umáyikena maruq kaayaq umá timá yikáitata áqnáabaq urááe. ániibo máqtemma anó-maruparabi pááqya-marupaqa Ítuma wíné i-márúpáq timáyikáitata kówana anaaékaq Ítuma wíníqtaba uráíye. ² ániibo Ítuma mi-káyúkámá maará-tima-yimikaiye: “taíbaq aáwakoraa umá yópi ábuma karáimanibo taíbaq-mayai-wayukama íma mááe. miráínaq keráwáqá yókóni aboákáq nunamummá tíyana wemá Áánûqtuma yaímma mayai-wáyúkámá timáyikainata wení aáwakaa ko mamá áikuyikaino. ³ keráwáqá kóoro. ániibo itáaro. akikérá umá máa-kayukati aúkáapi kaayoné-wámmá kokóri-araakaa umá timá-tikaunaq kégoe. ⁴ keráwáqá aapaqá yaímma-yataaqa títauq-anamma kápiq-unamma móneqa íma mamé oro. ániibo keráwáqá aapaqá íma aagamá waayúkate watáama tero. ⁵ móra-naupaqa uyábereq áqnáabaqa maará-tero. ‘maan-náúpáq-wáyúkábímmá kaayoné-yátááqá waíno.’ téra tero. ⁶ ániibo móra-nakoni áyákoma kaayoné ínna-naqa min-náúpáq máinaqa minnámo kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma min-nákópi yuwáiyanaq ko waíno. ááqibo móra-nakoma ímo mirá énama kaayoné-yátááqá waíno tíyan-aikoma yauwéqma keráwátópaq yíno. ⁷ keráwáqá mimórá-náúpáq áátuma máéro. ániibo min-náúpáq máiyata yemá aáwaqa timéta nommá timéta íyamma naaro. mayairáq-nákómá kanaaráq wení meyámmá mayániye. miráínaq keráwáqá óq-naupaqa móra-mora umá íoro. ⁸ ániibo keráwáqá mera-márúkáq uyáberaiyata mi-márúkáq-wáyúkámá yeqtí naaúpaq tiwíqme wíyaqa kanaaráq uréraq yemô timíyan-aawaqa naaro. ⁹ ániibo mi-márúkáq kari-wáyúkámá mamá kátobamayikeraq mirá kéeqa yemma maará téraq timá yíméro. ‘Áánûqtuma yabítikani-waigoma keráwáqtí waaqóqáq máíye.’ timá yíméro. ¹⁰ ániibo keráwáqá móra-marukaq wíyata mi-márúkáq-wáyúkámá yeqtí naaúpaq íma tiwíqme wíyaqa kanaaráq keráwáqá mi-márúkóni aakaq ko itó-uma máera maará-tero. ¹¹ ‘keráwáqtí maa-márúkáké kaitógoma ketáái tibikáq aráápaimanibo ketáámá popoq umátuwaunanataa keráwáqtópaq yauwéqma wiyé. atéráaro. Áánûqtuma yainai-kánáágómá keráwáqtí táí-meyakaraq

waaqókák kéiye.’ tero. ¹² kemá keráwáqá kétima-timune. mi-márúkómá keráwáqá íma tiwiráiya-marukoma Tótóma-marukoma uyátá-maqma anómma tái-aimma wánipoana aqtó-kánááráqá Áánûqtuma Tótóma-marukomma paru umáyikena íma tiwiráiya-marukomma íma paru umáyikaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

yaímma-marupaq-wayukama yirummá íma waéráa-kayukati tiruno.

¹³ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “keráwáqá Ítiráaeo-marupaq-wayukao, ítáaro. Tiyórátini-wayukao, keráwákák tái-yataaqa anómma pááq íniye. Beqtáira-wayukao, keráwákák tái-yataaqa anómma pááq íniye. ániibo kemá keráwáqti márûkaq awaaméq-yátáárîq únnaiq umá móra-nakoma Tááiranapaq Tááyabakaraq awaaméq-yátáárîq énama kanaaráq naayóbáq yemá unáá káréqomma wáqtóraa yaútuma itoréta kanabí maeta yirummá waeráune téta yiráátiraae. ¹⁴ aarawaamá mamá yainánéna ínna-kanaaraq Tááyabaq-wayukagaraq Tááiranapaq-wayukagaraq yemmá anónnáma tái-meyamma Áánûqtuma yimínimanibo keráwákák uyátá-maqma anómma anónnáma tái-meyamma timíniye. ¹⁵ ániibo keráwáqá Kápéranabaq-wayukao, keráwáqá múte yaúmeq Áánûqtukaq uwínô? miráinomanibo keráwáqá paá Tááqtaani márûpaqa iyaabótuwaneo.” téna min-áímmá Ítu tiráiyé.

¹⁶ Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “móra-nakoma keráwáqti táama itáina-nakoma minná ketáama kéitaiye. ániibo móra-nakoma keráwáqá anaaémma umátikenama minná kemná anaaémma umátikaniye. ániibo móra-nakoma anaaémma umátikenama min-nákómá kemná timátíkítaq yúnna-naqa Áánûqtumma anaaémma kéumakaiye.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuni abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá yauwéqma irááe.

¹⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-tíyááká-wáyúkámá Ítuma timáyikaraimma yauwéqma iréta yimuqá òriq umá kémareta maará-tiraae: “uyátáraana-nako, ketáá enáwîqa yaúnanataa tái-aagoma waayúkabike paábaq yá-uraae.” téta Ítuma timá ámikaae. ¹⁸ ániibo Ítuma timá yimikaiye: ‘kemá Áánûqtuni márûpake Tááqtaama aabáyúraa yoqména páátákáá kuqtitaq aónaraune. ¹⁹ ítáaro. kemá keráwáqá akoqnáama tímikaunaboaq keráwáqá kanaaráq iraaq-abayaakógáráq áwáábîq-uwabaaikokaraq títauqnapo yamá káraapeq Tááqtaani akoqnáama uyátánoe. ániibo móra-yataakoma kanaaráq íma mamá keráwáqá táiq umátikaniye. ²⁰ miráimanibo keráwáqá tái-aagoma keráwáqti táama ítáiqtabama timuqá íma maránómanibo Áánûqtuma máipaq keráwáqti tíwîqa kágamaraibo minnáyaba timuqá máraaro.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma amuqá maréna Áánûqtuma aboákáq ‘tikáiyé’ tiráiyé.

²¹ mi-kánááráqá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Ítun áyáqnobaq mamá amuq-yatááq pááq itana Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, ení márûpaq-wayukagaraq maa-marábí-káyúkágáráq uyátarai-nare. kemá minnáyaba ‘tikáiyé’ kétune. emá maami-qtátááqá itái-yátááqá itéta ‘aamá ítaraunatae’ kéte-kayukabima mamá áuyoyike aamá íma itéta paá-wayukama káyiraatene. owé. ketiboó, ení akái-yátáákómá mirá-uraiye.

²² ketibomá máqte-qtataaqa ketiyáápita makáiyé. ániibo móra-nakoma kemná áanikomma íma timónaraiibo ketibomá wenamá kemná áanikomma kétimonaiye. mórai qumá móra-nakoma ketibommá Áánûqtumma íma aónaraibo áaniko kemá kenamá káonaune. ániibo waayúkama náayuwabi áanikoma kemá

yiráátenaaq únna-wayukama yegáráq ketibommá Áánûqtumma káonaae.” téna Ítuma tiráiyé.

²³ yemá iyápó-annama yenámáa Ítute máawana yeqtôpaq waeréna Ítuma maará-tiraiye: “náayuwabi keráwáqá aónaa-qtataaqtaba yemá yimuqá kémaraae. ²⁴ kemá keráwáqá kétima-timune. naayóbáqá taíbaq amuné-wáyúkawábi taíbaq kíni-kayukama keráwáqá íbêqa aónaa-qtataaqa aónanaae temánibo yemá kanaaráq íaonaraae. ániibo keráwáqá íbêqa ítáan-aimma itánáae temánibo yemá íma ítaraae.” téna Ítuma tiráiyé.

Táméribake-nakoma namuro-nákómmá arummá umákaraiye.

²⁵ mikáké mórana amáan-aimma yirááti-nakoma itó-urena Ítumma makáqma aónanena uráiyé. ániibo wé Ítumma tímá ámikaiye: “yirááti-nako, kemá náaraq éraq matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánúnô?” téna amáan-aimma yirááti-nakoma tiráiyé. ²⁶ ániibo Ítuma yauwéqma tímá ámikaiye: “nóinae ténawaq Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá kétéyo? emá náaraq umá kéyorautono?” ²⁷ titana min-nákó yauwéqma tiráiyé: “mútûq arummá káme ení akoqnáágarag arun-iyápógógáráq máqtemma aúyánákáráq ení uyátarainakomma Áánûqtumma weqtábá akaíno. ániibo enamááriq eqtábá ákáiniq umá enamakaq náawabi maína-waigoqtaba akaíno.” téna agamatán-áikómá tiráiyé. ²⁸ ániibo Ítuma tímá ámikaiye: “emá áraimma arupú umá téne. emá miráuma ténaiq emá kanaaráq matúq-matuq umá mánone.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁹ miráimanibo mi amáan-aimmo yirááti-nakoma wenamááriq wenáwîqa mamá íraqôniq íyábá ákáitana tímá ámikaiye: “ániibo ketimakaqô mái-naqa minná náawabiyo?” téna tiráiyé. ³⁰ ániibo Ítuma maará téna yauwéqma tiráiyé: “móra-nakoma Yérútáábake yuwéna Yérikobaq kukáiyé. ániibo moyá-káyúkámá aapaq aónatuweta máqte-qtataaqa yabímayeta ikámma taitawaa umákaraae. yemá miráumatuweta kóuraae. anaáékaqa min-náqá aapi máena wemá puíné uráiyé. ³¹ ániibo mi-kánááráqá móra monoq-káwáá-nákómá min-ámmá waqmé kukáiyé. Táméria-naqa aónawaaena yuwéna kótámaqtuwena aan áwábake kóuraiye. ³² mórai q umá móra Aríbae-annabike-nakogaraq min-ápáq iréna min-náqá ya aónatuwena kótámaqtuwena aan áwábaq maréna kóuraiye. ³³ miráimanibo Táméribake móra-naqa ikámaraa-nakoni namuro-nákómá min-ápáq maréna min-náqá máikaq iráiyé. ániibo wemmá aónaimma áyáqnoabaq aruqtábá umákaraiye. ³⁴ ániibo amakaq uréna matawékarag wááéni-nokaraq atúma náopi atáá-umakatuwena min-náqá mûte yaúma wení ótiraa-kakoni ámûraaq abímmá ayákaraiye. ániibo awíqmena min-náqá waabá-káyúkámá kówate-yawate o-náúpáq mó ákarena yabírakaraiye. ³⁵ ániibo min-náúpáq wamarááyakake aabáyaanapimma mi kówate-yawate-nakoni aboámmá móneqa móra-wayukama ámíqtuwena maará-tiraiye: “emá maa-nákókáq yabíqma arútárenana yaímma ení móneqa maami-nákókáq kói-naqa kemá yauwéqma yéqa yaímma-meyamma yauwéqma aménúne.” téna tiráiyé. ³⁶ íbêqa emá náaraq téq aúyánámmá kéitaano? kaumo-wáyúkámá maréta yewana moyá-káyúkámá ikámaraa-nakomma náawaq amakaq máitana áwáqnaa inikáámá uráiyó?” téna Ítuma tiráiyé. ³⁷ ániibo amáan-aimma yirááti-nakoma maará-tiraiye: “min-nákómá arummá itana áwáqnaa i-naré.” titana Ítuma tímá ámikaiye: “emá uré min-nákómá iníq uwo.” téna namuro-wáyúkáyábágáráq wemmá Ítuma tímá ámikaiye.

Máátaayaa Máriaae.

³⁸ yemá maré owana Ítuma wení iyápó-annate móra-marupaq uyábékaae. móra-inikoni áwíqa Máátaae. wemá Ítumma awíqmena wení naaúpaq uráiyee. ³⁹ Máátaani áúkoma wení áwíqa Máriaae. ániibo Máriaama iréna uyátárai-naqa Ítuni aítaupi maraq ya máena Ítun áama Ítaraiye. ⁴⁰ miráimanibo Máátaama uri-uri kéena aáwaqa mamá yokaa kéitana aúyánákómá wéyáwé uráiyee. miráitana Máátaama Ítunopaq uréna maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, ketúkoma kenamá tiyúwáitaq máeq aáwaqa mamá yokaa kéune. minnýabama emá íyaq aúyánámmá kéitaano? emá Máriaamma timá amínana wemá ya tiwáqnaa íno.” téna Máátaama tiráiyee. ⁴¹ miráitana uyátárai-naqa Ítuma Máátaama maará-tima-amikaiye: “Máátaao, emá netuq-áuyánámmá kéite máqte-qtataaqtaba um-maa kéyaane. ⁴² miráimanibo móra-yataaqtaba íma wáitana abáá kéiyee. ániibo Máriaama íráqô-qtataaqa mayánéna kéiyee. Máriaanopake íráqô-qtataaqa íma paábaq matuwániye.” téna Ítuma tiráiyee.

11*nunamummá tí-ááímmá*

¹ Ítuma móra-aukapaq nunamummá kétena máqe-uraiye. ániibo anaaékaqa nunamummá timá ánatatuwaitana mórama wení iyápó-annabike-nakoma maará-tima-amikaiye: “uyátáraana-nako, nunamummá tí-ááímmá keqqtáá timá tiráatiyo. miráuma naayóbáqá Yóáanema wení iyápó-annama timá yiráátiraine.” téna tiráiyee. ² ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá nunamummá tínéqa maará tero. keqqtibotááo, emá yabikáánna-marukaq máanana enáwíkoma aokaq wáiyee. emá yabikáánna-yataaqa maabáq kumíno. ení márúkaqa enaúyánámmá wáráanikaa umá maa-marábikaráqá enaúyánámmá waránátaae. ³ íbêqa aáwaqtaba únnataama máqte-tupaama timiyo. ⁴ ketáái otaa-qtátááqá mamá paábaq kéyuwe awikátuwaao. miráuma otaa-qtátááriq umátíkáa-kayukama yeqtí otaa-qtátááqá paábaq mamá kéyuwetaa tiwikátukaunataae. emá keqqtáá anómma makáqma aónai-yataaqa íma mamé iyo.” téna Ítuma wení iyápó-annama nunamummá timá yiráátiraiye. ⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “ániibo keráwáqti aúkáapike móra-nakoma wení aanábómá máinaboana mín-nákómá nokáámma uréna wení aanábógómá maará téna mó-tima-amikaiye. ‘keti aanábógó, kemmá aáwaqa timiyo. ⁶ keti aanábó-nákómá ayáqqtááqa-amma uréire éqéna ketôpaq yimmá aáwaqa aménúna-yataaqa íma makáune.’ téna tiráiyee. ⁷ ániibo naaúpaqo máitana yaqtabá ko ítai-nakoma maará téna yawwéqma tiráiyee. ‘kemmá ummaa-yátááqá ítime ítiwautuwo. oqtamá aúyakuraitana keti iyápó-annagarataa tímá waguráunataae. kemá íma itó-ureq móra-yataaqa aménúne.’ téna tiráiyee. ⁸ ániibo nôraq uráiyô? mín-nákómá wení aanábóé téna íma itó-urena aáwaqa íaminiye. kemá kétimatumune. emmá agaemá íma inaaboaá ókaraq itaa-ítai inanamá wemá itó éna máqte-qtataaqtaba ónna-yataaqa emmá amíniye. ⁹ ániibo kemá keráwáqá kétimatumune. keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá tíyana Áánûqtuma móra-yataaqa keráwáqá timíno. keráwáqá móra-yataaqtaba abáá kéeqa kanaaráq aónainoe. oqtaráq pagé-page tíyanama Áánûqtuma oqtamá ítikaniye. ¹⁰ máqte-kayukama

Áánûqtukaq nunamummá tétama yemá mayaínoe. móra-nakoma nóiqtababi abáá énama wemá aónaniye. ániibo náawabi oqtaráq pagé-page t́inanama Áánûqtuma oqtamá íyakaniye. ¹¹ keráwáqtí aúkáapikema móra-nakoni ánikoma aboáqtábá ‘noyááqa timiyo’ t́inanama aboámá kanaaráq iraakabayaammá amíníyô? ¹² ániibo ánikoma aboáqtábá ‘kokóri-amuqa timiyo’ t́innayaba kanaaráq aboámá áwáábiq-wamma uwabaaimmá amíníyô? minnágaraqa ímiye. ¹³ ániibo keráwáqá tál-wayukamanobo íráqô-qtataaqa keráwáqtí iyápóma yimí-áímmá káonaae. miráinataa ketáá minnáyabataa káonaunataae. keti-botáá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakomma wekáq nunamupí itáíyanama yemmá wení Aokaq-Áámá yimíniye.” t́ena Ítuma tiráíye.

yemá t́éta ‘Ítuma Piétebugaraq mayaímá kémayaiye’ tirááe.

¹⁴ móra-nakoma aamá íma t́ena máin-nakopike Ítuma tál-aama waqtukáíye. ániibo mi-káátámá paábaq kóitana óyauqo aúyaki-nakoma aamá áaimma átama tiráíye. miráitata aarawaamá taibaq iyánáaq urááe. ¹⁵ ááqibo yaímma-wayukama maará-tiraae: “Piétebuma tál-aagoni kawáá-nápóana Tááqtaani akoqnáárake Ítuma waátama kématuwaiye.” t́éta tirááe. ¹⁶ ániibo yaímma-wayukama Ítumma makáqma aónaineta Ítuqtaba mórama anón-awaameq-yataariq ínataa aónaano tirááe. ¹⁷ miráimanibo Ítuma mi-káyúkátí yúyánámmá aónatuwena maará t́ena mi-káyúkámá timá yímikaiye: “móra-marukaq-wayukama yaíkkaaq uréta ááíqa íyana mi-márúqá íma íráqóniq umá paá wániye. móra-anna-wayukama yaíkkaaq uréta wenikamé-wenikame étama min-ánná-wáyúkámá íma íráqóniq umá paá mánoe. ¹⁸ keráwáqá téq keqtábá Piétebuni akoqnáárake tál-aagomma kématuwaane kétéwaq minnáyaba kétune. ániibo Tááqtaani waayúkama yaíkkaaq umá kaayaq-ánnáíq uréta ááíqa íyanama Tááqtaani akoqnáámá íma wániye. ¹⁹ móra-nakoma Tááqtaani akoqnáánapo tál-aagomma íma kanaaráq kématuwaiye. Ítiráaeo-wayukao, áraimma Piétebuma t́iwáqnaa kéi-naqo waátama kématuwaanama kanaaráq náawaq keráwáqtí iyápóma yiwáqnaa ínatawaq yemá tál-aama matuwánô? miráinata keráwáqtí iyápóma iyuwáiyata min-áímmá árainabi íabiyo t́éta ítama aónaaro. ²⁰ miráimanibo Áánûqtuni akoqnáárake tál-aama kématuwaunaboana minnáyaba Áánûqtuma yabíkai-waigoma keráwákáq áqa iráíye.

²¹ itáaro. Tááqtaama mórama akoqnáá-nakoraa umá iyebó umátorena wení naaóq yabítuwena máinanama kanaaráq wení máqte-qtataaqa paá wániye. ²² miráimanibo káqomma uyátá-maqma akoqnáá-nakoma iréna min-nákóté ááíqa umá uyátenama min-nákóní tokóruyaka-puma wení iyebómá máqtepaq min-nákómá aúyánámmá itáíq-itaiq i-qtátááqá maténa máqte-qtataaqa yaímma káqo-kayukama yimíniye.

²³ itáaro. móra-nakoma ketí aanábómá ímo maénama minná wemá ketí namuro-náqíye. móra-nakoma keté íma mamá ákuyenama wemá ketí waayúkama mamá waqmqé wéyáwé kéumatuwaiye.” t́ena Ítuma tiráíye.

waátama yawuwéqma iráíye.

²⁴ óqa waéqma itai-áímmá Ítuma timá yímikaiye: “ániibo tál-aagoma móra-nakopike yuwéna paábaqo kégowenama kokoq-márábáq kóurena aagamá máni-maruqtaba abáá kéíye. mi-tál-áágómá máni-maruqa ímo aónénama wé maará kétiye. ‘kemá yawuwéqma maéwauna-naupaq ko mánune.’ t́ena kétiye. ²⁵ ániibo mirá-timatuwena yawuwéqma ko aónaimma naayóbáqô maéwai-namma

kuyúqtuketa yokaa umákaae. ²⁶ miráitana mi-tái-áágómá uréna káqomma abapaké kaayaqá uyátá-maqma tái-aama ko yiwíkена min-nákópí ya máqe-uraae. áníbo naayóbáqá min-nákómá táiq umá máqe-urairoana íbêqa wemá uyátá-maqma anómma táiq umáquraiye.” téna Ítuma tiráiyе.

amuqá marai-yátááqá mayai-ááiné.

²⁷ Ítuma min-áímmá ti-kánááráqá taíbaq aarawaamá máqe-uraae. áníbo móra-inimma mi-káyúkátí aúkáapi máin-inikoma maará téna ááyama tiráiyе: “móra-inikoma naayóbáqá marákáraitaa wení náama naráána-inikoma ké itaúnama wemá amuqá kémaraiyе.” téna min-íníkmá tiráimanibo ²⁸ Ítuma maará-tiraiye: “mirá íma téaq maará tiyo. Áánúqtun áama itéta anaaé waráiya-kayukama yemá yimuqá kémaraae.” téna Ítuma tiráiyе.

yaímma-wayukama ‘anómma awaaméq-yátááqá aónanaae’ téta tirááe.

²⁹ taíbaq-wayukama ayú yagégyowana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “íbêqa maa-kánááráq-wáyúkámá tái-wayukamoe. yeráwáqá móra anómma awaaméq-yátááqá aónanaae kéte. miráimanibo kemá móra anómma awaaméq-yátááqá íma yiráátenunamanibo kímora Yónaama anómma awaaméq-yátááqá yiráátenune. ³⁰ naayóbáqá Yónaama Áánúqtuni awaaméqá máena Nínibeq-wayukabi tímá tágayimikai-qtataaqa pááq uráine. mórai q umá Waayúkgoni Áráaqa Áánúqtuni awaaméqá íbêq-wayukabima pááq uráiyе. ³¹ anaaékaqa Áánúqtuma aarawaamá mamá káyainainana móra-inikoma kaapaq-áúkápáké (kúínima) itó-uma iréna íbêq-anna-wayukati tái-aaimma mamá pááq íniye. min-íníkmá maa-márágóni aqtóráké wemá iréna Tórómónima wení itái-yátáákóni áaiqtaba timmá ya ítaraimanibo keráwáqá íbêq-kanaama íkeitaae. maakáqá Tórómónimma uyátáni-naqa maa máiyе. ³² Áánúqtuma aarawaamá yainánéna ínn-kanaaraqa Nínibeq-wayukama itó éta keráwáqtí kúmiq-yataaqtabama awaaméqá ínoe. áníbo Nínibeq-wayukama Yónaama aamá timmá itéta yirummá waékáae. miráimanibo íbêqa Yónaamma uyátáni-naqa maa máiyе.” téna Ítuma tiráiyе.

áúgoni ómmá

³³ waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyе: “waayúkama ómmá kúraqma yaaregóni aménáápárabi tawegóni aménáápáqá íma kémaraae. ímiye. yemá ómmá kúraqma abarokáq yaareráqá makáawata waayúkama min-naúpáqô kéyetama ómmá kamá tágainma káonaae. ³⁴ túramma keráwáqtí túgoni óné. áníbo túrakoma íráqóniq uráinanama keráwáqtí máqte-tuyanamma táganiye. áníbo túrakoma táiq umáginanama keráwáqtí máqte-tuyanamma kumayuqá aurániye. ³⁵ miráinaq keráwáqá yabíqma arútáaro. keráwápímô tágain-okoma kumayuqá auráinabo ³⁶ keráwáqtí máqte-tuyanamma tágama wáinana móra-aukapaq-turapimma íma kumayuqá auráinanama kanaaráq miráuma ókómá tirunóbáké kamá tágainikaa umá táganiye.” téna Ítuma tiráiyе.

Pérati-wayukagaraq yirááti-wayukagaraq tái-aaimma tarôq urááe.

³⁷ Ítuma min-áímmá timátúwáitana móra Pérati-nakoma Ítumma ááyama awíqmena wení naaúpaqa aáwaqa naínéna uráiyе. miráitana Ítuma aáwaqa naí-yááréráq ko máqe-uraiye. ³⁸ áníbo mi-Pérátí-nákómá aónaimma Ítuma áqnáabaq ayáámma íma tete éna paá aáwaqa mamá kénaiqtaba aónawaena Pérati-nakoma iyánáaq uráiyе. ³⁹ miráitana uyátarái-nakoma Ítuma tímá ámikaiye:

“keráwáqá Pérati-wayukama keráwáqti tirunóbáqá miráuma káápuwabi táápekonni amegaa-áuráqá tete umá íráqôniq umátúwáanika uráiyé. ániibo keráwáqti tirunóbáqá táí-aaikoma ógikaiye. ⁴⁰ keráwáqá aibôq-wayukae. móra-nakoma Áánûqtuma amegaa-áurákáráq arunóbákáráqá íyaq tarôq kéiyó? ⁴¹ ániibo keráwáqti táápepi wái-qtataaqa yáayaba o-káyúkámá yimíyana mikáké máqte-qtataakoma tirunóbáqá íráqôniq umátikaniye. ⁴² keráwáqá máqtemma anónabi pááqyan-aawapikema yoráuma tiyáákabike kímora mamá Áánûqtumma kámemanibo aammá kárabaae. Áánûqtuma tirummá amí-ámmá yukááe. mi-kááyáq-yátááqá waránómma Áánûqtumma tirummá améq amáan-aimma wáráaro. ⁴³ keráwáqá Pérati-wayukao, atéráaro. keráwáqá monoq-náúpáq aarawaati yúbáq máiyaba ôriq umá kétikaitana waayúkama áikuiyakaq ‘anón-nare’ téq miráo-maarao timá-tikaiyaba ôriq umá kétikaiye. ⁴⁴ keráwáqá atéráaro. keráwáqá miráuma pukáa-kayukama uqtamáyíkáraa-mararaama aúpáq maranóbáq wáitata waayúkama yúramma íma aónéta ámûraaq yítauqa yamáe uréire onikáa-káyúkámá keráwáqá Pérati-wayukama mááe.” téna Ítuma tiráiyé.

⁴⁵ mórama amáan-aimma yirááti-nakoma Ítun áaraq yawuwéqma téna maará-tiraiye: “yirááti-nako, emá mirá té ketáágáráq timá táwíq kéumatikaane.” téna tiráiyé. ⁴⁶ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá amáan-aimma yirááti-wayukao, atéráaro. keráwáqti ummaa-amáan-áímmá aarawaati yimûraaqa mûte kémaraawata yemá mûte mayánôqtabama kammáa kámagoe. miráitaq keráwáqá móra tiyáánapo íma ánékuqma min-úmmáá-yátááqá mûte mayánóniq éq yíwáqnaa kéoe. ⁴⁷ keráwáqá atéráaro. keráwáqti títaubikoma naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yikamowaq keráwáqá mi-káyúkáyábá mararaakaqá íráqô-kuruma umá kéikuyikaae. ⁴⁸ keráwáqti títaubikoma naayóbáqá nórabi uráa-qtataaqtaba paá mimórá túyánámmá kéítaae. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkama uqtamá yíkatuweq yeqti mararaakaq íráqô-kuruma umáyikaraae. ⁴⁹ miráitana Áánûqtuma íráqómma itái-yátáápiké maará téna tiráine: “ketí amuné-wáyúkámá kemá awaaméqá umáyikeq timáyikanune. yaímma mamá táíq umáyiketa yaímma yikamma puínóe. ⁵⁰⁻⁵¹ miráiyata íbêq-kanaaraq-wayukama yeqti yítaubikoni anónnáma táí-meyamma mayánóe. áqnáabaq-kanaarake aqtó-kánááráqá Êboyaa Tékáráiyaa yíkakaane. Tékáráiyamma anó-monoq-naupaqa Áánûqtukaq amí-yááregáráq waayúkama máirakaraq aúkáapimma ikákaane. ketí amuné-wáyúkámá yíkaka-kayukayaba íbêq-kanaaraq-wayukama yemá anómma táí-meyamma mayánóe. ⁵² keráwáqá amáan-aimma yirááti-wayukama keráwáqá atéráaro. aamá ítama arutái-óqtáráké kíma matokáamanibo íuyaberaamma aammá aúyakaawata káqoyuma uyáberanaae temmá keráwáqá aammá káuyaraae.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵³ Ítuma min-námmá yuwéna máápaq kumá yaúbaitata amáan-aimma yirááti-wayukagaraq Pérati-wayukagaraq Ítun-aubi maránôqtaba kammáa amáguraae. ániibo yemá máqten-aimma ítama aónaineta makáqma aónaraae. ⁵⁴ miráitata yemá Ítumma kawáá umátuweta máeta móra-aimma tínata Ítuni áubi maréta aamá ítama yainánéta urááe.

12

kaaqaari-ááíqtábámá atéqma máero.

1 netuqyaa taíbaq-wayukama titipáá umá waayúkama ámûraaq-amuraaq éta yaímma yatámówaniq umá álkuma máqe-uraae. ániibo mi-kánááráqá Ítuma wení iyápó-annama áqnáabaq maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Pératí-wayukati pááqya-qtataakoma (yíqti) anómma auraiyábá atéráaro. Pératí-wayukati kaaqaari-yááíqtábá kemá kétune. 2 máqte-qtataaqa aúpáq aúyoqma wáinna-yataakoma anaaékaqa abarokáq pááq íniye. máqte-qtataaqa yawááq umá wáinna-yataaqa anaaékaqa waayúkama aónainoe. 3 miráinaq keráwáqá máqten-aimma nokáa kumayupí máeq tíyan-aimma wágááma tínoe. ániibo keráwáqá máqten-aimma yaákareq tímú-timun-aimma naaúpake tíyan-aimma máápaq máeta ááyama tínoe.

waayúkagoma kímora-yataaqtaba áaqa ikatíno.

4 ketí aanábó-wáyúkáo, kemá Ítuma keráwáqá maará téq kétima-timune. keráwáqti amegaa-túmá waayúkama tíkamma kanaarác puínóqtabama ikatíqá íoro. anaaékaqa mi-káyúkámá ókaraq móra-yataariqa kanaarác íumatikanoe. 5 keráwáqá áaqa ikatínô-waigomma kemá tiráátenune. minnámô Áánûqtumma áaqa keráwáqá ikátéro. wemá wení náápaamma wáipoana anaaékaqa waayúkama iramá káíq-kaiq-irabi yaúma iyaabótuwaniye. owé, kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. wenáaqa ikátéro.

6 keráwáqá káonaae. waayúkama móra-tiyaapaq-numama karogaro-mónéqá kaayakáké meyaníq kéoe. miráimanibo mórama pááqya-numagoqtabama Áánûqtuma íma awimmá kégamakaiye. 7 keráwáqtabá Áánûqtu máqte-qtataaqa kawáá kéenapoana keráwáqti tiqnótáuma wemá yoráutukaiye. keráwáqá ikatíqá íoro. keráwáqá taíbaq pááqya-numagoni meyámmá uyátá-makuraae.

Ítun-awíqya yaí-ááímmá

8 ániibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma aarawaatí yúraqaq ketíwíqya yéna ‘emá kennéé’ tinná-waigomma waayúkagoni Áráakoma Áánûqtuni kaqtó-wayukati yúraqaq wemmá mórai q umákanune. 9 ániibo móra-nakoma aarawaatí yúraqaq keqtábá ‘kemá íma wenámúne’ téna mi wakaráinna-nakomma waayúkagoni Áráakoma weqtábá mórai q umá Áánûqtuni kaqtó-wayukati yúraqaq wemmá wakarakaniye.

10 Waayúkagoni Áráaqa móra-nakoma tímá táíq umákainanama Áánûqtuma míkúmiq-yátááqá paábaq matuwéna awikátuwanimanibo wení Aokaq-Áágóqtábá móra-nakoma tímá táíq énama min-nákóní kúmiq-yataaqa Áánûqtuma íma paábaq matuwéna awikátuwaníye.

11 taákaq máráaro. yemá keráwáqá ketinaae waráiyataba tiwíqmeta Íbarumonoq-nauparabi kámááni-wayukati yúrakarabi anómma náápaakaraq matokáiyakayukati yúraqaq tiwíqme wíyaqa keráwáqá ikatíqá íma éraq ‘ketáámá nóine ténúnataabiyo’ téq ítero. 12 Áánûqtuni Aokaq-Áágómá é mi-kánáábí tiráá tinná-aimma tínoe.” téna Ítuma tiráíye.

móneqa netuqyaa makái-nakoma aibôqnaaboo urái-waigoni waéqma itai-áímmá

13 mí taíbaq-wayukabike móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: “yirááti-nako, emá ketiwaammá tímá ámnana ketiborátái oótamma ketáá tímikaimma yaíkaaq umá kemmá tímíno.” téna tiráíye. 14 ániibo Ítuma min-nákómma maará-tima-amikaiye: “nôraq íyo? náawaq keráwáqti táama ítama yaináí-náqá kemmá awaaméqá umátikárai keráwáqti oótamma mamá yaináí-náqá

awaaméqá umátíkaraiyo?” tēna Ítuma tiráiyē. ¹⁵ ániḅo Ítuma maará-tima-yimena tiráiyē: “keráwáqá atéráaro. atéqma keráwáqá máeraq móra-yataaqtabama íma túran-anna-aaro. keráwáqti árain-auwaraimma maa-márábín-ótámmá nōraq umá-yataarabi makáána-waigoqtabae tēna íma wáiyē. ¹⁶ ániḅo Ítuma mórama waéqma itai-áímmá maará tēna timá yímikaiyē: “mórama móneqa taíbaq makáinakoni yópímmá taíbaq-aawaqa áyóki uráiyē. ¹⁷ wemá aúyánánóbáqá maará-tiráiyē. ‘íḅeqa kemá náaraq ónúnô? ketí máqten-aawaqa mamá maránúnama anón-namma íma wáiyē’ tēna ¹⁸ aúyánánóbáqá timátuwena ‘kemá maará-onune’ tiráiyē. ‘kemá ketí naammá yawítima anón-namma umákeq min-náúpáqá ketí aáwaqa wítima kémareq ketí íraqô-qtataaqa min-náúpátáá mamá maránúne.’ tēna aúyánámmá ítaraiyē. ¹⁹ ániḅo kemá ketí-makómmá maará téq timá ámenune. ‘timakô, taíbaq ení íraqô-qtataaqa taíbaq wáena netuqyaan-áúqá yáiyē. ániḅo emá íḅeqa aagamá mááo. emá aáwaqa né nommá né kée amuqyátáápi mááo.’ tēna aúyánánóbáq tiráiyē. ²⁰ miráimanibo Áánúqtuma maará-tima-aminiyē: ‘emá aíḅq-naqone. emá íḅeqa-nokaa puínóne. ániḅo máqte-qtataaqa yokaa umáraanama minná náawaq mayáníyô?’ tēna tíniyē. ²¹ miraráá umá waayúkama yeqti máqte-qtataaqa yetábá maqma ayúmá kéguyomanibo Áánúqtuni aúrakaqa áwáyoq-wayukama mááe.” tēna Ítuma waéqma itai-áímmá tiráiyē.

taíbaq-auyanamma itai-ááímmá

²² Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiyē: “miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqti tú-araiqtabama netuq-túyánámmá íma itéraq ketáámá nóinawaq nánúnataabiyo? ítero. ániḅo keráwáqá keráwáqti túyabama netuq-túyánámmá itéraq ketáái túraqa nóinawaq yawááq-onunataabiyo? ítero. ²³ túwaraimma minná aáwaqa íma wáiyē. ániḅo keráwáqti túma minná íma unáákáqtóma wáiyē. ²⁴ keráwáqá numagóqtábámá túyánámmá ítama aónaaro. yemá yómmá yoréta anáyumma íma kúbetaboata aáwaq-naupaqa íma mamá káikuyoe. yeqti aáwaq-namma íma waéna máqte-qtataaqa maránô-namma íma wáimanibo Áánúqtuma aáwaqa káyimiye. keráwáqá aarawaamá numagómmá umaatamá uyátáraae. ²⁵ keráwáqti aúkáapike náawaq netuq-áúyánámmá iténama kanaarác wení pááqya-kanaama mamá ayátáákakaa umá paá mániyo? ²⁶ netuq-túyánámmá itéq keráwáqá móra pááqya-qtataariq íma ínómanibo nōraq itarác keráwáqá yáimma-yataaqtabama netuq-túyánámmá kéitaa? ²⁷ keráwáqá wírááti-yataaqa yópi wái-qtataakaq túyánámmá ítáaro. yemá mayaímá íma mayéta wáqtóma íma tarôq kéoe. miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá kéitaae. naayóbáqá Tórómónima miráuma íraqô-qtataaqa taíbaq makáimanibo maami-kirááti-yátáákáá umá íraqô-qtataaqa íma makáine. ²⁸ wé íḅeqa námá-karaa-qtataaqa yópi wáitata aabáyaama káráma irabí kágotuwaae. ániḅo mirá-námá-karáá-qtátááqá minná Áánúqtuma yaqnamma káyabiyikaiyē. miráinaq keráwáqá mikác aónainoe. Áánúqtuma miraráá umá keráwákarác yabítikaniyē. keráwáqá keráwáqti itáiqtaiq umá mái-yataaqa pááqyamiyē. ²⁹ miráinaq keráwáqá ‘nóin-aawaraq nánúnataabi nói-nonaq nánúnataabiyo’ téqa netuq-túyánámmá íma ítáaro. ³⁰ maa-márábímmá aamá íma itai-wáyúkámá mi-máqte-qtátááqá mayainôqtaba abáá kéoe. miráimanibo keqtibomá Áánúqtuma keráwáqá nóiqtataarabi mayánéq ommá wemá kéitaiyē. ³¹ keráwáqti túyánámmá

Áánûqtuni aúyánákáq mórabi maréra kéitaiyana Áánûqtuma mirái-qtataaqa keráwáqá timíno.

Áánûqtuni márûpaqa íráqô-qtataaqa mamá áikui-aiimma

³² keti pááqya-tipi-tipi-anna-wayukao, ikatíqá íoro. keqtibomá Áánûqtuma wé keráwáqá yabíqtikanena kéiyé. ³³ keráwáqti oótanaa máqte-qtataaqa waayúkaráq maráiyata meyáníq kéiyáq minnárake móneqa matéra áwáyoq-wayukama yíwáqnaa éra yíméro. ániibo móneq-unamma íma yararéna akoqnaá umá wái-unaqtaba abáá oro. ániibo Áánûqtunopaqa íráqô-qtataaqa íma aúyokena paá wáni-qtataaqa mamá keráwáqá áikuyoro. ániibo Áánûqtunopaqa mórama moyá-káyúkámá waaqókáqá íma kanaaráq kéuyowana táí-wakoma íma máqte-qtataaqa namá táíqá kéumatuwaiye. ³⁴ keráwáqti íráqô-qtataaqa wái-marupaqa keráwáqti tíyakogaraq mi-márúpáq wániye.

mayai-wáyúkámá yokaa o-wáigóni watáama

³⁵ yokaa umá máero. keráwáqti wáqtôma awaarakáq umá itéraq tímûrannama umá kárutera ómmá kúraqma yokaa umá máero. ³⁶ keráwáqá miráuma yeqti kawáá-nákómá aaramá íyáan-omaq-aawapaq kóuraitata mayai-wáyúkámá awé urááwana yawéqma iníkáá oro. ániibo mi-káwáá-nákómá oqtaráqá mamá pagé-page tínatama páátákáá oqtamá íyakanoe. ³⁷ ániibo kawáá-nákómá wení mayai-wáyúkámá ya yimónáinnama yúmá íwaguraiyana yimónáinnatama mi-máyái-wáyúkámá yimuqá maránóe. kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. mi-kánááráq uyátárai-nakoma yeqti kaqtó-nakoraa íniye. uyátárai-nakoma wenamáárlíq wení wáqtôma awaarakárlíq umá itokéna wení ámûrannama uréna wenamáárlíq timáyikainata aáwaqa naí-yááreráq maraq máiyannama wenamáárlíq aáwaqa márû-yiminiye. ³⁸ uyátárai-nakoma nokáan-aukaamma íréna ya yimónáinnama mi-máyái-wáyúkámá yokaa umá máqte-uretama yimuqá óriq umá maránóe. ³⁹ keráwáqá maa-qtátááqtabá túyánámmá ítama arútáaro. naakóni aboámá áqnáabaqa ‘moyá-káyúkámá yínóe’ téna kanaaráq íma iyuwáinata naammá yawítíyuweta uyáberanoe. ⁴⁰ keráwákáráq yokaa umá máero. keráwáqá túyánámmá itéq Waayúkagoni Áraaqa íma kumíniye tíya-kanaabi kumíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

tái-mayai-nakaraq íráqô-mayai-nakogaraq yenákatí waéqma itai-áimmaá

⁴¹ ániibo Pítaama maará-tiraiye: “uyátárai-nako, maami waéqma itai-áimmaá kenamáa ketááwáq kétima-time máqte-kayukayabagararabiyo?” téna Ítumma ítama aónariye. ⁴² anibo uyátárai-nakoma Ítu tiráiyé: “náawaq aamá iténa akonaá umá yabíkái-kawaa-naqa máiyó? minnámo wemá wení mayairáqá kawáá umá arútáraitana wení kawáá-nákómá mayai-wáyúkáráq yabíqma máikae téna awaaméqá umákáitana wení kanaaráq aáwaqa kéyimiye. ⁴³ anaaékaqa wení uyátárai-naqa yawéqma yéna aónáinnama naayóbáqá timá ámikainaiqa wení mayai-nákómá énama kanaaráq mi-máyái-nákómá amuqá marániye. ⁴⁴ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. wení anón-nakoma wení máqte-qtataakaqa min-nákómmá kawáá umákaniye. ⁴⁵ miráinanamibo mi-máyái-nákómá maará téna aúyánámmá áyáqnoabaqa itániye. ‘keti uyátárai-nakoma íma páátákáá yawéqma yíniye.’ mirá-timatuwena mikáké áaimma átárena mayai-wáyúkáwábi mayai-nóinímmá tebûqa kéyimena anón-aawaqa kénena aíbôq-nomma naréna aíbôqnaaboq kéenama ⁴⁶ mi-káwáá-nákómá wení anón-nakoqtabama íma awé éna neginaagi ínna-kanaabi anón-nakoma yawéqma

kumíniye. wení kawáá-nákómá timá ámíniq íma itanabóana anó-nakoma wemmá yawááq umákena karatábáyáá kutukáiyé.

⁴⁷ mórama mayái-nákómá wení kawáá-nákóni áaimma aónatukenamanibo mi-máyái-nákómá máqte-qtataaqa íma yokaa éna anó-nakoni aúyánámmá íma kéwaraipoana wení uyátárai-nakoma ôriq umá tebúqa kámena táiq umákaniye. ⁴⁸ ááqibo mi-máyái-nákómá wení anón-nakoni aúyánámmá íma iténa tinnaiq ínanama wení uyátárai-nakoma yaákarena tebúqa kámena táiq umákaniye. waayúkama taíbaq-yataaqa uyátárai-nakonopake matáiya-kayukama yemá ke-qnáámmá taíbaq-yataaqa yawuwéqma amínoe. ániibo aarawaamá taíbaq-yataaqa uyátá-maqma anómma matétama kanaaráq uyátá-maqma anómma yawuwéqma áméro.

Ítuni mayaiógómá aarawaamá mamá yaíkaaq íniye.

⁴⁹ kemá maa-márábí-káyúkábíké táí-yataaqa agamá kautónaq kukáunana min-írágómá áaimma ataíkáae téq kemá kétune. ⁵⁰ kemá kímora-yataaqa keqtábá páaq ínimanibo minnáyaba ketiyákoma ôriq umá ummaa kéyayie. ⁵¹ keqtábámá maa-márábí kaayoné-yátááqá mamé kukáiyé kéteo? ímiye. kemá maa-márábí aarawaamá mamá yataénááq kukáune. ⁵² ániibo íbêkaraq anaáekakaraqa móra-tiyaapaq-wayukama móra-naupaqa máqe-íya-kayukama yaíkaaq umá ketíwíqtaba kaayaq-ánnáiq ínoe. kaumo-yúmá kaayaq-waígómá namuroíq umáyikaiyata kaayaq-wáímá kaumo-yúmá namuroíq umáyikanoe. ⁵³ yemá yaíkaaq umágéta aboámá áanikomma namuroíq umákainana áanikoma aboámmá namuroíq umákaniye. ániibo anóama ayáámúkomma namuroíq umákainana ayáámúkoma anóamma namuroíq umákaniye. ániibo móra-nakoni anóama min-nákóni ánáakomma namuroíq umákainana min-ínikómá awaaiókómmá anóamma namuroíq umákaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-yataaqa páaq íni-waigoni kanaamá

⁵⁴ Ítuma aarawaayábágaráq maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá abutá konnámmá utaitaq aónatuweq páátákáá keráwáqá maará kéte. ‘aaqá yínéna iyé’ tewanamá áraimma aaqá kéiyé. ⁵⁵ ániibo keráwáqá itáawana anómma uwáama yóráitq keráwáqá maará kéte. ‘íbêqa aaqá kániye’ tewana áraimma mirá-teni q kéiyé. ⁵⁶ keráwáqá túyánámmá íma wáiq-kayukae. maa-márábin-áwáámékárq aabayákq-áwáámékárq aónama kárutaamanibo nôraq itaráq íbêqa maa-kánáárq-áwááméqá íma aónama kárutaaq?

aamá ítama yainánéna ínna-waigote aamá timá arupú okao.

⁵⁷ nôraq itaráq keráwáqá kenamááriq túyánámmá ítama arutéq arupú-aaimma mamá kéyainao? ⁵⁸ móra-nakoma emmá aabi mayakéna aamá ítama yainánéna i-nákótéma yagaroqtamá urékama kanaaráq kenákámá aapaq kéweka aamá timá arútáakao. móraiq umá Áánúqtuma emmá aabi mayakéna aamá ítama yainánéna kéinaama páátákáá wetéma yagaroqtamá urékama aamá timá arútáakao. wemá emmá yabitimáena aamá ítama yainái-wáyúkátí iyáápi mó-marainata aamá ítama yainái-wáyúkámá i-wáyúkátí iyáápi mamá maráiyata i-wáyúkámá mamá ánná-naupaq tikaíyábámíye. ⁵⁹ kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá kanaaráq í-uraapoaq ánná-naupakemma íma páátákáámá paábaqa yáwinoe. ánná-naupaq máyana keráwáqtí kanaamá ánataniye.” téna Ítuma waéqma itái-áipí yainái-kánááyábá tiráiyé.

13

móra-nakoma arummá íma waeraína-nakoma pukíniye.

¹ mi-kánááráqá yaímma-wayukama máeta Ítumma timámeta yaímma Káárirí-wayukayaba Áánúqtukaq agamá amí-yátááríq kéumakenama Pááíratima wení waayúkama yíkakaiye mirá téta tirááe. ² ániibo Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá túyánámmá ítáamma maami-Káárirí-wáyúkámá káqo-Kaaririq-wayukama uyátá-maqma kúmiq-wayukaboata ummaa-yátááqá mái-waigoni áaine téraq keráwáqá kéteo? ³ áraimma kétima-timune. ímiye. ániibo keráwáqá tirummá ímo waeréqá keráwákáráq máqtemma móraiq umá puínóe. ⁴ naayóbáqá tiyááka umá abapaké kaumo-wáyúkámá Táéróabaqa ayáqtááq-nakoma yawítimena yíkamitata pukáama minná yeqtí otaa-qtátáákómá káqo-kayukama Yérútaárebaq máa-kayukati otaa-qtátááqá uyátáraiye téraq túyánámmá kéitaa? ⁵ kemá keráwáqá kétima-timune. áraimma ímiye. ániibo keráwáqá tirummá ímo waeréqá keráwákáráq móraiq umá miráuma pukínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

yaagómá arammá íma íyái-waigoni waéqma itai-áímmá

⁶ Ítuma móra waéqma itai-áímmá maará téna tiráiyé: “móra-nakoma wení yópi píki-yama uqmakéna ana aékaqa arammá kutínéna íráimanibo mórama arammá íma itáitana aónaraiye. ⁷ miráitana min-nákómá maará téna mayái-nákómmá timá ámikaiye. ‘ítaao. kaumo-áúqá yáwitaq maami-píki-yágóni arammá kutónáae téq yúnnamanibo arammá íma itáiyé. miráinaa emá ayáatuwao. paáyaba maragóni anommá namá kánataiyé.’ tínana ⁸ ániibo mi-tókáq-máyái-nákómá wení anón-nakomma maará téna timá ámikaiye. ‘umaataráána-nako, íbèqa maan-áúqá yúwénana matáinaao. áaipikemma maramá agáúme kéyauteq purumaakaakóni ayámá abákáma agamoqá má kumaránúne. ⁹ yanaapáq-áúqá arammá iyánímanibo arammá ímo iyáinaama ayáatuwanone.’” téna mi-máyái-nákómá tiráiyé. téna Ítuma waéqma itai-áípi tiráiyé.

Tabaatiráqá Ítuma móra-inimma mamá atóbaraiye.

¹⁰ Tabaatiráqá mórama yirááti-naupaq Ítuma aarawaamá watáama timá yimikaiye. ¹¹ ániibo móra-inimma máqe-uraimma wepímmá waátáma min-ínikóni arunóbáq máena karíma ámikaimma tiyááka umá abapaké kaumo-áúqá máqe-uraiye. miráitana min-ínikóni arótááukoma yawékuraitana itó-uma arupú íowaniq uráiyé. ¹² Ítuma min-ínímmá aónatuwena ááyamae iréna maará-tima-amikaiye: “aaragô, kemá ení karímá mamá paá umákaune.” téna tiráiyé. ¹³ ániibo min-ínikómmá Ítumma kaayaq-áyáánápó wemmá ánekuitana páátákáá min-ínikómá itó-uma arupú umáguraiye. miráitana min-ínikómá Áánúqtun-awíqa múte yaútaiye. ¹⁴ Tabaatiráq Ítuma karí-ínímmá mamá atóbamakaiqtaba monoq-náúpq-káwáá-nákómá Ítumma áyamma umákaraiye. miráitana kawáá-nákómá maará téna aarawaamá timá yimikaiye: “abapaké móra-kanaama mayái mayánô-kanaama wáiyé. ániibo móra-nakoqtaba karímá mamá paá íkáae téqa keráwáqá kanaaráq mayái-kánáábí yero. mi-qtátááqtabámá Tabaatiráqá íma yero.” téna tiráiyé. ¹⁵ ániibo Ítuma yauwéqma min-nákómmá maará téna timá ámikaiye: “keráwáqá túyánámmá íma wái-kayukae. Tabaatiráqá keráwáqá maará-máyáímá kémayae. keráwáqti purumaakaakóni naaúpaq uréq purumakaanábi oótiraa-kamma nommá naigáae téq yiwíqme kéoe.

16-17 miráimanibo maan-ínímmá Ábaraan-annabiken-inimiye. Tááqtaama tiyááka umá abapaké kaumo-káritímáátímá ánná umákáitana máqe-uraine. miráinaq Tabaatiráqá ánnámo kúyakaraamma kemá ayúbakanune.” téna Ítuma tiráiyé. Ítuma mirá-timatuwaitata wení namuro-wáyúkámá yigaeyábá urááe. ániibo máqte-kayukama Ítuma íraqóniq i-qtátááqtábá yimuqá makááe.

pááqyan-anayukaraq (máqtaqti) anómma aurái-yátáákáráq (yíqtigaraq) yeqti waéqma itái-áímmá

18 Ítuma ókaraq maará-tiraiye: “Áánúqtuma yabíkái-qtataaqa nôi-qtataakaanaq umá wáiyó? kemá minnýabama nóikaraq awaaméqá umá ténúnó? 19 wemá miráuma pááqyan-anayukaa (máqtaqti) uráiyé. móra-nakoma min-ánáyúmmá maténa wení yópí uqmakáiyé. ániibo anaaékaqa anómma auréna yaaráá uráitana numagómá amataqá máqe-uraae.” téna Ítuma tiráiyé.

20 ókaraq Ítuma maará-tiraiye: “Áánúqtuma yabíkái-qtataaqtabama kemá nôi-qtataakaraq maqmná ténúnó? 21 wemá miráuma anómma aurái-yátááre. móra-inikoma mi anómma aurái-yátááqá (yíqtima) maténa anó-taapepi makéna yammá tarôq í-kánágáráq makéna waékáiyé. ániibo anaaékaqa mi-kánágómá máqtepaq itóqma anómma aukáiyé.” téna Áánúqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma pááqya-kayukarake áaimma átárena anaaékaqa taíbaq-wayukama yi-wirániye. Ítuma téna tiráiyé.

pááqyan-oqtama

22 Ítuma yaímma anó-maruparaa pááqya-marupaqa uréire uráiyé. wemá aarawaamá kéyiraatena watáama tímá yímíqmena Yérútáárebaq wíne uráiyé. 23 ániibo móra-nakoma Ítumma maará-tima-amikaiye: “umaataráána-nako, Áánúqtuma keqtáá máqtemma yauwéqma íyaq tiwiráníyó?” téna tiráiyé. miráimanibo Ítuma maará téna tímá yímikaiye: 24 “ímiye. keráwáqá tiyáátámma kuyéqa pááqyan-oqtabi ko péráaro. kemá keráwáqá kétima-timune. taíbaq-wayukama pááqyan-oqtabimma uyáberanomanibo ímiye. yemá kanaaráq íuraae.

25 anaaékaqa naakóni aboámá itó éna oqtamá umá aúyatuwaniye. ániibo keráwáqá máápaq ya itó-uma máeq oqtaráq kéikameq maará téq ááyama tínoe: “umaataráána-nako, emá keqtáá oqtamá ítikaa.” tíyana wemá yauwéqma keráwáqá maará tímá-timiniye: “keráwáqá náakakenaq irááó kemá minná íonarane.” téna tíniye. 26 ániibo keráwáqá maará tímá ámino: “ketáámá eté anón-aawaqa nétaa nommá nétaa kéunaataa emá ketáái aapi itó-uma máe keqtáá tiráátéwaonamiye.” téq tínoe. 27 miráinana naakóni aanábó-nákómá maará tíniye: “keráwáqá náakake-kayukawaq mááo minná kemá keráwáqá íma timónaraune. otaa-káyúkámá máábo nékaq máero.” téna tíniye.

28 keráwáqá aonáiyata Ábaraa Ááitekima Yáakoboma máqtemma amuné-wáyúkámá Áánúqtuma yabíkái-marupaq máinomanibo keráwáqá kenamááriq máápaq mánoe. mibáq máeq anómma ibiqá yaraíyana tiwáyaakake kóqa iyániye. 29 taíbaq aarawaamá aabaú utaipaké íyata aabaú kupéráipake uyéta íya-kayukagaraq téba-tebaq-aukapake íya-kayukagaraq Áánúqtuma yabíkái-marupaq umáeta aáwaqa náinoe. 30 ániibo yaímma-wayukama íbèqa írèqa kéye-kayukama maa-marábí pááqyan-iwiqa wáipoata áqnáabaq wínoe. ániibo íbèqa yaímma-wayukama áqnáabaqo kéo-kayukama maa-marábí anón-iwiqa wáipoata írèqa yínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma Yérútáárebaq-wayukayaba ibiqá yakáiyē.

³¹ é mi-kánáábí yaímma Péрати-wayukama iréta Ítumma maará-tima-amikaae: “emá maa-márúqá yuwé káqon-aukapaq kóaa. Érótima emmá ikámma puínéna kéiyē.” téta tirááe. ³² ánibo Ítuma yemmá maará timá yímikaiyē: “keráwáqá uréraq Érótima min-ábááq-iyákómmá maará mó-tima-amero. ‘ítaao. íbêkaraq aabáyaagaraq kemá táí-aagomma matuwéq kemá kari-wáyúkámá mamá atóbamayikanune. anaáekaq kaumo-kánááraq keti mayáimá mamá ánatanune.’ ³³ íbêrabi aabáyaagaraq ayukágaraq Érótimi márûpakemma kemá yuwéq kónaa kéune. yemá óq-marupaqa Áánûqtuni amuné-wáyúkámá íma yíkamma puyónáae kéte. ímiye. yemá paá Yérútáárebaq-wayukama aatuma amuné-wáyúkámá yíkamma puyónáae kéte.” téna yemmá íyóqa atáiyē.

³⁴ Ítuma ókaraq timá yímikaiyē: “Yérútááre-wayukaa, Yérútááre-wayukaa, keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq Áánûqtuma keráwáqtôpaq timáyíkáitata ye-káyúkátí yímûraapaq óqtatamma kéiyabotuwaae. taíbaq-kanaama kemá keráwáqá áiqma miráuma kokóregoma áráaqa áiqma aayan aménáápáq ákáinikaa umá keráwáqá áiqma tikánáae téq kétunamanibo minnýabama keráwáqá íma kétikaiyē. ³⁵ miráitana Áánûqtuma keráwáqtí waaqókákémá tiyúkaiyē. kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá ókaraq ítimonaiya-kanaaraqqa maará tínoe. ‘maan-náqá uyátarai-nakoni náápaakaraq i-náqá kéiyē. Áánûqtuo, íraqôniq umákaa.’ ” tínoe téna Ítuma tiráiyē.

14

móra-naqa áiyayaamma itórái-naqa Ítuma mamá atóbaraiyē.

¹ móra-Tabaatiraqa Péрати-wayukati anón-nakote Ítuma aáwaqa ko-man naráiyē. ánibo yemá Ítumma kawáá-umatuweta máqe-uraae. ² móra-naqa áiyayaamma itórái-naqa Ítun-amakaq iráiyē. ³ Ítuma min-náqá ónawaena ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq maará téna ítama aónaraiyē: “ámáan-aikoma téna Tabaatiráqá kari-wáyúkámá mamá atóbamayikanunataabi íyabiyo?” téna ítama aónaraiyē. ⁴ miráitana yemá ókaraq aamá ítiraae. miráitana Ítuma min-náqá mamá atóbamakatuwena timákáitana kóuraiyē. ⁵ ánibo Ítuma yemmá maará-tima-yímikaiyē: “keráwáqtí aúkáapike móra-nakoni iyápógowabi purumaakaakómá maiq-nópímá kuturáinanama Tabaatiráqo íyaq múte atínakaníyo?” téna tiráiyē. ⁶ yemá min-áikáqá kanaaraq yauwéqma ítiraae.

móra-nakoma íma aúma mamé uwínoe.

⁷ Ítuma yimónaimma anón-aawakaq ye-káyúkámá kateko-ábíqtátáráq máiyaba uráae. miráitana Ítuma móra waéqma itaí-áímmá timá-yimena maará-tiráiyē: ⁸ “móra-nakoma aaramá iyai-ómáq-ááwákáq ááyainaa winá-nákómá kateko-ábíqtátáráqá íma maraqá mááo. minnámo ááyai-nakoma enáwíqa uyátá-maqma anón-awíqa wáinna-nakomma kateko-ábíqtátáráqá akáné ínyaba enókáá kateko-ábíqtátáráqá mánone. ⁹ ánibo enókáá kateko-ábíqtátáráqô márenana minnámo ááyaina-nakoma maará téna ‘emá maa-kátékó-ábíqtátámá maan-nákómmá ámínana wemá maino’ tûniye. ánibo mikáq emmá anómma agae-yátááqá páaq ínaa emá agaeyábá umátuwe áwánobaq yinaaépaq kumánone. ¹⁰ miráinana móra-nakoma aaramá iyai-ómáq-ááwákáq ááyainaa kéwema áwánobaq yinaaépaq ko maraq mááo. emá miráinanama minnámo ááyaitaa yénna-nakoma aónawaena maará téna má-tima-aminiyē. ‘keti aanábógô, emá

maakáq uyátá-maqma íráqôn-abiqtataraq ummááo.' tíniye. mirá tínaama máqte-kayukama eté máeta aáwaqa naíya-kayukati yúrikaq ení anón-awíqa uwíniye. ¹¹ taákaq máráaro. móra-nakoma wení áwíqa mamé uwína-nakoma Áánúqtuma wenáwíqa márúte yuwániye. ániibo móra-nakoma wenáwíqa márúte yuwaína-nakoma Áánúqtuma wenáwíqa múte yaúma méyákáq akániye." téna Ítuma tiráiyé.

waayúkama ááyama aáwaqa amí-ááímmá

¹² ániibo min-nákómá aaramá iyaí-ómáq-ááwákáqô ááyaitana i-nákómmá Ítuma maará timá ámikaiye: "emá móra-aawaqo mamá yokaa kéema ení aanábô-wáyúkáwábi enábâqawaanabi ení móra-annawabi ení móra-marukaq-wayukama taíbaq-moneqa makáiya-kayukama íma yááyama aáwaqa yimiyo. miráinata emmá ááyaiya yeqtí naaú winata ení aáwakaq anónnáma yauwéqma amíyábáé. ¹³ ímo miráinaama emá anón-aawaqo yokaa kéema kanaaráq áwáyoq-wayukama yúgoma táíq uráinna-wayukawabi yítauqa táíq uráiya-kayukawabi yúgaroq-wayukama yááyama aáwaqa yimiyo. ¹⁴ yemá mirá-káyúkámá ení aáwakoni anónnáma íma kanaaráq yauwéqma amínoe. anaaékaqa arupú-wayukama pukáapike itó iya-kanaaraqa Áánúqtuma ení aáwakoni anónnáma yauwéqma amíniye." téna Ítuma tiráiyé.

anón-aawakoni waéqma itaí-áímmá

¹⁵ mi-káyúkátí aúkáapike móra-nakoma Ítute máena aáwaqa némái-nakoma min-áímmá itátuwena Ítumma maará-tima-amikaiye: "yemá Áánúqtuma yabíkái-marupaq máeta aáwaqa naíno-kayukama yimuqá ôriq umá kémaraae." téna tiráiyé. ¹⁶ miráitana Ítuma min-nákómmá maará téna timá ámikaiye: "móra-nakoma anón-aawaqa mamá yokaa ínena uráiyé. ániibo wemá taíbaq-wayukama min-ááwákáq yígáae téna yááyaraiye. ¹⁷ aáwaqa naí-kánáámá páaq itana naayóbáqô yááyarai-kayukama wení mayái-wáyúkámá titata ko yááyaraae. min-nákómá maará téna timá yímkaiye: "keráwáqá yero. máqte-qtataaq yokaa umáguraiye." téna tiráiyé. ¹⁸ miráitana máqte-kayukamo yááyai-kayukama itó-uma ánáteta móra-morama 'ítaa ónúne' tirááe. móra-nakoma maará-tima-amikaiye. 'kemá móra-yomma meyáníq umátukaunaboq mi-tómmá ko aónanune. timuqá marakáunaboq ení aáwakaq íonune.' tiráiyé. ¹⁹ ániibo káqo-nakoma maará-tima-amikaiye. 'kemá tiyááka-purumakaamma meyáníq umákaunaboq kemá ko maqmá aónanune. kemá timuqá marakáunaboq íonune.' tiráiyé. ²⁰ ániibo káqo-nakoma maará-tiraiye. 'kemá íbêq aaramá mataúne. miráipoaq kemá kanaaráq íonune.' tiráiyé. ²¹ miráitana mikáké mi-máyái-nákómá yauwéqma uréna wení anón-nakomma máqte-qtataaqtabama mó-tima-amikaiye. ániibo naaúpaq anón-nakoma áyamma umátuwena wení mayái-nákómmá maará-tima-amikaiye. 'emá uré maa-márúkóní anón-aparabi pááqyan-apaqa uréire kée áwáyoq-wayukama yúma táíq uráinna-wayukama yúrama karopágurainna-wayukama yítaukarerema uráá-kayukagaraq máqtemma yiwíqme ketí naaúpaqa iyo.' téna tiráiyé. ²² anaaékaqa mi-máyái-nákóma maará-tiráiyé. 'uyátarái-nako, kemá enáama waréq máqte-kayukama yiwíqme iráunamanibo yaímma-abiqtatama paá wáiyé.' téna tiráiyé. ²³ ániibo anó-nakoma wení mayái-nákómmá maará-tima-amikaiye. 'emá máqtemma anónapaq uré

yókóni kuruwánapakaraq uré yópímá máiya-kayukama aapaqô uréire kéiya-kayukagaraq yabitimáe iyo. ketí naakómá ógiraikaae. ²⁴ kemá emmá kétima-amune. kemá máqte-kayukamo yááyaarauna-wayukama ketí naaukemma aáwaqa íma nánóe.' téna tiniye." téna Ítuma maami waéqma itai-áipi tiráiyé.

mórama Ítun anaaé waránáae tinnawaigoma aúyánámmá ítama arútáyuwena waráino.

²⁵ taíbaq aarawaamá Ítun anaaé waqmé kéowana Ítuma ko waeréna maará-tima-yimikaiye: ²⁶ "móra-nakoma ketópaq yínénama aboámmá anóamma ánáakomma wení aánikoma ábâkomma ámánaakomma kemmá uyátá-maqma yeráwáqtábá akáinanama wemá kanaaráq ketí iyápo-annabi íma mániye. ²⁷ náawabi wení kaapaq-yámá maména tinaae íwaraina-nakoma wemá ketí iyápo-annabi kanaaráq íma mániye. ²⁸ nóraq iyô? keráwáqti aúkáapike móranakoma mórama ayáqtáaq-namma umáe yanaa uwínénama kanaaráq min-nákómá áqnáabaqa máena min-námmô íni-waigoni meyáqtábá aúyánámmá kéitaiye. wemá min-nákómá 'kanaaráq tiwáqnaa ínaq maamin-námmá umá ánatanune' téna aúyánámmá kéitaiyo? ²⁹ ániibo min-nákómá áqnáabaqa aúyánámmá ímo ítama aruténama anaaékaqa paá yaímma tarôq umárena min-námmá íma páátákáá umá ánatanena iné. ániibo máqte-kayukama min-námmô káonetama akáyáámmá timákaneta oné. ³⁰ yemá maará-tinoe. 'maan-nákómá naammá ínena áaimma átamaraimanibo páátákáá í umá kánataiyé.' tinoe. ³¹ itáaro. móra-kinima káqo-kinite ááíqa mó-inenamanibo áqnáabaq-yataaqa máena aúyánámmá ítama kárutaiye. mi-kinímá wení ááiq-i-wayukama (10,000) yíkáitana ániibo káqo-kinima wení ááiq-i-wayukagaraq (20,000) yagaroqtamá yiwíqme iráiyé. miráitana áqnáabaq-yataaqa mi-kinímá aúyánámmá ítaraiye. uyátá-maqma taíbaq-aaiq-i-wayukagaraq yiwíqmena i-kinímmá ikámma watuwání íyabiyo? ³² wemá yeráwáté kanaaráq ááíqa íma owáníq urénama wení namuro-wáyúkámá nékaq máraiyaqtaba yaímma-wayukama timáyikainata uréta yááyama watáama timá móraraq maréta ááíqa mamá kaayoné inóe. ³³ mórai q umá keráwáqti aúkáapike móra-nakoma wení máqte-qataakomma anaaémma í umámenama kanaaráq wemá íma ketí iyápo-annabi mániye.

úmá íma kégaiye.

³⁴ úmá íráqô-qataare. miráimanibo úmá ímo káinataama náaraq onanataáwáq átéma iniyô? ³⁵ mirán-úmá maragómmá íma íráqôni q umákanipoata yópiimmá agamoq-yátáákárq íma kémaraae. yemá paábaqtaa kéyuwaae. aamá itai taáqa wáinaqa aamá itáaro." téna Ítuma tiráiyé. úgómá áté iníkáá umá keráwáqá karuwaq umá máero.

15

tipi-típima aúyokura-waigoni waéqma itai-aímmá

¹ táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq Ítuni amakaq iréta watáama timmá ítaraae. ² ániibo Péрати-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq náru-narun-aimma téta maará-tiraae: "maan-nákómá kúmiq-wayukate yagaroqtamá aanábóiq umá uréire kéena yeté aáwaqa kénaiye." téta tiráae. ³ miráitana Ítuma maará téna waéqma itai-áímmá timá yimikaiye: ⁴ "keráwáqti aúkáapike móra-nakoma taíbaq tipi-típima (100) ákárainabike kímora-tipi-tipima aúyokinanama kanaaráq tipi-típigomma aboámá máqtepaq

iyuwáinata móra-aukapaq máeta kénaiyana minnámo kímorama aúyoki-waigoqtabama abáá íniye. ániibo min-nákómá abáá éqéna awirániye. ⁵ ániibo mi-típi-típi má awirénama kanaaráq múte áiqtaabi ákátuwena awíqme kóiniye. ⁶ naaópaq awíqme wénama wení aanábó-wáyúkámá kéyaayena wení móra-marukaq-wayukagaraq yááyainata yama áikuinoe, ániibo wemá maará-tima-yiminiye. ‘keráwáqá keté timuqá maráaro. ketí móra-tipi-tipima aúyokuraitaq abáá éqé awiráune.’ téna mirá-tiniye. ⁷ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mórai q umá Áánûqtuni márûpaqa taíbaq arupú uráá kayukama yirukómá íraqôniq umá guraitababoata ókaraq íma yirummá waeránômanibo kímorana-koma kúmiqnapoana arummá waeráinatama Áánûqtuni márûpaq weqtábá anón-amuq-yataaqa mamá páaq íniye.

móneqa aúyokurai-waigoni waéqma itai-áímmá

⁸ móra-inikoma móneqa tiyáákama makáinabike kímorama aúyokurainanama min-ínkómá wení naaúpaq ómmá kúraqme uténa araatámma kuyútukena aónama arútatuwena abáá éqéna mayániye. ⁹ min-ínkómá mi-mónéqá maménama kanaaráq wení aanábó-wáyúkagaráq wení móra-naoq-wayukagaraq yááyainata ya áikuinoe. ániibo maará-tima-yiminiye. ‘keráwáqá kegáráq timuqá maráiyataao. mórama ketí móneqa aúyokuraimanibo kemá abáá éqé mayaúne.’ téna tiniye. ¹⁰ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mórama kúmiq-nakoma arummá waeráitatama mórai q umá Áánûqtuni kaqtó-wayukama yimuqá maránóe.” téna Ítuma waéqma itai-áípi tiráiyé.

móra-mabugoma aboámmá ayuwéna kóurai-waigoni waéqma itai-áímmá

¹¹ Ítuma Ítiráaeo-wayukama náru-narun-aimma te-káyúkáyábá maará-tiraiye: “móra-nakoma kaayaqá inaamaí-iyápórátá yíkaraiye. ¹² ániibo maqné-iyápógómá aboáqtábá maará-tiraiye. ‘ketiboó, emá móneqa yaíkaaq umá kekárátámá timiyo. kanaaráq kemá mayánúna-yataakomma yaímma kemmá timiyo.’ tiráiyé. ániibo aboámá wení máqte-qtataaqa yaíkaaq umá yímikaiye. ¹³ ayáqtáá kanaama íma kóuraitana maqné-iyápógómá wení máqte-qtataaqa yokaa kéipike mórama ayáqtááq-marupaq ko máqe-uraiye. wemá mi-márúpáqá ko máena aweké-ááímmá taróq éna wení móneqa yuqmá áyóki umátukaiye. ¹⁴ miráitana min-iyápógómá wení máqte-qtataaqa yuqmá ánatatuwaitana anaaékaqa áama yaí-yátááqá mi-márábímmá páaq uráiyé. ániibo min-iyápógómá móra-yataaqa íma makáiyé. ¹⁵ miráitana mórama maa-márábí-nákókáq mayaimá ko matáiyé. ániibo min-nákómá min-iyápómá timákáitana wení pó-kawaa umátuwe máqe-uraiye. ¹⁶ aáwaraa máqte-qtataaqa íma ámikaiye. máqtemma pó-annama aáwakoni átima kénaawana min-iyápógómá min-áawákóni átima nánáae téna aúyánámmá Ítaraiye. ¹⁷ miráitana mikáq mi-mábúgóni aúyánákómá tágaitana maará-tiraiye. ‘ketiboní máqtemma mayai-wáyúkámá taíbaq-aawaqa áyóki uráitata kénaae. miráitay kemá maakáqá máeq táayabama kéune. ¹⁸ íbáqyuwaa. kemá ketibonôpaq kónune. ániibo kemá uréq ketibommá maará téq mó-tima-amenune. ketiboó, kemá Áánûqtun aúrakaraqa enaúrakakaraqa kúmiq-yataariq uráune. ¹⁹ íbêqa kemá íma íraqô-naqa máunaboa emá keqtábá ketí iyápóe íma tínóne. emá kemmá miráuma móra-mayai-nakaa umátikaa.’ ténúne téna mi-mábúgómá tiráiyé. ²⁰ ániibo wemá itó-uma aboánôpaq uráiyé. miráitana mi-mábúgómá nékaq kéwiqtaba aboámá aónaraiye. ániibo aboání áyakoma arummá ôriq umáitana aboámá uyaaté uréna áanikomma ko áyábaa uréna ámóqnaraiye. ²¹ ániibo áanikoma

maará téna aboámmá timá ámikaiye. ‘ketiboó, kemá Áánûqtuni aúrakakaraq enaúrakakaraqa kúmiq-yataariq uráune. kemá íma íráqô-naqa máunaboa emá kanaaráq ketí iyápóe ítinone.’ tiráiyé. ²² aboámá wení mayái-wáyúkámá maará timá yímkaiye. ‘keráwáqá uréraq ketí kateko-áyáqtááq-wáqtómá páátákáá mamé má kéiyakeraq ayáápkaraqa waatammá umákáaro. ániibo aítáaq-anaakaraq mamé má-umakaaro. ²³ keráwáqá naatéq-púrúmákáámmá ikámé iyataa aáwaqa agamá kénetaa timuqá marakánúnatae. ²⁴ ketáanimma pukuráimanibo íbêqa keqnáámmá aúwaraiye. wemá aúyokuraimanibo ketáámá yawuwéqma awiráunatae.’ tiráiyé. ániibo mikáké áaimma átáma yimuqá makááe.

²⁵ ááqibo áqnáaen-iyapogoma yópáq máqe-uraiye. anaaékaqa yawuwéqma naaópaq min-áqnááén-íyápógómá naamátúpaq kéyena ítáimma kaapaúmma kététa ímá yarááe. ²⁶ ániibo wemá móra-mayai-naqa ááyarena naaúpaqa nôraq kéó?’ téna ítama aónaraiye. ²⁷ mayái-nákómá maará téna timá ámikaiye. ‘enábákoma yawuwéqma iráitana enabomá móra naatéq-púrúmákáámmá ikákaiye. wemá wení áanikomma yawuwéqma awíkaimma paá íráqóniq umá máitana awíkaiye.’ téna timá ámikaiye. ²⁸ miráimanibo áqnáaen-iyapogoma áyamma umágítana naaúpaqa ítaibo máápaq máqe-uraiye. aboámá máápaq kumá yaúbarena íráqôn-aimma timá ámikaiye. ²⁹ miráitana aboámmá maará téna timá ámikaiye. ‘taíbaq-karitimaatima ení mayaímá miráuma mayái-nákóráá umá paá-mayaima kémayaune. móra-kanaabima ení ámáan-aimma íma káratune. miráita emá paá pááqyan-omaqa íma tíménaq ketí aanábó-wáyúkáte timuráamuq íkémarauene. ímiye. ³⁰ miráimanibo enánikoma ení máqte-qtataaqa kumari-nóínítí yúraq yuqmá ánataraiye. ániibo wemá miráumatuwena yawuwéqma itaa weqtábá aúyánámmá ité naatéq-púrúmákáámmá ikamóne.’ téna tiráiyé. ³¹ aboámá maará téna yawuwéqma timá ámikaiye. ‘ketáaniko, aati-aatimá eté kerátámá móraraq kémauye. ániibo ketí máqte-qtataaqa minná ennámiye. ³² íbêqa kerátámá túyakoma íráqóni kéinaka timuqá maráyáae. enábákoma pukuráimanibo yawuwéqma paá máiyé. aúyokuraimanibo íbêqa ketáámá wemmá aónaraunatae.’ téna aboáma tiráiyé.” téna waéqma itai-áipí ítuma tiráiyé.

16

mayai-kawáá-nákómá táí-mayaima máyái-waigoni waéqma itai-áimma

¹ ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímkaiye: “mórama móneqa ôriq umá makái-nakoma wení kawáá-náqá ákaraiye. ániibo yaímma-wayukama móneqa ôriq umá makái-nakokaq iréta kawáá-náqóqtábá kaaqaari-áubi maréta maará téta makákáae. ‘ení mayairáq-kawáá-nákómá máqte-qtataaqa mamá mórámara umátúwáiyé.’ tirááe. ² ániibo min-nákómá mayairáq-kawáá-náqá ááyaitana mikáq itana maará-tima-amikaiye. ‘enáama itaúnama náaraq uráánô? emá ketí máqte-qtataaqa enayáápimo wái-qtataaqtabama wannaabi agamé má-timiyo. emá ókaraq íma kawáá-náqá mánone.’ tiráiyé. ³ mi-kawáá-nákómá áyáqnoabaqa maará téna aúyánámmá ítama tiráiyé. ‘kemá náaraq ónúno? ketí anón-nakoma kawáá-máyáírákémá íbêqa watuwánéna iyé. ketí akoqnáama íma wáipoaq kanaaráq yómá íma yoránúne. káqo-kayukayaba aáwaqa tíméro téq inaa tennamá tigae íniye. ⁴ miráimanibo kemá móra-yataaqtaba túyánámmá itaúnaboaq mi-qtátááriqo onatamá ketí anón-nakoma kawáá-máyáírákémá waqtuwáinatama waayúkama mamá aanábóiq onatamá yemá tiwíqmeta yeqti

naaúpaq wínóe.' tiráiyē. ⁵ mi-káwáá-nákómá móra-mora-mayai-wayukama anón-nakoma anónnáma yimíkai-kayukama yááyaitata irááe. móra-nakoma áqnaabaq itana kawáá-nákómá ítama aónaraiye. 'epímmá ketí anón-nakoni anónnáma náaraq umáq wáiyó?' téna ítama aónaraiye. ⁶ áñibo min-nákómá tiráiyē. 'tíyááka-tiyaakae (100).' tiráiyē. áñibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. 'emá maa-kánnáámá maté ení atábááyabama páátákáá maraq máe paá móra-tiyaapaq-tiyaakama (50) agayaaó.' tiráiyē. ⁷ anaáékaqa móra-naqa itana kawáá-nákómá ítama aónaraiye. 'ení atábááma náaraq umáwabiyo?' téna ítama aónaraiye. áñibo min-nákómá téna miráuma tíyááka-tiyaakama (100) matáune.' tiráiyē. áñibo kawáá-nákómá maará-tima-amikaiye. 'emá ení anónnáma maa-kánnáámá maté abapaké kaumo-tíyáákámá (80) agayaaó.' tiráiyē. ⁸ mi-tái-káwáá-nákómá wenamááriq wenáúgoma áwáqnaa uréna wení anón-nakoma áwíqa múte yaútaiye. miráuma aamá ítarai-nakoraama uréna wení anón-naqa makákáiyē. maa-marábí-káyúkámá yeiyáá maamirá-káyúkátē mayaímá kémayeta mirán-ááímmá komarumá éta Áánûqtuni waayúkama ópí uréire o-káyúkámá kéuyataae.

⁹ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá maa-marábí-mónéqnaápó áwáyoq-wayukama yiméraq mamá aanábóiq oro. áñibo anaáékaqa móneqa mayai-kánaámá ánatainanama keráwáqá Áánûqtuma tiwíqmena aati-aatimá matúq-matuq í-márúkák mú-tikaniye. ¹⁰ áñibo móra-nakoma pááqya-qtataaqa kawáá umá arútái-nakoma kanaaráq anó-qtataakaraq yabíqma kárutaiye. ¹¹ maa-marábí-mónéqá íma yabíqma arutáiyana náawaq kanaaráq umá Áánûtuni óq-yataaqa kawáá ínó? ¹² áñibo emá káqowani minnáma íma yabíqma arúténanama náawaq emmá ennámá amíníyó? ¹³ móra-mayai-nakoma kaayaq-káwáánákák mayáímá íma kanaaráq mayániye. áñibo móra-nakomma ítama táíq kéumakena káqomma ítama íraqóniq umákaniye. kaayaq-káwáánákák itáíq-itaiq umá íma kanaaráq mánoe." téna Ítuma tiráiyē.

ámáan-aikaraq Áánûqtuma yabíkái-marukarare.

¹⁴ Pérati-wayukama móneqtabama ôriq umá kéyikaitataboata Ítumma aábê-aimma tímá ákaraae. ¹⁵ áñibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: "keráwáqá waabá-káyúkátí yúrikaqa kateko-ááímmá tarôq kéiyata yemá keráwáqtí tiwíqna mamé uíkáae kétémanibo Áánûtuma keráwáqtí tíyaqnoabaq káonaiye. mi-qtátááqá waayúkati yúrikaq anó-qtataaqa wáimanibo Áánûqtuni aúrakaqa paátataakaa kéiyē.

¹⁶ Áánûqtuma naayóbáqá Áabaraamma tímá ámikaiye. wení aráábítima netuqyaamá abarokák umá mánoe. titata minnáyaba aati-aatimá yeráwáqá naí-wámmá Áánûqtukaq ámikaataba Mótetigaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq agatááe. Áánûqtuma wení auyánápímmá minná Yóáaneni kanááyabá wáqe-uraiye. áñibo Yóáaneni kanaaráké yéqéna íbêqa átê-wataagoma Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba máqte-marabaqa máqte uráitata máqte-kayukama kéyikaitataboata mayáneta inaamu kégyoye. ¹⁷ itáaro. aabayákáráq maa-marágáráq ánatani-waigoma ummaamá kéyaimanibo mórama ámáan-aikoni pááqyan-aqtoma ánatani-waigoma ummaa uyátá-maqma kéyáiyē.

aaaukáká mamá yataí-ááíqtábá Ítuma tiráiyē.

18 máqte-kayukama yínáaqa kéyuweta káqon-inimmo kémayaamma yemá aaraukáqá mamá kéyataae. móra-nakoma naayóbáqá awaikómá ayúkain-inimma máyái-nakoma aaraukáq-ámáámmá mamá kéyawaaiye.

móneqa ôriq umá makái-nakaraq Arááataratie.

19 naayóbáqá mórama móneqa ôriq umá makái-naqa máena aati-aatimá kateko-únákáqtómá kúbekena anó-moneq-awíqa yaan-únákáqtó áátuma umátokaiye. ániibo aati-aatimá kateko-ááwáq áátuma mamé má-naraiye. 20 ániibo min-nákóni oqtaráqá naakóni waaqókáq mórama áwáyoyq-naqa máqe-uraimma min-nákóni áwíqa Arááataratie. min-nákóni áúraqa náomma kerémmá karái-nare. 21 min-áwáyoyq-nákómá oqtaráqá máqe-uraimma móneqa ôriq umá makái-nakoni yaaregóni aménáápáq aqtó-ááwáqá kuqtínama áíqma namá tímútanaae téna éwaine. ániibo iyákómá iréna min-nákóni aneke náomma umánaraae. 22 anaaékaqa min-áwáyoyq-náqá púitata Áánúqtuni kaqtó-wayukama yaaguméta mó ákááwana Áabaraate yagaroqtamá máqe-uraiye. ániibo mi móneqa ôriq umá makái-nakogaraq púitata maméta mó uqtmákaraae. 23 ániibo móneqa makái-nakoma áítanobaq máena aítq-irayaba ôriq uráiyé. ániibo min-nákómá múte aónaimma Áabaraama nékaq máitana Arááataratima amakaq máqe-uraiye. 24 móneqa makái-nakoma maará téna ááyama tiráiyé. 'ketibomá Áabaraao! emá keqtábá arummá umátike Arááataratima tímákénana ayáánaubíqa nopí márú yamátuwena tímáábíraq maráinana yatí umátikaino. tímáábíraq iramá kégaitana ôriq uma tíqa kéiyé.' tiráiyé. 25 miráitana Áabaraama maará-tiraiye. 'ketáaniko,' aákaq maraao. naayóbáqá emá paámó máema íráqô-qtataaqa matáánamanibo Arááataratima ananna-yátááqá mayéwaine. íbêqa maa-márúkáqá Arááataratimma áyákoma íráqôniq kéitana amuq-yatáápi máitaa emá aítqa í-yátáápi máane. 26 óq-yataare. ketáágáraq keráwákáráqti aúkáapimma Áánúqtuma móra non-ómá áitaba uqmá kubáumakaiye. miráipoata maabáqó máa-kayukama maami non-ómá aqtátuweta keráwáqôtpaq ónáae temánibo yemá kanaaráq íuraae. ániibo yaímma-wayukama min-ábápáqá máa-kayukama non-ómá íma kanaaráq aqtátuweta ketáá máunabaqa yínoe.' téna Áabaraama tiráiyé. 27 ániibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. 'miráinaa ketiboó, kemá emmá ítama káonaune. emá Arááataratimma tímákénana ketiboní naaúpaq wíno. 28 mibáq kemá móra-tiyaapaq ketíbátíwaayuma yíkarane. ániibo Arááataratima akoqnáá-aimma yepímmá móma tíno. yegáraq maa áwáábíq-marupaq íréta yíqa í-yátááqá mayáiyábáé.' tiráiyé. 29 miráitana Áabaraama maará-tiraiye. yemá Mótetini watáagaraq Áánúqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq ítaraamiye. iyúwénata yemá min-áímmá waqmá ítáaro.' téna Áabaraama tiráiyé. 30 ániibo móneqa makái-nakoma maará-tiraiye. 'ímiye. ketibomá Áabaraao, wé minná kanaaráq íniye. miráimanibo mórama pukáinabike itó-uma yetópaqo wínatama yemá kanaaráq yirummá waeránóe.' tiráimanibo 31 Áabaraama maará téna tímá ámikaiye. 'yemá Mótetin-aagaraq Áánúqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq ímo ítaretama kanaaráq móra-nakoma pukáinabike yauwéqma itó ínatama minnágaraq yirummá íma waeréta íma ítánoe.' téna Áabaraama tiráiyé." téna Ítuma maamin-áímmá waéqma itái-áipí tiráiyé.

17

tái-aikoma waayúkaqoni aiyánámmá ítama arummá amí-yátááqá mamá táiq

kéumatuwaiye.

¹ Ítuma maará téna wení iyápó-annama timá yímikaiye: “yaímma-yataakoma pááq énama aarawaamá mamá kúmiq-yataapi yuwánimanibo náawabi yemmá mamá kúmiq-yataapi iyuwaína-waigomma weqtábá táí-meyamma anaaékaqa wániye. ² keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma káqo-nakomma mamá kúmiq-yataapi ayuwáne kéinaqa kanaaráq áqnáabaq min-nákómmá anón-oqtamma mataraq ánúwarapi ánná kútuweraq nopí yuwaíyana íma táí-aaimma mamá pááq íniye. ³ keráwáqá atéqma arútáaro.

enábákoma kúmiq-yataariqo kéinaama emá wemmá aá awáágúo. ániibo wemá arummá waeraínaama emá wení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé awikamákaao. ⁴ wemá emmá mimórá táoqa abapaké kaayapáq otaa-qtátááriq umákema abapaké kaayapáq enópaqa yéna wemá maará téna ‘kemá tirummá waeráune’ tínaama kanaaráq wení kúmiq-yataaqa aati-aatimá mamá paábaq yuwé awikátuwaao.” téna Ítuma tiráiyé.

arummá amé itáíq-itaiq umá yabi-í-ááímmá

⁵ awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama uyátárai-naqa Ítumma maará téta tímá ámikaae: “emá ketáái itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá mamá uyátá-maqma anókariq umátikaa.” téta tirááe. ⁶ ániibo uyátárai-nakoma yauwéqma maará-tiraiye: “keráwáqtí itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá paá pááqyan-anayukaa umá wáinaqa kanaaráq keráwáqá mi-tágómmá maará-tima-aminoe. ‘emá áaipike enamááriq agíqme únopí koma karuyuwo.’ tíyanama paá keráwáqtí táama warániye.

mayai-nákóní áaimma

⁷ Ítáaro. keráwáqtí aúkáapike móra-nakoma móra mayai-náqá meyámmá íma aména paá-mayai-naqa ákaraitana yómmá kéyorenawabi tipí-tipí kawaa umátuwe máqena anaaékaqa naaúpaq yauwéqma ínaa wení kawáá-nákómá téna ‘emá páátákáá maraq yamáe aáwaqa naao.’ téna tınıyô? ⁸ ímiye. wé maará-tima-aminíye. ‘emá ketí aáwaqa yokaa umátikare emá ámúranna umá arútare ketí aáwaqa ikámme má-timiyo. kenókáá aáwaraa nommá nátúwáanaa emá anaaékaq aáwaraa nommá nánóne.’ téna tınıye. ⁹ ániibo meyámá íma mayéna kaayóq-nákoqtábá wení kawáá-nákómá aamá wáráiqtaba ‘tikáiyé’ tınıyô? ímiye. ¹⁰ miráinaq keráwákáráqá ‘Áánúqtuma máqte-mayaiyaba tí-qtátááqá mamá ánatatuweqa kanaaráq keráwáqá maará tero. ‘ketáámá paá-mayai-wayukamunataae. ketáá paá ketáái mayáimá mamá ánataraunatae’ tero.” téna Ítuma tiráiyé.

tiyááka-karu-wayukama Ítuma mamá atóbamayikariye.

¹¹ Ítuma Yérútáarebaq urái-nakomma waqména kéwena Káárirí-aukaapikaraq Táméria-aukaapikaraq uráiyé. ¹² móra-marukaq witata tiyááka-karu-wayukama aapaq Ítumma ya aónaraae. ániibo yemá nékaq ya itó-ureta ¹³ anókaq ááyama tirááe: “Ítuma kawáá-nákó, emá keqtáá arummá umátikaa.” téta tirááe. ¹⁴ Ítuma yemmá yimónawaaena maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá uréraq anó-monoq-wayukaraq keráwáqtí túma mó-yiraatero.” téna Ítuma timá yímikaiye. ániibo mi-kárú-wáyúkámá aapaq kéowana yeqtí yúgoma íráqòniq umáguraiye. ¹⁵ tiyááka-karu-wayukati aúkáapike mórama Táméria-nakoma aónaimma wení aúgoma íráqòniq umágitana yauwéqma Ítunopaq uréna anókaq ááyama Áánúqtuni áwíqqa múte yaútaiye. ¹⁶ mi-kárú-nákómá Ítuni aúbáq óipake

marabí aténa 'tíkáiyé' téna tiráiyé. Támériabake Yéqtaaeo-nare. ¹⁷ Ítuma minnáma aónatuwena maará-tiraiye: "tiyááka-karu-wayukama atóbamayikaraunamanibo abapaké kaayaqté-kaayaqte Ítiráaeo-wayukama náakaraq mááo? ¹⁸ káqo-kayukama iréta Áánûqtun-awiqa íyaq múte yauyó? maamin-náqá wenamá káqo-mapake-nakoma wenamáawaq Áánûqtuni áwíqa múte yauwíyó?" téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ ánibo Ítuma min-náqá maará-tima-amikaiye: "emá itó-uma kóaa. keqnáámmá ení itáíq-itaiq umá yáqtoraa-na-yataakoma emmá mamá atóbamakaraiye." téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuma yabí íni-kanaama kumíniye.

²⁰ Pérati-wayukama Ítumma maará téta ítama aónaraae: "Áánûqtuma yabíkái-maruqa nói-kanaararaq kumíníyó?" téta tewana Ítuma yauwéqma maará-tima-yimikaiye: "Áánûqtuma yabí íni-kanaama kumínatama aarawaamá yúrapikema íma aónainoe. ²¹ aónaaro. Áánûqtuma yabíkái-naqa maa máiyé aqá mera máiyé.' téta máqtemma ítinoe. ímiye. Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa keráwáqtí aúkáapi wáiyé." téna Ítuma tiráiyé.

²² ánibo wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: "anaaeékaqa móra-kanaama pááq ínaqa keráwáqá ibiqá yaréq maará-tinoe. 'móra-kanaama Waayúkagoni Áráakoni-kanaama ókaraq páátákáá pááq ínaq aónanae tínômanibo íma aónainoe.' ²³ yaímma-wayukama maará téta keráwáqá timá-timinoe. 'merapaq aónaaro. maabáq aónaaro.' tínômanibo keráwáqá íma min-áímmá wáráaro. ²⁴ aabáyúma yoqmá ikáqmena aabayákáqá maan-áúkápáké móra-aukapaq wéyáwé inikáá umá Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaaraqa móraiq umá miráitata máqtemma aónanoe. ²⁵ miráimanibo áqnáabaq-yataaqa Waayúkagoni Áráakoma aíqa í-yátááqá taíbaq mamayáinata íbêq-kanaaraq-wayukama awéqtama yuwánoe. ²⁶ naayóbáqá Nóaani kanaaráqá uráinikaa umá Waayúkagoni Áráaqa wení kanaaráqá móraiq íniye. ²⁷ Nóaani kanaaráqá yemá anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta aaramá mayéta kéwana Nóaama únópi-káárenóbáq uyábékuraiye. ánibo mikáqá anón-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye. ²⁸ keqnáámmá Arótini kanaarákáráqá móraiq urááne. yemá yokaa íeta anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta máqte-qtataaqa meyáníq éta máqte-qtataaqa káqo-kayukama kéyimeta meyámmá mayéta yómmá yoréta yemá naammá éta urááe. ²⁹ ánibo Arótima Tótômbaq yuwéna ópaq kóitana é mi táoq iragógáráq abááq-írágómá aabayápáké aaqá yumáena kúmínikaa umáe kukéna aarawaamá máqtepaq kamá kaútukaiye. ³⁰ móraiq umá Waayúkagoni Áráaqa abarokáq kumíní-kanaaraqa miráiniye.

³¹ mi-kánááráqá móra-nakoma márûpaq yaúbama máinana wení ótamma naaúpaq wáinnama kanaaráq naaúpaq uyábékéna wení ótamma ímayaino. móraiq umá móra-nakoma yópáqô máqe-inna-nakoma yauwéqma naaópaqa íwíno. ³² keráwáqá Arótinna ánáakoqtabama túyánámmá ítáaro. (naayóbáqá Áánûqtuma Tótômbaq Komóraabakaraq yawítima iramá agatuwáné kéena Arótiqtaba téna 'ení aara-iyápómá yiwíqme péqmare paábaq kóaa. ánibo yuwé inna-márúpáqá ókaraq waéqma íaonaa.' titata kéqopike Arótinna ánáakoma anaapépaq waéqma aónénaboana mikáq óqtamma aúkéna pukáine.) ³³ náawabi wení paá máí-auwaraiqtaba akáinna-nakoma wení aúwaraimma aúyokiniye. ánibo náawabi wení aúwaraimma yuwénama kanaaráq wení aúwaraimma mayániye.

³⁴ kemá Ítuma keráwáqá kétima-timune. mi-nókáámmá kaayaq-nákórátá yagaroqtamá waguráiyapike Áánûqtuma móra-naqa awíqmayena káqo-naqa mikáq ayuwániye. ³⁵ ániibo kaayaq-ínikórátá aáwaqa kágayaiyapikemma Áánûqtuma móra-inimma káwirena káqon-inimma ayuwániye. ³⁶ ániibo kaayaq-nákórátá yópi máraiypikemma móra-naqa Áánûqtuma káwirena káqo-naqa mikáq ayuwániye.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁷ miráitata yemá Ítuni iyápó-annama min-áímmá itáa eta maará-tiraae: “uyátárai-nako, mi-qtátááqá náakaraq pááq ínáyô?” téta tewana Ítuma maará téna yawéqma tiráiyé: “pukáa-kayukati arááq-yuma wáin-aukapaqa akikígómá yagáikuyoe.” téna atékéraq min-áwááméqtábá aónama arútáaro. Ítuma tiráiyé.

18

aaragómá aamá ítama yainai-nákóqtábá tíwáqnaa ikáae téna ááyarai-waigoni waéqma itái-áímmá

¹ Ítuma wení iyápó-annama móra waéqma itái-aímmá tímá yiménata aati-aatimá íma yiwikéta nunamummá tíq-tiq kéyana Áánûqtuma yemmá yawéqma tímá-yiminiye. ² Ítuma maará-tiraiye: “móra-marukaqa aamá ítama yainai-náqá máqe-uraiye. ániibo min-nákómá Áánûqtun áaqa íma ikaténa waayúkayabagaraqa íma ikatíq uráiyé. ³ ániibo móra keqtoq-ínímmá mimórá-márúkákáq máqe-uraiye. aati-aatimá min-ínikómá aamá ítama yainai-nákókákáq íréna maará má-tiraiye. ‘ketí namuro-wáyúkámá kemmá mamá táiq kéumatikaae. emá kemmá tíwáqnaa umá aamá ítama yainaa.’ téna tiráiyé. ⁴ áqnáabaqa aamá ítama yainai-nákómá min-ínímmá íma áwáqnaa uráimanibo anaaékaqa maará téna auyánánóbáqá tiráiyé. ‘kemá Áánûqtuni áaqa íma ikatíq waayúkati yáakaraqa íma kéikatanamanibo ⁵ maami keqtoq-ínikómá kemmá ummaa-yátááqá kétimipoaq áwáqnaa umá aamá ítama yainánúne. aati-aatimá yúwáanana yóyo kéinana tíbó ka-íyábábóaq áwáqnaa ónúne.’ téna auyánánóbáqá tiráiyé. ⁶ ániibo uyátárai-nakoma ókaraq maará-tiraiye: “keráwáqá maami ítama yainai-tái-nákóní áama ítáaro. ⁷ min-áímmá waayúkaraq íma yabíqma arútái-kawaa-nakoni watáae. miráimanibo aarawaamá Áánûqtuma wetábá awaaméqá umáyíkáí-kayukama aati-aati-nókáánábi aati-aati-wágáámá Áánûqtuqtaba ibiqá yaráyanama wemá áráwáábakena yíwáqnaa íní iyabiyo? ⁸ owé. keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma yeráwáqá páátákáá yíwáqnaa íniye. ááqibo anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa kumíní-kanaaraqa maa-marábí-káyúkámá yirummá améta itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataakaraq máiyanaawaq yimónaniyo?” téna keráwáqti tirummá mamá akoqnáá iyábá Ítuma tiráiyé.

Pérati-nakaraq táákiti-moneqa mayái-nákóní waéqma itái-áímmá

⁹ yaímma-wayukama téta ‘ketáámá arupú-wayukama máunataamibo káqo-kayukama paá-wayukama máae’ téta yúyánámmá kéitaae. máqtemma mikáyúkati waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyé: ¹⁰ “kaayaq-nákórátámá nuna-mummá tíyéta anó-monoq-naupaq utááye. móra-naqa Pératibake-nare. káqo-naqa táákiti-moneqa máyái-nare. ¹¹ ániibo Pérati-nakoma itó-urena auyánánóbáqá maará téna nunamummá tiráiyé. ‘Áánûqtuo, kemá káqo-kayukaraa umá íma máepoaq kemá ekáq ‘tíkáiyé’ kétune. yemá moyámmá kémayeta táiaimma tarôq kéeta aaraukáqá mamá kéyataae. miráimanibo kemá yemó

oníqa íkéune. ániibo kemá maan-náqá táákiti-moneqa máyái-nakaa umá íma máeq ekáq 'tíkáiyé' kétune. ¹² máqte-totaaraqa kaayaq táoqa aáwaqa aweté kéeq máqte-qtataaqa mayáunnama yoraúma tiyáákabike akáma emmá mórama kámune.' téna tiráiyé. ¹³ miráimanibo táákiti-moneqa mayái-nákómá nékaq ya itó-urena Áánûqtunopaq íma múte aónaraiye. wemá paá awaútena maará-tiraiye. 'Áánûqtuo, kemá kúmiq-naqune. emá arummá umátikaa.' téna tiráiyé. ¹⁴ kemá keráwáqá kétima-timune. táákiti-moneqa mayái-nákómmá wení naaópaq yauwéqmena wimmá Áánûqtun-aurakaqa arupú-naqa máqe-uraimanibo Pérati-nakoma Áánûqtun-aurakaq íma arupú umá máqe-uraiye. Ítaaro. náawabi wetábá wení áwíqa múte yauwínna-nakomma Áánûqtuma mamá márwéte yuwániye. náawabi wetábá wení áwíqa márwéte yuwaína-nakoni áwíqa Áánûqtuma múte yauwíniye." téna Ítuma tiráiyé.

paáqya-noiyapoma Ítuma Íráqôniq umáyikaraiye.

¹⁵ yaímma-wayukama yemá paáqya-noiyapoma yiwíqmeta Ítunopaq irááe. yemá téta Ítuqtaba min-nóiyápórâq ayáánaipo yínêkuikaae tirááe. miráimanibo Ítuni iyápó-annama minná aónawaeta mi-káyúkámá aamá yiwááguraae. ¹⁶ ániibo Ítuma iyápórawaqa yááyama amakaq iréna maará-tiraiye: "keráwáqá iyuwáiyata iyápóma ketôpaq íyaraq íma yaqtórâaro. Áánûqtuma yabíkái-marupaqa miráuma iyápóraa-kayukati minnáe. ¹⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. iyápógomma aboámá aati-aatimá áwáqnaa kéipoana miráráá umá móra-nakoma paáqyan-iyapora íma aurénama Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íma uyáberaniye. áraimma ímiye." téna Ítuma tiráiyé.

anó-nakoma máqte-qtataaqa makáine.

¹⁸ móra anó-nakoma Ítumma maará téna ítama aónaraiye: "Íráqô-yiraati-nako, kemá náaraq umáwaq aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánúnô?" téna ítama aónaraiye. ¹⁹ ániibo Ítuma maará téna tiráiyé: "nôraq itaawáq keqtábámá Íráqô-nako kéteno? Áánûqtu wenamáa Íráqôniq kéiyé. ²⁰ emá ámáan-aimma Ítaarae. aaraukáqá íma yataiyó. waayúkama íma ikámma puyuwó. moyámmá íma mayaaó. káqon-nakomma kaaqaarimá Ítimakaaó. emá enanó-enaboni aménáápáq mááo." téna Ítuma titana ²¹ anón-nakoma maará-tiraiye: "naayóbáqá kemá iyápóma máqe-uraunarake áaimma átáma min-ámáán-áímmá máqtemma anaaé wakáunamiye." téna tiráiyé. ²² Ítuma min-áímmá itáá ena maará-tima-amikaiye: "emá móra-yataaqtaba aqtórâriq urááne. ení máqte-qtataaqa waayúkama yímínata meyáníq kéiyaa mi-mónéqá mamá *wáyoq-wayukama yaímma yimiyo. emá miráumatuwena Áánûqtuni-marupaq kateko-yátááq maránóne. ániibo emá miráumatuwe ketinaae waraaó." téna Ítuma timá ámikaiye. ²³ miráitana min-ánó-nákómá min-áímmá itáá ena áyákoma ummaa yáguraiye. wemá móneqa ôriq umá makáinapoana wení móneqtaba ítama ummaa yaráiyé.

²⁴ min-náqá aónawaena Ítuma maará-tiraiye: "waayúkama taíbaq-yataaqa makáa-kayukama Áánûqtu yabíkái-marupaq uwínóqtabama kammáa kámagoe. ²⁵ káámoma oótiraakakoma waigóni aapi peránénama kammáa ainikáá umá miráuma móneqa taíbaq makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uíníqtaba kammáa kámagiye." téna Ítuma tiráiyé. ²⁶ waayúkama min-áímmá itáá

eta maará-tiraae: “miráinanama kanaaráq náawawaq matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayányô?” téta tiráae. ²⁷ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “waayúkama móra-yataariqa kanaaráq íma ínômanibo Áánûqtu kanaaráq miráininiye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁸ Pítaama maará-tiraiye: “ítaao. ketáámá ketáái márûkaraq ketáái ótakaraqa yuwétaa enanaae kéwaraunataae.” téna titana ²⁹ Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqte-kayukama Áánûqtuma yabikái-qtataaqtaba naammá yuwéta aaramá ábâqawaamma aboámmá anóamma iyápóma yuwaíyanama ³⁰ kanaaráq Áánûqtuma íbêqa maa-kánáaráqá uyátá-maqa taíbaq yawuwéqma yimíniye. ániibo anaaéka-kanaama páaq ínatama yemá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma ókaraq wemá puyéna yawuwéqma itó-iniqtaba kéiyé.

³¹ Ítuma wení tiyááka uréna títaupake kaayaq-nóiyápómá yiwíqma yíkarena maará-tima-yimikaiye: “ítáaro. íbêqa ketáámá Yérútáárebaq uyónúnatae. ániibo naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Waayúkagoni Áráakoqtaba agatáan-aikoma áraimma páaq éna arammá iyániye. ³² yemá wemmá mamá Yéqtaaeo-wayukati iyáápi maránoe. ániibo yemá wemmá aabê-aimma timáketa áyoqa ayéta wiráati wirakánoe. ³³ ániibo yemá tebúqa améta ikámma utánómanibo kaumo-kánáaráqá itó-iniye.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁴ miráimanibo wení iyápó-annama Ítuma min-áimmô timmá íma ítama arútaraae. Ítiráaeo-wayukati kínimma aónaigae téna timánibo min-áikóni áaimma aúyokuraitataboata íma ítama tágaraae.

móra aúgaroq-naqa Ítuma mamá atóbamakaiye.

³⁵ Ítuma Yérikobaq waaqókák úítana mórama aúgaroq-nakoma aakóni áwábaq máena móneqtaba aarawaamá yááyama ita-ita uráiyé. ³⁶ min-áúgáróq-nákómá itáimma taíbaq-wayukama kéyewana ítátuwena maará téna yaímma-wayukaraq ítama aónaraiye: “yemá nôraq kéoo?” téna tiráiyé. ³⁷ ániibo yemá maará-tima-amikaae: “Ítuma Náátárêtibake-naqa kéiyé.” téta tiráae. ³⁸ ániibo min-áúgáróq-nákómá maará téna ááyama tiráiyé: “Ítuo, emá Tébitimma ánikomopo emá kemmá arummá umátikaa.” téna tiráiyé. ³⁹ áqnáabaq ye-káyúkámá maará téta aamá awááguraae: “emá paatí mááo.” téta tiráae. miráimanibo min-áúgáróq-nákómá ókaraq ááyama maará-tiraiye: “emá Tébitimma ánikomopo kemmá arummá umátikaa.” téna tiráiyé. ⁴⁰ ániibo Ítuma waaqókák ya itó-urena mará-tima-yimikaiye: “keráwáqá min-náqá ketôpaq awíqme yero.” téna tiráiyé. min-áúgáróq-náqá waaqókák itana Ítuma maará téna ítama aónaraiye: ⁴¹ “kemá emmá nôraq umákanuno?” téna tiráiyé. ániibo min-áúgáróq-nákómá maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, kemá keqnáámmá túramma aónanaae téq kêtune.” téna titana ⁴² Ítuma maará téna timá ámikaiye: “karáqma aónaao. ení itáiq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá emmá mamá atóbamakaiye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ miráitana páátákáá min-nákóni aúrakoma íráqóniq umágitana aúramma aónarena Ítun anaae kéwarena Áánûqtuni áwíqa múte yaútaiye. ániibo aarawaamá minnáraq aónawaeta Áánûqtuni áwíqa múte yaútaae.

1 Ítuma Yérikobaq uyábékaimma 2 mikáq móra-naqa máqe-uraimma min-nákóni áwíqa Takíatie. wemá táákiti-moneqa mayai-wáyúkátí kawáá-nápóana móneqa taíbaq makáiyé. 3 áníbo Takíatima Ítumma aónainena uráimanibo wemá awaaraq-nápóana taíbaq-wayukabikema kanaaráq Ítumma íma aónaraiye. 4 áníbo Takíatima taíbaq-wayukati yúbáq uyaaté uréna móra-yaraq uyátárena Ítumma aónainena uráiyé. áníbo wemá 'Ítuma maan-ákáq íniye' téna aúyánámmá ítaraiye. 5 Ítuma min-áúkápáq iréna múte aónatuwena maará-tiraiye: "Takíatio, emá páátákáá marabí kumuwo. íbêqa kemá ení naaúpaq mánune." téna Ítuma tiráiyé. 6 miráitana Takíatima páátákáá kukéna amuqá kémaraipike Ítumma awíqmena wení naaúpaqa kóuraiye. 7 áníbo máqte-kayukama minnáma aónatuweta aamá awáágeta maará-tiraae: "Ítuma móra kúmiq-nakoni naaúpaqa ko kéwaiye." téta tiráamanibo 8 Takíatima itó-urena uyátárai-nakomma maará-tima-amikaiye: "uyátáraana-nako, emá itaao. íbêqa máqte-qtataaqa yaíkaa qurék áwáyoq-wayukama yiménúne. áníbo kemá móra-nakomma kaaqaarigóníq umákéq wení máqte-qtataaqa moyámmó matána-yataaqa kanaaráq yauwéqma kaayaqté-kaayaqte-kanaaráq aménúne." téna tiráiyé. 9 miráitana Ítuma maará-tima-amikaiye: "íbêqa maan-náúpáké-káyúkámá Áánúqtu yauwéqma kéyiwiraiye. maan-nákógáráqá Áabaraan-annabikemanibo íbêqa arummá waeráiyé. 10 minná Waayúkagoni Áráaqa iréna aúyokuraa-kayukama yibáá umá yauwéqma yiwiránáae téna uráiyé." téna Ítuma tiráiyé.

tiyáaka-wayukama meyámmá matáa-waigoni waéqma itai-átné.

11 yemá min-áímmá ítátuwaawana Ítuma móra waéqma itai-áímmá timá yímikaiye. Yérutáarebaq waaqókáq yitatabóata Áánúqtuma yabíkáin-aimma íbêqa abarokáq ínitana kétiye téta yúyánámmá ítaraae. 12 áníbo Ítuma maará-tiraiye: "mórama anó-nakoma móra ayáqtáaq-mapaq kínimma tarôq umákane owana kóuraiye. anaaékaqa min-nákómá yauwéqma yíniye. 13 íurena min-ánó-nákómá wení tiyáaka-mayai-wayukama yiwíkenu móneqa tiyáaka-wayukama yímika-yimika uráiyé. maará-tima-yimikaiye. 'keráwáqá maami-mónéqnápó mayáimá mamá amuq-yáúmá kémayaiyaq yauwéqma yeno.' téna tiráiyé. 14 miráitana wení márúkaq-wayukama yaímma íyamma umákaraae. miráitana wemá kóitata yaímma-wayukama tímáyíkáawata anaaé waqmé urááe. áníbo yemá maará mó-tiraae. 'maamin-nákómá ketáái kínimma máiyaba íkétikaitaae.' téta tirááe.

15 min-nákómmá kínimma tarôq umákáawana máqena anaaékaqa yauwéqma iráiyé. áníbo wé maará-tiraiye. 'naayóbáqá móneqa yímikaunna-wayukama yaáyaiyata yero. móra-mora-yuma náaraq umáq amuq-yáúmá matááwáa aónanaae.' téna tiráiyé. 16 áqnáabaq-nakoma iréna maará-tiraiye. 'uyátáraana-nako, ema tiyáaka-wayukama tímikaanna-monekake matéq mayáimá kémaye q amuq-yáúmá (200) matáune.' téna tiráiyé. 17 áníbo kínima maará-tiraiye. 'emá íráqô-mayai-napoa emá kateko-máyáimá matááne. emá pááqya-qtataakaraqa kawáá umá kárutaanaboq íbêqa kemá emmá náápaamma kámunaboa tiyáakano-marukaqa yabi ínóne.' téna tiráiyé. 18 anaaékaq móra-nakoma iréna maará-tiraiye. 'uyátáraana-nako, kemá ení tiyááka-wayukarake mayáimá matéq amuq-yáúmá (100) matáune.' téna tiráiyé. 19 áníbo kínima maará-tiraiye. 'móra-tiyaapaq anó-marukaq-kawaama yabi iyo.' téna tiráiyé. 20 káqo-mayai-nakoma iréna maará-tiraiye. 'uyátáraana-nako, ení móneqa tiyáaka-wayukama

maa wáíye. kemá móra-wannaabi atáá-umatuweq ákaraune. ²¹ kemá emmá aónáunama emá iragayá-náqá máane. móra-nakoma márái-qtataaqa emá paá kémaye. káqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaane. miráitaq kemá enáaqa kéikatune.' téna tiráíye. ²² ániibo kínima mi-máyái-nákómmá maará-tima-amikaiye. 'emá táí-mayai-naqone. enáarake kemá emmá aabi mayakáñúne. áraimma kétimonaane. kemá iragayá-náqá máepoqa káqo-nakoma márái-qtataaqa kémayeq káqo-nakoma yómmá yoqmáráipikemma aáwaqa paá kémayaane. miráwáq kéuno?' ²³ ániibo nóraq itaawáq ketí móneqa móneq-naupaqa íma tikáraanaq yawwéqma yéqa amuq-yáúgáráq íma mayáúnó?' téna tiráíye. ²⁴ mi-kínímá waaqókáq itó-uma máe-kayukama maará-tima-yimikaiye. 'keráwáqá min-nákóní ayáápike tiyááka-wayukama yabíma taíbaq matokáin-nakomma áméro.' téna tiráíye. ²⁵ ániibo yemá maará-tima-amikaae. 'uyátáraana-nako, wemá áqa taíbaq (200) matokáíye.' téta tewana ²⁶ mi-kínímá maará-tiraiye. 'kemá keráwáqá kétima-timune. máqte-kayukama taíbaq matokáiyayuma yemmá ókaraq yiménúne. miráimanibo móra-nakoma páaqyamma matokáinna-nakomma wení páaqya-qtataaqa ayáápike yabítuwanune. ²⁷ ániibo ketí anmuro-wáyúkámá keqtábá téta ketáái kínimma máiyaba 'íkétikaitae' tiráá-kayukama yiwíqme maakáq iréra ketúraqa yíkamma púyoro.' téna kínima tiráíye." téna Ítuma waéqma itai-áímmá tiráíye.

Ítuma Yérútáárebaq anó-kiniraa umá uráíye.

²⁸ Ítuma min-áímmá timá ánatatuwena áqnáabaq kéwena Yérútáárebaq uráin-amma arááyamaena uráíye. ²⁹ ániibo Ítuma Béqtápégibaqa waaqókákáráq Béqtanibaqa waaqókákáráq iráimma min-ánúmá áwíqa Óribêti-anuraq iréna wení iyápó-annabike kaayaqá timáyíkáitata áqnáabaq uráíye. ³⁰ Ítuma maará téna min-nákámá timá yimikaiye: "kenákámá mera-márúpáq uréka mórama naatéqá oótiraa-kamma ánnaraq kúyakaraabo aónaakao. naayóbáqá min-ótíráá-kákóní ámúraaqa íma ayááqmeta uréire uráámibo ánná ayútuweka awíqme yekao. ³¹ ániibo móra-nakoma kenákámá ítama aónéna 'nóraq itakawáq min-ótíráá-kámmá ánná káyuboyo?' tínakama kanaarác kenakámá yawwéqma maará tekao. 'uyátárai-nakoma maaminnáyaba itakaé tekao.' téna Ítuma timá yimikaiye. ³² Ítuma kaayaq-nákámá timá yíkáitata yenákmá kóureta timá yiminiq umá mi-qtátááqá wáitata aónaraaye. ³³ yenákmá uréta naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyata min-ótíráá-kákóní aanábó-nákómá iréna maará-tima-yimikaiye. 'nóraq itakawáq naatéqá oótiraa-kamma ánnáma káyuboyo?' téna titata ³⁴ yenákmá maará-tiraaye. 'uyátárai-nakoma maaminnáyaba itakaé.' téta timátuweta ³⁵ naatéqá oótiraa-kamma awíqmeta Ítunopaq iréta min-ótíráá-kákóní ámúraaq wáqtóma abákáreta Ítumma min-ámúrááq ákáawana máqe-uraiye. ³⁶ ámúraaq máena kéwitata aarawaamá yeqtí unáákáqtóma maméta aapitáá wíqmakaae. ³⁷ Ítuma Yérútáárebaq waaqókáq Óribêti-anubake kukáin-apataaq iréta máqtemma wení iyápó-annama anómma yimuqá makááe. Ítuma máqten-awaameq-yataariq itata káoneta minnáyaba anókaq ááyama Áánûqtuni áwíqa múte yaútaae. ³⁸ yemá maará téta ááyama tirááe: "anó-kinima uyátárai-nakoni áwíkaq kéitana Áánûqtuma íraqóniq kéumakaiye. kaayoné-yátááqá Áánûqtuni márûpaq wáinaq Áánûqtukaq anómma tágama-yataaqa wáíye." téta tirááe.

³⁹ ániḅo yaímma Pérati-wayukama mi-táíḅáq-wáyúkánóbáq máqeoḅake Ítumma maará téta timá ámikaae: “yirááti-nako, emá ení iyápó-annama ‘paáti máero’ timá yimiyo.” téta tirááe. ⁴⁰ ániḅo Ítuma maará téna yauwéqma timá yimikaiye: “kemá keráwáqá kétima-timune. paáti máianama kanaaráq óqtakoma aamá ááyama tínoe.” téna Ítuma tiráíye.

Ítuma Yérútááreḅaq máa-kayukayaba ibiqá yakáíye.

⁴¹ Ítuma Yérútááreḅaq waaqókáq iréna márûqa káonena ibiqá yakáíye. ⁴² Ítuma maará-tiraiye: “ketáama kaayoné-yátááqḅábá keráwáqá itaígáae téq túnnamanibo keráwáqá íma ítaraane. keráwáqḅti taákoma kanaaráq íkéitaiye. ⁴³ keráwáqá ítáaro. anaaékaqa móra-kanaama pááq ínatama keráwáqḅti namuro-wáyúkámá iréta tíqa umá ikútiketa máqten-aukapaqa ikúma aúyatikanoe. ⁴⁴ keráwákáráq keráwáqḅti waayúkagaraq máqḅepaq tíkamma ánatatuwanoe. yemá mórama keráwáqá íma tiyuwaíyaq paámá mánoe. íḅéqa Áánûqtuma keráwáqá mamá atóbamatikani-kanaayabama túyánámmá íma itaapoata namuro-wáyúkámá keráwáqá máqḅepaq tíkameqe yuwánóe.” téna Ítuma tiráíye.

anó-monoq-naupaq máqḅe-qtataaqa makéta meyámmá máyáa-kayukama Ítuma yíkamma wakáíye.

⁴⁵ Ítuma anó-monoq-naupaq uténa Áánûqtukaq amí-wámmá maméta meyánîq o-káyúkámá áaimma átama yíkamma paábataa waqtukáíye. ⁴⁶ Ítuma maará téna mi-káyúkámá timá yimikaiye: “Áánûqtuni wataáama agamatá-kánnááqómá maará-tiraiye. ‘ketí naakómá paá nunamummá tí-námmá waíno.’ tiráíne. mirá-tiraimanibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí-aúḅpáq-nákáá kéumatuwaae.” téna tiráíye.

⁴⁷ aati-aatimá Ítuma anó-monoq-naupaq kéyiraatena timá yimikaiye. ániḅo uyátárai-monoq-wayukagaraq áamáan-aimma yirááti-wayukagaraq aarawaatí anó-kayukagaraq Ítumma ikámma puínón-aqḅaba abáá-uraae. ⁴⁸ miráimanibo máqḅe-kayukama Ítun áama itáíyábá ôriq umá yíkáitataboata anó-kayukama ikamínón-amma íma abáá-uraae.

20

yemá Ítuḅḅaba ‘náawaq náapaamma ámikaiyo’ téta ítama aónaraae.

¹ móra-taoqa Ítuma anó-monoq-naupaq wataáama aarawaamá kétima-yimena átê-wataagaraq Áánûqtutabagaraq timá yimikaiye. ániḅo uyátárai-monoq-wayukagaraq áamáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraqa Ítunopaq irááe. ² yemá maará téta Ítumma timá ámikaae: “emá keqḅáá timá-timiyo. emá nôi-naapaanaq matokéyaq maami-máyáíímá kémayaano? náawaq maami-náápáámmá ámikaiyo?” téta ítama aónaraae. ³ ániḅo Ítuma maará téna yauwéqma timá yimikaiye: “kegaráqá keráwákáq móra-aiḅḅaba ítama aónanaaq kéune. keráwáqá kemmá timá tíméro. minná ⁴ Yóáanema nommá péqyikaitataaqa minná Áánûqtunawabi waayúkagonawabiyo?” téna tiráíye. ⁵ ániḅo yeyíáá aamá kóté-yáté kéeta maará-tiraae: “ketáá maará téḅḅaa minnáma ‘Áánûqtunae.’ tenanatáámá Ítuma maará-tiniye. keráwáqá nôraq itaráq itáíq-itaiq umá tirummá íma kámeo tíniye. ⁶ ániḅo ketáá téḅḅaa minnáma paá ‘waayúkati minnáe.’ tenatatáámá máqḅe-kayukama keqḅáá óqtatanapotaa tikaminotaae. ániḅo yemá Yóáaneḅḅaba Áánûqtuni amuné-naré téta kéitaapoata

oqtatanapo tókaminotaae.” téta tirááe. ⁷ miráitata yemá maará téta Ítun-araaq yauwéqma tirááe: “Yóáanema nommá pérái-qtataaqa náakakenaq iráiyô minná ketáá íaonaraunataae.” téta tirááe. ⁸ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “móraiq umá kegáráqá keráwáqá íma timá-timenune kemá nói-naapaanaq matokérabi mi-máyáímá kémayaune.” téna Ítuma tiráiyé.

tái-wayukama wááéni ara-tókáq yabíye-waigoni waéqma itai-áiné.

⁹ Ítuma mirá-timatuwena aarawaamá móra waéqma itai-áímmá timá yimikaimma maará-tiraiye: “móra-nakoma wááéni ara-tómmá yoqmakáiyé. ániibo min-nákómá wááéni-aramma uqmá yaímma-wayukati iyáápi mi-tómmá maréna min-nákómá káqo-marabaq ko máqe-uraiye. ¹⁰ anaáékaqa wááéni-aramma ábuma-kaitana arammá kutí-kánááráqá móra-naqa timákáitana wááéni ara-tókáqô yabíkáa-kayukayopaq uráiyé. anón-nakoma téna min-nákómmá yaímma mi-tópikén-ááwáqá amígáae téna timákáitana uráiyé. ániibo wááéni ara-tókáq yabíkáa-kayukama mi timákáitana i-náqá ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá kóuraiye. ¹¹ keqnáámmá anó-nakoma káqo-mayai-naqa timákáitana uráiyé. miráitata wekáráq ikámma waqtúwáawana aáwaqa íma mayéna paá yauwéqme kóuraiye. ¹² ániibo keqnáámmá mikáq móra-mayai-naqa timákáitana uráiyé. miráitata keqnáámmá ikámma yaúma paábaq iyaabótukaae. ¹³ miráitana wááéni ara-tókóni aboámá maará-tiraiye. ‘kemá náaraq ónúnô? ketáanikoqtaba ôriq umá tikáin-iyapoma minná timákáanana wíniye. ániibo yemá min-íyápógón áama itánóe.’ tiráiyé. ¹⁴ miráitata wááéni ara-tókáqô mayai máyaa-kayukama aónaamma anó-nakoni áanikoma kéiqtaba yeiyáa maará-tiraae. ‘maan-nákómá anaáékaqa aboáni máqte-qtataaqa mayániye. mayaiyataao. maamin-náqá ikámma puyónatae. miráinataa maami-tómmá ketáá mayánúnatae.’ tirááe. ¹⁵ ániibo mi-káyúkámá anó-nakoni áanikomma wááéni ara-tókóni áwábaq márúte yukéta ikámówana pukáiyé. itáaro.

wááéni ara-tókóni aboámá mi-káyúkámá náaraq umáyikaniyo? ¹⁶ yókóni aboámá íréna wááéni ara-tókáqô mayai máyaa-kayukama yíkamma puyéna wááéni ara-tómmá mamá káqo-kayukama yimíniye.” téna Ítuma tiráiyé. ániibo waayúkama min-áímmá itáá eta maará-tiraae: “wemá miráinabo áraimma ímiraino.” téta tirááe. ¹⁷ miráitana Ítuma mi-káyúkámá yimónawaena maará-tiraiye: “Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá wáin-aikoma nóin-ainaq wáiyô?

‘maamin-óqtámmá mayai-wáyúkámá

paábaq matúwáan-oqtakoma íbêqa

naakóni akoqnáa-abokaa kéiyé.’

¹⁸ maqte-kayukama maamin-óqtákóni ámûraaqo kuqtétama yemá ikámma púbuyaginoe. ániibo maamin-óqtákómá móra-nakoni ámûraaqo kuqténama min-nákómmá ikámma púbúyama obamá aúqtuwaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁹ ániibo ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-monoq-wayukagaraqa yemá itáamma Ítuma yeqtí yúbi maréna waéqma itai-áímmá tiráiyé. miráitata é mi táoq Ítumma yáqtoraneta urááe. miráitata aarawatí yáaqa ikatéta Ítumma íma yáqtokaae.

Ítuqtaba táákiti-moneqa Títaamma amikáae téta ítama aónaraae.

20 ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátárai-monoq-wayukagaraq Ítumma aatómáq urááe. kuqtaruríq o-káyúkámá arupú-wayukaraa umá kaaqaari-áímmá timátuweta Ítumma wenáarake yáqtoqma anó-kamaani-wayukati iyáápi maréta aamá ítama yainánéta urááe. 21 ániibo yemá maará téta ítama aónaraae. ‘yirááti-nako, ketáá kéitaunataae. enáagoma arupú kéitaaboa aarawaamá arupú-aimma kétima-yimene. anó-kayukati anón-iwiqtabama íma ikatíq kéemanibo aarawaamá Áánûqtuni áaimma kéyiraate árain-aimma kétima-yimene. 22 emá nóine téq auyánámmá kéitaano? Títaamma” Arómani anó-kawaa-naqa táákiti-moneqa aménúnataabi iyabiyo?” téta Ítumma ítama aónaraae. 23 miráimanibo Ítuma mi-kaaqaari-áímmô temmá ítaraiye. miráitana maará-tima-yimikaiye: 24 móra-moneqa tiráátero. maannáma amakaráq áwíkaráq waímma náawabiyo?” téna tiráíye. ániibo yemá maará-tima-amikaae: “Títaani amané.” téta tirááe. 25 ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “móra-yataaqa Títaannamo wárainaqá kanaaráq Títaamma áméro. ániibo Áánûqtuni móra-yataaqa wáinaqa kanaaráq Áánûqtumma áméro.” téna Ítuma tiráíye. 26 miráitana Ítun áarakemma aarawatí yúbáqá Ítumma íma yáqtóráawaniq urááe. Ítuma min-áímmá yauwéqma timá yímiqtaba yemá taíbaq-yuyanamma ítáá eta aamá íma téta paátí máqe-uraae.

waayúkama pukéna itóiyaba Ítumma ítama aónaraae.

27 yaímma Táátûti-annabike-kayukama Ítunopaq irááe. yemá Táátûti-wayukama téta pukáa-kayukama íma itó-inoe. téwaone. 28 ániibo yemá maará téta Ítumma ítama aónaraae: ‘yirááti-nako, Mótetima naayóbáqá maamin-ámáán-áímmá agatáine. ‘móra-nakoma aaramá makáinna-naqa iyápóma íakena pukínanama kanaaráq ábâkoma min-ínímmá maténa awaaóní anónnáma móra-iyapoma marakániye.’ tiráine. 29 itaao. mórama ye wátánónáámá miráuma abapaké kaayaqá máqe-uraae. áqnáekoma móra aaramá maténa iyápóma íma marakéna pukuráíye. 30 anaáekaq ábâkoma min-ínímmá matáíye. 31 anaáekaq mamá mikáq-ábákómá keqnáán-ínímmá maténa móraiq umá pukuráíye. ániibo keqnáámmá móraiq umá abapaké móra-watanonaama mimórá-ínímmá maténa iyápóma íma marakéna máqtemma pukurááe. 32 miráitana min-íníkkógaráq pukuráíye. 33 ániibo pukáa-kayukama itó-i-kanaaraqa min-íníkkóma náawani ánáaraq mániyo? abapaké kaayaq-wátánónáámá min-ínímmá matááne.” téta Ítumma ítama aónaraae. 34 minnáyaba Ítuma maará-tima-yimikaiye: “aaragaráq waagaráq íbêqa maa-kánáárqá mamá aaraukáqá káuraae. 35 anaáekaq aarawaamá pukáiyapike Áánûqtuma itó-oro tínata itó étama yemá ókaraq aaraukáqá íma auránoe. 36 ókaraq íma puínoe. yemá miráuma kaqtó-wáyúkaráá umá maéta íma kanaaráq puínoe. Áánûqtuma pukáiyapike mamá itó-umayikanipoata yemá Áánûqtuni áráabitie. 37 ániibo Mótetigaraqa keqtáá tirááténataa pukáa-kayukama pukáiyapike itó-inoe téna tiráátiraitaae. pááqyatabikemma iramô karái-waigoni watáagoma maará-tiraiye. ‘uyátárai-naqa minná Áabaraani Áánûqtugaraq Ááítekini Áánûqtugaraq Yáakoboni Áánûqtue.’ 38 Mótetima wení anáábútáama pukowana maamin-áímmá ítaraine. miráitana Áánûqtuma íma pukáa-kayukati Áánûqtuma máíye. ímiye. wemá minná paá yú aréta máa-kayukati Áánûqtue. wení aurakaqa máqte-kayukama paá yú aréta mááe.” téna Ítuma tiráíye. 39 Ítuma mirá-timatuwaitata yaímma ámáan-aimma

yirááti-wayukama maará téta yauwéqma tirááe: “yirááti-nako, emá íráqôn-aimma téne.” téta tirááe. ⁴⁰ ániibo yemá ikatíq éta ókaraq Ítumma íma ítama aónaraae.

yauwéqma yiwirai-náqá Metáiyama náawabiyo téna Ítuma Pérati-wayukaraq ítama káonaiye.

⁴¹ Ítuma Pérati-wayukama makáqma aónéna maará-tima-yimikaiye: “nôraq itatawáq yemá Metáiyama Tébitimma áanikoe kéteo? ⁴² naayóbáqá agamatán-áúbábí Tébitima maará-tiraine.

‘uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakomma maará téna timá ámikaine.

emá ketiyáán-urapaq márenaraq

⁴³ anaaékaqa kemá

ení namuro-wáyúkámá mamá

ení aítauq aménáápáq yíkánata wínoe.’

téna Tébitima agamatá-kánnáábí mirá-tiraine. ⁴⁴ Tébitima wenamááríq wemá ketí uyátárai-nare tiráimanibo náaraq umá Metáiyama Tébitini áanikoma máiyoo?” téna Ítuma tiráiyee.

ámáan-aimma yirááti-wayukati yáaimma

⁴⁵ máqtemma aarawaamá máeta Ítun áama ítaraae. ániibo Ítuma maará téna wení iyápó-annama timá yimikaiye: ⁴⁶ “keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukayabama atéráaro. yemá ayáqtááq-unakaqtoma umáreta uréire íyábá ôriq umá keyikaiye. yemá téta waayúka álkuiyakaqa uyátárai-nare téta aarawaamá miráó-maarao timá-tikaigaae téta kéte. ániibo yemá monoq-náupáqá aarawaatí yúbáq aokaq-ábíqtátámá yokaa umáyikaiyata anón-aawaqo náí-kánááráqá kateko-ábíqtátáráq maétaa aáwaqa nánátaae kéte. ⁴⁷ ketoq-nóinimmá yetí naammá íma meyáníq ínôwataboata máqtepaq kémayeta yemá kaaqaari téta ayáqtááq-nunamumma kéte. aamá ítama yaináí-kánááráqá yemá anómma táimeyamma mayánoe.” téna Ítuma tiráiyee.

21

keqtoq-íníkomá Áánûqtukaq amuqá marakéna moneqa ámikaiye.

¹ Ítuma aónama kéyautena aónaimma moneqa ôriq umá makáa-kayukama Áánûqtukaq yimuqá marakéta moneqa marai-yáwáápí moneqa má-makaae.

² ániibo Ítuma aónaimma mórana keqtoq-ínímmá awaikómá pukuráin-inikoma kaayaqá pááqya-monekarata moneq-yawaapi mó-makaiye. ³ Ítuma maará-tiraiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. maa-kéqtóq-íníkomá awaikómá pukuráin-inipoana wemá anó-moneqa yuwéna yaímma-wayukama uyátáiyee.

⁴ máqtemma maa-káyúkámmá yemá taíbaq-moneqa makétaboata yaímma Áánûqtukaq yimuqá marakéta káme. miráimanibo maan-íníkomá íma taíbaq-moneqa makénaboana wemá máqtemma máyuwena aáwaqa meyáníq umá nání-moneqa íma matokáiyee.” téna Ítuma tiráiyee.

“anó-monoq-namma táíq umáginiiye.” téna Ítuma tiráiyee.

⁵ yaímma-wayukama anó-monoq-naqtaba íráqôn-oqtakake min-námmá umáreta máqte-qtataaqa Áánûqtukaq yimuqá marakéta ámêqtaba tewana Ítuma maará-tiraiye: ⁶ “máqtemma maami-qtátááqá íbêqo aónamma móra-kanaama pááq

ínatama keráwáqti namuro-wáyúkámá íma móra-oqtamma yuwáiyana káqon-oqtakoni á múraaqa wániye. máqtepaq yawítituwaiyana marabí kumíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

“taíbaq ummaa-yátááqá pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyé.

7 yemá Ítumma maará téta ítama aónaraae: “yirááti-nako, náa-kanaararaq mi-qtátááqá pááq íníyô? áqnáabaqa nóin-awaamaraq pááq inataa aónétaa mi-qtátááqá pááq íné iyé ténúnataabiyo?” téta tirááe.

8 ániibo Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá yabíqma arútáaro. yemá keráwáqá kaaqaari téta makátébo. taíbaq-wayukama ketíwíkaq iréta maará-tinoe. ‘kemá wemúne. maami-kánáámá íbêqa pááq kéiyé.’ tínômanibo kerawáqá íma yinaaemma ko wáráaro. 9 anaaékaqa webómá kéeta anón-aaíqa kéoe tíyan-aimma itánômanibo kanaarác íma ikatíqa oro. mirái-qtataaqa áqnáabaq pááq ínîmanibo aqtó-kánáámá páátákáámmá íma pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyé. 10 móragaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: “móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama itó-uma ááíqa umáyikanoe. ániibo móra-kinini waayúkama itó-uma káqo-kinini wayúkate ááíqa ínoe. 11 ániibo maa-márábímmá anómma márúma kéyinana yaímma-aukapaq-marabaqa aáwaqa ánataginata yáayaba kéeta anó-karima mayánoe. ániibo taíbaq anómma táí-yataaqa aabayákáqá anón-awaameq-yataaqa pááq kéinana kéqokeq-yataaqa pááq ínna-waigoma keráwáqá mamá táaqa kamátikaniye.

12 miráimanibo mirái-qtataaqa íma pááq uráinayaba yemá keráwáqá yáqtoqueta mamá táíq umátiketa monoq-naúpáq mamá tikareta aamá ítama yainéta mamá ánná-naupaq tikánoe. yemá téta ketíwíqtaba mamá kîni-kayukararabi kámááni-wayukaraq tiwíqmeta wínoe. 13 ániibo mirá íya-waigoma keráwáqá mamá keqtábá kámááni-wayukama timá-yiminoe. 14 miráinaq keráwáqá mi-kánááráqá átê-wataama Áánúqtutaba kanaarác timá-yiminoe. 15 kemá kenamááriq arupú-aimma túyánákáq mamáráanana itái-yátááqá timíniye. ániibo minnámo timá tíménna-aimma keráwáqti namuro-wáyúkámá kanaarác íaratinoe. 16 keqtibomá keqtinóma keráwáqti móra-naaegoma keráwáqti tibâqawaayuma keráwáqti aanábómá mamá keráwáqti namuro-wáyúkátí iyáápi mamá tikáiyata keráwáqá tíkamma keráwápikémá yaímma puínoe. 17 kekákéné téta máqte-kayukama keráwáqá tiwáágínomanibo 18 keráwáqti tiqnótáugoma mórama íma múkíniye. íma tíkamma puínoe. 19 keráwáqá akoqnáá umá kéyaqtorapoata keráwáqti túwaraimma paá mánoe.

“Yérútááre-maruqa táíq íniye.” téna Ítuma tiráiyé.

20 miráimanibo anaaékaqa keráwáqá aónáiyata ááíq-i-wayukama Yérútááre-maruqa yaikutíyaaq keráwáqá kanaarác mikác aónéq márúqa mamá táíq í-kánáámá pááq iyé tinoe. 21 mi-kánááráqá Yúria-marupaqo márúya-kayukama péqmareta anubaq kóoro. ániibo yaímma-wayukama Yérútááre-marupaqo máiyakayukama mi-márúqá yuwéraq ópaq kóoro. ániibo márúkoni aaumépaqo máiyakayukama ókaraq yawéqma mi-márúpáqá íma úyoro. 22 maami-kánáámá anónnáma táí-meyamma mayái-kánáábóana máqten-aimma Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábímá wáin-aikoma abarokác pááq éna arammá iyániye. 23 mi-kánááráqá aaramá yímúkararaq máa-noinikaraq iyápóma náámma kéyime-noinikararaq tirunô. anómma ummaa-yátááqá maa-márábímmá pááq ínataa mi-kánáárác Ítiráaeo-wayukama Áánúqtuma áyamma umáyikaniye.

24 yaímma-wayukama tokóru-yakaa-punapo yemá yíkamma kúpuyeta yaímma-wayukama namuro-wáyúkámá yemá ánnáma yímituweta Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mó-yikanoe. ániibo káqo-kayukati yitaukoma Yérútaáre-maruqa yamá igárfiq kéiyana mi-káyúkátí kanaamá ánataniye.

anaaeékaqa Waayúkagoni Áráaqa Ítuma kumíniye.

25 ókon-okomma awaaméq-yátááqá aabaúrarábi wiyokakaraq wiyókákáráq pááq íniye. ániibo maa-márábímmá únókómá anó-iyama kémetailata máqten-anna-wayukati íyákoma táiq kéinata ikatíq ínoe. 26 maa-márábí máqte-qtataaq pááq inéna ínayaba taíbaq-yuyanamma kéiteta ikatíq kéiyana yúgabaaq ínata kekaaq ínoe. aabayákákémmá wiyókómá kanageq ínipoata yeqti aakakémá yaráqme wéyáwé ínoe. 27 mi-qtátááqá pááq ínata káonaiyana Waayúkagoni Áráaqa móra-konnakaq kumínimma anómma akoqnáágaraq tágama-yataakaraq kumíniye. 28 anaaékaqa mi-qtátááqá áaimma átáma pááq ínaga mi-kánááráqá keráwáqá itó-ureq múte aónaaro. Áánúqtuma yawuwéqma tiwirání-kanaama íbêqa waaqókáq wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

píki-yagoma-kanaama pááq íni-waigoni awaaméq yámiye.

29 móra waéqma itai-áímmá Ítuma maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá warímukaraq káqo-tagaraq aónaaro. 30 aónáawana aúgen-anama amúmma máráitaqa ‘íbêqa yó-kánáámá iyé’ téq káonaae. 31 móraiq umá keráwáqá aónáiyana mi-qtátááqá pááq ínaga kanaarácq keráwáqá aónanoe. Áánúqtuma yabíkái-maruqa waaqókáq áaimma átáma yínéna kéiyé.

32 kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. aarawaamá maa-kánááráqá íma pukáiyata máqtemma mi-qtátááqá Yérútaárebaq pááq ínoe. 33 aabayákárácq maa-márágárácq ánatanimanibo ketáagoma íma ánataniye.

yemá iyápó-annama atéráaro.

34 miráimanibo keráwáqá atéráaro. keráwáqá paá túraq wáni-qtataaqtaba taíbaq-tuyanamma ítáabo. íma netuqá omáq-ááwákáqá wááéni-nokaraq íma nánómanibo mirá-qtátáákómá mamá yawááq-umatikainanama kanaarácq uyátárai-nakoni kumíní-kanaagoma páátákáá keráwáqá yáqtoraniye. 35 mirá-kánáámá maa-márábí máiya-kayukaraq waakákoraá umá pááq íniye. 36 aati-aatimá keráwáqá kawáá umátuwe máero. miráinaq keráwáqá mirái-qtataaq pááq ínna-waigomma kótanoqtabama Áánúqtukaq nunamummá tíq-tíq kéiyana akoqnááma tímíno. Waayúkagoni Áráakoni aúbáq kanaarácq itó-inoe.” téna Ítuma tiráiyé.

37 máqte-kanaaraqa Ítuma anó-monoq-naupaq aarawaamá kényiraatena nokáámma Óríbêti-anuraq aúmá ko kéwaine. 38 ániibo aarawaamá nokáapaq itó-uma Ítunopaq iréta wení watáama anó-monoq-naupaq yama itéwaone.

22

Yúqtaatima timá akoqnáá éna anó-kayukaraq ‘Ítumma awíqma yiménúne’ tiráiyé.

1 aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá nai-kánáámá áwíqa kótámaki-kanaama pááq inéna uráiyé. 2 uyátárai-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq Ítumma ikamínónaqtaba abáá-uraamanibo aarawaatí yáaqa ikátaae. 3 ániibo Tááqtaama Yúqtaatini áyáqnobaq pékaima óq-awiqa Itikááriotie. wemá tiyááka umá abapaké kaayaq-iyápó-ánnábikéné. 4 ániibo wemá Yúqtaatima

uréna uyátárai-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupake kawáá-wáyúkágáráq wataáma téna Ítumma mamá yeqtí iyáápi maránín-aimma mó-tiraiye. ⁵ miráitata yemá yimuqá kémareta yaímma-moneqa Yúqtaatimma amínón-aimma téite urááe. ⁶ ániibo yeqtí yáaraq Yúqtaatima kanaararé timátuwena Ítumma awíqma iyáápi maránín-aqtaba abáá-uraiye. taibaq aarawaamá Ítute íma yagaroqtamá máiyana-awaatare téna awé uráiyé.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá kótámaki-aawaqa yokaa urááye

⁷ aokaq-kánáámá yammá paá irabí agamá naí-kánáámá pááq uráiyé. mi-kánááráqá mórama tipí-tipí-naateqa ikaméwaone. ⁸ miráitana Ítuma Pítaayaa Yóáanemma timáyíkáitata óyana maará-tima-yimikaiye: “kenákámá uréka kótámaki-kanaaraq-aawaqa móma yokaa iyataa naano.” téna tiráiyé. ⁹ ániibo yenákámá maará-tiraaye: “kerátámá náakaraq aáwaq mó-yokaa óyúyó?” téta tirááye. ¹⁰ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “ítáakao. kenákámá anó-marupaqa Yérútáárebaq uyáberaiyana móra-nakoma anó-tawebi nommá yaqména kéinarake aapaqá kenákámá timónái-nakama kenákámá min-nákóni anaaé waqmé wíyana wemá ko peráimma-naupaq ko perááka. ¹¹ min naakóni aboámmá maará téka timá ámekao: “yirááti-nakoma eqtábá maará-tiyé. ‘ketí iyápó-annate kótámaki-aawaqa nánúnnama umá aráqmata-namma náanaq wáiyó? tiyé téka timá ámekao.’ ¹² mirá tiyana yanaa móra amá aráqmatama anón-namma aáwaqa naí-yááregráráq abíqtátágáráq wáí-namma tiráátino. miráinaka kenákámá min-náúpáq kótámaki-aawaqa mamá yokaa okao.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ ániibo min-nákámá uréta Ítuma tiniq umá aónatuweta yenákámá kótámaki-aawaqa yokaa urááye.

Ítuma wení iyápó-annama írêq-kanaaraqa aáwaqa yímikaiye.

¹⁴ kanaamá pááq umágitata Ítuma wení iyápó-annagaraq yaareráq máqe-uraae. ¹⁵ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemmá keráwáqtábá òriq umá tikáipoaq kótámaki-aawaqa áqnáabaq keráwáté nátuweq anaaékaqa tíqa í-yátááqá mayánúne. ¹⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. kemá kótámaki-aawaqa ókaraq íma nanúnamanibo kótámaki-kanaagoni awaaméqá pááq ínna-yupaama Áánúqtuma yabíkái-marupaqa ókaraq nánúne.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁷ ániibo Ítuma móra-kaapuma maténa Áánúqtukaq ‘tikáiyé’ timátuwena maará-tiraiye: “keráwáqá maaminnáma matéraq yaímma timakaq oro. ¹⁸ kemá keráwáqá kétima-timune. wááéni-nomma ókaraq íma nánúnamanibo Áánúqtuma yabíkái-qtataakoma pááq íni-kanaaraqa wááéni-nomma ókaraq nánúne.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ ániibo keqnáámmá Ítuma yammá maténa Áánúqtukaq ‘tikáiyé’ timátuwena mapámma yímítuwena Ítuma maará-tiraiye: “maannáma ketúmiye. keráwáqtábáé téq kétimune. keráwáqá mirá kéeraq keqtábá tuyóánámmá itáaro.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁰ anaaékaqa yemá nátuweta keqnáámmá wááéni-nokaraq káápuma maténa maará-tiraiye: “maa-káápúmá Áánúqtuni aúgemma anón-anon-aimma timá kéyarutikaitana ketí naaenápó mamá káraapaiye. miráitana ketí naeégómá keráwáqtábá kátigiye.

²¹ miráimanibo aónaaro. paá-tubi maránî-nakoma keté aáwaqa naí-yááregráq máiyé. ²² owé. Waayúkagoni Áráaqa naayóbáqá Áánúqtuma timákárain-amma waránéna kéiyé. miráimanibo min-nákóma kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápinmo maránî-nakoma anómma táí-meyamma wemá mayániye.” téna Ítuma

tiráiye. ²³ Ítuma mirá-timatuwaitata iyápo-annama yeiyáá wenita-wenita kéeta “náawaq mirán-ááímmá tarôq ínifyô?” tirááe.

iyápo-annama aamá téite kéeta ‘náawaq áqnáabaq-naqa máiyô?’ tirááe.

²⁴ ánibo iyápo-annama móra aamá téite kéeta náawabi yeqtí aúkáapimma uyátá-maqma anómma máiyé téta téite kéowana ²⁵ Ítuma maará-tima-yimikaiye: “káqon-anna-wayukati anó-kinimma wení akoqnáárake waayúkama yabíqyíkarena maami uyátáaraa-kayukama ‘waayúkati aanáboé’ téta yenamááriq yetábá kéte. ²⁶ miráinaq keráwáté mórai q iraiye. ímiye. keráwáqtí aúkáapimma uyátá-maqma anó-nakoma paá-nakoraa umá maíno. áqnáabariq umá maínna-nakoma wemá paá kaayóq-nákáá umá maíno. ²⁷ náawaq uyátá-maqma anómma máiyô? aáwaqa naíráqô máí-narabi mayai-nákómá aáwaqa ikámmena máma ámínarabiyo? mín-náqá aáwaqa naíráqô maraq máí-nakoma wemíye. miráimanibo kemá keráwáqtí aúkáapi kaayóq-nákóráá umá máune.

²⁸ taíbaq-kanaama kekáq táí-yataakoma pááq kéitaq keráwáqá keté máqe uréq kemmá íma tiyúkaane. ²⁹ ketibomá Áánûqtuma wé yabíkái-maruqtaba náápaamma kemmá tímikainiq umá keráwáqá mórai q umá kétimune. ³⁰ annaékaqa kemá yabíkáuna-marupaqa aáwaqa nai-yááréráq máeq aáwaqa néq nommá néq ínoe. ánibo keráwáqá náápaakaraq-abitataraq maéq Ítiráeobake tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkátí aamá ítama yainai-wáyúkámá mánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma téna Pítaaqtaba ‘anaaémma umátikaniye’ tiráiyé.

³¹ Pítaamma Ítuma tímá ámikaiye: “Tááímonio, Tááímonio, emá itao. Tááqtaama keráwáqá makaténa ítama aónéna itana Áánûqtuma ‘mirá-uwó’ tímá ámikaiye. ³² kemá Áánûqtukaq nunamummá tiráunaboana áwáqnaa ínana ení itáiq-itaiq-yataakoma íma puiniye. anaaékaqa emá yauwéqma kekáq yéma kanaaráq enabáqâwaayuma mamá akoqnáá umáyikaa.” téna Ítuma tiráiyé. ³³ ánibo Pítaama maará-tima-amikaiye: “uyátáaraana-nako, kemá eté ánná-naupa q onáae téq yokaa kéune. kemá eté puyónáae téq yokaa kéune.” téna Pítaama Ítuma tímá ámikaiye. ³⁴ ánibo Ítuma maará-tiraiye: “Pítaao, kemá emmá kétimamune. íbêq-nokaamma kokórigoma áama Ítirainaa emá té ‘kemá Ítumma íaonaraune’ té kaumobáq tinóne.” téna Ítuma tiráiyé.

kápi-unakaraq anón-unakaraq tokóru-yakaa-pugaraq yeqtí watáama

³⁵ maa-márábiké ummaa-yátááqá yeráwákáq pááq ínitanapoana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “naayóbáqá kemá móra-aukapaq keráwáqá tímátikaunaq uráamma keráwáqá kápi-unamma anó-unamma títauq-anaakaraqa íma mamé uráamma mi-kánáaráqá móra-yataaqtabama uráanabi íyabiyo?” téna ítama aónaraiye. ánibo yemá yauwéqma maará-tiraae: “ímiye.” téta tirááe. ³⁶ miráitana Ítuma maará téna tímá yimikaiye: “íbêqa móra-nakoma kápi-unamma makénama paá mayaiño. anón-unamma makénama paá mayaiño. ánibo móra-nakoma tokóru-yakaa-puma ímo makénama wení kúberai-unamma mamá waayúkama keyimena minnárake móneqa maténa mórama tokóru-yakaa-puma mayaiño. ³⁷ Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá keqtábá maará kėtiye. ‘otaa-káyúkábí ákaraae.’ tiráiniq umá maamin-áikómá kekáqô pááq ína-yaqtaaqtabama áraimma

pááq éna arammá iyáino. owé. máqten-aimma keqtábá timá agatáan-
aikoma íbêqa arammá iyáné iyé.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁸ ániibo yemá maará-
tiraae: “uyátáraana-nako, emá aónaao. ketáámá tokóru-yakaa-puma kaayaqá
matokáunatae.” téta tirááe. ániibo Ítuma yawwéqma maará-tima-yimikaiye:
“kínna kanaaráqiyé.” téna tiráiyé.

Ítuma Keqtêmani-yopaqa nunamummá kétéye.

³⁹ Ítuma máápaq kumá yaúbarena aati-aatimá mirá éwainiq umá Óribêti-
anuraq uráiyé. ániibo wení iyápó-annama anaaé waqmé urááe. ⁴⁰ min-áukápáq
iréna Ítuma wení iyápó-annama maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá Áánûqtukaq
nunamummá kétéiyana keráwáqá makáqma aónai-yataakoma keráwáqá íma
makáqma aónáino.” téna tiráiyé. ⁴¹ mikáké Ítuma mirá-timatuwena wení
iyápó-annama iyuwéna pááqyamma abákákáá uráiyé. mibáq araayutaúmmá
aténa nunamummá téna maará-tiraiye. ⁴² “ketibóó, emmá akáinaama
kemmá tíqa í-yátááq káápubikema ketópake paábaq matuwaa. ááqibo ketí
túyánámmá íma waréaq enaúyánámmá waraao.” téna Ítuma nunamupí tiráiyé.
⁴³ ániibo mórama Áánûqtunopake kaqtó-naqa kukéna Ítumma mamá akoqnáá
umákaraiye. ⁴⁴ Ítuma áúnobaq maqma aónaimma ôriq umá ummaa yamágitana
nunamummá akoqnáá umá kétéitana áúnobakemma imutigómá naegóráá
nommá auména marabí kuqturáiyé.

⁴⁵ nunamummá timátuwena itó-uma wení iyápó-annama máápaq uráiyé.
ániibo uréna aónaimma yemá yú waguráawana yimónaraiye. yeráwáqtí íyákoma
ummaa yamágitataboata yúmá wagurááe. ⁴⁶ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye:
“nôraq itaráq keráwáqá tímá wagurááô? keráwáqá itó-urera keráwáqá
makáqma aónai-yataakoma makáqma aónaiyaba Áánûqtukaq nunamummá
tero.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáiyé.

⁴⁷ Ítuma aamá kétena máitata taíbaq-wayukama Yúqtaatini anaaé irááe. min-
náqá Yúqtaati wemá minná tiyááka umá kaayaq-íyápó-ánnábikénápóna
wemá Ítuni-amakaq iréna ámôqnanena uráiyé. ⁴⁸ miráimanibo Ítuma maará-
tima-amikaiye: “Yúqtaatio, Waayúkagoni Áráaqa paá-aubi maré á/ môqnane
kéono?” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁹ iyápó-annama Ítute máqeo-kayukama mi-
qtátááqá áaimma átáma pááq íné immá aónatuweta maará-tiraae: “uyátáraana-
nako, tokóru-yakaa-purake maami-káyúkámá yikamonunataabiyo?” téta tirááe.
⁵⁰ ániibo iyápó-annati aúkáapike móra-nakoma uyátárai-monoq-nakoni mayái-
náqá ikákéna ayáánurapake aáqa áaipike agátukaimanibo ⁵¹ Ítuma minná
aónatuwena maará-tiraiye: “ímira uwo.” téna tiráiyé. ániibo Ítuma min-nákóni
aáqa ayáámma ánekuitana min-áárárákómá keqnáámmá íraqôniq uráiyé.

⁵² uyátárai-monoq-wayukayabagaraq anó-monoq-naupaq-kawaa-
wayukayabagaraq anó-kayukayabagaraq iréta Ítumma yáqtorane o-káyúkáyábá
Ítuma maará-tiraiye: “keráwáqá tokóru-yakaa-pugaraq yaákáráq umá mamé
iréq kemmá otaan-áráq yákéikuto?” téna Ítuma tiráiyé. ⁵³ máqte-kanaama kemá
keráwáqtê anó-monoq-naupaq máqé uráunamanibo kemmá íma tínêkukaane.
miráimanibo maamin-áwáátáqá minná keráwákaráq kumayuq-yátáákóni
akoqnááqaraq pááq iyé.” téna Ítuma tiráiyé.

Pítaama téna 'kemá Ítumma Íaonaraune' tiráiyé.

⁵⁴ Ítuma mirá-timatuwaitata yáqtoqma awíqmeta kóuraae. yemá Ítumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq urááe. ánibo Pítaama anaaé waqména uréna nékaq ko máqe-uráiyé. ⁵⁵ kurumá umá yáútúmakaapapoana naamatúpaq íramá agamaréta yaímma-wayukama máawana Pítaama mibáq ya máqe-uráiyé. ⁵⁶ móra-inikoma aónaimma Pítaama iraráq máitana min-ínímmá mayáí inípóana Pítaamma káonena maará-tiráiyé: “maa-nákógáráq Ítute máqe-uráiyé.” téna tiráiyé. ⁵⁷ miráitana Pítaama ‘ímiye’ tiráiyé: “maan-ínikô, kemá Ítumma Íaonaraune.” téna tiráiyé. ⁵⁸ anaaékaqa pááqya-kanaama matáaena káqo-nakoma Pítaamma káonena maará-tiráiyé: “egáráqá emá Ítun-annabikemone.” téna tiráiyé. miráitana Pítaama maará-tiráiyé: “maan-nákô, kemá ímiye.” téna tiráiyé. ⁵⁹ anaaékaqa pááqyamma aayáqtáá-kanaama yáwitana móra-nakoma akoqnáá-aimma téna maará-tiráiyé: “árainé. maan-nákómá Ítute máqe-uráiyé. wemá Kááribake-naqiye.” téna tiráiyé. ⁶⁰ ánibo Pítaama maará-tiráiyé: “maan-nákô, minnámô ténnama kemá íma káonaune.” téna Pítaama kétitana páátákáá kokórigoma áama tiráiyé. ⁶¹ ánibo uyátárai-naqa Ítuma waéqma Pítaamma aónaraiye. naayóbáqá wemá maará téna Pítaaqtaba tiráiyé. ‘mí-nókáámmá kokórigoma áama íma tiráinaa kaumbáq té keqtábá Íaonaraune tinóne.’ tiráin-aimma Pítaama yawwéqma aúyánámmá Ítaráiyé. ⁶² ánibo Pítaama máápaq kumá yaúborena ibiqá ôriq umá yakáiyé.

yemá Ítumma wíráa kéumaketa ikákaae.

⁶³ Ítumma yáqtóráa-kayukama aábê-aimma kétimaketa ikákaae. ⁶⁴ yemá tabaráábenapo Ítuni aúrapi yawááq-umakareta maará téta Ítama aónaraae: “emá amuné kutuwo. emmá náawa kéikamiyo?” téta tirááe. ⁶⁵ ókaraq-okaraq umá táí-aimma tímá awááquraae.

káánítóre-wayukati yúráqaq Ítuni aamá ítama yaíkkae.

⁶⁶ aaqá utamákaitata Ítiráaeobake anó-kayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq uyátárai-monoq-wayukagaraq mórabi áikuteta yemá Ítumma awíqmeta yeqtí káánítóre-wayukaraq uréta maará-tiráae: ⁶⁷ “emá keqtáá tímá-timiyo. emá Metáiyabono?” téta Ítumma ítama aónaraae. ánibo Ítuma maará-tiráiyé: “kemá keráwáqá tímá tíménaqa íma ítama arutéq tirummá tímínoe. ⁶⁸ ánibo kemá keráwákáq yaímma-aimma ítama aónanaqa keráwáqá ketáaraq íma yawwéqma tímoe. ⁶⁹ miráimanibo íbêkaraq anaaékakaraq aati-aatimá Waayúkagoni Áráqa máqten-akoqnaagaraqa Áánûqtuni ayáánurapaq maraq mániye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁷⁰ máqtemma maará-tiráae: “miráitaa emá enamááriq Áánûqtumma áanikowabono?” téta Ítumma ítama aónaraae. ánibo Ítuma maará-tima-yimikáiyé: “keráwáqá mí kête. minná kemúne.” téna Ítuma tiráiyé. ⁷¹ ánibo yemá maará-tiráae: “ketáámá ókaraq nóin-ainaq itánátaawaq kéuno? wenóyaupike min-áímmá titaqtaa áqa ítátuwaunataae.” téta tirááe.

23

Pááíratini aúráqaq Ítumma aamá ítama yaíkkae.

¹ miráitata máqtemma itó-uma ánateta Ítumma awíqmeta Pááíratikáq urááe. ² yemá áaimma átama aamá ítama yainéta maará-tiráae: “ketáá maan-náqá

aónúnataama ke-ánná-wáyúkábímmá túyánátáá mamá táitawaa kéiyé. táákiti-moneqa Títaamma amíyábá aammá káutikaitaae. ániibo wenamááríq wetábá téna 'kemá Metáiyama kínimune kétiye.' téta tirááe. ³ ániibo Pááíratima Ítumma maará téna ítama aónaraiye: "emá Ítiráaeo-wayukati kíninabono?" téna tiráiyé. ániibo Ítuma maará téna yauwéqma timá ámikaiye: "emá enamááríq mi kéténe." téna tiráiyé. ⁴ miráitana Pááíratima uyátárai-monoq-wayukagaraq aarawaamá maará-tima-yimikaiye: "maan-nákóni otaa-qtátááqá íma káonaune." téna tiráiyé. ⁵ ááqibo yemá akoqnáá umá maará-tiraae: "wemá aarawaamá watáama kétima-yimitata Yúria-aukapaq-wayukama yaíkaa q uréta ááíqa urááe. Kááiriri-aukapake áaimma átárena mirán-ááímmá taróq umáena maa iráiyé." téta tirááe.

yemá Érótimi aúrakaq Ítumma aamá ítama yaíkaa.

⁶ Pááíratima min-áímmá itáá ena maará téna yemmá ítama aónaraiye: "maan-náqá Kááiribake-narabiyo?" téna Pááíratima tiráiyé. ⁷ ániibo Pááíratima Ítaraimma Ítuma min-áúkápáqá Érótima yabíkáin-aukapakenapoana Ítumma timákáitana Érótinopaq uráiyé. mi-kánááráqá Érótima Yérútáárebaq máqe-uraine. ⁸ Érótima Ítumma aónatuwena amuqá ôriq umá kémarena naayóbáqá wemá Ítun áama ítátuwena 'wemmá aónanaae' tiráine. Érótima téna Ítuqtaba móra awaaméq-yátááríq ínaq aónanaae tiráiyé. ⁹ miráitana Érótima máqte-qtataaqtaba Ítukaq ítama aónaraiye. miráimanibo Ítuma íma móra-aimma yauwéqma Érótimma timá ámikaiye. ¹⁰ uyátárai-monoq-wayukagaraq ámaán-aimma yirááti-wayukagaraq Ítuni amakaq ya itó-ureta akoqnáá umá Ítumma aamá timákaraae. ¹¹ ániibo Érótigaraq wení ááiq-i-wayukagaraq Ítumma mamá aábê-aimma timáketa ánnánaiq kéumaketa yemá mórama íráqô-kaqtoma matéta Ítumma iyákátuweta Pááíratinopaq timákáawana yauwéqma uráiyé. ¹² naayóbáqá Érótima Pááíratite namuroíq urááyane. ániibo íbêqa maan-áwáátáqá min-nákámá aanábómá aúkááye.

Ítuma Pááíratini aúbáq itó-uraiye.

¹³ Pááíratima uyátárai-monoq-wayukama kawáá-wáyúkámá aarawaamá yááyaitata ya áikutaee. ¹⁴ ániibo Pááíratima maará-tima-yimikaiye: "keráwáqá maan-náqá ketópaq awíqme iréq maará kété 'aarawaatí yúyánámmá mamá táíq kéiyé.' kété ániibo min-áíqtábá keráwáqti túrakaq wemmá ítama aónaraune. ániibo itáaro. keráwáqá aamá ítama yaináa-waigoni áaimma maami-nákópikémmá otaa-qtátááqá íma káonaune. ¹⁵ Érótigaraq miráuma otaa-qtátááqá íma aónaraiye. miráitana wemá ketópaq timákáitana yauwéqma iráiyé. itáaro. maan-nákómá móra-yataariq íuraipoataa íma ikámma puyónúnataae. ¹⁶ miráinaq kemá tebûqa ámítuweq timákáanana wíniye. ¹⁷ miráimanibo mórama maarán-ááímmá wáiyé. máqtemma kótámaki-aawaqa naí-kánááráqá Pááíratima móra ánnábike-naqa ayúbákainana kóiniye. ¹⁸ ániibo máqtemma aarawaagáráq yemá maará téta anókaq ááyama tirááe: "min-náqá ikámínana képuina Baráábatima ayúbákénana ketópaqta yíno." téta ááyama tirááe. ¹⁹ Baráábatima móra-marukaq kámááni-wayukate ááíqa umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánná-naupaq ákáraane. ²⁰ ániibo Pááíratima ókaraq mikáyúkámá aamá timá yímikaiye. wemá Ítumma ayúwáanana kóikaae tiráimanibo ²¹ yemá maará téta ááyama tirááe: "kaapaq-yátáq ikámma aráápao. kaapaq-yátáq ikámma aráápao." téta ókaraq-ókaraq umá tirááe. ²² ániibo kaumobáq

Pááíratima timá yímikaye: “nôraq inábiyo? maamin-nákómá nóin-otanaaq kutáiyô? mórama otaa-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboataa íma ikámma puyónúnatae. miráinaq kemá tebûqa ámituweq ayúwáanana kóiniye.” téna Pááíratima tiráiyé. ²³ miráimanibo yemá uyátá-maqma akoqnáá anókaq ááyama téta ‘kaapaq-yátáq ikámma íyakaao.’ tirááe. ániibo yeqtí yáagoma Pááíratin áama uyátaráiyé. ²⁴ miráitana Pááíratima aamá ókaraq íma téna yeráwáqá teniq uráiyé. ²⁵ min-nákómá kámááni-wayukate ááiqqa umátuwena móra-naqa ikámítana púitata ánnáma ámíkkaa-naqa yauwéqma awiránáae téta aarawaamá tewana Pááíratima ayúwáitana yetôpaq uráiyé. ániibo aarawaatí yúyánámmá waréna Pááíratima Ítumma yeqtí iyáápi makáiyé.

kaapaq-yátáq Ítumma ikámma ítaae.

²⁶ yemá Ítumma awíqmeta kówana móra-naqa Tááimonimma Tairínibake-naqa yáqtokaamma min-nákómá íbêq wení naaópake iréna anó-marupaq wínéna kéitana yemá min-nákóní ábûkaq kaapaq-yámá abákáawana aqména Ítuni anaáe waqmé uráiyé.

²⁷ taíbaq-wayukama Ítuni anaáe waqmé kéowata taíbaq-noinimma ibiqá kéyareta yiruqtábá umákaraae. ²⁸ miráitana Ítuma waeréna maará-tima-yímikaye: “keráwáqá Yérútáábake-noinine. keráwáqá keqtábámá ibiqá íma yáráaro. paá keráwáqtábábi keráwáqtí iyápóyaba ibiqá yáráaro. ²⁹ itáaro. anaáekaqa mi-kánáámá pááq ínatama keráwáqtí iyápóyaba ibiqá yaráiyakanaaraq maará tínoe.

‘aaramá íma kanaaráq iyápóma ákáráiyamma anaamoq-nóinímmá iyápóma náamma ímo kámiya-noinimma yemá yimuqá maránóe tiráine.’

³⁰ mi-kánáaráqá anugóqtábá maará tínoe. ‘keráwáqá kítímera tímûraataa yama yawááq oro.’ tínoe. ániibo pááqyan-anugoqtaba maará-tinoe. ‘keráwáqá keqtáá yawááq oro.’ tínoe. ³¹ íbêqa kemá íráqô-tagoma anommá wáinna-yagoqtabama mirá éqa keráwáqá aayámmá kamáguraina-yagoqtabama anaáekaqa náaraq ínô?” téna Ítuma mirá-tiraiye.

³² yemá káqo-nakaratararaq otaamá kuyóyanakaboata yiwíqmeta urááe. mi-kááyáq-nákárátágárq Ítukaraq mórabi yíkamineta urááe. ³³ yemá móra-marukaq uráámanibo mi-márúkóní áwíqa aqnón-ayaaqtapare. mi-márúkáq Ítumma ikámma kaapaq-yátáq iyakaraae. ániibo yemá otaa-nákárátágárq yíkamma kaapaq-yátáq ítaae. móra-waigomma Ítuni ayáánurapaq ikámma iyéta káqomma ayáánepaq ikámma íyaketa urááe. ³⁴ ániibo Ítuma maará-tiraiye: “keti-boó, emá yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwé awikátuwaa. maami-qtátááríq o-wáigóní áaimma yemá íaonaraae.” téna Ítuma tiráiyé. ániibo yemá aábêma yaréta Ítuni unáákáqtóma yáátáá urááe. ³⁵ aarawaamá itó-uma máeta karáqtuwe máqe-uraae. ániibo kawáá-wáyúkámá Ítumma akáyáámmá tímáketa maará-tiraae: “wemá káqo-kayukama yiwáqnaa éwaimanibo wemá Metáiyamo máenama kanaaráq wemá wenamááríq áwáqnaa íno.” téta tiraae. ³⁶ ááiq-i-wayukagaraq Ítumma aábê-aimma tímákaraae. yemá waaqókáq iréta ikaa-q-wááení-nómmá amínéta ³⁷ maará-tiraae: “áraimma emá Ítiráaeo-wayukati anó-kinimma máema kanaaráq enamááríq áwáqnaa uwo.” téta tirááe.

³⁸ aqñókáq agamáráa-waigoma maará-tiraiye: “maan-náqá Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nare.”

³⁹ mi-kááyáq-nákámô yíkamma ímaraa-nakaratabike móra-nakoma maará téna Ítumma áyoqa atáiyē: “Metáiyawabono? kanaaráq emá enamááríq áwáqnaa kée kekárátágaráqá tíwáqnaa uwo.” téna tiráiyē. ⁴⁰ miráitana káqomma móra-nakoma min-áímmá ítátuwena maará téna awááquráiyē: “emá wetē móraiq umá ummaa-yátááqá kémayaane. emá Áánûqtuní áaqa íya kéikatenó? ⁴¹ kerátátí anónnáma ummaatamá mayaúyē. miráimanibo maan-nákómá Ítuma otaa-qtátááríq íuráiyē.” téna tiráiyē. ⁴² min-nákómá keqñáámmá Ítumma timá ámikáiyē: “Ítuo, anaaékaqa emá anó-kinimmo auréma mi-kánááráqá emá ke-qtábá aúyánámmá itaao.” téna tiráiyē. ⁴³ ániibo Ítuma yawwéqma timá ámikáiyē: “kemá áraimma kétimamune. íbêqa emá Áánûqtuma yabíbái-marupaqa keti-makaq mánone.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma pukuráiyē.

⁴⁴ íbêqa aabaúgómá aúkámakaa kéitana aabaúmá pékitana máqte-marabaqa kumayuqá aúqma wáqe-itana aabaúgómá kaumoráq kumáwéna énáikariq uráiyē. ⁴⁵ ániibo Áánûqtunopaqa aammá aúmareta oqtaráq anó-tabaraabema anó-monoq-naupaq abíkúmaraaamma aúkáapike yakáqma kaayaq-átóiq uráiyē. ⁴⁶ ániibo Ítuma anókaq maará téna ááyama tiráiyē: “ketiboó, kemá ketí taáma enayáápi kémaraune.” kétena Ítuma pukáiyē. ⁴⁷ áaiq-i-wayukati kawáá-nákómá mi-qtátááqá pááq immá aónawaena Áánûqtuní áwíqa múte yauyéna maará-tiraiye: “áraine. maan-náqá arupú-nare.” téna tiráiyē. ⁴⁸ máqte-kayukama yagutéta omáqá aónémáa-kayukama mi-qtátááqó pááq immá aónatuweta yiruqtábá kéeta yaákaq keyábiteta naaúpaq kóuraae. ⁴⁹ máqtemma Ítuni aanábó-wáyúkágáráq yaímma-noinimma Kááriribake iréta Ítuni anaaé waqmé ye-nóiníkaráq yemá nékaq ya itó-uma máeta máqte-qtataaqa pááq immá aónaraae.

yemá Ítuni arááq-auma óqtakoni muríanóbáq makááe.

⁵⁰ móra-naqa máqte-uraimma áwíqa Yótêbie. wemá Ítiráaeo-wayukati móra-maruqa Aarimaatéabake-nare. wemá íraqómma arupú-napoana káánítóre-naqiyē. ⁵¹ miráitana wemá káqo-kaanitore-wayukati yúyánámmá íma warénamanibo Áánûqtuma yabíkái-kanaama awé éwaine. ⁵² miráitana min-nákómá Pááíratikáq uréna Ítuni arááq-auma mayáníqtaba ítama aónaraiye. ⁵³ miráitana min-nákómá arááq-auma maména kukéna wayá-tábaráábénápó múqmútuwena móra-oqta-murianobaqa mó-utamakaraiye. mi-muríanóbáqá anómón-oqtamma kubaútuweta taróq urááe. ániibo naayóbáqá móra-naqa íma uqtamákárapine. ⁵⁴ minnáma aokaq-kánáágóní kótámaki-aawaqa yokaa kéiyana Tabaatímá pááq inéna uráiyē.

⁵⁵ Kááriribake iréta Ítute ye-nóinímmá yemá Yótêbimma anaaé waqmé uréta mi-muríanóbáqá aónaraae. ániibo Yótêbima náaraq umáwaq Ítuni arááq-auma uqtamákaniyo téta minnágaráq ko aónaraae. ⁵⁶ yemá aónatuweta yeqtí-naopaq yawwéqma kóureta átê-akuqa i-mátáwémmá Ítuni arááq-auraq pérakaneta mamá yokaa urááe. ániibo ámán-aikoma tiráiniq umá Tabaatiráqá paá aagaráe.

24

Ítuma yauwéqma pukáipike itó-uraiye.

1 Tótaaraqa nokáapaq yaúbatuweta aaranaammá Ítumma uqtamákaraa-murianobaqa urááe. yemá áqnáabaqa átê-akuqa i-mátáwémmá yokaa umáráapoata maméta urááe. 2 yemá aónamma óqtamma muriákóni ótaq aúyaqmaraan-oqtamma paábaq aukátukaae. 3 ániibo yemá mi-múriánóbáqá kumábéketa aónaamanibo uyátárai-naqa Ítuni arááq-auma íaonaraae. 4 yemá minnáyaba taíbaq-yuyanamma kéitaawana páátákáá kaayaq-nákórátá yimakaq itó-uraayamma yeqtí unáákáqtórakemma aakáá kamá tágaraiye. 5 mi-nóinímmá ikatíq éta awaúteta yúramma marabí aónarae. miráitata mi-kaáyáq-nákórátá maará-tima-yimikaaye: “pukáa-kayukati aúkáapimma nôraq itaráq paá máina-koqtaba abáá kéoo? 6 wemá maakáqá íma máibo wemá yauwéqma itó-umaguraiye. naayóbáqá Ítuma Kááriribaq máena keráwáqá timá tímikain-aimma túyánámmá itáaro. 7 wemá téna ‘yemá Waayúkagoni Áráaqa kúmiq-wayukati iyáápi mamá yikaíyata yemá ikámma kaapaq-yátáq ímaraiyana kaumokánáámá ánatainanama itó-iniye.’ tiráine.” téta tirááye. 8 naayóbáqá Ítuma mirá-tiraipoata yúyánámmá itátuweta 9 yemá muriánóbáké yuwéta yauwéqma kóuraae. ániibo mi-qtátááqá aónatuwe yeqtábámá tiyááka umá títaupake móraiyapo-annagaraq yaímma paá-wayukagaraq mó-tima-yimikaae. 10 Maríaa Máatarini Yóánaama Maríama Yémitimma anóama min-nóinímmá yemá máqe-uraae. min-nóiníkáráq káqo-noinimma yetê máqeokake yemá Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama mó-tima-yimikaae. 11 miráitata Ítuma awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama téta paá aaramá uwáá-aimma kéte tiráámanibo min-áíqtábámá íma itáíq-itaiq umá yirummá yímikaae. 12 miráitanamanibo Pítaama itó-uma muriánóbáqá aónanena uyaaténa uréna ko awaútena kúreq umá aónaimma paá tabaráábe-waqtoma múqmúyakaama wáqe-uraiye. ániibo Pítaama yauwéqma naaúpaq ko máena minnáyaba taíbaq-auyanamma ítaraiye.

kaayaq-nákórátá Eméati-apaq Ítumma aónaraaye.

13 mi táoq yeqtí aúkáapike kaayaq-nákórátá maréta móra pááqya-maruqa Eméati urááye. min-ákómá Yérútáárebaqa yuwéna Eméatibaq uráimma ayáqtááqá (11 km) ayátáákakaane. 14 yenákámá kéweta aapaqá mi-qtátááqô pááq iqtábá téite umáeta urááye. 15 yenákámá aapaq kéweta wenita-wenita utéta kéoyana Ítuma wenamááríq yimakaq iréna yenákátê yagaróqtamá uráíye. 16 miráimanibo Ítue téta yenákámá kanaaráq íaonaraaye. 17 ániibo Ítuma min-nákámá maará-tima-yimikaiye: “kenákámá nôi-qtataaqtabawaq aamá téite umáekawaq aapaqá kéoyo?” téna ítama aónaraiye. Ítuma mirá-timatuwaitata min-nákórátátí íyakoma ummaa yamágitana yóikoma waemmá amáguraiye. 18 ániibo móra-nakoni áwíqa Kariíopatie. wemá yauwéqma maará-tiraiye: “taíbaqa ópaken-opake-kayukama Yérútáárebaqa máamanibo emá enamáa maami-qtátááqá Yérútáárebaq íbèqa pááq i-qtátááqá íyaq aónaraano?” téna tiráíye. 19 mirá-timatuwaitana Ítuma maará téna min-nákámá ítama aónaraiye: “nôi-qtataarabiyo?” téna titata yenákámá maará-tima-amikaaye: “mi-qtátááqá Ítuma Náátárêtibake-nakokaq pááq uráíye. wemá Áánúqtuni amunénápóana wemá Áánúqtuni aúrakarabi aarawaatí yúrikaqa akoqnáá-aimma tiréna akoqnáá-mayaima maténa kéíye. 20 ániibo ketáái uyátárai-monoq-wayukawabi anó-kawaa-wayukama yemá kámááni-wayukati iyáápi mamá ákáraae. ániibo

kámááni-wayukama ikámôwana púitata yemá kaapaq-yátáq níri amá íyakaraae. ²¹ miráimanibo naayóbáqá maará téqtaa tiruqtáá ámikaunae. wemá maamin-nákómá yauwéqma Ítiráaeo-wayukama tiwiránénataa tiráine. ániibo móra-aikaraq wáiyee. máqtemma mi-qtátááqá pááq uráí-waigoma minná íbêqa kaumokánááráqá pááq kéiyee. ²² ániibo íbêqa keqtaábíké yaímma-noinimma Ítuni anaáe waráa-noinimma yaímma-aimma timá tíméwataa iyánáaq kéunataae. aabáyaanapimma nokáapaq yaúbatuweta muriánóbáqá uréta ²³ Ítuni arááq-auma íaonaraae. ániibo yemá yauwéqma íréta maará-tiraae: “ketáá yaímma Áánûqtunopake kaqtó-wayukama yimónáunataa kaqtó-wayukama maará-tiraae. ‘Ítuma paá máiyee tirááe.’ téta tirááye. ²⁴ ániibo keqtaábíké yaímma-wayukamma muriánóbáqá uréta aónaamma aaramô teníq umá paá wáqtôma aónaraae. yemá wemmá Ítumma íaonaraae.” téta tirááye.

²⁵ ániibo Ítuma maará téna min-nákámá timá yímikaiye: “kenákámá íma túyánámmá kéitaaye. naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá máqten-aimma tiráa-waigomma tirummá amiyábámá kenákátí tiyakoma yaáka-yaaka kéiyee. ²⁶ minná yauwéqma tiwiráí-náqá Metáiyama áqnáabaqa áíqa l-yátááqá maména anaáékaqa wení tágama-yataaqa mayániqtabama íyaq kenákámá ítarayo?” téna Ítuma tiráiyee. ²⁷ mikáké áaimma átárena Mótetini watáagaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí watáama Ítuma timá yímikaiye. máqtemma agamatá-kánnáágómá wemá Ítuqtaba tiráimma máqtepaq áaimma timá yímikaiye.

²⁸ óya-marupaq mi-káúmómá uráámanibo Ítuma miráuma abákákáá wínéna uráiyee. ²⁹ miráitata kaayaq-nákámá Ítumma timá yáqtoleta maará-tiraae: “emá kerátáté mááo. aabaúmá kumáberane ipóana pááqya-kanaabi aaqá enániye.” téta tirááye. ³⁰ anaáékaqa aáwaqa nánéta owana Ítuma yenákáté maraq máqe-uraiye. ániibo Ítuma yammá maténa Áánûqtukaq ‘tikáiyee’ timátuwena mapámma min-nákámá yímikaiye. ³¹ Ítuma mirá-umatuwaitana min-nákátí yúrakoma tágamagitata Ítumma aónaraaye. ániibo Ítuma páátákáá aúyokena náakarabi kóitata min-nákámá íaonaraaye. ³² ániibo maará-tiraae: “kerátámá aapaq kéyuyana wemá watáama kétima-timénarata agamatá-kánnáábikén-áimma áaimma titaka ketauyana kerátái tiyakoratama íraqóniq uráiyee.” téta tirááye.

³³ mirá-timatuweta é mi táoq itó-uma Yérútáárebaq urááye. ániibo yenákámá tiyááka umá títaupake móra-iyapo-annagaraq yaímma yeqtí aanábó-wáyúkágáráq álkuma máawata yimónaraaye. ³⁴ mi-káyúkámá maará-timayimikaae: “áraine. uyátárai-nakoma yauwéqma itó-umaguraiye. Tááímonima wemmá aónatukaiye.” téta timá yímikaae. ³⁵ miráitata min-nákámá máqteqtataaqa aapaqó pááq itata aónáaya-waigoni watáama téta wemá Ítuma yammá kítima yimitata kéneta mikáké wemmá aónáayan-aimma tirááye.

iyápó-annama Ítumma aónaraae.

³⁶ yemá min-áimma kététa máawana Ítuma yeqtí aúkáapi itó-uraiye. ³⁷ miráitata yemá iyánáaq umáreta waátáwaq káonaunaa téta ikatíq urááe. ³⁸ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá nôraq itaráq kégarateo? keráwáqá nôraq itaráq kaumo kááyaq-tuyanamma kéitaa? ³⁹ keráwáqá tiyáánaa títauqa aónaaro. kemá Ítuma máune. tiyáama yuwaíyana ínaq maqmá aónaaro. kemmá túwaa tiyáátamma wáiniq umá waátágomma áúwaa

ayáátamma íma wániye.” ⁴⁰ Ítuma mirá-timatuwena ayáánaa aítuqa níri-abuma yiráátiraiye. ⁴¹ yemá ‘árainé’ téta yimuqá kémaretamano yirummá íma améta yemá netuq-yúyánammá kéitaawana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “keráwáqá yaímma-aawaqa maakáqá makááó?” téna ítama yimónaraiye. ⁴² ániibo yemá noyááqa agamáráamma áméwana ⁴³ Ítuma mi-nóyááqá mamá naitata mikáq aónaraae.

⁴⁴ ániibo Ítuma maará-tima-yimikaiye: “kemá naayóbáq keráwáqtê máeq keráwáqá timá timíqma ánatarauae. naayóbáqá Mótetini ámáan-aipinabi yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkátí agamatá-kánnáábímá Tébitigaraqa ke-qtábá tiráama minná máqten-aimmo tiráa-waigoma arammá iyaíno.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴⁵ ániibo Ítuma iyápó-annati yúyánammá mamá tágamayikaitata yemá Áánûqtuni agamatán-áúbámá yoráuma aónaraae. ⁴⁶ ókaraq Ítuma maará-tima-yimikaiye: “Áánûqtuni watáama agamatá kánnáágómá maará-tiráiyé. ‘Metáiyama yauwéqma yiwirai-nákómá aíqa í-yátááqá mayéna pukáinabike kaumo-kánááráqá yauwéqma itó-iniye.’ ⁴⁷ ániibo áwîqtabama máqten-annawayukabi kétéiyata yemá yirummá waeraíyana Áánûqtuma yeqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéna awikamáyikaniye. maamin-áímmá Yérútáárebake áaimma átáma téraq ⁴⁸ keráwáqá aónaraa-qtataaqtabama min-áímmá timá yíméro. ⁴⁹ itáaro. naayóbáqá ketibomá Áánûqtuma akoqnáá umá tirái-qtataaqa keráwákáq kenamááríq timákáanana kumíniye. ááqibo keráwáqá mi-márúkáq máiyana Áánûqtuni akoqnáágoma keráwáqtôpaq kumíno.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuma Ítumma awíqmena wení márûpaq utáiyé.

⁵⁰ Ítuma wení iyápó-annama yiwíqmena Bêqtanibaq uráiyé. wení ayáamma múte yaútena wení iyápó-annaraq waaroqá yimikaiye. ⁵¹ wemá Ítuma waaroqá keyimitana Áánûqtuma Ítumma awíqmena wení márûpaq utáiyé. ⁵² miráitata yemá Yérútáárebac yauwéqma uréta yimuqá makááe. ⁵³ ániibo taíbaq-kanaama yemá anó-monoq-naupaq máeta Áánûqtuni áwîqa múte yaútaae.

Yóáne

Aagómá máiye.

¹ maramá tarôq íma urái-tupaama Aagómá mi-kánááráqá máqe-uraitana Aagómá Áánûqtute maa-kááyáqá máqe-uraaye.

² Aagómá Áánûqtugaraq máqe-uraayana Aagómá Áánûqtuma mimórámá máqe-uraiye.

maramá tarôq íma urái-kanaama

³ Aanapó máqte-qtaataqa abarokáq aúkáiye.

wenamáárîq máqte-qtataqa abarokáq íaukaiye.

⁴ Aagómá áyaqnobake wemá kéqokeq-wamma aúwaraimma yímikaiye.

miráipoata paá mááe.

kéqokeq-karui-yataaqa tarôq uráiye.

miráipoana paá wáíye.

Aagómá wenáyaqnoabaqa aúwaraimma wáqe-uraitana min-áúwáraímmá waayúkagoni arunóbáqá ómmá tágama wáqe-uraiye.

⁵ maan-ómmá kumayupí tágagiye.

kumayupí tágagitana maan-ómmá mú mikákáá akoqnáá-kumayuqa wáíye.

⁶ Áánûqtu móra-nakoma timákáraitana tágai-yataaqtaba timá yímikaiye.

Áánûqtuni wataá-wataa-naqa wemá máqe-uraiye. maa-nákónáwîqa Yóáne

téta ááyaraae. ⁷ maan-nákómá tágai-nakoqtabama timá-yiminena iráíye. iráitata

wenáarake máqte-kayukama yirummá amínoe. ááqibo maamin-áítábá iráíye.

⁸ Yóáne tágainaqa wemá íma máíye. paá tágagi-aimma mamé iráíye. ⁹ árai-

tagainaqa mararáq yínana máqte-kayukaraqa tágaginiye. maannáyaba Áánûqtuni áraimma tágai-yataaqtaba téna tiráíye.

¹⁰ mararáqá Aagómá máqe-uraitana Aanapó maramá Áánûqtu tarôq uráimma aarawaamá Aamá kéiteta íma ítaraae.

¹¹ Aagómá wení waayúkaráq iráimma mi-káyúká weqtábámá íawikaae.

¹² miráimanibo yaímma óq-wayuka weqtábámá kéyikainata

Áánûqtu yemma náápaamma yímikaitata wení iyápó aúkáae.

maan-iyápó-ánnámá Áánûqtuni wenáwîkaq kéitaae.

¹³ yeráwáqá

maqíkaraimma naaerákén-iyápóráá íma ákáraimibo Áánûqtu maqíkaraiye.

waayúkati yimuq-yatááqnápó íma ákáraimibo Áánûqtu maqíkaraiye.

aarawaabíké íma marákáraitana Áánûqtu wenamáárîq wení iyápó-annama

maqíkaraiye.

¹⁴ Aagómá waékáimiye.

Aagómá aúma wemá pááq uráiye.

mararáq kukéna watáíye.

ketááráqá kukéna watáíye.

mirái-nakoma wení tágama-yataaqa Yóáne netuqyaa-káyúkágáráq aónaraae.

Áánûqtuni kímora áanikoni tágama-yataaqa aónaraae.

Aagómá aúgaraq-naqa wení tágama-yataaqa aboánôpake akoqnáá matáíye.

maaminná tágama-yataaqa kaayoné-í-yatááqá ógikaima ôriq umá

wáitana ááqibo maami-káayóné-í-yatááqá aati-aatimá paá wáíye.

15 Yóáne wetábá mirá téna wenáá-wenaa tiráiyē: “Aagómá aúgaraq yínítabama mirá téq kemá Yóáne timá tímikaune. Aagómá naayóbágá máqe-uraimma maramá tarôq íma urái-kanaama máqe-uraiye. miráipoaq wenáaimma yaaguyaqmé kéyune. ááqibo íbêq-kanaayataba Aagómá aúgaraq-naqa tinaaépaq kéinnama aanibo tágagiyabama min-náqá tinaaépaq íma kéiyē. tágagiyabama uyátárai-naqa ketúbáqá máiyē.” téna Yóáne tiráiyē.

16 min-áúgaráq-náqá

arunábáqá kaayoné-yátááqá ógikaiye.

kaayoné-yátááqá ógikaipike ketáá matáunatae.

ayúgutaipike ketáá matáunatae.

wení kaayoné-yátááqá ókaraq-okaraq umá ketáá kétimitae.

naayón-ámáán-áímmá yuwéna Áánûqtuma aúgen-amaan-aimma timá waéqma akoqnáá uráiyē.

17 Áánûqtuma Móteti aammá aúmakain-aikaraa aammá yawítíqtukain-aikaraqa ámikaitana káqo-qtataaqa kaayoné umá aati-aatimá wái-yataaqa Ítuma mamé iráiyē. 18 móra-nakoma Áánûqtuma íma aónéwaimiyē. Áánûqtu wemá wenamá wení áanikoma máiyē. wenamáa kímora áanikoma ákáin-iyapoma aati-aatimá amakaq máitana áanikoma wenaboáqtábámá paá tiráátiraiye.

Yóáne nommá perái-nákómá nóinabi timá yímikaiye.

19 aanibo Yóáanenopaqa anó-monoq-wayukama Aríbaeti-annagaraq Yérútááre-wayukama tímáykarae. Yérútáárebake yaímma-wayukati yíwíqa Aríbaeti-annama monoq-káwáá-wáyúkámá máqe-uraae. Yóáanenopaqa kukéta ítama aónaraae: “emá náawabono?” téta tirááe. 20 Yóáne wemá paá tiráiyē: “kemá Metáíya íma máune.” téna tiráiyē. 21 móragaraq Aríbaeti-annama Yérútáárebake ítama aónaraae: “ááqibo emá paá náawabono? Irááiya máano?” téta itaraae. Yóáne tiráiyē: “ímiye” tiráiyē. Aríbaeti-annama móragaraq ítama aónaraae: “emá Áánûqtuni amuné-náqá máano?” téta itaraae. Yóáne timá yímikaiye: “aaqáo” tiráiyē. 22 Aríbaeti-annama ááqaanibo ítama aónaraae: “timá timiyo! é náawabono? timá tíminataa ketáá tímátikaa-kayukata mó timá-yimenunatae. etábámá enamááriq nóinae kéteno?” téta ítama aónaraae. 23 wé Yóáne wetábá téna Áítáiyani watáama yawuwéqma timá yímikaiye: “kemá paá aagómá kaqmáápaqa máune. ketáagoma pááqya-kanaama abarokáq kétaayaiye. uyátárai-nakoni aammá kaqmáápaqa mó tarôq oro! min-ánón-ámmá arupú oro!” mirá téna timá yímikaiye 24 Pérati-wayukayopake óq-wayukama iréta móragaraq ítama aónaraae: 25 “emá tirááne ‘kemá Metáíya íma máune. íma Irááiya máune. íma Áánûqtuni amuné-náqá máune.’ té emá timá tímikaanatae. ááqibo nóraq itaaq nommá kébeqyikaano?” tewana 26 Yóáne timá yímikaiye: “paá nokáráqá kébeqyikaune. maa taíbaq-wayukati aúkápimma móra-naqa máitata yeráwáqá íma itaraamanibo wemá 27 uyátárai-nakoma tinaaépaqa kéitaq ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqné-náqá maqnégánópóqa wení áítauq-anaan-annama íma kanaaráq uwaénúnamiye.” téna Yóáne Béqutanibaqa timá yímikaiye. 28 miráuraitana Yótaa-non-abapaqa mikáqá Yóáne nommá péqyikewaipaqa pááq uráiyē.

Áánûqtuni tipi-típi-araaqa

29 miráuma aabáyaama Yóáanen-opaqa Ítuma kéitana Yóáane Ítumma aónarena maará téna abarokáq tiráiyé: “aónaaro! maannáma Áánûqtuni tipi-típi áráakaa-naqa máiyé. wemá maa-márábí-kúmíq-yátááqá kebó-yátáákáráq mamá matuwánéna kukáiyé.” 30 wetábámá keráwáqá timá tímikaune: “tinaaépaq uyátárai-nakoma kéitana ketí mú mikáq-náqá kemá naayóbáqá pááq uráune wemá máqe-urainana miráipoana wemmá yaaguyaqmá kényune.” téna Yóáane tiráiyé. 31 Yóáane óqa tiráiyé: “áqnáabaqa kemá kenamááriqa íaonaraune.wemá náawabiyo? nóiqtaba kemá iráúnábô? nommá má kébeqyikaunaboata ááqibo miráuma Ítiráaeo-wayukama wemmá aónanoé. 32 Yóáane ókaraq tiráiyé: “kemá Áánûqtuni Aágoma kégumita aónaraune máaraa kukéna Aágoma wekáqá ku máqe-uráiyé. 33 aanibo kemá kenamááriqa wemmá íma ítaaraunamanibo kemô nokáráqá péqyikao téna timátíkái-nakoma mémá-kánáábímá timá tímikáiyé. ‘emá aónenanamo Áánûqtuni Aágoma kumínama móra-nakoni aúraqa ku máinama anaaékaqa min-nákómá Áánûqtuni Aágogaraqa pérakaniye.’ tena 34 kemá kenamááriq aónareq tiráune. ‘min-náqá Áánûqtuni mú mikákáá-náqá máiyé.’” téna Yóáane tiráiyé.

Ítuma wení áqnáae-noiyapoma

35 aabáyaama Yóáane wenanaaé waráaya-nakarata maéta 36 áanibo Ítuma paá ureíre kéitata aónaraae. Yóáane abarokáq tiráiyé: “aónaako! maannáma Áánûqtuni tipi-típi-araare.” téna tiráiyé. 37 kaayaq-nákórátá yegárágá ítaarayapoata Ítumma anaaé 38 waqmé kéoyana Ítuma waéqma yimónaraaye. maa-kááyáqá Ítuma ítama aónaraiye: “kenákámá nóiqtaba abáá kéoyo?” téna yenáká timá yímikáiyé. aanibo yenákámá tiráiyé: “Aráábaeo, náakaraq kéwaeno? teta (Aráábae wenáaimma yirááti-naqa máiyé.) 39 Ítuma tiráiyé: “keté iréka yaónaako!” téna tiráiyé. miráimanibo yenáká iréta Ítugaraqa minókáámá máqe-uraaye aabaúmá énaikaqa waaqókáqá kaayaqté-kaayaqte (4.00 kiroki) inéna uráiyé. 40 yenákábíké móra-nakoma wemá Yóáane ítaaripoana Ítuma anaaéma wakáiyé wenáwíre Áánaru Tááímoni Pítáa wenábákoé. 41 Áánaru páátákáá awaaómmá Tááímoni ko aónatuwena timá ámikáiyé téna “Metáíya kerátámá aónarauye” (Metáíya wenáaimma Áánûqtunopake mú mikákáá máinaqa). 42 Tááímoni Áánaru áwíqmena Ítukaqa uráiyé. Ítuma wemmá aónarena tiráiyé: “emá Tááímonio, Yóáanen áaniko, ení aúgen-awiqa Tépati wániye.” téna tiráiyé. ááqibo paá Pítáa min-áwíqá ááyanunatae. Tépati wenáaimma “óqtamma” wáiyé. 43 aabáyaama Káárirí-marupaqa Ítuma uínéna kéena kóuráiyé. Pírípima aónarena timá ámikáiyé: “ketinaaé waraao!” 44 Pírípi Beqtáirapake kéiyé. mimórá-márúkáqá Áánaruyaa Pítáa yeqtí márúkare. 45 anaaékaq Pírípi Natáániomma aónarena timá ámikáiyé: “móra-nakoma Móteti Áánûqtuni amuné-nákáráq naayóbáq wetábá agatááe mimórá-nákómá aónaraunatae. wemá Ítuma Yótébi wení áanikoma Náátárétibake máiyé.” Pírípi téna tiráiyé. 46 Natáánio íkétamma maará wemá tiráiyé: “Náátárétibakenabiyo? aaqáo! mikáké íráqó-qtataqa paá íma kéimiye.” téna tiráiyé. Pírípi timá ámikáiyé: “enamááriq iré aónaao!” téna tiráiyé. 47 Ítunopaqa Natáánio kéena Ítuma káonaiye.wemmá káonena Ítuma abarokáq tiráiyé: “aónaaro! maan-nákómá Ítiráaeobake-nakoma máena wení agaemá íma wáiyé.” téna Ítuma Natáánioqtabama mirá-tiráiyé. 48 Natáánio ítama aónaraiye: “ketábámá náaraq umá ketí áaimma itaraano?”

téna tiráiyē. ááqibo Ítuma tiráiyē: “Píripi emmá íma ááyaraítaq yaa áménaapaqa máanaq túyánápi aónaraunamiye.” téna tiráiyē. (mi-tágón-áwíqa “piki”).⁴⁹ aanibo Natáánio timá ámikena: “Aráábaeo, emá Áánûqtuni áanikoma máane. Ítiráaeo-mararaqá máqte-qtataakaqa anómma máane.” kétena tiráiyē.⁵⁰ Ítuma yawwéqma tiráiyē: “emá piki yaa áménaapaqa máanaqa aónaraune maará téqo túnnama minnáyabama kétima-timeno? múte anó-qtataaqa anaaékaq ôriq umá aónanoe.” Ítuma mirá téna⁵¹ óq-aimma tiráiyē: “árainē. keráwáqá abaayámmá yawákínaqa abo Áánûqtuni márûpake wení kaqtó-wayukama wíyokakaa-kama taígani mú mikáq-náqá Waayúkagon-Araakaq wenôpaqa kuké ute íyaq aónanoe.” téna tiráiyē.

2

Ítuni áqnáaen-awaameqa

¹ kaumo-yúpáámá ánatagitata móra-innima iyakánéta Kááririri-marukaq kéoe. pááqya márûkon-awiqa Kéinabare. Ítuma wenanóama mibáq máqe-uráiye. ² Ítuma wení iyápo-annagaraqa min-ínikóni waayúkagaraq awaikóni waayúkagaraqa yááyaawata ya aónaraae. ³ wááéni-nomma ánatanena itana Ítuma anóama timá ámikaiye: “wááéni-nomma ánataguraiye.” wenanóama titana ⁴ Ítuma yawwéqma tiráiyē: “aaragô! etábámá ketábámá nóinabiyo? ketí kanaamá íma pááq uráiye.” téna tiráiyē. ⁵⁻⁶ wenanóama aáwaqa mamé kéye-kayukama maará téna timá yímikaiye: “timá-timinaiqa-oro!” téna Ítuqtabama tiráiyē. abapaké móra óqta-tawema wáqe-uraae. Ítiráaeo-wayukati nommá perai-ámmá yawítítukain-aiqtabama miráipoana min-óqtá-táwémá mibáq wáqe-uraae. móra-mora óqta-tawebima mórai-q-moraiq umá waaqókákáá kaayaqté-kaayaqte káápaa-tawebima yaqmá ógíqma wáiyē (113 aríta). ⁷ Ítuma tiráiyē: “mirá-oro! mi-táwérápi nommá yábóro!” wemá téna tiráiyē. aáwaqa mamé kéye-kayukama nommá yaqmá ógíqma ótaqa makááe. ⁸ Ítuma óq-aimma tiráiyē: “íbêqa yaímma yaqmá aáwakaq-kawaa-naqa mó áméro!” téna titana mirá-uraae. ⁹ aáwakaq-kawaa-nakoma wemá namá aónaraitana naréna wááeni-none téna ítaraiye. ááqibo náakakenabiyo téna íma ítaraiye. aanibo aáwaqa mamé kéye-kayukama yemá ítaraae. iyakánéta on-ínikóni awaikómá aáwakaq yabikái-naqa ááyarena ¹⁰ timá ámikaiye: “máqte-kayukama íráqô-waaeni-nomma áqnáabaq-taoqa yímituwaitana anaaékaqa yeráwáqá aáwaqa kénaawata paá-waaeni yimínoe. ááqibo emá íráqô-waaeni-nomma maráánama íbêqa kéyimene.” téna tiráiyē. ¹¹ maa-qtátááqô Ítuma miráuraimma nommá wááeni-nomma aukáitana kéena maannáma Ítuni áqnáabaq-awaameqa Kéinabaqa Kááririri-marukaqa mirá-uráiye. Ítuma wení iyápo-annama Ítuni tágama-yataaqa aónareta wemmá yirummá ámikaae.

Ítuma Káperanabaqa kóiyē.

¹² anaaékaqa mirá-umaqtuwaawata Ítuma wenanóagaraq wenábâkogaraq wení iyápo-annagaraqa Káperanabaqa urááe. mibáq pááqya-kanaama ko máqe-uraae.

anó-monoq-naupake (tépo) Ítuma táigo-qtataaqtabama kuyúqtukaiye.

¹³ ayú maqnánó-kanaama awaaraq kéitata min-áyú maqnánéta owana wenáwíqa kótámakini-kanaama (páátoba) miráipoana Ítuma Yérutáarebaqa utáiyē. ¹⁴ anó-monoq-naupaqa waayúkama yetí purumakaamá tipi-típima

máama meyámmá maránéta iráawana Ítuma aónaraiye. óq-wayukama maraq máeta óqtama waékáae. ¹⁵ kéwaeraawana Ítuma ánnama maténa pú yoqmá tebúqa yímiqma waqtúwáitata pípéban umáqtukaiye. monoq-naúpáké máqtemma purumakaakáráqá típi-típigaraqa pípéban umáguraae. óqtama waékáa-kayukati yaaremá waéqtukaitana yeqtí móneqa kugúbaguraiye. ¹⁶ ááqaanibo máama meyámmámáráá-kayukama Ítuma timá yímikaiye: “maéqé páapaq kóoro!” téna wemá tiráiyiye: “ketiboní naammá íma mamá meyá-námmá aúráaro!” téna Ítuma timá yímikaiye. ¹⁷ Áánúqtutaba agatáinabi wení iyápo-annama yeráwáqá yúyánákáqá makááe. minnáama agatáimma mirá kétéiye: “ení monoq-náútábámá tirupi irá kamáguraiye.” téna agatáimma minná yúyánákáqá makááe. ¹⁸ anó-monoq-naupaqa kuyúqtúwáitaba Ítiráaeo-wayukama Ítumma ítama aónaraae: “nóin-awaameraq umá tiráátinonataabiyo? náápaamma matokéaq mirá kéono? náápaamma náawa ámikaiyo? tiráátiyo!” téta ítama aónaraae. ¹⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyiye: “keráwáqô, yawítítuwaiyaqa maa-mónóq-námá kaumo-yúpáá maéqa kemá móragaraqa múte itó-umaranune.” téna tiráiyiye. ²⁰ Ítiráaeo-wayukama wenáama íma ítaretá maará téta tirááe: “kanaarácq ayáqtáá-kanaama maa-mónóq-námmá umá múte itó-uyakaraae. kaayaqté-kaayaqte-wayukati yíyiyaaama naaikamá abapaké móra aúqa uráae (46 karitimaatímá). ááqibo miráinama kanaarácq kaumo-yúpáámá enamáa múte itó-umaranono?”. Ítiráaeo-wayukama téta tirááe. ²¹ áánibo anó-monoq-naqtaba Ítuma tiráiyábô wenaúyataba tiráiyiye. ²² anaáeakaqa Ítuma pukáipikemo itó-urai-taoqa wení iyápo-annama wenáama yúyánákáqá makéta Áánúqtutaba agatáin-aikaraqa Ítun-aagaraqa áráitabaae téta tirááe.

Ítuma waayúkati yáaimma kéitaiye.

²³ keqnáámmá kótai-kanaama itana Ítuma Yérútáarebaqa máqe-uraitata taíbaq-wayukama wení awaaméqá aónaraapoana wenáwíkaqa yirummá ámikaae. ²⁴ Ítuma wenamááriq yaímma-wayukati táí-yaaiqtabama ítaraiipoana yemmá wenáaiqtabama yaákarena yiráátiraiye. ²⁵ máqte-kayukati yirupimmá káonaipoana waayúkati yáaiqtabama káqowama wemmá kanaarácq ítimaminiye.

3

Ítuyaa Níkótímati

¹ ááqibo Pérati-wayukabikemma anó-nakoma Níkótímati ² Ítunopaqa nokáámma wemá iréna timá ámikaiye: “Aráábaeo, emá timá-yiminaqa Áánúqtunopake máane. minná ketáá kéitaunatae. Áánúqtu eté ímo máráinaama emá íma anómma uyáqtárain-awaameqa kanaarácq ínóne.” téna Níkótímati tiráiyiye. ³ Ítuma wenáaraqa yauwéqma tiráiyiye: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma móragaraq marakáinama wemá Áánúqtuni márúqa íaonaniye.” Ítuma mirá téna tiráiyiye. ⁴ Níkótímati Ítumma timá ámikaiye: “wemá náaraq umáwaq waayúkago áayaqnohakemma yauwéqma marakániyo? wenánani áayaqnohaqa móragaraq ku peráinana ámúkarariq umá máena móragaraq marakániyô?” téna Níkótímati Ítumma ítama aónaraiye. ⁵ Ítuma móragaraq tiráiyiye: “kemá áraimma kétima-amune. móra-nakoma íma Áánúqtuni márúpaqa wemá uyáberenamoenama wemmá nokaráq Áánúqtuni Aágogaraq marakániye. ⁶ aúgoma aúgomma ákáraritana Aágoma aágomma ákáraimiye. ⁷ íma karatiyo!

kemó timámunayatabama keráwáqá móragaraq matikaíno! ⁸ uwáágoma uwáá yoqmá wemá náabarabi ónááe tipáqá kéuiye. wenáama kéitaane. ááqibo náakakena kéuiyo? náakaraq kéiyo té íma káonaane. mimóraráá waayúkama Áánûqtuni Aágoma kémaqyikaiye.” téna Ítuma tiráiyé. ⁹ Níkótímati Ítama aónaraiye: “náaraq umá maami-qtátáákómá pááq ínáyô?” téna Níkótímati ítama aónaraiye. ¹⁰ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Ítirááeo-wayukati anó timá-yimi-naqa máanana ááqibo maami-qtátáákóqtábámá íyaq itaraano?” Ítuma óq-wataama tiráiyé: ¹¹ “kemá áraimma kétima-amune. ketáá kéitauna-yataaqtaba kétunanataa káonauna-yataaqtabataa kétima-yimunatae. ááqibo keráwáqá ketáí táaraqa taákaq íma kémaraae. ¹² ímo itéq oweqa maa-márábi-qtátááqtábá timá-timunama Áánûqtuni márûpaq-yataaqtabama timá-timunama náaraq umá itánô? ¹³ ááqibo áraimma móra-nakoma Áánûqtuni márûpaqa aati-aatimá íma utáiyé. paá kímora-nakoma Áánûqtuni márûpake kukáimma wenáwîqa Waayúkagon-Araaque kemá. ¹⁴ kaqmáápaqa káápa-augaraq-iraakabayaamma Móteti taróq uráimma múte yaútaiye. waayúkama iraaakabayaamá káonaawana yemmá Áánûqtu yíwáqnaa uráiyé. mórai q umá Waayúkagon-Araaq múte yaúteta kaapaq-yátáqá ikámakaae. waayúkama wemmá káonaawanama yemmá Áánûqtu yíwáqnaa kéiyé. miráráá umá Waayúkagon-Araaq múte yauwínoe. ¹⁵ miráipoata yeráwáqá Áánûqtuni áanikoma yirummá amétama yemmá káqon-auwaraimma yímikaiye. ¹⁶ owé. Áánûqtu máqte-marabikayukayatabama ámáabopike ákaraipoana wení kímora áanikoma yímikaiye. yeráwáqá wenáanikoma yirummá amétama yeráwáqá Áánûqtuni ayáápike íma aúyoretama ípuinoe. wenáanikoma aúgen-auwaraimma yimínama máqte-kanaama yeráwáqá paá mánoe. yirun-iyápómá matúq-matuq umá mánoe. ¹⁷ Áánûqtu wenáanikoma aarawaamá yawááq umáikaiyabae téna íkukaiye. paá aarawaamá atóbamaikaiyaba timákáitana kukáiyé. ¹⁸ móra-mora-nakoma arummô amínanama Áánûqtu wemmá íma yawááq kéumakaiye. ááqibo móra-mora-nakoma íbêqa arummô ímo kámitanama Áánûqtu wemmá íbêqa yawááq kéumakaiye. miráipoana wemmá kímora Áánûqtuni áanikon-awikaqa arummá íkamitanama min-nákómá íkákaitana Áánûqtu wemmá yawááq kéumakaiye. ¹⁹ íbêqa Áánûqtu maannáyabama yawááq kéumaikaiye. ómmá anómma marabí tágauraiye. ááqibo waayúkama kumayuq-yátááqtábá kényikaitata ómmá yupayo umá tágaíqtaba íkényikaiye. yeráwáqtí yáaimma táigoni kéopoana ómmá yupayo íqtábá íkényikaiye. ²⁰ móra-mora-nakoma táígo-qtataaqa kéenama ómmá yupayo íqtábá íkákaiye. wení mayáíógómá abarokáq yínipoana ómmá yupayo íkáqá waaqókáq íkuminiye. ²¹ móra-mora-nakoma áraimma íráqô-qtataaqa kéenama ómmá kamá yupayo íkáqá yíniye. Áánûqtun anaaé kéwaraipoana wení mayáíógómá ókáá kamá tágaginana wemá yupayo íqtábá áaqa íkegaiye.” téna Ítuma tiráiyé. ²² anaaékaq Ítugaraq wení iyápó-annagaraq maréta Yúria-marukaq ko mááwana pááqya-kanaama mááwana mibáqá nommá péqyikaraae. ²³ Ínonibaq waaqókáqá Téiramaq taíbaq nommá wáqe-uraitata Yóáane mibáq nommá kébeqyikaiye. waayúkama nommá peráiyábá kényikaipoata wekáqá yíq-yiq kéoe. ²⁴ Yóáane ánná-naupaqa íákaraabo. ²⁵ maakáqá Ínonibaq Yóáane wení iyápó-annama Ítirááeo-wayukagaraqa nóbíq-naabiq-aimma kétee. Ítirááeo-wayukati nommá perai-ámmá yawíqtítukain-aiqtabama téta nóbíq-naabiq-

aimma kétee. ²⁶ Yóáanen-opaqa iréta tirááe: “Aráábaeo, min-nákómá egaráq Yótaa-non-abapaqa mimórá-nákómá wetábámá tímikaanatae.kanaaráqá wemá íbêqa nommá kéberakaipoana máqte-kayukama wenôpaqa yageg-yageg kéoe. ²⁷ Yóáane maaráá téna yauwéqma tiráíye: “máqte-qtataaqa wení márûpake Áánûqtu ámikaiipoana móra-nakoma kéqokeq-yataaqa paá íma mayánibo.” Yóáane téna tiráíye: ²⁸ “keráwáqá kenamááríq tiníq umá kemá timá tímikaune. kemá Metáíya íma máune. paá timákai-naqa wenáaraqa áqnáabaq téqa tiráune. wágáábaqa maannáma timá tímikaune. ²⁹ Ítáaro! móra-nakoma ánáakoma kémayaitana yenáká yimuqá kémaraaye. maannáyaba min-nákóní ábárawaoma awé kéena káonena wegáráqá amuqá kémarakaiye. miráráá umá Ítuqtaba tíyaqnoabaqa ógikaipike timuqá kémaqtuwaune. ³⁰ wenáwíkoma íbêqa uíno ááqibo ketíwíkoma paá kumíkáae. ³¹ móra-nakoma yanaaké kéena wenáaimma máqte-qtataaqtabama yanaamá wáíye. káqo-nakoma marabíké kéena wemá paá marabí-qtátááqtábámá kétéíye. móra-nakoma Áánûqtuni márûpakemo kéyename ³² aónarena ítarai-qtataaqtaba Áánûqtuni márûpaqa wemá kétéíye. ááqibo keráwáqá wenáaraqa taákaq íkemaraae. ³³ waayúkama wenáaraqa yáqtoqma akoqnáá urétama yíyaqnoabaqa mirá kétée. ‘Áánûqtu árai-naqa máíye.’ yíyaqnoabaqa maami-káyúkámá mirá téta kétée. ³⁴ móra-nakoma Áánûqtu timákaraitana wemá Áánûqtuni watáama kétéíye. Áánûqtuni Aágogaraqa wenááyaqnobaq aati-aatimá ógiqma wáíye. ³⁵ aboámá wenáanikoma kaayoné umákana máqte-qtataaqa wení akoqnááraq ámikaiye. ³⁶ móra náawawaq Áánûqtuni áanikoqtabama arummá aménama áanikoma wemmá aúgen-auwaraimma amíniye. móra náawawaq áanikoqtabama kaúbíq kéena aúgen-auwaraimma íaonaniye. wekáqá Áánûqtuni áyámma umá watúq-watuq umá wániye.” Ítuma téna tiráíye.

4

Ítuma Yúriábake Kóíye.

¹⁻³ Yóáane netuqyaan-iyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. ááqibo Ítuma mú mikáq netuqyaan-iyápó-ánnámá nommá péqyikaraiye. Pérati-wayukama minná ítaraapoana Ítuma Yúriábake itátuwena kóuraiye. Ítuma nommá íma péqyikaraiye. paá wení iyápó-annama yenamááríq waayúkama nommá péqyikaraae. Ítuma Kááriribaqa móragaraq yauweré uráíye.

Ítuma Táméria-inikote watáá-wataa kétéíye.

⁴ Ítuma Táméria-marukaqa aúkáapi kótáma-kuraiye. ⁵ móra márûqa Táméria-wayukati márûkaqa iráíye. pááqya márûkon-awiqa Tékemabaq waaqókák mí-márúqá Yáakoboma wenáanikoma Yótêbi ámikaiye. ⁶ mibáq nááyóbáqá Yáakoboni nommá yabí-máíqá wáqe-uraima íbêqa paá wáíye. aanibo Ítumma ábô-kaitana nommá yabí-máíkáqá ya máqe-uraiye. aáwaqa nai-kánáámá waaqókák kéitata ⁷⁻⁸ wení iyápó-annama aáwaqa ko meyáníq ínéta kóuraae. móra-inikoma Támériabake nommá yabínéna iráíye. Ítuma timá ámikaiye: “nommá tíminaq naano!” téna tiráíye. ⁹ ááqibo maamin-íníkomá yauwéqma tiráíye: “emá Ítirááéo-naqopo kemá Táméria-inimune. nôraq itaawáq kekáqá no-qtábámá kéteno?” mirá téna timá ámikaiye. ¹⁰ anaaékaqa Ítuma maará tiráíye:

“ááqibo emá Áánũqtunopake ámî-qtataqtabama kéitaanama ekáqá náawabi no-qtábámá ítama káonaiye emá kekáqá íténaq akoqnáá umá mái-nomma áméno.” Ítuma mirá téna timá ámikaiye. ¹¹ Táméria-inikoma yauwéqma tiráiyé: “anóko, maa-nómmá yabí-máíqá mémá-nóbáqá wáiyé. ááqibo ení tawemá íma wáiyé. náakakenaq maami kúmi-nomma yabínónô? ¹² ketáái títaubikoma Yáakoboma mú mikáq anó-naqa amé méqa kéono? wemá maami-nómmá yabí-máíqá tímikaiqtaae. wemá áanimaakaraqa wení tipi-típigaraqa mipíké narááe.” min-ínikómá mirá téna tiráiyé. ¹³ Ítuma waéqma itái-áímmá wemmá timá ámikaiye: “máqtemmo maamipíké-nómmá naíyama óqa noqtábá yikániye. ¹⁴ máqtemma kemó yíména-nomma akoqnáá umá mái-nomma nétama anaaékaq ókaraq no-qtábá iyikaniye. ááqibo kemó nommá amúnama arunóbáqá metiráá yubáma kumíniye. maami-métímá yubáma piri-piri téna kúminiye. máqtemma matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayétama matúq-matuq umá mái-yataaqa matáápoana arunóbáqá ummaa íyaniye.” mirá téna tiráiyé. ¹⁵ maamin-ínikómá timá ámikaiye: “anóko, mirá-nómmá timiyo! anaaékaq noqtábá ítikainaq keqnáámmá maakáqá noqtábámá yauweré íyenune.” wemá téna tiráiyé. ¹⁶ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “enawaikómá ko ááyama timá amítuwe yauweré yekao.” Ítuma mirá-tiraiye. ¹⁷ maamin-ínikómá tiráiyé: “ketiwaikómá íma máiyé.” Ítuma akoqnáá umá tiráiyé: “árainé. enawaikómá íma máiyé kéténe. ¹⁸ árainma kétune. emá móra-tiyaapaq-naqa matáánamiye. áánibo íbêqa mayáánama minná enawaiqá íma máiyé. áraiqtabama paá yaímma emá kéténe. tébakaq kenamá tiráune.” téna Ítuma tiráiyé. maamin-ínikómá yauwéqma timá ámikaiye: ¹⁹ “uyátárána-nako! Áánũqtuni amuné-náq máane. maanná aónanaa únnae. ²⁰ itaa! ketáái títaubikoma maan-ánuráq nunamummá Áánũqtukaqa tirááe. ááqibo emá ení waayúkagaraq miráuma kéténe. Yérútáárebaq mibáqá nunamummá mó tero!” téna wemá tiráiyé. ²¹ Ítuma minnáyaba óq-aimma tiráiyé: “aaragô, itaa! óq-kanaama yínaamoema mi-kánaáyábá íma anuraqá íma Yérútáárebaq nunamummá tinóne. ²² emá ení waayúkagaraq nunamuqtábámá íkéitaae. paá-wataama kéténe. atóbamayikai-yataaqa Ítiráaeo-wayukarake kéipoana nunamummá-tí-yátááqtábá arupú umá ketáá kéitaunatae. ²³ mi-kánámá yíniye. árainma mi-kánámá íbêqa wáiyé. waayúkama árai-nunamuqtabama yeráwáqá mútúq yirummá améta Áánũqtuni árain-aikaraqa nunamummá ketibotáá Áánũqtukaqa tínoe. owé. ketibotáá Áánũqtu yeráwáqá mútúq yirummá améta Áánũqtuni árain-aikaraqa téta mirá-káyúkábá Áánũqtuma kákaiye. ²⁴ Áánũqtu wenamááríq aágoma máipoana waayúkati yirunóbáqá aágoma Áánũqtu wenamáa maqikáné iné. Áánũqtu aágoma máinapoana máqtemma yetí aágogaraq wekáqá nunamummá tinobo. aágogaraq tétama mútúq yirummá ámiketa Áánũqtuni árain-aikaraq nunamummá tinobo.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ maamin-ínikómá timá ámikaiye: “Metáíya (Káríqto) kumínayaba kéitaune. wemá kuména máqte-qtataaqa kéitaipoana máqte-qtataatabama timá-timinitae.” téna tiráiyé. ²⁶ Ítuma abarokáq timá ámikaiye: “kemá kétima-amune minná kemúne.” téna tiráiyé. ²⁷ mikáqá wení iyápó-annama irááe. iréta Ítuma maamin-ínikóté wataá-wataa kítitata wení iyápó-annama ya káoneta yáaqtaba urááe. yeráwápké móra-nakoma íma ítama aónariye: “nóiqtaba kákaiyo?” téna “nôraq itaa weté wataá kéténo?” mirá téna móra-nakoma ítiraiye. ²⁸ miráitana min-ínikómá no-

táwémá mikáq yuwéna anó-marupaqa uréna mibáq waayúkama timá yímikaiye: ²⁹ “iréra! móra-nakoma ya aónaaro! wemá máqte-qtataariq naayóbákáráq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikaiye. wemá Metáiyawabiyo?” min-ínikómá téna tiráiyé. ³⁰ ááqibo waayúkama anó-marupake yuwéta Ítunopaqa kéowata ³¹ mi-kánááráqá wení iyápó-annama waku-waku tirááe: “Aráábaeo, pááqyamibo paá naao!” téta tirááe. ³² ááqibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketí kaawéqá wáitaq abo keráwáqá maannáyaba íkeitaae.” Ítunopaqa kéowata ³³ mi-kánááráqá wení iyápó-annama wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe: “móra-nakoma aáwaqa maméta irááô?” wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma urááe. ³⁴ Ítuma miráráá téna timá yímikaiye: “ketí aáwaqa miráuma wáiyé. kemá timátíkarai-nakoni aúyánámmá waránááre waqmá mayaimá tímikaimma mamá ánatanaare.” téna Ítuma tiráiyé. Támériabake-kayukama kéowana Ítuma yimónarena óqa waéqma itai-áímmá tiráiyé: ³⁵ “keráwáqá tiráama miráuma kétee. ‘kaayaqté-kaayaqte-wiyokoni mi-kánáágóni arupimmá yómmá anagánoe.’ abo kétune tú maréra! yómmá aónaaro! yókómá íbêqa anagégaiye. ³⁶ íbêqa arammá kúqtín-nakoma wení ápêqa kémayaitana arammá watúq-watuq umá wánin-aramma kútúma ayúgutaiye. miráumaraa úbi-nakogaraq arammá kúqtín-nakogaraq yimuqá maráyóye. ³⁷ tiráama áraíne ‘móra-nakoma arammá ányumma kéubitana káqo-nakoma arammá kútúma ayúgutaiye.’ ³⁸ ááqibo keráwáqá arammá kútúma ayúma kúyoro téqa timá tikaraune. ááqibo min-áráqtábámá keráwáqá íma uqmakéqa íma kawáá urááe. káqo-yuma maamin-árákáqtábá ôriq umá mayaimá matááwaqa ááqibo keráwáqá paá ya ayúéguyoe.” téna Ítuma tiráiyé. Ítuma mi-kátáagóni áaimma abarokáq ítiraiye. mirá-uraiye. ányumma wení watáama wáiyé. waayúkama yókáá mááe. móra-nakoma Ítuni watáama waayúkati yirupi kéubitana anaáekaq káqo-nakoma wení iyápó-annabike íráqôn-aaimma arakáá waayúkati yirupiké aónaniye.

³⁹ maamin-ínikóni watáaboana netuqyaa Táméria-wayukama anó-marupake Ítuqtabama yirupi kéitaae. min-ínikó tiráiyé: “wemá timá tímikaiye kemá máqte-qtataariq naayóbákáráq íbêkaraq kéuna-yataaqtaba wemá timá tímikaiye.” téna máqtemma min-ínikó timá yímikaiye. ⁴⁰ miráipoana maami Táméria-wayukama Ítunopaqa kégumeta inaa-inaa tirááe: “ketááté ya mááol!” téta tirááe. kaayaq-yúpáámá yéráwáté máqe-uraimma wení watáama tiráitata ⁴¹ óq-wayukama netuqyaamá yirummá ámikaae. ⁴² anaáekaq maamin-ínikómmá yemá timá ámikaae: “áqnáabaq emá ténayababoqtaa Ítuqtabama tirummá ámikaunatae. íbêqa ketáá kenamááríq ítarunatae. tirupi kéitaunatae maan-nákómá áraíne wemá máqtemma yirummá amiya-kayukama yeqtí atóbamaqyikai-naqa máiyé.” mirá téta tirááe.

⁴³ kaayaq-yúpáámá ánatagitana wemá iyuwéna Kááriribaqa kégoena ⁴⁴ Ítuma wenamááríq tiráiyé: “Áánúqtuni amuné-nákómá wenamáápaqa íma anón-awíqa wáiyé.” téna tiráiyé. ⁴⁵ Kááriribaqa itata mibáq-wáyúkámá wemmá yíqtábá yimuráámuq marákárae. yeráwáqá yenamááríq ayú maqnánó-kanaabimma Yérútáárebaq máqe-uraawana máqte-qtataariq kái-qtataariq mibáq immá aónaraae. ⁴⁶ anaáekaq Ítuma môragaraq Kéinabaqa Kááririmarukaqa yauweré iráiyé. mibáq áqnáabaqa nommá waéqma wááéni-nomma aukáiyé. móra-ano-naqa Káperanabake wenáanikoma karímá ákaraiye. ⁴⁷ Ítuma Yúriabake

Kááriribaqa yináímmá ítátuwena miráipoana Ítunopaqa min-ánó-nákómá ko tiráiyē: “ketáanima puiné kéibo. iré mamá atóbamakaol!” téna min-ánókómá timá ámikaiye. ⁴⁸ maaráá Ítuma tiráiyē: “paá kéqoqeq-awaameqa íaonareq keráwáqá tirummá íaminoe.” téna Ítuma tiráiyē. ⁴⁹ anó-nakoma mibáq tiráiyē: “anoko! ketí iyápómá puínabo kuké aónaol!” téna tiráiyē. ⁵⁰ Ítuma timá ámikaiye: “kóaaol! ení áanikoma paá mániye.” téna tiráiyē. miráuma min-ánó-nákómá Ítun áama ítama arupi maréna Ítunopake kóuraiye. ⁵¹ min-ánókómá kégumitata wení kaqtó-wayukama aapaq wenaitatán uréta timá ámikaae: “ení iyápóma íbèqa paá máiyē.” téta tirááe. ⁵² min-iyápógóní aboámá ítama aónaraiye: “nóin-aabauma wení kokoq yámma ánatayakaraiyo?” téna ítama aónaraiye. kaqtó-wayukama minnáma yauwéqma tirááe: “aabaúmá yotéqma móraitana kokoq yámma ánatamakariye.” téta tirááe. ⁵³ min-ábáúmá mimórá-kánááráq Ítuma timá ámikaiye: “enánikoma paá mániye.” téna aboámá aákaq makáiyē. aboágáráq máqten-araabanogaraq ábâqawaagaraqa yirupi kéitaae. ⁵⁴ áqnáabaq-awaameq-yataaqa Kéinabaq wááéni-nokaq uráiyē. ááqibo Yúriábake yuwéna Ítuma Kááriribaq mikáq keqnáámmá mi káqon-awaameqa uráiyē.

5

Tabaati-yúpááyábámá

¹ anaaékaq Ítiráaeo-wayukati óq-oniqtabama Ítuma Yérútáárebaq utáiyē. ² Yérútáárebaq mibáq nokaayúkáqá wenáwíqa Batétara waaqókáq tipí-típigoni oqtaráqá wáiyē. mi-nókááyún áwábaqa móra-tiyaapaq púgágíq-nama wáqe-uraiye. ³ mi púgágíq-naupaqa taíbaq-wayukama yípaq atááe. yáimma yúrama karoparáiyē. yáimma yítauqa arúkeq-arukeqa urááe. yáimma yítauqa yabitimáguraiye. tébakaq-wayukama yíyiyaa-kareremba urááe. nommá karááqto inayabae téta awé urááe. áqnáabaq náawabi nommá karááqto ipí kukáitana wení áiyayaakoma akoqnáá íniye téta waayúkama yúyánápi ítaraae. ⁴ yúyánápi ké tiráama kaqtó-wamma Áánúqtunopake móra-mora-taoqa nommá waéqma uréire uráiyē. ⁵ abo mórama karí-náqá kaumo-tiyáákágáráq abapaké kaumo aúqá (38 karitimaatimá) karí maéna máqe-uraiye. ⁶ Ítuma aúyánámmá ítaraiye min-nákómá karímá naayóbáq matáiyē. ááqibo mibáq min-náqá aipa q atáitana aónatuwena Ítuma ítama aónaraiye: “emá atóbaiyaba kákaiyo?” téna Ítuma ítama aónaitana ⁷ karí-nákómá yauwéqma tiráiyē: “anón-nako! yáimma-wayukama kemmá íma tiyáátoqma nokayúpímmá nommá karááqto ipímmá tikéwae íkéoe. kenamááríq mi-nópímó kumónae téqo kéunama káqo-yu yenókáá ketí aammá kunaúyakewae kéoe.” téna tiráiyē. ⁸ Ítuma timá ámikaiye: “itóaaol! itó éyaq ení yuwaiqá yawátama mamé minnágaraq uréire uwo!” téna akoqnáá umá tiráiyē. ⁹ páátákáá min-nákómá kátobakena wení yuwaikáráq yawátamena kóuraiye. aanibo mi-túpáámá Taabati-yúpáámá aagaí-yúpáámá wáqe-uraiye. ¹⁰ miráipoana Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá amíqmeta urááe: “íbèq-yupaama Tabaati-yúpááráre. emá ení yuwaikáráq íma mamé uréire uwo aagaí-yúpááráre!” téta timá ámikaae. ¹¹ wemá timá arútá-yimikaiye: “mamá atóbatikai-nakoma ení yuwaiqá yawátama mamé waao titaq mamé kéyune.” téna timá yímikaiye. ¹² anó-monoq-wayukama ítama aónaraae: “min-nákómá timákáitaa mamé yénama náawabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹³ ááqibo atóbai-nakoma íma ítama arútaraiye Ítuqtabama náawabiyo

téna Ítuma taígani-kayukabike péqma yútúgitana atóbai-nakoma íaonaraiye. Ítuqtabama íma ítaraiye wé náawabiyo. ¹⁴ anaaékaq min atóbamakai-nakoma Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naopaqa Ítuma aónatuwena timá ámikaiye: “aákaq maraa! emá kátobaane. móragaraq ení kebó-yátááqá kúmiq-yataaqa íma uwo! íbêqa pááqya-karima matááne. anaaékaq anópi wiyátábamá yabíqma arutaa!” téna Ítuma timá ámikaiye. ¹⁵ min atóbai-nakoma yuwéna Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá yímikaiye: “min-nákómá wenamááriq kemmá atóbamatikaraiye.” téna Ítuqtabama timá yímikaiye. ¹⁶ karí kátobamayikena mirá-qtátááriq Ítuma kéinapoana Tabaati-yúpááráqá anó-monoq-wayukama wemmá áaimma átama waqmá ikamínéta abáá-uraae. ¹⁷ áaqibo Ítuma yawuéqma timá yímikaiye: “ketiboó, íbêqa mayái kémayaitaqa miráipoana mayaimá mimóráiq umá kémayaune.” téna tiráiyé. ¹⁸ min-áíqtábá Ítiráaeo anó-monoq-wayukama ókaraq-okaraq umá wemmá abáá-uma uréire urááe. Tabaatiráqá aammá aúmakaan-aimma araténa Áánûqtutaba “kenamáa ketiboé” téna tiráiyé. min-áíkomá mamá wekáráq Áánûqtukaraq mórai q uráitata anó-monoq-wayukama abáá-uma ikamínéta urááe. ¹⁹ Ítuma maannáyaba yawuéqma tiráiyé: “kemá túyánámmá ítama kateko umá keráwáqá kétima-timune. áanikoma wenamáa wenamááriq máqte-qtataaqa íma íné ímiye. paá aboámá kéi-qtataaqa káonena minnáma áanikoma mimóráiq kéiyé. ²⁰ aboámá áanikomma ôriq umá weqtábámá amuqá kémarakaiipoana kákaitana aboámá máqte-qtataariq kéi-qtataaqtabama áanikomma káraatiye. ²¹ aboámá pukáipike kátobamakaitana paá áanikomma pukáipike mimórá miráuma kátobamakaiye. miráuma mórai q umá aúwaraimma aboámá ámikaitana paá áanikoma mórai q umá aúwaraimma mórá náawanabi ákái-naqa ámikaiye. ²² itáaro! aboámá máqte-kayukama yawááq íma umáyikaniye. ímiye! áanikoma yawááq-umayikai-aiqtaba wemmá ayuwáinana tíniye. ²³ miráipoana wé náayuwabi áanikoqtabama áwíqa múte kéyauyowana miráuma mórai q umá aboán áwíkaa kéuwiye. náayuwabi áanikon-awíqa múte íkéyauyowana miráuma mórai q umá aboámá wemmá timákái-naqa wenáwíkaa íkéuwiye. ²⁴ kemá túyánámmá ítama ôriq umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. náawabi ketáama iténama kemmá timátíkarai-naqa arummá aménama aúgen-auwaraimma matúq-matuq umá mái-yataaqa kémayaiye. wemá íma yawáá kéena ímiye! arummá amína-nakoma áqnáabaq arun-iyápómá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá paá mániye. ²⁵ kemá túyánámmá ítama ôriq umá kateko umá keráwáqá kétima-timune. mi-kánáámá yínatama áraine. mí táoqa áaimma kátenama mibáq yirun-iyápómá pukuráá-kayukama Áánûqtuni áanikon-aama itétama náayu-naayubi yirummá amétama yeráwáqá matúq-matuq umá paá mánoe.” Ítuma téna tiráiyé. óq-wataama timá yímikaiye: ²⁶ “áraine. ketibomá Áánûqtu wenamááriq aúwarai-qtataaqa áqnáabaq pááq-urainapoana miráuma mórai q umá kemá áanikoma aúwarai-qtataaqa mórai q umá tirunóbáq wáiyé. ²⁷ kemá Waayúka-Araakoma máunaboana ketibomá kemmá áanikoma akoqnáá-yataaqa tímikaitaq waayúkama mamá yainánúne. ²⁸ maannáyaba íma iyánáq uwo! áaqibo mi-kánáámá yínatama yúma pukuráá-kayukama maiqnóbáq máetama áama itánópoata ²⁹ muriánóbákénabi maiqnóbákémá utátuweta uínoe. máqte-kayukama itó-inoe. yaímma íráqô-qtataariq uráá-kayukama paá matúq-matuq umá mánoe. tébakaq-wayukama táigo-qtataariq uráá-kayukama yawááq-uma-ikanune. ³⁰ kenamáa kenamááriq máqte-qtataaqa íma onááq únnae. kemá tíkái-qtataariqa íkeune. áaqibo timátíkái-

nakoni ákái-qtataariqa kéune. miráipoana paá kéiteq ítama keyainaunana keti yaináuna-yataakoma arupú kéiyé.” téna tiráiyé. ³¹ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “keráwáqá kemmá kenamááríq áraimmo timá tímènaqa tirummá íaminobo paá kaayaq-wáigóbi kaumo-wáigómô timá-timiyaatama mikáq itánúnatae. ³² ááqibo óq-nakoma ketibomá wemá ketáaiqtabama áraimma keráwáqá kétima-timitaq wenáama árain-aimma kétítaqtaqa ketáá kéitaunatae. kenamá ketábámá íketune. ³³ keráwáqá Yóáane nommá perai-nákónôpaqa taibaq-wayukama timáyíkaraiye. mi-káyúkámá Yóáanema ítama aónaraawana wemá arupú umá yawuwéqma tiráiyé. ³⁴ paá-wayukama Yóáane máqe-uraipoana wenáayabama kemá túyánámmá íkéitaune. maamin-áímmô túnnama keráwáqá tíwâqnaa umá atóbatamatikaiyabae téq kétune. ³⁵ Yóáane wemá ókáá kamá tágaraitaq pááqya-kanaama keráwáqá min-ópi timuqá kémaraae. ³⁶ Yóáane ketáaiqtabama akoqnáá umá ítaraiye. ááqibo óq-yataakoma keti mayáímá mú mikáq akoqnáá umá keqtábámá kétee. mayáímá mamá ánataao téna ketibomá tímikaitaq maami-máiyáímô mayáunama áraimma ketibó timá tíkaraitaq káonaae. ketibomá mayao téna timátíkáitaq iráune. ³⁷ aanibo ketibomá timátíkáimma wenamááríq káqo-yu ketáaiqtaba timá yímikaiye. ³⁸ wenáama aati-aatimá íkéiteqa wenóikaqa aati-aatimá íkaoneqa kemmá timátíkárái-nakaq tirummá íkamepoaqa keráwáqá ketiboní aagómá watúq-watuq umá tirupi íma wáiyé. ³⁹ Áánúqtun áama agamatán-ápi ketáaiqtaba kétiye. keráwáqá anó-monoq-wayukamo maamin agamatán-aimma abáa-abaa kéeqa áaimma íkeitaabo watáama paá keyorautopoqa min-aúgén-áúwáráímmá mayánúne téq túyánámmá kéitaae. ááqibo paá keyorautopoana keráwáqá min-aúgén-áúwáráímmá íma yíniye. ⁴⁰ ókaraq-okaraq timá yímikaimanibo máqtemma keráwáqá ketôpaqa iréq maamin-áúwáráímmá mayáitááqá íma kéitaae. ⁴¹ kemá íma keráwáqtábámá ketíwíqa múte yaúyóro téqa íketune. ⁴² minná keráwáqtí táaimma káoneqa Áánúqtuni akaí-yátááqá tirupi íma wáiyé. ⁴³ ketiboní náapaakaraq mamé keyune. ááqibo keráwáqá kemmá íkétiwiraae. móra-nakoma paá wení náapaakaraq mamé yínaqa keráwáqá wemmá awiránóe. ⁴⁴ keráwákáán uráá-kayukama náaraq umáwaq tirummá kanaaráq timínô? kanaaráq ítiminoe. keráwáqá yiyuwáiyata keráwáqtí tíwíqa wenámí-kenamin umá múte yaúyóro. ⁴⁵ kemá keráwáqá ketibon-áúbáqá túbi marániye ítero. Móteti tirummá umátikena tíwâqnaa íniye téq túyánámmá kéitaaó Móteti wenamá keráwáqtí túbi marániye. ⁴⁶ keráwáqá Mótetima tirummô kámeqa kemmá tirummá tímínoe. ááqibo wení aúbabi keqtábámá agatáiyé. ⁴⁷ agatáimma tirummô íkámeqa náaraq umáwaq ketáama tirummá amínéq onábiyo?” téna Ítuma tiráiyé.

6

¹ anaaékaq Ítuma anó-nokayukon áwíqa Kááriribaqa nopí-káárébí meran-ábápáq uráiyé. ² ááqibo Ítuma kégoitata karí atóbamayikain-awaameqa aónawaeta taibaq-wayukama anaaé wakááe. miráitata ³ Ítuma anuraqá wení iyápó-annagaraq umáqe-uraae. ⁴ Ítiráaeo-wayukati kótámaki-kanaama waaqókáríq uráiyé. ⁵ Ítuma múte aónaimma taígani-kayukama wenôpaqa keyewana káonena Píripíqtaba timá ámikaiye: “náakakena taibaq-awaaqa meyáníq umátaawaq maami-káyúkámá yiménúnataabiyo?” téna Ítuma Píripimma ítama aónaraiye. ⁶ Ítuma wemô miráini-qtataaqa ítáreboana paá Píripimma kumá yumá

ítarena ⁷ Pírípi yauwéqma Ítumma timá ámikaiye: “abapaké kaayaq-wiyókón arupi óqta-mayaima mamátaa móra-mora-nakoma móra-mutaaqa yínî-kaaweqa yiménúnatae.” téna yauwéqma tiráiyé. ⁸ Ítuni iyápó-annabike móra-waigon-awíqa Áánaru Tááimoni Pítaan ábákoma Ítumma timá ámikaiye: ⁹ “móra-iyapogoma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá káqtútai-noyaakaraq matokáiyé” téna “ááqibo kágínagoma íma maami-máqté-káyúkábímmá kanaarác íniye.” téna Áánaru tiráiyé. ¹⁰ tiyáápaq-tiyaapaq-tiyaakagaraq-wayukama (5,000) máqe-uraawana íráqôn-aapeqa netuqyaa wáitana wení iyápó-annama timá yímikaiye: “máqte-kayukama tíyata maraq máero.” téna tiráiyé. ¹¹ ááqibo Ítuma yammá maténa “Áánûqtuo, maan-ááwáqô timénayabataa timuqá kémaraakaune” timátuwena mikác-mikacq umá yímíqme uréna keqnáámmá káqtútai-noyaaqa maténa mikác-mikacq umá yímíqme uráiyé. ¹² yeráwáqá kanaarácq umá mi-kááwéqá mamá yáawana wení iyápó-annama timá yímikaiye: “aqtó-átómá aqma aikuyoro yaímma páabaq íyúwáaro.” téna tiráiyé. ¹³ waayúkama móra-tiyaapaq-yamma nátuweta aqtó-átómá tiyááka uréna títaupake kaayaq-kámáágúq-únámá aíqtuma ógiqmaaka. ¹⁴ waayúkama min-ánón-áwááméqá immá káoneta tirááe: “áraíne, maan-nákómá Áánûqtuni amuné-náqá marabí ku máiyé.” téta tirááe. ¹⁵ Ítuma mi-qtátáátábámô kéitenama anuraqá páátákáá wenamáa utáiyé. wemmá awíqmeta koma yeráwáqti anón-naqa tarôq umá máena yabíqyikaikaae téta kétéwana Ítuma ítátuwena páátákáá yiyuwéna anuraq utáiyé. ¹⁶ Ítuma anuraq máitana aaqá enánéna yúmáran immá wení iyápó-annama yenamáa Káárirí-nokayukacq kukááe. ¹⁷ nopí-káárebí utéta aqtamá Káperanabaq wínéta urááe. Ítuma paá anuraq máena yeráwáqtoapaq íraiqtaba aaqá ékáiyé. ¹⁸ akoqnáá-uwaá kéyoraitana nokómmá òriq umá karááqto uráiyé. ¹⁹ ayau-yatáráké non aukáapi warárituqme kéyeta nopí-káárebíké Ítuma non ámúraaqa yetôpaq kéitata aónaraae. yeráwáqá ikatíq urááe. ²⁰ ááqibo Ítuma timá yímikaiye: “kemíbo ikatíq íoro!” téna tiráiyé. ²¹ yeráwáqá Ítumma nopí-káárebí auwiránéta urááe. kéowana ááqibo páátákáá yeqti nopí-kááregómá min-ábápác wínéta opáqá áqa irááe. ²² íbêqa iyápó-annama yuwéta nopí-káárebímô kéowatama táigani-kayukama yimónaraae. Óq-aabayaanaipimma yeráwáqá mi-káyúkámá aónaraamma kímora nopí-káárábímmá iyápó-annama yenamáa máeta kóuraae. ²³ Ítuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákárácq yímikai-marukaqa waaqókáqá Táíbíriati mibáké káqo-nopi-kaarema irááe. ²⁴ maa-táigáni-káyúkámá Ítugaraq wení iyápó-annagaraq aónaamma íma máawata miráitata yeráwáqá Káperanabaqa nopí-káárebí maréta Ítumma abáá ineta urááe.

Ítuma tirukóni-aawaqtabama watáa-wataa kétiye.

²⁵ “aanibo yeráwáqô Ítummo káonetama nokómmá meran-ábápác máitata ítama aónaraae: “Aráábáeo, náa-taoraq maamibáqá yénnabiyo?” téta Ítumma ítama aónaraae. ²⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “áraimma kétima-timune. keqtábámô tibáá kéomma kemô anón-awaameq-yataariq únnayataba íma tibáá kéobo ááqibo kemô tímúna-kaaweqa namá tímúqa yáitaq ókaraq kaawéqá tímikáae téqa tibáá kéoe.

kemá keráwáqti aáwaqune.

²⁷ keráwáqá wáqena kabiránin-aawakoni mayaímá íma máyáaro. máqte-kabirani-qtataakoma íma mamá túbáqá máraaro! keráwáqá aáwakoma watúq-watuq umá wánin-aawakoma kékikaiyo. kemá Waayúkagon-Araaqa ketôpaq ketibomá Áánûqtu wenáwíqá ikámakaipoana mirán-ááwáqá watúq-watuq umá wánin-aawaqa timénúne.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁸ Ítumo kaawéqtábámô timá waayúkama íma ítama arútareta yeráwáqá Ítumma ítama aónaraae: “náaraq umátaawaq Áánûqtuni mayaímá wení amuq-yatááqá kanaaráq mayanúnataabiyo?” mi-káyúkámá mirá téta Ítumma ítama aónaraae. ²⁹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “maami-máyáímá Áánûqtuni mayaíyé. keráwáqtábá timákáitana kúminakaq tirummá áméró.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁰ waayúkama timá ámikkaae: “nóin-anon-awaameqa inataawáq ketáámá emmá tiruqtáá aménúnataabiyo? ení mayaímá nóinabiyo? ³¹ ketáái títaubikoma kokoq-márúkákq karaaqtatááqá íma wáikaq Áánûqtuni aúbabimma miráuma maannáe. ‘aáwaga wíyôpake wemá yimíq-yimíq uráiyé.’” Áánûqtuni aúbabi mirá téna kétéye. ³² miráitana Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “árainma kétima-timune. maamin-ááwáqá wíyôpake Móteti wemá íyímikaiye. ááqibo Áánûqtunopake árai-kaaweqa ketibó íbêqa keráwáqá kétimiye. ³³ aáwaga Áánûqtunopake yuwéna maa-márábí kuména maa-márábí-káyúkámá aaramá waamá wemá yeráwáqtí yirun-íyápógóní kaawéqá kéyimiye.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁴ waayúkama inaa-inaa tirááe: “anóko, maamirá-kaáwéqá aati-aati étaa keqtáámá timikááe.” téta tirááe. ³⁵ Ítuma timá arúta yímikaiye: “kemá kenamááríq matúq-matuq umá mái-aawaqune. náawabi-naawabi ketôpaqo yéna íma áa yániye. náawa-naawabi kemmá arummô timénama íma non-áá akániye. ³⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. kemmá kétimoneqanibo íma keráwáqá kemmá tirummá kétime. ³⁷ máqtemma ketibomá tími-qtataaqa ketôpaqtaa yínoe. náawabi-naawabi ketôpaqa yínaqa wemmá íma watuwánúne. ³⁸ ketúyánákákq tikáinaiq íonaq Áánûqtunopake kukáupo paá wemô timátikáinakoni aúyánákákq kuké-mayaune. ³⁹ timátikái-nakoma wení aúyánámmá miráuma wáiyé. máqte-qtataaqa tímimma móra íyuanunaboqa ááqibo ántai-yupaama máqtemma tími-qtataaqa múte itó-umayikanune. ⁴⁰ ketibon-aúyánákó mirá kéiyé. máqtekomu kemmá ketáanima káoneq tirummô kétimeqa áugen-auwaraimma matúq-matuq umá paá mái-yataaqa íbêqa áaimma átáma kéimma ántai-yupaama yemmá múte itó-umayikanune.” téna Ítuma tiraiye. ⁴¹ Ítuma tiráipoana “kemá Áánûqtunopake árai-kaaweqa máune.” téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tímú-timun-aimma kótéyáté urááe. ⁴² maan-áímmá tíq-tíq umá tirááe: “maaminná Ítuma Yótêbin áanikobiyo? wenaboámá wenanóagaraqa ketáámá ítaraunataabiyo? nóraq itana ‘Áánûqtunopake kukáune’ kétéyo?” mi-káyúkámá téta tirááe. ⁴³ Ítuma yetí yúyánámmá itátuwena timá yímikaiye: “keráwáqá íma náru-narun-aimma tero!” téna tiráiyé. ⁴⁴ óq-aimma Ítuma tiráiyé: “ketibomá timátikái-nakoma wemô móra-nakoma ketôpaq yabiti máena yániye. ááqibo ketibomá móra-nakoma íyabiti máena wemmá ketôpaq íma yiné iné. náawabi ketôpaq yin-náqá ántai-yupaama wemmá múte itó-umakanune. ⁴⁵ Áánûqtuni wannaabí Áánûqtu wení amuné-wáyúkámá agatááe. máqte-kayukama Áánûqtu yirááitiniye. minnáyaba yemá náayubi ketibon áama itétama náayubi yemmô yirááti-qtataaqa ítama arutétama yeráwáqá ketôpaq

kéeye. ⁴⁶ móra-nakoma ketibommá íaonaraane. kímora-naqa Áánûqtunopake kúmîn-nakoma wenamá ketibommá aónaraiye. ⁴⁷⁻⁴⁸ áraimma kétima-timune. náawabi arummá kétimenama aati-aatimá matúq-matuq umá kémaiye. kemá matúq-matuq umá mái-aawaqune. ⁴⁹ keráwáqtí títoubikotaa kaqmaápaqa yímikain-aawakon áwîqa máánna Áánûqtunopake kúmitata nátuweta pukurááe. ⁵⁰ náawabi maakáq-ááwáqá Áánûqtunopake kúmin-aawaqa nénama wemá ípuiniye. ⁵¹ kemá kenamáárîq Áánûqtunopake kukáunama aati-aatí paá mái-aawaqune. náawabi maamin-ááwáqá nénama aati-aatí paá matúq-matuq umá mániye. min-ááwáqá timúnnama minná ketúmiye. maa-márábi-káyúkáyábáé téq kukáune. ááqibo ketúma yiménúnaboata yemá aúgen-auwaraimma mayánoe.” téna Ítuma tiráiyé. ⁵² maami-qtátááqtábá anó-monoq-wayukama aamá móté-maté umá tirááe: “náaraq umá wenaúma tímínataaq nanúno?” téta tirááe. ⁵³ ááqibo Ítuma timá yímikaiye: “ítama arútáaro! Waayúkgon-Araakon aúma íma néqa wení naegáráqá íma néqa aúwaraimma keráwáqá paá íma mayáinoe. ⁵⁴ náayu-naayubi ketúma néta ketí naaemá néta íya-kayukama aati-aatimá matúq-matuq umá mánopoata ánatái-yupaa máqtemma ketúma naiyaqa yemmá múte itó-umayikanune. ⁵⁵ ketúma kateko-ááwáqá wáitana ketí naaemá áraimma náí-yátááqá wáiyé. ⁵⁶ náawa-naawabi ketúmo néna ketí naaemó néna ína-waigomma wení aágoma tirunóbáqá mánipoaqa ketaágoma wenarunóbáqá mániye. ⁵⁷ máqten-auwaraimma ketibomá timátíkái-nakoma wenaúyánákáráq kéena miráuma mórai q umá ketiboní paá mái-yataaqa keté wáiyé. miráipoana móra-nakoma ketúma nénama arunóbáqá ketí mái-yataaqa mayániye. ⁵⁸ maamin-ááwáqá Áánûqtunopake kukáiyé. títoubikotaa kaqmaápaqa nátuweta pukurááe. mirán-ááwáqá íma wáiyé. ááqibo náawabi maamirán-ááwáqá nénama matúq-matuq umá mániye.” ⁵⁹ Ítuma Kápéranabaqa monoq-náúpáqá kéyiraatena mirá téna timá yímikaiye.

Ítuma paá matúq-matuq umá mái-wataagoni áaimma matokáiyé.

⁶⁰ ááqibo yaímma wení iyápó-annama maamin-áímmá kéiteta yé tirááe: “maamin-áímmá ummaamá kéyiyé. náawa kanaaráqá itané inábiyo?” téta tirááe. ⁶¹ Ítuma wenaúyánánóbáqá wení iyápó-annamo aamó káráán-aimma ítaraiye. miráitana wé timá yímikaiye: “maamin-áíkkómmá túyánámmá ítama yuwáneraq kéoo?” téna Ítuma timá yímikaiye. óq-aimma Ítuma tiráiyé: ⁶² “ááqibo keráwáqá aónáyanamo Waayúkgon-Araaqa naayóbáqô maéwaimarupaqa uínaqa nôraq íno? ⁶³ Áánûqtuni aágoma mái-yataaqa waayúkama yetôpaq kéyimiye. ááqibo túgotaa íma tiwáqnaa íné íné. maamin-áímmá keráwáqá timá tímikaunama Áánûqtuni mái-yataakaraq wení aágogaraq paá máiyé. ⁶⁴ aanibo keráwáqtí aúkáapimma yaímma-wayukama yirummá íma kétime.” téna Ítuma óq-aimma tiráiyé: ⁶⁵ “miráipoaq timá tímikaune minná ketibomá móra-naqa íma timákainena ínanama wemá ketôpaqa íma yíné íné.” téna Ítuma tiráiyé. naayóbáqá Ítuma aónatukaiye yaímma-wayukama íma yirummá kámeta anaamá íkéwareta kéo-kayukama ááqibo wemá webómó agayakánín-naqa wemmá aónaraiye. ⁶⁶ maamin-áímmá ánatagitata taibaq Ítuni iyápó-annabike ayuwéta yauwéqma kóuraae. ááqibo kó éta íma wetêma ókaraqa uréire urááe. ⁶⁷ miráitana Ítuma min-ánnámá tiyááka naikamá kaayaq-wáyúkámá áqnáabaq yááyarena timá yímikaiye: “keráwákáráqá tiyuwéra kégo?” téna Ítuma tiráiyé. ⁶⁸ Tááímoni Pítáa maará téna timá ámikaiye:

“uyátáraana-nako, náawanoparaq ónúntaabiyo? aati-aatimá paá matúq-matuq umá mái-aimma ení áama matokááne. ⁶⁹ ááqibo ketáámá tirummá ámikaunatae. enamáa emá Áánûqtuni katekomá aokaq-náqá máanataa ketáá kéitaunatae.” téna Pítaa tiráíye. ⁷⁰ Ítuma ye táaraqa yawwéqma timá yímikena tiráíye: “nónraq inábiyo? kemá kenamááriq keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketúyánákó kétéikaipoaq matáunama móra-naqa Tááqtaan-aagogaraq máíye.” téna tiráin-naqa ⁷¹ wemá Yúqtaati aboámá Tááímoni Itikáárioti wemá wenamá tiyáákagaraqa kaayaq-iyápo-ánnábikémá wemá anaáekaq namuro-wáyúkábí Ítumma awíqmena wíniye.

7

Ítuni ábâqawaama wenâraqa ikéitaae.

¹ anaáekaq Ítuma Káárirí aúkáapi márûtaba-marutaba uréire uwáena uráíye. Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítumma ikamínéta owana Yúriabaq íuraiye. ² ááqibo Ítiráaeo-wayukati ayú maqnáno-kanaama áwîqa pórábónakaa-naupaq ayú maqnaráae mi-kánáámá waaqókáriq itanabóana ³ wení ábâqawaama timá ámikaae: “ení iyápo-annama mibáq emó mayána-mayaima aónanobo maa-máruqá yuwé Yúriabaqa waa. ⁴ móra-nakoma wé máqte-kayukama wemó náawabiyo téta wemmá aónaineta íyanama wé íma aúpáqá mirá íiniye. ááqibo maami-qtátááriqó ínema máqte-kayukati yúraqaq itó-ure mirá kéinata emmá aónaaro.” téta timá ámikaae. ⁵ áraíne. wenábâqawaayugaraqa íma yirummá améta anaáemma íwakaae. ⁶ Ítuma timá yímikaiye: “ketí kanaamá íma páaq uráíye. ááqibo máqte-kanaama minná keráwáqti kanaamíye. ⁷ maa-marábí-káyúkámá keráwáqá íma webó kágatikaae. ááqibo kemá yeqtí táigoníq on-ááímmá timá abarokáq kéunataboata kemmá webó kágatikaae. ⁸ keráwáqá kenamááriq ayú maqnáibáq ko aónaaro. ketí kanaamá íma páaq uráipoaq kemá ígo-aonanune.” ⁹ maamin-áímmá ánatagitana Kááriríbaq wemá máqe-uráíye.

Ítuma ayú maqnaamá ko aónaraiye.

¹⁰ ááqibo áqnáabaqa ábâqawaayuma ayú maqnáibáq kówana wemá anaáekaq aúpáq utáíye. miráipoana waayúkama wemmá íaonanoe. ¹¹ máqtemma Ítiráaeo-wayukama ayú maqnaapí weqtábá abáa urááe: “náakaraq min-náqá máíyo?” téta ítama aónarae. ¹² waayúka-aukaapimma yaímma-wayukama wé kanaa-náre kétéwata yaímma-wayukama wé kaaqaari-náre kétéwata miráuma nóbíq-naabiq-aimma tirááe. ¹³ ááqibo waayúkama anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatetaboata móra-nakoma íma abarokáq umá aá tiráíye.

¹⁴ ayú maqnaa-kánáámá ánatanena aúkáa-makaariqa itana Ítuma anó-monoq-naupaqa uténa aarawaamá kéyiraatena kétima-yimiye. ¹⁵ Ítiráaeo-wayukama yúyánámmá ítama netuqnaatúq kéeta tirááe: “náaraq umáwaq maamin-nákómá aúbabimma aónarenaawaq aúbama kéyorautiyo? wemá naayóbáqá íma tugarú tiráíye.” téta tirááe. ¹⁶ miráitana Ítuma yawwéqma timá yímikaiye: “kemó kétéiraatunnama íma ketópake íkeiye, paá timátíkái-nakonopake kéíye. ¹⁷ náawabi timátíkái-nakoni aúyánámmá ítainana wemá kemó arátúnnayataba ítama aruténama Áánûqtunopakena kukáiyô ketáaq maqmawa kêtuno téna ítama arutániye. ¹⁸ náawabi wenáuyánápikén-áímmó ténama aanábógó wenáwîqa múte yawwínéna tîniye. ááqibo náawabi timátíkái-nakon áamo ténama wení

watáama árain-aine. aanibo watáama kaaqaari-áímmá arunóbáqá íma wáíye. ¹⁹ naayóbáq Móteti aammá aúmakin-aimma íyaq tímikainabiyo? ááqibo móra-nakoma keráwápíkémá íma maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá uráíye. nōraq itaráq kemmá tikaminera tibáá kéoo?” téna Ítuma tiráíye. ²⁰ aarawaamá yawwéqma tirááe: “epímmá kuti-áágómá wáíye. náayuq emmá ikamínéta kéowaawaq aibôqnaaboq-aikon-aimma kéteno?” téta tirááe. ²¹ Ítuma yawwéqma tiráíye: “Tabaati-yúpááráqá kemá móra anón-awaameqa únayaba keráwáqá káoneq iyánáaqa kéoo. ²² maamináyaba Mótetima áumo karai-ááímmá tímikaine. áraine. min-ááímmá íma Mótetikaqa pááq uráíye. wé tináábútáá títaubikokaqa pááq uráíye. miráimanibo keráwáqá Tabaati-yúpááráqá pááqyan-iyapogon aúma karéwaone. ²³⁻²⁴ keráwáqá Mótetini aammá aúkain-aimma íraqóniq umá waqmá itánúnatae kéteo. keráwáqá Tabaati-yúpááráqáq yáipótí yúmo karéwaomano. aónaaro! Tabaati-yúpááráqá kemá móra-naqa mútúq atúbamakarane. ááqibo nōraq itaráq keráwáqá tíyamma kéumatikaa? keráwáqá íma túrakakemma aónama yainááro. máqte-qtataakon-aimma arútárainayataqtaba ítama yainááro.” téna Ítuma tiráíye.

yé tirááe: “maan-náqá Kárlqtohabiyo?”

²⁵ ááqibo yaímma Yérútáárebake-noinin-aukaqa tirááe: “wé maamin-náráq ikamínéta kéoo? ²⁶ ááqibo aónaaro! wemá abarokáq aamá kétiye. ááqibo yé íma móra-aimma kétimakaae. áraine. máqtemma anó-kayukama yé ítaraae wé Metáiyabiyo? ²⁷ miráimanibo ketáá wemó yi-márúqá aónaraunatae. ááqibo Metáiyamo inaqtama móra-nakoma íma wemó kúmi-maruqa íaonaraiye.” téta tirááe. ²⁸ Ítuma monoq-náúpáqá máena waayúkama kéyiraatena tímá yímikaiye. wemá ááyataa umá tiráíye: “keráwáqá kemmá kétimoneraq kemó yúnna-maruqa aónaraune kéteo? miráimanibo kemá kenamááriqa ketúyánákáqá íkukaune. áraine. tímátíkái-nakon auyánáipíké tímátíkáitaqa kukáune. wenáaimma áraine. miráimanibo keráwáqá wemmá íaonaraae. ²⁹ ké kemá wemmá aónaraune. kemá weté máqe-uraune. ááqibo weté máunana wé tímátíkáitaqa kukáune.” téna tiráíye. ³⁰ miráitata yé wemmá ánná amínéta urááe. miráimanibo wení kanaamá íma pááq uráíye. miráitana móra-nakoma íma aneqá ayáámma ánekukaiye. ímiye. ³¹ taígani-kayukama aúkáapikemma yaímma-wayukama yirummá améta tirááe: “Metáíya yénama óq-anon-awaameqa mú mikáq anón-awaameqa ínyó?” téta tirááe.

yaímma i-wáyúkámá tímáyíkááwata Ítuma ánnáma ínéta urááe.

³² Ítuqtabama waayúkama netuqnaatúq-aimma káráán-aimma Pérati-wayukama ítátuweta uyátárai-monoq-wayukagaraqa Pérati-wayukaqaraqa i-wáyúkámá tímáyíkááwata Ítumma ánná amínéta urááe. ³³ Ítuma tiráíye: “kemá keráwáté pááqya-kanaama mánunaboaq kemá tímátíkái-nakonopaqa kónune. ³⁴ ááqibo keráwáqá kemmá tibáá kéomanibo keráwáqá kemmá íkétimonaae. keráwáqá kenamááriq kemá máuna-marupaqa íma kanaaráq uínoe.” téna Ítuma tiráíye. ³⁵ miráitata yé Ítiráaeo-wayukama ye-íyáá aayo-aayo kéteta tirááe: “wé náakaraq kóinaqtaa íaonanunatabiyo? wemá Kariki-marupaq íyaq uráíyo? káqomma Ítiráaeo-wayukama mibáq máapoana kémaena mibáq Kariki-wayukama tímá yiráátiniyo? ³⁶ wé kétiye. ‘keráwáqá kemmá kétibaae. miráimanibo keráwáqá íkétimonaae’ ááqibo ‘keráwáqá kemó máuna-marukaqa íma kanaaráq uínoe.’ téna kétiye. maamin-áikón áaimma nóinabiyo?” téta tirááe.

akoqnáá umá mái-nomma

³⁷ ánatainna-taoqa mú mikák anó-taoqa ayú maqnaapí Ítuma itó éna waéqma itai-áímmá ááyataa umá anón-aimma tiráiyē: “móra náawa-naawabi non-áámô akaína-naqa ayuwáyanawaq ketôpaq yíno kéyenawaq wemá naíno. ³⁸ Áánûqtuni áa agamatán-áúbábí kētiye. ‘arunóbáké matúq-matuq umá mái-noko metiráá yubátuwena kumíniye’ mirá kētiye.” téna tiráiyē. ³⁹ maamin-áímma Ítuma Áánûqtun-aagotaba kētiye. máqtemma náayubi wenáaraqo itétama Áánûqtuni aáma mayánoe. Ítuma pukáipike íma itó-urairoana mi táoqa Áánûqtuni aáma íma yímikaiye.

⁴⁰ yaímma-wayukama min-áímmá kēiteta mamá tirááe: “wé maamin-náqá áraimma Áánûqtuni amuné-náqiyē.” téta tirááe. ⁴¹ yaímma-yu tirááe: “wemá áraimma Metáiyae” kētewata áaqibo yaímma-yuma “ímiye” kētewata “Metáiyaraatati wé miráuma Káárirri-marupake íyine iné.” téta ⁴² “íyaq Áánûqtuni áa agamatán-áúbábí Metáiyaqtaba tiráinabiyo? móra-aaniko Tébitin-annabike Béquaremubaqa Tébitini pááqya-marupake kéiyē.” téta tirááe. ⁴³ áaqibo miráitata Ítuqtabae téta máqtemma aarukáqá mamá yáikaq urááe. ⁴⁴ yaímma-wayukama aneq yáqtoraineta kētamanibo áaqibo móra-nakoma íma wenaneqá ko yáqtokaiye.

⁴⁵ miráitana anó-monoq-naupake i-wáyúkámá yauwéqma yewata uyátárai-monoq-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq min-i-wáyúkámá ítama yimónaraae: “nôraq itaráq keráwáqá wemmá íawiqme irááo?” téta ítama yimónaraae. ⁴⁶ i-wáyúká yauwéqma tirááe: “móra-nakoma maan-nákó tiníq umá íketimiye.” téta tirááe. ⁴⁷ Péрати-wayukama yetábámá mirá téta timá yímikaae: “wemá keráwákáráq tímioq-naayoq kéiyō? ⁴⁸ keráwáqá aónaraawaqtaawaq móra ketáábiké uyátárai-monoq-wayukabi Péрати-wayukabikemma yirummá ámikaa íyabiyo? ⁴⁹ ímiye! paá maami-káyúkámá aá íma ítaraa-kayukama Áánûqtuni áa Móteti agatáimma íma kēitaae. Áánûqtu yawááq-umayikaniye.” téta timá yímikaae. ⁵⁰ áaqibo yeráwápiké móra-nakon-awiqa Níkótímati wemá naayóbáq Ítunopaq ko aónaraiye wemá timá yímikaiye: ⁵¹ “ketáái Ítiráaeo-wayukati aammá aúkain-aikoma móra-nakomma íma ketáá yawááq-umakaraanataa wemó naayóbáqô nôrabi uráina-yataaqtaba tínataa itánatae.” téna Níkótímati tiráiyē. ⁵² yeráwáqá yauwéqma tirááe: “egáráq Káárirribakenabono? emá Áánûqtuni aúba-wannaabin-aimma yorautiq-yorautiq umá aónaao! mipí móra Áánûqtuni amuné-náqá íma Káárirri-marupake íma pááq íniye.” téta tirááe.

8*aarukáqá mamá kēyatiye.*

¹ máqte-kayukama yeqtí naaópataa wéyáwé umágoana Ítuma Óribēti-anuraq utáiyē. ² aabáyanapimma nokáápaq anó-monoq-nama kuru aúkánobaq wáipaq móragaraq yauwéqma kéuwitata máqtemma wenôpaqa iráawana maraq máena aarawaamá kēyiraatena timá yímikaiye. ³ móra-inikoma máqtemma aá itai-wáyúkágáráq Péрати-wayukagaraq min-ínímmá awíqmeta irááe. min-íníkmá aarukáqá mamá kēyainaitaboata yetúbáq aúkáapi mú itó-umakaraae. ⁴ yé Ítuma timá ámiketa tirááe: “tirááti-nakotao, maan-íníkmá kiyaaamoríqa kéena aarukáqá mamá kēyainabo wemmá aónaaro! ⁵ aammá aúmakain-aipimma Móteti mirá téna timá tímikaitae. mirámô íyan-ininaukaqa óqtatanapo

ikámóro téna timá tímikaitae. emá é nóina kéteno?" téta tirááe. ⁶ yé mirá téta wemmá makáqma aónaraae. yeráwáqá móra-aimma abáá-uma aá timákanetaboata mirá-tiraae. miráitana Ítuma aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnapo marabí aúbama agatáiyé. ⁷ yemá ókaraq-okaraq umá itaa-itaa urááe. aanibo wé itó-urena timá yímikaiye: “waayúka-aukaapikemmo móra-nakoma kúmiq-yataaqá kebó-yátááqá otaammá kuí-qtataaqá íma wárainanama áqnáabaqa móra-oqtatama min-íníkmá aneqá iyaabóma ikámíno.” téna tiráiyé. ⁸ ááqibo keqnáámmá aítaubitaukaq máqe-urena ayáánaubiqnapo mararáqá aúbama agatáiyé. ⁹ yé miráuma ítátuweta máqtemma máápaqtaa móra-mora yáubaguraae. máqtemma anó-kayukama áqnáabaqa kówata yinaaémma tébakaq-wayukama yáubaguraae. ááqibo Ítuma wenamáa ayuwéta kóuraae. kówana wenamáa min-íníkgáráq máqe-uráiyé. wemá Ítun aúbáq itó-uma máitana ¹⁰ Ítuma itó-urena min-íníkmá timá ámikaiye: “maan-íníkmá, yé náakaraq mááo? móra-nakoma enópaqa íyaq óqtatamma iyaabótukaiyo?” téna tiráiyé. ¹¹ min-íníkmá tiráiyé: “anó-nako, móra íma máiyé.” téna tiráiyé. ááqibo Ítuma timá ámikaiye: “kegáráqá íma yawááq kéumakaune. emá kóaa. kóoure anaaékaq íma móragaraq kebó-yátááqá uwo!” Ítuma maamin-íníkmá timá ámikaiye.

Ítuma maa-marábín-óné.

¹² anaaékaqa Ítuma keqnáámmá tiráiyé: “kemá maa-marábín-ómmúne. náawabi ketinaaemo warénama wemá matúq-matuq umá máí-omma kémayena kumayuqnóbáq aati-aatimá íma uréire íniye.” téna tiráiyé. ¹³ Pératí-wayukama wemmá timá ámikaae: “emmá enamááríq timá waéqme uréire kéone. emó téna-yataaqá íma árainiye.” téta tirááe. ¹⁴ Ítuma yawwéqma tiráiyé: “kemá kenamááríq ketáayaba tennamá áraíne. káqo-nakomo máena ketáayaba tinnama árain-aimma tíniye. kemá náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama kéitaune. miráipoana ketáama árain-aimma wáiyé. ááqibo náakakenabi iréq náakarabi kemá ónúnama keráwáqá íkéitaae. ¹⁵ keráwáqá maa-marábí-káyúkámá paá maa-marábín-ááíqtábámá ítama keyainaabo kemá móraiq umá móra-nakoma íma yawááq kéumakaune. ¹⁶ kemá íma kenamáa máune. timátíkái-nakoma minná ketibomá ketimakaq máiyé. miráipoana kemó móra-yataaqá keyainaunama árain-aimma keyainaune. ¹⁷ Ítiráaeo-wayukati aammá aúkain-aipimma kétiye. kaayaq-nákórátámó móra-aimmo tíyamma minná yenákámó nóinabi tíyamma árain-aine. mirá téna kétiye. ¹⁸ kemá kenamááríq ketábá kétunama ketibomá timátíkái-nakoma ketábágáráq kétiye.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁹ yeráwáqá ítama aónaraae: “enabomá náakarabiyo?” téta ítama aónaraae. Ítuma yawwéqma tiráiyé: “minnámo kemmó kétimonaama minná ketiboé. ááqibo kemmó kétimoneqa minná ketibo aónainoe.” téna tiráiyé. ²⁰ Ítuma maamin-áímmá anó-monoq-naupaqá keyiraatena waaqókáq Áánùqtuma yimuqá marakéta áme-moneqa wáinaukapaqa timá yímikaiye. weni kanaamá íma iráipoata móra-nakoma íma ánná ámikaiye.

keráwáqá kemó kóúnabaqa íma kanaaráq uínoe.

²¹ miráitana keqnáámmá Ítuma timá yímikaiye: “kemá kégonaboqa keráwáqá kemmá tibáa inomanibo keráwáqá keráwáqti kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápkáráq uínoe. kemá kónabaqa keráwáqá kenamááríq íma kanaaráq uínoe.” téna Ítuma tiráiyé. ²² miráitata máqtemma Ítiráaeo-wayukama tirááe: “minná wenamááríqa íyaq ikámma puínéna kéiyó? nóraq inábiyo wé tiráiyé

'kemó kouína-marupaqa keráwáqá íma kanaaráq uínoe?' téta tirááe. ²³ ááqibo Ítuma óq-aimma timá yímikaiye: "keráwáqá napakémibo kemá yanaapákémúne. keráwáqá minná maa-marábí-káyúkámóbo kemá maa-marábíké-náqá íma máune. ²⁴ miráitaq keráwáqá timá tímíqma ánatarauone. keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápikáráq puínoe. keráwáqá tirummô tímíyaqa náawabi MÁUNE. kegáráq Áánúqtute mórabi máune. áraimma keráwáqá keráwáqtí kúmiq-yataapikaraq kebó-yátáápikáráq puínoe." téna Ítuma tiráíye. ²⁵ yé timá ámikaae: "ááqibo é náawabono?" téwana Ítuma timá yímikaiye: "minná áqnáabaqa kemá nóine téraabi timá tímikaune. ²⁶ netuqyaan-áímmá keráwáqtábá kenamááríq timá keráwáqá yawááq-umatikanaa únnae. ááqibo óq-aimma tenúne. máqten-aimma kemá marabí-káyúkámá kétima-yimunama mútúqa tímátíkái-nakoma wenôpake ítáunama wemá aati-aatimá áraimma kétéye." téna Ítuma tiráíye. ²⁷ aboáqtábá kétitata yemá ítaraae. ²⁸ miráitana Ítuma timá yímikaiye: "anaaékaqa kemá Waayúkgon-Araakokaqo kaapaq-yátáqá múte yauyéqa mikáqá kemmá náawabi MÁUNE tímónanoe. máqte-qtataariqo kéunama kenamáa kenamááríq ikeune. ímiye. kemá maami árain-aimmo túnnaa ketibomá kétéraatena timá tímín-aimma kéténe. ²⁹ maaminámo tímátíkái-nakoma wemá keté máíye. máqte-qtataariq únnyaba wemá amuqá kématikaipoana wemá kemmá ítyuwaitaq kenamáa íureire kéune." téna Ítuma tiráíye. ³⁰ wemá aamô kétitama taíbaq-wayukama wemmá yirummá ámikaae.

Ítuyaa Áabaraama

³¹ móragaraq Ítuma Ítiráaeo-wayuka wemmô yirummá ámê-kayukayaba tiráíye: "keráwáqô ketáabimmo máeqa áraimma keráwáqá keti iyápó-annama mááe. ³² keráwáqô ketáabimmo máeqa keráwáqá máqten-arai-qtataaqa aónéqa árain-aimma ítaraunama keráwáqá ánnábike ayútíkaiyaqa kóinoe." téna Ítuma timá yímikaiye. ³³ mirá téta yemá timá ámikaae: "ketáámá Áabaraan-annabike-kayukataa máunatae. óq-wayukama keqtáámá íyaqtoewaone. 'keráwáqá ánnábike ayútíkaiyaqa kóinoe' nóraq itaawáq kéteno?" téta tirááe. ³⁴ Ítuma yawuégma tiráíye: "árain-aimma kétima-timune. kúmiq-yataariq i-nákómá otaammá kuína-nakokaraqa minná otaammá kuína-yataakoma wemmá yáqtoqma ánná kámiye. ³⁵ yáqtorai-nakoma ábâqawaan aúkâapimma íma máíye. ááqibo paá ánikoma ábâqawaan aúkâapimma wemá aati-aatimá máíye. ³⁶ otaammá kuína-yataakoma keráwáqô yáqtorainaqa kemá ánikoma aati-aatimá ketiboté kémaunaboq kemô yabítuwanaqa kóinoe. miráipoana áraine móra-nakogaraq móra-yataakaraq keráwáqá íma kanaaráq yáqtoraniye. ³⁷ kemá ítaraune. Áabaraan-annama mááe. ááqibo kemô tímátimuna-yataaqa íma kémaiyeq kemmá tíkamino-kanaayaba abáá kéoe. ³⁸ ketibonôpaq wái-qtataaqtaba aónareqa kétima-timune. nóinainabi ketibonôpakemo ítáama miráino." téna Ítuma tiráíye. ³⁹ Ítiráaeo-wayukama miráuma tirááe: "ketibotáá Áabaraama máíye." téta tirááe. Ítuma yawuégma tiráíye: "Áabaraan-annama máeq oweqa wemô mayaímá máyáinikaa umá mayainé oné. ⁴⁰ kemá árain-aimma Áánúqtunopake ítama timá tímikaunaboqa keráwáqá kemmá tíkamineqa tibáá kéoe. Áabaraama mirá íuraiye. ⁴¹ keráwáqá Tááqtaama keqtiboní mayaímá kémayaabo!" téna Ítuma kétitata waayúkama agaren áaimma tirááe: "aguyáán-iyapora íma máunatae. Áánúqtu wenamáa ketibotáá máíye." téta mi-káyúkámá tirááe. ⁴² Ítuma timá yímikaiye: "Áánúqtuqtaba

ketiboé téq oweqa kemmá túyánámmá timíné oné. kemá Áánûqtunopake iréqa íbèqa maami máunaboqa kemmá túyánámmá timíné oné. kemá íma ketúyánápíkémhá kukáupo Áánûqtu timátíkáitaq kukáune. ⁴³ nõraq itaráq ketáama íma ítama kárutao? ketáama íkétikaipoqa keráwáqá íma kanaaráq ítama kárutaae. ⁴⁴ keqtibomá Tááqtaama máitaq ákái-qtataariq kéoe. Tááqtaama naayóbáqá áqnáabaqa káqo-nakomma ikákaiye. aboámá máíye. wepímmá árain-aaimma íma wáitanaboana wemá aati-aatimá árain-aaikon-anaaema íkéwaraiye. wemô kaaqaari-áímmô kétena wenáabike mirá téwaine. maami-kááqáárí-nákómá kaaqaarimô kétenama kaaqaari-áikón aboámá máíye. ⁴⁵ ááqibo kemá árainmma kétima-timunaqanibo kemmá íma keráwáqá tirumhá kétime. ⁴⁶ kanaaráq móra-waigoma keqtábá kúmiq-yataariq kéone tíníyô? kemô árainmmo kétima-timunaqa nõraq itaráq ketáama íkéitao? ⁴⁷ náawabi Áánûqtuni iyápóma máenama wemá Áánûqtuni áama kéitaiye. keráwáqá íma Áánûqtuni iyápó máepoqa íma wenáaraqa kéitaae.” téna Ítuma tiráíye. ⁴⁸ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama yauwéqma tirááe: “emá Táméria-napoa kuti-áágón áaraan-aimma kéteno? ketáámá árain-aimma kétunataabiyo?” téta anó-monoq-wayukama tirááe. ⁴⁹ Ítuma yauwéqma tiráíye: “kuti-áágómá tirunóbáqá íma máíye. ááqibo ketibon áwíqá múte kéyayune. áánibo keráwáqá ketíwíqá múte yauwínóqtaba kammáa kámagoe. ⁵⁰⁻⁵¹ kemá ketíwíqá íma múte yauyónáá kéune. ááqibo móra-nakoma ketíwíqá múte yauwínéna kéena wemá mamá kéyainikaiye. árainmma keráwáqá kétima-timune. móra-nakomo ketáama warénama wemá aati-aatimá ípuiniye.” téna Ítuma tiráíye. ⁵² anó-monoq-wayukama miráuma tirááe: “árain-uramma íbèqa itáunatae. epímmá kuti-ááqómá arunóbáqá wáíye. Áabaraama pukuráitata Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq pukurááe. ááqibo emá kéténe ‘móra-nakoma ketáamo warénama ípuiniye.’ ⁵³⁻⁵⁴ nõraq inábiyo? ketibotáá Áabaraamma pukitaa mú mikákáán-ánómmá emá máano? Áabaraama pukuráíye. Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq máqtemma pukurááe. emá náawana káureq kéteno?” téta tirááe. Ítuma yauwéqma tiráíye: “kemô ketíwíqo múte yauyéqa minná ketíwíqá paátataaqiye. móra-nakomo ketíwíqo múte yauyénama minná ketibomíye. keráwáqô temmá minná keráwáqti ítóe. ⁵⁵ keráwáqá wemmá íaonaraabo kemá wemmá aónaraune. kemá téqa wemmá íma aónaraune tennamá keráwákáá ónúne. kaaqaari-náqá mánune. owé. kemá wemmá aónareqa wenáama matokéq mirá kéone. ⁵⁶ keqtítaubikoma Áabaraama kemá kukáuna-kanaama aónanipoana Áánûqtu aráátiraipoana ôriq umá amuqá makáíye. káonena amuqá makáíye.” téna Ítuma tiráíye. ⁵⁷ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama timá ámikaae: “emá íma móra-tiyaapaq-tiyaaka-auqa uráápo emá Áabaraamma náaraq umá aónaraano?” téta tirááe. ⁵⁸ Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “naayóbáq Áabaraama íma máikaqa kemá kenókáá náawabi máqe-uraunama MÁUNE.” téna Ítuma timá yímikaiye. ⁵⁹ miráitata yemá óqtatamma múte matéta Ítumma iyaabóma ikamínéta urááe. ááqibo wemá aúpáq péqmarena anó-monoq-naupake yaákarena aa íwáimma yaúbaguraiye.

¹ Ítuma uréire kéena mórana aúgaroq-naqa aónariye. wemá naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáguraye. ²⁻³ máqtemma Ítuni iyápó-annama wemmá ítama aónaraae: “Aráábaeo, náawaq kúmiq-yataariq itanawáq anóama aúgaroq-iyapoma marákárainabiyo? maamin-nákóaq kúmiq-yataariqa urái anóaboawaq kúmiq-yataariqa uráiyô?” téta ítama aónaraae. ááqibo Ítuma maará téna timá yímikaye: “maamin-nákóni kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkaiye. wenanóboyuti kúmiq-yataakoma íma wemmá mamá aúgaroq-naqa aúkaiyo mi-wágón áaimma miráuma íma wáiyé. ímiye. maami-qtátáaqá Áánûqtuni maiyáigómá abarokáká maan-nákókáká páaq íniye. ⁴ íbêqa aabaúmá wáinagaraq timátikái-nakoni mayaímá máyáanatao. miráipoana aaqô enáinanama móra-nakoma mayaímá íyaonena kanaaráq ímayaniye. ⁵ kemá maa-márábinômó máunama kemá maa-márábin-ómmúne.” mirá téna Ítuma timátuwena ⁶ Ítuma mararáq wirááti wiqmakéna maramá abákátana wirááti-maragaraq mamá yogarí-karaariq umátuwena Ítuma yomá tarôq uráiyé. tarôq umátuwena Ítuma mi-tónápó min-nákóni aúnáakaq pérakatuwena ⁷ miráitana Ítuma wemmá timá ámikaye: “emá Táéróa-nokaayupi nommá koberaao.” téna tiráiyé. maamin-áwiqá waéqma yaráae “timákáawana kóuraye”. miráitana wemá uréna nommá kobékaye. nommá pétuwena mikáké aúramma karáqma aónamaena yauwéqma iráiyé.

⁸ ááqibo máqtemma weni márûpaq-wayukagaraqa wemmá káonaa-kayukagaraq naayóbáqá wemá aáwaqtaba aarawaamá ítama yimónéwaine téta yé tiráae: “nôraq inábiyo? aqá maamin-nákómá maraqô máena waayúkaraqa áa kéyaitana aáwaqtabama itaa-ittaa éwainabiyo?” tewata ⁹ yaímma-wayukama tiráae: “owé. wemá maamin-náqíye.” téta tiráae. ááqibo yaímma-wayukama tiráae: “ímiye. wemá paá miráuma mórai urái-naqiye.” tewana aanibo aanábógó wé tiráiyé: “minná áraimma kemúne.” téna tiráiyé. ¹⁰ yé timá ámikaae: “nôraq itanawáq aúramma kabárikaayo?” tewana ¹¹ wé yauwéqma timá yímikaye: “min-náqá Ítue téta áwiqá kéyaae. wemá yomá tarôq umátuwena túnáakaq tótaa umátikátuwena wé timá tímikena tiráiyé ‘emá Tááéróa-nokaayupi nommá koberaao’ téna titaqá ááqibo kemá nommá kogéberaunana túrakoma íraqôniq kéitaq kéqokeq-yataaqa íbêqa káonaune.” téna titata ¹² yé timá ámikaae: “min-náqá náakaraq máiyô?” tewana maará téna wemá tiráiyé: “kemá paá íaonaraune.” téna yauwéqma tiráiyé. ¹³ maamin-náqá naayóbáqá aúramma karopáguraimiye yemá Péрати-wayukaraq awíqmeta uráae. ¹⁴ mi-túpáámá Ítuma yomá tarôq umátuwena aúgaroq-naqa mamá aúramma tágayakaraiye mi táoqa Tabaati-yúpááraré. ¹⁵ mikáká Péрати-wayukama ítama aónaraae: “enaúrakoma náaraq umá íraqôniq uráiyô?” tewana wé timá yímikaye: “wemá túnáakaq yomá pétikaitaq nommá kobéqtuwe íbêqa kanaaráq káonaune.” téna timá yímikaye. ¹⁶ miráipoana yaímma Péрати-wayukama tiráae: “Tabaati-yúpáámá íma kawáá kéipoana maamin-nákómá Áánûqtunopake íiraiye.” téta tiráae. káqo-Perati-wayukama tiráae: “wemô kúmiq-araaq-naqa máenamoenama wemá náaraq umáwaq anón-awaameqa kanaaráq iné inábiyo?” téta timátuweta yaíkkaq umá kaayaq-ánnáe uráae. ¹⁷ miráitata min-nákómá keqnáámmá ítama aónaraae: “enaúramma wemá kékabarirakaitaa wetábámá nóineq tinóno?” téta ítama aónaraae. wé tiráiyé: “wemá Áánûqtuni amuné-náqíye.” téna yauwéqma tiráiyé.

¹⁸ ááqibo wemá naayóbáqá aúgaroq-naqa marákáraamanibo íbêqa kanaaráq káonaitata anó-monoq-wayukama minnáyaba yirummá íkámétaboata anóboyuma

yááyareta ítama yimónaraae: ¹⁹“maaminná keqtáaninabiyo? árainaq kenákámá aúgaroq-naqa marákáraayanabiyo? owé. kéteyamanibo náaraq umáwaq íbêqa wemá aúramma kanaarâq káonaiyo?” téta ítama yimónaraae. ²⁰ anóboyuma yauwêqma timá yímikaaye: “ketáanikorataboaka aónarauyama anóama aúgaroqa marákáramiye. ²¹ ááqibo wé náaraq umá aúramma kanaarâq káonaiyo? kerátá íma ítarauye. náawa aúramma mamá kabáírakaraiyo? kerátámá íaonarauye. wemmá ítama aónaaro! wemá anópoana wenamááriq aamá timá-timiniye.” téta tirááye. ²² wenanóboyuma Ítiráaeo anó-monoq-wayukayataba yáaqa kéikatetaboata mirá-tiraaye. anó-monoq-wayukama yeráwáqá wágáábâq timá akoqnáá umákaae: “móra-nakoma Ítuqtaba Metáíyae tinná-naqa monoq-náupáké watuwánúnatae.” ²³ minnáyababoata wenanóboyuma tirááye: “wemá anómibo wekâq ítama aónaaro.” téta tirááye.

²⁴ miráitata kaayaq táoqa keqnáámmá maamin-nákómá naayóbáqá anóama kémarakaitanama aúramma karopáguraimiye wemmá Pérati-wayukama ááyareta yé timá ámikaae: “emá Áánûqtun-awíqa múte yauyuwo! ketáá káonaunatae maamin-náqá Ítuma kúmiq-yataariq i-náqíye.” téta tirááe. ²⁵ minnáyabo min-nákómá yauwêqma tiráíye: “wemá kúmiq-yataariq inárâbi íyabiyo kemá íma ítaraune. kemá móra-yataaqa áraimma kéitaune. kemá naayóbáqá túgaroq-naqa máqe-uraunamibo íbêqa kanaarâq káonaune.” téna wé timá yímikaiye. ²⁶ yé ókaraq-okaraq itaa-ítaa umá ítama aónaraae: “wemá emmá nôraq umákáraiyo? wemá náaraq umá aúramma kabáírakaraiyo?” téta ítama aónaraae. ²⁷ yauwêqma wé timá yímikaiye: “kemá keráwáqá timá tímikaunaqanibo íma kéitaae. nôraq ítarâq keráwáqá keqnáámmá ítanéra kéoo? áqa keráwákárâq kékítaitaraq wení iyápo-annama auránéra kéoo?” téna yauwêqma tiráíye. ²⁸ yé wemmá áa awáágueta tirááe: “emáaq wení iyápo-annama mááne. ááqibo ké ketáá Mótetini iyápo-annataa máunatae. ²⁹ Áánûqtuma Mótetima aamá ámikaiye minnáyaba kéitaunatae. miráimanibo min-náqá náakakena iráíyo? ketáá íaonaraunatae.” téta tirááe. ³⁰ min-nákómá yauwêqma timá yímikaiye: “keráwáqá anó-kayukamanobo wé náakakena kéíyo íaonaraunatae téq kétee. aanibo wemá wenamááriq ketúramma mamá kabáírtikaraiye.” téna tiráíye. ³¹ yé timá ámikaae: “túyánámmá kéitaunatae. Áánûqtuma kúmiq-wayukati yáama íma kéitaibo paá wenaúyánámó ítama kaqtó umá máyáa-kayukama yetáama Áánûqtu kéitaye. ³² maa-márámô tarôq urái-kanaarake íbêq-kanaarakaraq aúramma karoparáin-iyapoma marákáitana móra-nakoma íma kabáírakewaine. móra-nakoma íma kanaarâq mirá-íniye. ³³ maamin-náqá Áánûqtunopake írenama wemá anón-awaameqa kanaarâq íniye.” téna wé tiráíye. ³⁴ yé akoqnáá umá tirááe: “nóinabiyo! emá kúmiq-yataapi paá marákáraa íbêqa ketáá kétiraa-tennatabiyo?” téta yé timátuweta min-náqá yabitimátukaae.

³⁵ Ítuma min-náqá yabitimátúwáan-aimma ítátuwena yaónatuwena tiráíye: “emá Waayúka-Araakomma arummá káme íyabiyo?” téna ítama aónariye. ³⁶ min-nákómá yauwêqma tiráíye: “anóko, wemá náawabiyo? timá tímínaq wemmá tirummá áméno.” téna tiráíye. ³⁷ Ítuma timá ámikaiye: “wemmá aónatukaane. minná íbêqa etê wataá-wataa kéteq máune.” téna Ítuma timá ámikaiye. ³⁸ uyátáraana-nako, kemá emmá tirummá kámune.” timátuwena Ítukaqa araayutáúmmá aténa nunamupí Ítun-awíqa múte kéyauyena timá ámikaiye. ³⁹ miráitana Ítuma tiráíye: “maa-márâbí kemá árain-aiqtaba

kaaqaari-ááíqtábá yainaiyábá kukáune. miráitata íkaonaa-kayukama kanaaráq aónanoe. ááqibo káonaa-kayukama yúgaroq-wayukama auránóe.” téna Ítuma waéqma itai-áímmá tiráíye. ⁴⁰ yaímma Péрати-wayukama wenamakaq máeta timá ámikaae: “kekaráqtáá túramma kégaropaiye. íyaq kéteno?” téta timá ámikaae. ⁴¹ Ítuma yauwéqma tiráíye: “keráwáqô paá túgaroqo máeq oweqa keráwáqá íma kúmiq-yataakaraqa íneq oné. ááqibo íbêqa keráwáqá ‘kanaaráq káonaunatae’ téq kétee. miráipoana keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá wáíye.” téna Ítuma tiráíye.

10

tipi-típigoni kurubí waéqma itai-áímmá

¹ Ítuma mirá tiráíye: “áraitamma kétima-timune. náawabi móra-nakoma tipi-típigoni kurubí oqtabákémá íuyenamo óq-aukapakemmo uyénama maami uyábéráina-naqa moyá-náqá máíye. ² móra-nakoma oqtabákémô uyábéráina-naqa wemá tipi-típi-kawaa-nare. ³ kawáábóana oqtaráq yabí-nakoma oqtamá kéiyakaiye. miráitata tipi-típima yeqtí kawáá-nákón áama kéitaae. wení tipi-típima yíwíq-yiwíqa yátuwena mi-kánóqá máápaq áqnáabaq kóitata anaaé waqmé kégumoe. ⁴ wení tipi-típima yiwíqma márúte yuwéna wemá áqnáabaq kégumitata wenáama kéitetaboata tipi-típi-annama anaaé wakááe. ⁵ káqo-wan anaaé íkewaraae. káqo-wan áama íiteta wenáaq ikátéta peréqé wínoe.” téna Ítuma tiráíye. ⁶ waéqma itai-áímmá Ítuma timá yímimanibo yeráwáqá nóin-aainabiyo téta íma ítama arútaraae.

oqtayábámá Ítuma kétéye.

⁷ ááqibo Ítuma keqnáámmá timá yímikaiye: “áraitamma kétima-timune. kemá tipi-típigoni oqtamúne. ⁸ máqtemma áqnáabaqa ye-káyúkámá yeráwáqá moyámmá mayái-wáyúkáe. ááqibo tipi-típigoma íma yetáama kéitaae. ⁹ kemá oqtamúne. náawabi oqtaráq wéna arummá tiména kurunóbáq uyáberaina wemmá kawáá umákanune. wemá uyábekena yaúbagure umá uréire kéena aáwaqtaba abáá umá mayániye. ¹⁰ moyá-nákómá moyámmá kémayena kéikamena kéqokeq-yataaqa mamá táíq inéna kéíye. kemá yúnnama minná yeráwáqá matúq-matuq umá máí-auwaraimma óqiqma yiménáae téq íraúne.” téna tiráíye.

tipi-típogoni kawáá-náqá máune.

¹¹ óq-aimma Ítuma tiráíye: “kemá íráqô-tipi-típi-kawaa-naqupo ketiyáánaubiqa aóna-mayaaro. íráqô-tipi-típi-kawaa-nakoma wemá tipi-típi-annayabae téna puíniye. ¹² móra-nakoma paá meyáqtábá mayaímá kémayena wemá kawaa-náqá íma máena típi-típima íma yabíqma kárutaiye. áwáábíq-iyamma ínanama wemá iyuwéna péqmare kóinana áwáábíq-iyakoma tipi-típima yúpuqma pípéban éqé kéyuwaiye. ¹³ wemá paá móneqtaba mayaímá kémayena tipi-típi-yatabama íma arummá kúmayikaiye. ¹⁴ kemá tipi-típigoni íráqô-kawaa-naqune. ketí tipi-típi-annama kéyimonanata kemmá kétimonaae. ¹⁵ móraiq umá ketibomá kemmá kétimonaitaq kemá wemmá káonaune. aanibo maami-típi-típi-ánnáyábáé téq ketí aúwaraimma yetópaqa kéyimune. ¹⁶ ketí óq-típi-típima íma maami-tíqnoábákémíbo minnágaraq kemá áqnáabaq kéweq yíwíqme onata ketáama itánoe. miráiyata kímora tipi-típi-annama máiyana kímora-kawaa-nakoma yabíqvikaniye. ¹⁷ ketí aúwaraimma kéyimune. minnágon-aiiqtaba

ketibomá keqtábámá kákaiye. miráinaq anaaékaq ketí aúwaraimma yauwéqma mayánúne. ¹⁸ móra-nakoma ketí aúwaraimma íma kanaaráq matuwániye ímiye. kenamáárlq ketí aúwaraimma kéyimune. kemá ketí akoqnáárake ketí aúwaraimma kanaaráq yukéq ketí akoqnáárake kanaaráq yauwéqma mayánúne. maamin-áímmá ketibonôpake matáune.” téna Ítuma tiráíye. ¹⁹ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama maamin-áíqtábá keqnáámmá yaíkaaq umá kaayaq-ánnáíq urááe. ²⁰ netuqyaa-káyúkámá tirááe: “kuti-áágómá wepímmá máitana wemá aibôqnaabog kéíye. nóraq itaráq wenáama kéítao?” téta tirááe. ²¹ yaímma-wayukama tirááe: “maamin-áímmá íma aíbôq-nakon-aamiye. móra kuti-wákómá aúgaroq-nakoni aúramma mamá íyaq kanaaráq kabárirakaniyo?” téta tirááe.

Ítiráaeo anó-monoq-wayukama Ítumma namuroíq umákáraae.

²² anaaékaq Yérútáárebaqa ayú maqnaí-kánáámá pááq uráíye. mi-kánáámá naayóbáqá monoq-námmá yimuráámuq kémareta monoq-nákóní oqtamá ítaae. mi-kánáámá yaugi-kánáámíye. ²³ Ítuma anó-monoq-naupaqa yítaubikoma Tórómóni-oqtaraqa uréire kéitata ²⁴ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama amakaq yagutéta timá ámikaae: “emá Metáiyamo máema kanaaráq timá abarokáq umá-timinonatae. náaraq umá-taoraq awé ónúntaabiyo?” téta timá ámikaae. ²⁵ Ítuma maará téna yauwéqma tiráíye: “kemá timá tímíqma ánatatukaun-aqanibo keráwáqá íma tirummá tímikaae. máqte-mayaima ketibon áwíkaqa kémayaunama ketáaiqtaba kétiraatiye. ²⁶ miráimanibo keráwáqá íma ketí tipi-tipi-annama máepoqa íma tirummá kétime. ²⁷ máqtemma ketí tipi-tipi-annama ketáama kéitaawaqa kemá yemmá kéimonaunata ketinaaéma kéwaraae. ²⁸ kemá matúq-matuq umá paá máí-auwaraimma kéyimune. miráipoata yemá íma auyokinoo. móra-nakoma ketiyáárikema yemmá íma yabítuwaniye. ²⁹ nói-qtataarabi ketibomô tímimma minná mú mikáq anókaapoana móra-nakoma ketibon ayáárikema yemmá kanaaráq íyabítuwaniye. ³⁰ ketiboté kegáráq kerátámá kímoramuye.” téna Ítuma tiráíye. ³¹ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama keqnáámmá óqtatama mamá ikamínétamo kéowanama ³² Ítuma timá yímikaiye: “netuqyaammá íraqô-mayaima ketibonôpake tiráátiraune. keráwáqá nói-mayaiyabawaq óqtatamma iyaabóma tikaminera kéoo?” téna Ítuma tiráíye. ³³ anó-monoq-wayukama yauwéqma timá ámikaae: “ketáámá íma móra íraqô-mayaiyabata óqtatanapo ikamónátaa kéunatae. ímiye. emá Áánûqtuma áyóqa káyaanatae. emá paá-naqanopo ‘kemá Áánûqtumune’ kétenaqtae.” téta tirááe. ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráíye: “tiráune keráwáqá Áánûqturaa-moe’ miráuma agamatámmá keráwáqti aammá aúmatan-aipimma íyaq agatáiyô? ³⁵ wannaabímmá Áánûqtu yemmá timá yímikena mera-káyúkáyábámá Áánûqturaane. téna yeqtábá tiráine. Áánûqtuni watáama agamatá kátáámá aati-aatimá wení akoqnááma íma kanaaráq aúyoraniye. ³⁶ ketibomá móra-aukapaq kétikena maa-márábí timátikaraiye. miráipoana ‘kemá Áánûqtun áanikomune’ túnnaa keráwáqá keqtábámá áyóqa káyaiye kéteo? ³⁷ ketiboní mayaimá ímo kémayaanaqa kanaaráqibo ketáaraqa tirummá ítíméro. ³⁸ ááqibo ketiboní mayaimá kémayaanaqa keráwáqá ketáaraqa íma tirummá kétimeq oweqa kemá mayaimá mayáunaraq káonera mi-máyáíógómá tirummá kámara anaaékaq ítama arutánoe minná ketibomá tirunóbáqá máitaa kemá wenarunóbáqá máune.” téna Ítuma timá yímikaiye. ³⁹ miráitata

móragaraq yáqtoqma ánná aminéta ománibo wemá iyáápike akarupátuwena kóuraiye.

⁴⁰ keqnáámmá Ítuma yauwéqma uréna Yótaa-nomma atátuwe uréna naayóbáqá Yóáane nommá péqyikewaiapaqa mibáq ko máqe-uraiye. ⁴¹ mibáq máitatama wenôpaqa aarawaamá netuqyaa irááe. iréta tirááe: “Yóáane íma móra-awaameq-yataariqa uráimanibo máqten-aiqtaba maami-nákótábá Ítuqtaba timá áraimma tiráíye.” téta tirááe. ⁴² áaqibo mibáqá netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá ámikaae.

11

Arááatarati pukuráíye.

¹ áaqibo móra-naqa karímá matáíye. minákón-áwíqa Arááataratie. wemá Béquanibake Máriaa wenaúko Máátaa yeqti márúpake kukáíye. ² wemá mi Máriaa ákûq-nomma Ítun-aitaukaq pérakarena aqñótáunapo áyúnakaraininikoma ayóbíyoma Arááatarati karímá matáíye. ³ miráitata kaayaq-ánáánómá aamá yuwááyana Ítunopaqa win-áikómá mirá-tiraiye: “uyátáraana-nako emá maannáqtbá akái-naqa karíma kémayaiye.” téna tiráíye. ⁴ Ítuma min-áímmá itátuwena tiráíye: “wení karímá pui-karímá íma wáíye. paá Áánûqtuni tágama-yataaqa mamá páaq ínena kéipoana minná Waayúkagon-Araakon-awiqa múte yauwínoe.” téna Ítuma tiráíye. ⁵ Ítuma Máátaaqtabama wenaúkoqtabama Arááataratiqtabagaraqa Ítuma ôriq umá yeqtábama kákaiye. ⁶ aanibo wemá Arááatarati kari máyáíye-aimma iténa wé kaayaq táoqa ókaraq mibáq máqei-marupaq paá máqe-uraiye.

⁷ anaaékaqa wení iyápó-annama timá yímikaiye: “yauwéqma Yúriabaqa kónatae.” titata ⁸ wení iyápó-annama timá ámikaae: “Aráábaeo, íbêqa Ítiráaeo-wayukama óqtatanapo emmá ikamínéta kéoe. áaqibo emá keqnáá-márúpáráq yauwéqma ónáae téq kéteno?” tewana ⁹ Ítuni-kanaama awaarariq kéitanaboana yauwéqma tiráíye: “íyaq tiyááka umá kaayaq-ábáúmá aaqá kamátágaraiyo? áaqibo waayúkagoma wágáama uréire kéenama maa-marábín-ókómá tágaraitana káonaipoana íma áitauqa yurarániye. ¹⁰ miráimanibo waayúkagoma nokáámmo uréire kéetama ómmá yirunóbáqá íma tágaraitanapoata yítauqa yuraránoe.” téna tiráíye. ¹¹ mirá-timatuwena anaaékaqa Ítuma timá yímikaiye: “ketáái aanábómá Arááatarati waguráíye. áaqibo kemá ko itó-umakanune.” téna tiráíye. ¹² máqtemma iyápó-annama timá ámikaae: “uyátáraana-nako, aanibo wemá aú wagurénama keqnáámmá paá mániye.” téta tirááe. ¹³ Ítuma Arááatarati pukáiqtaba kétitata áaqibo wení iyápó-annama paá waguráitana ketíyaa téta yé tirááe. ¹⁴ miráitana ‘Arááatarati pukuráíye’ téna Ítuma abarokáq umá timá yímikaiye: ¹⁵ “áaqibo kemá keráwáqtbá túyánámmá kéiteqa timuqá kémaraune. kemá mi táoqa íma weté máqe-uraune. miráinaqa keráwáqá mikáqá tirummá timínoe. íbêqa wenôpaqa ónátae.” téna tiráíye. ¹⁶ Tómmáati wenáwíkon áaimma ábárawaoma wemá máqten-noiyapo-annayaba timá yímikaiye: “mewiyataa wegáráq ko púyonataa!” Tómmáati téna tiráíye.

¹⁷ áaqibo Ítuma uráíye. wemá uréna ítaraiye Arááatarati kaayaqté-kaayaqte-yupaama muriánóbáqá (máátiq-máatinobaq) máqe-uraiye. ¹⁸ Yérútáarebaqa waaqókáq Béquanibaqa (3 km) wáíye. miráuma íma ayáqtáákaqa wáíye. paá awarakáqíye. ¹⁹ áaqibo Ítiráaeobakemma netuqyaa-nóinínáúkáq Máátaayaa

Máaríaanopaqa irááe. yetiyóbímo púiqtabama yenákátí yíyaqa mamá íráqòniq ínéta irááe. ²⁰ Máátaama Ítumo in-áímmá ítátuwena aapaq ko aónaraiye. miráitana Máaría paá yaákarena naaúpaqa máqe-uraiye. ²¹ ááqibo Máátaa Ítuma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, maakáqò máanaraka ketiyóbíma ípuinena iné. ²² íbêkaraqa kemá káonaune. aanibo emá nóiqtababi Áánùqtukaqo íténa nama emmá paá amíniye.” téna Máátaa tiráiyé. ²³ Ítuma timá ámikaiye: “enayóbíma paá kanaaráq ító-iniye.” téna tiráiyé. ²⁴ Máátaa timá ámikaiye: “kemá itaraune. ántai-yupaaraqa mi-túpáámá máqtemma aarawaamá keito-iyana wemá ító-iniye.” téna Máátaa tiráiyé. ²⁵ Ítuma timá ámikaiye: “pukáipike ítói-aaimma paá máí-auwaraikaraqa kemúne. náawabi kemmá arummá tiména wemá puínamanibo wemá paá ító-uma mániye. ²⁶ máqte-kayukama paá máetamo kekáq yirummó timíyamma yeráwáqá aati-aatimá ípuinoe. Máátaao, emá minnáyaba aúyánámmá kéitaano?” téna Ítuma tiráiyé. ²⁷ ááqibo Máátaa Ítumma timá ámikaiye: “owé, uyátáraana-nako, kemá ekáqá tirummá ámíqtukaune. emá Metáiyama máane. eqtábá Áánùqtun-aanikoma maa-márábímmá kumíniye téta naayóbáqá amuné-wáyúkámá tiráane.” téna Máátaa timá ámikaiye.

Ítuma ibiqá yakáiyé.

²⁸ Máátaa mirá-timatuwena aúkoma Máaría ko ááyariye. ko ááyama áwábaq uréna yaákarena timú-timun-aipike timá ámikaiye: “yirááti-naqa ya máena emmá kááyaiye.” téna timá ámikaiye. ²⁹ Máaría maamin-áímmó kéitenama páátákáá ító-uma Ítunopaqa uráiyé. ³⁰ Ítuma márúpaqa íma utáibo paá wágáábaqa Máátaa aónaipaqa máqe-uraiye. ³¹ máqtemma Ítiráaeo-wayukama Máriaagaraqa naaúpaqa máeta wenáyaqa mamá íráqòniq émáa-kayukama aónaamma wemá iyánáaq umárena páátákáá máápaq yaúbagitata yemá anaáe waqméta kukááe. wemá pukái-nakoma muriánóbáq móyukaapaq ibiqá márú-yaranenawaq kéiyaa téta waqmé kukááe. ³² Máaría Ítu máipaqa írenama Ítumma káonena aitaupi aipaqa aténa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá maakáqò máanarakaatati ketiyóbíma ípuine iné.” téna tiráiyé. ³³ Ítuma aónaimma min-ínikómá ibiqá kéyaraitana Ítiráaeo-wayukama yimónaimma yegáráq ibiqá kéyaraawana arummá òriq umágítana karagíqá wenarúnóbáqá yuráiyé.

³⁴ Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá náakaraq wemmá ákáraao?” téna titata yé timá ámika: “uyátáraana-nako, iré ya aónaao.” téta tirááe. ³⁵ Ítuma ibiqá yaránéna kéiyé. ³⁶ miráipoata Ítiráaeo-wayukama tirááe: “aónaaro. weqtábá òriq éna kákaitanaboana ibiqá kéyaraiye.” téta tirááe. ³⁷ ááqibo yaímma-wayukama tirááe: “wemá aúgaroq-nakon-auramma kabárirakaraiye. kanaaráq wemá óq-yataariq umákainana Aráátarati ípuiniyo?” téta tirááe. ³⁸ Ítuma keqnáámmá arummá òriq kéitana min-náqá muriánóbáq móyukaapaq iráiyé. muriánòtaqa óqtanapo ayá yumákaawana wáqe-uraiye. ³⁹ Ítuma tiráiyé: “keráwáqá min-óqtámá paábaq matúwáaro.” titana Máátaa puki-nákóni ámánakoma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, wemá pukitana kaayaqté-kaayaqte-yupaama kóuraiye. miráipoana íbêqa táí-akuqa kéiyé.” téna Máátaa tiráiyé. ⁴⁰ ááqibo Ítuma timá ámikaiye: “emá arummá tiména Áánùqtuni tágama-yataaqa aónanone íyaq timá ámikauno?” téna Ítuma tiráiyé. ⁴¹ maamin-óqtámá aukáqtúwáawana Ítuma yanaa múte káonena tiráiyé: “ketiboó, ketáama itáanayaba timuqá kémarakaune. ⁴² áraine. kemá aónaraune. aati-aatié

emá ketáama kéitaane. ááqibo máqtemma aarawaamá maakáqá itó-uraapoata itaigáae téq kétune. yeráwáqá emá timátikaraane téta mikáq emmá yirummá aminoe téq kétune.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ mirá-timatuwenama wemá anón-aíq timá ááyariye: “Aráátaratio! yaúbatuwe kumuwo!” téna Ítuma ááyariye. ⁴⁴ pukái-nakoma yaúbatuwena kukáiyé. wenayáamma mórabi maqmá atáá-umakareta ánná-tabaraabenapo wenaítaukaq atáá-uma mórabi maqmá mórariq umá wenaqnókáqá keqnáámmá óq-tabaraabenapo útúyakaraae. Ítuma timá yímikaiye: “wemmá uwáqtuweraq ayuwáiyana kóino.” téna Ítuma tiráiyé.

anó-monoq-wayukama Ítumma ikamínéta waayaímmá tiráae.

⁴⁵ minnáyaba taíganimma Ítiráaeo-wayukama Máriaamma aónaineta yekáyúkámá Ítuma nórabi i-qtátááqá káoneta yirummá ámikaae. ⁴⁶ yaímma-wayukama uyaatéta Pérti-wayukaraq uréta Ítuma nói-qtataarirabi immá mó-tima-yimikaae. ⁴⁷ aanibo Pérti-wayukagaraq anó-monoq-kawaa-wayukagaraq káánitóre-wayukama ya áikuteta káánitóre áwíqá Táánítarani maará téta tiráae: “ketáámá náaraq ónúnataabiyo? wé maamin-nákómá netuqyaa anón-awaameq-yataariqa kéiyé. ⁴⁸ ááqibo ketáá ayúwáananataa miráuqtenamo únatama máqte-kayukama wekáq yirummá kámiyatama Árómani-wayukama ketáái anó-monoq-namma ketáái waayúkagaraq yama mayáinoe.” téta tiráae. ⁴⁹ yepiké móra-nakon-awíqá Kááyapati wemá maa-káritimáátíráqá mú mikákáá anó-monoq-nakoma máena wé timá yímikaiye: “keráwáqá íma maami-qtátááqá aónaraae! ⁵⁰ maamináyaba keráwáqá íyaq túyánámmá kéitaa? maanná móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnaa ínimma minná kanaaráqiyé. móra-naqa puínatama máqte-kayukama íauyoranoe.” téna tiráiyé. ⁵¹ áraimma wenááq-maqma ítiraiye. ímiye. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa maa-káritimáátíráqá máqe-uraiye. miráinana Ítuma puyéna Ítiráaeo-wayukama yíwáqnaa íniye téna amunémá kégutena tiráiyé. ⁵² ááqibo íma paá ketáái wayúkayataba yíwáqnaa ínena pukáiyé. ímiye. Áánúqtuni-iyapo-annama máqte-naukapaqo máa-kayukama mamá mórabi áikuyikanena puínaiye. ⁵³ aanibo miráitata mí táoqa Ítumma ikamínéta waayaímmá timáeta uréire uráae. ⁵⁴ miráitana Ítuma móragaraqa íma Ítiráaeo-aukaapimma uréire uráiyé. wemá mí-márúqá yuwéna kaqmáápaqa uréire uráiyé. kaqmáápaqa waaqóqáq móra-marukon-awíqá Íparama mibáqá wení iyápó-annate máqe-uraiye.

⁵⁵ íbêqa Ítiráaeo-wayukati kótamaki-kanaama awaaraq kéitataboata áwábake taígani-kayuka maréta Yérútáárebaq múma yirummá maqmá tágaiyaqtaba utáae. ⁵⁶ yeráwáqá Ítuqtaba arútama aónaqteta kéuyoata anó-monoq-namatupaqa máe-kayukama aamá timá wenamí-kenamin uráae: “é náaran-auyananaq kéitaano? kaawéqá naíbáq íyaq yíniyo?” téta wemmá kétaimma wemmá kétaimma uráae. ⁵⁷ missing?

12

Máriaa Ítun-aitaukaq akúq-matawema pérakaraiye.

¹ abapaké móra-kanaama awaaraq kéitana kótamaki-kanaama páaq ínena uráiyé. Ítuma Bétqanibaq uráiyé. mí-márúqáq Aráátaratima pukáipike mamá itó-umakaraiye. ² mikáq yeráwáqá kaawéqá aminéna uráae. Máátaa aáwaqa

kéikamitana Aráátarati yaareráqá Ítugaraq máqe-uraiye. ³ Máriaa anón-oqtanawíqa yaan-ákúq-mátáwémá maténa Ítun-aitaukaqa atímma pérakarena Ítun-aituqa wenaqnotáurake ayúnakaraiye. miráitana átê-kuyukoma mi-náúpqáqá ôriq uráíye. ⁴ wení iyápó-annabike móra-naqa Yúqtaati Itikáarioti wemá Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápimma anaaékaq maránéna wé Yúqtaati tiráíye: ⁵ “nóraq itataawáq maamin-ákúq-mátáwémá íma kéyimetaa meyámmá matáunataabiyo? mipímmá kaumo-tíyááká-tíyááká-óqtámmá (300) wáíye. áaqibo meyámmá matáunarakaatati mi-méyámmá áwáyoq-wayukataa kanaaraq yiménaqtaa únnae.” Yúqtaati téna tiráíye. ⁶ áwáyoq-wayukama yimíyátábá Ítiraiibo paá moyánápóana wemá moyámmá mamá wenamáárlq moyámmá mayáinayaba tiráíye. wemá mónekaq yabíkéna wenamáárlq máyáinapoana wemá tiráíye. ⁷ miráitana Ítuma tiráíye: “wemmá min-ínkómmá ayuwáaro. minná maqtokeña kemmá uqta mátikaino-kanaaraqta kémaqtoraiye. ⁸ áwáyoq-wayukama keráwáqtê aati-aatimá mánobo kemá keráwáqtê aati-aatimá íma mánune.

anó-monoq-wayukama Aráátaratimma ikamínéta waayáímmá tirááe.

⁹ taíbaq Ítiráaeo-wayukama Ítuma Béqtani-marupaqa máin-aimma itátuweta yeráwáqá mibáq urááe. yeráwáqá uráámanibo Ítuqtabae téta íuraabo Aráátaratimma aónainetaae. Ítumo náawanabi pukáipike mamá itó-umakaimma aónaineta urááe. ¹⁰ miráitata anó-monoq-kawaa-wayukama ¹¹ Aráátaratiqtabae téta taíbaq Ítiráaeo-wayukama anó-monoq-wayukama iyuwéta yirummá Ítumma ánikaae.

Ítuma Yérútáárebaq anómma uyátárai-nakoraan umá uráíye.

¹² óq-taoqa netuqyaa aarawaamá kótámaki-kanaaraq ayú maqnáiyama aónaneta ya máeta itaraae. miráuma Ítuma Yérútáárebaq ínéna kéíye-aimma itátuweta ¹³ yeráwáqá kóbekáátágóní amamá akáteta utín-utin umá aapaké awiránéta urááe. wááqa yumáe kéweta tirááe: “atóbatikai-nako, otáánao, yéna-nakoqtabama anómma uyátárai-nakon-awikaq kéyenana Áánûqtu amuqá kémarakaiye. Ítiráaeo-wayukati mú mikáq anómma yabíqyikai-naqa (kíni) Áánûqtu weqtábá amuqá kémarakaiye.” téta tirááe. ¹⁴ Ítuma móra naatêq-ótiráákákóní ámúraaq máena kéíye. Áánûqtun-aama agamatá-kátáágó tiráiniq umá kéíye. mirá kétiye: ¹⁵ “Tááioni-maruko, áaqa ígáino! aónaaro. keráwáqtí mú mikáq anómma yabíyikai-naqa kéíye. naatêq-ótiráákákóní ámúraaq máena kéíye.” Áánûqtuni agamatá-kátáágó téna kétiye. ¹⁶ maamin-áímmá Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma áqnáabaq Ítuni iyápó-annama íma itaraae. aanibo anaaékaqa Ítumma pukáipike Áánûqtuma tágama-yataapi mamá atóbamakaitata mikáq yeráwáqá yúyanákáq maréta tirááe. Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tiráimma yaákaq urááe.

¹⁷ taíbaq Ítute máqeo-kayukama Ítuma Aráátaratimma ááyaitana utátuwena ún-aimma tímá abarokáq kéiteta nôrabi i-náikáráq tirááe. ¹⁸ taíbaq óq-wayukama maami anón-awaameqa in-áímmá itaraapoata yeráwáqá aapaq yaónaineta irááe. ¹⁹ minnáyaba Péraati-wayukama yeíyáá téite urááe: “káonao? ketáataa íma itánoe. aónaaro! máqtemma maa-márábí-káyúkámá wenanaae kéwaraae.” téta Péraati-wayukama tirááe.

yaímma Karíki-wayukama Ítumma aónaneta abáá-uraae.

20 yaïmma Karíki-wayukama maréta Yérútáárebaqa aapinaammá tíyaqtaba ayú maqnaapí utááe. 21 yeráwáqá Píripikaq urááe. wemá Beqtáirapake Káárirí-marupaq iráíye. wemmá yeráwáqá ítama aónanaqtaa: “anóko, ketáámá Ítumma aónaqtaa kéyunataae.” téta tirááe. 22 miráitana Píripí maréna Áánarukaq kéwena timá ámitata keqnáámmá mákanakama marétarata Ítukaq kéwetarata mó-tima-amikaaye. 23 Ítuma yauwéqma tiráíye: “mi-kánáámá íbêqa kéyitata kemá Waayúkagon-Araakoma anómma tágama-yataaqa káme. 24 kemá áraïmma kétima-timune. mórama wíti-yumma marabí íkumena ípuinama kímora pááqyan-ayumma wenamáa wániye. minná wemá puínamanibo taíganimma uta-uta umá ôriq umá arammá iyániye. 25 móra-nakoma wení aúwaraiqtaba ôriq umá akáinanama wemá wení aúwaraikoma páátataakaa íniye. móra-nakoma wení aúwaraiqtaba maa-márábí mái-yataaqtaba íkainanama anaaékaq matúq-matuq umá aati-aatimá mái-auwaraimma maqtorániye. 26 náawa-naawabi kekáqô mayaímô mayanénama ketinaae waráino! kemá máuna-marukaqa ketí mayaímá matikái-náqá mániye. ketí mayaímá matikáina-nakoma ketibomá wenáwíqa múte yauwíniye.” téna tiráíye. Ítuma óq-aimma tiráíye: 27 “íbêqa tíyakoma ummaa kéyaiye. áaqibo nóineq tenúno? ‘ketiboó, ketí ánatagina-kanaama íma yúwénana kumíno tenúno?’ ímiye. minnáyaba paá kukáune. 28 ketiboó, tágama-yataaqa enáwíkaq akoqnáa umá mamá maa-márábí-káyúkámá yiráátinonama enáwíqa anómma uyátá-maqma mimórá mái-waigonamiye.” téna Ítuma mirá-timatuwaitana aagómá wíyôpake kukéna tiráíye: “kemá tágama-yataaqa ketíwíkaq mamá múte yaútaunnama móragaraq múte yauyónúne.” téna maamin-áikómá tiráíye. 29 waayúkama máqeo-kayukama min-áímmá ítátuweta tirááe: “wíyonaa kétéiye.” téta kétéwata yaïmma-wayukama tirááe: “Áánûqtunopakekako kétéiye.” téta mi-káyúká tirááe. 30 Ítuma yauwéqma tiráíye: “aagómá wíyôpake keqtábá ítiraiibo keráwáqtábá itaígáae téna tiráíye. 31 íbêqa máqtemma maa-márábí-káyúkámá Áánûqtu kéyainaiye. maa-mará áaikoni anó-naqa Tááqtaama íbêqa íkámma waqtuwániye. 32 aanibo kemá maa-márábíkémô múte itó éqa máqtemma yiwíqma ketôpaqtaa ónúne.” téna Ítuma tiráíye. 33 wemá min-áímmô tiráimma minná náaraq umá puíníyo minnáyataba yiráá téna tiráíye. 34 áaqibo aarawaamá yauwéqma tirááe: “miráuma aammá aúmakaan-aipitaa ítaraunataa miráuma Metáíya paá matúq-matuq umá mániye. nóraq itaawáq Waayúkagon-Araakokaq múte yauwínoe kéteno? náawawaq Waayúkagon-Araakoma máíyo?” téta ítama aónaraae. 35 mirá téna Ítuma timá yímikaiye: “pááqya-kanaabi ómmá keráwáqtê mániye. keráwáqá ómmá wáinagaraq ókáqá íma máíyanama keráwáqá kumayukómá yawaáq-umatikaniye. móra-nakoma kumayuqnóbáqá uréire ína-nakoma ‘náakaraq kéi náakaraq kéwiyo’ téna wemá kanaarác íkáonaiye. 36 ómmá wáinaq ókómmá tirummá áméro! miráinaq keráwáqá ókón áráaqa mánoe.” téna Ítuma tiráíye. Ítuma min-áímmá timátuwenama yemmá iyuwéna aúpáq kóuraiye.

netuqyaa Ítiráaeo-wayukama Ítumma yirummá íamikaae.

37 Ítuma netuqyaa anón-awaameqa yetúrikaqa imánibo yeráwáqá paá íma Ítumma yirummá ámikaae. 38 netuqyaa-káyúkámá Ítumma yirummá íamikaapoata Áítáíya Áánûqtuni amuné-náqá wenáama áraïne téna kéyiraatiye. Áítáíya naayóbáqá tiráine: “uyátáraana-nako, náawaq ketáái táaraqa ítáraiyo? náawakaraq uyátárai-nakoma wení akoqnáama aráátitanawaq kanaarác

aónaraiyo?” téna Áítáíya tiráíye. ³⁹ maami-qtátáátábábóata yeráwáqá kanaaráq yirummá íma káme miráípoana Áítáíya tiráíne: ⁴⁰ “Áánûqtu yeráwáqti yúramma mamá karopamáyikena yúyánámmá mamá óqtakaa umátukaiye. miráitata yé íma yúramma káoneta yúyánámmá íma kéitaae. yeqti yúrakakema ikáonaapoata yúyánámmá íma ítama káruteta kéopoata íma ketôpaqa waéqma íyaqa yemmá mamá atóbamayikanune.” téna Áítáíya naayóbáqá tiráíne. ⁴¹ Áítáíya uyátáraana-nakoni tágama-yataaqa aónaraiyoana weqtábá wenáaimma tiráíye.

⁴² ááqibo netuqyaa-káyúkámá yaímma Táánítarani-kaanitori-wayukagaraq wemmá yirummá ámikaamanibo Pérati-wayukati yáaqa kéikatetaboata yeráwáqá yirummá áme-kayukama íma abarokáq umá tirááe. abarokáqó tíyatama monoq-náúpáké paábaq waqtuwánoe. ⁴³ yenamááriq yeráwáqtabá yetíwíqa múte yauwígáae kététemanibo Áánûqtuni tágama-yataaqtabama abarokáq umá íketee. ⁴⁴ ááqibo Ítuma yááyama tiráíye: “náawabi arummá kétimenama kenamáa kekáqá íma arummá kétimibo ketibomá timátíkái-nakokaraq arummá kámiye. ⁴⁵ náawabi kemmá kétimonenama wemmá ketibomá timátíkái-naqa káonaiye. ⁴⁶ kemá maa-márábí-ómá kukáune. miráípoana náawabi kekáqá arummá timénama wemá íma kunayupímmá mániye. ⁴⁷ móra-nakoma ketáama kéitena ketáama ikémayainama kemá kenamááriq wemmá íma yawááq-umakanune. aanibo maa-márábí yawááq-umayikanaaq íkukaune. ímiye. kemá aarawaamá yááyabo umáyikanaaq kukáune. ⁴⁸ náawabi kemmá anaaéma umátikenama ketáama ímayenama íbêqa yainai-yátááqá wemmá kéyainaiye. minnámo ánatai-yupaama máqtemma túnna-aikoma wemmá mamá yawááq-umatikanoe. ⁴⁹ kemá ke-túyánápi-kén-áímmá íkétune. ímiye. ketibomá timátíkái-nakoma wenamááriq timá tímín-aimma kêtunaboqa máqten-aimma kétima-timune. ⁵⁰ ááqibo kemá ítaraune. ketiboní wataáama aati-aatimá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mamá paá kéíye. miráitaqa máqten-aimma túnnama minná ketibó timá tímín-aimma kétune.” téna Ítuma tiráíye.

13

Ítuma wení iyápó-annati yítauqa tete uráíye.

¹ kótámaki-kanaama waagókáriq kéitana Ítuma maa-márábíké yuwéna aboánôpaqa uíní-kanaama yimmá ítaraíye. maa-márábí máena wení aanábó-wáyúkáyábá ôriq umá kákaitana yeqtábá yikáíq-yikái q umáe kéuyena wení puíni-kanaaraq uráíye.

² Tááqtaama Yúqtaatin aúyánámmá waéqma Ítuni kutaruríq webó-náqá aúrakaraiye. ááqibo aáwaqa kénaawana ³ Ítuma ítaraíye máqte-qtataaqa Áánûqtuma wenayáapi ámikaitanaboana wemá Áánûqtunopake kukáunaboqa yauweré uyónúne téna aúyánámmá ítaraíye. ⁴ aanibo Ítuma aáwaqa naí-yááréráq máqeikake itó-urena wení ámûraake aqtorai-wáqtómá ayúqma mikáq kéyuwena óíqa ayumí-wánáámá (táúrima) maténa ámûrana uráíye. ⁵ káqomma wemá nommá táápepi átímakena wení iyápó-annati yítauqa tete umáyikarena ayumí-wánáánápó yítauqa ayúnikanena uráíye.

⁶ áqnáabaqa Tááímoni Pítaaq yitana Pítáa tiráíye: “uyátáraana-nako, ketítauraq tete umátikane kéono?” téna Pítáa ítama aónaitana ⁷ Ítuma yauwéqma tiráíye: “íbêqa emá íaonaraanaíq ónáa kéune. ááqibo anaaékaqa emá aónanone.” téna Ítuma tiráíye. ⁸ Pítáa akoqnáá-aimma abarokáq tiráíye: “emá íma ketítauqa tete ínóne.” téna titana Ítuma yauwéqma tiráíye: “ááqibo kemó enaítuqa ímo tete

onaamá emá íma ókaraq ketí iyápó-annama mánone.” téna Ítuma tiráiyē. ⁹ Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, ketíttauqa wenamáa ítete é mútúq tiyáánaa tiqnókáráq tete umátikaao!” téna Pítaa timá ámikaiye. ¹⁰ Ítuma mikáq tiráiyē: “móra-nakoma máqten-aubakaraqo nommá pétukenama íma óqa peránibo paá wenaíttauqa tete íno. mútúq keráwáqtí tógogaraq tirunóbáqá íráqóniq uráibo kímora-nakone.” téna Ítuma timá yímikaiye. ¹¹ móra-naqa waéqma kutaruríq webómá aukái-naqa Ítuma aónatukaipoana tiráiyē: “kímora-nakone.”

¹² Ítuma wení iyápó-annati yíttauqa tete umáyíkátuwena wení ámúraaq aqtorái-wáqtómá mamá aqména yawwéqma yaareráq umáena tiráiyē: “kemó umátíkauna-yataaqtaba ítama kárutao? ¹³ keráwáqá keqtábá yirááti-nare kéte ‘uyátáraana-nako’ kéte kéoma minná áraine. miráipoana minná kemúne. ¹⁴ ááqibo kemá keráwáqtí títtauqa tete umátikaunama kemá yirááti-naqa uyátáraana-nakoma tete kéumatikaune. móraiq umá keráwápíké káqowa-kaqowan-aituqa tete ínóqtaba ketiyáánaubíqa aóna-mayaaro. wenaíttauq-wenaittauqa tete íné oné. ¹⁵ íbèqa keráwáqá umá tiráá túnnaiq kemá nórabi umátikaunayaba mimóráiq umá keráwáqá íné oné. ¹⁶ éqtukena timámeno áraine. móra mayaimá máyái-nakoma aati-aatímá wení mayaimá mayákái-nakomma íma uyátá-maqma anómma kémaiye. móra-nakoma watáama mamé i-nákómá timákáitana yi-nákómá íma uyátá-maqma anómma kémaiye. ¹⁷ keráwáqá ítama arútama miráeq oweqa mikáq timuqá maránoe. ¹⁸ kemá nóinabi íma máqtemma keráwáqtábá ketí iyápó-annama máqtemma ye táaimma káoneq yiwíkaunama taíbaq-wayukabike yíwíkeq Áánúqtuni agamatá-kátáámá áraine téq kényiraatune. min-ágámátá-kátáágó kétiye. ‘móra-nakoma ketí aáwaqa keté nai-nákómá wenaítagegunapo múte yaáqma tímúraaq yániye.’” téna Áánúqtuni watáa agamatán-áikómá mirá kétiye. Ítuma óq-aimma tiráiyē: ¹⁹ “mi-qtátááq pááq íné kéitaiq íbèqa aamá kétima-timune. mi-qtátááq pááq ínaqa keráwáqá mikáq tirummá aminomma minná náawabi MÁUNE. ²⁰ akoqnáá umá kétima-timune. kemá timákauna-naqa náawabi awirénama kekáráq kétiwiraiye. náawabi kemmá tiwirénama timátíkarai-nakokaraq káwiraiye.” téna ²¹ min-áímmá Ítuma timátuwena amakó òriq umá ummaa yágítana wé tiráiyē: “áramma kétima-timune. keráwápíké móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí tikániye.” téna Ítuma tiráiyē. ²² wení iyápó-annama wenaúrapi-kenaurapi káoneta yúyánápí náawaqtaba kétiyo téta íaonaraae. ²³ iyápó-annabike móra-naqtaba Ítuma òriq umá ákái-naqa Ítun-amakaq yaareráqá máena aíttaaraq agebamá máqe-uraiye. ²⁴ miráitana Tááímoni Pítaa aqnótáq yumátuwena ‘náawaqtaba kétéyaa wekáq itaa’ téna awaaméqá umá timá ámikaiye. ²⁵ Ítun-aiqtaabi agebaréna tiráiyē: “uyátáraana-nako, náawaqtaba kéteno?” téna ítama aónaitana ²⁶ Ítuma yawwéqma tiráiyē: “kemá yammá aáwaq-anopi yamá atímma áménama minnáqíye.” téna Ítuma timátuwena yammá aáwaq-anopi yamá atíkēna Yúqtaati Tááímoni Itikááriotini áanikoma ámikaiye. ²⁷ mikáq Yúqtaati min-aáwáqá mamáyáitana Tááqtaama wepí yabékítana Ítuma timá ámikaiye: “nórabi ínéma páátákáá mirá-uwó!” téna tiráiyē. ²⁸ máqtemma yaareráqá máe-kayukabike móra-nakoma Yúqtaatima nóin-ainabi timá ámin-aimma íma ítama arútaraiye. ²⁹ Yúqtaati mónēketima matóráiqtaba kétéyaa téta yaímma-wayukama tirááe: “kótámaki-kanaaraq-yataaraq meyáníq uwo kėti kéqokeq-yataaraq áwáyoq-wayukama yimiyówaq” kétéyaa téta tirááe. ³⁰ Yúqtaati min-aáwáqá kémayenama máápaqa kumayupí

yáubaguraiye.

aiúgen-amaan-aimma

31 Yúqtaati ayuwéna kóitana Ítuma tiráiyē: “íbêqa Waayúkagon-Araakoni tágama-yataaqa mamá abarokáq kéumakena Áánúqtuni tágama-yataaqa Waayúkagon-Araakokaq kéumakaiye. 32 Waayúkagon-Araakoma Áánúqtuni tágama-yataaqa abarokáq mamé inana wení tágama-yataaqa Áánúqtu waéqma wenamáárlq wepí páátákáá abarokáq mamé íniye. 33 ketí pááqyan-iyaqol! kemá keráwáqtê pááqya-kanaama mánune. keráwáqá tibáá-inoe. ááqibo keqnáámmá Ítiráeo-wayukamma timá yímikaunaiq umá kemá kétima-timune. keráwáqá kenamáárlq kemá kóunabaqa íma kanaarq uínoe. 34 íbêq-kanaayaba kemá aiúgen-amaan-aimma kétimune. kemá keráwáqtábá tikáiniq umá keráwáqá mórariq umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. miráuma keráwákárq káqowaqta kákaina káqowaqta kákaina tikáiniq únnaiq umá máero. 35 akai-yátááqá keiyáátaa wenámí-kenamin umá maíyata ketí iyápó-annae téta máqte-kayukama aónainoe.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma tiráiyē Pítaa anaaéma umátikaniye.

36 Tááímoni Pítaa tiráiyē: “uyátáraana-nako, náakaraq kéono?” téna wé timátuwaitana Ítuma yawwéqma tiráiyē: “kemá kóuna-marupaqa íbêqa emá íma kanaarq tinaaéma waráínone. ááqibo anaaékaq ketinaaéma waráínone.” téna Ítuma tiráiyē. 37 Pítaa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, nóraq ínarag enanaaéma íbêqa kanaarq íwaranuno? kemá eqtábáé téq áqa puyónúne.” téna Pítaa titana 38 Ítuma yawwéqma tiráiyē: “emá keqtábáé téaq áqa puíné kéono? kemá akoqnaá umá kétima-amune. kokóregoma áa tiné kéinaa emá keqtábá kaumobáqá ‘wemmá íaonaraune’ té wakaránóne.” téna Ítuma Pítaamma timá ámikaiye.

14

aboánôpaqa ul-ámmá Ítumiye.

1 Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “íma yuwáiyana tíyako ummaa yaino. miráinaq Áánúqtukaq tirummá kámeraqa ááqibo kekákárq tirummá tíméro. 2 ketiboní naaúpaqa taígani-maqa wáiyē. ímo wárainaga kemá keráwáqtábá wágáabaq timátikanaa únnae. kemá kóureqa keráwáqtí márúqa ko tarôq umá óqtaa umátikanune. 3 kemó kówéqa keráwáqtí márúqa ko tarôq umá óqtaa umátikátuweq kemá yawwéqma íréq kenamáárlq yatiwiranúne. kemá máuna-marupaqa keráwákárq mánoe. 4 kemá ónááqo únna-maruqta aammá keráwáqá kéitaae.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye. 5 Tó mááti timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, náakaraq kóinono minná ketáá íaonaraunatae? náaraq umátaawaq maamin-ámmá kanaarq aónanunataabiyo?” téna Tó mááti timá ámikaiye. 6 Ítuma yawwéqma tiráiyē: “kemá kenamáárlq ketibonôpaq wíámúne. kemá áraimma tí-ááimúne. kemá aati-aatimá paá matúq-matuq umá mái-aaimune. móra-nakoma ketibonôpaqa kéyena káqon-amma íma mamá awí íniye. ímiye. kemá kenamáamune. 7 kemmó kétimoneqa ketibokárqá káonaae. íbêqake wemmá aónatukeqa wemmá keqtúrapike aónaraae.” téna Ítuma yawwéqma tiráiyē. 8 Píripi timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá enaboqtáá tiráátinana keqtáá kanaarq íno.” téna Píripi timá ámikaiye. 9 Ítuma yawwéqma tiráiyē: “Píripao, kemá ayáqtáá-kanaama keráwáqtê máqe-uraune. emá íyaq

kemmá timónaraano? náawabi kétimonenama ketibokáráqá káonaiye. nòraq itaawáq ‘enaboqtáá tiráátiyo’ kéteno? ¹⁰ kemá ketibopí máunana wemá ketibomá kepí máiiye. minnáyaba íyaq kekáqá arummá kétimeno? aamô timá-timunama íma ketááq-maqma kétune. ketibomá kepí máena wení mayaímá kémayaiye. ¹¹ keráwáqá maan-áikáqá tirummá áméro. kemá ketibopí máunana ketibomá kepí máiiye. ááqibo ímo miráinaqa kemá máqtemma anón-awaameq-yataariq únnaa aónaraabo minnáyaba kekáq tirummá tíméro. ¹² kemá áraimma kétima-timune. móra-nakoma arummá timénama mórai q umá anón-awaameq-yataariq íniye. kemá ketibonòpaq uyátá-maqma anón-awaameq-yataariq íniye. ¹³ aanibo máqte-qtataaqtabama ketíwíkaqa nunamupí itáíyaqa kemá paá mirá-onune. miráonana ketiboní tágama-yataakoma kemá áanikokaqa yíniye. ¹⁴ ááqibo ketíwíkaqa nunamupí móra-yataariq uwó tíyaqa kemá paá mirá-onune.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánùqtuni Aokaq-Áágómá kumíniye.

¹⁵ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “keráwáqô, keqtábá tikáinaqa ketí ámáan-aimma taákaq matokéra mirá-inoe. ¹⁶ ketibommá ítama aónaanana wemá káqomma tíwáqnaa í-náqá wení Aokaq-Áágómmá timákainana keráwáqtê ku matúq-matuq umá mániye. ¹⁷ Áágoma wení árain-aikoni áaimma máiiye. maa-márábí-káyúkámá wemmá íkaoneta ikéiteta képoata wemmá íma kanaarág awiránóe. wemá keráwáqtê máipoana keráwápí mániye. ááqibo keráwáqá kenamááriq wemmá káonaae. ¹⁸ miráinaq kemá ítiyuwanaq keráwáqá kenamáa anóbo íma máin-iyapogoraan umá íma mánobo kemá yawwéqma keráwáqtôpaq yenúne. ¹⁹ pááqya-kanaabi maa-márábí-káyúkámá kemmá móragaraq ítimonainobo kemmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma matokáunaboq keráwákáráq miráuma mayáinopoq miráinaqa kemmá timónanoe. ²⁰ mi-kánáámô yínaqa keráwáqá itánoe. minná kemá ketibopí máunaq aanibo keráwáqá kepí máápoaq kemá keráwápí máune. ²¹ náawabi ketí aúgen-amaan-aimma aákaq matokéna mirá énama wemá keqtábá ôriq umá kákaiye. keqtábámô ôriq umá akáina-nakoma ketibomá weqtábá ôriq umá akániye. kegáráq ketí tikái-yátááqá aménúnaboq kemá kenamááriq ketáaimma aráátenune.” téna Ítuma tiráiyé. ²² Ítuma óq-Yuqtaatimma timá ámikaiye íma Yúqtaati Itikáariotimibo: “uyátáraana-nako, náaraq umáwaq enáaimma keqtáá kétiraatetaa maa-márábí-káyúkámá íma yiráátenune kéteno?” téna Yúqtaati tiráiyé. ²³ Ítuma yawwéqma tiráiyé: “náawabi keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma aákaq matokéna mirá-íniye. ketibomá weqtábá akáinakama ketibotê kegáráq wenòpaq iréka wetê kerátá ya matúq-matuq umá máyuye. ²⁴ náawabi íma keqtábá akáinanama kemá túnna-aimma íma aákaq matokéna miráinipoaq wemmá ketáaimma íraatenune. aamô kéitaamma íma kennáé. ááqibo min-áimma ketibó timátikarai-nakonopake kéiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

Ítuma puínéna ákaq-aimma kétiye.

²⁵ wení iyápó-anamma Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqtê máeqa maami-qtátááqá timá tímikaune. ²⁶ Áánùqtuni Aokaq-Áámá tíwáqnaa í-náqá ketibomá ketíwíkaq timákainana kégumena wemá máqte-qtataaqá kétiraatena wemá tímikauna-aimma túyánákáq mamá marániye. ²⁷ kaayoné-yátááqá keráwáqtê yuwáune. ketí kaayone-yátááqá keráwáqá kétimune. maa-márábí-káyúkámá mirá-kááyóné-yátááqá íyokaa-qtataaqá kétimune. íma yuwáiyana tíyako ummaa

keyainaraq íma ikatîqa oro! ²⁸ keráwáqá ítaraawaq timá tímikaune. minná 'kemá koureqa yawúeqma keráwáqtôpaq yenúne.' keqtábá tikáinaqa timuqá maránóe. kemá ketibonôpaqa kégounama ketibomá kemmá uyátá-maqma máiye. ²⁹ íbêqa mi-qtátááqá íma pááq iné kéitaq paá aamá kétima-timune. mi-qtátááqá pááq ínaqa mikáq tirummá tímínoe. ³⁰ kemá íma keráwáqtê ayaqtáá-kanaama wataá-wataa tenúne. maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) kéimanibo weni akoqnáá-yataaqa kemmá íma kanaarâq uyátá-maqma yokáiyé. weni akoqnáarakemma kemmá ánná ítiminiye. ³¹ maa-márábí-káyúkámá tímónainoe. minná ketiboqtábá ôriq umá kêtikaitaq wemá máqten-aimma timá tímímma taákaq yokéq mirá kéune. itó-oro! maa-márúkáké yuwéqtaa kónatae." téna Ítuma tiráiyé.

15

ánnágon-aboma Ítumiye.

¹ Ítuma wenamááriq ánnágon áaimma weni iyápo-annama timá yímikaiye: "kemá árain-annagon ábô máunana ketibomá yókón aboámíye. ² amagómá arammá íma iyáitanama akáma kéiyabotuwaiye. áaqibo arakarâq-ámámá ayáama tátatukena amumá yaákarena aráka-araka égé yuwáitana anaáékaq óq-aupaqa arammá iyániqtaba mirá kéiyé. ³ ketáa timá tímikaunaboq íbêqa keráwáqá aúgen-augen urááe. ⁴ kemá keráwápímmô máunaiq umá keráwáqá kepímmá mórai q umá máero. amagómá ábôraqa íaraaparenama wemá arammá íma iyániye. miráinaqa keráwákárâq kekâq íma máeqa keráwáqá arammá íma iyánoe. ⁵ kemá ánnágon-abomune. keráwáqá ánnágon-amamoe. miráipoana náawabi kepí máinaqa kemá wepí máenana wemá arammá netuqyaa iyániye. áaqibo kekáké yuwéq ókaqo máeqa keráwáqá móra-yataariqa kanaarâq íma ínoe. ⁶ móra-nakoma kepí ímo maínanama wemá amamó ayáama iyaabótúwáanikaa umá yuwáiyana aayákaginata máqtemma aúqma irabí agatuwánoe. ⁷ keráwáqá kepí maíyanama ketáagoma keráwápi máinaqa keráwáqá kemmá kenamááriq nunamupí máqte-qtataaqtaba itáiya-qtataakoma mamá pááq umátiminoe. ⁸ keráwáqá taíganin-aramma iyéqo ketí iyápo-annamo auráiyana ketiboní tágama-yataakoma múte yawúniye. ⁹ ketibomá keqtábá ôriq umá kákaitaqa mórai q umá kemmá keráwáqtábá ôriq umá kêtikaiye. ketí tikaí-yátáákón aúkáapi máero. ¹⁰ kemá ketiboní ámáan-aimma taákaq matokéq miráuraunaboq kemá weni akái-yátáápi máune. mórai q umá keráwáqô ketí ámáan-aimma taákaq matokéq miráiyama ketí tikaí-yátáápi máinoe. ¹¹ kemá timá tímikaune. minná ketí timuq-yatááqá keráwáqá mayánoe. ketí timuq-yatááqá keráwápi ógiqma mániye. ¹² maaminnáma ketí ámáan-aimmibo. keqtábá tikáiniq umá weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero. ¹³ mú mikâq anómma akái-yátááqá íma wáiyé. minná móra-nakoma ákáina-wayukayabae téna puíniye. káqo-nakoni akái-yátáákómá íma uyátá-maqma wáiyé. ¹⁴ kemá ámáan-aimma túna-yataariq owéqa keráwáqá tikáikayukamoe. ¹⁵ mayai-nákómá wemá mayáimô ámî-nakomma nôrabi i-qtátááqá íma kêtaiye. miráipoana kemá íma keráwáqtábá ókaraq 'ketí mayai-wáyúkái' téqa tenúne. máqte-qtataaqa ketibonôpake itáuna-yataaqa keráwáqá timá tímikaunaboq keráwáqtábá íbêqa 'kemmá tikái-kayukae' kétune. ¹⁶ keráwáqá íma kemmá máqte-kayukabike tikáimma íma tiwíkaabo kemá kenamááriq keráwáqá máqte-kayukabike tikáimma tiwíkaune. kemá mi-máyáirâq keráwáqá

timátikaraunaboq keráwáqá koma matúq-matuq umá mái-aramma ko iyáiq-iyaiq umá máraiñana ketibomá keráwáqá nôi-qtataaqtababi ketíwíkaq itaiyanama wemá timíniye. ¹⁷ keráwáqá maami-qtátááriqa oro! weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.” téna Ítuma tiráiyé.

máqtemma maa-márábí-káyúkámá Ítumma wení iyápó-annagaraq íyamma kéumayikaae.

¹⁸ óq-aimma Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “maa-márábí-káyúkámá keráwáqtábá ítikaiyaqa minnáma taákaq máráaro! áqnáabaq keqtábá íyikaitata anaaékaq keráwáqtábá íkéyikaiye. ¹⁹ keráwáqá maa-márágóni waayúkamo máraiýatama yemá keráwáqtábá yikániye. ááqibo kemá keráwáqá maa-márábíké tikáimma tiwíkaunapoana íbêqa maa-márágóni waayúkama íma mááe. miráipoana yemá keráwáqá íyamma kéumatikaae. ²⁰ timá-timuna-aimma taákaq máráaro! ‘móra mayaímá máyái-nakoma aati-aatimá wení mayaímá mayákái-nakomma íma uyátá-maqma anómma kémaiye.’ miráipoana yeráwáqô kemmá tikamma kéwaretama keráwákáráq tikamma waránóe. yemá ketáamo keíteta mirá étamo-etama yemá keráwáqtí táagaraq keíteta mirá-inoe. ²¹ yemá timátíkáin-nakomma íaonaraapoata ketíwíqtabae téta maami-qtátááriq umátikanoe. ²² kemá ímo iréqo aamá timá yímenatama yeqtí yigae-yátááqá íwane imánibo íbêqa yeqtí kúmiq-yataaqa íma kanaarácq aúpácq yuwánóe. ²³ náawabi kemmá áyámma umátikaina-nakoma móraiç umá wemmá ketibokárácq áyámma kéumakaiye. ²⁴ kemá anón-awaameqa káqo-kayukama ikéoniç umá kenamá yiráátiraunaboata yeqtí yigae-yátááqá íma wániye. ááqibo íbêqa yeráwáqá aónaretamanibo kemmá ketibokárácq paá íyámma kéumatikaakarataae. ²⁵ ááqibo yeráqwátí agamatá-kánnáábí áraimma yíniye. ‘yeráwáqá paáyaba kemmá íyámma umátikaraae.’ ²⁶ akoqnáá umá tíwáqnaa ínín-naqa árain-aain-Aagoma ketibonópake timákáanana kumínama ketí árain-aaimma má tinaç keráwáqá itánoe. ²⁷ keté keráwáqá áqnáabake mamé iráapoq keráwákárácq keqtábá árain-aimma tínoe.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye.

16

¹ Ítuma ókaraç íyamma umáyikanoqtaba téna tiráiyé: “keráwáqá kemmá tirummô timí-yátááqá íyuwaigae téq maa-qtátááqtabá timá tímikaune. ² keráwáqá monoq-naúpáké waqtuwánóe. áraine. mi-kánáámá yínanama keráwáqô tikamiya-kayukama ‘Áánûqtuni mayaímá kémayaunatae’ téta tínoe. ³ ketibokárácq kekárácq ítimonaraapoata mi-qtátááriq umátikanoe. ⁴ ááqibo timá tímikaune. mi-kánáámá yínaqa timá tímitukaiqtaae téq mikácq túyánámmá ítama taákaç ínoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Áánûqtuni Aokaq-Áámá kumíniye.

óq-aimma Ítuma tiráiyé: “áqnáabaqa keráwáqté máqe-uraunaboq keráwáqá maami-qtátááqá íma timá tímikaune. ⁵ ááqibo íbêqa timátíkáitaq kukáuna-nakonopaqa koune. miráitana keráwápíké móra-nakoma ‘náakaraq kégono’ téna íma ítama kétimonaiye. ⁶ kemá maamin-áímmá kétunana keráwáqtí tíyakoma ummaa kéyaiye. ⁷ paá árain-aimma kétima-timune. kemá kónanama iráqóniç umátikaniye. íma kónanama keráwáqtôpaqa Tíwáqnaa Í-náqá íyiniye. ááqibo kemá kowéqa Tíwáqnaa Í-náqá timákáanana keráwáqtôpaqa kumíniye.

kumínama ⁸ waayúkagoni kúmiq-yataaqtaba wemá yainániye. kateko-yátáákón áaimma má téna yainai-yátáákón áaimma má téna íniye. ⁹ Tíwáqnaa Í-náqá yénama miráuma kaumo-yátááqtábá tñiye. minná áqnábaq yeráwáqá íma kemmá yirummá kétimipoata maami-kúmiq-yátáákóni táigon-aiiqtabama wemá yiráátiniye. ¹⁰ ketibonôpaqa kounaboq ókaraq ítimonanopoana kateko-ááíqtábá wemá tiráátiniye. ¹¹ maa-márágón áai-nakoma (Tááqtaama) yawááq-umatukaipoana yainai-yátáákón áaiqtaba Tíwáqnaa Í-náqá tiráátiniye. ¹² kemá taígani-qtataaqtaba timá timenaa únnamanibo íbêqa maamin-áikó keráwáqá mamá ummaa yamátikaniye. ¹³ wemá yénama Árain-aain-Aagoma máipoana wemá máqtemma árain-aain-aimma má téna taákaq mamá tikániye. wenamááriq wenááq-maqma ítinibo paá itáin-aimma tñnana anaaékaq páaq íni-qtataaqtaba timá-timiniye. ¹⁴ nóin-ainabi ketôpakemmo kéitenama timá-timinipoana keti tágama-yataaqa wemá múte yawwíniye. ¹⁵ máqtemma ketibomá matokái-qtataaqa minná kennámiye. miráipoaq kemá timá tímikaune. ‘nóin-ainabi keráwáqá timá-timinama ketôpake kémayaiye.’ mirá téna Ítuma tiráíye. iyápó-annama yiru-qtatáákómá anaaékaq waéqma yimuq-yatááqá aurániye. ¹⁶ Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “pááqya-kanaabimma keráwáqá kemmá ítimonainoe. ááqibo pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe.” téna Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye. ¹⁷ maannáyaba yaímma wení iyápó-annama ye iyáá tirááe: “wenáaimma nóiqtaba kétéyo? wemá kétima-timiqtuae. ‘pááqya-kanaabimma kemmá ítimonainoe.’ ááqibo ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe.’ wemá ókaraq tiráíye. ‘ketibonôpaq kounaboq kétéye.’” téta ¹⁸ wení iyápó-annama tirááe: “nôraq téna ‘pááqya-kanaabine’ kétéyo?” téta yeráwáqá kaumo kááyaq-yuyanamma ítaraae. wení iyápó-annama ókaraq tirááe: “nóin-aiiqtaba kétéyo? ketáá íma ítama kárutaunatae.” téta tirááe. ¹⁹ Ítuma aónaraimma yeráwáqá wemmá ítama aónaineta kéowana timá yímikaiye: “keráwáqá kaumo kááyaq-tuyanamma kéiteq kemmá ítama timónaineraq kéoo? kemô túnnama ‘pááqya-kanaabimma móragaraq kemmá timónainoe’ maaminnáyataboq keráwáqá wemmá kéitaimma wemmá kéitaimma kéoo?” téna Ítuma timá yímikaiye. ²⁰ óq-aimma Ítuma tiráíye: “árainma kétima-timune. keráwáqá ibiqá kéyareq keráwáqá mi-kánááráq ketoqá máiyana miráiyata mimórá táoqa maa-marábi-káyúkámá yimuq-yatáápi mánoe. keráwáqá tirumá ínomaniibo anaaékaq tiru-qtatáákómá waéqma timuq-yatáápi mánoe. ²¹ aaragómá iyápómo akáínéna kéenama wení kanaamá kéitanaboana wemá arummá ôriq kéíye. ááqibo anaaékaq iyápóma marákátuwenama amuqá kémarena wení aiqo éwai-qtataaqa wemá káwikatuwaiye. ²² miráitaq íbêqa keráwáqá tirummá kéoe. ááqibo móragaraq keráwáqá kétimonaanana keráwáqtí táyakoma kanaa íniye. keráwáqtí timuq-yatááqá náawabi móra-nakoma keráwápike ímatuwaniye. ²³ mi táoqo páaq inaqa keráwáqá móra-yataaqtaba íma kekáq itánóe. árainma kétima-timune. keráwáqá móra-yataaqa ketibokáq itáiyana ketíwíkaq wemá timíniye. ²⁴ naayóbákáráq móra-yataaqa ketíwíkaq íma ítama aónaraae. íbêqa ítama aónéra kéqokeq-yataaqa kémayaiyana keráwáqtí timuq-yatáákómá ógiqma wániye. ²⁵ maami-qtatááqá taíganimma waéqma itai-áipi timá tímikaune. mi táoqa yínaqa íma waéqma itai-áipi timá-timenupo paá ketiboktábámá abarokáq timá-timenune. ²⁶⁻²⁷ ketibomá wenamááriq keráwáqtábábá kákaipoana mi táoqa keráwáqá ketíwíkaq itáiyaga ketibokáq ‘ítatikanune’ téq kétune. keráwáqá keqtábámá

tíkáitaboaq kemá ketibonôpake kukáunaq tirmumá tímikaapoana minnýaba ketibomá keráwáqtábá kákaiye. ²⁸⁻²⁹ kemá ketibommá ayuwéq maa-márábí kukéq íbêqa keráwáqá tiyuwéq ketibonôpaq yauweré kégoune.” Ítuma mirá téna titata wení iyápó-annama tímá ámikaae: “mí aónaa! íbêqa waéqma itái-áímmá íkétepo paá abarokáq kéténe. ³⁰ íbêqa ketáá káonaunatae. minná emá máqte-qtataqtaba itareboaa náawabi móra-nakoma paá íma awé kéonana emmá ítama káonaiye. minnýabataa ‘Áánúqtunopake kukááne’ téqtaa ekáq tirmumá kámunatae.” téta wení iyápó-annama tewana ³¹ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Íbêqa keráwáqá árainaq kéwareraq tirmumá kétémeyo? ³² ítáaro! mí-kánáámá kéyena íbêqa yábaaq kéipoaq keráwáqá móra-mora umágíyaqa kenamáa mánune. ááqibo kenamáa íma mánupo ketibó ketê máiyé. ³³ kaayoné-yátááqá mayaígáae téq maami-qtátááqá tímá tímikaune. maa-márábímmá tú-tiq-yataapi máinomanibo akoqnáá umá máero! maa-márábí-qtátáákón áaikoma kemá uyátámakuraune.

17

Ítuma tágama-yataaqtaba nunamummá kétéye.

¹ Ítuma maará-timatuwena yanaa wíyôpaq aúramma káonena tiráiyé: “ketiboó, íbêqa kanaamá páaq umáguraiye. tágama-yataaqa enáanikokaq múte kéyauwinana tágama-yataaqa ekáq áanikoma kanaaráq múte yauwíniye. ² miráipooa emá náápaamma máqte-kayukati anómma ámitukaane. ááqibo wemá yemmá tíména-wayukama matúq-matuq umá máí-auwaraimma kanaaráq yimíniye.” téna Ítuma tiráiyé. ³ matúq-matuq umá máí-auwaraimma miráuma wáiyé. móra-nakoma ekáráq kemá Ítu Káriqtokaraq káonaiye. emá enámáa árai-manikoe. ááqibo Ítu Káriqtomma emá tímákaanana kukáiyé. ⁴ Ítuma óq-aimma nunamupí tiráiyé: “mayái mayaaó té tíména-mayaima mamá ánatatukaune. minnýababoaq ení tágama-yataaqa maa-márábí-káyúkámá kéyiraatune. ⁵ ketiboó, naayóbáqá maa-márámá íma páaq uráitaaq kemá eté máeqa anó-tagama-yataaqa egáráq kegáráq matokáuyane. ááqibo mirá-tágámá-yátááqá íbêqa keqnáámmá timiyo. ⁶ maa-márábí-káyúkámá tímikaana-wayukama enáwíkon áaimma yiráátiraune. naayóbáqá ení waayúkama máqe-uraamanibo kemmá tímikaanata enáaraq kéketa mirá-uraae. ⁷ íbêqa yemá ítama kárutaae. minná máqte-qtataaqa ketê wáimma tíménaq matokáunama enôpake iráiyé. ⁸ irááti-yataaqa tímá tímikaanama yeráwáqá tímá yimitukaunata yeráwáqá matááe. naayóbáqá eté máqe-uraune. enôpake yúnaa enamááriq tímátikaraanata minnýababa áraimma ítama arútaraanata yirummá tímikaae.

Ítuma yirummá ámê-kayukayaba nunamummá kétémayikaiye.

⁹ kemmá yirummá tímê-kayukayaba nunamummá kétémayikaune. kemá íma maa-márábí-káyúkáyábá nunamummá kétune. yemá áraimma enabóata paá tímikaana-wayukayaba nunamummá kétémayikaune. ¹⁰ máqtemma kemá matokáunama ennámiye. mórai q umá máqtemma emá yokááná-yataaqa kennámiye. tíména-wayukama yirummá tíméta ketí tágama-yataaqa múte yaútaae. ¹¹ íbêqa kemá íma maa-márábí máune. enôpaqa kéyunatama yeráwáqá maa-márábí máae. mú mikáq aokaq-kétíbó, emá enáwíkoni akoqnáaraq tímikaanana enáwípi tímikaana-wayukama kawáá umá yabígyikaa. miráinaka kerátámá úyaniq umá miráuma yeráwáqá kímorai q ígáae téq kétune. ¹² kemá yeráwáqtê máeqa enáwíkoni akoqnáaraq tímikaanaq maamin-ákoqnááraké

yemma yabíqyikaraune. kemá yabíqyikaraunaboata máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáápike íyukaune. paá kímora-nakoma aúyokurena Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq umá árainmma iráiyie. ¹³ íbêqa enôpaq kényunamanibo maa-márábí paá máeqa maa-qtátááqtábá kêtunaboata timuq-yatááqá yirupi kémayaiyanama yimuq-yatááqá ógiqma wániye. ¹⁴ enáama yímikaunatananibo maa-márágóní waayúkama kekáá umá íma máápoata yeráwáqá maa-márágóní waayúkama yemmá iyámma umáyikaraae. ¹⁵ timénna-wayukama eqtábá ‘maa-márábíkémhá íma yiwíqma paábaq yuwaa’ téq íkéitaupo paá Táí-nakoqtaba kawáá umá ‘íráqôniq umáyikaa’ téq ítama káonaune. ¹⁶ kemá íma maa-márábí-náqá máunata yeráwáqá móraiq umá maa-márábí-káyúkámá íma mááe. ¹⁷ yeráwáqá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi mamá yikaa. enáagoma árain-aain-aimma wáiyie. ¹⁸ kemhá maa-márábímmô tímátikáranaiq umá yeráwáqá móraiq umá maa-márábí timáyikaraune. ¹⁹ keráwáqtábáé téq kenamááriq mamá aokaq-aokaq kéune. miráipoata yeráwákáráq mamá aokaq-aokaq umá árain-aain-aipi kanaaráq mánoe.” mirá téna Ítuma nunamupí tiráiyie.

Ítuma wení iyápo-annati yáamo ítáa-kayukayaba nunamummá kétimayikaiye.

²⁰ Ítuma ókaraq nunamummá tiráiyie: “yenamáa yeráwáqtábá íma maami-núnámúmmá kétimayikaupo ááqibo yeráwáqti yáamo ítáa-kayukayabagaraq kétimayimenata yirummá amínoe. ²¹ emá ketiboó, kepí maénaq kemá epí máunaiq umá yeráwáqá mimóráiq umá kímora-nakora umá kerátábí máigaae téq kêtune. ²² kemhá tímikaana-tagama-yataaqa yímikaunaboata yeráwáqá kímora-nakora umá kerátámá máuyaniq umá mánoe. ²³ kemá yepí máunaa emá kepí máane. miráuma komaé-yamae umá mórabí íráqôn-aiiqtaba ánatatuwena máigaae téq kêtune. máiyata maa-márábí-káyúkámá aónanoe. minná emá tímátikarema keqtábá ‘ákarainiq umá’ yeráwáqtábá ‘ákaraine’ téta tínoe. ²⁴ ketiboó, emá yeráwáqá kemhá tímíqtukaanaq yeráwáqá kemá máennabaq máigaae téq kêtune. tágama-yataaqa emô tímikaanama maa-márámá íma pááq uráitaama emá keqtábá ôriq umá ákaraine. miráinata yeráwáqá ketí tágama-yataaqa yimónanaae téq kéune. ²⁵ kateko-kétíboó, maa-márábí-káyúkámá emhá íma aónaraabo kemá emhá aónaraune. maami-káyúkámá ‘é tímátikaraane’ téta íbêqa kétimonaae. ²⁶ enáwíkon áaimma yiráátiraune. ókaraq-okaraq yiráátimaq onúne téq miráuma keqtábá tkái-qtataaqa yokáánama yeráwápi máinaq kegáráq yeráwápi mánunee.” Ítuma mirá téna nunamupí tiráiyie.

18

Yúqtaati Ítumma namuro-wáyúkati iyáapi kéyimiye.

¹ Ítuma mirá-timatuwena wení iyápo-annate Kítaroni-kokubi ko atátuweta mórama yópi máqtemma utááe. ² Ítuma netuqyaa-túpáa wení iyápo-annate mitómmá wáipaq wéwainapoana Yúqtaati namuro-wáyúkati iyáapimmo Ítumma ma ayuwaí-nákómá wemá naayóbáqá mi-qtómmá aónaraine. ³ ááqibo Yúqtaati áaiq-wayukama yiwíqmena i-wáyúkágáráq uyátáaraa-monoq-wayukabikekaraq Péraati-wayukabikegaraq yiwíqmena iráiyie. áaiq-yataakaraq maméta ókáráq kúraqma mamé irááe.

⁴ Ítuma máqte-qtataaqa wenaneq pááq ínimma aónaraiye. miráitana wemá waaqókák uréna tímá yímikaiye: “keráwáqá náawaqtaba abáá inera kéoo?”

téna ítama aónaitata yemá tirááe: ⁵ “ketáámá Ítumma Náátárêtibake-naoqtabataa kábaa-unnatae.” tewana Ítuma tiráíye: “kemúne.” téna tiráíye. Yúqtaati namuro-wáyúkátí iyáápi Ítumma mayuwái-nákómá yeráwáqtê itó-uma máqe-uráíye. ⁶ Ítuma “kemúne” kêtítata yemá abákaq-abakaq umááe kêweta yinaaépake marabí ko wagéqé urááe. ⁷ keqnáámmá Ítuma ítama yimónaraiye: “keráwáqá náawaqtaba abáá inera kéoo?” téna titata yemá tirááe: “Ítuma Náátárêtibakene.” téta móragaraq tirááe. ⁸ Ítuma maará téna yauwéqma tímá yímikáíye: “kemá tímá tímítukaune. minná kemíye. áaqibo kenamáa kemmá kêtíbaaeqa iyuwáiyata tébakaqa kóoro.” téna tímá yímikáíye. ⁹ Ítuma naayóbáq tiráíye: “máqtemma emá tímikaana-wayukabike mórama enayáápíke íyuwaunana pukuráíye.” téna tiráimma min-áikómá íbêqa kímora-nakoma Yúqtaatikaq áraimma pááq kéíye.

¹⁰ mikáq Tááímoni Pítaa yáákáá-qtátááqá yabítiréna mú mikáq anó-monoq-nakoni mayái-nákómmá ikámma áaq aqtómá káratukáíye. maami-máyái-nákón áwíqa Máárakatie. ¹¹ áaqibo Ítuma Pítaamma tímá ámikáíye: “mí-táákáá-qtátááqá yauwéqma ánáanobaqa maraao. ketibomá tímikai-kaapubike tú-tiq-yataaqa íyaq mayáúnô?” Ítuma mirá téna Pítaamma tímá ámikáíye. ¹² minnáyataba ááiq-wayukagaraq i-wáyúkágáráq Ítumma yáqtoqma ánná atáá urááe.

Ítumma Áánatini aúbáq ítama káonaae.

¹³ áqnáabaq Ítumma awíqmeta Áánatikaq urááe. Áánati wemá Kááyapatimma ánáakon aboáé. mú mikákáá anó-monoq-naqa mí-káritímááttiráqá máqe-uráíye. ¹⁴ taákaq máráaro! Kááyapati wemá naayóbáq tiráíne: “móra-naqo puyéna máqtemma aarawaamá yíwáqnaa ínímma minná kanaaráqíye. móra-naqa puínatama máqte-kayukama íauyoranoe.” téna Kááyapati naayóbáq tiráíye.

¹⁵ Tááímoni Pítaayaa iyápo-annabike móra-waigote Ítumma anaáe waqméta urááíye. yenákábíké móra-waigomma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútaraimíye. yenákábíké keqnáá-nákómá Ítugaraq anó-nakoni naaúpaqa utááíye. ¹⁶ áaqibo Pítaa máápaq oqtaráq itó-uma máqe-uráíye. miráitana móra-waigoma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aónama arútarai-nakoma yauwéqma kukéna oqtaráq yabíkáin-iníkoma márúmma tímá ámituwena Pítaama awíqmeta uyábekaaye. ¹⁷ oqtaráq yabíkáin-iníkoma Pítaamma tímá ámikáíye: “egáráq min-nákóni iyápo-annawabono?” téna titana Pítaa yauwéqma tiráíye: “kemá ímiye.” téna tiráíye. ¹⁸ yauríq itata máqtemma mayái-wáyúkágáráq i-wáyúkágáráq iramá agamaréta iraráq itó-uma máawana aanibo Pítaa yeráwáqtê ya itó-uma máena iramá káánuráíye. ¹⁹ mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítumma wení yiráati-yataaqtababi wení iyápo-annayataba ítama aónaraiye. ²⁰ Ítuma yauwéqma maará téna tímá ámikáíye: “abarokáq umá máqtemma maa-márábí-káyúkámá tímá yímikaune. aati-aatímá monoq-náúpáqá anó-monoq-nama wái-marupi máqtemma Ítiráaeo-wayukama ya áikuyo-marupimma tímá yímikaune. ketáayataba aupaq-áímmá ítiraune. ²¹ nôraq itaa kekáqá ítama káonaano? tímá-yimunata ítaraa-kayukama ítama yimónaao. kemá túnna-aimma yeráwáqá ítaranoe.” téna Ítuma yauwéqma tímá ámikáíye. ²²⁻²³ mirá-tin-aqtaba móra-i-nakoma óyauga yuráqtuwena wemá akoqnáá umá tiráíye: “miráumawaq mú mikákáá anó-monoq-nakokaq tímáminono?” téna titana Ítuma yauwéqma tímá ámikáíye: “otaammá kuí-aímmô tiráán-aama máqte-kayukama tímá yíminata ítáaro. áaqibo árain-aimmo kêtun-aama nôraq itaawáq

kétikamono?” téna Ítuma timá ámikaiye. ²⁴ miráitana Ítumma ánná atáá-umakaamma paá wáinakaraq Kááyapati mú mikákáá anó-monoq-nakaq Áánati timákáitana uráiyé. ²⁵ mimórá táoqa Tááimoni Pítáa iraráqá itó-uma máena kégaanitata ítama aónarae: “egáráq wení iyápó-annabikenabono?” tewana Pítáa yauwéqma tiráiyé: “kemá ímiye.” téna wakákáiyé. ²⁶ móra-mayai-nakoma wemá Pítáa aárarammo káratukain-annabiken-nakoma Pítáamma ítama aónaraiye: “egáráráq Ítutema yópímmá máanaraq aónaraunabiyo?” téna ítama aónaitana ²⁷ Pítáa móragaraq wakaréna mimórá táoqa “ímiye” titana mikáq kokóregoma áa tiráiyé.

Ítuma Pááíratini aúbáq kéitoiyé.

²⁸ aaqá iraráitata Kááyapatinopake Ítumma awíqmeta anó-kamaani-nakoni naaópaqa urááe. kámááni-nakoni naaúpaqa íma uyábékae. uyáberetama kótámaki-kanaaraq-aawaqa kanaarácq ínanoe. ²⁹ miráipoana Pááíratini kumá yaúbama yeráwáqtópaq kukéna tiráiyé: “nóiqtabawaq keráwáqá wenaúbimma kémaraao?” Pááíratini ítama yimónaitata ³⁰ yeráwáqá yauwéqma ten-áikómá maará-tiraae: “wemá íma otaammó kúi-nakaa íma enópaqtaa awíqme má ayuwánáá únntaae.” téta tirááe. ³¹ áaqibo Pááíratini timá yímikaiye: “keráwáqá kenamááríq mamá Ítiráaeo-wayukati aammá aúmakaan-aipi wemmá yáináaro!” Pááíratini téna titata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama tirááe: “móra-nakoma ikamáiyábama ketáái mayaimá íma wáiyé.” téta tirááe. ³² naayóbáqá Ítuma náaraq umá puyónúnó tiráina-aikoma áraimma páaq ínéna kéiyé. ³³ Pááíratini kámááni-naupaqa yauwéqma uyábékéna Ítumma ááyarena ítaraiye: “emá Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabikáána-naraq (kíni) máano?” téna ítama aónaitana ³⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keqtábámá enamááríraq enááq-maqma ítama káonaa waayúka naayóbárácq timá ámikaan-ainaq ítama káonaano?” téna Ítuma tiráiyé. ³⁵ Pááíratini yauwéqma Ítumma timá ámikaiye: “kemá Ítiráaeo-narabuno? ení waayúkagaraq uyátáraa-monoq-wayukagaraq emmá awíqmeta má tímikaae. emá nóraq uráánatabiyo?” téna Pááíratini Ítumma ítama aónaitana ³⁶ Ítuma yauwéqma tiráiyé: “ketí márúqa maa-márágónnámá íma wáiyé. ketí márúqa maa-márágónnámó wáikakaa ketinaaeemma wáráa-kayukama ááiqa éta íma kemmá tiwíqma anó-monoq-wayukati iyáápi maráné oné. ímiye. áaqibo ketí márúqa maa-márágónnámá íma wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁷ Pááíratini tiráiyé: “emá anómma yabikáána-narabono?” téna ítama aónaitana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “emá keqtábá anómma yabikáána-nare kétene. ketinóma matikáitacq maa-márábí kukáunama árain-aain-aimma ténááq kukáune. máqtemma árain-aain-annama ketáaraq kéitaae.” téna Ítuma tiráiyé. ³⁸ minnáyaba Pááíratini yauwéqma tiráiyé: “aanibo árain-aain-aimma nóinabiyo?” téna Pááíratini tiráiyé.

mírá-timatuwena Pááíratini keqnáammá kumá yaúbama anó-monoq-wayukayopaq kukéna tiráiyé: “kemá otaammá kutáin-aaimma wepímmá íkáonaune. ³⁹ taákaq máráaro. keráwáqá móra-aaimma yokáapoacq móra-naqa ayúwáanana kótámaki-kanaaraq wíniye. miráinaq Ítiráaeo-wayukati anómma yabikái-naqa ayúqtikanuno?” téna Pááíratini tiráiyé. ⁴⁰ mikáq yeráwáqá anókaq timá ámikaae: “wemá ímiye. ketáá Baráábatiqtaba kétikaiqtaae.” téta áayaqtaa umá tirááe. Baráábati wemá otaammá kumá waayúka ikákéna moyámmá maténa i-náiyé.

19

¹ miráitana Pááirati timá yíkáitata Ítumma tebùqa ámikaae. ² ááiq-wayukama áwáábiq-annama kárama atoyumá aqnókáq kámokaa umá kuyákareta tokò-kaqtoma matéta anómma yabíkái-nakokaa umá aneq abákaraae. ³ yemá ókaraq-okaraq umá iréta tirááe: “Ítiráaeo-wayukati anómma yabíkái-nakoqtaba’ máqtemma miráono-maraaono téra tíyaqtaao.” téta timátuweta wemmá óyauqa yurákááe.

⁴ keqnáámmá Pááirati kumá yáubarena timá yímikaiye: “aónaaro! otaa-qtátááqá wepímmá íma káonaunaboqa wemmá awíqma márúte máápaq keráwáqtópaq kumónúne.” téna Pááirati timá yímikaiye. ⁵ Ítuma áwáábiq-annagaraq tokò-kaqtogaraq umátokainakaraq kumá kéyaubaitanama Pááirati timá yímikaiye: “aónaaro! maan-náqá wemíye.” téna timá yímikaiye. ⁶ uyátáaraa-monoq-wayukagaraq anó-monoq-naupaken-i-wayukagaraq wemmá káonetama anókaq ááyaqtaa umá tirááe: “wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraa! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraa!” téta tewana Pááirati timá yímikaiye: “keráwáqá kenamááríq wemmá awíkera kaapaq-yátáq ikámma aráápa máráaro! kemá aónáúnama íma otaammá kutáíye.” téna Pááirati titata ⁷ Ítiráaeo anó-monoq-wayukama yauwéqma timá ámikaae: “wemá ‘Áánúqtun áanikomune’ tiráipoana minnáyaba ketáái aammá aúmatan-aikoma maan-náqá puíno kétéye.” téta timá ámikaae. ⁸ ááqibo Pááirati min-áímmá ítáimma wemmá ókaqma-aaqa kamáguraiye.

⁹ Pááirati yauwéqma kámááni-naupaqa uténa Ítumma ítama aónaraiye: “emá náakakena iráánô?” téna ítáitana Ítuma aamá ítiraiye. ¹⁰ Pááirati timá ámikaiye: “nôraq itaawáq íma ketáaraq yauwéqma kéteno? ketí akoqnáárake emmá kanaaráq ayúkeq kétéi akoqnáárake emmá kaapaq-yátáqá ikámma aráápa-yakanune. íyaq minná káonaano?” téna titana ¹¹ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “Áánúqtu ení akoqnáá-yataaqa ámikaiipoaa ení akoqnáárake kemmá kanaaráq mirá-umatikanone. miráipoana kemmá tiwíqmena enayáápi má márái-nakopi wái-kumiq-yataakoma ení kúmiq-yataaqa uyátá-maqma wáíye.” téna Ítuma yauwéqma timá ámikaiye.

¹² min-áímmá ítátuwena Pááirati Ítumma ayuwáinana kóinin-aiqtaba abáá kéitata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama anókaq ááyaqtaa umá tirááe: “emá ayúwénana kóinaama Títaama” Arómani mú mikáq anó-naqa wení ‘aanábómá’ íma mánone. móra-nakoma wenamááríq anómma yabíkái-nakon amé mékaan énama wemá Títaani webó-náqá mániye.” téta tirááe. ¹³ Pááirati yeráwáqô ten-áímmá ítátuwena Ítumma awíqma yainái-nakóni abíqtaráq óqtamma maréq-uraapimma Ítiráaeo-wayukati yáabimma Káábatae tekáq Pááirati maraq máqe-uraiye. ¹⁴ taákaq máráaro. mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáámíye. miráuma abaúgómá aúkáa-makaq itana (12:00) Pááirati timá yímikaiye: “aónaaro! keráwáqtí anómma yabíkái-naqa maannámiye.” téna Pááirati tiráíye. ¹⁵ min-áímmá ítátuweta waayúkama ááyaqtaa umá tirááe: “nékaq akaao! nékaq akaao! wemmá kaapaq-yátáq ikámma aráápa maraa!” téta tewana Pááirati akáyáámá timá wiráabe umákena timá yímikaiye: “nóinabiyo! keráwáqtí anómma yabíkái-naqa kemá kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makanuno?” téna titata uyátáaraa-monoq-wayukama yauwéqma tirááe: “Títaama wenamá ketáái anómma yabíkáimiye.” téta tirááe. ¹⁶ ááqibo

miráitana Pááirati Ítumma yeqtiyáápi maréna kaapaq-yátáq ikámma aráápa-maraigaae téna yímikaiye.

Ítumma kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makaae.

miráitana Ítumma awíqme yewana ¹⁷ wenamááríq kaapaq-yámá aqména uráiyé. ááqibo móra-anugon-awíqa “áqnón-ayaatane” ten-ánúráq kóuráiyé. Ítiráaeo-wayukati yáabimma Kórákótá-anue. ¹⁸ mibáq Ítumma kaapaq-yátáq ikámma níri amá aráápa-makaraae. káqomma kaayaq-nákárátámá téba-tebaq kaayaq-káápáq-yátáq yíkamma níri amá aráápaq-mayiketa Ítumma aúkáapi ikámma kaapaq-yátáq aráápa-makaraae.

¹⁹ Pááirati móra-aubama agamá kaapaq-yátáq aráápa-makaiye. min-ábáqómá mirá-tiraiye: “Ítuma Náátárêtibakene Ítiráaeo-wayukati anómma yabikái-nare.” wemá mirá téna agatáiyé. ²⁰ min-áúkápáq Ítumma kaapaq-yátáq ikámma aráápa-makaraae. waaqókáq anó-marukapoata taígani-kayukama min-ábámá yoráútaae. Pááirati Ítiráaeo-wayukati yábikaraq” Arómani-aipikaraq Kariki-aipikaraq agatáiyé. ²¹ miráitana uyátáraa-monoq-wayukama Pááiratimma tímá ámikaae: “Ítiráaeo-wayukati anómma yabikái-nare’ té íagayaa! emá maará té agayaa. ‘maan-nákómá Ítiráaeo-wayukati anómma yabikáuna-naqune tiráiyé’ té agayaa!” téta tewana ²² Pááirati yawéqma tiráiyé: “kemá agamaráuna-aubama minná agamakáune.” téna tiráiyé.

²³ ááiq-i-wayukama Ítumma kaapaq-yátáq ikámma níri amá aráápa-makatuwetama wení unáákáqtóma mamá yakáqma kaayaqte-kaayaqte-aqtoiq umáketa móra-mora umá yáátáá umátaae. wení aneke-káqtókáráq matáamma íma arááqtama-qtamma meyakaké kumatamakuraine. ²⁴ wení aneke-káqtóyátábámá ááiq-i-wayukama ye iyáá téite urááe: “maaminná íma yakaráíyaqtaao! minnáraq aábêma kéyaananatanaa móra uyátainna-nakoma mayániye.” téta aábê yarááe. naayóbáq Áánúqtuni agamatá-kánnáábí tiráine. minná

“ketí unáákáqtóma mamá yátáá umáyeta ketí unáákáqtóraq aábê yamá móra uyátainna-nako mayániye.”
téna tiráiniq ááiq-i-wayukama mirá-uraae.

²⁵ ááqibo Ítuni kaapaq-yátáqóni waaqókáqá wenanóagaraq wenanóni aúkogaraq wenáwíqa Máriaa Káropatin ánáako Máriaa Máátarinigaraq itó-uma máqe-uraae. ²⁶ Ítuma wenanóakaraq wení iyápó-annabike ôriq umá ákái-nakaraq mikáq itó-uma mááyana yimónatuwena wenanóamma tímá ámikaiye: “aarógó, enáanima maamiye.” téna Ítuma wení iyápó-annabike móra ákái-nakoqtaba tímátuwena ²⁷ wení iyápó-annabike ákái-nakomma tímá ámikaiye: “enanóma maamiye.” téna titana mikáké min-iyápó-ánnábiké-nákómá Ítuni anóama awíqmena mó yabírákaraiye.

²⁸ íbêqa aónaimma máqte-mayaima wenaboámá ámikai-mayaima mamá ánatagitana Ítuma tiráiyé: “kemmá nonáá kétikaiye.” téna tiráiyé. mirá kétimatuwenama máqtemma Áánúqtuni agamatán-áikómá pááq íniye tiráiniq umá ánatagitana áraimma mirá-uráiyé. ²⁹ tawebímmá wááéni-nokaraq waaqókáq wáqe-uráiyé. aináákáá-qtátááqnpó wááéni-nopi yamá atimma yátábi apiramá múte mamá Ítun óyaukaq makááe. ³⁰ wááéni-nomma yaímma nátuwena mirá téna tiráiyé: “maaminná ánatagiye.” mirá-timatuwena aqnómmá mamá awáutena pukuráiyé.

Ítumma kéuqtaae.

³¹ mi táoqa kótámaki-kanaaraq máqte-qtataaqa mamá óqtaa í-yúpáárápóata Ítiráaeo anó-monoq-wayukama “aráaq-yuma íma kaapaq-yátáq wáikaae” téta tirááe. aabáyaama Taabati-yúpáábóata anón-aawaqa nai-yúpáárápóata “yúma kaapaq-yátaráq íma wáikaae” téta tirááe. miráipoata min-Ítirááeó-wáyúkámá Pááíratimma ko ítama aónaraae: “yítauqa ko akáma yúma mamé mó yúwáaro téaq timáyikaae.” téta tirááe. ³² Pááíratí ááiq-i-wayukama timáyíkáitata iréta Ítute yíkamo-nakoratati yítauqa ya akátaae. ³³ ááqibo Ítukaq iréta aónaamma wemá pukuráitataboata wenaítauqa íma akátaae. ³⁴ aanibo ááiq-i-wayukabike móra-nakoma wení waqtáánápó Ítun arautapí atáqtúwáitana mikáqá nokárq naegárq aumé kukáíye. ³⁵ minnáma kemmá timónai-nakoma watáa tiráimma min-áímmô timá minná áraimma tiráíye. kemmá timónai-nakoma wenamáárríq aónaraimma minná áraíne. miráinaq mikáq keráwáqá tirummá amínoe. ³⁶ Áánúqtuni agamatá-kánnáábí tiráíye: “íma móra wenyááqtáma akatínoe.”

Áánúqtuni agamatá-kánnáábí tiráimma minná áraimma kéyipoana mi-qtátááqá pááq uráíye. ³⁷ káqomma Áánúqtuni agamatá-kátááqómá ketíye: “waayúkama agaibamáráa-naqa aónainoe.” min-áíkmá mirá téna tiráíye.

³⁸ anaaékaq Yótêbi Aarimatéabake-nakoma wenamáárríq Pááíratikaq Ítun aúma mamé mó uqtamákainayaba ítama aónariye. Yótêbi Ítun anaaé wáráinaqanibo wemá Ítiráaeo anó-monoq-wayukati yáaqa kéikatenaboana aúpq miráuráíye. Pááíratima kanaarq mayániye téna titana Yótêbi Ítun-auma mamé kóuráíye. ³⁹ Níkótímaatigaraq Ítumma ko aónainena nokáámma urái-nakoma wemá káwekaa-qtataakaraqa óq-yarake kugáqmatakaraqa mákama íráqónakuq-yataaqa ko maména uráíye. taíganipoana miráuma óqtakoraan-ummaa (34 kg) yaráíye. ⁴⁰ miráitata máqtemma Ítiráaeo-wayukati yáaimma pukáakayukama kéuqtaani umá Ítumma uqtamákaiyeta urááíye. yenákámá Ítun-auma matétarata paru-baru-wáqtóraké máqte-qtataaqa mamé i-qtátááqnpógárq múqmúma útúyuweta ákúq-matawekaraq umá uqtamákaiyaqtaba mamá óqtaa urááíye. ⁴¹ Ítuma pukái-marukaqa mipímmá yómmá wáqe-uráíye. mi-qtópímmá móra aúgen-oqtapi muríámmá waayúkama uqtamáyikaima wáqe-uráíye. min-óqtá-múríápímmá naayóbáqá móra-naqa íma uqtaráápíne. ⁴² Ítiráaeo-wayukati máqte-qtataaqa óqtaa í-yúpáá pááq íné kéitataboata Ítumma min-óqtá-múríápímmá mó uqtamákaraaye.

20*Ítumma uqtamákaraa-muriakare.*

¹ áqnáabaq-yupaama Tótaaraqa maí-nókáápáqá paá íma aaqá íráqma tágaraitana Máriaa Máátarini Ítumma uqtamákaraa-muriamma waípaq íráíye. ya aónaimma muríán ótaken-oqtama paábaq matukááe. ² miráitana wemá uyaaténa yawéqma Tááímoni Pítaayaa min-íyápo-ánnábíké Ítuma óriq éna ákái-nakonopaq uréna timá yímikáíye: “yeráwáqá uyátarái-nakomma uqtamákaraa-murianobake mamá náakarabi ketáa íaonaunabaqtaa wemmá ákaraae.” téna timá yímikáíye.

3 Pítaayaa káqon-iyapo-annabike Ítuma ôriq éna ákái-nakote mikáq yuwéta uqtamákaraa-muriamma waípaq urááye. 4 yenákámá móraiq-moraiq umá uyaatéyamanibo káqon-iyapo-annabike Yóáne wemá Pítaamma kótamaqtuwena uqtamákaraa-murikaq wenókáá iráiyee. 5 awaútena kúreq umá aónaimma Ítumma útúyakaa-qtataaqa paá mibáq wáqe-uraitana aónaimanibo íma kumábékuráiyee. 6 anaaékaq Pítaa íréna uqtamákaraa-murianobaq íma ko awé uráibo páátákáá kumábékuráiyee. wemá útúyakaa-qtataaqa aónaimma mibáq wáqe-uraitana 7 aqnókáqô útúyakaa-qtataakoma íma tébakaqa útúyakaa-qtataakote wáqe-uráibo aokaq wenamáárlíq útúma wáqe-uráiyee. 8 Pítaan anaaépaq keqnáámmá wenókáámô yin-iyápó-ánnábíké-nákómá mi-múriánóbáqá kumábékéna “Ítuma pukáipike itó-uma kóuráiyee” téna wemá arummá ámikáiyee. 9 taákaq máráaro. yeráwáqá mi táoqa íma ítama arútaráae. Áánúqtuni agamatá-kánnáágó téna “wemá pukáinabike itó-íniye” tiráine. 10 miráitata yenákámá yawuwéqma naaópaq kóuraayee.

11 pááqya-kanaabi anaaékaq Máriaa muríanótaq itó-uma máena ibiqá yakáiyee. paá ibiqá kéyarena wemá awaútena uqtamákaraa-murianobaq kúreq umá aónaimma 12 kaayaqá Áánúqtunopake kaqtó-nakoratama wayánúná káqtô mararétarata Ítuni aúma wáqe-uráikaq máqe-uraayee. aqnómmá wáqe-uráikaq móra-naqa maraq máiten káqo-nakoma áitúqo wáqe-uráikaq maraq maéta urááye. 13 Áánúqtunopake-nakabike móra-nako tiráiyee: “aaraqô, nôraq itaawáq ibiqá kéyaraano?” téna ítama aónaitana min-íníkmá yawuwéqma tiráiyee: “yeráwáqá ketí uyátárai-nakomma maméta náabarabi wemmá mó-yukaawaq íkáonaune.” téna timá ámikáiyee.

14 mirá-timatuwena Máriaa waéqma aónaimma Ítuma mikáq itó-uma máqe-uráiyee. miráimanibo wemá íma Ítue téna aónaráiyee. 15 Ítuma wemmá ítama aónaráiyee: “aaraqô, nôraq itaawáq emá ibiqá kéyaraano? náawaqtabawaq emá abáá kéono?” téna Ítuma ítama aónaitana Máriaa yó-káwáá-nákó kétiyaa téna auyánámmá ítátuwena wemá Ítumma yawuwéqma timá ámikáiyee: “anóko, emá wenaúmo mamé mó-yukema náakarabiyaa tiráátinaq wemmá ko máyáano.” téna min-íníkmá timá ámikáiyee. 16 Ítuma wemmá timá ámikáiyee: “Máriaao!” titana waéqma Ítumma káonena timá ámikáiyee: “Aráábunil!” wenáaimma “tiráátinaqa tikáinare” téna timá ámikáiyee. 17 Ítuma Máriaamma timá ámikáiyee: “kemá ketibonôpaq paá ítaupo kemmá íyaqtoraa! áaqibo ketibâqawaanopaq uréaq mó-tima-yimiyo. ‘kemá ketibogárâq keráwáqá keqtibogárâq ketí Áánúqtuma keráwáqti Áánúqtuma máipaq kéuyune.’” téna Ítuma timá ámikáiyee. 18 Máriaa Máátarinima Ítuni iyápó-annama mó-tima-yimikáiyee: “kemá uyátárai-nakomma aónaraune!” téna timátuwena wemá Ítuma timámin-aimma timá yimikáiyee.

Ítumma wení iyápó-annama aónaraae.

19 mimórá-Tótáágóni áqnáabaq-yupaaraq aabaúma kupékinobaqa Ítuni iyápó-annama anó-monoq-wayukayaba yáqa íkatétaboata máqeo-marukoni oqtamá umá aúyaqma akoqnáá umákaae. akoqnáá umákaamanibo Ítuma yúbáq ya itó-urena mirááo téna tiráiyee; “kaayoné-yátááqá karáwáqtê waíno.” téna 20 timátuwena wenayáákaraq arautakárâq yirááténa itata wení iyápó-annama yeqti uyátárai-nakoma aónéta ôriq umá yimuqá makááe. 21 keqnáámmá Ítuma timá yimikáiyee: “kaayoné-yátááqá keráwáqtê waíno. ketibomá

kemmá maa-márábímô timátikárainiq umá keráwáqá mórai q umá maa-márábí kétimakaune.” téna ²²⁻²³ mirá-timatuwena yetôpaq aáma káyimena tiráiyé: “Aokaq-Áámá máyáaro. keráwáqô waayúkati kúmiq-yataaqa iyaabótuweqa ókaraq taákaq ímaraiyanama miráinata yeráwáqtí kúmiq-yataaqa áraimma íma wániye. ááqibo yeqtí kúmiq-yataaqa keráwáqá yáqtoqtoraiyatama yeráwáqtí kúmiq-yataaqa áraimma paá wániye.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁴ Ítuni iyápó-annabike móra-naqa Tó mááti wenáwíkon áaimma “ábárawaaoma” tébakaqtema íma máitana Ítuma mikáq iráiyé. ²⁵ miráitata tébakaq-noiyap-annama ókaraq-okaraq timá ámikaae: “uyátárai-nakoma aónatukaunatae.” téta tewana Tó mááti maará téna yawuéquma timá yímikaiye: “ayáápipmma níri-abuma íaoneq níri-apimma tiyáánaubiqa íguyeq tiyáámma wataán-ápímmá íguyeq éqa íma tirummá aménúne.” téna Tó mááti timá yímikaiye. ²⁶ ááqibo abapaké kaumo-yúpáámá ánatagitana Ítuni iyápó-annama keqnáámmá naaúpaqa mááwana Tó mááti mikáq yeté máqe-uraiye. máqten-oqtama umá akoqnáá-umareta mááwana Ítuma yetúbáq ya itó-urena tiráiyé: “kaayoné-yátááqá keráwáté waíno.” téna timátuwena ²⁷ Tó máátimma timá ámikaiye: “ayáánaubiqa arúqma yúwénana ínaa tiyáámma aónaao. ayáámma arúqma yúwénana ínaa tirautapí kuyuwó. íbèkakemma arummá íámí-nakaan iyé arummá timiyo.” téna Ítuma Tó máátimma timá ámikaiye. ²⁸ Tó mááti yawuéquma tiráiyé: “ketí uyátáraana-nakoma ketí Áánúqtumone!” téna Tó mááti titana ²⁹ Ítuma timá ámikaiye: “kemmá kétimoneboaa arummá kétimene. kemmá ítimonaa-kayukama yirummá kétimeta yimuq-yatáápi mánoe.” téna Ítuma tiráiyé.

Yóáne agatái-kannaagon-aaimma

³⁰ Ítuma netuqyaa anón-awaameq-yataaqa wení iyápó-annati yúraqaq imánibo máqtemma maa-kánnáábímmá íagataune. ³¹ ááqibo Ítuma minná “Metáiyae. Áánúqtun Áanikoe.” téq keráwáqá tirummá kámeqa wenáwíkkake matúq-matuq umá máí-auwaraimma kanaaráq mayánóe. miráipoaq maamin-áímmá agataúne.

21

Ítuma pukáipike itó-uma kéitata wení iyápó-annama Táábíriati-nokayukaq aónaraae.

¹ anaaékaq Táábíriati-nokayukaq Ítuma wenamaaríq keqnáámmá ókaraq yiráátiraiye. maaminná náabarabi uráine. ² Tááímoni Pítáa Tó mááti wenáwíkon áaimma “ábárawaaoma” Natáánio Kéinabaq Kááiriri-marupakene Yéberí áanikoratagaraq káqomma kaayaqá Ítuni iyápó-annabike-karatagaraq máqtemma komáé-yamae umá máqe-uraae. ³ Tááímoni Pítáa tébakaqa timá yímikaiye: “kemá noyááq-amaataq kégoune.” téna titata tébakaqa tiráae: “ketáágaráqtáá eté ónúnatae.” téta timámiqtuweta yeráwáqá máqtemma kóureta nopí-káárébi ko uyáqtama máeta uráámanibo yeráwáqá mi-nókáámmá íma móra-noyaaqa yáqtokaae. ⁴ aabáyaanapimma aabaú utané kéitana Ítuma mikáq non áwábaq itó-uma máqe-uraimanibo wení iyápó-annama “Ítue” téta íaonaraae. ⁵ Ítuma yááyama timá yímikaiye: “iyáqô, yaímma-noyaaqa nanúna-yataaqtaa keráwáqá íyaq yáqtokaao?” téna titata yeráwáqá tiráae: “ímiye.” téta yawuéquma tewana ⁶ Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqtí kúqómma

nopí-káárégómá tiyáánuran-aukapaq yukéraq aónaaro. keráwáqá yaímma-noyaaqa yabítínoe.” téna titata yeráwáqá mi-kúqómmá yukéta yabitemmá noyáákoma ógikaitataboata íma kanaaráq yabítirááe. ⁷ Pítáa aneq-wáqtómá itokéna émáipoana Ítuni iyápó-annabike móra-naqtaba ákái-nakoma karámarena Pítamma timá ámikaiye: “uyátárai-nakoe!” téna titana Pítáa ítátuwena wení óq-wáqtoma mamá yatánáátá umá kéiyaipe nokaayúpi yáumeq-tagurena nokótaaqá yumáena Ítuma máipaq uráiyé. ⁸ miráitata tébakaq-iyapo-annama nopí-káárébi íréta noyááqa ôriq éna ógikai-kuqomma yabítirááe. yeráwáqá non áwábakemma nékaqa ímiye (91 míta). paá waaqókápóana Ítuma non áwábake kanaaráq yááyama timá yímikaiye.

⁹ yeráwáqá paábaq ya aqtaréta aónamma ira ámûraaqá noyáákaraq yakaráq wáqe-uraaye. ¹⁰ ááqibo Ítuma timá yímikaiye: “yaímma-noyaaqa yáqtoraiyama mamé yero.” téna titana ¹¹ Tááímoni Pítáa nopí-káárébi uréna taíbaq (153) anó-noyaaqnatomma mi-kúqópímmá ógikaimma yabítimá áwábaq móte yukáimanibo mi-kúqómmá iyarakuráiyé.

¹² Ítuma timá yímikaiye: “aabáyaanapin-aawaqa yama nátuwero!” téna titata yeráwáqá aónarae. wemá uyátárai-nare. tétaboata yúyanánóbáqá móra wení iyápó-annabike-nakoma íma “emá náawabono?” téna ítama íaonaraiye. ¹³ Ítuma íréná yammá máma yímikaiye. miráuma keqnáámmá noyáákaraq yímikaiye.

¹⁴ maaminnáma kaumobáq Ítuma pukáipike itó-urena wení iyápó-annama wenamáárlq yiráátiraiye.

Ítuyaa Pítamma

¹⁵ aabáyaanapin-aawaqa nátuwetama Ítuma Tááímoni Pítamma timá ámikaiye: “Tááímonio, Yóáanen ániko, áqnaabaq maami-qtátááqtábámá mú mikákáán umá keqtábá kákaiyo?” téna ítama aónaitana Pítáa yawuwéqma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “miráínaa ketí máqte-tipi-tipi-araaqá aáwaqa yimiyo.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁶ keqnáámmá kaayapáq Ítuma Pítamma timá ámikaiye: “Tááímonio, Yóáanen ániko, kemmá emá akáinaraq máuno?” téna ítama aónaitana Pítáa yawuwéqma timá ámikaiye: “owé. uyátáraana-nako, emá káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” téna titana Ítuma timá ámikaiye: “miráínaa ketí tipi-típiraq yabíqma arutaa.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁷ kaumobáq Ítuma Pítamma ítama aónaraiye: “Tááímonio, Yóáanen ániko, ketí aanábó máano? téna Ítuma kaumobáq ítama aónaitanaboana Pítamma arummá ôriq kéiyé. miráitana Pítáa timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, máqte-qtataaqtaba káonaane. emá áraimma káonaane. kemá ení aanábóbóana ôriq éna kétikaiye.” Pítáa téna timá ámitana Ítuma yawuwéqma tiráiyé: “miráínaa ketí tipi-típima aáwaqa yimiyo. ¹⁸ kemá áraimma kétima-amune. emá maabumó máema ení ámûrannama umááe. náakarabi ónááe ténabaq paá urááne. ááqibo anónuqma kéma kaapaq ayáámma árúqtuwe márenata yeráwáqá miráuma-katuweta ámûrannama umá kátuweta emá ‘íonaa’ tinnamánibo yeráwáqá náakarabi emmá awíqmeta wínoe.” téna Ítuma Pítamma timá ámikaiye. ¹⁹ Ítuma

min-áipí Pítaama náarabi umá puíniqtaba tiráiyie. miráinana Áánûqtuni tágama-yataaqa múte yauwíniye. maamin-áímmá timátuwena Ítuma Pítaamma timá ámikaiye: “tinaae waraao.” téna Ítuma tiráiyie.

²⁰ Pítaama waéqma káqomma móra iyápó-annabike Ítuma ôriq éna ákái-naqa náawabi kaawéqá naapí Ítumma áiqtaabi agebaréna tiráiyie: “uyátáraana-nako, náawawaq emmá namuro-wáyúkátí iyáápi maraí-náqá máiyó?” téna Ítuma aónarai-naqa yinaae waqmé kéiyie. ²¹ Pítaama aónatuwenama Ítumma timá ámikaiye: “uyátáraana-nako, wemmá nôraq inábiyo?” téna Pítaa Ítumma Ítuma aónaitana ²² Ítuma yauwéqma tiráiyie: “ááqibo paá máraining mi-kánááráq kemá yenúnama minná ení mayaíyábiyo? ení mayaímá paá ketinaae waraao.” téna Ítuma timá ámikaiye. ²³ miráipoata timá uréire máqtemma yirummá ámê-kayukabi urááe. maamin-iyápó-ánnábiké-náqá “Íma puíniye” téta timá uréire urááe. ááqibo Ítuma Íma weqtábá puíniye téna timá ámikaibo wemá tiráiyie: “paá máraining mi-kánááráq kemá yenúnama minná ení mayaíyábiyo?” téna tiráiyie.

aqtóráe.

²⁴ iyápó-annabike-naqa mimórá maami-qtátááqtábá aónaraipoana agatáiyie. wemô tiráimma árain-aain-áimma Ítaraunatae.

²⁵ paá taígani-qtataaqa Ítuma uráimanibo móra-moramo agamaráiyana mûtúq maa-márábímmá min-áúbágómá titipáá ínata yeráwáqá Íma kanaarác íraqôniq umá maránoe.

nôrabi urááqtaba (Apótoro) **timáyíkarai-wayukama nôrabi urááqtaba**

Ítuma aáma tíménune téna árain-aimma tiráíye.

¹ Tiópiratio, naayóbáqá maami-kámmáábímmá watáama agatáunama minná Ítuma mi-qtátááqá tarôq uréna aarawaamá yiráátirai-qtataaqtaba agatáune. ² naayóbáké áaimma átárena íbêq-kanaaraqa Ítuma wenamááríq awaaméqá umáyikena timáyíkarai-kayukama yiwíkена aamá áúmatan-aimma káyiraatiye. wemá mayáimá mamá ánataigae téna Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáaraq timá yímikaiye. mikáké Áánûqtuma Ítumma awíqmena Áánûqtuma yabíkái-marupaqa utáíye. ³ naayóbáqá Ítuma wenamááríq aú-aíqa maténa pukáipoana anaaékaqa netuq-kánáámá wemá iyápó-annaraq wenaúma má-yiraatiraiye. miráuma kaayaq-wáyúká áí-ayaa-kanaama (40 kanaama) Ítuma yetôpaqa uréna Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba timá yímikaiye. ⁴ mirá téna Ítuma yeráwáqté aáwaga nai-yááréráq maraq máena timá yímikaiye. keráwáqá Yérútáárebaq íma yuwéraq kóoro. keráwáqá paá yaákareq aboámá 'tíménúne' téna timá akoqnáaraq tiráíne. naayóbáqá Ítuma maará-tiraine: "kemá timá tímikaunna-yataaqaba awé oro. ⁵ Yóáane wemá aarawaamá nommá péqyikaraimanibo anaaékaqa pááqya-kanaabimma nommá peránómma Aokaq-Áágómá péqtikaniye." téna Ítuma tiráíne. ⁶ ániibo mi-kánááráqa iyápó-annama mórabi áíkuma máqe-uraae. yeráwáqá maará téta Ítuma ítama aónaraae: "uyátáraana-nako, íbêqa emá káámááni yabíkáanna-yataaqqa yauwéqma ketáámá Ítiráaeo-wayukama yimínónô?" téta yemá tirááe. ⁷ ániibo wemá yauwéqma yeráwáqá timá yímikaiye: "maami-qtátááqá keráwáqtí minná íma wáipoaq mi-kánááwábi mi-túpááyábámá itánóe. ímiye. ketibomá aúyánápi kéitana wenamáa mi-qtátááqtabámá kéitaiye. ⁸ miráimanibo anaaékaqa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá keráwáqté kumáinaq keráwáqá akoqnáama mayánoe. ániibo keráwáqá ketáama maméq Yérútáárebakaraq Yúriabakaraq Támériabakaraq máqten-aukapaq-marabaqa mamé wéyáwé umá ínóe.

Ítuma aboání marúpaq utáíye.

⁹ Ítuma wemá maamin-áímmá timá ánatatuwaitata wení iyápó-annama aónraawana aboání marúpaq Ítuma utáíye.mórama waayá-kónnákómá awíqmena utáíye. miráitata móra-konnakoma awíqmena kóitata yeráwáqá ókaraq wemmá íma aónaraae. ¹⁰ Ítuma aboání marúpaq kóitata yeráwáqá paá karáqtuwe máawana yeráwáqtí yimakaqá kaayaq-nákárátá itó-uma máqe-uraaye. yenákámá wayán-únákáqtôma umátoketa maará téta tirááye: ¹¹ "keráwáqá Káárirí-wayukama nôraq itaráq itó-uma máeraq aabayápáqá karáqtuweraq mááo? maami Ítuma káonaawana Áánûqtuma wení marúpaq yauwéqma awíráitana kóiniq umá anaaéqa wemá miráráá umá yauwéqmena kumínaq aónanoe." téta yenákámá tirááye.

iyápó-annama yeráwáqá téta 'Yúqtaatini mayáiráqá móra-nakoma mayániye' tirááe.

12 miráitata yemá Óribêti-anuraq máqeta yuwéta Yérútáárebaq waaqókáq uréire urááe. 13 ániyo yemá uréta naayóbáqá máqe-uraan-namma yanaammá aráqmata-naupaq máqtemma máqe-uraae. min-iyápó-ánnámá mibáq máqe uráa-yuti yíwíqa Pítaae. Yóáane. Yêmitie. Áánarue. Píripie. Tóamáatie. Paatááromiyue. Máátiyue.ánibo Yêmitima Áápiatimma ánikoe. ániyo Tááímonima káámááni-ayubike karuwaaq-naré. Yúqtaatima Yêmitimma ánikoe. mirá-uráiyie. 14 maami-káyúkámá yemá máqtemma móra-iyakaq maréta nunamummá tíq-tiq urááe. ániyo yáimma aaranaammá Máriaama Ítuma anóama wení ábâqawaaraayugaraq máqtemma nunamummá tirááe. 15 mi-kánáráqá Pítaama itó-urena máqtemma wení ábâqawaaraayuma Ítun anaaé wáráa-kayukati yúrikaq móra-aimma tiráiyie. mi-káyúkámá miráuma netuqyaammá (120) máqe-uraae. 16 Pítaama maará-tiraiye: “keráwáqá ketúbâqawaayuo, itáaro.naayóbáqá móra-aimma maará téna Aokaq-Áágómá Tébitini óyaukaq tiráine. maamin-nákómá Yúqtaatima aammá yiráátiqtata Ítumma yáqtokaae. min-áímmá Yúqtaatitaba arammá iyaíno. tiráimma íbêqa abarokáq kéiyie. 17 Yúqtaatima ketáátê yagaroqtamá máqe-uraimma wemá maami-máyáímá matáiyie.” téna Pítaama mirá-tiraiye. 18 maamin-nákómá Yúqtaatima naayóbáqá wenamáárlíq wení otaa-mónéqnápó maramá meyaníq uráine. min-áúkápáqá wenamáárlíq ikákuraine. ko yutákitana yarákéna áyaqa kugúbagitana pukuráine. 19 minnáyaba máqtemma Yérútáárebaq máa-kayukama ítaraane. miráitata min-áúkápáqábámá yeqtí yábikemma Aaketáama miráuma ‘naae-márábáre’ kéte. 20 ániyo Pítaama maará-tiraiye: “maamin-áímmá Táámupi agatáin-aikoma maará kétiye. ‘wení naammá paá-namma wániye. móra-nakoma íma min-áúpáqá maíno.’ téna kétiye. ániyo ókaraq Táámuni wannaabí téna ‘káqo-nakoma ayuwáiyana wení mayáímá mayáino.’ téna kétiye. 21 miráinataa íbêqa ketáámá móra-naqa uyátárai-naqa Ítute uréire uráiyá-kayukabike aónama awiránúnatae. 22 naayóbáqá Yóáanema áaimma átarena nommá waayúkama péqyikaraike Ítuma mayáímá áaimma átama maténa aqtóráq itana Áánúqtuma yawwéqma wení márúpaq awíqmena úitata aónaraiya-kayukabike móra-naqa awiránúnatae. miráinana Ítuma pukáipike itó-urai-waigoni ketáátê watáama tîniye.” tená Pítaama tiráiyie. 23 Pítaama mirá-timatuwaitata yemá kaayaq-náqá yíwíkaae. móra-waigon-awíqa Yótêbi Yátatie. wení káqon-awíqa Patáábatie.morá-nakon áwíqa Máátáiyatie. 24 miráitata yeráwáqá nunamummá maará tétá tirááe: “uyátárai-nako, emá máqte-kayukati íyaqnoabaqa kanaarárq káonaane. maa-kááyáq-nákábíkémá náawanaq awiránónáa keqtáámá tiráatiyo. 25 miráinana min-nákómá Yúqtaatini mayáíráq mayániye. wemá mórama ení iyápó-annabi mániye. ániyo Yúqtaatima maami-máyáímá yuwéna puí-márúpáq kói-nakoni mayáíráq mayániye.” téna nunamupí tirááe. 26 mi máka-nakoratama kanaarárq mi-máyáímá máyáawaniq urááyataboata yemá nunamummá kététa yátama maqmá akátémma Áanúqtuma mi-tátámá mamá Máátáiyatinopaq makáiyie. mikákê Máátáiyatima wemá uyátáitata wemmá awíqma tiyááka umá móra timáyíkán-annate yagaroqtamá ákáraae.

2

Aánúqtunopake Aokaq-Áágómá kukáiyie.

1 Ítuma pukéna itó-urai-kanaarake áaimma átarena kaayaq-wáyúkágáráq tiyááka-kanaaraq (áwíqa Péqtekoti-omaqa) yeráwáqá móra-naupaq yama áikutaae.

ánibo ² anókaq áama ayéna akoqnáá uwáágoraa umá Áánûqtunopake kukéna maraq máa-naupaqa ógikaiye. ³ ánibo irautakáá-qtátááqá aónaraae. mi-qtátáákómá yabí-tábí umá móra-mora-yuti yiqnókáq kukáiyé. ⁴ ánibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yepí máqtemma ógíqme uráiyé. mi táoqa yeráwáqa áaimma átáma óq-aipike Aokaq-Áágómá yímitata tirááe.

⁵ mi-kánááráqá yaímma Yérútáárebaq yamáa-kayukama yemá monoq-wáyúkábóata yemá máqte-marabake-kayukae. ⁶ maamin akoqnáá-uwaagoraan-aimma timá abarokáq itata máqtemma aarawaamá mórabita áíkutaee. miráitata yemá máqtemma móra-mora-yuma iyápó-annama yimónaamma óq-ain oq-aipike aamá kétéwata ópake ya máe-kayukama yeqtáábike aamá kétéwataboata yimurere urááe. ⁷ ánibo yemá máqtemma iyánáaq umá kánateta yúyánámmá òriq umá itéta tirááe: “yemá maami-káyúkámá máqtemma aamó te-káyúkámá Kááiriri-marupake-kayukamoe. ⁸ náaraq iyò? ketáá móra-mora-yutaama ketáái táabikenaaq kéitaunataabiyo?” téta tirááe. ⁹ ketáá máqtemma miráuma Páátíya-wayukama Mariya-wayukama Írama-wayukama Metapotémia-wayukama Yúria-wayukama Kaaparótia-wayukama Pááqtati-wayukama Étia-wayukama ¹⁰ Parítiya-wayukama Paapíriya-wayukama Íqtíbi-wayukama Aríbiya-wayukama Tairíni-marupaq waaqókáre Aróma-wayukama Íbarugaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Karíti-wayukama Arébiya-wayukama itáunataama ¹¹ ketáámá káqo-kaqo-marupake yemmá máqtemma ketáái táabike watáama Áánûqtuni anó-qtataatriq iqtábá kéte. ¹² máqte-kayukama iyánáaq umá ánataaamanibo móra-nakoma mi-qtátáákón áaimma íma kanaaráq timá yímikaiye. yemá yeiyáá maará téta tirááe: “maami-qtátááqá nói-qtataakoni áainabiyo?” téta tiráámanibo ¹³ yaímma-wayukama akáyáámmá téta maará-tiraae: “yemá taíbaq-aipike téta taíbaq aúgemma wááéni-nomma naréta neginaagí kéoe.” téta tirááe.

Pítaama watáama tiráiyé.

¹⁴ miráimanibo Pítaama tiyááka umá móra-iyapo-annate itó-uma máena anókaq ááyama máqte-kayukama watáa timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Yérútáárebaqa máa-kayukama ketáama itéraq maami-wágóní áaimma keráwáqá ítama arútáaro. ¹⁵ keráwáqá túyánámmá ítama keqtááyábá ‘aíbôq-nomma naréta neginaagí kéoe’ téq kétémanibo íbêqa paá aabayaaráq (9 kirokíraq) kéuyawiye. ¹⁶ miráimanibo maami-qtátááqtabá naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Yóéroma maará-tiraine. ¹⁷ Áánûqtu tiráine.

‘aqtó-kánáámá waaqókáriq kéinaqa ketí Aágoni akoqnááama yúwáanana máqtemma aarawaabí kumíniye. miráinata keqtáanimaarabi keqtiáámûmaaqa amuné-áímmá tínoe.

keráwáqti awaayati-wayukama yúramma karákéta kainapákáá umá aónaiyata keráwáqti anónuqma-wayukama kaimmá aónanoe.

¹⁸ mi-kánááráqá ketí mayai-mákónábi mayai-ínikómmá ketí Aágoni akoqnááama yiménata yeráwáqá amuné-áímmá tínoe.

¹⁹ kemá aabayákáqá awaaméq-yátááqá yiráátéq aménáápáqá maa-márábímmá awaaméq-yátááqá yiráátenuene.

naaegógáráq iragáráq úmukaraq wánoe. ²⁰ uyátárai-nakoni anó-kanaama íma pááq uráinana aabaúgómá kumayuqá auráinana wíyokoma mamá naaemá aurániye.

21 mi-kánáaráqá náayubi uyátárai-nakon áwîkaq yaíya-kayukama Áánûqtuma yeráwáqá yauwéqma yiwirainata yemá wenná mánoe.'

téna Áánûqtuni amuné-nákomá Yóéro mirá-tiraine." téna Pítaama tiráíye.

22 Pítaama ókaraq tiráíye: "keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, maamin-áímmá ítáaro. Ítuma Náátárêtibake-nakoqtaba aamá timá-timena kéune. 23 wemá keráwáqti aukáapi máitanama Áánûqtuma wepí taigani awaaméq-yátáákáráq amuné-áikáráq taróq itaq keráwáqá kenamááriq aónaraae. naayóbáqá Áánûqtuma wenamááriq auyánámmá ítarena maamin-náqá Ítumma keráwáqti tiyáápi karaq maréna keráwáqá ámáam-aimma arátê-kayukama iyáápi tímitaq wemmá kaapaq-yátáq ikámôwana pukáíye. 24 miráimanibo Áánûqtuma min-náqá yauwéqma pukáípike múte itó-umakaraiye. ániibo wemmá aú-aíqa éna puí-yátáápike mamá paábaq ayúkaiye. miráuma puí-yátáákómá min-náqá íma kanaaráq yáqtokaiye. 25 Tébitima min-nákóqtábá pukáípike itó-iniqtaba maará téna tiráíne.

'kemá máqte-tupaama uyátárai-nakoma ketí túbáq aati-aatimá máetaq aónaraunaboana wemá ketimakáq máipoana kemmá móra-yataakoma íma tiweqtániye.

minnáyaba timuqá ôriq umá kémarauana

26 ketáagoma amuq-yatáákáráq tóyaupikemma anókaq ááyama kétiye.

27 emá íma ketí tirun-íyápómá yúwénana puí-márúpáq wíniye.

ítaraunboana ketí túgogaraq aagániye. minná kemá ení Aokaq-náqá íma ayúwénana kabiraino.

28 matúq-matuq umá mái-apaq wí-ámmá kemmá tiráátiraanama kemá kété máeboa kepímmá timuq-yatááqá ógitikaraane.'

téna ketináábútáá Tébitima tiráíne. 29 ketibáqawaaraayuo, ketináábútáámá Tébitima puítata uqtamá karaane. wení mararaamá ketáátê íbêqa paá wáíye. 30 miráimanibo Tébitima Áánûqtuni amuné-náqá máenaboana kéitaitana Áánûqtuma árain-aimma akoqnáá umá maará-tiraine. mórama 'enánábíké-nákómá ení márûqa yabíkái-yataaqa mayániye' téna Áánûqtuma Ítuqtaba Tébitimma timá ámikaiye. 31 naayóbáqá Áánûqtuma nôrabi ínena i-qtátááqá Tébitima aónatuwena Ítuma pukéna itó-iniqtaba tiráíne. Ítu Káriqtoma wemá min-nákóqtábá Áánûqtu íma ayúwáitana puí-márúpáqá máena wení aúgoma íma kabiraráíye. ímiye. 32 Ítuma pukáípike Áánûqtuma mamá itó-umakaraiye. miráitaqta ketáámá aónareqta ketunatae. 33 íbêqa wemá Áánûqtuni márúpáq uténa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mayéna aboání aayáánurapaq máíye. ániibo naayóbáqá Áánûqtuma téna 'Aokaq-Áámá aménúne' téna tiráiniq umá íbêqa aboámá Aokaq-Áámá keqtáábí atítikaraitaq íbêqa keráwáqá káonaae. 34 Tébitima Áánûqtuni márúpaqá Áánûqtuni aayáánurapaq ímamanimanibo wemá maará téna tiráíne.

'uyátárai-nakoma ketí uyátárai-nakoqtaba maará-tiraine.

emá ketiyáánurapaq maraq mááo. 35 ániibo anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá mamá ení aítuq aménáápáq yikánúne.'

téna Tébitima tiráíne. maamin-áímmá téna anaaékaq Áánûqtuma Ítuni namuro-wáyúkámá yítábí mayuwániqtaba amuné-áipi tiráíye. 36 miráinataa ketáámá máqtemma Ítiráaeo-anna-wayukama maaminnáyabama ketáámá ítama arutánátae.maamin-náqá Ítumma keráwáqá kaapaq-yátáq ikámôwana

pukáimma minná Áánûqtuma wemmá mamá anómma uyátárai-naqa Metáiyamma aúrâkaraiye.” téna Pítaama tiráiyé.

aarawaamá taibaq yirummá waeréta monoq-nómmá pékaae.

³⁷ yemá maamin-áimná Itáawana min-áikóma yeqtí íyaqa atákáiyé. yeráwáqá Pítaakaraq yaímma iyápó-annama maará téta timá yímikaae: “ketíbâtiwaayuo, ketáái túnabaro íbêqa ketáámá náaraq ónúnataabiyo?” téta tirááe. ³⁸ Pítaa maará téna timá yímikáiyé: “keráwáqá máqtemma móra-mora-wayukama tirummá waeréraq monoq-nómmá Ítu Káriqton áwíkaq kéberaiyanawaq keráwáqti kúmiqa mamá paá umátikaino. keráwáqá mirá kéiyanaawaq Áánûqtuma wení Aokaq-Áámá timíniye. ³⁹ naayóbáqá Áánûqtuma maami-qtátááqá keráwákáráq keráwáqti iyápógararaq yaímma nékaq máiya-kayukagaraq ‘timénúne’ téna timá akoqnáá uráine. owé. Áánûqtuma ketáái uyátárai-nakoma ‘timénúne’ ténaboana máqtemma yááyarai-kayukama Aokaq-Áámá yimíniye.” téna Pítaama tiráiyé. ⁴⁰ ániibo Pítaama aayáqtááqá wataáama akoqnáá umá maará tiraiye: “keráwáqá atéráaro! keráwáqá íma arupú o-káyúkátí táí-aaikake nékaq mááero. yetí táí-meyamma anómma aurániye.” téna Pítaama tiráiyé. ⁴¹ miráitata máqte-kayukama Pítaan áama itáa-kayukama monoq-nómmá pékaae. mi táoqa taígani-kayukama yirummá waékáamma (miráuma 3,000) mórabi yorupamá yoráutaiye.

aúgemma Ítun aamá itáa-kayukati íráqôn-aaine.

⁴² mi-káyúkámá íráqóniq umá timáyikáan-annati yáama kéiteta yíbâqawaayuma yíwáqnaa éta yeráwáqtê mórapike aáwaqa kéneta nunamummá tirááe. ⁴³ miráitana Áánûqtuma taibaq-awaameq-yataaqa iyápó-annabi tarôq uráitataboata máqte-kayukama ikatíq urááe.

⁴⁴ máqte-kayukama Ítu Káriqtoqaq itáíq-itaiq uráá-kayukagaraq mórabi máqe-uraae. ániibo yemá yeqtí máqte-qtataaqtabama mórabi maqmá yaíkááe. ⁴⁵ miráitata yemá yeqtí máqte-qtataaqa waayúkararaq máráawata meyáníq kéowata móneqa mataáe. mi-mónékáké yeqtí waayúkama móra-mora-yuma nóiqtababi o-qtátááqá meyáníq urááe.

⁴⁶ máqte-tupaama yemá máqtemma mórabi anó-monoq-naupaq uráámanibo yemá óq-naun oq-nauke Ítuma naayóbáqá yímikainikaa umá yammá wááéni-nokaraq mórabike narááe.yeráwáqá yimuqá kémareta máqtemma yímikaae. ⁴⁷ máqte-kanaaraq yemá Áánûqtun áwíqa múte kéyauyowana káqo-kayukama yeqtí yáaimma yimónéta ‘íráqóniq kéoe’ tirááe. máqte-kanaabimma uyátárai-nakoma yawuérqma yiwírái-kayukama ókaraq-okaraq yoráutaiye.

3

mórama aítuqa táíq urái-naqa íráqóniq uráiyé.

¹ móra-taoqa Pítaayaa Yóáanema anó-monoq-naupaq nunamummô téqo-kanaa énaikaaq (3 kiroki) kéitata utááye. ² ániibo móra-naqa aítuqa táíq urái-naqa mikáq awíqmeta utááe. min-náqá anóama miráuraimma marákárine. máqte-tupaama anó-monoq-nakoni oqtaráqá aati-aatimá máitata min-óqtáyábá ‘íráqôn-auramma aónaiye’ téta tirááe. máqte-kayukama yemá wemmá káonaawana máqte-kanaaraqa móneqtaba waayúkararaq inaa-inaa tiráiyé. ³ ániibo maamin-nákómá Pítaayaa Yóáanemma yumónaimma anó-monoq-naupaq uyáberaiyeta kéoyana min-nákómá oqtaráq máena yenákáráq yaímma-yataaqa timígáae téna

ítama aónaraiye. ⁴ Pítaama mi kárú-nakomma aúrapi karáqma akoqnáá kéitana Yóáanegaraqa miráuma aúrapi karákáitana Pítaama maará téna tiráiyi: “emá kekárátá timónaao.” téna tiráiyi. ⁵ ánibo “móra-yataaqa yenákámá timiyéta kéoye” téna wemá waéqma yenákátí yúrapi karákáiyi. ⁶ miráimanibo Pítaama maará téna tiráiyi: “kemá móneqa íma matokáunnamanibo kemá móra-yataaqa matokáunnaa kanaaráq emmá aménúne. minná Náátárêtipake-naqa Ítu Káríqton áwíkaq emá itó-uma aammá wao.” téna timá ámikaiye. ⁷ min-nákóní ayáákaq yáqtoqma itó-umakaitana páátákáá min-nákóní áiyayaakoma arupú umágéna akoqnáá uráiyi. ⁸ ánibo min-nákómá yaúmetameta kéena uréire éna yenákátí yinaae waqména anó-monoq-naupaqa uténa wemá yaúmetameta kéena Áánûqtun áwíqa múte yaútaiye. ⁹ ánibo máqtemma aarawaamá min-náqá káonaawana uréire kéitata yemá Áánûqtun áwíqa múte yaútaae. ¹⁰ miráitata aarawaamá min-nákómá anó-monoq-nakoni íráqôn-oqtaraqa máena máqte-kayukaraq móneqtaba inaa-inaa téwai-nakoma aarawaamá íbêqa káonaawana atóbamagitata aónama iyánáaq kéeta taíbaq-yuyanamma ítaraae.

Pítaama anó-monoq-naupaq watáama tiráiyi.

¹¹ maami aítuqa táíq urái-nakoma Pítaayaa Yóáaneti iyáákaq toto umá aarawaamá anó-monoq-namma ‘Tórómónini naamátûpare’ tenn-áúkápáq uyaatéta yama áikutaae. ¹² Pítaa mi-káyúkámá keyimonena maará téna watáama timá yímikaiye: “keráwáqá nôraq itaráq maami-qtátááqtábámá netuqyaa-túyánámmá kéitaa? nôraq itaráq kerátátí túrapimma kégararaao? keráwáqá túyánámmá itáama kerátámá kerátátí akoqnáágaraq aokaq-ááikákénáq maamin-náqá mamá itó-umakarauyo? áraimma ímiye. ¹³ keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Áabaraagaraq Ááítekigaraq Yáakoboma yeráwáqá ketáái títaubikotaaí Áánûqtuma wení mayái-íyápógón áwíqa múte yaútaimma Ítue. wemá min-nákómámá keráwáqá awíqma ááíq-wayukati iyáápi máráawana anó-kawaa-nakoma Pááíratima aónaimma otaa-qtátááqá íma wáitanaboana yauwéqma paá timákanena uráimanibo ímiye. keráwáqá wemmá tinaaeéna umákaraane. ¹⁴ miráita keráwáqá wemá arupú éna Aokaq-náqá íráqóniq umá yaináí-náqá aabi mayákaraae. keráwáqá waayúkama ikámma puí-náqá ayúkaamanibo ¹⁵ aúwaraikoni áai-naqa wemmá ikákaae. miráimanibo Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraitaka yauwéqma kerátámá minnáyaba wení watáama timáe uréire kéuye. ¹⁶ miráitaka kerátámá weqtábá itáíq-itaiq kéuye. miráitana Ítun áwíkaqa maamin-náqá mamá akoqnáá kéumakaitaq keráwáqá wemmá káoneq ítama kárutaae. Ítuma wenamááriq kerátátí itáíq-itaiq í-yátááqá kêtimitaka maami itái-yákáákómá maan-nákókáqá keráwáqí tírakaq íráqôn-akoqnaa-yataaqa abarokáq kéiyi.

¹⁷ áraine. ketíbatiwaayuo, kemá itáunnama maami-qtátááqá keráwákáráq keráwáqí anó-kayukagaraq Ítu Káríqtomma íma ítama arútarepoaq keráwáqá mirá-uraane. ¹⁸ miráimanibo naayóbáqá Áánûqtuma maará téna wení amuné-wayúkátí yóyaukaq tiráine. ketí timákai-naqa Káríqtoma aíqa í-yátááqá mayániye.’ tirááne. keráwáqá mirá kéowanibeqa min-ááímmá abarokáq kéitana naayóbáqá Áánûqtuma tiráin-aikoma arammá kéiyaiye. ¹⁹ miráínaq túyánámmá waéqma itéraq tirummá waeraiyana Áánûqtuma keráwáqí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. ²⁰ miráiyana Áánûqtuma keráwáqá aúgen-akoqnaama tiména Ítumma Káríqtoma timákainana

kerawaqtôpaq kumínimma Áánûqtuma naayóbáq Ítumma awaaméqá umákaraine. ²¹ íbêqa wemá Áánûqtuni márûpaq máena Áánûqtuma máqte-qtataaqa keqnáámmá mamá aúgeniq íní-kanaayaba awé ínimma miráuma naayóbáqá Áánûqtuma wení aokaq-ámúné-wáyúkátí yóyaukaq tiráine. ²² Móteti maará-tiraine. ‘Áánûqtuma uyátárai-nakoma keráwáqtí tîbâqawaayupike mórama amuné-náqá kekáá umá mamá timíniye. keráwáqá wenáama anaaé waqmá kéiteraqa keráwáqtábá tînna-yataakoni anaaé wáráaro. ²³ náayuwabi min-ámúné-nákón áama íma itáiyanaama Áánûqtuma yeráwáqá yíkaminata puínoe. miráinata yemá ókaraq Ítiráaeo-wayukate móragaraq íma mánoe.’ téna Mótetima tiráine. ²⁴ naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maamin-áimmá tiráamma Táámuyogaraq yaímma anaaékaqo abarokáq uráa-kayukagaraq yeráwáqá maamin-áimmá tiráamma íbêq-kanaaraqa wáiqtaba tirááne. ²⁵ keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí iyápó-annama mááe. keráwáqtí tináábútáábi Áánûqtuma aamá timá yarúmakaí-qtataaqa matáa-kayukae. Áánûqtu maará téna Áabaraamma timá ámikaine. ‘ení iyápógokake máqtemma maa-marábí-káyúkámá kemá yemmá íraqôniq umáyikanune.’ tiráine. ²⁶ Áánûqtuma áqnáabaq wení iyápóma Ítumma timákaitana keráwáqá mamá íraqôniq kéomatikena keráwáqtí táí-aaipike mamá waétikanena iráine.’ téna Pítaama tiráiyé.

4

Pítaayaa Yóáanema ánná yímikaae.

¹ Pítaayaa Yóáanema yenákámá máqte-kayukabi watáama kétéyaqtaba anó-monoq-wayukagaraq monoq-náupáq-káwáá-nákáráq Tááqtûti-wayukagaraq mikáq irááe. ² ániibo anó-monoq-wayukama maamin-nákámá aarawaamá watáama kétima-yimeta ‘Ítu Káríqtoma pukáipike itó-urai-waigoni watáama kétima-yimeta yaímma pukáa-kayukama itó-inoe’ téta tiráiyé. ³ miráitata yemá maamin-nákámá yáqtoqma ánná yiméta íbêqa énaikariq itata aabáyaamma aamá ítama yainánúnatae’ téta yiwíqmeta urááe. ⁴ miráimanibo netuqyaa-káyúkámá aaramá waamá yenákátí Ítuqtaba téyan-aimma itéta yirummá waékáamma yemá netuqyaa-káyúkáe (miráuma 5,000).

yenákámá káánítôre-wayukati yúrakaq aamá ítama yaíkaae.

⁵ aabáyaamma anó-kayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq yaímma ámán-aimma yirááti-wayukagaraq máqtemma Yérútáárebaq áikutaee. ⁶ ániibo máqtemma anó-monoq-wayukagaraq Áánatima Kááyápatima Yóáanegaraq Érékáánara yeráwákaráq yeqti móra-annagaraq yeráwáqá mórabita Yérútáárebaq áikutaee. ⁷ mi-kááyáq-íyápórátámá yemá yeqti yúbáq mamá itó-umayikareta yemá maará téta ítama aónaraae: “kenákámá náawan áwíkarabi akoqnáárraraq maami-qtátááqá taróq kéoyo?” téta tirááe. ⁸ ániibo Aokaq-Áágómá Pítaani arupimmá ógiraitana wemá maará téna tiráiyé: “keráwáqá Ítiráaeo-wayukati anómma kawáá-wáyúkágáráq waayúkati áaimma kawáá uráa-kayukagaraq keráwáqô, ⁹ kekárátá ítama aónéq ‘naayóbáqá maamin-náqá aítauqa táíq uráimanibo nôraq itanawáq áitaukoma íraqôniq uráiyó’ téq keráwáqá kétémanibo ¹⁰ keráwáqá káoniyata máqtemma Ítiráaeo-wayukama aónaaro. maamin-náqá wemá keráwáqtí túbáq itó-uma máí-nakoma Ítu Káríqtoma Náátáretibake-nakoni áwíkaq atóbama íraqôniq kéiyé. min-náqá keráwáqá kaapaq-yátáq ikámôwana

púitana Áánûqtuma wemmá yauwéqma itó-umakaraiye. ¹¹ maamin-náqá Ítuqtaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye. ‘keráwáqá mayai-wáyúkámá naammá inéq maamin-óqtáqtabá táí-oqtane téq tiráámanibo akoqnáá uráitata naakóni áwáá moyakaq makéta káqon-oqamma min-ámúrâq kémaraae.Íbêqa maamin-óqtákómá akoqnáá-oqtama káuraiye.’ kétiye. ¹² máqte-marabaqa Áánûqtuma íma káqon-awikaq keqtáámô yauwéqma tiwirániqtaama tiráátiraae. paá Ítun áwíkarapi akoqnáárraraq tímikaiye.

¹³ ániibo káánítôre-wayukama yemá Pítaayaa Yóóanema yimónaamma yenákámá íma ikatíqa éta akoqnáá umá watáama tiráiye. miráitata monoq-káánítôre-wáyúkámá yenákámá yimónaamma naayóbáqá íma aúba-namma pékaaye. yenákámá paá Ítugaraq yagaroqtmá uréire uréta yaákaq urááe.

¹⁴ miráitata yemá aónaamma minnámo aítauqa táíq uráimma mamá Íráqôniq umákaayan-nakoma yenákátê itó-uma yagaroqtmá máitata aónawaeta káánítôre-wayukama yemá tínón-aimma íma wáitata ókaraq íma watáama tirááe.

¹⁵ miráitata yemá min-nákámá timáyikaayata min-námmá yuwéta máápaq yaúbama mááyata yemá naaúpaqa watáama yeiyáá téite urááe:

¹⁶ “ketáámá maamin-nákámá nôraq umáyikanunataabiyo? yenákámá móra-awaameq-yataaqa tarôq óyata máqtemma Yérútáárebaq-ininaukaqa yemá aónama ánatarapoata ketáámá minná kanaarâq íma mamá aúyoranunatae.

¹⁷ miráimanibo maamin-áikómá móragaraq anóniq umá máqte-kayukabi wéyáwé ínipoaqtaa ketáá yenákámá yiwíkeqtaa ókaraq Ítuni áwíqa íma káqo-kayukama timá yíméro téqtaa akoqnáá-aimma timá-yimenunatae.” téta yemá tirááe.

¹⁸ ániibo yeráwáqá maamin-nákámá yiwíketa akoqnáá-aimma téta “kenákámá móragaraq maamin-náqá Ítun áwíkaqa káqo-kayukama íma timá yímekao.” téta tirááe.

¹⁹ miráimanibo Pítaayaa Yóóanema yenákámá maará téta tirááye: “kerátámá Áánûqtun aúrakaqa arupú-aainaq tarôq óyú keráwáqti táawaq itáyúyó? keráwáqá kenamááriq yainai-wáyúkáráá umá máeqa timá tíméro.

²⁰ kerátámá maami kateko-yátááqá káoneka Ítarauyatabama íma kanaarâq paátí máyubo abarokâq timá-yimeyuye.” téta Pítaayaa Yóóanema tirááye.

²¹ máqtemma anó-monoq-wayukama akoqnáá umá iragáráq-áimma téta maamin-nákámá timáyikayata kóuraaye. miráitata yeráwáqá máqte-kayukati yáaqa ikatíq urááe.

ániibo anó-monoq-wayukama maamin-nákámá ánná yimínónaqtaba abáá uwaeta íbáqyukaae. máqte-kayukama maami-qtátááqá tarôq kéoyata káoneta yemá Áánûqtun áwíqa múte yaútaae.

²² ániibo aítauqa táíq uráimma mamá Íráqôniq umákaraya-nakoni-karitimaatima uyátá-maqma kaayaq-wáyúká áiyayaamma (40 karitimaatima) máqte-uraiye.

monoq-wáyúkámá akoqnáá umá nunamummá tirááe.

²³ iyuwáiyatama yauwéqma yenákátí aanábó-wáyúkámá máápaq uréta anó-monoq-wayukama ten-áimma máma timá-yimikaaye.

²⁴ ániibo yemá maamin-áimma kéiteta yeráwáqá móra-iyakaq maréta nunamummá maará téta tirááe: “anó-nako, enamááriq wiýókarâq maragáráq únókárâq tarôq kée máqte-qtataaqa arunóbáqá wáimma tarôq urááne.

²⁵ naayóbáqá ení Aokaq-Áágómá ketáái titaubikomma ení mayai-náqá Tébitimma maará téna timá ámikaiye.

‘nôraq itatawâq Yéqtaaeo-wayukama íma Íbaru-wayukama íyamma yeráwáqá kéitatawaq nôraq itatawâq waayúkama aama íma Ítarâa-kayukaraa umá kéitao?

²⁶ maa-márábí yabíkái-kayukama (kíni) yeráwáqá yokaa umá

ánateta anó-kayukama mamá áikuyeta Áánûqtumma wení Metáiyakaraq namuroíq umákaraae.' téna Aokaq-Áágómá Tébitini ibí tiráiyé.

yemá nunamupí téite kéoe.

²⁷ áraain-uraane. Kínima Érótigaraq anó-kamaami-naqa Pááqtati Pááíratigaraq yaímma Yéqtaaeo-wayukagaraqa Ítíráaeo-wayukate yeráwáqá yagaroqtaréta máqtemma Ítumma ení Metáiyama namuroíq umákaraae. ²⁸ miráimanibo yemá áikuteta emá túyánápiké timá akoqnáá uráán-aimma abarokáq mamá pááq urááe. ²⁹ uyátaráana-nako, íbêqa emá itaao.maamin-áíqtába yeráwáqá akoqnáá-aimma téta iragáráq-áímmá kéte. ení watáama abarokáq ikatíq íma éqtaa timá yiménúnayabataama tíwáqnaa uwo. ³⁰ ení ayáamma múte yaúte waayúkama mamá atóbamayikeaq enamááíq ení Aokaq-náqá Ítumma wenáwíkaqa anón-awaameq-yataakaraq kateko-yátááíq uwo." téta nunamupí tirááe. ³¹ miráitana yeráwáqá áikuma máqeo-nakoma waráá-waraa kéitana yeráwáímmá Aokaq-Áágómá ógikaiye. miráipoata yeráwáqá ókaraq íma ikatíqqa éta yeráwáqá akoqnáá umá Áánûqtuni watáama abarokáq áaimma átáma timá yímikaae.

yirummá ámê-kayukama máqtemma móra-iyakaq makááe.

³² máqtemma Ítukaq yirummá ámê-kayukama móra-iyakaq maréta móra-nakoma íma móra-yataaqtabama 'kennáe' téna tiráibo máqte-qtataaqa minná 'máqte-kayukati minnáe' téta yeráwáqá tirááe.

³³ ániibo timáyíkarai-wayukama yeráwáqá Ítuma pukéna itó-urain-aimma téta wení akoqnáá-yataaqtabagaraq tirááe.miráitana máqtemma Áánûqtuma wení íráqô-yataa yímikaiye.

³⁴ ániibo yeráwápikémmá móra-nakoma íma aáwaqtabama áama yaráiyé. miráitana máqtemma yeráwáqá marawábi naammá waayúkaraq maráawata meyáníq urááe. minnárake móneqa matéta timáyíkarai-wayukama yímikaae. ³⁵ ániibo timáyíkarai-wayukama yemá móneqa matéta aqtóráíq o-qtátááqá íma makáá-kayukama yaímma yímikaae.

³⁶ itáaro. móra-naqa máqte-uraimma wenáwíqa Yótébie. wemá Aríbae-annabike abarokáq uráimanibo timáyíkarai-wayukama weqtábá Páánabati téta tirááe. min-áwíkon áaimma umá yíqtaiq í-áráaré'. ³⁷ wení maramá Táíparatibaq wáitana waayúkaraq márátata meyáníq urááe. minnárake móneqa maténa timáyíkarai-wayukama má yímikaiye.

5

Áánánáiyatíyaa Tapáírae.

¹ móra-naqa máqte-uraimma min-nákón áwíqa Áánánáiyatie. ániibo ánáakon áwíqa Tapáírae. miráitana Áánánáiyatima wení yaímma-yataakaraq maragáráq yaímma-wayukaraq maráyata meyáníq ígáae tirááye. ² miráitana Áánánáiyatima mikáké móneqa maténa yaímma wetábá aúpáq máráimma ánáakogaraq aónaraiye. tébakaq-moneqa iyápo-annati yítaupi má-makaiye. ³ ániibo Pitaama maará téna tiráiyé: "Áánánáiyatio, nôraq itaawáq emá Tááqtaamma ayuwáánanawaq ení áyaqnoabaq ógiraitaa emá Aokaq-Áágómá kaaqaari-áímmá timá ayuwé mi-máráráké enamááíq yaímma-moneqa aúpáq makáánô? ⁴ maami-márámá ení maramá íyaq wáqe-uraiyo? anaáékaqa maami-márámá

meyáníq kéowana móragaraq ení maramá íma wáqe-uraimanibo móneqa maténa ennámmá mónekaraq arupú íma urááne. nôraq itaawáq mirán-ááímmá tarôq uráano? emá morá-wayukama íma kaaqaari-áímmá timákáraapo Áánúqtuma kaaqaari timákáraane.” téna Pítaama tiráíye. ⁵ ániibo Áánánáiyatima maamin-áímmá kéitena marabí yutákéna pukuráíye. miráitata min-áímmá itáa-kayukama ôriq umá yáaqtaba urááe. ⁶ miráitata yaímma awaayatí-wáyúkámá wení arááq-auma tabaráábe wáqtôbi múqmúmeta mó-uqtamakaraae. ⁷ anaékaqa aabaúgómá kaumotá kéitana Áánánáiyatimma ánáakoma nói-qtarabi abarokáq ímmá íma ítarena min-náúpáqá utáíye. ⁸ ániibo Pítaama maará téna: “Tapáírao, timá-timiyo. mararákémhá móneqa káginnawaq enawaikótéma matááyô?” téna Pítaa titana Áánánáiyatimma ánáakoma maará-tiraiye: “owé. kinnamiye.” téna tiráíye. ⁹ ániibo Pítaama maará téna timá ámikaiye: “nôraq itakawáq kenákámá aamá timá mórraq marékawaq uyátárai-nakomi Aágómmá kémakateyo? emá itaao. enawaikómmá maaméta mó-uqtamakatuweta ye-káyúkámá yemá waaqókáq oqtaráq mánapoata yemá ekaráq maméta mó-uqtanoe.” téna tiráíye. ¹⁰ miráitana Tapáírama wemá min-áímmá kéitena páátákáá marabí yutákéna pukuráitata awaayatí-wáyúkámá min-náúpáq utéa aónaamma Tapáírama pukuráitata yemá min-inímmá maméta awaikómmá uqtamákáraa-waigoni waaqókáq mó-uqtamakaraae. ¹¹ miráitata máqtemma yirummá ámê-kayukama káíkuyogaraq yaímma-waayukagaraq maamin-áímma kéiteta yeráwáqá yáaqa ôriq umá karáíye.

ôkon-okomma awaaméq-yátááqá abarokáq uráíye.

¹² timáyikarai-wayukama aarawaatí aúkáapimma netuqyaamá awaaméq-yátááqá ôkon-okomma tarôq urááe. miráitata máqtemma itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá móra-iyakaq maréta Tórómónini naamátûpare téta áwîqa yaakáq ya áikutaae. ¹³ yaímma káqo-kayukagaraqa yemá ikatéta íma yeráwáqtê yagaróqtamá máqe-uraae. miráimanibo yemá aarawaamá maami-káyúkátí arupú-yaímma aónaraae. ¹⁴ taíbaq-wayukama uyátárai-naqa Ítuqaq itáíq-itaiq kéeta yeráwáqtê yagaróqtamá mórabi yorupamá yoráutaae. ¹⁵ miráitata máqtemma aarawaamá kari-wáyúkámá yíwíqmeta aakaq mó yíkaraae. miráinana Pítaama aakaq uréire kéinana amakómá mi-kári-wáyúkámá yúgeqtaaq íniye. ¹⁶ yaímma aarawaamá máqte-marupakemma Yérútááre-marukoni waaqókáq-wáyúkágáráq yemá yama áikutaae. mi-káyúkámá yemá kari-wáyúkágáráq yaímma táí-aagoma yeráwápí mái-kayugaraq yíwíqmeta irááe. miráitata máqtemma mi-kári-wáyúkámá atóbageqe urááe.

Áánúqtuni kaqtó-nakoma iyápo-annama ánnábike paábaq iyúkaiye.

¹⁷ miráitata anó-monoq-wayukagaraq yaímma yeráwáqtê yagaróqtamá máa-kayukama yemá Táátûtítq-wayukaboata timáyikarai-wayukama anómma íyamma umáyikaraae. ¹⁸ miráitata anó-monoq-wayukama yemá íyamma itata timáyikarai-wayukama kárún-aaimma timáyiketa yáqtoqma ánná-naupaq otaa-káyúkágáráq yagaróqtamá yíkáawata máqe-uraae.

¹⁹ miráimanibo nokáámma uyátárai-nakonopake kaqtó-nakoma ánná-naupake oqtamá ítuwena máápaq yíwíqma márúte kéiyuwena maará-tiraiye: ²⁰ “keráwáqá anó-monoq-naupaq uréraq maami máqtemma aúgen aúwarai-waigoni áaiqtaba itáamma abarokáq máqte-kayukama mó timá yíméro.” téna

uyátarai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake iréna tiráiyé. ²¹ yemá iyápó-annama maamin-áímmô kéitetama aabáyaanapaq yaúbama iréta anó-monoq-naupaq watáama máqte-kayukama má timá yímikaae. ániibo anó-monoq-wayukagaraq yaímma yeráwáqtê yagaroqtamá máa-kayukagaraq káánítôre-wayukagaraq yaímma Ítiráaeobake anó-kayukagaraq yeráwáqá mórabi áíkutaee. miráitata yemá ánná-naupaq aamá yuwéta iyápó-annama yíwíqme yero.” téta tirááe. ²² miráitata yaímma i-wáyúkámá ánná-naupaq uréta aónaamma min-náúpáqá iyápó-annama íma máqe-uraae. miráitata yemá yauwéqmeta anó-monoq-wayukaraq uréta maará-tiraae: ²³ “ketáámá ánná-nakoni oqtamá aónúnataama akoqnáá umá aúyaqmaketa ánná-wayukaraq yabi-í-wáyúkámá yemá máqten-oqtaraq yabíqtuweta máqe-uraae. miráitaqtaa ketáámá min-nákóni oqtamá íma aónúnataama min-náúpáqá móra-naqa íma máqe-uráiyé.” téta tirááe. ²⁴ ániibo i-wáyúkátí monoq-káwáá-nákógáráq wayúkati yaímma anó-monoq-wayukagaraq yemá maamin-áímmá ítátuweta yeráwáqá netuq-yúyánámmá kéiteta maará téta tirááe: “mi-qtátááqá náaraq umá páaq uráiyó?” téta tirááe. ²⁵ miráitana móra-nakoma yeqtôpaq iréna timá yímikáiyé: “ítáaro. maami-káyúkámá keráwáqá ánná-naupaq yikáa-kayukama yeráwáqá anó-monoq-naupaq máeta máqte-kayukama watáama kétima-yime.” téna wemá tiráiyé. ²⁶ miráitata yaímma i-wáyúkágáráq yeqtí anó-kawaa-nakogaraq yeráwáqá anó-monoq-naupaq uréta iyápó-annama yíwíqmeta íráamanibo íma yíkakaee. ímiye. yemá máqte-kayukati yáaqa kéikatetaboata yeráwáqá tikaminoqtaae téta ikatíq urááe.

iyápó-annama káánítôre-wayukati yúraqa aamá tíyábá íma ikatíq urááe.

²⁷⁻²⁸ miráitata i-wáyúkámá iyápó-annama yíwíqmeta káánítôre-wayukati aúkáiipi máma yikaraawata anó-monoq-makoma maará téna timá yímikáiyé: “ketáámá akoqnáá-aimma téqtaa keráwáqtábámá ‘Ítun áwíqqa íma yamá máqte-kayukama timá yíméro’ téqtaa ketáámá tiráunatae. miráimanibo keráwáqtí watáagoma Yérútáare-marupaq máa-kayukabimma wéyáwé umá anóniq kéitaq keráwáqá keqtááyábá maamin-náqá Ítumma ikámôwana pukáiyé téq keqtááyábá kaaqaari-túbí kémaraae.” téna tiráiyé. ²⁹ miráimanibo Pítaagaraq yaímma timáiyíkarai-wayukama yemá maará-tiraae: “ketáámá Áánûqtun áama waránúnatae. maa-márábí-káyúkátí yáama íma waránúnatae. ³⁰ keráwáqá Ítumma kaapaq-yátáq ikámma puyówana ketibotáámá Áánûqtu mamá itó-umakaraiye. ³¹ Áánûqtuma Ítuma kun áwíqmena wení márúpaqa wení waaqóqák múma akáitana wété máiyé. miráitana wemá keqtáámá kétiwirai-naqa áqnáabariq umátikenataa wemá ketáái anómma máena Ítiráaeo-wayukagaraq ketáái táí-aaipike mamá waétikenaqtaa kúmiqataapike mamá paá kéumatikaitaae. ³² maami-qtátááqtbá ketáámá Aokaq-Áágógáráq aónaraunatae. aarawaamá Áánûqtun-aimma wáráa-kayukama wení Aokaq-Áámá káyimiye. ³³ maamin-áímmá kéitaawana iyámma ôriq itata yíkama puyónúnatae tirááe.

‘iyápó-annama kaayoné umáyíkáaro’ téna Kaméirioma tiráiyé.

³⁴ móra-naqa Kaméirioma anó-monoq-naqa káánítôre-wayukati yúrapaq itó-uráiyé. miráitana Kaméirioma wemá naayóbáqá ámáan-aimma yirááténa timá yímikaipoana máqte-kayukama wenáwíqqa múte yaútaae. ániibo Kaméirio tiráiyé: “iyápó-annama paá máápaq iyuwáiyata kóoro.” téna ³⁵ káánítôre-wayukama

timá yímikaiye: “Ítiráaeo-wayukao, keráwáqá maami-káyúkámá nôrawabi umáyikanae téqa túyánámmá ítama arútáaro. ³⁶ Tiútatiqtabama táakaq máraaro. wemá tiráiyé. ‘kemá akoqnáá-naqa máune’ téna titata netuqyaa-káyúkámá (400) wenanaae kéwaraawata yeqtí namuro-wáyúkámá Tiútatima ikámôwana képuiqtaba wení máqte-kayukama yuwéta pípeban umá péqmare kóuraane. ³⁷ anaaékaqa kámááni-wayukama máqte-kayukati yíwíqa agatai-kánááráq káqo-nakoma Yúqtaati Kááiri-marupake-nakoma wemá miráuma ‘akoqnáá-naqune’ téna titata taíbaq-wayukama wenanaae wakáamanibo wemmá ikámôwana képuiqtaba wení waayúkama pípeban umá péqmareta kóuraae. ³⁸ miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. maami-káyúkámá paá iyuwáiyataq máero. yeqtáaraqa taíbaq-wayukama wáraamma paá waayúqagon-ama wáinanama paá ánataginiye. ³⁹ miráimanibo yeqtáama Áánûqtunopake kukáinama keráwáqá íma kanaaráq aúyaqikanoe. aúqyikaneqo éq oeqa Áánûqtuni namuro aúráabo.” téna Kamérioma tiráiyé.

iyápó-annama Ítun áwíkaq otaammá kégyukaawataboata yeráwáqá yimuqá makááe.

⁴⁰ miráitata anó-monoq-wayukama yemmá tebûqa yímíqtuweta ókaraq ‘Ítun áama íma máqte-kayukama timá yíméro’ timátuweta timáyíkarai-wayukama timá yíkáawata kóuraae. ⁴¹ Kamérioma wenáama waráiyata yeráwáqá káánítôre-wayukama iyuwéta kégoeta yeqtí yú-aíqa í-yátááqá Ítun áwíkake maétaboata yemá íma yiruqtabá urááe. ímiye. Áánûqtuma yemmá Ítun áwíkake yú-aíqa í-yátááqá mayaígáae téna yíwíkaíqtaba yemá yimuqá makááe. ⁴² miráitata máqte-tupaama anó-monoq-nauparabi waayúkati-naupaqa aarawaamá mamá áíkuyikareta Ítuma keqtáa yauwéqma tiwiránîn-nakoni áté-wataama íma yuwéta paá timá yímikaae.

6

abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwíráwata urááe.

¹ mi-túpáámá Ítun anaae wáraa-kayukama netuqyaa abarokáq urááe. miráitata yaímma min Ítiráaeo-wayukama Kariki-aimma ítaraa-kayukama Íbaru-aimma ítaraa-kayukaraq maará-tiraae: “máqte-tupaama keráwáqá Kariki-wayukati keqtoq-nóinímmá umaatamá aáwaqa íma yíméwata kémayaae.” téta tirááe. ² miráitata Ítuni tiyááka umá timáyíkarai-wayukama máqtemma Ítun anaae wáraa-kayukama yááreta yeráwáqá maará-tiraae: “ketáámá Áánûqtuni mayaimá yuwéqtaa aáwaqa yaímma yímíqmetaa uréire onatáámá íarutaniye. ³ miráinaq tíbâtiwaayuo, abapaké kaayaq-wáyúkámá yiwíráaro. yemá ketoq-nóinímmá aáwaqa kanaaráq yimínoe. keráwápikémmá aabapaké kaayaq-wáyúkámá aaraukáqtí yúraakaq yepímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq itai-yátáákógáráq ógikaina-wayukama yiwíráaro. yemmá yeti mayaimá ketáámá yiménúnatae. ⁴ miráinata ketáámá kenamáríqtaa nunamummá kététaa aarawaamá Áánûqtun áama yiráátenunatae.” téta tirááe. ⁵ ániibo máqte-kayukama min-áíqtábá yimuqá makááe. miráitata yemá mórabi áíkuteta abapaké kaayaqá yiwíkaae. móra-naqa Tíbeni wemá akoqnáá umá Áánûqtukaq itáiq-itaiq kéitana wepímmá Aokaq-Áágómá ógikai-nakagaraq Píripikaraq

Parókaratikaraq Níkaanogaraq Tímonigaraq Paaménatikaraq mórama káqon-annabike-naqa Níkorautie. Níkorautima wemá Áátioki márûpakemma Yéqtaaeonaqa áqnáabaqa máqe-uraimanibo anaaékaqa wemá mórama Íbaru-naqa yama aúqma máqe-uraiye. ⁶ miráitata yemá maami abapaké kaayaq-wáyúkámá mamá iyápo-annati yúbáq itó-umayikareta iyáama yinèkuyeta nunamummá timá yíkaraae. ⁷ miráitana Áánûqtun áagoma wéyáwé kéitana taibaq-wayukama Yérútáare-aukapaqa iyápo-annagaraq yorupamá yoráutaae. yaímma anó-monoq-wayukagaraq min-áímmá kéiteta Ítun anaaé áaimma átama wakáae.

yaímma Íbaru-wayukama Tíbenimma aabi mayákaraae.

⁸ Tíbenimma Áánûqtuni íráqô-qtataakaraq akoqnáagaraq ógikaitana máqte-kayukati yúrikaqa taígani awaaméq-yátáákáqá ôriq uma tarôq uráiyie. ⁹ miráimanibo yaímma-wayukama Tíbenimma aamá káwaageta namuroíq umákaraae. yeráwáqá Íbaru-wayukama Arómani-wayukati paá-mayaima mayéwao-kayukama máqe-uraane. yemá Tairínibakekaraq Érékáanarabakekaraq Tírítibakekaraq Étiabakekarare. yemá Tíbenimma aamá timákaraamanibo wemá yeqtí itái-yátááqá uyátáraitana Aokaq-Áágómá aamá tínín-aimma aráátitana tiráiyie. miráitata paá-mayai-wayukati monoq-náúké-káyúkámá yemá Tíbenimma íma uyátáawaniq urááe. ¹⁰ miráimanibo Tíbenimma Áánûqtuni Aokaq-Áágómá akoqnáá umá itái-yátááqá kámitataboata wenáaraq yemá kanaaráq íma uyátáraae. ¹¹ miráitata mi-mónóq-wáyúkámá yeráwáqá yaímma-wayukama aúpáq yiwíráawata maará téta kaaqaari-áímmá tirááe: “ketáá kéitaunanataa wemá Mótetikaraq Áánûqtun áwîkaraq timá táwîq uráiyie.” téta yeráwáqá tirááe. ¹² ániibo yeráwáqá mirá téta aarawaagaráq anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq íyaqa timá ataráawata yeráwáqá Tíbenimma yáqtoqma awíqmeta káánítôre-wayukati yúrikaq urááe. ¹³ miráitata mi-mónóq-wáyúkámá yeráwáqá Tíbenimma kaaqaari-áúbí maránô-kayukama maará-tiraae: “aati-aatimá maan-nákómá maan aokaq-námá ámáan-aiqtabagaraq timá táíq kéiyie. ¹⁴ ketáá kéitaunana wemá maará-tiraiye. Ítuma Náátárêtabake-nakoma maan anó-monoq-naopaqa mamá táíq umátuwena Móteti naayóbáqá ámáan-aimma tímikaitaama mamá waéqma tawîq íniye.’ téna tiráiyie.” téta yemá kaaqaari-áímmá tirááe. ¹⁵ miráitata káánítôre-wayukama yeráwáqá máqtemma Tíbenini óipi aónaamma Áánûqtunopake kaqtó-nakoni óikoraa uráiyie.

7

Tíbenima káánítôre-wayukati yúrikaq watáama tiráiyie.

¹ ániibo uyátá-maqa anó-monoq-nakoma Tíbenimma ítama aónaraiye: “árainaq maamin-áímmá emá tiráánô?” téna tiráiyie. ² ániibo Tíbenima yawuéqma tiráiyie: “ketíbâqawaayugaraq ketibôutaagaraq keráwáqá itáaro. naayóbáqá ketináábútáámá Áabaraama Éraamuqa íurena paá Métápótémia mái-kanaaraqa tágama-yataaqá wáin-Aanuqtuma wekáq kukáine. ³ mi-kánááráqá Áánûqtuma Áabaraamma maará timá ámikaiye. ‘ení maragaráq ení waayúkagaraq iyuwé móra-aukapaq aúge-marama aráátenaaq únnabaq waa’ téna Áánûqtuma tiráiyie. ⁴ miráitana Áabaraama wemá Káátía-maruqa yuwéna móra-maruqa Éraamubaq ko máqe-uraiye. ániibo anaaékaq Áabaraamma aboámá pukitana Áánûqtuma wemá timákáitana maami íbêqa keráwáqô máa-mararaq timákáitana íraíne.

5 mi-kánááráqá Áánûqtuma Áabaraamma íma móra-marama ákaq wemma ámikaine. ímiye. miráimanibo Áánûqtu wema aama timá akoqnáá éna téna Áabaraaqtaba 'anaaeékaqa maami-márámá matoké ení iyápó-annagaraq téna Áánûqtuma tiráine. miráimanibo mi-kánááráqá Áábaraama wema iyápóma íma maqyikaraitana Áánûqtuma akoqnáá-aimma tiráine. 6 Áánûqtu maará téna Áabaraamma timá ámikaine. 'anaaeékaqa ení iyápó-annama káqo-kayukati marabí mánoe. ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá yiwíqma paá-mayaima kaayóq-wáyúkámá aúqyiketa miráuma netuqyaa-kárítimáátígóní (400) aúkáapi mamá táwíq umáyikanoe. 7 miráimanibo ení iyápó-annama anaeeékaqa paá-mayaima kaayóqá mamá yíme-kayukama ánnáma yíménata yeráwáqá mi-nóiyápómá mi-márúqá yuwéta kóinoe. miráinata yemá maami-máráráq kekáq nunamummá má-tinoe.' téna Áánûqtu tiráine. 8 ániibo Áánûqtuma aama timá yarúmarena mórama áuma karaí-áwááméqá Áabaraamma ámikaiye. miráitana anaeeékaqa Áabaraama móra-iyapoma Ááitekimma marákátuwena abapaké kaumo-kánááráqá auma kárátaimma minná Áánûqtuni awaaméré. miráitana Ááitekima Yáakobomma aboaé. ániibo Yáakoboma tiyááka umá kaayaq-ánnátí yiyoámá ketáái títaubikomma yúma kárátaine.

9 miráitata títaupake kaayaq-ánnátí yiyoámá yeqtíbákoma Yótêbimma kárún-aimma timáketa káqo-kayukama awíqma káyimeta meyámmá matááe. miráitata Íqtíbibaq-kayukama yemá Yótêbimma awíqmeta Íqtíbibaqa kóuraamanibo Ááûqtuma paá weté máqe-uráie. 10 Áánûqtuma Yótêbimma áwáqnaa kéena máqtemma wení ummaa-yátáápike mamá paá kéumakena kaayoné-yátáákáráq íráqôn-auyanama Kínima Péron aúbáq ámikaiye. miráitana Íqtíbibaqa Kínima Péroma Yótêbimma kawáá-yátááqá mayaména wení naaúparabi máqtemma Íqtíbibaq-wayukaraq kawáá umákaraiye. 11 anaeeékaqa mórama anómma aayawaa-kánáámá abarokáq itana Íqtíbi-aukapakaraq Kéinani-aukapakaraq anómma yáayaba urááe. miráitata ketítaubikotaama yeráwáqá aáwaqa kanaaráq íma naawáníq urááe. 12 miráimanibo Yáakoboma Íqtíbi-marabaq aáwaqa wáie ten-áímmá ítátuwena wenaráábitima ketáái títaubikoqtaama áqnáabariq umá meyaníq ínéta kukáane. 13 ániibo anaeeékaqa yeráwáqá ókaraq yauwéqmeta Íqtíbi-marupaq kúmówana Yótêbima wení awaaútaáma timá yímikaiye. 'kemá keqtíbákoma Yótêbimune.' téna kétimayimitana Íqtíbi-marupake-kinima Péromma timá-amena 'ketiwaaútaáe' téna wegáráq Yótêbini yimónaraiye. 14 miráitana Yótêbimma aboaámá Yáakobonopaq aama yuwéna máqtemma awaaútaáti aara iyápóma miráuma abapaké kaayaq-tiyáákágáráq móra-tiraapaq-wayukama (75) Íqtíbibaq kumígáae téna yáayaraiye. 15 miráitana Yáakoboma mi-tínáábútáágáráq Íqtíbibaq kumáeta anaeeékaqa mibáq pukuráane. 16 miráitata Yáakoboma aara iyápógaraq Íqtíbibaq kumáeta yemá anaeeékaqa mibáq pukuráae. mi-káyúkátí arááq-yuma maméta Tékemabaq mó uqtamáyikaraane. mi-márámá naayóbáqá Áabaraama Émorini ánnábike móneqa yuwéna meyaníq urái-marama Tékemabaq mó uqtamáyikarae.

17 ániibo naayóbáqá Áánûqtuma nôrabi ínîqtaba Áabaraamma timá ámikaimma mi-kánáámá íbèqa waaqókáq uráie. Ítiráaeo-wayukama Íqtíbi-marabaqa netuqyaa-káyúkámá abarokáq umá máqe-uráae. 18 ániibo Íqtíbi-marabaqa

mórama aúge-kinimma abarokáq uréna wemá Yótêbimma wenaúyánámmá íamikaiye. ¹⁹ miráitana min-nákómá ketáái tináábútáama makaténa kaaqaari-áímmá kétima-yimena anón-ummaa-yataaqa mayiména yeráwáqti pááqyan-iyapoma karaanóbáq yuwáiyana puigáae téna tiráiyé. ²⁰ mimórá-kánááráqá Mótetimma anóama marákaraíye. miráitana min-iyápómá íráqôn-iyapoboana Áánûtumma ôriq umá ákaraiye. miráitana Mótetimma anóayaa aboámá kaumo-wiyókóni arupimma yeqti naaúpaq ákáreta kawáá umáketa anóama náámma ámikaiye. ²¹ ániibo anaaékaqa Mótetimma awíqmeta karaanóbáq mó ayúwáawana máitana kínima Péromma ayáámûkoma Mótetimma awíqma wení iyápóraa umá awíqme iréna awítaiye. ²² ániibo Mótetima Íqtîbi-marupaq máitata yirááti-wayukama wemmá íráqô-qtataaqa aráátewana wemá itai-yátááqá kémayena akoqnáá-aimma kétena wení mayairákáráqá akoqnáá-naqa máqe-uraiye.

²³ ániibo Mótetima anómma auréna miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatima maéna (40)wení Ítiráaeo-wayukama ko yimónanena uráiyé. ²⁴ miráitana Mótetima aónaimma mórama Íqtîbi-marupake-nakoma Ítiráaeo-naqa yáqtoqma ikákaiye. miráitana Mótetima Ítiráaeo-nakomma áwáqnaa umá Íqtîbi-marupake-naqa ikámma pukáiyé. ²⁵ Mótetima aúyánámmá itáimma wení waayúkama téta Áánûqtuma wemmá akoqnááama amínana yawwéqma tiwiránítaae téta yúyánámmá itánóaa téna Móteti timánibo Ítiráaeo-wayukama yemá íma yúyámámmá itaraae. ²⁶ móra-aabayaanaipimma Mótetima aónaimma kaayaqá Ítiráaeo-nakoratama ááiqa kéoyana Mótetima min-nákámá mamá paá umáyikanaae téna maará-tiraiye. 'ááiqa íma okao. kenákámá kewátámóbo nóraq itakawáq ááiqa kéoyo?' téna Mótetima tiráiyé. ²⁷ miráimanibo mi ááiqa i-nákómá Mótetimma taábaq káweqtatuwena maará-tiraiye. 'emá ketáái anómma mááe aamá ítama yaináí-náqá emmá náawaq tarôq umákarauyo?' ²⁸ énaimma emmá Íqtîbibake-naqa ikámma puyétaanaiq umá íbêqa emá kemmá tikamma puíneq kéono?' téna min-nákómá tiráiyé. ²⁹ miráitana Mótetima min-áímmá kéitenama péqmarena káqon-aukapaq Míría-marabaq ko máqe-uraiye. mibáq wemá aaramá maténa iyápó kaayaqá inaamaí magyíkaraíye.

³⁰ ániibo miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatima (40) yáwitana mi-kánááráqá Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Mótetinopaq waayúkama íma máa-kaqmaapaq paaq uráimma Tááíinaí-anugoni waaqókáq pááqya-tabike iramá karáiyé. ³¹ miráitana Mótetima min-írámá káonena wemá netuq-aúyánámmá ítátuwena wemá min-írágóni waaqókáq uréna aónanaae téna uráiyé. ániibo Áánûqtuma abarokáq maará-tiraiye. ³² 'kemá Áánûqtue. enanáábútááti uyátárai-nakoma kemá Áabaraama Ááítekigaraq Yáakobogaraq yeqti uyátárai-naqune.' téna Áánûqtuma tiráiyé. miráitana Mótetima ikatíq éna aqtete kéena ókaraq min-írágómmá íma aónaraiye. ³³ ániibo Áánûqtu maará téna Mótetimma timá ámikaiye. 'emá aítuq-anaamma ayúqtuwao. mi-máráráqá emá aítuqa yáánaama kemá máunaboana aokaq márámíye. ³⁴ ketí-wayukama Íqtîbibaq kemá aónáunnaama mamá táwíq kéumayikaawaq kemá yeráwáqti íbîq-áímmá kéiteq íbêqa yemmá yíwáqnaa ónáá kéune. miráinaa emá íbêqa itóaa. kemá Íqtîbi-marabaq emmá timákánaa wínóne.' téna Áánûqtuma Mótetimma timá ámikaiye. ³⁵ miráimanibo naayóbáqá Mótetima Ítiráaeo-wayukama taábaq awéqtátuweta maará-tiraane. 'náawaq eqtábámá anómma mááe aamá ítama yainao téna timákaraiyo?' téta tiráa-nakomma íbêqa

Áánûqtuma anó-kawaa-naqa aúrákáitana Ítiráaeo-wayukama yauwéqma yiwirai-nákáá umá timákáitana uráiyē. pááqya-tabike iramá karáimma móra kaqtó-nakoma Áánûqtunopake Mótetimma akoqnaáma ámikaiye. ³⁶ miráitana Mótetima Íqtîbibaake waayúkama yiwíqmena karogaron-únópikaráqá waayúka íma máa-kaqmaapakaqá miráuma kaayaqte-kaayaqte-wayuka áiyayaa-karitimaatima (40) yeqtí aúkápimmma ókon-okomma anón-awaameq-yataaqa tarôq uráiyē. ³⁷ ániibo mi Mótetima wemá Ítiráaeo-wayukama maará timá yímikaine. ‘Áánûqtuma keráwáqtí ánnábike móra-naqa amuné-náqá aúrananimma Áánûqtu kemmá timátikarainiq umá timákaniye.’ tiráiyē. ³⁸ naayóbáqá Mótetima waayúkama íma máa-kaqmaa-marabaqa yaímma-wayukagaraq álkumareta máqe-uraane. wemá ketáái títaubikotetaa máitana kaqtó-nakoma Tááínai-anupike watáama timá ámikaine. wemá Áánûqtun áama matáimma min-áimma aúwarain-aipoana ketáái títaubikomma tímikaiqtaama íbêqa ketáámá kémayaunatae. ³⁹ miráimanibo mi-kánáaráqá ketáái títaubikoma yeráwáqá Mótetin áama íwakaabo yemá Mótetimma paábaq káweqtatuweta Íqtîbibaq wínóqtaba yúyánámmá itaraane. ⁴⁰ miráitata yemá Mótetimma ábâkoma Éronikaq maará-tiraae. ‘Éronio, emá móra-yataaqa tarôq umákenana mi-qtátáákómá ketáái Áánûqturama umá ketáái túbáq kéwinaqtaa ketáámá minnáraq itáiq-itaiq ónúnatae. ketáái anó-nakoma Mótetima náakaraq kóuraiyo? íkéitaunatae.’ téta tiráae. ⁴¹ ániibo mi-kánáaráqá yemá mórama purumakaakón áráaqa tarôq umáketa yeráwáqá yaímma naí-wámmá ikámma yeqtí kaaqaari-yátáákáq agamá ákûq umákaraae. maami-púrú mákáákón áráaqa yeráwáqtí iyáápíke tarôq umaráaqaq yimuqá marakéta nunamummá mi-qtátáákáq tiráae. ⁴² miráitana Áánûqtuma mi-káyúkámá yeráwáqá anaaémma umayikáitata yeráwáqá máqtemma aabáyákáq wáiq-tataaqa aabaúrúqá wíyokaqa wiyókáqá yekáq nunamummá tiráae. miráitana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráiyē. ‘keráwáqá Ítiráaeo-anna-wayukama keráwáqá Mótetigaraq yagaróqtamá miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaa-karitimaatigoni (40) arupimmá waayúkama íma máa-kaqmaapaq-marabaqa keráwáqá naí-wámmá ikámma agamá ákûq uráámma minná kekáráq mirá-uraanabiyó? ímiye.

Ítiráaeo-wayukao, keráwáqá kaayáqté-kayaaqte-wayuka áiyayaa-karitimaatigoni arupimmá kaqmáapaqa naí-wámmá ikámma agamá ákûq uráámma minná kekáq ímira-uraane.

kaaqaari-Áánûqtúráá-náqá Móroki wení tabarááberake-namma keráwáqá yaagumá matááne.

⁴³ keráwáqá wiyókóní amammá tarôq umákeq minnágónáwíqa Arébaana óq-yataakaraq tarôq umákeq yekáq nunamummá tiráánaboq Bébíronibake nékaq óq-mapaq timátíkánaq kóinoe.’

wení amuné-wáyúkámá agatáá-kannaabimma Áánûqtu mirá-tiraine. ⁴⁴ ániibo naayóbáqá ketáái títaubikotaama waayúkama íma máa-kaqmaapaqa máqe uráá-kanaaraqa tabaráábe-nama Áánûqtunopakaraq wáqe-uraane. miráitana naayóbáqá Áánûtuma Mótetiqtaba maami-námmá ‘miráuma uwo’ téna aráátitana Mótetima mirán-námmá tarôq uráine. ⁴⁵ anaaékaqa ketáái títaubikotaama maami-tábáráábé-námmá yeráwáqá yaaguyaqméta Yótuatē kéweta káqo-kayukati maramá ketáái tináábútááti yúraqaq Áánûqtuma mi-káyúkámá watukáine. mi-máramá yikamma kéweta yeráwáqtí maramá

matááne. mi-kanááráqá tabarááberake umáta-monoq-namma maméta iráámma íbêqa paá wáqena Tébitini kanaaráq iráíye. ⁴⁶ ánibo Áánûqtuma Tébitiqtaba ákáitana Tébitima ‘Yáakobon-annagoni monoq-námmá yetí uyátárai-nakoqtaba mórana umákanune’ téna nunamupí ítama aónariaye. ⁴⁷ miráimanibo Tébitimma ánikoma Tórómónima mi-námmá Áánûqtuni monoq-námmá tarôq uráíne. ⁴⁸ miráimanibo mú mikákáá anómma uyátárai-naqa Áánûqtuma waayúkama umaráapi-namma íma kémáíye. wemá miráuma Áánûqtuni amuné-nákómá Áítáíya maará-tiraine. ⁴⁹ ‘uyátárai-nakoma maará-tiraiye. ketí márûpaq aabayápáqá ketí yabíkái-tibiqtaae. ánibo maa-márámá ketí títauqa maqmá arage kéune. keráwáqá náaraq nanaq kemmá kanaaráq umátikano? kemá náa-marukaraq máeraq aagánúnô?

⁵⁰ maami-máqté-qtátááqá ketiyáákoma íyaq tarôq uráíyo?’

téna Áánûqtu tiráíne. Áánûqtuni amuné-nákómá Áítáíya agatáíne. ⁵¹ keráwáqá aamá ítama yagu-yagu kée. keráwáqtí tíyaqnoabarabi túyánánóbáqá aamá íma itaí-wáyúkáé. keráwáqá aati-aatimá Aokaq-Áágómmá kárate. keráwáqá mórariq umá keráwáqtí tináábútááraa kéoe. ⁵² áraimma naayóbáqá ketítaubikotaama nóin-amune-wayukawaq naayóbáqá máawatawaq keráwáqtí tináábútááma íma mamá táíq umáyikáráanabiyo? áraimma mórana ímiye. anaaékaqa arupú-naqa yínîn-nakoni watáama te-káyúkámá yíkakaane. ánibo íbêqa wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi máráawata keráwáqá wemmá ikámôwana pukáíye. ⁵³ miráitaq keráwáqá Áánûqtuni ámáam-aimma wení kaqtó-wayukati iyáápike matáamanibo anaaémma ímo kéwaraae.” téna Tíbenima ayáqtááq-aimma tiráíye.

Tíbenimma óqtatannapo ikámôwana pukáíye.

⁵⁴ ánibo anó-monoq-wayukagaraq káánítôre-wayukagaraq yeráwáqá Tíbenini watáama kéiteta yemá íyamma itata yíwáyaa kaabu-kaabun urááe. ⁵⁵ miráimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Tíbenipimma ógikaitana wemá Áánûqtuni márûpaq múte aónaimma Áánûqtuni táqama-yataaqa káonena Ítuma Áánûqtuni amakaq ayáánurapaq itó-uma máitana aónariaye. ⁵⁶ ánibo Tíbenima maará-tiraiye: “aónaaro! íbêqa kemá Áánûqtuni márûqa agaro umágitaq aónáunnama Waayúkgagon Áráaqa Áánûqtuni ayáánurapaq itó-uma máíye.” téna Tíbenima tiráíye. ⁵⁷ mirá titata mi máqte-kayukama yeráwáqtí yaákaq káuyareta yemá anókaq ááyama tirááe. mikáké Tíbenimma yemá waqméta mórabi uyaaté urááe. ⁵⁸ ánibo yemá Tíbenimma anó-marukoni áwábaq awíqmeta mó ákáreta óqtatannapo ikákaae. áqnáabaqa káánítôre-yurakaq wenáúbimmo maráa-kayukama yemá yeráwáqtí kúberai-unamma ayúqma mórana awaayatí-nákóní amakaq makáámma min-nákón áwíqa Tóroe. ⁵⁹ ánibo yemá Tíbenimma óqtatannapo kéikamowana Tíbenima maará téna nunamummá tiráíye: “uyátáraana-naqa Ítuo, emá ketí taáma mayaa.” téna tiráíye. ⁶⁰ miráitana wemá araayutaummá aténa anókaq ááyama maará tiráíye: “uyátáraana-nako, emá maami-káyúkátí kúmiq-yataakonni anónnáma íma yimiyo.” Tíbenima mirá kétena wemá pukuráíye.

8

Ítun áama ítáa-kayukama Tóroma mamá táíq umáyikaraiye.

1 Tíbenimma ikámma púyôqtabama Tóron áyakoma kanaa uráiyē. ániibo mi-kánaáráq-wáyúkámá Yérútáárebaq máeta Ítun anaaé wáráa-kayukama mamá táíq umáyikaraae. miráitata yeráwáqá péqmareta Yúria-marupakaraq Táméria-marupakaraq kóuraae. ániibo máqtemma Ítuni iyápo-annama mikáq Yérútáárebaq máqe-uraae. ² yaímma-wayukama Áánûqtun áaimma íráqôniq umá wáráa-kayukama Tíbenini arááq-auma maméta mó kéuqtamaketa yemá ôriq umá anómma ibiqá yakááe. ³ ániibo Tóroma Ítun anaaé wáráa-kayukama yíkamena uréire kéena yeráwáqtí naaúpake mórabi iyáákaq aaramá waamá yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq mamá yíkaraiye. ⁴ miráitata Ítun anaaé wáráa-kayukama yaímma péqmareta káqo-marabaq wéyáwé uréta mi-káyúkábimmá yemá átê-wataama Ítuqtaba timá yímikaae. ⁵ ániibo Píripima Táméria-wayukati márûpaq kukéna Áánûqtuma tímákarai-nakoma Ítuqtaba watáama timá yímikaiye. ⁶⁻⁷ miráitata netuqyaa-káyúkámá Píripin áama itéta awaaméq-yátááriq immá káoneta taibaq-wayukabikemma táí-aagoma ógikai-kayukabikema táí-aagoma anókaq wááqa kéyeta iyuwéta kóuraae. ániibo taibaq-wayukama yítauqa táwíq uráí-kayukagaraq iyáátámma akátai-kayukagaraqa wemá mamá atóbamayikaraiye. minnáyaba weni waaqókáq ya áikuteta watáama ítaraae. ⁸ miráitana Táméria-marabaqa mááe-kayukabimma anómma yimuq-yatááqá pááq uráiyē. ⁹ mi Táméria-marukaqa móra-naqa máqe-uraimma min-nákôn áwíqa Tááímonie. wemá máqte-qtataariq kéena awéqa kétena wemá téna “kemá máqte-kayukati anómma máune.” téna kéititata ¹⁰ akoqnáá umá kéiteta máqte-kayukama anó-kayukagaraq paá-wayukagaraq weqtábámá “anó-naqiye. maamin-náqá Áánûqtu tímákaitana akoqnáágaraq kukáiyē.” téta yemá tirááe. ¹¹ ániibo yemá akoqnáá umá ayáqtáá-kanaama wenáama kéiteta máqten awaaméq-yatááqá tarôq kéitataboata yeráwáqá wenáama ítaraae. ¹² miraimanibo Píripima íréna átê-wataama Áánûqtuma yabikái-qtataaqtabagaraq Ítuma keqtáá yawéqma tiwiránîn-nakoni áwíqtabagaraq má-tiraiye. miráitata mi-kánaáráqá aarawaamá min-áímmá itáíq-itaiq éta monoq-nómmá pékaae. ¹³ ániibo Tááímonigaraq awéqa téwai-nakoma wegáráq maamin-áímmá kéitaitana Píripima wemmá monoq-nómmá pékaraiye. miráitana Tááímonima Píripite máqe-uraiye. wemá aónaimma Píripima uyátá-maqma anón-awaameq-yataaq tarôq kéitana wemá káonena iyánáq uráiyē.

¹⁴ ániibo Ítuni tímáyikarai-wayukama Yérútááre-marupaq máeta yeráwáqá itáama yaímma Táméria-marupake-kayukama yemá íráqôniq umá Áánûqtun áama ítaraae. miráitata yemá kaayaq-nákámá Pítaayaa Yóánema tímáyikaayata Táméria-wayukayopaq kóuraaye. ¹⁵ miráitata yenákmá Táméria-marupaq uréta Ítukaq yirummá ámê-kayukama Áánûqtuni Aokaq-Áámá yeráwáqá mayaígáae téta yenákmá nunamummá tirááye. ¹⁶ miráitata yeráwáqá paá Ítun áwíkaq monoq-nómmá kéberaawana Aokaq-Áágómá yeráwápimmá íma kukáiyē. ¹⁷ ániibo Pítaayaa Yóánema yenákmá mi-káyúkáráq iyáámma makéta nuna-mummá kéteyata mi-káyúkámá Aokaq-Áámá matááe.

¹⁸ miráitana Tááímonima Pítaayaa Yóánema yimónaimma yenákmá máqte-kayukaraq iyáámma kánekuoyota mi-káyúkámá yemá Aokaq-Áámá matááe. miráitana Tááímonima yaímma moneqa maména yenákýôpaq íréna maará-tiraiye: ¹⁹ “kenákámá maamin-ákóqnáámá kekáráq tímêkao. miráinaq kemá móra-nakoni aneq tiyáámma ánékuyonana wemá Aokaq-Áámá miráuma

mayábute.” téna Tááímonima tiráiyé. ²⁰ miráimanibo Pítaama wemmá maará timá ámikaiye; “ibáqyuwaa. Áánûqtuma maaminnámo amínna-yataaqa ení mónékake meyáníq inanamá ení mónékogaraq egáráq puí-márúpáq kókaao. ²¹ enáyakoma Áánûqtuni aúrakaqa íma kárutaipoana ketáái mayáimá kanaaráq íma yainánóne. ²² ániibo emá íbêqa maa miráí-qtataakoma anaaémma umakátuwe arummá waeraao. miráumatuwe Áánûqtukaq nunamummá kétinanawaq wemá mi-tái-áúyánámmá mamá paábaq yuwéna awikátuwaniye. ²³ áraimma kemá ení áyaqnoqaq aónáunnama enáyapimma aúrananna aí-yátááqá ógikaitana kúmiq-yataakoma emmá yáqtoqma akoqnáá kéiyé.” téna Pítaa Tááímonimma timá ámikaiye. ²⁴ ániibo Tááímonima Pítaamma maará téna timá ámikaiye: “kenákámá uyátárai-nakokaq nunamummá kétéyanawaq maamin-áimma timá-timeya-qtataakoma kemmá íma mamá táwíq íno.” téna Tááímoni tiráiyé.

²⁵ miráitata Pítaayaa Yóáanema yenákámá akoqnáá-aimma téta naayóbáqá Ítuma timá yímikain-aimma timá yímiqtuweta yenákámá yauwéqma Yérútaárebaq utááye. ániibo aapaqá yenákámá kéiyeta taíbaq Táméria-marukaq-wayukabimma uyátárai-nakoni átê-wataama tirááye.

Píripima Ítíopiabake-nakomma átê-wataama Ítuqtaba timá ámikaiye.

²⁶ mórama uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma írena Píripimma timá ámikaiye: “Píripio, emá itó-uma kaapaq ákák uréaq Yérútaárebake Káátaq uráin-akaq waa.” téna tiráiyé. min-ákómá waayúkama íma máa-kaqmaapaq uráiyé. ²⁷ ániibo Píripima páátákáá wení oótamma yokaa kéena min-ápáq maréna uráiyé. ániibo min-ákáqá Ítíopiabake-naqa aónaraiye. wemá anó-kawaa-naqa Ítíopia-wayukaraq yabíkáin-inikoma Káánetini mayáimá matáiyé. miráitana máqtemma Káánetini mónékqaq kawáá uráiyé. ²⁸ min-nákómá wení naaópaq yauwéqma wení oóti ayárepi kéwena Áítáíyanama agatái-kannaama yoráutaiye. ²⁹ miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Píripimma timá ámikaiye: “emá páátákáá uyaaté uré oótigoma ayáremma kúma yabitimáena wi-wáigóni waaqókák waa.” téna tiráiyé. ³⁰ ániibo Píripima uyaaténa waaqókák uréna itáimma maamin-nákómá Áánûqtuni wataáma naayóbáqá Áítáíya agatái-kannaama yoráutiye. miráitana Píripima maará téna min-náqá ítama aónaraiye: “maamin-áimma emá yorautónama áaimma ítama kárutaano?” téna tiráiyé. ³¹ ániibo min-nákómá yauwéqma maará-tiraiye: “móra-nakoma maamin-áikóni áaimma kemmá kanaaráq ímo tirááti-naqa kemá náaraq umáwaq áaimma ítama arutánúnô?” téna tiráiyé. miráitana Píripimma maará timá ámikaiye: “emá kanaaráq keté uyáqtama máinaka kóyo.” téna tiráiyé. ³² miráitana min-nákómá Áánûqtuni wataáma agamatá-kánnáábí yoráútín-aikoma maará-tiraiye: “yemá wemmá awíqme íréta tipi-típi áráaqa ikamínéta oníkáá umá kaayoné uráitata min-náqá awíqmeta írááe. maamin-nákómá aamá íma téna miráuma tipi-típi áráakoni áyáuma karanéta kéowana áama íma tiníkáá uráiyé.

³³ miráitata yemá wemmá mamá márúte yuwéta wenáama yainaiyábá íma ítama arútaraae. wenaúwaraimma paábaq matúwáapoana náawaq wení iyápóyataba tíniyo?” téna Áítáíya agatái-kannaagoma tiráiyé. ³⁴ ániibo mi-káwáá-nákómá Píripimma maará téna ítama aónaraiye: “timá-timiyo. náawaqtabawaq amuné-nákómá náawaqtabaq tiráiyô? wetábáq tiráí káqo-nakoqtabaq tiráiyô?” téna tiráiyé.

35 ániibo máqtemma maamin-áikómá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tiráimma minná átê-wataama Ítuqtaba Píripima timá ámikaiye. 36 ániibo yenákámá aapaqá mirá titeta wéqéta móra-nomma wáikaq urááye. mi-káwáá-nákómá maará téna Píripimma timá ámikaiye: “aónaao! nommá maa wáiyee. nói-qtataakowaq ketí aammá káuyaraitaraq kemá kanaaráq monoq-nómmá íma kéberauno?” téna tiráiyee. 37 ániibo Píripima tiráiyee: “emá kanaaráq enarukaké Ítuqtaba itáíq-itaiq emá kanaaráq nommá peránóne.” téna tiráiyee. miráitana min-nákómá yawwéqma tiráiyee: “kemá tirummá amúnama Ítu Káriqtoma Áánûqtumma ánikoe.” téna tiráiyee. 38 ániibo mi-káwáá-nákómá mirá titana oóti ayárekoma mikáq máqe-uraiye. ániibo Píripiyaa mi-káwáá-nákómá nopí kukéta Píripima wemmá nommá péraakaraiye. 39 nommá pérakatuweta nopiké yuwéta kéuyoyana páátákáá uyátárai-nakoni Aágoma Píripimma awíqmena kóurayee. miráitana mi-káwáá-nákómá Píripimma ókaraq íma aónena wemá min-ápáq maréna wení naaópaq kégoena ôriq umá amuqá maqména kóurayee. 40 ániibo Píripima wemá móra-marukaq iráimma mi-márúkón áwíqqa Ááqtáatiq iráiyee. min-aúkápáq wemá uréire kéena átê-wataama Ítuqtaba waayúkama timá yímkaiye. anaaékaqa Tétária-marukaq koyaraiye.

9

Tóroma arummá waeréna Ítun áama ítaraiye.

1 Tóroma akoqnáa-aimma téna Ítuma uyátárai-nakoni anaaé wáráa-kayukama yíkama puínéna uráiyee. miráitana wemá mú mikákáá anó-monoq-makonopaq uréna mó titana 2 aúba-wannaabi Ítiráaeo monoq-wáyúkámá Tamáátikati-marupaq áikuma máa-kayukayopaq agatáimma maará-uraiye: “móra-nakowabi aaragómá Ítun aammá kéwareta min-áimma kéwaraiya-kayukama yeráwáqá yíwíqmena Yérútáare-marupaq máma ánnáma umáyikaniye.” téna tiráiyee.

3 miráitana Tóroma wemá maréna Tamáátikati-marukoni waaqóqák kéwitana páátákáá aabayápáké móra ókómá wenópaq kamá yupayo uráiyee. 4 ániibo Tóroma marabí yutákurena kéitaitana aabayápiké móra aagómá maará téna tiráiyee: “Tóro, Tóro, emá nóraq itaawáq kemmá mamá táíq kéumatikaano?” téna tiráiyee. 5 ániibo Tóroma maará-tiraiye: “uyátáraana-nako, emá náawabono?” téna titana wemá tiráiyee: “kemá Ítue. emá kemmá mamá táwíq kéone. 6 miráimanibo emá itó-ure anó-marupaq uyuwo. anaaékaqa emá nôrabi ínónayaba móra-nakoma watáama timá-aminiye.” téna aagómá tiráiyee. 7 miráitata yaímma Tórote yagaroqtamá o-káyúkámá yeráwáqá itó-uma máeta aamá íma tirááe. ániibo watáama kítitata yeráwáqá itaraamanibo mi kátáámo ti-náqá íaonaraae. 8 ániibo Tóroma itó-urena aúramma kararáimanibo wenáurakoma kumayuqá aúkaiye. miráitana yaímma-wayukama wemmá ayáátoqmeta Tamáátikati-marupaq urááe. 9 ániibo kaumo-yúpáámá Tóroni aúrakoma kumayuqá aúkáitana mi-kánáárqá wemá aáwárábi nommá íma naráiyee.

10 ániibo Tamáátikati-marupaqa móra Ítun anaaé wáráa-naqa máqe-uraimma min-nákómá áwíqqa Áánánáiyatie. wemá Ítukaq itáíq-itaiq kítitana aúramma karákéna kaikáá umá aónaitana uyátárai-nakoma Ítuma tiráiyee: “Áánánáiyatio.” titana ániibo Áánánáiyatima tiráiyee: “uyátáraana-nako, kemá maa máune.” téna tiráiyee. 11 ániibo uyátárai-nakoma Ítuma maará téna timá ámikaiye:

“emá itó-uma arupú-apare téta ten-ápáq waaó. Yúqtaatini-naupaqa uré mórama Táátiti-marupake-naqa máena nunamummá kétébo aónao. min-nákón áwíqa Tóroe. ¹² áníbo min-nákómá maaráuma kaikáá umá aónáitana móra-nakoma wenôpaq iréna ayáámma ánekuitana wenaúrakoma yauwéqma íráqóniq itana káonaiye. min-nákóni áwíqa Áánánáiyatie.” téna uyátárai-nakoma tiráiyé. ¹³ áníbo Áánánáiyati maará téna yauwéqma tiráiyé: “uyátárána-nako, taíbaq-wayukama téta min-nákóqtábámá yemá máqtemma Áánúqtuni aokaq-wáyúkámá Yérútaáre-marupake kéyikamena mamá táwíq umáyikariye. téta tirááe. ¹⁴ miráitana wemá anó-monoq-wayukarake náápaamma matáipoana áwíqa múte yaútai-kayukama yáqtoqma yiwíqmena ánná-naupaq mó-yikaniye.” téna Áánánáiyatima tiráiyé. ¹⁵ miráimanibo uyátárai-nakoma Ítuma tiráiyé: “emá paá waaó. min-náqá keti mayái-náqíye. kemá wemmá awíkaunaboana anaaékaqa wemá keti mayaimá kémayena ketáama káqo-kayukagaraq yeráwákáq yabikáa-kayukawabi Yéqtaaeo-wayukagaraq keráwáqá Ítiráaeo-anna wayukagaraq mó timá-timiniye. ¹⁶ miráinaq kenamááríq wemmá ketíwíkake aú-aiqa ummaa-yátáákáráq mayáníq-qtataaqtaba timá-amenune.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁷ miráitana Áánánáiyatima uréna naaúpaq uyábékéna Tóromma ayáámma ánekuyena maará téna tiráiyé: “ketíbákoma Tóro, uyátárai-naqa Ítuma aapaqa wenamááríq ekáq abarokáq i-nákómá kemmá timátíkaitaq enôpaq kéyune. miráinaa emá keqnáámmá aúramma káonenanama Aokaq-Áágómá epímmá ógiraniye.” téna tiráiyé. ¹⁸ páátákáá Tóroni aúrapike kumayuq-yátáákómá akakó aukákitanaraa mikáké weni aúrakoma tágagitana máqte-qtataaqa aónariye. miráitana wemá mikáq itó-uma monoq-nómmá pékaiye.

¹⁹ anaaékaqa Tóroma aáwaaqa kénaitana wenaúgoma akoqnáá uráiyé. miráitana wemá yaímma-kanaama Ítumma wáráa-annate yagaroqtamá Tamáátikatiq máqe-uráiyé.

Tóroma Tamáátikati-marupaq máá-kayukama Ítun áama timá yímikáiyé.

²⁰ Tóroma páátákáá Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naupaq uréire kéena Ítuni watáama kétima-yiména ‘maamin-náqá Ítuma Áánúqtuni áanikoe’ téna timá yímikáiyé. ²¹ miráimanibo máqte-kayukama wenáama ítéta iyánáaq umáreta tirááe: “maamin-náqá wemá Yérútaáre-marupaq máeta Ítun-awíqa múte yaútai-kayukama yíkama ánatatuwewaine. miráumatuwéna íbêqa wemá maabáq Tamáátikati-marupaq iráipoana wemá ánnábi yiwíqmenata Yérútaárebaq anó-monoq-wayukaraq wínímma wemá maamin-náqíye.” téna tirááe.

²² miráimanibo Tóroma akoqnáá umá iragáráq-áímmá téna ‘Ítuma keqtáái kúmiq-yataapike kétéwírenataa-naqa wenamá akoqnáá-naqa máiyé’ téna kétéitata Tamáátikatiq máa-kayukama yemá iyánáaq umáreta aamá íma tirááe.

²³ áníbo taíbaq-kanaama yáwitata móra-taoqa Ítiráaeo-wayukama mórabí áikuteta aamá téite éta Tóromma ikamí-áímmá tirááe. ²⁴ miráimanibo Tóroma wemmá ikamínón-aimma temmá ítaraiye. miráitana Ítiráaeo-wayukama Tamáátikati-marukaaq kurugóni oqtaráqá wágáawabi nokáámma Tóroma kumínnayabae téta yeráwáqá yabíqtuwe máqe-uráe. ²⁵ móra-nokaamma Tóroni aanábó-wáyúkámá yemá ayáqtááq-annama matéta kámááguq-unakaq kú-mareta mípí Tóromma awíratuwéta ánnáraq yabitimá yuwáka-yuwaka kéowana Tóroma kurugóni aaumépaq metátuwéna kóuráiyé.

Tóroma Yérútaárebaq máqe-uráiyé.

²⁶ anaaékaqa Tóroma Yérútááre-marupaq uréna Ítumma wáráa-annate yagaroqtamá máiyaba ákárainanibo wenáaqa ikatéta ‘maamin-náqá wemá áraimma íma Ítuni wáráa-annabikene’ téta yemá tirááe. ²⁷ miráitana móra-naqa áwíqqa Páánabatima Tóromma áwáqnaa umá awíqmena timáyikarai-wayukaraq uréna Tóroni watáama kétima-yimena Tóroma Tamáátikati-marupaq kéwitana aapaqá Ítuma wemmá watáama timá ámítana wemá Tamáátikati-marupaq Ítuni watáama timá yímikain-aimma timá tága-yimikaiye. ²⁸ miráitana mikáké Tóroma Ítumma wáráa-annate máqten-aukapaq uréire kéena wemá ikatíqqa íma éna Ítuma uyátarai-nakoqtaba wení watáama timá yímikaiye. ²⁹ ánibo wemá mirá kéena yaímma Ítiráaeo-wayukama Karíki-aimma Ítaraa-kayukati yúyánámmá mamá íráqôniq inéna kéitata yemá wemmá ikamínónaqtaba abáá urááe. ³⁰ miráitana yaímma Ítuqtaba wenábâqawaraayuma yeráwáqá min-áímmá ítátuweta Tóromma awíqmeta Tétáráaq mó ayúwáawana mikáké wemá wení márûpaq Táátiti-marabaq kóuraiye.

³¹ miráitana mi-kánáaráqá máqtemma Ítun áama kéitaa-kayukama Yúriabarabi Kááriribarabi Támériabakaraqa máa-kayukama yemá íráqôniq umá máqe-uraae. áái-qyataaqa íma wáitata yeráwáqá íráqôniq umá máeta Ítun aamá Ítaraae. miráitata yemá uyátarai-nakoni aménáápáq máawana Aokaq-Áágómá yepímmá mamá akoqnáá kéitana taíbaq-wayukama móra-iyakaq Ítun anaaé wakááe.

Pítaama Aríra-marupakaraq Yáapa-marupakaraq ító-umakaraiye.

³² Pítaama máqten-aukapaq uréire kéena Áánúqtun áama itáíq-itaiq kéo-kayukama kéyimonena móra-taóqa wemá Aríra-marabaq máeta Áánúqtuni aokaq-wayúkámá yimónanena uráíye. ³³ ánibo mi-márúkáqá móra-naqa máqe-uraimma min-nákóni áwíqqa Iniatie. wení aúgoma akoqnááma íma wáitana abapaké kaumo-kárítimáátímá aammá íma kanaaráq uréire éna atípáaraq waguréna matúq-matuq uráíye. ³⁴ ánibo Pítaama min-náqóqtábá tiráíye: “Iniatio, íbêqa emmá Ítuma Káríqtoma emmá mamá kátobamakaiye. emá ító-urewaq ení atípáama mamá arutaa.” téna Pítaa tiráíye. mirá titana min-nákómá páátákáá ító-uráíye. ³⁵ miráitata yaímma aarawaamá Aríra-marabaq-wayukagaraq yaímma Téroni-marabaq máa-kayukagaraq yeráwáqá aónaamma maamin-náqá uréire kéitata máqte-kayukama yirummá waeréta uyátarainakoma Ítun anaaé wakááe.

Pítaama Táábitaamma mamá ító-umakaraiye.

³⁶ móra-maruqa Yáapare. mi-márúkáqá móra-inimma máqe-uraimma min-ínikón áwíqqa Táábitaae. ánibo káqon-awíqqa Karíki-aipimma Tókatie téta áwíqqa yarááe. min-ínikómá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéena wemá káqo-kayukama ôriq umá aáwaqa kéyimena máqte-qtataaqa yíwáqnaa uráíye. ³⁷ mi-kánáaráqá min-ínikómá karímá mayéna púitata yaímma-noinimma wení arááq-auma matéta nopí tete umátuweta móra-naupaq yanáá makááe. ³⁸ ánibo Yáapamaruqa Aríra-marukoni waaqókáq wáitataboata yaímma Ítun áama itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá itáamma maamin-náqá Pítaama Aríra-marupaq máíye tirááe. miráitata yemá páátákáá kaayaq-nákámá timáyikáawata yenákámá Pítaamma ko awíqmeta írááye. ³⁹ ánibo Pítaama páátákáá yokaa kéena yenákátê yagaroqtamá uráíye. mi-náúpáq itata yemá awíqmeta yanáá-náúpáq utááe. miráitata yaímma keqtoq-nóinímmá naayóbáqá Táábitaama aúwaraikaqa tarôq umá yímikain-unakaqtoma matokéta yeráwáqá ibiqá kéyareta Pítaamma

aráátiraae. ⁴⁰ ániibo Pítaama máqtemma aarawaamá timáyíkáitata máápaq kówana wemá araayutaúmmá aténa nunamummá timátuwena waéqma maamin-inikóni arááq-auma káonena tiráiyee: “Táábitaao, emá itóaa.” téna tiraiye. ániibo min-iníkkómá aúramma káonena wemá Pítaamma aónatuwena itó-uma máqe-uraiye. ⁴¹ miráitana Pítaama min-inímmá áwáqnaa umá ayáátoqmena keqtoq-nóinímmá Áánûqtuni óq-aokaq-wayukama yááyarena Tókatimma yímikaiye. ⁴² miráitana min-áikkómá máqtemma Yáapa-aukapaq wéyáwé itata taibaq-wayukama Ítun áama akoqnáá umá itáíq-itaiq urááe. ⁴³ ániibo Pítaama taibaq-kanaama Yáapa-marabaq máena móra-naqa áwíqa Tááímonini naaúpaq watúq-watuq uráiyee. ániibo min-náqá Tááímonima purumakaakóni aúwaratiraq unáákáqtôyaba yokaa kéema wení mayaiyé.

10

Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Koníriatimma watáama timá ámikaiye.

¹ móra-naqa Tétária-marupaq máqe-uraimma min-nákón áwíqa Koníriatie. Koníriatima mórama Arómuq-marukaq tiyááka-wayuka áiyayaan-aiiq-i-wayukati anómma máena yeráwákáq yabíkáitata yeráwáqtábámá Ítariq ánnáe téta tirááe. ² ániibo maami-Yéqtááéó-náqá Koníriatima wení móra-naoq-wayukagaraq Áánûqtun áama kéitena máqtemma áwáyoq-wayukama yíwáqnaa kéena aati-aatimá wemá Áánûqtukaq nunamummá tíq-tíq uráiyee. ³ ániibo móra-taoqa énaikaqa miráuma aabaúgómá karáákáq kumáwitana wemá kaikáá umá tágama aónaitana Áánûqtuni kaqtó-nakoma wenôpaq iréna tiráiyee: “Koníriatio.” téna tiráiyee. ⁴ ániibo Koníriati maamin-náqá káonena áaqa kégaitana wená tiráiyee: “umaataráána-nako, nóitabawaq kéteno?” téna wemá tiráiyee. ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyee: “Áánûqtuma ení nunamummá kéitena óqtamma íma makáa-kayukama yíwáqnaa kéonana minnáyaba Áánûqtu kéitaiye. ⁵ íbêqa emá yaímma-wayukama timáyíkenatawaq Yáapa-marupaq uréta móra-nakóni áwíqa Tááímonie. káqon-awíqa Pítaae. wemmá awíqmeta yero. ⁶ min-náqá Tááímoni Pítaa wemá móra káqo-Taaimonima purumakaakóni aúwaratiraq unáákáqtóma yokaa kée-nakoni naaúpaq únókóni áwabaq máiyee.” téna tiráiyee. ⁷⁻⁸ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma Koníriatimma mirá timámíqtuwena kóuraiye. Koníriatima wení naaúpaqa kaayaqá mayaimá kémayaaya-nakaratagaraq káqomma móra-naqa áaiq-i-wayukabike Áánûqtun áama itáíq-itaiq i-nákáráq mi-káúmomá timáyikaitata yeráwáqá Yáapa-marupaq urááe. ⁹ óq-aabayanapimma yemá maréta Yáapa-marukoni waaqókáq kéowana min-náqá Pítaama naakóni ámúraaq aagai-márúkáq umáena nunamummá kétitana wágáama aabaúgómá aáwaqa nai-kánáá uráiyee. ¹⁰ miráitana Pítaamma áama yaitana aáwaqa nánéna itata yemá aáwaqa yokaa kéowana Pítaama móra-yataaqa kaikáá umá aónaraiye. ¹¹ kaikáá umá aabayákómá agaro umágitana mórama miráuma anótabaraaberaa-qtataakoni kaayaqté-kaayaqte-aqtoraq móra-yataakoma yáqtokaitana marabí kukáitana aónaraiye. ¹² miráitana mi-tábáráábégóni arupimmá máqtemma abááq-wái-wáámmá irakabayaanábi nuagaráqá mipímmá ógikaiye. ¹³ mórama aagómá maará téna Pítaama timá ámikaiye: “Pítaao, emá iré maami-kámmá ikámma naao.” téna tiráiyee. ¹⁴ miráimanibo Pítaama tiráiyee: “aaqáo ímiye. uyátáraana-nako, maami-kámmá ketáái aúmatan-aiqtaba Ítiráaeo-wayukama ketáá íma kénaunatae.” téna tiráiyee. ¹⁵ ókaraq aagómá keqnáámmá tiráiyee; “emá ‘aaqáo táí-yataare’ ítiyo. Áánûqtuma mi-kámmá

nái-yátááré téna tarôq uráinaama emá aammá aúmatan-aaware té ítiyo.” téna tiráiyie. ¹⁶ ániibo maami-qtátáákómá kaumbóaq abarokákq uréna yauwéqma aabayápáq kóuraiye.

¹⁷ ániibo Pítaa wemá máena maami-qtátááqá kaikáá umá aónai-qtataaqtabama taibaq-auyanamma ítaraiye. miráitata maami-káyúkámá Koníriati timáyikáitata ye-káyúkámá yeráwáqá yaímma-wayukama ítama aónaawata Tááímonini naammá yiráátewata yeráwáqá Tááímonini máruq-kurugoni oqtaráq ko máq-uraae. ¹⁸ ániibo yeráwáqá anókaq ááyama ítama aónaraae: “móra-naqa áwíqa Tááímoni Pítaama keráwáqtê máiyó?” téta yeráwáqá tirááe. ¹⁹ miráimanibo Pítaa wemá paá máena maami-qtátááqá kaikáá umá aónai-qtataaqtaba aúyánámmá kéitaitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyie: “Pítaao, kaumo-wáyúkámá emmá abáá kéoe. ²⁰ emá itó-urewaq yokaa uré kégume yeráwáqtê waa. emá íma netuq-áuyánámmá itaao. maami-káyúkámá kemá timáyikaunata irááe.” téna Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyie. ²¹ ániibo Pítaa wemá kukéna timá yímikaiye: “keráwáqá abáá-o-naqa minná kemíbo nôraq ítaráq keráwáqá ketópaqa kéyeo?” téna Pítaa tiráiyie. ²² ániibo yeráwáqá tirááe: “móra-naqa Arómuq-marupake ááiq-i-wayukati anómma kawáá-nákómá Koníriati wemá timátikaitata kéyunatae. ániibo maamin-náqá Koníriati wemá Áánûqtun áama itáíq-itaiq kéitata weqtabá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yimuqá kémaraae. miráitana mórama Áánûqtuni kaqtó-nakoma eqtábá timá ámitana wemá enóyauipiken-aimma itánéna kéiyie.” téta yeráwáqá tirááe.

²³ miráitana Pítaama mi-káyúkámá yiwíqma yikáitata wetê watúwáwana aabáyaa-aabayaanapimma Pítaagaraq yaímma Yáapa-marupaq Áánûqtun áama itáíq-itaiq kéo-kayukagaraq mi-káyúkátê yagaroqtamá kóurarae. ²⁴ ániibo aapaqá móra-nokaama ko watuwéta óq-aabayaanapimma yeráwáqá Tétaría-marukaq ko yaráae. miráitana Koníriatima wení aanábó-wáyúkátê yiwíqma wení naaúpaq áikuteta yiwé urááe. ²⁵ ániibo Pítaa Koníriatini naaúpaq uyáberanena kéitana Koníriatima awáutena amuqá makáiyie. ²⁶ miráimanibo Pítaama Koníriatimma mamá itó-umakatuwena tiráiyie: “Koníriatio, emá itóaao. kemá kegaráqá emó ónnaiq umá maa-marábí-náqúne.” téna Pítaama tiráiyie. ²⁷ ániibo Pítaama wetê watáama titéta mi-náupáq uténa aónaimma netuqyaa-káyúkámá áikuma mináupáq máq-uraawana aónaraiye. ²⁸ ániibo Pítaa maará téna mi-káyúkámá timá yímikaiye: “ketáámá Ítiráaeo-wayukama íma káqo-kayukate yagaroqtamá kémayunataama keráwáqá ítaraae. miráimanibo Áánûqtuma kemmá timá-timena ‘móra-nakoqtaba táí-naqiye ítiyo’ téna Áánûqtu tiráiyie. ²⁹ miráitaaq kemá íma keráwáqtí táama aratéq ‘aaqáo’ ítiraunamanibo kemá paá keráwáqtí táama itéq keráwáqtópaq iráune. ániibo íbêqa keráwáqá ítama káonaune. keráwáqá nôraq ítaráq kemmá tááyaawaraq keráwáqtópaq iráúnó?” téna Pítaa tiráiyie.

³⁰ ániibo Koníriatima tiráiyie: “kekákq móra-yataaqa páaq uráimma íbêqa kaumo-kánáámá kéyawiye. mi táoqa nunamummá-tí-kánáárqá aabaúgómá karáákq kégumitaq ketí naaúpaq máeq nunamummá kétunana páátákáa móra-nakoma ketimakaq yama itó-uraiye. ániibo min-nákóní unáákáqtórakemma tágama wayá-tábaráábéráa uráiyie. ³¹ miráitana min-nákómá maará-tiraiye. ‘Koníriatio, Áánûqtuma ení nunamummá kéitena emá óqtamma íma makáa-kayukama yíwáqnaa kéonana minnáyaba Áánûqtuma kéitaiye. ³² miráinaa emá íbêqa yaímma-wayukama timáyikénatawaq Yáapa-marupaq uré móra-nakoni áwíqa Tááímonie. káqon-awiqa Pítaae. ániibo min-nákómá káqo-Taaimonite

purumakaakóni aúwaratiraq yokaa kée-nakoni naaúpaq únókóni áwábaq máíye.' téna min-nákómá tiráíye. ³³ miráitaq kemá páátákáa yaímma-wayukama tímáyikaunata emmá koma awiráawaa íráqôniq umá kéyenaqtaa ketáámá yagaroqtamá áíkuma Áánûqtun aúrakaqa uyátárai-nakoma emmá watáama tímámîn-aimma keqtáá timá tímînaqtaa itánúnatae." téna Koníríati tiráíye.

Koníríatini naaúpaqa Pítaama watáama tiráíye.

³⁴ Pítaama áaimma átáma watáama tiráíye: "árainma kemá káonaune. waayúkama máqten-aukapake yemmá máqtemma Áánûqtuma mimóráiq kéumayikaiye. ³⁵ máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtun-aqa ikatéta wenaúrakaqa arupú-aimma tarôq oyúma yemmá Áánûqtu kéyiwiráíye. ³⁶ Áánûqtuní átê-wataama yukáimma minná Ítu Káríqtooma kétitana keqtáámá kaayoné-yátááqá kétimiqtaama máqte-marabi-kayukati anómma uyátárai-nare. maamin-áímmá áqa keráwáqá ítaraane. ³⁷ Yóáanema áaimma átáma wení watáama kétena Kááriri-marupaq nommá pégyikarena Ítuma wení watáama tiráin-aikoma máqtemma Yúria-aukapaq wéyáwé uráíye. ³⁸ Ítuma Náátáretibake-naqa wekáq Áánûqtuma wení Aokaq-Áágáráq wení náápaakaraq ámikáíye. Áánûqtuma wetê máitanaboana máqten-aukapaq uréire kéena waayúkama Tááqtaani aménáápáq máa-kayukama mamá íráqôniq umáýikaráíye. maamin-áíqtábágáráq keráwáqá ítaraae. ³⁹ miráitaqtaa ketáámá máqtemma Ítíráaeo-wayukabimma máqten-aukapakaraq Yérútáarebakaraq Ítuma máqte-qtataariq uráiqtaba kétima-yimunatae. yeráwáqá Ítumma kaapaq-yátáq ikámôwana pukáíye. ⁴⁰ miráimanibo min-náqá pukáipike kaumo-kánáámá yáwitana Áánûqtuma wemmá mamá abarokáq itó-umakaráíye. ⁴¹ máqtemma Ítíráaeo-wayukama wemmá íma aónaraae. ímiye. wemá pukáipike itó-itaqtaa ketáámá wení watáama tímáetaa uréire ónúna-wayukataama Áánûqtuma keqtáá awaaméqá umátikenataa tiwíkai-kayukama wemmá káoneqtaa wetê aáwaqa naráunatae. ⁴² miráitana wemá akoqnáá-aimma téna 'maamin-áímmá máqte-kayukama maará téraq mó tímá-yimero' tiráíye. 'Áánûqtu Ítumma náápaamma aména yúareta paá máíya-kayukagaraq pukáa-kayukagaraq wemá yetí yaináináqá máíye tero' tiráíye. ⁴³ miráitata naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikoma maará-uráíye. 'máqtemma náayuwabi wekáq itáiq-itaiq íya-kayukama wení akoqnáán-awikake yeráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna Áánûqtuma awikátuwaniye.' téta agatááne." téna Pítaama tiráíye.

Íma Ítíráaeo-wayukamibo Káqo-kayukama Áánûqtuni Aokaq-Áámá matááe.

⁴⁴ Pítaa wemá maamin-áímmá máena kétitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá maamin-áímmá itáa-kayukabi kukáíye. ⁴⁵ miráitata yaímma Ítíráaeo-wayukama Ítuma yiwíkai-kayukama Pítaagaraq yagaroqtamá Yáapa-marupake írâa-kayukama yeráwáqá maami-qtátááqá káoneta maará-tiraae: "maami-káyúkámá yeráwáqá íma Ítíráaeo-wayukama máamanibo Áánûqtuma Aokaq-Áámá paá kéyimiye." téta yeráwáqá tirááe. ⁴⁶ miráitata yeráwáqá itáamma maami-káyúkámá óq-ain oq-aipike aamá kétena Áánûqtun-awiqa múte kéyauyowana Pítaa wemá tiráíye: ⁴⁷ "ketáaráá yemá Aokaq-Áámá kémayaapoata nommá peráíyábámá náawaq kanaarq yemmá aammá aúnikaníyo? ⁴⁸ keráwáqá

yokaa kéeraq Ítun-awikaq monoq-nómmá péráaro.” kítitata yemá Pítaamma yáqtóráawana yeráwáqtê yaímma-kanaama yagaroqtamá máqe-uráiyê.

11

Pítaani mayaígón áaimma Yérútáárebaq Ítun áama Ítáa-kayukaraq timá yímikaae.

¹ ániibo yaímma Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun áama máyáan-aimma máqtemma timáyikarai-wayukama yeqtíbâqawaayugaraq Yúriabaq máe-yuma mi-kátáámá ítaraae. ² miráimanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yúma karéta Ítuni anaae wáraa-kayukati awaaméqá matáa-kayukama yeráwáqá akoqnáa-aimma téta Pítaamma awáágúraae. ³ ániibo yeráwáqá maará téta tiráae: “emá Yéqtaaeo-wayukama íma ketáágárâq yagaroqtamá máe-kayukati naaúpaqa máqe-uraannama yemá yúma kárataa-kayukate aáwaqa naráane. ⁴ miráitana Pítaa wemá áaimma átáma nôrawabi urái-qtataqtaba kétima-yimena maará téna tiráiyê:

⁵ “kema Yáapa-marupaq máeq nunamummá kéteq móra-yataaqa kaikáá umá aónáunana aabayámmá agaro kétana mórama tabarááberaa-qtataakoma wení kaayaqtê-kaayaqte-aqtoraq móra-yataakoma yáqtokaitana marabí ketimakaq kukáiyê. ⁶ miráitaq kemá mi-tábáráábébi aónáunama taíbaq wai-wáámmá irakabayaakáá-kákógárâq abáâq-númagógárâq mipí ógikaiyê. ⁷ miráitana móra-aikoma maará téna tiráiyê. ‘Pítaao, emá maami-kámmá yaímma ikámma agamá naao.’ téna tiráimanibo ⁸ kemá maará-tiraune. ‘aaqáo ímiyê. uyátáaraanako, aúmatan-aigtaba Íarutai-kamma kemá aati-aatimá íma kénaune.’ téq tiráune. ⁹ ániibo móragaraq aabayápákê móra watáagoma tiráiyê. ‘emá íma aaqáo táiyataare ítiyo. maami-kámmá Áánûqtuma nai-yátáaré téna tarôq uráinaama aammá aúmatan-aaware té ítiyo.’ tiráiyê. ¹⁰ miráitana maami-qtátáákómá kaumobâq páâq uréna maami-tábáráábégómá yauwéqma aabayápâq utáiyê. ¹¹ ániibo kaumo-wáyúkámá Tétária-marupake Koníriatima timáyikáitata yekáyúkámá yeráwáqá naammá kéwauna-nakoni waaqókâq ya máqe-uraae. ¹² miráitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyê. ‘emá Ítiráaeo-wayukati yáaiqtaba auyánámmá íma ité paá yeráwáqtê waa.’ titaq kéunata yaímma tibâqawaayuma miráuma abapaké móra-wayukama yeráwáqá ketê yagaroqtamá yewaqtáa Koníriatini naaúpaq Tétária-marabaq uráunatae. ¹³ ániibo Koníriati wemá tiráiyê naayóbâqá Áánûqtuni kaqtó-nakoma wení naaúpaq iréna timá ámikaiyê. ‘yaímma-wayukama timáyikénatawaq yeráwáqá Yáapa-marupaq urétawaq móra-naqa wení áwîq-uramma Tááímoni Pítaa wemmá koma awíqmeta yero. ¹⁴ maamin-nâqá Pítaa wemá iréna wení watáama kétena Áánûqtuma emmá ení móra-naoq-wayukama yauwéqma tiwiránîn-aimma máma timá-timiniyê.’ téna Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráiyê. Koníriatimma wemá timá ámikaiyê. ¹⁵ miráitaq kemá áaimma átáma Áánûqtun áama tén-áâqa mikâq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yekâq kukáimma miráuma áqnáabaqa keqtáárâq kukáiniq uráiyê. ¹⁶ miráitaq kemá uyátárii-nakoma tiráin-aimma taâkaq uráune. ‘Yóáanema wemá nonurápi péqtikarai-poana anaaeâkaqa keráwáqá Aokaq-Áágómá péqtikaniyê.’ téna wemá tiráiyê. ¹⁷ miráitaqtaa naayóbâqá ketáámá Ítuma keqtáá yauwéqma tiwiránîn-nakoqtaba itáiq-itaiq kéunanata akoqnááma tímikainiqtaa umá maamin-ákóqnáámá Áánûqtu yeráwáqá yímikaiyê. miráitaq kemá paá-naqa máeq yetí aammá íma aúkaune. maami-qtátááqtábá Áánûqtuma íma timá yáqtorakanune.” téna Pítaama tiráiyê. ¹⁸ ániibo mi-káyúkámá Pítaama tin-áímmá

kéiteta yeráwáqá Áánûqtuma yimuqá kêmaraketa maará-tiraae: “árainma íbêqa Áánûqtuma Yéqtaaeo-wayukabima aammá awíqyikaitata yeráwáqá táí-yataakoma yinaaépariq éta matúq-matuq máí-auwaraima mayánóe.” téta yeráwáqá tirááe.

Áátioki-marabaq áikuta-kayukama íráqô-mayai matááe.

¹⁹ naayóbáqá Tíbenimma ikámôwana pukái-kanaaraq yaímma-wayukama Ítun áama kéwareta watáama Áánûqtuqtaba kéita-kayukama yíkamineta owata yeráwáqá péqmareta yaímma-wayukama Pinítiabakaraq Tááiparati-marabakaraq Áátioki-marabakaraq urááe. miráimanibo yeráwáqá Ítiráaeo-wayukaraq yenamáa áiqma Áánûqtun áama timá yímikaae. ²⁰ ániibo yaímma átê-wataama Ítuqtaba Ítaraa-kayukama péqmareta Tááiparatikaraq Tairíniqu uráa-kayukama yeráwáqá Áátioki-marabaq uréta átê-wataama Ítuqtaba káqon-anna-wayukagaraq timá yímikaae. ²¹ miráitana Áánûqtuma wení akoqnáama keyimitata taígani Yéqtaaeo-kayukama táí-yaímma yuwéta Ítuni anaaé kéwareta uyátárai-nakon-aama Ítaraae.

²² miráitana maamin-áikómá Yéqtaaeo-wayukayaba máqtemma Yérútáare-aupaq wéyáwé itaqtaa yeráwáqá kéiteta Páánabatimma Áátioki-marabaq timákáawana uráíye. ²³ Páánabati wemá Áátioki-marukaq uréna maamikáyúkámá Áánûqtuma íráqôniq umáyímkai-kayukama keyimonena wemá amuqá kêmarena maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá máqtemma móra-tuyanakaq maéraq uyátárai-nakoma Ítuni anaaé waqmá wenáama itáaro.” téna tiráíye. ²⁴ miráitana Páánabati wemá íráqôniq umá itáíq-itaiq kéitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wepí ógikaitana mi-kánááráqá taíbaq-wayukama yirummá kámeta uyátárai-nakoma Ítukaq itáíq-itaiq urááe.

²⁵ ániibo Páánabati Táátiti-marabaq Tóromma abáá-inena uráíye. ²⁶ miráitana Páánabati wemá Tóromma awíqmeta yenákámá yauwéqma Áátioki-marabaq móra-karitimaatima ko máqe-uraaye. ániibo yenákámá Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq taíganimma kétima-yimeyata kéitaa-kayukayabama áqnáabariq umá “Káríqton-annae” téta yiwiqá yarááe. ²⁷ mi-kánááráqá yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Yérútáarebakemma Áátioki-marabaq kukááe. ²⁸ miráitana yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkábikémmá móra-naqa áwíqa Áágabaati wemmá Aokaq-Áágómá timá ámitana tiráíye: “máqte-marabaqa aáwaqa íma wáinata anómma aayawaamá yánóe.” téna tiráíye. (ániibo móra-naqa áwíqa Karótiati wemá anó-kawaa-naqa máena Arómuq yabikái-kanaaraq maamin-ááyáwáámá pááq uráíye.) ²⁹ miráitana yaímma Áátioki-marabaq Ítukaq itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá Yúriabaq yeráwáqti yílbáqawaayuma yiminéna urááe. ³⁰ miráumatuweta mi-yími-yátááqá Páánabatiyaa Tóroti iyáápi marááyata maméta Yúriabaq anó-monoq-wayukaraq uráíye.

12

Érôtima Yêmitimma ikámma kèpuyena Pítaamma ánná umákaraiye.

¹ mi-kánááráqá kínima Érôtima yaímma Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaq yíkamitata pukááe. ² miráitana Érôtima wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá Yêmitima Yóáanemmma ábâkomma yáqtoqma tokóru-yakaa-punapo ikámôwana pukáíye. ³ miráitana Yúria-wayukama yemá minná káoneta yeráwáqá yimuqá kêmaraawana Érôtima óqa wení ááiq-i-wayukama

timáyikáitata yemá Pítaamma yáqtokaae. ániibo mi-kánááráqá wemá mirá kéitata Yúriabaq-wayukama yammá íma iqtoraí-kánááráqá yeráwáqti kótámaki-kanaaraqa anón-aawaqa agamá naí-kánááráqá mirá urááe. ⁴ miráitata mi-kánááráqá yeráwáqá Pítaamma yáqtoqma ánná-naupaqa ákátuwena kaayaqté-kaayaqte áái-i-wayukati iyáápi maráitata kawáá urááe. mi kaayaqté-kaayaqte-anna-i-wayukama miráuma kaayaqté-kaayaqte-i-wayukama yiwíqma-yiwíqma urááe. miráitana Érótima aúyánámmá ítaraiye: “maami Ítiráaeo-wayukati kótámaki-kanaama ánatinatama Pítaamma awíqma máqte-kayukati yúbáq aamá ítama yainánúne.” téna Érótima tiráiyé. ⁵ miráitana Pítaama ánná-naupaqa ákaraae. miráimanibo Ítumma wáráa-kayukama móra-iyakaqa yeráwáqá akoqnáá umá nunamummá téta Áánútuqtaba áwáqnaa íkáae téta tirááe.

Áánúqtuni kaqtó-nakoma ánná-naupake Pítaamma paábaq mamá ayúbakaraiye.

⁶ Érótima Pítaamma aabi mayakánéna i-nókáámmá Pítaama kaayaqa í-nákáti aúkáapi aumá watáiyé. yemá Pítaamma kaayaqa akoqnáá-annanapo (téini-annarake) kúyakaraae. miráitata yaímma-i-wayukama ánná-nakoni oqtaráq yabíqtuweta máqe-uraae. ⁷ páátákáá mórama uyátarái-nakoni kaqtó-nakoma Áánúqtonopake kúmitana mi-náupáqá wení tágama-yataakoma ókóráá kamá tágariye. aniibo mi-káqtó-nákómá Pítaani ábúkaqa ikámma awáuturena tiráiyé: “emá páátákáá itóáao.” téna kétitana Pítaani ayáápike kaayaqa-ánnágórátá yaráqmeta kuturááye. ⁸ ániibo Áánúqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé: “Pítaao, emá páátákáá ení áitauq-anaamma kégubere ení ámúrannama mamá uwo.” tená timá ámitana Pítaama miráumatuwaitana Áánúqtuni kaqtó-nakoma tiráiyé: “ení kúberai-unamma kémaye ketinaae waraao.” téna tiráiyé. ⁹ miráitana Pítaama mi-námmá yuwéna Áánúqtuni kaqtó-nakoni anaae waqména uráiyé. Pítaama íma ítama aruténa kaináq káonaunaa timmá abarokáq kéwena aónariye. ¹⁰ ániibo yenákámá maréta kaayaqa-óqtaráq yabíqtuweta máen-i-wayukama kumátamaqtuweta uyátá-maqa akoqnáá-oqtaráq kumóyana akoqnáá umá aúyaqmakaan-oqtagama wenamáárlq íguraiye. miráitata yenákámá móra-apaqa urááye. maré kéoyana mikáké Áánúqtuni kaqtó-nakoma páátákáá Pítaamma ayuwéna kóuraiye.

¹¹ miráitana Pítaama wemá mikáq ítáimma kaimmá íma aónarenaboana wé tiráiyé: “árainma íbêqa Áánúqtuma wení kaqtó-naqa timákáitana wemá Érótimi ayáápikekarqa Ítiráaeo-wayukama nôrawabi ónáae teq-qtátáápkémmá kemmá mamá paá umátikaiye.” téna Pítaama tiráiyé.

¹² ániibo Pítaama maami-qtátááqtábá aúyánámmá ítama ánatatuwena wemá móra-inimma Máriaama Yóáanema káqon-awiqa Mááki wení anóani naaúpaq uráiyé. ániibo min-náupáqá talbaq-wayukama áíkuma máeta nunamummá kététa máqe-uraae. ¹³ ániibo Pítaama oqtaráq pagé-page kétitana mórama mayái-ínimma Aróta wemá Máriaamma áwáqnaa umá mayáimá kémayain-inikoma oqtamá íyakanena uráiyé. ¹⁴ ániibo min-ínikómá wemá Pítaan-aama kéitena wemá amuqá ôriq umá kémarena wemá min-óqtámá íma íyakaraiye. wemá paá yawuwéqma naaúpaq uyaaté uréna máqte-kayukama timá-yimena tiráiyé: “maamin-náqá Pítaama máápaq ya máiyé.” téna tiráiyé. ¹⁵ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá máqtemma tirááe: “negi-íní-móne. emá kaaqaari kéténe.” téta yeráwáqá kétéwana min-ínikómá akoqnáá umá árain-aimma kétitata yemá ókaraq tirááe: “Pítaani amakómá ya marániye.” téta tirááe. ¹⁶ miráimanibo

Pítaama oqtaráq paá máena pagé-page tiráiyē. miráitata yemá oqtamá íteta Pítaamma aónatuweta yemá iyánáaq urááē. ¹⁷ áñibo Pítaama wení ayáámma múte káruraitata yemá káoneta aamá móragaraq íma tirááē. miráitana Pítaama wemmá ánná-naupake uyátárai-naqa Áánúqtuni kaqtó-nakoma mamá paábaq ayúwáin-aimma kétima-yimena tiraiye: “keráwáqá maamin-áímmá Yēmitigaraq tébakaq kētibáqawaayuma timá yíméro.” téna wemá timátuwena iyuwéna móra-aukapaq kóuraiye.

¹⁸ anaaékaqa aabáyaanapimma i-wáyúkámá anómma ikatíq kéeta yeráwáqá maará-tiraaē: “Pítaama náakaraq máiyó?” téta yemá tirááē. ¹⁹ miráitana Érótima yaímma-wayukama timáyíkáitata Pítaamma abáá-omanibo yemá íma wemmá aónaraae. miráitana ááiq-i-wayukama yeráwáqá máqtemma Pítaakaq kawáá umátuwe máqeon-i-wayukama yíkamiyaba Érótima tiráiyē.

miráitana anaaékaqa Érótima wemá Tétária-marabaq ko máqe-uraiye.

Érótima pukuráiyē.

²⁰ Érótima Tááyabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq aamá yiwááqúraiye. miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá mórabi yorupamá Érótimma aónaneta urááē. áñibo áqnáabaq yeráwáqá kínima Érótimi naaúpaq yabíkái-kawaa-nakon áwíqa Paráátatae. wekák min-áímmá yemá timáméwana wemá Érótimma timá ámitana anón-anon-aimma mamá paá umákaraiye. miráimanibo yeráwáqti aáwaqa Érótimma yabíkáin-aukapake meyáníq kēetapoata mirá-uraaē.

²¹ móra-kanaama maréna Érótima kínin-unakaqtoma umátorena wení kínin-abiqtataraq máena máqte-kayukama akoqnáá-aimma timá yímikaiye. ²² miráitana máqte-kayukama yemá anókaq ááyama tirááē: “maamin-náqá wemá waayúkgoraan-aimma íma kētibo Áánúqturaan-aimma kētiye.” téta yemá anókaq ááyama tirááē. ²³ miráimanibo min-áímmá ítarena wemá Áánúqtukaq íma yaagumá káonaitanaboana páátákáá mórama uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánúqtunopake kukéna Érótimma ikákaiye. miráitana Érótima pukáitana marikómá narááē.

²⁴ miráimanibo Áánúqtun áagoma akoqnáá umá máqte-marabaq wéyáwé umá anóniq uráiyē.

²⁵ áñibo Páánabatiyaa Tóroma yenákátí mayaímá Yérútáare-marupaq mamá ánatatuweta yenákámá Yóáanema káqon-awíqa Máákima awíqmeta yenákáqte Áátioki-marabaq yauwéqma kóuraaye.

13

Páánabatiyaa Tórama timáyíkáawata Áánútuqtaba waayúkaráq mó-timayimikaaye.

¹ Áátioki-marukaqa Ítun-aama ítáa-kayukama áikutaē. yepímmá yaímma Áánúqtuni yirááqti-wayukama amuné-wáyúkágáráq máqe-uraamma yeráwáqti yíwíqa Páánabatíe. Tímionie. wení káqon-awíqa Abuqtákóē. káqomma Arútiama Tairíni-marukake-nakaraq Máánéoma Érótimi ábârawaogaraq Tórogarare. ² mikánááráq Ítun-anna-wáyúkámá yemá aáwaqa awetá-ureta nunamummá tirááē. áñibo Áánúqtuni Aokaq-Áágómá tiráiyē: “keráwáqá Páánabatiyaa Tóroma aokaq timáyíkaiyata mayaígáae téq yááyaraa-mayaima mayáatao.” téna tiráiyē. ³ yemá aáwaqa awetá-ureta maamin-nákámá Páánabatiyaa Tóroti yineq

iyáámma kéyinekuyeta nunamummá timáyikaayata mi-máyáíráq kóuraaye. Páánabatiyaa Tóroma Táíparatiq átê-wataama tiráíye.

⁴ ániibo min-nákámá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá timáyíkáitata Terûtia-marabaq kukááye. mikákémmá únópi-káárébi utêta móra-maruqa Táíparati únókóni kebóqyáa-marupaq urááye. ⁵ ániibo yenákámá maréta Tááramibaq Táíparati-marupaq uréta Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq Áánûqtuni átê-wataama mó-tima-yimikaaye. miráitana Yóáane Máákima mayaímá mataíye.

⁶ miráitata yeráwáqá Táíparati-marupaq uréire umátuweta Páábotiq urááe. ániibo mi-márúkáqá mórama Ítiráaeo-annabike-naqa máena awéqa téna máqteni q-i-nákómá wenáwíqa Baa-Ítue. weni káqon-awiqa Kariki-aipimma Érimatite. ⁷ miráitana Érimatima wemá anó-kamaani-naqa áwíqa Tégiá-Póroma weni aanábó-náqíye. ániibo min-ánó-káwáá-náqá Tégiá-Póroma wemá aá ítarinaqíye. Áánûqtun áama itánénaboana Páánabatiyaa Tóroma weni naaúpaq yááyaitata yenákámá irááye. ⁸ miráimanibo maamin awéqa tîn-náqá Érimatima wenáiyabama íma yíkaraiye. miráitana Érimatima anó-kawaa-nakoni aúyánámmá mamá táwíq kéonana maami-kááyáq-nákáti wataáama íma ítama arutáikae téna mirá-uraiye. ⁹ ániibo Tóroqtabama yaímma-taoqa Póroma téta tirááe. miráitana wepímmá Aokaq-Áágómá ógikaitana wemá maamin-náqá Érimatini aúrapí karákéna tiráíye: ¹⁰ “emá Tááqtaan-araqa máane. emá máqtemma íráqô-qtataakoma mamá táwíq kée. namuro-náqá máane. emá táí-yataariq é epímmá makatí-ááímmá ógikaiye. kaaqaari-áímmá kété uyátárai-nakoni aammá mamá táwíq kéone. ¹¹ íbêqa uyátárai-nakoma emmá ikamíniye. enaúramma kumayuqá auráina móragaraq máqte-qtataqa yaímma-kanaaraqa íma aónanone.” téna Póroma kêtítana páátákáá konnákóráá-qtátáákómá Érimatini aúramma yawááq-umatuwaitana wemá aammá íaonena paábaq uréire kéena waayúkama ayáákaq yáqtoketa aamá arááti-wayukayaba yibáá uráíye. ¹² miráitana anó-kawaa-nakoma maami-qtátááqá Érimatini aúramma karopágítana káonena uyátárai-nakoni akoqnááyaba iyánaaq umárena Ítuqtaba itáíq-ítaiq uráíye.

Páánabatiyaa Póroma Áátioki-aukapaqa Patíria-marabaq mayaímá matááye.

¹³ ániibo Pórogaraq yaímma weni aanábó-wáyúkágáráq yeráwáqá Pááboti-maruqa yuwéta únópi-káárébi maréta Pégaabaq Paapíriya-marabaq urááe. miráitana mikáké Yóáane Máákima wemá iyuwéna yauwéqma Yérútáárebaq kóuraiye. ¹⁴ miráitata yeráwáqá Pégaabaq yuwéta Áátioki-marabaq Patíriabaq urááe. ániibo Tabaati-yúpáámá yeráwáqá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréta yeráwáqte yagaroqtamá maraq máqe-uraae. ¹⁵ ániibo anó-monoq-wayukama yeráwáqá agamatá-kánnáábiké Mótetini ámáan-aikaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá agatáan-aikaraq yeráwáqá yoráuma itátuweta anaáekéqa anó-monoq-wayukama yeráwáqá aamá yúwáawana Póroyaa Páánabatíkaq kéyítata yeráwáqá maará-tiraae; “ketíbáqawaayuo, keráwáqá yaímma íráqóniq í-áímmá matokéqa keráwáqá maami-káyúkámá timá yíméro.” téta tirááe. ¹⁶ ániibo Póro wemá itó-uma ayáámma múte kéyayúena tiráíye:

“keráwáqá Ítiráaeo-anna-wayukao, yaímma káqo-kayukama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq nunamummá kété-kayukama keráwáqá itáaro. ¹⁷ wenamá Áánûqtukaq Ítiráaeo-wayukama nunamummá tirááne. wemá ketáái títaubikomma yiwíkaine. wemá pááq umáyíkaraitataboata Ítiráaeo-wayukama

Íqtíbibaqa máetama akoqnáá umá pááq urááe. ániibo wení anón-akoqnaanapo Íqtíbibake yemmá yiwíkaine. ¹⁸ ániibo yeráwáqá kaaqmáapaqa waayúka íma máa-marabaqa kaayaq-wáyúká áiyayaa tiyááka-karitimaatigoni (40) arupimmá Áánùqtuma Íraqòniq umá yíwáqnaa uráíye. ¹⁹ min-áúkápáqá Kéinabaqa abapaké kaayaqá anó-marukaq máa-kayukama Áánùqtuma mamá táwíq umáyikena yíkamma ánatatuwena yeráwáqti maramá Áánùqtu mamá Ítiráaeo-wayukama yímikaine. ²⁰ ániibo mi-márábáqá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá netuqyaamá taígani-karitimaatima (450) máqe-uraae. anaaékaqa yainai-wáyúkámá yíkaraawata yeqti kawáá-wáyúkámá máqeta mórama Áánùqtuni amuné-náqá Táámuyoni kanaarác iráíye. ²¹ ániibo mi-kánáaráqá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá mórama yeráwáqti anó-kawaa-naqa (kínima) máikaee téta Áánùqtuma ítama aónaawana Áánùqtu wemá móra-naqa Tóroma Kítimma ánikomma awíqma yímikaitana wemá yeráwákáq kaayaq-wáyúká áiyayaa tiyááka-karitimaatigoni (40) arupimmá yeráwákáq yabíkáiye. ²² ániibo Áánùqtuma min-náqá Tóroma kéwatuwena wení anónnáma móra-naqa áwíqa Tébitima Yétimma ánikomma awíqma Ítiráaeo-wayukati yabi-í-náqá (kínima) tarôq umákaraiye. Tébitiqtaba maará téna waayúkama timá yímikaiye. 'Tébitima Yétimma ánikomma káonaunana ketiyakoma íraqòniq kéíye. miráipoana wemá kanaarác kemó tenna-máyáimá mayániye.' téna Áánùqtu tiráíye. ²³ miráitana naayóbáqá Áánùqtuma timá akoqnáá uráíne. 'anaaeékaqa Tébitin-annabike móra-naqa abarokác uréna wemá akoqnáá-naqa máena Ítiráaeo-wayukama puí-yátáápiké mamá paá umáyíkaniye.' tiráíne. min-náqá Ítumma Áánùqtuma mamá pááq umákena Ítiráaeo-wayukama yímikaiye. ²⁴ ániibo naayóbáqá maa-márábímmá abarokác Ítuma íma kukáitana móra-naqa Yóáanema Ítiráaeo-wayukama kétimayimena 'keráwáqti tirummá waeréna monoq-nómma péráaro.' téna tiráíne. ²⁵ miráitana Yóáane wení mayáimá mamá ánatani-kanaagoma waaqókárinq kéitana Ítiráaeo-wayukama maará téna timá yímikaiye. 'keráwáqá náawae téraq keqtábámá kéteo? maamin-nákóni awé o-náqá kemá íma máune. miráimanibo itáaro. móra-naqa ketinaae yínín-nakomma kemá íraqò-naqa íma máunaboq kanaarác wení aítauq-anaamma íma múte mayánúne.' tiráíye.

²⁶ ketibátiwaayuo, keráwáqá Ítiráaeo-wayukama Áabaraan-anna-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánùtukaq nunamummá kéte-kayukao, keqtáyábáé téna maami-kátáámá puí-yátáápiké atóbamatikaniqtabataa Ítuma timákaitana tiráíye. ²⁷ miráimanibo yaímma Yérútáarebaq máa-kayukagaraq yeráwáqti anó-kawaa-wayukagaraqa yemá wemmá atóbamatikanin-naqa íma aónaraae. Áánùqtuni amuné-wáyúkámá máqte-Tabaatiraqa aúba-wannaabike yoráuma timá yímemma íma itaraae. ímiye. yemá wemmá íma itaraamanibo Ítumma ikámówana Áánùqtuni amuné-wáyúkati yáagoma áraimma abarokác uráíye. ²⁸ mi-káyúkámá wemmá ikámma puínón-otaa-qtataaqa íma aónaraamanibo yemá Pááíratima paá Ítumma ikámma puíkáae tirááe. ²⁹ miráitana mi-káyúkámá naayóbáqá Áánùqtuni amuné-wáyúkámá tiráániq umá ánatatuweta Ítuni arááq-auma kaapaq-yaráké mamá muriánóbáq uqtamákáraae. ³⁰ miráimanibo Áánùqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraiye. ³¹ ániibo Ítuma íma pukái-kanaama waayúkama Ítugaraq yagaroqtamá Kááririri-marupakemma Yérútáarebaq utáa-kayukama yemá wemmá taíbaq-kanaama aónaraae. ániibo mi-

káyúkámá íbêqa yemá máqtemma Ítiráaeo-wayukabimma maamin-nákón áama timá yíméwata kéitaae. ³² miráitaqtaa ketáámá keráwákáq maará téqtaa Ítuni átê-wataama kétima-timunatae. naayóbáqá Áánûqtuma téna maami-qtátááqá ketáái títaubikomma yiménúne tiráimma ³³ mi aónaaro. maami-qtátááqá Áánûqtuma keqtaa yeqtí iyápó-annaraq abarokáq pááq uráiyé. Áánûqtuma Ítumma mamá itó-umakaraimma Áánûqtuni agamatá-kánnáábímmá naayóbáqá Táámupi tiráine.

‘emá ketáanimone.

íbêq-kanaaraqa kemá enabomá káuraune.’

tiráine. ³⁴ miráitana Áánûqtu wemmá pukáipike mamá itó-umakaitana íkabarrena ókaraq íma yauwéqma aúma íma kabiráníqtaba miráuma Áánûqtuma maará-tiraiye.

‘kemá aokaq-yátáákáráq akái-yátáákáráq keráwáqá timénúnama naayóbáqá kemá Tébitimma aménúne téq timá akoqnáá uráunnae.’

tiráiyé. ³⁵ miráitana káqomma wannaabí agamatán-áipímmá Tébitima Áánûqtuqtaba tiráiyé.

‘miráinaa ení aokaq-náqá íma ayuwénana wenaúma kabirániye.’

téna Ítuqtaba tiráine. ³⁶ ániibo Áánûqtuma maa-márábí miráonaé ti-qtátááqá wemá Tébitini ayáákaq mirá-uraiye. anaaékaqa Tébitima púitata wení aítaubikon-amakaq uqtamákáawana kabiraráiyé. ³⁷ miráimanibo Ítumma Áánûqtuma pukáipike mamá itó-umakarai-naqa wenaúgoma íma kabiraráiyé.

³⁸⁻³⁹ miráinaq ketíbáqawaayuo, keráwáqá maamin-áímmá ítama arútáaro. maamin-náqá Ítuma wemá keráwáqá kúmiq-yataaqa mamá paá umátikaniye.

Mótetini ámán-aikoma keráwáqá kúmiq íma mamá paá umátikena keráwáqtábámá ‘arupú-wayukae’ téna ítiniye. miráimanibo maamin-nákómá Ítumma máqtemma yirummá amê-kayukama yeráwáqá kúmiq mamá paá umáyikena yeráwáqtábámá ‘arupú-wayukae’ téna tiniye. ⁴⁰ miráinaq keráwáqá atéráaro. naayóbáqá Áánûqtuma wení amuné-náqá Áábakaakama timá ámitana wemá tirái-qtataama káubiq keráwákáq pááq iyábáé. wemá maará-tiraine.

⁴¹ ‘ítáaro. keráwáqá akáyáán áráaq-wayukao, keráwáqá iyánaaq umáreq pukínoe.

kemá keráwáqá aúkáapi ketí mayaímá kémayaunamanibo maami-qtátááqtabá móra-nakoma minnágoni áaimma timá-timinimanibo keráwáqá íma itáiq-itaiq ínoe.’

téna Áánûqtuni amuné-nákómá tiráine.” téna Póroma timá yímikaiye.

⁴² ániibo Póroyaa Páánabatima mi-mónóq-náupáké yaúbama kégumoyata aarawaamá maará-tiraae: “kenákámá yauwéqma iréka káqo-Tabaatiraqa maamin-áímmá ókaraq keqtaámá timá tímekao.” téta yeráwáqá tirááe.

⁴³ miráitata yenákámá monóq-náupáké yaúbama máápaq kégumoyata yaímma Ítiráaeo-wayukagara Yéqtaaeo-wayukama yemá Ítiráaeo-wayukate máa-kayukama yeráwáqá Póroyaa Páánabatiyaa min-nákátí yinaaeq waqmé urááe. miráitata yeráwáqá mamá yíqtaaiq éta Áánûqtuni íráqó-qtataapi paá máero tiráiyé.

⁴⁴ ániibo káqo-Tabaatiraqa mi-márúkóní waaqókáké máqte-kayukama Áánûqtun-aama itánéta ya áikutaae. ⁴⁵ miráimanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama yemá aónaamma maami taíbaq-wayukama mórabí káikuyowata yemá ítama táwíq kéeta yemá Póroma timá yímîn-aimma timá márúte yukááe. ⁴⁶ Póroyaa

Páánabatima yenákámá anókaq ááyana tirááye: “áqnaabaqa kerátámá Áánûqtun-aama timá-timikauyamanibo keráwáqá maamin-áikómá mamá tinaaépaq keyuwama minná keráwáqá kenamááriq matúq-matuq umá mái-auwaraimma íma mayánóe. ániibo keráwáqá ítáaro. íbêqa kerátámá tiyuwéka káqo-kayukayopaq yagaroqtamá kégouye. ⁴⁷ mirámô inaqa anómma uyátárai-naqa maará téna anón-anon-aimma keqtáá timá-timikaiye.

‘kemá keráwáqá Yéqtaaeo-wayukabimma ókáá kamá tágaikaae téq keráwáqá kétima-tikaune. ániibo máqte-marabake-kayukama yíwáqnaa umá kétima-yiminana anaaékaqa kemá yeráwáqá yauwéqma yiwiránúne.’

téna Áánûqtuma tiráíye.” téta Póroyaa Páánabati tirááye.

⁴⁸ ániibo káqo-kayukama Yéqtaaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áimma kéiteta yeráwáqá min-áíqtábá Áánûqtun awíqa múte keyuyeta yimuqá makááe. miráitana máqtemma aarawaamá matúq-matuq umá mái-auwaraimma Áánûqtuma mayánóe téna awaaméqá umáyíkarai-kayukama yeráwáqá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq urááe.

⁴⁹ miráitana máqtemma min-áúkápáq-márábáqá Áánûqtun-aagoma wéyáwé umá kanaarq uráíye. ⁵⁰ ániibo yaímma Ítiráaeo-annabike anó-kayukagaraq yaímma Yéqtaaeobake anó-noinimma Áánûqtukaq nunamummá tiráa-noinimma mamá íyaqa atáráawata Póroyaa Páánabatima áaimma átáma mamá táwíq umáyiketa yeráwáqtí márûpikemma paábaq waqtukááe. ⁵¹ ániibo yenákámá yítaukake yomá ayúqtuweta ‘móragaraq íma yauwéqma keráwáqtí táí-aaipike nékaq kóyuye.’ téta Aikónia-marabaq kóuraaye. ⁵² miráitata Ítun-anna-wayukama Áátioki-marabaq máa-kayukama yeráwáqá yimuqá kémarawana Áánûqtuni Aokaq-Ááqómá yeráwápmá ógikaiye.

14

Póroyaa Páánabati yenákámá Aikónia-marabaq máqe-uraaye.

¹ Aikónia-marupaqa yenákámá keqnaánîq umá Ítiráaeo-wayukati yirááti-naupaq uréta íráqôn-aimma tirááye. yeráwáqá maamin-áimma kéiteta taíbaq Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítuqtaba itáíq-itaiq urááe.

² miráimanibo mi Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áimma íma itáíq-itaiq kéeta yeráwáqá yaímma Yéqtaaeo-wayukati yúyánámmá mamá táwíq umáyiketa Káriqton-annati yíbáqawaayuma ítama táwíq urááe. ³ miráimanibo yenákámá Aikónia-marupaqa ayáqtáá-kanaama máeta uyátárai-nakoqtaba akoqnaá-aimma kéteyana Áánûqtuma Aokaq-Ááqóni akoqnaámá keyimitata yenákámá Áánûqtuni íráqô-qtataaqa wenamá wenôpake keyítata áraikonîq uráíye. netuqyaamá awaaméq-yátááqá tarôq urááye. ⁴ ániibo Aikónia-marupake-kayukama aarawaamá yeráwáqá yaíkaaq umá kaayaq-ánnáíq uréta yaímma Ítiráaeo-wayukayopaq owata tébakaqa Ítuma yiwíkaí-kayukayopaq urááe.

⁵ anaaékaqa Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukagaraq yeqtí anó-kayukagaraq yeráwáqá aarawaamá áiqma áikuyikareta Póroyaa Páánabatima óqtatannapo yíkami-aimma tirááe. ⁶ ániibo Póroyaa Páánabatima maamin-áimma kéiteta yenákámá péqmareta kaayaq-márúpáqá Arítaraabakaraq Tébeq-aukapaq

kóuraaye. ániibo mi-kááyáq-márúqá Araaikóniabaq anó-marukoni aúkáapi wáqe-uraaye. ⁷ miráitata min-áúkápáqá máa-kayukabimma yenákámá mi átê-wataama Ítuqtaba tirááye.

Arítaraabaq Póroyaa Páánabatima máqe-uraaye.

⁸ Arítaraa-marabaqa móra aítauqa táwíq urái-naqa máqe-uráye. ániibo min-náqá aítauqa miráuma táwíq uráimma naayóbáqá anóama marákaraipoana wemá kanaaráq aammá íma uréire uráye. ⁹ miráitana min-nákómá Póroni watáama kéitaitana Póro wemá maamin-nákóní itáíq-itaiq-yataakoma káonena wení auyánápímmá téna ‘maamin-nákóqtábá kanaaráq itó-uma uréire íniye’ téna ítaráye. miráitana Póroma wenaúrapi karákéna tiráye: ¹⁰ “emá itó-uma aítauqa yamá arupú uwo.” téna kétitana min-nákómá wemá páátákáá itó-urena uréire uráye. ¹¹ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá Póron áama kéiteta máqeo-kayukama maami-qtátááqá káoneta yeráwáqti yáabikemma anókaq ááyama tirááe: “ketáái manikómá wíyôpake waayúkaraa umá ketááráq kukááye.” téta yeráwáqá tirááe. ¹² miráitata yemá Páánabatimma áwíqa Tútie téta kéyamameta ániibo watáama tirái-náqá Póromma Émitie téta áwíqa yarááe. ¹³ yeráwáqti maníqá Tútikaq nunamummá tí-námmá anó-marukoni áwábaq wáqe-uráye. ániibo mórama anó-nakoma Tútini áwíqa múte yaúyewai-nakoma wemá wíráati-yataariq umáketa awai-púrúmkáámá mi-márúkóní kurubín-óqtáráq itó-urena Póromma Páánabatigaraq ikámma yiménáae téna uráye. ¹⁴ ániibo timáyikarainakaraata Póroyaa Páánabatima yenákámá maamin-áímmá ítátuweta mirákómmá íma ígáae téta íyamma ôriq itata yenákáti unáákáqtôma yaráqma mipí yuwéta uyaatéta máqte-kayukati aúkáapi uréta anókaq ááyama maará-tiraaye: ¹⁵ “maakáyúkâô, nôraq itaráq keráwáqá maami-qtátááqá tarôq kéoo? kerátámá keráwáqte móraiq umá maa-marábí-káyúkámúye. kerátámá paá keráwáqá Áánûqtuni átê-wataama kétima-timuye. naayó-qtátáákóqtábá yetíwíqa múte yaúyoqtabama minnábike waéqtikayaaka kerátámá iráuye. matúq-matuq umá mai-Aanuqtuma aabayákáráq maragaráq únókáráq máqte-qtataakaraq máqte-kamma marabíkaráq nópikáráq tarôq urái-nakoqtaba timá-timeyaaka kerátámá iráuye. ¹⁶ naayóbáqá wemá iyúwáitata yeráwáqá máqte-marabake yeqti yúyánákáq máqte-qtataaqa tarôq urááe. ¹⁷ miráitana máqte-tupaama wemá máqte-kayukati aúkáapimma yaímma-yataaqa keyimitata mi-qtátááqá yemá aónaraae. ániibo Áánûqtu wemá keráwáqá aaqá kétimitana keráwáqti yókáq-yátááqá mamá parú kéitaq yókáké-qtátááqá mamá kéneq keráwáqá timuqá kémaraae. ¹⁸ miráitana Póro wemá maamin-áímmá waayúkama kétimayimitamanibo yeráwáqá íma kéiteta yeráwáqá paá máqte-kayukabama aáwaaqae agamá ákûq umáyikayaba yíkaraae.

Póromma óqtatannapo ikákaae téta tirááe.

¹⁹ yaímma Ítiráaeo-wayukama Áátioki-marabakekaraq Aikónia-marabake iráa-kayukama yeráwáqá waayúqtabi yúyánámmá mayéta Póromma óqtatannapo ikákaae. miráitata yemá Póroqtabama pukaiyáa téta anó-marupakema yabitimá paábaq márúte yukááe. ²⁰ miráimanibo yaímma Ítun-anna-wayukama Póromma amakaq ya ikúyákaraawana Póroma itó-urena anó-marupaq yawuégma utáiyé. ániibo aabáyaama Póroma Páánabatigaraq yenákámá Tébe-marabaq kóuraaye.

Póroyaa Páánabatima yenákámá Tíriabake yawuégma Áátioki-marabaq irááye.

²¹ Póroyaa Páánabatima Ítuni átê-wataama Tébe-marabaq máa-kayukama kétima-yimeta Ítun-awikaqa netuqyaa-káyúkámá iyápó-annama mamá aúqyiketa anaaékaqa maréta Arítara-marabaq uréta mikákémmá Aaikóniabaq uréta Patíriyaa Áátiokaq urááye. ²² miráitata yenákámá mi kaumo-márábáq Ítun-anna-wayukati íyaqa mamá akoqnáá kéumayiketa maará téta yenákámá akoqnáá umá tiráiyi: “keráwáqá maamin-áímmá itáíq-itaiq umá yaqtóráaro. Aánúqtuma yabíkái-marupaqa uyáberanunataamanibo áqnáabaqa ketáámá ummaamá mamayéqtaae.” téta tirááye. ²³ ániibo máqten-aukapaqa Ítun-aama itáa-kayukama álkuyo-kayukati aúkáapikemma yaímma yetí anó-wayukama mamá tarôq umáyikaraaye. miráitata yenákámá aáwaqa awéta uréta Ítukaq nunamummá kététa Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá uyátárai-nakoma yemmá yíwáqnaa ígáae.” téta tirááye. ²⁴ anaaékaqa yenákámá Patíria-aukapaq kótámatuweta Paapíriya-marabaq urááye. ²⁵ miráitata yenákámá Pégaabaq átê-wataama timá yímiqtuweta anaaékaqa Aatáária-marabaq kukááye. ²⁶ ániibo Aatááriabakemma yenákámá únópi-káárébi Áátioka-marabaq yawwéqma urááye. ániibo naayóbáqá mi-márúkákémmá Póroyaa Páánabatima yínêkuyeta nunamummá kététa Aánúqtuni yíwáqnaa í-yátáákómá yenákáyôpaq máinata wení mayaímá mayaígáae téta tiráa-mayaima yenákámá mamá ánatatuweta irááye. ²⁷ yenákámá Áátioki-marukaq iréta Ítun-aama kéitaa-kayukama mamá álkuyikaraaye. ániibo Aánúqtuma yenákátê yagaroqtamá nôrawabi uráiq-tataaqtaba kétima-yimeta maará téta tirááye: “káqo-kayukabimma Aánúqtuma aamá awíqyikena oqtamá íyikaitata yemá Ítun-aama itáíq-itaiq kéoe.” téta yenákámá máqte-kayukama timá yímikaaye. ²⁸ ániibo yenákámá mi-káyúkátê taibaq-kanaama máqe-uraaye.

15

Yérútáárebaqa monoq-áímmá kéitaa-kayukama álkuma watáama tirááe.

¹ yaímma Yúria-wayukama iréta Ítun-anna-wayukama maará téta watáama timá yímikaae: “keráwáqá Mótetini ámaan-aimma íma waráiyata kerawáqti túma káráraiyanama kanaaráq Aánúqtuma íma kúmiq-yataapike tiwirániye.” téta tirááe. ² yemá mirá-timatuwaawata Póroyaa Páánabatima min-áímmá kététa yenákámá mi-káyúkátê íyamma éta akoqnáá umá aamá tirááye. miráitata yaímma yíbáqawaaraa-kayukama Póroyaa Páánabatima timáyikaayata tébakaq-wayukate Yérútáárebaq uréta iyápó-annagaraq anó-kawaa-wayukama yekáq watáama móma téite urááe.

³ ániibo Áátioki-marabaq Ítun-aama itéta álkuyo-kayukama yeráwáqá mi-káyúkámá timáyikaawata kégomma yemá Piniitiabakaraq Tamériabakaraq urááe. miráitata mi-kááyáq-áukápáqá yemá Ítun-anna-wayukaraq timá tágeta káqon-anna-wayukama Yéqtaaeo-wayukama Aánúqtuma yirummá mamá waeráiyi téta timá yímikaae. miráitata yemá Ítun-anna-wayukati íyaqa mamá íráqônúq urááe. ⁴ miráitata yeráwáqá Yérútáárebaq yewata yaímma timáyikarai-kayukagaraq yetí kawáá-wáyúkágáráq yemá kéyimoneta miráo-maarao timáyikaraae. miráitata Póroyaa Páánabatima yenákátê Aánúqtuma nôrawabi i-qtátááqtábámá watáama timá yímikaaye. ⁵ ániibo yaímma Péрати-wayukabike Ítun-anna-wayukama itó-uma maará-tiraae: “tiwirániqtaba yeqti yúma kégareq yeráwáqá timá-yimiyata Mótetini ámaan-aimma wáraaro.” téta tirááe. ⁶ miráitata yaímma

anó-monoq-wayukagaraq timáyíkarai-wayukagaraq mórabi áikuteta min-áímmá timá uwákáae. ⁷ miráitata yemá taíbaq-aimma timátúwáawana Pítaama itó-urena maará téna timá yímikaiye: “ketibâqawaayuo, naayóbáqá Áánûqtuma kemmá tiwiréna átê-wataama káqo-kayukabi mó-ketima-yiminata yemá kéiteta Áánûqtukaq itáíq-itaiq ígáae téna tiwíkaiye. minnýaba keráwáqá itaraae. ⁸ Áánûqtuma máqte-kayukati íyaqnoabaqá káonenaboana yíyaqnoabaqá iráqôniq kéitana keqtáá kétiraatiye. miráitana wemá wení Aokaq-Áámá yeráwáqá kényimmma miráuma naayóbáqá keqtáá tímikainiq umá kényimiye. ⁹ Áánûqtuma wemá keqtáámá ôriq umá íma kétiraatenata yeráwáqá aokariq ímá kéiye. ímiye. yeqtí yúma íkegareq yeráwáqá Áánûqtukaq itáíq-itaiq kéowana wemá yeráwáqtí yirunóbáké kúmiq-yataaqá mamá paá kéumayikaiye. ¹⁰ miráitaq yeqtí yúma kégareqtaba keráwáqá nôraq itarâq Áánûqtumma áyamma iníq kémakateo? miráitaq maamin-úmmáán-ámáán-áímmá monoq-áímmá kéita-kayukabimma íma yíméro. naayóbáqá ketítaubikotaama yeráwákárâq ketáágárâq maamin-úmmáá yátááqá kanaarâq umá íma wakáunatae. ¹¹ miráimanibo ketáámá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéunanata wení íráqô-qtataaqá wenamá wenôpake kéitana keqtáá mamá paá kématikenata tiwíkaipoana miráráá umá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiwíkaiye.” téna Pítaama tiráíye.

¹² Pítaa wemá mirá téna kéitata yaímma áikutaa-kayukama yeráwáqá aamá íma téta yeráwáqá Póroyaa Páánabatima min-nákátí yúrapí karákááyata Áánûqtuma yenákátí iyáákaq máqtemma awaaméq-yátááqá tarôq umá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiráátin-aimma yenákámá tirááye. ¹³ ániibo yenákámá maamin-áímmá timá ánatatuwaayana Yémiti wemá tiráíye: “ketibâqawaayuo, keráwáqá ketáámá itáaro. ¹⁴ Tááimoni Pítaama wemá keráwáqá timá-timikaiye. áqnáabaqá Áánûqtu wemá wení yabíkái-qtataaqá yúwáitana káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabimma kégumitana mikáyúkábíkémá Áánûqtu wemá yaímma yiwíqma wení waayúkaq uráíye. ¹⁵ minnýaba naayóbáqá mórama Áánûqtuni amuné-náqá Émoti wemá agamatá-kánnáábí maará-tiráíne.

¹⁶ uyátárai-nakoma Áánûqtu wemá tiráíye.

anaaeékaqá kemá yawwéqma yénúne.

miráinaq kemá yeráwáqá Tébitin-anna-wayukama aúgen-augen umáyikanune.

miráitata yeráwáqá miráuma móra-namma aútú kamá wáinikaa umá yeráwáqá máae.

miráipoaq kemá mi-námmá yawwítima aúge-nakaa ónúnnama miráuma Tébitin-anna-wayukama mamá íráqôniq umá umáyikanune.

¹⁷ miráipoana máqtemma káqon-anna-wayukagaraq yaímma ketábá yiwíkauna-wayukagaraq yemá uyátárai-nakoqtaba abáá-inoe.’

¹⁸ téna naayóbáqá uyátárai-naqa Áánûqtumma wenamááríq maamin-áímmá auyánápi téna tiráíye.”

¹⁹ miráitana Yémiti wemá móragaraq maará téna tiráíye: “káqon-anna-wayukama yeráwáqá Áánûqtuma yirummá káme-kayukama ketáá íma ummaan-ámáán-áímmá yeráwáqá yiménunatae. ²⁰ minnýaba ketáá aúbama agamá yeráwáqá paá maará timá-yimenunatae. ‘yeráwáqá yeráwáqtí maníkâq awéqa timátuweta yeqtáaimma táwíq kéomayiketa miráráá íoro. miráuma aaraukáqá mamá yataí-ááímmá íma tarôq ígáae. miráuma yaímma wai-waakoni naaemá íma néta móra-wamma ánúwaramma íbibamá ikámaraiye-kama naaemá íarena

íma naaro.' téqtaa timá-yimenunatae téna Yêmiti tiráiyē: ²¹ “ánibo minnáyaba Mótetini ámáan-aimma máqte-marupaqa monoq-náúpqáqá Tabaati-yúpáámá yoráuma ítaraae.” téna tiráiyē.

yeráwáqá aúbama agamá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama timáyikaraae.

²² miráitata yeráwáqá yaímma iyápo-annagaraq yeráwáqti aúkápimma yeqti anó-kayukagaraq awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukagaraq máqtemma Ítukaq yirummá ámê-kayukama yemmá yiwíkaae. minnámo yiwiráa-kayukama Póroyaa Páánabatite Áátioki-marupaq wígáae téta yiwíkaae. miráitata yeráwáqá kaayaq-nákámá Yúqtaatima móra-awíqa Paatáábati wegáráq móra-naqa Táératima yenákámá máqte-kayukati yúrikaqa Íráqôn-ano-wayukae. ²³ maamin-áúbámá yeté mamé urááe:

“ketáámá keqtiábáqawaayutaama timáyikarai-wayukagaraq anó-kayukagaraq keráwáqá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama ketiábáqawaayuraa umá Áátioki-aukapaq Tíriyapakaraq Tirítiabaq máa-kayukama keráwáqtábá wágáae téqtaa kétunatae. ²⁴ yaímma-wayukama keqtaábikémmá keráwáqtôpaq uréta yeráwáqá kaaqaari-áímmá téta keráwáqti túyánámmá mamá táiq kéoe-aimma ketáá itáunataamanibo keqtaábikémmá aamá yeráwáqá íma mamé uréta yeráwáqá paá kaaqaarigóniq kéoe. ²⁵ miráitata ketáámá minnáyabataa aamá timá móra-akaq maréqtaa keqtaábikémmá kaayaq-nákámá timáyikaunataa yenákámá yagaroqtamá ketáá tikái-nakama Páánabatiyaa Póroqaraq keráwáqtôpaq yeráwáqá kéoe. ²⁶ yenákámá ketáái uyátarai-nakoma Ítu Káriqtoni mayáirákémmá puíyóyaqtabama íma ikatíqa kéoye. ²⁷ miráitaqtaa ketáámá kaayaq-nákámá Yúqtaatiyaa Táérati yenákámá timáyikaunataa keráwáqtôpaq kéoyapoata yenákámá yenamááriq mimórá watáama agayáuna-aimma mó-tima-timiyaq itánoe. ²⁸ ánibo keqtaábímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mimóráq-túyánámmá kétimitaqtaa ketáámá aamá timá móra-akaq maréqtaa ummaa-yatááqá keráwáqá íma mayánoe téqtaa ketáámá pááqyan-amaan-aimma paá agatáunatae. ²⁹ itáaro. maníkáq awéqa timátuweta yímíyan-aawaqa íma náinoe. wai-wáákóni naaemá íma néta móra-wamma ánúwamma íbibamá íkamaraiya-kamma íma naaro. miráuma aaraukáqá mamá yataí-áímmá íma tarôq oro. mirá-qtataariq éqa keráwáqá Íráqóniq ínoe. áre.” téta min-áúbábí tirááe. ³⁰ miráitata yemá maamin-áúbámá maméta Áátioki-marabaq kóuraae. Áátioki-marabaq kéwetama áikuma itáiq-itaiq kéo-kayukama maamin-áúbámá maméta móma yímikaae. ³¹ ánibo mi-káyúkámá yeráwáqá maamin-áúbágómá umá yiqtaaiq iqtábá yoráuma ítátuweta yeráwáqá yimuqá ôriq umá makááe. ³² miráitata Yúqtaatiyaa Táératima yenákámá Áánûqtuni amuné-nákórátámá yenákámá mi-kayúkábímmá ayáqtáákaq watáama téta Káriqton-anna-wayukati yirummá mamá akoqnaá umáyikaraae. ³³ miráitata yenákámá Áátioki-marupaqa pááqyamma ayáqtáá-kanaama kémaeyata yetiábáqawaayuma min-nákámá iyuwáiyáqtábá timá kaayoné umáyikaraae. ³⁴ miráimanibo Táérati wemá yuwéna mibáq Áátioki-marabaq máqe-uraiye. ³⁵ Póroyaa Páánabati yenákámá Áátioki-marupaqa netuqyaa-kánáámá taíbaq óq-wayukate yagaroqtamá kémaeyata Áánûqtuni watáama kéyiraateta timá yímikaaye.

Póroyaa Páánabati yenákámá yatákááye.

³⁶ yaímma-kanaama yátáitana Póro wemá maará téna Páánabatimma timá ámikaiye: “kerátámá máqte-marabaq uréire umá Áánûqtuni watáama timá

yímikauya-kayukama yeráwáqá íráqôniq umáwaq uyátárai-nakokaq itáíq-itaiq kéino téna tiráíye. ³⁷ miráitana Páánabatima Yóóane Máákima awíqmena yenákátê winéna uráíye. ³⁸ miráimanibo Póroma maará-tiraiye: “naayóbáqá wemá Paapíriya-marukaqa tiyuwénarata wemá maami-máyáímá íma mayéna kóuraipoaka wemá kerátátê íwiniye.” téna tiráíye. ³⁹ miráitana Póroyaa Páánabatima yenákátí yúyánákómá íma móraiq uráibo ôriq-oriq itata mikáké yaíkaaq urááye. miráitana Páánabatima Yóóane Máákima awíqmeta yenákámá únópi-káárébi uréta Táíparati-marabaq kóuraaye. ⁴⁰ ániibo Póroma Táératimma awíqmeta kóyata Ítun-anna-wayukama maará-tiraae: “uyátárai-nakoni kaayoné-yátááqá kenákátê waíno.” téta tirááe. ⁴¹ ániibo Póroma Táératimma awíqmeta Tíriabakaraq Tírítibakaraq kéwena Ítun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqti yúyánámmá mamá akoqnáá uráíye.

16

Tímoti wemá Póroyaa Táératite yagaroqtamá uráíye.

¹ Póroyaa Táératima Tébe-marabakaraq Arítaraa-marabakaraq uráíye. ániibo mí-márúkáqá mórama Ítun-anna-naqa máqe-uraimma mín-nákón áwíqa Tímotie. mórama Ítiráaeo-annabiken-inikoni ánikoe. mín-íníkmá Ítukaq itáíq-itaiq miráimanibo aboámá Karíki-nare. ² miráitata yáimma Ítun-anna-wayukama Arítaraabakekaraq Aikónia-marupakekaraq yemá Tímotin áaikoma yeqti yúrakaaq íráqôniq uráíye. ³ ániibo Póroma Tímotimma ketê wíkáae ténaboana weni aúma kárataiye. Ítiráaeo-wayukama mibáq máaqtbae téna miráuraimanibo weni aboámá Yéqtaaeo-naqa máetata máqte-kayukama aónaraae. Ítiráaeo-wayukayaba iyamma iyá téta weni aúma kárataiye. ⁴ ániibo yeráwáqá anó-marupaq kéweta naayóbáqá Káríqton-annagaraq aúbabi agamá tiráan-aimma kétima-yimeta ‘keráwáqá maamin-áímmá wáraaro’ téta tirááe. ⁵ miráitana máqten-aukapake Káríqton-anna-wayukama yeráwáqá akoqnáá umá itáíq-itaiq kéowana móra-mora-taoqa taíbaq yorupamá mórabi yoráutaae.

Póroni kaikáá-qtátááre.

⁶ yeráwáqá maréta Parítia-marabake Karétia-marabaq kéowana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Étia-maragoni aúkápimma Áánûqtun áama abarokáq mó-tiyaba íma iyúwáitata tirááe. ⁷ miráitata yeráwáqá maréta Mítia-marukaq uréta mikákémmá yeráwáqá Pitínia-marupaq wínéta kéowana Aokaq-Áágómá yeráwáqá yáqtokaiye. ⁸ miráitata yeráwáqá Mítia-maruqa kótámatuweta Taróqaati-marabaq urááe. ⁹ mi-nókáámmá Póroma móra-yataaqa kaikáá umá aónaraiye. miráitana mórama Maaterónia-marupake-nakoma itó-urena Póromma inaa-inaa tiráíye: “emá Maaterónia-marabaq íréwaq keqtaá tíwáqnaa uwo.” téna kétitana aónaraiye. ¹⁰ ániibo Póroma mirá-qtátááqá káonaiqtaba páátákáá kemá Arúkegaraaq ketáámá yokaa uréta aammá ónúna-aqtabataa abáá-uraunatae. miráitaqtaa ketáá utáunataama Áánûqtuma mi-káyúkábí áté-wataama mó-tima-yimero téna kétaayaiye téqtaa ketáá tiráunatae.

Aríriaama Káríqton-annama aúkáiye.

¹¹ ketáámá Taróqaati-marukakemma únópi-káárébi kéunanataa únópi-kááregómá maréna Tamáátarati-marabaq uréna káqon-aabayapanimma mikákémmá Niyáápori-marukaq uráunatae. ¹² ániibo mikákémmá ketáá mí-márúqá yuwéta Píripaibaq uráunatae. Maaterónia-wayukati anó-marukaqa

naayóbáqá Arómani-wayukama yeráwáqá mi-márúkáqá ya máqe-uraane. miráitaqtaa mi-márúkáqá ketáámá yaímma-kanaama ya máqe-uraunatae. ¹³ ániibo Tabaati-yúpáámá ketáámá anó-marupakemma yuwéta máápaqa móra-nokoni áwábaq nunamumma ténaqtaa kéunanataa min-áúkápáqá yaímma-noinimma yemá mórabí álkuma máawaqtaa yeráwáqté ketáámá wataá-wataa tiráunatae. ¹⁴ ániibo mi-nóínípkémmá móra-inikoni áwíqqa Aríriaae. wemá Táiyátáéra-marapaken-inimma wemá karogaro-tábaraábémá yakáqma anó-kayukama kéyimena minnárake móneqa kémayena Áánûqtukaq nunamummá téwain-inikomma wemmá uyátárai-nakoma wení auyánámmá mamá íraqóniq umákáitana wemá Póron áama ítaraiye. ¹⁵ ániibo min-ínikómá yaímma wení waayúkagaraq yeráwáqá Ítuqtaba nommá péqtuwaawana min-ínikómá maará-tiraiye: “kemá áraimma uyátárai-nakokaq itáiq-itaiq kéonaqa keráwáqá kanaaráq máqtemma ketí naaúpaq yero.” téna titaqtáá ketáá wení-naupaq uráunatae.

Póroyaa Táeratima yenákámá Píripaibaq ánná-naupaq máqe-uraaye.

¹⁶ móra-taoqa ketáá nunamummá tí-márúpáq kéweqtaa mórama paá-mayai-inaaruma aónaraunatae. ániibo wepímmá táí-aagoma máena mi táí-áágómá wemmá amuné-áímmá tiráiyé. anaaékaq abarokáq íní-qtataqtaba kítitana min-ínáárúgóní kawáá-wáyúkámá wení akoqnáárake móneqa mayéwaone. ¹⁷ min-ínáárúgómá Pórogaraq ketáái tinaae kéyena wemá anókaq ááyama tiráiyé: “maami-káyúkámá yemá mú mikákáá anómma uyátárai-nakoni mayai-wáyúkábóata yemá Áánûqtuma keqtáá kúmiq-yataapike tiwiráníqtaba wataáama kétima-timetaae.” téna min-ínáárúgómá tiráiyé. ¹⁸ máqte-tupaama min-ínáárúgómá min-áímmá timáe kéuwitana Póroma min-áímmá itáimma ábógaitana wemá waéqma min-ínáárúmá káonena maará téna táí-aagoqtaba tiráiyé: “Ítuma keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránín-nakon áwíkaq emá min-ínáárúgóní arunóbáké ayuwé paábaq kóaa.” téna kítitana paátákáá táí-aagoma ayuwéna kóuraiye. ¹⁹ ániibo min-ínáárúgóní kawáá-wayukama aónaama yemá móneqa mayéwaon-aaimma táí-aagoma ayuwéna kégoiqtaba mi-káyúkámá yemá Póroyaa Táeratimma yáqtoqma yiwíqmeta máqte-kayukati yúbáq anó-kawaa-wayukaraq urááe. ²⁰ mikákémmá yiwíqmeta aamá ítama yainai-wáyúkáráq uréta maará-tiraae: “maamin-nákámá yenákámá Ítiráaeo-nakaboata ketáái márúqa mamá táwíq kéoye.” téta yemá tirááe. ²¹ miráitata yenákámá keqtááyábá káqon-aaimma ‘wáráaro’ téta kéteyamanibo ketáámá Arómani-wayukama min-ááímmá waraíyábá aammá áúkaiye.” téta tirááe. ²² ániibo aarawaamá yemá máqtemma min-nákátí paá-yubi kémaraaqtaba aamá ítama yainai-wáyúkámá yemá Póroyaa Táeratini kúberai-unamma ayúqtuweta máqte-kayukama ‘tebúqa yíméro’ tewata yemá maami-kááyáq-nákámá tebúqa yímikaae. ²³ miráitata yeráwáqá maamin-nákámá tebúqa yímítuweta yiwíqmeta ánná-naupaq móma yikáreta ánná-wayukati kawáá-nákoqtábá oqtamá umá akoqnáá uwo’ téta tirááe. ²⁴ ániibo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma wemá maamin-ákoqnáá-áímmá iténa wemá maamin-nákámá yiwíqma naaún-arunobaq yikarena yenákátí yítaukaqa akoqnáá-annanapo kúyikatuwena iyúwáitana min-náúpáq máqe-uraaye.

²⁵ nokáámma Póroyaa Táeratima Áánûqtukaq nunamummá timátuweta imá kéteyata ánná-wayukama yemá ítaraae. ²⁶ mirá kéitana paátákáá anómma márúma yokéna ánná-wayukati naakóní ábo-tagoma karekóq uráiyé. paátákáá máqten-anna-wayukati iyáápkema akoqnáá-annagoma máqtepaq yarákuraiye.

27 miráitana ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma wemá itó-urena aónaimma ánná-nakoni máqten-oqtagoma íguraiye. máqtemma ánná-wayukama kóuraawaa téna wení tokóru-yakaa-puma yabitiiréna wenamááriq wení ánúwaramma araráánéna uráíye. 28 mirá kéitana Póroma anókaq ááyama tiráíye: “emá enamááriq enaúma íma mamá táwíq uwo. ketáá máqtemma kanaaríq máunatae.” téna Póroma tiráíye. 29 ániibo ánná-wayukaraq-kawaa-nakoma kítai kéitata ‘ómmá kúraqme yero’ titata ómmá kúraqma tágaraawana wemá uyaaténa Póroyaa Táératiti yítaupi aiqá ya atákuraiye. 30 ániibo mi-kawáá-nákómá Póroyaa Táératimma yiwiqmena máápaq kumá yaúbarena maará téna timá yímikaiye: “kenákámá umaatarááya-nakao, nôraq kéonanawaq Áánúqtuma kemmá mamá atóbatikaniyo?” téna wemá tiráíye. 31 ániibo yenákámá maará téta timá ámikaaye: “emá Ítu Káriqtoqtaba itáíq-itaiq kéinana Áánúqtuma emmá kúmiq-yataapike káwirainana ení aara iyápógararaq mórai qoro.” téta tirááye. 32 miráitata yenákámá uyátárai-nakon-aama kétimameta máqtemma wení naaúpaq máa-kayukayabagaraq timá yímikaaye. 33 mi-nókáámmá Póroyaa Táératimma tebúqa yímíqmarapimma yenákátí náomma nommá kumá tete kéumayikena min-nákógárq máqtemma wení aara iyápóma yeráwáqá Ítuqtaba nommá pékaae. 34 miráitana wemá Póroyaa Táératima yawíqmena wení naaúpaq uténa aáwaaq yímítata narááye. ániibo wemá wení móra-naoq-wayukagaraq wegárq máqtemma Áánúqtun-aama itááqtaba yimuqá makááe.

35 aaqá iráráitata aabáyaanapimma aamá ítama yainai-wáyúkámá yaímma i-wáyúkámá timáyiketa ‘min-nákámá timáyíkénata kóotao’ téta máma timá ámikaae. 36 miráitana ánná-wayukaraq kawáá-nákómá Póromma timá ámikaae: “aamá ítama yainai-wáyúkámá téta ‘kenákáyábámá iyúwénata kóotao’ téta tepóka yaákare kóyuye.” téna timá yímikaiye. 37 Arómani-wayukati ámán-aimma téna “Arómani-wayukama tebúqa íyimero.” kétepoana Póroma maará téna timá yímikaiye: “kerátámá Arómani-nakamuyamanibo yemá kekárátábíkémhá árain-aimma íma ítama yaíkaae. ímiye. aarawaati yúraqaq paáyaba kekárátámá tíkakaakarataae. miráitata yemá kekárátámá ánná-naupaq tíkaraae. ániibo íbêqa kekárátámá aúparáq timátikanetaq kéoo? áraimma ímira-inoe. yenamááriq iréta kekárátámá mamá máápaq márúte tiyuwánókarataae.” téna Póroma tiráíye. 38 ániibo i-wáyúkámá maamin-áímmá maméta aamá ítama yainai-wáyúkárq mó-tima-yimewata yemá min-áímmá itáamma Arómani-nakaboata óriq umá ikatíq urááe. 39 miráitata yeráwáqá uréta min-nákámá mó-tima yiruqtabá umáyiketa máápaq iyúwáawata ‘mi-márúqá yuwéka kóokao’ téta yeráwáqá tirááe. 40 miráitata yenákámá ánnábike yuwéta Aríríiaani naaúpaq urááye. mibáq yenákámá yaímma yibâqawaaraa-kayukama yimónatuweta Ítuni watáama kétima-yimeta yeráwáqá íyaqa mamá akoqnáá umáyiketa yenákámá kóuraaye.

17

Tetarónáikaq-wayukama Póroyaa Táératima yíkamineta urááe.

1 Póroyaa Táératima yenákámá maréta Ááipóri-marabakemmma Aaporónia-marukaq uréta mikákémhá maréta Tetarónáikaq Ítiráaeo-wayukati monoq-námmá wái-marukaq urááye. 2 miráitana naayóbáqá Póro wemá mirá éwainiq umá Ítiráaeo-wayukati monoq-náupáqá kaumo-Tábáátigóni aúkáapimma

wemá yeráwáqtê yagaroqtamá maéna Áánûqtuni wannaabí agamatán-áímmá timá-yimikaiye. ³ ániibo wemá Áánûqtuni áaimma kétima-yimena “keqtaáí kúmiq-yataapike tiwiránîn-nakoma wemá aú-tiqa mayéna pukéna itó-iniye” téna tiráimma “maamin-náqá wemá Ítue. wemá keqtaáí kúmiq-yataapike tiwirániye.” téna Póro wemá tiráiyie. ⁴ miráitana mi-káyúkábikémmá yaímma-wayukama yeráwáqá Áánûqtqtaba kéiteta yeráwáqá Póroyaa Táératiti yinaae wakáae. yaímma Karíki-wayukama yeráwáqá Áánûqtqtaba itáíq-itaiq kéo-kayukama kaayaq-nákátí yinaae kéwaraawata yaímma anó-noinimma yeráwákáráq mirá-uraae.

⁵ miráitana yaímma Ítiráaeo-wayukati íyakoma táwîq kéiteta yeráwáqá yaímma-wayukama oótamma íma makáa-kayukagaraq yaímma táí-wayukama timáyíkaawata yeráwáqá márûqnobaq uréire kéeta anókaq ááyama aamá kététa Yéitonini naammá yeráwáqá ya ikúteta Póroyaa Táératima máqte-kayukati yúrikaq yiwíqmeta yinéta uráae. ⁶ miráimanibo yeráwáqá íma mi-kááyáq-nákámá yimóneta yeráwáqá Yéitonikaraq yaímma yibâqawaaraa-kayukama yáqtoqma yiwíqmeta kámááni-wayukaraq kéyeta yeráwáqá maará téta anókaq ááyama tiráae: “maami-káyúkámá yeráwáqá máqten-aukapaqa táí-aaimma tarôq umáe uréire kéeta íbêqa yeráwáqá maa-márúkák ketáábí ya máae. ⁷ ániibo Yéitonima wemá mi-káyúkámá yiwíqmena wení naaúpaqa ma kéyikaiye. máqtemma yeráwáqá Arómani-wayukati yabíkái-nakoni ámáan-aimma kárateta tiráae: “káqomma yabíkái-naqa máimma áwîqa Ítue kéte.” téta tiráae. ⁸ aarawaagáráq kámááni-wayukagaraq yeráwáqá maamin-áímmá kététa yeráwáqá máqtemma ôriq umá íyaqtaba uráae. ⁹ miráitata Yéitonigaraq weté oq-wáyúkagáráq yeráwáqá máqtemma móneqa meyanîq umátúwáwata anó-kamaani-wayukama yeráwáqá iyúwáawata kóuraae. Póroyaa Táératinopake nékaq máiyaq yetí móneqa yauwéqma yimínoe.

Póroyaa Táérati yenákámá Périabaq mayaímá matááye.

¹⁰ kumayuqá aúráitata nokááimma Póroyaa Táératimma yibâqawaaraa-kayukama yenákámá Périabaq timáyíkaayata mi-márúkák uréta yenákámá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uyábékaaye. ¹¹ ániibo Ítiráaeo-wayukama Périabaq máa-kayukama yeráwáqá íraqóniq umá Áánûqtuni watáama itéta yaímma-wayukama Tetarónáíkaq máeta Áánûqtuni watáama íma itáa-kayukaraa yeráwáqá íma uráae. ániibo máqte-tupaama yeráwáqá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáámá kéyorauteta Póroni watáama ‘árainabiyo?’ téta yeráwáqá tiráae. ¹² miráitata taígani aarawaamá yaímma Karíki-wayukabike yaímma waagáráq anó-noinikaraq yeráwáqá Áánûqtqtaba itáíq-itaiq kéeta yirummá ámikaae. ¹³ Póro wemá Áánûqtuni watáama Périabaq máa-kayukama kétima-yimitata yaímma Ítiráaeo-wayukama Tetarónáíkaq máa-kayukama yeráwáqá itéta mi-márábáq uréta aarawaamá Póroni watáama kéita-kayukati yuyánámmá mamá tawîq umáyikaraae. ¹⁴ mirátata yaímma Káríqton-anna-wayukama yemá páátákáá Póromma únón áwabaq timákáawana kóitata Táératiyaa Tímotima Périabaq paá máqe-uraaye. ¹⁵ ániibo Póromma aapaké awíqmeta ye-káyúkámá Áátenibaq nékaq mó-ayuweta yemá yauwéqma Péríbaq kégowana Póro maará téna timá yimikaiye: “keráwáqá móma Táératiyaa Tímotima timá-yimiyatawaq yenákámá páátákáá ketôpaq yetao.” téna timá yimikaiye.

Póroma Áátenibaq Ítuni watáama tiráiyie.

16 ánibo Póroma Táeratiyaa Tímotiti yiwémá Áátenibaq máena aónaimma mi-márúkáqá yaataq ikúqma waayúka óiqa tarôq umáketa minnáraq nunamummá kétéwana Póroma minnáma aónaimma wení áyakoma táwîq uráíye. 17 miráitana wemá máqte-tupaama monoq-náúpáqá uténa Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtukaq nunamummá kété-kayukagaraq yemmá akoqnaá umá watáama tiráíye. miráitana máqte-tupaama waabá-káyúkámá áikutaawana yeráwáqtí yúraqa agarokáq watáama tiráíye. 18 ánibo yaímma yeqti yirááti-wayukama yetí tugarukón áwíqa Epikúriyaa Atóika yemá Pórote kárún-aaimma tirááe. yaímma-wayukama maará-tiraae: “wemá aamá íma ítarai-nakoma waayúkama timónaigaae téna mirá kéíye. netuqyaan-áímmá tin-nákómá nóin-ainaq tinénaq kéíyo?” téta kétéwata yaímma-wayukama maará-tiraae: “wemá káqo-marupake kaaqari maníkóní watáama kéíye.” téta tiráámanibo Póroma Ítuni átê-wataama kétima-yimena Ítuma pukéna itó-uráiqtaba kétima-yimitata yeráwáqá mirán-áímmá tirááe. 19 miráitata yeráwáqá Póromma awíqmeta káánítôre-wayukaraq uréta yemá maará téta tirááe: “emá aúgen-aimma máqtemma aarawaamá timá-yimen-aimma tinaqtaa ítáano. 20 maamin-áímmá ténaqtaa ketáá ítáúnama aokariq kéíye. miráinaa min-áíkoní áaimma tinaqtaa ítáano.” téta tirááe. 21 Áátenibaq-wayukagaraq káqo-marupake Áátenibaq yama kémae-kayukama yemá yeqti anó-kanaama yuwéta mikáq yama máeta máqtemma aúgen-aiqtaba kéiteta téite urááe.

22 ánibo Póroma káánítôre-wayukati áikuma máa-marupaq Éríáápagatiq wenáwíqa itó-urena wemá tiráíye: “keráwáqá Ááteni-wayukao, keráwáqtí maníkókáq akoqnaá umá nunamummá kétéwaq káonaune. 23 miráitaaq kemá uréq keráwáqá nunamummá kété-naupaq utéq aónaraunama keráwáqtí maníkókáq agamá amí-yáréráqá móra áubama maará téq agamakááe. ‘maaminnáma ketáá íma aónarauna-naqa móra uyátárai-nakoe.’ téq agamakéq min-náqá keráwáqá íma aónareq wekáq nunamummá paáyaba tiráamanibo íbêqa kemá min-nákóní watáama kétima-timune. 24 ánibo Áánûqtu wemá máqte-qtataaqa maa-márábí wái-qtataaqa tarôq uráíye. miráitana Áánûqtuma wenamá wíyopakaraq mararákáráq anómma uyátá-maqma máíye. miráitana wemá waayúkama iyáápike umáráan-naupaqa íma kémaiye. 25 ánibo Áánûqtu wemá móra-yataaqtaba íma aqtórárlq kéena móra-nakoní ayáákokagaraq mamá tíwáqnaa íniye. téna íma kémaiye. íniye. wemá wenamáárlq máqte-kayukabimma aúgen-auwaraima kéyimena máqte-qtataakaraq aama kéyimiye. 26 miráitana kímora-naqa wemá tarôq uráitana wepikémmá mamá netuq-wáyúkámá abarokáq urááwana wemá mamá máqte-marabaq yikáraiye. miráitana wenamáárlq yeráwáqtí máe-kanaama maréna yeráwáqtí máa-maruqa kéyimena uráíye. 27 ánibo Áánuqtuma miráuraipoata yeráwáqá wemmá abáá kététa wemmá aónainoe. miráitana Áánûqtuma keqtáá móra-mora-yutaa ketááí nékaq íma máíye.

28 ‘miráitaaqta ketáámá wepí máeqtaa ketáámá tú aréqtaa uréire kéunataae.’ miráuma naayóbáqá keráwáqtí aamá ítaraa-kayukama yemá tirááne; ‘ketáágáráqá Áánûqtuni iyápó-annataa máunatae.’ téta tirááne. 29 owé. ketáámá Áánûqtuni iyápó-anna máeqtaama weqtábámá íma áwáarara kain-óqtánábi mónerabi óqtane. ítenatae. móra-yataaqa waayúkagoni ayáápikenabi auyánápike tarôq umákáraiye téqtaa íma ténátae. 30 naayóbáqá waayúkama aamá íma ítaraa-kanaaraq yeráwáqá nói-qtataarabi mi-kánááráqá tarôq kéowanama Áánûqtu

wemá aamá minnáyaba yaináí-áímmá íma tiráine. íbêqa wemá máqte-marupaq máa-kayukayabama téna ‘keráwáqá keráwáqtí táí-aaipike waéráaro.’ téna kétéye. ³¹ miráitana Áánûqtu wemá móra-kanaama maréna móra-taoqa máqte-kayukama kateko-yátáákáq yeráwáqtí yáaiqtaba aamá ítama yainánín-naqa awíkaiipoana weqtábá ketáá itáíq-itaiq ónúnataama min-náqá wemmá pukáipike mamá itó-uyakaraiye.” téna Póroma Ááteni-wayukama tiráiyé.

³² yeráwáqá itáamma maamin-náqá Ítuma wemá pukéna itó-urain-aimma Póroma kétitata yaímma-wayukama yeráwáqá kététa wíráa kéowata yaímma yeráwáqá tirááe: “emá móragaraq maamin-áíqtábá kéténaqtaa anaaékaqa itáano.” téta yerwáwáqá tirááe. ³³ miráitana Póro wemá mi-káyúkámá iyuwéna kóuraiye. ³⁴ ániibo yaímma-wayukama Póroni anaaé kéwaraawata káánítóre-wayukapikemma móra-naqa áwíqa Taeonítati wegáráq móra-inimma áwíqa Aráámari wegáráq yaímma-wayukagaraq Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq urááe.

18

Póroma Kóriti-wayukabi mayáíma matáiyé.

¹ anaaékaqa Póro wemá Áátenibaq yuwéna Kóriti-marabaq uráiyé. ² ániibo mórana Ítiráaeo-naqa wenáwíqa Akíra wení márúqa Pááqtatibaq naayóbáq Akíra wegáráq wení ánáakoma áwíqa Patíra yenákámá Ítari-maruqa yuwéta yaímma Ítiráaeo-wayukayaba Ítari-marupake anó-kawaa-nakoma áwíqa Karótiatima téna máqtemma Ítiráaeo-anna-wayukama kóoro téna titata írää-kayuyopaq uráiyé. ³ miráitana Póro wemá yenákátê kémaena naayóbáq kémayai-mayaima kémayena yíwáqnaa kéna tabarááberaq-namma urááe. ⁴ ániibo máqtemma Tabaati-yúpáámá Póro wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uténa yeráwáqtê Ítiráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq máitata móra-mora-yuma yemá itó-uma yeqtí watáama tirááe.

⁵ ániibo anaaékaqa Táeratiyaa Tímoti yenákámá Maaterónia-maruqa yuwéta kégumoyana máqte-tupaama Póro wemá akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukabimma min-áímmá kétima-yimena “Ítuqtabama keqtáá yawwéqma tiwiránín-nare.” téna timá yímikaiye. ⁶ miráimanibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kététa yeráwáqá áyoqa káyeta weqtábá waáq táimma tirááe. miráitana Póro wemá itó-urena abikáké kaitóma popoq umátuwana wemá tiráiyé: “keráwáqá aúyokiyamma minná kanaaráq keráwáqtí minnáe. ániibo íbêqa kemá keráwáqá tíyuwéq káqon-annama Yéqtaaeo-wayukayopaq kégoune.” téna Póro timá yímikaiye. ⁷ ániibo Póro wemá iyuwéna móra Yéqtaaeo-nakoni naaúpaq ko mánena uráimma min-nákón áwíqa Títíá Yátati ániibo min-nákómá wemá Áánûqtukaq nunamummá tíq-tíq kététa wení naammá Ítiráaeo-wayukati monoq-nákóní waaqókáq wáqe-uraiye. ⁸ miráitana mórana Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naqa áwíqa Karípu wegáráq máqtemma wení aara iyápógaraq yeráwáqá uyátárai-nakoma Ítumma itáíq-itaiq kéowata yaímma Kóriti-wayukama yeráwáqá Póron-aama kététa yeráwáqá Áánûqtuqtaba kététa Ítuqtaba nommá pékaae.

⁹ ániibo móra-nokaamma uyátárai-nakoma wemá kainapákáá umá Póromma maará téna timá ámikaiye: “Póro, emá íma ikatíq íéaq maamin-áímmá íyuwao. emá paá tíq-tíq umá timá-yimiyo. ¹⁰ kemá eté yagaroqtamá mánunaboana móra-nakoma íma emmá ikaména mamá táwíq umákaniye. ániibo

maami-márúkáqá ketí waayúkama taígani-kayukama mááe.” téna Áánûqtuma tiráiyé. ¹¹ ániño Póro wemá mi-márúkáqá móra-karitimaatigaraq abapaké móra-wiyomma kémaena wemá mi-káyúkábímmá Áánûqtuni watáama timá yímikaiye.

¹² anaaékaqa Arómani kámááni-wayukama yeráwáqá móra-naqa Kááriomma timáketa móra-marukoni naayón-áwíqá Akááiya íbêqa káqon-awíqa Karíti mi-márúkáq anó-kawaa-naqa ‘maao’ téta tirááe. miráitata mi-kánááráqá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá ááíqa Póromma kéumaketa awíqmeta kawáá-wáyúkáq urááe. ¹³ ániño yeráwáqá maará téta tirááe: “maamin-nákómá wemá máqte-kayukabimma téna “keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá tero.” téna “wemá Ítiráaeo-wayukati yáaimma mamá táwíq kéiyé.” téta yeráwáqá tirááe. ¹⁴ ániño Póro wemá watáama tínéna kéitana Káário wemá Ítiráaeo-wayukama timá yímikaiye: “maamin-nákómá wemá táí-aaimma tarôq éna móra ámáan-aimma araténa uráinaqa minná kemá keráwáqá Ítiráaeo-wayukati táama itánúnamanibo ¹⁵ mórama keráwáqti tíwíkararaq yaímma keráwáqti táaiqtabama íma maamin-áímmá maméraq kemmá máma timá-timiyaraq kemá aamá ítama yaináano.” téna aamá ítama yainái-nákómá tiráiyé. ¹⁶ mirá téna aamá itái-nákómá wemá maami-káyúkámá yainái-náúpáké waqtúwáitata kóuraae. ¹⁷ ániño mi-káyúkámá yeráwáqá mórama Ítiráaeo-wayukati anó-kawaa-naqa monoq-náúpáqtabá wenáwíqa Tóqtanimma yáqtoqma aamá ítama yainái-márúkóni waaqókáq tebúqa ámikaae. aamá ítama yainái-náqá Káário wemá minnáyaba taíbaq-auyanamma íma ítaraiye.

Póroma yawuwéqma Áátioki-marabaq iráiyé.

¹⁸ Póro wemá Kóriti-marabaqa netuqyaa-túpáámá kémaena wení ábâqawaaraa-kayukate íráqôniq umáyikena wemá mórama únópi-káárébi maréna Tíria-marabaq uráiyé. miráitana Patíragaraq Akíra yenákámá yagaroqtamá Pórogaraq urááe. ániño áqnáabaqa Tékaribaq wemá mórama yanaan-áímmá ánatanena Ítiráaeo-wayukati yáaimma waréna wení aqnótáuma kárátaiye. ¹⁹ miráitata yeráwáqá maréta Ipitiani-wayukati márúkaq uréta Póro wemá Patíragaraq Akíra yenákámá iyuwéna wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréna watáama akoqnáá umá timá yímikaiye. ²⁰ ániño Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá téta ‘Póro wemá yeráwáqte ayáqtáá-kanaama kémaena wíniye’ téta tiráámanibo Póroma yeráwáqti yáama íma ítaraiye. ²¹ miráitana Póro wemá tiráiyé: “Áánûqta wemmá akáinanama wemá kanaaráq kemmá timátíkáinaqa keráwáqá ya timónanune.” téna timátuwena Póro wemá yawuwéqma kúmítaqtaa ketáámá únópi-káárébi maréqtaa Ipitiani-marama yuwéqtaa kóuraunatae.

²² ániño únópi-káárégómá maréna Tétaría-marabaq uráitana Póro wemá Yérútaárebaq uténa Ítun-aama kéitaa-kayukama ‘mirá-maara oro’ kétima-yimena timá íráqôniq kéumayikena wemá Áátioki-marabaq kóuraiye.

Póroma yawuwéqma kaumobáriq umá aammá uréire uráiyé.

²³ ayáqtáá-kanaama Póro wemá Áátioki-marabaq máqena anaaékaqa wemá maréna káqo-káqo-marupaqa Karétiabakaraq Parítiyabakaraq kéwena máqtemma Áánûqtun-aama kéita-kayukati yúyánámmá mamá íráqôniq kéena watáama timá yímikaiye. ²⁴ miráitana móra Ítiráaeo-nakon-awíqa Aapóro wení márúqa Érékánaria mikáké maréna Ipitiani-marabaq uráiyé. ániño min-nákómá wemá

Íráqôn-aimma kétena Áánûqtuni watáama agamatán-áímmá ítarena ²⁵ Ítuma ketáái kúmiq-yataapike kétiwiraiqtaba ítarena wení arukómá Íráqôniq kéitana máqte-kayukama uyátárai-nakoni aammá waraiqtábá timá-yimikaimanibo wemá paá Yóáanenin-aiqtaba nommá péqyikariye. Ítuma káqomma péqyikaiyaba íma Ítaraiye. ²⁶ ániibo wemá akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpápá máqte-kayukama Áánûqtuni watáama kétima-yimitata Patíragaraq Akíra yenákamá awíqmeta yenákátí naaúpaq uréta Áánûqtuni aammá waráá éta timá Íráqôniq umá ámikaaye. ²⁷ anaaékaqa Aapóro wemá Karíki-marupaq wínéna kéitana yaímma Ipítiani-marupaq Áánûqtun-aama kéita-kayukama yeráwáqá wemmá áwáqnaa umá aúbama agamá ámêwana wemá maména móma Karíki-marupaq Ítun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama yímikaiye. miráitana Aapóro wemá mi-márúkákq uréna waayúkama Ítuqtaba itáíq-itaiq kéowana Áánûqtuma wení Íráqô-qtataaqa wenamáa kéyimi-kayukabimma watáama kétena yíwáqnaa uráiyé. ²⁸ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá ‘araimma Ítuma keqtáái kúmiq-yataapike tiwiránîn-naqiye’ téna yemmá yiráátiraiye. mirá kétena wemá máqte-kayukati yúrapimma akoqnáá umá Ítiráaeo-wayukati táí-aimma mamá paábaq yukáiyé.

19

Póroma Ipítiani q mayaímá matáiyé.

¹ Aapóro wemá Koríti-marabaq máqé-uraimma mi-kánááráqá Póro wemá máqtemma anugómá ôriq in-áúkápáq uréna wemá Ipítiani-marukaq yayamá iráiyé. ániibo mi-márúkákq yaímma Ítun-aama kéita-kayukama ya yimónaraiye. ² ániibo Póro wemá yeráwáqá ítama aónaraiye: “naayóbáqá Áánûqtun-aama itáíq-itaiq kéo-kayukama keráwáqá Aokaq-Áámá mataáó?” téna kétitata yeráwáqá tirááe: “aaqáo. ímiye. mórama Aokaq-Áámá wáiyé téta íma timá tímewaqtaa kétáámá íma Ítaraunatae.” téta yeráwáqá tirááe. ³ miráitana Póro wemá tiráiyé: “keráwáqá náaraq umáwaq pékaao?” téna kétitata yeráwáqá tirááe: “ketáámá Yóáanenin-aiqtaba nonápó pékaunatae.” téta yeráwáqá tirááe. ⁴ ániibo Póro wemá tiráiyé: “naayóbáqá Yóáane wemá aarawaamá nonápó kébeqyikena tiráiyé: “keráwáqtí tirummá yokaa kéeraq nommá péráaro. ániibo ketinaaémo yíñî-nakoqtaba itáíq-itaiq inomma min-náqá wemá Ítue.” téna tiráine. ⁵ maamin-áímmá kétiteta anómma uyátárai-naqa Ítun-awikaq nommá pékaae. ⁶ miráitana Póro wemá yekáq ayáámma arááparena nunamummá kétitana yeráwápímmá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kukáiyé. miráitata yeráwáqá káqo-kaqon-aimma téta Áánûqtun-aama yemá amuné-áímmá tirááe. ⁷ ániibo mi-káyúkámá máqtemma miráuma tiyááka umá títaupake kaayaré (12).

⁸ miráitana Póro wemá Ítiráaeo-wayukati monoq-náúpáq uréna kaumo-wiyókóni arupímmá watáama kétena Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba timá yímikaiye. ⁹ ániibo yaímma-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá íma kétiteta yeráwáqá máqte-kayukati yúrapimma Ítun aammá waráíqtábá timá táwîq urááe. miráitana Póro wemá iyuwéna yaímma Ítun-aama kéita-kayukama yíwíqmena káqomma yirááti-naupaq uráamma mi-naakón áwíqqa Tiráánati-naupaqa yeráwáqá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba téite urááe. ¹⁰ ániibo Póro

wemá kaayaq-kárítimáátimá máena miráráá kêteta yaïmma Êtia-marabaq máa-kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq yaïmma káqon-annama Yéqtaaeo-wayukagaraq yeráwáqá máqtemma ketáái anómma uyátárai-nakon-aama Ítaraae.

Tíbaani iyápó-annama

¹¹ Póroni ayáápimma mórama Áánûqtuma aokariq umá anón-awaameqa tarôq uráiyee. ¹² miráitata yaïmma-wayukama yeráwáqá Póroni óiqa ayumí-tábáráábemá maméta karí-wáyúkátí yineqá móma kémaraawana yeráwáqti karígómá kánataitata yeráwápkémmá táí-aagoma iyuwéna paábaq kóurayie. ¹³⁻¹⁴ mi-káyúkátí aúkáapike mórama Ítiráaeo-wayukati anó-monoq-naqa áwíqa Tíbaa wení abapaké kaayaq-iyápó-ánnámá yeráwáqti mayaímá táí-aagoma matuwáiyátábá wáqe-urayie. miráitata yaïmma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maami-máyáirák uréire kéeta yaïmma-wayukabikemmma táí-aama mamá paábaq yuwánétama yeráwáqá maará téta tirááe: “Póroma maamin-nákón áwíkaq akoqnáá-aimma kétitaqtae ketáái kéitaunataama min-náqá Ítun-awíkaq paábaq kóaa.” téta yeráwáqá tirááe. ¹⁵ miráimanibo maami-tái-áágómá yeráwáqá maará téna timá yímikayie: “kemá Ítumma aónéq Póromma káoneq uraúpo keráwáqá náayuwabo?” téna yeráwáqá timá yímikayie. ¹⁶ miráitata yaïmma-wayukama yeráwápi táí-aagoma máí-kayukama yeráwáqá itó-ureta maami-káyúkámá ááiqa kéumayiketa yeráwáqti unáákáqtóma yaráqma táíq kéowata táí-aagoma yíkamma ayáá ayíkáitata naae áráaq-wamma kóuraae. ¹⁷ ánibo anaaékaqa Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukama Ípitiani-marabaq máa-yuma máqtemma maami-qtátááqá kéiteta yáaqa karáiyee yeráwáqá uyátárai-nakon áwíqa mûte yaútaae. ¹⁸ netuqyaammá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéo-kayukama yeráwáqá máqte-kayukati yúraqaq íréta naayóbáqá nói-atataarabi tarôq uráa-qtataaqtaba timá abarokáq urááe. ¹⁹ miráitata yaïmma-wayukama yeráwáqá maa-márábín-ámúné kéguteta awéqa téta uwaaqtagááníq éta awaaméq-yátááqá tarôq kéo-kayukama yeráwáqti wannaamá máqte-kayukati yúraqaq maméta irabí má-agataae. ániibo mi-kánnáágóní meyámmá mórabí komáé-yamae umá yoruparáamma móneqa miráuma netuqyaa-mónéqá (50,000) abarokáq uráiyee. ²⁰ ániibo yeráwáqá mirá kéowana uyátárai-naqa Ítun-aagoma akoqnáá umá anóníq éna wéyáwé uráiyee.

Ípitiani-marupaq anón-aiqa urááe.

²¹ miráitana anaaékaqa Póro wemá auyánámmá Ítarayie: “kemá maréq Maateróniakaraq Karíkiq uréq mikákémmá maréq Yérúttáarebaq uréq ániibo anaaékaqa Arómuq ónúne.” téna wemá auyánámmá Ítarayie. ²² miráitana kaayaqá wemmá áwáqnaa umá mayaímá kémayaaya-nakama Tímotiyaa Irááqtimma timáyíkáitata yenákámá maréta Maaterónia-marabaq kéoyana wemá pááqya-kanaama Êtia-marabaq máqe-urayie.

²³ mi-kánááráqá yaïmma-wayukama yeráwáqá Áánûqtun-aama timá táwíq kéeta uyátárai-naqa Ítuni aammá auyáraqtaba ááiqa urááe. ²⁴ ániibo móra-naqa máqe-uraimma áwíqa Tímítarie. wemá áwáarara kain-óqtákáké máqte-qtataaqa tarôq í-naré. miráitana wemá máqte-qtataaqa tarôq umá Ááqtamima yeqti maníq-íníkoní aman-náópáq téna makáiyee. miráitana mi-máyáíráké móneqa maténa yaïmma wení mayaí-wáyúkámá yímikayie. ²⁵ miráitana wemá mi-káyúkámá yiwíqma móraaraq yíkarena maará téna tiráiyee: “waayúkao, keráwáqá máqtemma aónaraae. ketáái móneqa maami-máyáíráké paá kéena

Póroni watáama táwîq kéumakaiye. ²⁶ ániibo maamin-náqá Póroma máqte-kayukati yúyánámmá mamá táwîq kéitaq minná keráwáqá káoneq kéitaae. miráitana maami-qtátááqá wemá Ipítiani-marukaqa wenamá íma mirá kéibo máqte-marabaq Étia-aukapaqa mirá kéena wemá maará téna kétiye. ‘maníqá ketáái tiyáápike tarôq únna-yataaqa minná íma Áánûqtue.’ téna kétiye.” téna Timítarima timá yímikaiye. ²⁷ ániibo Póroni watáágoma ketáái móneqa mayái-ámmá mamá táiq kéena máqte-kayukati yúyánákómá ketáái maníqá Ááqtamiqtabama máqte-kayukama yúyánámmá íma ítéta paá “tái-yataare.” téta tínoe. ániibo naayóbáqá Étia-wayukagaraq máqte-marabake-kayukama yeráwáqá maamin-ínímmá Ááqtamima ketáái maníkókáq nunamumá kétémanibo Póroma maamin-íníkoní áwîqa mamá táiq kéiiye.” téna Timítarima tiráiiye.

²⁸ ániibo yemá maamin-áímmá ítáamma ôriq umá íyamma itata yeráwáqá anókaq ááyama tirááe: “ketáá Ipítiani-wayukama ketáái anómmá Ááqtamima máiiye.” téta yemá tirááe. ²⁹ miráitana máqte-kayukama yemá anókaq ááyama kététa kaayaqá Maateróniabake-nakama yiwiqmeta írãan-nakama Káéatiyaa Ááritáákátima min-nákámá Pórogoraq yagaróqtamá uréire kéoya-nakaboata waabá-káyúkátí yúraqaq páátákáá yiwiqmeta urááe. ³⁰ miráitana Póroma waabá-káyúkátí yúraqaq wínéna kéitata yaímma Káriqton-anna-wayukama yemá wemmá yáqtokaae. ³¹ ániibo yaímma Étia-marabake anó-kamaani-wayukama yeráwáqá Póroni aanábó-wáyúkábóata yemá téta Póroqtaba íma waabá-káyúkátí yúraqaq wíno.” téta yeráwáqá tirááe. ³² miráitana waabá-káyúkátí yúyánákómá táiq umáguraiye. yaímma-wayukama óq-aipike ááyama kétéwata yaímma-wayukama óq-yataaqtaba kétéwata yaímma-wayukama yemá “nóin-aiiqtabawaq ya áikutaunatabiyo?” téta paá aibôqnaaboq urááe. ³³ yaímma Ítiráaeo-wayukama yemá móra-naqa Érékáánaramma timákáawana maamin-náqá tókáae téta máqte-kayukama ákaraae. ³⁴ ániibo aarawaamá aónamma Ítiráaeo-nakoma maamin-áímmá kététaboata yeráwáqá Ipítiani-wayukama máqtemma maará téta tirááe: “Ááqtamima ketáái uyátárai-maníqa máiiye.” téta ayáqtááq-kanaama mirá tíq-tiq urááe.

³⁵ anaaékaqa móra-naqa aúbama agayái-nákómá aarawaakáráq timá yubínikena tiráiiye: “keráwáqá Ipítiani-wayukao, máqte-kayukama yeráwáqá itaraae. ketáámá Ipítiani-wayukama yemá yeqtí anómma maníq-íníkomá Ááqtamitini nunamu-nákáráq aokaq-óqtámmá aabayápáké kukáimma yemá keyabiye. ³⁶ miráitana móra-nakoma íma maamin-áíqtábámá kaaqaari-áíne ítinibo keráwáqá paátí máero. ³⁷ keráwáqá maa-kááyáq-nákámá yiwiqme má yikaraamanibo yenákámá íma ketáái aokaq-náúpákémmá moyámmá mayéta maamin-ínímá Ááqtamima ketáái maníkómmá timá táiq íuraaye. ³⁸ ániibo Timítarigaraq yaímma wení mayái-wáyúkámá yemá móra-nakomma aamá timákaneta kéiyana anó-kamaani-wayukama yemá maamin-áímmá itama yainánóe. ³⁹ ániibo keráwápiímmá móra-wataama wárainaqá keráwáqá máqte-kayukama áikuteraq waabá-káyúkábí min-áímmá tero. ⁴⁰ íbêqa máqte-kayukama ketáá ááíqa owáníq kéunataamanibo maami-wágóní áaimma móra íma wáiniq kéunaboataa keqtáá ítama káonaiyaqtaama ketáámá kanaaráq aamá íma tenúnatae.” téna tiráiiye. ⁴¹ aamá ítama aúbama agayái-nákómá wemá maamin-áímmá kétéma-yimena máqtemma waabá-káyúkámá timáyíkáitata wéyáwé urááe.

20

Póroma Maateróniabakaraq Karíki-marukaraq uráiyé.

1 anaaékaqa maamin-áikómá ánatagitana Póroma máqtemma Káríqton-anna-wayukama yááyama yiwíqmena iréna yeqtí íyaqa mamá akoqnáá umáyikena wemá Maaterónia-marabaq kóurayie. 2 ániibo wemá min-áúkápáq uréire kéena Ítun-anna-wayukabimma wemá watáama kétima-yimena yeráwáqtí yirummá mamá akoqnáá umáyikaraiye. miráitana mikákémmá maréna Karíki-marukaq uréna 3 mi-márúkáqá wemá kaumo-wíyómmá máqe-urayie. anaaékaqa Tíría-marabaq wínéna kéitata Ítiráaeo-wayukama yemá Póroma ikamí-áímmá tewana ítátuwena únópi-káárébi mikáké wemá yauwéqma Maaterónia-marabaq wínéna uráiyé. 4 ániibo Tópaateri Píraatimma áanikoe. wemá Péría-marabake-nakoma Pórote yagaroqtamá uráiyé. miráitana Tetarónáika-marabakemma kaayaq-nákárátámá Ááritáakatima Tekútue. ániibo Káéatima Tébe-marabakekaraq Tímotigaraq kaayaqá Étia-marabakemma Tíkikatiyaa Tarópima yemá máqtemma Pórogaraq yagaroqtamá kóuraae. 5 mi-káyúkámá yemá áqnáabaq uréta ke-qtááyábá Taróqaati-marabaqa tiwétáá urááe. 6 ániibo yammá irabí agamá nai-kánáámá yátamakitaqtaa kemá Arúkegararaq ketáámá Píripai-marabakemma yuwéqtaa únópi-káárébi maréqtaa Taróqaati-marabaq uréqtaa yeráwáqté yagaroqtamá mibáqá móra-Toqtaama máqe-uraunatae.

Póroma ákaq uréire uráiyé.

7 Tóqtaagoni áqnáabaq-kanaaraqa ketáama aáwaqa kénaunanataa Póroma aabáyaama kóinenaboana aarawaamá watáama kétima-yimitana nokáan-aukaaniq uráiyé. 8 mi yanaa-náupáqá ketáá áikuma máeqtaa watáá-wataa túnna-naupaqa ómmá netuqyaa kúraqmakaae. 9 miráitana mórama maabu-nákóni áwiqa Yútikatie. wemá naammá yanaa-nákóni motóqakaqa máena Póroma watáama tin-áímmá Yútikatima itéq éna aúgáibaa itana aúmmá waguré máqena yanaa-nákóni motóqakake kuména marabí yutákuraiye. miráitana yemá kukéta aónamma wemá pukuráiyé. 10 ániibo Póroma kukéna ámúraaq áyabaa uréna tiráiyé: “keráwáqá íma túyánámmá ítáaro. wemá íma pukáibo paá máiyé.” téna tiráiyé. 11 ániibo Póroma yauwéqma naaúpaq uténa Ítuma yímikainikaa yammá mapámma kénena móragaraq watáama kétima-yimitana aaqá iráráitana Póroma iyuwéna kóurayie. 12 miráitana yemá mi-mábú-náqá íráqôniq umá máitata yemá yimuqá maréta awíqmeta urááe.

Póroma Taróqaati-maruqa yuwéna Mairítati-marabaq uráiyé.

13 Póroma marabí tiyuwénata ‘Ááqtoti-marabaq kégonabo ko tiwíráaro’ téna timá tímítáqtaa ketáámá únópi-káárébi maréqtaa Ááqtoti-marabaq uráunatae. 14 mikákémmá Póromma awíqmetaa ketáámá únópi-káárébi Mítírini-marabaq uráunatae. 15 mikákémmá ketáámá únópi-káárébi uréqtaa Kááíoti-marukaq ko watuwéqtaa mikákémmá mimórá táoqa Táámoti-marukaq uréqtaa Mairítati-marukaq ko yamá uráunatae. 16 ániibo Póro wemá maará téna auyánámmá ítaraiye. wemá yaímma-kanaama Étia-aukapaqa íma máena páátákáá Ipítiani-maruqa kótámatuwena Yérútáarebaq ya-kánáámá (péqtkoti-omaqa) aónanena uráiyé.

Póroma Ipítianiq monoq-náupáq kawáá uráa-kayukama watáama timá yímikaiye.

17 Póro wegáráq wemmá áwáqnaa umá mayaímá kémayaa-kayukagaraq yeráwáqá Mairítati-marupaq máeta Póro wemá Ipítianiq Ítun-aama kéita-kayukati anó-kawaa-wayukama yááyaitata yemá wenôpaq irááe. 18 ániibo yemá wenôpaq keyewana wemá maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá kenamááriq kemmá kétimoneq ketáaimma aónaraane. kemá Étia-marabaqa karáwáqtê áqnáabaqa máqe-uraune. 19 miráitaq keráwáqá aónaraane. netuqyaa-túpáámá Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá kemmá mamá táiq kéumatikaawaq kemá ôriq umá ummaa-yátááqá kémaye q kemá anómma uyátárai-nakoni mayaímá matáunae.” téna Póroma tiráiyie. 20 miráitaq keráwáqá káonae. kemá keráwáqá tíwáqnaa í-áímmá íma yáqtoqma akoqnáá éq kemá paá keráwáqá kétiraateq waabá-káyúkátí yúrakarabi naaúpaq timá tímikaune. 21 miráitaq máqte-tupaama kemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq maará téq timá yímikaunae: “keráwáqá keráwáqtí tirummá Áánûqtumma améraq keráwáqtí kúmiq-yataaqa mamá paábaq keyuweraq ketáái uyátárai-naqa Ítuqtaba itáiq-itaiq oro.” téq timá tímikaune. 22 keráwáqá itáaro. íbêqa Aokaq-Áágómá kemmá tiwíqmena Yérútáárebaq kéwipoaq mórama nói-qtataarabi ketineqá abarokáq ínî-waigoqtabama kemá íma ítaraune. 23 ániibo kemá kímora-yataaqtaba Ítaraunama Aokaq-Áágómá akoqnáá umá timá tímikaiye. ‘máqte-marupaqa uréire innamá emá ummaa-yátááq átuqma kémaye ánnama mayánóne.’ téna timá tímikaiye. 24 miráimanibo kemá ketí túwariqtabama túyánámmá íma itéq yáqtoqma akoqnáá ikéune. minnýaba kemá ketí mayaímá uyátárai-nakoma Ítuma tímikai-mayaima mayánúnama minná Áánûqtuni átê-wataama Ítuqtaba timá-yimenune.

25 miráinaq keráwáqá itáaro. naayóbáqá kemá keráwáqtí aúkáapi uréire kéeq Áánûqtuma yabikái-qtataakoqtaba timá-tímikaune. miráimanibo kemá itáunama anaáekaqa keráwáqá íma móragaraq kemmá tímónaoe. 26-27 ániibo kemá Áánûqtun-auyanamma keráwáqá timá-timiyabama ikatíqqa íma éq yáqtoqma akoqnáá íuraupo máqten-aimma keráwáqá timá-tímikaune. miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma keráwáqtí aúkáapikemma wemá auyokinimma minná íma kennámiye. 28 ániibo keráwáqá yabíqma arutéraq yaímma típi-típi-annagaraq Aokaq-Áágómá keráwáqtábá yekáq yabíero téna keráwáqá tiwíkaiye. miráinaq keráwáqá Áánûqtuma wení naaenápo meyaníq umá yiwíkai-kayukagaraq keráwáqá keqtimááriq yabíqma akoqnáá oro. 29 ániibo anaáekaqa kemá keráwáqá tiyuwéq kégonanama mórama táí-wayukama abááq-íyákoráá umá keráwáqtí aúkáapi iréta keráwáqtí itáiq-itaiq umá máí-yataaqa mamá táiq umátikanoe. 30 ániibo yaímma keráwápikémmá keráwáqtí waayúkama yemá itó-uma kaaqaari-áímmá kéteta máqtemma Áánûqtun-aama itáiq-itaiq kéo-kayukama tiwíqma táí-akaq tikánóe. 31 minnýaba keráwáqá yabíqma máero. keráwáqá túyánámmá itáaro. kaumokáritimáátigóní arupímmá wágááwabi nokáámma maamin-áímmá keráwáqá timá tímikaunna minnýaba kemá tiqnumá keyaitaq maamin-áímmá kétune. 32 íbêqa kemá keráwáqá máqtemma Áánûqtuni ayáápi kétikaunaboana wení watáagoni kaayone-yátáákómá keráwáqtê wáinana Áánûqtu wemá kanaaráq máqte-qtataaqa wení waayúkama yiménúne téna tiráí-qtataaqa keráwáqá tímíniye. 33 ániibo kemá móra-waigoni mónerabi unáákáqtôyabama íma túran-annama káune. 34 miráitaq keráwáqá aónarae. kemá kenamááriq ketiyáápíke mayaímá kémayaunana móneqa abarokáq kéita kemá aáwaqa meyaníq umá

kéneq ketê yagaroqtamá máa-kayukama yíwáqnaa kéune. ³⁵ miráitaa kemá máqte-mayaima tiráátúnna máqtemma ketááma miráuma mayaímá kémayeqtaa káqo-yuma yeráwáqá íma akoqnáá íya-kayukama yíwáqnaa ónúnatae. ániibo Ítuma maará téna wemá tiráin-aimma keráwáqá túyánámmá ítáaro. ‘keráwáqá paá móra-yataaqa mayéqa timuqá maranóe. ániibo móra-nakoma weni mi-qtátááqá yiménama yimíqma ánatenama wemá amuqá ôriq umá marániye.’

Ítuma tiráine.” téna Póroma tiráiyé.

³⁶ ániibo wemá maamin-áímmá timátuwena wemá arayutaúmmá aténa máqte-kayukate nunamummá tiráiyé. ³⁷ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá Póromma yáqtoqma kámoqnetá ibiqá ôriq umá yakááe. ³⁸ ániibo Póro wemá téna keráwáqá móragaraq íma tóikaqo timónanoe tin-áíqtábá yemá ibiqá kéyareta awíqmeta únópi-káárébi móma ayúwáawana kóurayie.

21

Póroma únópi-káárébi maréna Yérútáarebaq uráiyé.

¹ ketáámá timá íraqôniq umáyikeqtaa únópi-káárébi maréqtaa Kóti-marukaq uréqtaa ániibo óq-aabayaapimma ketáámá maréqtaa Aróti-marukaaq uréqtaa mikákémmá Páátaraaq uráunatae. ² miráitaaqta mi-márúkákémmá mórama únópi-káárégómá Pinítiabaq wínéna kéitaqta ketáámá mipí maréqtaa Pinítiabaq uráunatae. ³ ániibo ketáámá Táiparatiabaq káoneqtaa móra-aukapaq maréqtaa Tiríabaq uréqtaa únópi-káárégómá Tááyabaq oótamma móma yuwanéna kéitaqtaa mibáq uráunatae. ⁴ ániibo mi-márúkáká ketáámá yaímma Káriqton-anna-wayukama keyimoneqtaa yeráwáqtê yagaroqtamá abapaké kaayaq-yúpáámá máqe-uraunatae. miráitana Aokaq-Áágómá Káriqton-anna-wayukati yúyánámmá mamá akoqnáá kéitata yeráwáqá Póroqtabama wemá Yérútáarebaq íma wíno téta tirááe. ⁵ ániibo ketáámá yeráwáqtê máqetaa kégounanataa máqte-kayukama yeráwáqtí aara iyápógaraq maréta keyewaqtaa máqtemma únón áwábaq ya áikuma nunamummá tiráunatae. ⁶ miráitata yeráwáqá keqtáá timá íraqôniq umátikáawataa ketáámá únópi-káárébi kóunataa yeráwáqá maréta yeqtí naaópaq kóuraae.

Tétaría-marabaq amuné-áímmá Póromma Áágabaatima timá ámikaiye.

⁷ ániibo ketáámá únópi-káárébi maréqtaa Tááyabaq yuwéqtaa móra-maruqa Tórameti koyamá uráunatae. miráitaaqta ketáái tibáqawaaraa-kayukama timá íraqôniq umáyikeqtaa yeráwáqtê yagaroqtamá kímora-yupaama máqe-uraunatae. ⁸ mikákémmá maréqtaa Tétaría-marabaq uréqtaa móra-naqa áwíqa Píripi wemá mórama Yérútáarebake abapaké kaayaqá Áánûqtuma yiwíkai-kayukabikemma wemmá mayaíraq yíwáqnaa min-áúkápáq urááne. ⁹ miráitana min-nákóni kaayaqtê-kaayaqte-noinaaruma weni ayáámúmaaqa yeráwákáráq Áánûqtuni watáama amuné-wáyúkaráá umá tirááe. ¹⁰ ániibo ketáámá Tétaría-marabaq yaímma-kanaama kémayunanataa mórama Áánûqtuni amuné-náqá áwíqa Áágabaati wemá Yúria-marabake yuwéna Tétaría-marabaq kukáiyé. ¹¹ miráitana wemá kukéna Póroni amúrannama maténa weni ayáákaraa aítaukaqa atáá kéena tiráiyé: “Aokaq-Áágómá kétiye. ‘maamin-ámúrannágóni aboámmá Yérútáarebaq Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamiráuma atáá umá káqon-anna-wayukama yimínóe.’ téna Aokaq-Áágómá kétiye.” téna Áágabaati tiráiyé.

12 ániibo ketáámá maamin-áímmá kéiteqtaa ketáágáráq yaímma aarawaagáráq Póroqtabama “wemá Yérútáárebaq íma wíno” téqtaa tiráunatae. 13 ániibo Póro wemá maará téna tiráiyee: “nôraq itaráq keráwáqá ibiqá kéyareraq keti tirummá mamá táwíqá kéoo? kemá íma ánnáma mayaíyábámá yokaa kéupo? kemá *érútáárebaqa Ítuni áwíkaqa puyónáá kéune.” téna Póro *emá *aiye. 14 ániibo ketáámá íma káqomma túyánámmá itéqtaamanibo maará téqtaa ketáámá tiráunatae. ‘kanaaraq uyátarai-nakoni auyánákáq mi-qtátááqá abarokáq íniye.’ téqtaa tiráunatae.

15 anaaékaqa mi-márúkákémmá ketáái oótamma yokaa umá maméqtaa Yérútáárebaq uráunatae. 16 miráitata yaímma Káriqton-anna-wayukama Tétária-marabakemma yeráwáqá keqtaa tiwíqmetataa owaqtaa ketáámá mórama naayóbáqá *q-itaiq kéi-naqa Náátonini-naupaq auráunatae.

Póro wemá Yêmitimma aónaraiye.

17 ketáámá Yérútáárebaq yaayamá kéyunanataa yaímma ketibâqawaaraa-kayukama yeráwáqá yimuqá kémareta keqtaa íma tiwíkae. 18 ániibo aabáyaanapimma Póro wemá Yêmitimma aónane kéitaqtaa yaímma Káriqton-annabike anó-wayukama yeráwáqá Yêmitigaraq yagaroqtaamá máqe-uraae. 19 ániibo Póro wemá íráqón-aimma téna Áánûqtuma Yéqtaaeo-wayukabimma íráqón-qtataariq umáyíkáin-aimma wemá timá yímikaiye.

Póroma anó-monoq-wayukati yáama iténa anó-monoq-naupaq uráiyee.

20 yeráwáqá maamin-áímmá kéiteta yeráwáqá Áánûqtumma yimuqá marakéta tirááe: “taigani-kayukama Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Ítukaq itáíq-itaiq kéeta akoqnáá umá ámáan-aimma kéwaraae.” téta yeráwáqá tiráámanibo 21 yaímma-wayukama yeráwáqá maará téta tirááe: “Póro wemá Ítiráaeo-wayukama Yéqtaaeo-wayukabi máa-kayukayabama Mótetini ámáan-aimma yuwéraq túma íma karéraq Áánûqtuni awaaméqá íma mayéraq naayón-ááímmá ímáýáaro. téna kétiye.” téta yaímma-wayukama tirááe. 22 miráitata emá yénna-aimma yeráwáqá ítaraapoqtaa “ketáámá nôraq ónúnataabiyo?” téta tirááe. 23 ániibo emá ketáá timá ámenaiqtaa uwo. kaayaqte-kaayaqte-wayukama yeráwáqá yanaan-áímmá téta mi-yánáan-áímmá ína-kanaama yiqnótáuma karánóe. 24 ániibo emá mi-káyúkámá yiwíqme anó-monoq-naupaq uréwaq kúmiqa mamá paá í-yátááqá tarôq kéewaqa mi-káyúkágáráq mirá kéumayikewaqa yemmá meyámmá Áánûqtukaq amí-wámmá yímínatawaqa yeqtí yiqnótáuma anaaékaqa kégaraiyata máqte-kayukama yemá emmá káoneta maamin-áímmá eqtábá tiráamma minná “kaaqaari-áiné” téta kététa eqtábámá “áraiimma Mótetini ámáan-aimma kéwaraiye” téta tínoe. 25 ániibo káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun-aama kéita-kayukama aúbama agamá kéyimeta maará téta yemá tirááe: “yeráwáqá yabíqma arutéta manikóni amammá tarôq umáketa amíyan-aawaqa wai-wámmá ánúwaramma ibibamá ikamí-yamma naaemá íma naaro. mirá kéeta yeráwáqá aaraukáqá íma mamá yatáero.” téta agatááe. 26 ániibo Póro wemá maami-káyúkámá yiwíkema yeráwáqti kúmiq-yataaqa mamá paá inéta wemá anó-monoq-naupaq uténa anó-monoq-wayukaraq nói-tupaawaqa yeráwáqá kúmiq-yataaqa mamá paá matuwáinata yeráwáqá Áánûqtukaq óq-ami-yataaqa agamá ákûqa umákanunataabiyo?” téna ítama aónaraiye.

Ítiráaeo-wayukama anó-monoq-naupaq Póromma yáqtokaae.

²⁷ anaaékaqa abapaké kaayaq-yúpáámá yanáán-áíqtábá ánatanena kéitata yaímma Ítiráaeo-wayukama Étia-marabaq máa-kayukama yemá aónaamma Póro wemá anó-monoq-naupaq máitata máqtemma Póroqtaba yemá téta íyamma ôriq kéitata wemmá yáqtokaae. ²⁸ miráitata yemá anókaq ááyama téta “keráwáqá Ítiráaeo-wayukama keqtáá yama tíwáqnaa oro. maamin-nákómá wemá máqten-aukapaq uréire kéena wemá Mótetini ámáan-aimma mamá táíq kéena ketáái anó-monoq-naupaqa káqon-annama Yéqtaaeo-wayukama yiwéqmena kéuwiye.” téta yemá ááyama tiráae. ²⁹ miráitata naayóbáqá Ípitiani-marabake-naqa Tarópima wemá Pórote yagaroqtmá máitata yemá aónatuweta Póro wemá min-náqá awíqmena aokaq-mónóq-náúpáq táwí éna utaiyáá téta mirá-uraae. ³⁰ ániibo máqtemma Yérútaábake-kayukama yemá anó-monoq-naupaq uréta Póromma áyábaa umá yáqtometa máápaq kégumeta anó-monoq-nakoni oqtamá máqtepaq aúyareqeta yukááe. ³¹ miráitata yem* Póromma kéikamowata yaímma-wayukama maréta i-wáyúkátí anó-kawaa-naqa póroma timá ámikaae. ³² ániibo wemá wení i-wáyúkámá yiwíqmena kéyitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá i-wáyúkámá kéyimoneta yemá móragaraq íma Póromma ikákaae. ³³ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma Póroni amakaq iréna i-wáyúkáyábá timáyíkáitata yemá Póromma yáqtokaawana i-wáyúkátí kawáá-nákómá téna “maamin-nákómá wemá nôraq uráiyó?” téna ítama aónaraiye. ³⁴ máqte-kayukama yeráwáqá óq-aimma kétéwana yaímma-wayukama káqon-aimma kétéwana anó-kawaa-nakoma wemá maamin-áikóní áaimma íma iténa wemá i-wáyúkámá timáyíkáitata Póromma awíqmeta yeráwáqti-naupaq uráae. ³⁵ miráitana Póro wemá mórana naakóní oqtaráq kéwitata Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Póromma ikamínéta kéowata i-wáyúkámá yeráwáqá Póromma yaaguyaqméta kóuraae. ³⁶ miráitata netuqyaammá aarawaamá yinnaae waqméta kéweta ikámma púyóro.” téta tiráae.

Póroma wení watáama timá yímikaiye.

³⁷ Póromma awíqmeta naaúpaq uwínéta kéowana Póro wemá i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoqtabama “mórana watáama timá ámena kéune.” téna tiráiyé. ániibo i-wáyúkátí kawáá-nákómá téna Póroqtabama “emá kanaaráq Karíki-aimma tinónó? kemmá timá-timiyo. ³⁸ naayóbáqá móra-nakoma Íqtíbibake miráuma náápaamma awétáma taígani-kayukama (4,000) yiwíqmena kaqmáápaqa waayúkama íma máa-marabaq uráimma minná íma eyábono?” téna ítama aónaraiye. ³⁹ ániibo Póro wemá tiráiyé: “ímiye. kemá Ítiráaeo-naqa ketí márúqa Táátati minanó-marupake kemá watáama aarawaamá timá-yimenaq kéune.” téna anó-kawaa-naqa timá ámikaiye. ⁴⁰ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma “kanaaráqíye” téna kétéitana Póro wemá min-nákóní oqtaráq itó-uma ayáamma múte yaútena waayúkama yaákare maéra wemá máqte-kayukabimma Íbaru-aipike watáama maará téna timá yímikaiye:

22

¹ “ketíbâqawaayuo, ketibôutaa, kemá watáama ténááq kéupo keráwáqá itáaro. keráwáqá kemmá yaináné kéoe.” téna Póroma tiráiyé. ² miráitata yeráwáqá itáamma Póro wemá Ítiráaeo-wayukati yáama Íbaru-aipike watáama kétéitata yeráwáqá yaákare uyátá-maqma maamin-áimma itaraae. ³ ániibo Póro wemá tiráiyé: “kemá Ítiráaeo-naqa ketinóma kemmá Táátati-marukaq maqtíkáitaq kemá Yérútaábakeq iréq anómma káureq Kaméirioe. wemá yiráati-nakoma

kemmá naayóbáqá ketáái títaubikoni amáan-aimma timá tímikaitaq kemá akoqnáá umá Áánûqtun-aama íbêqa keráwáqá wáráaniq umá kemá kéwaraune. ⁴ miráitaq kemá Ítun aammá itáiq-itaiq kéo-kayukama keyikameq aarawaamá yiwíqme máma ánná-naupaq yíkarane. ⁵ ániibo mú mikákáá anó-monoq-naqa wení anó-monoq-wayukagaraq yemá maami-qtátááqtabá aónaretama 'áraine' téta tínoe. naayóbáqá yeráwáqá aúbama agamá tímêwaqa kemá maméq Tamáátikati-marabaqa Ítun-aama kéita-kayukama koma yiwíqme yenata Yérútáárebaqa yemá yútiqa mayéta ánnáma ínoe téq uráunae.

Póro wemá Káríqton-annama aúkáin-aimma tiráiyé.

⁶ miráitaq Póro kemá maréq Tamáátikati-marukoni waaqókáq kéunana aabaúgómá miráuma wágáá aúkáammakariq kéitana páátákáá aabayápiké móra ókómá wenôpaq kamá yupayo uráiyé. ⁷ miráitaq kemá marabi yutákure kéitaunana móra-aikoma aabayápaké maará téna tiráiyé. 'Tóro! Tóro! emá nôraq itawáq kemmá mamá táwíqa kéono?' tiráiyé. ⁸ ániibo kemá tiráune. 'uyátaráana-nako, emá náawabono?' téq kétunana wemá yawwéqma tiráiyé. 'kemá Ítuma Náátárétibake-nakoma kemmá mamá táwíqa kéone.' tiráiyé. ⁹ miráitata yaímma keté yagaroqtamá uráa-kayukama yemá maamin-ómmá káonetamanibo watáamo timá tímîn-naqa íma aónaraae. ¹⁰ miráitaq Póro kemá tiráune. 'uyátaráana-nako, kemá nôraq ónúno?' kétunana uyátárai-naqa Ítuma tiráiyé. 'emá itó-uma Tamáátikati-marabaq kéwinana móra-nakoma kéma emmá mayai má aménúnna-yataaqtaba watáama timá áminiyé.' téna wemá tiráiyé. ¹¹ miráitana min-ókómá ketí túramma mamá kumayuqá aúraitaq kemá máqte-qtataaqa íma kanaaráq umá aónáunata yaímma keté yagaroqtamá o-káyúkámá yemá tiyáákaq yáqtoqma tiwíqmeta Tamáátikatiq urááe.

¹² ániibo mi-márúkáqá móra-naqa máqe-uraimma áwíqa Áánánáyatie. wemá íráqôniq umá ketáái amáan-aimma kéitena kéwaraitata Ítiráaeo-wayukama Tamáátikati-marukaq kémae-kayukama yemá weqtábá 'iráqô-nare' téta tirááe. ¹³ min-nákómá wemá ketimakaq írena maará-tiraiye. 'Tóro, ketibáko, emá kanaaráq aúramma kararánoe.' téna kétitaq kemá páátákáá túramma kégarareq wemmá aónaraune. ¹⁴ ániibo wemá tiráiyé. 'ketáágáraq ketáái títaubikoni Áánûqtuma emmá awíkema wení áaimma aónaikae. téna wenamááriq wení óyaupike watáama emmá timá ámikaiye. ¹⁵ miráina emá maamin-áímmá kéite aónáanna-yataaqtabama máqte-kayukama timá-yiminone. ¹⁶ ániibo emá nôraq itawáq paá máano? itó-uma Ítun-awikaq nommá kéberewaqa wenáwíqa kéyenanawaqa ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwániye.' téna wemá tiráiyé.

Áánûqtuma Póromma káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi timákaraiye.

¹⁷⁻¹⁸ ániibo anaaékaqa kemá yawwéqma Yérútáárebaq uréq anó-monoq-naupaq nunamummá kéteq mórama kainapákáá umá uyátárai-naqa Ítumma aónáunana wemá timá tímikaiye. 'páátákáá emá maami-márúqá yuwéwaq kóao. emá maami-márúkáqá kémae ketáama timá yíminamanibo yemá maamin-áímmá íma itánóe.' téna tiráiyé. ¹⁹ ániibo Póro kemá tiráune. 'uyátaráana-nako, kemá kenamááriq máqtemma monoq-néúpaq uréire kéeq enáama kéita-kayukama keyikameq yáqtoqma ánnáma kéumayikaunata yemá kemmá tímónaraae. ²⁰ ániibo naayóbáqá ení átê-wataama tiráí-naqa Tíbenimma ikámôwana pukáimma mi-kánáaráqá kemá máeq mi-káyúkátí kúberai-unamma matokáunata ikákaane.' téq kétunana wemá tiráiyé. ²¹ emá paá kéwinaq kemá

emmá káqon-annama Yéqtaaeo-wayukabi timákaana waaó.' téna Ítuma timá tímikaiye." téna Póroma tiráiyé. ²² ániibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá maamin-áímmá kéitetamanibo Yéqtaaeo-aiqtabama yeráwáqá anókaq ááyama maará téta tirááe: "wemmá ikámma púyoro. mirán-nákómá wemá maa-márúkáqá íma mániye." téta tirááe. ²³ miráitata máqte-kayukama yeráwáqá yeqtí kúberai-unamma ayúqma paábaqtaa kéyuweta mé móyuweo téta obamá apákama yukááe. ²⁴ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma i-wáyúkámá timáyíkáitata yemá Póromma awíqmeta naaúpaq múma ákareta tebúqa kámeta 'nôraq itatawáq Ítiráaeo-wayukama emmá maamin-áíqtábá kéteo?' téta yeráwáqá tirááe. ²⁵ miráitata yemá ánnánapo Póromma yaataq atáá umákareta tebúqa kámewana Póro wemá kawáá-nákómmá maará téna ítama aónaraiye: "keráwáqtí ámáan-aikoma téna Arómani-wayukama aamá íma ítama yainéq paá tebúqa yíméro ténawaq keráwáqtí ámáan-aimma wáiyó?" téna ítama aónaraiye. ²⁶ ániibo kawáá-nákómá maamin-áímmá kéitena wemá maréna i-wáyúkátí anó-kawaa-nakomma móma timá ámikaiye: "emá maamin-nákómmá nôraq umákanewa qéono? maamin-náqá wemá Arómani-naqiye." téna timá ámikaiye. ²⁷ ániibo anó-kawaa-nakoma Póroni amakaq irena "emá Arómani-naraq máano?" téna kétitana Póro wemá "owé" téna tiráiyé. ²⁸ miráitana anó-kawaa-nakoma tiráiyé: "kemá anó-moneqa meyánîq umátuweq kemá Arómani-naqa máune." téna titana Póroma tiráiyé: "kemmá ketinóma maqtíkáitáq kemá Arómani-naqa máqe-uraune." téna tiráiyé. ²⁹ miráitata máqtemma Póromma tebúqa ikamítáe téta yemá péqmareta kégowana anó-kawaa-nakoma itáimma Póro wemá "Arómani-naqune" téna kétitana kawáá-nákómá ikatíq uráiyé.

Póro wemá káánítôre-wayukati yúrikaq uráiyé.

³⁰ ániibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma Ítiráaeo-wayukama yemá nôraq itatawáq maamin-náqóqtábámá maamin-áímmá kéteo?" téna wemá ítama arútanena móra-taoqa wemá ánnáma ayúqtuwena uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq káánítôre-wayukagaraq áíkutaawana Póromma awíqmena yeqtí yúrikaq uráiyé.

23

¹ Póro wemá káánítôre-wayukati yúrapí karákéna tiráiyé: "ketíbâqawaayuo, keráwáqá itáaro. kemá Áánûqtuni aúrikaqa íraqóniq umá uréire kéeq ketáaiqtaba netuq-túyánámmá íkémayaune." téna tiráiyé. ² ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Áánánáiyati wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata Póroni óyauqa yurákááe. ³ miráitana Póro wemá tiráiyé: "enaúraqa miráuma aúgemma naakaqá ayammá péqmaraanikka kéimanibo ení arunóbáqá miráuma kabirai-qtátáákká kéipoana Áánûqtuma emmá ikamíniye. ániibo emá enamááriq makaq ámáan-aimma kéware. aamá kéyainemanibo emá maamin-ámáán-áímmá kárate waayúkama timáyikaanata yemá ketóyauqa kéyurarae." téna tiráiyé. ⁴ miráitata yaímma Póroni amakaq máa-kayukama yemá tirááe: "emá Áánûqtuni mú mikákáá anó-monoq-naqa timá táiq kéumakaane." téta yemá tirááe. ⁵ ániibo Póro wemá tiráiyé: "keráwáqá ketíbâqawaayuo, itáaro. wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa áraimma máiyó? miráitana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá maará téna kėtiye. 'emá ení anó-kawaa-nakoqtabama íma timá táiq umákaao.' tiráimma minná kemá itaraune." téna tiráiyé.

6 ániŋo Póro wemá káánítôre-wayukama yimónaimma yeráwáqá yaïmma Pérati-wayukagaraq anó-monoq-wayukagaraq máawana wemá káánítôre-wayukayaba maará téna tiráiyē. “keráwáqá ketibâqawaayuo, ítáaro. kemá Pérati-naqa máeq Pérati-nakoni áanikomune. miráitāq kemá pukáa-kayukama yauwéqma itó-inoe téq kemá itáíq-itaiq kéune.” téna tiráiyē. 7 Póro wemá mirá téna kēititā yaïmma Pérati-wayukagaraq Tāáqtuti-monoq-wayukagaraq yeráwáqá unítíqā tirááe. 8 miráitāta Tāáqtuti-wayukama yeráwáqá kēte. pukáa-kayukama yeráwáqá yauwéqma íma itó-iyana yeqtí yimammá íma wáitana Áánûqtuni kaqtó-wayukama yeqtábá íma mááe kētewatamanibo Pérati-wayukama mi-qtátááqtábá itáíq-itaiq kéoe. 9 miráitāta máqte-kayukama yeráwáqá anókaq ááyama kētewana yaïmma Pérati-wayukabike ámáan-aimma yirááti-wayukama yeráwáqá maará téta tirááe: “ketáámá maamin-náqá aónáúnataama wení otaa-qtátááq íma wáipoana Áánûqtunopake móra-nakowabi mórama aágobi wēpi watáama titana áraimma íyaq kētiyo?” téta yemá tirááe.

10 ániŋo yeráwáqá anókariq umá unítíqā kēteta Póromma máka-ayaakaq yabitimá uréire kēeta aúma mamá yararáawaniq kéowana i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma aónaimma wemmá áaqa kégaitaba wemá yaïmma i-wáyúkámá timáyíkáitāta yeráwáqá mi-káyúkátí aúkáapike Póromma awíqmeta yeráwáqti-naupaq kóurae. 11 ániŋo nokáámma uyátárai-naqa Ítuma Póroni amakaq iréna timá ámikaiye: “enáyakoma íráqôníq kéina emá akoqnáá umá Yérútáárebaqa ketáama timá-yimennaiq umá Arómuq-wayukama timá-yimiyo.” téna timá ámikaiye.

Ítiráaeo-wayukama Póromma ikamínéta téta urááe.

12 óq-aabayaanaŋimma Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá áíkuteta mórama yanaan-áímmá timá aúwáayakaq maréta Póromma ikamínéta urááe. miráitāta yeráwáqá aáwaqa íma néta awetá umá máeta Póromma ikátuweta nainéta urááe. 13 Póromma ikamí-áímmá tiráá-kayukama miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaamma naikamá taigani-kayukama maamin-áímmá timá akoqnáá urááe. 14 miráitāta yemá uyátárai-monoq-wayukararabi anó-kayukaraq uréta tirááe: “ketáámá mórama aáwaqa ínēqtaa awetá umá máeta Póroma ikátuweqtaa mikáq aáwaqa nanúnatae téqtaa timá aúwáayakaq maráúnatae.” téta tirááe. 15 miráinaq keráwáqá kawáá-wáyúkágárq káánítôre-wayukagaraq aamá yuwáiyana i-wáyúkátí anó-kawaa-nakaq kéwinaq wemmá maará téraq timá ámero. ketáámá móragaraq maamin-náqá Póron-aama itánáqtaa kéune tíyana wemá timákainana kényinaqtaa ketáámá aapaq yabíkēqtaa ikámóno.” téta tirááe.

16 ániŋo Póromma ámánaakoni áanikoma anaugómá maamin-áímmá itátuwena wemá maréna i-wáyúkátí naaúpaq uréna Póromma maamin-áímmá timá ámikaiye. 17 miráitana Póro wemá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtábá tiráiyē: “emá maan-iyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá anó-kawaa-naqa watáama timá ámino.” téna tiráiyē. 18 ániŋo i-wáyúkátí kawáá-nákómá maamin-iyápómá awíqmena anó-kawaa-nakaq kéwena wemá tiráiyē: “ánná-nakoma Póro wemá téna maan-iyápómá awíqme anó-kawaa-nakaq winanawáq wemá emmá watáama timá áminiye. téna titaq kemá awíqme kéyune.” téna i-wáyúkátí kawáá-nákómá tiráiyē. 19 ániŋo anó-kawaa-nakoma min-iyápómá awíqma ayáákaq yáqtoqma móma áwábaq ákárena wemá tiráiyē: “emá nôi-kataawaq timá-timinono?” téna min-iyápómá itama aónariye. 20 miráitana min-iyápógómá tiráiyē: “Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá akoqnáá

umá yanaan-áímmá timá aúwáayakaq maréta aabáyaama eqtábá Póromma awíqme káánítôre-wayukati yúrikaq kumínaqtaa ketáámá móragaraq maamin-áímmá ítama wemmá aónanunataae.” ²¹ tiráamanibo emá yeqtí yáama íma itaao. mi-káyúkámá miráuma kaayaq-wáyúká áiyayaamma naikamá taígani-kayukama yemá yanaan-áímmá timá akoqnáá kéeta Póromma ikámma puínéta aáwaqa íma néta paá máeta íbêqa yeráwáqá aúpáq yokaa kéoe.” téna tiráaiye. ²² ánibo anó-kawaa-nakoma wemá maamin-íyápómá timákáitana kégoitana wemá tiráaiye: “maamin-áímmá emá timá-timenna-aimma káqo-yuma íma timá-yimiyo.” téna timákáitana kóuraiye.

Póromma timákáawana anó-kawaa-naqa Pírikikaq uráaiye.

²³ ánibo ááiq-i-wayukati anó-kawaa-nakoma kaayaqá kawáá-nákárátámá yááyama timá yímikaiye: “kenákámá ááiq-i-wayukama taígani-kayukama (200) kéyiwirekawaq ánibo kaumo-wáyúkágáráq tiyáákama oóti ámúraaq wínó-kayukagaraq yaímma taígani-kayukama (200) paromá matóráiyaraq nokáámma aúwai-kanaaraq keráwáqá Tétária-marabaq oro. ²⁴ miráinaq keráwáqá Póromma móra-otima wemmá amiyana wemá min-ótíbí máinaq keráwáqá kékén umá awíqme anó-naqa Pírikikaq móma ayúwáaro.” téna timá yímikaiye. ²⁵ miráitana wemá móra aúbama maará téna agatáaiye:

²⁶ “kemá Karótiatima kemá maamin-áúbámá anó-kamaani-naqa Pírikikaq agamá kámeq wágááe téq kétune. ²⁷ Ítiráaeo-wayukama yemá maamin-náqá ikamínéta kéowaq kemá itáúnnama wemá Arómani-naqune’ téna kėtiqtaba kegáráq ketí ááiq-i-wayukagaraq ketáámá Ítiráaeo-wayukati iyáápike maamin-náqá awíkaunatae. ²⁸ miráitaq kemá nóin-aiiqtabawaq yeráwáqá maamin-áímmá kétoe téq kemá maamin-náqá awíqme káánítôre-wayukati yúrikaq uráune. ²⁹ ánibo wemmá ikámma puyéta ánnama amí-yátááqá wemá íma tarôq uráibo paá yeráwáqtí ámán-aikaraq naayón-ááíqtábá yeráwáqá mirá-uraae. ³⁰ miráitaq kemá itáúnnama yeráwáqá akoqnáá-aimma timá aúwáayakaq maréta maamin-náqá aúpáq ikámma puínéta kéowaq kemá páátákáá timákáunana wemá enôpaq kéwepoata mi-káyúkámá yeráwáqá maamin-áímmá enaúrikaq tínoe.” téna Karótiati wemá aúbama agatáaiye.

³¹ miráitata ááiq-i-wayukama yeráwáqá Póromma awíqmeta Áátípáraáti-marukaq ko watéta ³² ánibo mikákémmá yaímma marabí uráan-i-wayukama yeráwáqá yawwéqmeta yeqtí-naopaq kéyewata yaímma oóti ámúraaq uráan-i-wayukama yemá Póromma awíqmeta Tétária-marabaq uráae. ³³ mirátata yaímma oóti ámúraaq uráan-i-wayukama yemá maamin-áúbámá maméta anó-kawaa-naqa móma kámata Póromma awíqmeta wení aúrikaq uráae. ³⁴ ánibo anó-kamaani-nakoma wemá maamin-áúbámá káonena wemá Póromma ítama aónaraiye: “emá náakake-narabono?” téna kétitana Póro wemá tiráaiye: “kemá Tiritia-marabakena” téna kétitana ³⁵ ánibo anó-kawaa-nakoma tiráaiye: “maamin-áímmá eqtábá tiráá-kayukama yeráwáqá maakáq íyaqa maamin-áímmá ítama yainánúne.” téna wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata yemá Póromma awíqmeta Éróhini kámááni-naupaq móma ánná umákáawana máqe-uraiye.

24

Ítiráaeo-wayukati anó-kawaa-wayukama Póromma aabi mayákaraae.

¹ anaaékaqa móra-tiyaapaq-kanaama yátáitata anó-monoq-naqa Áánánáiyati wegáráq yaímma anó-kayukagaraq mórama yeráwáqtí yáama waeránin-naqa

áwîqá Tetúratí yeráwáqá máqtemma Póromma aabi mayakánón-aimma anókamaani-naqa Pírikíkaq tirááe. ² ániibo anókamaani-nakoma Póromma ááyaitana keyítana Tetúratí wemá maará téna kaaqaari-áímmá tiráíye:

“anó-nako, emá keqtáá íráqôniq umá tíwáqnaa kéonaqtaa ketáámá ááíqá íma kéeqtaa ení auyánákáqá máqte-marukaqa móra-yataqa íma abarokáq kéíye. ³ miráítaqaa ketáámá minnýaba emmá ítama íráqôniq kéeqtaa tímuqá kémarauatae. ⁴ miráimanibo emmá watáama tímá yáqtoraiyabama ení paru-yátáákáq emá ketáái watáama awaaraq-áímmá itánóne. ⁵ maamin-nákómá máqte-tupaama wemá ááíqá kéena máqte-marabaqa Ítiráaeo-wayukati aúkáapimma wemá táí-aaimma tarôq kéena wemá áqnáabariq umá keqtáá Ítiráaeo-wayukabikemma wemá Náátárêti-wayukaraq yabíkéna yúyánámmá mamá táwí kéumayikáíye. ⁶ miráitana wemá ketáái anó-monoq-naupaqa kúmiq-yataqa tarôq kéítaqtaa ketáámá wemmá yáqtokaunatae. ⁷ miráimanibo ááíq-i-wayukati anó-kawaa-naqa Arítiati wemá íreña maamin-náqá akoqnáá umá awíqmena kóuráíye. ⁸ miráitana Arítiati wemá téna ‘maamin-náqá aabi mayakáneqa keqtááyábámá enôpaq oro.’ téna wemá tímá tíkaraiqtae. miráípoaq emá maamin-náqá enamááríq ítama káonenana weqtábá ketáama ‘árainé’ tíya emá aónanone.” téna Tetúratí wemá tiráíye. ⁹ máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq yemá téta maamin-áímmá “árainé” téta yemá tirááe.

Póro wemá Pírikíkaq watáama tiráíye.

¹⁰ ániibo anókamaani-nakoma wemá Póroni aúrapi aayóq uráitana Póro wemá watáama tiráíye:

“kemá aónaraunama emá netuqyaa-túpáámá maami-káyúkátí anókawaa-naqa mááe. aamá ítama keyainanaq kemá akoqnáá umá yawuwéqma tenúne. ¹¹ ániibo emá enamááríq maami-káyúkámá ítama yimónao. kemá Yérútáárebaqa monoq-námmá peránáq uráunama títaubake kaayaq-yúpáámá keyataíye. ¹² miráitata Ítiráaeo-wayukama yemá íma kétimonawaq kemá móra-naqa unítíq-aimma ítimayikeq ániibo kemá máqte-kayukati yúyánámmá mamá táwíq íma kéeq yeráwáqtí anó-monoq-naupaqa yiráátí-naupakaraq íma anómáruqa mamá táwíq íma uráune. ímiye. ¹³ ániibo íbêqa maami-káyúkámá máqten-aimma kétémanibo íma kanaaráq abarokáq yiráátin-aimma kéte.” téna Póroma óq-aimma tiráíye: ¹⁴ “miráimanibo kemá móra-yataaqtaba emmá tímá-amenuunama minná aammá uyátárai-nakoma tiráátiraiye. ketí aúbi máráa-kayukama min-áqtábá ‘kaaqaari-áíné’ kéte. kemá Ítiráaeo-wayukabikemma yatáqma kémaeq naayóbáqá ketáái títaubikoni Áánûqtukaq anaáe kéwáreq kemá máqtemma ámáan-aima kéwareq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí watáama agamatá-kánnáábímmá wáitaq kemá itáíq-itaiq kéune. ¹⁵ miráitata yeráwáqá maami-káyúkámá Áánûqtuqtaba awé oníq umá kegáráq Áánûqtumma awé kéeq kemá Áánûqtuqtaba wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikaniye. téq kemá itáíq-itaiq keune.

¹⁶ ániibo ketirukómá íráqôniq kéena arupú kéítaq kemá Áánûqtugaraq aarawaatí yúraqaqa kemá ketáaiqtaba netuq-túyánámmá íma kémayaune.

¹⁷ ániibo kemá Yérútáárebaq yuwéq káqo-kayukate yagaróqtamá máqe-urane. mibákémmá kemá yawuwéqma ketí márúkaq íraunnama kemá Áánûqtukaq amí-yátááqá maméq íréq móneqa ketí waayúkama íma makáa-kayukama yímikaune. ¹⁸ ániibo kemá mirá kéeq anó-monoq-naupaq máeq ketí kúmiq-yataqa mamá paá i-yátááríq kéunatama taíbaq-wayukama keté íma áikuteta

unítíq-aimma íma wáqe-uraiye. ¹⁹ miráitamanibo yaímma Ítiráaeo-wayukama Étia-marabaq kémaae-kayukama yeráwáqá máqe-uraae. yemá kemmá aabi matikánétama yemá maakáq enaúrakaq irétawaq ókaraq yeqtí wataáma itáaro. ²⁰ ániibo mi-káyúkámá min-áímmá íma timá-amiyaama maanámo máa-kayukama iyúwénatawaq káánítôre-wayukati yúrikaqa itó-uraunata otaa-qtátáárlíq íuraane tiráan-aimma timá-amero. ²¹ miráimanibo kímora-yataaqa kemá maará téq tiráune. ‘Áánúqtu wemá pukáa-kayukama yawuwéqma mamá itó-umayikanitaq kemá minnáyaba itáíq-itaiq kéune téq tiráunayaba yemá minnáyaba kemmá aabi kématikaae.’ téná Póroma tiráiyé.

²² ániibo anó-kawaa-naqa Píríki wemá uyátárai-nakon aammá itáíq-itaiq on-ááímmá aónéna wemá tiráiyé: “i-wáyúkátí anó-kawaa-naqa Arítiati wemá maakáq yínna-yupaama kemá keráwáqtí táama ítama yainánúne.” téná anó-kamaani-naqa Píríki wemá tiráiyé. ²³ ániibo anó-kawaa-nakoma yaímma-wayukama timáyikáitata yeráwáqá Póromma awíqma ánná-naupaq móma ákáreraq ako-qnáá-aimma íma téraq wemmá ayuwáiyana paá uréire kéinaq wení waayúkama iyuwáiyata paá yama káoneta aáwaqa wemmá áméro.” téná tiráiyé.

Píríki Póromma kaayaq-káritímáátímá ánnáma umákaraiye.

²⁴ Píríki wegáráq wení ánaakoni áwíqa Tarútíra wemá Ítiráaeo-annabiken-inimiye. miráitana Píríki yaímma-taoqa wemá Póromma ááyaitana Póro wemá irena Ítuma keqtáá yawuwéqma tiwiránín-nakoqtaba itáíq-itaiq kéo-waigoni áaimma timá ámikaiye. ²⁵ miráimanibo Póroni watáagoma arupú áaiqtaba téná ketáái tuma yabi-iyábágaráq Áánúqtuma ketáámá mamá yaináníq-kanaayabagaraq wé tiráiyé. Píríki wemá maamin-áímmá kéitena ikatíq uráiyé. miráitana Píríki wemá Póromma timá ámikaiye: “anaaeékaqa aamá tí-kánááráqá emmá ááyaanaa aamá máma tínópo emá kóaa.” téná timákaraiye. ²⁶ miráitana Píríki wemá Póroqtaba “yaímma móneqa timíniye” téná wemá Póromma taígani-tupaama timákaitana kégoitana wemá awé umá máqe-uraiye.

²⁷ anaaékaqa kaayaq-káritímáátímá kéyataitana Pótítati Péqtati wemá Píríkiní-maruqa mayéna wemá anó-kawaa-naqa maínna-kanaaraqa Píríki wemá Ítiráaeo-wayukama yimuqá maraígáae téná Póromma paá ánná-naupaq ayúwáitana máqe-uraiye.

25

¹ kaumo-yúpáámá kéyataitana anó-kamaani-naqa Péqtati wemá Tétaría-marabake maréna yawuwéqma Yérútáarebaq uráiyé. ² miráitana uyátárai-monoq-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkágáráq yeráwáqá Póromma aabi mayakánôn-aimma anó-kamaani-nakokaq naméta urááe. ³ yemá anó-kamaani-nakaq inaa-inaa tirááe: “emá keqtáá tíwáqnaa éaq emá maamin-náqá timákénanawaq wemá Yérútáarebaq yíno.” téta yemá aapaq kéwinaraq aúpáké atíqtuweta ikamónáae téta tirááe. ⁴ ániibo anó-kamaani-naqa Péqtati wemá tiráiyé: “Póro wemá Tétaría-marabaq ánná-naupaq máipoaq kemá mibáq yawuwéqma ónúne.” téná wemá tiráiyé. ⁵ miráinata keráwáqtí anó-kayukama yemá keté yagaroqtamá mibáq uréta min-nakóní otaa-qtátááqá wáinatama yemá Póromma aabi mayakánoe.” téná anó-kamaani-nakoma tiráiyé.

⁶ ániibo Péqtati wemá Yérútáarebaqa tiyááka-kanaama yeráwáqté maéna wemá Tétaría-marabaq uréna móra-taoqa wemá aamá ítama yainai-náúpq máena wemá yaímma-wayukama timáyikáitata yemá Póromma ánná-naupake awíqmeta

irááe. ⁷ ániibo Ítiráaeo-wayukama yemá Yérútáárebake ye-káyúkámá iréta máqten-aimma téta Póroni aúbi makáámanibo árain-aimma íma anó-kamaani-naqa timá ámikaae. ⁸ ániibo Póro wemá tiráiyē: “kemá mórāma otaa-qtátááqá íma tarôq éq ániibo Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma íma mamá táwíqā kéeq yeráwáqti monoq-námmá íma mamá táiq kéeq Arómani-wayukati anómma yabíkái-naqa íma awáágúraune.” téna Póroma tiráiyē. ⁹ ániibo Ítiráaeo-wayukayaba yimuqá kémarena Péqtati wemá Póromma awíqma Ítiráaeo-wayukati iyáápi maráinayaba wemá maará téna Póromma timá ámikaiye: “Póro, emá kanaaráq Yérútáárebaq kéwinaraq mibáqá kemá enáama ítama yainánúnô?” téna tiráiyē. ¹⁰ ániibo Póro wemá tiráiyē: “íbêqa kemá maami-náúpq itó-uraunama maammi-náúmmá Arómani-wayukati yabíkái-nakoni íráqôn ámáan-aikaraq ketáámá ítama keráwáqá yainánóe. ániibo emá káonaane. kemá Ítiráaeo-wayukabimma mórāma otaa-qtátááqá íma tarôq uráune. ¹¹ kemá mórāma kemmá tikamma puí-yátááriq uráanatama minná kanaaráq tókaminoe. miráimanibo yeráwáqá kaaqaari-áímmá tétama kemmá yeqti yiyáápi yiminíqtabama móra-nakoni náápaama íma wáiyē. minnáyaba kemmá Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma yúraqa ketáámá yainániye.” téna Póroma tiráiyē. ¹² ániibo Péqtati wemá maamin-áímmá kéitena wení káánítôre-wayukagaraq watáama timátuwena wemá Póromma timá ámikaiye: “emá anómma yabíkái-nakoma enáama ítama yainániye ténnaboa emá kanaaráq wekák wínóne.” téna tiráiyē.

Póro wemá káqomma yabíkái-naqa Aagarípaani aúrakaq uráiyē.

¹³ yaímma-kanaama kóitana anómma yabíkái-naqa (kíni) Aagarípa Peníti wení anaanoágáráq yenákámá maréta Tétária-marabaq uréta Péqtatimma yaagumá téta timá ákaraaye. ¹⁴ miráitata yenákámá Tétária-marabaq ayáqtáá-kanaama kémaeyana anó-kamaani-nakoma Péqtati wemá mi yabíkái-naqa Aagarípaamma Póroqtaba maará téna tiráiyē: “naayóbáqá Píríki wemá móra-naqa Póromma ánná-naupaq ákárāimma wemá íbêqa paá máiyē. ¹⁵ miráitaq naayóbáqá kemá Yérútáárebaq máunata Ítiráaeo-wayukati uyátárai-monoq-wayukama yemá téta ‘maamin-náqá aabi mayakéta ikamíyana puño’ tirááe. ¹⁶ ketáámá Arómani-wayukataama maamiráráá kéunatae. áqnáabaq móra-nakoni aúbímmô maráina-waigoma wenáama ítátuwena aúbi maráin-aiqtaba wemá kanaaráq tīniye. anaaékaqa ayúwáananataa yainánúnatae. ¹⁷ miráitata yemá maréta maakák keyewaq kemá íma ayáqtáá-yupaama máqe-ureq kemá aamá ítama yainai-náúpq káqon-aabayaanaipimma kemá yaímma-wayukama tímáyíkaunata Póromma ánná-naupake awíqmeta irááe. ¹⁸ miráitata mi-káyúkámá yama ító-uraamanibo yemá Póromma aabi mayakái watáama íma tirááe. ímiye. ¹⁹ yemá paá yeráwáqti monoq-nááqtábá kéteta mórāma pukurái-naqa wenáwíqā ítue wetábá tirááe. Póroma wemá téna maamin-náqá ‘paá máiyē’ téna kétiye. ²⁰ miráitaq kemá maamin-áímmá itáúnnama ummaa keyaitaq kemá Póroqtaba maará téq tiráune. ‘emá kanaaráq Yérútáárebaq kéwinaraq maamin-áímmá ítama yainánúnô?’ téq kemá tiráunamanibo ²¹ Póro wemá téna Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama yainániye.’ téna kététaq ayuwáunana wemá ánná-naupaq máiyē.” téna Péqtati wemá timá yímikaiye. ²² ániibo anómma yabíkái-naqa Aagarípa wemá tiráiyē: “kemá kenamááriq maamin-nákón áama itánáq kéune.” téna kétitana Péqtati wemá téna “maamin-áímmá aabáyaama itánóne.” téna tiráiyē.

²³ káqon-aabayaanaapimma kínima Aagarípaawegáráq Peníti yenákámá anómma yabíkái-kayukati unáákáqtóma yenákátí yineqá umátoreta yaímma i-wáyúkátí anó-kawaa-wayukagaraq yaímma anó-kayukagaraq yeráwáqá móra-naupaq áíkuma máeta Péqtati wemá yaímma-wayukama timáyíkáitata yemá Póromma ánná-naupake ko awíqmeta irááe. ²⁴ ániño Péqtati wemá tiráiyé: “kínima Aagarípaao, ketáágáráq máqte-kayukao, maamin-náqá aónaaro. Ítiráaeo-wayukama aarawaamá Yérútáárebaq kémaae-kayukagaraq yaímma maabáqá Tétaría-marabaq máa-kayukagaraq yeráwáqá téta ‘maamin-náqá wemá paá íma mánibo ikámínana puíno’ téta yemá ketúraqa ááyama tirááe. ²⁵ miráimanibo kemá maamin-náqá aónáúnna wemá mórama otaa-qtátááqá tarôq éna puíní-qtataaqá íma wáitana wemá wenamááriq téna Arómani-wayukaraq yabíkái-nakoma ketáama ítama yainániye.’ téna kététaq kemá ‘wekáq wakúyakaanana wíniye.’ tiráune. ²⁶ miráitaq kemá weqtábá aúbabi agatúwáanana Arómani anómma yabíkái-nakokaq winín-aimma íma ítaraune. miráitaq kemá wemmá awíqme kínima Aagrípaao, emá anómma yabíkáana-waigokaraq yaímma-yuti yúrakakaraq kéyunaboaq keráwáqá wenáama kéitaiyaq anaáekaq kemá wení otaa-qtátááqtabá kanaarác agayánúne. ²⁷ miráinaq kemá móra-nakomma ánnábimmo Arómuq timáakaanana kéwinaq wemmá aamá mayákaan-aimma kemá íma aúba-wannaabi agáyáanama minná íma arupú íniye.” tena anó-kamaani-nakoma Péqtati wemá tiráiyé.

26

Póro wemá Aagarípaani aúrakaq watáama tiráiyé.

¹ ániño Aagarípa wemá tiráiyé: “Póro, emá íbêqa ení watáama tiyo.” téna kétéitana Póro wemá ayáámma múte yaútena wenaúbi máráan-aiqtaba ténéna itata waayúkama yaákama máqce-uraae. Póro mirá téna: ² “anó-kawaa-naqa Aagarípaao, emá ketáái áaiqtaba kéitaanaboaq kemá timuqá ôriq umá kémareq kemá anaúrakaq watáama ténáaq kéune. miráitaq kemá emmá watáama timá-amenunama minná Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá keqtábá kaaqaari-áímmá téta túbi kémaran-aimma timá-amenune. ³ miráita emá Ítiráaeo-wayukama ketáái táaikaraq ketáámá watáama túnnatama minná emá káonaane. minnáyaba emá ketáama ítama íraqóniq éwaq emá íma ábókariq uwo.

⁴ ániño Ítiráaeo-wayukama yemá máqtemma ketáaimma aónaraae. naayóbáqá kemá pááqyan-iyapogoma keti-wayukate yagaroqtamá kémaeqa kemá Yérútáárebaq uréire uráune. ⁵ miráitata naayóbáqá yemá kemmá timónaraapoata yemá kanaarác ketáaimma timá-aminetama minná kanaarác íye. miráitata yemá aónaraane. naayóbáqá kemá Pérati-wayukati yáaimma kéwaraunata min-ááikómá akoqnáá umá ketáái monokóni áaimma uyátáraiye. ⁶ miráitaq kemá íbêqa itó-uma máunata yemá kemmá aabi kématikamma maamin-áikóni áaimma mirá-uraiye. naayóbáqá Áánûqtuma ketáái títaubikomma akoqnáá-aimma timá yímikaitaq minnáyaba kemá itáiq-itaiq kéune. ⁷ ániño ketáái títaubake kaayaq-ánná-wáyúkámá yeráwáqá wágááwabi nokáámma Áánûqtukaq nunamummá tíq-tiq umá awé kéone. ániño anómma yabíkáana-nako, kemá itáiq-itaiq kéunata Ítiráaeo-wayukama yemá kemmá aabi matíkaraae. ⁸ keráwáqá Ítiráaeo-wayukao, Áánûqtuma pukáa-kayukama mamá itó-umayikaniqtaba nôraq itaráq íma tínó?

⁹ naayóbáqá kemá kenamááríqá Ítuma Náátárêtibake-nakon áwíqá mamá táiq uráune. ¹⁰ miráitaq kemá Yérútáárebaq uyátárai-monoq-wayukabikemma akoqnáama matéq netuqyaammá Áánûqtuni waayúkama yáqtoqma Yérútáárebaq ánná-naupaq kéyikeq yaímma-wayukama ytkamiyata púyoro téq tiráunae. ¹¹ miráitaq kemá máqte-tupaama yeráwáqtí monoq-náúpáq uréq ánnáma kéyimeq Ítuni anaaémo wáráan-aaimma yuwaígáae téq uráune. minnýaba kemá káqo-marabaq uréire umá Ítuni anaaé kéwaraa-kayukama mamá táiq umáyikaraune.

Póro wemá Kárlqton-annama aúkain-aimma tiráiyé.

¹² miráitaq kemá uyátárai-monoq-wayukabike náápaamma kémayaunata yemá timátikáawaq kemá maréq Tamáátikati-marabaq uráune. ¹³ miráitana wágáama aabaúgómá aáwaqa nai-kánáá kéita kemá aónáúnana aabáyákákémmá ókómá kamá yupayo uréna keté yagaroqtamá uráa-kayukati yineqá ókómá kamá yupayo uráiyé. ¹⁴ ániibo máqtemma ketáámá marabí yutákureqtaa kéitaunana móra-wataagoma Íbaru-aipikemma maará téna tiráiyé. 'Tóro! Tóro! emá nôraq itawáq kemmá mamá táwíqá kéono? kemmá apupé kée emá ketí-wayukama mamá táiq kéumayikaanaboa emá enamááríq aú-aiqa mayánóne.' téna min-áikómá tiráiyé. ¹⁵ ániibo Póro kemá tiráune. 'uyátáráana-nako, emá náawabono?' tiráune. ániibo uyátárai-nakoma wemá tiráiyé. 'kemá Ítue. emá kemmá mamá táwíqá kéone.' téna tiráiyé. ¹⁶ miráimanibo íbêqa emá itó-urewaq kemá enópaq iráunapoq kemá emmá awírána emá ketí mayai-náqá mááe. emá íbêqa kéite aónána-yataaqtabama máqte-kayukama kétémayiminaq ániibo anaaékaqa abarokáq ínî-qtataaqtabagaraq emmá aráátenu. ¹⁷ miráinaq emmá timákáana Ítiráaeo-anna-wayukayaqtaba káqo-wayukayaqtaba kawáá onúne. ¹⁸ minnýaba emá yeráwáqtí yúramma mamá tágamayikenata yemá kumayuq-yátáápiékémmá yuwéta yeráwáqá waéqma tágama-yataakaq maéta Tááqtaani akoqnáápiékemma yuwéta kekáq itáiq-itaiq kéiyáq kemá yeráwáqtí kúmiqá mamá paá umáyikáanata yemá Áánûqtuma yiwíkai-kayukagaraq aokaríq umá yagaroqtamá mánoe.' téna Ítuma tiráine." téna Póroma tiráiyé.

Póroma weni mayaiqón áaimma tiráiyé.

¹⁹ ániibo emá anómma yabíkáan-naqa Aagarípaa, kemá Áánûqtunopake-tataaqa káoneq kemá íma wenáama arátaune. ²⁰ miráitaq kemá áqnáabaqa Tamáátikati-marabakemma Yérútáárebaq uréq mikákémmá máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukabimma Áánûqtuni átê-wataama kétéma-yimunata yeráwáqtí kúmiq-yataapikemma waéqma yeráwáqá Áánûqtukaq yirummá ámiketa íráqôn-aaimma íyábá timá yímikaune. ²¹ kemá mirá kéunata minnýaba Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá monoq-náúpáké kemmá yáqtoqma tíkamineta uráae. ²² ániibo ketirummá akoqnáá wáqe-urena Áánûqtuma kemmá tíwáqnaa uréna kemá máqte-kayukagaraq yaímma anó-kayukati túrapi watáama tiráiyé. miráitaq kemá íma káqon-aimma kétupo kemá naayóbáqá Mótetigaraq yaímma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yeráwáqá maará téta tiráae. ²³ Áánûqtunopake tiwiránîn-nakoma wemá aú-aiqa maténa keqtáámá áqnábáriq umá pukáipike itó-urena wemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukabimma aúwaraimma tágama-yataakaraq timá-yiminiye.' téta yeráwáqá tiráae." téna Póroma tiráiyé.

24 Póro wemá mirá téna kítitana Péqtati wemá tiráiyē: “Póro! emá aibôqnaaboq kéone! emá ení taibaq itaí-yátáákómá emmá mamá aibôqnaaboq kéiyē.” téna Péqtati tiráiyē. 25 ániibo Póro wemá tiráiyē: “anó-nako, kemá íma aibôqnaaboqa kéune. kemá paá túyánámmá kéiteq kétune. 26 Aagarípaa, ketáama itaa. emá maami-qtátááqtabámá káone kéite uráánaq minnáyabama kemá íma ikatíqa éq watáama kétunama maami-qtátááq íma aúpq abarokáq uráiyē. 27 anómma yabíkáana-naqa Aagarípaa, emá Áánúqtuni amuné-wáyúkátí yáama kéitaano? kemá ítáunama emá yetáama itáiq-itaiq kéone.” téna Póroma tiráiyē. 28 ániibo anómma yabíkái-nakoma Aagarípaa wemá Póromma maará téna timá ámikaiyē: “emá maamin-áwáaráq-yúpááwáq kemmá mamá Káríqton-anna-naqa káutikaano?” téna tiráiyē. 29 ániibo Póro wemá tiráiyē: “awaaraq-yúpááwábi ayáqtááq-yupaama minná kanaaráq íyē. miráimanibo kemá Áánúqtukaq maará téq nunamummá kétune. egáráq yaímma-wayukama keráwáqá maamin-áímmá kétuna ítáa-kayukama keráwáqá Ítun anaaé waqmá keté mórai q umá kítikaiyē. miráiyana maamin-ánnábi keráwápímmá íma wániyē.

30 Póro wemá mirá téna kítitana anómma yabíkái-naqa Aagarípaa Penítigaraq yaímma-wayukagaraq yeráwáqá itó-uma máápaq kóurae. 31 miráitata yeráwáqá máápaq máeta maará téta tirááe: “maamin-náqá wemá mórama ikámma puyéta ánnáma améta ínín-úmmáá-yátááqá íma tarôq uráiyē.” téta tirááe. 32 ániibo Aagarípaa wemá Péqtatimma maará téna timá ámikaiyē: “maamin-náqá Póro wemá ‘Arómani-wayukati anómma yabíkáan-nakoma ketáama ítama yainániyē’ téna íma tinnaraka wemmá timákáanana paá yauwéqma kóine iné.” téna Aagarípaa kínima wé tiráiyē.

27

Póroma únópi-káárébi maréna Arómuq uráiyē.

1 ániibo yeráwáqá aamá timá móra-akaq maréta keqtáá timátikaawaqtaa únópi-káárébi maréqtaa Arómuq Ítari-marupaq kéunanata yeráwáqá yáqtoqma Póroqaraq yaímma ánná-wayukagaraq anómma i-wáyúkátí kawáá-náqá áwíqa Yúriati wení ayáápi yíkarae. miráitana maamin-náqá i-wáyúkátí kawáá-nákóqtábámá Arómani-wayukati i-naré. 2 ániibo kemá Arúkeqaraq ketáámá mórama Áátaráámítíq únópi-káárégómá Étia-marupaq kéwitaqtaa ketáámá mipí uyáqtama uráunatae. ániibo móra-naqa áwíqa Ááritáákatima wemá Tetarónáikaqa Maateróniabake-nakoma wegáráq yagaroqtmá ketáátê iráiyē. 3 ániibo óq-abayaanapimma ketáámá Tááíranapaqa ko yamá uráunatae. miráitana Yúriati wemá Póromma mamá Íráqóniq kéumakena ayúwáitana uréire kéena wení aanábó-wáyúkámá yimónariyē. 4 ániibo ketáámá Tááíranapakemma únópi-káárébi maréqtaa kéunanata uwáágoma keqtáá mamá táwíq kéitaqtaa íyórai-aukapaq maréqtaa Táíparatibaq uráunatae. 5 miráitaqta ketáámá únókóní aúkáapi maréqtaa Tírítibaq uréqtaa mikákémmá Paapíríya-marupaq uréqtaa ániibo mikákémmá Mááíraqa Arítia-marabaq uráunatae. 6 ániibo mi-márúkákémmá mórama i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá Érékáánaraa-marabake únópi-káárégómá maréna Arómuq Ítari-marupaq winé kítitana wemá timátíkáitaqtaa ketáámá mipí uyáqtama uráunatae.

7 miráitaqtaa ketáámá mi-únópi-káárébímmá yaákare kéweta yaímma-kanaama máqe-uraunatae. miráitana móra-maruqa Nááítatíq keyúnanata

mikákémmá anón-uwaagoma keqtaá mamá táiq kúiqtaba mikáké maréqtaa Karíti-marukoni íyórai-aukapaq waaqókáq Tááramóniq uráunatae. ⁸ ániibo mikákémmá maréqtaa únókóni áwabaq kégumunanata min-áúkápáqá anón-ummaa-yataaqa kémayeqtaa ketáámá maréqtaa Áráátia-marukoni waaqókáqá únópi-kááremá marái-márúkáq yayamá iráunatae. ⁹ ániibo netuqyaa-túpáámá keyaitana Ítiráaeo-wayukati aáwaqa awetá i-kánaámá yátamakitaa mimórá-kánaámá uwaágoma ôriq umá keyorena únókómá yeráwáqá mamá táiq uráiyee. miráitana Póro wemá maará téna timá yímikaiye; ¹⁰ “máqte-kayukama ítáaro! íbêqa ketáámá kéonanataama taíbaq-yataaqa aúyoranimanibo miráuma únópi-kááregáráq oótakaraq yenamá mi-qtátááqá íma aúyoraiyobo ketáámá waayúkagaraq aúyoranunatae téq kemá kéitaune.” téna Póro wemá tiráiyee. ¹¹ miráimanibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá únópi-kááremá awéqtameta uréire kéo-kayukati yáama kéitena Póron-aama íma ítaráiyee. ¹² ániibo min-áúkápáqá únópi-kááremá marái-márúqá uwaágo ôriq kéena íma íráqóniq uráitata mi-káyúkámá yeráwáqá aamá timá móra-akaq maréta Karíti-aukapaqa Pinítiabaqa únópi-kááremá marái-márúqá uwaá keyorai-kanaama íráqóniq uráitata yeráwáqá mibáq wíneta urááe.

únópiímmá anón-uwaama yokáiyee.

¹³ anaaékaqa uwaágoma mamá pááqyaniq kéitaa yeráwáqá yúyánámmá ítániq umá únópi-kááremá maméta Karíti-aukapaq maréta urááe. ¹⁴ miráitata yeráwáqá únópi-káárebí maréta pááqya-kanaama kéwana Karíti-marukake uwaáma áwiqa anón-uwaama yokáiyee. ¹⁵ miráitana min-úwááqómá únópi-kááremá mamá táiq kéitana ketáámá íma kanaaráq yáqtoqma awíqmeqtaa uráunatae. ¹⁶ miráitaqtaa mikákémmá ketáámá maréqtaa pááqya-marukaqa Kótaq uréqtaa íyórai-aukapaqa ketáámá anón-ummaa-yataaqa matáunatae. ketáái pááqya-unopi-kaarema anón-unopi-kaarenobaq múte makáunatae. ¹⁷ miráitata únópi-káárebí mayaímá kémayaa-kayukama yeráwáqá únópi-kááremá yáqtoraiyataaqa yabítiréta ánnama atáa umá akoqnáá kéeta yeráwáqá téta únópi-kááregómá tíwíqmenata Aríbiya-aukapaq wíniye téta yeráwáqá tabaráábera-qtataaqa ayútuwaawana mi-kááregómá únókóni ámúraaqa mayaqména uréire uráiyee. ¹⁸ miráimanibo anón-uwaagogaraq únókógáráqá keqtaámá tiwéqtamena uréire kéitaa yeráwáqá káqon-abayaanapimma áaimma átáma oótamma mamá iyaabítaaq urááe. ¹⁹ ániibo óq-taoqa yeráwáqti iyáápikemma únópi-kááremá mamá íráqóniq i-yátááqá mamá iyaabítaaq urááe. ²⁰ miráitaqtaa netuqyaa-túpáámá ketáámá aabaúwábi wiyóqá íma kónaunataama “náakaqtaa máuno?” téqtaa anón-uwaama keyoraitaqtaa ketáámá íma paá mái-tuyanamma ítaraukataamibo “táiq ónúnatae” téqtaa tiráunatae.

²¹ ániibo netuqyaa-túpáámá máqte-kayukama aáwaqa íma néta máawana Póro wemá yeráwáqti aukáapi itó-urena tiráiyee: “keráwáqá maami-káyúkámá ítáaro. naayóbáqá keráwáqá ketáama kéiteqa Karítibaq yuwéq íma uráiyakakaa maamiráuma ummaa-yátááqá íma mayéqtaa máqte-qtataaqa íma aúyoranena iné. ²² miráimanibo kemá timá-timunna-aimma ítáaro. keráwápikémmá móra-naqa íma aúyoranibo kímora-yataaqa únópi-kááremá wenamáa aúyoraniye. ²³ ániibo kemá Áánúqtukaq nunamummá kéteq wekáq itáiq-itaiq kéunana nokáámma Áánúqtuni kaqtó-nakoma ketimakaq yama itó-urena tiráiyee. ²⁴ Póro, emá íma ikatíqa éwaq anómma Arómani-nakoma Títaama wenaúrakaq koma itóaao. ániibo maami-káyúkámá máqtemma yeráwáqá únópi-káárebí

máa-kayukama eqtábá Áánûqtuma kawáá íniye.' téna tiráiyé. ²⁵ minnáyaba waayúkama keráwáqá íma ikatíqqa oro. kemá Áánûqtuqtaba itáíq-itaiq kéunapoana Áánûqtu wemá tinná-yataaqa kanaaráq tarôq íniye. ²⁶ minnáyaba ketáámá páátákáá únópi-káárémá maméqtaa móra-marukaq onúnatae." téna Póroma tiráiyé.

²⁷ ániibo tiyááka umá títaubake kaumo-nókáámmá kéyataitata uwáá kéyorena ániibo móra-nokaama títaubake kaayaqté-kaayaqtekomma yeráwáqá Meriteréinia-unokoni áwabaqa nokáan-aukaama únópi-káárébi mayáimá mayáa-kayukama yúyánámmá ítáama maami-káárégómá "móra-marukaq kéwiye" téta yeráwáqá yúyánámmá ítiraae. ²⁸ miráitata yeráwáqá ayáqtááq-annaraqa ummaa-yátááqá abíkumareta únópi yúwáawana kúmimma waaqókárlq uráiyé. miráitaqtaa ketáámá maréqtaa móragaraq pááqya-kanaama kéweta min-ánnámá únópi yúwáawana kúmimma waaqókárlq éna kegébaraq kukáiyé. ²⁹ ániibo únópi-káárébi mayáimá kémayaa-kayukama yeráwáqá ótaqaq ya kumayániye téta yeráwáqá ôriq umá ikatíqqa urááe. miráitata yeráwáqá páátákáá únópi-káárémá yáqtoqma akoqnáá i-yataaqa mi-káárégóni ayárepaqa kaayaqté-kaayaqte ummaa-yátááqnápó yáqtoq-mareta máiyana aabaúmá utáikáae téta yeráwáqá nunamummá tirááe. ³⁰ miráitata únópi-káárébi mayáimá kémayaa-kayukama yeráwáqá yuwéta péqmareta kóineta únópi-káárégóni aipakémá ummaa yamá yáqtorai-yataaqa karikaa uréta pááqya-unopi-kaarema mémánóbáq yubéqtukaae. ³¹ miráitana Póro aónarena wemá i-wáyúkátí kawáá-nákáráq yaimma i-wáyúkágáráq timá yimikaiye: "maamin-únópi-káárébi máyáimá kémayaa-kayukama yeráwáqá íma máiyáqa minná máqtemma keráwáqá táwíq ínoe." téna Póroma tiráiyé. ³² ániibo i-wáyúkámá yeráwáqá maami-káárégóni ánnáma kárátuwaawana uráiyé.

³³ aabaúmá utánéna kéitana Póro wemá maami-káyúkámá aáwaqa naígáae téna watáama tiráiyé: "máka-tiyaapari umá títaubake kaayaqté-kaayaqte miráuma ayáqtáá-kanaama ketáá ikatíq umá aúyokeqta aáwaqa íma naráunatae. ³⁴ miráitaq kemá akoqnáá umá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá yaimma paá-aawaqa mamá kénaiyanawaq min-ááwákómá keráwáqá mamá akoqnáá íniye. minnáyaba keráwáqá ítáaro. keráwáqtí túma íma ayáá atikaniye." ³⁵ Póro wemá mirá kétena yeráwáqtí yúraqaqa yammá maténa Áánûqtumma amuqá marakéna nunamummá kétena Póro wemá yammá naráiyé. ³⁶ miráitata máqte-kayukama yeráwáqtí íyakoma íraqóniq kéitana aáwaqa mamá narááe. ³⁷ miráitaqtaa ketáámá taigani-kayukama (miráuma 276) mi únópi-káárébi máqé-uraunatae. ³⁸ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá aáwaqa mamá nátuweta anaaékaqa yeráwáqá únópi-káárébi kékémá aáwaq-unamma mamá únópitáá iyabótúwáawana únópi-káárégómá ummaamá íma yéna oyaaq umá uráiyé.

únópi-káárémá táiq uráiyé.

³⁹ aabaúmá utamá kégaitata únópi-káárébi mayáimá kémayaa-kayukama yeráwáqá márúqa káonetaamanibo maramá íma aónaraae. miráitata yeráwáqá min-áúkápáqá íraqóniq umá únópi-káárégóni márúqa wáitana íraqóniq umá kegébaama wáitata yeráwáqá min-áúkápáq wínéta urááe. ⁴⁰ miráitata yeráwáqá mi únópi-kááréwáqá ánnáma kúma akoqnáá umaráan-annama kárátuwaawana únókóni ámúraq wáqe-uráiyé. miráitata yeráwáqá aweqtaí-yátáráqá ánnáma kúma akoqnáá umaráan-annama kégaréta ániibo taabaráábema múte abíkumaraawana uwáágoma yiwiqmena únókóni kegébabaq uráiyé. ⁴¹ miráitana mi únópi-káárégómá maréna únókóni kegébanobaqa aipaké

koma aguréna maranóbáqá akoqnáá uráiyé. miráitana anón-uwaama yokéna maamin-únópi-kááregóni ayáemma mamá táwíq uráiyé.

⁴² ániibo i-wáyúkámá yeráwáqá yaímma ánná-wayukama péqmareta kóinoe téta yeráwáqá yikamineta urááé. ⁴³ miráimanibo i-wáyúkátí anó-kawaa-nakoma wemá Póromma áwáqnaa kéena íma mirá-inoe téna wemá yaímma-anna-wayukama timáyíkáitata yeráwáqá nokótaaqa yubámeta únókóni kegébabáq urááé. ⁴⁴ ániibo yaímma-wayukama únópi-kááregóni yaa aqtóráq yáqtoqma mayaqméta nokegébábáq urááé. miráitaqtaa máqte-kayukama íráqòniq umá máqé-uraunatae.

28

Póroma Mórota-marabaq máqé-uráiyé.

¹ ketáámá máqtemma mi-nókóni kegébabáq íréqtaa ketáá itáunama mi-márúkón áwíqa Mórota-marabare. ² miráitata mi-márúkáké-káyúkámá yeráwáqá keqtaámá mamá íráqòniq kéowana ániibo aaqá yéna yaugíqá kéitata yeráwáqá íramá agamakéta min-íráráqá keqtaá tíwíqma tikawaqtaa máqé-uraunatae. ³ ániibo Póro wemá móra ira-átáámá mamá irabí agamakáitana móra-iraakabayaakoma min-írá-átáábí máqena kokoqá kéíqtaba min-íráákábáyáákómá Póroni ayáákaqa ya útúraiye. ⁴ ániibo mi-márúkáké-káyúkámá aarawaamá yeráwáqá aónaamma maamin-íráákábáyáákómá Póroni ayáákaqa ya útúrena upúkáiyé. miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá maará téta tirááé: “áramma maamin-nákómá wemá yaímma-wayukama únópi yíkamtata pukáawana ketáái maníkómá íráqòn-aaimma taròq í-nákómá wemá maami-nákóqtábámá íma paá mániye. téna maami-qtátááqá taròq kéiyé.” téta yeráwáqá tirááé. ⁵ miráimanibo Póro wemá maamin-íráákábáyáámmá iranóbáq awéqtaama kéyuwena paá máqé-uráiyé. ⁶ ániibo mi-káyúkámá yeráwáqá Póromma awé umá karákéta iqtóráinana wemá puíniye téta temmá Póroni aneqá móra-yataaqa íma abarókáq kéíqtaba yeráwáqá téta “maamin-náqá wemá maníkóé.” téta yúyánámmá itaraae.

⁷ min-áúkápáqá mórama maramá wáqé-uraitana mi-máráráqá yabíkái-naqa áwíqa Púbiria wemá keqtaámá mamá íráqòniq umátíkáitqtaa ketáámá kaumo-yúpáámá wení-naupaqa máqé-uraunatae. ⁸ ániibo Púbiriamma aboámá anó-karima kokoq-kárimá mayéna waguráitana Póro wemá min-nákóni naaúpaqa uténa min-nákóni aneqá ayáámma aráápare nunanummá kéitana min-nákómá atóbaraiye. ⁹ Póro wemá mirá kéitata mi-márúkákémmá netuqyaammá karí-wáyúkámá yeráwáqá kéyewana Póro wemá mamá atóbamayikaraiye. ¹⁰ miráitata mi-káyúkámá yeráwáqá keqtaámá íráqòniq umá tíwáqnaa kéetata ániibo yaímma-yataaqa keqtaá kétémetata tíwáqnaa umá móma únópi-káárebí tiyúkataae.

Póroma Arómuq yayamá íráiyé.

¹¹ ániibo mi-márúkáké ketáámá kaumo-wiyómmá maéqtaa anaaékaq ketáámá maréqtaa morama únópi-kááremá Érékánara-marabakemma anón-uwaama yóráitana mi-márúkáké ya máqé uráí-kaarebiqtaa uyáqtaama uráunatae. miráitana únópi-kááregóni aikaqá Tútie téta yeráwáqti maníkóni ábárawaa-aanikoratati yimammá taròq umákaawana wáqé-uráiyé. ¹² ániibo ketáámá min-únópi-káárebí maréqtaa Tírakuti-marukaq yayamá íréqtaa mi-márúkáké kaumo-yúpáámá máqé-uraunatae. ¹³ miráitaqtaa mi-márúkákémmá ketáámá min-únópi-káárebí maréqtaa Arégiuma-marukaq yaútúma yayamá

iréqtaa mikákémmá anón-uwaama yóráitaqtaa maréqtaa Putióribaq anó-marukaq ko yamá uráunatae. ¹⁴ ániibo mi-márúkákáq yaímma Káríqton-anna-wayukama keyimonaunata yemá keqtaá yáqtóráawata abapaké kaayaq-yúpáámá yeráwáqté maéqtaa Arómuq uráunatae. ¹⁵ ániibo Arómuq yaímma ketibâqawaayutaama Ítun-aama kéitaa-kayukama yeráwáqá itáamma keqtaáyábámá kéye téta kétéwata yemá máqtemma maréta mi-márúkáká áwíqa kaumo-áuwái-náúpáqá mááketi-marukaraq wenáwíqa Áápiatibaq iréta keqtaámá aapaq ya kárimonaawaqtaa Póro wemá yemá keyimonena wemá Áánúqtumma amuqá marakéna akoqnáama matáiyé.

Póroma Arómuq Áánúqtuni watáama tiráiyé.

¹⁶ ániibo ketáama Arómuq yayamá keyunanata kámááni-nakoma Póroqtaba wenamá móra-naupaq máinana móra i-nákómá wekáqá yabikáiyé.

¹⁷ ániibo kaumo-yúpáámá keyataitana Póro wemá Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkámá yááyaitata yemá máqtemma ya áikutaawana wemá maará téna tiráiyé: “keráwáqá ketibâqawaayuo, itáaro. kemá íma táí-aaimmá tarôq kéeq Ítiráaeo-wayukama ketáái títaubikon-aaimma mamá táíqa íma uráunamanibo Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá Yérútáarebaqa kemmá ánnáma umátiketa Arómani-wayukati iyáápi kemmá tikaraae. ¹⁸ miráitata Arómani-wayukama yeráwáqá aamá ítama yaíkaamanibo kemá móra-yataaqá tarôq kéeq puyónúnna-aaimma íma tarôq uráunata yemá kemmá tiyuwánéta urááe. ¹⁹ miráimanibo Ítiráaeo-wayukama yemá ímiye téta maamin-áímmá arátéwaq óqa kemá aamá ténúnna-aimma íma wáqe-uráiyé. miráitaaq kemá anó-kamaani-wayukama yááyanata yeráwáqá ketáámá ítama yainánóe. téq kemá tiráunamanibo keti-wayukama yeráwáqá móra-yataaqtaba aabimmá íma mayikánúne. ²⁰ ániibo kemá maamin-áíqtábá keráwáqá tááyama kétima-timune. miráitaaq Ítiráaeo-wayukama keráwáqá kéiteq awé uráa-qtataaqtaba kemá itáiq-itaiq kéeq awé uráune. miráitana minnáyaba maamin-ánnágómá kemmá yáqtoqma akoqnáá kéiyé.” téna Póroma tiráiyé. ²¹ ániibo yemá tirááe: “Ítiráaeo-wayukabikemmma móra-nakoma ení watáama íma aúbabimma agamá timá-timenata ániibo móra ketibâqawaayutaama iréta ení watáama íma téta emmá íma timá tábíq urááe. ²² miráitaqtaa ketáámá enóyaupiken-aimma itánáqtaa kéune. ániibo ketáámá itáunataama máqte-kayukama yemá uyátárai-nakoni aammá kéwaraa-kayukama keráwáqtábágáráq yatáqma-yataapi mááe.” téta tirááe.

²³ ániibo Ítiráaeo-wayukati kawáá-wáyúkámá yeráwáqá mórama kanaamá maréta Ítiráaeo-wayukama yemá máqtemma aarawaamá Póroni márúpaq irááe. miráitana Póro wemá aabáyaanapike áaimma átarena énaikaqa wemá watáagon áaimma timá ketagena Áánúqtuma yabikái-qtataaqtaba Ítuqtabagaraq watáama tiráiyé. miráitana wemá Mótetini ámáan-aimma kétena yaímma Áánúqtuni amuné-wáyúkámá wannaabí agamakáan-aimma kétitana maamin-áíkmá yeqtí yúyánammá mamá íraqóniq kéitata yeráwáqá Ítuqtaba itáiq-itaiq ínoe. ²⁴ miráitata yaímma-wayukama wenáama kéitaaqta yaímma-wayukama wenáama íma ítama arútaráe. ²⁵ miráitata yeráwáqá yenamááiríq óq-yuyanamma itéta kégowana Póro wemá áqnáabaqa maará téna tiráiyé: “Áánúqtuni Aokaq-Áágómá árain-aimma keráwáqá yúbi-kayukayaba téna Áánúqtuni amuné-náqá ketáái títaubikoma Ááitáiyani óyaukaq tiráine.

²⁶ emá maami-káyúkábí kéweaq maará téaq timá-yimiyo.

keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma itánoe.

keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqa íaonainoe.

²⁷ maami-káyúkátí íyakoma akoqnáá umáguraitataboata yaákoma aamá itaíyábá yíbôgaitata yemá yúramma karoparááe.

miráitana yúrakoma móra-yataaqa íkáonaitana yaákoma móra-yataaqtaba íkéitaitataboata yúyánámmá íkéitaae.

yemá ketôpaqa íma ko yáútúmeta mamá íráqôniq umá tikaaó téta íkéye.'

téna agamatán-áúbábí Áítáiyama tiráine. ²⁸ Ítiráaeo-wayukama yúbi máin-

aaíqtaba maami íráqô-mayaima Áánûqtuma keqtáá yauwéqma tiwiránî-kataama

minná Áánûqtu wemá káqon-anna-wayukabi yúwáitana kéwiye. ánibo ketáámá

maamin-áímmá timá-yimenataata yemá itánoe. ²⁹ Póro wemá mirá téna kétitata

Ítiráaeo-wayukama yeráwáqá yenamááríq aamá téite urááe.

³⁰ ánibo Póroma mi-márúkáq máena kaayaq-káritímáátígóní arupimmá

móra naammá meyaníq uréna yaímma-wayukama weni-naupaq kéyewanama

wemá mamá íráqôniq umáyikaraiye. ³¹ miráitana wemá akoqnáá umá

Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba watáama kétena uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma

watáama máqte-kayukama timá yímikaiye. miráitana wemá maamin-áímmá

waayúkama abarokáq akoqnáá umá timá-yimiyabama móra-nakoma aammá

íma aúnakaraiye.

Arómani

Îtun **anaae kéwaraa-yubaq Arómubaq Póroma agatáye.**

Póroni mayáigón áaimma

¹ kemá Póro mayái-nákómá Îtu Káríqtoni mayáirá Áánûqtuma aúyatikarena tááyaraitaq min-áúbá-wánnáámá agatáune. kemá Póroma Áánûqtuni íráqô-kataama tin-áímmá timá tímikaune. ² Áánûqtuni amuné-wáyúkábí weni aúba-wannaabi naayóbáqá mimórá-íráqô-kátáámá Áánûqtuma akoqnáá umá tiráíye. ³ maamin-íráqô-kátáámá Áánûqtuni áanikoqtabama wáqe-uraitana Tébitin-annabike pááq uráíye. maa-márábi-káyúkárámmá pááq uráimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágógáráq Áánûqtun áanikoma máqe-uráíye. ⁴ áanikoni akoqnáágaraq imaamugáráqá yirááténa pukáapike kímora itó-umakaraiye. ⁵ kemá Póroma Îtumma tirumma kámunana Áánûqtu weni mayáimá kétimitaq Îtumma wekáq kémaiyaune. waayúkama máqte-marabake Îtumma yirumma kámeta anaaé kéwaraaqtaba Áánûqtuni íráqô-kataama kemá timá yimunaiq umá ⁶ keráwáqá Arómuq-marupaq máa-yuma Áánûqtu tááyaraimma Îtu Káríqtonamoe.

⁷ keráwáqá Árómuq-marupaq máa-yuma keráwáqtábá tááyaraitaq Áánûqtun-aama wáráa-kayukama kemá keráwáqtôpaq kágayaune. Áánûqtumma ákái-kayukao, Áánûqtuma ketibotáámá ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtogaraq yenamáa yenákátí íráqô-qtataakaraq yeqtí kaayoné-yátáákáráq keráwákáq paá wáino.

Póroma amuqá maréna nunamummá tiráíye.

⁸ áqnaabaq ketí Áánûqtuqtabama Îtu Káríqton áwíkaq timuqá kémarakaune. maragáráq-maragaraq-wayukama keráwáqtí itái-yátááqtábámá itama ánataqtukaapoq keráwáqtábámá timuqá kématikaune. ⁹ nunamupí maamin-áímmá túnnama Áánûqtuma wenamááriq ítaraimma árain-aine. Áánûqtuni íráqô-kataama tirukakékáráq kétimayimeq weqtábá kéune. weni íráqô-kataama wenáanikoqtabama wáíye. Áánûqtuma ítaraiye máqte-tupaama keráwáqtábá nunamupí kétune. ¹⁰ aati-aatimá nunamupí Áánûqtumma ítáanana akáinanama ketí aammá awíqtikainaq yayamá keráwáqtôpaq yenúne. ayáqtááq-kanaama yénáae téq uráune.

¹¹ miráitaiq keráwáqtábámá ôriq umá kemá kétékaitaq timónanaq kéune. miráinaq kemá yaímma-yataaqa timénáa kéune. Áánûqtuni íráqô-qtataaqa keráwáqté keqtirupi wamá akoqnáá ikáae téq kéyune. ¹² minná Áánûqtukaq aati-aatimá túyánámmá itáiq-itaiq í-yátááqá keráwáqá tíwáqnaa kéinana keráwáqtí itái-yátáákómá kemmá tíwáqnaa kéinama itáiq-itaiq í-yátááqá keráwáqtôpaq akoqnáá kéena ketíyápiqtaa akoqnáá ikáae téq kéyune.

¹³ ketúnabaro, keráwáqá maamin-áímmá itama arútáaro. netuqyaa-túpáámá kemá túyánámmá kéitaune, keráwáqá óq-wayukama Yéqtaaeo-wayukama Îtu Káríqtonopaq yíwíqme yénáae téq kéyune. miráimanibo máqte-tupaama yaímma-yataakoma kemmá yáqtoraitaq paá kémaune. ¹⁴ máqte-marabaq-wayukama watáama Îtuqtaba ketí aqtábááma wáíye. minná márûkaq-wayukagaraq karaanóbáq-wáyúkágáráq aamá ítaraa-kayukagaraq íma ítaraa-kayukagaraq

mi-kátáámá yemmá timá-yimenune. ¹⁵ miráimanibo ketíyakoma iyánáaq kéitaq keráwáqá Arómuq-marupaqa íráqô-kataama timá-timenaee téq kéune.

Íráqô-kataama Áánûqtuni akoqnááe.

¹⁶ miráimanibo Áánûqtuni íráqô-kataayaba kemá tigaemá íkéune. íráqô-kataayaba nôraq inábiyo? minná Áánûqtuni íráqô-kataama wení akoqnááma wáipoana máqte-kayukama kanaaráq mamá atóbamayikaniye. áqnáabaqa Ítíráaeo-wayukama anaaékaq Yéqtaaeo-wayukama maamin-íráqô-kátáánápó atóbamayikaniye. ¹⁷ miráinaná Áánûqtuni íráqô-kataagaraq waayúkagoni arupú-aaimma abarokáq páaq kéiyee. waayúkagoni áaimma arupú umá minnáyataba yúyánámmá itáiq-itaiq umá yabíqme kéuyoe. Áánûqtuni aúba-wannaabi miráuma kétiye: “móra-nakoma Áánûqtuqtaba aúyánámmá itáiq-itaiq umá yabíqme uwínanama matúq-matuq umá mái-yataaqa Áánûqtu amíniye.” téna kétiye.

waayúkaurakoni agaemá

¹⁸ maa-káyúkámá Áánûqtuma yinaaeema kéumamepoana Áánûqtuni áyámma wení márúpake kégumiye. kebó-yátááqá tarôq kéo-kayukama yeqtí kúmiqtababoana Áánûqtuni áraín-aaimma yayamá páaq íkeiye. ¹⁹ Áánûqtuni máqten-aaimma íma aúpáq wáiyee. miráipoana Áánûqtu yemmá yiráátiraiye. ²⁰ Áánûqtumma ketáámá kanaaráq íma aónanunataamanibo wemá tarôq urái-qtataaqnapo kanaaráq káonaunatae. maa-márámá páaq urái-kanaarake wení watúq-watuq umá wái-akoqnaama kanaaráq káonaunatae. miráínata yeqtí kúmiq-yataaqa íma aúpáq yuwéta maará tínoe “ketáá íaonarunatae” ítinoe. ²¹ Áánûqtuqtaba ítaretamanibo wení áwíkaqa íma yaaguyabéta wekáq “tíkáiyee” ítiraae. ²² “ítaí-wáyúkámá máunatae” téta tiráámanibo yeráwáqá áá íma ítaraa-kayukama yayamá máqe-uraae. ²³ matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma yiwikáqtuwetamanibo wenamí-kanamin umá waayúka-amakaraq waiwaakon-amakaraq áwáábíq-wakoni-amakaraq yekáq iraaayutáúmá mamá téta uyátamaqma “íráqô-qtataare” téta yúyánápí tirááe.

²⁴ áá íma ítaraa-kayukama páaq kéopoana Áánûqtuma iyúwáitata yenamááriq yetáaimma kéwaraae. yeráwáqti yikái-yátáákó yabítitata kebó-yátááqá tarôq urááe. yúnapogaraq kebó-yátááriqá urááe. ²⁵ yaimma-wayukama miráitata Áánûqtuni áraín-aaimma wenamí-kenamin umá kaaqaari-áímmá wakááe. mi-qtátááqá Áánûqtu tarôq uráiqtataakaq yiraayutáúmá amá yetíwíqa múte yaútaamanibo tarôq urái-nakon áwíqa ímiye. ááqibo Áánûqtuma wenáwíqa múte yaúma watúq-watuq umá waímo. áraimma waíno.

²⁶ otaa-qtátááriq oqtábábóana Áánûqtu iyúwáitata yenamááriq kéweta yetúnápo yigae-yátááqá mamá páaq urááe. miráitataa aaragógáráq aaraukáq-ááímmá íma wakááe. paá yetúraqa íarutainama kéwaraae. ²⁷ mimóráiq umá waamá aaraukáq-ááímmá paábaq mamá kéyuwaamanibo káqo-waqtaba kéyikaiqtataboata yirunóbáqá iraráá karáiyee. yigae-yátááqá káqowa-kaqowamma mamá paá urááe. miráipoata yetúnobaqa ókon-okomma táí-ummaa-yataaqa páaq íno-waigoni ápêqa yeqtí kúmiq-yataakoqtabama wáqe-uraiye.

²⁸ miráimanibo Áánûqtuni aúyánámmá yeráwáqá íma yáqtóráawana Áánûqtuma iyúwáitata yetúyánápíké waqmá kéitaae. kebó-yátááriqo kéomma kéqoke-kaqoke-kebo-yataaqa tarôq kéoe. ²⁹ waátá-aaimma aráágayan-aaimma

tái-aaimma iyáábúq-aaimma aweké-ááímmá ááíqá í-ááímmá komarumma í-ááímmá waayúkayaba ítama táíq í-ááímmá ógikaae. anaaépaq-aimma tí-ááímmá³⁰ waayáímmá tí-ááímmá Áánûqtuqtaba iyámma umákai-yataaqa aamá aratéta yeqtúma mamé uí-yátááqá yeqtí yúyánápiké aúgemma otaa-qtátááqá mirán-ááímmá ógikaae. anóbon-aama kárate.³¹ áá íma itai-wáyúkáá yeqtí anóna-anon-aimma arátaae. waayúkayataba íyaqa íkeyimeta kaayoné-yátááqá iyimikaae.³² Áánûqtuni ámáan-aiko téna: “máqtemma mirán-ákáq maíyanama puí-yátááqá yeqtí ápèqa wáíye.” mirá téta ítaraae. yeráwáqá móragaraq miráute kéuyeta máqte-kayukama miráute kéuyeta warái-yátááqtabá kényikaiye.

2

Áánûqtuni yainai-yátááqá kanaa kéíye.

¹ keti aanábô, óq-wayukama kéyainaa? móra-nakoma wení kúmiq-yataaqa íma aúpáq yuwániye. óq-wayukati yenáánamanibo yemô oníq umá emá mórai q kée miráuma enamááríq yawááq kéone. ² Áánûqtu óq-wayukama náayubi maamirá-qtátááríq o-káyúkámá yáináimma ketáá káounaunatae. wemá kanaa kéíye. ³ ááqibo keti aanábô, óq-wayukama yaináánaiq umá mórai q umá emá enamááríq kéyainaae. “Áánûqtuni yawááq-iyataapike kótanune” téq enaúyánápímmá kéteno? ⁴ aqá Áánûqtuni paru-yátáákómá waayúkama íma iyuwai-yátááqá waayúkayataba yaákarena awé-í-yátááqá enaúyánápímmá pááqya-qtataariq kéteno? enáaimma waéqma tinanamá Áánûqtu wení kaayoné-yátááqá emmá kanaararaq uíniye. ⁵ enaákoma akoqnáá umá óqtakaa umágítáa enáimma íma mamá kéwairaane. ení yainai-yátááqá anókariq kéinana mi-túpááyábá Áánûqtuni áyámma í-yátáákáráq yainai-í-yátáákáráq pááq ínaama ení yainai-yátááqá íbèqa anókariq kéone. ⁶ máqte-kayukama aókáq-aokaq máqte-qtataariq kéoqtaba Áánûqtuma yeqtí ápèqa yimíniye. ⁷ yaímma-wayukama tágama-yataakaraq yíwíqa uí-yátáákáráq paá matúq-matuq umá máiyataakaraq abáá-umae kéuyeta íráqô-qtataariq kéopoana yemmá matúq-matuq umá máiyataaqa Áánûqtu yimíniye. ⁸ yaímma-wayukama yenamááríq yetábá yúyánámmá ítéta kateko-ámmá íbáq kéyuwaapoata yemmá Áánûqtuma moyáqá yéna áyámma umá nommá atíqtuwainikaa umá ayáuyikaniye. ⁹ máqte-kayukama waátá-yataariq uráíyanama áqnáabaq Ítíráaeo-wayukama mámikaqa Yéqtaaeo-wayukama yemmá yú-tikaraq yikaraq mayánoe. ¹⁰ ááqibo máqtemma arupú-amma waráíyanama áqnáabaq Ítíráaeo-wayukama mámikaqa Yéqtaaeo-wayukama yemmá tágama-yataakaraq yíwíqa anómma uí-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq Áánûqtu yimíniye. ¹¹ máqte-kayukama Áánûqtu mimoráiq umá yainániye.

¹² Mótetini áamáma Yéqtaaeo-wayukama íma yímikaiye. ámáan-aimma íma matéta yemá kúmiq-yataaqa umáe kéuyeta yeráwáqá puínoe. Mótetini áamáma Ítíráaeo-wayukama yímikaimma kúmiq-yataariq umáe kéuiyanama ámáan-ainapo yainániye. ¹³ ámáan-aimma paá kéiteta Áánûqtuma “íráqô-kayukae” téna íkétimanibo ámáan-aimma waráíyanama Áánûqtun-aurakaaq íráqô-kayukama mamá aúqyikaniye. ¹⁴ Yéqtaaeo-wayukama ámáan-aimma Móteti íma yímikaimanibo yeqtí yúyánápiké téta yaímma-taoqa Ítíráaeo-wayukati ámáan-aimma wakáae. miráitata yenamááríq yeqtí ámáan-aikaq máae. ¹⁵ Ítíráaeo-wayukati ámáan-aimma wakáapoata árain-aimma yirááténa yirupi

aúba-wannaaraa agamá kémariye. yaímma-taoqa yúyánákómá yeqtí kúmiq-yataakoma yeqtúbi kémairaitana káqo-taoqa yúyánákómá kanaaráq kéumayikaiye. ¹⁶ Áánûqtuni íráqô-kataayaba kemá abarokáq kêtunama miráuma maamitúpáámá Áánûqtu Ítu Káríqtoni óyaupike máqte-kayukati aúpáq-yááímmá mamá yainániye.

Ítiráaeo-wayukaraq áamáan-aikaraq

¹⁷ emánô? kemmá Ítiráaeo-naqune té kétima-timene. Ítiráaeo-wayukati áamáan-aimma aúyánápí kéwarema Ítiráaeo-nakoma máíye. emá Áánûqtuqtabama weganoq-kanoq-áímmá abarokáq kéténe. ¹⁸ Áánûqtuma mirá-uwo ti-qtátááqá emá itaraane. áamáan-aimma yoráuma itaraanaboa arupú-amma itaraane. ¹⁹ yúgaroq-wayukati yabi-í-náqá kumayuqnóbáq máa-kayukati ókáán umá máema ²⁰ áá íma itaraa-kayukagaraq iyápógaroq yeqtí yirááti-naqa máema áamáan-aipi mútûq itai-yátáákáráq árain-aikaraq ítama arútarema ²¹ waayúkama kéyiraatenamanibo nóraq itááq irááténmaiq umá enamááriqa ímira-keono? emá “moyámmá ímáyáaro” abarokáq kétémanibo emá moyámmá kémaiyaane. ²² emá “aaraukáqá íyataaero” abarokáq kétémanibo emá mirá kéono? emá yaataq ikúqma amammá tarôq uráá-qtataakoma kéyiwaagonamanibo yemmá káqo-kayukati monoq-nákáá-náópákémmá emá kémayaano? ²³ áamáan-aiqtaba enaúma mamé kéuyonamanibo Áánûqtuni áamáan-aimma íma kéware wekáq agaemá makáane. ²⁴ miráitana Áánûqtuni aúba-wannaabi Ítiráaeo-wayukaraq kétiye: “keráwáqá táigo-qtataaqa képoata Yéqtaaeo-wayukama kétimonetaboata Áánûqtuni áwíqa yamá akáyáámmá kétee.” téna aúbabi kétiye.

²⁵ Ítiráaeo-wayukati áamáan-aimma warétama íráqô-qtataaqa yúma kará ínonanibo áamáan-aimma yúma íkaratainikaa ínoe. ²⁶ Yéqtaaeo-wayukama yúma íkarataamanibo áamáan-aikoma waréta yemmá yúma kárataakaa-kayukama Áánûqtu kéyimonai íyabiyo?

²⁷ Yéqtaaeo-wayukababoata keráwáqá Ítiráaeo-wayukama yawááq-umayikanoe. paá túma kárataama Mótetini áamáan-aimma keráwáqtábá agatáimanibo íkéwarae. ááqibo Yéqtaaeo-wayukama túma íkarataama maamin-ámáan-áímmá kéwarae. ²⁸ náawaq árainmma Ítiráaeo-naquramma máíyo? náawaq aúma káratainaqa árainmma máíyo? Ítiráaeo-naqa paá amegaarác-áúmá íma máíye. ²⁹ aaqáo. Ítiráaeo-naqa arunóbákéqtábá árainmma Ítiráaeo-naqiye. arunóbáqtábá Áánûqtun Aágoni mayaímá wáitanamanibo áamáan-aikake íma pááq kéíye. min-nákómá arunóbáqá Áánûqtun Aágoni mayaímá wáitana wenáwíqa maa-márábí-káyúkátí yúraqa anómma íwáimanibo Áánûqtun-aurakaq wenáwíqa anómma wáíye.

3

tái-yaaikoma íráqôn-aaimma íma yawááq-iniye.

¹ Ítiráaeo-naqa máena uyátá-maqma kéqon-naqa íráqôniq kéumakaiyo? yúmo kará-í-yátááqá kanaarárábíyô? ² owé. máqten-aukapaq kanaaráq wáíye. Áánûqtuma wení wataáama Ítiráaeo-wayukama áqnábaq iyáápi yímikaitata abarokáq Áánûqtun-aaimma kéitaae. ³ yaímma-wayukama itáiq-itaiq umá íyabikaamanibo Áánûqtu mimórái q umá wemá yímikain-aimma aratínô? ⁴ túyánámmá íma itáaro! miráuma máqtemma kaaqaari-wáyúkámá

máamanibo Áánûqtuma wemá yímikain-aikaq yabíqma matúq-matuq umá mániye. Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye:

“máqten-aimmo tinnamá

kateko umá yiráátiniye.

emmá yaináiyaama uyáqtanone.”

téna min-áúbábí kétiye. ⁵ ketáái otaa-qtátááqô abarokáq kéinana Áánûqtuni kateko-yátááqá tiráá tínataama nóinae téqtaa tenúnataabiyo? otaa-qtátááríq kéonanataa Áánûqtuma keqtáámá táígoma tímíníqtaae. mirá téqtaa tenúnataabiyo? mirá téta yaímma-wayukama kaaqaari kéte. yekáá kéunataae. mirá téqtaa tenúnataabiyo? ⁶ aaqáo. Áánûqtu kateko umá íyainenama náaraq umá maa-márábí-káyúkámá kanaaráq yaináníyô?

⁷ kaaqaari-áímmá tenanamá Áánûqtuni árain-aikoma máqte-kayukayopaq anómma abarokáq íniye. abarokáq ínatama nôraq ínata “kúmiq-nare” tînô? yaímma-wayukama yúyánápi mirá kéte. ⁸ mimórá-wáyúkámá mirá téta: “otaa-qtátááríq ónátae. mirá kéonanataa Áánûqtuni íráqô-qtataaqa páaq íniye.” téta yaímma-wayukama wakutéta ketí watáama mirá kétune kéte. yeqtí ápêqa yawááq umá wániye.

árainma móra-nakoma kateko-náqá íma máíye.

⁹ ketáámá Ítiráaeo-wayukama uyáqtaraunataabiyo? ímiye. kúmiq-yataakoni akoqnáabi máqtemma móraiq umá máunatae. ¹⁰ Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye:

“árainma móra-nakoma katekó-náqá íma máíye.

¹¹ kímora áá Ítarain-naqa íma maéna Áánûqtuqtaba abáá-i-naqa íma máibo

¹² máqte-kayukama Áánûqtuma yinaaéma umákaraae.

máqtemma otaa-qtátááqá tarôq éta íma móra-nako íráqô-qtataaqa tarôq kéíye.

árainma kímora-naqa íma máíye.

¹³ yeráwáqti yimóyarokoma agaro umáguraimma waayúka utái-máíkáá kéitata yimáábírake waéqma kaaqaari-áímmá téta yóyauq-ananaakake puí-áímmá iraaabayaakóni waátâikaan-aimma kéte.

¹⁴ yeqtí yóyaukaqa íma íkaa-áímmá ógíqma wáíye.

¹⁵ waayúkama yíkamma puí-yátááqtabá oyaaq kéoe.

¹⁶ aati-aatimá yawití-wáátí kéeta yeqtábábóata waayúka yimuqá máráníq íkeoe.

¹⁷ kaayoné-ámmá íma waréta

¹⁸ Áánûqtuqtaba yáaqa íkeigaitata íma kéitaae.”

téna Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye.

¹⁹ ááqíyo ketáá kétaunatae. ámáan-aikoma téna máqte-kayukayataba ámáan-aikoni aménáápáqá máqe-uraae. miraráa umá óq-yoyauqa aúyakaitata máqte-kayukama Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtuni yainá-yátáápi máqe-uraae. ²⁰ móra-nakoma ámáan-aimma kéitaitana kateko-náqá Áánûqtun-aurakaq kanaaráq ímanibo ámáan-aikoma paá máqtemma ketáái kúmiq-yataaqtabama kétiraatiqtaae.

maamin-ákáq móra-nakoma yayamá kateko umá mániye.

²¹ íbêqa ámáan-aikoni-kanaama yátamakitana Áánûqtuni kateko-yátááqá abarokáq uráíye. maami-kátékó-yátááqá miráuma wáíye. ²² Ítu Káríqtoqtaba itáiq-itaiq umá yabi-i-yátáaré. máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq óq-wayukagaraq

wekáq yirummá améta Áánûqtuni kateko-yátááqá mamé kanaaráq mayánoe. naayóbáqá Áánûqtuni ámáan-aikogaraq amuné-wáyúkágáráq mimórá-ái tirááe. Ítiráaeo-wayukagaraq óq-wayukagaraq máqtemma kúmiq-yataariq uráápoata mimórá-yáínái-wátáámá tirááe. ²³ máqte-kayukama kúmiq-yataariq uráápoata máqtemma Áánûqtuni tágama-yataaqtaba aqtóráriq umá mááe. ²⁴ ááqibo Ítu Káriqtoma mamá paá umáyikaniye. Áánuqtuni Íráqô-qtataakoma paá yímikaiye. ²⁵ Áánûqtu Ítumma paá yímikaiye. ániibo Ítuma pukáipoana wení naaegómá máqtemma yirummá ámekaa-kayukati kúmiq-yataakoni yigaemá mamá paábaq yuwániye. wenáanikoma paá yiména waayúkararaq katekoíq ínóqtabama Áánûqtu yiráátiraiye. naayóbáqá taígani kúmiq-yataaqtaba Áánûqtu íma yainéna táígoma íyimikaimibo ²⁶ íbèqa waayúkararaq katekoíq ínóqtabama káyiraatiye. waayúkama máqtemma Ítukaq yirummá amê-kayukama wé mamá kateko-wáyúkámá káuqyikaiye.

²⁷ ámáan-aimma waráinaiyataba aúma mamá uí-yátááqá paá íniye. arummá ámínayaba kateko-yátááqá uíniye. ²⁸ miráuma kéitaunatae. ámáan-aikakema waayúkama kateko umá íma kanaaráq mánomanibo yirummá Ítumma améta kateko umá mánoe. ²⁹ Áánûqtu Ítiráaeo-wayukama paá yenamáa yeqtí Áánûqtuwaq máíyo? Yéqtaaeo-wayukati Áánûqtugaraq máíyo? owé. máíye. ³⁰ Áánûqtu wenamá mimóráe. Ítiráaeo-wayukama yirummá amíyaqtabama Áánûqtu katekoíq umáyikaniye. mórai q umá Yéqtaaeo-wayukama yirummá amíyaqtabama katekoíq umáyikaniye. ³¹ ámáan-aimma paábaq ketáa yuwánátae kétéyo? aaqáo. áraimma ímiye. tirummá amétaaboqtaa ámáan-aimma ketáái kúmiq-yataaqa káyiraateqtaa waránátae.

4

Áánûqtu Áabaraaqtaba “kateko-náre” tiráíye.

¹ miráínataa ketítaubikotaama Áabaraama weqtábámá nóineq tenúnataabiyo? ² máqte-qtataariq oi-qtátááqtabá kateko-náqá íma aúrakaraiipoana aúma mamé kanaaráq íuwiniye. ³ Áánûqtuni aúba-wannaabi kétéiye: “Áabaraama Áánûqtukaq arummá aména auyánápi itáíq-itaiq umá yabíkáipoana Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uráíye.” téna kétéiye. ⁴ móra-nakoma wení mayairáqtabá ápèqa matáibo íma paá amikaiye. ⁵ ááqibo káqo-nakoma wení mayairákéqtabámá ímibo paá itáíq-itaiq umá yabi-i-yátááqtabámá Áánûqtuma kateko-náqá páaq umákaraiye. mirá kúmayikaiye. ⁶ minnáyaba Ítiráaeo anó-naqa Tébiti naayóbáqá téna áraimma tiráíne. móra-nakoma Áánûqtun-aurakaq katekon-náqá maénama wení mayáiyábámá íbáqyuwena ôriq umá amuqá min-nákómá marániye. ókaraq Tébiti miráuma Áánûqtun-aubabi íbí tiráíne: ⁷ “maa-káyúkámá yeqtí otaa-qtátááqá Áánûqtu mamá paábaq yuwéna awikáqtkaitata yeqtí kúmiq-yataaqa Áánûqtu mamá yawikágutaitata yimuqá ôriq umá kémaráe. ⁸ móra-nakoma kúmiq-yataaqtabama uyátárai-nakoma wenáúbiq íma kémaraitena abo min-nákómá amuqá ôriq umá kémaraiye!” Tébiti mirá téna íbí tiráíne. ⁹ maami amuq-yatááqá paá Ítiráaeo-wayukama yúma káraa-kayukabimma yenamáa yeráwápináq wáíyo? káqo-yuma yemá náayuti yúwaq íma kárataanabiyo? Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá téna

kétiye tiráunaiq umátaa ketáá kéitaunatae. Áabaraama Áánûqtukaq arummá aména itáíq-itaiq umá yabíkáiipoana Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uraiye. ¹⁰ aanibo nói-kanaabinaq Áabaraama kateko-náqá Áánûqtun-aurakaq máqe-uraiyo? áqnáabaraq aúma káratai anaaékarabiyo? áqnáabaq aúma íkaratai-kanaama wáqe-uraiye. ¹¹ aúma káratin-abuma matáimma wení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákóní awaaméqá aúma íkaratai-kanaaraq wáqe-uraimma maamikátékó-yátááqá áqnáabaq Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yabíkáiipoana matáieye. miráipoana Áabaraama máqte-kayukayaba Áánûqtuma yirummá aména yúma íkarataa-kayukayaba yiboaráá-náqá aúkáiye. yeráwáqá wekáá umá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yabíketa kateko-yátááqá kanaaraq mayáneta wenáráaqa aúkáae. ¹² mimóráiq umá yúma kárataa-kayukama yeqtibomá máimanibo miráuma íma yúma kárataae. Áabaraani áaimma áqnáabaq aúma karaí-ááímmá wáqe-uraitana yeráwáqá itáíq-itaiq umá móraiq umá yabíkáapoata yeqtibó máieye.

Áánûqtu yímikain-aimma itáíq-itaiq umá yabi-í-wáyúká mayánoe.

¹³ Áánûtuma Áabaraamma “wenáráabitigaraq máqte-marukaq yiménúne.” téna timá akoqnáá umákaine. ámáan-aimma wáraiqtataboana Áánûqtu minná yímikain-aimma ítiraimibo Áabaraama itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqtábábóana weqatábá “kateko-naré” téna Áánûqtu mirá-tiraiye. ¹⁴ mirá-uraiye. ámáan-aimma kéwaraa-kayukama Áánûqtuma yímikain-aimma kanaaráq mayétama ketááí itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákaráq Áánûqtuma yímikain-aikaraq páaq ínana ketááí yabi-í-yátááqá yayamá paátataakaa íniye. ¹⁵ ámáan-aimma Áánûqtuni áyámma mamé kumínibo ámáan-aimma íma wáinana waayúkama íma kanaaráq aratíyanama Áánûqtuma ááyamma umákanoe. ¹⁶ Áánûqtuma yímikain-aimma wenáaimma itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá wáieye. miráipoana Áabaraan-araabitiraraq mí yímikain-aimma Áánûqtu wenamáakoni iráqô-qtataapike kanaaráq paá yímiqtukaiye. itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákaráq Áabarakaa-kayukama ámáan-aimma kéwaraa-kayukagaraq itáíq-itaiq umá yabíkáa-kayukagaraq Áánûqtuma yímikain-aimma mayánoe. miráuma máqte-qtataaqa Áánûqtutaba yabíkái-qtataaqa Áabaraama yetiboé. ¹⁷ mirá téna Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye: “netuqyaa-márúpáq taígani-kayukati yiboámá kaurakaune.” téna kétiye. Áabaraama wení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqtábábóana ketibotáámá Áánûqtun-aurakaq máieye. mimórá-Áánûqtú pukái-qtataaqa mamá itó-uma paá kéumayikaitana íma abarokáq uráí-qtataaqtaba tiráimma páaq kéoe. ¹⁸ Áánûqtuni iráqô-qtataaqtaba Áabaraama awé únnataama íma páaq owáníq kéieye. min-iráqô-qtátááqtábá awé únnátaama arummá aména anaaékaq taígani-marupake-kayukati yiboámá páaq uráieye. minnáma Áánûqtuni wanaagó kétiye: “epíké-ánnámá taígani páaq yínoe.” téna kétiye. ¹⁹ Áabaraama waaqókáq tiyááka-wayukati ááyayaa-kanaama (100 karitimaatiraraq) máqe-uraitana wenaúgoma pukáínakaa uráitana ítaraiye. ánáakoma Térain-augogaraq móraiq uráimanibo Áabaraama itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá aboámá auráníqtaba yáqtoqma akoqnáá uráieye. ²⁰ wení yabi-í-yátááqá íma yukáimanibo Áánûqtuma ámikain-aimma íaratena paá awé uráieye. yabi-í-yátááqá arunóbáqá ógíqma akoqnáá uráitana Áánûqtukaq “tíkáiye” tiráieye. ²¹ Áánûqtu nóinabi timá

akoqnáá uráimma kanaaráq miráitana Áabaraama ítama ánataqtukaiye. ²² miráipoana Áabaraama wení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqnapó Áánûqtun-aurakaq kateko umá máqe-uraiye. ²³⁻²⁴ mi-katáámá “Áánûqtun-aurakaq kateko umá” wenamá weqtábá ítiraiye. wemá Ítuma pukáipike itó-umakarai-nakoma wekáq tirummá kámunanaboanataa keqtááyábágaráqtábá itáíye. ketáámá Áánûqtukaq tirummá améqtaama Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánunatae. ²⁵ ketáái kúmiq-yataaqtaba Ítuma ikámôwana pukáíye. ketáá mamá katekoíq kéumatikaipoanataa pukáipike itó-umakaraiye.

5

Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúkámá mánoe.

¹ Áánûqtu mirá-tiraimma itáíq-itaiq umá yabíqma kateko umá mánunataa kaayoné-yátááq Áánûqtugaraq ketáái uyátarai-nakoma Ítu Káríqtoqaq tirummá améqtaa matáunatae. ² Áánûqtuni íráqô-qtataapi Ítu Káríqto ketáámá tiwíqmenataa uráíye. mípí ketáái itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqráq máeqtaa timuqá kémaranatae. íráqô-qtataaqtaba awé kéeta Áánûqtuni tágama-yataaqa yainánúnatae. ³ ketáá ítama ummaa kéyetaamanibo timuqá kémaranatae. miráipoana ketáá kéitaunatae. ketáái akoqnáá umá yáqtorai-yataaqa ummaa-yátáákón anaaé yíniye. ⁴ Áánûqtuni akai-yátááqá ketáái akoqnáá umá yáqtorai-yataakon anaaé yínataama Áánûqtuni akai-yátááqá ketáá kémayetaa Áánûqtuni tágama-yataaqa yainánúnayataba awé ónúnatae. ⁵ mi-qtátááqá awé éta ítama táíq íkeunatae. miráinana Áánûqtuma wení akai-yátááqá ketirupiqtáá ayáutikainaqtaa Áánûqtun Aágoma tirunóbáqá timínénataa makáíye. ⁶ mi kenamááríq tíwáqnaa í-yátááqábátáá kanaaráq íuraunataamanibo kúmiq-wayukayaba Ítu Káríqto wemá pukái-tupaama pááq uráíye. ⁷ móra-nakoma kateko-nákóqtábá puyéna áwáqnaa íyábá ummaa óriq umá kéyáíye. yaímma-taoqa móra-nakoma kateko-náqtábá áwáqnaa ínéna puínimanibo ⁸ Ítu Káríqto kúmiq-wayukataa tíwáqnaa ínéna keqtááyátábá pukáíye. keqtááyábá Áánûqtuni akai-yátááqá anóniq umá tiráátiraiqtaae. ⁹ pukáipoana ketáá mamá katekoíq kéumatikaipoanataa Áánûqtuni áyámma íni-waigoni anónnáma uyátá-maqma keqtáa tiyuwáinaqtaa paá mánunatae. ¹⁰ naayóbáqá Áánûqtuni namuro-wáyúkámá máqe-uraunataamanibo íbêqa katekoíq kéumatikaimma wenáanikoma pukáitaqtaa wení aanábótáá pááq umá máunatae. katekoíq kéumatikaimma wenáanikoma paá máena keqtáá tiwirániye. ¹¹ ááqibo íma ánataguraiye. minná Áánûqtuqtaba Ítu Káríqtoma íníqtababoana oyaaq-yátáápí kémaunanataa Áánûqtu wení aanábómá aúqtikaraiqtaae.

Áátaayaa Ítu Káríqtoqtaba

¹² kímora-nakoma kúmiq-yataaqa maa-marábí mamá uráitana maami-kúmiq-yátáápike puí-yátááqá mamá pááq uráíye. minnáyababoana puí-yátááqá máqte-kayukaraq iráíye. miráuma máqtemma kúmiq-yataariq uráipoana máqte-kayukama anónuqma kégeta képuyoe. ¹³ ámáan-aimma íyimikai-kanaaraqa kúmiq-yataaqa wáqe-uráíye. ááqibo mi-kánááráqá ámáan-aimma íma wáqe-uraitana móra-naqa ámáan-aikaq íma yáíkaiye. ¹⁴ ááqaanibo Áátaama wení kanaaráké

Móteti kanaarác itáimma máqte-kayukama puí-yátáákóni akoqnáábi máqé-uraae. Áátaani kúmiq-yataakaa íuraa-kayukagaraq máqtemma puí-yátáákóni akoqnáábi máqé-uraae. Áánûqtu mirá-uwo ítirai-qtataariq umá Áátaama kúmiq-yataariq uráiyie.

Áátaama anaaékaq Ítuma yíni-waigoni amakáá umá máqé-uraiye. ááqibo yenákámá mórai q íuraaye. ¹⁵ Áánûqtuma paá yímikai-qtataaqa timitaama Áátaani kúmiq-yataakaa íuraaye. áraine. Áátaani kúmiq-yataaqtataboata taígani-kayukama pukááe. Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa uyátá-maqma anóniq uráitana wemá paá yímikai-qtataaqa taígani-kayukaraq Ítu Káríqtoma wenamáakoni íráqô-qtataanaqo uyátá-maqma mirá-uraiye. ¹⁶ miráuma íráqô-qtataaqa Áánûqtuma tímíqtaama móra-nakoni kúmiq-yataaqa mórai q íuraaye. móra-nakoni kúmiq-yataakon anaaéma yainai-kánáárácá yawááq-i-yataaqa paá wániye. ááqibo Áánûqtuma yími-qtataaqa taígani-kumiq-yataakon anaaéma yainai-kánáárácá yawááq-i-yataaqa íma wániye. ¹⁷ áraine. móra-nakoma kúmiq-yataariq uráipoata máqte-kayukama puínoe. ááqibo káqo-nakoma Ítu Káríqtoma áraimma uyátá-maqma anó-qtataariq uráiyie. máqte-kayukama Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa ôriq umá tímínaqtaa kateko-yátáákárácá tímínaqtaa mayéqtaama mikáyúkámá Ítu Káríqtoma nôrabi umátíkaraiqtataboana akoqnáá-nakaa umá paá mánoe.

¹⁸ áánibo kímora kúmiq-yataakoma máqte-kayukama yawááq-uraimanibo kímora kateko-yátáákómá máqte-kayukama paá umáyikena matúq-matuq umá mái-yataaqa kéyimiye. ¹⁹ kímora-nakoma Áátaama Áánûqtuni watáama ítarena ímirauraiipoana netuqyaammá kúmiq-wayukama pááq urááe. mórai q umá kímora-nakoma Ítuma Áánûqtuni watáama ítaraiipoata netuqyaammá kateko-wáyúkámá auránoe.

²⁰ ámáan-aikaraq netuqyaa-kánáámá kúmiq-yataariq umá anómma pááq urááe. ááqibo kúmiq-yataariq umá anómma pááq uráawana Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa uyátá-maqma anómma pááq uráiyie. ²¹ mirá-uraiye. kúmiq-yataakon akoqnááma puí-yátááqá mamé íraimanibo Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataakon akoqnááma kateko-yátááqá mamé íraitana matúq-matuq umá mái-yataaqaq keqtáámá uyátárai-nakoma Ítu Káríqto kėtiwiraiqtaae.

6

Ítu Káríqtokaq arummá aména paá mái-yataariq íniye.

¹ miráuma nóinae téqtaa kétunataabiyo? Áánûqtuma wenamáakoni íráqô-qtataaqa anómma pááq íniipoata kúmiq-yataakoniko akoqnáábinaq mánunataabiyo? mirá tenúnataabiyo? ² miráimanibo ímiye. kúmiq-yataaqtataba pukuráunatae. miráipoana kúmiq-yataakoniko akoqnáábinaq tikáinaiq umátaa ketáá mánuno? ímiye. ³ ááqibo minnáma kéitanaatae. ketáá nomma pékaana-wayukataama yagaroqtamá Ítu Káríqtoni puí-yátáápí nomma peránatae. ⁴ miráuma nomma peréqtaa waayúka utai-máiqnóbáq maranóbáq peréqtaa weni puí-yátááqá miráráá onanataá miráuma tirupí yaímma mórabi pukáunatae. miráumaqtuweqtaa Ítu Káríqto keqtááyábá pukaípíke wenaboání tágama-akoqnaanapo akoqnáá umá itó-umakaraitaqtaa mórai q umá aúgemma mái-yataaqa ketáá mayánatae.

paá matúq-matuq umá Ítugaraqtaa mánunatae.

⁵ wegáráq-kegaraqtaa yayamá mórai qéqtaama pukáinikaa umá tirupí puyéqtaa itó-umakarainikaa umá tirupí itó-unatae. ⁶ ókaraq áraimma kéitaunatae. ketáái naayón-ááimná Ítu Káríqtoqaraq yagaroqtamá kaapaq-yátáq pukuráunatae. miráumaraa ketáái naayón-ááimná yawítíqtukaiye téqtaa kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama íbêqa íma mánunatae. ⁷ aónaaro. kébuyenama móra-naqa kúmiq-yataakoni akoqnáábike paá kéumakaiye. ⁸ Ítu Káríqtoqaraq tirupí kébuyeqtaama áraimma kéitaunatae 'wetê paá mánune' téqtaa ⁹ áraimma ketáá kéitaunatae. Ítu Káríqto pukáipike itó-uraimma ókaraq ípuiyiye. puí-yátáákóni akoqnáágoma wemmá íuyata-maqma wáiyé. ¹⁰ marabí kímora-taoqa kúmiq-yataaqtaba pukáimanibo íbêqa wení paá mái-yataaqa Áánúqtukaq kúmiq-yataapike nékaq kémaiye. ¹¹ keráwáqá miráumaraa kúmiq-yataakaq pukáiniq umá kúmiq-yataapike nékaq maéraq Ítu Káríqto wegáráq keráwákáráq yagaroqtamá itéraq ítama arútáaro. ¹² tirunóbáqá kebó-yátáákóni akoqnáágoma íma yabi íno. túnobaqa tikáina-yataaqa íwaraaro! ¹³ otaa-qtátáákóqtábamá keráwáqti tí-tiyaakaraq túranaa tóyaukaraq íma mamá pááq íno. ááqaanibo pukáápike itó-onikaa umá nōrabi íya-qtataaqa Áánúqtuqtaba mirá-umakaaro. kateko-yátááriq oí-yátááqtabá keráwáqá máqtemma kenamááriq Áánúqtukaq áméro. ¹⁴ kúmiq-yataakoni akoqnáábi keráwáqá íma mánomanibo Áánúqtuma wenamáakoni akoqnáábi máero. Ítiráaeo-wayukati ámáan-ai-kanaaraq ímáamanibo Áánúqtu wenamáakoni íráqō-kanaaraq mááe.

kateko-yátáákóni akoqnáábi kaqtó-wayukama mánatae.

¹⁵ abō Ítiráaeo-wayukati ámáan-aimma ketáá íma kéwaraunaboanataa Áánúqtuma wenamáakoni íráqō-qtataapi maéqtaa kúmiq-yataariq onúnataabiyo? ímiye. ¹⁶ áraimma íyaq kéitaa? keráwáqá kaqtó kéeq "wenanaae kéwaraunatae" téqa móra-tuyanakaq maréq wení kaqtó-wayukama mánoe. kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máeqa puí-yátáákó kétiwiraiye. aammá itai-yátáákóni kaqtó-wayukama máawana kateko-yátáákó kétiwiraiye. ¹⁷ naayóbáqá kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máqe-uraamanibo íbêqa árai-qtataakoma ítaretá yirummá amíqtuketa kéwaraae. minnáyaba Áánúqtukaq kemá "tikáiyé" kétune. ¹⁸ kúmiq-yataapike paá umáyikaraimanibo kateko-yátáákóni kaqtó-wayukama yayarááe. ¹⁹ waayúkati yúyánámmá kéwaraq kétune. naayóbáqá kebó-yátáákáq ókaraq-okaraq otaammá kuí-yátáákáq ketúgoma ámikaaniq umá miráuma íbêqa katekoíq umá kaqtó-yataakaraq túgoma améqa keráwáqá Áánúqtuqtaba aokariq umá máero.

²⁰ kúmiq-yataakoni kaqtó-wayukama máqe-ureta kateko-yátááqtabá itaraae. ²¹ aanibo mi-qtátááriq ónna-yataaqtaba íbêqa agae kéiyé. íráqō-qtataaqa mipíké matáánō? mi-qtátáákómá aqtórariq ínata puínoe. ²² ááqibo íbêqa kúmiq-yataapike paá umátikaitaq Áánúqtuni kaqtó-wayukama mááe. minnágon anónnáma keráwáqti mái-yataaqa Áánúqtukaq paá wáinana min-áqtóráqá matúq-matuq umá paá mái-yataaqa wániye. ²³ kúmiq-yataakoni anónnáma timínimma puí-yátááaré. ááqibo Áánúqtu paá yími-qtataaqa matúq-matuq umá paá mái-yataaqa ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtote wáiyé.

¹ ketúnabaro, ámán-aikoma arupú umá kéitaapoana kemá ténááq únna-aimma ítama kánataae. mi táoqa wemó puíni-tupaama waabámmá ámán-aimma waráinoe. ² ámán-aikaq aaragómá awaikómá paá máinanagaraq wenanaae waráino. ááqibo puínanama aaragómá ámán-aikake awaikóni anaee waráiyábá téna paá umákaniye. ³ mirá-uráiyee. wenawaikóma paá máinanagaraq káqon-naqa mayáinama kumari-innımı mániye. ááqibo awaikómá puínanama ámán-aiko paá umákaniye kétiye. puínanama káqon-naqa kanaaráq mayániye. ⁴ ketúnabaro, keráwáqtábámá miráumaraa wáiyee. Ítu Káríqton-auma máápoaq ámán-aimma keráwáqtábá pukuráiyee. íbèqa keráwáqá ámán-aikonna íma máawana káqon-awaiqa kanaaráq mayáyanama min-náqá pukáipike itó-uraimma wennámá máae.

wennámá ketáá máunaboqtae Áánûqtukaq kátobaunatae. ⁵ ketúgoni akai-yátááq waréqtaama ámán-aiqtabaona ketáái kebó-yátáákómá pááq uráiyee. kúmiq-yataaqa túbiqtaa wáqe-uraitanaboana puí-yátááqá mamá pááq uráiyee. ⁶ ááqibo áqnáabaqa ámán-aiqtabama ánná-wayukaraa umá máqe-uraawana íbèqa ketáámá ámán-aipike ayúqtikaraiqtae. naayón-ámáán-áímmá agamatán-ámáán-áikáqá íma kaqtó kéunataamanibo aúgen-api Áánûqtun Aágogaraq kaqtó kéunatae.

ámáan-aikaraq kúmiq-yataakaraq

⁷ minnáyaba nóinae tenúnataabiyo? ámán-aimma táí-yataaqa wáiyoo? aaqáo. ááqibo ámán-aikoma kúmiq yataakon áaimma ítiraatinaqa íanonune. ámán-aikoma ímo téna “káqo-wannayaba egaamá íao!” tínaqa kemá ega-áiyábá íma itánúne. ⁸ ááqibo maami-kátáámá kéitaunanama ega-í-yátááqá túyánánóbáq yabékaiye. ámán-áímmá íma wáikaqa kúmiq-yataaqa íma pááq kéiyee. ⁹ ámán-aimma íma ítaraunaraq kemá paá máune. ááqibo ámá-kataama kéiteqa kúmiq-yataaqa kepí abarokáq pááq éna tiráátiraitaq ¹⁰ kemá tirúnóbáqá pukáune. mi-kátáámá ámán-aipike máí-yataaqa mamá abarokáq íuraimanibo kepí puí-yátáákóni aammá mamá pááq uráiyee. ¹¹ miráitana kúmiq-yataakoma kemmá makaténa ámán-aimma yéna kúmiq-yataaqa puí-ápí matikariye.

¹² ámán-aimma mi-kátáámá ámán-aipikekaraq aokaq-yátááqá arupú umá íráqô-qtataare. ¹³ íráqô-qtataakoma tókamitaraq tirunóbáqá pukáúnô? áraimma ímiye. íráqô-qtataaqnapo kúmiq-yataakonni áaikoma tókamita tirunóbáqá pukáune. miráuma kúmiq-yataakonni áaimma abarokáq uráimma tiráátiraiye. táwí-yataaqiye. maami íráqô-kataama ámán-aipike mamá puí-yátááqá pááq ínena kéiyee. miráitana kúmiq-yataakonni áaimma abarokáq kétiraatimma anómma táwí-yataare.

waabá-káyúkátí kaayaq-ááímmá wáiyee.

¹⁴ itáaro. ámán-aimma Áánûqtunopake aágotabae. ááqibo kemá marabín-nákómá paá máune. kúmiq-yataakonni áaikoni kaqtó-naqa máqe-uraune. ¹⁵ mayáuna-waigoni áaimma íma ítaraune. tikáina-yataariq ónááqa íma mirá kéunamanibo ímo tikái-qtataariq paá kéune. ¹⁶ kemá mi-qtátááqáq únna-waigonni áaimma íketikaitaq miráunai-yataakoqtae kemá kétune: “ámáan-aimma arupú-aine.” téq kétune. ¹⁷ miráimanibo maami ítikái-qtataaqa kenamá ímira-keunamanibo kúmiq-yataakoma kepí wáina wé mirá kéiyee. ¹⁸ minná kéitaune. kemá marabín-nákómá íráqô-qtataaqa kepí íma wáiyee. íráqô-qtataariq íyábá kétikaimanibo íma kanaaráq mirá kéune. ¹⁹ íráqô-qtataaqa tikáiniq ónáae túnna-yataaqa ímira-keunamanibo táígo-qtataaqa ítikáiniq ónáae túnna-yataaqa paá

mirá kéune. ²⁰ táigo-qtataaqa ítíkáiniq ónáae túnna-yataaqa paá mirá kéunama kenamáa ímira-keunamanibo paá kúmiq-yataakoma kepímmi wáina mirá kéiye.

²¹ miraráa umá wáiyie. íráqô-qtataakoma tikáiniq ónáae túnnamanibo táigo-qtataakoma kekáq wáiyie. ²² ketúnobaqa Áánûqtuni ámáan-aiqtaba ôriq umá kékikaiye. ²³⁻²⁴ Áánûqtuni ámáan-aimma yúyánápi wáitana kékikaimanibo ketúgoni kágon-aimma wáitana Áánûqtuni ámáan-aikote ááiqá kéoye. áaimma ketúnobaqa wáimanibo kúmiq-yataakoni áaimma wáitana kemá wení kaqtónaqa mamá káutikaiye. abô tirunô túyánákó awígíóq kéiye. tirunóbáqá kúmiq-yataakon áaimma puí-yátáápi tiwíqme kéuwimanibo náawa maamin-ááiq-yátáápi ké tirunóbáqá mamá paá umátikaniyo? ²⁵ Áánûqtukaq “tikáiyie” kétune Ítu Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoma wemá mamá paá umátikaniye. miráumaraa wáiyie. kemá Áánûqtuni ámáan-aimma paá ketúyánánápó kanaaráq miráuma waráunamanibo ketúgoma kúmiq-yataakoni áaimma paá kéwaraiye.

8

kúmiq-yataapike atóbatikenataa aúgen-aagoma Ítu Káríqto timínîqtaae.

¹ Ítu Káríqtote yagaroqtamá máena-wayukayaba yawááq-umayikai-yataakoni ápêqa íma wániye. ² nôraq inábiyo? aúgen-aagonapo kúmiq-yataakon áaipike puí-yátáápi tiwíqme kéuitana Ítu Káríqto yemmá paá umáyikaraiye. Aágoma paá mái-aagoma Ítu Káríqtopi máena umáyikaraiye. ³ kúmiq-yataaqa ketáái túnobaqa Áánûqtu yawááq-uraiye. miráipoana wenáanikoma ketáái túrakaraq timákaraimma arunóbáqá kúmiq-yataakoni áaimma urái-naqa keqtáaráá-náqá timákaraiye. miráitana kúmiq-yataakoma maqtuwáikáae téna timákaraiye. naayón-ámáan-áikó kanaaráq ímaqtukaibo Áánûqtu maqtukáiyie. waayúkati áaimma aqnúnîq uráápoana ámáan-aikoma yawéqma kárayikaiye. ⁴ ámáan-aikoni mirá-maara í-yátááqá mútûq miráuma ánataniqtaba keqtáábí Áánûqtu wenáanikoma timákaraiye. keqtáábí íma ketúraqtae wakáábo Áánûqtuni Aágoma wakááwana ámáan-aikoni mirá-maara í-yátááqá miraráa umá wenáanima keqtáábí mirá-uraiye. ⁵ mi-káyúkámá yúgoma timá yíminiq kéeta yetúgoni akaí-yátááqá yeqtí yúyanámmá kéyaqtoraiye. ááqibo mi-káyúkámá Áánûqtuni Aágoma timá yíminiq kéeta Aágon-aaikoma yeqtí yúyanámmá kéyaqtoraiye. ⁶ túgoma ákáinaiq umá túyánámmá kéwaraiyana anaaékaq puí-yátááqá páaq íniye. ááqibo Áánûqtuni Aágoma ákáinaiq umá kéwaraiyana matúq-matuq umá paá mái-yataakaraq kaayoné-yátáákógáráq páaq íyóye. ⁷ morá-nakoma aúgoma ákáiniq umá aúyánámmá kéwaraitana Áánûqtuma webó kágayakaiye. wemá Áánûqtuni áama íkéwarainanama maamin-áímmá áraimma kanaaráq íma warániye. ⁸ mi-káyúkámá yetúgon áaimma kéwaretama Áánûqtuma íma yimuqá kanaaráq marakánoe.

⁹ keráwáqá Áánûqtuni Aágoma tirunóbáqá paá máinaqa túgon áaimma kéwareqa íma mánobo Aágoma kétima-timitaq mááe. náawabi min-Áágómá Ítu Káríqtopi wáiniq umá wepímmá íma máinaqa Ítu Káríqtonna íma máiyie. ¹⁰ ááqibo keráwáqá Ítu Káríqto keráwápi paá máinaqa Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánoe. áraimma kúmiq-yataakoma tirunóbáqá ikámma képuitana Aágoma keráwápi paá mái-yataaqa kétimiye. ¹¹ Áánûqtuni Aágoma Ítumma pukáipike mamá atóbamakaiye. miraráa umá Áánûqtuni Aágoma keráwápi

mánipoana maamin-Áánápó keráwápímmá ketúgoma paá mái-yataaqa tímíniye. Áánûqtuni Aágoma mamá wení iyápó-annae kéumatikaiqtaae. ¹² miráuma ketúnabaro, ketáái anónnáma wáimma túgon áaimma warái-yátááqá íma wáiyee. ¹³ túgon áaimma kéwaretama képuyomanibo Áánapo ketúgon áaimma warái-yátááqá ánatama paá mánoe. ¹⁴ maa-káyúkámá Áánûqtuni Aágoma tíwíqme wí-naqa Áánûqtuni áanimaqa mánoe. ¹⁵ móra paá-mayai kaqtó-nakoni aágoma mamá áaqa ikatíniye. miráráa umá Áánûqtuni Aágoma keráwápímmá íma máiyee. Áánûqtun Aágogaraqa wenáanimaqa mááe. Aágoma mamá wenáanimaqa káutikaitaqtae ááyeqtae: “apáo, ketiboó!” téqtae kétunatae. ¹⁶ Áánûqtuni Aágogaraq ketáái aágogaraq yagaroqtamá kéteye. Áánûqtun-araabitima máunatae. ¹⁷ wenáráabititaa máunaboanataa wemá waaróqá tímátikainaqtae wenáama wení áráabitiyaba wáipoaqtae mayánúnatae. máqte-qtataaqa “Ítunnae” téna makái-qtataaqa Ítugaraq yagaroqtamá ketáái minnáe. mórabí Ítuni aú-aiqa urái-qtataaqa yaímma mayéqtae Ítuni tágama-yataaqa yainánúnatae.

anaaeékaq tágama-yataaqa wániye.

¹⁸ túyámámmá kéitaune. tú-tíqtabaqtae íbêqa kéunataamanibo anaaékaqa keqtaábímmá Áánûqtuni anómma tágama-yataaqa páaq íniipoana ketáái tú-tíqa mikáq pááqya-qtataakaa umáginiye. ¹⁹ maami-qtátááqá Áánûqtu tarôq umákai-qtataakoma Áánûqtu wenáanimaqa abarokáq yiráátiniq-kanaayaba awé kéoe. ²⁰ máqte-qtataaqa Áánûqtu tarôq umákai-qtataakoma yigae íkétamanibo Áánûqtu yawááq-uraiye. ááqibo anómma íráqô-qtataaqa kumíníqtaba minná awé kéoe. ²¹ máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq umákai-qtataakoma móragaraq íarowaq nániye. Áánûqtuni áráabititi anómma umáyikaiya-taoqa páaq ínata mórabike máqtemma tarôq umákai-qtataakoma yaímma mayánoe. ²² ketáá kéitaunatae. máqtemma tarôq umákai-qtataakoma karagikáráq yumá aaragómá iyápó akánéna iníkáá umá karagiqyá kéoe. ²³ tarôq umákai-qtataakoma yenamáa ímiye. ketáámá Áánûqtuni Aágogaraq Áánûqtu wení áqnáabaq-yataaqa tímikaitaqtae karagiqyá kéyeqtae awé kéunatae. Áánûqtu wenáráabiti mamá aúqtikenata abarokáq anómma paá umátikainaqtae ketááráq mútúq páaq umá ánataniye. ²⁴ kuminíqtabataa kéiteqtae íráqô-qtataaqtaba awetéáá uráunaboqtae ketáámá atóbaraunatae. awé únnaí-yataaqa íkaonetaamanibo paá awé kéunatae. náawa awé urái-qtataaqa yayamá itanawáq kanaarác aónaniyo? máqte-kayukama kanaarác íanonoe. ²⁵ ááqibo íma káonauna-yataaqtabataa awé kéonanataa kumíníqtaba kéiteqtae paá yaákama awé kéunatae.

²⁶ waabámmá aqnúníq kéopoana Áánûqtuni Aágoma kuma tíwáqnaa íniqtae. nunamummá-tí-yátááqá kanaarác íkéitaunatae. miráipoana Áánûqtuni Aágoma watáama ketáá íkéitauna-yataaqtabataa nunamupí ítama káonatikaiqtae. áyaqa kétimenataa keqtaáyábá ayaqtáá-karagiqya kéyiye. ²⁷ Áánûqtu waabá-káyúkátí yáaimma káonena Aágoni auyánámmá kéítaiye. Áánûtuni auyánákác máena Aágoma Áánûqtuni waayúkayaba ítama káonamayikaiye.

²⁸ arútama ítáaro! Áánûqtuqtaba ôriq umá yíkái-kayukama máqte-qtataaqa yayamá íráqôniq umá abarokáq íniye. mi-káyúkámá wenôpaq yááyama kéyikaiye. ²⁹ naayóbác máqte-kayukabike yiwíkaimiye. nôraq itana

yíwíkáinabiyo? miráinata yemá wenáanikoraa umá máiyana wenáanikoma áqnaabaq yiwaaómá mániye. ³⁰ miráitana mi-káyúkámá Áánûqtu naayóbáqá aokaq yíwíkена anaaékaq yááyaraiye. yááyarena kateko-wáyúkámá aúyíkена wení tágama-yataaqa yeréwáqté yáíkaaq uráíye.

Áánûqtuni akaí-yátááqá Ítu Káríqtopi wáíye.

³¹ mi-qtátááqtábá kéiteta ókaraq nóine kanaarác tenúnataabiyo? ketáái min-áúkápác Áánûqtu máena tíwáqnaa kéitanataama náayuwaq ketáái namuro-wáyúkámá kanaarác máno? ³² wenamááríq wenáanikoqtaba “ketáanine” téna íma yáqtokaimanibo keqtááyábáé téna tímikaiye. wenáanikoma tímínikaa umá máqte-qtataaqa ókaraq paá tímíníqtaabiyo? ³³ Áánûqtuma yíwíkai-kayukama náawaq yúbi maráníyô? yeqtábá Áánûqtu wenamááríq tiráíye: “yigae-yátááqá íma wáíye.” mirá téna yáíkaiye. ³⁴ móra-nakoma yemmá kanaarác yawááq-umayikaniyo? Ítu Káríqto min-nákómá pukáimanibo paá mái-yataakaq atóbamakaitana Áánûqtuni ayáánurapaq máíye. mibác wemá Áánûqtukaq kéitatikaiqtaae. ³⁵ miráinana nóinaq Ítu Káríqtoni akaí-yátáápike kanaarác yáíkaaq umátikaniqtaabiyo? aweké kuí-yátááqá otaammá kuí-yátááqá yáama yai-yátááqá ótakaq í áona-yataaqa unítíqqa tí-yátááqá ááíqqa í-yátááqá máqtemma Ítu Káríqtoni akaí-yátáápike kanaarác íma yáíkaaq umátikaniqtaae. ³⁶ miráuma agamatán-áípi téna kétiye:

“máqte-tupaama keráwáqtábá
ketáái puí-yátááqá waaqókác kéíye.
tipi-tipi ikámónikaa umá
ketáá mórai q kúematikaae.”

téna kétiye. ³⁷ minnáyataba Ítu Káríqtogaraq keqtááyábá uyátá-maqma kákaiye. ³⁸ túyánápi akoqnáá umá kéitaune. Ítu Káríqtoni akaí-yátáápike máqtemma ketáámá íma kanaarác maqtuwániye. puí-yátáárábi paá mái-yataarabi kaqtó-wayukama Áánûqtuni márûpakenabi maa-márábíké anónarabi íbéqa paá wái-qtataarabi anaaékaq yíni-qtataarabi máqtemma akoqnáá-yataarabi ³⁹ yanaapác-yátáárábi aménáápác-yátáárábi tarôq uráíq-qtataarabi Áánûqtuni akaí-yátáákarác ketáágárác yenákátí aúkápimma máqte-qtataakoma matúq-matuq umá íma kanaarác yainániye. maami akaí-yátááqá Áánûqtu tímikaiqtaama ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoqak tímikaiqtaae.

9

Póro Ítiráaeo-wayukama áyámma umáyíkaraiye.

¹ watáama túnnama árainé. kemá Ítu Káríqtonaboq yaqaroqtamá kaaqaarí-áímmá íkétune. Áánûqtun-Aagoma ketúyánámmá awíkaiqak kaaqaari-áímmá íkétune. ² ketí watáama miráuma wáíye. anómma tú-tíqa kéíye. ketí Ítiráaeo-wayukayaba túyánákóma netuq kéíye. ³ aammá wáinaqqa nunamupí ítama aónaanana kemá Ítu Káríqtonopake maqtuwáinaq waeqma miráinaqa ketí tíbáqawaama yíwáqnaa onata umáyíkaanata paá mánoe. ⁴ yemmá Áánûqtu yíwíkai-kayukama wenáanimaaqa aúyíkена wení tágama-yataaqa yaímma yímikaiye. wení anóna-anon-aimma yeráwáqté téna ámáan-aimma yímikaiye. árain-akaq Áánûqtun-aama itéta wekác nunamupí kétee. akoqnáá umá árain-aimma yímitata matááe. ⁵ máqten-annabike títaubikoma anókoni yeqtí áráabitie.

Ítu Káríqto mimórá-ánnábíké iréna máqte-kayukaraq mú mikákáá anómma máíye. matúq-matuq umá Áánûqtun-awíqa múte yauyónátae. miráuma paá waino!

Áánûqtu wení aaraawaamá yiwíkaiye.

⁶ Áánûqtuma yímikain-aimma aúyokuraiye íkétune. máqtemma Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuma yiwíkai-kayukama íma mááe. ⁷ mórai q umá Áabaran-annabike máqtemma Áánûqtun-araabiti íma mááe. Áánûqtu Áabaraamma timá ámikaiye: “Áítekin-annama yenamáa enáwíkaraq mánoe.” téna timá ámikaiye. ⁸ paá marákáraina-iyapoma Áánûqtun-araabiti íma mááe. máqte-kayukama Áánûqtuni akoqnáá-arain-aikaq maqyíkaraimma Áánûqtun-araabitie. minná ⁹ Áánûqtuma yímikai-kataama mirá umá wáqe-uraiye: “móra-taoqa enôpaqa yenanamá Téraima ánikoma marakániye.” téna Áánûqtu Áabaraani ánáakoma timá ámikaiye.

¹⁰ óqa ímibo áre. Arébékani aapaatáráaq-iyaporati yiboámá ketáái títaubikoma mimórá Áíteki Téraimi ánikoma máqe-uraiye. ¹¹⁻¹² Áánûqtu mi-kááyáq-iyápóbíké wetábá ákaimma móra awíkaiye. mayaiyábá íawikaibo paá wetábá ákaimma awíkaiye. Arébékaamma Áánûqtu timá ámikaiye: “áqnáekoma anaaekoni kaqtó-naqa mániye.” téna Áánûqtu timá ámiqtuwaitana anaaékaq min-iyápórátámá máqyíkaraiye. yenákmá táí-yataarabi íráqô-qtataariqa íuraayamanibo Áánûqtuma awíkai-waigoma paá áayaraiye. ¹³ miráuma Áánûqtuma agamatán-áipi kétiye: “Yáakoboqtaba kéticaibo Étaumma komá yumákaraune.” téna agamatán-áipi kétiye.

¹⁴ nóinae tenúnatabiyo? Áánûqtu wení yaináí-yátááqá kae kááeq uráiyô? ímiye. mirá íuraiye. ¹⁵ aanibo Áánûqtu Mótetimma timá ámikaiye: “móra-nakoqtaba tikáinaqa tíyaqa aménááqa tíyaqa aménúpo. móra-nakoma tikáinaqa tirummá umákanaaqa tirummá umákanune.” Áánûqtu mirá téna tiráíye. ¹⁶ Áánûqtuma áyaqa yiména waayúkati yikai-yátááqtbá íma wáimanibo Áánûqtuni akai-yátááqtbáe. ¹⁷ agamatán-áipi Áánûqtuma Péromma (kíni) timá ámikaiye: “ketí akoqnáama aónéta ketíwíqa máqte-marabaq itaigáae téq emá múte itó-umakaraune.” téna timá ámikaiye. ¹⁸ miráitana Áánûqtu móra-nakoqtaba akáinaqa áyaqa aménáe ténama amínimanibo káqo-nakoma akáinaqa aúyánámmá mamá akoqnáá umákanae ténama mirá-iniye.” téna timá ámikaiye.

Áánûqtuma áyamma kéumatikenataaqaq áyaqa tímikaiqtaae.

¹⁹ móra-waigoma mirá té kemmá ítama aónanone: “miráinanama Áánûqtu nôraq itana waagóqtbámá agaemá wániye kétiyo? náawa wení akai-yátááqtbá ímiye tinónô?” té ítama aónanone. ²⁰ áaqibo ketí aanábô náawa Áánûqtuqtabama emá kanaaráq waéqma-aimma tinónô? maráké kaqmá táápeqa tarôq umarái-waigoma mirá téna íkétíye: “nôraq itaaq kemmá miráuma tarôq umátikaraano?” téna íkétíye. ²¹ tarôq oí-nákómá akáinanama mará maténa kaqmá kaayaq-táápéqá tarôq íniye. mórama íráqômma káqomma kogonaagó íniye. miráinama íarutaniyo?

²² miráuma mórai q umá Áánûqtu waayúkayaba tarôq uráíye. Áánûqtu wení áyamma í-yátááqá yokaa umá tiráátinenataa kéíye. miráinata máqte-kayukama wení akoqnááama aónanoe. mi-káyúkámá áyamma umákaa-yuma kogonaagó-táápéqá yubákinikaa umá yubamínéna kéimanibo yaákama paá awé

kéiye. nôraq itana? ²³ wení anómma tágama-yataaqa keqtáábí yiráátíyaqtaba kákaiipoana awé kéiye. keqtááyábá wení áyaqa tiráátiraitana íráqô-taapekaa wení tágama-yataaqa ketááráq atitaiye. áyaqa yiráátí-kayukama wení tágama-yataaqa matáa-yuma yokaa umáyikaraiye. ²⁴ ketáámá tááyarai-kayukataae. íma paá Ítiráaeo-wayukabike yenamáa tááyaraiبو Yéqtaaeo-wayukabike tááyaraiye. ²⁵ Áánûqtuni agamatá-kánáábímmá min-áúbábí Otía mirá téna kétiye: “móra-wayukama íma ketí-wayukama máamanibo anaaékaq yerawáqtábá ‘ketí-wayukama mááe’ téq yááyanune. maa-káyúkáyábámá kemá íkétikaimanibo paá ‘kétikaiye’ téq tenúne. ²⁶ mi-márúpáq timá yímikaunama ‘ketí-wayuka íma mááe’ mibáq íbêqa ‘paá mái-Aanuqtuma wení áanimaare’ yerawáqtábámá mirá tínóe.” téna Otía-aubabi kétiye. ²⁷ Áítáíya naayóbáqá Ítiráaeo-wayukayataba akoqnáá umá tiráíye: “Ítiráaeo-wayukama paá tañanimma miráuma nópíké-gébáráá uráámanibo yerawápíkémhá pááqyamma kúmiq-yataapike atóbamayikaniye. ²⁸ uyátárai-nakoma páátákááá ítama yainéna marabí-káyúkámá anónnáma yimíniye.” téna Áítáíya tiráíye. ²⁹ minnáyataba naayóbáqá Áítáíya mirá téna tiráine: “uyátárai-nakoma Áánûqtu máqten-akoqnaagaraq íma yaímma-annamo yiyuwaínana mái-yataama Tótómabaq-wayukaraa Komóraabaq-wayukaraa umá ketáá yayamá pááq ónúnatae.” téna Áítáíya naayóbáqá tiráine.

Ítiráaeo-wayukama kateko-áqtábá mirá-uraae.

³⁰ Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtun-aurapi kateko-áqtábá íma abáá uráámanibo paá aónarae. maami-kátékó-ámmá aónaraamma Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataare. ³¹ ááqibo Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu yiwíkai-kayukama ámán-aipike kateko-ámmá abáá uráámanibo ámán-aimma íma kanaaráq kateko-ámmá íaonarae. ³² nôraq itatáq yawwékáao? miráipoana yúyánápímmá íráqô-qtataariq kéowana kateko-ákáq mayíkáitata máqe-uraae. ááqibo paá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorai-iyana kateko-ákáq mayikániye. Ítiráaeo-wayukama aukákáan-oqtakaqa yítauqa yurákaane. ³³ Áánûqtuni agamatán-áipi aukákáan-oqtaba kétiye: “aónaaro! Tááíoni-marupaq aukái-óqtámá makáune. maamin-ótákáq yítauqa yurákáamanibo wemmá itáíq-itaiq ínná-nakoma ítama táíq íiniye.” mirá téna agamatán-áipi kétiye.

10

Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni kateko-ákáq íwakaae.

¹ ketúnabaro, Ítiráaeo-wayukayatabama ôriq umá kétékaiq Áánûqtu kúmiq-yataapike atóbamayikaikaae téq nunamupí kétune. ² kemá yerawáqá yimónaraune. Áánûqtuqtaba ôriq umá abáá kéomanibo yerawáqtí aakómmá arábaraiye. ³ Áánûqtun-aurapi kateko-wáyúkámá mamá aúqyikaraiqtabama íma ítaraabo yenamáa káqon-amma yenamááríq awíqma waranéta urááe. miráitata yerawáqá Áánûqtuni kateko-yátáákóní aménáápáqá íma máqe-uraae. ⁴ íbêqa Ítu Káríqtogaraq íréna ámán-aimma mamá ánataqtukaiye. miráipoana máqte-kayukama yirummá amétama Áánûqtuni kateko-yátááqá yaímma kémayaae.

Áánûqtu máqte-kayukama kúmiq-yataapike mamá paá umáyikaiyataba kákaiye.

⁵ Áánûqtuma kateko-yátááriq o-káyúkáyábá téna ámáan-aimma kéwaraaqtaba Móteti agatáiyē: “morá-nakoma náawabi ámáan-aimma kéwarena wení paá mái-yataaqa mipíkē kémaiyaie.” mirá téna agatáiyē. ⁶ ááqibo itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqpapo Áánûqtuni kateko-yátááqá náawabi matáitana agamatán-áúbá-wánnáábí weqtábá kétiye: “íma enamáaraq maará té ítiyo Ítu Káriqtoma Áánûqtuni márûpake náawaq kanaarâq umawíqme kumíníyô? ⁷ aménáápâq puí-márûpâq náawaq kanaarâq kuména Ítu Káriqtoma múte yawíníyô?” mirá té maami-négí-náágí-wátáámá túyánápí íma wáino. agamatán-áúbá-wánnáábí mirá kétiye. ⁸ aúba-wannaabi óqa kétiye: “Áánûqtuni watáama ení waaqókâq máena enóyaukarakaraq enarupi wáiyē.” mi-kátáámá Áánûqtukaq itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba ketáá abarokâq kétunatae. ⁹ enóyaukakemmo témo “Ítu Káriqto uyátárai-nakoe” tinnamá “Áánûqtu wemmá pukáipike atóbayakaraiye” té arummá ámínanama ení kúmiq-yataapike Áánûqtu atóbamakaníye. ¹⁰ abo tirukakéqtáá itéqtaa Áánûqtuma keqtáá kateko-wáyúkámá káutikaiqtaae. ketáái itáiq-itaiq í-yátááqá tóyaupikeqtaa tennatáámá ketáái kúmiq-yataapike atóbanunatae. ¹¹ Áánûqtuni agamatán-áipí kétiye: “náawabi wekâq arummá amína-waigoma mamá táiq umáketa agaerâq íma mayakánoe.” téna kétiye. ¹² maa-kánáámá máqte-kayukayaba wáiyē. Áánûqtun-aurakaq Ítiráaeo-wayukama Yéqtaaeo-wayukama mórai q kéoe. máqte-kayukayataba Áánûqtuma mimórâ uyátárai-nakoma máena máqtemma wekâq nunamupí wanáwîqa yáiyánama wení íráqô-qtataakoma yimíníye. ¹³ agamatán-áúbá-wánnáábí kétiye: “máqte-kayukama nunamupí uyátárai-nakon áwîqa ááyaiyamma yeqtí kúmiq-yataapike mamá atóbamayikaniye.” téna agamatán-áipí kétiye.

¹⁴ ááqibo Áánûqtukaq yirummá ímo améta náaraq umá kanaarâq wemmá ááyano? mi-kátáámá íma ítareta náaraq umá yirummá amínô? mi-kátáámá abarokâq íma timá-yimiyamma náaraq umá itánô? ¹⁵ miráuma Áánûqtuni kaqtó-wayukama íma timáyikainanama mi-kátáámá náaraq umá abarokâq timá-yimino? agamatán-áipí mirá téna kétiye: “Áánûqtuni átê-wataama wení kaqtó-wayukama mamé kéyewanaboana yítâuq-aagoma abô íráqôniq kéiyē!” téna agamatán-áipí mirá kétiye.

Ítiráaeo-wayukama paá yaímma aúge-kataama wakááe.

¹⁶ aúge-kataama íma máqte-kayukama kéitaae. Áátáíya Áánûqtuni watáa-naqa naayóbâqá mirá téna: “uyátáráana-nako, nóraq umáyuwa mi-kátáámá ketáá abarokâq timá-yimunataa kéitaa?” mirá téna Áítáíya tiráine. ¹⁷ miráuma mi-kátáábíkē kéiteta itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa kéiyē. Ítu Káriqtoqtaba abarokâq timá-yimunabike mi-kátáámá kéiyē.

¹⁸ itáaro. kemá mirá téq ítama káonaune. mi-kátáámá árainaq yeráwâqá íma ítaraao? ítaraae. árainē. átê-wataama kéte-kayukayaba óq-wataama agamatán-áikô kétiye:

“yeráwâqti yáama máqte-marabaq ítaraae. yeráwâqti watáagoma kótamaqma maragóní aqtórâqá uráiyē.”

téna agamatán-áúbá-wánnáábí kétiye. ¹⁹ ókaraq emmá ítama káonaune. Ítiráaeo-wayukama árainaq ítaraao? Móteti wenamááriq áqnáabariq umá yawuwéqma tiráine:

“óq-wayukayaba maramá ímaina-wayukama mamá aúqyíkáan-ayataba koyukayúmma ínoe. aíbôq-wayukayaba mamá aúqyíkáan-ayataba yeqtábá tiyámma ínoe.”

téna Móteti min-áikaq tiráine. ²⁰ Áítáíya wemá íma ikatíq éna abarokáq mirá tiráine:

“kemmá ímo tibáá-uraa-kayukama timónaraae. kemmá ímo ítana aónaraa-kayukaq yemá kemmá kenamááríq yiráátiraune.”

téna Áítáíya tiráine. ²¹ ááqibo Ítiráaeo-wayukayaba tiráine: “túnnaiq íma éta aamá arátaa-kayukabimma ayáqtááq-yupaa yetôpaq tiyámma arúqtukaune.” téna Áítáíya Ítiráaeo-wayukayaba wenôpaq yikáinata yínôqtaba tiráine.

11

Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu áyaqa kéyimiye.

¹ kemá ítama káonaune. Áánûqtu wení waayúkama waqtukáiyô? aaqáo ímiye. kemá kenamááríq Ítiráaeo-wayukabike BÉqtiamaanin-annabike máune. ketítaubikoma Áabaraae. ² Áánûqtu wení waayúkama íwaqtukaiye. yemmá áaikakemma yiwíkaiye. mi-kátáámá Áánûqtuni wannabí Iráíyaqtaba kéitaae. wemá Ítiráaeo-wayukayaba Áánûqtukaq nunamupí akoqnáá umá inaa-inaa tiráine: ³ “uyátaráana-nako, ení amuné-wáyúkámá yíkamma yuwéta monoq-náúpáké yaaremá yawítíyuwaawaq kenamáa máunata tikamineta kéoe.” Iráíya nunamupí Áánûqtukaq mirá tiráine. ⁴ nóine ténaq Áánûqtu timá ámikaiyo? mirá-tiraiye: “ketábá taígani-kayukama (7,000) iyuwáunata paá mááe. kaaqaari-máníkókáq wénáwîqa Béoma wekáq yiraayutáúmmá íma atéta nunamummá ítiraae.” téna Áánûqtu timá ámikaiye. ⁵ íbêqa mimóráiq kéiyé. yaímma pááqya-kayukama wení áyaqa yiména Áánûqtu yiwíkaiye. ⁶ yeráwáqá nôrabi uráá-qtataaqa ímira-uraapoana paá wení áyaqa yiména yiwíkaiye. miráinanama waayúka nôrabi uráa-qtataaqa Áánûqtu yiwiráinana áyaqa yimí-yátááqá íma wániye.

⁷ nôraq íníyô? Ítiráaeo-wayukama abáá kéo-qtataaqa íaonaraae. paá yaímma pááqya-kayukama Áánûqtu yiwíkai-kayukama aónaraamma wenaúrapi kateko umá máqe-uraae. tébakaq-wayukama Áánûqtuma yááyaiqtaba aíbôriq urááe. ⁸ Áánûqtuni agamatán-áipí kétiye:

“yirukáráq yúyanákaráq Áánûqtu mamá ummaa yamá yíkaraiye. paá íbêkaraq yúranapo íma kanaaráq aónama arutéta yaáqnapo íma kanaaráq ítama kárutaae.”
téna kétiye. ⁹ maa-káyúkámá Áánûqtuqtaba aíbôriq uráapoata Tébiti mirá téna kétiye:

“aón-onikaqa yiyuwáiyata waakápi amá máero. kúqôpi péráinikaa oro.

¹⁰ yúramma keropáinaqa iyuwáiyata íma aónama arútáaro. yeqtí ummaa-yátáákóní aménáápáq awáuma máero.”
téna Tébiti agamatán-áipí tiráine.

Áánûqtu káqo-kayukama yiwíkaiye.

¹¹ íbêqa yeráwáqá ítama káonaune. Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni aamá íma waráiyana paaqyan-iwiqa matúq-matuq umá yamá-yiminiyo? ímiye. kúmiq-yataariq uráapoana Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtu yiwíqma Ítiráaeo-wayukama iyama ígáae téta atóbamayikaraiye. ¹² Ítiráaeo-wayukama kúmiq-yataariq on-ááimmá káqo-yuraq íráqô-qtataaqa Áánûqtunopake íráiye. Áánûqtunopake-qtataaqa taígani wáipike Ítiráaeo-wayukama paaqyamma matáapoana Yéqtaaeo-wayukaraq netuqyaammá yimikaiye. miráuma Ítiráaeo-wayukama kateko-wáyúkámá Áánûqtun-aurapi máiyana Áánûqtuma uyátá-maqma íráqô-qtataaqa yimíniye.

kúmiq-yataaqa maqtuwéna Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtu atóbamayikaraiye.

¹³ íbêqa karáwáqá Yéqtaaeo-wayukaraq tenúne. kemá Áánûqtuni watáama waayúkarq mamé uréire únna-naqa máeqa mi-máyáiyátábá timuqá kémarauene. ¹⁴ miráinaqa ke ánná-wáyúkámá yeráwáqô komá yumá yíkáanatama yaímma kúmiq-yataapike atóbano? ¹⁵ Ítiráaeo-wayukama Áánûqtu yiwíkaitata káqo-marabi-kayukama Áánûqtuni aanábómá aukáae. Ítiráaeo-wayukama yiwiráinanama yeqtábá nói-qtataaraq wániyo? miraráa umá minná pukáa-kayukama paá máanikaa ínoe.

¹⁶ áqnábaq-yamma Áánûqtukaq améq oweqa tébakaq-yamma Áánûqtuqtaba aokaríq umá aurániye. mimóráiq umá yaagóni ánúqo Áánûqtukaq améq oweqa mútúq-yagoma amagaráq wennámiye. ¹⁷ itáaro. uqmatán-óribetí-yágóni amamá ayáátuweta káqomma abááq-óribetí-yágóni amamá ayáama arúbamakaae. awaaméq-áimmá nóinabiyo? minná keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama abááqá óribetí-yaraa umá máae. íbêqa Ítiráaeo-yagoni anommá mimórábí yaímma keráwáqtí amabiqtáá kéuiye. ¹⁸ miráipoana amamó ayáátuwaa-kayukama paaqyan-awíqa íyiméro. weganokanoqá íma oro. keráwáqá paá amamóe. amagómmá ánúkoma íyaqtokaibo ánúkoma amagómmá yáqtokaiye.

¹⁹ áaqibo keráwáqá tínoe: “ánibo amagómmá keqtaá tiwiráníqtaba ayáátukaae.” téq tínoe. ²⁰ owé. Áánûqtukaq íma itáiq-itaiq uráapoana yeráwáqá ayáátukaae. Áánûqtukaq túyánámmá kámepoaq keráwáqá paá mánoe. minnáyataba weganokanoq-túyánámmá íma itáaro. minnáyataba keráwáqá ikatíq oro. ²¹ Ítiráaeo-wayukama áqnáaen-amama Áánûqtu íma yukáiyé. túyánámmá itáamma Áánûqtu keráwáqá tiyuwáníyô? ²² mikáq Áánûqtu áwáábíqa kéna kaayoné kéna immá káonaunatae. yirummá aati-aatimá amê-kayukayataba kaayoné umáyikaniye. áaqibo yirummá íma amê-kayukayataba áwáábíqa kégaimanibo keráwáqtábá kaayoné kéiyé. áaqibo keráwáqá Áánûqtukaq tirummá íma amê-kayukama paá kéiyana keráwáqtábágaráq wemá áwáábíqa kániye. ²³ ááqaanibo Ítiráaeo-wayukama waéqma yirummá amê-kayukama yaayamá paá kéiyana Áánûqtu móragaraq keqnáámmá wení kaayoné-yátááqá yeráwáqá yimíniye. ²⁴ Áánûqtu óq-yataariq kéna keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama áwáábíq-oribeti-yarake ayáátukaamma uqmakáan-oribeti-yaraq arúbaraae. Ítiráaeo-wayukama maaminnámo uqmakáan-oribeti-yaraa umá máeta ayáátukaan-amama mimórá-yaráq yawuéqmena áaikaqa oyaq umá Áánûqtuma kanaarq aráapaniye.

máqte-kayukama Áánûqtu wenáyaqa yimikaiye.

²⁵ keráwáqá aúpq-áráin-áímmá timá-timenune. minná Ítiráeo-wayukama yaimma Áánuúqtuqtaba komá yéta matúq-matuq umá íma mánoe. mi-kánáámá mamé kéowana Yéqtaeao-wayukabike máqtemma yiwíkai-kayukama Áánûqtunopaqa yínoe. minnágon anaaéma tébakaq Ítiráeo-wayukama atóbamayikaniye. minnáma itéqa “ketáá itai-yátááqá Ítaraunatae” téq tiyábámá ókaraq mirá Ítigaae. ²⁶ máqtemma Ítiráeo-wayukama miráuma atóbayikaniye téna Áánûqtuni agamatán-áípi kétéiye:

“Tááíoni-marupake mamá paá umáyikani-naqa yíniye.

máqtemma táígoniq uráiya-qtataaqa Ítiráeo-wayukabike matuwániye.

²⁷ yeqtí kúmiq-yataaqa matuwánîq-kanaaraq anóna-anon-aimma yeráwáqtê tenúne.”

téna agamatán-áípi kétéiye. ²⁸ Ítiráeo-wayukama Áánûqtuni átê-wataama waqtukáapoata minnágoma keráwáqá Yéqtaeao-wayukama tiwáqnaa itaq Áánûqtuni aanábómá aúkáae. Ítiráeo-wayukama Áánûqtuni namuro-wáyúkámá aúkáae. miráimanibo Áánûqtuma naayóbáqá Ítiráeo-wayukama yiwíkaimma áyaqa yiména áqnábaq-annabike anó-kayukayaboboana aati-aatimá yeqtábá kákaiye. ²⁹ yiwíkai-kayukama wení íráqô-qtataaqa kéyimena Áánûqtuma íma aúyánámmá waéqma kéitaiye. ³⁰ keráwáqá Yéqtaeao-wayukama naayóbáqá Áánûqtun-aama arátaamanibo íbêqa Ítiráeo-wayukama Áánûqtun-aama arátaapoata keráwáqá Áánûqtuma áyaqa tímimma matáae. ³¹ mimóráiq umá áyaqa matáapoata Ítiráeo-wayukama íbêqa Áánûqtun-aama arátaamanibo anaaékaq Áánûqtuma áyaqa yímî-qtataaqa mayánoe. ³² máqte-kayukama Áánûqtuni ámáan-aimma arátaa-kayukama Ítiráeo-wayukagaraq Yéqtaeao-wayukagaraq wemá móraiq umá yawááq-umayikaraimanibo yemmá paru-yátáákómá móraiq umá yimíniye.

máqtemma íráqô-kataama Áánûqtukaq tenúnatae.

³³ Áánûqtuma wenáaimma uyátá-maqma abo anóne. wení itai-yátááqá mórama arááti-nakoma ítima-amena íraatiraimma mémánóbáqá únókáá kubáutaiye. mimóráiq umá wení itai-yátááqá yirááti-nakoma waqmá Ítaraimma mémánóbáqá únókáá kubáutaiye. ³⁴ Áánûqtuni agamatán-áípi kétéiye:

“náayuwaq uyátárai-nakoni aúyánámmá kanaaráq Ítaraao? náayuwaq kanaaráq aráátino?”

³⁵ náawaq móra-yataaqa ámikaitana wení anónnáma ámikaqa ‘yauwéqma aménúne’ téna tiráyo?”

téna kétéiye. ³⁶ uyátárai-nakoma máqte-qtataaqa wenayáánapo tarôq uráiyiye. wenôpake tarôq éna wetábá máqte-qtataaqa paá máae. Áánûqtukaq máqtemma tágama-yataaqa matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno.

12

ketáá ketúma Áánûqtukaq aménátae.

¹ miráinataa ketúnabaro, keqtááyábá Áánûqtu áyaqa taígani-tupaa tímikaipoaqtaa keráwáqá tirun-áímmá kétima-timune. Áánûqtukaq keráwáqtí

túma aiqta-táúráá umá wekâq áméro. keráwâqtí túma Áánûqtukaq aiqta-táúráá umá amíyábá wáíye. karáwâqtí túyánámmá túgoni akai-yátááqá paá áméro. keráwâqá weqtábá kanamááriq timuqá marakéq agamá amé-wao-qtataakaa umá wekâq paá áméro. ániibo wemá keráwâqá miráumatikena wemá keráwâqtábá mirá téna tíniye: “minná íráqône.” téna tíniye. Áánûqtuma paá-wayuka íma máipoaqtaa wekâq mirá-onatae. minnáma keráwâqtí árai-monoq-yataare. ² kâqo-kayukama nôrabi íyamma yimémekaa ínomaniibo Áánûqtu keráwâqtí túyánámmá waeráino. keráwâqtí táimma waéqma Áánûqtuqtaba aokariq umá aúrâro. miráiyataba Áánûqtuni aúyánámmá kanaarâq itánoe. aúge-tuyanapike Áánûqtu tímikaimma íráqô-qtataaqtabagaraq Áánûqtu amuqá kémaraí-qtataaqtabagaraq mútûq pááq umá ánatagurai-qtataaqtabagaraq itánoe. mi itai-yátááqtabámá kímora-amma wenamáa wáimma minná Áánûqtu túyánámmá kéwaeraiye.

³ Áánûqtuma íráqô-qtataakoma kemmá tímikaipoaq máqtemma keráwâqá móra-mora kétima-timune. íuyata-maqma túyánápímmá “kemá uyátaraune” ítero! ímiye. keráwâqá máqtemma Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike keráwâqtí yáqtorai-yataaqa móra-mora tímimma minnáyaba ítama arútáaro. ⁴ itáaro. mimórâ-áúráqá netuqyaan-áúkápáqá wáimanibo máqten-aukapaqa móra-mayaima wáíye. ⁵ mimórâíq umá aarawaamá netuqyaammá máunataamanibo yegárâq-kegaraqtaa Ítu Káriqtoqaraq kímora-turaa umá kéitaunatae. ketáámá máqtemma mórabi yagaroqtamá aokaq-aokakémá máunatae. ⁶ miráinata Áánûqtu wenamáakoni íráqô-qtataapike móra-mora umá mayaímá tímítaqtaa kémayaunatae. móra-nakoma wení aokaq-máyáímá Áánûqtu ámikaimma waabá-káyúkátí yúraqa Áánûqtuni watáae téna wáinanama arukaké ítama yáqtorai-yataakaraq tíno. ⁷ ániibo Áánûqtunopake aokaq-máyáímá kaqtó-í-yátááqá wáinanama minnáyaba kaqtó íno. óq-mayaima yiráátinenama maannáyaba yiráátíno. ⁸ móra-nakoma wení aokaq-máyáímá umá yíqtaaiq íkáae téna wáinanama tímá-yimino. móra-nakoma maqtokái-qtataaqa yaináinama ôrikaa umá yaináino. kâqomma anó-nakoma náápaakaraq máena wemá akoqnáá umá mayaímá mayaíno. óq-nakoma waayúkarâq kaayoné-yátááqá yímikenama minnáyaba amuqá maráino.

⁹ itáaro. keráwâqtí tíyaqa yimí-yátááqá árai-qtataariq umá waíno. waátâ-yataaqa yiwáágóro. íráqô-qtataakoma yáqtoqma akoqnáá oro. ¹⁰ tirukaké kâqowa-kaqowaqtabataa keráwâqá tikaíno. Ítu Káriqto uráiniq umá keráwâqá tirumúá améra ábâqwaayuraa umá máero. keráwâqtí kâqowa-kaqowan-aama yaaguyábóro. keqtíbâqawaayuyabama uyátâ-maqma anóniq umá túyánámmá iteraq timuqá maqyíkáaro. ¹¹ keráwâqtí mayaíyábámá akoqnáá umá maiyéraq píruq nááruq íma oro. akai-yátáákómá ógiqma wáinaq uyátárai-nakoma kaqtó umá áméro. ¹² keráwâqá awé uréq íkáonaa-qtataaqtabama timuqá márâaro. awéké kui-yátááqtabámá yaákare awé oro. nunamummá aati-aatimá tíq-tiq oro. ¹³ ábâqawaraayuma móra-yataaqtaba yeráwâqá abáá íyaqa keráwâqtí oótamma yeráwâqté yainéra namuq-wáyúkámá keráwâqtí oqtamá íyikaaro! ¹⁴ náayuwabi mamá táíq umátikaiya-kayukama Áánûqtukaq yeqtábá tero: “íma mamá yawááq-umayikaa. ímibo yemmá mamá íráqôniq umáyikaa.” téraq tero. ¹⁵ yimuqá maráíya-yutema yagaroqtamá timuqá márâaro. ibiqá yaráíya-yutema yagaroqtamá ibiqá yárâaro. ¹⁶ máqte-kayukama mimórâ-ááímmá

yíméro. kaayóné umá yíméro. keráwáqtí túma íma mamé úyóro.

¹⁷ móra-nakoma mamá táíq umátikai-naqa anónnáma íma mamá táíq umákaaro. ímiye. máqte-tupaama waayúkama mamá íráqòniq í-yátááqtábá túyánákák máráaro. ¹⁸ máqte-kayukagaraq kaayóné-yátáápi wenáú-kenaun umá maqmá aónaaro. ¹⁹ ketí aanabô, móra-nakoma mamá táíq umátikai-naqa anónnáma íma túyánámmá umákanomanibo Áánûqtuma ayuwáiyana wení áyamma i-wáígóní anónnáma umáyikaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétéye:

“anónnáma yauwéqma yiménúne uyátarai-nakoma kétéye.”

téna agamatá-kánnáábí kétéye. ²⁰ miráinaq Áánûqtuni agamatá-kánnáágó tinnaiq oro. minná

“ení namuro-nákómá áama keyainama aáwaqa amiyo. noqtábá kéinaama paá amiyo. mirá éma aqnókák íráama káíq-kaiq inikáá umá wení agaemá íniye.”

téna Áánûqtuni agamatá-kánnáágó kétéye. ²¹ Tááqtaani áaikomma íma uyátaino. ímibo íráqô-qtataqnapo táí-aikomma uyátáaro.

13

kámáániti yáaimma wáráaro.

¹ máqte-kayukama kámáániti yáaimma wáráaro! máqte-kamaanima Áánûqtu iyúwáitata máawana kámááni-wayukama Áánûqtu yikáitata mááe. ² náayubi kámáániti yáaimma aratétama Áánûqtukaraq móraiq umá káratemanibo yetôpaqa yenamááríq yaináí-yátááqá mamá abarokák ínoe. ³ otaa-qtátááríq o-káyúkámá anó-kamaani-wayukama mamá yáaqa kégamayiketamanibo íráqô-qtataariq o-káyúkámá mamá yáaqa íkegamayikaae. keráwáqá anó-kamaani-wayukati yáaqa íyaq kéikateyo? miráinaq íráqô-qtataariq keyana yemá karáwáqá tikaq káaruinoe. ⁴ yemmá Áánûqtuni mayaí-wáyúkábóata keráwáqá tíwáqnaa ínéta kéoe. ááqibo otaa-qtátááríq éqa ikátéro. miráipoata áraimma yeqtí akoqnáárake táí-yataariq kanaarác umáqtikanoe. yeráwáqá Áánûqtuni mayaí-wáyúkábóata Áánûqtuni áyamma otaa-qtátááríq o-káyúkámá kéumayikaae. ⁵ minnáyataba keráwáqá paá wáráaro. wenamá Áánûqtuni áyaqtaba íwaimanibo wemá áyamma mayéna keráwáqtí túyánákómá mamá yawááq umátikaniye.

⁶ minnágoni aáimma táákitima meyaníq kéoe. ítama arútáaro. anó-kamaani-wayuka yeqtí kanaarác o-máíyáama Áánûqtuni mayaímá kémaiyaee. ⁷ keráwáqtí aqtábáaraq mayánéta íyaqa yemmá meyaníq oro. waabáq-táákitigáraq ení oótakoni táákitigaraq mayáníq oro. anó-kamaani-wayukama yeráwáqtábá anóne téra mi máqtemma yemmá yikaq káaruýoro.

móra-nakoma áyaqa ámîn-nakoma ámáan-aikoni anaáé kéwaraiye.

⁸ keráwáqá íma móra-nakoma aatábááma éraq kímora-aatabaama aati-aatimá taákaq maráaro. minná keráwáqá káqowa-kaqowamma yirummá yíméro mirámô éqa ámáan-aimma kéwaraae. ⁹ ámáan-aikoma mirá-tiraine: “aaraukácá íma mamá yataiyo. awekéma íkuyuwó. moyámmá íma mayao. egaa íao.” máqtemma maamin-ámáán-áímmá káqon-amaan-aikaraq kímora-auwayaapi wáíye. minná: “enamááríq arummá aménaiq umá káqo-kayukama móraiq umá arummá yimiyo.” téna wáíye. ¹⁰ náayubi arummá ámî-nakoma otaammá

móra-nakokaq íkeguyakaiye. miráitana arummá amí-yátááqá áraimma minnáe. naayón-ámáán-áikáráq Ítuni watáagaraq kéwaraiye.

ketáámá arupú-akaq uréire ónátae.

¹¹ nôrabi íni-qtataaqtabama kéitaapoq keráwáqá yokaa éraq túbanaaq oro. ketáámá kuqtiwiránî-kanaama waaqókáká kéieye. Ítukaq tirummá ámikauna-kanaataama waqókákáá uráimanibo íbêq-kanaama waaqókáká awaarariq kéieye. ¹² awé uráuna-kanaataama kumayukáá aúqma kánataitana keqtáámá kuqtiwiránî-kanaagoma aaqá iráqma tágainikaa umá waaqókáriq kéieye. kumayuq-yátáápike-qtátááriq únna-yataaqa yuwánátae. ániibo akoqnáá umá tirukákéqtáá iráqma tágama-yataapi yokaa ónátae. ¹³ ketáámá arupú umá tágama-yataapi máae-kayukaraa umá uréire ónátae. kebó-yátááqtábámá neginaagí-nomma naíyábá kumari-yátááqtábámá námô-yataaqtaba máqtemma yuwánátae. ¹⁴ máqtemma kúmikomma uyátani-qtataaqa uyátárai-nakoma Ítu Káriqtonopake máyaaro. keráwáqá kúmiq-yataariq ónáe tiya-qtataaqa íma wáráaro.

14

Ítukaq náawaq arummá ámînnarabi íámînnarabiyo?

¹ yaímma-wayukama itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtabama kéitetamanibo paá aqnúníq kéoe. miráiya-kayukama áikutaiyapi uyáberanomanibo íma nóbíq-naabiq-aimma tero. ² yaímma-wayukama itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa akoqnáá kéeta kéqo-keq-yataaqa paá kénaae. miráimanibo káqo-kayukama itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa aqnúníq kéetaboata amaqa íkénaae. ³ kéqo-keq-yataaqa nai-nákómá amaqa ínai-nakoma pááqyan-awiqá íamamiyo. weqtbá kúmiq-yataariq kéieye ítiyo. Áánûqtuma min-nákáráq paá auwirániye. ⁴ móra náawaq káqo-nakoni kaqtó-nakoqtaba timá táiq kéumakaiyo? wení mayaimá akoqnáá umá mayáinanabi kumówinanabi minnáma wení anókoma Áánûqtu wenamá tîniye. miráinana áraimma wemá akoqnáá umá mayániye. wení anó-nakoma kanaaráq áwáqnaa ínanaboana akoqnáá umá mayániye.

⁵ yaímma-wayukama móra-yupaagoma tébakaq-yupaagoma “uyátá-maqma anómma wáieye” yúyánápímmá kéte. káqo-kayukama “máqte-tupaayaba mimóráiq kéieye” kéte. móra-mora-wayukama itáiq-itaiq i-yátááqá yúyánápímmá akoqnáá umá itáaro. ⁶ móra-nakoma móra-yupaayataba aúyánápímmá “uyátá-maqma-kanaae” kétena wemá “uyátárai-nakoni anó-kanaae” téna mirá kéieye. min-nákómá kéqo-keq-yataaqa nai-nákómá Áánûqtuma wení anómma uyátárai-koqtaba kéieye. aáwaqtaba Áánûqtukaq “tíkáieye” téna kénaiye. anibo káqo-nakoma kéqo-keq-aawaqa íma nai-nákómá Áánûqtuma wení anómma uyátárai-nakoqtaba kéieye. aáwaqtaba Áánûqtukaq “tíkáieye” téna kénaiye. ániibo káqo-nakoma kéqo-keq-aawaqa íma nai-nákómá Áánûqtuma wení anómma uyátárai-nakoqtaba kéna Áánûqtukaq “tíkáieye” téna íkenaiye. ⁷ ketáá kenamáayababoqtaa íma paá máetaa kenamáayababoqtaa ípukaunataamanibo paá máunataama uyátárai-nakoqtabataa máunatae. ⁸ miráimanibo ketáá puyúnataama uyátárai-nakoqtabataa képuyunatae. paá máunataabi púyonataama ketáámá uyátárai-nakoqtabataa máunatae. ⁹ taákaq máráaro. Ítuma pukéna itó-uma paá máqe-uraimma

“keráwáqti uyátárai-naqune” téna kétiye. miráuma paá máa-kayukagaraq pukáa-kayukagaraqti uyátárai-nare. ¹⁰ keráwáqá nôraq itaráq keráwáqti tîbâqawaaraa-kayukayaba timá táiq kéumayikao? nôraq itaráq tîbâqawaaraa-nakomma pááqyanawîqa kéyamameyo? ketáágáráq máqtemma Áánûqtuni aúbaq itó-onanataa keqtáámá wemá yainániye. ¹¹ Áánûqtuni agamatá-kánnáágó kétiye:

“uyátárai-nakoma mirá kétiye.
'kemá paá máeq áraimma kêtune.

máqte-kayukama ketúbâq yiraayutáúmá ayéta keqtábá Áánûqtue' tînoe.”
agamatá-kánnáágó mirá kétiye. ¹² miráinataa máqte-kayukataa ketáái táaimma Áánûqtukaq timá uwaénúnatae.

tîbâqawaaraa-kayukama íma mamá táiq umayikáaro.

¹³ abo káqoyu-kaqoyuyaba kúmiq-yataariq kéoe-aimma íbâqyuwanatae. miráinataa tîbâqawaaraa-kayukati yítaupi atarái-yátááqá aaremá íma maqyikétaa kúmiq-yataapi íma mamá yikánataae. ¹⁴ Ítu Káriqtote yagaróqtaráunaboq kéitaune. wenamáárîq máqte-qtataakoma íma táiq kéiye. ááqibo móra-nakoma wenaákaqa “táiq kéi-qtataare” ténama wetábá áraimma táiq kéiye. ¹⁵ mirá-uraiye. nóin-aawarabi náána-waigoma tîbâqawaaraa-nakomma otaammá kéguyakeq íma kaayoné umá Íturaa umá kémaae. Ítu Káriqtoma wetábá pukáinaqa aáwakakema íma mamá táiq umákaaro. ¹⁶ keráwáqá íráqô-qtataaqa máyaaqtabama íma yuwáiyata waayúkama akáyáámá timátikáaro. ¹⁷ itáaro. Áánûqtuni márûpaqa aáwaqa naréq nommá naréq íyábá íma wáiyee. ímiye. Áánûqtuni márûpaq kateko-ááikáráq kaayoné-yátáákárâq amuq-yatáákárâq minnýaba wáiyee. mi-qtátááqá Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kétimiqtaae. ¹⁸ abo náawabi Ítu Káriqtokaq kaqtó kéinana miráráá umá Áánûqtuma weqtábá amuqá marakáinata waayúkama téta “wemá kanaanáre” tînoe.

¹⁹ miráinataa mi-qtátáákkómá kaayoné-yátááqá mamé yínîqtaba ketáámá maqmá ónanatae. káqowa-kaqowamma yiwáqnaa umá akoqnáá umá itáiq-itaiq í-wáyúkámá ketáámá auránúnatae. ²⁰ aáwaqtabae téq Áánûqtuma nôrabi urái-yataaqa íma yawítítuwaaro. máqten-aawaqa naí-yátááré. ááqibo nóinabi keráwáqá naa-qtátáákkómá móra-nakoma néna wenaúyánápímmá kúmiq-yataariq kéenama minná otaammá kéguyiye. ²¹ ááqibo keráwáqá amaqa nérabi aîbôq-nomma nérabi mamá kégokeq-yataariq o-wáigómá mamá tîbâqawaama mamá kúmiq-yataapi kéiyuwaamma mirá íoro. ²² maami-qtátááqtabá itáiq-itaiq o-qtátááqá yaqtóráaro. maami-qtátááqtabá nói-tuyananabi itáamma Áánûqtu wenamáá itainoe. keráwáqá nôrabi o-qtátáákkómá íma yawááq-umatikainaq timuqá maránoe. ²³ ááqibo móra-nakoma aáwaqtaba kaayaq-áúyánámmá iténa naí-wáigómá wenamáárîq yawááq kéumakaiye. taákaq máráaro. keráwáqá nôrabi o-qtátáákkómá keráwáqti itáiq-itaiq í-yátáápike íkéitaqa kúmiq-yataariq kéoe.

15

¹ ketáámá náayuwabi akoqnáá umá itáiq-itaiq kéuna-yutaama itáiq-itaiq í-yátááqtabá aqnúnîq kéo-kayukama yiwáqnaa ónátae. yemá ummaa-yátáápi mái-yataama yiwáqnaa éqtaa keqtáá tikáina-yataariq íonatae. ² ketáái túyánámmá káqo-yuraq maréqtaa yiwáqnaa onanataá yeráwáqá akoqnáá ínoe. ³ Ítu

Kárirq̄toma wenamáárîq̄ paá wetábá amuq̄a maranî-qtataariq̄ íuraine. Ímibo Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá maará téna Ítuq̄taba kétiye: “keráwákáq̄ yemá tíyoqa áyáan-aikoma kemmá tîkakaiye.” téna kétiye. ⁴ naayóbáq̄ aúba-wannaabi agatáan-aikoma íbêq̄-kanaaraqa keqtáá kétéraatiq̄taae. Áánûqtuma wení aokaq̄-áúbábíkémá keqtáámá umá tíq̄taaiq̄ kéitaq̄taa ketáámá tú pukáipaqa awé kéunatae. ⁵ Áánûqtuma keráwáq̄tí yáq̄torai-yataakoni áaimma keráwáq̄a tíwáq̄naa kéinaq̄ keqtábá kákaina máq̄temma móra-mora-yutema móra-tuyanakaq̄ maréq̄ kanaaráq̄ mánoe. miráuma Ítu Kárirq̄toma keqtáámá miráigaae téna tirááq̄tiraiq̄taae. ⁶ mirá éqa máq̄temma keráwáq̄a móra-toyaukaq̄ maréq̄ Áánûqtumma ketáái uyátárai-nakoma Ítu Kárirq̄toni aboámá wenáwîqa kanaaráq̄ múte yauwínoe.

átê-wataama Yéq̄taaeo-wayukama kéitaae.

⁷ Ítuma keráwáq̄a íraq̄òniq̄ umátíkáiniq̄ umá móraiq̄ umá móra-mora-yuma mamá íraq̄òniq̄ umáyíkáaro. mirá éqa Áánûqtun-awiqa keráwáq̄a múte yauwínoe. ⁸ Ítuma minnýaba Ítiráaeo-kayukati kaq̄tó-naqa aúkáiye. miráipoana Áánûqtuni áagoma naayóbáq̄a Ítiráaeo-wayukama yúma kárataa-kayukaraq̄ abarokáq̄ páaq̄ uráiyie. ⁹ ókaraq̄ Ítuma kaq̄tó-naqa aúkáiimma Yéq̄taaeo-wayukama íma Ítiráaeo-wayukamibo Áánûqtun-awiqa wení paru-yátáákóqtábá kanaaráq̄ múte yauwínoe. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá kétiye: “maaminnyaba kemá Yéq̄taaeo-wayukati aúkáapikemma ‘tíkáiye’ tenúne. ibí enáwîqa múte yauyónúne.” téna ¹⁰ keq̄náámmá agamatá-kánnáágómá maará kétiye: “Yéq̄taaeo-wayukao, keráwáq̄a Áánûqtuni waayúkate timuq̄a máráaro.” téna ¹¹ ókaraq̄ maará kétiye: “Yéq̄taaeo-wayukao, keráwáq̄a máq̄temma uyátárai-nakoni áwîqa múte yaúyóro. máq̄te-kayukao, wenáwîqa múte yaúyóro.” téna kétiye. ¹² ániibo naayóbáq̄a Áánûqtuni amuné-náq̄a wenáwîqa Áítáiyama wemá tiráine: “Yétin-annabike móra-naqa páaq̄ éna minnýaba páaq̄ ínimma Yéq̄taaeo-wayukaraq̄ yabíq̄yikaniye. miráinata Yéq̄taaeo-wayukama weqtábá íkáonaamanibo paá awé ínoe.” téna tiráine. ¹³ keráwáq̄a Yéq̄taaeo-wayukama Áánûqtukaq̄ itáiq̄-itaiq̄ urááe. Áánûqtu tirunóbáq̄a mamá mirá kéumatikaipoaq̄ keráwáq̄a íkáonaamanibo kanaaráq̄ paá awé ínoe. Áánûqtukaq̄ itáiq̄-itaiq̄ kéyana amuq̄-yatáákáráq̄ kaayóné-yatáákáráq̄ wemá timíno. Aokaq̄-Áágóní akoq̄náárake keráwáq̄a Ítuq̄taba óriq̄ umá kétékainaq̄ awé umá máero.

Póroni kawáá-máyáimá

¹⁴ ketíbáq̄awaayuo, kemá kéitaunama keráwáq̄a íraq̄ò-qtataakaraq̄ itai-yátáákáráq̄ keráwáq̄imá ógiq̄ma wáipoaq̄ keráwáq̄a Ítu Kárirq̄toq̄taba móra-mora-yuma kanaaráq̄ wenarááté-wenaraate ínoe. ¹⁵ miráimanibo yaímma-wataama maamin-áúbábí keráwáq̄tôpaq̄ agayáunama akoq̄náá umá tiráune. kemmá maami-máyáimá Áánûqtu tímikaitapaq̄ miráuma tímá taákaq̄ kéune. ¹⁶ Yéq̄taaeo-wayukayataba Áánûqtuma kemmá Ítuni anó-monoq̄-naqa aútkaraiye. kemá Áánûqtuni watáama tímá-yimuna-naq̄une. Yéq̄taaeo-wayukama min-áímmá kéiteta miraráá umá Áánûqtukaq̄ amí-yátáákáá kéinatama yeq̄tí yúgaraq̄

yúyánákáráq Áánûqtukaq Aokaq-Áágómá yemmá mamá Áánûqtuqtaba aokaríq umáyikainana Áánûqtu yemmá yiwirániye. ¹⁷ miráitaq kemá Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá mi-máyáímá ketáaraq Áánûqtuma kanaaráq ínîqtaba timuqá kémarauene. ¹⁸ paá Ítu Káríqtoma nôrabi uráinaiyaba ketáanapo ketí mayainápógáráq uráiqtabama kemá Yéqtaaeo-wayukama timá-yimenune. ¹⁹ miráonata yemá kéiteta anón-awaameq-yataaqa káoneta Aokaq-Áágómá yemmá mamá Áánûqtuma tinnaiq ínoe. miráitaq kemá Yérútáábake Iríkambaq mûtûq átê-wataama Ítu Káríqtuqtaba ketí máqten-akoqnaarake timátuweq uráune. ²⁰ ánibo Ítu Káríqtoni áwíqa íma yaráa-marabaqa kemá mibáqá wenamáa átê-wataama móma timá-yimiyaba kétikaiye. mirá éqa átê-wataama káqo-yuma abarokáq timá yímíkaiyapaqa kemá waabá-káyúkáráq íma timá-yimenune.

²¹ minnýaba agamatá-kánnáábí maará téna kétiye:
 “yemá náayuwabi íma timá-yimikaa-yuma
 yemá aónanoe.
 yemá náayuwabi íma ítaraa-yuma
 yemá ítama arutánoe.”
 téna kétiye.

Póroma Árómuq wíniye.

²² miráitana ketí mayaígómá keráwáqtôpaq iyábámá kemmá kéyaqtoraiye. ²³ miráimanibo maan-áukápáqá ketí mayaímá ókaraq íma wáíye. ayáqtáa-kanaama kemá keráwáqá timónaiyaba ôriq umá kétikaiye. ²⁴ miráipoaq kemá keráwáqá étaba timónanu íyabiyo? Árómuq kótamaqma wéqa keráwáqá yá-timonateq Tipéini-marabaq ónúne. ánibo kemá keráwáqá timuqá kémareq kétimonaiyaq kemá keráwáqtê páaqya-kanaama ko matáá-onaq keráwáqá Tipéini-marabaq kanaaráq timátíkáiyaq kónunamanibo ²⁵ íbêqa kemá Yérútáárebaq uréq Áánûqtuni waayúkama ko mamá yíwáqnaa ónáá kéune. abo yemá yenamááriq Maateróniapakekaraq Karíkipakekaraq Áánûqtun-aaraq móra-iyakaq máráa-kayukama Yérútáárebaq aamá téite umá móra-akaq maréta áwáyoq-wayukama yíwáqnaa umá móneqa paá yimíneta kéowaq kéune. ²⁶ missing? ²⁷ yemá yimuqá kemáreta mirá kéomma áraimma yemá yemmá anónnáma aqtabáaraq kéyime. ánibo Yéqtaaeo-wayukaraq Áánûqtuni máqtemma íráqô-qtataaqa Ítíráaeo-wayukabike yemmá kéyainapoata Yéqtaaeo-wayukama yeqtí oótamma Ítíráaeo-wayukagaraq yaináaro. ²⁸ ánibo kemá ketí mayaímá maakáq ánateq Yérútáárebaq kónune. mi-mónéqá Maateróniapakekaraq Karíkipakekaraq mamá áikumaraamma mamá yiménúne. miráumatuweq anaaékaqa Tipéini-marabaq uréq mikákémmá keráwáqtôpaq Arómuq ónúne. ²⁹ kemá túyánámmá kéitaunama anaaékaq kemá keráwáqtôpaq yenúnama Ítu Káríqtoma anómma íráqô-qtataakoma keráwáqtábá timíniye. ³⁰ ketílbáqawaayuo, kemá Yérútáárebaq kégonaaq keráwáqá akoqnáá umá nunanummá timátíkáaro téq keráwákáq inaa kétune. kemá Ítu Káríqtoni áwíkaqa keráwáqá akoqnáá umá ítama káonaune. Aokaq-Áágómá mamá ketáámá móra-mora-yuma tikáipoaqtaa keráwáqá kemmá tikánôpoaq ítama káonaune. ³¹ nununummá tíyanama Yérútáárebaq ketáái átê-wataama awéqtátuwaa-kayukabikemma tú-tíqa í-yátááqá íma mayánúne. nunanummá kétéyanawaq Yérútáárebake Áánûqtuni waayúkama yemmá kemá nôrabi

únnayaba yikániye. ³² Áánûqtumma akáinaqa kemá amuq-yatáákáráq ógiqma keráwáqtôpaq iréq keráwáqtê yamáeq aagánúne. ³³ íbêqa Áánûqtuma ketáái kaayoné-yatáákón áaikoma wemá máqtemma keráwáqtê waíno.

16

miráo-maarao-aimma

¹ ketáái tímánaqa Píbima wení wataáma timá-timenune. wemá Tékeriabaq Áánûqtun-aama móra-iyakaq maréta kéitaa-kayukaraq wení mayaímá wáiyé. ² uyátárai-nakoni anaaé kéwaraa-yuma móra-mora-waigoqtaba yíkáníq umá keráwáqá wemmá awíráro. yaímma-yataaqtaba immá wemmá áwáqnaa umá áméro. wemá kemmá tíwáqnaa uréna taíbaq-wayukagaraq yíwáqnaa uráiyé. ³ Ítu Káríqtoqtaba ketê mayaímá mayáaya-nakama Patírayaa Akíra ye aúkátôpaq ketí miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana wimmá yíméro. ⁴ yenákámá íuraiyana ketí túwaraimma mamá paá umátikaraayapaq ípukaune. yenákáyábámá kemá “tíkáiyé” kétunata máqtemma Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtun-aama kéitaa-kayukama “tíkáiyé” kété. ⁵ yenákátí naaúpaq Áánûqtun-aama kéitaa-yuyabama ketí miráo-maarao-aimma yuwaúnana yeráwáqtôpaq wimmá yíméro. tikáin-aanabo-naqa Ipáineti wemá áqnábariq umá Étia-marabakemma Ítu Káríqtoqtaq arummá ámikai-nakonopaq ketí miráono-maaraono-aimma yuwaúnana wimmá áméro. ⁶⁻⁷ Máriaa wemá akoqnáá umá keráwáqtí aúkáapimma mayaímá kémayain-inikonopaq ketí miráo-maarao-aimma yuwaúnana wemmá áméro. Aaqtarónikatigaraq Yúniatigaraq yenákámá ketimáápake-nakaratama yenákámá móra-taoqa ketê yagaroqtamá ánná-naupaqa máqe-uraayane. yenákámá máqtemma yiwíkai-kayukama yimónama íráqóniq kéeta yenákámá áaimma átáma Ítu Káríqtoni anaaé kéwaraayaq anaaékaqa kemá mirá-uraune. abo yenákáyôpaq ketí miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana wimmá yíméro. ⁸ Aaparíati wemá uyátárai-nakoqtaba kemmá tikáin-aanabonapaq wenôpaqa miráono-maaraono-wataama yuwaúnana kéwiye. ⁹ Abáánati wemá Ítu Káríqtoqtaba ketê móra-mayai-naqa ketí aanábónáqá Títáákitigaraq yenákáyôpaqa miráoyo-maaraoyo-wataama yuwaúnana kéwiye. ¹⁰ Apériti wemá Ítu Káríqtoqtaba aú-aíqa matáimma Eritááburati máqtemma wení aara iyápógaraq yeqtôpaqa miráoro-maaraoro-wataama yuwaúnana kéwiye. ¹¹ Ítiráaeo-naqa ketimáápake Erótionigaraq máqtemma Naatítatini aara iyápógaraq uyátárai-nakoni waayúkama yeqtôpaq miráoro-maaraoro-wataama yuwaúnana kéwiye. ¹² Tarapínayaa Taripóta yenákámá uyátárai-nakoqtaba akoqnáá umá mayaímá kémayaayaq-nakagaraq tikáiketimanaaqa Péti wegáráq uyátárai-nakoqtaba akoqnáá-mayaima matáitay yeqtôpaq miráoro-maaraoro-aimma yuwaúnana kéwiye. ¹³ Árûbati wemá mórama Áánûqtuma wetábá auyakai-nakaraq anóama minná ketinóraa umátikaraipoaq yeqtôpaq kemá miráoyo-maaraoyo-aimma yuwaúnana kéwiye. ¹⁴ Atíkaritagaraq Périgonigaraq Émitigaraq Paataróbaatigaraq Émaatigaraq yaímma ketibâqawaayuma yeráwáqtê Áánûqtun-aaraq móra-iyakaq áikutaawaq yeqtôpaqa kemá miráoro-maaraoro-aimma kétima-yikaune. ¹⁵ Piráárogatigaraq Yúriagaraq Nériati wení ámánaakogaraq Orípatima máqtemma Áánûqtuni waayúkama yeráwáqtê áikutaawaq yeqtôpaq kemá miráoro-maaraoro-aimma kétima-yikaune. ¹⁶ keráwáqá móra-mora-yuma tibâqawaaraa umá wenayáá-kenyaamma yiméq

tótó umáyíkáaro. máqtemma kékokeq-kaqokeq-marabaq Ítuqtaba áikutaa-kayukama keráwáqá miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaae.

¹⁷ ketibâqawaayuo, waayúkama káqon-aimma tiráátétaa Áánûqtuni waayúkama mamá yaikaaq ígáae téta tiya-kayukabikemma nékaq máero. keráwáqti itáíq-itaiq í-yátááqá mamá awígíóq íyábámá atéqma máero. ¹⁸ mirákáyúkámá yemá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqtabama íma yúyánámmá kéitaamanibo yemá paá yeqti yúyaba yúyánámmá kéitaae. watáagaraq átê í-áímmá téta táí-aaímma íma ítaraa-kayukama mamá maqtawémma éta makáqma káonaae. ¹⁹ máqte-kayukama keráwáqá Ítu Káríqtoqak tirummá anéq yáqtoraiyaba kéitaae. miráitaq kekáráq timuqá kématikaune. keráwáqá nóinabi íráqô-qtataaq aónaigaae téq kêtunnamanibo táí-yataaqtabama aónéq mirá kéomma íma maraígáae téq kêtune. ²⁰ abo Áánûqtuma ketáái kaayoné-yátáákón áaikoma Tááqtaamma yatámma keráwáqti titaukoni aménáápáq yawarápaqtuwaniye. ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni paru-yátáákómá keráwáqtê waíno.

²¹ Tímotima Ítuqtaba ketê móra-mayai-nakoma wení miráoro-maaraoro-aimma keráwáqtópaq kéyuwaiye. Arútiagaraq Yéitonigaraq Totípaterigaraq ketimáápaqe Ítiráaeo-wayukama keráwáqtópaq miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaae.

²² Téqtiati kemá Póroni óyaupike watáama matéq maamin-áúbámá keráwáqtópaq kágayeq kemá uyátárai-nakoni áwíkaqa miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaune. ²³ kemá Káéatini naaúpaq kémaiynana ánibo Áánûqtun-aama kéitaa-kayukama wení naaúpaq ya káikuyoe. miráitana Káéati wegáráq yeráwákáráq miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaae. Erááqtati wemá maa-márúkáqá mónekaq kawáá urái-nakogaraq keqtíbâqawaaraa-naqa Kawóqtati yenákámá miráoro-maaraoro-aimma keráwáqtópaq kétimatikaaye. ²⁴ Ítu Káríqtooma ketáái uyátárai-nakoni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. miráuma waíno.

aqtó-núnámúné.

²⁵ ketáámá Áánûqtun-awíqa múte yauyónátae. íbêqa Póro kemá maamin-áúbágóni aqtóráq kéyune. Ítu Káríqtoqtaba átê-wataarakemma kemá kétima-timinata Áánûqtuma keráwáqá kanaarácq mamá akoqnáá-wayukama aúqtikaniye. abo kemá keráwáqá Ítu Káríqtoqtaba aúpácq-áímmá tímá tímikaune. Áánûqtuma matúq-matuq umá máí-nakoma maamin-áímmá naayóbáqá aati-aatimá aúpácq makáine. ²⁶ miráimanibo anaaékaqa wení amuné-wáyúkati yóyaukaq mamá abarokácq uráiyee. miráitana íbêqa wemá keqtáá timátikaitaqtaa ketáámá maamin-áúpácq-wátáámá máqte-kayukabi túnataaa yemá kéitaae. wé máqte-kayukama Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq kéeta wenáama waraígáae téna kéitaiye. ²⁷ Ítu Káríqtooma wenáainapo Áánûqtukaq wenamáa áá ítarai-manikoma tágama-yataaq matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno.

**Îtuni anaé kéwareta mórabí áíkuyo-yubaq
Korítiani-marupaq Póroma Îtu Káríqtoni
timáyíkarain-naqa watáa kétitana Tóqtani agatáiyé.**

¹ kemá Póroma keráwáqá Îtu Káríqtoma mamá Áánûqtuqtaba aokariq umátíkarai-kayukayopaq kágayaune. keráwáqá Áánûqtu wení waayúkama auráiyábá kákaitana táayaraiye. ² máqtemma máqten-aukapake náayuwabi Îtu Káríqtokaq nunanummá kéte-kayukayopakaraq kágayaune. wemá yeráwákáráq ketáái uyátárai-nare. ³ íráqô-qtataakoma kaayoné-yátáákáráq ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtonopake keráwáqtê waíno.

⁴ Áánûqtuni kaayoné-yátáákáráq arummá amí-yátáákáráq anómma íráqô-qtataare. minnýaba wemá Îtu Káríqtoma keráwáqá tímikaiye. minnýaba kemá wekáq “tíkáiyé” kétune. ⁵ wemá taígani íráqô-qtataaqa keráwákáq mirá-uráiyé. Îtu Káríqtokaq ketáái itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba Áánûqtu tíwáqnaa uráiyé. miráitaq íbêqa keráwáqá minnýaba ítama kétagaae. keráwáqá kétagaapoaq óq-wayukama kanaaráq minnýaba timá-yiminoe. ⁶ min-íráqô-qtátááqtábá Îtu Káríqtoma keráwákáq mirá-umatikaniye téq naayóbáqá timá tímikaunama íbêqa áraimma abarokáq uráiyé.

⁷ miráuma Áánûqtuni Aokaq-Áábíké máqten-iraqo-qtataaqa keráwáqá matáamma íbêqa uyátárai-naqa Îtu Káríqtoma abarokáq ínítqaba keráwáqá awé kéoe. ⁸ keráwáqá awé kéiyana wemá keráwáqá tíwáqnaa umá akoqnáá kéinaq itáíq-itaiq ínoe. mi-kánaáráqá ketáái uyátárai-naqa Îtu Káríqtoni íráqônn-annabi máapoana keráwáqtí túbí íma makáiyé. ⁹ minnýaba Áánûqtuma aati-aatimá aákaq makéna mirá kéiyé. keráwáqá wenáanikon-annabi máigaae téna táayaraiye.

¹⁰ miráimanibo ketíbâqawaayuo, uyátárai-naqa Îtu Káríqton-awikaq keráwáqtábá inaa kétune. minná kímora-tuyanakaq máero. keráwáqá íma káqo-kaqo-tuyanamma itánômanibo paá mimórá aúqma máero. ¹¹ maará téq kétune. ketíbâqawaayuo, keráwáqtábá unítíq ááiq-aimma keráwáqtí aúkápimma kéte téta Karóini waayúkama timá tímikaae. ¹² yaímma-yuma téq “kemá Póronnae” kétemma yaímma-yuma téq “kemá Pítaanae” kétemma yaímma-yuma téq “kemá Îtu Káríqtonnae” téq keráwáqá kéte. ¹³ Îtu Káríqtoni aúgoma taíganaq wáiyó? ímiye. wenaúgoma mimórá wáiyé. Póroma kaapaq-yátáq keráwáqtábáwáq pukáiyó? ímiye. keráwáqá Póron-awikaq nommá pékaao? aaqáo ímiye. ¹⁴ kemá maaminnýaba timuqá kémarau. kemá paá kaayaq-nákámá Karípugaraq Káeatigaraq nommá péqyikaraune. ¹⁵⁻¹⁶ miráuma móra-waigoma “Póron-awikaq nommá pékaune” téna íma kanaaráq tíniye. íbêqa káqomma taákaq immá Tépanati wení aara iyápógararaq nommá péqyikaraune. káqo-yugaraq nommá péqyikaranuno? íma taáka kéune. ¹⁷ miráimanibo Îtuma kemmá íma timátikena tiráiyé: “uréwaq nommá péqyikaa.” téna ítiráiyé. ímibo wemá átê-wataama waabá-káyúkámá timá yiménúnayaba timátíkaraiye. kemá mibáq keráwáqté máeqa keráwáqá íma ítama táganon-aimma íma timá tímikaune. máqte-qtataariq kaapaq-yátáq Îtuma pukéna keqtááyábá uráimma ítama tágaigaae tépoaq kemá

Áánûqtuni akoqnáágoqtaba keráwáqá ítama tágai-aimma tímá tímikaune. ¹⁸ mi-kátáámá kaapaq-yátáqtábá neginaagi-aimma yaímma kéte. mi-káyúkámá min-áímmá kéte-yuma yemá yawítikinon-apaq uráin-amma kéwaraae. miráimanibo ketáámá maami-káyúkámá Áánûqtuma kátobamatikaiqtaae mi-kátááyábá kétunatae. minná “mi-kátáámá Áánûqtuni akoqnáágoni awaaméré.” téqtaa kétunatae. ¹⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá min-ákóqnááyábá maará kétiye: “kemá itái-wáyúkátí yúyánámmá yawítíma mamá abarokáqtáá ónune. minnámo itái-wáyúkátí yúyánámmá paá kaaqaari-yúyánáné.” téna Áánûqtuma kétiye.

²⁰ íbêqa keráwáqá ítama aónanune. minná min-itái-wáyúkámá yemá náakaraq mááo? mi-káyúkámá kaaqaari-yúyánáqtábámá agatáa-kayukama náakaraq mááo? mi-káyúkámá keráwáqtí túbáq itó-uma máeta téta “íbêq-kanaama itái-wáyúkámá maa-marábí mááe” tíráa-yuma náakaraq mááo? ketáámá Áánûqtuni itái-yátááqá káonaunanataama waayúkati itái-yátáákómá paátataakaa kétiye. ²¹ mi-káyúkámá yemá yúyánápímmá téta “ketáámá itái-wáyúkáé” téta te-yúmá Áánûqtuma wení itái-yátáákáké yemmá íma iyúwáinata wení aúyánámmá íma kanaarág mayánoe. ááqanibo Áánûqtuma wení itái-yátáákáké keqtáá atóbamatikarenataa amuqá kémaraiye. máqte-kayukama átê-wataama Ítuqtaba itáiq-itaiq étama yemmá atóbanoe. maamin-áté-watáámá ketáámá Ítuqtaba abarokáq waabá-káyúkábí túnnatataa ítama kétagaae. maamin-áímmá íma ummaa-áímmá wáipoata yaímma-wayukama náayuwabi yemá téta “ketáámá itái-wáyúkáé” téta te-yúmá min-áíqtábámá “neginaagi-aine” téta kéte. ²² Karíki-wayukama itái-yátááqtábá itánáae téta kéowata Ítíráaeo-wayukama awaaméq-yátááqá aónanaae téta kéoe. ²³ miráimanibo ketáámá waabá-káyúkáráqá maará téqtaa kétunatae:

“Ítu Káriqtoma kaapaq-yátáq keqtááyábá pukáiyé.”

téqtaa kétunatae. min-áíkkómá káqomma íma Ítíráaeo-wayukabimma neginaagi-aikaa kéitana Ítíráaeo-wayukabi íkarutaiye. ²⁴ miráimanibo máqtemma náayuwabi Áánûqtuma yááyaraimma yemá Ítíráaeo-wayukagaraq káqo-kayukagaraq kéitaae. minná Ítu Káriqtoma Áánûqtuni akoqnáágaraq itái-yátáákkóni awaaméré. ²⁵ yaímma-wayukama Áánûqtuni watáayaba téta “neginaagi-aine” téta kétemanibo Áánûqtuni watáagoma móragaraq marabí-káyúkátí yúyánámmá uyátáraiye.

²⁶ ketíbáqawaayuo, Áánûqtuma keráwáqá tááyaina-yupaama mi-kánááráqá keráwáqá nói-mayaiyaq mayáinô? paá arekáq umá-yuma keráwápikémmá waayúkati yúrakaaq itái-wáyúkámá máqe-uraae. paá arekáq umá-yuma keráwápikémmá keráwáqtí keqtiboní akoqnááma matááe.

²⁷ ímibo Áánûqtuma marabí-káyúkábikémmá mamá paá-wayukama matáiyé. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá yúyánápí téta “ketáámá itái-wáyúkáé” téta kéte-yuma yigaae-yátááqá yímikaiye. mi-káyúkámá yemá yúyánápí téta “ketáámá akoqnáá-wayukae” téta kéte-yuma yigaaeráq mamá yíkaraiye. ²⁸ yemá maará téta kéte: “Áánûqtuma máqte-kayukati aúkápikemma paá-wayukama yiwíkaiye. mirá kéena waayúkama náayuwabi yemá paá-wayukama yiwéqtatuwaamma yiráátinena uráiyé. minná Áánûqtun-aurakaq

waayúkama yeqtí yúma maméta kéuyo-kayukama yemá paátataakaa kéomanibo paá-wayukama wemá uyátá-maqma itai-yátááqá yímikaiye. ²⁹ miráuma Áánûqtunopaq máqte-kayukama íma kanaaráq yúma maméta uí-ááimmá tínoe. ³⁰ aúge-tuwaraitaama ketáámá Ítugaraq yagaroqtáunataama min-áúwáráimmá Áánûqtuma keqtáá tímikaiqtaae. Áánûqtuma keqtáá Ítuma tímikaiqtaae. túyánákaráq watáagaraq wení aúyánákáq ketáámá itai-wáyúkámá aúkáunatae. Ítuma keqtááyábá íráqôniq umátikenataa Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá aúkáiye. Ítuma keqtáámá Áánûqtutaba aokaríq umátikenata ketáái kúmiq-yataapike tiwíkaiqtaae. ³¹ minnýababoana Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye: “waayúkama yemá akoqnáá-aimma tínétama uyátárai-nakoma nórawabi keqtáá umátíkaiqtabataa wenaúma manéna uíno.” téna kétiye.

2

¹ ketíbâqawaayuo, kemá áqnáabaq keráwáqtôpaq íráunama Áánûqtuma aamá keqtááyábá aúpáq yokaa umátikaraiqtabataa arupú umá timá tímikaune. watáama timá tímikaunama keráwáqtábá ítama tágaikaae téq abarokáq tiráune. ² mi-kánáaráqá kemá keráwáqtê máqe-uraunama yaímma-yataaqtaba túyánámmá itaiyábá ítikaraimanibo paá Ítu Káríqtoma keqtááyábá pukáiqtaba ítarauene. paá minnýaba wenamá kemá túyánámmá itaiyábá tikaraune. ³ áraimma kemá keráwáqtê máqe-uraunama arupú umá kéitaawaq ateqte umá ikatíq kéeq tiyáátamma ayúkáune. ⁴ kemá karáwáqtê máeqa íma ítama tágaawataanapo keráwáqá yabiténáaq uráune. ímiye. miráimanibo Áánûqtuni Aágoma ketí watáama tiráatimma minná arupú-aine. ⁵ Áánûqtunopaken-akoqnaayaba itáiq-itaiq ígáae téq kemá timá tímikaune. waayúkama paá yeqtáama itáiq-itaiq íma ígáae téq timá tímikaune.

⁶ itai-yátáákómmá itáiq-itaiq umá yáqtoraiyabama ketáámá waayúkaarikaa kéunatae. maa-márábí-káyúkátí itai-yátááqtábá téite onikáá umá íma móraiq kéiye. maa-márábí anómma yabíkáa-kayukati itai-yátáákóráá umá móraiq íkeiye. mi yabíkáa-kayukama pááqya-kannaabi yemá ánataginoe. ⁷ maami itai-yátááqtábátáá túnnama minná Áánûqtunopakene. itai-wátáámá aúpáq-ámmá Áánûqtu naayóbáqá maa-máramá íma wáikaqa wemá Áánûqtuni tágama-yataaqtaba keqtááráq yáikaq iyábá tarôq uráine. ⁸ maa-márábí anómma yabíkáa-kayukama yemá aati-aatimá maamin-áqtábámá íma tágama arupú kéoe. yemá tágama arupú urétaraa tágama-yataakoni uyátárai-naqa wemmá íma ikamínéta oné. miráimanibo yemá íma tágama arupú étama áaiq-i-wayukama Ítuqtaba “kaapaq-yátáq ko aráápamaraaro” tiráae. ⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí wení tágama-yataaqa íma arupú kéitena mirá kétiye:

“máqte-kayukati yúrakoma íaonai-yataakaraq máqte-kayukati yaákoma íitaa-qtataakaraq wáae. waayúkati yúyánápmá aati-aatimá íma yabérai-qtataaqa wáíye. maami-qtátááqá Áánûqtuma waayúkama náayuwabi weqtábá o-yúmá yokaa umáyíkaraine.”

téna kétiye. ¹⁰ Áánûqtuni Aokaq-Áágóní akoqnáánapo maami-qtátááqá keqtáámá tiráátiraiqtaae. Aokaq-Áágómá máqtemma aúpáq aúyoqma wáiqtataaqtabagaraq kéitaiye. ¹¹ itáaro. móra-waigoni aúyánámmá paá wení

aágoma kéitaibo. móraiq uráimanibo anómma uyátá-maqma minnáe. Áánûqtuni Aokaq-Áágómá wenamáa wenaúyánámmá kéitaibo. ¹² íbêqa Áánûqtuni Aokaq-Áágómá kémayaunaboqtaa Áánûqtuma tímikai-qtataaqtabataa kanaaráq itánúnatae. maa-márábín-áágómá ímatunatae. ¹³ ímibo Áánûqtuma tímikai-qtataaqtabataa ítama tágareqtaa óq-wayukama kéyiraatunatae. Aokaq-Áágóní wataábi árain-aikoma Aokaq-Áágónópáké abarokáq kêtunatae.

¹⁴ waayúkama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá íma matáa-kayukama maami tímikai-qtataaqa Áánûqtuni Aágonopake kúmímma íma kémayaae. mi-káyúkámá yetôpaqa maami tímikai-qtataakotaama neginaagi-yataakaa kéiye. maami-qtátááqtábámá yemá íma kanaaráq ítama táganoe. paá Aokaq-Áágóní akoqnáánapo ketáámá kanaaráq ítama táganunatae. ¹⁵ mi-káyúkámá náayuwabi Aokaq-Áágómá matáa-kayukama máqte-qtataakon áaimma ítama kétagaapoana kanaaráq yainánoe. miráimanibo yemá náayuwabi Áánûqtuni Aágoma íma matáa-kayukama keqtáámá náayuwabi Áánûqtuni Aágoma matáuna-yutaama yemá íma kanaaráq yainánoe. ¹⁶ minnáyaba Áánûqtuni wataáma agamatá-kánnáágómá mirá kétiye:

“uyátárai-nakoni aúyánámmá náawa ítama ánatatukaiyo?

náawa kanaaráq uyátárai-nakoma aráátiniyo?”

mirá téna kétimanibo Ítu Káríqtoma wenamááríq wenaúyánámmá ketáámá káonaunataamanibo waayúkama wení Aokaq-Áágómmá íma matáa-kayukama íma kanaaráq káonaae.

3

¹ ketíbâqawaayuo, áqnáabaq kemá Korítiani-marupaq iráunama kemá wataáma iyápóraa umá tímá tímikaune. kemá miráuraunama minná keráwáqá Ítu Káríqtoqtabama taíbaq íma ítaraawaq Áánûqtuni Aágoqtaba miráitaq kemá keráwáqá waayúkaarikaa umá íma kanaaráq tímá tímikaune. keráwáqá áráábi-iyaporraa uráamma ²⁻³ keráwáqti aáwaqa paá náamma wáqe-uraiye. keráwáqá kamáama naawai-kánáámá íaukaae.

yaímma keráwápkémmá íbêkaraq waayúkaariqti wataáma keráwáqá íma kanaaráq kéitaae. íbêkaraq maa-márábí-káyúkáráa umá aqnú-káyúkábóaq keráwáqtábámá kemá téq “kamáama naawai-kánáámá íaukaae” téq kêtune. keráwáqá keiyáá unítíq áái-q-aimma kéteq káqowa-kaqowamma koyukaayúmma kúmayikeq kéowana keráwáqti tógoma ákáinaiq kéowana keráwáqti táaikoma mamá maa-márábí-káyúkáráa kéoe. ⁴ keráwápkémmá móra-nakoma téna “kemá Póronnae” tínana káqo-nakoma téna “kemá Aapóronnae” tínama keráwáqá áikuteq mirá temmá maa-márágóní áaimma kémayaabo.

⁵ náawaq Aapóroma máiyo? náawaq Póroma máiyo? wetê-ketema kerátámá paá kaqtó-wayukae. abo Áánûqtuma ketáái wataánapo Ítu Káríqtoma itáiq-itaiq iyábá keráwáqá tíwáqnaa kéiye. móra-mora-yutaama uyátárai-nakoma tímikai-mayaitaa kémayaunatae. ⁶ minnágoma maará-uraiye. keráwáqá miráuma yópi ányu-qtataakaa umá mááe. kemá ayummá uqmaráunana Aapóroma ányu-qtataapi nommá atímakaimanibo Áánûqtuma keráwáqá mamá anómma káuqtikaae. ⁷ miráitana ayummá ukái-nakaraq nommá atítai-nakaraq yenákámá paáyabae. miráitana Aokaq-Áágóqtábá mamá anómma káuqtikai-naqa Áánûqtuma wenamáae. ⁸ ayummá ukái-waigogaraq nommá atítai-waigogaraq

yenákámá yeqtí mimórá-máyáírákémhá móra-mora meyámmá mayáyóye. ⁹ kerátámá mákagoratama Áánûqtuqtaba mayaímá kémayauyaka keráwáqá miráuma Áánûqtuni yó-marámá mááe.

keráwáqá miráuma Áánûqtuqtaba ketáámá naammá umáraunaikaa umá mááe. ¹⁰ Áánûqtuma kemhá íráqõniq umátíkaraitapoaq kemá arúkáráq ábokaraq kanaaráq amá akoqnáá uráume. mikákémhá kágo-wama mitáyama kéiye. máqtemma naammá uráiya-yuma ábotaraq maqmá atáá-uraiya-yuma atéqma arútáaro. ¹¹ Ítu Káríqtoma wenamááríq wemá ábone. itáaro. waayúkama mayaímá kémayetama mimórá-ábómmá arúbama iétama yemá Áánûqtuni naammá íma tarõq kéoe. ¹²⁻¹³ kanaamá abarokáq ínana wemá keqtáámá mamá yaináinata máqtemma aónanoe. minná yaimma-yuma akoqnáá-namma uráawata yaimma-yuma iyáátamma ayúqma urááe. yaimma-yuma yeqtí mayaímá Ítu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama íráqõ-qtataaqa minná óqtanapo naammá uráánikaa urááe. ániibo yaimma-yuma yeqtí mayaímá Ítu Káríqtokaq matáamma miráuma waayúkama paá-yanapo naammá uráánikaa urááe. Ítuma yawwéqma kumína-yupaama wemá máqte-kayukati mayaígómá “paá wániyo?” téna maqmá aónaniye. miráráá umá iragómá naapi kúraqma maqmá aónaniq umá wemá “paá wániyo?” téna ketáái mayaímá maqmá aónaniye. ¹⁴ máqte-kayukama Ítu Káríqtokaq mayaímá kémayaa-kayukama yeqtí mayaígómá paá wáinatama yemá íráqõ-meyamma mayánoe. ¹⁵ miráimanibo móra-nakoma wení mayaígómá íma paá wáinanama wení máqte-qtataaqa íwániye. miráráá umá wení naammá kamágitana wení máqte-qtataaqa kamáginiye. wemá wenamááríq yawarápaginiqtaba yáubaginimma miráuma waayúkama naammá kaitata yoqmáána-toqmaana umá yáubaniikaa umá yáubanimanibo íráqõ-meyamma íma mayániye.

¹⁶ máqtemma keráwáqá yagaroqtamá Áánûqtuni naammá máamma keráwáqá íyaq itaraao? ániibo Áánûqtuni Aágoma keráwáqtê yagaroqtamá Áánûqtuni naaúpaqa kémaimma keráwáqá íyaq aónaraao? keráwáqá áraimma aónaaro. ¹⁷ miráiyata náayuwabi Áánûqtuni naammá mamá táíq étama Áánûqtu yekáráq mamá táíq umáyikaniye. keráwáqá Áánûqtuqtaba aokariq umá naammá máápoana wemá miráráá íniye. ¹⁸ maaminnáyaba yaimma-wayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátéro.

yaimma keráwápikémhá túyánápímmá téq “kemá maa-marágóni áaimma áá itarauna-naqune” téq mirá-túyánámmá kéitaa? mirámô kéeqa keráwáqtí túyánámmá Áánûqtukaq kémareraq wenópake itai-yátááqá yimmá itáaro. mirá kéeraq maa-marábí-káyúkámá iyuwáiyatawaq yemá keráwáqtábá “neginaagi-wayukae” téta timá tikáaro. ¹⁹ áraimma maa-marábí-káyúkátí itai-yátáákómá Áánûqtun-aurakaq neginaagi-yataare. wení watáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye:

“min-itái-yátáákómá maa-marábí-káyúkábiké kéyimma minnánapo Áánûqtuma waakápi kémayikaiye.”

téna ²⁰ ókaraq kétiye:

“uyátarai-nakoma aónaimma maa-marábí-káyúkátí yúyánákómá paátataare.”
téna kétiye.

²¹ miráuma túma mamé uí-áímmá téq móra-waigoqtabama “kemá wenámúne” téq ítero. Áánûqtuma keráwáqá máqte-qtataaqtama ommá áqa kétémiye. ²² kemá

Póroma Aapóroqaraq Pítaagaraq keráwáqá tíwáqnaa iyábámá Áánûqtuma keqtaámá keráwáqá tímítukaiye. keráwáqá tíwáqnaa iyábámá maa-márábí-qtátááqá tímikaiye. máqte-qtataaqa naayóbáq abarokáq urái-qtataakaraq anaaékaq abarokáq íní-qtataaqtabagaraq keráwáqti minnáe. aúwaraikaraq puígáráq minnágaraq keráwáqti minnáe. ²³ ániibo keráwáqá Ítu Káríqtona máawana ániibo Ítu Káríqtona wemá Áánûqtunnae.

4

¹ miráipoaq keráwáqá Aapóroqaraq kegáráqtábá túyánámmá Ítátimekaratama minnáyaba taákaq máráaro. kerátámá paá Áánûqtuni mayái-nákámúye. Áánûqtuma wení aúpáq-áráin-áímmá wenáaimma abarokáq mamá ígáae téna kekárátá tímátikaraikarataae. ² Áánûqtuma móra-nakoma wení mayaímá mayaíkáae téna ááyaitanama min-nákómá Áánûqtuma nóinabi tímámíniq umá mirá íno. ³ ániibo ketí mayaígóqtábá keráwáqti túyánápímmá óq-wayukati yúyánápikáráq nóinabi téq túyánámmá kéitaunamanibo kemá minnáyaba íma kamuqá kéitaune. ketí mayaígómá táiraq urái írágóniq kéiyó? kemá kenamááríq minnáyabama íma kéitaupo. ⁴ miráimanibo uyátárai-nakoni mayaígóqtábá otaammá kepímmá wáinanama minnáyaba íma kéitaupo. uyátárai-nakoma wenamá kemmá kéyainaiye. ⁵ miráinaq waayúkati mayaígómmá uyátárai-nakoma íkukainaraqa iyainaro. mi-qtátááqá íbêqa kumayupí wáimma anaaékaqa ópítáá mamá abarokáq íniye. máqte-kayukati yikái-yátááqá mamá abarokátáá íniye. miráumatuwena Áánûqtu wemá mi-káyúkámá náayuwabi íráqô-meyamma mayáiya-kayukama íráqô-kataama tímá-yiminiye.

⁶ mi-qtátááqá Aapórote kerátámá keráwáqtbá árain-aimma arutáinaiq ínôqtaba kerátá tiráátúyamma yáqtoqma akoqnáá ígáae téka keráwáqtpaq kágayauye. kímora tiráátí-nakon-awiqa íma múte yauyéraq weqtábámá “kemá wennáé” téq ítero. ketúyánápímmá téq “kemá Áánûqtuni waayúkati aúkáapimma anómúne” téq ítero. ⁷ ítáaro. keráwáqti máqte-qtataaqa Áánûqtuma tímikaiye. miráuma keráwáqá mi-qtátáákóní áaimma íma máamma nóraq ítaráq keráwáqti túma mamé kéuyó?

⁸ keráwáqá tirun-iyápóyábá aáwaga matáapoaq íbêqa “ketáámá mútûq-aawaga matáunatae” téraq kéteo? keráwáqti táaikoma Aapórote kerátáti táaikoraa íkeibo keráwáqti táaikoma taíbaq oótakaq yabikáa-yuti yáaikoraa kéiyé. miráimanibo árainma mi-kánááráqá keráwáqá yabi-í-wáyúkámá maíyakama Aapórote kerátágaráq mibáq yabiyéyúye.

⁹ maa-márábí-káyúkati yúrikaqa keqtaámá náayubi Áánûqtuni tímátikarai-kayukataama yeqti yinaaépaq aqtóráqtáá kéyunatae. ketí túyánápímmá Áánûqtu wemá mirápáq kéiyé. ánná-wayukama yíwíqmeta uréire uwáéta pááqya-kanaabi yíkamoniq umá ketáámá miraráá umá máunatae. miraráá umá waabá-káyúkati yúrikaq keqtaá tikamiyatama waayúkagaraq Áánûqtuni kaqtó-wayukagaraq itó-ureta taayoq ínôqtaae. ¹⁰ keráwáqá “Ítu Káríqtoqtaba itáuna-wayukama máunatae” téq keráwáqti túma mamé wí-áímmá kétewatama keqtaáyábámá waayúkama téta: “yemá Ítu Káríqtoqtaba neginaagi-wayukae.” téta kéte. keráwáqá akoqnáá owaqtaamanibo ketáámá aqnúníq kéunatae. mirá téraq keráwáqá túyánápímmá kéitao? keráwáqá anó-tiwiqa kéyaamanibo ketáámá ímiye. ímiibo ketáámá tigaae kéiyé. ¹¹ min-ábaúráqá ketáái

aáwaraa nommá íwáitana ketáái unáákáqtôgaraq yararéqé uráiyé. ketáái naa márúqa íwáitataboata waayúkama keqtaámá iyákáá umá yítuquyama tíkama wáráawaqtaa naaoq-naaoq uréire kúnatae. ¹² miráuma ketáámá mayaimá kémayeqtaa ketáái tiyáákakemma akoqnáá umá kémayaunatae. mi-máyáírakémmá ketáámá aáwaqa meyáníq ónúna-meyaqtaa kémayaunatae. waayúkama keqtaá timá táiq kúmatikaawaqtaama ketáámá yemmá timá íráqóniq kúmayikaunatae. yemá keqtaámá tú-tiqa kétimewaqtaama ketáámá minnágoni anónnáma yemmá íkeyimunatae. ¹³ yemá keqtaáyábá táí-aimma kétima-tikaawaqtaama ketáámá kaayoné-áínápó yemmá yauwéqma kétima-yikaunatae. yeqti yáaikoma ketáaráqá mirá kéoe. minná ketáámá paátataaqa miráuma námô-yataakoni ámúraaq yamá kéweta aáwakoni áti-yataaqa umá iyabótúwáanikaa umá yemá ketáaráqá mirán-ááímmá tarôq kúmatikaawaqtae.

¹⁴ ketí tikáin-iyapo-anna, maamin-áúbámá kemá kágayaunama keráwáqá tigareraq matikáikóniq íkéune. ímiye. kemá keráwáqá tiwáqnaa ígóniq umá kágayaune. ¹⁵ Ítuqtabama keráwáqti tirááti-wayukama taígani máamanibo taákaq máráaro. keráwáqti keqtboraá-náqá Ítu Káríqtoqak itáiq-itaiq iyábá kímora máiyé. Ítuqtaba átê-wataama tiyábá timá tikaraipoaq keráwáqti keqtboraá-náqá Ítuqtabama kemá máune. ¹⁶ miráitaq kemá inaa kétima-tikaune: “keráwáqá ketiyáánaubiqá máyáaro.” téq kétima-tikaune.

¹⁷ keráwáqtoqpaqa máqtemma maami-qtátááqtábá timá-timikae téq Tímotimma timákáunana kéwiye. Tímotima wemá Ítuqtaba timá-yimuna-wayukati aúkápíke-nare. áníbo wemá Ítuqak itáiq-itaiq uráiyé. wemá kemmá tikáin-iyapoma Ítu Káríqtoqtaba akoqnáá umá itáiq-itaiq umá kéyaqtoraiye. wemá keráwáqtoqpaq wénama ketáaimma Ítu Káríqtoqtaba máqtemma Áánúqtuni waayúkama mórabi áíkutaawaq tiráun-aikaraq keráwáqá taáqa yorániye.

¹⁸ wataáma kemá itáunama minná yaímma keráwápkémmá téq “kemá anó-naqune” téq keqti tủyánápímmá kéte. Korítiani-marupaqa keqtabámá “yauwéqma íyaq winiye” téraq tủyánámmá kéitaa? ¹⁹ miráimanibo pááqya-kanaabimma uyátárai-nakoma akáinaqa kemá Korítiani-marupaqa ónúne. miráinaq kemá min-ánó-káyúkámá koma kéyimone. maqma yimónanune. áraimma yemá Áánúqtuni akoqnááma mataá paá watáawaq kéteo? ²⁰ Áánúqtuni yabíkái-qtataaqa paá-wataama íma wáiyé. ímibo akoqnáá-yataare.

²¹ miráinaq kemá náaraq umá keráwáqtoqpaqa yénúnô? kemá keráwáqá agamá kautónáaraq yokaa umá yénú keráwáqti táí-aaipike waeraraq kaay-onéwaq umátikanaaraq onúnô?

5

¹ yaímma-wayukama timá tímemma keráwáqti aúkápimma “anómma kúmiq-yataaqa wáiyé” tirááe. mi-kúmiq-yátáákómá itáiq-itaiq íkéo-kayukati kúmiq-koma anómma uyátáraiye. min-áikómá mirá-uráiyé. keráwápkémmá móra-nakoma wenaboání ánáakomma yabítaiye. ² mi-qtátááqá keráwáqti aúkápimma pááq kéitaqa náaraq umá keráwáqá itai-yátááqtábámá túma mamé uí-áimma tínô? keráwáqti tirummá innayaba tigareeyábá awauuweraq máero. keráwáqti aúkápikemma mi-kúmiq-náqá waqma paábaq ayúwáaro.

³⁻⁴ uyátárai-naqa Ítuni áwíkaqa min-nákómá aboání ánáakomma kumari-ááímmá tarôq i-nákómá kemá wemmá áqa yáiqtikaune. keráwáqá máqte-kayukama yááyama áikuyoro. áníbo kemá tủyánánápógárq nunamunápógárq

keráwáqtê yagaróqtamá mánune. ketáái uyátárai-naqa Ítuni akoqnáábi áikuyonunatae. ⁵ miráinaq keráwáqá mi-kúmíq-náqá áwíqma Tááqtaani ayáápi máráro. miráiyana min-nákóni aúgoma Tááqtaani ayáápi puinanama anaaékaqa Ítuma wení kumíní-kanaaraq min-nákóni arun-iyápómá mamá itó-uyakaniyo? ketáámá Ítuqtaba yauwéqma awiraikáae téqtaama Tááqtaama ayúwáananataa min-náqá awíkema táí-meyamma amíniye.

⁶imiye. keráwáqtí tuma mamé uí-áímmá paátataare. mi pááqya-qtataaqa kara-káyúkátí yammá kamá itóqma anóniq i-qtátááqá áwíqma yíqtie. ⁷ táí-yiqtima iyaabótúwáaniq umá mi-tái-kúmíqá iyaabótúwáaro. miráiyatama tébakaq-yuma táigoma íma auránoe.

ítáaro. Ítu Káríqtoma Áánûqtuni tipi-típi-araaqa ketáái kúmiqtababoata ikákaamma mi-táigómá íma kémayaunatae. ⁸ miráinaqtaa Áánûqtuni aammá waraiyábámá ketáámá anómma aúqma waayúkaarikaa ónatae. yammá táí-yiqtirake kaqmá agamaráiya-tamma íma nanúnataamanibo yammá áraimma íráqóniq ínna-yamma nanúnatae. maamin-áwááméq-áikóni áaimma maará kéíye. ketáámá naayón-ááímmá táigokaraq áyámma í-yátáákáráq paábaq yuwánúnatae. ániibo ketáámá Áánûqtuma aammá íráqòkaraq árain-aikaraq mayánúnatae.

⁹ kemá keráwáqtòpaqa maamin-áímmá áqa agatáune. mi-káyúkámá yemá táí-aaimma ókaraq-okaraq umá taròq o-káyúkáyòpakemma nékaq máaro. ¹⁰ miráimanibo ketáagoni áaimma minnáe. mi-káyúkámá náayuwabi Ítukaq íma itáíq-itaiq o-yúmá nékaq íma máaro. kebó-yátááqá taròq kéeta oótaqtaba kéyikaitata yetábá ummaatamá mayaíyábá kéoe. yeráwáqtí yúyánámmá Áánûqtukaq ikémaraabo káqo-qtataaqaq uyátá-maqma yíkái-qtataaqaq yúyánámmá kémaraae. miráimanibo miráráá-káyúkámá mirán-ááikáráq taígani íma máae. miráinaq keráwáqá máqtemma mirá-káyúkábíkémá nékaq máineqa keráwáqá maa-márábíkémá yuwéraq kóoro! ¹¹ ímibo ketáagoni áaimma maará kéíye. mi-káyúkámá yemá téta “ketáámá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéunatae” téta kétémanibo yemá táí-aaimma taròq kéobo yeqtòpakemma nékaq máaro. yemá kumari-ááímmá taròq éta egaamá káeta ummaatamá mayaíyábá éta yeqtí yúyánámmá áqnáabaq Áánûqtukaq ímaretamanibo káqo-qtataaqaq yúyánámmá maréta taígani wááéni-nomma kéneta aíbòqnaabòq kététabi óq-wayukaraq táí-aaimma yimíneta miráiya-kayukatema aáwaqa paá ínaaro.

¹² mi-káyúkámá Ítu Káríqtoqtaba íma mórabi áikutaa-kayukama yemá yainaiyábámá minná íma ketí mayaímíye. miráimanibo mi-káyúkámá Ítu Káríqtoqtaba mórabi ketáátê áikutaa-kayukama yemmá yaináaro. yeráwáqá maamirá-kúmíq-yátááríq kéiyaqtaama ketáámá yemmá yímáamma yiméqtaa akoqnáá umáyikanatae. ¹³ mi-káyúkámá náayuwabi Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq íma kéo-yuma Áánûqtuma yemmá yainániye. miráimanibo keráwáqá mi-táí-náqá keráwáqá áikutaiyapikemma paábaq matuwéraq keráwáqtòpakemma nékaq ákáaro.

6

¹ ániibo móra keqtíbâqawaama Ítuqtaba otaammá kutikáinaqa Ítukaq itáíq-itaiq íma kéiya-kayukayopaq yúbimma íma máráro. ímibo wemmá yainaiyábá Áánûqtuni waayúkayopaq uréraq tero. ² anaaékaq-kanaaraq Áánûqtuni waayúkama máqtemma maa-márábí-káyúkámá yabíqyikareta yainánoe.

minnáyabama íyaq ítarao? miráinaq mi pááqyan-otaqtabama kenamááriq maqmá aónama yaináaro. ³ móra-yupaama yínnama ketáámá Áánûqtuopake kaqtó-wayukagaraq maa-márabi-qtátáákáráq yainánúnatae. íyaq ítarao? miráinaq keráwáqá íbêqa pááqyan-otaamma yaináaro. ⁴ miráinaq nõraq ítaráq keráwáqá Ítuqaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukabikemma yainai-nákókáqá uréraq ítama káonaao? ⁵ keráwáqá mirámô oqtábá “tigaeyátábá oro” téq ítama káonaune. keráwáqtí aúkáapikemma móra-waigoma kaayaq-wátátí aúkáapimma íyaq máenawaq kanaaráq mamá yenákámá yatí umáyikaniyo? keráwáqtí aúkáapikemma kímora mirá-nákómá itai-yátáákáráq íyaq máiyó? ⁶ keráwáqá Ítu Káríqtoqtabama keqtíbâqawaaraan-naqa yainai-nákókáq awíqme kéomanibo yainai-nákómá wemá Ítuqtabama keráwáqtí tîbâqawaaraan-naqa ímaiye. ⁷ mirá éqa keráwáqá mórabi íma maéq keráwáqtí táaikoma Ítu Káríqtoqtaba kárabaiye. miráuma min-ótáámmá enábâqawaama kuyakáinama kanaaráq kémayewaq minnáyaba aamá íyaq tinónó? emá ayúwénanawaq wemá ení moyámmá kémayainaawaq minnáyabama waabá-káyúkámá íyaq timá-yiminono?

⁸ miráimanibo keráwáqá otaammá kéguyeqa keráwáqtí tîbâqawaayugaraq mamá komarummá umá kémayaae. kemá mirán-áímmá kéitaune. ⁹ mikáyúkámá keráwápikémmá náayuwabi mirá kéo-yuma íráqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa íma yaímma mayánoe. minnáyaba kaaqaari-áímmá téq “keqtábá íma wáíye” téq ítero.

yeráwáqá náayuwabi Áánûqtuma káqo-yuti yiménáápáq akáíya-yuma yemá íráqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. kumari-ááímmá tarôq éta yeqtí yúgoma waagómá mamá waagótê kumari-ááímmá tarôq étama yemá íráqô-qtataakoma Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. ¹⁰ mi-káyúkámá náayuwabi taíbaq-otamma mamá álkuyaba yikáina-yugaraq yemá náayuwabi taíbaq wááéni-nomma naa-yúgáráq yemá náayuwabi óq-wayukayaba táí-aimma timá yíkáa-yugaraq moyá-káyúkágáráq yemá máqtemma íráqô-qtataaqa Áánûqtuni márûpaqa ímayanoe. ¹¹ yaímma keráwápikémmá mirákómá kéomanibo Ítuma teteráá umátikena keráwáqtí kúmiqa mamá paábaq yukáíye. wemá keráwáqá tiwíkena Áánûqtuqtaba aokaq-wáyúkámá aútkaraiye. ánibo íbêqa Aokaq-Áágómá Ítu Káríqtoqaraq keráwáqá mamá kateko-wáyúkámá Áánûqtun-aurakaq aútkaraipoana Áánûqtuma keráwáqá kanaaráq tiwirániye.

¹² yaímma-wayukama mirá kéte: “íbêqa kemá naayón-ááíkomá atáá umá yáqtokaimma paá umágúne. íbêqa kemá ónááe tenna-yáqtááriqa kanaaráq ónúne.” téta kéte. owé. miráimanibo yaímma-aaikoma keqtááyábá íma mamá íráqôniq umátikaraiqtae. áraine. minná kemá ánná-nakoraa umá naayón-ááínápó íma kéyaqtoraaamanibo óq-aaikoni ánná-nakoraa íyábá íkétikaiye.

¹³ yaímma-yuma mirá kéte: “aáwaqa tîyakoqtaba wáitana tîyakotaama aáwaqtaba wáíye.” téta kéte. min-áímmá áraimanibo anaaékaqa Áánûqtuma tîna-kanaaraqa aáwakogaraq tîyakogaraqtaa mi-kááyáqá íma wáyoye. maakqáqá min-marábitáá ketáámá aáwaqa naíyábátáá íma máunatae.

ánibo ketáái tógoma kebó-ááíqtábá íma wáíye. ímiye. ketáái túma uyátárai-nakonnae. ánibo wemá keqtirunóbáqtáá kémaiye. wemá wení aánapogaraq wení áainapogaraq ketáái tirunóbáqtáá maqmá ógitikaniqtabataa kákaiye. ¹⁴ taákaq máráaro. Áánûqtuma uyátárai-nakomma pukáipike mamá itó-umakena

aúgen-auwaraimma ámikaiye. weni akoqnaánapo ketáágáráq mamá itó-umatikenataa aúge-tuwaraimma timíníqtaae. ¹⁵ keráwáqá móra-mora-yuma móra-aayapaq túma Ítu Káríqtoni aúma mááe. minnýaba keráwáqá kéitaanabiyo? miráinaq kemá móra-aayapaq túma Ítuni aúrake mamá aakaq-nóiníti yúraqa arúbanuno? aaqáo ímiye. ¹⁶ náawabi móra-waigoma wenaúma mamá aakaq-ínikóni aúgote yagaroqtaimmá wemá min-ínikótê mamá mimórá káuraaye. minnýaba íyaqa itaraao? minnýabama Áánúqtuni wannaabi agamatán-áikómá kétiye:

“kaayaq-wáigórátámá mamá mimórámá auráyóye.”
téna kétiye.

¹⁷ miráimanibo móra-waigoma uyátárai-nakote yagaroqtaí-wáigómá weni aágoma Ítuni aágote yagaroqtamá mimórá káuraiye. ¹⁸ miráuma kebó-ááikóqtábámá nékaq máero. káqo-kumiq-yataaqa kenamááriq keráwáqti túgoqtaba íma wáimanibo kebó-yátááriq í-ááikómá keráwáqti túgoqtaba wáiyie. ¹⁹ Áánúqtuma Aokaq-Áágómá ketáái tirunóbáqtaá makáiqtaqtaae ketáámá Aokaq-Áágóni anó-monoq-nakaa umá kémaunatae. minnýaba keráwáqá kéitaanabiyo? íbêqa keráwáqti túma íma keráwáqti minnáe. ²⁰ ímiye. keráwáqá Ítu Káríqtoma meyáníq uráiyie. mónekakemma íma meyáníq uráimanibo uyátamaqma anó-qtataaqpapo meyáníq uráiyie. keráwáqá weni naaenápó meyáníq uráiyie. miráipoaq keráwáqti túnapo Áánúqtukaq yaaguyábóro.

7

¹ keráwáqá aúbama agamá kemmá ítaapoq íbêqa kemá yauwéqma timá-timenune. owé. waagómá íma aaramá mayánimma íráqô-qtataare. ² waagómá aaramá mayánimma minnágaraq íráqô-qtataare kétune. abo min-nákómá wemá aaramá íma matáinanama káqon-inikoma wemmá yabitíniye. ániibo aaragógáráq waamô mayánimma minnágaraq íráqô-qtataare. ³ awaikómá ánáakomma waayúkati aaraukaq-ááimma amínana ánáakoma awaikómmá waayúkati aaraukaq-ááimma amíno. ⁴ inaarúgómá waamô máyáimma wenaúma íma wennámíbo awaikónámíye. mórai qumá awaikómá wenaúgoqtaba íma amuqá maráinaiq ínimanibo wenaúma ánáakonamiye. ⁵ awaikógáráqá ánáakogaraq kenákáti túma wenamé-wename íyábámá “aaqáo” íma tekao. miráimanibo kenákámá téka pááqya-kanaabimma nékaka máeka uyátárainakokaq nunamummá téyaae tékama íráqône. mikáké pááqya-kanaabimma nunamummá timátuwekama móragaraq yauwéqma yagaroqtaakao. mirámô íyanama Tááqtaama timónáinama kenákáti túraq náápaamma mamá yabiyéka aqnúníq íma íyana wemá kenákámá íma makáqma timónaniye. ⁶ kemá Póroma min-áimma túnnama kemá keráwáqá íma kéwaktunamanibo ⁷ kemá maará téq túyánámmá kéitaune. minná keráwáqá máqtemma kekáámô íyamma íráqômaniibo Áánúqtuma keqtaá móra-mora-yutaama káqoniq-kaqoniq umá tarôq umátikaraiqtaae. miráitana wemá keqtaá móra-mora-yutaama káqo-kaqon-aaimma tímikaiqtaae.

⁸ waayúkama aaraukáríq íuraa-yugaraq ketoq-nóiníqtábágáráqá maará kétune. minná aaraukáríq íma ínómma íráqômaniibo kemá miráunaiq oro. ⁹ miráimanibo aati-aatimá yemá yúyánápímmá yeqtúma arúbanoqtaba itáiya-yuma yemmá iyuwáiyatawaq aaraukáríq oro. aaraukáríqo ínómma yúranannamo aiyábá uyátá-maqma íráqône.

¹⁰ aaraukáríq uráa-yuyabama maará kétune. minná ánáakoma awaikómmá íma yuwaíno. mi-kátáámá íma ketáamibo uyátárai-nakoma wakúyikaraiye. ¹¹ ááqibo wemá awaikómmá ayuwénama wemá óq-wamma ímayaino. anaaékaqa aaranaamá yaímma-taóqa yeqtiwaikókáq yauwéqmeta kéoe. móraiq umá waagómá anáakomma íma waqtuwaíno.

¹² waayúkama aaraukáríq uráa-yuyabama mórama ketí túyánápikén-áímmá tenúne. min-áímmá uyátárai-nakoni wataáama ímibo ketí wataáe. minná waagómá wemá Ítukaqa itáíq-itaiq i-nákóná ánáakoma Ítukaqa íma itáíq-itaiq kéinanama wemá ánáakomma íma waqtuwaíno. min-íníkmá weté mánena kéinanama wemá min-ínímmá maraíno. ¹³ móraiq umá aaragómá Ítukaq itáíq-itaiq in-íníkmá awaikómá Ítukaq íma itáíq-itaiq kéinanama wemá awaikómmá íma waqtuwaíno. min-nákómá weté mánena kéinanama wemá min-náqá maraíno. ¹⁴ miráuma íma itáíq-itaiq i-nákóní ánáakoma itáíq-itaiq in-ínípána awaikómá Áánúqtuqtaba aokaríq umá aúkáiye. móraiq umá aaragó íma itáíq-itaiq in-íníkmá awaikómá itáíq-itaiq i-nápána ánáakomma Áánúqtuqtaba aokaríq umá aúkáiye. móraibí yagaroqtamá máiyana keráwáqtí iyápógarag kanaarác kéiteta Áánúqtuqtaba yemá aokaríq umá kanaarác auránoe. iyápóyabama íma mirá kéiyatama iyápóma Áánúqtuqtaba aokaríq umá íma mánómanibo áraimma mirá kéíye. ¹⁵ miráimanibo móra-waigoma itáíq-itaiq íma ína-waigoma kóinena ínaqa ayuwáiyana koíno. abo Áánúqtuma keqtááyábá unítíqa íma téqtaa kaayoné-yátáápí mánunayabataa kákaiye. ¹⁶ aaranaanô, keqtiwaiqmááqa keráwáqtê máetama anaaékaqa yemá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq ínô? waayanaanô, keqtínááqmaaqa keráwáqtê máetama anaaékaq yemá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq ínô? máqtemma ketáámá íma ítaunatae. ¹⁷ uyátárai-nakoma móra-mora-yutaama káqo-kaqon-aimma tímikaiqtae. mi táoqa Áánúqtuma emmá ááyaramma aokaríq uráánanabiyo? mi táoqa Áánúqtuma emmá aúyaqmakaimma aaraukáríq íyaq uráánanabiyo? minnáyaba kemá máqte-kayukama náayuwabi Áánúqtun-aama itánéta álkuyo-yuraq maamin-ámáán-áímmá kétima-yimune. minná mi táoqa uyátárai-nakoma keráwáqá tááyainama máenawaatariq umá máero. ¹⁸ móra-waigoma wenaúma káratainaraqo Ítuma wemmá ááyainama máqe-urainiq umá móraiq umá maíno. ááqibo wenaúma íma káratainaraqo Ítuma wemmá ááyainama máqe-urainiq umá móraiq umá maíno. ¹⁹ yúmo karai-ááímmá íma anó-qtataaqiye. ímibo Áánúqtun-aama warai-ááímmá anó-qtataaqiye. ²⁰ miráitaq kemá móragaraq kétune. máqtemma keráwáqá mi táoqa uyátárai-nakoma tááyanimma máenawaatariq umá máero. ²¹ emá kaqtó-mayaima ánná-nakoraa umáwaq matáano? minnáyaba taibaq-auyanamma íma itaao. ááqibo móra-waigoma emmá paá umákainama paá kóaa.

²² itáaro. náawabi kaqtó-mayaima ánná-nakoraa umá kémayainana uyátárai-nakoma wemmá ááyainama min-nákómá paá umáginin-naqiye. miraráa umá paá umáginíye. minná wemá kúmiq-yataakoni akoqnáágoni aménáápáqá íma máíye. uyátárai-nakoma wemmá ááyaitanama wemá Ítu Káríqtoni ánná-nakoraa mayaimá kémayaiye. ²³ itáaro. uyátárai-nakoma keráwáqá meyaníq uráipoaq móragaraq keráwáqá káqo-nakoni ánná-wayukama íma aúraro.

²⁴ ketibáqawaayuo, ókaraq kétima-timune. maannáe. mi táoqa Áánúqtuma keráwáqá tááyainaqa máqe-uraanawaatariq umá min-ááímmá kéwareraq máiyanaaq wemá keráwáqá tíwáqnaa íniye.

²⁵ mi-káyúkámá náayuwabi aaraukárîq íma uráa-yuyabama wakúyikarain-aimma uyátárai-nakonopakemmma íma matáune. paá túyánápíké tenúnamanibo uyátárai-nakoma wení kaayoné-yátáápíké itai-yátááqá kemmá tímikaitaq túyánámmá kéitaunama árain-aïne. maannáe. ²⁶ íbêq-awaabiq-yatababoaq ummaa-yátááqá ínîqtabagarapoaq keráwáqá máenawaatariq umá máero. ²⁷ ketíbâqawaaaraa-nako, enánâakoma máinaama wemmá íma waqtuwaa. ániibo enánâakoma ímáinaama mórayabama íma abáa-uwó. ²⁸ miráimanibo móra-waigoma aaraukárîqo immá íma kúmiq-yataariq kéiyé. mórai q umá inaarúgómá aaraukárîqo immá wemá kúmiq-yataariq íkéiyé. miráimanibo ítáaro. aaraukárîq o-káyúkábímmá taígani ummaa-yátááqá kéwaitaq kemá keráwáqá ummaa-yátááqá uyátá-maqma mayaíyábá íkétikaiye.

²⁹ maannáyaba taákaq máráaro. ketáa mánuna-kanaama íma ayáqtáa-kanaae. miráipoaq keráwáqtí tinaaqmaati túyánámmá áqnáabaqa íma ítama miráimanibo áqnáabaq keráwáqá kenamáárîq uyátárai-nakoni aúyánákóní aménáápáq máráaro. ³⁰ Áánûqtuni mayairáqá akoqnáá éraq keráwáqtí tiru-qtátáárábi timuq-yátáárábi keráwáqtí oótamma ³¹ meyanîq kéeq oótamma mayaíyábá íma yaqtóráaro. abo maa-márámá pááqya-kanaabi ánataniye.

³² íbêq-kanaagoni ummaa-yátááqtábámá keráwáqá netuq-túyánámmá itaiyábámá íkétikaiye. waagómá náawabi aaraukárîq íma urái-waigoma wemá uyátárai-nakoni mayairáq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaimanibo ³³⁻³⁴ waagómá náawabi aaraukárîq urái-waigoma wemá kaayaq-nákáyábá amuqá maqyikánîqtaba maqmá káonaiye. wemá íbêq-ummaa-yataaqtabama netuq-áúyánámmá kéitena wenáákokaq wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.

inaarúgómá náawabi aaraukárîq íma urái-waigoma wemá uyátárai-nakoni mayairáq wenaúyánámmá kémariye. wenaúgogaraq wenaúyánákókaráq wení aágogaraq uyátárai-nakoqtabama aokarîq umá kémaiye. miráimanibo aaragómá aaraukárîq uráin-inikoma wemá íbêq-ummaa-yataaqtabama netuq-áúyánámmá kéitena wenaúyánámmá kémarena wetábá amuqá maréna maqmá káonaiye.

³⁵ kemá maamin-áímmá túnnama keráwáqá tíwáqnaa íkáae téq kétune. maamin-áímmá keráwáqá íma yáqtoraikaae téq kétune. keráwáqtábá maaráigaae téq kétune. maanná keráwáqtí túyánámmá uyátárai-nakokaq matuwéraq keráwáqtí túyánámmá íma kaayapí yaíináaro.

³⁶ móra-waigoma keráwápipékémmá wenaúyánápímmá téna “ketáaikoma tikáin-inaarugokaq íraqóniq íkéumakaiye.” mirá ténawaq aúyánápímmá kéitaiyo? arummá ôriq umá min-ínáárúgóqtábá kéinanama wemá wemmá mayaíno. wemó min-ínáárúmá mayáinama íma kúmiq-yataariq íniye. ³⁷ ôq-nakoma wenaúgoni akai-yátááqá íma waréna inaarúgóqtábá arummá íma amíniye. miráuma min-nákómá wení ákain-inaarugomma íma mayénama wegáráq íraqóniq kéiyé. ³⁸ miráuma móra-waigoma wení ákain-inaaruma ímayakaimma minnýaba túyánápí kétune: “mirán-ááíkmá itai-yátáákómá uyátá-maqma wáiyé.” téq tuyánámmá kéitaune.

³⁹ aaragómá náawabi aaraukárîq uráin-inikoma wemá awaikóté yarúma máitana wení puíní-kanaama pááq íniye. awaikómá pukínanama wemá paá umáginíye. ániibo wemá ôq-nakoni ánáaqa auraiyábá akáinanama min-nákómá uyátárai-nakokaq arummá amína-naqa maíno. ⁴⁰ miráimanibo maará téq túyánámmá kéitaune. min-íníkmá aaraukárîqqa ókaraq íma énama wemá

amuqá uyátá-maqma marániye. kemá min-áúbámá kágayeqa túyánápmma kétune: “Áánûqtuni Aágoma ketê máiiye.” téq túyánámmá kéitaune.

8

1 íbêqa kemá aáwaqa yaaráá-qtátáárábi óqtakaa-qtataakoma amíyábá yauwêqma timá-timenune. kéitaunatae. maami-tááyábábi óqtakaa-qtataaqtabama yaímma-wayukama téta: “yemá yeqtí akoqnáama wáiiye.” téta kéte. miráipoana maami-qtátáákómmá aáwaqa kéyimenata yúyánápímmá téta: “Íbêqa maami-qtátáákómá íráqôniq umátikaniye.” téta kéte. keráwáqá máqtemma maaminnáyabama téq “máqtepaq kéitaunatae” téq kéte. owé. maaminnáyaba máqtepaq ítaraipoaq keráwáqtí túyánápímmá téq “kemá aamá ítarauna-naqune” téq weganokanoq-áímmá kéte. maami-qtátááqtabá itáiyana min-ítái-yátáákómá keráwáqá íma mamá akoqnáa íniye. ímibo káqo-yuyaba tirummá yiméq mirá óqtabama keráwáqá mamá akoqnáa umátikaniye. 2 ítáaro. yaímma-wayukama yúyánápímmá téta “kéitaune” tétamanibo yemá máqtepaq íma kéitaae. 3 paá mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtukaq áraimma yirummá ámê-kayukama yemmá yenamáa Áánûqtuma kéyimonena íráqôniq kéumayikaiye.

4 minnáyaba nóine téqta tenúnô? aáwaqa Áánûqturaa-qtataakaq amíyamma nanúnataabiyo? ketáámá máqtemma kéitaunatae. maami-qtátááqá yaawábi óqtakoma íma kanaarâq akoqnáa umátikanoqtaae. kímora-nakoma kanaarâq akoqnáa umátikaniqtaae. Áánûqtue. 5 yaímma óq-wayukama itáiq-itaiq ommá maannáe. taígani akoqnáa-wamma abaayákárábi marabímmá mááe. yemá keqtáa íráqôniq umátikanoqtaae. óq-wayukama maami-qtátáákáq nunamummá kétémanibo 6 ketáámá kéitaunatae. kímorama máqten-akoqnaagaraq máimma wemá Áánûqtue. wemá ketibotááe. wemá máqte-qtataaq wetábá tarôq uráiiye. ániibo kímora uyátárai-naqa máimma wemá Ítu Káriqtoe. wení akoqnáánapo máqte-qtataaq abarokâq uráiiye. wemá keqtáámá túwaraimma kétémiqtaae. 7 maami-qtátááqtabá máqte-kayukama íma ítaraae. yaímma mi-káyúkábikémmá ayáqtáa-kanaama íma ítaraae. yaímma mi-káyúkábikémmá ayáqtáa-kanaama yaatarábi óqtakake taróq uráa-qtataakomma yemá aáwaqa yimikaae. miráuma íbêkaraqa yemá aáwaqa mi-qtátáákómmá yiméwaaon-aawakaan-aawaqo kénetama yemmá yigae kêtata netu-yúyánámmá kéitaae.

8 miráimanibo keráwákárâq ketêgaraqtae kéitaunatae. mirái-mirain-aawaqa naíyábámá Áánûqtun-aurakaqa paátataare. ketáámá minnágaraq kéitaunatae. yaatakénábi óqtakake tarôq o-qtátáákómá íma aúwaraimma wááe. miráuma yekâq aáwaqa amí-ááwákómá naanataámá keqtáámá íráqônirabi taígoniq íumatikaniqtaae. 9 maamináyaba atéráaro. Ítu Káriqtotababoq keráwáqá paá kéumagomanibo min-ááwáqá mamá naíyamma mirámô éqa keráwáqtí tîbâqawaaraa-naqa makatínô? 10 keráwáqtí tîbâqawaaraa-nakoma Ítun-aama itáiq-itaiq íyábá aqnúnîq kéena min-ááwáqá kénenama wemmo agae kéinana netuq-áúyánámmá kéitena tîniye: “kemá arupúwaq uráuno? kemá otaanáq kutáuno?” téna wení aúyánápímmá tîniye. 11 maamirá-qtátááqá abarokâq ínama keráwáqtí tîbâqawaaraa-nakomma otaammá kéguyakaae. keráwáqtí itái-yátáákómá wení aúyánámmá yabitimá kéyawaq owana mamá wemmá agae kéiiye. 12 Ítuma weqtábá pukáipoaq keráwáqá keráwáqtí tîbâqawaaraa-nakoni aúyánámmá yáqtoreq íma kanaarâq arutáinaiq éqa mamá táwîqo éqa Ítukaraq

mamá táwîqa kéoe. ¹³ maamirán-ááwáqá kemô naanamá ketîbâqawaaraa-nakoma mamá agae kéitana kúmiq-yataariq umákaiyaba ítareqa kemá ínanune.

9

¹ kemá Póroma ayúqma paá uráuna-naqune. kemá timátîkarai-naqa máeq ketúrapikemma ketáái uyátárai-naqa Ítumma aónaraune. Korítiani-marupaqa ketî mayaimá weqtábá matáunayababoana keráwáqtî túwaraiكوني áaimma waékáiyé. ² kemmá Áánûqtu timátîkaraimma keráwáqá aónaraamanibo yaímma óq-wayukama minnýaba íma káonaae. keráwáqá kenamáárîq kemá timátîkarai-naqa keqtábá awaaméqá mááe. ³ yaímma-wayukama kemmá maará téta ítama káonaae: “egárâq Páánabatigaraqa nôraq itanawâq kenákátî táaikoma káqoniq kéenawaq tébakaq timáyîkaraa-yuti yáaikoraamma íkéiyó?” téta kétéwaqa kemá maará téq yawuwéqma kêtima-yimune: “kerátámá tikáinakama yeráwâqô oníq umá paá kanaaráq mirá-oyuye. ⁴ kerátámá náápaamma átê-wataama túyata ítáa-yuraqa aáwaqtábabî noqtábá ítama aónayuya-naapaamma matokáú íyabiyo? owé. kerátámá mirá kéuye. ⁵ kekárátá tikáinakama Ítukaq ítáiq-ítaiq ínna-inimma kanaaráq awiráyúye. tébakaq timáyîkarai-yugaraq uyátárai-nakoni ábâqawaayugaraq Pitaagaraq mirá kéoe.

⁶ ááqibo Páánabatite kerátámá tiyáánapo mayaimá kémayeka kerátátî mayairákémmá meyámmá matéka kerátái aáwaqa meyánîq kéuye. kerátá miráiyaba tikáinakama mirá-máyáimá yuwáyúye.” mirá téq yawuwéqma yemmá kêtima-yimune. ⁷ ítáaro. ááiq-i-wayukama óq-mayaigaraq meyáqtábá íma kémayaae. yemá mirá kéoo? ímiye. kámááni-wayukama yemmá áqa meyánîq uráapoata óq-mayaigaraq íkemayaae. mórai q umá yómmá yorái-nákómá wemá yópikén-ááwáqá kénaiye. miráitana tipî-tipî-kawaa-nakoma wemá náána-nomma kaqmá kénaiye.

⁸ maamin-áímmá túnnama íma paá ketúyánápi kén-áímmá kêtune. ímibo Mótetini ámáan-aikogaraq mirá téna kétéye:

⁹ “purumakaakómá ení yópímmá mayaimá kémayainaama aáwaqa amiyo.” téna kétéye. maamin-áímmá paá purumakaakóqtábá wáíwaakoqtabawaq wáiyó? ímiye. ¹⁰ waayúkagoqtabagaraq wáiyé. waayúkama náayuwabi yómmá yoráiya-yuma yópiké aáwaqa máyáaro.

¹¹ waayúkama marabí íráqôn-anayumma umáráanikkaa umá Páánabatite kerátámá Áánûqtuni átê-wataama keráwáqtî aúkáapi uqmaráuye. miráinaka kerátámá keráwáqtábá mirá-máyáimô kémayekama kerátámá keráwákáq aáwáqtábabî naaqtábá ítama aónai-naapaamma yokáuyo? owé. yokáuye. ¹²⁻¹⁴ mi-káyúkámá náayuwabi anó-monoq-naupaqa mayaimá máyáa-yuma aáwaqa mipiké kémayaae. ánibo mi-káyúkámá amí-yááréráqá wai-waamma agáyáa-yuma yaímma-aawaqa uyátárai-nakokaq ámépikemma kémayaae. mórai q umá uyátárai-nakoma wenamáárîq maanná wakúyakaraiye. mi-káyúkámá Áánûqtuni átê-wataama waabá-káyúkátî yúbâq tíya-yuma waayúkama yemmá aáwaqa yímero. káqo-kayukama yemá maami-nááppáámmá keráwáqtábá matáamanibo Páánabatite kerátámá maami-nááppáámmá keráwáqtábá uyátá-maqa anómma matáuye.

miráimanibo kerátámá aati-aatimá keráwákáqá aáwaqtabama unáákáqtôyabama wáí-náqtábámá kéqoqeq-yataaqtabama íma ítama káonauye. maannáyaba keráwákáqá íma ítama káonauye. minná kekárátámá keráwáqá mamá íráqôniq ínôqtaba ítama aónaiyaba íkétikaikaratae. keráwáqá kekárátá

mamá íráqôniq umátikanoqtaba mirá kéuyaka keráwáqá miráiyabama íkétikainanama keráwáqá Ítu Káríqtoni anaaemma waraíbikémmá mamá paábaq tiyuwánoe. ¹⁵ íbêqa keráwáqá minnâyaba ítáae. minnâyabobaoq kemá aati-aatimá keráwáqôtpakemma tíwáqnaa í-yátááqá ímataune. íbêkaraqa keráwáqá tíwáqnaa ínôqtabama íma ítama káonaune. áraimma kemá keráwákáqá átê-wataama Ítuqtaba tímá-timenunama anó-qtatapoaq kemá ítima-timenama puíyábá kétikaiye.

¹⁶ waabá-káyúkáráq maamin-átê-wátáámá ténúnayabama kemá íma kanaaráq túma mamé uyónúne. mirá ónúnayaba Áánúqtuma kemmá wakútikaraitaq wení aménáápáq máune. kemá mi-kátáámá ímo tennamá táí-meyamma mayánúne.

¹⁷ miráimanibo Áánúqtuma wakútikarainiq kéeq wenaúyánámmá kéwareq mirá kéune. mikáké uyátá-maqma ketúyánámmá kéwareq mirá kéonanama wemá amuqá kémarena íráqô-meyamma tímíniye. ¹⁸ nói-meyanaq kemá mayánúnô? maannáe. átê-wataama kétima-timunayabama kemmá yagumá íráqôniq kéiyé. ápêqa keráwápíké íma mayéq paá kétima-timune. kemá keráwápíké meyámmá mayánúnayaba Áánúqtunopake náápaamma matáunamanibo keráwákáqá íma ítama káonaune.

¹⁹ kemá íma móra-nakoni paá-mayai-naqa kémaunamanibo kemá kenamááriq máqte-kaykayabama yeqtí paá-mayai-naqa auráiyábá kétikaitaq mirá kéune. waayúkama Ítu Káríqtokaq yabitimáe wíyábá mirá kéune. ²⁰ Ítiráaeo-wayukama Ítukaq yabitiyábá kétikaitaq kemá Ítiráaeo-nakaa káuraune. naayóbáqá kemá yeqtí ámáan-aikoni aménáápáq máqe-uraunamanibo íbêqa ímiye. yemá Ítu Káríqtokaq yabitiyábá kétikaitapoq kemá móragaraq min-ámáan-áikóní aménáápáq máa-kayukaraa káuraune. ²¹ íbêqa kemá káqon-amaan-aikoni aménáápáqá máunama Ítu Káríqtoni ámáan-aine. waayúkama náayuwabi naayón-ámáan-áikóní aménáápáq íma máa-yuma Ítukaq yabitiyábá kétikaitapoq kemá Ítu Káríqtoni ámáan-aimma íma matái-nakaa káuraune. mirá kéeq Áánúqtu ámáan-aimma íma awétátukaune. ²² aqnúnúq o-káyúkámá wekáq yabitiyábá kétikaitapoq aqnú-nákáá káuraune. Ítunopaqa íyana atóbamayikaniye. ²³ maami-máqté-qtátááqá Áánúqtuni átê-wataayaba mirá kéune. ániyo yaímma-wayukama áaimma átama Ítukaq itáiq-itaiq kéowanama kemmá íráqôniq kéumatikaiye.

²⁴ ítáaro. máqtemma waayanaammá uyaatéta uyáqtanoqtaba móra-mora-yuma maqmá káonaamanibo kímora-nakoma uyáténa amuq-yatááqá kémayaiye. Ítuqtabama máqtemma keráwáqá miráráá-oro. ²⁵ mórama aábêma yain-nákómá wemá wenaúgoni akai-yatááqá íkeweraimanibo wenaúgonma aráátitana wení wakúyakainiq kéiyé. wemá mirá kéena amuq-yatááqá kanaaráq mayánimanibo ítáaro. ketáámá anómma matúq-matuq umá mái-amuq-yataqa uyátaiyaba maqmá káonaunatae. ²⁶ miráitaq amuq-yatááqá mayaiyábá akoqnáá kéune. kemá paátataaqtaba mayaímá íkémayaune. ²⁷ ímiye. kemá ketúgonma mamá akoqnáá kéeq ketúgonma mamá ketúyánámmá waráníniq kéune. miráipoaq óq-wayukaraq abarokáq tímá-yimeqa kemá kenamááriq min-ámúq-yatááqá íma arábaano.

10

1 tibâqawaayuo, kemá Ítiráaeo-tibaqawaaraa-kayukama aammá arábaraaniq

umá arábaiyaba ikétikaye, Áánûqtuma yemmá taibaq awaameq-yátááqá yímikaine. ketáái títaubikoqtatabaama taákaq kéo? yeráwáqtábá Áánûqtuma konnámá yíkáitata mi-kónnákóni aménáápáq kéweta urááe. ánibo óq-taoqa yemá máqtemma karogaron-únópi aráqma urááe. ² yemá Mótetini anaaé kéwaraaqtaba konnánápógáráq únónápógáráq yemmá péqyikaraaye. ³ ánibo yemá máqtemma Áánûqtunopake kúmîn-aawaqa narááne. ⁴ ánibo yemá máqtemma Áánûqtuma yímî-nomma narááne. óq-taoqa Áánûqtuma óqtamma yímítata min-óqtápi ké nommá narááwana anaaékaqa min-óqtákómá yeté iráíye. min-óqtákóni áaimma minná Ítu Káríqtoe. ⁵ miráimanibo taiganimma mi-káyúkbíkémá yeqtábá Áánûqtuma amuqá ima maqyíkaraye. miráitana wemá yemmá mamá mibáq kokoq éna aayá-márábáq puqyíkaraine. yeqti arááq-yugoma mi-máráráq kugúbaguraine.

⁶ maami-kékén-áimmá kéitera q táwî-yataaqtabama ítikaino. maa-káyúkámá miráoniq íoro. ⁷ yaímma amammá óqtakakekaraq yaatakékáráq tarôq umákaan-amakaq nunamummá tirááne. yemá uráaniq íoro. óqtakakaraq yaarakáráq nunamummá tirááqtaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnábímmá kétiye: “waayúkama omáq-ááwákáq maraq máqeta mikáké itó-ureta akáyáániq éta yimuqá makááe.”

téna kétiye. ⁸ yeqti kebó-yátááqtábábóata nóinaq pááq uráíyo? taigani-kayukama (23,000) mimórá táoqa pukááne. ketáámá yemá uráaniq umá ima mirá-onatae. ⁹ yaímma-wayukama Áánûqtumma aú pukáipaq awé í-yátááqtábá yemá makáqma aónaawana yeráwákáqá nóinaq pááq uráíyo? irakabayaakómá yúpuitata pukááne. miráinaq maami-kékén-áimmá ítama arútáaro. ¹⁰ yaímma-wayukama Áánûqtuma wakúyikaiqtabama nárûn-narûn-aimma tewanamá yekáqá nóinawaq pááq uráíyo? Áánûqtuma wení kaqtó-wayukabike móra-waigomma tímákáitana mi-yúmá yawítíyukaine. miráinaq maami-kékén-áimmá ítama arútáaro. ¹¹ máqtemma maami-qtátááqtábá keqtáá tiráátiñoqtaba agatááne. kékén-áimmá téta agatááne.

ítáaro. maa-márágómá ánatai-awaataq kéwiye. ¹² yaímma keráwápi kémá ketúyanápímmá téq: “aati-aatimá kemá mi-káyúkáráá ima kéune.” téq kéteqa maannáyaba taákaq máráaro. egáráq kúmiq-yataariq kanaaráq ínóne. ¹³ miráimanibo Tááqtaama emmá káqo-kayukama uyátá-maqma makátíniq umá ima makatíniye. emá Áánûqtukaq kamuqá itaao. wemá wenamááriq wenáama kéwaraipoaq keráwáqá Áánûqtukaq kanaaráq kamuqá itánoe. emá mirámô inanamá Áánûqtuma Tááqtaama ima ayuwáinana emmá makaténa uyátaniye. ímiye. Tááqtaama keráwáqá makatínéna kéinanama Áánûqtuma keráwáqá pékinon-amma tiráátiniye. minnáyababoaq keráwáqá makatí-yátáákómmá kanaaráq uyátanoe.

¹⁴ miráimanibo tíkí-tibaqawaaraa-kayukao, amammá óqtakakenabi yaataké tarôq uráa-qtataakonopakemaa aati-aatimá nékaq máero. aati-aatimá mi-qtátáákókáqá “íráqôníqtaa umátíkáo” téraq ítero. ¹⁵ yaáqá ítaraa-kayukaraa umá kétima-timune. miráinaq maamin-áimmá tenúnayaba túyánámmá ítama tágaaro.

¹⁶ ítáaro. Áánûqtuma keqtáá íráqóniq umátíkaiqtaba wekáq “tíkáíye” téqtaa naúnanapo ketáámá mórabi yagaroqtamá Ítu Káríqtoni naaegógáráq wenaúgogaraq kéyagaroqtaunatae. ¹⁷ áraimma ketáámá máqtemma móra-mora-yutaama mimórá-yákákémá móra-mora-aayapaq mayáunataama mimórá-

áumá mamá kényagaroqtaunatae. ¹⁸ keráwáqá minnýabama kétaqaa? abo Ítiráaeo-wayukati áaikaq aónaaro. yemá Áánûqtukaq amí-yááreráqá ámikaan-amaqa kéneta yemá nunamummá kététa miráuma yemá Áánûqtute mórabi kényagaroqtae. ¹⁹ miráimanibo kemá mirá íkétune. minná ketáámá óqtanabi yaagóni amakáq ámên-amaqo naanataámá ketáámá miráuma mi-qtátáákáq nunamummá mimórái q umá kétunatae. ímiye. minná mó túnna-waigon áaimma íwáíye. maamin-ámámmá yemá paátataapoana mórai q umá amaqaq yekáq yímemma minnágaraq paátataare. ²⁰ miráimanibo ítáaro. waayúkama náayuwabi óqtanabi yaagóni amakaq nunamummá te-yúmá yemá amí-ááwáqá kutiwákókáq kényime. ániibo keráwáqá kutiwákógáráq yagaroqtaiyábá íkétikaiye. miráipoaqtaa ketáámá kaayaq-kaápúbiké íma nánátae. ímiye. ²¹ miráuma ketáámá uyátarai-nakoni yaarerákékáráq kutiwákóni yaarerákékáráq íma nánátae. ²² uyátarai-nakoma keqtáámá áyámma umátikani-qtataariraq ónúnyabataa kétékaiyo? ímiye. ketáámá wemmá uyátá-maqma akoqnáá kéunataabiyo? ímiye. ²³ maan-áímmá áraíne. minná ketáámá naayón-ááíkkóni aménáápákémmá yubiqtuweqtaa kóuraunataamanibo máqte-qtataakoma íráqóni q íkéiye. keqtááyábámá máqte-qtataakoma íma aammá aúkaimanibo máqte-qtataari q kéunanataa íma tíwáqnaa kéoe. Áánûqtuni waayúkama mamá akoqnáá umá itáíq-itai q í-wáyúkámá aúyikaiyaba kétékaipoana ²⁴ maannáma taákaq máráaro. aáwaqa naiyanabi máqte-qtataari q íyama káqowa-kaqowaqtaba mirá-umayikaaro. mi-qtátáákómá keráwáqtabá íráqóni q umátikaina-yataaqtaba yenamáa íma mirá ínómanibo mi-qtátáákómá óq-wayukayaba íráqóni q umáyíkái-qtataaqtaba mirá-oro. ²⁵ amaqa aáwaqa meyáníq í-márúkáq maráiyamma paá kéneraq netuq-túyánámmá íma itáaro. ²⁶ paá maannáyaba taákaq máráaro. “maa-márágáráq máqte-qtataakaraga maa-marábí wáimma uyátarai-nakonnae.” mirá téna Tébitima íbí naayóbáqá tiráíne. ²⁷ miráuma íma itáíq-itai q kéo-kayukama eqtábá téta: “emá keté aáwaqa koma nánóne.” téta mirá túyaama paá koma naao. aáwaqa yemá amíyamma paá kénewaq netuq-áúyánámmá íma itaao. ²⁸ miráimanibo móra-waigoma eqtábá téna: “maan-ááwáqá amakókáq ámên-aaware.” téna tínaama ínaao. kemá téq min-ááwákómá emmá mamá táíq íniye íketune. ímibo ²⁹ min-nákómá emmá timámí-waigoqtaba kemá maará kéténe. mirán-ááwáqá kénenanama min-nákómá netuq-áúyánámmá itániye.

kemá min-ááíqtábámá paá umágupeoaq nóra q itaráq óq-nakoni aúyánákkóqtábá mirá kéuno? ³⁰ kemá maará téq emmá yawuqma timá-amenune. kemá “tíkáíye” téq Áánuqtukaq amaqaq naanayábámá tennamá mikáké min-ámáqá íyaq nanúnó? kemá naannamá waayúkama kemmá íyainaaro. móra-waigoma wení itáíq-itai q í-yátááqá aqnúníq ínna-waigoma aúyánápi téna “minnáma táígoni q kéíye” tínaqa kemá íma nanúne. miráinaq keráwáqá maamin-ámáán-áímmá wáráaro. ³¹ minná keráwáqá máqte-qtataaqa kéneq máqte-qtataari q kéiyata káqo-yuma kétimoneta yemá Áánûqtuni tágama-yataaqa aónáaro. ³²⁻³³ mi-qtátááríq keráwáqá kéeqa óq-nakoma mamá kúmiq-yataari q umákáama mi-qtátááríq íoro. Ítiráaeo-narabi Karíki-narabi Ítukaq itáíq-itai q ína-narabi íma makatéraq mamá kúmiq-yataari q umákáaro. min-ámáán-áímmá kemá kéwaraune. ketáainapo káqo-yuma yimuqá maráiyábá maqmá káonaune. áqnáabaq kenamááríq ketábá íráqóni q íma kéunamanibo áqnáabaqa káqo-yuma íráqóni q kéumayikaune. miráunama netuq-wáyúkámá yiwíránata Ítukaq itáíq-itai q kéiyana atóbamayikaniqtaba kétékaitaq mirá kéune.

11

1 kemá Ítunopake mayáunaiq umá keráwáqá ketôpake máyáaro. 2 kemá tiráátirauna-yataaqa taákaq maké mirá óqtabama kemá timuqá kémarau. 3 maannáyaba taákeq umáe úyoro. Ítu Káríqtoma wemá keráwáqá waayanaaqti tiqnómmá máitaq keráwáqá keqtnínaaqmaati yiqnómmá mááe. Ítu Káríqtoma Áánûqtuni aménáápáqá mákiye. minnâgoni áaimma maará-uráiy. keráwáqá waamá Ítu Káríqtoni náápaakoni aménáápáqá máawata keqtnínaaqmaaq keráwáqti náápaakoni aménáápáq mááe.

4 ketáái áaimma maará-uráiy. waagómá waabá-káyúkáráq nunamummá kétenabi Áánûqtuni amuné-áímmá kétenama wení aqnómmá kámoqnapo aqtóráimma wemá wení aqnóqtábá agaemá kéiy. min-ááikóni áaimma minnáe. waagómá Ítu Káríqtoni aménáápáq kémaiye téna kêtiraatiqtae.

5 miráimanibo aaragómá waabá-káyúkáráq nunamummá kétenabi Áánûqtuni amuné-áímmá kétenama wení aqnómmá íma yawááq umárimma wení aqnóqtábá agaemá kéiy. minná Ítiráeo-wayukati yáaine. mirámô immá aaragómá wenawaikóni náápaakon aménáápáq kémaiye téna kêtiraatiqtae. aaragómá wení aqnómmá íma yawááq énama aqnótáuma karéqéna yuwaíno.

6 miráuma aaragómá wení aqnómmá íma yawááq íyábá íma akáinana waagóni náápaakoni aménáápáqá ímanenama wení aqnótáuma waati yiqnótáuraa umá karaíno. miráimanibo wemá miráuma aakaq-nóinikáá umá karaíyábámá agaemá ínama wení aqnómmá tabaráábenapo yawááq íno. 7 Áánûqtuma waamá wetábá wekáá umá tarôq uráipoana waamá Áánûqtuni tágama-yataakoni amammá máiy. aaragómá waagóni tágama-yataakoni amammá máiy.

8 Áánûqtuma waamá aaragókáké íma tarôq uráiy. ímibo Áánûqtuma aaramá waagókáké tarôq uráiy. 9 ániibo Áánûqtuma waagómá aaragómá áwáqnaa íyábá íma tarôq uráibo Áánûqtu aaragómá waagómá áwáqnaa íyábá tarôq umákaráiy. miráuma wenawaikóni tágama-yataakon amammá máiy. 10 miráuma aaragómá wení aqnómmá yawááq immá minná aaragómá waagóni náápaakon-amenaapaq mái-awaamere. ániibo kaqtó-wayukama Áánûqtunopaq kanaarâq aónanoe. 11 ááqibo maannáyaba kéitane. Áánûqtun-aurakaq waagómá aaragóqtábá kéitana aaragómá waagóqtábá kéiy. 12 maamin-áímmá árain. áqnáae-kanaaraqa Áánûqtuma aaramá waagókáké tarôq uráimanibo íbêqa waagómá aaramá kémaqyikaae. miráuma yenákámá mákakoratama máqte-qtataakaraq Áánûqtunopake kéy.

13 minnáyaba keráwáqti aúkáapimma téite oro. aaragómá nunamummá kétena wení aqnómmá íma yawááq immá íraqô-qtataarabiyo? 14 waagómá ayáqtááq-aqnotaumo wáimma íraqô-qtataarabiyo? 15 miráimanibo aaragóni ayáqtááq-aqnotauma wení tágama-yataaqa íyaq wáiyoy? maannáyaba Áánûqtuma wemá ayáqtááq-aqnotauma ámikáiy. minná minnânapo wení aqnómmá kanaarâq yawááq íniye. 16 móra-waigoma kemá itúna túyánámmá íma itáina-waigoqtabama maará téq kétima-amune: “maamin-ááiqtábámá máqtemma ketáámá Áánûqtun-aama áikuma itúna-yutaama kéwaraunatae.” téq wemmá kétima-amune.

17 íbêqa kemá íma arútái-qtataakoqtabama agayánúne. minná yaímma-aikomma Áánûqtuqtaba wenaitaatá kéeqa keráwáqá pááqyamma íragóniq

kéomanibo uyátá-maqma táigoniq kéoe. ¹⁸ áqnáabaqa kemmá maará téta timá tímikaae. keráwáqá wenaitaatámo kéeqa keráwáqá yatáqma nékaq-nekaq kéumageq íma mimórá-túyánákáq kémaae tiráae. túyánámmá kéitaunama maamin-áímmá keráwáqtábá temmá yaímma árain-aíne. ¹⁹ óq-aikaraq kemmá timá tímikaae. minná keráwáqá yatáqma móra-mora urápoata anómma arupú-wayukama yemmá máqte-kayukama kanaarácq abarokácq yimónanoe. ²⁰⁻²¹ óq-aikaraq itáunama keráwáqá uyaate páátákáá aáwaqa ketábá kémayaae tiráae. yemá téta yaímma-yuma yemá aáwaqa íma kanaarácq kémayaawata yaímma-yuma taíbaq aíbôq-nomma kénaae tiráae. min-áímmá árain-aimmo ínama min-ómáqá uyátárai-nakoqtaaba taákaq íma maránôn-omaqiye. ²² keráwáqtí aáwaqa nánó-namma móra-mora wáíye. íyabiyo? keráwáqá áwáyoq-wayukama yigaemá yímêwata yeqtí aáwaqa íma wáipoana keráwáqtí táaikoma Áánûqtuni waayúkama áikuyo-yuyaba táigoniq kéíye. minnáyaba keráwáqtí túma mamá múte yauyónúnó? ímiye.

²³ aqtó-kánáaráqá uyátárai-nakoma wení iyápó-annama yammá yímikáiqtaaba wenamááríq kemmá timá tímikáíye. minnáyaba kemá áqa timá tímikaune. minókáámmá Yúqtaati wemmá waéqma namuro-wayúkátí iyáápi makáitana uyátárai-nakoma Ítuma yammá matáíye. ²⁴ áqnáabaqa wemá “tíkáíye” Áánûqtukaq timátuwena yammá kégitena timá yímikáíye: “maannáma ketúgomma keráwáqtábá kétimune. mirá kéeraq naíyamma keqtábá taákaq máráaro.” tena timá yímikáíye. ²⁵ móraiq umá anaaékaqa káápuma aúgemma anón-anona-aimma ketí naeenápó timá yarúmaqtaakoni awaaméré. keráwáqá kéneraq aati-aatimá keqtábá taákaq máráaro.” tena timá yímikáíye. ²⁶ keráwáqá maami-támmá kéneq maami-káápúbíké kéneq íyaqtabama óq-wayukama uyátárai-nakoni pukáiqtaaba kétima-yimíyanawaq wemá yauwéqma kumíní-kanaaraq wíniye. ²⁷ móra-waigoma maami-támmá kénena maami-káápúbíké kénena uyátárai-nakoni aúyabagaraq naaeýábágárácq wenaúyánápímmá téna “maaminnáma pááqya-qtataare.” téna ti-wáígómá kúmiq-yataariq kéíye. ²⁸ miráipoata máqtemma maami-tákárácq maami-káápúbíkékárácq nánétama áqnáabaq yemá yenamááríq arútaraiyaqtaaba maqmqá aónatuwetaa. ²⁹ móra-waigoma kénenama wenaúyánápímmá Ítu Káríqtoni aúgoqtaaba íma itáinama Áánûqtuma wemmá mamá yawááq-umakaniniq kéíye. ³⁰ miráuma kénaawatapoata Ítu Káríqtoni aúgoni áaikaq yeqtúyánámmá íma maréta yaímma keráwáqá aqnúníké kéowata taíganimma karímá kémayaawata yaímma-yuma pukááe. ³¹ ketáámá aati-aatimá kenamááríqtaa arútaaranayabataa maqmqá aónaanataama Áánûqtuma keqtáámá yainéna táí-meyamma ítiminiqtaae. ³² taákaq máráaro. uyátárai-nakoma keqtáámá yainánéna ínama keqtáá mamá arupú íníqtaaba mirá-iniye. wení aapaqtábá ketáámá arupú-wayukataa aúkáananataama Áánûqtuma keqtáámá tébakaq maa-márábí-káyúkágárácq íma yawááq umátikaniqtaae.

³³ ketíbâqawaayuo, keráwáqá uyátárai-nakoni omáq-ááwáqá nánéqo yama mórabí áíkuteqa keráwáqá móra-mora-yuma móra-mora-yuti yiwé oro. ³⁴ móra-waigoma áama ôriq umá kéyainana íma kanaarácq awé ínénama wení naaúpaqa uréna aáwaqa koma naíno. mirá kéeq mórabí áíkuiyamma Áánûqtuma keráwáqá íma yawááq íniye.

kemá keráwáqtôpaqo yéqa óq-yataaqtaaba ámán-aimma mó-tima-timenune.

12

1 ketibâqawaayuo, íbèqa kemá Áánûqtuni Aokaq-Áágónôpake kèqoqeq-akoqnaagoma timá-timenaq kéune. 2 keráwáqá kéिताе. keráwáqti itáiq-itaiq í-kánáámá íma pááq uráikaqa keráwáqá yaatakénábi óqtakake tarôq uráa-qtataaqa íma aúwarai-qtataakaq Tááqtaama yabítitaq nunamummá tirááе. maami-qtátáákómá keráwáqá yabítimá yeqtôpaq 3 yukáipoaq maaminnáyaba keráwáqá ítama arutaígaе teq kètune. náanawaq Áánûqtuni Aágoma áramima wáiyu? ítáaro. móra-waigoma téna “Ítuqtaba akáýáámmá tero” tinnama wemá Áánûqtuni Aágokake íma kétiye. miráimanibo móra-waigoma téna “Ítuma uyátárai-nare” tinnama ketáámá káonaunatae. Aokaq-Áágómá wemmá áwáqnaa kéiye.

4 móra-nakaraq káqon-nakaraq yemmá Áánûqtuni Aágoma kèqoqeq-akoqnaama kéyimanibo maami-máqte-qtátááqá yemmá yímimma mimórá-Áókáq-Áágónópáké kéiye. 5 uyátárai-nakoqtaba waayúkama kèqoqeq-mayaima kémayaamanibo yeqtí uyátárai-nakoma mimóráе. 6 miráuma Áánûqtuma kèqoqeq-wayukaraq ókon-oko-mayaima kémayaimanibo máqte-kayukaraq mimórá-Áánûqtumá mirá kéiye. 7 móra-mora-yuraqa Aokaq-Áágómá mi-qtátááqá Ítuni waayúkayaba íráqôniq kèumayikena mirá kéiye. 8 yaímma-wayukaraq Aokaq-Áágómá Áánûqtuqtaba itai-yátááqá kéyimena óq-wayukaraq maa-márágóqtábá itai-yátááqá kéyimiye. 9 Aokaq-Áágómá anómma itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa yaímma-wayukaraq kéyimena óq-wayukaraq karímá atóbamayikai-akoqnaama kéyimiye. 10 ánibo Aokaq-Áágómá yaímma-wayukaraq akoqnáama yímítata yemá anón-awaameq-yataariq kéoe. yaímma-wayukaraq akoqnáama yímítata Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráq kéte. yaímma-wayukaraq akoqnáama yímítata tái-aagoma mayaimá kémayaitanama yemá kéिताе. óq-wayukaraq akoqnáama yímítata yemá óqain-oqaipeke watáama kanaaráq kéte. ánibo óq-wayukaraq akoqnáama yímítata yemá min-áímmá kanaaráq kéwaerae. 11 maami-máqten-ákóqnáámá mimórá-Áókáq-Áágómá kéyimiye. Aokaq-Áágómá móra-mora-yuyaba aokaq-aokaq-máyáímá mayaíkáе ténama akoqnáama ámikaiye.

12 maamin-áwááméq-áímmá ítáaro. waayúkagoni aúgoma mimórá-yátááqánibo weqtábámá taiganin-aayapaq wáiyе. Ítu Káríqtoni aúgaraq ketáágaráq mirátáá kéunatae. minná wemá kímora-auma máitaqtaa ketáámá móra-mora-yutaama kímora-aayapaq máunatae. 13 ániبو ketáámá máqtemma mimórá-Áókáq-Áánápó pékaunataama ketáámá mimórá-turáá aúkaunatae. Ítiráaeo-wayukagaraq Karíki-wayukagaraq mi-káyúkámá náayuwabi ánná-wayukaraa umá mayái kémayeta meyámmá íma máyáa-yugaraq mi-káyúkámá náayuwabi paá umágureta meyámmá máyáa-yugaraq máqtemma ketáámá mimórá-Áókáq-Áágómá matáunatae.

14 maan-áwááméq-áímmá ítáaro. aúgoma wení taiganin-aayapaq wáiyе. 15 aítaukoma watáama kanaaráq kétenama maará téna tíníyô? “kemá ayáámma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímiye. 16 aáarakoma watáama kannaráq kétenama maará téna tíníyô? “kemá aúramma íma máune. miráitaq kemá móra-aayapaq-auma íma máune.” ténaq mirá-tiniyo? ímibo aáarakoma móra-aayapaq-auma wáiyе. 17 ítáaro. máqten-augoma aúranaatuqma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaaráq aamá

itáníyô? áníbo máqten-augoma áárananaatquma wáinanama náaraq umáwaq aúgoma kanaaráq ákûq umá itáníyô? ¹⁸ Áánûqtuma móra-mora-aayapaq-auyabama wáinaraq wáikaee téna makáíye. ¹⁹ kímora-aayapaq wáinanama minná íma mútûq-aumiye. ²⁰ ímiye. taíganin-aayapaq wáimanibo mimórá-áúmíye.

²¹ aúrakoma ayáákoqtabama maará téna íketima-amiye: “kemá eqtábá íkéune.” téna íkétitana aqnókómá aítaukoqtaba “kemá eqtábá íkéune.” téta íkéteye. ²² ímibo aaqáo. yaímma-aayapaq-tuyabataama maará téqtaa ketáái túyánápímmá kêtunatae: “aqnúniq in-áúkápáre.” téqtaa kêtunataamanibo mí pááqyan-aayapaq mútûq-tugoqtabataa mayaímá kémayaiye. ²³ yaímma-aayapaq-tutaama aónaiyaba íma íráqôniq kéimanibo min-ááyápáq íráqôniq umá kawáá kéunatae. ²⁴ yaímma óq-aayapaq-tutaama unáákáqtórakemma íma yawáá kéeqtaa miraráá umá íkéyabiyunatae. Áánûqtuma aúma tarôq kéenama yaímma-aayapaqtabama aúyánápímmá téna “yemá ôriq umá íráqône.” téna tiráimanibo mimórá-ááyápáqtábá ketáámá téqtaa “yemá paá pááqyane.” téqtaa túyánápímmá kêtunatae. Áánûqtumma máqten-aayapaq yaaguyabíyábá kákaiye. ²⁵ miráuma aúgóni móra-mora-aayapakemma yemá ááíqa íkéomanibo yemá paá weníkawaawenikawaa kéoe. ²⁶ móra-aayapaq tú-tiqa kéitanama tébakaq-aayapakaraq yú-aíqa kéíye. móraiq umá móra-aayapaq tugoma íráqô-qtataaqa kémayaitanama mútûq-tugoma amuqá kémaraiye.

²⁷ íbêqa itáaro. keráwáqá máqtemma Ítu Káríqtoni aúyawaaqa mááe. móra-mora-yuma móra-mora-aayapare. ²⁸ móraiq umá Áánûqtuma móra-mora-yuma mayaímá weni waayúkayaba kéyimiye. áqnáabaqa tímáýikarai-yuwe. mikáqá Áánûqtuni amuné-áímmá te-yúwé. mikákémmá yirááti-yugaraq anón-awaameq-yataariq o-yúgaráre. yaímma-yuma karímá mamá atóbamayikaa-yugaraq yaímma-yuma yemmá Áánûqtukaq nunamuqtabá áíkuyo-yuma yíwáqnaa o-yúwé. yaímmaa kawáá-wáyúkágáraq óqain-oqaipeke watáama te-yúwé. ²⁹ máqtemma tímáýikarai-yuwabiyo? máqtemma Áánûqtuni amuné-áímmá te-yúwábiyo? máqtemma yirááti-wayukabiyo? máqtemma anón-awaameqa tarôq kéo-yuwabiyo? ímiye. ³⁰ máqtemma kari-wáyúkámá mamá atóbaa-yuwabiyo? máqtemma óqain-oqaipeke watáama te-yúwábiyo? máqtemma maan-áípike aamá waéraa-yuwabiyo? árainuramma ímiye.

³¹ miráimanibo keráwáqá uyátá-maqma-yataaqa Aokaq-Áágómá kéyimiqtaba tikáinama minná íráqô-qtataare. íbêqa kemá mú mikákáá anómma amí-yátááqtábá keráwáqá tímá-timenune. minná arummá amí-yátááre.

13

¹ kemá waayúkati yáagaraq Áánûqtunopake kaqtó-wayukati yáagaraq kêtunamanibo Áánûqtuni arummá amí-yátááqá ímateq káqo-yuma tirummá íkéyimenama ketáagoma miráuma yubákurai-kaoyakoma áama áyáinikaa íniye.

² Aokaq-Áágómá kemmá Áánûqtuni amuné-áímmá ténúnayaba akoqnáama tímikaitaq máqte-qtataaqtaba kéíteq máqtemma aúpáq-yátááqtábá ítama tágareqanibo óq-wayukama tirummá íma yíménna minná kemá paátataakaanare. Aokaq-Áágómá kemmá tíwaqnaa ínaq itáíq-itaiq kéeq anumá kanaaráq aweqtánúnamanibo kemá waayúkama tirummá íma yíménna minná kemá paátataare. ³ áwáyoq-wayukaraq ketí máqten-otamma yíménúnamanibo káqo-kayukama tirummá íma yimúnna kemmá íráqôniq íkéumatikaiye. owé. yemmá iyúwánata kemmá tikamma ketúma írabí agamá kautínómanibo

káqo-kayukama tirummá íma yímikaananama minnágoma ketí tíwîqa íma mamé uwíniye. ⁴ mi-wágómá náawabi káqo-yuma arummá amínanama yaákare kanaarâq awé íniye. kaayoné-nâqá máena íma koyukaayún-naqa máiiye. kárún-aimma íma kétiye. wenamááriq wenaúma íma múte kényauwiye. ⁵ mi-wágómá káqo-kayukayaba arummá kényimena yemmá íma anón-aimma téna agamá kégauiye. áqnáabaq wetábá ákái-qtataaqtaba aúyánámmá íma kéitaiye. wemá pááqya-qtataaqtabama áyámma íkéena káqo-yuma wemmá otaamma kuyákáaqtabama íma aákaq kémariye. ⁶ min-nákómá náawabi arummá kényimena waayúkama kúmiq-yataariq kéowanama amuqá íkémaraيمانibo yemá arupú kéowanama amuqá kémariye. ⁷ náawabi áraimma arummá yimi-waigoma wemá aú-aiqa kémayena ummaa-yátááqá anómma kémayenamanibo arummá paá kényimiye. maami-qtátááqtábámá aati-aatimá yaákarena awé kéiye. min-nákómá aati-aatimá Áánûqtukaq itáiq-itaiq iyábá yokaa kéena waayúkati íráqôn-aaimma aónaiyaba yokaa kéiye. wemá íma aónaraimma íráqô-qtataaqa abarokâq íniqtatabama paá awé kéiye. ⁸ Áánûqtuni Aágoma keqtáámá arummá amí-yátááqá tímikaiqtaama watúq-watuq umá wániye. Áánûqtuni amuné-áímmá tí-ákóqnáámá tímikaiqtaama ánataginiye. óqain-oqaipe watáama tí-ákóqnáágárâq tímikaiqtaama ánataginiye. itai-yátáákógárâq ánataginiye. ⁹ abo íbêqa ketáámá paá yaímma árai-qtataaqtabagaraq paá yaímma Áánûqtuni amuné-áikárâq kéitaunataamanibo ¹⁰ anaaékaqa itai-yátááqá mútúq keqtáábímmá abarokâq ínna-yupaama maami pááqyana-itai-yataakoma paá panane umáginie. ¹¹ kemá pááqyan-iyapoma máeqa kemá pááqya-noiyapoti watáama tíréq pááqya-noiyapoma yúyánámmá itániq umá túyánámmá ítaraunae. miráimanibo íbêqa kemá anómma káureqa pááqya-noiyapoti yáaimma paábaq yukáune.

¹² íbêkaraq ketáámá árai-qtataaqa kanaarâq íma aónaunatae. íbêqa miráuma táiq urái-kaapopikaa umá íma abarokâq káonaunataamanibo anaaékaqa aúgen-auwaraimma mayéqtaama máqte-qtataaqa ketáái túbáqá abarokâq aónama táganunatae. íbêqa kemá paá pááqyamma káonaune. miráimanibo mí-kánáárâqá Ítu Káriqtoma keqtábá ítama tágatukainikaa umá máqte-qtataaqtaba ítama táganune.

¹³ maannáyaba taákaq márâaro. kaumo-yátáákómá watúq-watuq umá wániye. minná itáiq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá iyé. íráqô-qtataaqa íma káonauna-yataaqtabataa awé iyé. tirummá amí-yátááqtábá iyé. miráimanibo maami-káúmó-yátáápkémmá mú mikákáá anó-qtataaqa minná tirummá amí-yátááqtábá wáiiye.

14

¹ miráuma áqnáabaqa Áánûqtunopake tirummá amí-yátááqá mayaiyábá tikáino. mikáké keráwáqá óq-yataaqa Aokaq-Áágómá tímíniqtaba tikáinaqa Áánûqtuni watáama waabá-káyúkárâqa tí-ákóqnááyábá tikáino. ² abo mí-káyúkámá náayuwabi Aokaqa-Áágónópake óqain-oqaipe te-yúmá paá Áánûqtukaq kétéwanaboana yeqtí yágoma keqtáámá íma tíwâqnaa kéiye. min-áupâq-áímmá keqtáámá íma kanaarâq ítama táganunatae. Áánûqtuni Aágoma wenamáa kéitaiye. ³ miráimanibo mí-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni watáama tímá táгаа-yuma mí-kátáánápó kanaarâq mamá óq-wayukama akoqnáá éta mí-kátáánápó yemmá kanaarâq umá yiqtaaiq éta yimakakí

kéumayikaae. ⁴ min-nákómá náawabi óqaipeke watáama timmá wemá paá wenamááriq wetábá mamá akoqnáá kéiyee. miráimanibo min-nákómá náawabi Áánûqtuni watáama abarokáq timá tágainnama wemá Ítuqtaba áikuyokayukama mamá akoqnáá kéumayikaiye. ⁵ keráwáqá óqaipeke watáama týábá kétékaimanibo minnágoma uyátá-maqma Áánûqtun-aama waabá-káyúkáráq týábá kétékaiye. timá tágaimma uyátá-maqma anó-mayaimanibo móra-waigoma óq-aipike watáama kétinana káqo-nakoma min-áímmá waeráinama minnágoma Áánûqtuni waayúkama kanaaráq yíwáqnaa íniye.

⁶ ketibâqawaayuo, keráwáqtôpaq iréq kemá óqaipeke watáama timá-timenunama keráwáqá tíwaqnaawaq kéuno? ímiye. paá árain-aimma kemá abarokáq túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéiyee. paá yaímma itái-yátááqá tirááténawabi Áánûqtuni watáama waabá-káyúkáráq keráwáqti táabike túnnama keráwáqá tíwáqnaa kéiyee.

⁷ itáaro. kaapáúmma yemá timá táíq íyatama tébakaq-yuma yemá náaraq umáwaq kaapáúmma tínô? ⁸ mórai q umá ááyama-aimma waayanaammá íma ítama arutéta yemá náaraq umáwaq ááikaqa yokaa ínô? ⁹ keráwáqá óqaipekemmo watáamo temmá miráráá kéiyee. keqtáagoma áaimma íma wáiyee. káqo-yuma keqtáagoni áaimma íma kéitaawana min-áíkkómá paá uwáá kéyokiye. ¹⁰ maa-márábímmá taíganin-aimma wáitana móra-mora-aikoni áaimma wáimanibo ¹¹ kemá min-áíqtábá íma ítama arutéqa maará téq tenúne: “min-nákómá watáama tin-náqá wemá óq-marabake-nare.” téq tenana wegáráqá keqtábá mirá téna mimórá-áímmá tíniye.

¹² miráitaq keráwáqtábá maará téq kétéma-timune. Aokaq-Áágómá akoqnááma timíyábá ôri q umá kétékainaqá Áánûqtuni waayúkama mamá akoqnáá umáiyikaiyaba tikaíno. ¹³ móra-waigoma keráwápkémmá óq-aipike watáama kéténaqa min-áímmá waerái-ákkónááyábá Áánûqtukaq nunamupí ítama aónaaro. ¹⁴ keráwárábi kemá óq-aipike nunamummá tennamá ketirun-iyápógómá Áánûqtukaq nunamummá kétémanibo ketúyánápímmá miráuma yawáápi móra-yataaqa íma wáinikaa kéiyee.

¹⁵ miráinaq náaraq ónúnô? maará ónúne. minná nunamummá ténááqa keti tirun-iyápógáráq keti túyánánápógáráq tenúne. Áánûqtun-awíqa íbí múte yauyónááqa tirun-iyápógáráq túyánánápógáráq tenúne. mirámô onatamá waayúkama arupú umá ítama tágano. ¹⁶ abo keráwáqá tirun-iyápógáráq waayúkama íma itáiyán-aipike kéteq Áánûqtun-awíqa múte yauwíyatama tébakaq-yuma náaraq umáwaq téta keráwáqti táayabama “miráuma waíno” tínô? ¹⁷ keráwáqá íraqôn-aimma téq Áánûqtuqtaba timuqá marakánéq óq-aipike kemmá óq-wayúkama umá yíqtaai q íma kéoe. ¹⁸ kemá Póroma kenamááriq óqain-oqaipeke watáama tenúna-akoqnaama máqtemma keráwáqá uyátá-maqma matéq Áánûqtukaq “tíkáiye” kéténnamanibo ¹⁹ Áánûqtuni waayúkama mórabí áíkutaawaqa yeráwáqá ítama tágáigaae téq kéténe. miráipoana móra-tiyaapaq awaaraq-watáámá ketáabiqtaa wái-waigoma taibaq-aipimma (1,000) uyátá-maqma abarokáq íraqóniq kéiyee. ²⁰ ketibâwaayuo, túyánápímmá iyápóraa umá íma ítama máero táí-yataaqtabama miráuma iyápógoma íma ítáinikaa oro. miráimanibo ketúyánápímmá waayúkaarikaa umá ítama máero. ²¹ ketáái ámáan-aikoma agamatá-kánnáábikémmá kétéiye:

“kemá óq-aipikemma namuq-wáyúkati yóyauqnapo keti waayúkama timá-timenune. miráimanibo íbêkaraq keti waayúkama ketáama íma ítánoe.”

téna uyátarai-nakoma kétiye. téna yainániqtaba kétiye.

²² óqain-oqaimma minná Ítukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukayaba Áánûqtuni awaaméré. miráimanibo Áánûqtuni amuné-áímmá waabá-káyúkátí yúbáq tenanataámá Ítukaq áqa itáíq-itaiq kéo-kayukama yíwáqnaa kéiye. ²³ áqnáabaqa kékén-áímmá tímá tímeno. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma mimórá táoqa óqain-oqaipeke áíkuma watáama kétiyana maara-qtátááqá kanaarác pááq íniye. itáíq-itaiq íma ínna-nakoma keráwáqá áíkuyopi irénama wemá keráwáqtábámá téna “aíbôq-wayukae” tîniye. ²⁴ miráimanibo wemá kéinaqa Áánûqtuni watáama abarokác tíyanama wemá ítama kétagena wení kúmiqtaba wenamáaríc wetábá maqmá aónaniye. ²⁵ wení aúpác-áúyánáqtábá kétiyana wemá kéitenama awátuna óipi yawááq-urena Áánûqtukaq nunamummá tîniye. keráwáqtábámá téna “árimma Áánûqtuma yetê máíye” tîniye.

²⁶ ketibâqawaayuo, miráuma maannâ íráqôn-amaan-aine. keráwáqá mórabi áíkuteqa náawabi Áánûqtun-awiqa ibí mûte yauyénabi náawabi yiráátinabi náawabi árain-aimma Áánûqtuma wemmá ámiqtaba tinnawabi náawabi óq-aipike watáama kétinana kéqo-wama min-áímmá waeráinama mi-máqté-qtátáaríc íyamma Áánûqtuni waayúkama umá yíqtaaiq éra itáíq-itaiq kéo-kayukama mamá akoqnáá umáykáaro. miraráá oro.

²⁷ keráwápiékemmá yaímma-yuma óqain-oqaipeke watáama ténéqa paá kaayaq-wáígóbi kaumo-wáígómá tîno. móra-mora-yuma áqnáabaqo tînna-waigoma awé kéiyana wemá tíma ánatatuwainaro. miráinana káqo-wama min-áímmá kéwaerena áaimma tímá tágaino. ²⁸ miráinana mórama min-áíkóní áaimmo kanaarác waeránin-naqa ímo máinama óqain-oqaipekemma mórabi áíkuiyakaqa ítero. ímibo mi-káyúkámá paá yúyánánóbáqá óqain-oqaipekemma Áánûqtukaq tero. ²⁹ keráwápiékemmá yaímma-yuma Áánûqtunopake watáama matétama paá kaayaq-wáígóbi kaumo-wáígómá tîno. tébakaq mi-kátááyábá yúyánámmá itáaro. ³⁰ minnámo itáíya-kayukabikemma móra-nakomma Áánûqtuma min-áíqtabá aúge-qtataaqa aráátinanama watáamo tînna-nakoma paátí kémaena min-nákómmá ayuwáinana wemá aráátínna-wataama tîno. ³¹ abo máqtemma keráwáqá watáama tîno-kanaama waíno. mirámô íyamma máqte-kayukama yiráátima aruténa umá yíqtaaiq íniye. ³² mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni watáama waabá-káyúkágáráq tîyábá akoqnáama matétama yemá yeqtí yúgoni akai-yátááqá íwáráaro. ³³ abo taákaq máráaro. Áánûqtuni áaimma íma ánáamma karánibo wenáaimma wepác-wepaq umá kaayoné-yátááqíye.

³⁴ aaragóqtábámá ketáái áaikoma maará kéiye. ketáámá mórabi áíkuteqtaama aaragómá ááyama-aimma íma kéte. Ítiráaeo-wayukati ámáan-aikoma téna “aaragómá yaákareta máero.” kétiye. ³⁵ yeqtí naaúpaqa yiwaikókác ítama aónaaro. ketáái áaimma kéwareta ketáámá mórabi áíkuyunaraqtaama aaragómá ááyama-aimma íkéte. ³⁶ maannâ taákaq máráaro. áqnáabaqa Áánûqtuni watáagoma Korítiani-marupake íma iráíye. keráwáqá kenamá Áánûqtuni watáama íma itareqa íkéwaraae. ímiye. keráwáqá paá keráwáqtí ámáan-aimma kéwaraae.

³⁷ miráinana móra-waigomma Aokaq-Áágómá wení arunóbáqá ógírainawabi mórama akoqnáama maténa Áánûqtuni amuné-náqá máenama maannáma aónáino. kemá uyátarai-nakoni ámáan-aimma kágayaune. ³⁸ wemá maamin-áímmá íma waráinaqa wenáama íma itáaro.

³⁹ ketibâqawaayuo, móragaraq kemá kétima-timune. Áánûqtuni watáama waabá-káyúkátí yúbáqá tiyábá tikaíno. yaímma-yuma óqain-oqaipeke watáama tínéta kéiyaaqá íma yubínikaaro. miráimanibo máqte-qtataaqa wepáq-wepaq umá arupú íno. ⁴⁰ missing?

15

¹ ketibâqawaayuo, min-áté-wátáámá Ítuqtaba keráwáqá timá tímikaunama taákaq makéq yáqtokaae. ² mi-kátáánápó keráwáqá paá itáíq-itaiq kéiyana Áánûqtuma keráwáqá atóbamatikaniqtaba tíwáqnaa kéie. káqon-aikoma keráwáqá mamá íráqõniq íma umátikaniye.

³ miráuma áqnáabaq árain-aimma matáunnama keráwáqá tímikaune. maannáe. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá téna “Ítu Káríqtoma kuetáa ketáái kúmiqtaba puñiye” kétitana wemá mirá-uraiye.

⁴ wemmá uqtamákaawana kaumo-yúpáámá kóitana Áánûqtuma wemmá itó-umakaraiye. mi-kátáámá weqtábá Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétimma miráuma abarokáq páaq uráie. ⁵ wemmá Pítaama káonaitata mikáké títaupake kaayaqá Ítuni iyápó-annama wemmá aónaraae. ⁶ mikákémmá anaaékaqa taígani-kayukama (500) yegáráq mimórá táoqa wemmá aónaraae. mi-káyúkábíkémmá taíganimma íbêkaraq paá máawatamanibo yaímma pukurááe.

⁷ anaaékaqa Yêmiti wemmá aónaitata mikákémmá máqtemma tímáyíkarai-kayukama wemmá aónaraae. ⁸ kemá írêqa wemmá aónatuweq páátákáá waéqma uráune. ⁹ máqtemma tímáyíkarai-kayukabikemma kemá marú mikákáá maqnémúne. mi-káyúkámá Ítuqtaba mórabí áikutaa-kayukama kemá yawítíyikanaaq maqma aónaraunaboq kemá tímáyíkarai-nakoqtabama kemá íma kanaaráq íráqõ-naqune. ¹⁰ Áánûqtuni íráqõ-qtataakoma paá mirá kéumatikaitapoq kemá tímátíkarai-naqune. min-íráqõ-qtatáákómá wenôpake tímikaimma íma paáyabae. abo kemá tébakaq tímáyíkarai-kayukama uyátá-maqma kemá mayaimá matáune. miráimanibo kenamá kemá ímataupo. ímiye. Áánûqtuni íráqõ-qtataakoma kepiké mirá-uraiye. ¹¹ anó-qtataaqa Áánûqtuma watáama tin-náqá ímáie. máqtemma tímáyíkarai-kayukama waabá-káyúkáráqá ketáámá mimórá-ááín áátuqma kêtunatae. miráimanibo anó-qtataaqa maará kéie. keráwáqá mi-kátáámá itáíq-itaiq urááe.

¹² ketáámá téqtaa “Ítu Káríqtoma pukáipike itó-uraiye” kêtunatae. miráitaq keráwápiké yaímma-yuma nôraq itatawáq téta “máqte-kayukama pukáapikemma íma itó kéoe” téta kéteo? ¹³ máqte-kayukama pukáapikemma íma itó kéiyana Áánûqtuma miráuma Ítu Káríqtomma íma mamá itó-umakaraiye. ¹⁴ ániibo Ítu Káríqtoma pukáipike íma itó-urainanama ketáái táagoma paátataaqa wáitana keráwáqti itáíq-itaiq í-yátáákáráqá paátataare. ¹⁵ ketáámá téqtaa “Áánûqtuma Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraiye” téqtaa túnnataama kaaqaari-áínáq kêtunatabiyo? maaminnáyaba túyánámmá ítama arútáaro. abo máqte-kayukama pukáapike íma itó-uraiyanama Áánûqtuma Ítu Káríqtomma pukáipike íma itó-umakaraiye. ¹⁶ máqte-kayukama pukáapike íma itó kéiyana Ítu Káríqtoma íma itó-uraiye. ¹⁷ abo íma itó-urainanama keráwáqti itáíq-itaiq í-yátááqá arábaitana keráwáqti kúmiq-yataaqa paá wáie. ¹⁸ Ítu Káríqtoma íma itó-urainatama yemá wekáq itáíq-itaiq uréta pukáa-yuma yemá yawítíguraae. ¹⁹ ketáámá Ítu Káríqtoqtaba awé kéeqtaa íkáonanataama paá maa-marábín-áúwáráíqtabá káqo-kayukama keqtaáyábá yirummá oro.

²⁰ miráimanibo áraimma Ítu Káríqtoma pukáipike itó-uraiye. máqtemma pukáa-kayukabikemma wemá áqnáabariq umá pukáipike itó-urena matúq-matuq umá mái-auwaraimma matáiyē. ²¹ kímora-naqa Áátaama wemá kúmiq-yataariq uráitababoaqtaa ketáámá képuynataamanibo óq-naqa Ítu Káríqtoma wení akoqnaágoma puí-yátáákómmá anómma uyátá-maqma wáíqtababoaqtaa ketáámá pukáanabikeqtaa kanaarác itó-onunatae.

²² ketáámá máqtemma Áátaan-annabike iráunayababoaqtaa ketáámá képuynataamanibo Ítu Káríqtokaq aúge-tuwaraimma kémayaunatae. ²³ ketáámá móra-mora-yutaama Áánúqtuma awaaméqá umákai-kanaaraqa keqtáámá mamá itó-umatikaniqtaae. Ítu Káríqtoma áqnáabaq itó-uraiye. ánibo wení yawwéqma kumíní-kanaaraq wení waayúkama yemá pukáipike itó-inoe. ²⁴ Ítu Káríqtoma aamá tìnana máqte-kamaanigaraq máqte-naapaakaraq máqten-akoqnaagaraq ánataginoe. mi-kánáárácá maa-márágóni aqtó-kánáámá páác íniye. Ítu Káríqtoma wení waayúkama aboámá Áánúqtumma amíniye. ²⁵ wemá wenamá anómma yabi í-náqá (kíni) máinana wení namuro-wáyúkámá Áánúqtuma wenáítauq aménáápácá mamá yikáina-awaataq wíniye. ²⁶ írêq-namuro-yataaq minná puíyē. ánibo puí-yátáácá Ítuma yawítíyuwaniye. ²⁷ minnáyaba Áánúqtuni wataama agamatá-kánnáábímmá kétiye:

“Áánúqtuma máqte-qtataaq Ítu Káríqton aítauq aménáápácá makáiyē.”
tēna kétiye. Áánúqtu wenamá Ítu Káríqtoni náapaakon aménáápácá íma mániye. abo Áánúqtu wemá máqte-qtataaq Ítuni náapaakon aménáápácá paá kémaraiye. ²⁸ máqte-qtataaq áanikomma ámikain-naqa Áánúqtuma máq-uraiye. ánibo máqte-qtataakoma Ítuni náapaakon aménáápácá wáinana áanikoma wenamá aboámá Áánúqtuni náapaakon aménáápácá mániye. mi-kánáámá páác ínanama Áánúqtuma mú mikákáá uyátárai-nakoma máqte-kayukati máqte-qtataaq mániye.

²⁹ tímá tíméro. pukáa-kayukama íma itó íyatama waayúkama nôraq itaráq nommá pukáa-yuyabama képeraa? ³⁰ owé. nôraq itatawác waayúkama yemá keqtábámá íyámma kéumatikaa? ³¹ ketíbâqawaayuo, Ítu Káríqtoma ketáái uyátárai-nakoma keráwákác nôrawabi umátikáiqtabama kemá keráwáqtábá ketí túma mamé kéuyune. minnáyaba máqte-tupaama kemmá tíkamineta maqmá káonaae. ³² itáaro. Ipítiani-marupaq kemá áwáábíq-wakote ááiqa uráunama nôraq itaráq mirá-urauno? ketáayababoaq mirákómmá uráune. pukáa-kayukama ímo itó íyaqtaama ketáámá maa-márábí-káyúkáráá umá maará téqtaa tenúnataabiyo? yemá maará téta kéte: “aabáyaama puyónunaboaqtaa omáqá agamá kéneqtae.” téta kéte. mirá téqtaa tenúnataabiyo? ímiye.

³³ óq-wayukama íma iyuwáiyatawaq keráwácá makátero. keráwáqtê táí-wayukama aanábóíq umá ureíre kéetama yemá keráwáqtí íráqón-aaimma mamá táíq ínoe. ³⁴ miráinaq túyánámmá ítama káruteraq kúmiq-yataaqa ókaraq íoro. tigeamá kéitapoq keráwácá kétéma-timune.

³⁵ miráimanibo yaímma-wayukama maará téta ítama aónanoe: “náaraq umáwaq pukáa-kayukama itó kéoo? yeqtí yúgoma náaraq ínyô?” téta ítama aónanoe. ³⁶ aibôq-wayukama mirá téta ítama káonaa. itáaro. keráwácá ánayumma uqmáráawanama áqnáabaqa ánayukoma íma puínanama ánôqa íma utániye. minnáyaba keráwácá káonaae. ³⁷ anaaékaq ánôqa utái-qtataakoma íma kéubobo paá ánayumma keráwácá kéuboe. ³⁸ mikáké Áánúqtuma min-ánáyúkómmá

matoráikáae téna ítáin-auma kámiye. ókon-okon-anayukomma ókon-okoma yúma kéyimiye. ³⁹ máqten-augoma íma mimóráiq kéiye. waayúkati yúma wáitana wáiwakon-auma wáitana numagón aúma wáitana noyáákoni aúma wáiyiye. ⁴⁰ yanaammá óq-yuma wáitana maakáqá maa-márábímmá óq-yuma wáiyiye. yanaammó wáin-auraqa tágama-yataaqa wáitana maa-márábí wáin-auraqa óq-tagama-yataaqa wáiyiye. ⁴¹ aabaúgóní tágama-yataaqa wáitana wiyókoní óq-tagama-yataaqa wáitana wiyókóní óq-tagama-yataaqa aokaq-aokaq wáiyiye.

⁴² mórai q umá waayúkama pukáapike itó íyamma yeqtí yúgoma waéqma óri q íniye. naayón-áúgómá ányukaa kéiye. yemá uqmáráawata marabí képuyoe. aúgen-augoma naayón-áúráké utaréna íma ókaraq puíniye. ⁴³ arááq-auma marabí máráawana kégairaimanibo aúgen-augoma itó-urena tágama-yataaqa kémayaiye. arááq-auma marabí máráamma akoqnáama íwáimanibo itó-urenama anón-akoqnaama kémayaiye. ⁴⁴ min-áúmá marabí uqtamaráa-waigoma amakóráá kéimanibo itó-urenama aágoraa kéiye. maa-márábí wáin-augoma amakóráa kéitana amanna kuyéna áápariq kéiye. miráinana min-áúgómá anaaékaqa puíniye. óq-auma Áánúqtute wáin-augoma aágoraa kéitana amanna íkuyena áápariq íkéiye. maan-áúgómá íma puyéna watúq-watuq umá wániye. ⁴⁵ minnáyaba Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye: “áqnáae-Aataama kémai-nakoma káuraiye.”

téna Áátaani aúgoma maa-máráyábá aúwaraimma Áánúqtuma ámikaine. miráimanibo Ítu Káriqtoma irêq-wayukama aúwaraimma yímikaimma wemá matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaba pááq uráiyiye. ⁴⁶ min-áúwaráímmá maa-máráyábá áqnáabaqa iráiyiye. min-áúwaráímmá aágoqtaba anaaékaqa iráiyiye. ⁴⁷ áqnáabaq-nakoma marabíké iráimanibo káqo-nakoma Áánúqtuni márúpake iráiyiye. ⁴⁸ mi-káyúkámá maragónnámá máa-yuma áqnáae-nakoraa umá mááe. ániibo wemmá mararáké Áánúqtuma tarôq umákaraine. mi-káyúkámá Áánúqtuni márúkonnama máa-yuma min-náqá Áánúqtuni márúpake wekáá umá mááe. ⁴⁹ íbêqa ketáámá min-náqá mararáké tarôq urái-nakaa umá máunataamanibo anaaékaqa ketáámá min-náqá Áánúqtuni márúpake-nakoraa umá mánunatae. ⁵⁰ ketíbâqawaayuo, keráwáqá kétima-timune. minná amakógárâq naegárâq Áánúqtuni márúpaqa íma kanaarâq wániye. ítáaro. nóinawabi pukína-yataakoma matúq-matuq umá máí-auwaraimma íma kanaarâq mayánoe.

⁵¹ íbêqa kemá aúpq-yátááqá timá-timenune. ketáámá máqtemma ketáái túgoma íma puínimanibo ketáámá máqtemma mamá waeránúnatae. ⁵² páátákáá aurakoma aúnááqtaaka yiniq ínana kaqtó-nakoma Áánúqtunopake aqtó-kánáárâq werôqa yinaqtae ketáámá máqtemma mamá waeránúnatae. werôqa kéyinatama pukáa-kayukama áqnáabaqa itó-inoe. móragaraq íma puínoe. ⁵³ ketáái táaimma íbêqa kenaarâq yawítiginimanibo ketáái aúge-taaimma waeráinama íma kanaarâq yawitíniye. ⁵⁴ puí-áúwaráíkomá waéqma ípuí-auwaraimma aurániye. ketáái táaikoma kanaarâq pukéna waéqma aati-aatimá ípuiniye. mi-kánáárâq Áánúqtuni watáama agamatá-kánnáábí wáin-aikoma abarokâq pááq íniye:

⁵⁵ “wemá puí-yátáákomá uyátáraiye.

miráuma puí-yátáákomá keqtáámá íma uyátainana puí-yátáákóní akoqnáágoma keqtáámá íma kanaarâq túpuiniye.”

téna kétiye. ⁵⁶ kúmiqtababoana puí-yátáákomá keqtáá túpuinin-akoqnaama matokáiyiye. ániibo ámán-aikoqtababoana kúmiq-yataaqa mamá abarokâq awíqme

keín-aikoma keq̄táámá káyainaiye. ⁵⁷ áaq̄ibo miráipoaqt̄aa Áánûqt̄ukaq “tíkaiye” k̄eteq̄taa wenáwîqa múte yauyónátae. ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríq̄tomma timákaraitaq̄taa íbêqa ketáámá puí-ák̄oqnáágóní aménáápáq íma máunatae.

⁵⁸ miráuma ketibâqawaayuo, akoqnáá umá máeraq káqo-kayukama íma iyuwáiyatawaq keráwáqá mamá aqnúnîq umátíkáaro. uyátárai-nakoni mayáimá mamé kéuyeraq maannáma taákaq máráaro. keráwáqtí mayáirákémmá íraq̄ôn-aramma iyániye.

16

¹ íbêqa mónêqa yorupamá Áánûqt̄uni waayúkama yimíyábá tenúne. Karétia-marabaq-wayukama Ítuq̄taba mórabi áíkuma máa-yuma timá-yikaunata náaraq umáwabi yorupáiyábá yiráátunnata k̄eyorupaae. keráwákáráq mórariq umá yorupaaro. ² máqte-Totaagoni áqnáabaq-yupaama keráwáqá máqtemma mórara-mora-yuma keráwáqtí meýápiké yaímma akáma paábaq k̄emariyan-awaataq yenúne. miráiyamma kemá yamáraanaraqa ketáámá íma yorupánúnatae. ³ mikáké yaímma waayanaammá mi-mónéqá maméta Yérútáárebaq wínôq̄taba aúyaq-maraaro. aúbama agamátéraq yeráwáqt̄ábámá keráwáqtí náápaamma matááe téraq timáyikáiyatawaq kekáq íyaraq kemá Póroma yemmá Yérútáárebaq timáyíkáanata oro. ⁴ keráwáqá keq̄tábá íyaqa kemá uréq yemmá ko yiwíq̄me Yérútáárebaq onúne.

⁵ áqnáabaqa Maaterónia-marabaqa kótámaqt̄uweq mibákémmá keráwáqt̄opaq kuma timónanune. ⁶ kemá keráwáqt̄êma mibáqá yaugiq-kánáábínáq mūtūq-kanaawaq koma mánuno? íma itáunamanibo kemá keráwáqt̄ê yaímma-kanaama koma kémaenaq mikákémmá timátikáiyaq ónae tenna-márúpáq kóonune. ⁷ kemá yénúnnaama keráwáqt̄ê paá pááqya-kanaama máiyataba íkétikainamanibo uyátárai-nakoma akáinaqa kemá keráwáqt̄ê yaímma-wiyomma mánune.

⁸ Péqtakoti-awaataq-kanaama kótámaki-aawaqa nátuwaiyana kaayaqt̄e-kaayaqt̄e-wayukagaraq tiyááká-wayukae áiyayaa (50)-kanaama maakáqá Ipítiani-marukaq mánune. ⁹ ketí mayáiyábámá maakáqá taiganimma Áánûqt̄un-aama itaiyábá k̄éyikaimanibo miráuma taiganimma yegáráq ketí namuro-wáyúkáe.

¹⁰ Tímotima wemá Kórítiani-marukaq yínaqa naaúpaqa awíqma ákareraq íraq̄ônîq umákaaro. abo wemá kemá únnaiq umá uyátárai-nakoni mayáimá k̄emayaiye. ¹¹ máqtemma keráwáqá wemmá tikaq akéraq amuq-yatáápi timákáiyana ket̄opaq yíno. ketibâqawaaraa-kayukate yagaroqt̄amá yínîq̄taba awé kéune. ¹² ketáái tibâqawaaraa-naqa Aapóromma káqo-tibaqawaayute yagaroqt̄amá keráwáqá ko timónaikaee téq wekáq inaa tiráune. miráimanibo Aapóroma téna Áánûqt̄uma íbêqa íkákaiye tiráiyê. miráipoana wemá kanaarâq wínénama wemá pááqya-kanaabi keráwáqt̄opaq wíniye.

¹³ kanageq umáwaq keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá yáqtóráaro. inaamu kéyeraq ikatíqa íoro. ¹⁴ nôrawabi k̄éeqa káqo-yuma kaayoné-yátááqá yiráátero.

¹⁵ ketibâqawaayuo, Tépanatiq̄tabama taákaq makáá íyabiyo? wegáráq wení aara iyápogaraq máqtemma Karíki-wayukabimma áqnáabaqa yemá Ítu Káríq̄tokaq itáiq-itaiq urááe. yemá Áánûqt̄uni waayúkama yíwáqnaa íyábámá akoqnáá umá mayáimá mamá mirá-uráae. ¹⁶ ániyo kemá akoqnáá umá keráwáqá k̄etimun-timune. minná mirá-káyúkágárâq yetê kaqt̄o-mayaima k̄emayaa-kayukagaraq uyátárai-nakoq̄taba yeqtí yáaimma wáráaro.

¹⁷ Tépanatigaraq Potunáátatigaraq Ékigaraq kemmá Ipítiani-wayukati-marupaq írêta timónaraaq̄tabama timuqá k̄emaraune. kemá keráwáqá timónanaaq

uráunamanibo keráwáqá íma mikáqá máawapoaq kemá yemmá káyimone timuqá makáune. ¹⁸ keráwáqtábá aati-aatimá mirá-umatikaaniq umá yemá kemmá tiwiketa ketí túyánákómmá mamá áráwáá umátikaraae. miráráá-káyúkámá aati-aatimá yemmá tikaq múte yikáaro.

¹⁹ Áánûqtuni waayúkama Étia-marabaqa máqten-aukapakemma mórabi áíkutaayuma keráwáqtábá miráo-maarao-aimma kétimatikaae. Akírayaa Patíra ye-áúkákáráq Áánûqtuni waayúkama yenákátí naaúpaqa yama áíkuyo-yugaraq keráwáqtábámá ôriq umá miráo-maarao-aimma kétimatikaae. ²⁰ máqtemma Ítuqtaba tîbâqawaaraa-kayukama keráwáqtábá miráo-maarao-aimma kête. keráwáqá wenáóna-wenaona kéeqa tîbâqawaaraa umá tótó oro.

²¹ íbêqa kemá Póroma tiyáánapo aqtó-wátáámá kágayaune. ²² móra-waigoma uyátárai-nakomma arummá íma aminama wemmá yawááq íno. uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. ²³ keti kaayoné-yátáákómá keráwáqá náayuwabi Ítunnama máa-yubaq kényuwaune. miráuma waíno. ²⁴ missing?

kemá Póroe.
Tóqtanima agatáiyee.

Ítuni anaaé kéwaretá mórabi áíkuyo-yubaq Korítiani-marupaq Ipítiani-marupaq Póroma watáama kétitana Tímoti agatáye.

¹ kemá Póroma móragaraq Tímotima ketáái tibâqawaaraa-nakonopaq kágayaune. wenôpakaraq Áánûqtuni máqte-kayukama mórabi áíkuma Korítiani-marupaqa máa-kayukayopakaraq máqtemma Áánûqtuni waayúkama Karíki-marabaq máa-kayukayopakaraq kágayaune. kemá Ítu Káríqtoni timátikarai-naqa máunana minnýaba Áánûqtuma kemmá aúyakaiye.

² ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátarai-naqa Ítu Káríqtogaraq yenákátí iráqô-qtataakoma kaayoné-yátáákárâq keráwáqá timíyóye. ³ ketibotáámá Áánûqtuma wenáwikaraq uyátarai-naqa Ítu Káríqtoma wenáwikaraq múte yaúyoro. ketibotáámá Áánûqtuma wení paru-yátáákómá keqtáámá kétimenataa wemá keqtáámá timakakí kéumatikaiqtaae. ⁴ ketáámá tú-tiqa kéitanama wemá keqtáámá timakakí kéumatikaitaqtaaboqtaa ketáámá mórai qumá káqo-yuma yeqtí yú-aiqtabama yimakakí kéumayikaunatae.

⁵ ketáámá Ítuni tú-tiqa mórai qumá kémayaunataamanibo wegárâq keqtáámá timakakí kéumatikaiqtaae. ⁶ keráwáqá tíwáqnaa íyábámá ketáámá tú-tiqa kéiyé. mórai qumá waayúkama keqtáámá tíwáqnaa oníq umá miráuma keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. miráipoana keráwáqá keqtáárâá éq keráwáqtí tú-tiqa kéinaqa kanaarâq itáiq-itaiq umá máeraq awé umá túma pukáinabaq kanaarâq máero. ⁷ miráuma ketáámá keráwáqtábá íráqô-qtataaq abarokâq ínîqtabama ketáámá íma yuwéqtaa paá awé kéunatae. ketáámá itáunataama keráwáqá keqtáárâá umá tú-tiqa mayéq timakakí-yataaqa mayánoe.

⁸ ketáái tibâqawaayuo, ketáái tú-tiqa maakáqá Étia-marabaq mayáunayabataama timá-timenaqtaa kéune. mi-tútiqtábámá ketáái akoqnáama kanaarâq íureqtaaboqtaa túyánápímmá “puyónúnatae” téqtaa tiráunatae. ⁹ owé. túyánápímmá téqtaa “íbêqa puyónúna-kanaae” téqtaa tiráunataamanibo maará téqtaa ketáámá ítaraunatae. ketáámá kenamaárîq ketáái akoqnáarake miráiyaba íma maqmá aónanatae. ímibo ketáámá Áánûqtuni akoqnáánapo mirá-onatae. wemá pukáa-kayukama mamá itó-umayikena aúwaraima kéyimi-naqiyé. ¹⁰ Áánûqtuma keqtáámá pul-yátáápké mamá paá kéumatikaiqtaae. ániyo wemá ókaraq mamá paá umátikaniqtaae. owé. aati-aatimá kataámá íbêkaraq íma káoneqtaama wemá tíwáqnaa íyábátáá awé kéunatae. ¹¹ keráwáqá máqtemma keqtááyábámá nunamummá timátikáaro. netuq-wáyúkámá keqtáámá tíwáqnaa íyábá Áánûqtukaq itáianama netuq-wáyúkágárâq “tikáiyé” wekáq anaaékaq tinoe.

¹² ketúyánápíqtáámá kéitaunatae. keráwáqtábágárâq máqte-kayukayabagaraq ketáámá aati-aatimá íma makáqma timónaraunatae. minnýaba ketirunóbáqtáá íráqônîq kéiyé. min-árúpú-yátáákárâq árai-qtataakaraq Áánûqtunopake wakáunatae. aati-aatimá áá ítaraa-kayukati yinaae íma wakáunataamanibo paá itái-yátááqá Áánûqtunopake wakáunatae.

¹³ abo ketáámá aúpâq-áímmá íma keráwáqtôpaq kágayaunataamanibo ketáámá arupú umá kêtunaboqtaa keráwáqá ítama kanaarâq táganoe.

14 yaímmama áqa ítama kétagaae. uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma kumínaqa keráwáqtí táaiqtaba timuqá maránáá kéune. ániibo keráwáqá ketáaiqtaba timuqá maraigáae téq kétune.

15 keráwáqá kétáaiqtaba timuqá maránôpoaq kemá keráwáqtôpaqa nôraq itarábi íma yúnnayaba timá tíména keráwáqá ítama tágaigaae téq kétune. keráwáqá kaayapáq ko timónaiyaba ôriq umá kétikaiye. ániibo keráwáqá yagaroqtamá timuq-yatááqá mayaigáae téq kétune. 16 kemá Maaterónia-marabaqa ónááqa ko timónateq uréq mibákémmá yauwéqma kéyeqa yá-timónateq yenaq mikáké kemmá Yúria-marabaqa tíwáqnaa éq timátikaigaae téq kétune.

17 kemá nôraq itaráq keráwáqtôpaqa íma uráuno? minnáyabama kemá kaayaq-túyánánáq ítarauno? ímiye. kemá miráuma maa-marábi-káyúkámá náayuwabi yeqtí yóyaukakemma “owé” timátuwetamanibo yúyánápímmá “aaqáo” téta teníraq kéuno? ímiye. keráwáqá káonaae. kemá miraráánáq ímáune. 18 Áánûqtuma ketáama kéitainana min-áíqtábámá aati-aatimá keráwáqá kaayaq-túyánámmá íma kéitaae. kemá “owé” téq túnnama aati-aatimá wenáaimma owé-aatuqmae. 19 Táeratiyaa Tímotigaraq ketáámá keráwáqá abarokáq timá-timeqtaa “Ítu Káríqtoma Áánûqtuni ánikoe” téqtaa tiráunatae. aati-aatimá Ítuma “owé” tin-áímmá anaaékaqa waéqma “ímiye” ítiraunataamiye. aati-aatimá owé-aatuqma-aimma miráuma wáino tiráunataamiye. 20 Áánûqtuni timá akoqnáá umákain-aiqtaba ketáámá keráwáqá timá tímikaunataama mí-máqtéqtábá Ítu Káríqtoma “owé” kétiye. Ítukaqa yemá máqtemma árainma abarokáq páaq kéiye. miráitababoqtaa Áánûqtukaq maará téqtaa kétunatae: “miráuma wáino.” téqtaa Áánûqtun-awíqa múte kéyauyunatae.

21 taákaq máráaro. Ítu Káríqtokaq ketáái itáiq-itaiq í-yátáákáráqá keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátáákáráqá min-nákómá mamá akoqnáá í-náqá Áánûqtue. keqtáá aúyaqmakena 22 wení awaaméqá keqtáábí makáimma minná wení Aokaq-Áágóe. miráuraiqtaba ketáámá wennatáá máunatae.

23 Korítiani-marabaqa nôraq itaráq keráwáqtôpaqa íma uráuno? minnáyaba kemá timá arútáitimenune. keráwáqá mamá timuqá íma maraíyábámá kemá íuraune. Áánûqtuma maamin-áíqtábámá kéitaiye. minná árain-aine. 24 keráwáqtí kúmiq-yataakon áaiqtabama akoqnáá-aimma timá-tikaiyabataama keqtáá íkétikaiqtaae. ímiibo ketáámá keráwáqá mamá mirá-umatikaanaqtaa keráwáqá timuqá maránómma keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá áqa akoqnáá kéiye.

2

1 miráuma kemá keráwáqá mamá tirummá umátikaiyaba íma kétikaitaq keráwáqtôpaqa íma ya timónaraune. 2 keráwáqá kemmá mamá timuqá matikánô-kayukaboq kemá keráwáqá mamá tirummá umátikaiyaba íkétikaiye.

3 keráwáqá kemmá timuqá matikai-wáyúkábóaq miráitaq kemá keráwáqtôpaq uréq tirummá í-yátááqá mayaíyábá íkétikaiye. minnáyaba naayóbáqá aúbama keráwáqtôpaqa agatáune. kemá keráwáqtábá ítáunnama kemá timuqá ímaránaqa keráwákáráq timuqá íma maránoe. 4 kemá keráwáqtôpaqa maamin-áúbámá kágayaunanama ketirunóbáqá ummaa kéyaitana tirummá kéitanaboana tiqnumá yaráiyé. keráwáqá tirummá ma timíyábá íma kétikaimanibo keráwáqtábá “ôriq umá kétikaiye” téq kemá paá timá-timenaq uráune.

5 keráwáqtí aúkáapikemma mi-kúmiq-nákómá kekáráq yaímma keráwápkékáráq mamá tiru-qtatáápítáá káutikaiqtaae. 6 keráwáqá kétimatumunaqanibo keráwáqá taíganimma máqtemma ímibo taíganimma wemmá táí-meyamma ámikaae. miráoqtabama wemá anón-agaema matáíye. 7 íbêqa wení kúmiq-yataaqtabama tiwikátuweraq wemmá umá aítqaaí oro. keráwáqá wení kúmiq-yataaqa íma paábaq yuwáíyanama wení agaeyábámá wemá puíníyô? 8 miráuma íbêqa kemá inaa téq kétima-timune. minná ôkaraq wemmá kaayoné umákáaro.

9 min-áúbámá naayóbáqá agatáunama min-áúbánápó keráwáqá maqmá timónaraune. kemá itánáaq uráune. keráwáqá kemá wakútikaraunairaq ínô? ánibo keráwáqá mirá-uraae. 10 miráinaq íbêqa wení kúmiqtaba tiwikamákaiyaqa kegáráq wení kúmiqtabama tiwikamákanune. Ítu Káríqton-aurakaqa keráwáqtábá itáimma kemá wení kúmiqtabama kėtiwikaune. 11 abo ketáámá máqtemma Tááqtaama ákái-qtataaqtabama káoneqtaa wemá íma ayúwáananataa keqtáámá uyátaniye.

12 kemá Tároqaati-marupaq uráunana uyátarai-nakoma taígani-kayukama mamá yiwíráitata Ítuqtaba átê-wataama túnnama ítaraae. 13 miráimanibo Tááítati íma máqe-uraitapoaq kemá netuq-túyánámmá kéíteq maará téq tiráune: “wemá náakaraq máíyo? kéteq yemmá maará téq timá yímikaune: “kemá kégonune” timátuweq Maaterónia-marabaq kóuraune.

14 Áánûqtukaq “tikáíye” tero. Ítu Káríqtokaq yagaroqtaráunanataa Áánûqtuma ketáámá tíwíqme kéwitaqtaa Tááqtaamma uyátái-akoqnaama ketáámá yáikaaq kéunatae. ketáái tóyáuqnapoma Áánûqtu wetábámá máqten-aukapaqa kétima-yimiye. átê-akuq-yataakaa umá mi-kátáágómá yaímma wéyáwé kéíye. 15 mi-káyúkámá náayuwabi itáíq-itaiq kéwana Áánûqtu yemmá yauwéqma yiwíráimma yekáqá ketáámá miráuma átê-kuyumma i-qtátáákáá kéunataamanibo mi-káyúkámá náayuwabi aúwaraimma Áánûqtute íma máyáayuraqa ketáámá táí-kuyumma i-qtátáákáá kéunatae. 16 itáíq-itaiq kéo-kayukaraq ketáámá atê-kuyumma aúwariqtaba kéunataamanibo íma itáíq-itaiq o-yúráqá puíyábá kabirai-kúyúmmá kéunatae. abó anó-mayáíye. ketáámá maamimáíyáíyábá áraimma kanaaráq íma uráunatae. miráimanibo 17 yaímma óqwayukama maamin-áímmá tíyábámá móneqa mayáíyábá kéyikáíye. mirákómmá ketáámá íkéunatae. ímibo Áánûqtuma keqtáámá aúyaqtikena timátikaraiqtaae. ketáá wenaúrakaa kémaunatae. Ítu Káríqtona ketirunóbáqtáá máiqtababoaqtaa ketáámá watáama túnnataama paá arupú-aikaraq kétunatae.

3

1 ketáámá kenamááríqtaa ketáái tíwíqa múte kéyayunataabiyo? keqtááyábámá keráwáqá mirá téraq kéteo? káqo-kayukama yeqtí íraqôn-aaiqtaba aúbama agamá yímíqme uréire oníqtáá íkeunatae. 2 keráwáqá kenamááríq aúba-wanaaraa uréq ketáái táaiqtabama kétimayime mááe. ketáái táaikoma miráuma keráwákáqá aúba-wanaaraa uráunataa máqte-kayukama káoneta kéyorauteo. 3 keráwáqtí táainapoma miráuma Ítu Káríqtoni aúba-wanaaraa kéoe. min-áúbátáá ketáámá agatáunataama paá aúba-yatanapo íma agatáunataaibo matúq-matuq umá máí-naqa Áánûqtuma wení Aokaq-Áágóní akoqnáánapo agatáunatae. ketáámá óqtan-auba-wanaaraqa íma agatáunataaibo keqtí tirunóbáq agatáunatae.

⁴ Ítu Káríqtotabaoqtaa maaminnáyaba ketáámá Áánûqtun aúbaqa akoqnáá kéunatae. ⁵ nói-qtataarabi únnataama íma paá kenamááríqtaa mirá kéunataamanibo Áánûqtu wenamáá wení kaqtó-wayukama máiyaba keqtaámá mamá yokaa kéumatikaqtaae. ⁶ wemá wenamáá akoqnááma kétémitaqttaa ketáámá káqo-yuraqa wení aúgen-anona-anon-aimma kétéma-yimunatae. min-áúgén-ánóná-ánón-áikómá naayóbáqá Mótetini anón-anon-aimma íkéiye. ímibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá agatáiyé. keráwáqá káonaae. ámáan-aimma agamatán-áikómá puí-yátááqá mamé kéimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá áwaraimma kétémitaqttaa.

⁷ ókáráq Áánûqtunopake Mótetini ámáan-aimma óqtaqak kubáuma agatáin-aikoma puí-yátááqá waayúkarag mamé iráine. minnágoma Áánûqtunopake áwáárra kaitatapóata Ítiráaeo-wayukama yemá Mótetini óipimma íma kanaaráq aónaraae. min-ókómá ayuména putíkuraitagaraqaa yemá Mótetini óipimma íma kanaaráq aónaraae. ⁸ miráuma Aokaq-Áágóní mayaímá kéinama uyátá-maqma anómma tágama-yataaqa íyaq mayáníyô? owé. ⁹ ítáaro. anómma tágama-yataakarag ámáan-aikoma puí-yátááqá mamé iráitana min-ámmá Áánûqtun-aurakaq kateko-iyábámá anómma uyátá-maqma tágama-yataakarag yíno. ¹⁰ aúgen-anon-anon-aikoma uyátá-maqma áwáárra kaitana naayón-ámáán-áikóní tágama-yataaqa íbêqa íwaiye. ¹¹ min-ókómá Mótetini ámáan-aikogaraq pááqya-kanaabimma putíkuraimanibo aúgen-okoma Ítu Káríqtogaraq kéimma watúq-watuq umá wániye.

¹² Ítuqtaba íma káoneqtaa awé kéeqtaabaoqtaa ááyama-aimma táyábámá íma ikatíqa kéunatae. ¹³ Mótetima wenóíqa tabaráábenapo yawááq uráiyé. tágama-yataaqa putíkitanaboana Ítiráaeo-wayukama minnáma íma kanaaráq aónaraae. miráráámmá ketáámá íkéunatae. ¹⁴ Ítiráaeo-wayukama yaáqá íwaitana paá máqe-uraae. ¹⁵ íbêkaraqaa naayón-ánón-ánón-áímmá yemá yoráutaamma miráuma tabaráábegoraa umá yeqtí yúyánámmá yawááq kéiyé. ámáan-aimma yorautíyamma Ítu Káríqtoma wenamáá mi-qtátááqá tabarááberaa umá yeqtí yúyánákáké kanaaráq matuwániye. ¹⁶ miráimanibo waayúkama waéqma uyátárai-nakon-aama ítáama mi-tábáráábémá matúwáitata yemá kanaaráq árain-aimma kéitaae.

¹⁷ Aokaq-Áágómá ketáá matáunataama wemá uyátárai-nakoma wenamááríq ketirunóbáqtaá máiyé. uyátárai-nakoni Aágoma ketirunóbáqtaá kéberaitanama ketáái túyánákómá naayón-ámáán-áipíké paá kéumagiye. ¹⁸ ketáái tóipikemba tabaráábema kématuwainikaa umá Áánûqtuni tágama-yataaqa ketáámá kanaaráq aónanunatae. mirá éqtaa ketáámá óíqa aónai-kaapokaa umá wení tágama-yataaqa káqo-yuma káyiraatunatae. ketáámá Áánûqturaa umá uyátá-maqma káureqtaa tágama anóniq umáe kéuyunatae. uyátárai-nakoma keqtaámá miráuma waéqtenataa wegáráq Aágogaraq ketirunóbáqtaá kémaeyamma mimórámá mááye.

4

¹ Áánûqtuni paru-yátáákómá íraqóniq kéumatikaqtaabaoqtaa ketáámá maa-máyáímá wemá tímikaqtaaa kémayaunatae. miráitaqtaa ketáámá áráwáá íkéunatae. ² mi-qtátááqá íma arupú éna íma árai-qtataaqtabama mirá íkéunatae. ímiye. aati-aatimá ketáámá waayúkama íma kémakatunatae. yaímma-wayukama

yimuqá maqyikaíyábámá Áánûqtuni wataáma ikéwaeraunataamibo paá árainaimma tágama kétima-yimunatae. ketáái mayaiyábágáráqá Áánûqtun-aurakaqa waayúkama yemá tigaeyábá íma ígáae téq kétune. ³ min-áté-watáágón áaimma ketáá túnnataama Mótetini óipi yawáaq uráinikaa umá yawáaq immá Áánûqtunopake nékaq máa-yuyaba mirá kéiyé. miráuma yemá min-ókómá min-áípike yimmá íma kanaaráq aónanoe. ⁴ ániibo Tááqtaama maa-marábí uyátárai-nakoma wemá árainaimma aónaiyaba yeqtí yúramma mamá karopamá yíkaraiye. miráipoaqta itáíq-itaiq íma kéo-kayukama min-ókómá yekáq tágaimma íma kanaaráq aónanoe. Ítu Káríqtoni tágama-yataakoma íma kanaaráq aónanoe. ániibo Ítu Káríqtoma wemá Áánûqtugaraq mimóráé. ⁵ waabá-káyúkátí yúrakqa Ítu Káríqtoqtaba kétunatae. ketábátáámá ikétunatae. abo ketáámá paá kaqtó-wayukataama Ítuqtabagaraq keráwáqtábágáráq mayaimá kémayaunatae. ⁶ Áánûqtu tiráiyé: “ókómá yuwaíyana kumayuqnóbáqá tágaino.” téna tiráitana ketáái tirunóbáqá kumayuqá aukáimma Áánûqtuni ókómá ketagaiye. wení ókáráq tágama-yataakaraq Ítu Káríqtoni óikaq ketáámá mamá karátíkáitaqtaa káonaunatae.

⁷ miráimanibo anómma tímikai-qtataaqa Ítu Káríqtoma maami-túráqtáá máunaraq tímikaiqtaae. ketáái túgoma miráuma mararáké-táápéqá tarôq umáraanikaa kéiyé. ketáámá káonaunatae. ketáámá mara-táápékáá umá ketúgoma aqnúnîq kéipoana akoqnáágoma ketirunóbáqtáá Áánûqtunopake kéitana keqtaáyábá keqtaáyôpakemma ikéiyé.

⁸ ketáámá máqten-aukapakemma tú-tiqa matáunamanibo keqtaámá íma yatákáae. ketáái taíbaq-umaamma matáunataamanibo íma aónaraunayataaqtabataa ketáámá paá awé kéunatae. ⁹ waayúkama keqtaámá táíq kéumatikaaqtaamanibo keqtaáyôpakemma Áánûqtuma íma keqtaá tiyúkaíqtaae. ¹⁰ ímibo ketí túrake abugómá Ítuqtaba kétima-timiye. abo min-ábúgómá óq-wayukagaraq Ítuqtaba kétima-yimiye.

¹¹ máqte-tupaama Ítuqtabama ketáámá púyôwaniq kéunatae. miraúma ketáái tútiq-yataaqtabama waayúkama Ítuni mái-akoqnaama káonaae. ¹² ketáámá puyónúna-waaqokaq keyunaboaqtaa keráwáqá aúwaraimma Ítunopake kanaaráq mayánoe. ¹³ owé. ketáámá Áánûqtuni wataágoma agamatá-kánnáábí tiráiniq umá ketáái táaikoma itáíq-itaiq íyábámá mórai qéiyé. maará kétiye: “kemá itáíq-itaiq kéepoaq tiráune.”

téna mirá kétiye. miráuma ketáámá miraráá umá máunatae. itáíq-itaiq kéeqtaaboaqtaa kétunatae. ¹⁴ itáaro. Áánûqtuma náawabi uyátárai-naqa Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraimma wemá Ítute keqtaágáráq pukáanabikeqtaa mamá itó-umatikanoqtaae. keqtaágáráq keráwákáráq wenôpaqa Áánûqtuma tiwéqmenataa uwíniye. ¹⁵ ketáámá nôrawabi kéeqtaama keráwátábátáá túyánámmá kéitaunatae. máqte-kayukama náayuwabi Áánûqtuma wení íráqô-qtataakomma yímí-kayukama weqtábá yimuqá kémareta wení tágama-yataaqtaba tinnoe.

¹⁶ miráuma ketáámá íma áráwáá kéunatae. ketúgoma máqte-tupaama uyátamaqma aqnúnîq kéimanibo ketirun-íyápógómá uyátá-maqma akoqnáá kéiyé. ¹⁷ árainimma ketáái ummaa-yatáákómá maa-marábímmá páaqyamma wána ayáqtáá-kanaaraq íma wániye. ketáái ummaa-yatááqá maa-marábíqtábámá

watúq-watuq umá wái-tagama-yataaqtaba yokaa kéumatikaiqtaae. mi tágámá-yátááqtábábóaqtaa ketáái ummaa-yátááqtábámá íbêqa “pááqya-qtataare” kétunatae. ¹⁸ miráitaqtaa waayúkama kanaaráq aónaa-qtataaqtabama ketáámá túyánámmá íma kéitaunatae. abo mi-qtátáákómá pááqya-kanaabi paá ánataginiye. miráimanibo waayúkama kanaaráq íma aónaa-qtataaqtabama túyánámmá kéitaunatae. abo mi-qtátáákómá Áánûqtuni márûpaq watúq-watuq umá wániye.

5

¹ ketáái tógoma miráuma tabaráábe-naupaq pááqya-kanaabi máunaikaa kéiyee. ketáámá kéitaunatae. tabaráábe-namma ánataginaqtaama ketáámá Áánûqtunopake aúge-namma mayánúnatae. min-áúge-námmá waayúka imá tarôq ínómanibo Áánûqtuma tarôq umákaimma aúge-tutaama wení márûpaq mayánúnataama matúq-matuq umá mánoe. ² íbêq-kanaaraq maami-túrâqtáá máeqtaama taáma kémareqtaa aúge-tuyabataa tikaíkâae téqtaa kétunatae. ³ ketáámá Áánûqtuni márûpaqo úyónanataama ketáái tirun-iyápógómá óq-tuwaratitaa mayánimanibo ⁴ íbêqa maa-túrâq máeqtaa ketáámá Áánûqtuni márûpaq uwíyábámá ôriq umá kêtikaitaqtaa anómma taáma kémaraukatae. íbêq-tugotaama puínana anaáékaqa ketáái tirun-iyápógóqtábátáá íráqómma uyátá-maqma óq-auwaratima mayánîqtaba kêtikaiqtaae. ketáái puí-túgótáámá káqon-auwaratigote wenamí-kenamin íyana aúge-tuwaratigotaama matúq-matuq umá mániye. minnáyaba ketáámá timuqá kémaraukatae. ⁵ miráuma Áánûqtuma keráwáqá maaminnáyaba mamá yokaa kéumatikaiye. wení Aokaq-Áágómá awaaméqá tímikaipoaqtaa mi-qtátáákómá yínîqtabama akoqnáá umá kanaaráq itánúnatae.

⁶ miráuma puíyábámá ketáámá íma ikatîq kéunatae. ketáámá káonaunatae. íbêq-turaq máeqtaama ketáámá uyátárai-nakokaq ímáunatae. ⁷ ketáái túrapikemma íma káonaunataamanibo ketáámá Áánûqtukaq itáiq-itaiq únnataama maami-qtátááqtábá “árainee” téqtaa kéitaunatae. ⁸ miráuma puí-yátááqtábámá ketáámá ikatîqa íkéunatae. owé. ketáámá maa-tútáámá paábaq yuwéqtaa uyátárai-nakote ko yagarootaanatáámá keqtáámá uyátá-maqma íráqónîq umátikaniqtaae. ⁹ miráimanibo ketááma maa-marábí mánunataabi wení márûpaq mánunataama wekáq mamá timuqá marakánáqtaa kéunatae. ¹⁰ itáaro. mi-kánáámá yínaqtaama ketáámá máqtemma Ítu Káriqtoni yaináí-ábítatágóní aúbâq itó-onunatae. mi-kánáárâqá ketáámá móra-mora-yuma meyámmá mayánúnatae. íráqôn-aiqtaba maa-túrâqá tarôq únnataama íráqô-meyamma mayánúnataama táí-aiqtaba maa-túrâqá tarôq únnataama táí-meyamma mayánúnatae.

¹¹ itáaro. min-ákoqnáá-yáináí-kánáámá yínîpoaqtaa ketáámá waayúkayaba ikatîq kéeqtaa káqo-yuma tímá-yimiyaba maqmqá káonaananataa Ítuma yeqtí kúmiq-yataapike yemma yiwírâniye. Áánûqtu ketáaimma aónatukaiye. keráwákárâq ketáaimma keréwáqti tirukaké kéitaae. ¹² móragaraq ketáái tíwîqa múte kéyauyunatabiyo? Ímibo keráwáqá keqtááyábá timuqá maraígâae téqtaa kétunatae. ániibo mi-káyúkámá máqten-aiqtaba kéiteta mirá-oyuyaba kanaaráq yauwéqma tímá-yimigâae téqtaa kétune. mi-káyúkámá móra-waigomma aónaawana yeqtí yúrakaaq íráqónîq éna kéitaawana yeqtí yaákaq íráqónîq kéitata wenáama yemá kéitaae. miráimanibo wenarunóbákémâmô yin-ááímmá aónama

arútáaro. ¹³ yaímma keráwápikémmá téq ketáái táagoma Áánûqtaba paá “neginaagi-aine” kétémanibo ketáámá mirá téqtaa keráwáqtábátáá túyánámmá kéitaunatae.

¹⁴ ketáámá nôrawabi únnataama Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá mamá mirá-umatikaiqtaqta mirá kéunatae. Ítu Káríqtoma máqtemma keqtááyábá pukáitaqtaa kéitaunatae. ketáái táí-aaikoma mimórá táoqa wemá képuitana ánataguraye. miráuma máqte-kayukama paá yenamááriq yetábá mamá íráqôniq íyábámá Ítuma mirá íma ígáae téna kétiye. ¹⁵ ímibo máqte-kayukama wemmá amuqá marakaígáae téna kétiye. yeráwáqtábámá wemá púitana Áánûqtuma wemmá pukáipike mamá itó-umakaraye.

¹⁶ naayóbáqá ketáámá Ítu Káríqtomma íma aónaraunaqtaama maa-márábí-káyúkaráá umá wemmá aónaraunatae. miráimanibo íbêqa kéitaunataama wemá keqtaráá umá waayúkama íma máqte-uraye. ániibo ketáámá maa-márábí-káyúkaráá umá waayúkati táí-aainabi íráqôn-aiiqtabama ítiranaetae. ímibo ¹⁷ móra-waigoma Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq kéitanama Áánûqtuma wení arunóbáqá mamá áugeniq kéumakaye. wení naayón-ááikómá ánatagitana aúgen-auwaraimma áaimma átáma kémayaye.

¹⁸ naayóbáqá waayúkama Áánûqtuni namuro-wáyúkámá íma máqte-uraakaqa Áánûqtuma maami-máqte-qtátááqá mirá-uraye. minná wemá waayúkama wekáq yauwéqma yiwíqmena uwíyábá Ítu Káríqtomma timákariye. mikáké wemá káqo-yuma wekáq yauwéqma yiwíqme íyábá keqtáámá aúyakaye. miráitana ketáái táagoma maará-uraye. ¹⁹ waayúkama Áánûqtukaq yauwéqma yiwíqmena íyábá Áánûqtuma Ítu Káríqtoni arunóbáq máitana maa-márábí kukáiyé. náayuwabi yemá maamin-áímmá itáa-yuma Áánûqtuma yeráwáqti kúmiqtabama íma agayániye. ániibo mi-kátáámá keqtááyábá “kanaaraq tínoe” téna Áánûqtuma kamuqá ítátimikaiqtae. ²⁰ márûqtaba-maruqtabama kemmá Ítu Káríqtoma timátikaraitaq maamin-áímmá kétune. ketí tóyauqnapoma Áánûqtuma keráwáqá kétaayaye. Ítu Káríqton-awikaq téq máqtemma kétimayimune: “kúmiq-yataapike waeréraq Áánûqtukaq yauwéqma yero.” téq kétimayimune. ²¹ abo Ítu Káríqtoma kúmiqa íma wáinana Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataaqa mamé wemmá ámikaye. miráuma ketáámá Ítu Káríqtogaraq mórabiqtaa Áánûqtun-aurakaqa kateko umá kanaaraq mánunatae.

6

¹⁻² ketáámá Áánûqtuni mayái-wáyúkámá keráwákáq inaa kétunatae: “maamin-íráqó-qtátááqá Áánûqtuma keráwáqá kétimimma paábaq íma yúwáaro.” téqtaa kétima-timunatae. abo Áánûqtuma wení wataáma agamatá-kánnáábímmá maará kétiye:

“íráqó-kanaaraq keráwáqti táama itaraune. mi-kánááraq kemá keráwáqá aúyatikareq keráwáqti kúmiq-yataapike tiwiraíyábámá kemá tíwáqnaa uráune.”

téna Áánûqtuma wení wataáma agamatá-kánnáábímmá kétiye. itáaro. íbêq-kanaaraq Áánûqtu keráwáqá tiwiránéna yokaa kéiyé. owé. íbêq-yupaama keráwáqti kúmiq-yataapike tiwiránáae téna kéiyé.

³ miráuma maami-qtátáákómá Áánûqtunopakemma waayúkama mamá yáináimma mirá-qtátááriq íma kéunatae. mirámô onayábátáámá waayúkama

ketáái mayaiyábámá téta “yemá aammá kárabaae” téta íma kanaarácq tinoe. ⁴ abo ketáámá Áánûqtuni mayai-wáyúkámá máeqtaa ketáámá nõrawabi onayábátáámá Áánûqtuma mamá amuqá maraíkáae téqtaa kêtunatae. ketáámá tú-tiqa kémayeqtaa ummaa-yátáákárácq matáunatae. ⁵ yemá keqtaámá tebûqa kêtumetataa ánná-naupaq tiwíqma tikaraaqtaae. taigani-kayukama áikuteta keqtaámá íyámma umátikaraaqtaae. ketáámá kamáa káeqtaa taigani-nokaamma túmá íma waéqtaa taibaq-yupaama aáwaqa íma naráunatae. ⁶ miráimanibo ketáái táaikoma kúmikaraq íma wáqe-uraiye. ketáámá kaayoné kéeqtaa waayúkayaba yaákare yiwé uráunatae. tirummá áraimma yímikaune. Áánûqtuma keqtaáa íráqõniq umátikenataa wení Aokaq-Áágómá itai-yátáákárácq akoqnáágaracq tímikaiqtaae. ⁷ ketáámá árain-aimma tiráunanataa ketáái arupú-aaikoma iyebóráa uráitaqtaa namuro-wáyúkámá tiyááneparabi tiyáánurapaqtaama ááíkaa uráunatae. ⁸ yaímma-taoqa waayúkama keqtaáyábá íráqõn-aimma kéteta yaímma-taoqa táí-aimma tiráae. yaímma-taoqa ketáái tiwíqa múte kéyauyeta yaímma-taoqa tímá tigarácq tikaraaqtaae. ketáámá árain-aimmo kêtunataama yaímma-wayukama kaaqaari-áíqtábá túbi marétataa ketáái táayabama “makati-áiné” téta tiráae. ⁹ waayúkama yemá tiwíqa ítaretamanibo keqtaáyábámá téta “yeqtí yiwíqa íma wáiyé” téta tiráae. yemá keqtaáyábámá “képuyoe” téta tiráamanibo ketáámá maakáqá wamá máunatae. yemá keqtaámá ayáá atikaraqtaamanibo ketáámá íma tikamma pukáaqtaae. ¹⁰ ketáámá tiruqtabátáa uráunamanibo mimórá táoqa uyátarai-nakoqtaaba timuqá kémaraunatae. moneqtabama ketáámá áwáyoq-wayukaraa máunataamanibo watúq-watuq umá wái-yataaqtabama waayúkama mamá oóta-kayukaraa umáyikaraunatae. ketáái oótamma íma wáimanibo máqte-qtataaqa Ítu Kárítoqkaqa ketáái minnáe.

¹¹ Korítiani-marupaq ketibâqawaayuo, maamin-áímmá keráwáqtõpaq agayáunataama ketáái tirunóbákéqtaá kéwiye. ¹² ketáái tibâqawaayuo, keráwáqtábámá ketáámá tirummá timí-yátááqá íma yáqtokaunataamanibo keqtaáyábámá keráwáqá tirummá timí-yátááqá yáqtokaae. ¹³ ketáái iyápógoqtaba túnnaiqtaa umá maamin-áímmá kétima-timunatae: “keráwáqtí tiyáamma keqtaáyõpaq árúqtuweracq ketáámá keráwáqtábá tirummá tímúnnaiqtaa umá keráwáqá keqtaámá tirummá tíméro.” téqtaa kêtunatae.

¹⁴ íbêqa ókaraq kétima-timunatae. minná itáiq-itaiq íma kéo-yutema yagaroqtamá mayaimá mayaiyábámá íma maqmá aónaaro. íráqõ-qtataakaraq kúmiq-yataakogaraqa mórabi íma kanaarácq yagaroqtamá wíyóye. mimórá táoqa tágama-yataakaraq kumayuq-yátáákárácq mimórácq íma íyóye. ¹⁵ mórácq umá Ítuyaa Tááqtaama náaraq umáwaq mimórá-yúyánákácq maraíyóyõ? mórawaigoma Ítukaq arummá ámí-waigoma náaraq umáwaq arummá íma ámín-nakotema yagaroqtáníyõ? ¹⁶ ketáámá matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni anó-monoq-namma máunatae. ketáámá Áánûqtuni anó-monoq-nakotaama óqtakarabi yaataq tarõq uráa-qtataakotetaa kenaarácq anón-anon-aimma tenúnataabiyo? ímiye. abo Áánûqtuma wenamááríq naayóbáqá agamatá-kánnáábímmá tiráine: “kemá yeqtí yirunóbácq maeq yeráwáqté uréire ónúne. kemá yeqtí Áánûqtu máenata yemá ketí waayúkama mánoe.”

téna kétena ¹⁷ káqon-aimma tiráine:

yeqtí aúkáapikemma yuwéraq yetõpake yatáqma nékaq máero. yaímma-yataaqa óqa uyátarai-nakokaq amíyamma íma ánekuiyaqa kemá keráwáqá tíwiránúne.

18 kemá keq̄tibomá máenaq keráwáqá ketáanimaarabi ketiyáámûmaaqá auránoe.”
téna Áánûqtuma tiráine.

7

1 ketí tíkái-tibaqawaayuo, mirá téna tiráimma keq̄táaraq anómma timá akoq̄náá umákain-aimma tímikaiqtaae. miráipoaqtaa ketáámá ketáái túgonabi tirun-iyápógómmá mamá táíq i-qtátáákónópakemma waeránátae. Áánûqtuma wetábá ikatítqtaa únna-naqa máimma weqtábá aokaríq umá máiyabaae téqtaa ketáámá mánatae.

2 móragaraq kétima-timunatae. keráwáqti tiyáamma keq̄táayôpaq yaíkáráaro. ketáámá keráwáqá íma mamá táíq umátikeqtaa tú-tiqa í-yátááqá íma tímikaunatae. aati-aatimá ketáámá keráwáqá íma komarummá uráunatae. 3 mirá téq túnnama keráwáqá íma tigaaeráq mamá kétikaunamanibo mirá téq túnnama kemá ketirummá keráwákáq kétémeq maamin-áimma naayóbáqá timá tímikaunnae. ketáágáaraq keráwákáráqá puyónúnataabi tú wamá mánunataama mimórá-túyánákáq álkuma mánatae. 4 kemá keráwáqtabá kamuqá kéiteq keráwáqti túma mamé kéuyune. keráwáqá kemmá umá tíqtaaiq kéó-kayukae. keráwáqtabábóaq kemá tú-tiqa kéitaqa timuqá kémarauene.

5 Maaterónia-marabaqa ketáámá tú-tiqa ôriq umá matáunatae. miráitana ketáái túgoma íma kanaarác aagaráie. máqten-aukapaq ummaa-yátááqá wáqe-uráie. amegaa-túrátáámá ááiq-yataaqa abarokác kéitana tirunóbátáámá ikatítqá í-yátááqá mirá-uraimanibo 6 Áánûqtu kégumena mi-káyúkámá náayuwabi yú-tirabi ummaa-yátááqá kémayaa-yuma yíwáqnaa kéieye. Tááítati yayamá irénaboana kemmá umá tíqtaaiq uráieye. 7 wemá íma paá yi-wáigómá mirá-uráibo wení watáagoma keráwáqtabá ti-wáigómá kemmá umá tíqtaaiq uráieye. wemá keq̄táá timá tímimma wemá keráwáqte máitaqa keráwáqá wemmá umá aítaaiq kéeq keq̄tábá aónanaqtaa kéune téq tewana wemá timá tímikaiye. mi-kúmíq-yátááqá abarokác páaq uráiqtabama keráwáqá tiruq̄tábá urááe téna timá tímikaiqtaae. keráwáqá keq̄tábá tiruq̄tábá umátíkáan-aimma wemá kétima-timitaqa kemá timuqá makáune. 8 ketí aúbama mi-kúmíq̄tábá naayóbáqá agatáunama min-áúbámá minnáyabagaraq tiruq̄tábá uráamanibo minnámo yuwáunana uráimma minná íráq̄one. páaqya-kanaama kemá min-áúbámá yuwaiyábámá tiruq̄tábá uráunamanibo íbêqa kemá kéitaunama keráwáqti tirummá í-yátáákómá íma ayátáá-kanaaraga wáqe-uráieye. 9 íbêqa kemá timuqá kémarauene. nóraq itaráq timuqá kémaraueno? keráwáqá íma timuqá máráaqtababiyabo keráwáqá waeréq aúgen-amma matáatababoaq kemá timuqá makáune. keráwáqti tirukómá Áánûqtumma ákáiniq kéitapoq keráwáqá tiruq̄tábá urááe. miráuma ketáámá keráwáqti itáíq-itaiq í-yátááqá íma mamá táíq uráunatae. 10 arummá í-yátááqá Áánûqtuma mamá abarokác i-wáigómá waayúkama keq̄táámá tirummá mamá kéwaeráieye. miráí-waigoma Áánûqtuma keq̄táámá kanaarác tíwáqnaa íniye. minnáyabama ketáámá timuqá kémarauatae. miráimanibo ketáámá maa-marábí-káyúkáráá umá tiruq̄tábátáá onnamá minnáqoma keq̄táámá tikamma puíníqtaae. 11 keráwáqti tú-tiqtaboana íráq̄-qtataariqa keráwáqtabá Áánûqtuma umátíkáimma aónaaro. tú-tikakemma nóí-qtataarabi abarokác íqtábámá túyánámá itáaro. arútama yabi-í-wáyúkámá aúkááe. keráwáqti otaammá íma wáitaq tiráátiyabataa urááe. keráwáqá iyánáaq kéeq náayuwabi otaammá kutáá-yuyabama tíyamma umá

yíkaraae. keráwáqá kemmá timónaiyabama wagéatikeq urááe. otaamma kúyo-yuma keráwáqá yemmá anónnáma táí-meyamma yimikaae. miráuma minnágoma keráwáqti íráqôn-aaimma kétiraatinataa keráwáqti tigaae-yátááqá íkewaiye.

¹² min-áúbámá kemá agatáunama miráuma íma kúmiq-narabi otaamma kutái-waigoqtaaba agataúpo keráwáqtábá agatáune. min-áúbámá keráwáqá kéyorauteqa Áánûqtun-aurakaqa áraimma ítáamma keráwáqá keqtáá tirummá tímikaqaatae. ¹³ minnýyaba ketáámá umá yíqtaaiq kéunatae.

Tááítati wemá keráwáqtábá tááugaa kétenama amuqá kémaraítaqtaa ketáágáráqá timuqá uyátá-maqma makáunatae. íbêqa keráwáqtábámá wemá kaayaq-áúyánámmá íkéitaiye. ¹⁴ taígani-taoqa keráwáqti tumá mamé uyúnnyabama íbêqa keráwáqá wemmá aráátiraamma keráwáqtábá kemá túma mamé uyúnnama íma arábaraune. kéma túma maméq uyún-aikoma áraimma abarokák uráiyé. ¹⁵ ánibo Tááítatima wenáama yaguyaqtukáaqtaaba aákaq matokéna keráwáqtábá arummá kétémiye. keráwáqá wemmá awiqme keráwáqti naaúpaq uréq tikaq múte ákaraae téna kétiye. ¹⁶ keráwáqtábá kamuqá kéitatuwepoaq kemá timuqá ôriq umá kémaraune.

8

¹ ketáái tibâqawaayuo, ketáámá Áánûqtuni íráqô-qtataakoma weni waayúkama maakáq Maateróniabaq áikuyo-yuraq miráiqtaaba tímá-timenaqtaa kéunatae. ² mikáyúkámá yemá anómma makatí-yátááqá mayéta yútiq-yataaqa taiganimma matááe. miráimanibo yemá Ítuqtabama yimuq-yatááqá ógiqma kémayaae. yemá ôriq umá áwáyoqa máqe-uraamanibo yemá aáwarabi unáákáqtôma íma makáawata ítaretaboata yíwáqnaa í-yátááqá áwáyoq-wayukama Yérútáárebaq máa-yubaq yúwáawana uráiyé. ³ yeqti oótapikemma taíbaq kéyime. mirá kéeta ketáa yemmá yimónáúnataama yemá aqtórâriq o-qtátáákárâq kéyime. minnárakemma yemá anónnáma yauwéqma íma mayaígóniq umá kéyime. ⁴ áraimma yemá yeqti mónerabi oótamma Yérútáárebaq áwáyoq-wayukama yimíyábámá keqtáárâq inaa téta ítama aónaraae. ⁵⁻⁶ áaqibo yemá taíbaqo yimêmma ketáámá íma yimónaraunatae. áqnáabaqa yemá yenamááriq yetábá uyátárai-nakomma ámiqtuweta mikákémmá yenamááriq yetábá Áánûqtuma akáinaiq íyábá keqtáámá tímikaae. Tááítatima wemá keráwáqá koma kétémonenama keráwápikémmá keráwáqti amí-yátááqá Áánûqtuni waayúkayaba Yérútáárebaq máa-yuyaba wemá áaimma átáma ákaiye. íbêqa maamin-áúbámá keráwáqtôpaq maména kéwiye. miráuma maami-máyáímá mamá ánataikaae téqtaa tímá ámikaunatae. miráuma wemá keráwáqti amí-yátááqá mamá yorupáina-waigoma keráwáqti amí-yátáákómá keráwáqti tirukaráq kéyime téna yiráátiniye. ⁷ keráwáqti íráqôn-aimma anóne. ánibo Ítukaq itáiq-itaiq umá kéyaqtoraae. íráqôn-aimma kétéwana keráwáqti itai-yátáákómá anóne. keráwáqá tirummá keqtáá tímêqtababoaq arútái-qtataariq inéq kéoe. keráwáqá taíbaq matáawaqtaa keráwáqti paru-yátáápike uyátá-maqma yimígáae téqtaa kétéunatae.

⁸ minnýyaba kemá keráwáqá íma kéwakutunamanibo kemá máqtemma Áánûqtuni waayúkama maakáq paá yimónáunama taígani-qtataaqa miráuma kéyimewaqa kemá keráwáqá tirummá yimíyábá makáqma kétémonaune. ⁹ Ítu Káriqtoma keráwáqtábá arummá tímimma káonaae. wemá máqte-qtataaqa

makáimanibo keráwáqá mamá íráqôniq umátikaniqtabama wemá áwáyoq-naqa maa-márábímmá aúkaiye.

¹⁰ Írêq-karitimaatiraqa keráwáqá áqnáabariq umá Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá Yérútáárebaq máa-yuma yíwáqnaa ínêq túyánámmá Ítaraae. miráitaq yetôpaqa aáwakaraq mónekaraq yúwáawana uráiyê. miráitaq íbêqa maará kêtune. ¹¹ nóinawabi áaima átáreq mamá ánataraaqtabama taákaq máráaro. minná íráqô-qtataare. miráinaq nôraq umáwaq kanaarâq keráwáqá yimínô? mútûq yímero. ¹² waayúkama náaraq umáwabi mútûq yímêmma minná íráqône. ketáámá nôraq umáwabi matoráunataama Áánûqtuma káonena íma matoráuna-yataaqtabataama minná “yímero” téna íketiye.

¹³ maamin-áímmá tennayábá keráwáqá taíbaq yimíyatawaq tébakaq Áánûqtuni waayúkama pááqyamma yimínoe téq íma kêtune. ¹⁴ ímiye. máqte-kayukama náaraq umáwabi mútûq yimínêtama yímero maa-kánáárâqá keráwáqá Korítianibaq-wayukama taíbaq kématoraamanibo Áánûqtuni waayúkama Maateróniabaq máa-yuma yemá yenamááríq aáwaqtababi mónêqtaba kéoe. anaékaqa yemá taíbaq mayáiyaqa keráwáqá tíwáqnaa íyábá íyatama yemá keráwáqá tíwáqnaa ínoe. miráráa umá keráwáqá wenáwáqnaa-wanawaqnaa oro. ¹⁵ Áánûqtuni agamatá-kánnáábí maará téna kêtíye: “min-nákómá náawabi taíbaq mamá áíkui-waigoma mórama aábátákáríq íkêitana min-nákómá náawabi pááqyamma mamá áíkui-waigoma umaatamá kémaiyaiye.

téna mirá kêtíye. ¹⁶ Áánûqtuma Tááítatimma mamá keráwáqtábá arummá timí-náqá aúrâkaraiye. minnáyaba kemá Áánûqtukaq timuqá kémaraune. ¹⁷ ketáámá Tááítatiqtaba maamin-áúbámá maména keráwáqtôpaq wíkâae téqtaa kêtunanataa wemá ôriq umá kákaiye.

¹⁸ ketáámá Tááítatite yagaroqtamá móra tîbâqawaaraa-naqa timákaunanataa mibâq kéwiye. wemá Áánûqtuni átê-wataama waabá-káyúkárâq kêtítataboata taígani Áánûqtuni waayúkabikemma wemmá wenóíkaq káonaae. ¹⁹ Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá yemá wemmá ketáátê wíyábámá taígani-kayukabike aúyarakaraae. wemá áwáyoq-wayukama itáíq-itaiq kéo-yuma Yérútáárebaq máa-yuyaba amí-yátááqá yorupaiyábámá wemá Tááítatima áwáqnaa íniye. miráinata óq-wayukama Áánûqtuni waayúkama wenáwáqnaa-wenawaqnaa ínêta aónêta Áánûqtun-awíqa múte yauwínoe.

²⁰ kaayaq-nákórâta yagaroqtamá mamé kéwiyatama waayúkama téta “maami-táíbâq-mónéqá yuwáunanataa wimmá íarutainiq únnatae” téta kanaarâq ítinoe. ²¹⁻²² Áánûqtun-aurakakaraq waayúkati yúrakakaraq arútáiniq ónáqtaa kénatae. miráitaqtaa maami-kááyâq-nákâtê yagaroqtamá wínimma káqomma móra-naqa ketáámá kêtimakaunatae. taígani-taoqa wemmá makáqma aónáunataama wemá aati-aatimá yíwáqnaa íyábámá ôriq umá kákaiye. íbêqa wemá keráwáqtábá kamuqá kéitenaboana uyátá-maqma yíwáqnaa íyábá kákaiye.

²³ Tááítatima ketíbarawaama keráwáqá tíwáqnaa íyábá ketê mayaímá yagaroqtamá kémayaiye. ániibo káqomma maa-kááyâqá tîbâqawaaraa-nakama yenákámá Áánûqtuni waayúkama áikuyo-yuma timáyikaayata kéoye. min-nákámá miráuma Ítu Káríqtoni tágama-yataakoni amammóye. ²⁴ yemmá keqtirummá yimígóníq umá yímero. mirámô íyatama máqtemma keráwátábátáá túma maméqtaa uyúnataama minná “áraine” téta tínoe.

9

¹ Áánûqtuni waayúkama Yérútáárebaqa yíwáqnaa íyábámá kemá keráwáqtábá íkétune. ² keráwáqá yíwáqnaa inéq oqtábámá kemá kéitaune. kemá keráwáqtábámá Maaterónia-wayukaraqa túma mamé uí-áímmá tiráune. maará téq timá yímikaune: “ketáái tîbâqawaayuma Karíki-marabaq Korítiani-marupaq máa-yuma yemá írêq-karitimaaíraqa yíwáqnaa íneta yokaa uréta paá yokaa umáae kéuyoe.” téq timá yímikaune. keráwáqá yíwáqnaa inéq yokaa uráatababoana yemá mamá yíwáqnaa íyábámá yíkaraiye. ³ íbêqa kemá kaumo-wáyúkámá timáyikaunata keráwáqtábátáá tú mamé uí-áímmá túnnayabataa “árainabiyo?” téta itáneta kéoe. keráwáqá keráwáqtí amí-yátááqá yokaa umá mánoe téq timá yímikaune. ⁴ miráinata anaaékaqa Maateróniabake-kayukama yemá ketê yagaroqtamá uréta timónáiyamma keráwáqá yokaa íuraiyanama ketáái tigaemá anómma wániye. ketáámá keráwáqtábámá túma mamé uí-áímmá timá yímikaunatae. miráimanibo keráwáqá yokaa ímo uráiyanaama keráwáqtí tigae-yátáákómá ketáái tigaemá uyátá-maqma anómma wániye. ⁵ miráuma maami tîbâqawaaraa-kayukama áqnáabaqa keráwáqtôpaq íyamma minná íraqône. mi-mónéqtábá yiménúne téq timá akoqnáá uráamma yemá keráwáqá tîwáqnaa umá mamá yorupánoe. miráuma yokaa kéinaraq kemá ko yamá ónúne. amí-yátááqá áqa yokaa uráiyanaama Yérútáárebaq máa-yuma yemá “keqtáá timínéq kéoe” téta itánôwaqtaa ketáámá keráwáqá íma tiyárekaq yoráunaqtaa mirá kéoe. ⁶ taákaq maannáyaba máráaro. náawabi yópi pááqyan-anayumma uqmaréna-waigoma pááqyan-aawaqa mayánimanibo náawabi taíbaq-anayumma uqmaréna-waigoma taíbaq-aawaqa mayániye. ⁷ miráinaq keráwáqá móra-mora-yuma nôraq umáwabi yimínéqa yiméraq móra-waigoma káqo-wamma ayárekaq íma yoraíno. náawabi yimíyábá amuqá márái-waigoma Áánûqtuma weqtábá kákaiye. ⁸ keráwáqá nói-qtababi íya-qtataaqtabama taíbaq-tuyanamma íma itáaro. Áánûqtuma keráwáqá nói-qtataaqtababi o-wáigómá uyátá-maqma timíniye. miráipoaq keráwáqá aati-aatímá káqo-kayukama kanaaráq yimínoe. ⁹ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáabi mirá téna kétiye:

“wemá áwáyoq-wayukama taígani kéyimitana weni kaayone-yátáákómá watúq-watuq kéiye.”

téna Áánûqtuqtaba kétiye.

¹⁰ waéqma itái-áímmá itáaro. ánayumma úbî-waigomma Áánûqtu wemma ánayumma kámiye. mikáké ánayumma úbî-waigoma anaaékaqa aáwaqa mamá kénaiye. miráráá umá Áánûqtuma keráwákáráq timínaq keráwáqá kanaaráq kaayone-yátáákómmá ubínoe. mikákémmá kaayone-yátáákómá taíganin-aramma pááq ínoe. ¹¹ Áánûqtuma keráwáqá umaatamá timínaq keráwáqá aati-aatímá káqo-yuma yimíqma kanaaráq ínoe. miráuma mi-káyúkámá yemma keráwáqá yíwáqnaa o-yúmá Áánûqtukaq “tíkáiye” téta keráwáqtí amí-yátááqá yemma yiménatataama tínoe. ¹² káqo-yuma yimíyábámá mirá-uraiye. keráwáqtí amí-yátááqnápó Áánûqtuni waayúkama Yérútáárebaq máa-yuma yíwáqnaa íyana keráwáqtí amí-yátááqtábámá yeqtí yimuuq-yatáákómá yuwáaqma wéyáwé íniye. mirá-íyaqtabama yemá taígani-taoqa Áánûqtukaq “tíkáiye” téta tínoe. ¹³ miráinata ókaraq keráwáqtí amí-yátáákómá yemma yirááténama minná Ítukaq keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqá árai-qtataare. keráwáqá yemma kéyimiyaatama káqo-yugaraq Áánûqtukaqa “tíkáiye” tínoe. keráwáqtábá yemá téta “átê-wataama kéitepoaq mirá kéoe” téta tínoe. ániibo taíganinna keráwáqá

yíwáqnaa oqtábámá yemá Áánûqtun-awíqa múte yawuínoe. ¹⁴ anómma íráqô-qtataakoma Áánûqtuma keráwápí makáitataboata yemá máqtemma keráwáqtôpaq yíneta kéoe. yemá keráwáqá yirummá kétémeta keráwáqtábá nunamummá tínoe. ¹⁵ Áánûqtuni anómma timí-yátááqqtábámá wekáq “tikáíye” ténátae.

10

¹ kemá Póroma íbêqa Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákaráq kétémeta-timune. kemá nékaq máeqa akoqnáá-aimma kétémeta-timunamanibo kemá keráwáqtê máeqa aqnún-áímmá kétémeta-timune téta yaímma-yuma kéte. ² kemá keráwákáq inaa kétémeta. keráwáqtôpaq onnamá kemá keráwáqá akoqnáá-aimma mamá timá-timiyabama íoro. kemá akoqnáá-aimma tíyábámá kanaarác kétémeta. ánibo yaímma keráwápkémmá téta keqtááyábámá “maa-márábín-ááímmá kéwaraae” tiráámma min-áímmá íma áraíne. ³ ketáámá maa-márábíqtáá máunamanibo maa-márábín-áímmá íma kéwaraunatae. miráuma maa-márábí-káyúkámá ááíqa kéowaqtaama ketáámá ááíqa íkéunataae. ⁴ ketáái iyebógómá maa-márábí-káyúkátí iyebógóráá íma uráíye. táígo-qtataakoni tí-kúrúmmá yawitíníqtaba ketáái iyebógómá Áánûqtuni akoqnáárake kéíye. ketáámá unítíq-aikaraq ⁵ yúma mamé uí-áíkarác kéywarapaunatae. máqte-qtataakoma Áánûqtumma aónaiyabama aapi auyaráímma ketáámá kéywarapaunatae. máqte-tuyanamma yatámma yáqtoqmataa mamá Ítu Káríqto tiníq umá kéwaraunatae. ⁶ yemá náayuwabi yeqtí yóyaukakemba téta “ketáámá Ítu Káríqton anaae kéwaraunatae” kétémetamanibo wemá tiníq íma o-yúmmá ketáámá yemá táí-meyamma yiménáqtáa yokaa kéunatae.

⁷ Korítiani-marupaqa keráwáqtí túrakaqa nóí-qtataarabi abarokác uráíqtabama aónaaro. min-nákómá náawabi téna “kemá Ítu Káríqtonnamune” tinná-waigoma maannáyaba aákaq maráíno. ketáágárácá Ítu Káríqtonnamunatae. ⁸ kemmá Áánûqtuma náápaamma tímikaiqtaba túma mamé uí-áímmá ôríq umá túnnama paá taákaq maráaro. kemá keráwáqá mamá akoqnáá ónáápoaq mirán-áímmá kétémeta. aati-aatímá kemá keráwáqá íma mamá yawarápanaaq mirán-áímmá kétémeta. ánibo ketááyabama tigaemá íkeune. ⁹⁻¹⁰ min-nákómá téna “Póroma wení aúba-wannaanapo keráwáqá mamá íkatíq umátikanena kéíye” tinnama minná íma áraín-aimma kéíye. kemá itáunama yaímma-wayukama keqtábá téta “wení aúba-wannaagoma anómma akoqnáá-aimma kétémetamanibo wemá paá pááqyamma aqnún-náqá máitana wenáagoma íma kateko kéíye” téta keqtábá kéte. ¹¹ mi-káyúkámá yemá keqtááyábá maará téraq timá yímero: “Korítiani-marupaqa yemá íyamma yeráwáqtí yáaikoma miráuma népaq máeta aúbabi agatááníq íniye.” téraq timá yímero.

¹² mi-káyúká yemá yetábá anón-aimma téta yeqtí yúma maméta uyátáaniq umá ketáámá íma mirá-onunatae. yemá yenamááríq yeqtí ámán-ainapo yetábá maqmá káonaae. neginaagí kéo. ¹³ ketáámá túma mamé uí-áímmá ókaraq-okaraq umá tíq-tíq umá íma tenúnatae. ketáámá Áánûqtuni ámán-ainapo ketábátáá kenamááríq maqmá káonauanataa keráwákáq wení átê-wataama tíyábá keqtáámá Áánûqtuma mayaímá tímikaiqtae. ¹⁴ aati-aatímá ketáái náápaamma Áánûqtuma tímikai-waigoni ámúraapaqtaa íkéunataamibo Korítiani-marupaqa keráwáqtôpaq uráunataama Áánûqtuni náápaakon aménáápqá uráunatae. ¹⁵ miráitaqtaa ketáámá yaímma-yuma

keráwápí mayaímá máyaaqtabama ketáái túma íma múte maméta kéuyunatae. ímibo keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataakoma anóniq ínnama aónanaqtaa kéunatae. áníbo Áánûqtuni ámáan-aimma keqtaáyábá waráiyanaama keráwáqá tíwáqnaa umátaa átê-wataama mamé wéyáwé iyábátáá keqtaámá kêtikaiqtaae. ¹⁶ keráwáqá tíwáqnaa íyaqtaama átê-wataama Ítuqtaba uyátá-maqma népaq-marabiqtaa kanaarácq timá-yimenunatae. káqo-nakoma áqa waabá-káyúkátí yúbácq timá yímikaina-marukaqa timá-yimiyabama ketáámá íketikaiqtaae. áníbo káqo-wama matáina-mayaiyabama ketáámá túma mamé uí-áímmá ítenunatae. ¹⁷ náawabi aúma mamé uí-áímmá tínénama uyátárai-nakoqtaba tíno. ¹⁸ abo mi-káyúkámá náayuwabi yeqti yúma maméta úyô-yuyabama Áánûqtuma íma kákaiye. mi-káyúkámá náayuwabi uyátárai-nakon-awíqa maméta úyô-yuyaba wemmá kákaiye.

11

¹ áníbo íbêqa áráwáá umá yaímma-wataama itáaro. yaímma óq-wayukama téta “mín-áímmá neginaagí-aíne” tínoe. ² minnáe. waagómá ánáakoqtaba kárún-aimma tímákáinikaa umá Áánûqtuma keráwáqtábámá káqo-yuti minnáma maíyábá íma kêtikaitaq kemá kárún-aimma kétima-tikaune. keráwáqá paá Ítu Káríqtomma wenamá wenná máiyaba kêtikaiye. miráuma aúgen-inaarugoma waatê íma yagarotqaréna awaikókákq áqnáabaq winíkáá umá keráwáqá mamá Ítu Káríqtomma aménáá kéune. ³ naayóbáqá iraaakabayaakómá Íbima kaaqaari-áínápó wemmá makákáine. mimórá-tái-yátáákómá keráwáqá mamá waéqma keráwáqtí túyánámmá Ítu Káríqtonopake mamá paabaq yuwaíyábá táaqa kégaiye. ⁴ mín-nákómá Korítiani-marupaq wemá waabá-káyúkátí yúbáqá ketáámá Ítu Káríqtoqtaba timá-timunaqtae íma tiráibo wemá óq-aimma kétiye. wenôpake máyáan-aikoni áaikoma ketáámá timá-timunaqtae kéitaan-aikoma ôrikaa umá mamé kéuyoe. káqon-aimma kéitaamma keráwáqtí taákoma agaro kéiye. ⁵ mi-káyúkámá téta “Áánûqtuma keqtaá timátikaraiqtaae” téta kétémanibo yeqti yáagoma ketáagoni ámûraaq wíyábámá íma itáíq-itaiq kéune. ⁶ kemá íráqôn-aimma waayúkati yúbácq íma kétunamanibo itái-yátááqá ketáámá kémayaunaqtae keráwáqá máqtemma minnáyaba ítama kétaqaae. waabá-káyúkátí yúbáqá taígani-tupaama taígani-qtataaqtabataa timá tímikaunatae.

⁷ kemá keráwáqá waabá-káyúkárácq kétima-timeqa moneqtaba keráwáqá íma ítama aónaraapoaq minnáyaba keráwáqá páaqya-tíwíqa kéyamátimeo? kemá ketí túma mamé kuképoaq keráwáqtí túma múte mamé kéuyune. minnáyabama kemá otaanácq kutáuno? ⁸ Áánûqtuni waayúkama káqo-kaqo-marabaq mórabi áikuyo-yuma keráwáqtôpaq kéyunatama yemá kemmá moneqa yoqmá tíwáqnaa éta tímikaae. ⁹ kemá keráwáqtê máeqa aáwaqa nanúnayababi naammá waénúnayabama keráwákácq íma ítama aónaraune. Maaterónia-marabake túbâqawaaraa-kayukama yemá kemmá tímikaae. mirá-oqtabama kemá keráwáqá íma mayaímá tíméq arátikaraune. miráitaq aati-aatimá kemá keráwáqá íma mamá káratikaune. ¹⁰ mútúq árain-aaikomma kemá Ítu Káríqtonopake matáunagaraq kétima-timune. Áánûqtuma náapaamma tímikaiqtaba túma mamé uí-áíkon áaimma Karíki-wayukama ketôpake ímayanoe. ¹¹ nôraq itarácq maamírán-áímmá kétuno? miráitaq kemá keráwáqá tirummá íyaq kétimuno? ímiye. Áánûqtuma káonaitaq kemá keráwáqá tirummá kétimune.

12 miráimanibo kemá keráwáqtôpakemmma móneqa íma mayánúnama mirá-onayabama mi káqo-kayukama náayuwabi waabá-káyúkáráq watáama te-yúmá yemá árainmma íma kanaarác mirá tínoe. minná “ketáái mayaiógómá yeqti mayaiógótê mórai q kéiyê” téta árain-uramma íma kanaarác mirá tínoe. 13 yemá kaaqaari-tímáyikarái-káyúkámóe. keráwáqá kémakateta yemá Ítu Káriqtoni tímáyikarai-kayukaraa kéoe. 14 minnýabama keráwáqá íma iyánáaq oro. Tááqtaama wemá waayúkati yúrakaca mórama Áánûqtunopake kaqtó-nakaa kanaarác aurániye. 15 miráinata Tááqtaani mayái-wáyúkámá yemá waayúkati yúrakaca tímáyikaraa-kayukaraa kanaarác auránoe. abo íma iyánáaq oro. anaaékaqa yeráwáqá anónnáma táí-meyamma mayánoe.

16 naayóbáqá kemá maará téq timá tímikaune. yaímma-wayukama téta ketáayabama neginaagí-aîne tiráamanibo keráwáqti túyánápímmá mirá téqo kéiteqa paá neginaagí-nakon-aama itáaro. íbêqa túma mamé uí-áímmá pááqyamma tenúne. 17 maamin-áímmá kemá uyátárai-nakoni náapaakon aménáápáqá íma kágayaune. miráuma Korítiani-marupaq keráwáqti aúkápikemmma mi-négináági-nákómá wetábá taibaq-aimma ôriq umá kétiye miráráá umá kemá tenúne. 18 óq-wayukama mi-qtátááqá mayáiyatababi mi-qtátááriqo í-yatabama yeqti yúmo mamé uíyaqa kegárác ketúma mamé uyónúne. 19 keráwáqá neginaagí-wayukati yáama kanaarác kéitaapoaq ketáagaraq itáaro. 20 káqo-nakoma keráwáqtábá weni ánná-wayukaraa máigaae téna tin-nákón áama keráwáqá kéitaae. aáwaqa kámeq wemmá ayúwáawana keráwáqti túyánámmá kéyabitiye. wemmá ayúwáawana wenaúma maména kéuyena anaaékaq keráwáqti tóíqa yuraapániye. 21 kemá aqnún-náqá máepoag keráwákáqá miráiyaq kéumatikauno? miráimanibo íbêq-kanaaraqa máqte-kayukama yeqti yúma maméta kéuyoe. miráinaq íbêqa kegárác neginaagí-nakoraa umá túma maméq uyónúne. 22 mi-káyúkámá náayuwabi yeqti yúma maméta úyómma yemá Íbaru-wayukabiyo? kegárác Íbaru-naqune. yemá Ítiráaeo-wayukabiyo? kegárác Ítiráaeo-naqune. yemá Áábaraan-anna-wayukabiyo? kegárác Áabaraan-annabike-naqune. 23 yemá Ítu Káriqtoni kaqtó-wayukabiyo? kemá mi-máyáiyábámá uyátá-maqma íráqóniq kéune. itáaro. taígani-taoqa minnýabama ánná-naupaqa máqe-uraune. taígani-taoqa ketúraqa yátarakekaraq tebúqa yimí-ánnárákékárác tíkakaae. miráuraamma taígani-tupaaboag kemá kanaarác minnýabama íma yorautónúne. taígani-taoqa tebúqa tímikaqtabama púyôwaniq uráune. maaminnýabama túma mamé uí-áíkmá neginaagí kéimanibo 24 káqo-kaqo-kanaaraqa Ítiráaeo-wayukama móra-tiyaapaq-yupaama tebúqnapo taíganimma (39) túma yurákáae. 25-26 káqo-kaqo-kanaaraqa kaumo-yúpáámá yáánápó tíkakaae. móra-taoqa óqtnapo iyaabóma tíkakaae. kaumobáq únópi-káárébímmá máunana yokikáiyê. móra-taoqa únókón ámûraaqa móra-wagaagaraq nokáákaraq paá mayaqmé uréire uráunama mibáqá kuti-nópímmá nommá ôriq umá aúgípimma paá aqtaráune. yaímma-taoqa moyá-káyúkámá yáqtoqma tiwíkaae. yaímma-taoqa ketí waayúkama Ítiráaeobakemmma tíkamma kéwaraawata óq-taoqa Yéqtaaeo-wayukama tíkamma wakááe. anó-marupakaraq kaqmaápaqa waayúkama íma máa-marabakaraq únópítábágárác ikatíq kéunata kaaqaari-tibáqáwáaráá-káyúkágárác yemá kemmá mamá íkatíq umátíkaraae. 27 kemá ketí mayáimá matéq kammáa uráune. yaímma-taoqa kemá tímá íma wáéq aáwaqtababi noqtábámá táayaba uráune. taígani-tupaama aáwaqa árainmma íma naráune. kemá yaugíqtábá kéunana ketí unáákáqtôgaraqa íma

wáqe-uraiye. ²⁸ máqte-tupaama ókon-oko-kayukama Ítuqtaba áikuyoqtabama kemá taíbaq-tuyanamma ítarauene. ²⁹ yeráwápíké yaímma-yuma aqnúnîq kéowaqa yeráwáqtábáboaq kegárâq aqnúnîq kéune. ániibo yaímma-yuma yemma yíwíqma kúmiq-yataapi mamá káyikaawanama minnáyabama kemmá tíyamma kéiye. ³⁰⁻³³ Tamaátikati-marupaqa anómma yabikái-naqa (kíni) Arétatima weni kawáá-wáyúkámá timáyíkátata máqten-aukapaq yabikéta kemmá yáqtoraneta urááe. miráimanibo keti aanábó-wáyúkámá kamaágupi tiwítikareta ánnáma kúmaketa motóqapike yabitimá márû-kurugoni aaumépaq tiyúwáawaq péqmareq kóuraune.

kemá túma mamé uí-áímmá tennamá maami-qtátáákómá keráwáqá tiráátimma kemmá mamá aqnún-nákáá káuqtikaiye. Áánûqtuma uyátárai-naqa Ítu Káríqton aboámá ketaimma maami-qtátááqtábá kemá kaaqaari-áímmá íma kétune. wenáwíqa watúq-watuq umá múte yaúyóro.

12

¹ keti náápaqtaba túma mamé uí-áímmá neginaagi-yataaqanibo paá móragaraq tenúne. íbêqa keti kaikáá qtátááqtábágarâq uyátárai-nakonopake awaaméq-yátááqtábágarâq tenúne. ² kímora-naqa Ítun anaáe kéwarai-naqa aónaunana wemá páátákáá Áánûqtuni mú mikákáá yanaa-márúkâq yaúmena utáiyé. min-nákómá wenaúraraq utái paá arun-íyápóâq utáiyó? kemá íma kéitaunamanibo Áánûqtu wenamáa kéitaiye. minnámo páâq uráimma naayóbáqá títaupake kaayaqté-kaayaqté-karitimaatima kégoiye. ³ ókaraq kétune. wemá wanaúgarag máqe uráraini yaq wenaúgarag máqe urárainiyo? kemá íma kéitaune. Áánûqtu wenamáa kéitaimanibo kemá itáunama árainma wemá páátákáá Áánûqtuni mú mikákáá íráqô-marukaq utáiyé. ⁴ mibáqá ítarai-qtataaqtabama watáanapo kanaarâq íma tewánîq uráiyé. maami-qtátááqtábámá maa-marábí-káyúkámá yeqti yóyaukakemma íma tero. ⁵ miráuma min-nákóqtábámá túma mamé uí-áímmá kétupo kenamááriq ketábámá ítenune. mi-qtátáákómá keráwáqá tiráátimma kemá aqnúnîq únna-yataaqtaba yenamáa mi-qtátááqtábá túma mamé uí-áímmá tenúne. ⁶ kemá ketábá túma mamé uí-áímmá tennamá kemá neginaagi-nakaa íma ónúne. ímiye. árain-ain-aatuqma tenúne. ááqibo kemá túma mamé uí-áímmá íma tenúne. watáama téq nôrawabi únna-yataakoma waayúkama mamá keti árain-aaimma káyiraatiye. kemá keti árain-aaiikoqtabama íma uyátá-maqma máunaboq keti túma íma mamé uyónúne. kemá ketábá túma mamé kéuyonatama waayúkama yeqti yúyánápímmá tétama “wení árain-aaiikoqtabama uyátá-maqma wemá anómma máiyé” téta tínomanibo min-áímmá íma áraíne.

⁷ kemá anómma íráqô-qtataaqa aónaunayabama keti túma mamé uíyábámá Áánûqtumma íma kákaiye. miráuma wemá kemmá tútiq-yataaqa tímikaitana ketúraqa areriyagoni áwáyaakoraa kéiyé. miráuma mórama Tááqtaani kaqtó-nakoma kemmá tebûqa tímínikaa kéiyé. kemmá mamá aménáâpâq tikáitâq máunaboq keti túma kanaarâq íma mamé uyónúne. ⁸ kemá uyátárainakomma maami-qtátááqá matuwaikáae téq kaumobâq ítama aónaraunamanibo ⁹ wemá maará téna kemmá yawuwéqma tímá tímikaiye: “wenamáa keti íráqô-qtataakoqtaba emá kéone. miráitaa emá aqnúnîq kéonanama keti akoqnáágoma emmá íráqôniq umákaitana akoqnáá páâq kéiyé.” téna yawuwéqma tímá tímikaiye. miráinaq kemá aqnúnîq únnyabama túma mamé uí-áímmá kétenana Ítu Káríqtoni akoqnáágoma kemmá yaútúma ánáakutikaniye. ¹⁰ Ítu

Káríqtoqtabama aqnúnîq íyábámá kemá timuqá kémaraune. kemá yikáráran-áímmá kémayeq tú-tiqa kémayaune. ókon-okomma ummaa-yátááqá kémayaune. waayúkama kemmá mamá táíq kéumatikaae. taíbaq áwáábîq-yataaqa abarokáq pááq kéimanibo máqtemma mi-qtátááqtábá Ítu Káríqtoqtababaq itó-uma akoqnáá kéune. miráí-qtataakoma ketôpaq yiqtábámá kemá timuqá kémaraune. kemá aqnúnîq únna mikákémmá mi-kánááráq kemá akoqnáá-naqa káuraune.

¹¹ kemá neginaagi-nakaa kéumanibo keráwáqá kemmá mamá túma mamé uí-áímmá kétima-tikaiye. keqtábá túma mamé uígónîq-wayukama umá máero. kemá íma anó-naqa máunamanibo mi-kááqáári-timáykáráí-káyúkátí yiménáápáqá íma máune. ¹² keráwáqá kétimonaawaq kemá máqte-qtataariq únna-waigoma áraimma timáykaraí-kayukati yáaimma keráwáqá kétiraatiye. áníbo Áánûqtuma kekáké anón-awaameq-yataakaraq anó-mayaigaraq kémayaitaq keráwáqá aónaraae. ketí namuro-wáyúkámá kemmá mamá táíq kéumatikaamanibo kemá paá miráúqte kéuyunaq aónaraae. ¹³ káqo-kaqon-aukapakemma Áánûqtuni waayúkama mórabi áíkuyo-yuti aúkáapikemma kemá keráwáqtábá márú mikákáá pááqyan-iraq umátikarauno? kemá keráwákáqá meyáqtábá íma ítama tímonaraunapoaq minnáyabawaq keráwáqá tirummá kéíyo? kemá kerawáqá íráqónîq umátikaunayaba keráwáqá ítama aonéq “ketí kúmiqa paábaq matuwéq tiwikátúwáaro” téraq tenúno?

¹⁴ íbêqa kemá kaumobáríq umá keráwáqá ko timónanaaq yokaa kéune. áníbo keráwáqá kemmá yaímma-yataaqa timéq tíwáqnaa ínôqtabama íma ítama aónanune. keráwáqtí moneqtabama kemmá íma kétikaiye. ímiye. Ítuqaq itáíq-itaiq ínôqtaba kemmá keráwáqtábá kétikaiye. itáaro. ketáámá iyápóanaaqtabama yinóboyuma “aáwaga yímero” téqtaa íkétunataae. ímibo yinóboyuma aáwaga yeqtí iyápóanaamma “yímero” téqtaa kétunaqtaa keráwáqá ketí iyápóraa umá mááe. ¹⁵ keráwáqá tíwáqnaa íyábámá ketí máqte-qtataakaraq ketábágáráq keráwáqá timénúne. miráiyabama kemá timuqá kémaraune. kemá miráuma keráwáqá ketirummá kétimenaqa keráwáqá kemmá keráwáqtí tirummá paá pááqyamma kanaarq timínô?

¹⁶ yaímma keráwápike maará téta tínoe: “áraíne. Póroma keqtáa yama kétimonenama meyámmá íma matáíye. ááqibo wemá aúyanákáráq-nákómá máena keqtáámá makáqma tiwíkaiqtaae.” téta tínoe. ¹⁷ keráwáqá kéitaae. maamin-áímmá íma áraín-aimmiye. mi-káyúkámá yemmá ketí aubagaraq keráwáqtôpaq timáykáunata maméta o-yúmá yemá keráwáqá makáqma tiwíkaao? ímiye. ¹⁸ kemá Tááítatimma keráwáqtôpaq wíkáae téq inaa tiráune. áníbo kemá óqa tibâqawaaraa-naqa timákaunana wetê yagarotmamá uráíye. Tááítatima keráwáqtôpakemma yaímma-yataaqa wetábáwáq matáíyo? ímiye. wetê ketéma mimórá-Áókáq-Áágóní anaae kéwarauyana keratái táaikoma mimóráiq kéíye.

¹⁹ keráwáqá túyánámmá itáamma kerátámá keráwáqtí túbáqá anónná-aimma teyúyô? keratá ímiye. kerátámá nóinainabi Ítu Káríqtoma “tekaao” tin-áímmá kerátámá kétima-timuye. áníbo kerátámá Áánûqtun-aurakaq kétima-timuye. keratái tikáin-aanabo, kerátámá máqte-qtataariq úyamma keráwáqá tíwáqnaa íyábá mirá kéuye. ²⁰ kemá mibáq ko yamá onnamá keráwáqtí táaikoma kemmá tikáiniraq umá máiyaraq timónanuno? keráwáqá kemmá timónaneq túyánámmá itáan-iraq umáwaaq máeraq ónúno? minnáyaba kemá

netuq-túyánámmá kéitaune. keráwáqtí aúkápimma ááíq-aikaraq kárún-aikaraq túyámma í-yátáákáráq aúyababa í-ááikáráq tikarárán-áikáráq káqowa-kaqowamma timá táíq umákai-aikaraq mi-máqtén-ááímmá keráwápímmá wáinaráq ko aónanuno? yaímma-yuma yeqtí yíwíqá múte kéyauyeta máqtemma mimórá-túyánákáq íyaq máiyaraq ko aónanuno? ²¹ keráwáqtópaq onnamá Áánûqtun-aurakaq keráwáqtábámá tigaeyábáwáq ónûnô? keráwáqtábá kemá taíbaq-tuyanamma kéitaune. yaímma keráwápikémmá náayuwabi kebó-áímmá tarôq éq túranannama aráaqtabama keráwáqtí kúmiq-yataapikemma íma waékáiyaga kemá tiruqtabá ôriq umá umátikanune.

13

¹ íbêqa kaumobáriq umá keráwáqá yama timónanaaq kéune. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí téna kímora-nakoma káqo-nakomma aúbi maráinaqa kaayarábi kaumo-yúma mikáq máiya-yuma mimórá-áín áátuqma tero. ² keráwáqtópaqa kaayapáriq umá uráunama kemá kékén-áímmá timá tíkaraunama móragaraq keráwáqtópaq ónáá kéeq kékén-áímmá kétimatikaune. minná kemá keráwáqtópaqo móragaraq wéqa kúmiq-yataariq kéokayukama paru-yátááqá íma yiménúne. ³ Ítu Káriqtoma ketáarake watáama áraimma tinaráq itánáae téraq kéteo? Ítuma wemá íma aqnún-náqá máimanibo keráwápímmá akoqnáá-nare. ⁴ owé. miráimanibo wemmá kaapaq-yátáq arááparaamma aqnún-náqá máqe-uraimanibo Áánûqtuni akoqnáarakemma móragaraq wemá paá máie. ketáámá Ítuma aqnúníq uráiniq umá mórai q umá aqnúníq kénunataamanibo keráwáqtábámá Áánûqtuni akoqnáarake weté yagaroqtamá mánunatae.

⁵ miráuma kenamááriq maqmá aónaaro. maaminnáyataba abáá umá aónaaro. minná itáíq-itaiq í-yátááqá yáqtoqma akoqnáá urááo? Ítu Káriqtoma áraimma keqtí tirunóbáqá máie téraq kéitao? weqtábá keráwáqá ímo itareqa keráwáqá aammá arábaraae. ⁶ miráimanibo ketáámá íma aammá arábaraunatae. minnáyaba keráwáqá itaíkáae téq kêtune. ⁷ keráwáqá otaammá íma kuígáae téqtaa ketáámá Áánûqtukaq nunamummá kêtunatae. yaímma-yuma teta keqtááyábámá “aammá arábaraae” kéte. aammá ketáá íma arabáúnayabataa minnáyaba keráwáqá tiráátenaqtaa ketáámá nunamummá íketunatae. ímiye. keráwáqá arutaígáae téqtaa minnáyaba ketáámá nunamummá kêtunatae. ⁸ ketáámá kenamááriq árain-aikoma kanaaráq íma awéqtátuwanunatae. ketáámá paá kanaaráq mirá-onunatae. ⁹ keráwáqá akoqnáá kéowaqtaama minnáyabama ketáámá timuqá kémarauataamanibo ketáámá aqnúníq únnayabagartaqaa timuqá kémarauatae. miráitaqtaa Áánûqtu keráwáqá mútúq mamá íraqóniq umátikaniqtabagartaqaa nunamummá kêtunatae. ¹⁰ minnáyaba kemá nékake maamin-áúbámá keráwáqtópaq kágayaune. miráinaq kemá keráwáqtópaqo ko yamá kéonanama keráwáqtí táaikoma kemá keráwáqá táí-meyamma timígóníq umá kemmá ítiratino. keráwáqá mamá akoqnáá íyábá uyátarai-nakoma wení náápaamma tímikaiye. min-náápáámmá keráwáqá mamá táíq umátikayaba ítimikaiye.

¹¹ ketíbâqawaayuo, íbêqa ketí watáama timá ánatanune. keráwáqá mútúq íraqóniq umá auraiyátábá maqmá aónaaro. ketáama kéiteaq mimórá-túyánákáq máero. kaayoné-yátáákógaráq máero. ániibo Áánûqtuma arummá

amí-yátáákáráq kaayoné-yátáákóní áaimma máena keráwáqtê yagaroqtamá mániye.

¹² ye-wátánónáaráá umá káqowa-kaqowamma tiyáámma wenamí-kanami kéeq tótó kéumayikeraq miráo-maarao-aimma timáyíkáaro. Áánûqtuni waayúkama máqtemma maakákémmá yemá keráwáqtábá “miráo-maarao” téta kétimatikaae.

¹³ uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakogaraq Áánûqtuni akaí-yátáákógáráq Aokaq-Áágóní aanábóráá-qtátáákómá keráwáqtê yagaroqtamá waíno. ¹⁴ missing?
kemá Póroma
Tímotigarare.

Karétiani

Îtun **anaaé kéwaraa-yuma káqo-kaqo-marukaq** **Karétia-marabaq mórabi áikuyo-yubaq Póroma agatáye.**

¹ kemá Póroma Îtuma timáyikarai-naqa waayúkama kemmá íma tááyaraabo aboámá Áánûqtuma wemá Îtumma pukáipike itó-umakarai-nakoma wemá maami-máyáírâqá tááyaraiye. ² ketíbâqawaayuma ketê máe-yute ketáámá maamin-áúbábí keráwáqá Karétiani-marabaq áikuyo-kayukayopaq miráoro-maaraoro-aimma kéyuwaunatae. ³ ketibotáámá Áánûqtugaraq uyátárai-naqa Îtu Káríqtogaraq yenákátí íráqô-qtataakaraq kaayoné-yátáákárâq keráwáqá tímêtaao. ⁴ Îtu Káríqtoma Áánûqtuma ketibotáái auyánámmá kéwarena wení aúwaraimma yuwéna ketáái kúmiq-yataapike meyánîq uráiyeye. wemá mirá éna íbêqa maa-márábí wái-tai-aaipeke keqtáá mamá paábaq tiyuwánénataa mirá-uraiye. ⁵ miráínataa ketáámá Áánûqtun-awiqa aati-aatimá mûte yauyónátae. miráuma waíno.

⁶ keráwáqô, miráonaiqtabama kemá iyánâaqa kéune. Îtu Káríqtoni íráqô-qtataapike Áánûqtuma keráwáqá tááyaraimanibo keráwáqá páátákáá wemmá káyuweq káqon-ate-wataama kéitaae. ⁷ miráimanibo káqon-ate-wataama óqa íma wáiyeye. ímiye. yaímma-wayukama keráwáqtí túyánámmá mamá táíq kéeta Îtu Káríqtoni átê-wataama mamá waéq nááeq kéoe. ⁸ miráimanibo ketáá keráwákâq móra átê-wataama timá tímikaanataabi móra Áánûqtuni márúpake kaqtó-nakoma tîna átê-wataagoma minnâgogaraq ketáámá naayóbâqá tiráunna átê-wataagoma íma mórâiq innama minnâ kanaaráq móra-nakoma mirá énama wemá áíta-marupaq puíno. ⁹ naayóbâqá ketáá tiráunnaiq umá keqnáámmá íbêqa kêtunatae. ániibo móra-nakoma átê-wataama timá-timina-waigoma naayóbâqá ítaraanaikaa ímo ínanama min-nákómá áíta-marupaq puíno. ¹⁰ maami-kátááyábámá waayúkama keqtábá yikání íyabiyo? ímiye. Áánûqtuma kákaiqtaqoq maamin-áímmá kêtune. waayúkama keqtábá yikáina-yataariq kéeqa kemá káqo-mayaima mayánúnamanibo Îtu Káríqtoni mayái-nâqá íma mánune.

¹¹ máqtemma ketíbâtiwaayuo, kemá arupú umá kétima-timune. maamin-átê-wátáámá keráwáqá naayóbâq timá-tímikaunama móra-nakoma íma mamá páâq uráiyeye. ¹² min-áímmá móra-nakopike íma matáune. móra-nakoma íma tiráátiraiye. áraimma ímiye. Îtu Káríqtoma wenamááriq kemmá tiráátiraiye. ¹³ naayóbâqá kemá nôrabi uráunna-aaimma minnâ keráwáqá ítaraane. kemá Ítiráaeo-wayukati monoq-áímmá wakáune. paru-yátáákómá kepímmá íma wáitaq Îtukaq yirummá âmê-kayukama keráwáqá ítaraae. kemá móra-iyakaq maréta áikuyo-kayukama mamá táíq umáyikaraune. ¹⁴ ketimatoq áayuti aukáapimma kemá taibaq-wayukama uyátáreq Ítiráaeo-wayukati yáaimma kéwaraune. kemá ketí títaubikoni máqten-aaimma warámáâq akoqnâá kéune.

¹⁵ miráimanibo naayóbâqá ketinóma íma matíkaraitanama mi-kánáárâqá kemmá Áánûqtuma auyatikaraine. wení íráqô-qtataapi wení mayaímá mayáiyábá tiwíkaiye. ¹⁶ wemá wenáanikoma kemmá tiráátiraimma minnâ íma Ítiráaeo-wayukamibo Yéqtaaeo-wayukabi átê-wataama mó-tikaae téna tiráátiraine. wemá kemmá tiráátiraimma móra-nakoma íma ítama aónaraunae.

17 kemmá uyátéta áqa timáyíkarai-kayukayopaq Yérútáárebaqa íma uráunamiye. ímiye. kemá Arébiya-marabaq uráunamiye. ániibo anaaékaqa Tamáátikatibaq uráunamiye. 18 anaaékaqa kaumo-káritímáátimá yáwitaq Pítaate watáama ténááq Yérútáárebaq utáunamiye. ániibo weté tiyááka umá móra-titaupaq-kanaama máqe-uraunamiye. 19 timáyíkarai-kayukama kemá móra íyimonaraune. Yémitima uyátárai-nakoni ábákoma wenamáa aónaraune. 20 min-áímmá íbèqa keráwáqtôpaqo agayáunama Áánûqtuma káonaitaq kemá keráwáq kaaqaarimá íkétima-timune. 21 anaaékaqa Tíria-marabaq Tirítia-maragoni pááqya-marupaqa kemá uráunamiye. 22 miráimanibo Yúríabaqa Ítuqaq itáíq-itaiq o-káyúkámá ketí tóíkaqa Ítimonaraae. 23 yemá miráuma aamá kéitaane: “naayóbáqá maamin-nákómá tíkamataa uq-téwaimanibo naayóbáqá arummá aména itáíq-itaiq í-yátáákómmá mamá táíq éwai-qtataakoni áté-wataama íbèqa kétima-yimiye.” téta kéitaae. 24 minnâyaba yemá Áánûqtun-awíqa múte yaútaae.

2

1 kemá tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-karitimaatima maéq anaaékaqa Páánabatite keqnáámmá Yérútáárebaq utáuyane. kemá Tááitatimma awíqmetaa wegáráq utáunatae. 2 Áánûqtuma kemmá tiráátitapoq uráunae. maamin-áté-watáámá Yéqtaaeo-wayukama tiráunama minná kemá Yérútáárebaq anó-kayukama Ítuqtaba áíkuyikareq yemmá kéyiraatune. kemá maará téq túyánámmá kéitaane: “maami-máyáíma íbèqo mayáunagaraq naayóbáqô matáunagaraqa kanaararé tínô?” téq ítama káonaune. 3 Tááítati keté mái-naqa Karíkibakene. miráimanibo wenaúma keránátae téta móra-yuyanakaq íma makááe. 4 itáaro. yaimma-wayukama ketáái tíbáqawaayuti aúkáapi aúma keránéta aúpáq ya-kéberaae. mi-kááqáári-wáyúkámá yemá abu-wáyúkábóata abú yamá káonaae. yemá ketáái táaimma naayón-ááípké keqtáá paábaq mamá kétéyuwetataa Ítu Káríqtogaraq mamá táíq éta Ítiráaeo-wayukati naayón-ámáán-áímmá keqtáá mamá yagaróqtánáae téta irááe. 5 ketáámá yemmá yikáiniq íkéunatae. miráitaqtaa áté-wataagoni árain-aimma keráwáqtábá kéyaqtoraunatae. 6 ániibo mórama anón-iwiqa wáíye tíya-kayukama ketí áté-wataaraqa móra íráqô-qtataaqa íma maqmá arúbaraae. anón-iwirabi pááqyan-iwiqo wái-kayukayabama minnâyaba paátataare kétune. Áánûqtuma waayúkagoni áwíqtaba auyánámmá íma kéitaiye. áraimma ímiye. 7 Áánûqtuma Pítaamma Ítiráaeo-wayukabaq timákarainiq éna móraiq umá kemmá timátikena “Yéqtaaeo-wayukabi áté-wataama mó tiyo” téna timátikaraiye. 8 owé. Áánûqtuma Pítaamma Ítiráeo-wayukabi mayáimá mayaíkáae téna timákaraiye. móraiq umá Áánûqtuma akoqnáárake “Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mayáimá mayaa” téna kemmá timátikaraiye. 9 Yémitigaraq Pítaagaraq Yóáanegaraq anó-kayukagaraq yemá kemmá Áánûqtuma aokariq umá mayáimá tímimma aónaraae. miráitata yemá Páánabatite kekárátámá iyáámma tímikaakarataae. miráomma ketáái awaamépóaqtaa móra-tiyakaq makáunatae. minná yemá Ítiráaeo-wayukati aúkáapi mayáimá mayáíyaqtaa ketáámá Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi mayáimá mayánúnatae. 10 kímora-yataaqa keqtáámó itáan-aimma téta maará kéte: “keráwáqá áwáyoq-wayukayaba túyánámmá itéraq yíwáqnaa oro.” téta tirááe. mi-qtátááqtábá kemmá kétékitaq kemá yíwáqnaa ónááq yokaa uráune.

11 Pítaama Áátioki q itaq wenaúbáq Pítaama íarutainiq kéíye téq wemmá timá ámikaune. 12 naayóbáqá Yémitima timáyíkáí-kayukama íuraawana

Pítaama Yéqtaaeo-abaqawaayute aáwaqa naráiyē. miráimanibo mi-káyúkámô kéyemma yetê ókaraq aáwaqa ínaraíyē. miráimanibo yúma kárátaa-kayukati yáaqa ikátaiyē. minná yúma íkárataa-kayukagaraq yúma kárátaa-kayukama íma yagaroqtamá kémaae. ¹³tébakaq Ítiráaeo-abaqawaayugaraq Pítaamo iníq kéwana Páánabatigaraqa yeqtáaqa kéikatenaboana kaayaq-yóyáúkáká-káyúkáráá umá ókaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq aáwaqa ínaraae. ¹⁴kemá yemma yimónánama atê-wataaraqa íma arupú umá uréire kéowaq yúraqaq Pítaamma maará téq timá ámikaune: “emá Ítiráaeo-nakomanibo Yéqtaaeo-nakoraa uráane. náaraq umáwaq Yéqtaaeo-wayukama mamá Ítiráaeo-wayukati yáaimma waránô?” téq tiráune. ¹⁵áraíne. ketáámá Ítiráaeo-anna-wayukabike pááq uráunatae. Yéqtaaeo-anna-wayukama kúmiq-wayukabike íma pááq uráunatae. ¹⁶miráitaqtaa ketáá káonaunatae. Ítiráaeo-kayukati áamáan-aimma paá wáráaqtaba móra-nakoma Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma mániyē. ímibo paá Ítukaq itáíq-itaiq umá arummá aménama Áánûqtun-aurakaq kateko umá mániyē. owé. áamáan-aimma paá wáráaqtaba Áánûqtun-aurakaq kateko umá íma mánunatae. ímibo paá Ítuqtaba itáíq-itaiq kéipoaqtaa Áánûqtun-aurakaq kateko umá mánunatae. ¹⁷miráimanibo ketáámá Ítu Káríqtokaq tirummá kámunaboaqtaa minnárake Áánûqtuma “kateko-wáyúkáé” tínataama anaaékaqa ketáá miráuma Yéqtaaeo-anna-wayukama kúmiq-wayukaraa umá maéqtaa ketáámá ketábátáá aónaraunatae. Ítu Káríqtoma ketáái kúmiq-yataakoma mamá pááq uráiyô? aaqáo. ketáá mirá-tenunatabiyo? áraimma ímiyē. ¹⁸ítáaro. keqnáámmá yauwéqma Mótetini áamáan-aimma waránúnô? aaqáo. ímiyē. kemá min-ámáan-áímmá waréqa Áánûqtun-aurakaq kateko-náq íma mánune. min-ámmá íarutain-ane. ¹⁹Mótetini áamáan-aikoma kemná aúwaraimma íma tímikaitapoq yawítitukaune. mútûq-amaan-aimma kemá íma kanaaráq wakáune. kemá kúmiq-yataariq onanamá Mótetini áamáan-aikoma téna “puínóne” kétiyē. miráitana áamáan-aikoma keqtáá tikamma képuimanibo Áánûqtuma aúwaraimma kétémitaae. ketí aúpáq-áímmá itáaro. minná ²⁰kaapaq-yátáqá Ítuma ketí kúmiq-yataaqtaba pukáípoaq kemá wetê mibáq máqe-uraune. miráitaq kemá Póroma áamáan-aikoqtaba wetê pukuráune. miráimanibo íbêqa kemá íma máupo Ítu Káríqtoma ketí tirunóbáq máiyē. min-náqá Póroe te-náqá íma máiyē. ketí túwaraimma minnáe. Ítu Káríqtoni aúwaraimma kepí kémaiye. ketúgoma paá wáimanibo íbêqa Áánûqtuni áanikokaq itáíq-itaiq umá paá kémaune. ketí kúmiq-yataaqa wáitanama minnáyaba puyónúnamanibo keqtábá pukuráiyē. ketúgoma íma pukuráimanibo wenaúgoma pukuráiyē. miráipoana íbêqa ketúgoma paá wáiyē. keqtábá kákaitana keqtábá pukuráiyē. ²¹Áánûqtuni paru-yátááqá íma paábaq kématuwaune. áamáan-ainapo Áánûqtun-aurakaq kateko umá máíyanama kanaaráq Ítu Káríqtoma pukáimma minná paátataqtaba pukínē uráimiyē.

3

¹ neginaaqí Karétiaq-wayukao, keráwáqtábá Ítu Káríqtoma pukáitaq keráwáqtí túraqaq tiráátiraune. íbêqa náawaq keráwáqá mamá aíbôqnaoboqa káutikaiyo? ²kemá keráwáqá kímora-yataaqtaba timá tíméro. Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá náaraq umáq matááo? áamáan-aimma wáráaqtaba matááo? ímiyē. atê-wataama Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq okákénáq matááo? owé. ³nôraq itaráq

ibêqa neginaagí kéoo? áqnáabaq Áánûqtuni Aokaq-Áágóni áwáqnaa í-yátááqá matáamanibo íbêqa ámáan-aikaraq puí-yátáákáráq íyaq yauwéqma mirá íno? ⁴ naayóbáqá keráwápí ummaa-yátááqá pááq uráimma minná keráwáqá paá min-úmmáámá matááo? kemá túyánámmá itáunama keráwáqá paá-ummaama íma matááe. ⁵ nôraq itanawáq Áánûqtuma keráwáqá wení Aokaq-Áágómá tíména keráwáqtí aúkáapi nóon-awaameq-yataaqa taròq uráiyó? keráwáqá ámáan-aikoni mayáimá mirá-yáaqtaba mirá-uraiyo? ímibo wení átê-wataama itéq anaáe wáráaqtabae téna mirá-uraiye.

⁶ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí Áabaraaqtaba maará-tiraiye: “Áabaraama Áánûqtukaq itáíq-itaiq itanabóana Áánûqtun-aurakaq kateko umá máqe-uraine.” téna tiráine. ⁷ miráínaq keráwáqá aónainoe. yemá náayuwabi Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá étama yemá Áabaraani árain-iyapoma mááe. ⁸ naayóbáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí tiráine. Yéqtaaeo-wayukagaraq Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá íyanama yeráwáqtábá Áánûqtuma téna “kateko-wáyúkáé” tíniye. miráitana naayóbáqá Áánûqtuma Áabaraamma tímá ámikaine: “epíkémhá máqte-marabaq-wayukama íraqòniq umáyikanune.” téna Áánûqtuma Áabaraamma tímá ámikaine. ⁹ Áabaraama Áánûqtukaq itáíq-itaiq kéitana Áánûqtuma wemmá íraqòniq umákaraine. mórai q umá máqtemma itáíq-itaiq o-káyúkámá Áánûqtuma íraqòniq umáyikaniye. ¹⁰ máqtemma ámáan-aikoni aménáápáqò kémae-kayukama yúyánápímmá téta “minnárake Áánûqtun-aurakaqa kateko umá mánunatae” tétama min-ámáán-áikómá yemmá yawááq-umayikaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí mirá kétiye: “máqte-kayukama ámáan-aimma agamatá-kánnáábí wáin-aimma íma mútúq waráíyanama yemmá yawááq umáyikaniye” téna agamatá-kánnáágó kétiye. ¹¹ ketáámá káonaunatae. móra-nakoma ámáan-aimma mútúq íma kanaaráq kéwaraiye. miráipoana ámáan-ainapo Áánûqtun-aurakaq móra-nakoma kateko umá íma kanaaráq aurániye. Áánûqtuni agamatá-kánnáábí ókaraq maará kétiye: “min-nákómá wení itáíq-itaiq í-yátááqnapó Áánûqtun-aurakaq kateko umá matúq-matuq umá mániye.” téna agamatá-kánnáábí kétiye. ¹² ámáan-aimma Ítukaq itáíq-itaiq í-yátááqtabámá íma wáiyé. móra-nakoma Mótetini ámáan-aimma íwarenama min-nákómá puíniye. ókaraq agamatá-kánnáágómá maará kétiye: “móra-nakoma máqten-amaan-aimma mútúq warénama wemá kanaaráq aúwaraimma mayániye.” téna agamatá-kánnáágó kétiye.

¹³ ketáámá ámáan-aimma mútúq íma kanaaráq kéwaraunaboanataa Áánûqtuma keqtáámá yawááq kéumatikaiqtaae. miráimanibo keqtáámá íma yawááq-umatikena wemá Ítu Káríqtoma keqtááyábámá yawááq-umakaraiye. miráitana Ítu Káríqtoma keqtááyábá yawááq-i-naqa kaapaq-yátáq aúkáiye. minnýaba Áánûqtuni agamatá-kánnáábí maará kétiye: “móra-nakoma yaataq aráápenama wemá yawááq-i-nare.” téna kétiye. ¹⁴ miráitana Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukuráiye. wemá miráuraipoaq keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtuma Áabaraaqtaba tímá akoqnáá umákaimma keráwákáráq kanaaráq mayánoe. miráitana Áánûqtu tímá akoqnáá umákaimma áraimma pááq uráiye. minnýaba keráwáqá káonaae. abo Ítu Káríqtokaq keráwáqá itáíq-itaiq uráimma keráwáqtópaq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá íraiye.

15 itáaro. kaayaq-nákórátá móra-iyakaq marétama aamá timá yarúmaraiyanama káqo-nakoma óq-aimma íma maqmá aráápaino. wemá mi-kátáábiké íma yaímma mayaíno. 16 Áánûqtuma Áabaraate aamá timá yarútaimma mirá-uráiye. kanaaráq Áánûqtuma téna anaaékaqa íráqô-qtataaqa pááq íniye tiráiye. mi timá akoqnáá umákai-qtataaqa Áabaraamma kámena wení iyápógaraq ámikaine. wemá máqte-noiyapoe ítiraine. wemá netuq-nóiyápóyábá ítiraine. ímiye. wemá paá kímora-iyapoyaba téna maará tiráine: “ení iyápóe” tiráine. min-iyápómá Ítu Káríqtoe. 17 ketáagon áaimma maará-uráiye. mi-kánááráq Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákarai-kanaaraqa Mótetini ámáan-aimma íma wáqe-uraine. mi-kánááráké ayáqtáá-kanaama (430 karitimaatimá) kóuraiye. mikáké Mótetini ámáan-aimma pááq uráiye. mi-kánáámá pááq uráimma Áánûqtuma Áabaraate aamá timá akoqnáá uráimma íma waékáiyé. 18 ániibo Mótetini ámáan-aimma waráinapo keqotáámá kanaaráq ayúqtikenataama Áánûqtuma Áabarate timá yarútain-aikoma naayóbáq ánatagine iné. miráimanibo maamin-ámáan-áínápó íma kanaaráq káyuqtikaiqtae. ímibo keqotáámá paá Áánûqtuma Áabaraate aamá timá yarútaimma itáíq-itaiq í-nápó káyuqtikaiqtae.

19 abo nôraq itanawáq ámáan-aimma wáiyó? wemá maará-uráiye. kúmiq-yataakoni áaimma abarokáq tiráátingenataa mirá-uráiye. Ítu Káríqtoma pááq uráikaq min-ámáan-áímmá kéwáraunatae. Áánûqtuma naayóbáqá timá akoqnáá umákarain-iyapoma Ítu Káríqtoe. Áánûqtuni kaqtó-wayukati yóyaupikekaraq min-ámáan-áímmá maa-marábí iráiye. Áánûqtuni kaqtó-wayukanapogaraq Mótetini óyaupikekaraq min-ámáan-áikómá Áánûqtunopake kukéna waayúkáyópaq iráiye. 20 miráimanibo Áánûqtumo Áabaraate aamá timá yarúmaraitanama kaqtó-wayukanapo mi-kátáámá íma wáqe-uráiye. ímibo Áánûqtuma Áabaraamma wenóikaraq káonena timá ámikaiye. 21 miráitana ámáan-aikogaraq Áánûqtuma Áabaraama timá akoqnáá umákarain-aikogaraq namuroíq kéoyo? áraimma ímiye. miráimanibo keqotáámá ámáan-aikoma íma kanaaráq káyuqtikaiqtae. ímibo ámáan-aikoma paá mirá-iniye. 22 ámáan-aikoma keqotáámá kékén-áímmá kétimatimiqtae. kúmiq-yataakoma máqte-kayukama ánná kúyikaraiye. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá minnýaba kétiye. miráipoaqtae ketáámá paá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéeqtaama min-áúwáráíqtábá Áánûqtu Áabaraamma timá akoqnáá umákaraimma kanaaráq mayánúnatae.

23 naayóbáqá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-yátááqá íma pááq uráikaqa ámáan-aikoma ánná kútikaraiqtae. ániibo ketáámá ánnábi máqetaa mi-kánáárákémmá áaimma átáma Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéunatae. 24 owé. ámáan-aikoma ketáái kawáá-nákáá uréna ketáái tiráati-nakaa umáe kewartana mi-kánááráqá Ítu Káríqtoma iráiye. mi-wágóni anaaékaqa Ítukaq itáíq-itaiq kéeqtaama Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúká máunatae. 25 íbêqo Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-kánáámá wáipoana ámáan-aikoma ókaraq ketáái kawáá-nákáá éna tiráati-nakaa umá íma máiyé. 26 abo itáíq-itaiq í-yátááqnpó Ítu Káríqtokaraq mórabi yagaroqtamá Áánûqtun-araqa keráwáqá mááe. 27 Ítukaq mórabi yagaroqtamá nommá perai-wáyúkámá wenáaimma kémayaae. 28 miráipoana mi-máqté-káyúkámá mimóráiq umá mááe. Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq

íma meyámmá máyáa-kaqto-wayukagaraq paá iyúwáa-kayukagaraq waagógáráq aaragógáráq máqtemma Ítu Káríqtomma mórabí yagaroqtamá mimóráiq umá mááe. ²⁹ Ítu Káríqtoni waayúkamo máeqa kanaaráq keráwáqá Áabaraani árain-iyapo-annama maéq Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákarain-auwaraimma mayánoe.

4

¹ kemá ókaraq timá-timenune. iyápógoma maabumá máqe-urai-kanaaraqa wemá miráuma mayái-nákóráá umá máqe-uraiye. miráimanibo aboání máqte-qtataaqa wennáe. ² wemá paá kawáá-wáyúkágáráq anó-kayukagaraqti yiménáápáq máena aboámá timákaraina-kanaaraq wíno. ³ ketáágáráqá miráuma Áánûqtuni iyápóraa umá máeqtaama mi-kánááráqá máqtemma maa-márábin-ámáán-áikóni aménáápáq máqe-uraunatae. ⁴ kanaagómá umágitanama Áánûqtuma wení áanikoma timákáraiye. aaragómá marákáitana Ítiráaeo-wayukati ámáan-aikoni aménáápáq máqe-uraiye. ⁵ mi-káyúkámá min-ámáán-áikóni aménáápáké ayúqyikanena kukáiyé. miráurairopoaqtae ketáámá kanaaráq Áánûqtun-araqa mánunatae. ⁶ íbêqa wení iyápó-annama mááe. miráitana Áánûqtuma wenáanikoni Aágomma timákáitana ketáái tíyaqnoaq min-Áágómá maará kétéye: “apááó, ketiboó” téna tirupiké kétéye. ⁷ miráitaq keráwáqá ókaraq mayái-wáyúkáráá umá íma mááe. ímiye. keráwáqá wenáanimaare. ániibo keráwáqá Áánûqtuma tiwiráinaq wení iyápó-annama máeqa kanaaráq keráwáqá wení máqte-qtataaqa mayánoe. áanimma máiyana Áánûqtuma wení máqte-qtataaqa timíniye. ⁸ áraine. naayóbáqá keráwáqá Áánûqtuqtabama íma ítarepoaq maníkóni aménáápáq máqe-uraamanibo ⁹ íbêqa keráwáqá Áánûqtuqtaba kéitaae. abo kemá maará-tenuno keráwáqtábá Áánûqtuma kéitaiye. nóraq itanawáq naayón-ámáán-áíqtábámá keráwáqá kékaiyo? min-ámáán-áikómá íma keráwáqá tíwáqnaa íniye. keqnáámmá ánná-mayairaa mayáneraq kéoo? ¹⁰ keráwáqá nóraq itarág aokaq-yúpáámá aokaq-wiyóqtábábi kéqokeq-kanaayababi naayón-ámáán-áikóqtábámá omáqá kémayaao? ¹¹ keráwáqá kemmá ummaamá kétéme. miráitaq ketúyánápímmá ketí mayáigómá keráwápi wáimma paátataakaa ínabo téq kétune. ¹² ketíbátiwaayuo, kemá keráwákáq inaa-inaa kétune. minná kekáá umá ámáan-aipikemma ayúqtikaraikaq máero. kemá Ítiráaeo-naqa ámáan-aipike ayúqtikaraimanibo keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama aati-aatimá ámáan-aikopike ayúqtikaraane.

keráwáqá kemmá móra otaammá íkutikaraae. ¹³ naayóbáqá ketúgoma akoqnáá íuraimanibo kemá ketí áqnáabaq-kanaama keráwápi átê-wataama timá tímikaune. minnáyaba taákaq kémaraae. ¹⁴ kemá karímá kémayeqa keráwáqti mayáigóni ámûraaq mamá túnnae kámatikaunamanibo kemmá íma tinaaémma kéumatikaae. tibô íkamatikaraae. ímiye. mórama Áánûqtuni kaqtó-narabi Ítu Káríqtonabi wenamááriq kawáá umákáinikaa umá kemmá keráwáqá kawáá umátikaraae. ¹⁵ ketábá keráwáqti timuqô marai-yátááqá náakaraq wáiyó? kemá abarokáq keráwáqti íraqôn-aiiqtaba kétune. minná keráwáqá keqtábá ôriq umá kékikaipoaq keráwáqti túramma kubíqma kemmá timinóaa kétune. ¹⁶ nóraq íyo? íbêqa kemá keráwáqá arupú umá timá tímikaunaboaq kemá keráwáqti namurowáq aúkáúno? ¹⁷ áraine. yaímma-wayukama yemá keráwáqá íraqôn-aimma kétima-timeta keráwáqá timíqmí kéo. kemmá kétéweqtatuweq

yeqtí yinaae waraígáae téta kéoe. ¹⁸ Íráqôn-aimma káqowa-kaqowamma yíwáqnaa iyábá timá-yimenunataama minná kanaaráq íye. ániibo ketáá mórabí ímo maéqtaama min-ááímmá íma yúwáaro. ¹⁹ ketí pááqya-noiyapo, ókaraq kemmá tíqa kéena miráuma aaragómá iyápóma marakáné itana aíqa iníkáá umá tíqa kéíye. kemá tíqa í-yátááqá kémayaanana kanaaráq Ítu Káríqtoma keráwáqtí tíyaqnobaq wenáaimma pááq umá ánataniye. ²⁰ tirunô kemá keráwáqtê íma máune. kemá keráwáqtábá káqon-aimma ténáá kéune. íbêqa kemá keráwáqtí táaiqtaba taíbaq-tuyanamma kéítaune.

²¹ keráwáqá ámáan-aikoni aménáápqá mánaae tíya-kayukama íbêqa kemmá timá tíméro. keráwáqá ámáan-aimma íyaq kéitaa? ²² agamatá-kánnáábí minnáyaba kétiye. Ábaraani ánikoratama kaayaré. morá-inikoma paá-mayaima ánná-mayairaa matáin-inikoma móra-aanikomma marákáraiye. káqon-inimma áwíq-inikoma móra-aanikomma marákáraiye. ²³ paá-mayaima ánná-mayairaa matáin-inikoma marákárain-iyapoma minná anóama aaraukátí yáaikaqa marákáraine. ániibo káqon-inikoma marákárimma minná anóama Áánûqtuma timá akoqnáá uráikaq marákáraine. ²⁴ waéqma itái-áímmá mi-kátáágoní áaimma wáíye. mi-kááyáq-ínikórátámá miráuma kaayaq-áímmá Áánûqtuma waayúkate timá yarúmákaine. mórama timá yarúmákain-aimma Táínai-anubake íráiye. min-áíkáké iyápó-annama paá-mayai ánná-mayairaa-kayukama auránoe. Égaama mi-wágóní awaaaméré. ²⁵ Táínai-anuma Arébiya-marupaq mikáq Mótetima ámáan-aimma matáine. Yérútaárebaq-wayukama íbêkaraq Mótetini ámáan-aikoni aménáápqá ánná-mayai-wayukaraa umá máápoana Égaama yeqtí awaaaméré. íbêq-Yerutaarebaq wení awaaaméré. ²⁶ ániibo Térai Ábaraani áwíq-inikoma Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq o-káyúkátí yinóae. aúge-Yerutarebaqa wení awaaaméré. ²⁷ Áánûqtuni agamatá-kánnááqómá maará kétiye:

“aaragô, keráwáqá anaamoq-nóinímmá

timuqá máráaqtaba anókaq ááyama tero.

keráwáqá iyápóma marakaíyábá tíqa íuraipoaq

timuqá máráaqtaba anókaq ááyama tero.

paá máa-noinimma yeqtí iyápógoma

yíwaiqá máa-noiniti-iyapoma uyátá-maqma taíbaq mánoe.”

téna kétiye. ²⁸ ketibátiwaayuo, keráwáqá Ááítekima Térain ánikote mórai q kéoe. Áánûqtuma Áabaraamma timá akoqnáá umákaraiqtataboq keráwáqá wení iyápó-annama káuraae. ²⁹ Égaani ánikoma aaraukák-ááíkákémô marákárimma wemá naayóbáqá wenábákoma Ááítekimma mamá táíq umákaraine. Ááítekimma Áánûqtuni Aágokake marákáraine. minnáyaba Ááítekimma awaaómá awááguraine. íbêkaraq min-ááímmá paá wáíye. minná mi-káyúkámá Mótetini ámáan-aiqtaba yúyánámmá itáa-kayukama Ítukaq itáíq-itaiq íyábá yúyánámmá itáa-kayukama kéyiwaagoe. ³⁰ Áánûqtuni agamatá-kánnááqó nóinaeq tiráiyó? maará kétiye:

“ánná-mayairaa matáin-inikaraq ánikogaraq

paábaq watuwao.

áwíq-inikoni ánikoma wenamáa

min-íníkoní máqte-qtataqa mayániye.”

téna kétiye. ³¹ tíbâtiwaayuo, móraiꝓ umá ketáámá paá ánná-mayairaa-mayai-inikoni áráaqa íma máunatae. ímibo ketáámá Ítuni waayúkatakaama áwîq-inikon-araaqa máunatae.

5

¹ Ítu Káriqtoma keqtáá naayón-ámáán-áipké ayúqtikaraiqtaae. ayúqtikarai-kayukaraa umá paá máero. minnáyaba Ítuma máigaae téna kétiye. miráitana keráwáqtí ayúqtikarai-qtataaqa yaqtóráaro. móra-wayukama yeqtí yímáan-aikoni aménáápqáqá iyuwáiyata íma matiyúwáaro. ² Ítáaro. kemá Póroma keráwáqá kétima-timune. ániibo keráwáqá iyuwáiyata káqo-yuma keráwáqtí túma karáiyana kanaarác Ítu Káriqtoma íma kanaarác tiwáqnaa íniye. ³ keráwáqá máqtemma iyuwáiyata túmo karánómma kemá kékén-áímmá kétima-timune. máqten-amaan-aikoma Táinai-anubaken-amaan-aimma mútúq íwareqa puínoe. ⁴ ániibo keráwáqá amáan-aimma paá waráiyana Áánúqtun-aurakaq kateko umá íma auránoe. ímiye. paá mirá éqa Ítu Káriqtonopake Áánúqtuni paru-yátááipké nékaq mánoe. ⁵ Aokaq-Áágóní akoqnáarake ketáá Ítukaꝓ itáíq-itaiꝓ umá yáqtoraanataa Áánúqtuma keqtááýábá “kateko-wáyúkááé” tñíqtaba awé kéunatae. ⁶ ániibo ketáámá Ítu Káriqtoqaraq mórabi yagaroqtamá maéqtaama aúmo karai-ááikárác aúma íma karai-ááikárác minná paátaare. ániibo Ítu Káriqtoqaraq itáíq-itaiꝓ éqtaa tirummá amí-yátááqá minná anó-qtataare.

⁷ áqnáabaqa Ítukaꝓ itáíq-itaiꝓ uráamma minná kanaa urááe. náaraq umá mirá-uraiyo? ⁸ Áánúqtuma keráwáqá tááyaraimma íbêqa keráwáqô wáráa-tuyanamma Áánúqtun-aaimma íma wáiyee. ⁹ Ítáaro. yemá maará kéte: “pááqya-qtataaqa (yíqtima) kara-káyúkátí yammá agayai-kánábí makáiyana yakómá itorániye. ¹⁰ miraráa umá móra-nakoma keráwáqatí túyánámmó mamá táíq i-nákóní áwîqa kemá íma Ítaraunamanibo Áánúqtuma wemmá yawááq-umakaniye. keráwáqá keté mórabi yagaroqtamá uyátárai-nakogaraq máapoana keráwáqtí túyánákómá ketí tiráátúna-yataakaq yauwéqma yínoe. minnáraq túyánámmá kéitaune. ¹¹ yúma káráaro téq waayúkama kétima-yimuno? aaqáo ímiye. mirá ítúnayabawaq yemá kemmá mamá íyaq táíq kéumatikaa? kemá abarokác téq “túma káráaro” tenatamá Ítiráaeo-wayukama mi-kátáámá kaapaq-yáyábá íbêkaraq íma awétátuwanoe. ¹² yemá mi-káyúkámá keráwáqtí túyánámmá mamá táíq kéo-kayukama kemá yemmá maará timá-yimenaq kéune: “kenamááriq keráwáqtí tíwáa-kakamma ko káráaro.” ténáá kéune.

¹³ ketíbâtiwaayuo, Áánúqtuma keráwáqá ayúqtíkaiqtaae téna tááyaraiye. keqtáá ayúqtikaraiqpoaq keráwáqtí tikaí-yátáákómá íma wáráaro. miráimanibo keráwáqá ayúqtikaraapoaq wenáwáqnaa-wenawaqnaa umá weqtábá kákainna weqtábá kákainna oro.

¹⁴ máqten-amaan-aimma mórabi miráuma wáiyee: “keráwáqá kenamááriq tirummá oníkáá éraq móraiꝓ umá keráwáqtí timakaq maíya-kayukama tirummá yíméro.”

miráuma wáiyee. ¹⁵ miráimanibo keráwáqá keiyáá unítíqa téq ááiꝓ éqa kanaarác keráwáqá atéráaro. abo keráwáqá mútúq áikujo-kayukama máqtemma táíq umáginoe. ¹⁶ miráimanibo kemá maará téq kétima-timune. keráwáqá Aokaq-Áágóní áaimma wáráaro. ániibo keráwáqá mirá éqa kanaarác keráwáqtí túgoni akai-yátááqá íma wáráaro. ¹⁷ ketáá káonaunatae. mi-tái-ááikómá

Aokaq-Áágómmá mamá márúte yuwánéna kéiye. mi-kááyáq-wáígórátamá namuroiḡ kéoye. miráonaae tíya-qtataaqa aati-aatimá keráwáqá ima mirá-inoe. ¹⁸ keráwáqá Aokaq-Áágóni anaaémo waréqa keráwáqá ámáan-aikoni aménáápáq ima mánoe. ¹⁹ waayúkati táí-yaaimma áqá aónatukaae. wé maará kéiye. kebó-yátááqá táí-aaimma waátâ-yuyanamma wáíye. ²⁰ óqtakakaraq yaatakáráq nunanummá tí-ááímmá kéte. uwaatagáán-ááímmá áá awááḡi-yataaqa uníṭiqa tí-yátááqá kárún-aaimma tí-yátááqá áyámma í-yátááqá akáyáámmá tí-yátááqá we ánnáma mamá yataí-yátááqá ²¹ aúran-anna aí-yátááqá taíbaq aíbôq-nomma nai-yátááqá máqte-qtataakoma mirá kéoe. keqnáámmá kékén-áímmá kétima-timune. máqte-kayukama miran-ááímmô tarôq étama Áánûqtu yabíkái-marupaqa ima uwínoe. ²² miráimanibo Aokaq-Áágópiké maarán-ááímmá pááq kéiye. tirummá kéeqtaa timuqá kémareqtaa kaayoné-yátááqá tirunóbáqá wáíye. ²³ ketáámá túma pukáipaq awé kéunatae. íráqôniḡ kéunatae. arupú umáe kéuyunatae. itáíq-itaiḡ umá kéyaqtoraunatae. káqo-yuma tikaq múte kéyikaunatae. ketáái túgoni akaí-yátááqá kéyaqtoraunatae. min-íráqô-qtátááqáábámá aammá aúmatan-aaimma ima wáíye. ²⁴ máqtemma Ítu Káríqtoni waayúkama yemá táí-aaimma yetúgoni akaí-yátááqá káapaq-yátáq arááparainikaa uráitataboata ókaraq íkéwaraae. ²⁵ ketáái aúgen-auwaraimma Aokaq-Áágótê yagaroqtamá wáíye. min-Áókáq-Áágómá Áánûqtuni waayúkama mamá aakaraakaq íno. ²⁶ ketáái tíwíqa ima múte yawiyataa ketáái tibáqawaayuma iyamma ima umáyikeqtaa yeqtábá ima koyukaayúmna ono.

6

¹ ketibáqtiwaayuo, keráwáqá aónáiyana móra-nakoma kúmiq-yataariḡ í-náqá keráwáqá Ítu Káríqton-aaimma warané kéiya-kayukama kaayonébáké wemmá mamá arútáyakaaro. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma kawáá umáyikáaro. Tááqtaama keráwákáráq makáqma aónaiyabae. ² keráwáqá keráwáqti tibáqawaayuma ummaa-yátááqáábá kammáa kaíyaqa yíwáqnaa oro. mirán-ááíkkáké keráwáqá Ítu Káríqton-amaan-aaimma weqtábá kákainna weqtábá kákainna í-ááímmá kéwaraae. ³ ániḡ móra-nakoma téna “kemmá anó-tiwiqa wáíye” tínimanibo wenáwíqa ima wáitana wetábá wenamááriḡ kaaqaari kétiye. ⁴ ketáá móra-mora-yutaati mayaígómmá táí-mayaiyababi íráqô-mayaiyabiyo téqtaa maqmá aónaanataao. mirá énama móra-nakoma wení mayaígómá íráqôniḡ itana wemá kanaaráq amuqá maréna káqo-nakoni mayaimá ima aónama yainániye. ⁵ máqte-kayukama móra-mora-yuma yeqti mayaimá iyááqta kumá máyáaro.

⁶ móra-nakoma Áánûqtuni aammá warái-áímmá matáina-nakoma wení oótakake arááti-nakomma áwáqnaa umá amíno.

⁷ keráwáqá kaaqaari-túyánámmá wáraabo. móra-nakoma Áánûqtumma kanaaráq ima makatíniye. nói-qtataarabi marabí uqmaráiyamma mimórá-yátááqá utániye. ⁸ itáaro. uqmakáa-kanaagaraḡ aáwaqa ábu kai-kánáágómá miráráá kéiye. abo móra-nakoma wenaúgoni akaí-yátááqá warénama wení aqtó-kánááráqá puí-yátááqá mayániye. ániḡ móra-nakoma Aokaq-Áágóni akaí-yátááqá warénama aqtó-kánááráqá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayániye. ⁹ miráinaqtaa ketáámá íráqôn-aaimma waraíyábámá ima tibókariḡ ónátae. minnýaba ima tibô kégaitanama anaaékaqa íráqô-meyamma

mayánúnatae. ¹⁰ miráinaqtaa ketáámá aammá abáá éqtaama kanaaráq ketáámá máqte-kayukaraq íráqóniq umáyíkáánataao. anó-qtataaqa wáipoaq keqtíbâqawaayuma Ítu Káríqtoqtaba áqnáabariq miráráá umáyíkáánataao.

aqtó-áímmá

¹¹ kemá kanamáárîq anón-aubama keráwáqtôpaq ketiyáánapo awaaméqá umá agamaráunama aónaaro. ¹² mi-káyúkámá keráwáqtí túma karánáae téta yemá nôraq itatawáq akoqnáá kéoo? yemá paá waayúkati yúraqaqa anón-iwîqa mayánae téta kéte. Ítiráaeo-wayukama yemá ikatîq kéeta Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukái-nakomma itáíq-itaiq umá waráánataama minnýaba tútiqa iyábááé téta yemá íkéyikaiye. ¹³ miráitata yemá keráwáqtí túma keréta keráwáqá uyátetaboata kanaaráq yíwîqa múte yauwínoe. ábo yemá yúma káráa-kayukama yenamáárîq mútûq-amaan-aimma íma kéwaraae. ¹⁴ aaqibo kemá káqo-qtataakoni áwîqa íma múte yauyónúnamanibo Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukáitapoq wenáwîqa wenamáa múte yauyónúne. miráipoana maa-márábin-ááímmá pukái-qtataakoraa umá túyánápi wáíye. kemá maa-márábí-káyúkátí yúraqaqa miráuma tikaí-yátááqtábámá pukái-nakoraa kéune. ¹⁵ aúma karai-ááíkáráq aúma íkarai-aaikaraqqa minná paátataaqiye. Áánûqtuma keqtáá mamá aúge-kayukama aútikaniqtaama minnáma anó-qtataaqiye. ¹⁶ minnýaba máqte-kayukama uyátá-maqma min-ánón-ámáán-áíkkómmá kéwareta Áánûqtuni kaayoné-yátáákáráq wení paru-yátáákáráq yeté máqtemma Áánûqtuni árai-kayukate waíno. ¹⁷ íbêkaraq anaaékaraq móra-nakoma móragaraq ummaa-yátááqá kemmá íma timíno. ketúraq abumá wáena máqte-kayukama kéyiraatimma minná kemá Ítu Káríqtoni mayai-náqúne. ¹⁸ ketíbâtiwaayuo, ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení íráqô-qtataakoma keráwáqté waíno. miráuma waíno. kemá Póroe.

Ipítiani

Îtun anaaé kéwaraa-yubaq Ipítiani-marupaq Póroma agatáye.

¹ maamin-áímmá kemá Póroma Ipítaini-marupaq-wayukama náayuwabi Îtuma Metáiyana-aama akoqnaá umá kéyaqtoraa-yubaq kágayaune. máqte-kayukabi Metáiyaqtaba abarokáq timá yiménúnnama minnáyaba Áánûqtuma kemmá timátíkaiye.

² maamin íráqôn-aaimma ketibotáámá Áánûqtu ketáái uyátárai-nakoma Îtu Káríqtote yeqtôpake kuména maamin íráqôn-aikaraq kaayoné-yátáákáráq yeqtôpake kúmimma keráwáqá mayagáae téq tímikaune.

³ Áánûqtuma ketáái uyátárai-nakoma Îtu Káríqtoni aboámá múte yauwí-náqye. wemá anón-iraqo-qtataaqa keqtaámá umátikenataa minná wenáanimma keqtaábí wenôpake timátíkáitana kukáye.

⁴ Áánûqtuma maramá íma tarôq uréna keqtaáyábá mamá wenáanikoni iyápó-annaraa umátikaraiqtaae.

ketáámá Áánûqtuni ákái-yataaqa tirunóbáqá máinaboana ketáámá kúmikaraq otaakáráq íma wáimma-wayukaraa umá mánunatae.

⁵ Áánûqtuma wemá ákáitabae téna keqtaámá Îtu Káríqtoni-annabi páaq umátikenataa tiráye.

⁶ miráipoana Áánûqtuni íráqô-qtataaqtaba wenáwíqqa yaaguyaqmá ónatae. maamin-íráqô-qtátááqá Áánûqtu ketáá paá tíménataa wenáanima ákáin-iyapoma kuménata tíwáqnaa íyábá uráye.

⁷ Îtuma wemá puyénaboana wení naaemá aqtíma wemá ketáái táwí-meyamma mamá paá umátikenata íbêqa Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataaqa mamá paá umáyikena miráiqtaba íbêq-awaataqa ketáái kúmiq-yataaqtaba íma puyónúnatae. Áánûqtuma keqtaáyábá íráqôniq kéumatikaiqtaae.

⁸ Áánûqtuma áa iténa maamin-íráqô-qtátááqá wemá paá tímikaiqtaae. minnáyaba anónna-anonna íma kanaarác aménúnatae.

⁹ Îtu Káríqtoqtaba anaaékaqa keqtaámá wení aúpáq-yátááqá tiráátiraiqtaae. minná

¹⁰ Îtu wení kanaamô páaq ínana wé mamá yabi íniye. máqte-qtataaqa mamá yorupáinana wemá ebikáqá yabi íniye. wemá máqte-qtataaqa máqte-kayukagaraq Áánûqtuni márûpaqa maa-márágáráq wení náápaamma mamá yabi íniye.

¹¹ wenamáa wení aúyánámmá waqména wemá áqnaabaqa akoqnaá-aimma keqtaámá Ítiráaeo-wayukabi timátikenataa móra tiwiráín-náqá wení Metáiyama keqtaáyôpaq wemá timákaraiye. ¹² miráitana ketáámá áqnaabaq-kayukama Metáiyaqtaba awétáá uráunatae. Áánûqtuma keqtaáyábámá wení tágama-akoqnaa-yataaqa maa-marábí-káyúkámá yirááténa wemá miráigáae téna tiráye.

¹³ íbêqa keráwáqá náayuwabi ímo Ítiráaeo-wayukama wemá keráwákáráq tiwirániye. keráwáqá wení árain-aimma itéra maamin-áikómá kanaarác pukáiyapike tiwíqtuwaniye. itéra “árain-aine” téraq min-áímmá yáqtokae.

Áánûqtuma wení awaaméqá keráwákáq maréna minná wení Aokaq-Áágómá akoqnaá-aikaraq téna timáykaraie.

¹⁴ Áánûqtuni Aokaq-Áágómá Áánûqtuni awaaméqá máena minnáyaba ketáámá mamá Áánûqtuni máqte-qtataaqa wemá akoqnaá-aikaraq wení waayúkabi téna matáunatae. Áánûqtu wení waayúkama ayúqma ánatayikena téna yeráwáqá wení tágama-akoqnaa-yataaqtaba wenáwíqa yaaguyabínoe.

¹⁵ miráiyaba keráwáqá uyátarai-nakoma Ítumma itáiq-itaiq umá yáqtóráama itareq keráwáqá mi-káyúkámá Ítun-aama waqmá kéwaraa-kayukama tirummá yímêma itareq ¹⁶ minnáyaba aati-aatimá kemá Áánûqtukaq “tíkáiye” téq keráwáqtábá kétune. keráwáqtábámô nunamummá kéteqa ¹⁷ kemá ketáái anómma kateko-kétibótáá wení Aokaq-Áágómá keráwáqá amiyátábá kétune. mirámô inaqaama keráwáqá áaimma yayuwé mi-qtátááqá Áánûqtuqtaba abarokáq aónanoe. miráinaq keráwáqá Áánûqtumma aanábóráá aónama minnáyaba keráwáqtábá kemá nunamupí kétune. ¹⁸ maénama keráwáqá ítama arútátukera nóiqtaba Áánûqtuma keráwáqá yááyama minnáyabagaraq nunamupí kétune. minná keráwákáráq Ítun-aama máqtemma kéwaraa-kayukagaraq wemá yááyama anón-apeqa anaaékaqa Áánûqtu kanaaráq yimíniye. ¹⁹ Áánûqtuma wení akoqnaágoma ketáágáráq máqtemma kéitaa-kayukayabimma anóniq umá wáíye. wení anó-akoqnaama kémayena ²⁰ mimórá akoqnaánápó Áánûqtu Metáiyamma pukaípíke atínakaraiye. Áánûqtu Ítumma mamá ayáánurapaq wení yabíkái-marupaqa ákáráie.

²¹ Metáiyama wenáwíqa máqte-kamaanikaraq abo máqte-naapaakaraq mú-maqma máíye. íbêqa máqte-kawaa-wayukagaraq máqten-akoqnaagaraq wenáménáápqá wáitana abo anaaékaqa mamá mimórá Íniye.

²² Áánûqtu máqte-qtataaqa wenáménáápqá aitaupi makáíye. Áánûqtu pááq umá wení tiwiránîn-naqa máqte-qtataakaq anón-naqa wekáqô itáiq-itaiq umá wáráa-kayukati aúrakaraiye.

²³ maami itáiq-itaiq umá wáráa-kayukama yeráwáqá wenaúraa íyana wemá aqnókáá Íniye.

maami itáiq-itaiq umá wáráa-kayukama Ítuma wenáagoma yetirunóbáqá ógikáie. máqte-qtataaqa Áánûqtu tarôq umákainama máqtemma Ítu Káriqtoma ógikaae.

2

¹ keráwáqá íma Ítiráaeo-annabike-kayukao, kúmiqa akátuwe Áánûqtuni ámán-aimma akatépoaq Áánûqtuni aúrakaq pukáa-wayukaraa umá máq-urae. ² naayóbáqá maa-márágón áaimma wakááne. Tááqtaama waátá-aaikoni kawáá-nákó maéna abo wemá waayúkama Áánûqtuni ámán-aimma akáte-kayukama yeráwáqtí yúyánammá Tááqtaama yabítiráíye. ³ naayóbáqá ketáámá máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraq Tááqtaani aammá waréqtae abo tógoma iqtábé téqtae miráráá uráunatae. tógoma wenápáqá koyágu-yayagu umá táwí-aaimma pááq uráunatae. miráiqtaba Áánûqtuma keqtááyábáqá aatáá tiwááguráiqtae. ⁴ ááqibo

Áánûqtuni paru-yátááqá ôriq kéena wemá keqtááyábá ôrikaa umá kákáie.

⁵ ketáái kúmiqtababoana anónná táwí-meyamma mamá yínaqtae puyónúnataamanibo Áánûqtu wení tiwiránîn-naqa tímikaiqtae.

abo minnáyabama wekáq náawabi warénama íbêqa wemá íma puyínbo
 Áánûqtu ókaraq aúwaraimma wemmá amíniye. Ítáaro. Áánûqtuni paru-
 yátááqtábábóana íbêqa ketáámá ítaa puyónúnatae.

6 Áánûqtu yagaroqtamá wení tiwiráin-náqá Ítute min-nákámá keqtááyábá
 naayóbáqá tiráaye:

“anaaeáq yemmá kerátámá atínikeka yabíkáin-akoqnaama Áánûqtuma yabíkái-
 marupaqa yiméyúye.” téta tirááyamma íbêqa pááq uráiyé.

7 miráitana Áánûqtu máqte-kayukati yináábútáábi yirááráómmá wení íánatai-
 iraqo-qtataaqa yiráátiniye. minná wení íráqô-qtataaqa mimórá íráqô-
 qtataaqa wení tiwiráin-náqá Ítuma keqtáámá timénataa tiráátiniye.

8 keráwáqá wemmá itáiq-itaiq uráápoata Áánûqtuni íráqô-qtataaqa keráwáqtí
 kúmiq-yataapikekaraq puí-yátáápkégáráq tiwíkaiye.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma íma mayáiráké matááe. ímiye. Áánûqtu keráwáqá
 ákaq paá tímikaiye. 9 Áánûqtuni íráqô-qtataaqa anónnáma étama aarawaamá
 yetúyánápí “ketáái táaimma uyátaráiye” téta yetúma múte yawínômanibo

10 Áánûqtu paá aá tiqtábá aúgeniq umátikaraiqtae.

ketáámá áaimma átáma Ítute mánae téqtaama íráqô-mayaimo Áánûqtumma
 ákáinaikaa umá maami-máyáímá aúyaqtikaraiqtae íbêqa mayánatae.

11 túyánámmá ítáaro. keráwáqô matíkaraamma Yéqtaaeo-wayukamoe. mi-
 káyúkámá íma Ítiráaeo-wayukae. Ítiráaeo-wayukama yeqtúma waayúka iyáákaq
 káráma yemá keráwáqá íma kárata-kayukama táýaraae.

12 taákaq máráaro. naayóbáqá keráwáqá Ítiráaeo-annabike Ítuma
 Metáíyanopake nékaq máqe-uraae. máqte-kayukama yeqtí aúkáapike Ítiráaeo-
 wayukama Áánûqtuma timáyíkaraimanibo keráwáqá mi-kánááráqá Áánûqtuni
 timú-timun-aimma Ítiráaeo-wayukate wení akoqnáá-aikaraq keráwáqá
 íma yaimma kéyainaae. keráwáqá íma móra-yataakaq awé uréq abo íma
 Áánûqtunnama máqe-uraae. 13 miráimanibo íbêqa Áánûqtuni aara iyápóraa
 umá mááe. Ítuni naaénápó keráwáqá yabititaq Áánûqtuni waaqókáq irááe.

14 mirá téqtaa kétunatae.

Ítu Káriqtoma kaayoné-yátáákón áaine.

miráitana wemá Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukagaraq mórabí mamá
 áikuyikaraiye.

Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukagaraq yeráwáqtí aúkáapimma naayóbáqá
 kurumá íma kanaaráq aónai-kuruma Ítuma íbêqa mi-kúrúmmá
 yawarápatukaiye.

wemá yeráwáqtí kaayoné-yátááqá aúkáiye.

15 wemá pukáimma Ítiráaeo-wayukati anón-nakoni ámáan-aimma wemá
 yawarápama ánatatukaiye.

wemá Ítuma Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-wayukati aúkáapi kaayoné-yátááqá
 mamá yíkaraiye.

wemá aúgekaa-kama tarôq uréna íma kaayaqíbo kímora tarôq éna pááq uráiyé.

16 kaapaq-yátáq wenaúma keqtááyábá tiména Ítiráaeo-wayukagaraq Yéqtaaeo-
 wayukagaraq móra-yubi yíkaraiye. miráitana ketáámá máqtemma Áánûqtu
 tiwíkai-kayukatae.

Ítuma yeráwáqtí kaayoné-yátááqá aúkáiye.

17 wení kumína-kanaaraq íráqôn-augen-aimma mayaína minnáe. keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtuni népaq-awaataq máqe-uraamanibo ketáámá Ítiráaeo-wayukama Áánûqtuni waaqókáq máqe-uraunatae.

Áánûqtuni kaayoné-yátááqá máqtemma keqtaábí maména tímikaiqtaae.

18 Ítu Káriqtoma keqtaábí kuménataaboana keráwáqá Yéqtaaeo-wayukagaraq ketáámá Ítiráaeo-wayukagaraq mimórá-Áókák-Áágómá mamá matéqtaa ketibotáámá Áánûqtunopaqa yagaróqtamá kanaaráq yenúnatae.

19 miráinaq keráwáqá Yéqtaaeo-wayukama íma namuq-wáyúkáráá umá káqo-kayukati marabáqá mááe. ímiye. íbêqa keráwáqá yabíkái-qtataakoni aménáápáqá keqtaáráá éq keráwáqá Áánûqtuni ánná-wayukaraa mááe.

20 naakáá umá Áánûqtuni timákai-kayukagaraq wení amuné-wáyúkágáráq yeráwáqá mitáyaraa umá máawaq keráwáqá mitáyaraa umá mááe. min-nákóní ábomma Ítu Káriqtoe. 21 Ítuma ábokaa kéiteqtaa ketáámá wekáq timammá amúnanataa wemá keqtaá máqtemma yagaróqtamá tíkaraiqtaae. miráitaqtaa ketáámá yagaróqtamá Áánûqtuni aokaq anó-monoq-nakaa kéunatae. 22 Ítuma keráwáqnapó anó-monoq-namma kéitana Áánûqtuni Aokaq-Áágómá min-ánó-mónóq-náúpáq kémaiye.

3

1 kemá Póroma keráwáqá Yéqtaaeo-wayukataba ánná-naupaqa máune. keráwáqtábábóana Ítu Káriqtoma kemmá ánná-naupaqa tiyúkaiye. 2 é paámi itéq kemmá Áánûqtuma yaímma wení íráqô-qtataaqa tímikaiqtaba tíwáqnaa ónúne. 3 paá min-áúbábí áqa agayéq kemá timá tímikaunama Áánûqtuma wení aúpáq-yátááqá tiráátiraiye. 4 min-áúbámá yoraúma itéq kemó áaimma átáma itánúnayaba Áánûqtuni aúpáq-yátááqá wení timákarai-naqtabae.

5 naayóbáqá máqe uráá-kayukama min-aúpáq-yátááqtabá íma ítaraane. miráimanibo íbêqa Áánûqtuni aokaq timáyikarai-kayukagaraq wení amuné-wáyúkágáráq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá yiráátiraiye.

6 min-áté-áímmá minnáe. min-ánó-qtátááqá Ítuma pááq umátíkaraiqtaayaba Yéqtaaeo-wayukama Áánûqtunopake keqtaáráá umá kanaaráq mayánóe. yeráwáqá mimórá-ánnámá ketáátê mááe. máqten-arain-aimma Áánûqtu akoqnáá umá timá tíkaraiqtaama yemá ketêtaa íbêqa kanaaráq mayánóe.

7 Áánûqtuma kemá Póromma mamá mórama wení timáyikarai-kayukabi tíkaraitaq miráipoaq átê-wataama Ítuma keqtaáyábá umátíkarain-aimma kétune. Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike yaímma tiména wení akoqnáágo kepí mayaí kémayaiye. 8 kemá Áánûqtuni waayúkama yeráwápké anómma íma máune. ímiye. kemá paá yinaae kéune. miráimanibo Áánûqtu kemmá máqte-kayukabike yabítitaq minnáyaba timuqá kémarauene. kemá Yéqtaaeo-wayukama abarokáq timá-yimikaae téna kateko-yátááqá Ítu Káriqtoqtaba kemmá Áánûqtuma timátikaraiye. mi-kátékó-yátááqá Ítuqtaba uyátá-maqma anómma wáipoata ketáái watáayaba minnáma íma kanaaráq tenúnatae.

9 Áánûqtu wení aúpáq-yátááqtabá kemá máqten-aayapaq-wayukama timá-yimikaae téna kemmá timátikaraiye. naayóbáqá maamin-aúpáq-yátááqá máqte-kanaaraqa Áánûqtuni aúyanápi aúyoqma wáqe-urena wemá máqte-qtataaqa tarôq urái-nare. 10 miráimanibo wemá íbêqa akoqnáá-wayukagaraq

náápa-kayukagaraq ketáámá Ítun anaáé kéwarauna-wayukanapo yemmá wení itai-yátááqá kéyiraatiye. ¹¹ maa-márámá íma tarôq uréna Áánûqtuma nói-qtataarabi maa-márábímmá pááq íniye téna aúyánámmá ítaraiye. íbêqa wemá abarokáq ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma wení mayairáké mamá pááq kéíye. ¹² íbêq-kanaama ketáámá náayubi Ítu Káríqton-aama wáráanna-wayukataama Áánûqtute watáá-wataa kanaarác tenanatáá Áánûqtu keqtáámá ítátikaniqtaae. ¹³ abo kemá kaarabútimo wéqo tútiqo matáunayabamibo keráwáqá Ítumma íma ayuwéraq yáqtóráaro. kemá maami-tútiq-yátááqtábá keráwáqá uyátá-maqma akoqnáá ígáae téqa kémayaune. keráwáqô akoqnáá umá máiyana Áánûqtu keráwáqtábá amuqá matikániye.

¹⁴ ketibotáámá Áánûqtuma wení aúpáq-áúyánámmá kemá túyánámmá kéíteq wekác tiraayutaúmmá káyaone. ¹⁵ máqten-annama maa-márábikárác Áánûqtuni márúpakaraq yeqtíwíqa yeqtí náápaakaraq Áánûqtuma yímikaiye. ¹⁶ Áánûqtuma wení akoqnáábike tirunóbáqá wení Aokaq-Áágómmá mayaígáae téqa keráwáqtí tíyaqa akoqnáá umátíkeq minnýaba nunamupí keráwáqtábá kétune. ¹⁷ Ítumma itáíq-itaiq umá mái-yataqa yáqtoraigaae téqa Ítuma tirupi máetaq minnýabagaraq nunamupí kétune. yaayánûkoma marabí wiqména kúmikaa umá keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá miráuma Ítuni akai-yátáápáqá wiqmá kumíniye. ¹⁸ Ítuma náaraq umáwabi méyábáq uyátena mémánóbáq kubaúma keqtááyábámá kákaitaq keráwáqá minnýábá ítama tágaigaae téq nunamupí kétune. ¹⁹ ketáámá wení akai-yátááqtábámá íma ítátuweqtaamanibo wenáaimma tíménaqtaa ôgíqma mayaígáae téqa keráwáqtábá nunamupí kétune.

²⁰ Áánûqtuni akoqnáá-yataakoma ketáábímmô kéinanama maamin-ákóqnáá-yátááqá mú kéuyatamaqtikainanataa ketáái túyánákárác ketáái inaa tí-yátáákárác uyátá-maqma íniye.

²¹ ketáámá Áánûqtuni ánnábike-kayukama Ítu Káríqtoqtabama wekác “tíkaiye” téqtaa wenáwíqa aati-aatimá matúq-matuq umá múte kéyauyunatae. áre.

4

¹ kemá Póroma waayúkati yúrikaq itó-uma Ítuqtaba abarokáq timá yímikaunayababoq kemá ánná-naupaqa paá máune. miráimanibo keráwáqá maamirái-qtataaqa Ítumma akáinaiq kéíyaq kemá minnýaba tikaikáae téqa kétune. ² abo íma otaa-káyúkaráá aúráaro. kaayoné umá máaro. yaímma-wayukamo íkarutaiyamma paá yeráwáqá yikáaro. ³ keráwáqá kaayoné-yátááqá anónna-anonna yiméra mórabi Áánûqtuni Aokaq-Áágóní amenáápáqá paá máero. ⁴ ketáámá mimorá-túyáwáákárác mimorá-Aókák-Áágópí kémaunatae. kímora íma aónarauna-yataqa awé ónúnayabataa Áánûqtu táayaraiye. ⁵ kímora uyátárai-naqa ketáámá matéqtaa ketáámá máqtemma wekác tirummá kámunatae. ketáámá máqtemma mórariq umá Áánûqtuni Aokaq-Áágógárác kéberunatae. ⁶ ketáámá mimorá-kétibótáá máíye. wemá Áánûqtuma máena káqomma akoqnáá-naqa wekáá umá íma máíye. wemá uyátá-maqma máqte-qtataakaqa máíye. wemá keqtáábí máipoata káqo-kayukama wení akoqnáágomma ketáái mayaíbi yemá káona. ⁷ Áánûqtuma tirááténataa wemá keqtááyábá ôriq umá ákáitana Ítu Metáiyamma tímikaiqtaae. ⁸ Áánûqtuni aúba-wannaagoma maará kėtiye:

“wemá uyéna ánná-naupake-wayukama taígani kuyátúrena waayúkarag amuq-yatááqá yímikaiye.”

mirá téna Tébitini ibí kétiye. ⁹ abo wemá meyábáq utáiyé. min áaimma yaímma-kanaama maa-márábí máqe-uraiye. ¹⁰ min-nákómá kukáimma wemá mimórá-nákómá anaaékaqa utáiyé. wení náapaamma maa-márábí-káyúkámá yiráátiniqtaba wemá utáiyé.

¹¹ wemá wenamááríq téna “keráwápiké yaímmama timáyíkarai-kayukama maíyata abo yaímmama Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maíyata ínoe.” téna “yaímma-wayukama waayúkati yúraqaq itó-uma máeta átê-wataama tîñô-kayukama maíyata ínoe.” téna “yaímmama yirááti-wayukama maíyata ínoe.” téna tiráiyé. ¹² waayúkama yokaa umáyikai-aimma uyátárai-nakoqtaba mirá-umatikanoe. maami-máyáímá nóinabiyo? mi-máyáímá minnáe. Ítu Káríqtoqaq yirummá améta taígani-kayukama kuyátúmeta yíwáqnaa umá yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá akoqnáá umáyikanoe. ¹³ maami yirááti-wayukati watáanapo kétima-timiyánataa Áánûqtuma keqtáámá wenáanikomma aónayaba tiráátiniye. wekáq ketáái itáíq-itaiq í-yátááqtabá yirááti-wayukati watáagoma tíwáqnaa ínîqtae. mi-kánáámá ketáámá yagaroqtamá álkuiyona-yupaama mi táoqa Áánûqtuma keqtáámá timátimiq-timatimiq umá kétiraatinanama ketáái tirun-iyápógómá itóqma Ítu Káríqtoni áaimma mayéna anóniq íniye. ¹⁴ mi táoqa ókaraq iyápóraa ketáái túyánákómá íma wániye. mi táoqa uwáágoma yaayánama waéráinikaa umá ketáámá káqo-kaqon-aiqtaba íma waéránátae. ímiye. ketáái tirun-iyápógómá itóqma anóniq ínataa táwí-wayukati makáqma aónai-yataakaraq kaaqaari-áikáráq ketáámá íma itánúnatae. ¹⁵ ímiye. aaqáo. miráimanibo ketáámá árain-aimma téqtaa Ítuni akai-yátáákáráq óq-wayukayaba tikánîqtae. miráinaqtaa ketáámá itóqma Ítun aúyawaakaa onanatáá wemá aqnókáá íniye. ¹⁶ Ítuma íbêqa máqtemma wekáq itáíq-itaiq umá máa-kayukama yagaroqtamá wenaúyawaakaa umá aráápayikanena kéiyé. máqten-aayapaq yabíkéna móra-mora-aukapakemma weqtábá-weqtaba akaiyátábá Ítumma yokaa kéumakaae.

¹⁷ íbêqa akoqnáá umá uyátárai-nakonopake timá-timune. keráwáqá Yéqtaaeo-wayukaraa umá yeqtí aibôq-yuanakaraq íma máaro. ¹⁸ yeqtí yúyánámmá paá kumayupí wáiyé. yemá koaráaq-wayukaboata Áánûqtunopake nékaq mááe. ¹⁹ yeráwáqá máqte-tawí-kiyamoq-yataqa tarôq kéeta minnýaba íma yígaaebí kémaraae. ²⁰ maamirán-qtátáákáá-qtátááqá Ítuma Metáiyama wenôpake keráwáqá íma Ítaraae. ²¹ ímiye. keráwáqá Ítun-aama kéitaawana wemá árain-iraqo-qtataaqa keráwáqá tiráátiraiye. ²² keráwáqti naayón-ááíímmá keráwáqti túgoma ákain-aikaraq naayó-páái-únákáqtóráá umá tiwáábáq kabiraimmá maamirán-ááíímmá keráwáqá paábaq matúwáaro. ²³ minnámo matuwéqa aúgen-unakaqtoraa umá aúge-tuyanakaraq aúgen-aikaraq kúberaaro. ²⁴ mirámô éqa káqomma íráqô-kanokaa umá kúberanoe. aúgemma káqo-naqa aúqma keráwáqti táaimma aokaríq umá kateko umá Áánûqtun-aaikoraa umá waíno. ²⁵ miráinaqa kaaqaari-áíímmá ítero. aati-aatimá páaq íní-qtataaqtaba árain-aimma tero. ketáámá mimórá-túgóní waayúkaboqtaa wenamí-kenamin umá paá árain-aiqtaa tennatao. ²⁶ abo keráwáqá tíyámma ínaqa íma kúmiq-yataariq oro. abo íma tíyámma yuwákaiyana waíno, ímiye. mimórá-yúpáámá aabaúmá íma kupékainaq

²⁷ abo tíyámmo íq-ia kéiyana moena Tááqtaama tirunóbáqá yaberániye.

²⁸ keráwáqtí aúkápíke móra-nakoma moyá-nákómá máqe-urenama íma ókaraq moyámmá mayáino. íma miráinimanibo wemá mayái ko mayáino. wení ápéqtaba kamáa káena mayái kémayena anaaékaqa móra-yataaqa íma makáiyakayukama yemmá kanaaraq yíwáqnaa íno.

²⁹ tóyapíke táwí-aimma íma yuwákéraq tero. miráimanibo paá mi-kátáámá waayúkama umá yíqtaaiq ínín-aimma tíyana keráwáqtí táagoma yemmá íraqóniq umáyikaniye. ³⁰ Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá ummaa-yátááqá íma áméro. keráwáqtí matúq-matuq umá táí-meyakaraq puí-yátáákáráq mipikémma keráwáqá Áánûqtuma tiwíkaitana wení Aokaq-Áágómá keráwáqtí tiwirai-yátáákómmá káraapaiye. ³¹ táwí-toiqa makéq máqten-aimma temmá paábaq iyaabótúwáaro. íma tíyan-aimma aayaqtáá umá téraq káqo-kayukayaba mamá táiq umáyikai-tuyanamma íma itáaro. ³² anónna-anonna umá íraqóniq oro. anónna-anonna tíyaqa áméro. abo taákaq oro. Ítuni áwíkaq Áánûqtuma keráwáqtí otaammá paábaq matukáiqtaba keráwáqá miráráá umá anónna-anonna otaammá paábaq matúwáaro.

5

¹ aboámá wení iyápó-annama yíkainiq umáraa Áánûqtu keráwáqtábá kákaiye. keráwáqá wení iyápó-annaboq wenáikaá umá keráwáqtí táaimma mamá páaq oro. ²⁻³ Ítu Metáiyama keqtáá tirááténa ákainiq umá keráwáqá káqo-kayukayataba tikaíno. minná Ítu Metáiyama keqtááyábá ákáitana wenaúwaraimma tímikaiqtae. Ítiráaeo-wayukama yeráwáqtí kúmiq-yataaqtaba móra íraqô-kamma ikámma Áánûqtukaq ámikaane. íbêqa ketáái kúmiq-yataaqtabama Ítuma ketáái amí-yátááqá Áánûqtukaq máqe-urena Áánûqtu min-ámí-yátááqtábá amuqá makáine.

keráwáqtí aúkápimma kebó-yátááqátábá káqo-kayukati máqte-qtataaqtaba túrananama aiyábámá maami-kááyáq-yátááqtábá íma tero. Ítumma waráiyakayukama maamirái-qtataaqtaba íkéte. ⁴ kebó-áímmá aábê-aikaa umá ítero. ímiye. paá keqtóyauqa ógaaqma Áánûqtuqtaba "tíkaiye" tero.

⁵ maaminnáyaba taákaq máráaro. maa-káyúkama kebó-yátááríq kéo-kayukagaraq káqo-kayukati minnáma máyáa-qtataaqtaba yúrananna káa-kayukagaraqa yeqtí anónnáma Áánûqtuni tiwirai-nákómá yabíkái-marupaqa íraqôn-apeqa íma wániye. yemá miráuma waayúkama yeqtí kamuqá óqtakakenabi yaataké tarôq umáka-qtataakaq kéita-kayukaraa mááe. yemá máqtemma Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íma yeqberanobo Áánûqtuma yemmá anaaépariq umáyikaniye. ⁶ yaímma-wayukama yeqtí kaaqaari-áímmá keráwáqá íma iyuwáiyata makáqma aónaaro. mi-káyúkámá maami-táwí-yátááríq kéiya-kayukama Áánûqtuni áyámma mayánóe. ⁷ keráwáqá nékaq maamirá-káyúkábikémma máero. ⁸ naayóbáqá keráwákáráq kumayuq-yátáákáráq táwí-yataakaraq tirunóbáqá wáqe-uraimanibo íbêqa uyátárai-nakoma tirunóbáqá máitaq abo keráwápi ómmá ógíqma mááe. miráuma okón árákaá umá máaro. ⁹ okómmá máqten íraqôn-aikaraq arupú-aikaraq árain-aikaraq abarokáq mamá páaq kéiye.

¹⁰ nói-qtataakoq uyátárai-nakomma amuqá kémarakaiyaa minnáyaba abáá oro. ¹¹ mi-qtátááqá waayúkama kamayupí kéo-qtataaqa keráwáqá tinaaémma umáyikáaro. miráimanibo keráwáqá yiráátero. yemá otaammá kúyo-kayukama mááe. ¹² táwí-yataaqa waayúkama kumayupí aúpáq oqtábá paá watáyaba

kemá tigeaeyô kêtune. ¹³ ópí maami-táwí-yátááqá aónama ketageta kanaaráq aónáiyana paábaq kumayukóráá umá koínanama ókómó anónaraq wení márúqa kémayaiye. ¹⁴ miráipoata maan-áímmá ten-áímmá kéitaunatae.

“keráwáqá túmô wáe-kayukao, itó-oro. pukáapike itó-magiyana Metáiyama ómmá timíniye.”

téna Áítáiya Áánûqtuni amuné-nákómá naayóbáqá agatáine. ¹⁵ abo keráwáqá nôi-qtataaqtatabi ommá atéráaro. íma aíbôq-tuyanakaraq mánomanibo aá itái-wáyúkáráá umá máero. ¹⁶ íbêq-yupaama táwí-kanaaboaq keráwáqti túwaraa-kanaama yabíqma arutéraq íma táwí-táwí oro. ¹⁷ íma aíbôq-yataariq ínômanibo uyátárai-nakoni aúyánámmá abáá umá pááq oro. ¹⁸ íma aíbôq-nomma néraq neginaagí ínômanibo Áánûqtuni Aokaq-Áánápó mamá ógiraaro. ¹⁹ keráwáqá mi-qtátááqá uyátárai-nako Áánûqtuma káqo-kayukayaba umáyikena keráwáqtábáqárq umátikena i-qtátááqtábá íbí anónna-anonna umá tíq-tiq oro. nunamummá íbí tero. uyátárai-nakokaq tirukakékárq ímá tóyapikemma kaapáupikekaraq tero. ²⁰ ketáái uyátárai-nako Ítu Káríqton áwíkaq ketibotáama Áánûqtukaq “tíkaiye” téraq máqte-qtataaqtaba oro.

²¹ Ítu Káríqton-aama kéitera q keráwáqá móra-mora-yuma weqtábá-weqtaba umá yetiménáápáq máero. ²² aaragô, keráwáqá uyátárai-nakon áama wáráanikaa umá keráwáqti tiwaiqmáati yáama wáráaro. ²³ ketáámá itáiq-itaq umá kéuna-yutaama Ítu Káríqton aúraa umá máunanataa wemá aqnókáá máitana miráráá umá ánáakoma aúráitana wenawaikómá aqnókáá umá máiyie. aamô itáa-kayukama Ítun aúraa owana wemá yemmá pukáapike kéyiwiraiye. ²⁴ Ítun-aama itáa-kayukama wení náápaakoni aménáápáq mááe. miráráá umá ánáakoma wenawaikóni náápaakoni aménáápáq máiyie.

²⁵ yiwaikô, Ítu Káríqtoma wekáq yirummá ámê-kayukayaba ákáitana yeqtábá pukuráiyie. miráráá umá keráwáqá yiwaiqmááq keráwáqti tínaaqmaataba tikaíno.

Ítu Káríqtoma wekáq yirummá ámê-kayukayaba pukéna

²⁶ wení watáanapo mamá aokaríq umáyíkaraiye.

yeqti kúmiq-yataaqa paábaq kématuwena tete umáyíkaraiye.

²⁷ miráuraiqtaba wení waayúkama anaéekaqa wenaúrakaq kanaaráq itó éta yemá tágaginoe.

unáákáqtôraq paaiógomá kááraa-kaaraa íéna íma kaabú-káábú iníkáá umá wení waayúkama tágaginoe.

wemmá wáráa-kayukama aokaríq éta máqten-otaakaraq íma waínna miráráa-kayukayaba Ítumma kákaiye.

²⁸⁻²⁹ yiwíqmááq yeráwáqti yúyaba yíkáiniq umá móraiq umá yetináaqtaba yikaíno. máqtemma yetúgoma íma kéyiwaagoe. ímiye. abo aáwaqa améta íráqôniq umá kéyabiye. miráuma móra-nakoma wenamááriq wetábá ákáiniq umá wenánáakoqtaba akaíno. ániibo Ítuma wenaúgaraq kéyabiye. wenaúma nóinabiyo? ketáámá wekáq tirummá amúnna-wayukataama wanaúma máunatae. ³⁰ ketáámá Ítu Káríqton aúma máqte-tuyawaqa máunatae.

³¹ minnáyaba Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye:

“waagómá wenanóboama kéiyuwena wenánáakote yagaroqtániye.

maa-kááyáq-nákámá mimórá-yúmá auráyóye.”

téna Mótetima Áánûqtuni aúba-wannaabi agatáine. ³² maamin-áímmá aúpáq áaikaraq wáiyé. móra-nakoma wenánákote kétébo aúpáq-áímmá mirá téna Ítu Káriqtoma wení anaaéma kéwaraa-kayukayaba kétiye.

³³ miraráá umá keráwápike móra-mora-nakoma wetábá ákainikaa umá ánáakoqtaba akaino. ánáakoma awaikón áama yaaguyaqmá itaino.

6

¹ iyápô, uyátarai-nakon-aama kéwareraq keráwáqti tinóboyuti yáama wáráaro. minnáma aanaúramma paá wáiyé. naayóbáqá Mótetima maará téna agatáine:

² “keráwáqti tinóboyuti yáama yaaguyaqmá itáaro.”

minnáma áqnáabaq ámán-aimma timá móra akoqnáá umákain-aimma Áánûqtu timá tímikaiye. minnáne:

³ “miraráá íyana máqte-qtataakoma Íraqôniq umáqtikainaq maa-márábí ayáqtáá-yupaama mánoe.”

téna Áánûqtuma timá akoqnáá uráine. ⁴ yiboáo, íma keráwáqti iyápóma mamá áyamma í-yátáápi aúyíkáaro. ímibo keráwáqá uyátarai-nakoma tiráátinikaa umá keráwáqti iyápóma yiráátero. yemá táwî-otaama kéguiyamma yemmá táí-meyamma yímero. keráwáqá mirámô éqa yemmá anaúrakaq mamá yiráátimayikanoe.

⁵ mayái-wáyúkáo, keráwáqti kawáá-wáyúkátí yáama wáráaro. tirukaké yáama yaaguyaqmá wáráaro. keráwáqá Ítu Káriqtokaq mayái kémayeraq miraráá umá keráwáqti kawáá-wáyúkáráq mayái yikáinaiq umá Íraqôniq umá máyáaro. ⁶ móra-nakoma íma yabikáinaq keráwáqá aati-aatimá íraqô-mayaima máyáaro. ⁷ keráwáqá paá waayúkayaba yimuqá marakái-máyáimá íma mayánômanibo uyátarai-nakoqtaba amuqá marakái-máyáimá máyáaro. ⁸ taákaq máráaro. Íraqô-qtataariq keráwáqá kéomma mimórá-yátááqá anónnáma uyátarai-nakonopake mayánóe. maamin-áímmá máqte-kayukayabama áraine. mi-máyái-wáyúkámá ápéqa máyáakaraq mi-máyái-wáyúkámá íma ápéqa máyáakaraq máqte-mayai-wayukayabama maamin-áímmá áraine. ⁹ kawáá-nákô, keráwáqti mayái-wáyúkáyábámá mórai qoro. keráwáqá yemmá íma ikatí-áímmá tero. taákaq oro. uyátarai-nakoma Áánûqtuma yabikáimarupaq wemá yeráwáqti uyátarai-nakaraq keráwáqti uyátarai-nakaraq mimórá máena wenaúrakaqa paá-wayukagaraq anó-kayukagaraq íma mááe. ímiye. máqte-kayukama mimórá-áuyánákáq keyainaiye.

¹⁰ keráwáqti tébakaq-kanaama maa-márábímmô máeqa uyátarai-nakoqtaba akoqnáá-wayukama aúráaro. ¹¹ keráwáqti akoqnáama uyátarai-nakonopake máyáaro. wení akoqnáarake matéqa weyukáá mayéq keráwáqá Tááqtaama makáqma yabitiné ínnayaba keráwáqá akoqnáá umá kanaaráq itó-inoe. ¹² itáaro. ketáámá íma waayúkate ááiqá kéunatae. ketáámá maa-márábímmá anókogaraq yeqti náápaakaraq kumayupíqtábá ááiqá kéunatae. ketáái ááiqá waátama ketúrapike íma kanaaráq káonetaa yeté ááiqá kéunatae. ¹³ mirá kéibo Áánûqtun áaimma weyukáá mayéraq mi-táwí-kánáámá yínnama keráwáqá imaamu-wáyúkáráá umá kanaaráq itó éq íma yawautínoe. ¹⁴ miráuma keráwáqá itó umá imaamu kuyéqa Áánûqtuni árain-aimma tímûranna kuyéq wení arupú-yataaqa títaaraq tíraaqá kúiyana waátá-akoqnaagoma keráwáqá íma kanaaráq kobérániye. ¹⁵ maami íraqô-kataama kaayoné-yátááqtabá áitauqo ánáakuyonaikaa umá mi-kátáámá taákaq máráaro. ¹⁶ maamirá éq keráwáqti itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa túbáqá keráwáqti weyukóráá umá akoqnáá

ínaq itó oro. keráwáqti uyátá-maqma itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa Tááqtaama uyátanena innama aúyaqtikaniye. ¹⁷ keráwáqá pukáapike atóbatikaniqtaba Áánûqtu akoqnáá umá timá-timena maamin-áímmá yaqtóráaro. maamin-áráin-áímmá tiqnókáq kámokaa kúbereq abo tokóruraa-puma mûte yaúyoro. keráwáqti tokóruraa-puma minnáe. Áánûqtun-aama Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tímikaiye.

¹⁸ nunamummá tíq-tiq oro. nunamummá kéteraq Áánûqtuni Aokaq-Áágómá ayuwáiyana keráwáqá nóin-ainabi tînômma tiráátiniye. nunamummá kéteraq túbanaaq umá yokaa umá máero. máqtemma itáiq-itaiq kéokayukayabagaraq ¹⁹ keqtábágaráq nunamummá tíq-tiq oro. kemá tóyauqa ógaraananama Áánûqtuma árain-aimma arupú-aikaraq timínîqtaba minnáyaba nunamummá tero. kemá itó-uma waayúkati yúbáq Áánûqtuni aúpáq-yátááqá wení Metáiya Ítuqtaba tenúnnayaba Áánûqtukaq nunamupí timá áméro. ²⁰ kemá waayúkati yúbáq kéteq ikatíq íma ónúnayaba minnáyabagaraq nunamupí tero. miraráámô Ítu Káríqtoqtaba tiráunaboq íbêqa kaarabútibi akoqnáá-annanapo (téinînapo) atáá umátíkáawaq máune.

²¹ Tíkikati wemá min-áúbá-wánnáámá keráwáqtôpaq maména wíniye. wemá ketí máqte-qtataaqtaba kemô únnayaba móma timá-timiniye. wemá ketáái íráqô-tibaqawaaraa-naqa máena wení mayáíráq uyátárai-nakoqtaba yáqtoqma akoqnáá kéiyee. wemá máqte-qtataaqa maabáq wái-qtataaqtaba timá-timiniye. ²² keráwáqá keqtááyábá itánôqtaba keráwáqti týyaqa umá tíqtaaiq ínîqtaba wemmá timákaraune.

²³ maami kaayoné-yátáákáráq akai-yátáákáráq ketibotáá Áánûqtuyaa uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq yeqtôpake kéitaq keráwáqá mayaígáae téq kêtune. keráwáqtábá itáiq-itaiq umá yáqtorai-yataakaraq ketáái máqte-tibaqawaaraa-kayukagaraq mayaígáae téq kêtune. ²⁴ keráwáqá keráwáqti akai-yátááqá uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqtaq íma aúyatikeq keráwáqá máqtemma Áánûqtuni íráqô-qtataaqa mayaígáae téq kágayaune. kemá Póroe.

Pirípiani

Îtun **anaae kéwaraa-yubaq Píripai-marupaq Pórogoraq**
Tímotite ánná-naupaq Arómubaq agatááye.

1 maa-páátímá Pórogoraq Tímotite kerátáyôpakene. kerátámá Îtu Káríqttoni kaqtó-nakae. kerátámá náayuwabi Píripai-marupaq Îtu Káríqttokaq itáíq-itaiq kéoyubaq kágayauye. yeráwákáráq mi-káyúkámá náayubi Áánûqtuni waayúkama mórabi áikuyo-yubaq yabíkáa-kayukayopakaraq maami-páátímá kágayauye.

2 Áánûqtuma ketíbotáámá uyátarai-naqa Îtu Káríqtogaraq yenákátí íráqô-qtataakogaraq kaayoné-yátáákógáráq yenákámá keráwáqá máqtemma tímetaao.

3 kemá keráwáqtábá túyánámmá kéiteq keráwáqtábámá Áánûqtukaq "tikáíye" kéteqa 4 kemá Áánûqtukaq nunamummá kéteq timuqá kémarauene. 5 íbêq-awaataqa Áánûqtuni átê-wataama tí-máyáímá mamá kemmá tíwáqnaa urááwapoq kemá timuqá kémarauene. 6 ánibo maamináyaba kéitaune. Áánûqtuma keráwáqtí íráqô-n-aaimma áaimma átáma miráurena wemá miráumae kéuwinana mi-kánááráq Îtu Káríqtoma yawéqma kumín-awaataq keráwáqtí íráqô-n-aaikoma mítûq páaq umá ánataniye. 7 kemá aati-aatimá keráwáqtábá túyánámmá kéiteq ketirummá keráwáqá timúnnama arútáiniq kéíye. abo keráwáqá máqtemma Áánûqtuni íráqô-qtataakomma keráwáqá ketêgaraq yáíkaa qéunatae. kemá Îtuqtaba átê-wataama áraíne téq akoqnáá umá túnnama keráwákáráq kegáráq Áánûqtuni íráqô-qtataakomma yáíkaaq umá matáunatae. naayóbáqá kemá ánná-naupaqa máqe-uraunaboq íbêkaraq kemá ánná-naupaq máunama keráwákáráq kegáráq Áánûqtuni íráqô-qtataakomma yáíkaaq umá matáunatae. 8 Áánûqtuma ketáama ítáimma áraíne. ánibo kemá kétima-timunama keráwáqá ketirukaké kétimunnama miráuma Îtu Káríqttoni arukakékáá umá keráwáqá kétimune.

9 kemá keráwáqtábámá Áánûqtukaq maará téq kétune. keráwáqtí tirummá amí-yátáákómá anóniq umáe uwíyábá kétékaiye. Áánûqtuni árain-itai-yataaqa mayaígáae téq kétune. nóinawabi íráqôniq éna nóinawabi táíq ínáyabama yaináigáae téq kétune. 10 keráwáqá miráiyatabama mú mikákáá íráqô-qtataaqa kanaaráq mayánoe. keráwáqá mú mikákáá íráqô-qtataaqa mayáiyana Îtu Káríqtoma yawéqma kumínî-kanaaraqa keráwáqtí kúmikaraq tígema í-yátáákáráq Áánûqtun-aurakaqa íwaniye. 11 ímiye. keráwáqá wenamá Îtu Káríqtonopake árain-iraqo-qtataaqa yí-qtátááqnápo keráwáqá ógiranoe. mún-íráqô-qtátááqá keqtáá kétimitabataa ketáámá Áánûqtuni tágama-yataaqtaba kéteqtaa wanáwíqa múte kéyauyunatae.

12 ketíbâqawaayuo, keráwáqá maamináyaba itaígáae téq kétune. kemá maakáqá ánná-naupaq máunanaboana átê-wataagoma Îtuqtaba wéyáwé uráíye. 13 miráuma anómma yabíkáa-kayukati kawáá-wáyúkágáráq yaímma káqo-kayukagaraq máa-yuma yemá máqtemma kéitaamma kemá Îtu Káríqttoni kaqtónapoaq ánná-naupaq máune. 14 kemá ánná-naupaq máunataboata taíganimma

Áánûqtuni waayúkama yeqti Ítuqaq itáiq-itaiq í-yátáákómá uyátá-maqma akoqnáá uráiyē. íbêqa yemá waayúkati yúbáq itó kéeta átê-wataama akoqnáá umá kéteta ikatíq ikéoe.

15 yaímma-wayukama kárún-aimma timátiketa yemá anón-iwiqa mayaiyábá kéyikaitataboata Ítuqtaba átê-wataama kétēmanibo óq-wayukama Ítuqtaba íráqôniq ónáae tēta kéte. 16 Áánûqtuma kemmá wenáama mayaiyuwánúnayaba mi-máyáimá tímikaitata yemá minnýaba kétētaboata yeqti yirukaké kéte. 17 mi-káqó-káyúkámá Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq í-yátáákáké ikete. áaqibo yemá kemmá kárún-aimma kétēma-tikaaē. kemmá tú-tiqa í-yátááqá arúbama tímínôqtabama yimuqá kémaraae. 18 áaqibo yemá waabá-káyúkátí yúbáqá Ítuqtaba átê-wataama itáiq-itaiq kéeta tíyanabi paá yeqti yóyaukake min-átē-wátáámá Ítuqtaba tíyamma minná íráqô-qtataaqa wáitaq kemá timuqá kémaraune. 19 owé. kemá timuqá paá maráiq-maraiq ónúne. keráwáqá keqtábá Áánûqtukaq nunamummá kétewana Ítu Káríqtoma kemmá tíwáqnaa kéiyē. mirái-qtataaqtababoq kemá kéitaunama Áánûqtuma kemmá tiwíqma paá ayúqtikaniye.

20 uyátárai-nakoni mayáimá mayaiyábámá kemá tigaemá iyábá ikétikaiye. kemá tú wamá máenawabi púyónama íbêkaraq aati-aatimá Ítu Káríqtokaq íma ikatíq éq yaaguyabíyábá kétikaiye. 21 ketí túyánápiimmá aúwaraimma nóinabiyo? minná Ítu Káríqtoqtaba miráiyaba kéune. puí-yátááqá nóinabiyo? minná uyátá-maqma íráqô-qtataare. 22 kemá maa túráqô matúq-matuq ónúnnama maannáyaba wáiyē. Ítu Káríqtoqtaba íráqô-mayaima mayaiyábá wáiyē. miráinaq kemá nánawaq aúyaq-maranuno? paá tú wamá mánu puyónúnô? 23 kemá maami-kááyáqá íráqô-qtataakonni aúkápimma máune. kemá Ítu Káríqtote Áánûqtuni márûpaqa umma mánunayaba kétikaiye. mirámô onanamá kemmá íráqôniq íniye. 24 miráimanibo keráwáqtábámá kemá íma púyónama minná íráqône. 25 kemá máananama keráwáqá íráqôniq umátikaniye. minnýataboaboq kemá itáunnama kemá íma árúqa puyónúne. miráuma keráwáqá tíwáqnaa kéonana keráwáqti itáiq-itaiq í-yátáákómá uyátá-maqma anóniq kéinaq keráwáqti itáiq-itaiq í-yátááqtábá timuq-yatáákárq uyátá-maqma anóniq íniye. 26 miráuma keráwáqá kemmá ókaraq kétimoneqa ánná-naupake kúmônayaba Ítu Káríqton-awíqa kanaaráq múte yawuínoe.

27 íbêqa keráwáqtábá maannáma anó-qtataare. keráwáqti táaimma Áánûqtuni átê-wataarake máyáaro. mirá kéiyaq kemá keráwáqtôpaq ímo yéqa keráwáqti íráqôn-aiqtaba itánúne. itáiq-itaiq í-yátááqátábámá akoqnáá kéeraq keráwáqá máqtemma mimórá-túyánákáq máero. átê-wataama Ítuqtaba kéyaqtoreraq keráwáqá máqtemma mimóraráá umá máeraq Ítuni namuro-wáyúkámá webó agayíkáaro. 28 keráwáqti namuro-wáyúkáyábámá ikatíq íoro. akoqnáá oro. mirámô kéiyatama keráwáqti namuro-wáyúkámá tímónáiyamma keráwáqá yemá kanaaráq uyátáawaniq ínoe. taákaq máráaro. móra-waigoma yemá uyátánimma wemá Áánûqtue. 29 Áánûqtuma keráwáqá Ítu Káríqtoni kaqtó-wayukama máigaaē téna aúyaqtikariye. miráipoaq keráwáqá wekák itáiq-itaiq kéowana Ítuqtaboaboq tú-tiqa mayaiyábágáráqá Áánûqtuma keráwáqá aúyaqtikariye. 30 keráwákárqá kegáráqtáá mimórá-ááíqtáá kéunatae. minná Áánûqtuni aakótē Tááqtaani aakótē ááíqa kéoyē. miráinaq kemá ááíqa únaq aónaaniq umá miráuma ááíqa oro. miráitaq kemá ááíqa paá íq-íq kéune.

2

¹ keráwáqtí túwaraikoma Ítu Káríqtoqtaba mamá akoqnáá kéumatikayio? weni akai-yátáákómá keráwáqá timakakí kéiyio? weni Aágonma aanabóráá umá kémayaao? Ítun anaaémo káqowa-kaqowamma kaayoné kéumayikaa? keráwáqtí tirummá káqowa-kaqowamma kéyimeo? ² mirámô kéeqa kemá maará téq keráwákáq inaa kétune. máqtemma keráwáqá mimórá-túyánákáq máeraq mimórá-tíkái-yátáápi yagaroqtaaro. kemá káonaune. keráwáqtábá timuqá kématikaune. ³ aúyababa íoro. keráwáqtí túma íma mamé úyôro. ímibo móra-mora-yuti aménáápáq máero. aati-aatimá káqowaqtabama túyánápímmá téraq “wenáwíkomma ketíwíkomma uyátá-maqma wáiyé” téraq tero. ⁴ kenamááriq keráwáqtábá íma yabi ínômanibo káqo-yuyabagaraq yabíqiykáaro. ⁵ keráwáqtí túyánákómá Ítu Káríqtoni aúyánákáá íno. ⁶ wenáaikoma Áánûqtuni áaikote mórai q kéiyé. wemá Áánûqturaa umá máqe-uraimanibo min-náápáámmá íma yáqtokaiye. ⁷ ímiye. weni anó-tagama-yataaqa paábaq yukéna kaqtó-naqa aúkáiye. wemmá aaragómá marákáitana paá maa-márábín-nákáá aúkáiye. ⁸ wemá Áánûqtugaraq waayúkgaraq yeqtí yiménáápáq wetábá wenamááriq maréna máqe-uraiye. wemá Áánûqtun-aama waréna puí-yátááq máyáitata kaapaq-yátáq íkámôwana pukuráiyé. ⁹ miráimanibo wemá aamá ítáitanaboana Áánûqtu wemá pukáipike mamá itó umákátuwena mú mikákáá yanaa-márúpáq akéna wemmá máqten-awíqa uyátá-maqma yanaan-áwíqá ámikaiye. ¹⁰ miráinaq máqtemma Áánûqtuni-marupaqa máa-yugaraq máqtemma maa-márábí máa-yugaraq máqtemma maa-márágóní aménáápáq máa-yugaraq min-áwíqá kéíteq Ítuni aúbáq yiraayutaúmmá ayánoe. ¹¹ ánibo máqten-oyaukoma téta “Ítu Káríqtoma uyátárai-nare” téta tínoe. miráinata máqtemma wenaboámá Áánûqtun-awíqa múte yauwínoe.

¹² tíkáin-aanabo, ketáama wáráaro. kemá keráwáqté máqe-uraunaqa ketáama wakááe. íbêqa kemá keráwáqtópake yatákuraanaqa uyátá-maqma ketáama waqmá arútaaro. keráwáqtí kúmiq-yataapikemma Áánûqtuma keráwáqá tiwíkaiqtaba káqo-yuma yiráátéraq Áánûqtuma mí-qtátááqqtábá amuqá íma márái-qtataariq íyábámá íkatíq oro. ¹³ taákaq máráaro. Áánûqtuma tirunóbáq máena wenaúyánákáq miráin-oqtaba tiwáqnaa kéiyé.

¹⁴ nôrawabi kéeqa nárúnarun-aimma íma téraq nóbíq-aimma ítero. ¹⁵ waayúkama íma waátá-yataariq í-ááímmá aónaa-kayukaraa keráwáqá oro. keráwáqá waayúkama yeqtí áaikoma waátá-yataariq éna kaé-kai-yuti aúkáapimma máamanibo keráwáqá Áánûqtuni iyápóma yeqtí otaamá íma wáiniq umá miráuma máaro. wiyókómá aabayákáq kamá tágainikaa umá keráwáqtí táaikoma okáá umá maa-márábímmá kamá tágaino. ¹⁶ keráwáqá maa-márábí-káyúkámá matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaba watáama kétima-yimeqa keráwáqá miráuma wiyókóráá umá táganoe. miráinana Ítu Káríqtoma kumínaqa keráwáqtábá timuqá maránúne. miráinaq kemá ítánama máqtemma ketí mayáigómá paátataakaa íma íniye.

¹⁷ ketúgoni naaegómá Áánûqtukaq amí-yátáákáá umá aqti ínáyô? keráwáqtábámá kemá puyónúnô? mirámo ínaqa kemá timuqá kémareq keráwákáráq Áánûqtukaq “tíkáiye” tenúne. ¹⁸ keráwákáráq timuqá kémareq kemá púyónayabama Áánûqtukaq “tíkáiye” tígáae téq kétune. ¹⁹ uyátárai-naqa Ítumma akáinaqa kemá Timotimma timákáanana keráwáqtópáq pááqya-kanaabi

wíniye. miráinana wemá keráwáqtábá kemmá mamá kanaarác kétimati-
 timena umá tíqtaaiq íniye. ²⁰ maakáqá wemá wenamá ketí tíyaqa káyainena
 keráwáqtábá aúyánámmá kéitaiye. ²¹ tébakaq-wayukama paá yenamááriq
 yetábá yúyánámmá kéitaae. mi-máyáimá Ítu Káríqtoqtaba mayaiyábámá íma
 yúyánámmá kéitaae. ²² Tímoti wení íraqô-mayaiyabama keráwáqá kéitaae. áté-
 wataama waabá-káyúkátí yúbáqá tíyábámá kemmá tíwáqnaa kéiye. miráuma
 áaníkoma aboámmá áwáqnaa íníkaa umá keté mayáimá kémayaiye. ²³ ketineqá
 nói-qtataarabi pááq íné ínata timá-timiyáqa kemá Tímotimma timákáanana
 keráwáqtôpaq wíniye. ²⁴ ánibo kegáráq keráwáqtôpaqa pááqya-kanaabi
 wíyábámá kemmá kétékaiye.

²⁵ keráwáqá Ipaaparoráitatimma ketôpaq timákáawana íréna íraqôniq umá
 kemmá kawáá umátíkaraiye. ábâkoma awaaómmá áwáqnaa íníkaa umá kemmá
 tíwáqnaa uráiyee. wemá keté mayáimá kémayena keté yagaróqtamá Áánûqtuni
 watáama téna ááiq uráiyee. íbêqa keráwáqtôpaq kemá wemmá yawwéqma
 timákanaa kéune. ²⁶ wemá máqtemma keráwáqá timónaiyabama ôriq umá
 kákaiye. keráwáqá weqtábámá kari kémayaiye téq ítaraataboana wemá netuq-
 áúyánámmá ítaraiye. ²⁷ áraimma wemá anô-karima mayéna púyôwaniq uráiyee.
 miráimanibo Áánûqtuma wemmá paru-yátááqá ámitana ípukaiye. kekáráq
 Áánûqtuma paru-yátááqá tímikaitana wemá íma pukáitaq kemá íma tirummá
 í-yátááqá arúbama matáune. ²⁸ miráiniq Ipaaparoráitatimma keráwáqtôpaq
 timákáanana yawwéqma wíniqtabama kemmá ôriq umá kétékaiye. keráwáqá
 wemmá káoneqa timuqá kêmaraianama mi-wágómá kemmá mamá timuqá
 matíkáinaqa keráwáqtábámá netuq-túyánámmá ítanune. ²⁹ uyátárai-nakoqtaba
 tibâqawaamma weqtábámá “iyo” kéteraq timuqá máráaro. máqte-kayukama
 náayuwabi Ipaaparoráitatima inîq o-yúma tikaq múte ylkáaro. ³⁰ wemá
 mayáimá Ítu Káríqtoqtaba kémayena púyôwaniq uráiyee. áqnáabaqa wenaúma
 aúgugu iyábámá íma aúyánámmá ítaraimanibo wemá kemmá tíwáqnaa uráiyee.
 keráwáqá kenamááriq kemmá miráuma íma kanaarác tíwáqnaa owániq
 oqtábámá wemá kemmá tíwáqnaa uráiyee.

3

¹ ketíbâqawaayuo, uyátárai-nakoqtabama ôriq umá máráaro. naayóbáqá
 keráwáqtôpaq agatáuna-aimma móragaraq kétima-timunnamanibo minnáyabama
 íma tîbô kégaiye. ánibo min-áikómá keráwáqá íraqôniq kéumatikaiye.

² kékén-áímmá kétima-timune. iyákóqtábá atéráaro. mi-káyúkámá yemá
 ummaa-yátááqá mamá paá kéeta túma karáiyamma “keráwáqá atóbanoe”
 téta maqmá káonaae. ³ ketáámá áraimma túma kárataunna-yutaae. Áánûqtuma
 katáái táabikemma waátá-yataaqa kárama paábaq yuwéna keqtáámá wení
 Aokaq-Áágómá tímikiqtababoanataa ketáámá árai-karataunna-yutaae. wení
 Aokaq-Áágóní akoqnáarakemma ketáámá Áánûqtukaq nunamummá
 kétunatae. miráitaqtaa Ítu Káríqtonopake tágama-yataaqa kémayaunatae.
 miráitana yúma karáí-yátáákómá keqtááráq paátataakaa kéiye. ⁴ náawabi
 aúyánápmá téna “Áánûqtuma káráta-tuyababoana mamá paá umátikaniye.”
 tenama wemá íkarutaiye. ítáaro. kemá máqte-qtataaqa aúgoqtabama mirá-
 umatukaune. ⁵ itáaro. kemá ketinóma kemmá matíkáitaq kemá Ítíráaeo-
 naqa máqe-uraune. inaaunáupáqá kemmá matíkáraitana abapaké kaumo-
 kánáámá yátáitata ketúma kárataane. ánibo kemá Péqtiamaanini ánnábike-

naqune. ketítäubikoma yemá Íbaru-aimma tirááwaq kegáráq Íbaru-aimma tiráune. áamáan-aiqtabama kemá Péрати-naqa máeq máqten-amaan-aimma kemá wakáune. ⁶ áamáan-aimma waráiyábámá kemá karuwaaq kéeq minnáyababoq Áánûqtuni waayúkama náayuwabi Ítuqtaba mórabi áikuyo-yuma kemá yemmá yikomonaq maqmá aónaraune. owé. áamáan-aikoma waayúkama mamá íráqòniq kanaaráq umáyikaniyaa-awaataq kemá íráqòn-naqa máqe-uraune.

⁷ miráimanibo máqtemma mi-qtátááqtábámá naayóbáqá “íráqò-qtataare” téq ítaraunamanibo íbêqa Ítu Káríqtobaboq mi-qtátááqtábámá “paátataare” kétune. ⁸ mi-qtátáákómá máqte-qtataakoqtabagaraq yeqtábámá “paátataare” kétunamanibo Ítu Káríqtoqtabama ketí uyátárai-nakoma máena mi-qtátááqtábá wenamá “anó-qtataare” kétune. min-náqóqtábámá máqtemma káqo-qtataakoma “araatá-qtataare” téq paábaq yukáune. Ítu Káríqtomma wenamá matéq ⁹ weté yagaroqtamá mánaa kéune. naayóbáqá Áánûqtun-aurakaqa ketí íráqò-mayainapo kateko ónúnyaba maqmá aónaraunamanibo íbêqa kemá Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq umá yáqtoraunanapo Áánûqtun-aurakaq kateko umá máune. áamáan-aimma waráuna-waigoma kemmá mamá Áánûqtun-aurakaq kateko íumatikaraibo Áánûqtu keqtáámá Ítu Káríqtokaq itáiq-itaiq únnayabataa kateko-yátááqá paá kétimiqtatae. ¹⁰ íbêqa kemá Ítu Káríqtote áqnábariq umá yagaroqtánááq kéune. min-ákóqnáágómá wemmá pukáipike mamá itó-umakaraimma min-ákóqnáágóqtábá itánááq kéune. Ítuni aú-aiqa yáikaq umá mayánááq kéune. ániibo wemá máena pukáiniq umá ketí kúmiqa íma wáiniq umá mánaa kéune. ¹¹ ániibo kemá túyánámmá itáunana kegáráq pukáanabike itó-ureq aúge-tuwaraimma mayánúne.

¹² kemá téq “Áánûqtun-aurakaqa áqa kateko umá mûtûq ánataguraune” téq ikétune. ímibo Ítu Káríqtoma kemmá áqa wetábá matáiniq umá kemá mi-kátékó-ááímmá ketábá mayánáae téq maqmá aónaqte kéune. ¹³ ketíbâqawaayuo, “kemá áqa Ítuqtaba uyaatimá uyátaraune” téq íma kétune. ímibo maami-mórá-yátááqtábá maará kéune. minná tinnaépaq yukáuna-yataaqtabama kétéwikaq túbáq wái-qtataaqtaba mayánáae téq únnama ¹⁴ kemá móma móra-nakoma uyaatimá uyátainiq umá kemá amuq-yatááqtábá uyaatéq ánatai-aqtoraq ónáae téq tiyááqtâma kuyúnnama koma keyauweraune. min-ámúq-yátááqá wáimma aúwaraimma Áánûqtuma keqtáámá “umma máyáaro” téna Ítuqtabama tááyaraíqtaae.

¹⁵ ketáámá máqtemma náayuwabi Ítuni yiráátinna-aiqtaba waayúkaarikkaa umá mirá-onatae. minnáyaba keráwáqá káqo-tuyanamma itáiyanaama Áánûqtu keráwáqá abarokáq tiráátiniye. ¹⁶ miráinaqtaa íbêq-awaataqa min-ámmá waráunataama waqmé wíq-wíq ónátaae. ¹⁷ ketíbâqawaayuo, kemá miráunaiq umá keráwáqá mirá-oro: miráinaq keráwáqá mi-káyúkámá yemá ketáá miráunaiq umá miráo-kayukati yáaimma wáráaro. ¹⁸ taígani-taoqa maamin-áímmá tímá tímikaunama íbêqa tiqnumá keyaitaq ókaraq kétima-timune. minná taígani-kayukama Ítu Káríqtoni namuro-wáyúkámá máeta Ítuma yeqtábámá kaapaq-yátáq nórawabi umáyikaraiqtabama paábaq awéqtâma keyuwaae. ¹⁹ yemá yawítigino-marupaq wínoe. yeqtí aáwaqa awetáwaata umá naan-áikómá Áánûqtuni amáákaq kéuwiye. Áánûqtun-aurakaqa yigaemá í-yátááqtábámá yemá yeqtí yúma maméta kéuyoe. yemá yeqtí yúyánámmá mimórá maa-marábí-qtátáákáq áátuqma kémaraae.

20 ketáái naa márûqa Áánûqtuni márûpaq wáiyē. keqtáá atóbatanin-naqa uyátarai-naqa Ítu Káríqtoma kumínîqtaba awé kéunatae. wemá Áánûqtuni márûpakemmo kuménama 21 ketáái túma waerániye. ketáái aqnú-tútáámá mamá wenaúraa tágama-yataakaraq aútikaniqtaae. mirámô inîmma mimórá-ákóqnáráké máqte-qtataaqa wení náápaakoni aménáápáqá kémaraiye.

4

1 ketibâqawaayuo, keráwáqá kemmá tikáin-aanaboma máawaq keráwáqá timónaiyabama ôriq umá kétikaiye. keráwáqá kemmá mamá timuqá kématikeq ketí mayaígóqtábámá amuq-yatááqá mááē. ketí tikáin-aanabo-wayukao, Ítukaq itáiq-itaiq umá máeraq yaqtóráro.

2 Yúóriaoyaa Tíqtkio, ókaraq uyátarai-nakoqtaba kenákámá ke-ánáánóráá umá máakaa. 3 ketibârawaao, egárq mi-kááyáq-íníkorátámá yiwáqnaa uwo. yenákámá ketí yagaroqtamá Ítuqtaba átê-wataama tí-máyáimá matááye. ketáámá máqtemma Kérémeqtigaraq yagaroqtamá tébakaq mimórá-máyáimá máyáa-yugaraqtaa yagaroqtamá mayáimá matáunatae. ániibo máqtemma yeqtíwíqá matúq-matuq í-áwíq-wánnáábí wáiyē.

4 aati-aatimá uyátarai-nakoqtaba timuqá máráro. móragaraq kétupo timuqá máráro. 5 máqte-kayukama iyuwáiyatawaq yemá keráwáqti kaayoné-ááimá aónaaro. taákaq máráro. uyátarai-nakoma íma nékaq máiyē. 6 kégokeq-yataaqtabama netuq-túyánámmá íma itáaro. Áánûqtukaq nunamummá kéteqa nóiqtababi íyaqtaba wemmá kétimamaraq “tikáiyē” téraq wekáqô ítama káoneqa tero. 7 miráinaq keráwáqá máeq Ítu Káríqtokaq kamuqá kéitaiyanama Áánûqtuni kaayoné-yatáákómá keráwáqti túyánákárabi túraqa yabítikaniye. mi-kááyóné-yatáákómá ketáái itai-yatáákómá uyátá-maqma wáipoaqtaa ketáámá árain-uramma mí-wágóní áaimma íma kanaarâq itánúnatae. 8 ketibâqawaayuo, maannáma ketí aqtó-watááē. min-arái-qtatáákárâq mí múte yauwí-yatáákárâq arútai-qtataakaraq otaammá íma wái-qtataakaraq tirunóbáqtáá íraqóniq i-qtatáákárâq Áánûqtuma keqtááyábá yaaguyabikáae tí-qtatáákárâqá mí-qtatááqtábámá keráwáqá túyánámmá itáaro. 9 mí-qtatááqtábá tiráátiraunama taákaq makéraq mirá-oro. watáarake keráwáqá kétiraateq nói-qtataarabi uráunarakekaraq tiráátiraune. kemá tiráátiraunaiq íyanama Áánûqtuni kaayoné-yatáákómá keráwáqte wániye.

10 uyátarai-nakoqtaba miráunama kemá timuqá kémarauaq keráwáqá keqtábá tirummá kéumatikaae. naayóbáqá keráwáqá kemmá tirummá umátikaraamanibo kemmá tíwáqnaa ínôqtabama aammá íma wáqe-uraiye. 11 kemá paá móneqtabama íma kétune. ímiye. kemá taíganiqtababi pááqyaqtabama kanaarâq timuqá maránúne. 12 kemá áwáyoq-naqa máeq oótan-naqa máqe-uraune. taígani-aawaqa naíyábabi táama yaíyábámá kemá kéitaune. kemá nóiqtababi onnamá uyátá-maqma marérabi máqte-qtataaqa íma maréq ónúnyabama kéitaune. 13 Ítu Káríqtoma kemmá akoqnáama kétimiqtababoaq máqte-qtataaqa ketúraq pááq ínayabama akoqnáá umá kanaarâq mánune.

14 miráimanibo kemá taígani-ummaa-yataaqa kémayaunaqa keráwáqá kemmá tíwáqnaa uráamma minná íraqô-qtataare. 15 kemá ketí áqnáabaq-yupaama waabá-káyúkátí yúbáqá Ítuqtaba átê-wataama tiráunaq keráwáqá Pirípiani-wayukama kéitaae. minná kemá Maaterónia-marabake yuwéq kéunaqa keráwáqá kenamáa tíwáqnaa umá móneqa tímikaae. tébakaq Áánûqtuni

waayúkama áíkuyo-yuma yemá kemmá íma tíwáqnaa urááe. ¹⁶ owé. óq-taoqa kemá Tetarónáikaq máunaq miraráá umá tíwáqnaa urááe. ¹⁷ kemá móneqtaba íma ítama káonaunamanibo keráwáqá kemmá tíwáqnaa uráápoana Áánûqtuma íráqô-meyamma timíniye. ánibo minnýaba timuqá kémaraune. ¹⁸ Ipaaparoráítatima keráwáqtôpake amí-yátááqá kemmá tímitaq íbêqa kemá nóiqtababi kéunnama kémayaune. átê-kuyumma in-ámí-yátááqá Áánûqtukaq ámêwana wemá amuqá kémarena máyáinikaa umá keráwáqtí amí-yátáákómá mirá-uraiye.

¹⁹ ketí Áánûqtuma Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakokake máqte-qtataaqtabagaraq keráwáqá ommá timíniye. ²⁰ Áánûqtuma ketibotáámá wení tágama-yataaqa wáimma watúq-watuq umá wení tágama-yataaqa wániye. miráuma waíno. ²¹ Áánûqtuni waayúkama náayuwabi Ítu Káríqtonnama máa-yuyopaqa miráo-maara-aimma kétimayikaune. ²² tîbâqawaaraa-kayukama ketê máa-yuma keráwáqtôpaq miráo-maara-aimma yúwáawana kéwiye. máqtemma Áánûqtuni waayúkama maabáq máa-yuma miráo-maara-aimma kéte. ánibo yemá náayuwabi Títaani anómma kámááni-naupaq mayaímá máyáa-yuma yemá keráwáqtôpaq miráo-maara-aimma ôriq umá kétimatikaae.

²³ uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoma keráwáqtí taágote yagaroq-tamá waíno.
kemá Póroma
Timotigarare.

Koráátiani

Îtun anaané kéwaraa-yubaq Koráátai-marupaq Póroma ánná-naupaq máena watáama kêtitana Tímoti agatáiyé.

¹ min-áúbámá kemá Póroma mórama Îtu Káríqtoni timáyíkarai-kayukabike-naqa ketáái tibâqawaaraa-naqa Tímotigaraq kágayauye. ² Áánûqtuni waayúkama Koráátai-marupaq Îtu Káríqtoqtaba kerátáái tibâqawaayuma yemá Îtuqaq itáíq-itaiq umá kéyaqtoraa-yubaq kágayauye. Áánûqtuma ketibotáámá kaayoné-yátááqá wení íráqô-qtataakokaraq keráwáqá timíno.

³ kerátámá aati-aatimá Áánûqtuma ketáái uyátárain-naqa Îtu Káríqtoni aboákáqá nunamummá keráwáqtábá kétéka “tíkáiyé” kétuye. ⁴ Áánûqtuma wení márûpaq keráwáqtí meyámmá tíkáitana wáitaq awé oqtábámá ketáámá ítarauatae. abo keráwáqá Îtu Káríqtoqak akoqnáá umá itáíq-itaiq kéeq keráwáqtí tirummá Áánûqtuni waayúkama yímêqtabama kerátámá kéitauye. ⁵ áqnáabaqa keráwáqá árain-aimma min-áté-wátáámá Îtuqtaba matáamma minná íráqô-meyaqtaba Áánûqtuma keráwáqá timínitáq ítaraae. abo Áánûqtuma keráwáqtábá min-íráqô-meyámmá wení márûpaq tìkaraiye. ⁶ maamin-áté-wátáágómá máqte-marabaq wéyáwé kéiyé. minná Áánûqtuni íráqô-qtataakoma máqten-aukapaq wéyáwé kêtana keráwáqtí áukáapikaraq wéyáwé kéitaq keráwáqá áqnáabaq kéitaq tágama ítaraae. ⁷ ketáái tíkái-tibaqawaama Ipááparatima kerátái mimórá-máyái-nákómá wemá keráwáqá tiráátiraiye. wemá Îtu Káríqtoqak itáíq-itaiq umá kéyaqtorena keráwáqá tíwáqnaa kéiyé. ⁸ ánibo Aokaq-Áágómá keráwáqá arummá tímí-qtataaqtaba kekárátámá timá tímikáiyé.

⁹ miráitana wemá kekárátámá timá tímikaitakaboaka kerátámá Áánûqtukaq nunamummá aati-aatimá keráwáqtábá kétuye. Áánûqtuma keráwáqtí túyánápmá wení aúyánánápo maqmá ógitikainaq miráigaae téka kerátámá nunamummá kétuye. Áánûqtuma wení Aágoni itai-yátáákáráq ítama tágai-yataakaraq maqmá ógitikaikaae téka kétuye. ¹⁰ miráinaq keráwáqá Áánûqtumma ákái-kayukaraa umá kanaaráq mánoe. ánibo keráwáqá aati-aatimá Áánûqtumma amuqá marání-qtataariq ínoe. miráinana Áánûqtuqtaba keráwáqá íráqô-mayaima kémayaiyana mi-wágómá íráqôn-aramma iyániye. miráinana Áánûqtuqtabama keráwáqtí itai-yátáákómá uyátá-maqma anómma aurániye. ¹¹ Áánûqtuni tágama-akoqnaabike keráwáqá akoqnáá inóqtaba nunamummá kétuye. miráinata waayúkama keráwáqá mamá táíq kéumatikáiyé keráwáqá paá Îtuqaq itáíq-itaiq umá túma pukáinabaq mánoe. ¹² keráwáqtí timuq-yatáákákémmá Áánûqtukaq “tíkáiyé” tero. wemá wení yabíkái-marupaqá ópí yáikaq inóqtaba keráwáqá mamá yokaa umátìkaraiye. máqtemma Áánûqtuni óq-wayukate yáikaq ínoe. ¹³ abo wemá keqtáámá kumayukóni akoqnáábikemama tiwíqmenataa wení ákái-aníkoní yabíkái-qtataakoni aménáápáq tiwíqmenataa utáiyé. ¹⁴ wení ánikoma keqtáámá mamá umátìkaitanataa ketáái kúmiq-yataaqá Áánûqtuma mamá paábaq yuwéna awikátukáiyé.

15 Áánûqtumma ketáámá íma kanaaráq aónanunataamanibo Ítu Káríqtoma wemá wekáá kéíye. ítáaro. naayóbáqá Áánûqtuma Ítu Káríqtomma tarôq umákarena máqte-qtataaqa anaaékaq tarôq uráíye. 16 Ítu Káríqtoni akoqnáarakemma Áánûqtu wíyôpaq wái-qtataakaraq maa-márábí wái-qtataakaraq tarôq uráíye. ketáámá mi-qtátááqá kanaaráq káoneqtaa íma kanaaráq káoneqtaa únna-yataaqa wemá tarôq uráíye. yabíkái-marupakaraq akoqnáá-yataakaraq uyátáaraa-kayukagaraq yabíkáa-kayukagaraq náápaamma matokáa-kayukagaraqa máqtemma wemá tarôq uráíye. Áánûqtuma máqte-qtataaqa Ítu Káríqtonapo tarôq uréna Ítu Káríqtoqtaba tarôq uráíye. 17 miráitana Ítuma máqte-uraitana anaaékaq máqte-qtataaqa tarôq uráíye. ániibo máqte-qtataaqa wení akoqnáánapo yáqtoqma yagaroqtaráíye. 18 Áánûqtuni waayúkama áikuyoyuraqa Ítuma yeqti yiqnómmá máitata yemá wení aúma mááe. wemá máqte-qtataakoni áqnáabariq umá máíye. abo wemá pukáipikemma áqnáabariq umá itó-urai-nare. owé. máqte-qtataaqtabama wemá áqnáabaq-nare. 19 miráuma Áánûqtuma wení máqten-aaimma Ítu Káríqtokaq wáikaae téna tiráíye. 20 ániibo Áánûqtuma Ítu Káríqtonapo mayaímá kémayena máqtemma maa-márábí wái-qtataakaraq máqtemma wíyôpaq wái-qtataakaraqa yauwéqma mamá wenôpaqtaa kéíye. Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq púitana wení naaegómá aqtimena kukáimma miráuma Áánûqtugaraq waayúkati aúkáapimma kaayoné-yatááqá mamé iráíye. naayóbáqá Áánûqtuma yeqtábá namuq-nákáá uráíne.

21 naayóbáqá keráwáqá Áánûqtunopakemma nékaq máeq keráwáqti máqte-tai-aaimma tarôq kéeq keráwáqti táí-tuyanakemma Áánûqtuni namuro-wáyúkámá máqte-uraae. 22 miráimanibo íbêqa wení ánikoma pukáikakemma Áánûqtuma keráwáqá mamá wení aanábóiq uráíye. wemá keráwáqtábá miráuraipoaq keráwáqá Áánûqtuqtabama aokaríq éq wenáurakaqa tigaemá íma wáinaq wenôpaq kanaaráq wínoe. 23 miráimanibo keráwáqti itáiq-itaiq í-yátááqá yáqtóráaro. Áánûqtuma keráwáqá abaúmna ánúqa yamá akoqnáá umátikarikaq máaro. min-íráqó-qtátááqá Áánûqtuni áté-wataagoma “timénúne” téna timá akoqnáá umákain-aipikemma káqo-yuma íma iyuwáiyatawaq kerawáqá yabitero. maamin-áté-wátáámá máqte-marabaq kétima-yimewaqa kemá Póroma min-áté-wátááqóqtábá kaqto-naqa aúkáuene.

24 miráitaiq íbêqa kemá keráwáqtábá tú-tiqa mayáunayaba timuqá kémaraune. Ítu Káríqtoni aú-aiqa wení waayúkayaba matáimma kemá móraiqa umá kémayaune. wení waayúkama yemá mórabí áikuyo-yuma yemá wenaúma mááe. 25 Áánûqtuma wení waayúkama náayuwabi yemá mórabí áikuyoyuyaba kemmá mamá kaqto-naqa aútikaraiye. maami-máyáímá keráwáqá tíwáqnaa ónúnnayaba kemmá tímikaiye. miráuma wení watáama máqten-aukapaqa “timá-yimiyo” téna tímátikaraiye. 26 abo maamin-áímmá kétimayimiyatawaq waayúkama yemá naayóbáké yéqéna íbêq-kanaaraqa Áánûqtuni aúpáq-áuyánámmá auyôqmakaimma itánoe. miráimanibo íbêqa min-aúpáq-áuyánámmá abarokáqtáá uráitata wení waayúkama kanaaráq abarokáq káonaae. 27 maami tágama aúpáq-áuyánámmá máqte-kayukayaba wáimma keráwáqá íma Ítiráaeo-wayukama timá-timenunayaba Áánûqtuma kemmá aúyaqtikena tiwíkaiye. maannáe. Ítu Káríqtoma tirunóbáqá máena Áánûqtuni tágama-yataaqa yáikaq ínóqtaba tiyúwáitaaq awé kéoe. 28 miráitaaqta

ketáámá Áánûqtuni watáama máqtemma waabá-káyúkátí yúbáq kétunatae. ketáámá kékén-áímmá kéteqtaa Áánûqtunopake itai-yátáákáráq kéyiraatunatae. miráinataama máqte-kayukati yáaikoma Ítu Káríqtoqtaba mûtûq abarokáq umá ánataikaae téqtaa mirá kéunatae. ²⁹ maamináyaba kemá mayaímá kémayaune. Ítu Káríqtoma kemmá máqten-akoqnaama tímikaitaq min-ákóqnááraké mayaímá kémayaune.

2

¹ kemá keráwáqtábá akoqnáá umá mayaímá kémayaunayaba itaígáae téq kétune. miráitaq kemá Áréórátia-marupaqa túbâqawaaraa-kayukagaraq káqo-kayukama ketóikaq íma káonaa-yuyabagaraq kemá yeqtábá mayaímá akoqnáá umá kémayaune. ² mirá kéeq yeráwáqtábámá ikatíqa íma ígáae tépoaq kemá mirá kéune. keráwáqá keráwáqtí tirummá amí-yátáákákémmá waayúkama mórabi yabitimá ya áikuigaae téq kétune. ánibo Ítu Káríqtoqtabama keráwáqá ítama akoqnáá ígáae téq kétune. miraráá umá keráwáqá kémaeq Áánûqtuni aúpáq-áúyánáqtábámá ítátuwaigaae téq kétune. min-áúpáq-áúyánámmá minná Ítu Káríqtoma wenamáárlq wemíye. ³ Ítuma wemá miráuma kíraa umá máena Áánûqtuni máqten-itai-yataakomma ítukaiye.

⁴ miráitaq kemá kétima-timune. waayúkama kaaqaarigón-únítíq-áímmá téta yemma íma iyuwáiyatawaq keráwáqá makátéro. yaímma-taoqa yeráwáqtí yáagoma íráqóniq kéibo atéráro. ⁵ kemá ketúgogaraq yagarogtamá keráwáqté íma máunamanibo kemá keráwáqtábá túyánámmá kéítaune. keráwáqá mórabi akoqnáá umá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéowaq kemá keráwáqá kétimoneq timuqá kémarane. ⁶ keráwáqá áqnáabaqa Ítu Káríqtomma keráwáqtí uyátárainaq awíkeq mimórálq uráániq umá wetê yagarogtamá matúq-matuq umá máaro. ⁷ keráwáqá wepímmá ánûqa yamá akoqnáá umá máaro. miráinaq keráwáqtí táaimma wenámûraaq taróq oro. ketáámá tiráátirauna-yataaqa yáqtoqma akoqnáá uréraq Áánûqtukaq “tkáíye” tero.

⁸ keráwáqá yaímma-wayukama íma iyuwáiyatawaqa yemá keráwáqtí ánûqa Ítu Káríqtopi yaráamma yaákama yúwáaro. mi-kááqáárl-áílkómá paá waayúkati yúyánápké kéíye. miráinaq keráwáqá yemma íma iyuwáiyatawaq keráwáqá yabitero. min-áímmá waayúkagaraq maa-márábí-tái-wákógáráq kéyiraate. Ítu Káríqtonopakemba íma kéíye. ⁹ maanáyaba itáaro. Áánûqtuni mûtûq-aaikoma Ítu Káríqtopi wáíye. ¹⁰ ánibo Áánûqtuma mûtûq-tuwaraimma tímikaitaq keráwáqá Ítu Káríqtote yagarogtamá mááe. máqten-akoqnaagaraq máqte-naapaakaraqa wennámiye.

¹¹ Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq oqtábámá waayúkama keráwáqtí túma íma kárataae. ímibo Ítu Káríqtoma keráwáqtí kúmiqa paábaq káratukaiye. ¹² ánibo keráwáqá Ítuqtaba nommá pékaamma miráuma Ítu Káríqtoni aúma uqtamákáawana yawuwéqma itó-urain-awaameqa matááe. abo Áánûqtuma Ítu Káríqtomma mirá umákaraiipoaq keráwáqá Áánûqtuni akoqnáágoma kanaarác ínitaaq itáíq-itaiq urááe. ¹³ naayóbáqá keráwáqtí kúmiqtababoana Áánûqtuma keráwáqá yawááq-uráíye. naayóbáqá keráwáqá Ítiráaeo-wayukama íma máepoaq keráwáqá Áánûqtunna íma máqe-uráae. miráimanibo íbêqa keráwáqtí kúmiqa Áánûqtuma mamá paábaq yuwéna awikátuwena wemá

keráwáqá Ítu Káríqtote yagaroqtamá aúgen-auwaraimma tímikaiye. ¹⁴ ánibo Áánùqtuma ketáái kúmiqa mamá paábaq yuwéna awikátuwena maamin-ámáán-áímmá ketáámá aratúnnayabataama íma yorauténa yukáíye. ketáái aqtábááma weni agamatá-kánnáábí wáimma ikátuwena kaapaq-yátáq ketáái kúmiqa paá umátuwena “keráwáqti aqtábááma ánatagiye” tiráíye. ¹⁵ wemá táí-wakoni kawáá-wákará máqte-tai-akoqnaagaraq mamá paábaq yukáíye. Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukéna maami-tái-ákoqnáámá uyátáraitata waayúkama mi-tái-ákoqnáágóni kaaqaari-ááímmá aónaraae.

¹⁶ miráinaq keráwáqá aáwaqa néq nommá néq íyábámá waayúkama íma iyuwáiyatawaq yemá ámáán-aimma tarôq oro. anón-aawaqa aokaq-kánáaráq náiyábábi aagai-kánáágóni ámáán-aiqtabama keráwáqti naayón-ááímmá íma wáráaro. maamin-ááímmá minná paá anaaékaqa árain-auwaraimma yíni-waigoni amané. árain-auwaraimma Ítu Káríqtonopake kéíye. ¹⁷ missing? ¹⁸ miráinaq keráwáqá waayúkama íma iyuwáiyatawaq yemá mirán-ámáán-áímmá keráwáqtábá tarôq oro. yemá téta “keráwáqá Áánùqtunopake kaqtó-wayukati náapaakoni aménáápáq máeraq mi-káqtó-wáyúkaráq nunanummá tero” týaqa íma mirá-oro. yemá keráwáqti aúkáapikemma yeqti kaikáá-qtátááqtábá tíyan-aimma keráwáqá íma itáíq-itaiq oro. mi-káyúkámá yemá paáyaba yeqti yúma maméta kéuyeta paá yeqti yúyánápikén-áímmá kéte. ¹⁹ yemá Ítu Káríqtoma wenamá ketáái tiqnómmá wemmá ayúwéta kégoe. min-áqnókákémmá mútúq-augoma akoqnááma kémayaiye. ánibo min-áúmá máqtemma Áánùqtuni waayúkama Ítu Káríqtoqtaba mórabi áikuyo-yue. ketáái tiyáátákogaraq amakógáráq mórabi arúbaraayaniq umá miráuma Ítuma itáíq-itaiq kéo-kayukama mórabi arúbama kéyaqtoraitana Áánùqtuni akoqnáárame min-áúgómá akoqnáá umá pááq kéíye.

²⁰ miráitana keráwáqti naayón-áikómá Ítu Káríqtoma kébuitanama min-áikógáráq pukáíye. íbêqa maa-márágóni táí-wakoni akoqnáábikemma keráwáqá paá kéumagee. miráitaaq nôraq itaráq keráwáqti táaimma ayúwáawanawaq maa-márábi-káyúkátí yáaikoraama kéíyo? keráwáqá nôraq itaráq yemá maará téta kétéwaqa kaqtó kéoo? minná ²¹ “maannáma íma ánekuyoro. minnáma ínáaro. maami-káqó-qtátááqá íma ánekuyoro.” téta kétéwaq nôraq itaráq kaqtó umá kéitaa? ²² maami-qtátááikómá paátataakaa umá ánataginiye. maamin-ámáán-áikómá paá waayúkati ámáán-aíne. ²³ mirán-ámáán-áikómá waayúkati yúraakaq íráqóni kéíye. miráitana maamin-ámáán-áímmó waráiyábámá íma oyaaq kéipoana yaímma-wayukama yúyánápímmá téta: “maamin-ámáán-áímmá waréqa kemá íráqô-naqune.” téta yúyánápímmá kéte. áaqibo yemá ímiye. miráimanibo ketáái túgoni akai-yátááqá íma waránáae téqtaama maamin-ámáán-áikómá ketáá íma kanaaraq tíwáqnaa kéitaae. ketáái túgomma tebúqa áménataama íma warániye.

3

¹ Ítu Káríqtoqtabaqaq keráwáqá itó-uma aúge-tuwaraimma matááe. miráinaq Áánùqtuni márúpaq Ítu Káríqtoma máipaqtaba túyánámmá itáaro. mibáq wemá Áánùqtuni ayáánurapaq náápaan-abitaraq maraq máíye. ² paá maa-márábi wái-qtataaqtaba túyánámmá íma itánômanibo mibáq wái-qtataaqtaba túyánámmá itáaro. ³ taákaq máráaro. keráwáqti naayón-áikómá pukitana keráwáqti aúgen-auwaraikoma Ítu Káríqtote yagaroqtamá Áánùqtuni márúpaqa aúpq wáíye.

⁴ keráwáqtí árai-tuwaraimma Ítu Káríqtomiye. ániibo wemá kumínaqa keráwáqá weté yagaroqtamá weni tágama-yataapi mánoe.

⁵ keráwáqtí túgoma kúmiq-yataariq íneta kéomma yíkamma utátúwáaro. miráráá-qtátááqá maannáe. kebó-yátááqá táí-tuyanamma itái-yátááqá túranannama aí-yátááqá táwi-aimma tarôq ínôqtaba tikaí-yátááqá káqo-yuti minná mayaiyábá tikaí-yátááqá mirá-tikái-yátááqá ikámma utátúwáaro. mi-qtátáákómá Áánûqtuni márûpaqa kémayaipoana egaamá aí-yátáákómá miráuma óqtakarabi yaataqá nunamummá tenikáá kéíye. ⁶ máqtemma mirá-qtátááríq o-wáígómá Áánûqtuma yemmá mamá áyamma kéumayikaiye. ⁷ naayóbáqá keráwáqá mirá-qtátááríq kéeq mirá kéo-kayukate yagaroqtamá máqe-uraae. ⁸ miráimanibo íbêqa mirá-qtátááqá keráwáqtôpakemma nékaq yúwáaro. týamma íoro. káqo-kayukama táíq umáyikayabama túyánámmá íma itéraq káqo-kayukama táí-aimma ítima-yikaaro. námô-yataakoni watáama ítero. ímiye. maami-máqte-qtátááqá keráwáqtôpakemma nékaq yúwáaro. ⁹ keráwáqá móra-mora-yuma kaaqaari-áímmá ítero. keráwáqtí naayón-ááímmá miráuma autún-únákáqtôraa umá ayúqma paábaq yukéq ¹⁰ aúgen-aimma mamá kúbekaae. maamin-áúgên-náqá keráwáqíye. miráinaq keráwáqá Áánûqtuqtaba taibariq-taibariq umá kéiteq uyátá-maqma íráqôniq umá wekáá umá mánoe.

¹¹ keráwáqá aúgeniq ommá maará kéíye. ókaraq waayúkama íma yataínoe. Karíki-wayukagaraq Ítiráaeo-wayukagaraq yemá náayuwabi yúma kárataa-yugaraq yúma íma kárataa-yugaraq keráwáqá máqtemma móraiq umáyikanoe. Ítu Káríqtoma máqtemma ketáái tirunóbáqá máiqtabaoaqtaa karaanóbáq-wáyúkágáráq namuq-wáyúkágáráq ánná-wayukagararabi paá umáguraa-kayukagaraqa yemá keráwáqtí túyánápímmá mimóráíq umá mánoe. Ítu Káríqtoqa máqtemma itáíq-itaiq o-yútí yirunóbáqá wemá máíye.

¹² keráwáqá Áánûqtuma wetábá aúyaqmakai-kayukama mááe. wemá keráwáqá arummá kétémiye. ániibo keráwáqá Áánûqtuni waayúkama kaayoné oro. keráwáqá keráwáqtí tíwíqa káqo-yuti yiménáápáq maréraq káqo-yuyabama túma pukáinabaq awé umá máaro. káqo-yuyabama tirummá umáyikáaro. ¹³ keráwáqtí aúkáapimma móra-mora-yuma yíwáqnaa kéeraq móra-mora-yuma otaammá kuíyaqtabama mamá paábaq yuwéraq tiwímmá kamátuwaaro. uyátarái-nakoma keráwáqtí kúmiqa mamá paábaq yuwéna awímmá kégamatuwaiye. miráinaq keráwákáráq káqo-yuti kúmiqa móraiq umá mamá paábaq kéyuweraq tiwímmá kamátúwáaro. ¹⁴ máqtemma mirá-qtátááríq kéeraq keráwáqá káqowa-kaqowamma tirummá yímero. káqowa-kaqowamma tirummá kéyimeqa íráqôniq umá kémaeq máqte-qtataaqtabama keráwáqá mi-mórábí mááe. ¹⁵ Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá ayuwáiyana keráwáqtí tirunóbáqá yabíqtikaino. Ítu Káríqtoma wenaúgoma kímorama wáítaq keráwáqá aokaq-aokaq ááyápáq mááe. miráinaq mimórá-túráá umá mayaímá máyáaro. ániibo Áánûqtuma weqtábá “timuqá kémaraunatae” téraq tíq-tiq umá timá áméro. ¹⁶ Ítu Káríqtoni watáagoma ayuwáiyana waq keráwáqtí tirunóbáq wáino. móra-mora-yuma Áánûqtuni itái-yátáákókaráq yiráátero. ániibo Áánûqtukaq íma tero. Áánûqtuni watáabike imá kéteraq Áánûqtukaq nunamummá ibí tero. Áánûqtuma nôrawabi urái-qtataaqtaba ibí tero. mirá kéeraq keráwáqtí túyánápímmá wekáq “tikáíye” tero. ¹⁷ máqten-aimma kéterabi máqte-qtataariq kéeqa Ítu Káríqton-awikaq mirá kéeraq móraiq umá aboámá

Áánûqtukaq “tikáiyē” tero.

¹⁸ aaraukáq-nóínínô, keqtiwaiqmaáti yáama wáráaro. min-ámmá Ítu Káríqton anaáé kéwaraa-kayukati yáaine.

¹⁹ aaraukáriq uráa-kayukao, keráwáqtí tinááqmaaq tirummá yímero. kaay-oné umáyikáaro.

²⁰ iyápó-anaano, aati-aatimá keqtinóboyuti yáama kéwareraq kaqtó oro. miráiyamma Áánûqtuma amuqá marakánoe.

²¹ yiboáo, keráwáqtí iyápóma tikararán-áímmá tíq-tiq umáyikaiyatama yemá timuqá matikaiyábá íma maqmá aónanoe.

²² mayái-wáyúkáo, keráwáqá maa-márábí-káwáá-nákómmá anaáé waréraq kaqtó oro. yemá keráwáqá kétimonaiyarabi íma timónáiyakaqa yemá timá-timiyaniq oro. keráwáqtí mayáigómmá yemá yimuqá maraígáae téraq mirá-oro. keráwáqá uyátárai-naqa Ítumma tirummá kámepoaq íráqô-mayaima máyáaro. ²³ keráwáqtí máqte-mayaima íráqôniq umá mayánómma paá waayúkayaba ímibo uyátárai-nakoma wenamááriq weqtábá mayáimá íráqôniq oro. ²⁴ taákaq máráaro. uyátárai-nakoma íráqô-meyamma timíniye. wení waayúkayaba yíkarai-meyamma keráwáqá mayánoe. miráinaq maannáyaba taákaq máráaro. Ítu Káríqtoma wemá keráwáqtí árai-kawaa-naqa máitaq keráwáqá wekáq mayáimá kémayaae. ²⁵ maannáyabagaraq taákaq máráaro. máqte-kayukama otaammá kuyétama táí-meyamma mayánoe. abo Áánûqtuma máqte-kayukama mórai q umá kéyainaiye.

4

¹ kawáá-wayukao, keráwáqtí mayái-wáyúkámá arupú umá yaínáaro. keráwáqá taákaq maqméra úyoro. keráwáqtí kawáá-nákáráq máimma minná Áánûqtue. ² nunamummá tíq-tiq oro. túbanaaq umá máeraq nunamummá kéteqa Áánûqtukaq “tikáiyē” tero. ³ keqtááyábágaráq nunamummá timátikáaro. kemá Áánûqtuni watáama waabá-káyúkátí yúbáq túnnayaboaq maakáqá kemá ánná-naupa q máune. keráwáqá nunamummá kėtiyanawaq kemá Ítu Káríqtoqtaba aúpáq-áímmá timá-yimenuna-amma Áánûqtuma kemmá tiráátiniye. ⁴ ánibo keráwáqá Áánûqtumma nunamupi ítama káonaiyanawaq kemá wení watáama mamá abarokáq ónúnyaba tíwáqnaa íniye.

⁵ keráwáqtí táaikoma Ítukaq íma itáíq-itaiq kéo-kayukaraqa keráwáqá itái-wáyúkámá máaro. abo keráwáqá Ítuqtaba yemmá timá-yiminoqtaba yokaa oro. ⁶ keráwáqtí táagoma átē éna miráuma aáwapi umá yoqmáráawana átē inikaa íno. yemá keráwáqá ítama aónáiyaga keráwáqá yemmá yawuwéqma timá-yiminoqtabama arutáin-aimma timá yímero.

⁷ ketáái tikái-tibaqawaama Tíkikati wemá keqtábá keráwáqá timá-timiyiye. wemá uyátárai-nakoqtabama ketáátē mimórá-máyáimá kémayena wení mayáimá akoqnáá umá itáíq-itaiq kéena kémayaiye. ⁸ kemá wemmá keráwáqtoqpaqa maamin-áúbámá maména wíkáae téq kétimakaune. wemá keqtááyábá keráwáqá kétima-timena umá tíqtaaiq íkáae téq kétune. ⁹ káqo-naqa Onetimatima timákáanana wetē yagaroqtamá wíniye. Onetimatima wemá tikái-tibaqawaama máena Ítukaq akoqnáá umá itáíq-itaiq kéimma wemá keráwáqtí márûpakene. wemá Tíkikatigaraq yenákámá máqte-qtataaqa maakáqá kekáq pááq i-qtátááqtabámá timá-timiyoye. ¹⁰ Ááritáákatima wemá ketē ánná-naupa q máena keráwáqtoqpaqa miráo-maarao-aimma kétima-tikaiye.

ánibo Máákima Páánabatima anaugómá miráo-maara-aimma keráwáqtôpaq kéyuwaiye. Mááki wemá keráwáqá yama timónáinaqa wemmá awíqme keráwáqti naaúpaqa ákáaro. ¹¹ Ítu Yátati wegáráq miráo-maara-aimma kétima-tikaiye. mi-káúmó-wáyúkámá yemá yenamáa Ítiráaeo-wayukabike Ítukaq itáíq-itaiq kéo-yubikemma Áánûqtuni yabikái-qtataaqtaba ketê mayaímá kémayaae. yemá kemmá ôriq umá tíwáqnaa urááe.

¹² Ipááparatima wegáráq keráwáqti márûpake-nakoma miráo-maara-aimma kétima-tikaiye. wemá Ítu Káríqtoni kaqtó-nakoma máena keráwáqtábá aati-aatimá Áánûqtukaq nunamummá kétéye. wemá keráwáqtábá akoqnáá umá máeq Áánûqtuni aúyánámmá waqmá ánatatuwaigaae téna nunamummá kétéye. ¹³ kemá káonaune. keráwáqtábágáráq Ítuni waayúkama Áréórátia-marupakaraq Áíráápori-marupaq máa-yuyabagaraq Ipááparatima akoqnáá umá mayaímá kémayena Áánûqtukaq nunamummá tiráíye.

¹⁴ Arúke tíkái-toqtaa-nakaraq Tímatigaraq yenákámá keráwáqtôpaq miráo-maara-aimma kétima-tikaiye.

¹⁵ ketáái tîbâqawaaraa-kayukama Áréórátia-marupakaraq min-ínímmá Nípagaraq yeqtôpaqa miráo-maara-aimma kétima-yikaunatae. min-íníkóni naaúpaqa Ítuni anaaé kéwaraa-kayukama mórabi káikuyoe. ¹⁶ keráwáqá maamin-áúbámá yoráutuwaiyatawaq anaaékaqa Ítukaq itáíq-itaiq kéo-yuma Áréórátia-marupaq áíkuyo-yuma yorautígáae téq kétune. kemá yeqtôpakaraq agatáune. keráwáqá Koráátai-marupaq máa-yuma yeqti aúbagaraq yorautígáae téq kétune.

¹⁷ Áákipatimma maará téq kétima-amune. minná Áánûqtuma ámikai-mayaima mamá ánataao.

¹⁸ íbêqa kemá Póroma ketiyáánapo kenamáárîq maannâ kágayaune. miráo-maara-aimma Póro kemá kétune.

kemá ánná-naupaq ánnáma (téini) kútikaawaq máunayabama íma tiwimmá kamátikáaro.

min-iráqó-qtátáákómá Áánûqtunopake wenamáa kéena keráwáqtê waíno. kemá Póroma Tímotigarare.

1 Tetaróniani

Ítun **anaaé kéwaraa-yubaq Tetarónáikaq Póroma** **Táératima Tímotima yetôpake**

1 Áánûqtuni waayúkayopaqa Tetarónáikaq maa-páátimá Tímotiyaa Táératigaraq Pórogaraq ketáá kágayaunatae. ketibotáámá Áánûqtukakaraq uyátárai-naqa Ítu Káríqtokakaraq tirummá ámê-kayukayopaq ketáá kágayaunatae. Áánûqtuma wenamá wení Íraqô-qtataaqa wení kaayoné-yátááqá keráwáqtê wáino.

2 aati-aatimá keráwáqtábátáá Áánûqtukaq “tíkáiye” kétéqtaa ókaraq-okaraq nunamupí keráwáqtí tíwíqa yamá kétima-tikaunatae. 3 keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá keráwáqá mamá Íraqôn-aaimma káuraitaq tirummá amí-yátááqtabáboaq keráwáqá kamáa kááe. keráwáqtí tíyaqa ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma akoqnáá uréq awé kéoe. ketáá mirái-qtataaqtaba taákaq matokáunaboqtaa nunamupí ketibotáá Áánûqtukaq keráwáqtí tíwíqa kéyaunatae. 4 túbâqawaayuo, Áánûqtuma keráwáqtábá wetábá keráwáqá tíwíkaitaqtaa ketáá kéitaunatae. 5 ketáá Áánûqtuni átê-wataama keráwáqtôpaq maméqtaa iráunama minná paá-aimma íma tíménúnatae. miráimanibo átê-wataama anón-awaameq-yataariq kéeqtaa akoqnááqaraq Áánûqtuni Aokaq-Áágókaráq keráwáqtôpaq mamé iréqtaa ketáái tirunóbáqá itáíq-itaiq kéunatae. keráwáqtí aukáapi miráuma tíwáqnaa onáqtaa únna-aaimma kenamááriq káonaae. 6 mikáq keráwáqá ketáái táaikaraq uyátárai-nakon áaikaraq kéwarae. Áánûqtun-aama itáawana keráwáqá taibaq ummaa-yátááqá paá kéimanibo Áánûqtuni Aokaq-Áágómá mamá timuqá kématikaiye. 7 miráitaq yirummá ámê-kayukama Maateróniapaq-wayukagaraq Karíkipaq-wayukagaraq tímáeta urááe. 8 aamá keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtóráa-qtataaqtabama máqten-aukapaq tímáeta wéyáwé urááe. miráitaqtaa ketáámá Tetarónáikaq-wayukayabama ókaraq aamá ténúnamma íma wáíye. 9 máqtemma nékaq mái-kayukama keráwáqá keqttáá Íraqóniq umátíkáaqtabama yemá aamá téite kéoe. keráwáqá naayó-máníkóni anaáe warai-ámmá yuwéq áraimma paá mái-Aanuqtuni mayaímá matááe. 10 wení áanikoma Ítuma pukáipike aboámá mûte itó-umakaraitaq Áánûqtunopake kumínítáq weqtábá íbéqa awé kéoe. minnáyaba máqtemma keráwáqtábá kéte. Áánûqtuni áanikoma Ítuma wenamá Áánûqtuni áyamma íní-qtataapike keqttáá mamá paá umátikaiqtaa.

2

1 ketíbâqawaayuo, ketáá keráwáqtôpaqa uráunataama ketáái mayaígómá íma paátataakaa itaq aónaraae. 2 Píripaibaq tíqa í-yátááqá áqa matáunataama aónaraae. anaáékaqa Tetarónáikaq yaímma-wayukama átê-wataama Áánûqtunopake má-tima-yimiyabama íma yíkaraimanibo ketáái Áánûqtuma tíyaqa mamá akoqnáá uráíye. 3 ketáá keráwáqá aamá tímá-timunataama kaaqaari-áímmá íma wáíye. káqo-kayukama íma makaténáqttáa uráunatae. 4 ímiye. aati-aatimá Áánûqtuma ákáin-aimma ketáá kêtunatae. keqttáá maqmá aónatuwenaboana wení átê-wataama tígáae ténataa tímikaiqtaa.

Áánûqtu áqnáabaqa keqtáyábá amuqá matikáikáae téta kúnataamibo waayúkama ímiye. Áánûqtu wenamááriq ketáái tíyaqnoabaqa káonaiye. ⁵ ketáái táagoma keráwáqá íma komarummá kéíye. aúran-anna aí-áímmá íma mamé uráunatae. mi-qtátááqá Áánûqtu káonaiye. ⁶ ketáái tíwíqa keráwákáráq káqo-kayukagaraq múte yauwígáae téqtaa íketunataamanibo ⁷ áraíne. ketáámá Ítu Káríqtooma awaaméqá umátikarai-kayukataae. minnáyaba ketáámá náapaakaraq keráwákáqá aáwaqtababi móneqtaba ítama aónawaimanibo ketáámá íma inaa tiráunatae. ketáámá keráwáqá íma mamá akoqnaá uráunataamibo kaayoné umá anóama wení iyápóma mamá kaayoné umákáiniq umátikaraunatae. ⁸ ketáá keráwáqtabá tikáitaqtaaboataa Áánûqtuni átê-wataama keráwáqá timénáqtaa uráunatae. paá wenamáa ímibo ketáái túwaraimma keráwáqtabá puyéqtaa tíwáqnaa ónaqtaa uráunatae. miráuma keráwáqtabátáá tikaraiqtaae. ⁹ ketibâqawaayuo, ketáá kamáa káeqtaa mayaítáa matáunama íyaq táakaq makááo? wágáagaraq nokáakaraq átê-wataama kétima-timetaama ketáái móneqtaba aáwatabagaraq kamáa aráunatae. miráitaqtaa keqtábá keráwáqá íma óq-mayaima tímikaunatae.

¹⁰ keráwákáráq Áánûqtugaraq keráwáqti túbaq ketáá maúna-aimma aónaraae. íráqó-qtataakaraq arupú-yataakaraq kateko-yátáákáráq keráwáqá itáiq-itaiq kéoe. ¹¹ aboámá wení iyápóma kawáa umákáinikaa umá ketáámá keráwáqá móra-mora kawáa umátikaraunatae. ¹² keráwáqá umá tíqtaaiq uráunatae. keráwáqá tiruqtabá kéowata ketáámá keráwáqti tíyaqa mamá paru uráunatae. mirá-qtátááriq éq Áánûqtukaq timuqá marakánóqtaba ketáá timá táakaq uráunatae. Áánûqtuma keráwáqtabá wemá yabíkái-kanaagaraq wení tágama-yataakaraq yainaígáae téna tááyaraibo miráuraa umá máero.

¹³ keráwáqtabámá ketáámá aati-aatimá Áánûqtukaq “tikáíye” kétunatae. Áánûqtun áama timá-timunataa ítareq matááe. paá-wayukati watáama íma matáábo watáama Áánûqtunopake matáamma minná áraíne. Áánûqtukaq tirummá ámê-kayukabi wení aúyánámmá kémaraiye. ¹⁴ ketibâqawaayuo, móraiq umá keráwákáq pááq i-qtátááqá Áánûqtuni waayúkaraq Yúríabaqa pááq urááe. Ítiráaeo-wayukama Ítu Káríqtoni waayúkama Yúríabaq mamá táíq umáyíkaraaniq umá móraiq umá keráwáqti waayúkama keráwáqá mamá táíq kéumatikaae. ¹⁵ maami Ítiráaeo-wayukama uyátarai-naqa Ítumma ikaméta Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáqá yíkameta keqtáámá mamá táíq kéumatikaae. yemá Áánûqtumma namuroíq kéumaketa máqte-kayukama namuroíq kéumayikaae. ¹⁶ Yéqtaaeo-wayukama íma Ítiráaeo-wayukaraq ketáámá abarokáq kétunaboataa Áánûqtuma yiwiráiyábáe téta yemá ketáái aammá aúyareta aráqtukaae. miráitata yemá aati-aatimá kúmiq-yataariq kéomanibo íbêqa uyátá-maqma anómma kéopoana Áánûqtuni áyamma í-yátááqá yekáq káraapaiye.

¹⁷ ketáá keráwápike paábaq wéyáwé umágeqtaa keráwáqá tiyúkaunatae. keráwáqtabá túyánámmá itáiq-itaiq kéeta keqnaámmá keráwáqá ya timónaiyaba kamáa káunatae. ¹⁸ ketáámá keráwáqtopaq yauwéqma ónataa uráune. kemá Póroma ó-taoq o-taoq keráwáqtopaq yauwéqma ónáaq únnamanibo Tááqtaama íma tiyúwáitaq uráune. ¹⁹ minná keráwáqtabáe. kenamá ketáámá weganokanoqá kéeta timuqá kémarauaboata íbêkaraq anaakaraqa uyátarai-naqa Ítuma kumínaqtaama wení aúbáq itó-onunatae.

minnýaba ketáámá keráwáqtábámá uyátá-maqma túma mé-uyonunatae. ²⁰owé. keráwáqtábóaqtaa ketááma weganokanoq éqtaa timuqá kémarauatae.

3

¹ wataama keráwáqtábá íma ketáá kéitaqa ayáqtáá-kanaama awé íyábá òriq umá ummaa kéyai-poataa ² Tímotimma keráwáqtópaq timákaraunatae. ketáá tébakaqa Áátenibaq máqe-uraunatae. Tímotima ketáái tibâqawaaraaboana Áánûqtuni mayaimá ketáátê kémayena wemá átê-wataama Ítu Káriqtoqtaba abarokáq kêtima-yimiye. keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá mamá akoqnáá ígáae téqtaa timákaraunatae. ³ miráiyana keráwápíkémhá morá-nakoma yauwéqma naayón-ááímmá waráiyabama ímira-igaae téqtaa kêtunatae. maami Ítiráaeo-wayukama keráwáqá mamá táíq umátikanomanibo Áánûqtu mi-tái-yátááqá mayaígáae téna tiwikaitaq keráwáqá kéitaae. ⁴ naayóbáqá keráwáqtê máeqtaa “annaékaqa tíqa í-yátááqá mayánóe” téqtaa timá tímikaunatae. íbêqa keráwáqá káonaawana mi-qtátááqá pááq urááe. ⁵ ayáqtáá-kanaama kanaaráq awé íonune. miráitaq kemá Tímotimma tímákáanana uréna keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá aónniye. ketúyánápímmá ítama aónaraune: “Tááqtaama keráwáqá makáqma aónarai íyabiyo? ketáá paá-mayaitaa matáunataabiyo?” téq túyánápímmá ítaraune.

⁶ miráitana Tímotima keráwáqtópaq uréna íbêqa yauwéqmena ketópaqtaa iráiyee. wemá íráqô-kataama keráwáqtábá má-tima-timikaitaae. keráwáqá itáíq-itaiq kéeq waayúkama tirummá yímêqtaba má-tiraiye. aati-aatimá keqtááyábá íráqôniq umá túyánámmá kéiteq keqtáá tímónaneq kéowaqtaa ketáágáráqá tímónanaqtaa kéunatae. ⁷ ketíbâqawaaraayuo, ketáái ummaa-yátáárabi ketáái tíqa í-yátáárabi mi kátáagoma umá tíqtaaiq uráitaae. keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yáqtokaawanaboana keqtáámá umá tíqtaaiq uráitaae. ⁸ keráwáqá uyátárai-nakoni aammá kéyaqtoraa-poataa íbêqa paá maéqtaa kanaaráq agaabánúnatae. ⁹ íbêqa ketáá keráwáqtábá Áánûqtukaq “tíkáiyee” téqtaa kanaaráq kéteqtaa timuq-yatááqá tímêqtabataa Áánûqtukaq “tíkáiyee” kêtunatae. ¹⁰ wágááqaraq nokáakaraq keráwáqá tímónanataa Áánûqtukaq tirukaké nunamupí kéitaunatae. keráwáqá ya tímónéqtaama itáíq-itaiq í-yátááqábá ókaraq kanaaráq tiráatenunataabiyo?

¹¹ ketáái ketibotáámá Áánûqtuma uyátárai-nakoma Ítugaraq keqtáámá ti-wiráigáae téta keráwáqtópaq wíyóye. ¹² uyátárai-nakoma mamá keráwáqá móra-mora ábâqawaaraa-kayukama tirummá yimínôqtaba uyátá-maqma anómma aútikaniqtabataa kéitaunatae. ketáá keráwáqá tirummá tímunnaiq umá anaaékaqa káqo-yuma tirummá yimínoe. ¹³ miráinana keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátááqá Áánûqtu mamá akoqnáá íyábá kêtikaiqtaae. anaaékaqa uyátárai-naqa Ítuma wení aokaq-wáyúkágáráq kumínô-kanaaraqa keráwáqá Áánûqtun aúraqaq arupú umáginoo.

4

¹ ketíbâqawaaraayuo, Áánûqtuma ákáinaiq umá mái-aaimma keqtáábíkê matéq keráwáqá min-ákáq kémaemanibo íbêqa uyátárai-nakoma Ítun áwíkaq uyátá-maqma anókaq mirá-oro. ² ketáá timá-timunna-yataaqa uyátárai-naqa Ítuni náápaakaraq máena keráwáqá kéitaae. ³ keráwáqá aokaríq umá máeq kumari-ááímmá íma tarôq íyábá Áánûqtumma kákaiye.

4 waamá keráwáqá móra-mora-yuma íráqðniq umá aokaríq umá aaramô máyáaqtabama keráwáqá kéitaae. 5 póiyakaa umá aaramá íma yabitero. tébakaqa waamá Áánûqtuqtaba íma ítareta miráráá kéoe. yemá aaramá káoneta yiráá kéyoqnaae. 6 keráwáqtí tîbâtiwaaramma aaramá mayáiyábámá íma kumari-ótáámmá kuyíkáaro. naayóbáqá keráwáqá timá tímikaunatae. akoqnáá umá maami-qtátááqtábámá kétima-timunatae. uyátárai-nakoma mirá-qtátááríq ínna-waigoni anónnáma táí-meyamma amíniye. 7 Áánûqtuma keqtáá tááyaraímma ananna-ááímmá waraígáae téna íma tááyaraíqtaae. ímiye. wemá paá aokaq-ááímmá waraígáae téna tááyaraíqtaae. 8 miráitana móra-nakoma maamin-ááímmá anaaéma umákenama paá móra-waigomma íma anaaéma kéumakaibo Áánûqtuma anaaéma kéumakaiye. Áánûqtuma wenamá weni Aokaq-Áágómmá keráwáqá kétimiye.

9 Ítukaq yirummá ámê-kayukama keráwáqtê máe-kayukayopaqa yemmá ákáíqtaba íma kágayaune. Áánûqtuma wenamááríq áqa keráwáqá káqowa-kaqowamma arummá amí-aaimma tirááti-matukaiye. 10 keráwáqá Maateróniamarupaqa máa-tibaqawayuma tirummá kámemanibo tîbâqawaaraayuo, uyátamaqma anókaq mirá-oro. 11 yaákare maéra keráwáqá ketiyáápike mayaimá máyáaro. paá-wayukaraa umá máero. kenamááríq keráwáqtí táaimma waréraq káqo-yuti yáaiqtabama íma tuyánámmá ítáaro. mánoqtaba tuyánámmá ítáaro. naayóbáqá miráí-qtataaqtaba ketáá keráwáqá timá tímikaunatae. 12 mirán-áímmá waráiyatama Ítukaq íma yirummá amíya-kayukama íráqðniq umá yúyánámmá ítátikanoe. keráwáqá yekáqá móra-yataaqtaba íma tímikaiye téqa ítama aónanoe.

13 ketîbâqawaaraayuo, pukáa-kayukayabama áraimma ítama arutaígáae téqtaa kétunatae. miráinaq keráwáqá káqo-kayukaraa umá Metáiyaqtaba íma awéta keráwáqá tiruqtabá íinoe. 14 Ítuma pukéna keqnáámmá ító-uraitaqtaa minnýaba kéitaunatae. móraiq umá anaaékaqa Áánûqtuma Ítukaraq wekák yirummá améta pukáiya-kayukagaraq mayánéna yíniye.

15 maannáma uyátárai-nakoni yirááti-aimma keráwáqá kétima-timunatae. uyátárai-nakoma yawuwéqma ínî-kanaaraq ketáá paá máuna-wayukataama áqnáabaqa íonunataamanibo pukáiya-kayukama áqnáabaq wínoe. 16 Áánûqtuni weróq-anabike áama kétinata Áánûqtunopake uyátárai-kaqto-nakoma anókaq ááyama náápaakaraq tînana uyátárai-naqa Ítuma Áánûqtuma yabíkái-marupake kumíniye. Ítukaq yirummá améta naayóbáqá pukáiya-kayukama áqnáabaqa ítóinoe. 17 ánibo ketáámá mi-kánááráq náayubi tú aréqtaa máanna-wayukataama yemmá konnákáq wenaitaatá máqtemma Ítukaq wíyôpaq wenaitaatan ónúnatae. mikáké wetê matúq-matuq umá aati-aatimá Áánûqtuni márûpaq mánunatae. 18 maamin-áímmá téqtaa móra-mora-yuma umá yíqtaaiq oro.

5

1 tîbâqawaaraayuo, maami-qtátááqá pááq í-kánááyábá kéitaapoqtaa ketáámá aúbábá ókaraq agamá íma timá-timenunatae. 2 uyátárai-nakoma kumínî-kanaama miráuma “íkuminiye” tíyaq-kanaaraq moyá-nákómá nokáa inikáá umá kumíniye. 3 waayúkama maará téta “íbêqa íráqð-kanaaboataa íráqðniq umá máunatae” tînómanibo mi-kánááráq páátákáá anómma táí-kanaama pááq íniye. miráuma aaragómá iyápóma marakáné kéitana aú-aíqa inikáá ínata máqte-kayukama

péqmareta íma kanaaráq kóinoe. ⁴ ááqjibo keráwáqá tîbâqawaaraayuo, maami-qtátááqátábámá kumayuq-yátáápímmá íma máapoana moyá-nákóráá umá íma iyánáaq ínoe. ⁵ máqtemma keráwáqá wágáá-wayukama Áánûqtuni ópí kémaae. nokáa-kayukama kumayupí máenikaa umá ketáámá ikémaunatae. ⁶ miráinaqtaa ketáámá yú waguréta máe-kayukaraa umá íma mánatae. káqo-kayukaraa iyéqtaa túbanaaq umá máeqtaa awé ónatae. ⁷ nokáámma yúmá wagi-kánááráq yaímma káqo-kayukama aibôq-nomma kénaae. ⁸ miráimanibo ketáámá wágáá-wayukama máunaboqtaa ítama táganatae. ketáái itáíq-itaiq umá yabi í-yátááqá kaayoné-yátáákáráq ketáái mórama weyukáá umá kúberanatae. akaq pukónúnabiketaa Ítuma yauwéqma atíqtikaniqtaae. minnýaba ketáámá yáqtoqma akoqnáá éqtaa óqta-kamoqa móra-nakoma aqnókáq kúberainikaa umá keqtáá atíqtikaniqtabataama kúbeqtoranatae. ⁹ Áánûqtuma wení áyámma í-yátáápíkémá tíqa í-yátááqá timíyábátáá wemmá ikakaimanibo uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma mi-qtátáápike múte atíqtikaniqtabataa kákaiye. ¹⁰ ketáámá wetê mánunayabataa Ítuma keitááyábá pukáiyé. pukáipoaqtaa ketáágáráq ípuyonunatae. ¹¹ Ítuma kumína-kanaaraqaa maa-márábímmá ketáámá Káríqton-annagaraq pukáa-kayukawabi paátáá máuna-wayukama ketáámá wetê ko mánunatae. miráinaq móra-mora-yuma umá yíqtaaiq éra yíwáqnaa umá íbêqa keráwáqá mirá-onikaa oro.

¹² ketíbâqawaaraayuo, keráwáqá náayubi keráwáqti aúkáapikemma mayaímá mayáa-kayukati yiménáápáq máero. uyátárai-nakoma yemmá awaaméqá umáykiena keráwáqá tiwíketa tiráátigae téna yíkaraiyo yeqtí yiménáápáq máero. ¹³ yeqtí íráqô-mayaitababoata yemmá tikaíno. móra-mora-yuma móra-mora-yute miráinaq kaayoné umá máero.

¹⁴ tîbâqawaaraayuo, ketáámá akoqnáá umá kétima-timunatae. aúkáapike iyááqtámma íkuiya-kayukama timá-yimiyata “atéráaro” yigae-yigae éta ikatíq íya-kayukama yíwáqnaa oro. máqte-kayukama íma tiyáágáréqtaa ínomanibo kaayoné umáykáaro. ¹⁵ táí-yataariq umátikaiyaqa anónnáma íma táí-yataariq umáykáaro. ímiye. aati-aatimá móra-mora tîbâqawaayuwabi káqo-kayukama mamá íráqônîq umáykáaro.

¹⁶ keráwáqá aati-aatimá timuqá máráaro. ¹⁷ aati-aatimá nunamummá tíq-tiq oro. ¹⁸ aati-aatimá Áánûqtukaq “tíkáiye” tero. keráwáqá Ítuni waayúkama máqte-miran-aimma tarôq íyábá Áánûqtuma kákaiye.

¹⁹ Áánûqtuni Aokaq-Áágóni aammá íma auyáráaro. ²⁰ Áánûqtuni amuné-áímmá íma tinaaéma umáykáaro. ²¹ máqte-qtataaqa maqmá aónatuwera íráqô-qtataaqa yenamáa matóráaro. ²² máqtemma táí-yataapikemma atéqma tinaaéma umáykáaro.

²³ Áánûqtuma kaayoné-yátáákómá áaipoana keráwáqá wemá mamá aokariq umá ánatatikaniye. keráwáqá aráákq maéq tigae-yátááqá íma mayánômma túbinabí túyánápímmá tirun-iyápógówábi íma mayaígáae Ítu Káríqtoma kumínîkanaayaba téqtaa kéunatae. ²⁴ Áánûqtu keráwáqá tááyaraimma miráuma máiyana wemá keráwákáq mirá-umatikaniye.

²⁵ tîbâqawaaraayuo, keqtáágáráq nunamummá timátíkáaro.

²⁶ máqtemma Áánûqtukaq yirummá amíya-kayukama kaayoné umá tótó umáykáaro.

²⁷ uyátárai-nakoni náapaakake kemá kétima-timune. keráwáqá maan-áúbámá máqtemma yirummá ámê-kayukabi yoraútoro.

²⁸ maamin-íráqó-qtátááqá uyátárai-nakoma Ítu Káríqtote wenamáa keráwáqtê waino.

2 Tetaróniani

anaaékaq-aubama Tetarónáikaq-wayukayopaq

¹ kemá Póroma Táératigaraq Tímotigaraq ketáámá maamin-áúbámá keráwáqá náayuwabi Tetarónáikaqa ketibótáámá Áánûqtukaq ketáái uyátárai-nakonopaq yagaroqtamá máa-kayukayopaq agatáunatae. ² ketibotáámá Áánûqtuma uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq keráwáqá paru-yátááqá kaayoné-yátáákáráq timíyóye.

³ ketáái tîbâqawaaraayuo, ketáámá máqte-tupaama keráwáqtábá Áánûqtukaq nunamupí “tikáiyé” mayaígáae téqtaa kétaunatae. ketáá mirá únnataama minná keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-yataakoma anóniq kéitana keráwáqtí tirummá yimí-yátáákómá anónna-anonna uyátá-maqma anóniq kéiyé. ⁴ minnáyaba ketáámá keráwáqtábá ketáái túma maméta Áánûqtuni watáama kéita-kayukati yúrikaqa kéuyunatae. ániibo keráwáqá keráwáqtí tú-tiqa í-yátáápi máeq keráwáqtí namuro-wayúkámá keráwáqá mamá táíq umátikane kéomanibo keráwáqá keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáá kéowaqtaa minnáyaba ketáámá keráwáqtí túma mamé kéuyunatae.

⁵ keráwáqtí táaimma Áánûqtuma maaráuma tiráátiraiye. wemá ketáái arupú-aaimma mamá kéyainaiye. ániibo Áánûqtuma wemá yabikái-maruqtaba keráwáqá tú-tiqa í-yátááqá kémayaapoana Áánûqtuma wemá yabikáin-aukapaqa tikáinaq mánoe. ⁶ Áánûqtuma arupú-aimma miráuma tarôq kéena keráwáqá náayuwabi ummaa-yátááqá mamá kétime-kayukama yemmá táí-meyamma yimíniye. ⁷ miráitana wemá maamin-úmmáá-yátááqá mamá paábáq kéyuwena aagai-yátááqá keráwákáráq keqttáágáráq timíníqtaae. wemá mirá kéinana uyátárai-naqa Ítukaraq wení akoqnáá-kaqto-wayukagaraq yeráwáqá Áánûqtuma yabikái-marupake yuwéta kumá abarokáq umá anón-iragaraq mamé kumínoe. ⁸ mi-kánááráqá waayúkama náayuwabi yemá Áánûqtuqtaba íma itéta uyátárai-naqa Ítuqtaba átê-wataama íma kéitaayuma yemmá táí-meyamma Áánûqtu yimíniye. ⁹ minnámo táí-meyammo mayánô-kayukama yemá uyátárai-nakoni anónmma tágama-yataakonabi wení aúrakaqa nékaq maéta yemá Tááqtaani-marupapa matúq-matuq umá ákaq máeta anónnáma táí-meyamma mibáq mayánóe. ¹⁰ mi-kánááráqá Ítu Káríqtoma wemá yawwéqma kumínî-kanaaraqa máqtemma aarawaamá Áánûqtun áwîqa múte kéyauwiyata yaímma aarawaamá weqtábá itáíq-itaiq kéo-kayukama yemá yimuqá kémaraíyaqa keráwákáráq mikáyúkátí aúkâpimma mánoqtaba minná keráwáqá ketáái táama itáíq-itaiq kéoe.

¹¹ minnáyaba ketáámá aati-aatimá keráwáqtábá nunamummá tíq-tiq kéunatae. keráwáqá yááyai-wayukama Áánûqtuma keráwáqtí táaimma ánataginama mayaígáae téqtaa nunamupí keráwáqtábá kétunatae. minnáyaba Áánûqtu keráwáqá tááyariye. wemá kanaaráq wení akoqnááma keráwápímmá íráqô-qtataaqtaba túyánámmá itánôqtaba maqmá ógirainana keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-mayaigoma ánataniye. ¹² minnáyaba keráwáqá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni áwîqa múte kéyauyeq yaímma wení

tágama-yataapike mayánóe. ketáái Áánûqtuni paru-yátáákógáraq uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni kaayoné-yátáákómá keráwáqá mamá Íráqôniq umátikaniye. keráwáqá áraq tiwikátukaa?

2

¹ tibâqâwaraayuo, íbêqa ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma yauwéqma kumíníqtaba kêtunatae. miráinatama ketáámá wetê yagaroqtamá áikuyonunatae. tibâqawaraa-kayukao, óq-aimma keráwáqá timá-timenunatae. ² yáimma-wayukama téta “uyátárai-nakoma kumíní-kanaama áqa pááq uráiyé” kéte min-áímmá timáeta uréire íyan-aimma íma ítáaro. yemá téta “uyátárai-nakoni kanaamá pááq uráiyé téta aúbama keqtááyábá agatáae” tíyaqa min-áímmá íma ítáaro. ³ keráwáqá yáimma-wayukama íma iyuwaiyatawaq yemá keráwáqá makátéro. maami-kánáámá anaaékaq abarokáq íniye. áqnáabaqa taígani-kayukama aamá íma itéta kárate-kayukama Áánûqtumma namuroíq kéumakaiyana Tááqtaama abarokáq yínímanibo anaaékaq aítabaq wíniye. ⁴ wemá máqtemma aokaq-yátáákómá namuroíq umákena miráinana wemá wenamáárlq wenáwíqa múte kéyauyena mi-máqte-qtátááqá mamá táíq kéena wemá Áánûqtuni anó-monoq-naupaqa ko maráq máena wemá maará téna tíniye: “kemá Áánûqtumune.” téna tíniye.

⁵ naayóbáqá kemá Póroma keráwáqtê máeq maaminnáyabama keráwáqá timá-timikaunae. miráimanibo keráwáqá áraq tiwikátukaa? ⁶ maami yíní-qtataakoni aammá íbêqa káuyaraiye. náawabi íbêqa abarokáq íma pááq í-qtátááqá keráwáqá káonae. miráipoana anaaékaqa Áánûqtuma wemá Tááqtaamma kanaamá ámikai-kanaaraq yayamá abarokáq íniye. ⁷ keráwáqá káonae. Áánûqtumma áaiqa umákai-yataakoma áqa aúpáq mirá kéimanibo mamá pááq íní-qtataaqa abarokáq ínanama min-nákómá Tááqtaani aammá aúyarena Áánûqtuma paábaq awikániye. ⁸ mi-túpáámá táí-nakoma pááq ínanama Ítuma paátataaqa “pu” timátúwáinikaa umá wení aárake min-náqá íkámma puíniye. miráinana anómma uyátárai-nakoma wení tágama-yataakaraq abarokáq yayamá íréna mi-tágámá-yátáákákémmá minnámo ámán-aimma aratéwai-nakomma mamá táíq umákaniye. ⁹ minnámo maami-tái-nákómá abarokáq yayamá yínimma wení akoqnáaraq yayamá yíniye. kaaqaari-ááikákémmá wemá netuqyaammá akoqnáá-mayaima mayéna awaaméq-yátááqá tarôq íniye. ¹⁰ miráinana máqtemma kaaqaari-áikóní áaikoma máqtemma aúyokino-kayukama yiráátiniye. miráinata máqtemma mi-káyúkámá yemá árain-aimma kákaiyanama Áánûqtumma yirummá amíyanama yemmá Áánûqtuma yauwéqma yiwiránimanibo yeráwáqá íma kéyikaipoata yemá aúyokinoe. ¹¹ minnáyaba Áánûqtuma iyuwáinata kaaqaari-áímmá itáíq-itaiq ínoe. ¹² miráinata máqte-kayukama yeráwáqá árain-aimma íma itáíq-itaiq umá yirummá améta yemá táí-aaimma tarôq íyábá yikáina-wayukama Áánûqtuma yainání-kanaaraq wemá yemmá yawááq íniye.

¹³ tibâqawaraayuo, ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma keráwáqtábá arummá kêtimitaqta minnáyabataa ketáámá keráwáqtábámá Áánûqtukaq nunamupí “tíkáiye” tíq-tiq ónatae. ánibo naayóbáqá Áánûqtuma keráwáqá yauwéqma tiwiránéna awaaméqá umátikaraine. wení Aokaq-Áágóní akoqnáánapo keráwáqá mamá wení waayúkaiq umátikaraiye. miráitaq

keráwáqá árain-aimma itáíq-itaiq kéopoana Áánûqtuma keráwáqá yauwéqma tiwirániye. ¹⁴ ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni tágama-yataaqa timínéna kéena maaminnámo ketáámá keráwáqá átê-wataama timá-timuna-aikake Áánûqtuma keráwáqá tááyaraine. ¹⁵ miráinaq tîbâqawaaraayuo, keráwáqá itó-uma akoqnáá uréraq maami Áánûqtuni watáama ketáámá tóyaupikenabi aúbabikemma keráwáqá tiráátunnataama yáqtoqma akoqnáá uréraq anaé wáráaro. ¹⁶ ketibotáámá Áánûqtuma wemá keqtáá arummá kétimenataa wenamá weni íraqô-qtataaqpapo ketáái týaqa mamá kaayoné kéíye. miráitana wemá keqtáá itáíq-itaiq umá mái-yataaqa tíwáqnaa kéítaqtaa ketáámá Áánûqtuma keqtáá mamá weni íraqôniq íniqtaba awé kéunatae. ¹⁷ ánibo yenákáma ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtogaraq ketibotáámá Áánûqtugaraq kanaaráq tíwáqnaa kéeta keráwáqti týaqa mamá akoqnáá kéeta keráwáqá íraqôn-aimma mayéta íraqôn-aimma tínoe.

3

¹ keráwáqá ketáái tîbâqawaaraayuo, Áánûqtukaq nunamummá týana keqtáámá tíwáqnaa kéinana ketáái táagoma máqten-aukapaqa páátákáá wéyáwé éna keráwáqti aúkáapi Áánûqtun áagoma anón-awiqa uíniq umá káqon-aukapaqa anón-awiqa uíno. ² miráinaq keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kétéiyana keqtáámá ôriq umá táí-aimma tarôq o-káyúkátí iyáápiemma mamá paá umátikainatao. keráwáqá káonaae. taíbaq-wayukama yemá Áánûqtuqtabama íma itáíq-itaiq kéoe.

³ miráimanibo uyátárai-nakoma wemá aati-aatimá keqtáá kéyaqtoraiye. minnáyaba wemá keráwáqti týaqa mamá akoqnáá kéeta ketáámá weqtábá itáíq-itaiq kéonanataa wemá kanaaráq keráwáqá yabíqtíkarainana Tááqtaama keráwáqá íma yabítíniye. ⁴ ketáái uyátárai-nakoma wemá ketáái túyánámmá mamá kétagaitaqtaa ketáámá itáunatama keráwáqti tábá máqte-qtataaqa tarôq oro téqtaa timá-timunna-yataaqa kanaaráq mirá kéopoq anaéakaraqa keráwáqá paá mirá áátuqma ínoe.

⁵ uyátárai-nakoma keráwáqá mamá Áánûqtukaq tíkáiniq íniqtaba keqtáámá kétéikaiye. minnágaraqa Ítuma aíqa í-yátááqá kémayena matáin-akoqnaama mimórá-ákóqnáámá keráwáqá mayáinóqtaaba keqtáámá kétéikaiye.

⁶ tîbâqawaaraayuo, ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni áwíkaqa ketáámá keráwáqti tábá maará téqtaa kétune. ketáái tîbâqawaaraa-kayukama yemá iyáátan ayúbayuy-wayukabake nékaq máero. maamin-áímmá ketáá keráwáqá timá-timunna-aimma itáiyábá anaáemo íkéwaraa-kayukayopakema nékaq máero. ⁷ ketáái táaimma íraqôniq umá kéwareq keráwáqá aónarae. ánibo naayóbáqá ketáámá keráwáqti yagaroqtamá máeqtaama tiyáátan ayúbayuy íuraunatae. ⁸ ánibo ketáámá mórama keráwáqti tiyáápiemma aáwaqa paá íma matáunataamibo ketáámá meyaníq umáta naráunatae. ketáámá kamáa káinagaraq wágááwabi nokáámma mayaímá mayáíq-mayáíq kéeqtaa keráwáqá mórama ummaa-yátááqá keqtááyábá íma tímikaunatae. ⁹ ketáái náapaamma anóniq wáíye. miráipoana aáwaqtaaba ketáámá ítama aónana keráwáqá tímikainomanibo ketáámá kanaaráq keráwáqti ópake aáwaqa íma máyáawaniq uráunatae. ketáámá paá keráwáqti tábá ketáái táaimma aónéq waraígáae téqtaa mirákómmá uráunatae. ¹⁰ naayóbáqá ketáámá keráwáqti yagaroqtamá

máeqtaama ketáámá maará téqtaa keráwáqá min-ámáán-áímmá timá-timikaunatae “móra-nakoma wemá mayaímá ímo mayaínataama wemmá íma ayúwáananataa aáwaqa nániye” téqtaa tiráunatae.

¹¹ nôraq itaqtaawáq ketáámá maamin-áímmá tiráunataabiyo? miráipoata yaímma-wayukama keráwáqtí aúkápikemma yemá mayaímá íma mayéta yemá paá omáqá kemaeta yeráwáqá móra-mayaima íma kémayaae. ímiye. yemá paá máeta yemá káqo-kayukayabama netuq-áímmá kéte. ¹² ániibo ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni áwíkaqa ketáámá mi-káyúkámá ámáan-aimma kétima-yimunatae. yemá yaákare kaayoné umá máeta mayaímá kémayetama yemá kanaarâq yeráwáqtí aáwaqa mayaínoe.

¹³ miráimanibo keráwáqá tîbâqawaaraayuo, keráwáqá íráqôn-aimma tarôq íyábámá íma tîbôma kaíno. ¹⁴ ániibo móra-nakoma náawabi maamin-áímmá keráwáqtôpaq aúbá agamá túnna-aiqtaama íma itái-naqa keráwáqá min-nákónôpakema nékaq máiyana wemá agaeyábá íniye. ¹⁵ min-nákóqtábámá “keráwáqtí namuroé” téraq íma túyánámmá itéraq paá weqtábámá “ketáái tîbâqawaae” téraq ketáá túnna-aimma timá aákaq oro.

¹⁶ uyátárai-nakoma wenamáárîq wemá áyaqa mamá kaayoné í-yátáákóní áaine. máqte-kanaama wemá keráwáqá máqte-qtataaqtabama tíyaqa kaayoné í-yátááqá timíniye. uyátárai-nakoma keráwáqtê máqte-tupaama maíno. ¹⁷ Póroma kemá tiyáánapo maamin-áímmá “miráo-maarao téq kemá Póroma” kéteq kágayaune. maannáma minná kenamáárîq Póro kemá aati-aatimá ketí aúbabimma maamirán-áwááméqá kémaraune. ¹⁸ ketáái anómma uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoma máqtemma keráwápí waíno.

1 Tímoti

Tímotima itáiq-itaiq iyábá wenáanikoraa-nakonopaq Póroma ánná-naupaq Arómubaq agatáiyie.

1-2 kemá Póroma Ítu Káriqtoni timátikarai-nakoe. Áánûqtugaraq Ítu Káriqtogaraq ketáái kúmiq-yataapike kanaarâq tiwirânin-nakoratae. min-irâqó-qtátááqtábá ketáá awé kúnataama minná Ítu Káriqtoe. Áánûqtugaraq Ítu Káriqtogaraq yenákámá kemmá timátikarai-nakoma tiwíkaaye. Ibêqa Tímoninopaq kágayaune. kerátámá mimórâ itáiq-itaiq í-yátááqá yáikaag kéuyapoana wemá áraimma ketáanikaa kéiyie. Tímotio, ketiborátámá Áánûqtugaraq kerátái uyátarai-nakogaraq yeqtí íráqô-qtataakogaraq paru-yátáákárâq yeqtí kaayoné-yátáákárâq emmá amígáae téq kéitaune.

³ Ipítiani-marabaq emmá máikaee téq kéitaune. Maaterónia-marupaq kéweqa minnáyataba emmá akoqnáá umá timá ámikaune. yaímma-wayukama Ipítiani-marabaq máa-yuma káqo-qtataaqa kéyiraatebo emá timá yimínata ímira-oro. ⁴ emá timá yimínata yeráwáqti maníqá paábaq kéyuweta yeqtí yítaubikoni taíbaq-yiwiqa paábaq yúwáaro. mi-qtátáákómá waayúkama mamá unítípi yikáitata yemá Áánûqtuni aammá aónáiyatabama íma wááe. ⁵ paá itáiq-itaiq éqtaama Áánûqtumma kanaarâq aónanunatae. ketáá wekâq áraimma itáiq-itaiq éqtaama káqo-yuma tirummá yimiyábátáámá ketáái tirunóbáqá otaakárâq íma wáiyie. Áánûqtun-aurakaq agaemá íma wáiyie. ⁶ yaímma-wayukama íráqôn-apake yuwéta paábaq kóureta neginaagi-aimma téite urááe. ⁷ yeráwáqá Áánûqtuni ámáan-aimma yirááti-wayukama auráneta kéomanibo yemá ten-áikómá íma ketagaae. yeráwáqá “itáiq-itaiq kéune” tena-áikómá íma ketagaae.

⁸ ketáámá kéitaunatae. Áánûqtuma ákáiniq umá wení ámáan-aimma ketáámá kéwareqtaama ámáan-aimma íráqô-qtataare. ⁹ taákaq máráaro. ámáan-aimma íráqô-kayukayaba íma tarôq uráimanibo ámáan-aimma táí-wayukama náayuwabi ámáan-aimma aratíneta o-yúyábá tarôq uráiyie. mi-yumá yeqtí yinóbo-yuwabi káqo-kayukama yíkamma kúpuyeta ¹⁰ yemá kebô-yátááqá aaragárâq waagógárâq iyápogaraq tarôq kéowana iyápoma moyámmá kémayaawana yeqtábá ámáan-aimma tarôq uráiyie. mi-yumá kaaqaari-áimáá téta káqo-yuyaba kaaqaari-áimáá téta yegárâq arupú-aiqtaba awéqtátuwaaw-kayukayaba ámáan-aimma tarôq uráiyie. ¹¹ arupú-aimma minná átê-wataama kemmá Áánûqtuma tikáae téna tímikaiye. min-átê-wátáámá Áánûqtuma keqtáá íráqôniq umátikáinakoni tágama-yataakoqtaba wáiyie.

¹² kerátái uyátarai-nakoma Ítu Káriqtoma wení mayaímá mayánúnayaba kemmá akoqnáámá umaatamá tímikaiye. minnáyaba kemá wekâq “tíkaiye” kêtune. wemá kemmá aúyatikarena keqtábá itáiq-itaiq kéipoaq kemá kanaarâq wení mayaímá mayánúnayaba kemá timuqá kémarauene. ¹³ naayóbáqá kemá wení waayúkama mamá táiq umáyikeq wemmá timá táiq umákeq áyoqa atáunamanibo Áánûqtuma wení paru-yátáákómá kemmá tímikaiye. áraimma kemá nôrawabi únna-yataaqtabama mi-kánáárâqá íma tágama arútáraunanaboana wení paru-yátáákómá tímikaiye. ¹⁴ kerátái uyátarai-nakoma wení íráqô-qtataaqnapo kemmá yawááq-umatikaraiye. itáiq-itaiq í-yátáákárâq arummá amí-yátáákárâq Ítu Káriqtonopake kemmá maqmá ógikaiye. ¹⁵ maamin-áimáá

kemá tenúnnama minná áraipoaq keráwáqá máqtemma min-áímmá matéraq yáqtoqma akoqnáá oro. Ítu Káriqtoma waayúkati kúmiqa maqtuwáníqtaba maa-márábímmá kukáiyé. kúmiq-wayukati aúkápikemma kemá mú mikákáá táwí-naqune.

¹⁶ miráimanibo kemá táwígoma ôriq uráunamanibo Áánûqtuma kemmá weni parú-yátáákómá tímikaine. mirá únnayaba Ítu Káriqtoma weni íráqô-qtataaqa mútûq pááq urái-qtataakoma kemmá kanaaráq tímíniye. miráipoata káqo-kayukama yemá aónamma Áánûqtuma kaayoné kemmá kéumatikainatama yemá áaimma átáma Ítuqtaba itáíq-itaiq ínoe. yeráwákáráq matûq-matuq umá mái-auwaraimma mayánoe. ¹⁷ Áánûqtuma matûq-matuq umá yabi í-náqíye. wemá íma kanaaráq puíniye. ketáámá wemmá íma aónanunataamanibo wemá wenamá maníqíye. aati-aatimá matûq-matuq umá máigaraq yaagumá tágama-yataakogaraq wekác mááye. miráuma waíno.

¹⁸ Tímotio, keti iyápô, maamin-áímmá yáqtoqma akoqnáá íkáae téq kemá kêtune. naayóbáqá eqtábá amuné-áímmá tirááne. Tááqtaamma ááíqa umákanonama min-áímmá minná ení iyebómiye. ¹⁹ itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáá uréwaq Áánûqtun-aurakaqa agaemá í-yátááíriqa íma uwo. yaímma-wayukama Áánûqtun-aurakaq yigaeyábá o-yúmá yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá yawítíyukaiye. ²⁰ Áiménéiyatikaraq Érékáánaragaraq yenákátí itáíq-itaiq í-yátááqá yawítíkuraítáq kemá yenákámá Tááqtaani ayáápi iyuwáune. mibác máeta yenákámá Áánûqtuqtaba timá táwîq íumakain-aaimma mayáyóye.

2

¹ áqnáabaqa keráwáqá máqte-kayukayaba nunamummá tígáae téq kéitaune. keráwáqá nunamummá kéteqa Áánûqtukaq nóiqtababi íyámma ítama aónaaro. wekác nóiqtababi káqo-yuma íyaqtabagaraq ítama káoneraq “tíkáíye” téraq káqo-yuyaba tero. ² yabíkáa-kayukagaraq kámááni-wayukagaraq yeqtábá nunamummá tero. mirá éqa ketáámá kaayoné-yátáápi arupú-aaikaraq Áánûqtugaraq waayúkati yúrikaqa kanaaráq mánunatae. maaminnáma íráqô-qtataaqa wáitana atóbamakai-nakoma Áánûqtukaq amuq-yatááqá kéwaiye. ³ missing? ⁴ miráipoata nunamummá kétenanataa káqo-yugaraq yeqtí kúmiq-yataapike atóbaigaae téna kítaiye. miráinata yemá árain-aikaraq máqtemma árai-qtataakaraq aónanoe. ⁵ kímora maníkáá-náqá máimma minná Áánûqtue. min-nákómá waayúkagaraq Áánûqtugaraq mamá mórabi áíkuyikaimma minná wenamá Ítu Káriqtoe. ⁶ keqtáá kúmiq-yataapike ayúqtikanenataa Ítuma minnáyaba pukáiyé. wemá pukáimma mi-kánááráqá Áánûqtuma awaaméqá umákaitana minnágoma keqtáá tiráátiraimma Áánûqtu máqte-kayukama kúmiq-yataapike yiwíqma paábaq yikéna wetábá wenôpaq yiwíránáae téna kéíye. ⁷ minnáyaba Áánûqtuma kemmá káqo-kayukama Áánûqtuqtaba íma ítaraa-kayukayopaq timátikaraiye. kemá kaaqaari-áímmá íma kêtupo árain-aimma kêtune. yeqtí yúrapaq kemá itó-ureq Ítukaq itáíq-itaiq í-yábágaráq árai-qtataaqtabagaraq kétima-yimune.

⁸ miráitaq máqten-aukapake-kayukama aokaq-wáyúkaráa umá Áánûqtukaq nunamummá tígáae téq kêtune. mirá étama yeqtí iyáámma Áánûqtukaq múte yauyéta yemá unítíqa íma téta íyámma íma oro.

⁹ ókaraq aaramá unáákáqtôma ínômma máqte-kayukama yúramma atáá-umayimi-unakaqtoma íumatoraigae téq kétune. ¹⁰ min-nóinímmá náayuwabi Áánûqtumma yirummá ámê-yuma yemá káqo-yuma íráqôniq umáyíkáaro. ¹¹ yemá mayánétama yaákareta máeta yirááti-nakomma mamá yikaq ákáaro. ¹² kemá aaragómá waagómmá yiráátéta yabíqyikayabama íma kétima-yikaune. yemá paá yaákareta máero. ¹³ taákaq máráaro. Áánûqtuma Áátaamma áqnáabaq tarôq umákena anaaékaqa Íbimma tarôq uráiyé. ¹⁴ naayóbáqá Áátaamma ímibo Íbimma Tááqtaama makátítana wemá Áánûqtuni ámán-aimma arátaiye. ¹⁵ miráitana aaramá yemá iyápóma maqyikétama Ítukaq akoqnáá umá itáíq-itaiq kéeta káqo-yuma yirummá kéyimeta Áánûqtukaq yimuqá marakánáae tíyanama yemmá Áánûqtuma wetábá wenôpaq yauwéqma yiwirániye.

3

¹ kemá túnna-aimma minná árain-aine. móra-nakoma Ítuni waayúkati kawáá-náqá mánena íráqô-qtataare. ² Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta itáíq-itaiq kéo-kayukati kawáá-nákómá wení otaammá íma waíno. wemá kímora-inimma maráino. táwí-aikomma íma ayuwaínana wemmá yabírakaino. waayúkati aúpq-áímmá íma timá abarokáq íno. káqo-yuma nóiqtababi íyaqtabama aúyánámmá itaíno. wemá pááqyamma íyimena taíbaq kéyimena namuq-wáyúkámá yíwíqma wení naaúpaqa yikaíno. mirá éna wemá íráqôniq umá yirááti-naqa maíno. ³ wemá íma aíbôq-nomma néna neginaagi umá waayúkama áyamma umáyikena wenamááríq íma yáqtoqma akoqnáá énamanibo wemá paá kaayoné íno. monekaqa aúyánámmá íma maráino. ⁴ wení aara iyápóraq akoqnáá umá yabíkáinata wení iyápó-annama wenáama wáraaro. ⁵ miráuma móra-nakoma wení aara iyápóma íma kawáá umá aruténama Áánûqtuni waayúkaraga náaraq umá kanaaraq kawáá ínáyô? ⁶ miráuma aúgemma áaimma átama itáíq-itaiq ínna-nakoma kawáá-náqá íauraino. mirá éna aúma mamé uiyábáé. Tááqtaama mirá éna Áánûqtuni aammá yúwáitana wemmá Áánûqtuma yawááq-umakaraine. ⁷ káqo-kayukama itáíq-itaiq kéo-yubikemma aamá íma kéitaa-kayukabikemma wemmá yemá yikaq múte ákáaro. yemá weqtábá táí-aimma tímákaiyanama Tááqtaani waakápi amáginiye.

⁸ móra-iyakaq maréta itáíq-itaiq kéo-kayukabike yíwáqnaa í-wáyúkámá máqte-kayukati yúraqaqa íráqôniq umá máero. máqte-kayukama kanaaraq yekáq kamuqá itánoe. yemá aíbôq-nomma néta neginaagi íyoro. yemá aúyababa íyoro. ⁹ árain-aimma akoqnáá umá yáqtoqretawaq Áánûqtuni aúraqaq yigaemá íyoro. ¹⁰ miráuma áqnáabaqa yemá mi-káyúkámá maqmá aonaiyata yemá uyátetama yíwáqnaa í-wáyúkámá kanaaraq máinoe. ¹¹ yeqtí yínáaqmaqa yemá máqte-kayukati yúraqaqa íráqôniq oro. yemá waayúkati yáama íma timá waéqmeta uréire oro. yemá táwí-aikomma ayuwaíyana íma yabíqyikáaro. yemá kaaqaari-áímmá téta moyámmá íma máyáaro. ¹² móra-iyakaq maréta itáíq-itaiq kéo-kayukabike yíwáqnaa í-nákómá wemá kímora-inimma maréna wení aara iyápóraq yabi íno. ¹³ mi yíwáqnaa í-wáyúkámá íráqôniq umá mayaímá mayaiyatama máqte-kayukama yemmá yikaq yikánoe. Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq í-yátááqtábá wení akoqnáágaragq tínoe.

¹⁴ maamin-áúbámá kágayeqa kemá emmá pááqya-kanaabi yaónanae téq kéitane. ¹⁵ miráimanibo pááqya-kanaabimma kemá íma yennamá maan-áúbágómá Áánûqtuni waayúkama nôrabi ínô-qtataaqtaba emmá kétima-amiye.

matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni waayúkama minná Ítuqtaba móra-iyakaq maréta máa-kayukaae. yemá árain-aikomma kéyaqtoraae. ¹⁶ Ítuma ketáái itáíq-itaiq-yataakon áaine. min-ánó-qtátáákómá keqtáámá táaqa karáie. minná ¹⁷ maa-marábí-káyúkámá wemmá wayúkaraa umá aónaraawana Aokaq-Áágómá wemmá kanaaráq umákáitata Áánúqtunopake kaqtó-wayukama wemmá aónaraae. máqten-aukapake-kayukama itó-uma ánateta weqtábá tiráae. waayúkama wekác itáíq-itaiq urááne. anaaékaqa Áánúqtuma wemmá awíqmena wení márûpaqa utáieye.

4

¹ Aokaq-Áágómá timá kétagaiye minná yaímma-wayukama anaaékaqa itáíq-itaiq í-yátáápikémámá yuwéta waeránoe. yemá kaaqaari-áágóní anaaé waréta waátágoma yiráátinnaiq inoe. ² maaminnámo yirááten-aimma kaaqaari-wáyúkábíké kéieye. maami-kááqáári-áímmá yirááten-aimma yúyánápímmá kubaútónikaa umá wamá akoqnáá éna kawaamá yóipimma kubaúma péqmaraanikaa kéieye. ³ yemá téta “aaramá mayikaímá minná otaamiye.” kététa yaímma-aawaqtaba “íma naaro” kéte. miráimanibo Áánúqtuma min-ááwáqá naíyábá tarôq uráitata Ítuni waayúkama yemá Áánúqtukaq “tíkáieye” téta kénaae. yemá árai-qtataaqa kéitaae. ⁴ máqte-qtataaqa Áánúqtuma tarôq uráimma minná íráqômiye. yaímma mirán-ááwáqá íma awéqtátuwanomanibo paá kémayeraq Áánúqtukaq nunamupí “tíkáieye” tero. ⁵ Áánúqtuni watáama yorauté wekác nunamummá tigógarác mi-kááyáq-yátáákómá mamá aáwakomma aokaríc umá íráqômma káuqyikáieye.

⁶ emá maamin-áímmá enábâqawaayuma timá-yimema Ítuqtaba emá wení íráqô-mayai-naqa mánone. mirá éma mi-qtátááqtábá emá áqa ítama arútare wakáanama akoqnáá umá itáíq-itaiq ínóne. ⁷ miráimanibo paá-wataagaraq mi-máníq-áímmá íma Áánúqtuqtaba paábaq yuwaa. Áánúqtun-aimma ítama tágaao. ⁸ enaúgomma mamá akoqnáá ínónnama minná paá pááqya-qtataaqa wáibo ení arun-íyápómá mamá akoqnáá ínónnama minná anó-qtataare. minnágoma aúwaraimma íbêkaraq anaaékakaraq emmá amíniye. ⁹ maamin-áímmá árain-aimmibo matéwaq itáíq-itaiq uwo. ¹⁰ matúq-matuq umá mái-Aanuqtuma ketáámá weqtábá kamuqá kéiteqtaaboqtaa kamáa kááeqtaa akoqnáá umá kémayaunatae. wemá mimórá-wáígómá keqtáámá Tááqtaani ayáápike kématiyuwaiqtaae. máqte-kayukama kémaiyuwaimanibo itáíq-itaiq kéoyuma áqnáabariq umá kémaiyuwaiye. ¹¹ maamin-áímmá akoqnáá umá aarawaamá yiráátiyo. ¹² eqtábámá yemá téta “maabumá pááqyan-iyapoe” tínômanibo emá Áánúqtun-aamma waráiyama iyúwénatawaq yemá emmá aayooq oro. ániibo íráqô-kataagaraq íráqôn-aimma kéyiraatewaq káqo-yuma arummá yiméwaq Ítuqtaba akoqnáá umá itáíq-itaiq kéewa q kúmiq-yataariq íuwo. ¹³ kemá yénúnnama emá Áánúqtuni watáama waayúkati yúbáqá kéyoratewaq kétima-yime yiráátiyo. ¹⁴ Áánúqtuma móra-yataaqa emmá ení mayaiyábámá ámikáieye. Áánúqtuni amuné-wáyúkámá yemá tiráamma Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta máe-yuti kawáá-wáyúkámá iyáánapo emmá ánekukaa-tupaama matáane. miráuraipoaa mi ámikái-qtataaqnapo emá mayai mayaa.

15 minnáyaba emá aúyánámmá ítama akoqnáá uréwaq mirá uwo. máqte-kayukama ení íraqôn-aaimma káonaiyana anókariq umá anómma aurániye. 16 aati-aatimá onna-yataakaraq yirááténa-yataaqtabagaraq yabíqma arutaa. mirá kéinana Áánûqtuma emmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma aména káqo-kayukama náayubi enáama itaíya-yugaraq yemmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma yimíniye.

5

1 anónuqmagopimma aamá íma ma maránômanibo enaboráá umá watáama timá aménaiq umá tíma-amiyo. awaayatí-wáyúkagáráq enábâkokaa umá mirá-umayikaa. 2 aaragókáráq enanókaa umá mirá-umayikaa. inaarú-anaamma enámánaakokaa umá íraqôn-aaimma mirá-umayikaa.

3 ketoq-nóinímmá áraimma yenamáa máe-yuma yemmá tikaq múte yíkáaro. 4 miráimanibo ketoq-nóinímmá wení iyápóabi wení aráaráómá máetama yemá wemmá kawáá-umakaaro. miráuma Áánûqtuma tiniq umá yemá anónnáma yeqtí yinóboyugaraq yiráaráókáráq mirá-umayikaaro. 5 árai-ketoq-noinimma yemmá kawáá-umayikai-wayukama íma máawana yúyánámmá Áánûqtukaq káme. wágááwabi nokáámma yemá Áánûqtukaq nunamupí yíwáqnaa iyábá tíq-tíq kéoe. 6 miráimanibo mi-kétóq-íníkmá wemá paá aábê kuye iyábámá aúyánámmá ítái-waigoma wemá aúwaraimanibo Áánûqtun-aurakaq pukuráaraq-naraa kéiyé. 7 min-nóinímmá maamin-áímmá timá yimínatawaq anaaé warétama íraqóniq umá mánoe. 8 ániibo móra-nakoma wemá wení móra-anna-wayukagaraq áqnáabaq wení naaúpaq máe-yuma íma yíwáqnaa énama wemá itaíq-itaiq umá mái-yataapike kéwaeraiye. itaíq-itaiq íma kéi-nakoma táwî-naqanibo min-nákómá wemá uyátá-maqma táwî-naqa máiyé.

9 yíwáqnaa iyábá móra ketoq-íníkmá wení karitimaatimá netuqyaammá (60) uráina-waigomma yíwáqnaa ínîqtaba wenáwíqa agayaa. min-íníkmá kímora-nakare téna máqe-uraina-inimma maino. 10 wení iyápó-annama íraqóniq umá yirááténa namuq-wáyúkámá wení naaúpaqa yiwíqma yikéna Áánûqtuni waayúkama yítauqa tete umáyikena yíwáqnaa kéena kéqoqeq-wayukama yeqtí ummaa-yátááqá wái-yuma yíwáqnaa uráina-waigon-awíqa agayaa.

11 aúge-ketoq-noiniti yíwíqa íagayaa. yeqtí yúyánákmá ôriq ínataboata yeráwáq waamá óqa mayéta yeqtí yúyánámmá waagópí akoqnáá umá aminoe. mirá kéeta Ítu Káriqtonopake waeráiyata 12 waayúkama yeqtábá tínoe: “yemá Ítuqtaba itaíq-itaiq í-yátááqá íma yáqtoqma akoqnáá kéoe.” téta tínoe. 13 minnágaraq maamin-áúgé-kétóq-nóinímmá iyáátámma íkuyeta naaúqtaba-naaúqtaba uréire kéeta káqo-yuma nôrawabi o-qtátááqtabá tímáeta kéeneta naaúqtaba-naaúqtaba kéyautoe. yeráwáq íma tewain-áikáráq paá kétepoana ummaa-yátááqáráq áaiq-yataaqa pááq íniye. 14 miráitana minná íraqôpoata aúge-ketoq-noinimma yemá kanaaráq óqa waamá matéta iyápóma maréta yeqtí naa márúkaq yabí éro kétune. miráinaqtaa ketáái namuro-wáyúkámá maamináyatabama aamá íma timá-tikanoqtaae. 15 yaímma ketoq-nóinímmá itaíq-itaiq í-yátáápíkémá áqa yuwéta waéqma Tááqtaani anaaé kéwarae. 16 miráimanibo móra-waigoma ketoq-íníkmá naaúpaq máina-waigoma wemá Ítuqtaq itaíq-itaiq kéenama ketoq-íníkmá yabíqma íraqóniq umákaino. miráinata Ítun anaaé kéwaraa-kayukama móra-iyakaq maréta máa-yuma yemá mi-kétóq-íníkmá íma

áwáqnaa ínôbo káqomma náayubi yenamáaraq máe-ketoq-noinimma yemmá yíwáqnaa ínoe.

¹⁷ Ítuni waayúkabimma kawáá-wáyúkámá íráqôniq íyaqa keráwáqá yemmá yagaroqtamá yaaguyábôro. áqnáabaqa náayubi yemá Áánûqtun-aama timá-yimeta yiráátiraiya-yuma yaaguyábôro. ¹⁸ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá maará kétiye: “móra-iyakoma ení mayaímá kémayain-aama aáwaqa paá amiyo.” ánibo “mayái-nákómá wení meyámmá meyánîq oro.” téna kétiye. ¹⁹ móra-nakoma kawáá-nákóní aúbi maráinaama wenáama íma itaao. kaayarábi kaumo-wáyúkámá yemá mimóra-áímmá téta aúbi maráiyaama min-áímmá itaao. ²⁰ ánibo wemá yaímma otaammá kutáinaama waayúkati yúraqaq min-áímmá timá uwaa iyo. mirá éma máqte-kayukama mamá kékén umáyikanone.

²¹ Ítugaraq Áánûqtuma wení aokaq-káqtó-wáyúkátí yúraqaqa emá maamin-ámáán-áímmá waraikáae téq kétima-amune. móra-nakoqtabama “ketí aanábóé” ítiyo. ímiye. maamin-ámáán-áímmá minná máqte-kayukayaba mórariq kétiye. ²² íma kabe-kabe umá móra-nakoma uyátárai-nakoni mayaímá mayaíyábá aneqá ayáánao ánekuyuwu. abo min-nákómá kúmiq-yataariq kéinaama weté yagaroqtamá kúmiq-yataakoqta íma mánone. ²³ karímá netuqyaa-kánáámá kémayema paá non-úrámá íma nanónnamanibo yaímma wááéni-nomma áyapike aíqa ínîqtabama naao.

²⁴ yaímma-wayukati kúmiq-yataaqa abarokáq itaqtáá aónatuwaunanataa anaaékaqa móra-nakoma aúbi kémaraiye. miráimanibo yaímma-wayukati kúmiq-yataakoma aúpq wáqena anaaékaqa abarokáq kétiye. ²⁵ mórariq umá yaímma íráqô-mayaigoma abarokáq wáíye. ánibo yaímma íráqô-mayaigoma páátákáá íma abarokáq kéimanibo maaminágogaraq máqte-tupaama aúpq íma wániye.

6

¹ yeráwáqá kaqtó-wayukama náayuwabi meyámmá íma mayéq paá-mayaima máyáa-yuma yeráwáqtí kawáá-nákómmá múte yikaq ákáaro. miráiyana móra-waigoma íma kanaaráq Áánûqtun-awiqtababi ketáámá yiráátúnna-yataaqta timá táíq ínoe. ² yeráwáqtí kawáá-nákómá Ítuqta itáíq-itaiq kéi-naqa weqtábámá yeráwáqá táwí-tuyanamma íma itá-yakaaro. miráimanibo yeráwáqá kawáá-wáyúkágáráq Ítuqtabama yewátánónaráa kéoe. kawáá-nákómá itáíq-itaiq o-yúmá wekáq mayái máyáa-yuyabama ôriq umá kákaibo wení mayáíráq akoqnáá oro.

emá maamináyaba kéyiraatewaq timá-yimiyo. ³ náayubi káqon-aikomma kéyiraatetama yemá ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káriqtoni watáagote mórariq íkeeta ketáátê yagaroqtamá mórabi íma Ítuqta itáíq-itaiq kéoe. ⁴ ímiye. móra-nakoma mirái-waigoma wemá wenaúma mamé kéuyena móra-yataaqta ikéitaiye. wemá paá áyan-aqta kákaiye. wemá káqo-kayukama kárúnaimma timá-yikena unítípi mamá kéyikaiye. miráitata waayúkama wenáyôq-wenayoqa ayéta káqowa-kaqowaqta kamuqá íma kéitaae. ⁵ ánibo mi-káyúkámá yúyánámmá móragaraq íma kéitaae. árain-aikoma yúyánámmá íma itétaboata unítíq-ain-aatuqma kéte. yemá yúyánámmá itáamma monoq-áíkmá paá “móneqa ôriq umá mayái ámiye” téta kététa taígani-qtataaqa mamaréta mánone.

⁶ áraíne. móra-nakoma oótamma mamá ákuiyataba íma akáinanama monoq-áíkmá kanaaráq taibaq-yataaqa wemmá amíniye. ⁷ mi-kánáárqá ketinótaama

kématikaawataama nói-qtataaraq matokéqtaa abarokáq uráunataabiyo? móra-yataakaraq ímiye. ketáámá púyóna-taoqa nói-qtataaraq matokéqtaa kanaaráq ónúnataabiyo? móra-yataaqa ímiye. ⁸ minnýabataa ketáámá unáákáqtówabi aáwaqa kémayeqtaama kanaaráq umátikaniqtaae tenúnatae. ⁹ náayuwabi taíbaq-otamma maraíyábá yíkái-yuma Tááqtaama yemmá kémakatiye. waayúkama yírán-áíbóq-yátááqtábágaráq áwáábíq-yataaqtabagaraq keyíkainanama Tááqtaama yemmá yabitimáe kukéna yawarápamayikaniye. ¹⁰ móneqtaba óriq umá akáin-nakoma taígani táwî-yataakoma áaimma kátaiye. yaímma-wayukama mónekoni anaaé wáráa-yuma yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá Ítuni aapakémmá yukáawanaboana yeqtí ummaa-yátáákówábi yirummá í-yátáákómá taíbariq kéiyé.

¹¹ emá Áánûqtun-amopo maami-qtátáápiékémmá nékaq mááo. Áánûqtun-aurakaq katekoíq umá maqmá aónaa. Áánûqtuni aammá waraa. Ítukaq itáíq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá uwo. káqo-kayukama arummá yimiyo. ení mayairáq máewaqa kaayoné umá mááo. ¹² itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yáqtoqma akoqnáá ínónama yaímma-taoqa ááikaa uráimanibo minná íráqó-qtataaqtaba wáiyé. minnýataba maami-íráqón-ááíqá uwo. íráqón-anonnama mayáinónama minná matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayaao. emá taíbaq-wayukati yúbáq itó-ure “uyátárai-nakoni aammá waránúne” ténana mikánáaráqá Áánûqtuma emmá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayaíkáae téna emmá áayaraine. ¹³ Áánûqtuma aúwaraikon áaimma wenaúrakakaraq Ítu Káriqtoma wetábá wení áaiqtaba akoqnáá umá Pótíátí-Páiratini aúbáq tiráí-naqa wenaúrakakaraq kemá emmá wakúyakaraune. ¹⁴ emá maamin-ámáán-áímmá kéwarewaq miráuma akoqnáá kéinana kerátái uyátárai-naqa Ítu Káriqtoma kumínî-kanaaraq wíno.

¹⁵ Áánûqtuma Ítumo kumínî-kanaayataba tíniye.

Áánûqtuma máqtemma íráqó-qtataakon áaikaraq wenamá máqte-qtataakomma yabíkái-naqiye.

máqtemma anómma yabíkáa-kayukati yabíkái-naqiye.

máqtemma uyátáraa-kayukati uyátárai-naqiye.

¹⁶ wemá wenamá íma puí-náqiye.

wemá ópí máin-aukapaq móra-waigoma waaqókáqá íma kanaaráq yíniye.

móra-nakoma wemmá íma aónarena móra-nakoma íma kanaaráq aónaniye.

yaaguyabí-yátáákáráq akoqnáágaráq íma ánatena wekáq waíno.

miráuma waíno.

¹⁷ oótamma taíbaq maráa-kayukama maará téq timá-yimiyo: “keráwáqtí taíbaq-otaqtabama keráwáqtí túma íma mamé úyoro. aati-aatimá mónekoma íma tíwáqnaa ínibo keráwáqá túyánámmá minnáraq ímaranomanibo Áánûqtukaq túyánámmá máráaro. wemá máqte-qtataaqa keqtáá mamá timuqá maraí-yátááqá kétimiqtaae. ¹⁸ maará té yemmá timá-yimiyo: “káqo-yu íráqóniq umáyikeraq aati-aatimá keráwáqtí oótamma káqo-yute yainánóqtaba yokaa umá máero.” téq timá-yimiyo. ¹⁹ mirá étama anaaékaqa yemá íráqó-qtataaqa mayánómma minná min-áúwaráímmá áaimma aati-aatimá matúq-matuq umá mániye.

²⁰ Tímotio, ení itáíq-itaiq umá mái-yataaqa Áánûqtuma emmá ámikaimma yabíqma arutao. paá-wataagaraq kaaqaari-áikáráq yírááten-aipikemma nékaq maéwaq min-áíqtábámá unítíqa ítiyo. yaímma-wayukama kaaqaari-áímmá

yirááteqtabama “itaí-yátááré” kétémanibo yeráwáqá kárabaae. ²¹ yaímma-wayukama kaaqaari-áíqtábá itáíq-itaiq kéetaboata Ítukaq itáíq-itaiq ínôqtabama íbáqyukaae.

Áánûqtuni íráqô-qtatakoma keráwáqtê waíno.

2 Tímoti

anaaékaq-aubama Tímotinopaq Póroma ánná-naupaq Arómubaq agatáiyie.

¹ kemá Póroma Áánûqtuma kemmá aúyakaiye. kemá Ítu Káríqtoqtaba timátíkarai-naqune. Ítu Káríqtomma wennábóaqtaa ketáámá matúq-matuq umá mái-auwaraimma áaimma átama Áánûqtuma keqtáámá timá akoqnáá umátíkaraiqtaba waabá-káyúkábímmá kétune. ² kemá ketáanikaa umá tíkái-naqa Tímoninopaq maamin-áúbámá kágayaune. ketiborátámá Áánûqtugaraq kerátái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoma yenákátí íráqô-qtataakaraq paru-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq emá mayaikáae téqa kétune.

³ Áánûqtukaq kemá téq “timuqá kémarauune” kétune. kéma Áánûqtun-aurakaq tigaemá ikéitaq wení mayaímá titaubikoma waráanikaa umá kemá kémayaune. wágááwabi nókáamma wekáq nunamupí “tíkáiye” kéteq eqtábágáráq nunamummá kétune. ⁴ ení aqnuyábámá taákaq yokéq emmá aónaiyaba ôriq umá kétékaiye. miráinaq kemá timuqá maqmá anatanune. ⁵ kemá itáunama Ítuqtaba itáíq-itaiq umá akoqnáá ónnama mórai qumá Yúnitima enanógaráq Aróitima enaráárógáráq yenákámá itáíq-itaiq urááyaniq kéone. ⁶ ániho míkánááráq kemá tiyáámma emmá ánekukauna-taoqa emá Áánûqtunopake-qtataaqa matáánama minnáma yáqtoqma akoqnáá uwo téq kétima-amune. ⁷ Aokaq-Áágómmá Áánûqtuma emmá ámikaimma keqtáámá mamá ikatíq í-yátááriq ikéiye. ímiye. Aokaq-Áágómá keqtáámá akoqnááma tímítaqtaa ketáámá waayúkama tirummá yiméqtaa ketábátáá túgoni akai-yátááqá ikéwaraunatae.

⁸ káqo-yubaq uyátárai-nakoqtaba timá-yiminema ikatíq íma éwaq kemmá uyátárai-nakoni ánná-nakoqtabama íma agae-agae uwo. ímiye. Áánûqtuni átê-wataayaba emmá táí-yataaqa waayúkama amíyamma paá matéwaq Áánûqtuni akoqnááyaba kamuqá itaao. ⁹ Áánûqtuma ketáái kúmiq-yataapike tiwíkenataa keqtáámá mamá wení waayúkataa aúkáiye. ketáámá íráqô-qtataariq únayabataa íma tiwikaitaibo wemá wenamááriq íráqô-napoana wemmá paá kákaitanaboana tiwíkaiqtaae. maa-márámá íma abarokáq uráitanama naayóbáqá Áánûqtu wenaúyánápímmá wení íráqô-qtataakoma Ítu Káríqtopitaa tímikaine. ¹⁰ miráimanibo Ítuma keqtááyábá pukái-naqa ketáámá aónaraunaboqtaa íbêqa Áánûqtuni íráqô-qtataaqa káonaunatae. Ítu Káríqtoma puí-yátáákóni akoqnááma mamá paábaq yuwéna aúgen-auwaraimma tiráatiraiqtaae. minnáma matúq-matuq umá mái-auwaraiqtabataa Áánûqtuni átê-wataabiqtaa kétunatae. ¹¹ kemá waabá-káyúkábí átê-wataama kéteq yiráátenunayaba Áánûqtuma timátíkaraiye. ¹² miráuraiqtababoaq íbêqa kemá ánná-naupaq tútiq-yataapi máunamanibo íma yukáune. kemá itáíq-itaiq únna-naqa Áánûqtuqtaba kéitaunayaba kemá itáunama mi-máyáímá wemá tímikaimma kanaaráq wemá kawáá kéinana Ítuma kumíni-kanaaraq wíniye. ¹³ abo árain-aimma aráátúnna yáqtoraa. mín-áímmá kéwarewaq káqo-yuma áyaqa kéyime Ítuqtaba itáíq-itaiq uwo. ketáái itáíq-itaiq í-yátáákáráq tíyaqa amí-yátáákáráq Ítu Káríqtoqaraq yagaróqtamá máeta ketááyôpaq kéyeye.

14 minnáyaba Áánûqtuni Aokaq-Áágómá tirunóbáqá máiyē. emmá áwáqnaa ínakawaq min-írâqô-kátáámá yáqtoraa.

15 emá kéitaane min-nákámá Pigératiyaa Emáágénitigaraq máqtemma Êtia-marupake-kayukama yemá yinaaemma umátikaraae. 16 uyátárai-nakoni paru-yátááqá Onetiporatigaraq wení aara íyápóbi waíno. itaa. Onetiporatima agae-agae íma éna taíbaq-yupaama ya kétimonena timuq-yatáápí matíkaraiye. 17 wemá Arómuq yayamá írena kemmá tibáá éq éna ánná-naupaq maakáq máunaraq ya tímónaraiye. 18 emá kétaane ôriq umá kemmá íráqôniq umátikaraiye. Ítuma kumína-yupaama uyátárai-nakoma wemmá paru-yátáápike yainaíno.

2

1 emá ketáaniko, akoqnáámo Ítu Káriqtoma wení íráqô-qtataapike ámímma mayaa. 2 máqten-aimma waabá-káyúkábí yiráátúnnama emá áqa ítaraune. min-áímmá matéwaq náawanabi emá kamuqá itáiyimina-wayukama yimiyo. miráinata yemá kanaarâq káqo-yuma maamin-áímmá yiráátinoe.

3 emmá íráqôn-aaiq-i-nakokaa umá aú-aíqá íno. 4 abo áái-q-i-nakoma wení anó-kawaa-nakoma amuqá maraíkáae téna mirá kéiyē. minnáyaba wemá waayúkagaraq moneqtabagaraq wenaúyánámmá mamá awígíôq íkeiyē. 5 itaa. móra-nakoma uyaatí-ámáán-áímmá íwarenama wemá kanaarâq íma uyaatimá uyátēna amuq-yatááqá ímayaniye. 6 móra káqon-aimma itaa. móra-nakoma akoqnáá umá yómá yoráina-waigoma wemá uyátá-maqma íráqôn-aawaqa yópiké mayáino. 7 kemá timá-amuna-aíqtabama aúyánámmá itaa. abo uyátárai-nakoma áwáqnaa ína máqten-aimma itánóne.

8 átê-wataama Ítu Káriqtoqtaba aúyánápi mayaa. Ítuma wemá Tébitin-annabike abarokáq uréna pukáipike Áánûqtuma wemmá mamá itó-umakaraiye. miráitaq kemá waabá-káyúkábí átê-wataama weqtábá timá yímikaune. 9 kemá átê-wataama Ítuqtaba waabá-káyúkábí túnnayatababoata ánnáma tímikaamanibo Áánûqtuni watáama íma ánnáma ámikaae. íbêqa kemá ámáan-aimma arátí-nakaa umá tú-tiqa kémayaune. 10 mi-káyúkámá Áánûqtuma wetábá aúyaqmakai-kayukayaba kemá mirá kéeq tú-tiqa mayánúne. Ítu Káriqtoma yeráwákárâq yíwíqma Áánûqtumma yauwéqma amínata yemá tágama-yataaqa matúq-matuq umá mayánoe. 11 maanná árain-aíne.

ketáámá wetê yagaroqtamá puyéqtaama

wetê yagaroqtamá mánunatae.

12 ketáámá kanaarâq tú-tiqa mamé kéuyeqtaama

anaaékaqa wetê yabíqma mánunatae.

ánibo ketáámá wemmá tinaaemma

umá áménanataama

wegárâq móraiq umá keqtáámá anaaemma

umátikaniqtaae.

13 wemá wení áaiqtaba íma kanaarâq

paábaq awétátuwanipoana

ketáámá kúmiq-yataariq únnataama

wemá itáíq-itaiq umá akoqnáá-naqa

paá kémaiye.

14 maamin-áímmá ení waayúkama timá-yimiyo. kékén-áímmá uyátárai-nakon áwíkaq timá-yimiyo. paá aayabámá ááiq-aimma itero. mirámô o-wáigómá íma móra-waigoma áwáqnaa kéibo aamá itáa-kayukama paá mamá táíq kéumayikaiye. 15 ení mayairákémmá Áánûqtumma mamá amuqá marakáigóni q umá maqmá aónaao. mayai-nákómá wení mayaiyábámá wenaúyánánóbáqá kanaaráq téna “kemá íráqô-mayaima kémayaune” tiníkáá umá mááo. Áánûqtuni watáagoni áaimma arupú umá yiráátiyo. 16 emá aibôq-aikoma Áánûqtuqtaba íma wáin-aipikemma nékaq mááo. 17 aibôq-aikoma náomma kamá anóniq iníkáá kéiye. yirááte-kayukama yeráwápíké maami-kááyáq-nákámá aibôq-aimma yiráátéyamma Áíménéiyatiyaa Pairíqtatima min-nákámá mááye. 18 yenákámá árain-amma yuwéta yaímma itáíq-itaiq kéo-kayukati yúyánámmá mamá táwíq kéoye. min-nákórátámá téta “ketáámá áqa atóbaraunatae” tiráíye. 19 miráimanibo Áánûqtuni árain-aikoma akoqnáá-nakaa umá íma kutíniye. wení ábôqtaraq wáin-aubagoma maará kétiye: “uyátárai-nakoma náayuwabi wení waayúkama máaqtabama kéitaiye” ánibo “náawabi téna ‘kemá uyátárai-nakon-amune’ ténama wemá kúmiq-yataapikemma waeraíno.” téna min-áúbágómá kétiye.

20 itaao. anó-naupaqa ókon-okomma táápeqa kéwaiye. yaímma áwáarara kain-óqtákáké tarôq owata yaímmama yaataké tarôq owata yaímmama mararáké tarôq urááe. yaímma-taapeqa aati-aatimá aáwaqa maqnéta ánibo yaímma íráqô-taapeqa paá móra-mora anón-aiqtaba aáwaqa maqnarááe. 21 miráráá umá móra-nakoma kaaqaari-áíqtábá íma iténa kúmiq-yataakoqtaba nékaq máina-waigoma wení uyátárai-nakoma aokaq-máyáimá kanaaráq aminana mayániye. 22 aúranannama káe táí-auyanamma kéitaannama paábaq iyabótuwewaqa kateko-yátááqtábágáráq Ítuqtabagaraq aúyánámmá itaao. káqo-yuma arummá kéyimewaqa kaayoné-yátááqá yimiyo. náayuwabi uyátárai-nakoma ôriq umá yemmá yíwáqnaa íkáae tíya-yuti aanábóiq umá mááo. 23 miráimanibo aamá íma itaraa-kayukama yeqtí unitíq-aipikemma nékaq mááo. emá itaraane mirán-áíkmá ááiq-yataaqa mamá abarokáq kéiye. 24 uyátárai-nakoma áwáqnaa ína-nakoma wemá ááiq-aimma íma tñimanibo wemá paá máqte-kayukama kaayoné umáyikaino. wemá íráqômma yirááti-naqa máena máqte-tupaama aamá yawuwéqma kétena timá tágayimiyaba yokaa íno. 25 mikáyúkámá náayuwabi wenáama aratíya-yuma wemá kaayoné umá mamá arútáyikainatama anaaékaqa Áánûqtu ayuwéta yemá yeqtí kúmiq-yataapikemma yuwéta árain-aqtabawaa miráimma waránô? 26 naayóbáqá Tááqtaama yemmá waiwaakaa umá yáqtokaitata wenaúyánámmá yemá wakááne. miráitata yemá Tááqtaani wakápíke péqma yutínoe.

3

1 aákaq maraao. aqtó-kánááráqá taíbaq ummaa-yátááqá abarokáq íniye. 2 waayúkama paá yetábá yúyánámmá itánoe. yemá taíbaq-otamma mamá áíkuyaba yikáinata yeqtí yúma maméta uwínoe. yemá káqowa-kaqowamma áyoqa ayánoe. yeqtí yinóboyuti yáama íma itánoe. káqo-yuma yemmá nóinawabi yimíyaqtabama yemá téta “paátataare” tinoe. Áánûqtumma yemá yíkaq íma múte akéta 3 kaayoné íma ínoe. yemá káqo-yuma íma paru-yátááriq umáyikanomanibo kaaqaari-áímmá káqo-yuyaba tinoe. yemá áwáábíqá kéta ááíqá ínoe. íráqôníq í-yátábámá ítama táíq kéeta 4 káqo-yuma makatínoe. yemá áwáábíq-araaq-wayukama máeta yeqtí yúma maméta anókariq umá

wínoe. yemá yeqti yúyánámmá Áánûqtukaq íma maránôbo yemá paá yeqti yúgoma mamá yimuqá maraíyábá yúyánámmá maránoe. ⁵ yemá téta monoq-wáyúkámá máamanibo Áánûqtuni wataáma íma mayéta itáíq-itaiq ínoe. mirá-káyúkábíkémhá nékaq mááo. ⁶ yaímma-wayukama aaranaammá netuqyaammá kúmiq-yataariq éta yikaí-yatááriq o-yúti naaúpaq uréta makatínoe. ⁷ maamin-nóinímmá káqo-kaqon-aigtaba kéitaamanibo árain-aiqtabama íma kanaarâq kéitaae. ⁸ mi-káyúkámá yemá miráuma Yáanayaa Yaábarama Mótetimma yinnaaémma umákáraayaniq umá maami-káyúkáyábá emhá timá-amune-yuma yemá árain-aiqtaba íma kéyikaiye. yeráwáqti yúyánákómá táíq kéitata Áánûqtukaqa itáíq-itaiq í-yatáápíkémhá paábaq yuwéta kégoe. ⁹ missing?

¹⁰ ánibo emá kemá aráátúnna-aimma wakáane. ketáaimma aónaraane. emá káonaanaq kemá Ítukaq itáíq-itaiq kéunaa emá kétimone. móraiq umá kemá únnaiq uráane. emá káonaanaq kemá kaayoné-náqá kémaeq káqo-yuma tirummá kéyimune. emá kemhá timónaraanaq ¹¹ waayúkama táwígoniq umátikáamma paá matáune. kemá tú-tiqa mayáunama emá timónaraane. maami-máqté-tútiqá í-yatááqá Áátiokibakaraq Aikóniabakaraq Arítaraabakaraq matáunama aónaraanamanibo uyátárai-nakoma tíwáqnaa itaq íma pukáune. ¹² máqtemma náayubi Ítu Káríqtogaraq yagaroqtamá mórabí katekoíq ónnáe tíya-yuma waayúkama mamá táíq umáyiketa yemá káqo-yuma kémakateta yenamááriq yetábáqárâq makatínoe. ¹³ missing? ¹⁴ miráimanibo emá árain-akaq emhá aráátiraunataa ítaraane. minnáyaba paá máeq itáíq-itaiq umá akoqnáá uwo. emhá aráátiraa-yuyabama emá kéyumonaane. ¹⁵ minnágaraq káonaane. emá pááqyamma máegaraq Áánûqtuni aokaq-watááyábá wannaabí agamatán-áímmá aónaraane. maaminnámo agamatán-áíkmá emhá itáí-yatááqá kanaarâq amíniye. miráinata waayúkama Ítu Káríqtoqta itáíq-itaiq íyanama mín-itáí-yatáákmá yemmá Áánûqtunopaq yiwíqme uwíniye. ¹⁶ máqtemma wannaabí agamatán-áíkmá Áánûqtunopake kéyena árain-qtataakoqta kétiraatiqtaae. íma arupú-yataakoqtabama kanaarâq kétiraatenaa waayúkama Áánûqtun-aurakaq katekoíq ínôqta yiráátiniye. ¹⁷ maaminnámo agamatán-áíkmá Áánûqtuni mayái-wáyúkámá máqtemma íráqô-mayaima mayánôqta yokaa kéumayikaiye.

4

¹ Áánûqtun-aurakakaraq Ítu Káríqton-aurakakaraqa kétima-amune. Ítu Káríqtoma máqtemma waayúkama pukáa-kayukagaraq yúwaraa-kayukagaraq máqtemma yainániye. Ítuma kuma keqtáárâq yabí ínipoaq akoqnáá umá emhá kétima-amune. ² átê-wataama Ítuqta waabá-káyúkátí yúrakaq kétéwaq káqo-yuma íma iyúwénata emhá timá yaqqtóráaro. íráqômma watáa te-wáí-kánááwábi táí-kanaarakaraq paá átê-wataama abarokâq tiyo. ení waayúkama íma arupú kéiyaama mamá arútáyikaa. miráinaawaq arupú ínôqta umá yíqtaaiq kéewaq kaayoné umá yiráátio. ³ mi-kánáámá ínatawa waayúkama árain-aimma íma itánômanibo yemá paá yeqti yúyánákómá innaiq kéiyata káqo-kaqo-yiraati-wayukama yemá itánáae tíyan-aimma timá-yimiyata itánoe. ⁴ yemá árain-aimma yuwéta paá-aiqtaba itánoe. ⁵ miráimanibo emá enamááriq yaqtoqma akoqnáá uwo. aú-aiqa paá kémayewaq átê-wataama waabá-káyúkátí

yúrakaq timá-yimiyo. máqte-qtataaqa Áánûqtuma wení mayái-nákóqtábá mayaikáae téna timá mirá uwo.

⁶ ketábá-kánaágómá waaqókárfiq kéita kemá Áánûqtukaq amí-yátáákáá ónúne. íbêq-kanaama yemá kemmá tikamiyaq puyónúne. ⁷ kemá Ítuqtaba Íráqôn-aaiqa uráune. min-ááikómá ánatagitaq kemá wekâq itáiq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá uráune. ⁸ miráipoana uyátaina-nakoni amuq-yatááqá kerátái uyátarainakoma kemmá timíniye. min-ámúq-yatááqá minná Áánûqtun-abaq katekoîq ónúne. kerátái uyátarai-naqa arupú umá yainai-nákómá min-ámúq-yatááqá wemá kumínîqtaba ôriq umá káyikaitata awé o-yú má yekárâq Íráqô-meyamma timínîqtaae.

⁹ emá ketôpaq páátákáá yínônyaba maqmá aónaao. ¹⁰ abo Tímatima wemá maa-marábi-qtátááqtábá aúyanámmá mayéna kemmá tiyuwéna Tetarónáikaq kóuraiye. Karétenima wemá Karétiani-marabaq kóuraiye. ánibo Tááítati wemá Taamétia-marabaq kóuraiye. ¹¹ Arúke wenamá keté máiye. emá Máákímma ko awíqme eté yekaa. miráinana wemá mayaímá áwáqnaa umá kanaaráq mayániye. ¹² kemá Tíkikatimma Ipítiani-marabaq timákauana kóuraiye. ¹³ emó káyema ketí kúberai-unakaraq mamé iyo. Káápatini-naupaqa Taróqaati-marukaq ketí kúberai-unamma makáupo. ketí wannaagárâq mamé iyo. méme aúwaratirake-kannaama minnáyatabama kemmá ôriq umá kétikaiye.

¹⁴ Érékáánara wemá áwáarara kain-óqtá-máyái-nákómá kemmá mamá táiq umátíkaraiye. uyátarai-nakoma minnáyaba táí-meyamma anónnáma amíniye. ¹⁵ emá enamáárfiq min-nákóqtábámá atéqma arutaa. min-áté-wátáámá túnna-aikotaama wemá mamá anómma áyamma uráiyé.

¹⁶ áqnáábaq-yupaama kemá aabi matíkáawaq yauwéqma túnna-yupaama móra-waigoma keté íma máqe-uraiye. ímiye. máqtemma kemmá tiyuwéta wéyáwé uráámanibo Áánûqtu minnáyaba yemmá táwî-meyamma yimíyábá íyimikaae téq kétune. ¹⁷ miráimanibo uyátarai-nakoma keté máena kemmá akoqnáá umátíkaraiye. miráitaq kemá waabá-káyúkátí yúrakaqa maamin-áté-wátáámá Ítuqtaba kanaaráq timá yímikaupo máqtemma náayubi Áánûqtuqtaba íma Ítaraa-yuma mi-kátáámá Ítaraae. anón-abaaq-putiraa-kakoni (arááyane) óyaupike kemmá witikéna uyátarai-nakoma kawáá umátíkaraiye. ¹⁸ mórai q umá uyátarai-nakoma waátá-yataapikemma tíwikená wení yabíkái-marupa q tíwíqme uwíniye. wenáwíqqa múte matúq-matuq umá yaúyóro. miráuma waíno.

¹⁹ Patírayaa Akírama ye-áúkákárâq Onetíporatini aara iyápóyabagaraq keráwáqtôpaqa miráoro-maaraoro-aimma kétimatikaune. ²⁰ Korítiani-marabaq Írááqtima máqe-uraiye. Tarópima wemá karímá máyáitapoq kemá wemmá Mairítati-marukaq ayuwéq íraúne.

²¹ yaugíqá Íurainaraq emá ketôpaq páátákáá maqmá aóné iyo. Yúburatigaraq Púretigaraq Aráinatigaraq Karótiagaraq yemá máqtemma keqtúbâqawaayuma enôpaq miráono-maaraono-aimma kétimakaa.

²² enaágote uyátarai-nakoma maíno.

Áánûqtuni Íráqô-qtataakoma keráwáqté waíno. kemá Póroe.

Tááítati

itáíq-itaiq íyábá áanikoraa-nakonopaq Póroma kétitana Tímoti agatáiyé.

¹ kemá Póroma Áánûqtuni mayái-náqá kemá Ítu Káríqtoma timátikarai-naqune. Áánûqtuma wetábá aúyáq-makai-kayukayopaq timátikaraiye. yemá yeráwáqti itáíq-itaiq í-yátááqá yíwáqnaa kéunata akoqnáá kéoe. yemmá árainaiqtaba kéiteta Áánûqtuma akáinaiq ínóqtaba yíwáqnaa kéune. ² matúq-matuq umá mái-auwaraimma ketáámá awé kéunataama wenáaimma mimórá-aráin-áiné. minnáyaba Áánûqtuma naayóbáqá timá akoqnáá umákainaimma timátuwena wemá aati-aatimá kaaqaari-áímmá íketiye. ³ Áánûqtuma awaaméqá umákai-kanaaraqa wení átê-wataama keqtáá tímikaiqtaae. ketáái atóbamatikai-naqa Áánûqtuma min-átê-wátáámá waabá-káyúkábí timá-yimenunayaba kemmá wakútikaraiye.

⁴ Tááítatima ketáaniko, ketibotáámá Áánûqtugaraq keqtáá yawwéqma tiwiraiyábá kukáin-naqa Ítugaraq yenákáti íráqô-qtataakogaraq kaayoné-yátáákókaráq emmá ámétaao.

⁵ Tááítatio, Karíti-marupaqa emá máqte-qtataaqa mamá arupú íkáae téq kemá emmá ayúkaune. máqtemma móra-mora-marupaqa Ítuni waayúkama móra-iyakaq maréta kémae-yuti kawáá-wáyúkámá yiwiraíkáae téq emmá ayúkaune. ⁶ yemá mi-kawáá-wáyúkámá yeqti otaammá íma waéna yemá kímora-inimma máráaro. yeqti iyápó-annama Ítuqtaba itáíq-itaiq umá máero. min-iyápó-ánnámá yeqtábámá tawí-aiiqtababi ámáan-aimma arátéqtaba waayúkama yúbi kanaaráq íma maráiyán-o-iyapoma máero.

⁷ kawáá-nákómá Áánûqtuni mayaiyábá kawáá kéiyé. minnáyaba wemá arupú umá uréire kéina kúmiq-yataariq íma íno. wenaúma íma maména uíno. wemá páátákáá áyámma íma íno. wemá taíbaq aíbôq-nomma íma náino. wemá íma áwáábíq kaíno. wemá móneqtabama aúyánámmá íma itaíno. mirá ínimanibo ⁸ wemá namuq-wáyúkámá yíwáqnaa umá wení naaúpaq yiwíqma yíkaíno. íráqô-qtataaqtaba wemá akaíno. wení aúgomma yáqtoraino. wemá máqte-qtataariq ínénama aúyánámmá ítama arútátuwena miráino. wemá íráqômma yainai-náqá maíno. wemá Áánûqtuqtaba aokariq umá maíno. ⁹ wemá árainaimma kemá emmá aráátúnna yáqtoqma akoqnáá íno. miráinana wení yiráati-yataakoma arupú ínana káqo-kayukama umá yíqtaaiq éna wemá árainaimma paábaq awétátuwaiya-kayukama yetáama kanaaráq aúyaqtuwaniye.

¹⁰ taíbaq-wayukama kemá yiráátúnna-aimma waránóqtaba kaúbíq kéowaq minnáyaba kemá tirummá kéiyé. yemá paá-aimma kéteta káqo-kayukama makáqma kéyiwiraae. yaímma maami-káyúkábímmá paá-aimma téta yúma karai-áímmá kéte. ¹¹ yetáama timá aúyaraao. abo waagógárq aara iyápógaraq yeqti itáíq-itaiq umá mái-yataaqa yemá mamá kéyawarapaae. móneqa mayánáae tétaoata yemá íma tewáin-áikaráq kéteta kéyiraate.

¹² Karíti-marupakemma mórama yeqti amuné-nákómá maará téna tiráine: “Karíti-marupaq-wayukama yemá aati-aatimá kaaqaari-áímmá kéte. yemá táwí-wayuka maéta pirúq nááruq íkákáá umá mááe. paá aáwaqa naíyábá yúyánámmá kéitaae.” téna tiráine.

¹³ mirámô tiráimma minná áraimiye. miráinaa emá Karíti-wayukati íarutain-aaigtaba akoqnáá umá timá-yimeaq yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá arupú umáyikaa. ¹⁴ yaímma Ítiráaeo-wayukama kaaqaari-áímmá timá-yimen-aiqtabama yemmá íma iyúwénata itáaro. itáíq-itaiq íkéo-kayukati yúyánápkén-ámáán-áímmá yemmá íma iyúwénata wáráaro. ¹⁵ mi-káyúkámá náayubi yeqtí yúyánákómá íraqóniq kéitanama máqte-qtataakoma yúraqaqa íraqóniq umá abarokáq kéiye. miráimanibo mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtutaba íma itáíq-itaiq o-yúma yeqtí yúyánákómá miráuma waátáaraa kéiye. yeqtí yúyánákómá námôma káuraiye. yigaemá iyátábámá íkéitaae. ¹⁶ yemá téta “Áánûqtutaba kéitaunatae” kététemanibo yeráwáqá nôrawabi o-qtátáákómá keqtáá tiráátimma yeráwáqtí yáagoma paá kaaqaari-áíne. táwî-aikaraq kéeta Áánûqtuni ámáan-aimma kárate. yemá máqtemma íraqô-qtataariq kanaaráq íkéoe.

2

¹ Tááitatio, emá arupú ína-yataaqtaba yiráátio. ² anónuqma-wayukama timá yímínatawaq yemá taíbaq aibôq-nomma íma naaro. timá yímínatawaq yemá karuwaaq éta yúyánámmá ítama arútáaro. timá yímínatawaq yemá itáíq-itaiq umá maétawaq yíbbâqawaaraa-kayukama yirummá yimi-yátáápi Ítukaq yáqtoqoraaro.

³ araaqná-noinikaraq timá yímínatawaq yemá nôrawabi íya-qaqtaapimma Áánûqtuni áaikaraq yiráátero. yemá waayúkama mamá táíq umáyikai-aimma íma tero. yemá aibôq-nokoni akoqnáágon aménáápáqá íma máero. min-arááqnágómá yemá paá íraqô-qtataaqtaba yiráá tíyata ⁴ yemá aúgen-noinimma yeqtíwaikónábi yeqtí iyápó-annama yirummá ami-ááímmá yiráátero. ⁵ yemá aúgen-noinimma yúyánámmá ítama arutéta Áánûqtun-aurakaq íraqóniq iyábá yiráátero. yeqtí yúgomma yáqtoaraaro. yemá yiwaikóqtábá íraqón-inimma maéta yeqtí iyápó-annayaba íraqón-inimma maéta kaayoné iyábá yiráátero. yemá yeqtíwaikómá akáina-yataariq oro. aúgen-noinimma máqtemma mi-qtátááriqo íyatama káqo-kayukama Áánûqtuni átê-wataayaba íma timá táíq umátikanoqtaae.

⁶ mórariq umá emá awaayatí-wáyúkámá akoqnáá umá timá yímínatawaq yeqtí yúgomma yáqtoqma akoqnáá oro. yemá yeqtí yúraqa akoqnááma mamá yabiyéro. yeqtí yúgoma kanaaráq wakúyakiyanawaq abo yeqtúgoma yetáama wáráaro. ⁷ Tááitatio, emá enamááriq íraqón-akaq kémae-qtataakoni yetaaméqá mááo. yemmá yiráátinama árain-aaikoma yúwénana abarokáq wáinaa karuwaaq uwo. ⁸ ení watáama arupú umá áraimma tinatamá mórawaigoma minnáyataba íma kanaaráq timá táíq umákaniye. miráinana mórawaigoma ení watáagoqtaba timá táíq énama wemá agaeyábá íniye.

⁹ mayái-wáyúkámá pááqyan-iwiqa wáitata meyámmá íma máyáa-kayukayabama maará téaq timá-yimiyo. yemá paá yeqtí kawáá-nákón áama waréta máqte-qtataariq íyaqtabama yimuqá maqyíkáaro. mi-máyái-wáyúkámá Ítukaq itáíq-itaiq o-káyúkámá agaren áaimma ítero. ¹⁰ yemá moyámmá íma máyáaro. yemá máqte-tupaama yeqtí kawáá-nákóní anaáemma kéwaraiyatama waayúkama yetáaimma kéyimonetama “atóbamatikai-naqa Áánûqtutaba yirááten-aimma íraqô-qtataare” téta tínoe.

¹¹ Áánûqtuma wení íraqô-qtataaqa pááq uráinapoana máqte-kayukama kúmiq-yataapike yiwíqma paábaq yíníqtaba Ítumma timákaraiye. ¹² Ítuma tirááténataa “máqte-tupaama Áánûqtutaba taákaq máráaro.” téna tiráiye. ketáái tógoma

akáina-yataaqa warai-ááímmá paábaq yúwáaro. minnáyabagaraq Ítuma tiráátiraiqtaae. mirá íyonunataamanibo ketáámá íráqôn-akaq kémaunayabataa tiráátiraiqtaae. mirá éqtaama ketáámá maakáq maa-márábi máeqtaama ketáái túraq yabikéqtaa Áánûqtun-aama kéwaraunatae. ¹³ íbêqa ketáámá mi-qtátáákómá keqtáá mamá íráqôniq umátikani-qtataaqtaba awétáá kéunatae. minnáe. ketáái anón-Aanuqtuma keqtáá yauwéqma tiwíkai-naqa Ítugaraq wení tágama-yataapi yenákámá abarokáq íyóye. ¹⁴ Ítuma wenamáárlq wenaúma yúwáitata ikámôwana wemá kaapaq-yátáq pukuráíye. wemá miráuraiqtaba keqtáámá ketáái kúmiq-yataapikemma tiwíkaipoaqtaa Áánûqtuqtabama kanaarq aokarlq umá mánunatae. Áánûqtuma wenamáá wenná auránúnayabataa wemmá kákaiye. abo ketáámá wení íráqôn-auyanamma waréqtaa timuqá kémareqtaa mirá ónúnayabataa wemmá kákaiye.

¹⁵ maamin-áímmá yemá náayuwabi Ítuqtaba itáíq-itaiq kéo-yuma timá-yimiyo. yemmá umá yíqtaaiq kéewaqaq mamá arupú umáyikaa. emá mirámo ínónnayaba mütûq-naapaamma matáane. miráinata máqte-kayukama emmá yikaq ákáaro.

3

¹ itáíq-itaiq kéo-kayukama maamináyaba timá yaákaq umá yimiyo. máqte-kayukama yemá yabíkáa-kayukati yiménáápáq paá máero. timá yímînatawaq máqtemma arupú-mayaima mayánôqtaba yokaa umá máero. ² timá yímînatawaq káqo-kayukayaba táí-aimma ítero. unítíq-aimma ítinomanibo kaayoné umá káqo-kayukama yemmá múte yeqtímúraapaq yíkáaro.

³ móra-taoqa ketáámá máqtemma neginaagí uráunatae. ketáámá maararáá uráunatae. Áánûqtuni aammá íma wakáunataamanibo waátágoni aammá wakáunatae. aati-aatimá ketáái túgoni akaí-yátááqá maréqtaa yaímma waátá-yataaqtabataa timuqá makáunatae. yaímma-wayukati yineqá táwí-yataaqa pááq íyátábámá tikaraiqtaae. káqo-yuti mi-qtátááqtabá ketáámá túrananna uráunatae. káqo-kayukama keqtáámá ítama táíq umátikaawaqtaa ketáágáráq yemmá ítama táíq umáyikaraunatae. ⁴ miráitana atóbamatikai-naqa Áánûqtuma wení kaayoné-yátáákáráq akaí-yátáákómá keqtááyôpaq irááyamma ⁵ Áánûqtuma keqtáámá waátágoni aapaké tiwíkaiqtaae. ketáámá kateko-yátáárlq únayabataa íma tiwíkaiqtaamanibo wení paru-yátáápké keqtáá yauwéqma tiwíkaiqtaae. keqtáá tete umátikáaraqnaraa umá ketáái kúmiqa paábaq matukáíye. miráitaqtaa ketáámá aúge-tuwaraimma Aokaq-Áánápó matáunatae. ⁶ Ítuma keqtáá yauwéqma tiwíkai-naqoqtaba Áánûqtuma wení Aokaq-Áágómá keqtáámá ôriq umá tímikaiqtaae. ⁷ Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqnapo ketáái kúmiqa paábaq matuwéna awikátukaiye. wenaúraqa ketáámá kateko-wáyúkámá aúkáunatae. abo Ítuma pukáitababoqtaa ketáámá wení íráqôn-aanimaakaa umá máeqtaa aboání máqte-qtataaqa mayánúnataama matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayánúnatae. ⁸ maamin-áímmá áraipooa emá ókaraq-okaraq umá yiráátikaae téq kétune. miráinata itáíq-itaiq kéo-kayukama waayúkama yiwáqnaa í-máyáimá kémayeta íráqôniq umáyíkáaro. ⁹ timá yímînatawaq yemá yeqtí yitaukiboni yíwíqtabama paá-aimma ítero. timá yímînatawaq yemá ámán-aiqtabama unítíq ááiq-aimma íteta nóbíq-naabiq-aimma ítero. mirá kéowanama yaímma-kanaama paá-aukaapi kéyawitata waayúkama íma yiwáqnaa kéoe. ¹⁰ móra-waigoma Ítuqtaba móra-iyakaq maréta kémae-kayukama yatáq yikanena maqmá aónáinaama emá min-nákómmá mórabarabi kaayapáq

timá ááqa yórénana íma itáinaama min-nákómá anaaemma umá ameyaq wenôpakemma nékaq mááo. ¹¹ abo miraráá i-nákómá wení aúyánákómá kaé kááitana wení kúmiq-yataakoma tiráátiqtaama wemá íkarutaiye.

¹² kemá Ááqtaminabi Tíkikati wemmá enôpaq kétimakaune. wemá enôpaq ko yamá wínaama Nikááporitibaq emá yínônayaba maqma aónaao. mibáqá yaugi-kánaábímmá kemá ko mánune. ¹³ Tínatima ámáan-amma ítarai-nakaraq Aapórogaraq yenákámá ayáqtááq-amma áaimma átáma wíyéta kéiyaama yenákámá nóiqtababi íyamma yíwáqnaa umá yimiyo.

¹⁴ kerátái waayúkama timá yímínatawaq yemá káqo-kayukama nóiqtababi íyamma yíwáqnaa oro. kerátái waayúkama káqo-kayukama yíwáqnaa íyábámá yeqtí íráqôn-aaimma yiráátero. itaao. yaagómá íráqôn-aaimma wáiq-tagoma íráqôn-aramma kéiyaiye. móraiq umá waayúkama yemá íráqôn-aaimma wáiyuma yemá íráqô-mayaima kémayaae.

¹⁵ máqtemma náayuwabi ketê maakáq máa-yuma yemá miráono-maaraono-aimma enôpaq yúwáawana kéuwiye. ketáái miráo-maarao-aimma ketáái aanábómmá itáiq-itaiq umá ketáátê yagaroqtamá kémae-yubaq yuwáunanataa kéuwiye.

Áánûqtuni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waino.
kemá Póroe.

Pírímoni

yenáká mimórá-máyái-nákónôpaq Pórogoraq Tímotiqte ánná-naupaq Arómubaq agataáye.

1 kemá Póroma Tímotiqte maan-áúbámá agatuwáúyana Pírímoni enôpaqa kéwiye. Ítu Káríqtoqtaba ánná-naupaq máeq watáama kágayaune. kemá átê-wataama tiqté kénaunata minnýaba yáqtoqma ánnáma tímikaae. Tímotima ketúbâpoaqtaa wetê kerátámá Pírímonimma enôpaq kágayauye. emá mórai q umá kerátáqtê mayáimá kémayaane. 2 kerátámá aamá yuwéka Áápiagaraq Áákipatigaraq máqtemma Ítuqtaba móra-iyakaq maréta ení-naupaq álkuyokayukama miráo-maara-aimma kétima-yikauye. Áápiama ketáái tímanaakotaa, Áákipatio, miráuma Ítuni ááiqtaba ááiqqa i-káá-náqá máqtemma keráwáqtôpaq kágayaune. 3 Áánûqtuma ketibotáámá ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtote yemá yimuqá matikéta yeqtí kaayoné-yátááqá yeqtí íráqô-qtataakaraq tímíno.

4 Pírímonio, kemá ketí Áánûqtukaq nunamummá kéteqa eqtábá timuqá ôriq umá kémareq kétune. 5 emá uyátárai-naqa Ítukaq itáiq-itai q umá wení waayúkayopaq enarummá kéyimenaq minnýaba timuqá kémaraakaune. 6 ení itáiq-itai q ónnayabama kemá nunamummá kétune minná káqo-kayukama Ítuqtaba itáiq-itai q o-yúmá yagaroqtaréta íráqô-qtataaqtaba íyaqtaama ketáámá Ítu Káríqtoqtabama kanaarác ónúntaae. 7 owé. ketíbâko, emá Áánûqtuni waayúkama arummá amí-yátááqá mamá akoqnáá kéone. minnýaba kemá anó-timuq-yataaqa kémayaune. arummá amê-kayukama amuqá maqyikáána-yataakoma kemmá mamá akoqnáá kéumatikaiye.

8 kemá móra itai-yátááqá emmá ítama káonaune. Ítu Káríqtoma ketí anónapoq kemá kanaarác eqtábámá akoqnáá-aimma téq yabírákaraanaa móra-yataariq ikáae kétune. 9 kemá Póroma Ítu Káríqton-aama kétunna-nakoma kemá Ítuqtabae téq íbêqa ánnáma kéune. miráimanibo kemá eqtábámá minná mayaa maanná mayaa íma tímákanune. kemá paá eqtábá kétikaipoaq ekáq móra-yataaqtaba ítama aónanune. 10 abo Onetímatiqtaba emmá ítama káonaune. wemá miráuma ketí iyápóboana kemá wení aboámúne. ánná-naupaqa kemá wemmá awíqma Áánûqtuni waayúkabi má ayúkaune. 11 naayóbáqá wemá íma íráqô-mayai-naqa enaurakaqa máqe-uraimanibo íbêqa wemá ketúrakakaraq enaurakakaraqa íráqôniq kéiyé. kanaarác emmá áwáqnaa kéena kemmá tíwáqnaa kéiyé.

12-14 kema átê-wataama íbêqa kéteq minnárake ánnáma matáune. kemá maamibáq máunaboa emá kanaarác íma tíwáqnaa ínóne. miráitaq kemá ení kayóq-náqá Onetímatimma ôriq umá timuqá kémaraakunana wemá maakác máena kawáá kéumatikaiye. miráinana wemá minnýaba ení márúqa mayániye. miráinaq emá áqnáabaq kanaarárê Ítirenabimma kemá Onetímatimma íma yáqtoranune. kemmá tíwáqnaa íyábámá emmá akoqnáá-aimma Ítimakanune. miráinaa emá enamááriq íráqô-qtataapike kemmá tíwáqnaa ínóne. miráitaq kemá yawéqma tímákanana enôpaq kéwiye.

15 áraíne. naayóbáqá Onetímatima emmá ayuwéna péqmarena kóuraipoana íbêqa wemá ókaraq íma ení kayóq-náqá mánibo wemá miráuma ketáái aanábóé. miráipoana ení aanábómá auréna wemá kanaarác aati-aatimá etê

mániye. ¹⁶ Onetímatima wemá mórama meyámmá íma mayéna paá kayóq-náqíye. miráimanibo wegáráq miráuma Ítu Káríqtoqtabama ákáina-abaqawaaraanaqiye. kemá weqtábámá timuqá kémarakaunaboa emá weqtábámá amuqá marakánóne. wemá keqnáámmá ení kayóqá mayánimanibo íbêqa wemá Ítu Káríqtoqtabama enábâqawaamiye.

¹⁷ minnýaba egáráq kegáráq mimórá-túyánámmá waínakama Onetímatimma yauwéqma timákáanana miráuma wemá enôpaq kemmá tiwiráanaiq umá yauwéqma awiránóne. ¹⁸ ánibo wemá yaímma otaammá kuyákárimma epímmá wení aqtábáama wáinaama ketôpaq aamá yúwénana ínaq kenamááríq kemá aqtábáama yauwéqma emmá aménúne. ¹⁹ maamin-áímmá kemá kenamááríq ketiyáápike kágayaune: “kemá Póroma anónnáma aménúne.” téq kágayaune. emá ení aúwaraimma kekáqá aqtábáama wáíye. minnýaba taákaq maránúnó? ²⁰ owé. ketíbâko, kemá emmá ítama aónáúnaiq uyátárainakoqtabama uwo. minnýaba kerátámá Ítu Káríqtoni ábâqawaaraa umá máuyapoa emá ketí tirummá mamá amuqá marakaa. ²¹ kemá maamin-áímmá yuwaúnana enôpaq kéwimma minná kemá kéitaune. kemá eqtábá maamin-áímmá túnnama waránóne. ánibo emá ketáama pááqyamma íma kéwaraapo emá áráimma kéwaraane. ²² ánibo emá ení naaúpaqa móra-maruqa kemmá mamá yokaa umátikaa. emá uyátárai-nakokaq nunamupí keqtábá kétépoana itaúnama Áánúqtuma kemmá enôpaq timátikainaq iréq emmá yakáoneq etê mánune.

²³ Ipááparatima aamá yuwéna miráono-maaraono téna amí-áímmá enôpaq yúwáitana kéwiye. Ítu Káríqtoni anaaé kéwaraipoana wegáráqá ketê ánnábi máíye. ²⁴ máqtemma maa-káyúkámá mimórá-máyáímá ketê kémayaae Máákima Ááritítáákatima Tímatima Arúkema yegáráqá miráono-maaraono-aimma enôpaqa yúwáawana kéwiye.

²⁵ uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni íráqô-qtataakoma keráwáqtê waíno. kemá Póroe.

Íbaru

aúbama Ítiráaeo-wayukama Ítukaq itái-q-itaiq kéo-yubaq

¹ taíbaq-marupaqa taígani-aipaqa naayóbáqá Áánûqtu watáama títaubikoma timá yímikaiye. wení amuné-wáyúkábí timá yímikaiye. ² íbêqa írêq-yupaama Áánûqtuma watáama wení áanikopi timá tímikaiqtaae. wenáanikaraq máqte-qtataaqa maragaráq wíyôkaraq tarôq uráimma Áánûqtu maami máqte-qtataaqa wenáanikoma ámikaiye.

³ Áánûqtu ómmá máitana wenáanikoma wenáuyawaare.

Áánûqtu wenáanima wenáaimma matáitana wení watáagoma akoqnáá kéitana mûtúq máá-marabima wení akoqnáágoni aménáápáqá wáiyé.

kúmiq-yataaqa mamá paábaqa mamá tiyuwénataa wemá áqnáabaq uyátárai-nakoni ayáánurapaqa maráq máqe-uraiye.

áanikoma Áánûqtuma wení márûpake kaqtó-wayukama uyátáraiye.

⁴ Ítuma aboánáwíkaqa matáitana maamin-áwíqá áqnáabaq máiyé. Áánûqtu wení márûpake kaqtó-wayukama yetíwíqa anaaépaq mááe. ⁵ mórama kaqtó-nákóqtábá wenôpaqa Áánûqtu mirá-tiraiyo? “emá ketáanikoe.

íbêq-yupaama kemá tiráunaboa ketáaniko emmá mamá pááq urááne. kemá enaboúne.

emá ketáanimone.”

téna mirá Áánûqtu móra kaqtó-nakoma wení márûpaq timá ámikaiyo? ímiye.

⁶ Áánûqtuma wení áqnáabaq-iyapoma áwíqmena maa-márábí kúmitana agamatán-áipí wé tiráiyé:

“Áánûqtu wení máqtemma kaqtó-wayukama wení márûpake wekáq yiraiyutaúamá áyáaro.”

téna Áánûqtu tiráiyé. ⁷ Áánûqtuni agamatán-áúbá-wánnáábí kaqtó-wayukayaba wení márûpaqa kétiye.

“wení kaqtó-wayukama uwááraa káuqyikena marabí-káyúkáyábá yíwáqnaa íyábá ira utakáá káuqyikaiye.”

téna ⁸ ááqibo wenáanitaba kétiye:

“Áánûqtuo, ení akoqnááma máqte-tupaa watúq-watuq kéiyé.

ení maa-mará yabíqma íráqôniq umá kémaene.

⁹ Íráqômma yanaí-yátáákón áaimma kákaimanibo táwíqtaba íma kákaiye.

miráipoana ení Áánûqtuma

mú mikákáá uyátárai-nakoma
 íráqô-maqtawema aqnókáqá atí-akarainikaa umá
 emá mamá múma
 anón-amuq-yataapi máqe-uraane.”

téna tiráíye. ¹⁰ aúba-wannaabi ókaraq kétiye:

“uyátárai-nako, áqnáabaq-kanaama
 maa-mará tarôq umá

wíyômma enayáápike tarôq umákaane.

¹¹ wíyôkaraq maa-marágáraq mamá
 táwítawaa umáginibo

emá aati-aati-yúpáámá paá mánone.

wíyôkaraq maa-marágáraq mamá

naayón-únáákáqtôraa umáginana

¹² unáákáqtôma yatánáátá umáginikaa

waéqma ínóne. ááqibo

emá íma waéqma miráinonamanibo

matúq-matuq umá paá mánoe.”

mirá téna Áánûqtuni aúba-wannaabi kétiye. ¹³ abo Áánûqtu wení kaqtó-nakoma
 mórama wé téna timá ámikaiyo?

“emá ketiyáánurapaq maraq mááo.

abo anaaékaq ení namuro-wáyúkámá

ení aménáápáqá maránúne.”

Áánûqtuma móra kaqtó-nakoma mirá téna timá ámikaiyo? imiye. ¹⁴ máqte
 kaqtó-wayukama Áánûqtunopake aágoma mááe. máqtemma náayuwabi wenáamo
 yabiyína-waigo yiwirání-kayukama yemma yíwáqnaa ínéna kétima-yikaiye.

2

Áánûqtu ketáámô tiwiráníqtaama anó-qtataare.

¹ maami árain-aimma ítánataa yáqtoqma akoqnáá éta íma yuwákétaa ketáá

kónunatae. yuwéta Áánûqtuni aipiké paábaq kóyabae. ² Áánûqtuni márûpaq

kaqtó-wayukati watáama árainma wáqe-uraiye. abo náawabi maamin áama

ímo ítáina-nakoabi ímo waráina-waigoma wení ápéqa mamá táígoma umákena

páaq íniye. ³ abo ketáámô ketáái anómo kuqtiwiráníqtaama íma yáqtoqma

ketáái táígon-anonnama kanaarâq yuwíqtuwe kónunatabiyo? uyátárai-

nakoma wenamáárîq áqnáabaq timá-timenataa maaminámo kuqtiwiráníqtaba

wenáama ítáíya-kayukama ketáá timónama áraine timá tímikaiqtaae. yeráwáqá

timónamataa áraine tíyana ⁴ Áánûqtuma anó-maiyaiqokaraqa timónamataa

áraine tíno. Áánûqtuni akoqnáá-aikogaraq kéqoke-kaqoke mamá páaq uráitana

Áánûqtuma ákáimma wení Aágoma yaímma aarawaamá mamá yímikaiye.

Ítuma ketáá kuqtiwiráni-waigoni wenáúwáyama máíye.

⁵ Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukayaba téna wení aúge-marayabataa

túnnayaba “yabiyéro” ítima yímikaiye. ⁶ Áánûqtuni aúba-wannaabi móra-nakoma

Tébji ibí mirá téna:

“o Áánûqtuo, waayábámá nóina téaq

aúyánápímmá kéitaano?

waayúka-araaqtaba nóina téaq

weqtábámá kéyabi eno?

⁷ pááqya-kanaama waayúkati áwîqa
 Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukati yíwîkoni
 yinaaépaq makááne.

emá anómma tágama-yataaqa káme.
 waagónáwîqa múte kéyauyone.

⁸ emá máqte-qtataaqa wenaítaupi maráánana
 wemá mi-máqté-qtátáákáq yabíkaiye.”

téna tiraíye. áraimma Áánûqtuma máqte-qtataaqa wenaítaupitaa makáimanibo
 ketáámá íma íbêqa káonaunatae. waayúka-araakoma maa-marábí yabíkaiye.

⁹ ááqibo Ítuma káonaunatae. wemá Áánûqtuni márûpaq kaqtó-wayukati
 yiménááppáqá wenáwîqa pááqya-kanaama wáqe-uraiye. aú-tiqtaboana
 Áánûqtuma tágama-yataaqa aména anón-awîqa ámikaiye. miráuma Áánûqtuni
 íráqôniq umá Ítuma máqte-kayukayaba pukéna íráqôniq umáyikaraiye.

¹⁰ Áánûqtuma máqte-qtataakoni áaimma máena maami-máqté-qtátááqá
 tarôq uráíye. wemá táigani-kayukama yíwîqma tágama-yataaqa yimíniqtaba
 kákaiye. miráitana anón-au-tiqa aménama maamin-áú-tíqtábámá yíwîqme
 wí-yátááqá mútûq pááq umá Ítuma ámikaimma áqnáabaq-kanoqa yawwéqma
 kuqtiwirániqtabataa kumíniye. Ítuma wenamáa waayúkama Áánûqtunopaqa
 yabíkáa-yuma ¹¹ we mamá íráqôniq umáyikaraiye. miráuma-yikarai-naqa
 íráqôniq umá yíkarai-kayukaraq wegáráq yagaróqtamá yiboámá mimóráé.
 miráipoana Ítuma maami íráqô-kayukayaba “ketúnabaro” téna yááyama tíyátábá
 minnáyaba íma agaé kéíye. ¹² agamatán-áípi mirá téna:

“Áánûqtuo, enáwîqtabama ketúnabakaq ténúnama

áíqma kuqtááyan-aukaapimma
 enáwîqa múte yaúma íbí tenúne.”

téna kétiye. ¹³ óq-wataama téna:

“Áánûqtu kemá weqtábá onana
 wé tiwíqma mamá aakaq tíkániye.”

ókaraq téna:

“kemá Áánûqtuma tímikaini-iyaporawate máune.”

téna kétiye. ¹⁴ miráuma maamin-iyáporáwáqtábá yeráwáqá yúgaraq
 naaegáráq máapoana Ítuma yeráwáqtí yúraa umá waayúkati yáaikaa umá
 paá máqe-uraimma puínéna uráíye. miráuraimma Tááqtaama mamá táwîq-
 umaqtuwanune téna aúgaraq naaegáráq kukáíye. Tááqtaani akoqnáarake
 aarawaamá pukááe. aarawaamá puíyábá ikatíq uráamanibo Ítu puyéna
 waayúkati watúq-watuq umá ikatí-yatááqá puí-yataaqtaba umáyikaraiye.

¹⁵ missing? ¹⁶ miráuma Áánûqtuni kaqtó-wayukama yíwáqnaa íkeimanibo
 Áabaraani áráabitima yíwáqnaa kéíye. ¹⁷ minnágon áaimma máqte-qtataakoma
 mórai q umá wenaúnabakaa uráíye. yeráwáqtí mú mikákáá anó-monoq-naqa
 Áánûqtu áwáqnaa umá auránipoana wé mamá wenaúnabakaa aúyikaraiye.
 wenaúnabakaa káuqyikaipoana waayúkayaba yabi-í-náqá áyaqa yímena yeqti
 kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwéna awikáqtuwaniye. ¹⁸ wemá wenamááríq
 makáténa aíq-yataaqa matáipoana íbêqa kanaaráq wemmô makatíya-kayukama
 kanaaráq yíwáqnaa íniye.

3

Ítuni anón-awikoma Mótetin-awiqa uyátáraiye.

¹ Ítu Káríqtobi ketúnabaro, Áánûqtuni márûpaqtaba yááyarai-kayukama Ítumma aónaaro! wenamáa ketáái mú mikákáá anó-monoq-naqa mániqtabae téna timákaraiye. ketáái itáíq-itaiq umáe uí-yátááqá matáunanataa minnýaba timákaraiye. ² wemá kanaarác aammá waqmá Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yabi íniiboana Áánûqtu mi-máyáiyábá wemmá mamá pááq umákaraiye. Móteti miráurainiq umá Áánûqtuni waayúka aúkáapi itáíq-itaiq umá yabíkáine. ³ itáaro. awaaméq-áiné. anón-awiqa naammô umáraini-waigoma áwíqa mú mikác uyátá-maqma naakóni áwíre. mimórai q umá Ítuma wení tágama-yataaqa uyátá-maqma Mótetini tágama-yataare. ⁴ máqten-naama wáati tarôq oné. ááqibo Áánûqtu wenamáa máqte-qtataaqa paá tarôq uráiyé. ⁵ abo Móteti Áánûqtuni waayúkama aúkáapimma máqe-uráiyé. wemá Áánûqtuni mayai-nákómá máena wemá Áánûqtuni anaaékaq-wataama tiráiyé. ⁶ ááqibo Ítu Káríqtoma itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá áanikokaa Áánûqtun-annagoni naakác yabíkáiyé. ketáámá íma ikatíq owéta ketáá Áánûqtun awé éqtaama ketáámá Áánûqtuni naakáá umá kémaunatae.

aammá íma itáiyá-wayukama íma agai-yátááqá mayánoe.

⁷ Áánûqtuni Aágoma mirá kétiye:

“Áánûqtuni áama íbêqa kéitema

⁸ íma áyapimma aráápaaro. ááqibo naayóbáqá ketíyaqa koko-márúkác Áánûqtuma ámiqtukeqa mibác wemmá makácma urááe.

⁹ mibác ketítaubikoma kemmá makaténa maqmá káonaae. abo kaayaq-wáyúká-káritímáátímá (40 karitimaatirácá) keráwácá máqtemma kemá mayáuna aónaraae.

¹⁰ miráipona kemá tíyámma kéitaq tiráune ‘yeráwácô itáa-yuyanamma aati-aatímá táwí-yuyanamma kéiteta ketáaimma íkéitaae’ téq tiráune.

¹¹ kemá ítama moyácá kéyeqa árain-aimma tiráune téna ‘yeráwácá áraikapoaq íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.’ téq tiráune.”

téna Áánûqtuni Aágoma kétiye. ¹² ketúnabaro, atéráaro. móra-nakoma keráwápiké íma arummá táwígoni aúyánápí íma íno. Áánûqtu paá máinakoma máqtemma káonena waéqma wekác íkewaraiye. ¹³ ááqibo máqte-tupaama wenáwaqnaa-wenawaqnaa ímmá íbêqa maamin íbêq-yupaa paá wáiyé. miráitana kúmiq-yataakoni kaaqaari-áímmá tirummá mamá akoqnáá umá óqtakaa íumaginiye. ¹⁴ áqnáabaq Ítuqtaba kéonanataa tiwirániqtaae. aqtó-kánáárácá Ítuma tiwiráínaqtaa Ítu Káríqtote yagaroqtamá mánunatae. ¹⁵ Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá kétiye:

“Áánûqtun áama íbêqa keráwácá kéiteqa ketirupimmô maréqa íma mamá óqtakaa oro. keqnáámmá títaubikomma

Áánûqtumma íma awéqtaqtuwaarol!”

téna aúba-wannaabi kétiye. ¹⁶ ááqibo náawaq Áánûqtun áama kéitena íma kéwaraiyo? máqte-kayukama Móteti yíwíqmena Íqtíibake irái-yuma yeráwáqá ítaraae. ¹⁷ kaayaqté-kaayaqte tiyááka (40)-karitimaatibimma Áánûqtu náayuyabaq íyámma umáyíkaraiyo? wemá kúmiq-yataariq o-káyúkámá íyámma umáyíkaraiye. kokoq-márúpáqá púyôwana kokoq-márúpáqá máqe-uraa-kayukayaba Áánûqtuma áyámma umáyíkaraiye. ¹⁸ Áánûqtuma náayuyabawaq yanaan-áímmá téna “ketí aagai-márúpáqá íuyabereq aagamá mánoe” tirááyô? mi-káyúkámá wenáámo araté-kayukayaba tiráíye. ¹⁹ miráitaqtaa ketáá kéitaune yemá Áánûqtun-aama yirummá íkámepoana minnáyaba wení aagai-márúpáqá íma uínóe.

4

Áánûqtuni aarawaamá aagaaimô mayánôqtabae.

¹ Áánûqtuni akoqnáá árain-aimma uyábéqma weté aagánúnayataba maamin-áráin-áímmá íma ánataginiye. miráipoana atéráaro. móra-nakoma keráwápíké mi aagai-yátááqá íma mayáinabo. ² naayóbáqá Mótetini waayúkama Áánûqtuni íráqô-kataama itéq oni q umá ítama ketáábikeqtaa Áánûqtuni watáama ítaraunatae. yeráwáqá ítaraamanibo maaminnáyaba íma yúyánámmá ítaraapoana Áánûqtu íma yíwáqnaa kanaaráq uráíye. ³ ketáámá tirummá améqtaama Áánûqtute uyábéqma káágaunatae. naayóbáqá Áánûqtuma min-áágáiyábá wemá tiráíye:

“kema ítama moyáqá kéyeqa

árain-aimma tiráune téna

‘yeráwáqá áraikapoaq

íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.”

téq tiráune. maa-máramá tarôq umáqtúwáitana wení mayaímá ánatagitana mirá téna tiráíye. ⁴ Áánûqtun aúba-wannaabi téna:

“abapaké kaayaq-yúpáámá Áánûqtu

wení mayaímá yáqtorena aagaráíye.”

téna kétiye. ⁵ mimórá-wátááyábá we kétiye:

“yeráwáqá áraikapoaq

íma ketôpaqa uyábéqma aagamá mánoe.”

téna kétiye. ⁶ áqnáabaq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama yirummá

íamiketaboata Áánûqtute yeráwáqá íma uyábereta aagaímá matáámiye.

ááqibo óq-wayukama Áánûqtu “kanaararé” titata uyábéqma weté kanaaráq

aagaráranoe. ⁷ ááqibo móra-kanaama pááq éna mi-kánááyábámá íbêq-

yupaama Áánûqtuma mirá téna ááyariye. mirá-timatuwena anaaékaq netuq-

káritimáátiráqá Áánûqtu Tébitikaq tímá ámitana Tébiti mirá téna:

“Áánûqtun áamo íbêq-yupaama

keráwáqá kéiteqa

ketirupimmô maréqa

íma mamá óqtakaa oro!”

téna Tébiti tiráíye. ⁸ Yótuama wení waayúkama yiwiráinatamo Áánûqtuni

aagairaq miráinana Áánûqtuma káqon íbêq-yupaama íma tíniye. ⁹⁻¹⁰ miráinaqtaa

ketáá kéitaunatae. Áánûqtuni waayúkayabama móra-aagai-kanaama pááq

ínanama náawabi Áánûqtute umma aagánimma weni mayaiyábá Áánûqtuma weni mayaiyábá aagaráinikaa umá aagániye. ¹¹ ketáá íma yeráwáqá naayóbáqá uráániq umá aammá aratéqtaa íma yeráwákáá táwíq umágéqtaa íuyabekaniikaa íonatae. ááqibo tirummá améqtaa akoqnáá éqtaama uyáberanunatae. Áánûqtute umma aagánúnatae.

¹² Áánûqtuni watáama aagaraq akoqnáagaraq máiye. púraámá kaayaq-átóbákékáá Áánûqtuni watáagoma áa kénaiye. minnágoma waayúkati aagogaraq arun-iyápógóni aúkáapi kábamiye. mimórai q umá minnágoma arúbaraikaraq abikugúgóni aúkáapi kábamiye. miráipoana Áánûqtuni watáagoma máqte-tuyanakaraq máqten-akai-yataaqa kéyainaiye. ¹³ íma móra-yataakoma Áánûqtuni aúrapi yawáá kéiye. máqte-qtataaqa abarokáq wenamá abarokáq pááq kéiye. maami-kátáágómá tinikáá umá Áánûqtukaqa máqte-qtataaqa pááq éta abarokáq mirá-inoe.

Ítuma ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoe.

¹⁴ máqte-qtataaaqtaba ketáá téqtaa tirummá améqtaa mimórá-yátááqá yáqtoqma akoqnáá ónatae. ketáái anómma mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítuma Áánûqtumma áanikoma wemá Áánûqtunopaqa uyábékaiye. ¹⁵ ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoma ketáái aqnú-qtátááqtábá aruqtabá umátikaninakaa máiye. wemá makáqma keqtáaráá uráimanibo kúmiq-yataaqa íma uráiyé. ¹⁶ miráinaqtaa akoqnáá umá Áánûqtun amakaq ónatae. wetéma anómma íráqô-qtataaqa wáiyé. wemá aruq-qtatáákáráq kaayoné-yátáákáráq ketáámá kéonanataa tímíniqtae. miráipoaqtaa akoqnáá umá timuq-yatáápike wenamaqtáá weni anómma íráqô-qtataaqa ónatae.

5

mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítuma kanaaráq yauwéqma tiwirániqtaae.

¹ máqtemma mú mikákáá anó-monoq-nakoma máqte-kayukabike móra-nakoma wé tímákéna weni mayaimá Áánûqtun-aiyataboana waayúkama yiwáqnaa íniye. wemá móra-mayaima máqten-amuq-yataaqa Áánûqtukaq aména waayúkati kúmiq-yataaqa yuwéna mamá paá umáyíkaraiye. ² paá-wayukama kaayoné umá yímikaiye. aamá aratí-wayúkágáráq áá ítai-wayukagaraq áyaqa kéyimiye. ³ mú mikákáá anó-monoq-nakoma wenamááriq aqnú-qtátááriq uráipoana wemá weni kúmiq-yataaqtabama amuq-yatááqá Áánûqtukaq ámiqtuwenao. ⁴ móra-nakoma wenamááriq wenáwíqa múte kéyayenama íma mú mikákáá anó-monoq-nakoma aayubíniye. ááqibo Áánûqtuma min-nákómmá ááyena Êroni Mótetini ábâkoma wemmá ááyarainikaa uráiyé.

⁵ maamiráitana Ítuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma ayúkaiye. miráitana Áánûqtu mi-máyáímá aména tímá ámikaiye:

“emá ketáanimone.

íbêq-yupaama kemá enaboámá aúkáuene.”

téna tímá ámikaiye. ⁶ mamá óqa téna móra-taoqa tiráiyé:

“emá anó-monoq-wayukama

matúq-matuq ínóne.

Merekítarekiraa anó-monoq-nakoraa

matúq-matuq umá mánone.”

téna tiráiyé. ⁷ naayóbáqá Ítuma waayúkaraamo maa-márábímô máenama wemá Áánûqtukaq nunamupí ítama aónaraiye. Áánûqtu kanaaráq wemó puína-taoqa awiránitana Ítuma anókaq nunamupí téna ááyama ibiqá yakáiyé. wenáúyánámmá Áánûqtumma ámikena Áánûqtuni aménáápáqá makáipoana Áánûqtu weni nunamummá ítaraiye. ⁸ Ítuma Áánûqtun ánikoma máqe-uraimanibo áiqnapo Áánûqtuni aammá waráiyábá ítama ánataraiye. ⁹ wekák mútúq mamá pááq uráiyé. áqnáabaq-naqa Áánûqtunopaq yawwéqmataa tiwiráníqtaba máena wenanaae waráiya-kayukama matúq-matuq umá Áánûqtunopaq yawwéqma umánoe. ¹⁰ abo Áánûqtu wemá mamá pááq umárena mú mikákáá anó-monoq-nakoma Merekítareki wekáá uráiyé.

ketáá íma áráabi-iyapora onataao.

¹¹ Ítuma ketáái anó-monoq-naqtaba yaímma tiráunatae. keráwáqá yaákare túyánámmá kéitaapoana ketáámá taígani-qtataaqtaba kêtunataamanibo ímiye. ¹² íbêqa keráwáqá kanaaráa máekaqa aúba-wayukama aayúbóro ááqibo keráwáqá kenamááríq óqa aúba-naqtaba kéoe. keráwáqá Áánûqtuni áqnáabaq-wataagomma íkéitaae. akoqnáá-aawaqa íma pááq uráimanibo íbêqa paá anóani náaqtaba kéoe. ¹³ móra-waimo náamma náinama iyápóraa éna íráqô-qtataaqtababi táwí-yataaqtaba aúyánámmá íma kanaaráq ítaniye. ¹⁴ akoqnáá-aawaqa waayúkauraqti ááware. waayúkama yúyánámmá yokaa étama átê-yataakaraq táwí-yataaqtabagaraq kéiteta íráqôn-aikaraq kaaqaari-áikáráq yúyánápímmá kanaaráq kéitaae.

6

ketáái aamó itái-yátááqá yáqtoqma akoqnáá ónátae.

¹ áqnáabaq timá-timena tirááti-yataaqa Ítuqtaba ítátukainaboaqtaa mé wíyaqtaakoma yokaa ónátae. ítáaro. móra-nakoma naakóni ábômma íma ókaraq-okaraq umá atáiyé. ábômma ayáánaq umáraa mayaípiékémmá íma Áánûqtuqtaba waéqma Áánûqtuma tirummá améqtaa ókaraq-okaraq íma kéutaunataamanibo kímorabaq kémiraunatae. ² maami máqté-maqte-nomma peraiyátábámá ayáamma maraiyátábámá pukáiyapike atóbamayikaiyatabama Áánûqtuni matúq-matuq umá yainai-yátááqtabámá maamirá-qtátááqtabámá kéitaapoana aati-aatimá túyánámmá ítanatae. ³ ááqibo mé wíyaqtaakoma yokaa ónátae. Áánûqtuma “kanaararé” tínaqtaama ko yokaa ónúntae. yaímma-wayukama Áánûqtun-aabike paábaq arábagurae. ⁴⁻⁶ naayóbáqá Áánûqtuni ómmá yúyánápímmá pááq urááe. yímikái-qtataaqtaba Áánûqtunopake pááqyamma matukááe. Áánûqtuni Aágoma yetirunóbáqá mamá yáikaiye. Áánûqtuni átê-wataama akoqnááqoma yíníqtaba ítarae. Áánûqtun-aabike maa-káyúkámá móragaraq yeqti mayaíbiékémmá íma Áánûqtuqtaba waéqma kanaaráq aúgeniq ínoe. kanaaráq mirá étama áraimma ókaraq Ítu Káríqtoma wemmá kaapaq-yátáq abarokáq ikákaanikaa kéopoana weni aagaí-yátááq móragaraq uíniye.

⁷ ítáaro. awaaméq-áiné. mararáq aaqá kéyitana íráqóniq umá kéwaiye. abo mi-marágómá íráqôn-aawaqa yíména aarawaamá yíwáqnaa kéiyé. Áánûqtu mararáq íráqóniq kéumayikaiye. ⁸ maragómá áwáábíq-yataakaraqo námagaraa-karaqo wáinanama íma íráqô-marama wáiyé. Áánûqtu aúyánápí táiq ínana mamá

kanaaráríq íumakena anaaékaq iragómá káginiye. ketáámá mararáá umá máunatae.

⁹ ketí aanábó, ketáá mirá téqtaamanibo keráwáqti íráqôn-aimma kéitaunatae. yauwéqma kuqtiwirániqtaba keráwáqá uyátá-maqma íráqô-qtataaqa matááe.

¹⁰ Áánûqtuma aati-aatimá waayúkaraqa arupú-yataariq kéiye. wemá keráwáqti íráqôn-aiqtabama íma awimmá kániye. keráwáqti wemmá amí-yátáápíkemmá keráwáqá wení waayúkama yíwáqnaa kéoe. owé. keráwáqá paá yemmá yíwáqnaa uqte kéuyowana Áánûqtuma minnáyabama íma awimmá kégaiye.

¹¹ keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keráwáqti karuwaq-yátáákáráq itáiq-itaiq í-yátáákáráq yáqtoqma akoqnáá oro. mirá kéiyanaama keráwáqá awé kéo-qtataakoma árainma abarokáq íniye. ¹² keráwáqá kaúbíq-wayukaraa iyábá ketáá íkétikaiqtaamanibo aamá itaí-wáyúkáráá umá yaákare awé umá máero. miráiyana naayóbáqá Áánûqtuma yimínín-aimma timá yíkaraiqtaba wení iyápó-annama keráwáqá miraráá umá mayánoe.

Áánûqtuni akoqnáá árain-aiqtaba ketáá waqmá akoqnáá umá kanaaráq ónátáe.

¹³ naayóbáqá Áánûqtuma Áabaraamma árain-aimma akoqnáá umá timá ámikaiye. íma móra-awikoma Áánûqtun-awikoma uyátá-maqma wáipoana Áánûqtu wenamááríq wenáwíqa yamá akoqnáá umá tiráiyé. miráitana Áánûqtu maamin-áráín-áímmá Áabaraamma timá ámikaiye:

¹⁴ “ketí waaróqá améq ayáqtááq-iyapo-annama aménúne.”

téna timá ámikaiye. ¹⁵ Áabaraama yaákama awé uráipoana anaaékaq Áánûqtuni árain-aimma matáiyé.

¹⁶ móra-nakoma árainma yanaan-áímmá kémayena wemá mú maqmá uyátárai-nakonin áwíqtaba kétiye. kémaiye nama mín-áikómá mamá káqo-yuti yáama mamá káraapamayikaiye.

¹⁷ mayáno-kayukaraq Áánûqtuni akoqnáá-arain-aimma “íma waeránúne” téna kéyiratena wení yanaan-áikáráq árain-akoqnáa-aikaraq mamá aráápapa uráiyé.

¹⁸ mí-kááyáq-áikómmá íma kanaaráq waeráyóye. Áánûqtu kaaqaarimá kanaaráq íma tíniye. miráinaqtaa akoqnáá-aimma maéqtaa Áánûqtunopaq weté uyábéqma aagamá mánunatae. Áánûqtuni yanaan-áikómmá akoqnáá umátikainaqtaa ketáámá awé únna-yataaqa waaqókáríq immá kéiteqtaa kéyaqtorauatae.

¹⁹⁻²⁰ ketáámá awé únna-yataakotaama akoqnáá umá aráápai-yataare. óqtakoma móra-yataaqa nokaqá aráápai-itana ító íníkaa miraráá umá ketáái akoqnáá aráápai-nakoma tirun-iyápómá káraapaiye. mú mikákáá anó-monoq-nakoma aokaq-náúpáqá anó-tabaraabe-oqtagoni anaaépaq uyábéráinikaa umá Ítuma umátikenataa Áánûqtunopaq wenokáá áqnábariq umá uyábékaiye. Merékítarekiraa umá páaq uráimma matúq-matuq umá mú mikákáá anó-monoq-naqa mániye.

7

Merekítareki mú mikákáá anó-monoq-nakoe.

¹ Merékítareki wemá anómma yabíkái-nakoma (kíni) Téiramapaq máqe-uraiye. wegáráq mú mikákáá Áánûqtuni anó-monoq-nakoe. naayóbáqá

Áabaraama máqtemma anómma yabíkáa-kayukama yíkamena yauwéqma weni márûpaqa kóuraiye. aakaq aúyaqma Merekítareki Áabaraamma aónena waaroqá ámikaiye. ² abo Áabaraama Merekítareki tiyáákabikemma móra ámikaiye. Merekítareki wenáwíqa kaayaq-ááiné. mórama kateko-yátáákóní anó-nakoni káqon-awiqa Téiramaqaq-ano-naqa wenáaimma kaayoné-yátáákóní anó-naqa wáíye. ³ Merekítarekini anóaboagaraq iyápó-annagaraq íma mááe. anóama marákárai-kanaagaraq puíni-kanaayatabama móra-nakoma íma ítaraiye. wemá Áánûqtun áanikoraa umá máena wemá mú mikákáá anó-monoq-naqa matúq-matuq umá máíye.

⁴ aónaaol! maamin-náqá mú mikákáá anómma máqe-uraiye. áqnáabaq-annabike anó-nakoma Áabaraama Merekítarekima áapike máyáimma tiyáákabike mórama ámikaiye. ⁵ anó-monoq-wayukama Aríbae-annabike tiyáákabike mórama Ítiráaeo-wayukabike maténa yeqtí amáamma mirá téna timá yímikaiye. mimórá-máráráké-káyúkábiké yemá áwikaamanibo yeráwákáráq Áabaraani iyápó-annama mááe. ⁶ Merekítareki Aríbae-annabike íma máimanibo Áabaraama Áánûqtu weni árain-aimma timá ámikai-nakoma wepíké maténa Merekítareki waaroqá ámikaiye. ⁷ minnnáma ketáámá itaqtukaunatae. waaroqá ámikai-nakoma anómma uyátá-maqma móra-waima matáíniq umá máíye. ⁸ anó-monoq-wayukayataba Aríbae-annabike yemá móra tiyáákabike matáámanibo yeráwáqá puyí-wáyúká áátuqma mááe. ááqibo Merekítareki móra tiyáákabike matáíye. weqtábá Áánûqtun aúba-wannaabi kétiye wemá paá máíye. ⁹ maamin-áimma waéqma áaimma miráuma wáíye kétunatae. Áabaraama wemô meyáníq móra tiyáákabike éna Aríbae wepí mamá meyáníq uráíye. ¹⁰ Merekítareki mi-túpáá Áabaraama aonéna Aríbae aboán ayááqtapi máqe-uráíye.

aúge anó-monoq-nakoma naayó anó-monoq-nakoma paá umáyikaraiye.

¹¹ naayóbáqá Ítiráaeo-wayukama amáan-aimma Aríbae-annabike maténa anó-monoq-wayuka máqe-uraae. yé mayái máyáamma kúmiq-yataaqa íma matukáápoana mórama anó-monoq-naqa Merekítarekiraa pááq uráimma wé mamá Éroniraa umá máqe urááyô? ímiye. ¹² abo anó-monoq-wayukamo waeráiyana miráipoana amáan-aikaraq waerániye. ¹³ Ítuqtaba mi-kátáá-wátáá Áánûqtu tiráimma wemá káqon-annabikene. wenánnábikémá móra-nakoma anó-monoq-naqa íma máíye. ¹⁴ ketáá aónaqtukaunatae. wemá Yútaa-wayukabike móra-annama máqe-uráíye. abo Mótetima weni watáabi anó-monoq-wayukayataba min-ánnátí yíwíqtaba ítiraiye.

Merekítarekikaa Ítuma anó-monoq-nakoma matúq-matuq umá máíye.

¹⁵ káqon anó-monoq-naqa Merekítarekiraa pááq kéipoana uyátá-maqma abarokáq pááq kéíye. ¹⁶ amáakaraq wenánnagaraq miráipoana íma anó-monoq-nakoma máqe-uráíye. máátoqo mái-yataakoni akoqnááyaba miráipoana wemá anó-monoq-nakoma ayúkáiye. ¹⁷ weqtábá Áánûqtuni aúba-wannaabi téna: “Merekítarekiraa anó-monoq-nakora matúq-matuq umá emá mánone.” téna kétiye. ¹⁸ naayón-amáámmá íma mamá arútaáwaniq owana Áánûqtu paábaq yuwéna ¹⁹ Mótetini amáamma ítama arútaáwaniq máqte-qataaqa mótúq pááq íyábá íma kanaaráq uráíye. miráipoana Áánûqtu aúgen-amma uyátá-maqma íráqôn-amma wé itáimma minnánapo wemmá waaqókáq ketáámá kanaaráq yenúnatae.

20 anó-monoq-wayukaraq naayóbáqá Áánûqtuni yanaan-áímmá yetê íma wáqe-uraimanibo Áánûqtuni yanaan-áímmá íbêqa wáíye. 21 Áánûqtuni yanaan-áínápó Ítuma anó-monoq-nakoma aúkáitana maami yanaan-áímmá Áánûqtu timá ámikaiye: “kemá uyátárai-nakoma yanaan-áímmá kêtunama ketúyánáipíké íma waeránúne. emá anó-monoq-nakoma matúq-matuq umá mánone.” téna timá ámikaiye. 22 miráuma Ítuma aúgemma anóna-anon-aiqtaba akoqnáá-awaameqa máíye. 23 naayóbáqá waamá púyo-kanaagaraq máqe-uraapoata netuqyaan-ánó-mónóq-wáyúkámá máqe-uraamanibo pukurááwata yeqtí mayaímá paá íma máqe-uraae. 24 ááqibo Ítuma anó-monoq-naqa matúq-matuq umá máipoana wení mayaímá aati-aatimá tíwáqnaa kéiqtaae. 25 Áánûqtunopaq keyewana Ítuma tíwáqnaa kéíye. aarawaamá Áánûqtuni waaqókák Ítun áwíkaq íyana yemma Ítuma kanaaráq matúq-matuq umá yiwirániye. nunamupí Áánûqtukaq ítáinana tíwáqnaa íniqtabae téna Ítuma matúq-matuq umá máíye.

Ítuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma kanaaráq tíwáqnaa íniqtaae.

26 maamiráuma mú mikákáá anó-monoq-nakoma kanaaráq tíwáqnaa íniqtaae. Ítuma kateko-yatááqtábá aokaq-naré. agaemá í-yatááqá wepí íma wáíye. kebó-yatáákaráq kúmiq-yataakaraq íuraiye. wemmá kúmiq-wayukabike ókaq yaráqma Áánûqtu akéna wenáwíqa máqtemma uyátá-maqma Áánûqtuni márûpaqa Áánûqtu makáíye. 27 wemá óq-ano-monoq-wayukaraa íma máqe-uraiye. óq-ano-monoq-wayukama máqte-tupaama yeqtí kúmiqtabagaraq waayúkagoni kúmiqtabagaraq máqte-tupaama Áánûqtukaq ámiqma kánataae. ááqibo Ítuma íma mirá kéíye. Ítuma ámiqma ánataitana wenaúma máqte-kayukayaba kímorabaq uráipoana keqnaammá ókaraq agamá amuq-yatááqá íbêqa ketáámá kanaaráq keyuwaunatae. 28 naayóbáqá Mótetini ámán-aikoma anó-monoq-wayukama yááyama yegáráq kateko-yatááqtábá mútúq íma páaq urááe. anaáeakaq Áánûqtuni yanaan-áímmá wáitata wenáaninna ááyama kateko-yatááqtábá wegáráq mútúq páaq uráimma matúq-matuq umá máíye.

8

Ítuma árai-monoq-naopaqa anó-monoq-nakoma máqe-uraiye.

1 minnáyaba kêtunatae. mú mikákáá anó-monoq-nakoni yanaa-nákóni ayáánurapaq-amakaq Áánûqtuni márûpaqa Ítuma maraq máqe-uraiye. paábaq-yataaqa Áánûqtu wenamáa íni-qtataaqtaba Ítuma árai-monoq-naupaqa Áánûqtuni márúkaqa mú mikákáá anó-monoq-nakaa kaqtó kéíye. min-áráí-mónóq-námmá maa-márábí móra-nakoma íma tarôq umákaimanibo Áánûqtu wenamáa tarôq umákaiye. 2 missing?

3 máqtemma mú mikákáá anó-monoq-wayukama yenamáa ááyama améta waíwaamma Áánûqtukaq agatááe. ketáái mú mikákáá anó-monoq-nakoma wegáráq amíni-qtataaqa mirá íno. 4 Ítuma maa-márábí máinanama móra anó-monoq-nakoma íma páaq íniye. nóraq itanábiyo? Íbaru-wayukati anó-monoq-wayukama ámáaqtabama agamá amuq-yatááqá paá kéoe. 5 maa-márábí anó-monoq-wayukama yeqtí mayaímá paá amammá Áánûqtuni márûpaq-yataaqtabama wááe. miráuma naayóbáqá Mótetima monoq-námmá tabarááberaq-namma wé ínena itana Áánûqtu timá ámikaiye: “amammá yabíqma aruté máqte-qtataaqa tarôq umá anuraqá áráátúnna-amamma

emá waraao.” téna Áánûqtu timá ámikaiye. ⁶ mimórai q umá maa-márábí anó-monoq-wayukati mayaímá Ítuni mayaímá wáqe-uraimma paá-amane. mi-máyáí gómá káqo-monoq-wayukati mayaímá uyátáraiye. wemá anóná-anon-aikoni aúkáapi-naqa máiye. min-ánóná-ánón-áíkómá anaaékaq iréna naayón-ánón-áí kómmá uyátáraiye. akoqnáá-arain-aikoma naayón-ákóqnáá-áráín-áímmá uyátáraiye.

aúgena-aikoma naayón-áímmá uyátáraiye.

⁷ árai-kataama Áánûqtu Mótetimma timá ámikaimanibo min-áqnáábáq-áímmá arútágitana ókaraq árain-aimma Áánûqtu íma pááq umá tiráiyé. ⁸ abo Áánûqtuma aarawaatí aqnúníq í-yátááqá pááq owana minnáyaba óqa tiráiyé:

“uyátárai-nakoma kétune.

‘ítáaro! mi-kánáá pááq ínaq

aúgemma anóná-anon-aimma

Ítíráaeo-wayukagaraq Yúta-wayukagaraq

téite ónúntae.

⁹ maamin-áímmá yetítaubikote

Íqtíbibake yeqtí yiyáákaq yáqtoqma

yíwíqmeq kéweq maamin-áímmá téite

únna-aiqtaa íma wániye.

maami anóná-anon-aiqtabama

yeráwáqá íma matúq-matuq umá

íma yabíqma itáíq-itaiq uráápoana

yem má íyimonaraune.’ ”

téna uyátárai-nakoma tiráiyé. ¹⁰ naayó-kánáámá ánatainana aúgemma anóná-anon-aimma Ítíráaeo-wayukate téite ónúntae:

“ketí aúgen-amaan-aimma yirupí yiménúnama

yeqtí yúyánápí agamaránúne.

kéq kenamá yeqtí maní kómá máenata

yeráwáqá ketí waayúkama mánoe.

máqtemma kem má yeqtí yánápí

ítama ánatatuwanoe.

¹¹ miráipoana yeráwápí k é móra-nakoma

íma móra-mora-naqa mamá aráátinimanibo

íma móra-mora aú nabakaq mamá téna

‘emá uyátárai-nakoma aúyánámmá ítaao.’

téna ítiniye.

máqtemma paá-wayukagaraq anó-kayukagaraq

kem má akoqnáá umá timónanoe.

¹² yeqtí kúmiq-yataakaraq kebó-yátáá káráqtábámá túyánámmá

móragaraq íma itánúne.

yeqtí táí-yataaqtabama tíyaqa kéyimune.”

téna Áánûqtu tiráiyé. ¹³ wemá aúgemma anóná-anon-aimma téna áqnáabaq-aikoma naayómmá aúkuraiye. máqte-qtataakoma mamá naayómmá aúkínana pááqya-kanaabi aúyokiniye.

9

naayó mú mikákáá anó-nakoma amí-yátááqá maqmá waiwaakoni naaebiké ámikaiye.

¹ áqnáabaq anóná-anona Áánûqtuma tiráiyē. ámáan-aikoma monoq-ámáán-áíqtábámá anó-monoq-naqtaba Áánûqtunopaqtaba iténa tiráiyē. ² anón-owanamma umá yaúmakaae. móra anó-namma aráqmata-naupaqa wáqe-uraiye. mipí aokaq-yátááqá ókáráq yaaregáráq aáwakaraq Áánûqtuma áméma wáqe-uraae. mimórá aráqmata-naupaqa “paábaq Áánûqtuqtaba” téta tirááe. ³ anó-tabaraabe min-aráqmátá-náúpákáráq móra pááqyan-araqmata-naupakaraq aúkáapimma wáqe-uraiye. mi-pááqyámmá “aati-aatimá paábaq Áánûqtu wenamáaqtabae” téta tirááe. ⁴ mipí ákûq-umumma í-yááregáráq Áánûqtuni anóná-anonaimma óqtan-anaakaraq íráqô-kaapaa-anagaraq mútûq-aayapa yawááq umá ánáákumakae. kétébi kaumo-yátááqá wáqe-uraae. minná íráqô-kaapaa-teepepimma wíyôpaken-aawaqa Áánûqtu Mótetimma ámitana Éroni yátágoma wekáq árumma utamá ána yaitana kaayaq-óqtá-kánnáábí Móteri agatáiyē. ⁵ ketimûraaqa íráqô-kamma Áánûqtunopake yirááténa yeqti yááyakoma ámûraaqa kúmiqa paá umáyikaraiapaqa yaí káqmareta móra-mora umá máqe-uraae. maami-káqá mútûq-aaimma íma tímá ámiqma ánataraiye.

⁶ mi-qtátááqá yokaa-yokaa uráitana anó-monoq-wayuka oqta-áwáátáq-náúpáqá aati-aatimá monoq-máyáiyátábá uyákéberaae. ⁷ mú mikákáá anó-monoq-nakoma wenamáa naaúnurapaq kanaaráq uyákéberaiye. máqtekaritimaatima kímora-yupaa wemá uyábékema naaégáráq maména maami amuq-yatááqá Áánûqtukaq ámikaiye. miráuma aarawaatí kúmikaraq wení kúmikaraq paá umáyikaniye. ⁸ mútûq yokaa índôqta Áánûqtuni Aágoma kétiraatiye. anón-owa-namma wení mayaígáráq paá wáimma Áánûqtunopakaraq íma agaro umá oqtamá ítaiye. ⁹ maamin-ówá-mónóq-námmá awaaméqá maa-kánááyábá nóinaq tiráátiniqtaabiyo? minná káqo-kaqo-kamma ikámma Áánûqtukaqa ámiqtukaiqtaba káqo-qtataaqa agayétama íma yetirummá mamá kanaaráq yokaa ínoe. ¹⁰ maamirá-qtátááqá aáwaqa néta nommá néta aiyábámá nommá peréta íyábámá paá amáamma wááe. miráí-yataaqa naayón-ámááqtábámá waitata Áánûqtu anaaékaq íráqômma uyátá-maqma-amma waékáiyē.

Ítu Káríqto keqtááyábá naaemá ámikaiye.

¹¹ Ítu Káríqto wemá íráqô-qtataaqtaba íbêqa wenókáá máena mú mikákáá anó-monoq-nakoma minnáyaba kukáiyē. arain-owa-namma wemá kéena uyátá-maqma anóne. waayúka iyáánapo íma tarôq urááe. maa-marábí tarôq í-yátááqá íwaimanibo árai-monoq-naupare. ¹² Ítu Káríqto Áánûqtunopaqa uyábéráima kímora-taoqa máqtemma keqtááyábá uyábékuraiye. mémee-naeegaraq purumakaa-nááégáráq ímataibo ímiye. wení naaegómá wenamáa maténa ketáái kúmiqa mamá yawwéqma matúq-matuq umá máiyaba tiwiránîqtaae. ¹³ naayóbáqá mémegoni naaegáráq purumakaakóní naaegáráq purumakaakón áráaqa irábí agáyáawana wení kaitogoma waayúkabaq popoq umá waayúkati paákaq yúmá tete umáyikena ¹⁴ ááqibo íbêqa Ítu Káríqtoni naaegómá tirunóbáqá mú mikákáá anómma tete kéiyē. Ítu Káríqto táí-yataaqa wepí íma wáitana Áánûqtun Aágoma matúq-matuq umá kémaitana

wení akoqnáama ámikaipoana Ítuma wenaúma Áánûqtukaq amí-yátááqá mútûq pááq umá mái-yataaqa ámikaiye. ketáái mayaímá íma Áánûqtunnama wáitana minnýaba wení naaegómá ketirutáa kéiyé. miráinaqtaa mayaímá paá máena-Aanqtun-opake kanaaráq mayánatae.

Ítu Káríqto wení naaegómá aúgen-anona-anona mamá akoqnáa kéiyé.

¹⁵ Ítuma wení naaegóbóana aúgen-anona-anona wenôpake pááq uráiyé. miráuma yaímma náayuwabi Áánûqtu yááyarai-yuma wení matûq-matuq umá mái-waaróqa akoqnáa umá tétama yemá kanaaráq mayánoe. Ítuma puyéna waayúkama yeqtí táwî-yataaqa aménáápáqá naayón-ánóná-ánón-áímmá pááq éna yeqtí táwî-yataapike yemmá yáinikena wakúyikaraiye.

¹⁶⁻¹⁷ Ítáaro. móra-nakoma wení máqte-qtataaqa náa-taorabi amínénama wannaabi kágamaraiye. waayúkama ítátuweta min-nákómá puínata mi-kánáámá yorautí-yátááríq ínoe. paá máinanama íma pááq ínimanibo anaáékaq wemá puínana mamá pááq íniye. ¹⁸ miráráa umá paá-naaegogaraq naayón-ánón-ánón-áímmá pááq uráimma waayúkama amí-wámmá ikákaae. ¹⁹ naayóbáqá Móteti waayúkama ámáan-aimma tímá-yimena purumakaakóní naaegáráq nokáráq popoq umá ákú-ayaunapogaraq típi-típigoni karogaron-áyáúnápógáráq yamátuwena ámáan-aikokaraq waayúkagaraq yemmá popoq umáyíkaraiye. ²⁰ miráuma tiráiyé: “naaenápó anóná-anon-aimma Áánûqtu maamin-áwááméqá waqmá mamá akoqnáa íniye.” téna Móteti tiráiyé. ²¹ mimórai q umá Móteti naaegógáráq owá-nákáq máqte-monoq-yataakaq popoq uráiyé. ²² ámáan-aikaq taígani-qtataaqa naaenápó mamá kuyúqtukaiye. naaegómá wenamáa aqtímena kúmiqa mamá Áánûqtu yuwéna awikáqtukaiye.

Ítu Káríqto wenamááríq ketáái kúmiqa kémaqtuwaiye.

²³ kuyúqtuwaiyaba maamiráuma amí-yátááqá naaegógáráq umáqtukaamanibo mirái-qtataaqa paá amammá árai-qtataaqa Áánûqtuni márûkaq wáiyé. Áánûqtuni márûkaq-yataaqtabama uyátá-maqma íráqômma amí-yátááqá ítama aónaraiye. ²⁴ ketáá itánátae. Ítu Káríqto aokaq-náúpáqá waayúka ímakaa-naupaqa árai-nakoni amakaqa uyábékaimanibo Áánûqtuni márûpaqa wenamááríq uyábékaiye. uyábékana íbêq-kanaama wemá Áánûqtunopaqa keqtááyábá itó-uma máiyé. ²⁵ Íbaru-wayukati mú mikákáá anó-monoq-naqa naaúnarupaqa móra-tawigoni naaegógáráq mamá móra-mora-karitimaatiraq uyábékaiye. ááqibo Ítu Káríqto wenaúma netuqyaa-kánáámá wetábá íámikaine. ²⁶ abo wemá netuqyaa-kánáámá mirá énamoena netuqyaa-kánáámá maramá tarôq urái-kanaaraq aú-aiqa mayániye. awaaraq-kánáábí ántai-kanaama aqtóráríq kéinana Ítu Káríqto kúmiqa matuwánîpoana kímora-taoqa kuména wanaúma ikámikáae téna yímikaiye. ²⁷ máqte-kayukama kímora-taoqa púyonanataa Áánûqtu anaáékaq máqtemma yainániye. ²⁸ mimórai q umá Ítu Káríqto máqte-kayukati kúmiqa matuwánîqtaba kímora-taoqa wemá wenaúma ikámikáae téna yímikaiye. marabí yawuwéqma móragaraq kúmiqtaba ikuminiibo wení waayúkama weqtábá awé umá máraiñana kumma yiwirániye.

10

naayóbáqá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq anó-monoq-wayukama ámiqma kúmiqa íma kanaaráq maqtukáae.

¹ naayón-ámáámmá Mótetini-kanaama árain-amaanakoni amakáá umá pááq íniqtaba min-ámáákóní mayaímá íma ánatariye. móraiq umá taítawaa-wamma ikámma Áánûqtukaq ókara-okara umá máqte-karitimaatima ámitana naayón-ámáákómá íma aarawaamá mamá mútûq arupú umá pááq umá ánatanoé. ² aaqáo. ámáákoma íma mútûq arupú éna pááq umá ánataginata íma óqa amí-yátááq agayánoé. abo waayúkama yeqtí kúmiqa paábaq kóinata agaéyátábá íma iyapimma pááq ínatamoetama máqtemma taítawaa-wamma ókara-okara íma agamá ámíqma ánataginoé. ³ máqte-karitimaatima amí-yátááq kágayaawana yeqtí kúmikoma paá yaákaq kéiye. ⁴ mémegoni naeegógárq purumakaakóní naeegógárq kúmiqa íma kanaaráq maqtuwánoé. ⁵ miráitana marabí kuména Ítu Káríqto Áánûqtuma timá ámikaiye: “emmá amí-wámmá agayai-yáárérq agamá amíyábá kúmiqa kématuwaiqtaba emmá ikákaiye.

móra aúma yokaa umá tímikaiye. ⁶ missing?

⁷ abo ké mirá téq kétune.

‘Áánûqtuo, emá nóinawabi tiráánaiq ónááq minnáyaba kukáune.

mi-kátáámá naayón-ámáán-áímmá agamatá-kánnáábí keqtábá tiráimma miráráá umá kemá máeq mirá kéune.’ ”

téna Ítu Káríqto Áánûqtumma timá ámikaiye. ⁸ áqnáabaq tiráiyé: “taítawaa-wamma ikámma amí-yátááq agayai-yakaraq máqtemma taítawaa-wamma amí-yátááq agayai-yáárérq améta kúmiqa matuwaiyábá emmá ikákaiye.” téna tiráiyé. áaqibo naayón-ámáápi “ámikai-kamma agáyáaro” tiráiyé. ⁹ anaaékaq ókaraq téna: “nóinawabi tiráánaiq ónááq minnáyaba kukáune.” téna tiráiyé. miráitana Áánûqtu naayóbáqá ámikai-kamma paábaq yuwéna mamá Ítu Káríqtoma kímora amí-yátááq aúgeniq uráiyé. ¹⁰ Ítu Káríqto Áánûqtukaq téna “nóiqtababi tinnamá mirá-onune.” téna tiráipoana wenaúma ámiqma minnáyabae téna ketáái kúmiqa kímora-taoqa maqtukáiyé.

Ítu Káríqtoma kúmiqa kanaaráq maqtukáiyé.

¹¹ Íbaru anó-monoq-wayukama máqte-tupaama mayaíyátábá kéeta taígani-taoqa amí-yátááq Áánûqtukaq kámebo maa mirá umá amí-yátáákómá íma kanaaráq kúmiqa maqtukáiyé. ¹² áaqibo Ítu Káríqto kímora-taoqa íraqô-qtataaqa ámiqma kúmiqa matúq-matuq umá matuwéna Áánûqtuni ayáánurapaqa maraq máqe-uráiyé. ¹³ mibáqá wé awé umá mainana Áánûqtu wení namuro-wáyúká mamá aítauqa aménáápáqá yikaraiye. ¹⁴ kímora amí-yátááq wemá aarawaamá yeqtí kúmiq-yataaqa matuwéna yemá mútûq arupú umá paá ánatayikena Ítuma uréna miráumaraa matúq-matuq umá yeqtí kúmiq-yataapike kéwakuyikaiye.

¹⁵ Áánûqtun Aágoma timá abarokáq umáqtuwena áqnáabaq tiráiyé:

¹⁶ “mi-kánáámá áqnáabaq ánataginana aúgemma anóná-anon-arain-aimma yeráwáqté maránúne. minnáe. ketí aúgen-amaan-aimma yirupí yiménúnama yeqtí yúyánápi agamaránúne.”

téna Áánûqtun Aágoma tiráiyé. ¹⁷ mirá-timaqtuwena óqa mamá téna: “yeqti kúmiqaraq táwî-yataaq okáráq móragaraq íma túyánámmá ítáyikanune.” téna tiráiyé. ¹⁸ abo Áánûqtu kúmiqa matukáipoana kúmiq-yataaqtaba ketáái agamá amé-waona-yataaq okaraq íma yayániye.

ketáámá Áánûqtukaq tirummá améta wení waaqókaq ónúntaae.

¹⁹ miráuma ketúnabaro, Ítuma pukáipoana naaúnurapaq Áánûqtunopaq máena ketáámá abáqtikainaqtaa kanaaráq uyáberanunatae. ²⁰ Áánûqtunopaq aúgenamma matúq-matuq umá máiyataba mamá páaq umá tabaráábebi yarótámaraa umá keqtáá tímikaiye. wenaúma tabarááberaa umá wáiyé. ²¹ ketáái mú mikákáá anó-monoq-naqa Áánûqtuni waayúkama kényabiyepoaqtaa ²² ketáámá agaemá tirunóbáqá íma wainaqtaa árainmma tirummá améqtaa ketáái araaqtáma íwái-nokaraq tete umátuweqtaa maamin-áwááméq-yátáákáráq Áánûqtunopaq waaqókáq ko mánátae. aúyánámmá ámiqma weté awé-í-yátááqá akoqnáá umá ógiqma wenópaqa ko mánátae. ²³ Áánûqtu itáiq-itaiq umá yabi ínípoana wení árain-aimma yabíqma káonaunaboanataa íráqô-qtataaq awé únna-yataaq minnáyabataa ketáá yáqtoranatae. ²⁴ ketáá wenaóna-wenaona umá yabíqma maéqtaa káqowa-kaqowamma kaayoné-yátááqá yiráátima yíwáqnaa iyábá íráqô-mayaima mayánátae. ²⁵ yaímma-wayukama oníq umá íma mórabí yorupamá miráumarara íma mánátae. uyátarai-nakoni kanaagómá waaqókáríq kéipoana aamá tímá yokirétaa móra-akaq mirá-onatae.

ketáámá tirummá ámiqma akoqnáá ónátáe.

²⁶ ketáámá Áánûqtuni árain-aimma ítareqtaamanibo aati-aatimá kebó-yátáákáráq kúmiq-yataakaraq páaq éqtaama mórama agamá amé-wao-qtataakaa umá kúmiq-yataaq matuwáníqtaba íma wáiyé. ²⁷ maaminnáyaba yuwé táaqa káinaq Áánûqtuni yaináí-yátááríq éna wení namuro-wáyúkámá máqtemma anón-irabi kautínoe.

²⁸ Mótetini kanaaráq ámáan-aiko téna kaayarábi kaumo-wáimô tétamo móra-nakoma ámáamma aratínnama wemmá tímá móra-akaq maréta ikáqtuwanoe. móra-nakoma Mótetini ámáamma mamá paábaq-paabaq ínatama íyaqa íameta wemmá ikáqtuwanoe.

²⁹ móra-nakoma Áánûqtuni ánikoma márúte aménáápáq yuwáinatama wení anónnáma uyátá-maqma anómma wániye. Áánûqtuni anóná-anon-aiqtabama ánikoni naaegómá maan-nákóní táwî-kumiqa matukáitana wemá iténa “páaqyan-awíqa yéna anón-awíqa íkéyaiye” mirá téna maamirán-áúyánáná kéitaiyo? Áánûqtun Aágoni kaayoné-yátááqá wemá tímá agaebi mayákaraiyo? maaminnáyaba túyánápi máráaro. móra-nakoma Mótetini ámáan-aikoma araténa anómma anónnáma mayánímanibo maamin-nákóní anómma uyátá-maqma táígon-anonnama yayániye.

30 min-nákómá tiráimma ketáá kéitaunatae. minná: “anónnáma ápéqa yimí-yátááqá ketí mayaímá wáiyē. anónnáma yeqtí meyámmá yauwéqma yiménúne.” téna tiráiyē: “uyátárai-nakoma wení waayúkama yainániye.” téna tiráiyē. paá mái-Aanuqtu ayáápi yáqtorainaqtaama 31 minnáyaba ikatíqa óriq umá ónátē.

ketirutáá Áánûqtukaq ámiqma yáqtoqma maígáae.

32 Íbaru-wayukao, keráwáqtí naayó-qtátááqtábá túyánámmá ítáaro! mi táoqa Áánûqtuni ókómmá túyánápi tágaitana taígani-qtataaqtaba tíqtaba éq anómma tú-tíqtaba urááe. 33 yaímma-taoqa máqte-kayukati yúrapí mamá ító-umatiketa táwí-aimma tímátiketa mamá táíq umátiketa ínómanibo yaímma-taoqa aarawaatē mimórai q umá yíwáqnaa iyábá yokaa urááe. 34 keráwáqá tiruqtabá ánná-naupa q máiya-kayukama keráwáqá aónéra móra uyátá-maqma íráqô-qtataaqa matúq-matuq umá mái-yataaqa umátokaae. miráipoata yeráwáqtí máqtemma maa-márábí wái-qtataaqa aúqmayetaa timuqá maqma máqte-uraae. 35 abo ikatíq íoro! anaaéka q anón-apeqa wániye. 36 paá waqma Áánûqtu wemô ínna-yataaqa minnámo máena-yataaqa paá mikáq yáqtoqma miráiq-mirai q oro. anaaéka q wemá tímá akoqnáá umákai-qtataaqa keráwáqá mayánoe. 37 Áánûqtun aúba-wannaabi téna:

“pááqya-kanaama móra-nako kumónáe
tínna-nakoma kumíniye.

paátákáá kumíniye.

38 ketí kateko-wáyúkámá yirukáráq

yúyánákáráq yiméta mánoe.

ááqibo yaímma ketí waayúkabikemmo

tinaaémo umátimetama

yeqtábámá íma timuqá maqyíkánúne.”

téna Áánûqtun-auba-wannaabi mirá kétiye. 39 ketáámá aamá íma ítáa-kayukaraa umá íma waéqma Áánûqtunopake aúyokonunatae. ímiye. ketáámá ítáíq-itai q umá yabíqma máraananataa kuqtiwiráníqtaae.

11

matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá

1 Áánûqtuqtaba aúyánámmá ítáíq-itai q umá yabi-í-yátááqá minnáe. máqte-qtataaqa ketáámá Áánûqtukaq awé únayaba ikónauna-yataaqa íníqtabataa awé kéunatae. 2 naayóbáq-wáyúkámá Áánûqtuma matúq-matuq umá yabiyéwana Áánûqtu yeqtábámá yimuqá maqyíkaraiye.

3 matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá ketáámá kéitaune. Áánûqtu maa-márágáráq wiyókaráq wenáanapo taróq umákaiye. miráuma íbēqa kónauna-yataaqa kanaaráq itaa aónéwauna-yataaqpapo taróq uráiyē.

Éboyaa Ínokiyaa Nóaa

4 matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá Ébo agamá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq ámikaiye. Ébo wení amí-yátááqá Kááinani amí-yátááqá umá uyátáraiye. matúq-matuq umá yabíkiqtaboana Áánûqtu wenáyábámá amuqá marákariye. Ébo wení kateko-ááíqtábámá wení Áánûqtu wenamááriq amuqá marákariye. Ébo pukuráimanibo wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá ketáá túyánákáq taákaq makáunatae.

⁵ Inoki weni matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wemá waéqma káqoniq umá ípukuraiye. wemmá Áánûqtu múte awíq-mataipoana móra-nakoma abáá-imanibo íkaonaiye. Áánûqtuni aúba-wannaabi weqtábá Áánûqtu amuqá marakéna naayóbáq múte awíq-mataiye. ⁶ móra-nakoma weni matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá íma wáitana Áánûqtuma íma kanaaráq amuqá kémarakaiye. móra-nakoma Áánûqtunopaq wé íyábá kákaitana kaayaq-yátááqá Áánûqtutaba aúyánápi mayaijáae. minnáe. Áánûqtuma áraimma maéna Áánûqtu máqtemma weqtábá abáá íyana yeqtí ápéqa yimínata aúyánápi mayaijáae.

⁷ Áánûqtu Nóamma nói-qtataaqtaba páaq íniye timá ámikaiye. Nóaa matúq-matuq umá yabíkáipoana Áánûqtuni watáama iténa wakáiyé. anón-unopi-kaare tarôq uráiyé. únópi-káárebí wemá weni aara-íyápóté uyábereta anónomma aúgípíke Áánûqtu yeráwáqá yiwíkaiye. matúq-matuq umá yabi-í-yátááqtábá Nóaa wenamá máipoana maa-marábí-káyúkámá iyuwéna yawááq umá yíkaqtukaiye. Nóaa weni matúq-matuq umá yabi-í-yátááqtábá weqtábá kateko-kánóré Áánûqtu tiráiyé.

Áabaraama

⁸ Áánûqtu Áabaraamma áayaitana wemá watáama wakáiyé. weni naakumó yuwéna Áánûqtuma tin-áúgé-márúkákq uráiyé. Áánûqtu aúge-naakumo akoqnáá umá téna aménúne tiráipoana Áabaraama kóuraiye. weni matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wemá waqmá náakaraq yamáune téna íma ítaraiye. ⁹ min-áúgé-márúqá Áánûqtu téna aménúne tiráipaqá ko máqe-uraiye. mikákq kárágáaqá máqe-uraiye. Ááítekikaraq Yáakobogaraq owá-náupáqá máqe-uraae. yenákámá mimórá akoqnáá árain-aimma Áánûqtu timá yíkaraiye. ¹⁰ Áabaraani anó-maruqa Áánûqtu ámúraq-aikaraq matúq-matuq umá ámúraq tarôq íniye.

¹¹ Térai Áabaraani ánáako araaqná kagéna iyápóma íma kanaaráq marákááwaniq énanibo Áánûqtu akoqnáá-arain-aimma timá-yikena iyápóma yiménúne tiráiyé. Áánûqtuni máqten-aimma Áabaraama aúyánápi ítaraiye. weni matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana Áabaraama abóará ayúkáiyé. ¹² anónuqma kágípíke min-íyápómá marákáraiye. min-ánnábíké taígani Ibaru-wayukama páaq uráámma miráuma wíyókáá éta kegébaraa urááe.

¹³ Áabaraani ánnáma matúq-matuq umá yabi-í-yátáákaráq pukurááe. maamin-íráqó-qtátááqá Áánûqtu árain-aikaraq akoqnáá umá timá yímikaitata mi-káyúkámá íma aónaraabo páaq ínítataba nékaq aónéta yimuqá makááe. yúyánápi téta: “kárágáaqá ya máunatae. páaqya-kanaama maa-marábí kémaunatae.” téta yúyánápi tirááe. ¹⁴ yemá mirá-káyúkámá yúyánápi téta yeqtí árai-maruqtaba abááiq-abaiiq ommá íaonarae kéitaunatae. ¹⁵ yemá íma yeqtí naakumoyábámô yúyánámmá itétama yeqtí naakumóbáq yawéqma kanaaráq uwínoe. ¹⁶ áaqibo uyátá-maqma-nakumoyaba abáá umá mayánéta Áánûqtuni márúkaa-nakumoe. yeqtábámá Áánûqtu íma agaé umáyikena téna yeqtí Áánûqtu máune. yeqtábá anó-maruqa yokaa-yokaa umá yíkaraiye.

¹⁷⁻¹⁸ naayóbáqá Áánûqtu Áabaraama makaténa

wenáanikomma Ááíteki “ikámma agamá amé-wao-qtataakaa uwo”

titana Áabaraama weni matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana wemá yokaa éna aminé uráiyé.

Áánûqtuni akoqnáá-arain-aimma

“Ááítekipikemma taíganin-anna-wayukama máqe-uraae” téna

Áabaraama timá ámikaimanibo

wemá yokaa-yokaa éna

wení iyápó ikámma

agamá amé-waonikaa umá amíné uráiyé.

¹⁹ aúyánápi téna “Áánûqtu ketáanikoma Ááíteki puínabike kanaaráq itó-iniye.” mimórá-áúyánámmá ítáiqtaba Ááíteki pukáipike Áabaraama awíkaiye.

Ááítekiyaa Yáakoboyaa Yótêbi

²⁰ Yáakoboyaa Ítautqaba wenaboámá Ááíteki akoqnáá-arain-aimma waaroqá timáyikena: “anaaeékaqa yimuq-yatááqá maayáyoýe.” téna timá yíkaraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yatáápóana anaaékaqo páaq ínîqtaba kanaaráq timá yíkaraiye.

²¹ mimóráiq umá Yótêbi wenáanikorata Yáakoboma móra-mora waaroqá timá yímíqtuwena anaaékaq pukáiyé. wení uréire iyátárq aagebéna Áánûqtukaq taígani íraqô-qtataaqa Áánûqtuqtaba “tíkáiyé” tiráine. paá wení matúq-matuq umá yabi-í-yatáápóana wenáanikoni kanaa-yúpáámá kanaaráq “tíkáiyé” timá yíkaraiye.

²² Yótêbi wemó wení puí-kánáá awaarq itana Ítiráaeo-wayukayaba Íqtîbibe yéta tiráiyé. miráúwo-maraúwo-aimma wení ayáátamma náarabi uqmá utánîqtaba tiráiyé. wení matúq-matuq umá yabi-í-yatáápóana tiráine.

Móteti

²³ Mótetimo kaumo-wíyópi páaq itana wenanóboma wemmá yabírakaraae. yenáká yabíraketa aónááyamma kína íraqôn-iyapoma máqe-uraipoana anómma yabíkái-nakoni ámáamma inaamaí-iyápómá máqtepaq yíkamini-waigoni ámáamma íma waqmá íma ikatíq urááye. yenákátí matúq-matuq umá yabi-í-yatáákárq máqe-uraae.

²⁴ Móteti múte anómo káurena wemá Péro Íqtîbi mi-márúkóni anó-naqa wení ayáámukoma Móteti wenánini ítigáae téna áaqa íkaraiye. wení matúq-matuq umá yabi-í-yatáákómá anómma aúkaiye. ²⁵ wemá íma kúmiq-yataakaraq kebó-yatáákárq abáá éna awaarq-yúpáámô amuq-yatáápímmá mániqtaba kéiyé. ímiye. Áánûqtuni waayúkate yeqtí yútikaraq ínîqtaba uyátá-maqma kákaiye.

²⁶ aúyánápi ítama Metáiyaqtabama agaémô éna uyátá-maqma Íqtîbi-marabi-qtataaqa íraqómma wáqe-uraiye. miráipoana Móteti wení anaaékaq ápéqtaba mayániye.

²⁷ wení matúq-matuq umá yabi-í-yatáápóana Móteti Íqtîbipake koéna anómma yabíkái-nakoma áyamma umákáiqtaba íma ikatíq uráiyé. íma ko yawuwéqma íniye. Áánûqtumma wenamááríq aonarenaboana uráiyé. ²⁸ naayóbáqá Móteti kótai-kanaagoni aamma wení matúq-matuq umá yabi-í-yatáápi tiráiyé. Ítiráaeo-wayukama naaemá oqtaráq popoq umákaiyanama puí-káqtó-nákómá Áánûqtunopake yeqtí áqnáabaq-aanikomma íkaminiye.

²⁹ aaq íraqma-taoqa Ítiráaeo-wayukama anó-karogaro-nomma káqnáma kokoq umágitata matúq-matuq umá yabi-í-yatáákárq aqtamá kóta-maqtuweta kówana yetinaae waqmá ommá Íqtîbi-wayukama aqtánaae temánibo nokómá mamá yawááq-umaqtukaiye.

³⁰ Ítiráaeo-wayukati matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana Yéríko-tíqa yawarápama kumá-uraiye. abapaké kaayaq-yúpáámá Ítiráaeo-wayukama yaútu-yautu umá uréire owana yawarápama kumá-uraiye. ³¹ móra-taoqa mórama aakaq-nóinímmá Aréaabi timá-yimi-kayukama Áánûqtuma íkewarai-kayukama yiwáqnaa umá yíkaraimanibo wení matúq-matuq umá yabi-í-yátááqtábábóana Áánûqtuqtaba íma ítaraa-kayukama yeté íikakaae.

³² ókaraq ténú? Akítianiqtabama Pérakiqtabama Táámutoñiqtabama Yépataaqtabama Tébitiqtabama Táámuyóqtabama aamá itaí-wáyúkáyátábá óq-wataagoni kanaamá íma wáíye.

³³ taígani-marukaq ááiqa éta yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana ááiqtaba uyátáraae.

kateko-ámmá wakáápoata

Áánûqtuni íráqô-qtataaqa

wení akoqnáá-arain-aikaraq timá yímimma

yemmá matááe.

arááyakoni óyauqa aúyaqtuweta

³⁴ iramá putíqtuweta

waqtáámmá yigaibánôpikemma yiwíkaiye.

yemá aqnúníq umá máqe-uraamanibo

yemá akoqnáa-wayukama aúkááe.

akoqnáá umá kárágáaq-wayukati áái-q-wayukama

uyátáraae.

³⁵ matúq-matuq umá yabi-í-yátáápóana yaímma aaramá yeqtí pukáá-kayukama pukáápike yauwéqma matááe. yaímma-wayukama yíkamoata pukááe.

Áánûqtuma anaaéma umá améta abo yeqtí namuro-wáyúkámá iyuwéta íkoinopoata yúyánápi téta puíyapike itó-uma matúq-matuq umá mái-yataaqa uyátá-maqma mayánoe.

³⁶ yaímmama yimíqmíq-áímmá yeqtí namuromá

kéteqtaba matéta ánná matááe.

yaímmama ánná atáá-ataa umá

ánná-naupaq yíkaraae.

³⁷ káqomma óqtatama iyaabóma yíkameta

waqtáánápó yigai bamá ábákaa q urááe.

tipi-típigoni áuwaratigaraq

mémegoni áuwaratigaraq kéyauteta

ánnábi kémaae-kayukama

yú-aiqa kémayaa-kayukama

otaammá kuyíkaraa-kayukama máqe-uraae.

³⁸ yemá mú mikákáá íráqô-kayukama

maa-márábi káyúkáráá íuraae.

kaqmáápakaraq anubakarárq uréire kéeta

muriánóbákáráq kekoq anóbákáráq

mipí yúwataae.

³⁹ abó! náaraq kanaawaq yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá wáqe uráíyó! ááqibo Áánûqtuni íráqô-qtataaqa akoqnáá-arain-aimma timá yímikaitata yemá ímataae. ⁴⁰ Áánûqtu káqon-augen-auyanamma ke-qtááyábámá mamá páaq uráipoana maami itaí-wáyúkámá naayóbáqá

kémaeta ketáágaráq mûtûq pááq umá ánataginoe. Áánûqtuma wenáugen-ayanamma miráuma wáiyee.

12

Ítuma túyánámmá amétaa miráráá ketáá ónátae.

¹ ketáá nóraq kéuno? maami-áaráwáámô naayóbáqá máqe-uraama yeqtí áaimma paá keqtáábáq ôriq umá taígani-kayukama ikúma yaútuma konnákáá kéoe. máqte-qtataakogaraq wéyáwé umágitana kúmikogaraq yáqtoqma yatítinairaimma maami-qtátááqá paábaq koíno. ketáái týyaqa yáqtoqma akoqnáá éqta uyaatí-yátáápiké kúmiqtabama uyátáananataa páátákáá uyátá-maqma ónátae. ² Ítu Káríqtokaq túraqtaa karáqma arupú umá minnáyaba ónátae. ketáái matúq-matuq umá yabi-í-yátáákón áaimma áaipakaraq aqtóbakáráq Ítuma máiyee. kaapaq-yámá yínipoana íma ayúkuraiye. ímiye. Áánûqtuni amuq-yatááqá anaáekaq mayánipoana wemá kaapaq-yaráq agaemá iyéna auyánápi ítaraiye. íbêqa Áánûqtuni ayáánurapaq wemá maraq máiyee.

Áánûqtu ketáámá áyámma umátikenataa arupú-amma tiráátiyaiqtaae.

³ itáaro. kúmiq-wayuka wemmá awáákéta aíqa mayámikaamanibo Ítuma weni matúq-matuq umá yabi-í-yátááqá Áánûqtutaba uyátá-maqma anómma ayúkaiye. Ítumma túyánápi maréra aqnúnîq éra íma yuwaaro! ⁴ keráwáqá kúmiqtaba ááiqa ománibo min-áíqtábámá keráwáqtí naaegómá íma kukaiye. ⁵ Áánûqtu mamá timá akoqnáá ámiqma keráwáqá mi-kátáámá tiwikarô? Áánûqtu nóinabi máqtemma wenáanimaqqa maaminnáyaba timá tímikaiyo?

“ketáanimaaro,
uyátárai-nakoma táígoniq umátikena
yíkaniqtaba atéráaro!

emmá aáqa yoráinayaba
íma komá yamátuwe kóaaol

⁶ auyánákáq itaao.
uyátárai-nakoma maa-káyúkámá
náayubi táígoniq uráamma
mamá arútáyikena
yeqtábá ôriq umá kákaiye.

máqtemma wenáanimaqqa tebûqa yíminiye.”

téna tiráiyee. ⁷ keráwáqá yabíqma akoqnáá éra Áánûqtuma ayuwáiyana keráwáqtôpaq yíno. keráwáqtí tú-tiqa wáitana Áánûqtu wenáanikokaa umá mamá kárutaiye. máqtemma yiboámá yeqtí yáanima mamá kárutaiye. ⁸ móra-iyapogoma aboámá íma táígoniq uráamma arútáyikaraune ténama wemá árain-aaanima íma máamanibo aguyáán-iyapoma máiyee. ⁹ itáaro! ketáái marabí-kétíbótáá ketáámá táígoniq únnyabataa mamá kárutatikaawaqtaa yeqtíwíqqa múte kéyayunatae. aágoni aboámá wenaménáápáq uyátá-maqma ôriq umá mánátae. abo wenôpake matúq-matuq umá mái-yataaqa kémayunatae. ¹⁰ paá pááqya-kanaama keráwáqtí marabí-kétíbótáá táígoniq únnyabataa mamá kárutatiketa yetáákqa katekoíq kéoe. ááqibo Áánûqtu ketáái íráqô-qtataaqtaba tíwáqnaa umáe kéuiye. weni aokaq kateko-yátááqá keqtááyátábá akáinana yainánipoana wemá keqtáámá táígoniq umátikenataa mamá kárutatikae. ¹¹ ketíbótáá táígoniq umátikenataa mamá arútátikanipoaqtaa mi-kánááráqá

timuqá íkémarauatae. ááqibo anaaékaq arútáyikai-kayukama kaayoné-ápéqá mayéta yetí kanaaraqá kateko umá mánoe.

ketáá tiyáátama kumá akoqnáá ónátæ.

¹² keráwáqti tiyáámma akáginaq múte arútáaro! keráwáqti tiraayumá yátaginaq akoqnáá oro! ¹³ aammá arupú umá oro. miráinata waayúkama yiraayumá yátágina-yuma aapaké íma waeránómanibo mamá atóbanoe.

¹⁴ máqte-kayukate kaayoné-yátááqá abáá oro. kateko-wáyúkámá mamá ayúboro. kaayoné-yátáákárq kateko-yátáákárq maaminná iyoreq uyátárai-nakoma íma kanaarq aónanoe. ¹⁵ móra-nakoma Áánûqtuni íráqô-qtataapike waekiyabama atéráaro! móra-nakoma ikaaq-ánáyúkáá waayúkabi uwaaq-yátááqá mamá ayubíyábá atéráaro! ¹⁶ Étáu pááqyan-aawaqa mamé íréna wení áqnáækoni waaroqá aboánôpake máqtepaq meyaníq uráíye. Íbaru-wayukao, keráwáqti áqnáækoni waaroqá Áánûqtunopake pááqya-qtataaqtaba íma wanamí-kenami oro. Étáu uráinikaa íoro. ¹⁷ túyánámmá ítáaro. anaaékaq Étáu wenábóání waaroqá móragaraq ákáráimanibo wenaboámá káubiq éna íamikaiye. wemá miráiqtaba íma kanaaraq waéqma ibiqá ôriq umá yaráimanibo áqnáækoni waaroqá íma kanaarq matáíye.

ketáámá íráqôn-anubaqa áwîqqa Tááíoni yaayáqinoe.

¹⁸ keráwáqá ánekuqma Tááíoni-anubaq Ítíráaeo-wayukaraa íma ya áíkutaæ. aokaq-ánúbóata waayúkama íanekuinoe. Tááíoni-anubaq iragárq kumayukómá aabutámmá auréna tutúwáá aqa yéna abotáyákárq ¹⁹ wíyonaaraa-aagaraq móraiqtataba téta íma ya áíkutaæ. mi táoqa waayúkama wíyon-aama kéiteta ókaraq íma itai-yááqá yawíkáiye. ²⁰ móra-aimma yé ítaraama mirá-uraiye: “móra-nakobi wáíwaakoma min-ánúráq ánekuiyama máqtemma óqtatanapo iyaabóma yíkamonatae.” téna min-áímmá tiráíye. min-áíqtábá waayúka yáaqa ôriq umá karááe. ²¹ mi yáaqa kái-yátááqá aónaawana Móteti tiráíye: “kegarq táaqa kaitaqá ateqte kéune.” téna Móteti tiráíye. íbêqa miraráá íyábá íma yagáíkuyoe.

²² ááqibo ítáaro. mi-máqte-qtátááqtábá íma ya áíkutaæ. Tááíoni-anubaq paá mái-Aanuqtuma wení márúkaq wení Yérútáárebaqa taígani-taigani kaqtó-wayukagaraq yorupamá minnáyaba Tááíoni-anubaq yimuq-yatáápike ya áíkutaæ. ²³ Áánûqtuni márúkaq agamaréna yepq yorupamá áíkugowana Áánûqtu máqte-kayukati yainai-náqá wenôpaqa ya áíkuteta áqnáæma kateko-wáyúkámá mútúq pááq umá kánateta yetôpaqa ya áíkutaæ. ²⁴ Ítuma aúkáapi-naqa aúgemma anóná-anon-aiqtataba akoqnáá umá tirái-nakoma wenôpaqa ya áíkuteta wení naægómá popoq umá naaerq ya áíkutaæ. Ítuma wení naægón áaikoma uyátá-maqma íráqô-qtataaqa tiwíqmenataa Èboni naægómá kótámakuraiye.

ketáá ateránatae.

²⁵ aamá tinná-nako tinn-aimma íkéite-keite íoro. min-nákómá wenáagaraq maa-marábí-káyúkáyábá Áánûqtuma timáyikena yaímma wemmá íkéite-ikeite umá máeta íbekuraæ. miráitata móra aamá tinná-nakoma Áánûqtuni márúpake tinn-aimma íkéite-ikeite umá uyátá-maqma ókaraq íbékonunatae.

²⁶ naayóbáqá wemá téna wenáagoma maramá waráá-waraa uráimanibo íbêqa óqa akoqnáá árain-aimma tiráiyé. minná: “paá íma maramá waraa ónúnamanibo maa-márágáráq yanáá-márúkáráq kimora-taoqa waráá-waraa ónúne.” téna tiráiyé. ²⁷ kimora-taoqa miráuma tiráátiraiqtaae. minná paá máqtemma tarôq urái-qtataaqa waráá-waraa umá aweqtánimanibo tébakaq íaonaraa-qtataaqa paá wánoe.

²⁸⁻²⁹ aúge-maruqa keqtáá tiména íma kanaaráq waráá-waraa ínipoaqtaa minnáyaba “tikáiyé” tenúnatae. “tikáiyé” Áánûqtukaq tímnaiq ónátae. ketáaikotaa wemá akáinaiq ónátae. ketáái Áánûqtuma anón-iraraa umá máqtemma táígo-qtataaqa kánimma miráráá máiyé. abo wenáwíqa múte yaaguyabéqtaa kaayoné umá maéqtaa nunamummá ténátae.

13

túnabakaa umá tikáinaiq umá máero.

¹ Ítu Káríqtokaq túnabakaa umá tikáinaiq umá aati-aati máero. ² túyánámmá ítama kárágáaq-wayukama íráqôniq umá naaópaq yíkáaro. yaímmama maamirámá íyamma íma ítareta kaqtó-wayukama Áánûqtunopake yíyamma mirá-inoe. ³ ánná-naupaq-wayukama keráwáqá yeqtí aúkápikaa máéra yemmá túyánámmá ítáaro. yútiq-wayukagaraq karí-wáyúkágáráq yeqtí aúkápikaa máéra túyánámmá ítáaro.

⁴ ye-áukáqá máqtemma mamá kanaa ónátae. ánáakogaraq awaikógáráq weqtábá-weqtaba yabíqma matúq-matuq umá ónátae. anu-ánû uréire étamo ye-áukáqô yainéta íyámma ápéqa anaaékaq Áánûqtu yimíniye.

móneqtabama pááqyan-awiqa yamámiyo. keráwáqtí máqte-qtataaqa kenamáaríq yimuq-yatáápi máaro. aanibo téna Áánûqtu timá tímikaiqtaae: “kenamáaraq íma tiyuwánúne.” téna timá tímikaiye. ⁵ missing? ⁶ ketáá árain-arutaa maéta ténátae:

“uyátárai-nakoma kemmá tíwáqnaa í-naré.

ké íma ikatíq ónúne.

marabí-káyúkámá keqtábá

nôraq kanaaráq umátikano?”

téqtaa tenúnatae.

naayóbáqá anó-kayukati yáaimma waránátae.

⁷ naayóbáqá anó-kayukama Áánûqtuni watáama timá tímikaama minnáyaba túyánámmá ítáaro. náaraq umá máeta puyéta uráánabiyo yauwéqma túyánámmá itera yeqtí matúq-matuq umá yabi-í-yatááqá mimórai q umá oro. ⁸ énaikaraq íbêkaraq matúq-matuq umá Ítu Káríqto mimórai q umá máiyé. ⁹ ókon-okomma yiráati-yataakaraq káqo-kayukati yiráati-yataakaraq kateko-ápiké íma yuwáiyana tíwíqma áwabaqa tikaíno. Áánûqtuni íráqô-qtataaqnao ketáái timammá akoqnáa umá pááq-umaginoe. wenámáakoni íráqô-qtataaqnao uyátá-maqma íráqôniq kéibo aáwakon-aimma ímiye. ámáamma aáwakoni ámáamma waayúkama íma yíwáqnaa kéiyé.

áme-wao-qtataaqtaba Áánûqtu kákaiye.

¹⁰ anó-monoq-wayukama naayóbáq agamá amé-wao-qtataaqa owá-náúpáqá amí-yááréráqá matáámanibo aúgemma amé-wao-qtataaqa íma kanaaráq mayánoe. ¹¹ mú mikákáá anó-monoq-nakoma waiwaakoni naemá aokaq

naaúnurapaq Áánûqtunopaqa máqe-uraimma mamá uyábékema kúmiqtabama agamá amé-wao-qtataaqa Áánûqtukaq ámikaiye. ááqibo waiwaakoni aúma máápaqa kuru aaumépaq agatááe. ¹² miráuraaniq umá Ítuma wegáráq máápaqa kuru aaumépaq púitana wení naaenápo waayúkati kúmiqa maqtukáiyé. ¹³ wemá miráurainiq umá íbèqa matáin-agaema wegáráq ketáámá Íbaru-wayukati kuru aaumépaq wemmá wáqma ko mayánatae. ¹⁴ ketáái árain-anomaruqa maa-márábí íma wáiyé. Áánûqtuni kateko-márúqá yíníqtaba awé umá máunatae. ¹⁵ aati-aatimá amé-wao-qtataakaa umá ketáá timuqá maréqtaa Ítuqtabama wenáwíqa múte yamá Áánûqtukaq ténatae. aati-aatimá Ítun áwíkaq tóyaupike “tikáiyé” ténatae. ¹⁶ íráqòniq íyábá ítiwikaaro! wenáwaqnaa-wenawaqnaa íyábá ítiwikaaro! miráráá umá amé-wao-qtataaqtaba Áánûqtuma kákaiye.

¹⁷ keráwáqtí anó-kayukati aammá wáraaro! yeráwáqá nóiqtababi tíyaniq oro. anaaékaqa yeqtí mayaímá máqte-qtataariq urááqtaba Áánûqtukaq timá-amenatae. miráipoana aati-aatimá keráwáqtí timakómá yabíkáiyé. keráwáqá waráiyana yimuq-yatáápi yabítikanoe. íma waráiyana tirummá íyéta íyabítikanoe.

nunamummá tíwáqnaa-tiwanaae.

¹⁸ keqtááyábá nunamummá tíq-tiq oro. ketáái túyánammá Áánûqtukaq arupúma umá wáiyaba kéitaunatae. máqte-tupaama kateko-yatááqá tikainaiq onúnatae. ¹⁹ mi-qtatááqá akoqnáá umá mirá-oro téna miráiyataba awaaraq-kánáábí kemmá Áánûqtu móragaraq keráwáqtópaq wakútikaniye.

²⁰ ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káríqtoma Áánûqtu wemmá pukáipike itó-umakaraiye. Ítuma tipí-típigoni íráqò-kawaa-naqa ááyena wé pukáitababoana Áánûqtuni anóná-anon-aimma matúq-matuq umá umánataqtukaiye. kaayoné-yatááqtábá Áánûqtu máena ²¹ máqtemma íráqò-qtataaqa wení aúyánáqtábá íyamma kanaaráq timíniye. Áánûqtu Ítu Káríqtonapo keqtáábímá máqtemma íráqò-qtataaqa akáinaiq íniye. Ítu Káríqtokaq Áánûqtuni tágama-yataaqa matúq-matuq umá wáiyé. miráuma waíno.

yáimma-aqto-aine.

²² ketúnabaro, maamin-áipíké akoqnááma mamá awé umá ítama oro. maamin-áúbá agatáuna íma ayáqtááq-aubae. ²³ kemá timá-timena kéune. ketáái tibáqa Timoti ánná-naupake ayúbákaawana abo awaaraq-kánáábí yínakama keté máinaqa keráwáqá ko timónayuye.

²⁴ keráwáqtí anó-kayukagaraq Áánûqtuni waayúkagaraq yeráwáqá ketí watáa yímero. Ítari-wayukama keráwáqá yetáama timá tikarae. ²⁵ Áánûqtuma we-namáakoni íráqò-qtataaqa keráwáqté waíno!

Yêmiti

1 min-ábá-wánnáámá kemá Yêmitima Áánûqtuyaa uyátárai-naqa Ítu Káríqtoni mayai-nákómá agatáune. Áánûqtuni Ítiráaeo-wayukama máqte-marabaqa wéyáwé umá máa-kayukayopaq kágayaune.

2 ketibâqawaaraa-kayukao, káqo-kaqon-ummaa-yataaqa keráwáqtôpaq paá umátikainaq abo keráwáqá paá yaákama máero. maamin-úmmáá-yátááqá keráwáqtôpaq ínama keráwáqá uyátárai-nakon-aama yáqtoqma akoqnáá éqa miráráá íyana keráwáqtí tirukómá uyátá-maqma akoqnáá aurániye. minnáyaba áqa káonaae. 3 missing? 4 keráwáqá yáqtotuqeq keráwáqtí íráqôn-aaimma uyátá-maqma anóniq ínaqa móra íráqô-qtataaqa Áánûqtuqtaba íma ayawáá yánoe. 5 keráwápike móra-nakoma akoqnáá umá íráqôn-ayanaqtabamo kéenama Áánûqtukaq ítama aónánana wemma amíniye. Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike amuqá maqmá keráwáqá máqtemma tímínena kéiyé. 6 keráwáqá minnáyabamo ítama káoneqa íma kaayaq-túyánámmá iteraq tínômanibo paá wekác tirummá áméro. waayúkama kaayaq-yúyánámmá únómmá uwáágoma awekarááq inikáá umá mi-káyúkámá mááe. 7 miráráá káyúkámá kaayaq-yúyánámmá wáina-yuma yemá uyátárai-nakonopake íma móra-yataaqa mayánoe. 8 ímiye. yemá paá aati-aatimá yíkái-qtataaqtaba íma kéitaae.

9 móra-nakoma íma oótamma makáina-nakomma Áánûqtuma wení aúyánámmá wekác kémaraiipoana min-áwáyôq-nákómá kanaaráq amuq-yatáápí mániye. 10 Áánûqtuma móra oótamma makái-nakomma wenáwíqa mé kumínanama minnáyabama anaaékaq wemá amuqá marániye. taákaq máráaro. oótamma aati-aatimá íma wániye. ímiye. wíráati-yataakoma ayákama púinikaa umá oótamma paá naaenómá augéna kabiráginiye. 11 aabaúmá kéutena aaqá kégautowana áapepaaqa kokoq umá kááyakena wíráati-yataakon arammá popoq marabí kéiyé. mirá kéitanama íma íráqô-qtataaqa pááq umá wániye. móraiq umá min-nákómá talbaq-otamma makáina-nakoma wení oótaqtaba kéinana páátákáá wenaúwaraimma ánataginiye.

12 ummaa-yátááqô móra-nakokaq yínnama wemma íma uyátainanama wena-rukómá íráqôníq íniye. uyátárai-nakon áaimma miráuma yáqtoqma akoqnáá énama anaaékaq amuq-yatááqá mayániye. min-ámúq-yátááqtábá uyátárai-nakoma akoqnáá umá tiráiyé: “mi-káyúkámá keqtábá yíkáina-wayukama amuq-yatááqá yiménúne.” téna tiráiyé. 13 yaímma makatí-yátááqá keráwáqtôpaq yínaqa túyánápímmá maará umá ítero: “maami-mákátí-yátááqá Áánûqtuma tímákaitana iráiyé:” téqa ítero. máqte-kayukama Áánûqtumma íma kanaaráq makatíyana Áánûqtuma aati-aatimá máqtemma íma kémakatiye. 14 móra-nakomma makatímma wení táwí-ayanakoma wemma káyabitiye. 15 táwí-yayanakoma yemá yabitinata kúmiq-yataariq pááq ínoe. abo yeqtí kúmiq-yataariq étama puínoe.

16 ketí tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, táwí-ayananama ayuwáiyana keráwáqá makatíniye. 17 máqten-iraqo-qtataaqa máqten-amuq-yataakaraq Áánûqtunopake keqtááyôpaq kéiyé. Áánûqtuma wemá ókóní áaine. miráimanibo aabaúrúá wíyokaa íma máiyé. aabaúgógaráq wíyokogaraq yenákámá yautu-yautu kéoyapoata máqten-imamma waéqma káyautoe. miráimanibo Áánûqtu íma

waêkaipoana wení ópí móra-amamma íma wáíye. ¹⁸ Áánûqtuma keqtááyábá wení iyápó-annaraa ígáae téna wení árain-aimma tímikaiqtaae. wení máqte-annabike ketáámá áqnáae-iyapo-annaraa umá máunatae.

¹⁹ tíkái-tibaqawaaraa-kayukao, maan-áímmá taákaq máráaro. keráwáqá máqtemma aati-aatimá watáayaba itéraq yokaa oro. miráimanibo keráwáqti táama kéteqa áqnáabaqa túyánápi itéq tero. íma páátákáa týamma oro. ²⁰ keráwáqá týamma máyáama íma Áánûqtuni aammá kéwaraae. ²¹ keráwáqti táwí-aaimma paábaqtaa iyaabótúwáaro. keráwáqá kenamááriq Áánûqtuni aménáápáq maréraq mi-kátáámá wemá keqtirupi máráin-aimma wáráaro. maamirán-áínápó Áánûqtuma keráwáqti tirun-iyápógómmá awiráinana ípuiniye.

²² keráwáqá Áánûqtun-aama íma paá taáqnapo itánômanibo yaaguyaqmá nóinabi túnnaiq oro. ²³ náawabi Áánûqtun-aama iténa ímo miráinama wemá kaapópíké wenóíqa aónainikaa íniye. ²⁴ wenóíqo aónatuwena koénama wenóíqtabama aónaimma awikátukaiye. ²⁵ aá ítarai-nakoma Áánûqtun áamáan-aimma aónaimma minná íráqô-kaapore. maamirán-ámáán-áímmá wenamáa túyawaa tuqmá-yátááqá kétimiqtaae. máqtemma aá itáa-wayukama Áánûqtun áamáan-aimma kéwaraae. yeráwáqá nóinabi itáama íma kéyuwikaae. yeráwáqá aati-aatimá aanaúramma waqmá mirá kéopoata yemá máqte-qtaariqo kéeetama yimuqá kémaraae.

²⁶ móra-nakoma wenaúyánápi téna “kemá Áánûqtuni aammá kéwaraune” tímáinibo wenamáábíma íma kawáá ená wemá wetábá kaaqaari-áímmá kétiye. wenaúyánákómá Áánûqtuqtaba íma arupú kéíye. ²⁷ arupú-auyanamma Áánûqtuqtaba minnáe. keqtoq-ínikáráq iyápógaráq yetínóbo pukáiyamma yíwáqnaa oro. abo keráwáqá táwí-aiiqtaba nékaq máero.

2

¹ ketibâqawaaraa-kayukao, Ítu Káríqtoqtaba itáíq-itaiq umá yaqtóráaro. wemá tágama-yataaqá ógíkai-nakoe. keráwáqá oótamma makáa-kayukayaba íráqôniq kéumayikaamanibo áwáyoq-wayukayaba tinaaémma kéumayikeq ommá táwí-aaimma paá kéoe. ² itáaro. móra-nakoma keráwáqá áíkuma máan-aukaapimma íráqôn-unakaqtogaraq wíráati-yataakaraq maréna kéinana móra-nakoma yakáq-yakaq-unakaqtoma maréna kéinaqa ³ máka-nakama móraiq íráqôniq paá umayíkáaro. keráwáqá oótamma makáin-naqtabama téq “emá maan-íráqôn-ábliqtátáráq maráq mááo” “itéraq ániibo áwáyoq-naqtabama “emá merapáq itó-uma mááo” abo “marabí maraq mááo” téraq ítero. ⁴ keráwáqá maamirán-áímmá téq oweqa keqtúyánápi kéké táwí-aaimma kéyainaae.

⁵ ketibâqawaaraa-kayukao, itáaro. oótamma íma makáa-kayukama Áánûqtuma “íráqô-meyamma yiménúne” téna tiráíye. wení yabíkái-marupaq yeqti yíwíqa máikaae téna minnáyaba máqtemma wekáq yirummá ámê-kayukama wemá akoqnáá umá tímá yímikáíye. ⁶ miráimanibo keráwáqá oótamma íma makáa-kayukayaba tinaaémma kéoe. itáaro. nói-kayukawaq keráwáqá táigomma umátiqetawaq tiwíqmeta túbimma maránô? yemá oótamma makáa-kayukae. ⁷ yemá Ítu Káríqtoni íráqôn-awiqtaba táwí-aimma kéte-kayukae.

⁸ keráwáre maamin-ámáán-áímmá tirummá amíyátábá Áánûqtuni aúba-wannaabi agatáimma keráwáqá maamin-áímmá wáráaro. mirá téna “keráwáqá ketábáráá tíkáiniq umá káqo-kayukayaba tíkáino.” téna kétiye. ⁹ keráwáqá

oótamma makáiya-kayukama yetíwîqa múte kényauyeq áwáyoq-wayukati yíwîqa íma múte yaúyomma keráwáqá kúmiq-yataariq kéoe. ¹⁰ náawabi kímora-amaan-aimma akátinna wemá otaammá kéguye. ¹¹ Áánûqtu téna “kumari-áímmá íma tarôq oro” wemá ókaraq téna “waayúkama íma yíkamma púyôro” téna tiráiyé. abo íma kumari-áímmá éqo waayúkama yíkamma púyômma Áánûqtun-aurakaq tigaemá kéiyé. kímora ámáan-aimma íma waráanayataboaba Áánûqtun ámáan-aimma emá akátaane. ¹² min-ámáán-áímmá káqo-kayukayaba tirummá amíyanama min-ámáán-áíkmá timátikainaqtáa túwawaaq tuqmá Áánûqtun-aurakaq tigaemá íma éqtaa kónunatae. keráwáqtí máqten-aimma tíyakaraq máqte-qtataariq o-káráq min-ámáán-áímmá wáráaro. anaaékaq Áánûqtu min-ámáán-áíkmá keráwáqá yainániye. ¹³ keráwáqá káqo-kayukama íma paru umáyikaiyanama Áánûqtuma keráwáqá wení paru-yátáápkémmá ítiminiye. miráimanibo keráwáqá káqo-kayukama paru umáyikaiyanama Áánûqtuma wení paru-yátáápké mirá-umatikaniye.

¹⁴ tîbáqawaaraa-kayukao, ketáámá paá tóyaukaken-aimma téqtaa “ketáá Ítukaq itáíq-itaiq umá kényaqtoraunatae.” téqtaa kêtunataamanibo ketáámá nóinnabi wemá tiníq ítaa únnama ketáái wataama íma arupú-áiné. ¹⁵ yaímma keqtiwaráánábi keqtinaanoráánábi Ítukaq yirummá amíya-kayukama yeqtí unáákáqtóaa yeqtí aáwakaq íma wáinaqa ¹⁶ maamin-áímmá téraq “keráwáqá tíyaqa yaáka máero. tú yawáaq umá kokoq í-únákáqtó kúberera íráqóniq umá aáwaqa naaro” téraq mirán-áímmá íma tímá yíkáaro. maamirán-áímmó kétémma íma yiwáqnaa kéoe. ¹⁷ keráwáqtí itáíq-itaiq-yataakoma mórai qéiyé. keráwáqtí itáíq-itaiq-yataakoma káqo-kayukayaba íma éta paátataakaa wáiyé. ¹⁸ yaímma keráwápké téta “emá itáíq-itaiq í-ááímmá mayáanaq kemá káqo-kayukayaba íráqô-qtataariq kéune” téta tínoe. kemá Yêmitima yauwéqma tenúne: “móra-nakoma wení itáíq-itaiq í-yátááqá wáinama káqo-kayukayaba íráqô-qtataaqa ínnama wení itáíq-itaiq í-ááímmá ketáámá káonaunatae. ¹⁹ keráwáqá téq “Áánûqtuma wemá wenamá árai-manikoma máiyé” temmá kéte. árain-aimanibo waátáikogaraq mimórá-áímmá ítama ikatíq umá aqtete kéoe. ²⁰ aíbôq-wayukao, keráwáqá kétimonaune. itáíq-itaiq kéomanibo minnýaba íma éta keráwáqtí itáíq-itaiq-yataaqa paátataakaa kéiyé. ²¹ maamin-kátáámá taákaq máráaro. naayóbáqá ketáái títaubikoma Áabaraama Áánûqtumma amuqá amígáae téna wemá Áánûqtu tímá-amin-aimma mirá-uraine. minnáe. wenáanikoma áwíqa Ááíteki wemmá óqta-taareraq wayakéna ikamínéna itana Áánûqtu téna “aaqáo” tiráine. Áabaraama miraráá uráiqtababoana Áánûqtun-aurakaq arupú uráiyé. ²² keráwáqá kéitaa? Áabaraama itáíq-itaiq uráiqtababoana Áánûqtuma tímá-amin-aimma mirá-uraiye. Áabaraama wemá minnýaba uráiqtaboqaqta ketáámá téqtaa “Áabaraama wení itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa anómma máqe-uraiye.” téqtaa kétaunatae. ²³ miráitana Áánûqtuni aúba-wannaabi maará kétéye:

“Áabaraama Áánûqtun-aama itáíq-itaiq umá ítaraiipoana

Áánûqtun-aurakaq kateko-náqá máqe-uraiye.

abo weqtábámá ‘Áánûqtuni aanábóé’ tiráae.”

mirá téna Áánûqtuni a*ba-wannaabi kétéye. ²⁴ miráitana móra-nakoma paá óyauk*ke téna “kemá Ítukaq itáíq-itaiq umá kényaqtorane” ténama Áánûqtun-

aurakaq wemá íma kateko-náré. ímiye. min-n*komá Áánûqtun-aama timá-amin-aimma mirá kéenama wemá Áánûqtun-aurakaq kateko-náré.

²⁵ mórai q umá naayóbáqá mórama aakaq-nóiniqtábá wenáwîqa Aréaabie. maami-Y*qtááéó-ínikómá min Ítiráaeo-kaqto-wayukama Yótua timáyíkái-kayukama yemmá maan-ínikómá yíwáqnaa uráiyie. yemmá káqon-amma yiráátitata min-ámmá waráiyata yeqtí namu*o-wáyúkámá íma yibáá éta yíkaminoe. min-ínikómá aakabá yáutu-yautu-inimma máqe-uraimaniboa wemá Yótuaní timáyíkái-kayukama yeqtí namuro-wáyúkábíké nékaq mayuwénaboana Áánûqtun-aurakaq wemá kateko-ínimma aúká*ye. ²⁶ itáaro. aúgoma aáma íma wáinanama aráákagurain-*ue. mórai q umá itáiq-itai q o-káyúkámá káqo-kayukayaba *áqôni q íumayikaama yeqtí itáiq-itai q-yataaqa arááq-yuraa *áiyie.

3

¹ ketibâqawaaraa-kayukao, netuqyaammá keráwápkémmá aúba yirááti-wayukama íma aúráro. Áánûqtu aúba yirááti-wayukama pááqya-paru-yataakaraq yainániye. ² itáaro. máqte-kayukataa nóinabi téqtaa túnnayaba íkarutaunatae. ketáá itaa arútaanama ketáái kateko-yát*áqá ánataginimanibo ketáámá máqtemma ketáái kateko-yátááqá únnayabataama íkánatagiye. móra-nakoma wení kateko-yátááqá ánataginana wenaúyawaakoma máqten-aayapaq arupú umá yabi íniye. ³ ketáámá oótima yabi ténátaama wení óyaupi akoqnáá-annama (téini) kégumaraunatae. mirá únnayabatama wínná-ayapaq ketáá yabi tenanatáá min-ánón-ótímá wíkáae téqtaa kéunatae. ⁴ ketáámá anón-unopi-kaarema yabi ténátaama móra-nakoma áwíqme wí-yátáráq kéyaqtoraiye. uwááma kéyoraitanamanibo mi-tátánápó móra-nakoma nopí-kááremá wínná-ayapaq wíkáae téna miráitana kéwiye. ⁵ mórai q umá amáábíyataba wáiyie. pááqyamma wáimanibo netuq-áimma kégarena ketútaa múte kéyuiye. miráipoaq keráwápkémmá netuqyaammá yirááti-wayukama íauraaro. itáaro. pááqyan-autamma ínna-waigoma máqte-karaamma kanaarác kamá iqtubíniye. ⁶ timáábígoma miráuma iraráá kéiyie. káqo-kaqo-tai-aimma kanaarác tíniye. timáábígotaama táí-aimma kétitanama máqte-tugotaa táwíq umákena ketáái íráqôn-aaimma mamá táwí-tawaa umátuwaigaa téna mirá kéiyie. min-íramá timáábígotai táí-aimma Tááqtaanopake kéiyie. ⁷ abááq-wámmá waayúkama kanaarác awíma kaayoné umáyikanoe. numagárác abááq-wákárác taiwakaraq noyáákaraq máqtemma awíma kaayoné kéoe. ⁸ miráimanibo máqte-kayukama amáábíma íma kanaarác awíma kaayoné umákanoe. ketáái yabi í-yátááqá aménáápáqá íma máitana táwí-yataakoma uwaatagáákáá-qtátááqá ógikaiye. ⁹ ketáái timáábínapo ketibotáá uyátárai-nakon-awíqa ketáámá múte kéyaueqtaa ketáái timáábínapo káqo-kayukama yiwéqnéqtaa kéunataama yemmá keqtááráá umá Áánûqtu wetábá wekáá umá tarôq uráiyie. ¹⁰ mimórátóyáúpikétáá íráqôn-aikaraqa táwí-aikaraq kétunataamanibo miráráátáá únnataama táwí-aaine. ¹¹ ketibâqawaayuo, poqnokómá non-úrákógárác únókógárác mi-mórábíké íkégumiye. ímiye. ¹² mórai q umá ina-yágó íma eqá káyubiye. túti-annagoma íma konnóqa káyubiye. ímiye. únókómá íma non-úrámmá káyubiye. mórai q umá mimórátóyáúpiké íráqôn-aikaraq táwí-aikaraq kétunataamanibo táwí-aaine. miráipoaq netuqyaammá keráwápkémmá yirááti-wayukama íma aúráro.

¹³ móra itái-nákómá wení íráqôn-aaimma tiráátinaqtaa kanaarác aónanunatae. wemá óq-wayukati aménáápáqá máena wenaúma íma múte yauyénamanibo wení mayaímá íráqóni q kéitaqtaa ketáámá káonaunatae.

14 keráwáqô, keráwáqtí tíyaqnobaqa táí-tiyamma kémaraa? keráwáqá kárún-ainaq te-káyúkáwáq kémaeyo? aúyabayaba-wayukawaq kémaeyo? keráwáqá mirámô kéeq oweqa keráwáqtábá téq “kemá aá ítarauna-naqune” ítero. maamin-áímmá kaaqaari-áiné. 15 maamin-áímmá Áánûqtunopake íma kégumimanibo maa-márábíké paá kéíye. Tááqtaayaa táí-aagonopake kéíye. 16 waayúkama yetíwíqa mamá anóniq íkáae téta kárún-aaimmo kétéetama abo unítíqa tíyanama káqo-kaqomma táwí-aaimma pááq íniye. 17 miráimanibo itai-yátááqá Áánûqtunopakemba minnáe. mútúqa íráqôniq umá wáena táíqokaraq íma wáíye. min-ítái-yátááqá kaayonégáráq parugáráq wáíye. aama ítama akoqnáá kéíye. máqte-kayukama íráqôniq kéumyikena arupú keena íma kaayaq-óyáúríq kéíye. Áánûqtuni itai-yátáákómá miráráá kéíye.

18 mi-káyúkámá kaayonégáráq kémaeta yeqtí kaayoné-yátáákómá wéyáwé ínata kaayoné-yátáákóní arammá waayúkama Áánûqtun-aurakaq kateko-wáyúkkáe.

4

1 ááikaraq unítíq-aikaraq náakakenaq kéíyo? keqtirunóbáké kéíye. mi-qtátááqá keqtúgoma tíkáimma keqtúyánámmá kéyabitenapoana keqtirunóbáqá aati-aatimá ááíqa kéíye. 2 keráwáqá maami-qtátááqá kétékaimanibo íma kanaaraq mayánôpoaq keráwáqá waayúkama yíkamiyataba yokaa kéoe. káqo-kayukati taítawaa-yataaqtaba keráwáqá túrananna káámanibo íma mayépoaq unítíq-aimma kéteq ááíqa kéoe. ítáaro. keráwáqá Áánûqtukaq íma ítama káonepoaq keráwáqá tíkái-qtataaqa íkemayaae. 3 keráwáqtí táwí-tuyanakake Áánûqtukaq ítama káoneqa keráwáqá íma wenôpake mayánoe. keráwáqá kenamá keráwáqtábá máqte-qtataaqa ítama káonaae. 4 waayúkao, itáíq-itaiq-yataaqa íma kéyaqtoraae. maa-márábí-qtátáákóní aanábómá máeq Áánûqtuni namuro-wáyúkámá mááe. móra-nakoma téna “kemá maa-márábí-qtátááqá kétékaiye” tinnama aati-aatimá mirá kétena wemá Áánûqtuni namuro-náqá káukiye. 5 Áánûqtuni aúba-wannaabi mirá téna kétiye: “Áánûqtuni Aágoma ke-qtáábí makáimma wemá miráuma kárún-aimma tin-nákóráá uráíye.” téna íma paátataakaan-aíne. 6 miráimanibo Áánûqtuma wení íráqô-qtataapike akoqnáá umá timá tímikaíqtaae. wení aúba-wannaabi mirá téna kétiye:

“yetúma múte yaúyo-kayukama

Áánûqtuma yemmá waéqma yinaaéma kéumayikenamanibo

yetúma íma múte yaúyo-kayukaraq

wení íráqô-qtataapike kéyimiye.”

téna kétiye. 7 miráipoaq keráwáqá kenamááríq Áánûqtun aménáápáq maréq wenáama wáráaro. Tááqtaamma awéqtáiyana keráwáqtôpake péqmarena paábaq uyaa tímáginíye. 8 Áánûqtunopaq waaqókáq íyanama wemá keráwáqtôpaq waaqókáq yíniye. keráwáqá kúmiq-yataariqo kéeqa paábaq tinaaéma umáméro. 9 keráwáqtí kúmiqtaba íma timuqá maréqanibo paá ummaa-tírúkaráq máero. minnáyaba íma wíráa ínômanibo tiruqtábá oro. 10 uyátárai-nakoni aménáápáq maíyana wemá keráwáqá múte yauyíniye.

11 ketúbâqawaaraa-kayukao, keiyáá móra-mora-yuma móra-mora-yute táwí-aimma yeqtábá ítero. náawabi wenábâqawaaraa-naqa kéyainenama táwí-aimma

weqtábá tinnana wemá Áánûqtun ámáan-aimma káyainenama táwî-aimma weqtábá kètiye. wemá ámáan-aimma káyainenama wemá téna “kemá ámáan-aikoma uyátáraune.” téna kètiye. ¹² itáaro. Áánûqtuma wenamá ámáan-aimma kètimitaamanibo keráwáqá kenamááriq keqti ámáan-aimma timínéqtaa kéoe. Áánûqtuma wenamá wemá kanaaráq aúwaraimma timénataa wenamá kanaaráq ánatatianiqtaae. keráwáqá “Áánûqtumune” téraq kéteo? abo íma tîbâqawaaraa-kayukama yaináaro. ¹³ keráwáqá maan-áikáámô téq oweqa “îbêq-kanaaraq ketáámá maabâq ónúnatae. aabáyaama ketáámá mibâq ónúnatae. ketáámá kímora-karitimaatima mibâq maéqtaa netuq-mónéqá pááq ónúnatae.” maamiráráá téq oweqa keráwáqá ketáama itáaro. ¹⁴ keráwáqá nôi-qtataaraq aabáyaama pááq ínimma íma itaraae. keráwáqti túwaraimma konnákóráá umá pááqya-kanaama maéna kóiniye. ¹⁵ keráwáqá maará téraq tero: “uyátárainakomma akáíniq umá ketáámá paá máeqtaa ketáámá maamirá éqta merará éqta ónúnatae.” miráá téraq tero. ¹⁶ miráimanibo îbêqa keráwáqti túma púte kéyaueq keráwáqá miráíno-qtataaqtabagaraq íma miráíno-qtataaqtabagaraq paá kète mirá kéeq Áánûqtuni amenáápáq íma maiyamma minná táwî-aaine. ¹⁷ itáaro. móra-nakoma íráqôn-aaimma aónarena mirá íma ínnama min-nákómá kúmiq-yataariq kéiyé.

5

¹ îbêqa keráwáqá ótamma makáa-kayukao, ketáama itáaro. mi-kánáámá yínnama keráwáqá táwîq-totíqa maréq ibiqá yaránóe. ² keráwáqti ótamma kabiréna unaákáqtóma kawaanogómá kégarainana ³ akoqnáán-otamma naeenómá augéna keráwáqtaabá tiráátinoqtaae íramô árainikaan-aíqa miráráá umá táí-meyamma keráwáqtpaqa yíniye. kenamá keráwáqti taíganin-otamma káikuyoe. ⁴ keráwáqti yópímmô mayáimá máyáa-kayukama makáqma yiwíkeq yemmá íma meyáníq kéopoata yeráwáqá anókaq ááyataa umá keráwáqti táwî-aiiqtaba kète. yeráwáqti ááyataa-aikoma Áánûqtuni aápi ko kéberaitana wemá uyátárai-naqa máqten-akoqnaagaraq máiyé. ⁵ maa-marábí kéráwáqá taíganin-otamma káikuyeq taíganin-aawaqa naréqa íma kammáa káeq mayái mataáe. keráwáqá mirá kéeq mimórá táoqa yaimma-wayukama timáyikáawata waayúkama yíkakaae. ⁶ missing?

⁷ keqtiqbâqtiwaama Ítuqtaba mááe. miráinaq uyátárai-nakomo kumíyábá awé uréraq tú pukáinabaq máero. móra-nakoma yómmá yoqmakéna aaqá iyábá aú pukáipaq awé iníq umáraa máero. ⁸ keráwáqá tú pukáinabaq awé oro. mi-qtátááqá yínnama íanonobo paá akoqnáá umá awé oro. uyátárai-nakomo kumí-kánáámá waaqókáriq kéiyé.

⁹ keqtiqbâqawaayuo, móra-nakoma Káriqton-annabike-nakoqtabama táwî-tawaa-aimma weqtábá ítero. mirámô éq oweqa Áánûqtuma keráwáqá yaináinaq tigaeyábá ínoe. taákaq máráaro. uyátárai-nakoma ketáái yaináí-náqá waaqókáká kéyena yokaa umá yaberániye. ¹⁰ keqtiqbâqawaayuo, Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáqá uyátárai-nakon áwíkaq tirááne. yetáaiqtaba wannaabí agatáamma min-ááímmá wáráaro. yeráwáqá yú pukáipaq yeqti yíqa í-yátáápi awé urááe. ¹¹ mi-káyúkámá yáqtoqma akoqnáá umá yú pukáipaq awé uráa-kayukama yeqtábá ketaunatae: “yeráwáqá Áánûqtuma íráqóniq umáyíkaraiye.” téqtaa ketaunatae. min-nákómá Yóbu weqtábá itaraae. naayóbáqá Tááqtaama wemmá táwíq kéumakaitana Yóbu Áánûqtumma íma anaaemma ámikaimanibo

aú pukuráipaq awé uráine. anaaékaqa Yóbu anónuqma aúráitana Áánûqtuma wemmá áwáqnaa uráiyé. uyátárai-nakoma wení paru-yátááqá wáitana w-narukómá keqtáyátábá ôriq kéiyé.

¹² ketíbâqawaayuo, itáaro. keráwáqá árain-aimma akoqnáá umá kéteqa íma Áánûqtuni márûkoni áwîkaraq maa-márágón áwîkaraq káqo-kaqo-qtataakon áwîkaraq yamá keráwáqti akoqnáá-aimma ítero. keráwáqá yauwéqma kéteqa paá “owé” abo “ímiye” tero. móra-yataakon áwîkaq kéteraq túyánápi kéteqa “mi-qtátáákómá akoqnáá umátikaniye” tiyamma minnáyaba Áánûqtuma keráwáqá yainániye.

¹³ keráwápike móra-nakoma árupunaa íyana ummaa-yátáápi máenama nunamummá tíno. keráwápike móra-nakoma amuqô kémarenama uyátárai-nakon áwîqa múte ibí timá yauyíno. ¹⁴ keráwápike móra-nakoma karímô kémayenama itáiq-itaiq o-yúti kawáá-wáyúkámá yeqtábá yígáae téna yááyainata yeráwáqá nunamummá má kêtimaketa matawémma uyátárai-nakon áwîkaq marakánoe. ¹⁵ ániibo yeráwáqá Ítukaq itáiq-itaiq umá yáqtoqma akoqnáá kéeta nunamummá tíyanama miráuma mi-kári-náqá auwiráiyana Áánûqtukaq íniye. miráinana uyátárai-nakoma wemmá móragaraq atóbayakaniye. min-nákópímmô kúmiqo wáinanama uyátárai-nakoma wení kúmiq-yataaqa paábaq matuwéna awikátuwaniye. ¹⁶ keráwáqti kúmiq-yataaqtaba móra-mora-yuma móra-mora-yute abarokáq timá pááq oro. wetê-kete nunamummá tero. miráinana Áánûqtuma keráwáqá atóbatikaniye. min-nákómá Áánûqtun-aurakaq kateko-naré wemá nunamummá timmá akoqnáá kéiyé. ¹⁷ Iráíya paá keqtáaráá-kánóré. wemá nunamupí “aaqá íyuwo” téna titana maa-marábí kaumo-káritimáátigáráq abapaké móra-wiyopimma aaqá íuraiye. ¹⁸ ókaraq nunamummá titana aaqá wiyópake kuména keqnáámmá yópíké aáwaqa utaráiyé.

¹⁹ keqtíbâqawaayuo, keráwápike móra-nakomma árain-aipike yabitimátuwaiyanama mórama itáiq-itaiq umá maína-nakoma yauwéqma awíqme yíno. ²⁰ minná taákaq máráaro. náawabi mórama kúmiq-nakoma wení táwî-aaipike waéqma ayuwáinana mi-kúmiq-nákóni arun-íyápógómá mamá íraqôniq kéumakena íma puínana Áánûqtuma wení taígani kúmiq-yataaqa paábaq matuwéna awikátuwaniye.

1 Pítaa

Ítiráaewayukama máqte-marabaq wéyáwé umáguraa-kayukayopaq Pítaama mórama Ítu Káríqtomi timáyíkarai-kayukabike-nakoma kétitana Táératima agatáye.

¹ kemá Pítaama keráwáqá máqtemma káqo-kaqo-marabaq namuq-wáyúkaráá umá Pááqtati-marabaq máa-yugaraq Karétia-marabaq máa-yugaraq Kaaparótiamarabaq máa-yugaraq Étia-marabaq máa-yugaraq Pitínia-marabaq máa-yugaraq máqtemma keráwáqtôpaqa kágayaune.

² ketibotáámá Áánûqtuma wenaúyánápiké keráwáqá wetábá aokariq umá máigaae téna aúyaqtikaraiye. Aokaq-Áágómá keráwáqtí tirunóbáq kémayaitapoq keráwáqá aokaq-wáyúkámá káuraa. Ítu Káríqtoma keráwáqá wení naaenápó tete umátikaraiqtaba keráwáqá wanáama wááaro. wení Íraqôqtatakakekarq wení kaayoné-yátáákékáráq uyátá-maqma taíbaq ókaraq-okaraq keráwáqá timíno.

³ Áánûqtuma uyátárain-naqa Ítu Káríqtomma aboákáq wení anó-paruyataaqtaba “tíkáye” kétunatae. wení paru-yátááqnápómá aúgen-auwaraimma matéqtaa íma aónúnayabataa Íraqôqtataaqa yiníqtaba kanaarác awé ónúnatae. Áánûqtuma Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakaraiqtataboqtaa ketáámá miráuma kanaarác akoqnáá umá awé ónúnatae. ⁴ miráuma kéitunatae. anón-iraqo-qtataaqa keqtááyábá Áánûqtuma wení márûpaq tíkaraiqtae. maami-qtátáákómá íma kabiréna íma aqnúníq éna íní-qtataaqa wáíye. ⁵ wení akoqnáágarq Áánûqtuma keqtáá Ítukaq itáíq-itaiq únna-yutaa yabi tíkarainataa min-áwáátáqá Ítuma yawéqma kumíniye. mi-kánáágóní aqtó-kánááráqá Ítu Káríqtoma yokaa kéonanataa kukéna keqtáámá wetábá tiwiráníqtae.

⁶ miráinaq keráwáqá minnáyaba timuqá kanaarác maránoe. paá pááqya-kanaabimma keráwáqtí tú-tiqa í-yátáákáráq ummaa-yátáákáráq maa-márábímmá mayánoe. ⁷ maamin-úmmá-yátáákómá keráwáqtí Íraqôn-aaikomma maqmá timónaniye. miráuma áwáarara kain-óqtákómmá íranápó agamakéta námô ai-wáígómmá mamá paábaq keyuweta áwáarara kai-wáígómmá máráníq umá miraráá umá keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtaba Áánûqtuma maqmá timónaniye. keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa uyátá-maqma anómma áwáarara kain-óqtákóqtábámá wáíye. áwáarara kain-óqtámá waayúkama yawarápatuwanoe. keráwáqá maqmá timónatuwainanama Ítu Káríqtoma kukéna keráwáqá matúq-matuq umá yaaguyabí-yátáákáráq tágama-yataakaraq timíniye.

⁸ kemá Pítaama kenamááríq Ítumma aónaraune. keráwáqá maa-márábímmá íma aónaraamanibo wemmá keráwáqá tirummá káme. íbêkaraqa keráwáqá wemmá íma káonaamanibo welkác itáíq-itaiq kéoe. miráiqtaapoq keráwáqá timuq-yatáákáké ketaagaa. ánibo min-ánó-tímúq-yátááqátábámá kanaarác móra-aimma íma tenúnatae. ⁹ keráwáqtí itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqtataboq áqa Íraqô-meyamma kémayaae. keráwáqá itáíq-itáíq umá yáqtoraaqtapoana

Áánûqtuma keráwáqtí tirun-íyápógómmá wení márûpaq awíqmena uíyábá kákaiye.

¹⁰ naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá Áánûqtuma wení íráqô-qtataaqá timíníqtaae téta yemá tirááne. Áánûqtuma náaraq umáwaq keqtáámá tiwiráníyô téta yemá abáá íq-íq urááne. ¹¹ Ítu Káríqtoni Aágoma yeráwápí wáitata yemá min-Áágóqtábá ítama aónaraane: “náawaq kukénawaq maa-márábí-káyúkámá mamá atóbamayikaniyo? náa-taoraq wemá kuminíyô?” téta yemá ítama aónaraane. ániibo naayóbáqá yemá amuné-áímmá Ítu Káríqtoqtaba tirááne: “Metáíya kukéna anómma aú-aiqa í-yátááqá mayániye. anaaékaqa Áánûqtu wemná pukáinabike mamá itó-umakainana anómma tágama-yataaqá mayániye.” téna Aágoma timá yímikaine. ¹² Áánûqtu wení amuné-wáyúkáráqá yeqti kanaaráqtábámá íma tiráimibo anaaékaq-yupaayaba tiráine. min-ámúné-wáyúkámá keráwáqtábáqáráq ketáái íbêq-kanaayabagaraqtaba tirááne.

íbêqa yeráwáqá náayuwabi Ítuqtaba átê-wataama te-yúmá Aokaq-Áágómmá Áánûqtuma timáyíkáitata wení mimórá-wátáámá kéte. owé. mi-kátáámá ketáámá áqa kéitaunanataa yemá Áánûqtunopake kaqtó-wayukama yemá itaíyábámá ôriq umá kéyikaiye.

¹³ miráinaq keráwáqtí túyánápímmá íráqôn-aiiqtaba yokaa oro. kamuqá kéitera q máero. Ítu Káríqtoma yawwéqma kuminí-kanaaraqa Áánûqtuma wení íráqô-qtataakake keráwáqá timínimma minnáyaba awé oro. ¹⁴ wení árain-iyapora umá Áánûqtun-aama wáráaro. keráwáqá keqtúgoni akaí-yátááqá íma wáráaro. mi-tikáí-yátááqá keráwáqá wakáamanibo íbêqa arútarain-aqtaba keráwáqá kéitaae.

¹⁵ Áánûqtuma keráwáqá táayarai-naqa wemá árain-iraqo-qtataaqtabama aokariq umá máíye. miráinaq máqtemma keráwáqtí táaimma Áánûqtuqtaba mamá aokariq oro. ¹⁶ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáagómá kétiye: “kemá aokariq kéunaboaq keráwáqá aokariq umá máero.” téna Áánûqtuma wení agamatá-kánnáabi kétiye.

¹⁷ keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kéteqa “ketibotááo” téq tiráamanibo wemá máqte-kayukama mimóráíq umá kéyainaitana minnáyabama mórawaigoma íma wení aanábómá máíye. íbêqa máqten-aukapaq wéyáwé kéeq keráwáqtí naa márúkakemma yuwéq népaq mááe. íbêq-kanaama waátá-kanaama wáinaqa keráwáqtí táaiqtaba atéráaro. Áánûqtumma amuqá mamá íma marakáiyábámá keráwáqá ikatíq oro.

¹⁸ keráwáqtí títaubikoni ámáan-aikaraq yáaikaraq yeqti aménáápáq máqeuramanibo keráwáqá mi-qtátááqá kéwareq Áánûqtun-aurakaq kanaaráq íma kateko umá máqe-uraae. Ítu Káríqtoma keráwáqá meyáníq uréna maamin-áqnún-ámáán-áikóni aménáápákémmá keráwáqá tiwikáíye. wemá mónekakekaraq áwáarara kain-óqtákákékáráq keráwáqá meyáníq uráíyo? ímiye. ¹⁹ wemá wení naaenápó keráwáqá meyáníq uráíye. tipí-típi-araakaa umá abumá íma wáimma Áánûqtukaq amí-yááréráq máráanikaa umá Ítuma miráráá umá máqe-uraiye.

²⁰ maa-márámá Áánûqtu íma tarôq urénama ákaq téna “Ítu Káríqtoma mirá-iniye” tiráine. íbêqa ketáái kanaamá aqtó-kánááráqá Ítu Káríqtoma

abarokáq uráiyē. wemá keráwáqtábámá kukéna pukáipike itó-uráiyē. ²¹ Ítu Káríqtotababoaq keráwáqá Áánûqtumma kamuqá itáyaminōe. wemá Ítu Káríqtomma pukáipike mamá itó-umakarena tágama-yataaqa ámikáiyē. miráipōaq keráwáqá Áánûqtukaq itáiq-itaiq kanaaráq kéeq matúq-matuq umá mái-auwaraimma íbêqa íma káoneqa kanaaráq awé ínoe. ²² keráwáqá Ítu Káritomma anaaē wakáaqtataboana keráwáqtí tirun-iyápógómmá Ítuma mamá íráqôniq umá pááq uráiyē. keráwáqtí tirun-iyápógóni abumá íma wáiyē. íbêqa keráwáqtí tîbâqawaaraa-kayukama áraimma kanaaráq tirummá yimínoe. miráuma tirun-iyápórákémmá keráwáqá móra-mora-yuma-tirummá yimero. ²³ itáaro. keráwáqá aúgen-auwaraimma áqa matááē. min-áuwaráikómá íma waayúkagoni ányukakemma pááq uráiyē. min-ánáyúkómá anaaékaqa puíniye. ímibo keráwáqtí aúgen-auwaraimma Áánûqtuni matúq-matuq umá mái-wataama min-ánáyúkákémmá pááq uráiyē. ániibo keráwáqtí aúgen-auwaraiogaraq matúq-matuq umá mániye. ²⁴ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí kétiye:

“máqte-kayukama ókáráákáá kéoe.
 ániibo yeqtí tágama-yataakoma ón-arakaa kéoe.
 ókómá aayámmá kamágitana
 ókóni arakómá apibí umá kégumawiye.

²⁵ miráimanibo uyátárain-nakoni watáagoma watúq-watuq umá wáiyē.”

téna Áánûqtuni wannaagómá kétiye. uyátárai-nakoni watáagoma nói-kataabiyo? Ítuqtaba átê-wataama ketáámá timá tímikauna-aine. mi-kátáánápó keráwáqá aúgen-auwaraimma kémayaaē.

2

¹ miráinaq máqte-tawi-yataaqa paábaq yúwáaro. kaaqaari-áímmá ítero. kaayaq-tóyáúqá íma wáinaraq karun-áímmá ítero. anón-aimma íma téq agamá káúttöro. ² miráimanibo keráwáqá aqnún-iyápógómá náaqtaba áama yainikáá umá keráwáqá máero. keráwáqá íráqô-naanoqtaba taa yánimma minná Áánûqtuni watáae. keráwáqá miráuma wení watáama kénaamma keráwáqá ábu kamá yokaa ínoe. miráianaboana Áánûqtuma keráwáqá tiwiráinana keráwáqtí tirun-iyápógómá íma puíniye. ³ minnáyaba Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kétiye:

“keráwáqá uyátárai-nakoni kaayoné-yatáákómá mamá aónaraae.” téna Áánûqtuni watáagoqtaba kétiye.

⁴ Ítu Káríqtoni aúraaq yero. wemá Áánûqtuni-naupaq matúq-matuq umá mái-aboqtama máiyē. waayúkama wemmá awéqtátukaamanibo Áánûqtuma wemmá auyárákáitana Áánûqtun-aurakaqa anón-nare.

⁵ Áánûqtuma keráwáqá ayuwáiyanaq wemmá keráwáqnápó wení anó-monoq-namma tarôq umáraino. keráwáqá matúq-matuq umá mái-arukaa umá máeq Áánûqtuqtaba aokarîq umá anó-monoq-wayukaraa umá mánoe. mi-qtátáaqá Ítu Káríqtoma mamá íráqôniq umá pááq urái-qtataaqa Áánûqtukaq amínoe. Ítuma mirá-uráiqtaboana Áánûqtuma keráwáqtí amí-yatááqtábá amuqá marániye. ⁶ Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kétiye: “aónaaro. kemá Tááíoni-marukaq óqtamma kémaraune.

min-íráqón-óqtámmá matáunama
 wenámûraaq naammá yemá ínoe.
 náawabi min-óqtákáq itáíq-itaiq ínanama
 Áánûqtuma wemmá íráqõniq umákainayabama
 wemá agaemá íma íniye.”

téna Ítukaq itáíq-itaiq iyátábá kétiye. ⁷ mi-káyúkámá Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéo-yuma weqtábá téta “árainma anón-iraqo-qtataare” téta kéte. miráimanibo náayuwabi Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq íma íya-yuma yemá yawarápanoe. Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí kétiye:

“min-óqtámmá naammá o-káyúkámá paábaq awéqtátuwaamma
 yemá mamá akoqnáá-oqtamma aúrakareta
 wenámûraaq naamma kéoe.”

téna ókaraq kétiye:

⁸ “wemá yítauqa mamá yurarái-óqtámiye.
 wemá waayúkama mamá márúte yuwánîn-oqtamiye.”

téna kétiye. Ítuma óqtapoata waayúkama yemá yítauqa yuraránoe. Áánûqtun-
 aama íma warétama Ítumma awéqtátuwetama yemá yawarápanoe. mirá-
 qtátááqá Áánûqtun-aama íma kéwaraa-kayukaraqa abarokáq íniye.

⁹ miráimanibo Áánûqtu keráwáqá aúyaqmakain-annama mááe. keráwáqá
 miráuma anómma yabíkái-nakoni anó-monoq-wayukaraa umá mááe. keráwáqá
 Áánûqtuqtaba aokaríq umá máan-annae. keráwáqá taígani-kayukabikemma
 Áánûqtuma keráwáqá anómma kateko-yátááqá keráwáqtábá mirá-
 umatikaiqtaba maa-márábí-káyúkámá timá-yimigaae téna keráwáqá tiwíkaiye.
 wemá keráwáqá keráwáqti waátágoni kumayu-ááikáké tááyama weni tágama-
 yataakoni ókáq keráwáqá tíkaraiye.

¹⁰ naayóbáqá keráwáqá íma Áánûqtuni waayúkama máqe-uraamanibo
 íbêqa keráwáqá Áánûqtuni waayúkama mááe. naayóbáqá Áánûqtuni paru-
 yátáákómmá íma matáamanibo íbêqa weni paru-yátáákómmá kémayaae.

¹¹ tikái-kayukao, keráwáqá káqo-kaqo-marabaqa namuq-wáyúkaráá
 umá mááe. kemá inaa kétima-timune. keqtúgoni akai-yátáákóni anaaé
 waraíyábámá nékaq máaro. waayúkámá náayuwabi yeqti yúgoni akai-yátááqá
 kéwaraawana yeqti yúgoni akai-yátáákógáráq yeqti yirun-iyápógógáráq ááíqa
 kéoe. ¹² keráwáqá Áánûqtukaq íma itáíq-itaiq o-káyúkátí aúkáapimma máeqa
 íráqõn-aaimma wáráaro. mirámô kéiyatama keráwáqá kétimonetama yaináí-
 kánáámá yínatama yemá íbêqa waátá-yataariq kéo-qtataaqtabama túbimma íma
 maránoe. ímiye. yemá keráwáqti íráqõn-aiiqtaba Áánûqtukaq “tikáíye” téta
 tínoe.

¹³ uyátárai-nakoma mirá-tiraiqtaba keráwáqá náapaakoni aménáápq máaro.
 anómma yabíkái-nakoma maa-máráráqtábá áqnáae-naapaamma matáípoaq
 wenáama wáráaro. ¹⁴ anómma kámááni-wayukama yeqti yáama wáráaro.
 anómma yabíkái-nakoma yemmá timáyíkáitata yemá náayuwabi waátá-aaima
 tarõq o-yúmá táí-meyamma kéyime yemá náayuwabi íráqõn-aaima tarõq o-yúmá
 yeqti yíwíqa mûte kéyauyoe. ¹⁵ Áánûqtuni aúyánámmá waráiyanaama keráwáqti
 íráqõn-aikoma min-áíboq-wáyúkámá náayuwabi keráwáqá túbi maránéta
 íyamma yeqti yóyauqa aúyaraniye. ¹⁶ keráwáqá Áánûqtuni aúyánákáké paá
 umáguraamanibo otaa-qtátáárlq oqtábámá íma paá umáguraae. paá weni
 kaqtó-wayukayaba mirá-umaguraae. ¹⁷ máqte-kayukama tikaq mûte yíkáaro.

keráwáqtí tíbâqawaaraa-kayukama tirummá yímero. Áánûqtumma timuqá íma marakaiyábámá ikatíq oro. miráinaq anómma yabikái-nakomma yaaguyábóro.

¹⁸ kaqtó-wayukao, keráwáqtí kawáá-wáyúkátí náápaakon aménáápáq máeraq yemmá múte tikaq yíkáaro. yemá kaayoné kéetabi áwáábíqá kégaiyaqa keráwáqá paá yemmá yaaguyábóro. ¹⁹ táí-kawaa-nakoma keráwáqá táí-tu-tíqa í-yátááqá kétiminaqa taákaq máráaro. keráwáqá tú-tíqa Áánûqtuni aúyánámmá wáraaqtaba kémayaapoana Áánûqtuma keráwáqá íráqóniq umátikaniye. ²⁰ miráimanibo keráwáqá otaammá kuíyata tú-tíqa í-yátááqá timíyamma Áánûqtuma minnáyabama íma íráqóniq umátikaniye. miráuma paá keráwáqá arutáiyaqtaba tú-tíqa timíyaq keráwáqá paá kémayaiyanama Áánûqtu keráwáqá íráqó-meyamma timíniye.

²¹ Ítu Káríqto keráwáqá tááyarena “tú-tíqa kemá mayaúniai umá mayánoe” téna tiráiyé. mirá-itanapoana Ítu Káríqtoma wenamááríq keráwáqtábá aú-aiqa paá matáimma keráwáqtí awaaméqá wemá máiyé. ánibo wemá keráwáqtábá wenanaae waraígáae téna kétéiyé. ²² Ítu Káríqtoma aati-aatimá kúmiq-yataariq íuraiye. wení óyaupikemma kaaqaari-áikómá aati-aatimá íma iráiyé. ²³ yemá wemmá anón-aimma téta agamá kégautowanama wemá yemmá anónnáma íma anón-aimma téna agamá káutaiye. wemá aú-aiqa kémayenama mi-káyúkámá wemmá ayáá ayákáa-yuma íma iyáábúqa yíkaraiye. ímiye. wemá Áánûqtuma kateko-náqá arupú umá yaináí-nákóqtábá kamuqá ítaraiye. ²⁴ Ítu Káríqtoma kaapaq-yátáq pukáimma ketáái kúmiq-yataakaraq ketáái táí-meyamma wenaúraq matáiyé. wemá mirámó uráimma keqotááyábámá kúmiq-yataariq íyábámá pukáa-kayukaraa ígáae téna ákaraiye. keqotááyábá Áánûqtun-aurakaq mútúq kateko íyábá ákaraiye.

ánibo íbêqa ketáái kúmiq-yataaqtabama Ítu Káríqtoni abunápo keqotáámá mamá atóbamatikaraiqtaae. ²⁵ keráwáqá naayóbáqá tipi-típima aúyokinikaa umá keráwáqtí aammá íma wáitaq uréire uráamanibo íbêqa keráwáqá yawuwéqma tipi-tipi-kawaa-naqa wemá keráwáqtí tirun-íyápógómmá yabikái-waigonopaq irááe.

3

¹ keráwáqá aaraukáríq uréna-iniko, keráwáqtí tiwaikóní náápaakoni aménáápáq máero. enawaikómá Áánûqtun-aayaba íma kéwarenama ení íráqón-aimma káonena anaáékaqa wemá Áánûqtun-aayaba itáiq-itaiq ínyíô? enáaikoma áraimma íráqóniq kéinaamma enáaiqtaba táyábá íma ínóne. ² miráinata yemá emmá aónaiyamma emá Áánûqtumma amuqá marakaiyábá kéinanama yemá enáaiqtaba otaammá íma wáinata aónanoe. ³ keráwáqá ketúraqa áwáarara kain-únákáqtówábi konaaririmá íma umátóráaro. ayáqtáá-kanaama keráwáqá tíqnótáugomma mamá íráqóniq kéeq tiyáápipmma waatammá kéeq anón-oqtan-awíqa yaan-únákáqtómá kémareq ommá paá amegaa-túráqtábá konaaririmá kéoe. ⁴ ímibo keráwáqá kenamááríq keqti tirunóbáqtábá konaaririmá oro. kaayoné kéeraq áráwáá umá máero. mi-kónááríqígómá aati-aatimá wáinana Áánûqtuma maaminnáyaba kákaiye. ⁵ min-nóinímmá naayóbáqá yemá Áánûqtuqtaba aokaríq umá máeta weqtábá kamuqá itáyamikaae. mirá o-wáígómá yemmá mamá waayúkati yúrakaa íráqóniq umáyíkaraiye. ⁶ Térima awaikómá Áabaraani anaé wakáiniq umá yemá yeqtiwaikóní yinaae wakááe.

Térima Áabaraaqtaba “ketí uyátárai-nako” tiráine. keráwáqá aaraukáríq uráa-noinimma keráwáqtí táaikoma íráqôniq kéinaq ummaa-yátááqá kémaye q ikatíq íma ommá keráwáqá miráuma Téraomo ayáámúmaakaa kauraae.

⁷ keráwáqá aaraukáríq uráiya-kayukama keráwáqtí tínaaqmaate kémaeqa yemmá múte tikaq yíkáaro. aaranaammá yeqtí yúgoma waatí yúgoqtabama uyátá-maqma aqnúníq kéimanibo yemá Áánûqtuni íráqô-qtataakokaraq matúq-matúq umá mái-yuwarai karaq waatê mimóráiq umá mayánoe. keráwáqtí tínaaqmaaqá íma múte tikaq yikáiyanaa keráwáqtí nunamukómmá Áánûqtukaq akoqnáá íniye.

⁸ maamin-áqtó-áikaráq kétima-timune. keráwáqá máqtemma móra-mora-yuma keqtirummá kéyimeraq mimórá-túyánákáq máero. tíyaqa kéyimero. ániibo keqtiwíqa íma yanaa máráaro. ⁹ waayúkama mamá táiq kéumatikaiyaqa anónnáma yemmá mamá táiq íumayikaaro. yemá keráwáqá táí-aimma kétimatikaiyaqa anónnáma yemmá táí-aimma íma tímá yíkáaro. íniibo yemmá íráqôniq umáyikáaro miráin-oqtaba keráwáqá Áánûqtu tááyaraie. mirá kéiyanaa Áánûqtu keráwáqá íráqôniq umátikaniye. ¹⁰ Áánûqtuni wannaagómá kétiye:

“náawabi wemá íráqôniq umá máena
wemá amuqá maqmá máiyaba kákainanama
tái-aimma íma téna

wení óyaupikemma kaaqaari-áímmá íma yíno.

¹¹ wemá táí-aaimma tarôq í-yátáápkémmá waeréna
íráqôn-aaimma tarôq íno.

káqo-kayukate kaayoné umá mái-amma abáá éna
wemá min-ámmá waqména uwíq-uwiq íno.

¹² miráitana uyátárai-nakoni aúrakoma

arútáiniq o-yúmá kéyimonena
minnáyabama amuqá kémaraiye.

uyátárai-nakoma yeqtí nunamummá kéitaimanibo

táwî-aaimma tarôq o-yúyôpakemma waeréna

áyamma kéitana anaaéma kéumayikaiye.”

téna kétiye.

¹³ keráwáqá arutáinaiq íyábá karuwaaqá kéiyatama waayúkama yenamáa keráwáqá íma mamá táiq umátikanomanibo ¹⁴ yaímma-taoqa keráwáqá arutáinaiq íyataboaoq tú-tíqa kémayaiyana Áánûqtuma keráwáqá íráqôniq umátikaniye. miráinaq waayúkayabama íma ikatíqa éraq netuq-túyánámmá íma itánômanibo ¹⁵ Ítu Káríqtoma Áánûqtuni aokaq-náqá múte tikaq kákeraq keqtirummá wemmá áméro. yaímma-wayukama keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqtábá ítama tímónáiyaq yemmá tímá-yiminoqtabama aati-aatimá yokaa oro.

¹⁶ keráwáqtí itáiq-itaiq í-yátááqtábá kétima-yimeqa kaayoné kéeraq keráwáqá ítama aónaiya-yuma yemmá múte tikaq yíkáaro. keráwáqá nónawabi arutáinaiq uréqa paá taíbaq-tuyanamma íma itánoe. keráwáqá Ítu Káríqtoni íráqôn-aaimma kéwaraiyatama yaímma-wayukama keráwáqtí íráqôn-aaiqtaba kaaqaari-áímmá tíyamma anaaékaqa yemá yigaeyábá ínoe. ¹⁷ otaammá kúyoqtabama tú-tíqa mayaí-yátááqá minná íma arútái-qtataaqa wáimanibo Áánûqtuni aúyánákómá téna “arútái-qtataaqtabama tú-tíqa máyáaro” kétimma minná íráqô-qtataare.

¹⁸ Ítu Káríqtoma otaammá íma kutáimanibo yemá wemmá aú-aíqa ámikaee. miráimanibo ketáámá kúmiq-wayukayataba wemá

pukáiyē. keq̄táámá yauwéq̄ma Áánûqtunopaq tiwíq̄menataa uwíniq̄taba wemá paá kímora-taoqa pukáiyē. wenaúgoma pukáimanibo wení aágoma aúgen-auwaraimma matáiyē.

¹⁹ Ítuma pukáipike itó-urenama wemá min-áámá púitata ánná umákaraapaq kukéna Áánûqtuni watáama abarokáq timá yímikaiye. ²⁰ min-áámá minná naayóbáqá Nóaani kanaaráqá Áánûqtun-aama íma anaaé wakáa-kayukati yaáe. mi-kánááráqá Nóaama únópi-káárémá tarôq kéitanama Áánûqtuma aú pukáipaq awé umá máqe-uraimanibo waayúkama yeq̄ti kúmiq̄-yataapikemma íma waékááe. anaaékaqa nommá aúgítata abapaké kaumo-wáyúkámá yenamáa nommá aúgipikemma atóbaraae. tébakaq pukurááe.

²¹ min-nókómá minná Ítuq̄taba nommá peraígoní amané. ketáámá Ítuq̄taba nommá peráunataama minnágoma káqo-yuma káyiraatimma Nóaagaraq wení aara iyápóma atóbaraanikaa umá keq̄táámá Ítuma mamá kátobamatikaiq̄taae. Ítuq̄taba nommá peraímá paá túma tete iyábá íma wáiyē. ímibo minnágoni áaimma minná ketáámá Áánûqtukaq nunamummá túnnataama Áánûqtun-aurakaq tigaemá iyátábáámá ketáái kúmiq̄-yataaqa íkේwaiye. Ítu Káriq̄toma pukáipike itá-uraiq̄taboana Ítuq̄taba nommá peraígomá keq̄táámá mamá kanaaráq atóbatatikaniq̄taae. ²² íbêqa Ítu Káriq̄toma Áánûqtuni márúpaq máena wemá Áánûqtuni ayáánurapaq maraq máiyē. mibákémmá máqtemma Áánûqtuni kaq̄tó-wayukagaraq máqtemma náápaakaraq máqten-akoqnaagaraq wemá kényabiq̄iyikaiye.

4

¹ Ítu Káriq̄toma keráwáq̄tábá aú-aiqa matáiyē. miráinaq keráwákáráq tú-tiqa mayánôq̄taba yokaa oro. keráwáqá Ítu Káriq̄toni anaaé kewardaqtataboqaq tú-tiqa matáawana kúmiq̄-yataakoni akoqnáágoma keráwáqá íma kényataiyē. ² miraúma íbêkakemma Áánûqtuni aúyánámmá kewardaraq máero. keráwáq̄ti túgoni akaí-yátáákóni anaaé miráuma íwaraaro.

³ naayóbáqá keráwáqá Áánûqtukaq íma itáiq̄-itaiq̄ o-káyúkámá miráoniq̄ umá mirá-uraae. kebó-yátááriq̄ keráwáqá urááe. keráwáqá aíbôq̄-nokakemma aíbôriq̄ urááe. keráwáqá aábêguyē kéeq̄ aíbôq̄-nomma taíbaq̄ nánôq̄taba maqmá aónaraae. keráwáqá óqtakaa-qtataarabi yaaráá-qtátáákáqá nunamummá tiréq̄ ókon-okomma táí-yataariq̄ urááe. ⁴ íbêqa Ítuq̄taba íma itáiq̄-itaiq̄ kéo-yutema keráwáqá yeráwáq̄ti táí-aiq̄taba yagaroq̄taiyábámá íma kékikaitanaboana yemmá mamá iyánáaq̄ kúmayikaae. miráitata yemá keráwáqá anón-aimma kékimatiketa agamá kégautoe. ⁵ miráimanibo anaaékaqa yemá yeq̄ti táwi-aiq̄taba Áánûqtukaq aamá maránóe. Áánûqtuma yú waráa-kayukagaraq pukáa-kayukagaraq yainániq̄taba yokaa kéiyē. ⁶ miráitanaboana Ítu Káriq̄toma pukáa-kayukama ánná umáiykaraapaq kukéna átê-wataama timá yímikaiye. yemá pukáawata wemá yemmá mórai q̄ umá máqte-kayuka umá yainániye. miráimanibo Ítu Káriq̄toma yeq̄tôpaq kukéna timá yímikaiye. miráuraiq̄taba yemá kanaaráq̄ mánoe. Áánûqtuma wení Aágopi paá kémáníq̄ umá mórai q̄ umá yemá yaágopi aúgen-auwaraikaraq kanaaráq̄ mánoe.

⁷ máqte-qtataakoma ánatai-kanaagoma aq̄tóráriq̄ kéiyē. túbanaaq̄ umá máeraq̄ arupú umá túyánámmá itáaro. mirá kéeqa Áánûqtukaq nunamummá kanaaráq̄ tíq̄-tiq̄ ínoe. ⁸ keráwáqá móra-mora-yuma tirummá ôriq̄ umá

yimínòqtaba taákaq máraaro. keráwáqá áqnábariq umá miráiyaqtaba keráwáqti otaammá oyaag umá matuwéq tiwikátuwanoe. ⁹ keráwáqá móra-mora-yuma yemmá yiwíqmera q keráwáqti naaúpaq kéweraq minnýaba timuqá máraaro.

¹⁰ Áánùqtuma keráwáqá móra-mora-yuma aokaq-ákóqnáámá tímikaiye. miráinaq min-ákóqnáárakémmá keráwáqá waayúkama yiwáqnaa kéeraq miráuma Áánùqtuma keráwáqá tímikai-qtataaqa yetê yaináaro. ¹¹ náawabi Áánùqtuqtaba watáama waabá-káyúkátí yúbáq tীনename Áánùqtuni watáa-aatuqma tino. náawabi kaqtó éna Áánùqtuqtaba mayaímá kémayenama Áánùqtuni akoqnáárake kaqtó ino. miráuma Ítu Káríqton-awikaq máqte-qtataariq ínòqtaba keráwáqá kéiyata waayúkama Áánùqtuni áwíqa múte yaúyóro. tágama-yataakaraq akoqnáá-yataakaraqa wennámá watúq-watuq umá wáiyee. miráuma waino.

¹² íbêqa tíkái-aanabo, tú-tiqa í-yátáákómá iraráá kégena keráwáqá maqma tímónaraimma minnýaba íma ikatíq oro. ímibo tú-tiqa-yataakoma yínìqtaba kéitaae. ¹³ keráwáqá Ítu Káríqtoni aú-aig-yataaqa yainánòqtaba timuqá máraaro. ánibo wemá tágama-yataakaraq kumínaqa keráwáqá timuq-yatááqnápó ógirano. ¹⁴ keráwáqá Ítu Káríqtoni anaáé wáraaqtaboabaqa waayúkama keráwáqtábá timá táíq iyamma Áánùqtuma keráwáqá íraqòniq umátikaniye. miráitana Áánùqtuni Aágogaraq tágama-yataakogaraqa keráwákáq kéwaiye. ¹⁵ ketáama maannáyaba íma wáiyee. minná waayúkama yú-tiqa mamá yímikeq yíkamma képuyeq moyámmá kémaye q káqo-kayukama ummaa-yátááqá yimíyábámá mirá-yútíq-yátááqátábámá íma kétune. ímiye. aati-aatimá keráwáqá mirá-qtataariq íoro. ¹⁶ miráimanibo keráwáqá Ítu Káríqton-annabi máatababoag tú-tiqa í-yátááqá kémaye q minnýabama netuq-áímmá ítero. ímibo. yemá Ítu Káríqtoni áwìqtababoata keráwáqá tú-tiqa í-yátááqá kétimiyaqa keráwáqá Áánùqtuni áwíqa múte yaúyóro.

¹⁷ Áánùqtuma maa-marábí-káyúkámá yainái-kánááráqá áqnáabaqa wemá wení waayúkama yainániye. miráinana Áánùqtuni yainái-yátáákómá ke-qtááráq áaimma atáinanama mi-káyúkámá náayuwabi wení átê-wataama íma itáíq-itaiq kéo-yuraq nói-qtataaraq pááq ínyô? minnýaba Áánùqtuni watáama agamatá-kánnáágómá kėtiye:

“Áánùqtuma íraqò-kayukama mamá atóbamayikanimma

íma oyaag kéimanibo

mi-káyúkámá náayuwabi kúmiq-yataariq éta

Áánùqtukaq itáíq-itaiq íma kéo-yuraqa

nói-qtataaraq pááq ínyo?”

téna kėtiye. ¹⁸ missing?

¹⁹ miráinaq keráwáqá náayuwabi Áánùqtuni aúyánámmá wáraaqtaboabaqa tú-tiqa kémaye q arutáina-yataariq íq-iq oro. keráwáqá kenamááríq taròq umátikarai-nakomma améraq weqtábá kamuqá itáaro. wemá wení timá akoqnáá umákain-aimma aati-aatimá mirá kéiyee.

5

¹ Ítuni waayúkabimma kawáá-wáyúkámá máa-yugaraq íbêqa kemá kétima-timune. keráwáqá oníq umá kemá Ítuni waayúkaraqa kawáá-náqá máune.

Ítu Káríqtoma aú-aiqa matáimma kemá aónaraune. ániibo wemá yauwéqma kumínaqa kegáráq wení tágama-yataaqa yáíkkaaq umá mayánúne. ² Áánúqtuni tipi-típiraa-kayukama wemá keráwáqá tímikaimma yabíqyíkáaro. mirá kéeraq minnáyaba timuqá máráaro. Áánúqtuma tímikai-mayaima kémayeraq paá móneqtaba íma mi-máyáimá mayánómanibo karuwaq umá máyáaro. ³ kawáá umáyíkaiyaq-kayukama yemmá íma akoqnáa-aimma téq wakúyikanomanibo keráwáqá máqte-qtataaqtabama yeqtí awaméqá máiyatawaq yegaráqá keráwáqá íyaniq umá mórai q oro. ⁴ miráinana anómma kawáá-náqá Ítuma kumínaqa keráwáqá anómma yabíkáa-kayukati íráqô-meyamma kámokaa umá áwáarara káina-kamoqa mayáiyana mi-kámókóni áwáarara káina-yataakoma íma ayumíniye.

⁵ maabugô, keráwáqá waayúka-uraqti náápaakon aménáápáqá máero. keráwáqá máqtemma keqtí tíwíqa márúte móra-mora-yuti timénáápáq maréraq móra-mora-yuti kaqtô-naqa máaro. minnáyaba Áánúqtuni agamatá-kánnáábí kétiye:

“mi-káyúkámá yeqtíwíqa yanaa múte yaúyo-yuma

Áánúqtuma kéyiweqtaimanibo

mi-káyúkámá yeqtíwíqa márúte yúwáa-yuma yemmá

Áánúqtuma wení íráqô-qtataakomma kéyimiye.”

téna kétiye.

⁶ miráinaq keráwáqá kenamááriq Áánúqtuni akoqnáa-ayaakoni aménáápáq maráiyana wemá tirái-kanaaraqa keráwáqá múte yauwíniye. ⁷ wemá keráwáqá áyaqa kétimiye. miráinaq keráwáqá wemmá ayuwáiyana keráwáqá táibaq-tuyanamma paá mayániye.

⁸ arútama kéitera q yokaa oro. áwáábíq-araayakoma uréire kéena wemá upúqma náníq-qtataaqtaba abáá iníkáá umá keráwáqá namuro-náqá Tááqtaama mirá kéíye. ⁹ miráipoaq keráwáqá itáíq-itaiq í-yátááqtábámá akoqnáa kéeraq wemmá awéqtátuwaaro. taákaq máráaro. Ítuqtaba keráwáqá túbâqawaayuma mimórá-yú-áíqá í-yátááqá yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqátábá kémayaae. ¹⁰ keráwáqá maami-tú-tíqá í-yátááqá pááqya-kanaama paá máyáaro. miráitana mikáké Áánúqtuma íráqô-qtataakoni áaikoma keráwáqá mamá akoqnáa umátikena abaúmma ánúqa yamátikaniye. wemá keráwáqá mamá mútúq íráqôniq umá ánataníye. Áánúqtuma wení watúq-watuq umá tágama-yataaqa Ítu Káríqtogaraq yagaróqtamá yáíkkaaq ígáae téna keráwáqá tááyaraiye. ¹¹ Áánúqtukaq máqten-akoqnaama wáíye. miráuma waíno.

¹² Táératima maamin-áwáaráq-áúbámá kennámá agatáíye. Ítuqtaba wemá ketí tima-túbâqáwáámíye. maamin-áúbâgómá keráwáqá umá tíqtaaiq ínítqaba keráwáqá yuwáiyana kéwiye. mi-kánáágómá Áánúqtuni íráqô-qtataakoqtaba árain-aimma kétiye. miráinaq keráwáqá maami-kánáágómá yaqtóráaro.

¹³ keráwáqá túbâqawaaraa-kayukama maakáqá Pébírôníkkaa-marukaq máa-yuma keráwáqáq miráo-maara-aimma yúwáawana kéwiye. Áánúqtuma keráwáqá aúyakainiq umá mimóráiq umá yemmá aúyakaiye. ketáaníkoma Máákigaraq keráwáqáq miráo-maara-aimma yúwáitana kéwiye. ¹⁴ keráwáqá wenaóné-wenaone kéeqa móra-mora-yuma tiyáama wenamí-kanamin éraq tótó umáyíkáaro.

kaayoné-yátáákómá keráwáqá máqtemma náayuwabi Ítu Káríqtoni
waayúkabi máa-yubaq waíno.
kemá Pítaae.

2 Pítáa

náayuwabi Ítu Káríqtokaq itáíq-itaiq kéo-kayukayopaq Pítáama anaaékaq-aubama agatáie.

¹ kemá Tááímoni Pítáa mórama Ítu Káríqtoni kaqtó-naqa máunana kemmá wemá timátikáitaq mi-káyúkámá yemá náayuwabi ketáátê mimórá itáíq-itaiq umá yáqtorai-i-yataaqa mataáae. ketibotáámá Áánûqtugaraq keqtaámá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtogaraq yenákámá kateko kéoyaqtabaoqtaa ketáámá itáíq-itaiq umá yáqtorai-i-yataaqa kémayaunatae.

² Áánûqtuni íráqô-qtataakoma taibaq uyátá-maqma wení kaayoné-yátáákókaráq mayaígáae téq kêtune. maami-kááyáq-yátááqá Áánûqtugaraq ketáái uyátárain-naqa Ítu Káríqtoma yenákátí uyátá-maqma itai-yátáápíké kéie.

³ Áánûqtuma wení aokaq-ákoqnááraké ketáámá weqtábá aokaríq umá mánatae túnnataama kétimiqtaae. áqnáabaqa wetábá wení itai-yátááqá keqtaámá tímikiqtaae. wemá keqtaá táayaraitana wení arútái-qtataakoma keqtaámá wenôpaq yabítiráie. ⁴ mikákémmá keqtaámá wení anómma timá akoqnáá umákain-aimma tímikáie. maami timá akoqnáá umákain-ainapoma ketáái túgoni akaí-yátááqá waraiyábá puí-yátááqá yínaqtaama ketáámá yubíqtuwe kóonunatae. maami puí-yátááqá minnáe. Áánûqtunopakemma nékaq mánoe. Áánûqtuma keqtaámá wení aokaq-ááikákékaráq tímikiqtaae. ⁵ miráuma keráwáqá itáíq-itaiq kéeraq yaqtóráaro. keráwáqtí itáíq-itaiq í-yátáákómá arutáina-yataaqaq arúbainana arutáina-yataakoma itai-yátáákáq arúbaaro. ⁶ ániibo keráwáqtí itai-yátáákómá maan-ááikáq arúbaaro. minná keráwáqtí túgoma íráqô-tuyanamma mamá arutáiyana waráino. mirá kéeq keráwáqá akoqnáá umá máaro. ániibo keráwáqá mirá kéeraq Áánûqtuqtabama aokaríq umá máaro. ⁷ mirá kéeraq Ítukaq itáíq-itaiq o-yúmá tirummá yímero. ániibo mirá kéeraq káqo-yugaraq tirummá yímero.

⁸ keráwáqá maami-qtátááqtabámá anóniq-anóniq umáe kéuiyanama ketáái uyátárai-naqa Ítu Káríqtoqtabagaraq keráwáqtí itai-yátáákómá uyátá-maqma anóniq umá abarokáq íniye. minnáyababoaq keráwáqá káqo-yuma mamá íráqóniq kéumayikayana keráwáqtí íráqôn-aaikoma arammá íma abarokáq íniye. ⁹ náawabi wemá mirá íma ína-waigoma wemá miráuma aúramma karoparáin-nakoma nékaq wái-qtataaqa íma aónai-nakaa kéie. wemá Ítu Káríqtoma wení arunóbáqá tete umáraa wení kúmiq-yataaqa watúwáiqtabama awimmá kégamatuwaiye. ¹⁰ miráinaq ketibâqawaayuo, keráwáqtí íráqôn-ainapo Áánûqtu áraimma keráwáqá tááyarena aúyaqmakainiq umá káqo-yuma yiráátinoqtaba maqmá aónaarao. mirámô keráwáqá éqa aammá íma arábanoe. ¹¹ miráinaq Áánûqtuni watúq-watuq umá wái-marupaq keráwáqtí uínô-kanaama páaq ínana keráwáqá kanaarác paá uínoe. mibáqá ketáái uyátárai-naqa keqtaá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káríqtoma kéyabi-iyé.

¹² miráinaq kemá maami-qtátááqtabámá keráwáqá ókaraq timá taáqa yoránúne. keráwáqá áqa ítareq árain-aimma mataáqtaba kéyaqtoraamanibo

¹³ kemá maa-márábímmá máeqa kemá keráwáqá taáqa timá yoránae téq túyánámmá kéitaune.

¹⁴ kemá itáunama maamin-námmá pááqya-kanaabimma mamá paábaq maránúne. maamin-námmá ketí túmiye. minnáyaba uyátarai-naqa Ítu Káriqtooma timá tímikaiye. ¹⁵ miráuma kemá maami-qtátááqá wannaabí kágayaunama kemá púyónaqa keráwáqá íma tiwímmá kaaro.

¹⁶ ketáámá áqa keráwáqá Ítu Káriqtoqtaba wení akoqnáayaba timá tímikaunatae. ketáámá keráwáqá timá-timeq wemá yauwéqma kumíniye. miráunama min-áímmá íma maníqá wáimanibo min-áíkkómá áraimma pááq ínín-aine. ketáámá kenamááriq Ítuni anó-qtataaqa aónaraunatae. ¹⁷ ketáámá wemmá aónaunana tágama-yataakaraq yaagumá Áánûqtuma aboánôpake matáiyé. ánibo aamá mú mikákáá yanaapáq tágama-yataapike kemá itáunana wemmá timá ámikaiye: “maamin-náqá kenamá tikái-ketaanikoe. weqtábá timuqá kémarauene.” téna aagómá tiráiyé. ¹⁸ ketáámá Áánûqtuqtaba aokaq-ánúrâqá wetê mibâq yagaroqtamá máqe-urauna-yutaa min-áágómá Áánûqtuni márûpake timmá Ítaraunatae. ¹⁹ maami-qtátááqá ketáámá káoneqtaa Ítareqtaaboqtaa Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáama naayóbáqá tirááqtabataa akoqnáá umá itáíq-itaiq kéunatae. yeqtí yáyabama túyánámmá itáaro. minnáma miráuma ketáái kumayuq-márábí ómmá kamá tágainikaa kéiyé. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aimma yorautiq-yorautiq kéíyanawaqa íraqtáiraqtaama nokáápaq áwáarara kai-kíyókógárâq tirunóbáqá kamá táganiye. ²⁰ ááqibo maannáma taákaq máráaro. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráan-aikon-aaimma Áánûqtuni agamatá-kánnáábí wáimma máqte-kayukama yenamáa íma kanaaráq itánoe. ímiye. ²¹ mi-kátáámá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráamma yeqtí yúyánápkémmá íma tirááne. ímibo Aokaq-Áágómá yemmá yíwáqnaa itata Áánûqtuni aúyánápké tirááne. miráipoata máqte-kayukama yenamáa wenáaimma íma kanaaráq itánoe.

2

¹ Áánûqtuni amuné-wáyúkátí kanaaráqá yaímma kaaqaari-ámuné-wáyúkágárâq máqe-uraane. mórai qumá keráwáqti aukáapimma kaaqaari-yírâáti-wáyúkámá yínoe. íma árai-kataama maméta yínoe. maamin-áínápó yemá keráwáqti itáíq-itaiq umá yáqtorai-yataaqa yawarápanoqtaba maqma aónanoe. anó-nakoma kaapaq-yátâq yeráwáqá mayáníq uráiqtabama wemmá mamá aúyoqtuwanoe. yemá mirá kéeta yemmá páátákáá yawarápaginiye. ² miráimanibo taígani-kayukama yeqtí kebó-yátáákóní aammá waránoe. waayúkama kebó-yátááqátábóata yemá Ítuni árain-akoqtaba timá táíq ínoe. ³ mikáyúkámá keráwáqti móneqtaba kéyikainataboata yeqtí yúyánápké kaaqaari-áímmá tínoe. miráimanibo naayóbáqá Áánûqtuma mirá-káyúkámá mamá yawááq-umayikaraiipoana yemmá Áánûqtu yawarápaniye.

⁴ itáaro. kaqtó-wayukagaraq Áánûqtunopake kúmiq-yataariq owana Áánûqtuma yemmá áitanobaq mamá iyúkaiye. mibâq yemá kumayupí ánná kúyikaitata mááe. yemá mibâq matúq-matuq kéíyan-awaataq yainái-kánáámá kumíniye. ⁵ mi-káyúkámá naayóbáqá Nóaani kanaaráqá yegárâq Áánûqtuni yainái-yátáápkémmá íma yubíqtuweta kóuraane. ímibo waayúkama táíq umá máqe-uraawanaboana Áánûqtuma maa-márábímmá nonápó mamá yawááq-uraiye.

maami-nómmá aúgipikemma paá Nóaagaraq abapaké kaayaqá wení aara iyápógaraq Áánûqtuma mamá atóbamayikaraine. Nóaama waayúkama Áánûqtuni watáama arutáinaiq ínôqtaba timá yímikaitababoana Áánûqtu wemmá mamá atóbamakaraine.

⁶ anó-maruqa Tótômbakaraq Komórabakaraqa Áánûqtuma iranápó yawarápatukaine. waayúkati táí-aiiqtababoana wemá mirá-uraine. mirámô uráimma táí-aaimma tarôq o-káyúkáráqá nóinawabi abarokáq ínîqtaba awaaméqá wáena kéyiraatiye. ⁷ mi-kánááráqá Áánûqtuma Arótimma mamá atóbamakaraine. Arótima íráqô-napoana waayúkama maami-kááyáq-márúkáqá kebó-yátááriq oqtábámá wemá ôriq umá arummá umáyiikaraine. ⁸ min-íráqón-nábó Arótima wemá mi-káyúkátí aúkáapimma máitana Áánûqtun-aurakaqa wení otaammá íma wáqe-uraimma mi-tái-wáyúkátí táwí-aaimma máqte-tupaama káonena kéitena wemá mamá aú-aiqa matáine. ⁹ miráimanibo uyátárai-nakoma íráqô-kayukama yemma makáqma aónai-yataakoma yaútúraa kéumayikaitanama wemá mamá atóbamayikaniqtaba kéitaiye. wemá táí-wayukama yemmá táí-meyamma yímíqme kéuwinana min-áwáátáqá yainai-kánáámá yínîqtaba kéitaiye. ¹⁰ áqnáabaqa wemá mi-káyúkámá táí-kebo-yataaqtaba yúránánnámá káeta Áánûqtuni náápaqtabama yeqtí yúyánápímmá téta “paá pááqya-qtataare” téta te-yúmá yemmá áqnáabaqa táí-meyamma yimíniye.

maami-kááqáári-yíráátí-wáyúkámá íma ikatíqa éta yeqtí yúma múte kéyauyoe. yemá tágama-yataaqa Áánûqtunopake máyáa-yuma yemmá anón-aimma téta agamá kautiyábámá íma ikatíq kéoe. ¹¹ kaqtó-wayukama Áánûqtunopakemma yeqtí akoqnáágoma uyátá-maqa anómma kaaqaari-yíráátí-wáyúkáyábámá wáimanibo yemá uyátárai-nakon aúbáqá anón-aimma téta agamá kautínôqtaba kaqtó-wayukama uyátárai-nakoni akoqnáágoma mú mikákáá uyátá-maqa wáipoana wení kaqtó-wayukama yeqtí akoqnáágomma wenaúbáqá aráátiyaba ikatíq kéoe. ¹² maami-káyúkátí yáaikoma miráuma abááq-wáiwákóní yáaikoraa kéiye. yeqtí yúwaraikoni áaikoma minnáe. yáqtoketa kéyikamoe. yemá íma itáa-qtataaqtaba anón-aimma téta agamá kégautoe. ániyo yemá abááq-wáiwákóráá umá yemá yawarápaginoe. ¹³ yemá yeqtí táí-aiiqtabama yú-tiqa í-yátááqá mayánoe. yemá yeqtí yúgoni akai-yátááqá kéwareta yeqtí kebó-áímmá abarokáq tarôq kéoe. mi-káyúkámá yemá kaayaq-yóyáúkáráq máa-yuma keráwáqtê yagaróqtamá aáwaqa kéneqa keráwáqtí tigae-yátááqá yemá mamá kétimewata keráwáqtí aáwakaqtabama táwí-aaimma óq-waayukama kéte. ¹⁴ yemá paá aaranaatê kúmiq-yataariq kéeta yemá yeqtí yúgoni akai-yátááqá waránôqtabama aati-aatimá íma kanaaraq yimuqa yaráiye. yemá aqnú-káyúkámá yemmá makátêwata yetê yagaróqtaréta yeqtí táí-amma kéwaraae. yemá aúyababa-araaq-wayukama máawana Áánûqtuma yemmá yawááq kéumayikaiye. ¹⁵ yemá arupú-amma yuwéta aammá arábaraae. íbêqa yemá Pótorimma áanima kaaqaari-ámúné-náqá Péiraani aammá kéwaraae. min-nákómá wemá otaammá kúyôqtabama móneqa mayéwaine. ¹⁶ minnáyabama Áánûqtuma wemmá aamá awáágúraiye. wemá oótiraa-kakomma waayúkati yáama ámitana mi-kákómá Péiraamma aa urápiké watáama timá ámikaine. ániyo Péiraamma timá áminanawaq wení aibôq-aaimma “yuwaíno” téna mi-kákómá timá ámitana tiráine. ¹⁷ miráimanibo maami-tái-wáyúkámá keráwáqtí aúkáapimma yeqtí aibôq-aaimma íma kéyuwaae. maiq-nómmá káqnáginikaa umá mirá kéoe. konnámá uwáá yoqmá móra-mara ínikáá

umá yemá mirá kéoe. kumayupí maragómmá mémánóbáqá Áánûqtuma yeqtí márûqa yokaa kéumayikaiye. ¹⁸ yemá yeqtí táí-aiiqtabama anókaq ááyama téta yúma mamé uí-áímmá kéte. yemá náayuwabi táí-amma paábaq yuwánéta maqma aónaa-yuma yemá yúránánnámá aí-áímmá téta makáqma kéyimonaae. ¹⁹ yemá yú awaatuqmá paá umáginon-aimma kétémanibo kúmiqyatakoni akoqnáágoni aménáápáqá ánná-wayukaraa umá mááe. ítáaro. móra-yataakoma waayúkagomma uyátana wení akoqnáágoni aménáápáq yiwíqma yíkáimma mi-káyúkámá íma yú awaatuqmá paá kéumagoe. ímiye. yemá mi-qtátáákóní ánná-wayuka mááe. ²⁰ waayúkama ketáái uyátárai-naqa mamá atóbamatikanin-naqtaama Ítu Káriqtomma kéitetaboata táwí-aaikoma yemmá yaútúma ikúyikainabike yubíqtuweta kóíya-yuma móragaraq maami-táwí-ákkómmá íma ayuwáiyana yemmá uyátaino. ²¹ mi-káyúkámá náayuwabi yemá Áánûqtuni arútáin-aqtaba íma ítáa-yuma yemmá uyátá-maqma taiíbaq paru-yátáákkómá kéyimiye. yemá wení arútáin-aqtaba kététemanibo wení aokaq wakúyikarain-aipikemma yinaaéma kéo-kayukayabama paru-yátááqá íyiminiye. ²² mi-kátáámá naayóbáqá tiráan-aimma yeráwáqtábá wáíye. minná “iyákkómá yeqtí múmá yawuwéqma kéíye. ániibo pógoma nommá pétuwetama yawuwéqmeta yobí kowammá wáékááq-waekaaq kéoe.” téna min-áímmá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kéíye.

3

¹ ketí tikáin-aanabo, maaminnáma ketí anaaékaq-aubae. maami-kááyáq-áúbánápómá arutáinaiq ínóqtaba kemá keráwáqá túyánámmá ítama arupú ígáae téq kétune. ániibo ketáái uyátárai-naqa ketáá mamá atóbamatikanin-naqa Ítu Káriqtoma wení tímáyíkarai-kayukati yáanapo keráwákáq tímá tímikainaimma taákaq maraígáae téq kétune. ² missing?

³ áqnáabaqqa maannáyaba taákaq máráaro. aqtó-kánááráqá yaímma-wayukama paá yeqtí yúgoni akaí-ááímmá waránoe. yemá keráwáqá aábê-aimma timá-tíketa ⁴ maará téta tínoe: “wemá ‘yawuwéqma kumónúne’ téna aamá tímá akoqnáá umákaimma íyabiyo? náakaraq máíyo? ketibotáámá áqa puyéqéta owana máqte-qtataakoma maramá pááq kéitana wáqe-uraimma móraiq umá wáíye.” téta yemá tínoe. ⁵ miráimanibo maami-káyúkámá naayóbáqá Áánûqtuma aamá kétéitana maa-márámá pááq uráiqtabama yemá yaákaq ínóqtabama íma kéyikaiye. nokáké maramá tarôq umáráitana maragómá nopíké utaráíye. ⁶ naayóbáqá maramá tarôq umákaitana ayáqtáá-kanaama kóitana anaaékaqa Áánûqtuma nommá yúwáitana auténa maa-márámá yawááq-urena miráuma naayó-márágáráq wení táí-wayukagaraq yawarápatukaiye. ⁷ íbêqa Áánûqtuma wemá yaináí-kánáyábá awé kéíye. wemá maa-márágáráq wíyôpakaraq wakúyikainata mikáq máiyana min-áwáátáqá yaináí-kánáámá pááq íniye. mi-kánááráqá wemá maa-márágáráq wíyôpakaraqa iranápó yawarápatuwainata táí-wayukama yemmá yainéna mamá yawarápayaikaniye.

⁸ tikáin-aanabo, maannáyabama íma tiwimmá kaaro. ítáaro. móra-wagaagaraq taígani-karitimaatima (1,000) uyátárai-nakotema móraiq kéíye. wetábámá taígani-karitimaatigaraq (1,000) móra-wagaagaraq móraiq kéíye.

⁹ uyátárai-nakoma wení tímá akoqnáá umákain-aiqtabama íma káwikaiye. yaímma-wayukama mirá téta yúyánámmá kéitaamanibo wemá íma káwikaiye. ímiibo wemá aú pukáípaq awé i-náqíye. ániibo wemá waayúkayaba yeqtí

kúmiq-yataapike waeraígaáe téna yiwé kéiyé. yemmá yawarápiyabama íma kákaitanaboana Áánûqtuma yiwé kéiyé.

¹⁰ miráimanibo uyátárai-nakoni yaináí-kánáágómá miráuma moyán-nákáá umá “íma kumíniye” téq túyánámmá itáiyán-awaataq kumíniye. mi-kánááráq wíyômma anókaq áama káayena panane umáginíye. aabaúgógáráq wíyókágáráq wíyókogaraq íramá kamá káuma ánataginoe. maa-márágáráq máqte-qtataakaraq maa-márábi wáimma íramá kamá káuma ánataginoe.

¹¹ keráwáqá itáiyana máqte-qtataakoma miráuma ánataginimma íbêqa keráwáqtí táaikoma náaraq ínyô? Áánûqtutaba aokaq-wáyúkámá wenáwíkaq máqte-qtataariq oníq umá keráwáqá mirá-oro. ¹² keráwáqá mi-kánááyábá awé kéeqa mi-kánááyábá kumíkáae téraq keráwáqtí mayaiógómmá mirá-oro. mi-kánááráq wíyômma íramá kamá káuma ánataginana aabaúgógáráq wíyókogaraq wíyókógáráq íramá kamá yaeq-yaeq umáginoe. ¹³ miráimanibo “aúge-kiyokaraq aúge-maragaraq wániye” téna Áánûqtuma keqtáámá tímá akoqnáá umátikaraiqtaae. mibáqá máqte-qtataakaraq máqte-kayukagaraqa Áánûqtun-aurakaqa kateko umá mánoe.

¹⁴ ketí aanábó-wáyúkáo, keráwáqá mi-kánáámá awé kéeqa móra-mora-yuma kaayoné-yátáápí máero. Áánûqtumma ôriq umá timuqá marakaiyábá maqmá aónaaro. kúmiq-yataariq í éq otaammá íkuinoqtabama maqmá aónaaro. ¹⁵ taákaq máráaro. ketáái uyátárai-nakoma keráwáqá mamá atóbamatikaniqtaba kákaitana wemá aú púkáipaq awé kéiyé. ketáái tíkái-tibaqawaaraa-naqa Póroma maaminnýabama keráwáqtôpaq Áánûqtuni itai-yátáápíkémá áqa agamá tímikaiye. ¹⁶ Póroma wení máqten-aubabimma uyátárai-nakoni yawuwéqma kumíni-kanayaba kágayaiye. yaímma-yataaqa agatái-waigoma ítama tágaiyabama íma oyaq kéiyé. yaímma-aama íma itáa-kayukama yemá Ítukaq itáiq-itaiq íyábámá íma akoqnáá kéeta wenáagomma wáeqma kaaqaari kéte. káqon-aikaraq Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábímmá kaaqaari tirááe. mirá kéeta yemá yanamááriq yeqtí yúraqa yawarápai-yataaqa mamakááe.

¹⁷ ketí aanábó-wáyúkáo, keráwáqá áqa minnýaba kéitaae. miráinaqa atéráaro. Áánûqtuma keráwáqá abaúmá ánúqa yamátikai-qtataapikemma káqo-kayukama íma iyuwáiyatawaq yemá yeqtí otaakáráq íarutainiq íya-qtataaqpoma keráwáqá íyabitero. ¹⁸ ímibo uyátárai-naqa Ítu Káriqtoni íráqô-qtataakoqtabagaraq itai-yátááqtábágáráq ítame uíq-uíq oro.

wekáqá tágama-yataaqa íbêqa aati-aatímá wáimma watúq-watuq umá wániye. miráuma wáino. kemá Pítáae.

1 Yóáne

1 Aagómá maa-márámá íma pááq uráitana wemá máqe-uraiye. ketáá wenáama itareqtaa wemmá ketáái túrannapotaa aónareqtaa tiyáákakeqtaa wenaneqá ánêkukaunatae. Aagómá wenáaimma matúq-matuq umá mái-auwaraimma wáiyie. 2 maami matúq-matuq umá mái-auwarai-naqa wemmá ketáá aónaraunaboqtaa ketáá keráwáqá kétima-timunatae. Ítu Káríqto matúq-matuq umá mái-auwarai-naqa naayóbáqá aboátê máqena wanamááriq kumma tiráátiraiqtaae. 3 miráipoana ketáá móra-tuyanakaq ketibotêtaagaraq wanáaniko Ítu Káríqtogaraq yokéqtaa nóinabi aónareqtaa itarauna-yataaqa timá tímikaunatae. ketáámá kétima-yimunataama minná keráwákáráq mimórá-túyánákáq maraígáae téqtaa kétunatae. 4 keráwáqti timuq-yatáákómá mútúq pááq iniye téqtaa maami-qtátááqá keráwáqtôpaq kágayaunatae. 5 ketáámá maamin-áímmá Áánûqtuni áanikonopake itareqtaa keráwáqá kétima-timunataama minná mirá-uraiye. Áánûqtuma ómmá máiyie. wepímmá móra pááqyamma íma kumayuq-yatááqá wáiyie. 6 abo ketáá téqtaa “Áánûqtugaraq móra-tuyanakaq kémarauunatae” tennatáámánibo ketáá kumayuq-ápí Áánûqtu íma máikaq uréire kéeqtaa minná kaaqaarimá kéteqtaa íma árain-apimma kémaunatae. 7 aanibo ópí tágaipin-amma Áánûqtu máikaq uréire kéeqtaa miráonataama ketáámá kímora-tuyanakaq maqmqá yáátáá kéumayaunanataa áanikom Ítuni naægómá ketáái kúmiq-yataaqa tete umá ketirunóbáqtaaá mamá aúgen-auge kéumatikaiqtaae. 8 “kepíqtáá íma kúmiq-yataaqa wáiyie” tennatáámá minná kenamááriqtaa ketáái tiyakomma kaaqaari kétima-kaunanataa árain-aain-aimma kepíqtáá íma wáiyie. 9 ketáá Áánûqtuma paá timá ámenunataama, nói-kumiq-yataarirabi ketáámá uráunataama miráinanana wemá ketáái kúmiq-yataaqa mamá awikáqtuwainanama ketáái kúmiq-yataakoni anónnáma íma paá wániye. Áánûqtu aati-aatimá yabíqma kateko umá máinapoana ketáái tái-yataaqa wemá tete umá tirunóbáké paábaq kématuwena aúgen-auge kéumatikaiqtaae. 10 Áánûqtu maará kétiye. “máqte-kayukama kúmiq-yataariq urááe.” téna kétiye. ááqibo ketáá téqtaa “kúmiq-yataariq íraunatae” téqtaama aanibo min-áímmá minná “Áánûqtuma kaaqaari-naré” téqtaa kétunanataa Áánûqtuni watáagoma kepíqtáá íma kéwaiye.

2

1 pááqya-noiyapo, kúmiq-yataariq ígaae téq kemá maami-qtátááqá kágayaune. ááqibo kúmiq-yataariq íyana móra-nakoma tíwáqnaa ínîn-naqa Ítu Káríqtomiyie. wemá wenamáa íma kúmiq-yataariq uráibo kateko-yatáákón áai-nakoboana ketáái táayabo ínîn-naqa máiyie. 2 kenamáa ketáái kúmiq-yataaqtaba ípukaibo máqtemma maa-márábi-káyúkátí kúmiq-yataaqtaba pukáiyie. miráipoana Ítuma ketáái kúmiq-yataakoni ápéqa máiyie. 3 Áánûqtuni ámáan-aimma itéqtaa miráonataama ketáámá árainma kanaaráq aónanunatae. Áánûqtumma káonaunatae. 4 móra-nakoma téna “kemá wemmá aónaraune” ténananibo wenámáan-aimma iténa mirá íkéena wemá kaaqaari-náqá máitana árain-aain-aimma wepímmá íkéwaiye. 5 ááqibo móra-nakoma wenámáan-aimma iténa mirá kéitanama wepímmá Áánûqtuni akaí-yatááqá ógiqma pááq umá

wániye. ⁶ móra-nakoma téna “kemá wepí kémaune” ténama wemá Ítu Káriqtoma máqe-urainikaa mórai q umá maíno. ⁷ tíkái-kayukao, kemá maan-ámáán-áímmá íma aúgen-amaan-aimma kágatimune. ááqibo maaminná naayón-ámáán-áímmá kágatimune. keráwáqá naayóbáké ítameq utáámibo ⁸ maamin-áúgén-ámáán-áímmá áraimma Ítupi miráurainikaa umá íbêqa keráwápi mirá kéíye. kumayuq-yátáákómá kéyatamakitana ókóni keráwápi ógíqma pááq umá wáipoana mirárará umá maamin-ámáán-áímmá aúgema wáíye. minná árain-okoma íbêqa kétagaiye. ⁹ móra-nakoma téna “kemá ókóni aapi kémaune” kétenamanibo Ítu Káriqtomma arummá amî-naqa áyámma kéumakenama wemá paá kumayupí máíye. ¹⁰ ááqibo weni ábâkoraa-naqa Ítu Káriqtomma arummá amî-nakomma kákainanama ókóni-aapi kémaitana wemá waayúkama otaa-qtátááriq íkémuyikaiye. ¹¹ ááqibo weni ábâkoraa-naqa Ítu Káriqtoni aanábómá áyámma kéumakenama kumayupí kémaiye. kumayuq-yátáákómá aúramma kégaropa-makaipoana wemá náakarabi uréire kéena íkaonaiye. ¹² pááqya-noiyapo, Ítu Káriqtoma keráwáqtábá pukáipoana keráwáqti kúmiq-yataaqa áqa mamá yukéna awikátukaiye. ¹³ ketibóutao, áaimma áqtaraikake máqe-urainaqqa Ítu Káriqtomma wemmá káonaapoqa keráwáqtópaq kemá kágayaune. maabuibóakaa, keráwáqá mamá Táí-nakomma márúte yukáápoaq kemá keráwáqtópaq kágayaune. pááqya-noiyapo, keráwáqá ketibotáá Áánûqtumma káonaapoqa keráwáqtópaq kemá kágayaune. ¹⁴ ketibóutao, áaimma áqtaraikake máqe-urai-naqa Ítu Káriqtomma wemmá aónaraapoqa keráwátópaq kemá agatáune. maabuibóakaa, Áánûqtun áabi keráwáqá akoqnáá uréq Táigo-nakoma uyáqtá-maqma máápoqa keráwáqtópaq kemá agatáune. ¹⁵ maa-márágón áaikokaraq maa-márábi-qtátáátábágáráq ítikaino. móra-nakoma maa-márábin-ámmá kéwaraitanama ketibotáái akai-yátááq arupimmá íma wáíye. ¹⁶ wenaúgon amuq-yátáákáráq aúrananna ai-yátáákáráq aweké kui-yátáákáráq Áánûqtunopake íma iráibo mirái-qtataaqa maa-márábiké-qtátááre. ¹⁷ máqtemma maa-márágóni waayúkama yúrananna káetama maami-qtátáákáráq maa-márágóni waayúkgaraq paábaq yátamakinoe. ááqibo móra-nakoma Áánûqtun aúyánámmá warénama matúq-matuq umá paá mániye. Ítu Káriqtoni webóé. ¹⁸ pááqya-noiyapo, maannáma aqtó-kánááráq íye. keráwáqá ítaraae. Ítu Káriqtoni anómma webó-náqá íniye. íbêqa netuqyaa Ítu Káriqtoni webó-wáyúkámá áqa irááe. miráitaqtaa káonaunatae. mi-kánáámá aqtó-kánááráq íye. ¹⁹ Ítu Káriqtoni webó-wáyúkámá yaímma keqtaábiké kóuraamanibo yeráwáqá íma keqtaáráá umá máqe-uraae. yeráwáqá keqtaágáráq móra-yuyanakaq marétaratati ketááté máneta oné. ááqibo tiyuwéta keqtaábiké káouraapoata íma ketáái árai-kayukama kétiraateqtaae. ²⁰ ááqibo keráwáqá máqte-kayukabike Aokaq-nákómá tiwíkaipoaq máqte-qtataaqa áraimma kéitaae. ²¹ árain-aain-aimma íma kéitaawapoqa íkagatimunabo árain-aain-aimma keráwáqá áqa kéitaawapoqa kemá kágatimune. keráwáqá kéitaae. árain-aipikemma móra kaaqaari-áímmá íma kanaarác pááq kéíye. ²² nááwaq kaaqaari-náqá máíyo? “Ítuma íma Káriqtoma máíye” téna aboáqtábágáráq áanikoqtabagaraq wakaráina-naqa wemá kaaqaari-náqá Ítu Káriqtoni webó-naré. ²³ náawabi Áánûqtuni áanikoqtaba wakaráinama Áánûqtu wetê ímaipoana kéqo-keq-yataariq íumakaniye. náawabi áanikomma arummá kámenama aboámá wetê máíye. ²⁴ aamá áaimma áqtaraikake ítaraamma

tirupi yuwáiyana maíno. tirupi yuwáiyana kémaineraq keráwáqá mórabi áanikopikaraq aboápikaráq mánoe. ²⁵ Ítu Káríqto timá akoqnáá umá tiráiyē. “matúq-matuq umá mái-auwaraimma timínénataa keqtáámá timá akoqnáá umátikaraiqtaae. kaaqaari-wáyúkámá keráwáqá árain-apike ²⁶ tiwíqma paábaq tiyuwánēta kéoe. minnáyaba kemá kágatimune. ²⁷ ááqibo Aokaq-Áágómmá tímikaitana paá keráwápi ku máipoaq keráwáqá káqomma tiráati-naqtaba ítikaniye. wenamá máqte-qtataaqtaba kétiraatena kétima-timenataa aanibo nóinabi kétiraatena kétima-timenataa iqtáámá árain-aain-aimma wáiyē. kaaqaari-áímmá íma wáiyē. ááqibo Aokaq-Áágó nóinabi tiráátiniq umá Ítu Káríqtopi máero. ²⁸ pááqya-noiyapo, Ítu Káríqtopi kémaiyana wemá yínaqtaa wemmá káoneqtaama mikáq wenaúbáq tigae-tigae léqtaa kanaaráq itó-uma mánunatae. ²⁹ keráwáqá aónaraae. Áánúqtupimma kúmiq-yataaqa íma wáiyē. kateko-yátáákón áaimma máiyē. mórai q umá kateko-yátáákón áai-kayukama yeráwáqá Áánúqtu aúgemma maqyíkraiye.

3

Áánúqtun-araabitie.

¹ keqtááyábá akai-yátááqá abó “íráqône” téqtaa ketáámá wenaráabitie tenúnatae. miráipoata yeráwáqá Áánúqtuma íkaonaapoata maa-marábí-káyúkámá ketáágárq ítimonaraaqtaae. ² tikái-kayukao, íbèqa Áánúqtuni áráabititaa máunataamanibo anaáekaq nóikaakanaq mánunataabiyo? íbèqa ketáá íma ítaraunataamanibo ketáá ítaraunataama wemmá aónaraunaboqtaa weráá umá mánunatae. mikáq wenáaimma mútúq kanaaráq aónanunatae. ³ máqtemmá wekáq yirummá kámēta awé íya-kayukama Íturaa-kayukama yeráwáqá kúmiq-yataakon-aaq ikatēta nékaq mááē. ⁴ móra-nakoma kúmiq-yataariq kéena wemá aamá aúmatan-aimma kéyawitiye. kúmiq-yataaqa maannámiye. Áánúqtuni ámáan-aimma yawiténama kúmiq-yataaqa mi wáiyē. ⁵ keráwáqá aónaraae. wemá aúgaraq-naqa aúkáimma wemá ketáái kúmiq-yataaqa matuwáinayataba kukáiyē. Ítupimma íma kúmiq-yataaqa wáiyē. ⁶ morá-nakoma Ítu Káríqtopimmo kémaenama kúmiq-yataariq íma umáena wíniye. ááqibo kúmiq-yataariq umáena kéwenama wemmá íma ítarena íaonaraiye. ⁷ pááqya-nóiyapo, móra-nakomma íyuwaiyanawaq árain-apike tiwíqma paábaq tiyuwáino. náawabi kúmiq-yataariq íumaena wína-nakoma Ítuma kateko umá máinikaa umá mániye. ⁸ náawabi kúmiq-yataariq umáena wína-nakoma wemá Tááqtaani áaimma kémayaiye. Tááqtaama áqnáabaq áaimma áqtáraikake aati-aatimá kúmiq-yataariq umáena kéuiye. miráipoana Áánúqtun-aanikoma Tááqtaani mayáimá matuwáinayataba kukáiyē. ⁹ ááqibo náawa-naawanabi Áánúqtuma marákáraitanama aati-aatimá íma wení kúmiq-yataariq umáena kéuiye. Áánúqtuni kateko-yátáákón ayu-qtatááqá wepi máipoana wemmá Áánúqtu marákáraitanama kúmiq-yataariq íma kanaaráq umáena kéuiye. ¹⁰ miráinaqtaa náayubi Áánúqtuni áráabiti máewata náayubi Tááqtaani áráabiti maíyamma yimónanunatae. náayubi íma kateko umá máeta kúmiq-yataariq umáē uyetáma yemá Ítumma yirummá áme-kayukayaba ikéyikaitata yeráwáqá Áánúqtuni áráabiti íma mááē.

weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.

¹¹ maamin-áímmá áqñábake minnámo ítaraamma weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá mánatae. ¹² ketáá íma Kááinaraa umá mánatae. anómma Táí-nakoni iyápómá wenábákomma ikákaimma nóraq itanawáq wemmá ikákaiyo? minná wení mayaígómá táigoni itana ábákoni mayaígómá íraqóniq itanabóana ikákaiye. ¹³ ketíbáqawaayuo, maa-márábí-káyúkámá íyammo kéumatikaiyama íma iyánáaq oro. ¹⁴ máqtemma Ítun anaaé wáráá-kayukama keqtáámá kétékaiipoaqtaa aónaraunataama tirun-iyápómá pui-yátáákómmá yátamaqtuweqtaa matúq-matuq umá máí-auwaraiqiqtáa yabékuraunatae. ááqibo náayubi Ítun anaaé wáráa-kayukayaba íkeyikaipoata yemá pui-yátáápí paá mááe. ¹⁵ móra-nakoma náawabi Ítun anaaé wáráin-abakoraa-naqa áyámma kéumakenama auyánápí ikámma púimma wemá yíkaminakaa-nare. keráwáqá aónaraae. waayúkama yikamiya-kayuka matúq-matuq umá máí-auwaraimma ímatokaae. ¹⁶ maaminná nóinabi akai-yátáákón áaiqtaba tiráátiraiqtae. Ítu Káriqtoma keqtááyábáé téna pukáiyé. miráinaqtaa ketáámá ketáái aanábó-yátábátáá kanaaráq puyónátae. ¹⁷ móra-nakoma náawabi áwáqnaa í-yátááqá matokáinama Ítun anaaé wáráa-kayukabike móra-nakoma náawabi áwáqnaa í-yátááqábá kákaitana aónaraimanibo weqtábá wenáyakoma auyakuraitana íámikaimma Áánûqtuni akai-yátááqá wepímmá kémaiyo? ¹⁸ ketí pááqya-noiyapo, ketáái tikaí-yátáákómá watáama paá tóyaukaken-aimma íwaino. ketáái tikaí-yátááqá áráimma yiráátéqtaa máqte-qtataariq ónátae.

Áánûqtun aúbáq ikatíq íena itó-uma akoqñáá umá mániye.

¹⁹ máqte-qtataariq onna-yátáákótáá ketáái tikaí-yátááqá árainma yiráátéqtaa miráona-yataakotaa Áánûqtun aúbáq akoqñáá umá kanaaráq itó kéunatae. ²⁰ ketáámá kenamááriq ketúyánákótáá ketúbi maránimma minnáyabagaraq Áánûqtuma kéitaiye. Áánûqtu ketúyánákótáá uyátá-maqma máitaqtaa káonaunatae. wemá máqte-qtataaqtaba kéitaiye. ²¹ tikaí-kayukao, ketúyánákótáá ketúbi ímarainaqtaama Áánûqtuni aúbáq akoqñáá umá kanaaráq itó-onunatae. ²² wenámáan-aimma kéiteqtaa miráonaboanataa aati-aatimá amuqá maráina-yataariq-aatuqma onanatáámá nói-qtataaqtababi ítána-yataaqtaa wenópake paá mayánúnatae. ²³ maaminná wení ámáan-aimma mirá-uraiye. áqñáabaqa wenáanikoma Ítu Káriqtokaq tirummá áméro. ááqibo “káqomma weqtábá kákaina weqtábá kákaina umá máero.” téna Ítuma wemá timá tímikainiqtaa ónátae. ²⁴ náawabi maami-kááyáq-ámáán-áikáráta kéitena miráina wemá Áánûqtupi kémaidana Áánûqtu wepí kémaiye. Áánûqtu wení Aágoma timá tímikaiqtaama “Áánûqtu keqtáábí kémai iyabiyo” téna kétiraatiqtae.

4

Áánûqtuni árain-aagogaraq waátâgaraq.

¹ tikaí-kayukao, íma máqten-aagokaqa tirummá áméro. maqmqá aóna-aona umá aonáiyana Áánûqtunopake kéi-nare. netuqyaammá kaaqaari-áikáráq-wáyúkámá maa-márábímmá uréire kéoe. táí-aagoma yirunóbáqá máitana mipíké táí-aimma kéiyé. ² miráuma aágoma Áánûqtunopakenabiya maqmqá aóna-aono oro. maamin-áágómá téna “Ítu Káriqtoma aúgaraq-naqa aúkéna Áánûqtunopake kukáiyé” ténama wemá Áánûqtunopake kéiyé. ³ ááqibo maamin-áágómá téna “Ítu Káriqtoma aúgaraq-naqa aúkéna Áánûqtunopake

íkukaiye” ténama wemá waátâe. Áánûqtunopake íirena wemá Ítu Káríqtoni anómma webó-nákónôpake kéíye. minnýaba “keráwáqá atéráaro” téq timá tímikaunaae. “Ítu Káríqtoni webó-náqá yíniye” tiráunama áqa ya máíye. ⁴ pááqya-noiyapo, keráwáqá Áánûqtu matíkaraiipoaq wenáráabiti mááe. keráwápi máí-nakoma uyátá-maqma maa-márábi-náqá máipoana keráwáqá maamin-tái-áágómá yemmá uyátámakuraae. ⁵ yemá Ítu Káríqtoni webó-wáyúkámá maa-márágóni waayúkamoe. maa-márágóni waayúkama máapoata yeráwáqá aamá temmá maa-márágóni waayúkama kéítaae. ⁶ ááqibo ketáámá Áánûqtu matíkaraiipoaqtaa wenáráabiti máunatae. náayubi Áánûqtumma aónaa-kayukama ketáái táama kéítaae. aanibo náayubi Áánûqtuma íma maqyíkarai-kayukama ketáái táama íkeítaae. miráítaqtaa káonaunatae. móra-nakoma árain-aagogaraq-narabi kaaqqaari-áágógáráq-nárábiyo.

Áánûqtuma akaí-yátáákón áaine.

⁷ tikái-kayukao, ketáámá weqtábá kákaina weqtábá kákaina ónátâe. akaí-yátááqá Áánûqtunopake kéíye. náawabi káqowaqtaba ákain-nakoma wemmá Áánûqtu marákáitana Áánûqtumma káonaiye. ⁸ Áánûqtuma akaí-yátáákón áaimma máipoana náawabi káqowaqtaba íakaina-nakoma Áánûqtumma íkáonaiye. ⁹ kímora wenáanikomma maa-márábi tímákaitana aúgen-auwaraimma keqtááyábá mayaígáae téna kukáíye. ¹⁰ ketáá káonaunatae. áraimma akaí-yátááqá ketáái tikaí-yátááqá Áánûqtuqtaba íwáimanibo wení uyátá-maqma akaí-yátááqá keqtááyábá áraimma akaí-yátááqá wáíye. minná wemá wenáanimma tímákáitana kumma kaapaq-yátáráq képuyena ketáái kúmiq-yataaqa meyánîq kéumatikaiqtaae. maaminná áraimma akaí-yátááqá wáqeuraiye. ¹¹ tikái-kayukao, Áánûqtummo miráráá umá kákaina móraiq umá ketáá weqtábá kákaina weqtába kákaina ónátâe. ¹² móra-nakoma íma Áánûqtumma aúrapike aónaraimanibo ketáá weqtábá kákaina weqtábá kakáina onanataámá Áánûqtu kepiqtáá kémainanama wení akaí-yátáákómá kepiqtáá mútûq pááq umá ánataginiye. ¹³ Áánûqtu wení Aokaq-Áámá tiyúwáítaqtaa yáátáá umá kémayaunaboanataa wepi kémaunanataa wemá kepiqtáá kémaiye. ¹⁴ ketáámá Ítu Káríqtonma aónareqtaaboataa tímá tímikaunatae. aboámá wenáanimma Ítumma tímákáitana maa-márábi-káyúkámá táayabo ínenataa kukáíye. ¹⁵ náawabi Ítuqtaba “Áánûqtun-aanimiye” téna arummá kámena tin-nákópi Áánûqtuma máitana wemá Áánûqtupi máíye. ¹⁶ ketáámá káoneqtae tirummá kámunatae. Áánûqtu keqtááyábá ôriq éna kákaiye. Áánûqtuma akaí-yátáákón-áaiipoana akaí-yátááqá máíye. miráipoana náawabi akaí-yátáápi kémaina-nakoma minná wemá Áánûqtupi kémainana Áánûqtuma wepi kémaiye. ¹⁷ yainai-yúpááráq onanataámá táaqa íkáinanataa akaí-yátááqá kepiqtáá mútûq pááq umá ánataginiye. ááqibo maa-márábikáráq káqowaqtaba Ítuma ákainiq umá móraiq umá káqowaqtabataa tikaikáae. ¹⁸ akaí-yátááqá wárainanama áaqa íkaniye. ááqibo akaí-yátááqá mútûq pááq umá ánataguraitana íkatíq-yataaqa páabaq waqmá kéyuwaiye. móra-nakopimma íkatíq-yataaqa wárainanama ágaegóni anónnáma tái-apeqtaba awé íniye. ááqibo náawabi íkatíq kéenama wení akaí-yátááqá mútûq íma pááq uráíye. ¹⁹ áqnáabaqa Áánûqtu keqtááyábá ákaraiipoaqtaa ketáá weqtábátáá kanaaráq tikaikáae. ²⁰ móra-nako téna “Áánûqtutaba kétékaiye” kétenamanibo wemá ábákoraa-naqa áyámma kéumakena

wemá min-nákómá kaaqaari kėtiye. wemmá káonenama wení ábâkoraanataba íkákainanama Áánûqtumma íaonai-waigoma Áánûqtutaba kanaarâq akániyo? ímiye. ²¹ Ítu Káríqtoma maan-ámáán-áímmá tímikaiqtae. náawabi Áánûqtutaba kákainanama wenanaae wárâa-kayukayabagaraq akaíno.

5

Ítumma arummá ámîn-nakoma maa-márâbi-qtátááqá márúte kényuwaiye.

¹ máqtemma náayubi Ítuqtaba “Káríqtoe minnáma Áánûqtu tímákaraiye” téta tíya-kayukama minná Áánûqtu maqyíkárâiye. náayubi aboáqtábá yikáinatama aboá maqyíkárâi-kayukagaraq kényikaiye. ² ketáá káonaunatae. minná ketáámá Áánûqtutaba tikáínaqtae wení ámáan-aimma taákaq maréqtaama ketáá wenárâabitiyabataa tikaíkâae. ³ ketáá Áánûqtutabataa tikáínaqtaama wení ámáan-aimma matoránátae. maamin-ámáán-áímma íma ummaa kényaiye. ⁴ máqtemma Áánûqtu maqyíkárâi-kayukama maa-márâbi-qtátááqá kanaarâqá márúte íbâq kényuwaae. ketáái tirummá amí-yátáákómá maa-márâbi-qtátááqá uyátá-maqama kétimiqtae. ⁵ náawaq maa-márâbi-qtátááqá kanaarâq márúte kényuwaiyo? móra náawabi “Ítuma Áánûqtun-aanikoe” téna arummá ámîn-nakoma wemá maa-márâbi-qtátááqá uyátewae késiye.

Áánûqtuma áanikoqtaba abarokâq kėtiye.

⁶ Ítu Káríqtoma nokárâq naeegárâqtábá iráiyi. wenamáa noqtábá íraibo nokárâq nae-yátâbâgárâq iráiyi. kâqomma Aokaq-Áágómá Ítu Káríqtomma káonena kėtiye. ááqibo Aokaq-Áágómá árain-aain-aine. ⁷⁻⁸ kaumo-yátáákómá Ítuqtaba árain-aimma kété. yeráwâqá Aokaq-Áágógárâq nokárâq naeegógárâq wáâe. árain-aimma Ítuqtaba kéteta mimórâ-yúyánâkâq makéta kété. ⁹ ketáámá nóinainabi waayúkama temmá tirummá kámunatae. ááqibo Áánûqtu nóinainabi tiráin-aikoma waayúkama tiráán-aimma uyátá-maqma kéténa maamin-áímmá Áánûqtuma tímátukaimma minná wenáanikoqtaba tiráiyi. ¹⁰ maamin-áímmá Áánûqtuma tímátukaimma máqtemma Ítumma arummá amê-kayukabi wáiyi. náawabi Áánûqtu tin-áíkâq íma arummá aménama Áánûqtutaba “wemá kaaqaari-naré” kéténa Áánûqtu nóinainabi áanikoqtaba tin-áímmá arummá íámíqmena kúiye. ¹¹ ááqibo minná árain-aimma Áánûqtu timmá mirá-urâiyi. matúq-matúq umá mái-auwaraimma Áánûqtu tímikaiqtaama maamin-áúwáráímmá áanikopi wáiyi. ¹² náawabi móra-nakoma áanikomma arummá aménama wemá matúq-matúq umá mái-auwaraimma mayániye. náawabi áanikomma arummá íkâmenama matúq-matúq umá mái-auwaraimma ímayaniye.

matúq-matúq umá mái-auwaraine.

¹³ keráwâqá náayubi Áánûqtun-aanikon-awikaq tirummá amê-kayukabaq kema maa-qtátááqá agatáune. matúq-matúq umá mái-auwaraimma áraimma ítareq matáapoq keráwâqtábá agatáune. ¹⁴ wenáúyánâkâq maréqta ketáámá Áánûqtukaqtaa nóiqtababi ítáananataama ketáá áraimma káonaunatae. wemá ketáái táaraq ítániye. ¹⁵ ketáái táaraq kéitaiqtae ketáá káonaunatae. nóiqtababi wekâq ítáananataama wemá áqa kétimiqtae. ¹⁶ ábâkora-nakoma kúmiq-yataariq kéinaa káonema mi-kúmiq-yátáákómá yawááq umá matúq-matúq umá mái-yataapi íkewinaqa keráwâqá Áánûqtukaq itaíyana matúq-matúq umá

puí-yátáápíkémá Áánûqtuma mamá wemmá aúgen-auwaraimma amíniye. móra-kumiq-yataakoma matúq-matuq umá puí-yátáápi áwíqmena wíniye. minnáyaba “nunamummá tiyo” íketune. máqtemma otaammá kuí-yátááqá minná kúmiq-yataare. ááqibo ókon-oko-kumiq-yataakoma íma mamá puí-yátáápi awíqme wíniye. ¹⁷ máqtemma otáá-qtátááqá minná kúmiq-yataare. ááqibo ókon-oko-kumiq-yataakoma matúq-matuq umá puí-yátáápi íma kéwiye. ¹⁸ ketáá káonaunatae. náawabi Áánûqtu matíkárαι-nakoma kúmiq-yataaqa íma umáena kéiye. aanibo Áánûqtun-aanikoma wemá kawáá kéumatikaiqtaaboana Táí-nakoma wemmá íma kanaaráq táí-yataariq kéumakaiye. ¹⁹ ketáá káonaunatae. Áánûqtun áráabititaa máunataamanibo tébakaq-wayukama máqtemma maa-marábí-qtátáákáráq Táí-nakoma nórabi ónááe ti-qtátááqá mirá kéumayikaiye. ²⁰ ááqibo káonaunatae. minná Áánûqtun-aanikoma iréna tiráátiraiqtaae. náawabi árain-Aanuqtuma máima ketáámá árain-Aanuqtupi wenáanikoma Ítu Káríqtopi máunatae. maaminná árain-Aanuqtugaraq maaminná árain-auwaraimma matúq-matuq umá máí-auwaraine. ²¹ pááqya-noiyapo, kaaqaari Áánûqtunopakema nékaq máero. kemá Yóáne.

2 Yóáane

Yóáane páátima monoq-wáyúkámá máa-marukaqa áwíkaan-inikoma páátibi agamá kááyaiye.

¹ kemá móra anó-monoq-nakonopake áwíkaan-inikokaq áwíkai-iniko eni iyápógaraq árain-aain-aikaraq kemá keráwáqtábá kétikaiye. íma kemá kenamáamibo máqtemma aarawaamá árain-aain-aimma ítaraa-kayukama keráwáqtábá ôriq éna káyikaiye. ² maami árain-aimma keqtáábí wáena taákaq-taakaq íniipoana aati-aatimá keqtáábí watúq-watuq umá wániye. ³ ketibotáá Áánûqtuma áanikogaraq Ítu Káriqto yeqtí aokaq íraqô-qtataakaraq arummá yimí-yátáákáráq kaayoné-yátáákáráq keqtáábí waíro. miráinata maami-qtátááqá árain-aain-aikaraq akaí-yátáákáráq mayánatae.

⁴ kemá itáunama maamin-nóiyápómá árain-amaan-aimma kéwaraawaq timuqá ôriq umá kémarauene. miráuma ketibotáá timá tímikainiqtaa umá kéwaraae. ⁵ tikáin-iniko, móra ámáan-aimma kágayaune. íbêqa aúgen-amaan-aimma íkagatimupo maaminnáma naayóbáqá áaimma áqtaraikake Ítunopake ítaraae. minná káqowaqtaba kákaina káqowaqtaba kákaina ónátæ. ⁶ akaí-yátáákómá mirá kéíye. minná Áánûqtun ámáan-aimma waránátæ. mimórá-ámáán-áímmá áaimma áqtaraikake ítaraae. minná weqtábá kákaina weqtábá kákaina ónátæ. ⁷ miráipoata netuqyaa-káyúkámá keqtáá kaaqaari-áímmá timá-timinetataa maa-márábí uréire kéeta ye mirá kéte “Ítu Káriqto íma aúma mamá páaq íné kukáíye.” téta waayúkama kaaqaari kéteta yemá Ítumma webómá kágáyakaae. ⁸ atéqma máero! keráwáqá íma mi-qtátááqá yúwáaro. ketáámá maaminnýabataa mayaímá matáunaboaq íraqô-qtataaqa Áánûqtu timá akoqnáá umá tímínna-yataaqa íma mayáínoe. ⁹ morá-nakoma Ítu Káriqtoni arááti-yataapi íma maéna ááqibo áwábaq kóínanama Áánûqtu mibáq wetê íma máíye. móra-nakoma Ítu Káriqtoni arááti-yataaqa ítarena Áánûqtugaraq áanikogaraq mibáq wetê máíye. ¹⁰ móra-nakoma keráwáqtôpaq íréna “Ítuma Áánûqtunopake aúgarq íkukáíye” téna tin-náqá wemmá íma keráwáqtí naaúpaqa íawiqme íréraq miráono-maaraono téq ítimakaaro. ¹¹ aanibo keráwáqá mirá tímákeqa keráwáqá wení ábárawaao máeqa wení táí-yataapi mánoe.

¹² kemá netuqyaan-áímmá agamá timá-timenaq únmananibo kemá íma wannaabímmá agayánúne. paá kenamááriq uréq wenóíkaq-wenoikaq káoneqtaa tóyaupike tímá-timenunaboana ketáái timuq-yatáápiqtáá mánunatae. ¹³ ketímanaakoni iyápóma yiwíkaan-noiyapoma keráwáqtábá miráo-maraao téta kétématikaae. áqa kínnæ. kemá Yóáane.

3 Yóáane

¹ móra anó-monoq-nakonopake Káéatikaq tíkái-naqa Káéatio, náawanabi kemmá árain-aain-aikaraq ôriq umá kêtikaiye. ² tíkái-nako, kemá nunamummá timákaunana máqte-qtataakaraq enáugogaraq íráqôniq umá mirá kêtikaa kemá aónaraunama enarun-íyápógómá íráqôniq kéiye. ³ yaïmma Ítun anaaémo kéwaraa-kayukama uréire éq éta má-tima-timemma “emá árain-aimma kéwaraane” téta tewapóaq kemá emmá timuqá ôriq umá kémarakaune. ⁴ árain-aipimmo ketí iyápó-annamo Ítaraanata uréire kéiyana kemá íma móra-yataakoma mamá timuq-yatáákómmá uyátá-maqma wániye. ⁵ tíkái-nako, maa-káyúkámá naayóbáqá íkeyimonaanamaniبو ááqibo íráqôniq umá yabíqyíkaraane. ⁶ yemá máqtemma yirummá ámê-kayukama emá íráqôniq umá yabíqyikaanayaba timá yímikaiye. emô íráqô-qtataaqa kéyime. timáyikaanayaba Áánûqtun-aurakaqa íráqôniq kéiye. ⁷ uyátárai-nakotabae téta uréire kéowatananiبو oótanaa óqtamma paá Ítuma arummá ámê-kayukabike matááe. óq-wayukabike íma matááe. ⁸ ketáá kenamááriq yiwíqmetaa ketáái waayúkaiq umátaa árain-aikoni mayaímá yegáráq kémayaunatae. ⁹ kemá káqon-aubama agatuwáunana Ítun-anaaemo wáraa-kayukabaq wimánibo Tíótarapima wemá wenáakaq waabá-káyúkátí yúraqaqa “anómma mánaae” ténaboana keqtaámá ítiwirainenataa kéiye. ¹⁰ kemô yéqa má-tima-timenune wemá yaïmma-yataariq kêtiba wemá táí-aimma keqtaábá kétena Ítuni aamô maméta ye-káyúkámá íkeyiwiraiye. óqo yeqtí naaúpaqo yiwíqmeta íné o-káyúkámá mamá aammá káunikena “íma yiwíqme yero” téna aammá áunikaraiye. óqo yiwíqmeta íné o-káyúkámá yemmá monoq-wayúkábiké kéwaqtuwaiye. ¹¹ tíkái-nako, táí-yataakoni amé mékaan íuwo. paá íráqô-qtataakoni amé mékaa uwo. ááqibo íráqô-qtataariq o-káyúkámá minná keráwáqá Áánûqtun-araaqa mááe. aanibo táígo-qtataariqo íya-kayukama minná yeráwáqá Áánûqtuma árainma aati-aatimá íkaonaae. ¹² Timítarima máqte-kayukati yúraqaqa íráqô-naqa máitana wení íráqô-mayaima wenáaiqtaba kêtiraatiye. ketáámá mórai q umá íráqôn-aimma weqtaábá kêtunataama minná árain-aimma túnna-taama kéréwáqá ítaraae. ¹³ kemá taíganin-aimma agayánáaq únnamanibo íma kenamááriq kemá wannabí agayánune. ¹⁴ miráitaq kemá túyánámmá itáúnama páatákáá timónéq aanibo keráwákáráq mi-qtatáátába mórabí máeqtaa watáá-wataa tenúnatae. ¹⁵ kaayone-yatááqá keráwáqté wáino. ketáái aanáboráq ketí miráoro-maaraoro-aimma móra-mora-yuma timá yímero. kemá Yóáane.

Yúti

¹ kemá Yútie. kemá Ítu Káriqtoni mayai-nápóaq kemá Ítuni ábâkoma Yêmitimma ábâkomune. kemá maami-páátimá Áánûqtuma yááyarai-kayukayopaq kágayaune. mi-káyúkámá náayubi ketibotáámá Áánûqtuma wení akái-yátáápí kémaewana Ítu Káriqtoma yabíq yíkaraiye.

² Áánûqtuma paru-yátáákáráq tiména kaayoné-yátáákáráq tiména akái-yátáákáráq keráwáqá timíniye. mi-qtátáákómá keráwáqtópaq ókaraq-okaraq páaq íniye. minnýaba ôriq umá keráwáqtábá kêtikaiye.

kaaqaari-áímmá yirááti-wayukati yáaimma.

³ ketí aanábó-wáyúkáo, áqnáabaqa kemá túyanámmá ítátuweq keráwáqtópaq aúbama agamá Áánûqtuni yauwéqma máqtemma tiwíránénataa iqtábá min-áímmá agayanáa kéunamanibo keráwáqtí itáiq-itaiq umá mái-yataaqa Áánûqtuma wení waayúkama tímikaimma minnýaba yáqtoqma akoqnáa ígáae téq kemá keráwáqtópaq kágayaune. minná ⁴ yaímma-wayukama keráwáqtí aúkáapi aúpáq yamááwaqtaa íkáonaunatae. mi-káyúkámá íma Áánûqtuni waayúkama mááe. Áánûqtuma wenámáakoni íráqô-qtataaqtaba yemá aagómmá mamá kéwaeraae. yemá mirá kéopoataa yeqtí táí-yaímma paátataare ténátaae. Ítu Káriqtoma ketáái kawáá-náqá ketáái uyátarai-nakoma wemmá yemá káwetatuwaae. naayóbaqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí téna mirá-káyúkámá Áánûqtuma mamá yawááq-umayikaniye. ⁵ keráwáqá maamin-áímmá ítama arútaaramanibo kemá keqnáámmá timá taákaq ónúne. uyátarai-nakoma Ítiráaeo-wayukama Íqtibibake yauwéqma yiwíkaimanibo anaaékaqa mi-káyúkámá wekáq arummá íma ámikaa-kayukama yemmá yíkamitata puqmá ánataguraae. ⁶ taákaq máráaro. naayóbaqá Áánûqtuni kaqtó-wayukama yaímma móra-awaataq yimuqá maqmá íma máqe-uraabo Áánûqtuni marúpake yuwéta kóuraae. uyátá-maqma anón-naapaamma mayánáae téta owana yemmá Áánûqtuma kumayuqnóbáqá aménáápáq mibáq akoqnáa-annama kú-yikaraiye. Áánûqtuma anó-kanaaraqa wemá yemmá mamá yawááq-umayikaniye. ⁷ táí-wayukama Tótómabakaraq Komóraabakaraq káqomma waaqókáq móra-marukay-wayukayabagaraq taákaq máráaro. mi-marúpáké-káyúkámá Áánûqtuni kaqtó-wayukama onikáá éta kumari-ááímmá tarôq kéowanaboana aati-aatimá matúq-matuq umá káiq-kaiq inírábí kautínoe. máqtemma kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama Áánûqtuma yeqtí táí-meyamma yimíníqtaba máqte-kayukaraq abarokáq timá kétagaiye.

⁸ miráuma mirá-káyúkama máqte-maqte kaikáá umá káonaawana minnágoma mamá íyaqnobaqa yíkáníq itata yeqtí yúbima táí-yaímma mamá tarôq kéoe. Áánûqtuni náápaqtabama páaqya-qtataarabiya téta yúyanámmá kéitaae. Áánûqtunopaq-wayukayaba aamá timá márúte táíq kéumayiketa kéoe. ⁹ uyátá-maqma anó-kaqto-naqa Mááíkoroma wegáráq íma mirá-uraiye. Tááqtaate wenáubi-kenaubi maréta Mótetini arááq-auma náawaq mayáníyô téta minnýaba tirááye. áaqibo Mááíkoroma wemá náápaakaraq-naqa íma kanaarácq máenaboana Tááqtaama timá márúte yukáimanibo wemá tiráine: “uyátarai-nakoma emmá timá márúte táíq umákaniye.” téna Mááíkoroma

tiráiye. ¹⁰ miráimanbo mi kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama móra-yataakoni áaimma íaonaraa-qtataakoqtabagaraq táí-aimma kéte. aónaa-qtataaqa aónaraamma miráuma pó-iyakoni yáaikka umá káonaae. ániibo mirán-ááikómá yemmá mamá táíq kéumayikaiye. ¹¹ táí-meyamma ôriq umá mayainóe. Kááinani áaikaan-aaimma kéwaraae. yemá waayúkama yiráátéta paá meyáqtábá yeqti yúma yímewata kéqoke-tai-aaimma tarôq éta Béiraaraa kéoe. Áánûqtuni anaaéma íwareta Kóraama miráurainikaa kéeta mirá-qtátááriq kéeqtaboata yemá táíq kéumagoe. ¹² aanábómá áíkuteraq mórabike aáwaqa kéneqa mi-kaaqaari-áímmá yirááti-wayukama yigaemá íma wáiniq umá táí-yataariq aborokáq kéopoata ananna-yátááqá yemá yubairáinikaa úma mááe. yeqti yúyaba-aatuqma yúyánámmá kéiteta uwáágoma konnámmá mamá paábaq yúwáitana aaqá íma yinikáá umá mááe. yeqti watáagoma miráuma aaqá íma yinikáá kéumagiye. miráuma yaagómá arammá iyái-kánááráqá arammá íma íyáinikaa umá mááe. yemá miráuma yaamá aayákgitatapoata ánúkaraq áaipike yayútuwaanikaa umá mááe. yeqti watáagoma miráuma arammá íma íyáinikaa kéumagiye. ¹³ únókómá anón-iyaraa kémetaitana yeqti otaa-qtátáákómá ananna-agaregóráá umá ámûraaq mayaqa-mayaqa inikáá umá mááe. ániibo yemá miráuma aabayákáké wiyókómá paá uréire umáginikaa kéoe. yeqti yirááti-yataakoma arupú umá íma kéyiraate. yeqti márûqa anó-kumayuqnoabaq Áánûqtuma yeráwáqtábáé téna yíkaraine minnáyaba mi-káyúkama mibáq matúq-matuq umá mánoe.

tái-meyamma yemá mayánóe.

¹⁴ Énôkima abapaké kaayaq-nápóana wemá Áátaani anaaé pááq-urena wemá mirá-káyúkáyábá naayóbáqá amuné kuténa wemá maará-tiraine: “aónaaro. uyátárai-nakoma wení taíbaq netuqyaa aokaq-káqtó-wáyúkáté kumíniye. ¹⁵ wemá máqte-kaaqaari-aimma yirááti-wayukama ítama yaíqtuwena táí-meyamma yimíniye. waayúkama yinaaéma umáketa yeqti táí-yuyanamma wáraa-kayukama wemá mamá anónnáma táí-meyamma yiména kúmiq-yataariq uráa-waigoni anónnáma táí-meyamma yiména táí-aimma téta Áánûqtumma timá táíq uráapoana anónnáma táí-meyamma yimíniye.” téna Énôkima tiráine. ¹⁶ máqtemma mirá-káyúkámá náru-narumma kéteta káqo-kayukayaba kaaqaari-yúbí kémareta yeqti táí-yuyanakomma anaaé kéwaraae. yúma maméta kéuyeta yaímma-wayukama matawémma umátuweta yimíqmiq kéeta yemmá yikáiq-qtataaqa kémayaae.

keráwáqti tirummá amí-yátááqá yáqtoqma akoqnáá oro.

¹⁷ miráimanibo keti aanábô, taákaq máráaro. keráwáqá keqnáámmá Ítu Káriqtoma yiwíkai-kayuka timá tímikaan-aimma taákaq máráaro. ¹⁸ yemá maará téta keráwáqá timá tímikaane: “anaaékaqa aqto-kánáámá pááq ínata yaímma-wayukama aábê-aimma tíma-tikanoe. mi-káyúkámá táí-yataaqtaba kéyikainataboata yemá mirá-inoe.” téta Ítuma yiwíkai-kayukama tiráae. ¹⁹ yemá mi-káyúkámá otaa-káyúkáe. yeqti yúgoni akáí-yátááq áátuqma kéwareta Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá íma kéwaraae. ²⁰ miráimanibo keráwáqá keti aanábô, aati-aatimá keráwáqti itáíq-itaiq umá yabi-í-yátááqá mamá akoqnáá umáe úyoro. mirá kéeraq aati-aatimá Áánûqtuni Aokaq-Áágóni akoqnááqaraq nunamummá tero. ²¹ ketáái uyátárai-nakoma Ítu Káriqtoma paru-yátááqá matokáipoana matúq-matuq umá máí-auwaraimma timíniye. maamin-áúwáraíqtábá awé uréqa Ánûqtuni akáí-yátáápi máero.

²² yaímma-wayukama Áánûqtuqtaba kaayaq-yúyánámmá itáaqtaba keráwáqá paru-yátááqá yímero. ²³ yemá miráuma irabíkáá mááe. ániibo keráwáqá páátákáá yauwéqma yiwiráaro. keráwákáráq irabí tíwíqme wíyábámá káqo-kayukayaba táaqa kégainamanibo paru-yátááqá paá yímero: miráimanibo yeqti yúrananna aí-yátáákómá mamá yeqti unáákáqtóma námô ainíkáá kéobo minnáyaba yeqti unáákátôgaraq kúmiq-yataatabagaraq ítama táíq umáyíkáaro.

nunamummá té Áánûqtun-awiqa múte yawíyé.

²⁴ Áánûqtuma kanaaráq keráwáqá kawáá umátíkarinaq keráwáqá íma paábaq kumáwinoe. wemá kanaaráq kúmiq-yataaqa íma waéna wení tágama-yataapi tikániye. miráinaq keráwáqá timuqá ôriq umá maránóe. ²⁵ Áánûqtu-aatuqma wenamá ketáá yauwéqma tiwiránín-naqa Ítu Káríqtoni mayairáké ketáái uyátárai-nare. Áánûqtuma wení áwíqa múte yauyónátaae. wení tágama-yataakaraq wení anó-qtataakaraq wení akoqnáá-yataakaraq wení náapaakaraq áaimma átárai-kanaarake íbêq-kanaaraqa anaaékakaraqa aati-aatimá paá mánoe. miráuma waíno.

Arébárétiani

1 naayóbáqá maamin-áikómá áupáq wáqe-uraiye. miráitana Ítu Káríqtoma mamá abarokáq pááq uráiyē. minnáma Áánûqtuma Ítumma aráátiraiye. Ítuni mayai-wáyúkámá keqtáámá tiráátínana mi-qtátááqá anaaékaqa pááq íniye. wemá keqtááyábá ítama arutaigáae téna tímikaiqtaae. móra kaqtó-nakoma Áánûqtunopake wemá timákáitana kemá Yóáaneqak kukáiyē. kemá Ítuni mayainápóana wemá watáama timá tímikaiye. 2 ániibo kemá Yóáanema kemá mi-qtátááqá máqtemma aónatuwe abarokáq Áánûqtun-aama timá kétaqaune. mi-kátáámá Ítu Káríqtoqtaba “áraine” kétune. 3 náayubi yoraútina-nakoma itaíya-kayukagaraq Áánûqtuni maami-ámúné-áímmá yeráwáqá nónabi tinná éta yeqtábá Áánûqtuma amuqá kémayikaiye. abo mi-kánáámá awaaraq-kánnáábí pááq ínanama Áánûqtu “mirá ónúne” tirái-qtataaqa miráinima wemá paá mirá-íniye.

Yóáanema abapaké kaayaq-áyú-wáyúkábá watáama agatáiyē.

4 kemá Yóáanema abapaké kaayaq-áyú-wáyúkámá Étia-aukapaq máa-kayukayopaq maan-áímmá kágáyaune. íbêqa Áánûqtuma máiyē. naayóbákáráqá máqe-uraiye. anaaékararaq wemá paá maéna wení íráqô-qtataaqa kaayoné-yátáákáráq keráwáqá Áánûqtuma Ítu Káríqtogaraq tímikaaye. abapaké kaayaq-áágógáráqá aúrapaq Áánûqtuni náápaan-abiqtataraq máena yemá Áánûqtuni íráqô-qtataaqa kaayoné-yátáákáráq tímikaae. 5 Ítu Káríqtoma Áánûqtuni máqten-aimma arupú umá tin-náqiyē. wemá pukáipike áqnáabaq itó-urainaqiyē. maa-márábí mú mikákáá anó-naqa máiyē. wemá keqtááyábá ákáitana wení naaenápó ketáái kúmiq-yataapike matukáiyē. 6 wemá miráurawaiqoma keqtáámá mamá wenabomá Áánûqtuni anó-monoq-wayukaraa umátikáraiqtáae. Ítukaq tágama-yataakaraq akoqnáá-yataakaraq matúq-matuq umá waíno. miráuma waíno. 7 aónaaro. wemá konnákóní aúkáapi kumínéna kéiyē. miráinata máqte-kayukama yeqtúrapike aónainoe. máqte-kayukama wemmá waqtáámá agaibéta ikákaa-kayukama yegáraq wemmá aónainoe. máqtemma maa-márábí-káyúkama weqtábá yogapómá éta ibiqá yaranóe. owé. mirá-qtátááqá pááq íniye. 8 Áánûqtuma uyátárai-nakoma maará téna: “kenamá kemá áqnáabakaraq anaaémma kemúne.” téna kétiye. wenamá Áánûqtuma íbêkararaq naayóbákáráqá anaaékararaq paá máiyē. wemá máqten-akoqnaama matokáiyē.

Yóáanema Waayúkagon-Araaqa aónaraiye.

9 kemá Yóáanema Ítuqtaba keráwáqtí tibâqune. kegáraq keráwákáráqá ketáámá Ítuni waayúkamunataae. kemá keráwáqtê yagaróqtamá ummaayátááqá tíqa í-kánáámá Áánûqtuni yabikái-qtataakaraq aménáápáqá máunatae. ániibo ketáámá awé kéeqtae Ítuqtaba akoqnáá kúnatae. kemá Áánûqtun-aama kéteqa kemá Ítukaq tirummá kámunatapoana yemá kemmá waqmá móra-marukaqa únómmá yaúturaitana áwíqa Páátamoti tíkaraae. 10 uyátárainakoni kanaaráqá Aágoma Áánûqtunopake kemmá mamá akoqnáá kéitana tinaaépakema móra-aimma itaúnana akoqnáá umá kaapáúkoraa táayaraiye.

11 min-áikómá mirá tiráiyē: “máqte-qtataaqa aónáánama minná wannaabi agamá abapaké kaayaq-áyú áikuyo-kayukabaq yuwaaō. miráuma Ipítiani-marabakaraq Támánabakaraq Págámabakaraq Táiýátáérabakaraq Táiiritibakaraq Pírárépiabakaraq Áréórátíabakaraq aúbama agamá yuwaaō.” tēna tiráiyē. 12 abo náawa kétiyaa téq waéqma aónáúnama kain-ómmá abapaké kaayaq-yááréráq tágagitaq aónaraune. 13 ániibo kemá aónáúnama mi-táárégóni aúkápimma móra-naqa itó-uma máqe-uraiye. wemá ayáqtááq-unakaqtoma umá aítaupaqa yuyu umárena wenaúkápimma áwáarara kain-ámúránámá umá yaútú makaiye. 14 aqnótáugoma wayámmá wáqe-uraiye. miráuma tipi-típigoni áyáuraa éna wayá-kónnákáá uráiyē. miráitana aúrakoma iragóráá kamá tágaraiye. 15 ániibo aítakoma tágaguraima miráuma óqtakoma óniq-irabi kamá kawaabába iníkáá uráiyē. miráitana áa áyái-waigoma miráuma anó-nomma aúgín-aikaan-aimma tiráiyē. 16 wemá abapaké kaayaq-wíyóqá ayáánurapaqa matokáiyē. ániibo mórama tokóru-yakaa-puma téba-tebaq-aama wenóyaupike ku tayaráiyē. ániibo wení óikoma tágama aaqá kain-í-káá uráiyē. 17 kemá wemmá aónatuweq wení aítaupi tipaqagéq puki-nákóráá uráune. miráitana wemá ayáánuranapo kekáq tinekuyena tiráiyē: “emá ikatíq íuwo. kemá áqnáabaq-nakaraq anaáékaq-nakaraq kemúne. 18 kemá aúwarai-naqune. naayóbáqá kemá pukáunamanibo tímónaao. kemá aati-aatimá matúq-matuq umá máune. owé. áita-marupakaraq puígáráqá ketí náápaamma aménáápáqá wáitaq kíma kemá kéyoraune. 19 miráinaa máqtemma kaikáá aónáána-yataakoma íbēqo aónáána-yataakaraq anaáékaq pááq ínî-qtataaqtabagaraq agayaaō. 20 abapaké kaayaq-wíyóqá tiyáánurapaq wáitaa aóne mi kain-ómmá abapaké kaayaq-yááréráq waéqma itai-áípóana áaimma miráuma wáiyē. abapaké kaayaq-wíyóqá minná abapaké kaayaqá áikuyo-kayukati kaqtó-wayukama Áánûqtunopake maéta abapaké kaayaq-yááréráq minná abapaké kaayaqá áikuyo-kayukarare.” tēna Ítuma Yóáanemma tiráiyē.

2

watáama Ipítiani q áikuyo-kayukayatabae.

1 óq-aimma tiráiyē: “Ipítiani q áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áikómá wekáq agayaaō. abapaké kaayaq-wíyóqá ayáánuranapo yabikái-naqa wemá abapaké kaayaq-káin-ókomá yaaregóni aúkáapi uréire kéeq wení amuné-áímmá mirá-uraiye. 2 máqte-qtataariq ónna-aaima aónatuweq akoqnáá-mayaima mayáanama aónaraune. keráwáqá itáiq-itaiq umá yabíyemma káonaune. táí-wayukayabama keráwáqá íkéyikaae. máqtemma mi-káyúkámá maará tēta ‘Ítuni tímáyíkarai-kayukaqtaae’ tēta kétémanibo yeráwáqá íma mááe. miráitaa keráwáqá yáimma kéite yetí yáaimma aónatuwaiq yemá paá kaaqaari-wáyúkámá mááe. 3 ketíwíqtaba keráwáqá yáqtoreq itó-uma akoqnáá éra íma tíbō karááe. minnáma káonaune. 4 miráimanibo móra-yataaqa íma íráqóniq kéoe. naayóbáqá tirummá kanaarácq íráqóniq umá tímikaamanibo íbēqa ímiye. 5 naayóbáqá keráwáqá íráqóniq uráámma íbēqa kétéwikatuweq paábaq kóuraae. miráinaq keráwáqá yauwéqma naayóbáqá íráqóniq uráániq umá tirummá waeráaro. miráinaq tirummá íma waeráiyaq kemá ketópaq íreq keráwáqti ókóni yaaremmá mamá paábaq yuwánúne. 6 miráimanibo mirán-íráqón-ááímmá keráwápímmá paá wáiyē. Níkórááitini waayúkabimma webómá agayikéwae kéoe. kegáráqá kemá yeqti yáaiqtaba webómá kágayikaune. 7 móra-nakoma aáqa wárainanama maamin-áímmá ítama arutaíno. Aágoma

Áánûqtunopake áikuyo-kayukabaq kétima-yimiye. ‘móra-nakoma ááiqa umá uyátáinaqa kemá min-náqá ayúwáanana matúq-matuq umá mái-yataaqa amí-yábíké aáwaqa kemá aménúne. mi-támá Áánûqtuni yópí wáiyé.’ téná Aágoma kétima-yimiye.” téná Ítuma Yóáanemma kainapákáá timá ámikaiye. óq-aimma tiráiyé:

watáama Támánabaq áikuyo-kayukayatabae.

8 “Támánabaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áikómá wekák agayaaó. áqnáabaq-nakaraq anaaé-nakaraq naayóbáqá pukáimanibo íbêqa paá mái-nakoma wení amuné-áímmá mirá-uraiye; ⁹ keráwákáqá ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá pááq íma káonaune. ánibo keráwáqá áwáyoq-wayukaraa ommá kétimonaune. miráimanibo keráwáqá taígani-qtataaqa makááe. mi-káyúkama akáyáámá timá tíkáama kéitaune. ánibo mi-káyúkámá mirá kéte. ‘ketáámá Ítiráaeo-wayukataa máunatae.’ téta kétémanibo yemá íma máae. ímiye. yemá paá Tááqtaani áikuyo-kayukabike máae. ¹⁰ anaaékaqa tíqa í-yátááqá mayánómma minnýaba íkatíqa íoro. ítáaro. Tááqtaama keráwáqtí aúkáapike yaímma-wayukama ánná yimínímma keráwáqá makáqma aónaniye. miráinaq ummaa-yátááqá tíqa í-kánáámá tiyááka-kanaabi mayánoe. miráimanibo keráwáqá tirummá amí-yátááqá paá yáqtokaiyana keráwáqtí puí-kánáárq wínaq kemá anónnáma íraqô-meyamma matúq-matuq umá mái-yataaqa timénúne. ¹¹ ánibo náawabi aáqa wáinanama maamin-áímmá ítama arutáino. Aágoma Áánûqtunopake áikuyo-kayukabaq kétéye. ‘móra-nakoma ááiqa umá uyátenama yauwéqma puí-kánáárqá wemmá íma mamá táíq íniye.’ téná Aágoma kétima-yimiye.” téná Ítuma Yóáanemma kainapákáá timá ámikaiye. óq-aimma tiráiyé:

watáama Págamabaq áikuyo-kayukayabatae.

12 “Págamabaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áikómá wekák agayaaó. min-nákómá tokóru-yakaa-puma téba-tebaqa áama yawíqmatama matokái-nakoni amuné-áímmá mirá-uraiye; ¹³ kemá keráwáqtí márúqa káonaune. mi-márúkáqá Tááqtaani náápaan-abiqtataraq wáiyé. miráimanibo keráwáqá ketíwíqa yáqtoqma akoqnáá uréq kekáqá tirummá kétimeraq kekáq tirummá amíyamma íma aúpáqá kéyuwaae. móra-naqa Ááqtpaatima keqtábá téwai-nakoma keráwáqté máqe-uraiye. áraimma wemá ketáama wárái-naqiye. ánibo keráwáqtí aúkáapi mi-márúkáqá Tááqtaama máitaq Ááqtpaatima ikámôwana pukáiyé. mi-kánáárqá keráwáqá íma anaaé umátíkaraae. ¹⁴ miráimanibo yaímma-yataaqa íma íraqóniq kéoe. keráwápímmá yaímma-wayukama Págamabaqa máeta yemá Péiraama áaimma yáqtoqma akoqnáá kéoe. Péiraani áaimma mirá-uraiye. naayóbáqá wemá Péirakimma aráátiraiye. anaaékaq Péiraakini kaaqaari-áímmá Ítiráaeo-wayukama yiráá téná ‘maníkókáq waí-wamma agamá ákûq umákáá-kamma kanaarq nánoe’ kéténa ‘kumari-ááímmá kanaarq ínoe’ téná kúmiq-yataaqa urááe. ¹⁵ mirá kéowata yaímma keráwápi máe-kayukama Níkorááítin-anna-wayukati táí-wataama ítama akoqnáá kéoe. ¹⁶ miráinaqa keráwáqá tirummá wээрáaro. ímo miráinaqa pááqya-kanaabi keráwákáq yénúne. ánibo kemá tokóru-yakaa-puma tóyaupi matokáuna-punapo mi-káyúkáté ááiqa ónúne. ¹⁷ ánibo náawabi aáqa wáinanama maan-áímmá ítama arutáino. Aágoma Áánûqtunopake áikuyo-kayukabaq kétéye. ‘náawabi Tááqtaama uyátáinaqa wemmá mórama wíyôpake aáwaqa aúpáq

wáimma aménúne. miráinaq kemá móra waayán-óqtámmá aménúne. min-óqtákáqá aúgen-awíqa agamaránúne. min-áwíqá íma móra-nakoma aónaniye. min-óqtámmô mayáina-nakoma wenamá kanaarác aónaniye.’ téna Aágoma kétima-yimiye.” téna Ítuma óq-aimma Yóáanemma tímá ámikaiye.

watáama Táiyátáérabaq áikuyo-kayukayatabae.

18 “Táiyátáérabaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake min-áíkkómá wekác agayaa. Áánûqtun áanikoma wenuúrakoma miráuma ira autakáá kaitana títaukoma miráuma óqtakaa óniq-irabi áwáarara karáíye. mirá-nákóni amuné-áímmá keráwáqtópaq mirá-uraiye: 19 keráwáqá máqte-qtataariq on-ááímmá káonatuwaune. keráwáqá waayúkama tirummá káyimeq máqte-mayaima kaayoné umá mamá yíwáqnaa kéoe. kekácqá itáíq-itaiq umá yabíkáae. kemá káonaune. áqnaábabaq máqte-qtataakon áaimma miráuraamma íráqóniq uráámanibo íbêqa uyátá-maqma íráqóniq kéoe. 20 miráimanibo móra-yataaqa íma íráqóniq kéoe. keráwáqá móra-inimma Yéteberimma ayúwáawana keráwáqtê máíye. min-íníkkómá ‘amuné-ínímúne’ kétimanibo wemá ketí mayái-wáyúkábímmá kumari-ááímmá waráigáae téna káyiraatena maníkókác agamá ákûq umákáá-kamma naígáae téna káyiraatiye. mirán-ááímmá minná kaaqari kétima-yikaiye. 21 kemá kanáá améq wení kúmiq-yataapike waeraíkáae téq túnnamanibo wení kumari-áúyanámmá yuwánin-aqa paá kaitena arummá íma waékáae. 22 ítáaro. kemá aíqa í-yátáákárác karígárác min-íníkkómá aménúne. ániibo náayuwabi min-íníkkótê kumari-ááímmá waré máíya-kayukama yirummá íma waeréta yinaaéma ímakaiyaqa kanaarác mi-káyúkama anómma yíqa í-yátáákárác ummaa-yátááqá mórai q umá yemmá yiménúne. 23 máqtemma wení iyápógarac karínápó yíkamonata puínoe. miráinata máqtemma áikuyo-kayukama aónainoe. kemá máqte-kayukati yúyanákkárác yirummá yaimma káonaune. ániibo keráwáqá móra-mora-yuti táaiqtaba meyamá timénúne. 24 miráimanibo tébakaq-noininaukaqa Táiyátáérabaq máe-kayukayaba kétune. keráwáqá min-íníkkóni yiráati-yataaqa íma waréra Tááqtaani arunóbác máinaimma íma ítaraiyamma kemá káqon-ummaa-yataaqa keráwápímmá íma maránúne. 25 miráimanibo mi-qtátááqá keráwáqá yáqtoraiyama mi-túpáámá kemá yénúna-kanaaraq yáqtoqma akoqnáá umá máero. 26 ániibo móra-nakoma ááíqa umá uyátana wemá ketáaimma waqmé wéqena wení kanaarácá mó ánatainaqa kemá náápaamma ketibomá tiména mórai q umá wemmá aménana maa-marábí-wáyúkama wenáménáápq mánoe. 27 mútûq-yanapo mara táwéraq púbúyainikaa umá miraráá umá wení akoqnááma wániye. 28 miráinaqa kemá nokáapaq-wiyóqa anón-akoqnaakoni awaaméqá aménúne. 29 náawabi áaqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áikuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutáino.

3

watáama Tááritibaq áikuyo-kayukayatabae.

1 Tááritibaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áíkkómá wekác agayaa. min-nákómá abapaké kaayaq-áággómá Áánûqtunopake abapaké kaayaq-wiyókárác kématorena wení amuné-áímmá mirá-uraiye. keráwáqtí máqte-qtataariq on-ááímmá káonatuwaune. keráwáqtábámá yemá maará téta kéte. ‘maamin-áíkkúyó-káyúkárácá matûq-matuq í-yátááqá wáíye.’ téta miráimanibo ímiye. keráwáqá pukuráae. 2 keráwáqá itó éra tú waí-yátááqá

yúwáaro. keráwáqti máqten-aaimma paá wáena puíníqtababoa keráwáqá mamá akoqnáá oro. máqte-qtataaqa keráwáqá miráuraamma keti Áánûqtun-aurakaqa móra arupú-yataariq owaq íaonaraune. ³ naayóbáqa maamin átê-wataama ítama yáqtokaiyama minnáyaba tirummá waéqma kéitera yabíqma akoqnáá oro. ániibo íma ító éqa miráuma moyá-nákóráá umá kemá yennamá keráwáqá mi-kánáámá ítimonano. ⁴ Tááritibaq keráwáqá yáimma-wuyukama yíkaraamanibo yeráwáqti unáákáqto má kúmiq-yataaqtaba paí íma augyikaraiye. yemá mi-káyúkama kanaarác mayánôpoata waayán-únákáqtomá mamaréta keté uréire ínoe. ⁵ ániibo náawabi ááiqa umá uyátainaq min-nákómá waayán-únákáqtomá umákanune. miráinaq matúq-matuq í-áwíq-wánnáábíkémá wenáwíqa íma yawígáguyonune. ímiye. ketibon aúrakaqa wenáwíqa múte yauyéq Áánûqtuni kaqtó-wayukati aúbákárác áwíqa múte yauyónúne. ⁶ náawabi ááqa wáinanama maan-áímmá Aágoma áikuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.” téna Ítuma Yóáanemma tímá ámikáiye. óq-aimma tiráiye:

watáama Pírárépiabaq áikuyo-kayukayatabae.

⁷ “Pírárépiabaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áikómá wekác agayaa. aokaq-náqá árain-aai-naqa kíma Tébitin-annayaba yokáiye. mináápáákárác oqtamá ítuwaanana móra-nakoma íma keqnáámmá aúyaqmaraniye. ániibo oqtamá aúyaqmaraanana móra-nakoma keqnáámmá íma ítuwaniye. min-aókác árain-aai-nakoni amuné-áímmá mirá-uraiye. ⁸ máqten-aaimma keráwáqá miráomma kemá káonatuwaune. ániibo keráwáqá aónaaro. keráwáqti túbáqá kemá oqtamá makáunana ítuwe wáimma móra-nakoma kanaarác íma aúyaraniye. kemá káonaune. keráwápímmá pááqyamma akoqnááma wáitaq ketáama kéware ketíwíqa íma kéwakaraae. ⁹ miráimanibo Tááqtaani áikuyo-kayukabikemma yemá mirá kéte. ‘ketáámá Ítiráaeo-wayukamune’ kétémanibo íma máeta ítáaro. kemá mi-káyúkámá mamá keráwáqti títaipei yiraayutaúmmá má-ayikaanata kemá keráwáqtabá tikáanna aónano. ¹⁰ máqte-marabi-kayukama makácma móra aíqa í-kánáámá maa-márábác yíniye. keráwáqá ketáama yáqtoqma yaákare tiwé uráápoaq mi aíqa í-kánáábímmá kemá yayáa tikánúne. ¹¹ kemá pááqya-kanaabi keráwákácá yenúne. keráwáqá matoráiya-qtataaqa yáqtoqma akoqnáá oro. móra-nakoma keráwáqti íráqô-meyamma paábaq matuwaiyábá yáqtoqma akoqnáá oro. ¹² ániibo móra-nakoma ááiqa umá uyátainaq kemá wemmá mamá keti Áánûqtuni aokaq-nákóni arukáá umá ító-umakaanana aokaq-náúkémá íma yáubatuwena keqnáámmá máápaqa kóiniye. wekácá keti Áánûqtun-awíqa agamaréq ketiboní márúkoni áwíqa agamaránúne. mi-márúkón áwíqa aúge-maruqa Yérútááre. mi-márúkómá keti Áánûqtunopake kumínimma weni márúkake yuwéna keti aúge-tiwikote kumíniye. ¹³ ániibo náawabi ááqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áikuyo-kayukabaq tin-áímmá ítama arutaíno.” téna Ítuma Yóáanemma tímá ámikáiye. Ítuma óq-aimma tiráiye:

watáama Áréórátibaq áikuyo-kayukayabatae.

¹⁴ “Áréórátibaq áikuyo-kayukati kaqtó-nakoma Áánûqtunopake maan-áikómá wekác min-nákómá árain-aikon áaimma máena Áánûqtukaq itáíq-itaiq umá yáqtorena wemá Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq urái-waigoni áaimma máiye. min-nákóni amuné-áímmá keráwáqtoqpaq mirá-uraiye: ¹⁵ keráwáqá máqte-qtataariq on-ááímmá kemá káonatuwaune. keráwáqá íma yaugikáá kéeq

iraráá kégeq ímá kéoe. yaímma-wayukama yaugikáá o-káyúkámá keqtábá yúyánámmá ketaamanibo yemá kemmá tiwéqtáma kéyuwaawana minnágoma íma kárutaiye. yaímma káqo-kayukama kokoq umá Aokaq-Áágóqtábá kéiteta ketáimma kéwaraae. minná íráqône. miráimanibo keráwáqá aúkámakaariq umá máa-yuma ôriq umá táigoniq kéoe. keqtábá itáíq-itaiq kúnataae kétémanibo keráwáqá Aokaq-Áágómmá márute awéqtama kéyuweq ketáimma ikewaraae. kemá keráwáqá kokoq kéeraq Aokaq-Áágóqtábá kéitera q ketáimma waraígáae téq kéténe. ¹⁶ miráimanibo keqtábá keráwáqá ira-úrámá íma kégeq yaugíq íma kéumagoe. keráwáqá paá pááqyamma íráráá kégaapoq ketóyaupike wiráátima wirakánáa kéune. ¹⁷ keráwáqá maará téq kéte. 'ketáámá netuqyaan-ótámmá maréqtaa máqte-qtataaqa netuqyaa makáunatae. ketáámá móra-yataaqtabama íma aqtóráriq kúnatae.' kétémanibo keráwáqá táí-yataapi mááe. keráwáqá áwáyoq-wayukama maéq túramma karopáigitaq tiwapáá mááe. miráitaq kenamááriq maami-qtátááq íma kanaaráq káonaae. ¹⁸ miráitaq maami-túyánámmá keráwáqá kétémunne. oótamma mamá íráqôniq ínéta paá agamá táwî-aayapaqa apibí kéumatuwai-yataaqa keqtópake máyáaro. mayéqa keráwáqá móra-yataaqtabama íma tikánoe. tigaemá tiwaapááyaba waayán-únákáqtómá íma kúmiq-yataako paí auráinaq keqtópake máyáaro. keráwáqí karopáiyábá atóba-i-yataaqa keqtópake máyáaro. mayéqa keráwáqá kanaaráq aónanoe. ¹⁹ kemá mi-káyúkámá tikáimma yútiqa yímíqma anaaékaqa akoqnáá auránoe. kéqokeq-yaímma mamá kárutayikaune. miráinaq keráwáqá tiyáátamma kuyéraq tirummá waéráaro. ²⁰ itáaro. kemá oqtaráqá ító-uma pagé-page kéténe. náawabi ketáá iténa oqtamá ítikainaqa wení naaúpaq wenópaq uyábéma weté nanúne. weté aáwaqa naanana wemá keté nániye. ²¹ ániho náawabi ááíqa umá uyátainaqa wemmá timá áménana wemá keté ketí náápaan-abiqtataraq maraq maína móraiq umá naayóbáqá kemá ááíqa umá uyátámatuweq ketiboní náápaan-abiqtataraq weté maraq máqe-uraune. ²² náawabi Aáqa wáinanama maamin-áímmá Aágoma áíkuyo-kayukabaq tináímmá ítama arutaíno." téna Ítuma Yóáanemma kainapákáá timá ámikaiye.

4

Áánûqtuni márûkaq wenáwîqa múte yaútaae.

¹ minnáma ánatagitana kemá Yóáanema aónáunama oqtamá ítuwe Áánûqtuni márûkaq wáqe-uraiye. mimórá-áágómá kaapáúkaa kabámaraitaq itaúnama timá tímikaiye: "maakáq uyuwo. anaaékaq pááq-ino-qtataaqa aráátenune." téna tiráíye. ² páátákáá Aágoma Áánûqtunopake keté máqe-uraimma Áánûqtuni márûqa aónáunama mórama náápaan-abiqtatama wáqe-uraitana móra-naqa mikáq maraq máqe-uraiye. ³ min-nákómá maraq máqe-uraimma aónáunana miráuma kawaa-óqtákáá umá karogaromá tágauraiye. móra-aabotayakoma wení náápaan-abiqtataraga ikúyakaraitaq aónáunama miráuma yaayána-oqtakoraama umá tágauraiye. ⁴ miráuma móra-wayuka umá abapaké kaayaqté-kaayaqte náápaan-abiqtatagoma anó-naapaan-abiqtatagoni amakaqá yaúturaitana min-ábíqtátáráqá anó-kayukama móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama mikáq-maraq máqe-uraae. min anó-kayukama Áánûqtuma kéwaraa-kayukama kawáá kéoe. yeráwáqá waayán-únákáqtómá umátoreta áwáarara kai-kámóqá yiqnókáqá kúbeqtokaae. ⁵ anón-abiqtatarake aabayú yóráitana

áama kétitana wíyôn-aama tiráiyē. anón-abiqtatagoni aúbáqá abapaké kaayaq-ómá kúraqtokaawana kainíkáá kéeta wáqe-uraaē. mi abapaké kaayaq-ómá kúraqtokaama yetáaimma abapaké kaayaqá aágoma Áánûqtunopake wáiyē. ⁶ anó-naapaan-abiqtatagoni aúbáqá móra-yataaqa wáqe-uraimma miráuma anó-kayukama kaapókáá umá tágaguráiyē.

ánibo anó-naapaan-abiqtatagoni aúkáapimma kaayaqté-kaayaqte-kamma maéwae kéo-kamma máqe-uraaē. yeqtí yúrakoma netuqyaa wána yóiparaa yinaaépaqa yawááq-uráiyē. ⁷ áqnáabaq maéwae kéo-kamma áwáábiq anó-putiraa (arááyane) uráiyē. anaaé maéwae kéo-kamma miráuma awaiq-púrú mákáákóráá uráiyē. mamá mikáq maéwae kéo-kamma miráuma waayúka óikaa uráiyē. mamá írêq-kamma akikígómá arabêna uréire iníkáá uráiyē. ⁸ mi kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma máqtemma móra-mora-waigoma abapaké móra yaáyamma wáqe-uráiyē. miráuraitana netuqyaa-yúrámá yúbaqa yirunóbáq amegaaráq yawááq-uráiyē. ánibo wágáágaraq nokáakaraqa maará téta tíq-tiq kéoe:

“aokaré. aokaré. aokaré.

uyátárain-Aanuqtuma máqten-akoqnaama yokáimma naayóbáqá wemá máqe-uraimma íbêqa máena anaaékaqa íniye.”

téta yemá í-aageta mirá kéte. ⁹ mi maéwae kéo-kamma yemá Áánûqtukaq náápaan-abiqtataraq yaaguyabí-yataaqtaba wení tágama-yataaqtaba téta wemmá matúq-matuq umá mái-nakoma “tíkáiyē” tirááē. ¹⁰ ánibo maéwae kéo-kamma maará téta móra-wayuka kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama matúq-matuq mái-Aanuqtuma náápaan-abiqtataraq wenaúbáq tipaké agéq mimórá táoqa yeqtí áwáarara kai-kámóqá náápaan-abiqtatagon aúbáq kéiyabotuweta maará téta kéte:

¹¹ “ketáái uyátáráana-nako! ketáái Áánûqtuo!

ení aúyánánápó máqte-qtataaqa tarôq uráánaē.

máqte-qtataaqa emá tarôq uráanaboana tágama-yataakaraq yaaguyabí-yataakaraqa akoqnáágaraq emá kanaaráq mayánóne.”

maará téta tirááē.

5

móra aúba-wannaama aúyaqmakaawana Yóáanema aónaraiye.

¹ ánibo ayáánurapaqa Áánûqtuma náápaan-abiqtataraq maraq máin-aukapaqa aónánuna móra aúba-wannaama wáqe-uráiyē. mi-kánnáágóni arunóbáqá amegaarákáráqá agamatán-áimá wáqe-uráiyē. ánibo abapaké kaayaq-aráátá-káwéqá minnánapo arááparáiyē. ² ánibo móra akoqnáá-kaqto-nakoma Áánûqtunopake anókaq ááyama téna tiráiyē: “náawaq íráqô-naqa máenawaq kanaráq maa-kánnáámá maténa káwékomma aukáqma agatáníyô?” téna Áánûqtunopake kaqtó-nakoma tiráiyē. ³ miráimanibo mórama Áánûqtuni márúkake-nakowabi mórama maa-márábiké-nákówabi mara-áménáápáké-nákómá íma kanaaráq maami-kánnáámá agatétabi yorautíniye. ⁴ abáá ománibo móra-nakoma íráqô-naqa kanaaráq máimma íaonarapoana móra-nakoma mi-kánnáámá íma kanaaráq agaténa yoráutaiye. minnáyaba kemá tirummá itaq ibiqá yakáune. ⁵ ánibo móra-wayuka kaayaqté-kaayaqte anó-kayukabike kemmá tímá tímikaiye: “emá íma ibiqá yaraao. ítáaro. móra-nakoma Yútaa-wayukabike áwáábiq-putiraa umá (arááyane) ááíqa uyátáraiye.

wemá Tébitin-annabike áai-nare. wemá wenamáa káwéqa aukátuwena maami-kánnáámá agatániye.” téna móra anó-nakoma Ítuqtaba kemmá timá tímikaiye.

Yóánema tipí-típi-araaqa aónaraiye.

⁶ náápaan-abiqtatagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma aúkápimma anó-kayukagaraq mórama tipí-típi-araaqa aónaraune. ikámaraawana púinikaa umá íto-uma máqe-uraiye. mi-típi-típi-áráákómá aqnókák abapaké kaayaq-áwáyáámmá waéna abapaké kaayaq-áúrámá wáqe-uraiye. minnáma yetáaimma abapaké kaayaq-áágómá Áánûqtunopake máqte-marabaq timáyikaraiye. ⁷ wemá náápaan-abiqtataraq uyáyoqmena uténa min-nákóma mibáq maraq máin-ayaanurapake mi-kánnáámá matáiyé. ⁸ wemá maami-kánnáámá maténa kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq tipí-típi-araakoni aúbáq yipaq agoaq aónaraune. máqtemma anó-kayukama móra-mora-yuma imá yawáámma matoréta móra kugáiqma áwáarara kain-óqtákáá matokááe. ániibo kugáiqma-yataapimma átê-akuq-umuma ógikaiye. yetáaimma Áánûqtuni aokaq-wáyúkátí nunamummá wáiyé. ⁹ ániibo yemá aúgen-ima maará téta tirááe: “emá írâqô-naqa kanaarâq máanaboana maami-kánnáámá kanaarâq mayé káwéqa aukáqtuwanone.

yé ikámôwaa pukáane.

keqtáá ení naaenápó meyanîq uráanae.

waayúkama máqten-annabike máqten-aaipike máqten-aukaq-yugaraq máqte-marukake-kayukama

¹⁰ emá mamá yemmá ketáái Áánûqtuni anó-monoq-wayukama aúyíkaraanama maa-márábí yabi ínoe.”

téta tirááe.

tipí-típi-araakon áwîqa máqtemma múte yaguyakááe.

¹¹ kemá Yóánema keqnáámmá aónáúnama maéwae kéo-kamma móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte-wayukagaraq taígani kegéba ayuraa kaqtó-wayukagaraq Áánûqtunopake náápaan-abiqtatama ikúma yaútureta yáama ítaraune. ¹² yemá ááyama anókaq téta tirááe:

“maa-típi-típi-árááqá naayóbáqá ikámôwana pukáimma wemá kanaarâq akoqnááma mayéna máqten-iraqo-qtataaqa mayéna itái-yátááqá mayéna náápaamma mayéna yaagumá mayéna tágama-yataaqa mayéna aúgau mayéna wemá kanaarâq mayániye.”

téta tirááe. ¹³ ániibo kemá Yóáane máqte-qtataaqa Áánûqtuma tarôq urái-qtataakoni yáama ítaraunama máqte-qtataaqa Áánûqtuni márúkaq wái-qtataaqa maa-márábí wái-qtataaqa mara-áménáápáq wái-qtataaqa únópi wái-qtataaqa máqte-qtataaqa máqten-aukapaq máqten-aukapakoni arunóbákárâq wái-qtataakoma itáúnata maará téta tirááe:

“náápaan-abiqtataraq maraq mái-nakokaq tipí-típi-araakote kenákárâq ketáámá túgau aqmá ketáámá yaagumá kémauna kenákátí tágama-yataaqtataba kenákátí akoqnáá-yataaqtabagaraq matúq-matuq umá kétunatae.”

téta máqtemma tirááe. ¹⁴ miráinata kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kamma maará tirááe: “árimma waíno.” tíyata móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama yipaq agéta Áánûqtuyaa Ítuma yenákárâq nunamummá kététa yenákátí yíwîqa múte yaútae.

6

tipi-típi-araaqa Ítuma abapaké móra-kaweqa yamá aráápamaraan-auga-wannaama aukákaiye.

¹ kemá Yóáane aónáúnana tipi-típi-araakoma abapaké kaayaq-káwéqá yamá aráápamata-kannaama maténa áqnáabaq móra-kaweqa aukákaiye. aukáítaq itaúnama kaayaqté-kaayaqte máqe-urai-kapike móra-maqe-urai-kakoma aamá ti-wáíqómá wíyôn-aaraa téna tiráiyé: “maabáq iyo.” ² titaq keqnáámmá aónáúnama waayán-ótímá móra-naqa min-óti ámûraaq aónaraune. min-óti ámûraaq mái-nakoma imá matoráitata móra uyátáni-kamoqa ámikaamma miráuma móra-nakoma ááíqa umá uyátarai-naqa améwaokaa-kamoqa ámikaae. miráitana wemá ááíkaq kóurena netuqyaan-ááíqá umá uyátaniye. ³ ániibo tipi-típi-araakoma mikáké kaayaq-káwéqá aukáítaq itaúnana anaáé máqe-urikaama ááyama tiráiyé: “maabáq iyo.” titaq ⁴ aónáúnana káqomma karogaron-ótímá imaame-wámá páaq uráiyé. miráitana móra-naqa ámûraaq mái-nakoma wemá akoqnáama maténa maa-marábí-káyúkátí kaayoné-yátááqá paábaq matuwáinata yegáráqá káqo-kayukama yíkaminoe. miráinata wemmá ááíqa í-tókórú-yákáá-púmá ámikaae. ⁵ ániibo tipi-típi-araakoma kaumo-káwéqá yamá aráápamata-kannaama aukáqtúwáítaq itaúnana mamá mikáq máqe-urai-kama ááyama tiráiyé: “maabáq iyo” titaq keqnáámmá aónáúnama abugtán-óti ámûraaq mái-nakoma móra yaináí-yátááqá (tikérima) ayáápi matokáiyé. ⁶ ániibo kemá itaúnama maéwae kéo-kakon aukáapike móra-aikoma aamá téna maará-tiraiye: “móra kamáábauma móra-taoq-meyanawíqa kéaae. móra kaatopébauma móra-taoq-meyanawíqa kéaae. abo matawékarraq wááéni-nomma íma táwíq oro.” téna matawékarraq wááéni-nomma Áánûqtukaq amí-yátáárîq umá ámenibo “íma táwíq oro” tiráiyé.

⁷ tipi-típi-araakoma kaayaqté-kaayaqte-kaweqa min-áúbá-wánnaráq aráápamatama aukátúwáítaq itaúnana írêq-maewae-keo-kamma ááyama tiráiyé: “maabáq iyo.” titaq keqnáámmá ⁸ aónáúnama eqábu-otima min-óti ámûraaq mái-nakoni áwíqa “puí-yátááqá” téta ááyaraawaq aónaraune. ániibo anaáé waqmé “aítabaq” pukáa-kayukati márûpaq iráiyé. yenákáma “puí-yátááqá aítabakaraq” náápaamma mamá aarawaamá máqte-marabake kaayaqté-kaayaqtepike móra-aayapaq-wayukama yíkaminoe. yeráwáqá tokóru-yakaa-punapo puyéta yáama keyainata puyéta karimá kémayeta puyéta marabin-ábááq-wámmá yíkamma puínoe. ⁹ tipi-típi-araakoma móra-tiyaapaq-kaweqa yamá aráápamata-kannaama aukátúwáítaq aónáúnama yaímma pukáa-kayukati yimammá aónáúnata Áánûqtukaq amí-yátááq-yááreráqá aménáápáqá máqe-uraae. naayóbáqá mi-káyúkámá Áánûqtun-aama yáqtoqma akoqnáá uréta timáe uréire kéowata namuro-wáyúkámá yíkamowata pukááne. ¹⁰ min-ímákómá yááyama anókaq tirááe: “uyátaráana-nako, aokaq abo árai-naqa é máane. ániibo náaraq umá kanaaq yáwínaaq maa-marábí káyúkama mamá yainé tikakaa-waigoni anónnama yemmá ánná yimínónô?” téta tirááe. ¹¹ ániibo máqtemma ayáqtááqqa waayán-únákáqtómá keyimena maará téna timá yímikaiye: “keráwáqá pááqya-kanaama aagaaro. anaáekaqa keráwáqti namuro-wáyúkámá keráwáqti móra-mayai-wayukagaraq tábáqawaayugaraq yíkamowata pukáániq mórai q umá tikamowaq keráwáqá pukááe. anaáekaqa yeráwáqá yoráuma kanaarâq ánatagiyana namuro-wáyúkámá yeráwáqti anónnama mayánoe.

12 áni^{bo} **tipi-tipi**-araakoma **abapaké** móra-kaweqa **yamé** aráá^{pamata}-kannaama aukáqtúwáita **keqnáámmá** aónáúnama **maa-márábímmá** anó-maruma **yurá**ie. áni^{bo} **aabaúgómá** mamá **waéqma** **abutámmá** **aúqma** **naayó-tópóqón-únákáá** uráie. áni^{bo} **wiyôkoma** mamá **karogaromá** **auréna** **naaegóráá** uráie. 13 áni^{bo} **aabayákákémá** **wiyóqá** **yaráqmena** **marabí** **kuturáama** **miráuma** **kaben** **arammá** **ábu** **íkaraitana** **uwaágoma** **yoqmá** **arari** **umátúwáinikaa** **umá** **arammá** **marabí** **kuturááe**. 14 **aabayákógáráq** **ánatama** **yuwigá** **yawátáma** **útínikaa** **umá** **útúmena** **kóuráie**. áni^{bo} **máqtemma** **anugógáráq** **únópi** **máqten**-**aukapaq** **yaúturai**-**marukogaraq** **arari** **umá** **yarákááe**. 15 **maa-márábí** **anómma** **yabíkáa**-**wayukama** **anó**-**kamaani**-**kayukagaraq** **áái**q-**wayukati** **kawáá**-**wáyúkágáráq** **oótamma** **netuqyaa** **makáa**-**kayukagaraq** **yíwíqa** **wái**-**kayukagaraq** **kaqtó**-**mayai** **mayáa**-**kayukama** **ápéqa** **íma** **mayéta** **ápéqa** **mayéta** **o-káyúkágáráq** **muriánóbáq** **abo** **anón**-**anugoni** **óqtan**-**ainobaq** **máqtemma** **aúpáq** **aúyokaae**. 16 áni^{bo} **anón**-**anugoraq** **anón**-**oqtakokaq** **kááyeta** **maará**-**tiraae**: “**mapámera** **tímúraataa** **ya** **yawááq** **éra** **áúgugu** **umátíkáaro!** **anó**-**naapaan**-**abiqtataraq** **mái**-**nakoni** **aúrakaqtaba** **tipi-tipi**-**araakoni** **áyaqtaba** **áúgugu** **umátíkáaro!** 17 **yenákáti** **anó**-**iyamma** **yínna**-**taoqa** **íbêqa** **pááq** **kéipoata** **náawaq** **kanaaráq** **itó**-**uma** **akoqnáá** **kéena** **minnágoma** **uyátaniyo?**” **téta** **tirááe**.

7

Ítiráaeobake netuqyaa-káyúkámá Áánûqtuni awaaméqá matááe.

1 **minnáma** **ánatagitaq** **aónáúnama** **kaayaqte**-**kaayaqte** **Áánûqtunopake** **kaqtó**-**wayukama** **maa-márágóni** **téba**-**tebaq** **itó**-**uraae**. **yemá** **maa-márágóni** **kaayaqte**-**kaayaqte**-**aayakaq** **yáqtoakaama** **móra** **maa-máráwábi** **únónábi** **yaawábi** **uwáá** **yoqmá** **íma** **matuwániye**. 2 áni^{bo} **káqomma** **Áánûqtuni** **kaqtó**-**nakomma** **aónáúnana** **aabaúmá** **utain**-**áúkápáké** **iráie**. **matúq**-**matuq** **umá** **mái**-**Aanuqtuma** **wení** **awaaméqá** **mamé** **iráimma** **wemá** **anókaq** **ááyama** **kaayaqte**-**kaayaqtema** **Áánûqtunopake** **kaqtó**-**wayukama** **akoqnááma** **matéta** **maa-márágáráq** **únókaráq** **mamá** **táiq** **ínéta** **o-yúyábá** **téna** 3 **wé** **mirá**-**tiráie**: “**keráwáqá** **kabe**-**kabe** **umá** **maa-máráwábi** **únónábi** **yaayúrabi** **íma** **mamá** **táiq** **oro**. **áqnáabaq** **ketáái** **Áánûqtuni** **mayái**-**wáyúkáti** **yúwáyakaq** **awaaméq**-**yátááriq** **umá** **yikánúnatae.**” **téna** **tiráie**. 4 áni^{bo} **kemá** **itaúnata** **aarawaamá** **awaaméqá** **máyáamma** **yoraútowaq** **ítaraune**. **miráuma** **Ítiráaeo**-**wayukabike** **máqten**-**annabike** **netuqyaa**-**káyúkáráq** (144,000) **awaaméqá** **makááe**. 5 **miráitana** **Yútaan**-**annabikema** **netuqyaa**-**káyúkámá** (12,000) **Arúbenin**-**annabikema** **netuqyaa**-**káyúkámá** (12,000) **Káátin**-**annabikema** **netuqyaa**-**káyúkámá** (12,000) 6 **Áátan**-**annabikema** **netuqyaa**-**káyúkámá** (12,000) **Náábatarin**-**annabikema** **netuqyaa**-**káyúkámá** (12,000) **Manáátaan**-**annabikema** **netuqyaa**-**káyúkámá** (12,000) 7 **Tímionin**-**annabikema** **netuqyaa**-**káyúkámá** (12,000) **Aríbaan**-**annabikema** **netuqyaa**-**káyúkámá** (12,000) **Íqtakaan**-**annabikema** **netuqyaa**-**káyúkámá** (12,000) 8 **Tébirunin**-**annabikema** **netuqyaa**-**káyúkámá** (12,000) **Yótêbin**-**annabikema** **netuqyaa**-**káyúkámá** (12,000) **Péqtimaanin**-**annabikema** **netuqyaa**-**káyúkámá** (12,000) **máqtemma** **mi**-**káyúkámá** **Áánûqtuni** **awaaméqá** **matááe**.

netuqyaa-káyúkámá Áánûqtun anaaé wakááe.

9 **minnáma** **ánatagitana** **keqnáámmá** **aónáúnama** **netuqyaammá** **aarawaamá** **áikutaama** **móra**-**nakoma** **yemmá** **kanaaráq** **íma** **yorautíniye**. **máqtemma** **mi**-**nóinín**-**aúkáqá** **máqte**-**marabakema** **ókon**-**okon**-**augaraq** **máqten**-**aipike**-**kayukama**

máqe-uraae. yemá máqtemma anó-naapaan-abiqtatagon-abaqa tipi-típi-araakon-abaqa itó-uraae. yemá ayáqtááqa waayán-únákáqtómá umáreta iyáápimma kóbén ánáraa-qtataaqa matoréta máqe-uraae. ¹⁰ yemá anókaq ááyama téta tirááe: “ketáái Áánûqtuma anó-naapaan-abiqtataraq máitana tipi-típi-araakoma yenákáraké keqtáá yauwéqma tiwirai-yátááqá kéieye.” téta tirááe. ¹¹ ániibo máqtemma Áánûqtunopake kaqtó-wayukama náápaan-abiqtataraq yaútûmaretá móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakaraq ikúma yaútûraae. náápaan-abiqtataraq yipaq agéta Áánûqtukaq nunamummá maará téta tirááe:

¹² “áraiŋe, mirá waíno.

ketáái Áánûqtuqtaba aúgaugaraq timukáráq matúq-matuq umá kémaraunatae. wenaíyánápike tágagitaabobaqtaa máqte-qtataaqa auyánápi kéitaipoaqtaa wenáwíqa matúq-matuq umá yauyónúnatae.

wemmá mútúq-yaaguyabi-yataaqa áméro.

máqten-akoqnaagon áaimma máena wenáwíqa matúq-matuq umá yauyónúnatae. áraiqtabae. minnáma waíno.”
téta tirááe.

íbêqa min-ánná-wáyúkátí yíqa í-yátááqá ánatagiye.

¹³ ániibo mórama anó-nakoma timá tímikaimma: “mi-káyúkámá ayáqtááqa waayán-únákáqtómá umátokaamma yemá náayubiyo? ániibo yemá náan-aukapakenaq irááo?” titaq ¹⁴ kemá yuwéqma maará téq timá ámikaune: “ketí anóko, enamáárlq emá káonaane.” túnana wemá timá tímikaiye: “yemá mamín-ánnámá aíqa í-kánáábíké anómma yútiq-yataaqa mayéta ummaa-yátááqá matááe. ániibo yemá tipi-típi-araakoni naaeráké yeqtí unáákáqtóma tete uráawana yeqtí unáákáqtógoma waayámmá aúkáiye.

¹⁵ miráipoata yemá Áánûqtuni náápaan-abiqtatagoni aúbáqá itó kéoe.

ániibo wágááwa nokáámma wení aokaq-náúpáqá wekáq nunamummá kéitaae. miráitana Áánûqtuma náápaan-abiqtataraq máena wemamáárlq yemmá mayi yuwániye.

¹⁶ miráinata yemmá ókaraq yáama íma yéna keqnáámmá nonáá íyikena ínoe.

ániibo aaqá íma kautéta móra-yataakoma yúraqa íma amanna kuyikániye.

¹⁷ tipi-típi-araakoma náápaan aúkáapi mái-nakoma yeqtí kawáá-náqá mániye. wemá poqnommá wáinabaq yiwíqme wínata nokópíké aúwaraimma mayánoe. miráiyana Áánûqtuma wenamáárlq yúrapike máqte-yiqnuma ayúnikaniye.”
téna anó-nakoma timá tímikaiye.

8

tipi-típi-araaqa Ítuma abapaké kaayaq-káwéqá yamáta-kannaama aukákaiye.

¹ tipi-típi-araakoma abapaké kaayaq-káwéqá yamá aráápamata-kannaama aukáqtúwáitanama mikáké Áánûqtuni márûpaq pááqyamma ayáqtáá-kannaama íma aamá pááq uráieye. ² kemá Yóáane aónáúnata abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtun aúbáq abapaké kaayaq-wéróq-ánámá yímikaae.

³ ániibo káqomma Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-qaaregoni waaqókáq ya itó-uraiye. wemá áwáarara kai-yáwáámmá íráqôn-akuqa í-yátááqá matokáiye. yemá íráqô-kuyumma í-kánámá ámikaamma Áánûqtuni aokaq-áaráwáátí nunamummá mamá yorupamá náápaan-abiqtataraq maraq mái-nakoni aúbáq áwáarara kain-óqtá-táárréráq agamá

ákûq umákanena uráíye. ⁴ ánibo íráqô-kuyun í-kánágóni úmûkogaraq Áánûqtuni aokaq-áaráwáátí nunamukógárâq yanaa uténa Áánûqtun-aubake kaqtó-nakoni ayáápike yuwéta Áánûqtunopaq yanaa utarááye. ⁵ mi-káqtó-nákómá íráqôn-aku-kana-taapeqa maténa Áánûqtukaq agamá ákûq umákai-irabike iráámma kúrakena mi-táápáimmá maqmá ógimarena maa-márâbí iyaabótúwáitana kukáíye. iyaabótúwáitana wíyôn-aama téna áa kááyaitana abayú kényoraitana márûma yokáíye.

kaayaqté-kaayaqte Áánûqtunopake kaqtó-nakoma werôq-anabike werôqa yurááe.

⁶ abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake abapaké kaayaq-wérôq-ánámá matórâama werôqa yínéta mamá yokaa urááe. ⁷ ánibo áqnáabaq móra-kaqto-nakoma wení werôqa yitana kaágárâq iragógárâq naaégárâq marabí iyaabótúwáawana kuqturááe. máqte-tama kaumo-áúkápâq móra-aayapaq iragómá kágitana máqten-aapepaaqa iragómá karáíye. ⁸ anaaékaq-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana anón-anuma iramá kainíkâá umá iyaabótúwáawana únópi kukéta kaumo-áúkápâq móra-aukapaqa waéqma naaemá aukáíye. ⁹ únópi máqten-auwaraiq-kamma máimma kaumo ánnáiq owana móra-annama pukurááe. únópi-káárégómá kaumo ánnáiq owana móra-unopi-kaare-annama mamá yokíkuraiye. ¹⁰ má mikâq-káqtó-nákómá wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana mórama wiyókómá iraráá kamá ómmá kúraqmena wiyôpake marabí kukéta máqtenokoma kaumo ánnáiq owana móra-anna-nopikaraq poqnopikárâq kuturáíye. ¹¹ wiyóqá wíyôpake yarâqmena kúmî-waigon áwîqa “aabígaraq-irae.” minnágon-aaimma nopí kukétaboata ikaaqa kétéíye. kaumo ánnáiq owana móra-anna-nomma waéqma ikaaqa-ánnáiq urétaboata netuqyaammá mi-nómmá yaqnaa-káyúkámá pukááe. ¹² ánibo kâqo-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana aabaúmá wíyómma máqtemma wiyóqá mamá kaumo ánnáiq owana móra-annaiq mirá-urâae. móra-aukapaq aabaúgárâq móra-aukapaq wíyôkaraq máqte-wiyokogaraq móra-aukapaq kumayuqá aukááe. miráitana wágáá-kanaagaraq nokáa-kanaama kaumo-kánáábiké móra-aayapaq íma tágaraiye. ¹³ miráimma ánatagitaq kemá aónáúnana mórama anón-akikigoma méyábâq aabayákâq arabéna uréire uráíye. miráitaq itáúnana anókaq ááyama tiráíye: “tirunô. tirunô. maa-márâbí máa-noinin-aukaqa tirummá mayikáune. miráitata kâqomma kaumo-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake yeqtí werôq-anabike werôqa yónâae temmá anómma yútiq-yataaqa aarawaabí páâq íniye.” téna anókaq ááyama tiráíye.

9

ôqa kaumo-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake yeqtí werôq-anabike werôqa yurááe.

¹ móra-tiyaapaq-kaqto-nakoma Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yitana mórama wiyókómá wíyôpake yuwéna marabí kukáitaq aónaraune. ánibo áítabaq abéyúmmá íma wáiq kîma ámikâae. ² miráitana wemá min-áitábâq ítuwaitana úmúmma utaimmá anón-iragoni úmúkaa utaráíye. min-áitánóbáké utain-úmúkómá abaúgárâq uwaáogokaraq mamá kumayuqá aukááye. ³ netuqyaa-tái-wámmá pítaaqa min-úmúpiké yuwéta marabí kukááe. miráitata yemá akoqnáama matáama miráuma uwabaaikóni akoqnáaraq umá matááe. ⁴ ánibo yemá maará téta aamá matááe: “karaatatááqá íma namá

ánatera máqte-qtataaqa maa-marábí karútaina-yataarabi yaamé íma namá ánataaro. miráimanibo mi-káyúkámá yúwáayakaq Áánûqtuni awaaméq-yátááqá íma matáiya-kayukama yenamáa yúpuyoro. ⁵ maa-káyúkámá yíqa í-yátááqá móra-tiyaapaq-wiyokon-arupi yimínômanibo yemmá íma yíkamma púyoro.” téna maan-áímmá matááe. ániibo mi-kákómá waayúkama anómme yíqa yímikaimma miráuma uwabaaikómá yúputita yíqtaba onikáa uráíe. ⁶ mi-kánáaráqá waayúkama puíáqtábá abáá-inomanibo iaonano. mi-kánáaráqá áraimma puí-yátááqtábá ôriq umá yikánîmanibo puí-yátáákómá yeqtôpake péqmare kóiniye. ⁷ kemá mi-pítááqá aónáúnama oótigoma ááíqa ínena yokaa inikáa urááe. yeqtí yiqnókómá áwáarara kain-óqtákáá-kámóqá urááe. yóíkoma miráuma waayúka óíkaa uráíe. ⁸ yiqnótáugoma ayáqtááqá miráuma aarati yiqnótáuraa uráíe. ániibo yíwáyakoma miráuma anón-awaabiq-putigoni (arááyane) áwáyaakaa uráíe. ⁹ yíqtaaraqa aakaqá akoqnáá umá (káápaaraa) kúberaawana yaáyákoma miráuma netuqyaan-áyárémmá oótigoma kúma ááíqa yabitimáena kékítana kabámînikaa umá wenáama anókariq uráíe. ¹⁰ yemá uwabaaikóni améréakaa umá uwaaqá yiméráan aqtórâq wáqe-uráíe. yetiméráapi waayúkama yúpuí-akoqnaama móra-tiyaapaq-wiyokoni-arupi wáqe-uráíe. ¹¹ yeqtí yabikái-naqa wemá min-áítábâq abéyúmmá íma waéna kaqtó-naqiye. Íbaru-wayukati yáabimma mi-káqtó-nákóni áwíqa Áábaronie. ániibo Karíki-aipimma Aapóronie. ¹² áqnáae-tiru-kanaama ánataguraimanibo kaayaq-tírú-kánáámá anaaékaq pááq íniye.

abapaké móra-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yuráíe.

¹³ abapaké móra-kaqto-nakoma wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitaq itaúnana kímora-ama kaayaqté-kaayaqte-yaummatapike kaayaqté-kaayaqte óqtan-awayakonni aúkáapimma Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-taareraqa áwáarara kain-ótâq-táárémá Áánûqtun aúbâq min-ámá ¹⁴ abapaké móra-kaqto-nakomma timá-amitana wení werôq-anama matórâi-waigoma timá ámikáíe: “Áánûqtunopake kaayaqté-kaayaqte kaqtó-wayukama anó-nomma Yúpárêti-nokaq ánnáma matáamma emá kanaaráq iyúwénata kóro.” téna timá ámikáíe. ¹⁵ wemá Áánûqtuni kaayaqté-kaayaqte-kaqto-wayukama iyúkaimma yemá yokaa éta máqtemma aarawaamá mamá kaumo ánáaiq owata móra-annama yíkamiyata puínoe. mi-káqtó-wáyúkámá yemá mi-kánááyábá mi-túpááyábá mi-kíyóqtábá min-áúqtábá yokaa uráaqtababoata yemmá iyúkáíe. ¹⁶ ániibo oóti ámûraaqa ááiq-wayukama máa-kayukama netuqyaa táwígani (200 mirioni) kegébá ayuraa pááq uráíe. miráitaq nôraq umábiyo téq ítarane. ¹⁷ ániibo kemá miráuma kaikáa umá min-ótímá aónáúnata waayúkama min-óti ámûraaqa máe-kayukati yúyawaakoma mirá-uráíe. waayúkama akoqnáá-puyaqa kúbekaama iragórâá tágama yóikomma eqábuma miráuma-wayukama máqe-uraae. máqten-otigoni aqnómá miráuma anón-awaabiq-putima (arááyane) aqnókáa uráíe. ániibo yóyaupike abááq-íragógárâq úmûkogaraq uwaaq-áítógárâq yá-uraae. ¹⁸ maami-káúmó-táwí-yátáákáké máqte-kayukama kaumo ánnâiq owana móra-annama yíkamowata pukááe. miráowana min-íragógárâq úmûkogaraq uwaaq-áítógárâq oótigoni yóyaupike pááq-umayikaraae. ¹⁹ máqten-otigoni akoqnááma yóyaupikaraq yiméráapikaraq wáqe-uraae. yiméráakoma miráuma irakabayaakáa uráitana óq-aqnomma wáqe-uráíe. miráitata minnárake waayúkama kényupuiye. ²⁰ máqtemma káqo-kayukama maami-káúmó-táwí-yátáápkémmá ípukaama yemá yirummá íwaereta yemá iyáánapo

tarôq o-qtátáákómá yinaaemma iyumakaraae. ímiye. yemá waátágokaq aágokaraq tíq-tiq kéeta yemá mi-qtátáákómá áwáarara kain-óqtánápógáráq paá óqtanapogaraq yaanapógáráq iyáánapo tarôq o-qtátáákókákáq yúyánámmá kémaraae. mi-qtátáákómá aúramma íaonena aamá íitena uréire íurai-qtataaqa máqtemma yaaguyakáae. ²¹ mi-káyúkámá yaímma-wayukama yíkamma puyéta uwaatagaáníq éta kebó-yátááqá waréta moyámmá mayéta uráámanibo mi-qtátáákóqtábá íma yirummá éta waékááe.

10

Áánûqtunopake kaqtó-nakoma Yóáanemma aúba-wannaama ámitana naráíye.

¹ mirái-qtataaqa ánatagitaq aónáúnana mórama akoqnáá-kaqto-naqa Áánûqtuni márúpake kukáíye. wenaúraqa konnámmá aqména aabotáyákómá aqnókákáq yaútúraiye. óikoma tágama aakáá karáitana aítaukoma miráuma arúmmá kamá yaútínika uráíye. ² wemá pááqyan-auba-wannaama ayáápimma matokáitana min-áúbá-wánnáágómá agátátuwe wáqe-uraiye. wemá ayáánurapaq-aitauqa árúqma únópi maréna ayáánepaq-aitauqa árúqma paá marabáq makáíye. ³ ániibo wemá anókaq wááqa yimmá miráuma anón-awaabi-putiraa (arááyane) umá wááqa yuráíye. wemá miráuma wááqa yitana abapaké kaayaq-wiyón-áámá kabámitata tirááe. ⁴ mi-wiyón-áámá timátúwáitaq kemá min-áímmô timmá agayánae téq únana Áánûqtuni márúpake móra-alkoma maará-tiraiye: “min-áímmá abapaké kaayaq-wiyón-áará timmá minnáma auyánápi matoraa. aúba-wannaabimma íagayaa.” téna tiráíye. ⁵ ániibo mi-káqtó-nákómmá keqnáámmá kemá aónarauna-waigoma únópi-káráq marabákáráq itó-uma máena ayáánuramma múte yaútaiye. ⁶ miráitana wemá matúq-matuq umá kémai-nakoqtaba mi-káqtó-náqá wenáiyaba tikáiyana akoqnáá umákaikaae téna tiráíye. Áánûqtu wiyóma máqte-qtataaqa mipí wáitana maragáráq máqte-qtataaqa mibáq wáitana únókaráq máqte-qtataaqa mipí wáitana wemá tarôq uráíye. Áánûqtuni kaqtó-nakoma tiráíye: “awé-í-kánáámá ánataguraiye. ⁷ anaáekaqa abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yumátúwáitana wááqa yínena ínna-taoqa Áánûqtuni apúpáq-áuyánámmá wení amuné-wayúkámá áté-wataabi timá yímikaimma abarokákáq páaq ínana tiráátiniye. ⁸ ániibo min-áikómá Áánûqtuni márúpake ókaraq timá tímikainiye umá keqnáámmá tiráíye: “Áánûqtuni kaqtó-naqa únópi-káráq marabákáráq itó-uma mái-nakoni ayáápi min-áúbá-wánnáámá agátatuwena wáimma ko-mayaa.” téna timá tímikaiye. ⁹ mikáké kemá Áánûqtuni kaqtó-nakoni amakaq uréq timá ámikaune: “mi-pááqyán-áúbá-wánnáámá timiyo.” túnana wemá tiráíye: “maaminná emá maté naao. áyaqnoabaq ikaa tínimanibo óyaukaq áté umá kopaaq átéráá íniye.” téna timá tímikaiye. ¹⁰ wemá mirá-timatuwaitaq Áánûqtuni kaqtó-nakoni ayáápike pááqya-kanaama mamá naráune. naúnama tóyaukaqa miráuma kopaaq áté uráímanibo nawíkatuwaunana tíyaqnoabaq ikaa tiráíye. ¹¹ wemá maará téna timá tímikaiye: “emá keqnáámmá Áánûqtuni amuné-áímmá máqten-anna-wayukayopaq máqte-marabaq máqten-ai-ai nómma yabikáíya-kayukabakaraq mó timá-yimiyo.” téna tiráíye.

11

kaayaq-nákórátá watáama tiráíye.

1 kemmá ayáqtááq maqmá aónai-yatama tímikaamma timá tímikaae: “emá itó-ure Áánûqtuni aokaq-náúpákáráq Áánûqtukaq amí-yátááq ámê-taaregaraq máqte-wayukama Áánûqtukaq nunamummá mibáq kéitaa mitátánápó maqmá aónaao. 2 miráimanibo aokaq-nákóni naamátûpaq íma maqmá aónaao. naamátûpaq mi-márúqá Yéqtaaeo-wayukama íma Íbaru-wayukama máewata yiyáápi yímikaae. mi-káyúkámá Yérútáarebaq aokaq-márúqá kaayaq-wáyúká umá kaayaq-wíyókón arupi yatâmmeta uréire ínoe. 3 miráinaq kaayaq-nákórátá keqtábá áraimma tíya-nakama apekiráq-únákáqtó kúbereta yenákámá amuné-áímmá kaayaq-wáyúká umá kaayaq-wíyókón arupi (1,260 de) yiyúwáanata tíyóye. 4 yenákámá miráuma kaayaq-óribétí-yaráá óyana ómmá kaayaq-yááréráq máqte-marabaq-wayukati uyátárai-nakoni aúbáq itó-uraaye. 5 ánibo yaímma-wayukama yenákámá táígoma yikaíkáae téta yenákátí yóyaupike iramá yá-awitata yenákátí namuro-wáyúkámá kamá kautíniye. owé. móra-nakoma yenákámá mamá táíq ínnama áaiqtaba miraráá umá wemá puíniye. 6 yenákámá akoqnáama yokááyapoata aabayámmá yáqtoqma Áánûqtuni amuné-áímmá tíya-taoqa aaqá íma yíniye. ánibo yenákámá akoqnáama yokááyapoata máqte-nomma mamá kanaarácq waéqma naaemá auréta maa-márábí-káyúkámá máqte-qtataariq umá mamá kanaarácq táíq íyóye. máqte-tupaama yenákámá mirá-qtátááriq óyáae tétama kanaarácq paá mirá-iyoye. 7 yenákámá timá ánatatuwaiyanama min-ábááq-wákómá abéyúmmá íma wáin-aitanobake uwíniye. uténa yenákáqtê áaiqa mú-íniye. miráéna yenákámá uyátena yíkaminata puíyóye. 8 miráínana yenákátí arááq-yuma mi anó-marukoni anón-api parerácq íyóye. yenákátí anó-naqa mimórá-márúkácq kaapaq-yátácq pukáitaq yenákátí arááq-yuma parerácq íyóye. Tótôma-marukaa Íqtíbi-marukaagaraq mi-márúkáré. 9 waayúkama ókon-oko-yugaraq máqte-marabakemma máqten-aikaraqa yaímma máqten-annabike-kayukama min-nákátí arááq-yuma kaumo-kánáámá karagébama-yuramma aónanoe. miráinata yemá íma iyuwáiyata min-nákámá íma mamá utánoe. 10 ánibo maa-márábí-káyúkámá min-nákámó puyóyaqtabama óriq umá yimúqá maréta ímá yéta anón-aawaqa agamá mutaammá maqmá néta aiqta-táúmá yoqmá yeqtí aanábó-wáyúkámá yiméta ínoe. ánibo mi-kááyáq-ámúné-nákórátámá aarawaamá maa-márábí máa-kayukama yíqa í-yátááqá yímikaipoata iyámma umáyíkaraae. 11 kaumo-kánáámá (3 1/2) ánatagitana Áánûqtuma wení aáma yímena yúwaraimma yepí maréna itata yenákámá itó iyata waayúkama kéyimoneta óriq umá yáaqa kániye. 12 yenákámá itáiyana móra-aikoma Áánûqtuni márûpake anókaq yááyama tíniye: “kenákámá maabácq úyokao.” téna tíniye. yenákámá Áánûqtuni márûpaq uyéta konnápí uyáberaiyata máqtemma namuro-wáyúkámá yimónáiyata uwíyóye. 13 mirámó kéina mikácq anó-maruma yéna tiyáákaaiyapake móra-aayapaq táwíq umátuwaniye. ánibo netuqyaa-káyúkámá (7,000) yíkaminata puínoe. miráitata tébakaq-wayukama paá máe-kayukama anómma yáaqa káinata Áánûqtuma wení márûkaq mái-naqa wenáwíqa múte yauwínoe. 14 kaayaqá anón-ummaa-yataaqa miraráá umá ánataginiye. pááqya-kanaabi kaumo-úmmáá-yátááqá pááq íniye.

abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike werôqa yuráiyé.

15 abapaké kaayaq-káqtó-nákómá Áánûqtunopake wení werôq-anabike

werôqa yumátúwáitana Áánûqtuni márûpaq aagómá anókaq tirááe: “maa-márámá Áánûqtunagaraq wemá mamá timákarai-nakonama káuraiye. ániibo maa-márámá matúq-matuq umá yabi íniye.” téta tirááe. ¹⁶ ániibo móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukama yeqtí náápaa-yibiqtataraq Áánûqtuni aúbáq yipaq ayéta Áánûqtukaq nunamummá mirá téta ¹⁷ tirááe: “uyátárain-Aanuqtuo, eqtábá ketáámá timuqá kémaraunatae. máqten-akoqnaama yokáane.

íbêqa emá maé naayóbákáráqá máqe-uraane.

ení anón-akoqnaarake emá maa-márámá áaimma átáma yabi éwaniq kéone.

¹⁸ maa-márábi-káyúkámá iyámma uráamanibo ení áyamma pááq kéiye.

íbêqa pukáa-kayukama ítama yainai-kánáámá pááq kéiye.

íbêqa ení mayai-wáyúkágáráq ení amuné-wáyúkágáráq ení aokaq-wáyúkágáráq máqtemma wenáwíqa yaaguyábô-kayukama yíwíqa wáikayukama yíwíqa íwai-kayukagaraq anónnáma íráqô-meyamma yimínónna-kanaaraqiyé.

íbêqa maa-márámá mamá táiq éwao-kayukama yemmá mamá táiq í-kánáráqiyé.”

téta tirááe. ¹⁹ yemá mirá-timatuweta yemá Áánûqtuni márûpaq aokaq-námmá ítuwaawana óqtan-anaamma Áánûqtuni aúmatan-aimma Móteti agatáimma wení aokaq-náúpáq wáitata máqtemma aónaraae. ániibo aabayúma kamá yupayo umá wéyáwé kéitana áama kááyaitana wíyôn-aama kétitana márúma kéyoraitana kaábaramma kukáiyé.

12

aaraqóté anó-kumurokoma

¹ móra anón-awaameqa Áánûqtuni márûpaq pááq uráiyé. minnágoma mirá-uráiyé. móra-inimma máena aneqá aabaúmá maqma atáá-uma wáqtó íyáanikaa uráiyé. miráitana wíyômma aítaukoni aménáápáqá wáqe-uráiyé. ániibo aqnókáqá tiyááka umá kaayaq-wíyóqá kámokaa umá aqtokáiyé. ² wemá ámûkaraq máqe-uraitana iyápo akai-áiqá uráiyé. miráitana áiqá ôriq itana wááqa kéyena iyápo akánéna uráiyé. ³ miráitana Áánûqtuni márûpaq káqon-awaameqa pááq uráiyé. min-áwááméqá mirá-uráiyé. mórama anó-karogaro-kumuromma máqe-uráiyé. minnáma abapaké kaayaq-áqnómmá waéna tiyááka-awaqnaama aqnókáq wáqe-uráiyé. ániibo abapaké kaayaq-náápáá-kámóqá máqten-aqnoqaqa wáqe-uráiyé. ⁴ améráakoma kaumo-wíyókáwápké mórama wíyókake kuyúqma márúte marabí iyaabótukaae. mi-kúmúrókómmá iyápo akánéna in-ínikóni aúbáq itó-uma máena min-ínikómá iyápo akáinaq min-iyápo ikámma nánáae téna awé uráiyé. ⁵ min-ínikómá iyápo inaamai marákariye. min-iyápógómá anaaékaqa akoqnáa-yatanapo aarawaamá yabíqikaniye. ániibo min-ínikómá iyápo ákátuwaitata páátákáá min-iyápómá awíqmeta yanaa kóuraae. yemá Áánûqtukaq awíqma uyéta wení náápaan-abiqtataraq utááe. ⁶ ániibo min-ínikómá péqmarena waayúka íma máa-kaqmaapaq kóuráiyé. min-áúkápáqá Áánûqtuma mamá mi-márúqá yokaa umákaraitata kawáá umákareta aáwaqa maténa miráuma netuqyaa-kánáámá (1,260 de) min-ínikómá máqe-uráiyé. ⁷ Áánûqtuni márûpaq anón-aaíqa pááq uráiyé. Mááíkorogaraq wení kaqtó-wayukagaraq anó-kumurokomma ááíqa urááe. mi-kúmúrókógáráq wení kaqtó-wayukate ááíqa uráánamanibo ⁸ yeqtí akoqnáama

íma wáqe-urairota ááíqa íma uyátáraae. miráipoata Mááíkoroma ókaraq Áánûqtuni márûpaqa wenôpaq íma máqe-uraiye. ⁹ ániho anó-kumurokoma wemá naayóbáqá min-íráákábáyáámá áwíqa Tááqtae máqe-uraiye. wemá máqte-marabi-kayukama kaaqaari-áímmá timá-yimena makatéwaine. abo min-ánó-kúmúrókómá wení kaqtó-wayukagaraq Áánûqtuni márûpake márúte iyaabótúwáawata maa-marábí kukááe. ¹⁰ mikáké Áánûqtuni márûpaqa móra-aimma itaúnana anókaq ááyama maará-tiraiye: “Íbêqa ketáái Áánûqtuma wení akoqnáá-kanaagaraq wení yabí i-kanaagaraq pááq immá keqtáá yauwéqma kétiwirai-taokaraq abarokáq pááq kéiye. Áánûqtuma mamá timákarai-nakoni anó-naapaamma kéiye. min-nákómá ketáái tîbâqawaaraayuma mamá yúbi makái-nakoma ketáái Áánûqtuni aúbáq wágááwabi nokáámma yúbi makái-nakomma íbêqa Áánûqtuni márûkake márúte kéiyabotuwaee. ¹¹ ketáái tîbâqawaaraayuti yúbi makáe-nakoma íma makatítapota wemmá uyátáraae. tipi-típi-araakoni naeráké akoqnááma mayéta yetáama Ítuqtaba téta yemá puíyábá íma kéqaraapoata ááíqa uyátáraae. ¹² keráwáqá máqtemma Áánûqtuni márûpaq máa-kayukaa timuqá máráaro. minnýaba Tááqtaama wení kanaamá pááqyamma awaarariq íníníq kéitanaboana wemá anón-ayakaraq marabí-káyúkáyôpaq kukáíye.” téna min-áíkomá Áánûqtuni márûpake tiráíye. ¹³ min-ánó-kúmúrókómá iyaabótúwáawana kégumenama aónaimma maa-marábí máqe-urena min-íníkomá inaamaí marákárain-inikoni anaáe wakáíye. ¹⁴ miráitata min-íníkomá anón-akikigoni máka-aayamma ámikaae. anó-kumurokoqtaba wemá arabêna wenamáápaq kaqmááq-marabaq waayúka íma máapaq mánena kóuraiye. min-áúkápáqá aáwakaqa íráqóníq umá kawáá uréta kaumo-káritimáátígáráq abapaké móra-wiyomma mibáq máqe-uraiye. ¹⁵ mi-kúmúrókómá wení óyaupike nommá wiqmá yukáíye. witúwáitana mi-nókómá anó-nokaa auména kégoena min-íníkomá waqména kóuraiye. mi-kúmúrókómá min-íníqtábá nawíkainana puikáae téna uráíye. ¹⁶ miráitana maragómá min-ínímmá áwáqnaa uráíye. maragómá kekoqá magéna óyaukaa min-ánón-nókómá anó-kumurokon óyaupike yi-nómmá nawíkatukaiye. ¹⁷ ániho anó-kumurokoma min-íníkomá áyámma umákéna wení yaímma-iyapo-annate ááíqa mó-umayikanena uráíye. mi-káyúkámá yemá Áánûqtuni ámáan-aimma kéwareta Ítun-aayaba kététa anaáe waréwaone. ¹⁸ min-ánó-kúmúrókómá únókóní aqtamáábaq itó-uraiye.

13

kaayaq-ábááq-wámmá utaráíye.

¹ miráitana abááq-wámmá aónáúnana únópiké utaréna tiyááka-awaayakaraq abapaké kaayaq-áqnómmá wáqe-uraiye. mi-kákóní áwáayakaqa tiyááka-naapaakamoqa wáqe-uraiye. yiqnókáq táí-awikaraq akáyáán-áímmá Áánûqtuqtaba wáqe-uraiye. ² mi-kámmá aónáúnama anón-awaabiq-putiraa kapoq-kápoqa uráíye. áitaukoma anón-awaabiq-iyakaa uráíye. óyaukoma anómma áwáábíq-putirakaakoni (arááyane)” akáá umá máíyo? náawaq kanaaráq wemmá ááíqa umákaniyo?” téta tirááe. ³⁻⁴ missing?

⁵ miráitana Áánûqtuma yúwáitana min-ábááq-wákómá akáyáán-áímmá Áánûqtuqtaba timmá wení akoqnáárake kaayaq-wáyúká umá kaayaqte-kaayaqte-wiyomma maéna mirá-uraiye. ⁶ óyauqa ógaakéna Áánûqtuqtaba akáyáán-

áímmá timákena Áánûqtuni áwîqtaba wení mârûpaqa maéwao-kayukatabagaraq akáyáán-áímmá tirááe. ⁷ miráitana Áánûqtuma min-ábááq-wákómá ayúwáitana Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá wení aménáápáqá máewana ókon-okon-augaraq-wayukaraq máqte-marabake-kayukagaraq máqten-aikaraq-wayukagaraq máqte-kamaanigaraq min-ábááq-wákóní akoqnáama aménáápáqá máqte-kayukama máqe-uraae. ⁸ máqtemma marabí-káyúkámá yeqtí yíwîqa matúq-matuq umá mái-wannaama Áánûqtuma maa-márámá tarôq kéitana wáqe-urai-kannaabimma íma wáinna-yuma yemá abááq-wákómá wekáq nunamummá tínoe. mi-kánnáámá naayóbáqá tipi-típigoni áráaqa ikámôwana pukái-waigoni aúba-wannae. ⁹ náawabi aáqa wáinna-nakoma maamin-áímmá ítama akoqnáá íno.

¹⁰ keráwáqá tiyúwáinaq ánná umátikayama kanaaráq keráwáqá ánná ínoe. keráwáqá tokóru-yakaa-punapo ikamínéta íyanama keráwáqá tokóru-yakaa-punapo tükaminoe. miráipoana Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá yeqtí itáíq-itaiq í-yátááqá akoqnáá umá yáqtokero.

¹¹ káqomma móra-abaaq-wama aónáúnana marabíké abarokáq uráíye. min-ábááq-nákóní aqnpíké utain-áwááyákómá tipi-típi-awaayakoraa uráitana anókumurokoraa aamá tiráíye. ¹² maamin-ábááq-wákómá áqnáaen-abaaq-wakoni akoqnáama aménáápáqá máqe-uráíye. anaaékaq-abaaq-wakoma maa-márábí-káyúkámá mamá aúqyíkáitata áqnáabaq-abaaq-wakaq nunamummá kéte. áqnáaen-abaaq-wama ikámôwana náomma kamá atóbarai-wakoe. ¹³ anaaékaq yiráin-abaaq-wakoma anón-awaameqa ôriq umá tarôq kéíye. móra-anon-awaameqa mirá kéíye. aarawaatí yúrapimma wíyôpake iramá mamá aúqmáráitana kamáena marabí kukáíye. ¹⁴ miráitana min-ábááq-wámá Áánûqtu yúwáitana anón-awaameqnapo taígani-kayukama makákáíye. min-áwááméq-yátááqá áqnáaen-abaaq-wakoni aúbáq tarôq uráíye. máqte-marabi-kayukama áqnáaen-abaaq-waqtaba timá yímitana “wení amammá tarôq oro.” tiráíye. mirá kéeq wemmá tokóru-yakaa-punapo náomma karáine atóbarai-kamma yaaguyabíyátábá tiráíye. ¹⁵ miráitana Áánûqtuma yúwáitana min-ábááq-wámá aáma min-ámápí ámitana aamá kanaaráq tînata náayuwabi min-ámákáq íma nunamummá tíyataboata yíkamiyata puínoe. ¹⁶ máqte-kayukama yíwîqa íwai-kayukagaraq yíwîqa wái-kayukagaraq oótamma makáa-kayukagaraq áwáyoq-kayukagaraq máqte mayái máyáa-kayukama ápéqa matáa-kayukagaraq ápéqa ímataa-kayukagaraq máqte-kayukama anaaékaq-abaaq-wakoma mamá aúqyíkama móra-awaameq-aubama iyáánurapakaraq yúwáayakaq matááe. ¹⁷ miráinana náanakoabi abááq-wákóní awaaméq-áúbámá íma maténama wemá íma meyámmá mayéna móra-yataaqa íma meyáníq kanaaráq íniye. abááq-wákóní awaaméq-áúbámá mirá kéíye. wenáwíre. náápaamma wenáwíkon awaaméré. ¹⁸ awaaméq-áúyábámá aupaq-ááikómá mamá ôriq umá tágama-itai-yataaqtaba kákáíye. náawabi aá kéitainakoma máinama abááq-wákóní náápaayaba aúyánápí maíno. mi-náápáámmá móra-nakonnae. abapaké móra abapaké móragaraq abapaké móragarare (666).

14

yeráwáqá taíganimma (144,000) aúgen-ima tirááe.

¹ kemá aónáúnana Tááíoni-anuraqa tipi-típi-araakoma itó-uraitata aarawaamá taíganimma (144,000) itó-uma máqe-uraae. tipi-típi-araakoni áwîkaraq aboán

áwíqa yúwáyakaqa máqe-uraae. ² kemá itaúnana Áánûqtuni márûpake móraaikoma téna noniya áaraa kétena anómma wíyôn-araa tiráiyee. min-áímmá itaúnama imá tenikáá umá nárlq-naraaq-yataakoma áama tiráiyee. ³ náápaan-abiqtatagoni aúbáq wáin-aukapaq máeta kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakoni aúbákáráq móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukati yúbákáráq mitáigáni-káyúkámá (144,000) marabiké yíwíkai-kayukama aúgen-ima tiráae. min-ímá káqo-kayukama ima kanaaráq kéte. ⁴ maami-káyúkámá aaranaatéma móraabi máqe-uraae. yeráwáqá tipi-típi-araakoma winnápáq waqméta uréire kéoe. marabí máa-kayukati aúkáapike yíwíkema yeráwáqá áqnaábariq umá Áánûqtukaq tipi-típi-araakokaraq yimi-yátáaré. ⁵ yeráwáqá yóyaupike kaaqari-áímmá ima téta móra-otaamma Áánûqtun-aurakaq yepímmá ima wáiyee.

kaumomá Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukama

⁶ miráitaq kemá aónáunana Áánûqtunopake mórama kaqtó-nakoma yanaa arabéna uráiyee. wemá átê-wataama matúq-matuq umá mái-wataagaraq uréna maa-marábí-káyúkámá timá-yiminena máqte-kamaanigaraq ókon-okon-augaraq-wayukagaraq máqten-aikaraq-wayukagaraq máqten-anna-wayukama timá yímikaiyee. ⁷ anókaq ááyama téna maará-tiraiyee: “waayúkama yainánlq-kanaama pááq uráibo Áánûqtuqtaba ikatíq éraq wení anó-qtataaqtaba wenáwíqa múte yaúyóro. Áánûqtuma wení márûpaqa maragáráq únókáráq poqnokáráq tarôq urái-nakomma wekáq nunamummá tero.” téna mi-káqtó-nákómá Áánûqtunopake tiráiyee. ⁸ Áánûqtunopake irái-kaqto-nakoni anaáe móra-kaqto-nako iréna mirá téna tiráiyee: “Pébiróniqa anó-maruqa yawarápamataae. Pébiróniwayukama yeqti táwi-aaimea máqten-aukapaq-wayukama yiráátiraae. mirápóata máqten-aukapaq-wayukama aúgyikáama Áánûqtuni áyamma matááe.” téna mi-káqtó-nákómá tiráiyee. ⁹ yenákáti yinaaeéma káqo-kaqto-nakoma Áánûqtunopake iréna maará téna anókaq ááyama tiráiyee: “móra-nakoma abááq-wákókáq wení amakókáráq nunamummá tinnama abááq-wákóni awaaméq-áúbámá aúwáyakaq mayénama ¹⁰ min-nákómá Áánûqtuni akoqnáá-ayamma mayániyee. min-nákómá Áánûqtuni aokaq-káqtó-wáyúkáyôpaq tipi-típi-araakonopakaraq iranápó uwaaq-áitókogáráq irá aráinana aíqa ôriq umá íniyee. ¹¹ mi-káyúkámá abááq-wákókáq wení amakókáq nunamummá tíyama yúwáyakaq abááq-wákóni awaaméq-áúbámá mayétama miraráá umá yíqa ínoe. yíqa íq-iq ínoe. minnáyaba úmúmma yíqa ínna-waigoqtaba watúq-watuq umá uwíniyee.” téna mi-káqtó-nákómá tiráiyee. ¹² miráitana mi-káyúkámá náayuwabi Áánûqtuni ámáan-aimma waréta Ítu Kárlqtoqaq itáíq-itaiq íya-yuma akoqnáá umá yáqtokero. ¹³ mikáké móra-aimma Áánûqtuni márûpake itaúnana min-áímmá téna tiráiyee: “aúbabi agayaa. yemá íbêq-kanaarake Ítu Kárlqtoma wekáqtábá éta pukáiyakayukama yimuqá kémaraae. Aokaq-Áágómá minnáyaba ‘owé’ kétiyee. íbêqa yeqti akoqnáá-mayaiyataba kanaaráq agánoe. yeráwáqá yeqti íraqôn-aikaraq wínoe.” mi-káqtó-nákómá tiráiyee.

marabiké áawaqa mayai-kánáámá abarokáq uráiyee.

¹⁴ ániibo aónáunana waayá-kónnámá wáqe-uraitana mi-kónnákáq Waayútagon Áráakaa-naqa máqe-uraiyee. min-nákóni aqnókáqá náápaa-kamoqa aqtokéna ayáápimma áanaiq púráá-qtátááqá matokáiyee. ¹⁵ ániibo mórama kaqtó-nakoma Áánûqtunopake aokaq-náupáké yaúbama kukéna anókaq

ááyama konnákáq mái-nakomma maará téna timá ámikaiye: “ení púrää-qtátááqnpó marabíkén-ááwáqá yuraraao. yorupái-kánáámá abarokáq uráitana marabíkén-ááwákómá ábu karáiyé.” téna titana ¹⁶ min-nákómá konnákáq máena wení púrää-qtátáánápó marabíké ábukain aáwaqa yurákaiye. ¹⁷ keqnáámmá aónáúnana káqo-kaqto-nakoma aokaq-náúpáké Áánûqtuni márûpaqa ayáápimma púrää-qtátáákáráq matoréna kukáiyé. ¹⁸ ániibo káqomma Áánûqtuni kaqtó-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá amê-taarerake kukáiyé. wemá iratábá akoqnááma matáiyé. anókaq ááyama min-nákómá áanaiq púrää-qtátááqá yokái-nakomma timá ámikaiye: “maa-márábín-ááwáqá ábu karáipoata ánnábike arammá yuraraao.” téna tiráiyé. ¹⁹ abo ánnábike arammá yuráqma iyaabóma ánáapi kaqmá anommá paabaqtaa urááe. kaqmá ánáamma wenáimma Áánûqtuni áyáne. ²⁰ kaqmá ánáamma Ítráaeo-wayukama nunamummá te-márúpáké népaq matéta arammá káábaraae. min-árámmá wenáimma Áánûqtuni áyamma matáá-kayukae. yemmá káraapaawata naaegómá ôriq umá ko yááya uráiyé. máqten-aayapaq yawáaqmena kéwena oótiqen aqñókáq útaiye.

15

Áánûqtunopake abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá aqtoráq-tái-yátááqá matááe.

¹ miráitaq kemá aónáúnana Áánûqtuni márûpaqa anón-awaameqa abarokáq kéita netuqyaa-tááqá ítaaraune. Áánûqtunopake abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá aqtoráq-tái-yátááqá abapaké kaayaqá matokáama minnáma Áánûqtuni áyamma matokááe. ² ániibo mórama únókáá-qtátááqá kaapókáráq iragáráq awígíyôq uráiyé. non áwabaq ááiqa umá uyátáaraa-kayukama máqeruaae. yeráwáq abááq-wakomma wení amakókáq nunamummá íta wenáwíkon náápaamma yemá ímataapoata ááiqa umá uyátáarae. iyáápi naríq-naraaq-yataaqa Áánûqtu yímimma matokááe. ³ tipi-típi-araakoni imá Áánûqtuni mayái-náqá Mótetini igáráqá tirááe. min-ígóní aamá mirá-uraiye:

“uyátárai-Aanuqtuo, máqten-akoqnaama ennáe.
anó-qtataaqa emá ónnayaba ketáámá taáqa kéitaunatae.
enáaimma áraikaraq íráqôniq umá kéyainaiye.
máqte-kamaanima yabíkáana-wai máane.

⁴ náawaq enáaqa íma ikatíníyô?
náawaq kanaaráq enáwíqa íma múte yauwíníyô?
emá enamáa aokaq-náqóne.

máqten-anna-wayukama éta enaúbáq nunamummá tínoe.
arupú-yataakaraq kateko-yátáákáráq emá ónnayaba abarokáq páaq uráiyé.
maa-qtátááqtábá náawaq enáwíqa íma múte yauwíníyô?”

téta imá tirááe. ⁵ ánatagitaq kemá aónáúnana Áánûqtuni márûpaq tabaráábe-nakon arunóbáqá Áánûqtunopakaraq íguraiye. ⁶ miráitana Áánûqtunopake abapaké kaayaq-tái-yátáákáráq marabí páaq íní-qtataaqa yeráwáqá taaberáábe-naupake yáubaraae. waayá-káqtómá itokéta áwáarara kai-qtátááqá yímúranna urááe. ⁷ kaayaqté-kaayaqtema maéwae kéo-kama yeráwáqti aúkáapikemma mórama abapaké kaayaq-táápéqá arunóbáqá matúq-matuq umá mái-Aanuqtuni áyamma ógiqma wáena abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá yímikaiye. ⁸ Áánûqtuni akoqnáágaraq wení tágama-yataakaraq

mi-náúpáqá úmûkaa umá ógikaiye. mirá kéiqtaba aokaq-náúpáqá móra-nakoma íma kanaarác uyáberanimanibo paá máráyana Áánûqtuni abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá yeráwáqtí abapaké kaayaq-áqtórác-tái-yátááqá mamá ánatatukaae.

16

Áánûqtuni áyamma abapaké kaayaq-táápépi

¹ kemá Yóáane ítaraunana aokaq-náúpáké anókaq ááyama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkammá yááyama tiráiyé: “maami-táápéqá Áánûqtuni áyamma ógikaimma mamá marabí aqtítuwaiyana kumíno.” téna tiráiyé. ² ániibo áqñábaq-kaqto-nakoma iréna Áánûqtuni áyamma ógikaiq-taapeqa mamá marabí aqtítuwaitana kukáiyé. abááq-wákóni amakókácq nunamummá tiráa-kayukama abááq-wákóni awaaméq-áúbámá matáa-kayukagaraq yineqá yikaraq anónaomma pááq uráiyé.

³ anaaékaqa kaayaq-káqtó-nákómá iréna wení táápeqa únópi aqtítuwaitana únókómmá waéqma pukái-nakoni naaegóráá itana únópi-kámá máqtépaq pukááe.

⁴ anaaékaqa kaumomá kaqtó-nakoma iréna wení táápeqa mamá anónopikaraq poqnopikárác aqtítuwaitana mi-nókáwákómá waéqma naaemá aúkáiye. ⁵ ániibo maami-nókácq-káqtó-nákómá yabíkéna maará téna tiráiyé: “naayóbáqá máqe-urena íbêqa máanama emá aokariq kée tái-wayukama yaináánama arupú uráiyé. ⁶ maami-káyúkámá ení aokaq-wáyúkágárác ení amuné-wáyúkágárác yíkamma púyô-naaema yayaráiyé. ániibo íbêqa yeráwáqtí anónnáma yímikáiyé. yeráwáqá naaemá yaqnéta minná yeráwáqtí tái-mayane.” téna tiráiyé. ⁷ ániibo kemá Yóáane ítaraunana Áánûqtukaq amí-yátááqá ámê-taerérake anókaq ááyama tiráiyé: “owé. uyátárain-Aanuqtuo, máqten-akoqnaama ennáe. enáaimma áraikaraq íráqôníq umá káyaináiyé.” téna tiráiyé.

⁸ ániibo kaayaqte-kaayaqte-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá aabaúbí aqtítuwaitana Áánûqtuma aabaúgómmá paá yúwáitana waayúkama irá kamá káutaiye. ⁹ ániibo maamin-ábáúgóni kokokómá irá kamá káuti-kayukama yeráwáqá Áánûqtuni áwíqtaba akáyáán-áímmá tirááe. maami-tái-yátááqá maa-marábí pááq immá Áánûqtun aménáápátáá wáqe-uraimanibo yirummá íma waéqma Áánûqtuni áwíqá íma múte yaaguyakááe.

¹⁰ ániibo móra-tiyaapaq-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa mamá abááq-wákóni náápaan-abiqtatarác aqtítuwaitana wení yabikái-maruqa waayúkabaq kumayuqá aúkáiye. yíqa ôriq kéitataboata yimáábimma ukákááe. ¹¹ yeráwáqtí yúgoma yíqa éna náomma kaitata Áánûqtuni áwíqtaba akáyáán-áímmá tirááe. yeráwáqtí waátá-yataaqtaba kúmiq-yataapikaraqa yemá íma waéqma yúyánámmá ítaraae.

¹² ániibo abapaké móra-kaqto-nakoma iréna wení táápeqa maténa Yúpârêti anónopi aqtítuwaitana maami-nókómá káqnáguraitana aabaúmá utain-áyápáké anómma yabikáa-kayukama yínôqtaba aammá yokaa uráiyé. ¹³ kemá Yóáane aónáunana anó-kumurokoni abááq-wákóni kaaqaari-ámuné-nákóni

yóyaugnobake kaumomá aágoma táí-aama táoraa-kama yáubama irááe. ¹⁴ mi-káúmómá ókon-oko-kaatae. uyátárai-nakoma máqten-akoqnaagaraq wení anókanaama abarokáq kéitata kéqo-keq-awaameqa mi-káúmómá taròq kéoe. máqtemarabaq wéyáwé umá anómma yabikáa-kayukama yorupamá yiketa Áánùqtuma mütùq-akoqnaama wái-nakoni kanaararaq ááíqa páaq íniye.

¹⁵ itáaro. kemá móra moyá-nákóráa umá keráwáqtòpaq yayamá yénúne. móra-nakoma kawáá umá unáákáqtóma aneqá umátorena íma awapáá uréire ína-nakoma agaé íma éna amuqá marániye.

¹⁶ aágoma táoraa-aama máqtemma yabikáa-kayukama yíwíqma áíkuyikaitata min-áyápáq Íbaru-aipimma Áámágéroni mirá téta tirááe.

¹⁷ mikáké abapaké kaayaq-káqtó-nákómá irena wení táápeqa mamá uwáábaq aqtítuwaitana aokaq-náúpákemá anókaq ááyama maará téna tiráíye: “kánataíye.” téna tiráíye. ¹⁸ miráitana wíyôn-aama téna aabayúma kéyoraitana anómma márú yuráíye. mi-márúmá yuráimma naayóbáqá ma-márábímmá márúma yéwainikaq íma uráibo anó-maruqa yuráíye. ¹⁹ maamin-ánó-márúqá kaumóbi yáíkaaq umá abákaitana máqten-ayapaq waayúkati anó-maruqa yawítiraiye. miráitana uyátárai-nakoma Pébíròniq anó-maruqtaba aákaq itana mi-káyúkámá wení akoqnáa-ayamma mataáe. ²⁰ ániibo máqte-maruqa únómmá yáutugitana máqten-anugaraq aúyoreqena uráíye. ²¹ miráitana kaáqa anómma máagaruraa-kaaqa Áánùqtuni márúpake kukéna waayúkamma kuma yíkakaiye. min-áqtóraraq-tái-yátááqá òriq kéumayikaitapoata Áánùqtuqtaba akáyáán-áímmá tirááe.

17

aakaq-ínikómá táí-meyamma matáíye.

¹ mórama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkábíké wení abapaké kaayaq-táápéqá maména kéyena maará téna timá tímikaiye: “iyo. aakaq-ínikómá anó-nokoni ámúraaq máena wení táí-meyamma mayánimma aráátenune. ² marabíké anómma yabikáa-kayukama maami-áákáq-ínikógáraq kumari-yátááriqa urááe. miráitata taígani marabí-káyúkátí yúranannama nommá naa-káyúkáráa aúyíkaraiye.” téna timá tímikaiye.

³ Áánùqtuni aágoma kemmá yamamá akoqnáa kéitana mi-káqtó-nákómá Áánùqtunopake tíwíqmena kaqmáapaq uráíye. min-áyápáqá aónáúnana mórama karogoron-ábáaq-wámmá wení ámúraaq mórama aakaq-nóínímmá máqe-uraitana min-ábáaq-wákóní aneqá Áánùqtuqtaba taíganin-akayaan-awíqa wáqe-uraae. maamin-ábáaq-wákómá abapaké kaayaq-áqnómmá wáitana tiyááka-awayaamma wáqe-uraiye. ⁴ maamin-ínikómá tokó-karogaron-unakaqtoma umátorena maamin-únákátóraraq páaqyan-oqtama òriq umá áwáarara kégaitana íraqòniq uráíye. maamin-ínikóní ayáápimma áwáarara kain-áwímmá matokáitana maamin-áwíbímmá wení kumari-kébó-yátááqá táwíq uráimma ógiqma wáqe-uraiye. ⁵ min-ínikóní áwáayakaq móra-awíqa aúpáq-ááikáraq wáqe-uraiye. Pébíròniq anó-maruqa máqtemma aakaq-nóínímmá táí-aaikoti yinóae téna wáqe-uraiye. ⁶ ániibo maamin-ínikómá Áánùqtuni aokaq-wáyúkágáraq Ítu Káríqtoqtaba pukáa-kayukagaraq yeráwáqtí naaemá naréna maamin-ínikómá nommá naan-ínikóráa uráíye.

ániibo kemá Yóóane maami-qtátááqá káoneq òriq umá iyánáaq uráune. ⁷ ániibo Áánùqtuni kaqtó-nakoma keté yi-wáígómá timá tímikaiye: “nòraq itaawáq

iyánáaq kéono? maamin-ábááq-wákómá abapaké kaayaq-áqnómmá wáitana tiyááka-awayaamma wáitana maamin-ínímá ámúraaq máitana yenákáyábá aúpáq-ááímmá timá-amenuene. ⁸ maamin-ábááq-wámmá aónaraanama naayóbáqá máqe-uraimanibo íbêqa íma máíye. miráimanibo anaaékaqa anón-aitanobake utaréna yawítima ánataniye. mi-márábí-káyúkámá yeqtí yíwíqa maa-márámá tarôq kéitana wáqe-urai-kanaabimma íma Áánûqtuma agatáina-yuma maamin-ábááq-wámmá máqe-uraimanibo íbêqa íma máebo anaaékaqa abarokáq ínata káoneta iyánáaq ôriq umá ínoe.

⁹ maamináyataba ôriq umá tágama-itai-yataaqo kákaiye. abapaké kaayaq-áqnómmá aónaraanama abapaké kaayaq-ánón-ánúrâqá maamin-íníkomá maraq máena abapaké kaayaq-ánón-ánúrâqá maamin-íníkomá maraq máena abapaké kaayaqá anómma yabíkâa-kayukae. ¹⁰ ániibo abapaké kaayaqá anómma yabíkâa-kayukabike móra-tiyaapaq ánatagoana mórama íbêqa máitana mórama anaaékaqa abarokáq umá pááqya-kanaama mániye. ¹¹ ániibo maamin-ábááq-wámmá naayóbáqá máqe-urena íbêqa íma máimma minnáma abapaké kaumo-ánómmá yabíkâa-naqa máena abapaké kaayaqá anómma yabíkâaan-annabikaraq máíye.

¹² ániibo abááq-wákóní tiyááka-awayaamma tiyááka anómma yabíkâa-kayukae. min-ánnámá yeqtí náápaamma yabíkâíqtaba íma matétamanibo anaaékaqa maamin-ábááq-nákógárâq náápaamma móra-aabaubi mayánoe. ¹³ min-ánó-káyúkámá máqtemma yeráwáqá mimórá-yúyánámmá tarôq éta yeráwáqtí akoqnáama náápaakaraq abááq-wámmá káme. ¹⁴ miráinata yeráwáqá máqtemma tipi-típi-koni áráakomma ááíqa umákaiyana tipi-típi-koni áráakoma ááíqa umá yeráwáqá uyátaniye. minná tipi-típi-araakoma máqtemma uyátárâa-kayukati uyátárâi-nakoe. máqtemma anómma yabíkâa-kayukati anómma yabíkâi-nakoe. mi-káyúkámá tipi-típi-araakote aúyâq márâa-kayukae téta itáíq-itaiq umá yáqtoraa-kayukae téta yeqtábá tirááe.” téna kaqtó-nakoma Áánûqtunopake timá tímikaiye.

¹⁵ ôq-aimma timá tímikaiye: “aakaq-ínímmá non ámúraaq maraq máitaa aónaraane. maami-nómmá waayúkae. máqte-kamaanibike ayú-wáyúkámá ókon-okon-aikaraq-kayukagaraq mááe. ¹⁶ ániibo tiyááka-awayaamma aónaraanama abááq-wákógárâq yagarotaréta aakaq-íníkomá yíyamma yíkamiyeta wení máqte-qtataaqa unáákáqtôgaraq matuwáiyana wenaúma néta wemmá iranápó agamá kautínoe. ¹⁷ maami-qtátááqá urâa-kayukama Áánûqtuma yúyánápi maráinata yemá Áánûqtuma akáina-yataaqa éta yé mamá móra-yuyanakaq maréta yeqtí akoqnáa-naapaamma abááq-wámmá amíyana mi-kánárâqá Áánûqtuma tiráin-aimma abarokáq íniye.

¹⁸ ániibo min-ínímá aónaraanama anó-marure. anómma yabíkâa-kayukama máqtemma min-ánó-márúkóní aménáápáqá mááe.” téna mi-káqtó-nákómá Áánûqtunopake timá tímikaiye.

18

Pébiróniq anó-maruqa tátq umáguraiye.

¹ miráí-qtataaqa ánatagitaq aónáúnana Áánûqtuni márûpake móra-kaqto-nakoma anó-naapaakaraq wení tágama-yataaqa máqte-marabaq kamá tágaguraiye.

² anókaq ááyama tiráíye:

“yawarápamataae. yawarápamataae.

anó-maruqa Pébíróniq wení waayúkagaraq yawarápamataae.
 íbêqa maami-márúkómá waátáma kémain-aukapaqa mamá aúkáiye.
 káqo-kaqon-aagoma numagaráq táigon-aikaraq íyíkáawata mibáq kémaae.
³ ítáaro. waayúkama máqte-marabake min-ínikóní kumari-ááíqtábá yúrananna
 urááe. ánibo anómma yabíkáa-kayukama min-ínikótêma kumari-yátááqá
 tarôq urááe.
 wenaúranannama wéyáwé kéitana minnýyaba marabí meyaníq o-káyúkámá
 oótamma netuqyaaníq umá matááe.”
 téna mi-káqtó-nákómá anókaq ááyama tiráíye. ⁴ ánibo kemá Yóáane ítaraukana
 Áánûqtuni márûpake óq-aagoma akoqnáá umá tiráíye:
 “ketí waayúkao, népaq min-ínikónôpake yá oro.
 wení kúmiq-yataakaraqo yagaroqtamá máeq oweqa wení táí-meyamma
 mayánôe.
⁵ min-ínikómá wení kúmiq-yataakoma Áánûqtuni márûpaq uyátámakitana wení
 táí-aaíqtaba Áánûqtuma aákaq uráíye.
⁶ keráwáqá umátikaina-yataaqa wemmá mórai q umákáaro.
 yagaroqtaráina-yataaqa umátikainaqa wemmá mórai q umá yagaroqtaráina-
 yataaqa umákáaro.
 wení anónnáma yagaroqtamá ógiqma weqtábá umákáaro.
⁷ ôriq umá koóna-yaona-unakaqtoma umátorena kumari-yátááqtábábóa ôriq
 umá aíqa í-yátáákáráq aru-qtátááqá áméro.
 wení aúyánápi maará téna kétiye.
 ‘kemá anómma yabíkái-inikorraa umá máune. kemá íma keqto-íniné. kemá
 tirummá íkéiye.’
 téna aúyánápi kétiye.
⁸ miráinata wení máqte-tai-meyamma kímora-taoq mayéta pui-yátáákáráq yoaa-
 yátáákáráq ayawaa-yátáákáráq mayániye.
 iranápó wemmá agamá kautíniye.
 minná uyátárai-nakoma Áánûqtuma akoqnáá máena yainániye.”
 téna Áánûqtuni márûpake tiráíye.
⁹ ánibo marabíké anómma yabíkáa-kayukama maamin-ínikógáráq kumari-
 yátááqá uráa-kayukama wemmá káinna-umumma aónanoe. umúmma káoneta
 yeráwáqá ibiqá kéyareta yaáqa yabitínoe. ¹⁰ miráitata yeráwáqá wení aíqtaba
 yaáqa kégainata nékaq yéta maará tínoe:
 “tirunô. tirunô. Pébíróniqtaba tirunô.
 akoqnáá márûqanopo paá kímora-aabaubi táí-meyamma yiráíye.”
 téta tínoe. ¹¹ miráitata waayúkama oótamma ókaraq íma meyaníq ínoporta maa-
 márabi meyaníq o-káyúkámá weqtábá yoaa yúyu ínoe. ¹² maami-máqtén-
 ótámmá áwáarara kai-qtátááqá íraqôn-oqtanabi íraqô-karunaama áwáarara
 kai-tábaráábémá tokônabi karogaromá íraqômma waayá-tábaráábégáráq
 yaímma abááq-wákóní áwayaakake tarôq uráa-qtataakaraq yaímma íraqô-tarake-
 qtataaqa tarôq urááe. ¹³ ánibo yaímma-otamma nai-wínabi yaímma ákû-kanama
 irabí agamá ákû í-yátááqá yaímma íraqô-kuyumma í-nókaráq yaímma wááéni-
 nokaraq íraqôn-aawakaraq yaímma yeráwáqti tipi-típigaraq oótiwabi yabitiana
 waéqmena wí-yátáákáráq mayai-wáyúkágáráq íma ápéqa matáa-kayukama
 taíbaq-yataaqa ókaraq móra-nakoma íma meyaníq íniye. ¹⁴ miráinata oóqta-
 mayaima máyáa-kayukama maará téta tínoe: “máqte-qtataakaq keráwáqá
 túyánámmá máráawana tíkáimma keráwáqtpake aúyokuraae. máqten-otamma

mi-qtátááqá aónánaama íráqôniq immá íbêqa yawítíguraapoq ókaraq íma aónanoe.” téta tínoe. ¹⁵ miráinata meyánîq o-káyúkámá mi-márúkáké oótamma netuqyaammá matáa-kayukama wení aítqaba yoaa númámá éta ibiqá yaráyátábá yáaqa káinata nékaq itó éta tínoe:

¹⁶ “tirunô. tirunô. anó-maruqtaba tirunô.

naayóbáqá wemá íráqô-toko-karogaron-unakaqtoma umátorena pááqyan-oqtama áwáarara kai-qtátááqnápo anéqa umá yawááq éwaine.

¹⁷ íbêqa kímora-aabaubi wení taíbaq-otamma yawítíguraiye.”

téta tínoe. miráitata anó-kayukama únópi-kááremá awétameta náo-kayukagaraq únópi-káárebí mayaimá kémayaa-kayukagaraq yaímma únópi kéo-kayukagaraq nékaq itó éta ¹⁸ Pébírôniq-marukoni úmúmma káoneta yemá anókaq ááyama tirááe: “náa-marukoqa Pébírôniq anó-marukaa umá wáiyoyo?” téta yeráwáqá tirááe. ¹⁹ miráitata yeráwáqá káitôgaraq mamá yeráwáqtí yiqnópi kébereta ibiqá ôriq umá kéyareta maará téta tirááe:

“tirunô. tirunô. anó-maruqtaba tirunô.

máqtemma únópi uréire kéi-kaaregomma aboánîq uráa-yuma anón-oqtamma maami-márúpíké mayéwaimanibo kímora-aabaubi yawaráparaae.”

téta tirááe.

²⁰ Áánûqtuni márûpaq-wayukao, Áánûqtuni aokaq-wáyúkáo, timáyíkarai-kayukao, Áánûqtuni amuné-wáyúkáo, timuqá máráaro. wení anónnáma tiwíkaiye. keráwáqtábá Áánûqtuma kéyainena táí-meyamma wenôpaq timákaraiye.

²¹ maamin-áímmá ánatagitana Áánûqtunopake akoqnáa-kaqto-nakoma mórama ummaa-óqtámá múte yaútена únópi iyaabótuwena tiráiyey:

“maamiraráa akoqnáa umá Pébírôniq anó-maruqa Áánûqtu yubáqtuwainaq ókaraq mi-márúqá íáónanoe.

²² miráinata nariq-naraaq-aimma timá itái-yátáákáráq kaapáún-aagaraq puyaq áama ókaraq mi-márúkáké íma itánoe.

máqte-mayaigon-aimma ítaraa-kayukama mibáq ókaraq íáónanoe.

aáwaqa kárain-aama ókaraq mibáqá íma itánoe.

²³ ómmá kamá aati-aatimá íma mibáq táganiye.

ókaraq aúgeniq umá ye áúkárîq íyéta íyan-aimma mibáq íma itánoe.

wení meyánîq o-káyúkámá naayóbáqá maa-márábí anó-kayukama máqe-uraae. waayúkama máqte-marabake kaaqaari-áímmá téta Pébírôni-wayukama uwaatagáán-áímmá timá yimiketa makákáae.

²⁴ maami-márúkáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkátí naaegáráq wení aokaq-wáyúkátí naaegáráq máqtemma maa-márábí yíkakaa-kayukati naaegáráq aónanoe.”

téna akoqnáa-kaqto-nakoma Áánûqtunopake tiráiyey.

19

máqtemma Áánûqtuni márûpake Áánûqtun áwîqa múte yaútaae.

¹ anaaékaqa kemá Yóáane ítarauwana Áánûqtuni márûpake anókaq ááyama netuqyaa-káyúkábiké maará téta tirááe:

“Áánûqtun áwîqa múte yaúyoro.

keqtáa yawwéqma kétiwirai-nakoe.

tágama-yataakaraq akoqnáama wennáe.

² áraikaraq arupúkaraq kényainaiye.
min-ínikómá wení kumari-yátááqnápó maa-márábí-káyúkammá mamá táíq
uráitana Áánûqtu wemmá yáíkaiye.

miráitana Áánûqtu anónnáma wení mayái-wáyúkámá yíkkaiqtaba min-
ínikómá táí-meyamma ámikaiye.”

téta tirááe. ³ ániibo yeráwáqá móragaraq tirááe:

“Áánûqtun áwíqá múte yaúyoro.

owé. matúq-matuq umá anó-marukoma ôriq umá úmûmma kéíye.”

téta tirááe. ⁴ ániibo móra-wayuka umá kaayaqté-kaayaqte anó-kayukagaraq
kaayaqté-kaayaqte maéwae kéo-kakogaraq yeráwáqá máqtemma Áánûqtuni
aúbáq yipaq agéta nunamummá tirááe. Áánûqtuma wení náápaan-abiqtataraq
máitata wekákq maará téta tirááe:

“áraitamma waíno. Áánûqtun áwíqá múte yaúyoro.”

⁵ mikáké Áánûqtuni náápaan-abiqtatarake móra-aikoma tiráíye:

“máqtemma Áánûqtuni mayái-wáyúkáo, Áánûqtun áwíqá múte yaúyoro.

máqtemma mi-káyúkámá yíwíkarraq íma yíwíqá máe-kayukagaraq keráwáre.

Áánûqtun áwíqá múte yaúyoro.”

téna tiráíye.

tipi-típiqoni áráaqa Ítuma aaraukáríq wáíye.

⁶ ániibo kemá Yóáane ítaraukana taíbaq-aikoma non-iyaa áara téta wíyôn-
aagaraq kítitata maará téta tirááe:

“Áánûqtun áwíqá múte yaúyoro.

uyátárai-nakoma ketáái Áánûqtu máqten-akoqnaagaraq áaimma átáma yabi ínena
kéíye.

⁷ ketáámá íráqô-tiyaqa maréqtaa timuqá máráanatao.

tipi-típi-araakoma Ítuma wení aaraukáríq í-yátááqá kéipoaqtaa wení tágama-
yataakaq aónaaro.

ketáámá wenánáakaa yokaa uráananataa

⁸ Áánûqtu keqtáámá áwáarara karáina-waayan-unakaqtoma umátikaniqtaae.”

téta tirááe. maamirán-únákáqtómá Áánûqtuni aokaq-wáyúkámá kúberewaone
yeqti kateko-yátááqá uráaqtababoata kéguberaae.

⁹ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma ketê í-wáíqómá timá tímikaiye: “maamin-
áímmá aúbama agayaa. tipi-típi-araakoni aaraukáríq-ááwáqtabá yááyaa-
kayukama yimuqá kémaraae.” téna timá tímikaiye. ¹⁰ wekákq nunamummá

tímákanaae téq kemá wanaítaupi tipaq aguráune. miráimanibo wemá timá
tímikaiye: “íma miráráá uwo. Áánûqtukaq wenamá nunamummá tiyo. egáráq

enábáqawaaraayuma Ítuqtaba itáíq-itaiq oníkáá umá kegáráq paá Áánûqtuni
mayái-náqá máune. ketáá máqtemma árain-aimma Ítuma tiráátíqtaa mayéqtaraa
mórabi kéunatae.” téna tiráíye.

maamin-áímmá Ítuma tiráátirain-aimma Áánûqtuni amuné-wáyúkámá
tiráan-aikaraq Aábike mimórámá mi-kááyáq-áímmá pááq urááye.

móra-nakoma waayán-ótígóní ámûraaq máqe-uraiye.

¹¹ kemá Yóáane aónáúnana oqtamá íyénikaa umá Áánûqtuni márûpi
aónaraune. mibáq waayán-ótímá móra-nakoma ámûraaq máqe-uraiye.

ámûraaq máí-nakoma itáíq-itaiq umá yáqtorai-nakoe árai-nakoe weqtabá tirááe.

arupúkararaq kéyainena arupú-aiiqtaba ááiqqa kéiyé. ¹² wenaúrakoma íráráá kégaitana wení aqnókáqá netuqyaa-náápáá-kámóqá wáqe-uraiye. móra-awíqa aneqá agamakáimma móra-nakoma wanáaimma kanaarqá íma kéitaiye. wenamáa wenáaimma kéitaiye. ¹³ wení unáákáqtôma naaegómá yawááq uráitata áwíqa yamá ámikaamma maará téta tirááe: “Áánûqtuni watáae.” téta tirááe. ¹⁴ Áánûqtuni márûpake ááiq-i-wayukama yeráwáqti waayán-ótígóní ámûraaq máeta yeráwáqti yineqá waayán-unákátó umátoreta min-nákóní anaáe-waqméta urááe. ¹⁵ áqnáabaq yeráwáqti anómma wi-nákóní óyaupike áama ôriq umá naimmá tokóru-yakaaa-puma yayaitana minnánapo Ítuqtaba íma ítáan-araukaqa yíkaminiye. ániibo wemá akoqnáá-yatanapo aarawaamá yabíkéna wemá wenamááriq ánná-aramma yatámma anommá kaqmá yayáinana miráráá umá wení namuro-wáyúkámá yatamíniye. máqten-akoqnaama matáin-Aanuqtu wení áyámma mirá umáyikaniye. ¹⁶ ániibo maamin-nákóní árúkaq kúberai-unakaqtorakaraq móra-awíqa maará téna wáqe-uraiye: “yabíkáa-kayukati yabíkái-nakoe. uyátáráa-kayukati uyátárai-nakoe.” téna agatáiyé. ¹⁷⁻¹⁸ ániibo kemá Yóáane aónaraunana mórama Áánûqtunopake kaqtó-nakoma aaqá kaipí itó éna anókaq ááyama yanaa arabé uréire o-númámá timá yímikaiye:

“yayorupamá Áánûqtuni anón-aawakaq áíkuyoro.

anómma yabíkáa-kayukati yúgararaq ááiq-i-wayukati kawáá-wáyúkátí yúgaraq yama naaro.

akoqnáá-wayukati yúgaraq oótigoni yúgaraq oóti ámûraaq máe-kayukati yúgaraq naaro.

máqtemma yíwíkararaq-wayukama íma yíwíqa máe-wayukagaraq mayái-wáyúkámá ápéqa mayáa-kayukama ápéqa ímayaa-kayukagaraq yeqtí yúma yama naaro.”

téna anókaq ááyama timá yímikaiye.

¹⁹ miráita kemá aónaraunana min-ábááq-wákómá maa-marábí anómma yabíkáa-kayukagaraq yeqtí ááiq-i-wayukagaraq máqtemma yama áikuteta oótigoni ámûraaq máqe-urai-nakomma wení ááiq-i-wayukagaraq ááiqqa ínéta yokaa urááe.

²⁰ miráimanibo abááq-wákógáraraq kaaqaari-ámúné-nákótê anón-awaameqa abááq-wákóní aúbáq tarôq urái-nakoma ánnáma umáyíkaraiye. anón-awaameqa máqte-kayukama abááq-wákóní awaaméq-áúbámá matáa-kayukama wení amakókáq nunamummá tiráa-kayukama wé makákáiyé. yenákámá íbukaabo yúwaraikaraq nokaayúnóbáqá iyaabótukaae. mi-nókááyúmmá iragáraraq uwaa-áitókáraraq kégaiye. ²¹ miráitana anó-naqa oótigoni ámûraaq máqe-urai-nakoma tokóru-yamma wenóyaupike yayaitana minnánapo tébakaq-wayukama yíkamitata pukááe. maami-káyúkátí yúgoni amaqa máqte-numagoma nétáá-nétáá umá namá ógikaae.

20

Tááqtaama taíganin-auqa (1,000 karitimaatima) ánnáma uráiyé.

¹ kemá Yóáane aónaraunana mórama Áánûqtuni márûpake kaqtó-nakoma kukáiyé. ániibo min-nákóní ayáápimma akoqnáá ánnáma (téini) matoréna abeyúmmá íma wáin-aitanobaq kíma matokáiyé. ² miráitana naayó-kúmúrókómá áwíqa Tááqtaama min-nákómá yáqtokena akoqnáá-annarake atáá-uyakaitana taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) anó-kumurokoma miráuma máqe-uraiye. ³ ániibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma wemmá yaúma abeyúmmá íma

wáin-aitanobaq iyaabótuwena yawááq umá aráapatukaiye. miráuma Tááqtaama móragaraq kaaqaari-áímmá waayúkama íma timá yímikaiye. miráinata taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) mainata anaaékaq pááqya-kanaama ayúwáiyana uréire íniye.

⁴ ániibo kemá aónaraunana yaímma náápaan-abiqtataraq yainái-wáyúkámá Áánûqtu aúyáq yíkái-kayukama maraq máqe-uraae. miráita yaímma-wayukama Ítuqtaba Áánûqtuni watáayabagaraq tiráápoata yetiqnómá arákáawaq yeqti yirun-iyápómá aónaraune. mi-káyúkámá abááq-wákókarábi wení amakókáq nunamummá itéta wení awaaméq-áúbámá yúwáayakarabi iyáákaqa íma matáápoata pukáápike aúwaraimma mayéta Ítu Káriqtogaraq taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yabikááe. ⁵ ániibo tébakaq pukáa-kayukama íma yú waráamanibo taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yáwítata aúwaraimma matááe. mi-kánááráq áqnábariq umá pukáápike itó-i-kanaae. ⁶ mi-káyúkámá pukáápiemma áqnábariq umá itó-uraiya-kayukama yimuqá kémareta aokarîq umá mááe. anaaékaqa mórama puí-yátáákóní akoqnáama aménáápáqá íma mánomanibo Áánûqtugaraq Ítugaraq yenákátí anó-monoq-wayukama maéta yeráwáqá Ítugaraq taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) yabi ínoe.

Tááqtaama táí-meyamma matáíye.

⁷ anaaékaqa taíganin-auqa (1,000-karitimaatima) ánatainana Tááqtaama ánnáma ayútuwena ⁸ máqten-ayapaq-marabaq waayúkama áiqma yorupa ínata ááíqa yokaa ínoe. yorupa-káyúkámá anómma yabikái-naqa áwíqa Agóga wení waátá-marukoni waayúkaraa mánoe. mi-márúkón áwíqa Méíggogae. Tááqtaani ááíq-i-wayukama únókóní kegebaraa umá taíyani mánoe. ⁹ miráinata yeráwáqá máqte-marabaq araaraa kéeta Áánûqtuni waayúkati káimma Áánûqtu ákáin-ano-maruqtabagaraq yeráwáqá yáuturaae. miráimanibo Áánûqtuni márúpake iragómá kukéna maamin-ááíq-i-wáyúkámá kamá ánataraae. ¹⁰ ániibo Tááqtaama maami-káyúkámá kaaqaari-áímmá timá yímikaitana Tááqtaamma Áánûqtuma yáuma nokaayúnóbáq iragógáráq uwaa-áítógómá kéi-nokaayunobaq iyaabótukaiye. mibáq abááq-wákáráq kaaqaari-ámúné-nákáráqá mááyakaq Tááqtaama kúmitata yeráwáqá kaumotá umá wágááwabi nokáamma yíqa ôriq umá maqtúq-matuq kéinata mánoe.

anómma yainái-kánáámá abarokáq uráíye.

¹¹ kemá Yóáane aónaraunana anómma waayán-ábíqtátámá wáqe-uraiye. min-nákómá mikáq máqe-uraitana wenôpake maragáráq aabayákaráq ikatiq éta aúyoreqeta urááe. yeqtimáákaq íma wáqe-uraiye. ¹² ániibo pukáa-kayukama yíwíqa wái-kayukagaraq yíwíqa íma wái-kayukagaraq abíqtátágóní aúbáq itó-uraawaq aónaraune. káqon-auga-wannaama matúq-matuq í-áwíkaráq agátataae. mi-kánnáábí káonena pukáa-kayukama nôrawabi uráa-qtataakomma yeráwáqá yainániye. aúba-wannaama áqa agátataae. ¹³ máqtemma únópi pukáamma únókómá yeráwáqá yauwéqma yukáíye. áítanobaqa pukuráa-kayukama yeráwákáráq yauwéqma yiréta máqtemma nôrawabi uráa-qtataaqtaba yáíkaiye. ¹⁴ miráitana áítayamma yéta puí-yátáákáráq yáuma nokaayúnóbáqá iramá uwaa-áítógáráq kékainobaq iyaabótukaiye. minnáma anaaékaq yauwéqma kaayaq táoríq umá pukáa-kanaae. ¹⁵ ániibo aamá yainái-nakoma matúq-matuq umá mái-wannaabimma aónaimma móra-waigoni áwíqa íma wáqe-uraitana wemmá yáuma nokaayúnóbáq irá kégainobaq iyaabótukaiye.

21

aúge-maragaraq wíyôkaraq

1 kemá Yóáane aónaraunama aúge-maragaraq wíyôkaraq wáqe-uraiye. áqnáabaq-maragaraq aabayákáráq yáwitana únómá ókaraq íma wáqe-uraiye. 2 miráita aokaq-márúqá aónaraunama mi-márúkóni áwíqa aúge-Yerutaare wáqe-uraiye. Áánûqtuni márûpake kukéna aaragómá waamá mayánéna inikáá umá wenaneqá matawékaraq kétagaiye. 3 ánibo ítaraunana náápaan-abiqtatarake móra-aimma maará téna anókaq ááyama tiráiyé: “aónaaro. íbêqa Áánûqtuni amááqa waayúkabi wáiyé. wemá yeté mániye. yeráwáqá wení aarawaamá maíyana Áánûqtuma wenamáárlíq yeráwáqtí aúkápimma mániye. 4 miráinata Áánûqtuma wenamáárlíq yeráwáqtí máqte-yiqnuma mamá kokoq umáyikaneta naayó-qtátááq yáurapoata ókaraq ípuyeta ókaraq yoaa núnu íeta ókaraq ibiqá íma yaréta ókaraq yú-yíqa íma íniye.” téna min-áikómá tiráiyé.

5 ánibo anó-naapaan-abiqtataraq mái-nakoma maará téna tiráiyé: “aónaaro. máqte-qtataaqa aúgemma tarôq kéune.” téna ókaraq tiráiyé: “maamin-áímmá wannaabí agayao. máqte-kayukama maamin-áímmá mayáiyana akoqnáá umáyikaniye. árain-aimiye.” téna tiráiyé. 6 ánibo wemá óqa maará téna tímá tímikaiye: “maami-qtátááq abarokáq umá kánataiyé. máqte-qtataaqtaba kemá kenamáárlíq áqnáabariq éq aqtórakáráq máune. náawanabi nonáá ákáinama watúq-watuq umá wái-poqnopike paá aménúne. 7 ánibo móra-nakoma ááíqa umá uyátainikaa umá ketáama waráinna-nakoma maami-qtátááqá wemá mayániye. kemá wení Áánûqtu máenana wemá ketáanima mániye. 8 ánibo yaimma-wayukama náayuwabi yáaqa kéikateta itáíq-itaiq umá íyáqtoraa-kayukama táí-aaimma tarôq íya-kayukagaraq yíkamma utái-wáyúkagáráq kumari-yátáákáráq íya-kayukagaraq iraaq-wáyúkagáráq awéqa íya-kayukagaraq kaaqaari-áímmá tiráiya-kayukagaraq máqtemma yeráwáqá nokaayunóbáqá mánoe. iramá uwaaq-áitógáráq kégai-nobaq mánoe. minnáma anaaékaq-pui-yataare.

aúge-Yerutaare.

9 ánibo mórama abapaké kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake wení táápepimma waayúkama mamá táíq í-yátáákáráq kaayaqté-kaayaqte-yataaqa anaaékaq mamá abarokáq ínena miráitana ketôpaq Yóáaneqá írena maará téna tímá tímikaiye: “íyo. típi-típi-araakoni aúgen-inimma mayáanikaa umá wení waayúkama yiwiráimma aráátenune.” téna tímá tímikaiye. 10 ánibo ketaágoma kemmá mamá akoqnáá kéitana ayáqtááq-anubaq tiwíqmena aúgemma aokaq-márúqá áwíqa Yérútáárebaq Áánûqtuni márûpake kúmimma tiráátiraiye. 11 maamin-áúgé-márúpímmá Áánûqtuni tágama-yataakoma íráqôn-oqtakoma áwáarara kainikáá umá tágariye. 12 ánibo maami-márúqá anómma ayáqtáá-kuruma wáitana mi-kúrúgómá títaupake kaayaq-óqtámá wáqe-uraiye. miráitana títaupake kaayaq-káqtó-wáyúkámá Áánûqtunopake móra-mora umá máqten-oqtaraqa máqe-uraawana títaupake kaayaq-ítirááéó-ánná-wáyúkátí yíwíqa móra-mora umá máqten-oqtaraqa wáqe-uraiye. 13 maami-márúkóni kururáqá aabaúmá utain-áúkápáq kaumo-óqtámá wáitana aabaúmá kubéráipaqa kaumo-óqtámá wáitana téba-teba-aukapaqa miráuma kaumo-óqtámá wáqe-uraiye. 14 ánibo maami-márúkómá títaupake kaayaqá anón-oqta-karaaqa aménáápqá wáitana min-óqtákáqá móra-mora umá títaupake kayaaqá típi-típi-araakoni tímáyíkaraa-kayukati yíwíqa wáqe-uraiye.

15 ániibo mi-káqtó-nákómá aamá kétima-timena ayáápimma maami-ánó-márúqá oqtagáráq kurugáráq maqmá aónanimma áwáarara kai-tátámá matoréna máqe-uráiyé. 16 maami-márúqá máqten-aukapaqa mórai q umá yáumatamma wáqe-uráiyé. Áánúqtuni kaqtó-nakoma maami-márúqá maqmá aónaraimma ayáqtááqa nékaq anó-maruqa (2,415 km) wáqe-uráiyé. kokupaqá mórai q umá (2,415 km) wáqe-uráiyé. 17 ániibo maami-kúrúma yanaammô utáimma wayúkama miráoniq umá maqmá aónaraimma ayáqtááqa (144 m) wáqe-uráiyé. 18 maami-márúkóni kurumá íráqôn-oqtakake tarôq uréna kuru aúkáapimma mi-márúqá áwáarara kégaitana nokóráá uráiyé. 19 miráitana maami-kúrúgóni aménáápáqá títaupake kaayaq-íráqón-óqtákáq anón-oqtan-awíqa pááqyan-oqtama áwáarara kégai-qtataaqa aráápamakaiye. áqnáabaq-oqta-karaaqa mara-áyán-óqtámmá wáqe-uráiyé. mamá mikáq-óqtá-karááqá tokón-oqtama wáqe-uráiyé. anaaékaqa awígioq naráin-oqtakaraq yaaénagaraq 20 abutákáráq kawaan-áigáráq eqábugaraq tubú áyáuraakaraq waayákáráq karogarokáráq kaqma-wáyúkákáráq múma aqtoráqá írêq-oqta-karaaqa ikuron arakáá uráiyé. 21 máqtemma títaupake kayaaq-óqtáráqá wayámmá anó-puyakaakake tarôq uréna mi-márúkóni anón-amma áwáarara kégaitana aónama yútníkkaa umá umákaiye. 22 ániibo kemá Yóáane aónaraunama anó-monoq-namma mi-márúkáqá íma wáqe-uráiyé. ímiye. Áánúqtuma máqten-akoqnaagaraq tipi-típi-araakoma Ítute yenamáa yenákámá anó-monoq-nakaa umá máqe-uraaye. 23 Áánúqtuni tágama-yataakoma mi-márúkáqá aakáá kamá tágékaitana tipi-típi-araakoma mi-márúkóni ókáá kéiyé. aati-aatimá tágaikai q kéipoana aabaúkáráq wíyókaraqtaba íiyé. 24 miráinata waayúkama máqte-marabake mi-tágámá-yátááqá aónéta yetáaimma yabi ínoe. marabíké anómma yabíkáa-kayukama yeráwáqti kateko-yátááqá akoqnáa-yataakaraq méta mi-márúkáqá uyáberanoe. 25 mi-márúkáqá wágáama oqtamá íma umá áuyaranoe. ániibo aati-aatimá mibáq kumayuqá íma aurániye. 26 miráinata máqte-kamaanima yeráwáqti tágama-yataaqa yaagumá-yataakaraq ma méta mi-márúkáq uyáberanoe. 27 ániibo máqtemma íma arutáinna-yataakaraq naayó-máníknónpake-qtataakaraq mi-márúkáq ma méta íma kanaarúq uyáberanoe. waayúkama kaaqaari-áímmá téta Áánúqtun-aama íkéwaraa-kayukama íma kanaarúq uyáberanoenibio mi-káyúkámá tipi-típi-araakoni aúba-wannaabi matúq-matuq í-yíwíkáráq yetíwíqa agamakáina-wayukama kanaarúq mi-márúpáqá uyáberanoe.

22

matúq-matuq umá mái-yagaraq matúq-matuq umá mái-nomma

1-2 kemá Yóáane kaqtó-nakoma Áánúqtunopake mórama anó-nomma matúq-matuq umá mái-nomma tiráátiraiye. maami-nókómá yóíqa aónai-yataaqa kaapókáá uráiyé. Áánúqtuyaa tipi-típi-araakoni náápaan-abiqtatarake maami-nókómá kukéna mi-márúkóni anón-akoni aúkáapimma kukáiyé. mi-márúkóni anón-akoni aúkáapimma téba-teba-aukapaqa matúq-matuq umá mái-yama wáena máqte-karitimaatigoni móra-mora-wiyokaqa arammá kéiyaiye. ániibo mi-tágóni ánaqoma aarawaamá mamá yeráwáqá íráqóniq uráiyé. 3 mi-márúkáqá mórama Áánúqtuma íma ákáina-yataaqa íma wániye.

mi-márúkón aúkáapimma Áánúqtuyaa tipi-típi-araakoni náápaan-abiqtatama wániye. Áánúqtuni mayái-wáyúkámá wekáq nunamummá tínoe. 4 Áánúqtun óipi yeráwáqá aónanoe. ániibo wenáwíqa yeráwáqti yúwáayakaq agamarániye.

⁵ kumayuqá íma auráinana ókáraraq aaqá kaiyábágáráqtábá mibáq íma íyé. ímiye. uyátárai-nakoma Áánûqtuma wení tágama-yataakoma yeqtôpaq tágayikainata yeráwáqá wetê matúq-matuq umá yabi ínoe.

Ítuma yauwéqma kumíniye.

⁶ ánibo Áánûqtuni kaqtó-nakoma timá tímikaiye: “áre. maan-áímmá waayúkama mayétama umáyikaniye. árain-aine. uyátárai-nakoma Áánûqtu wenaágoma wení amuné-wáyúkámá keyimitata watáama tirááe. móra kaqtó-nakoma wenôpake timá káitana máqte-qtataaqa pááqya-kanaabi abarokáq ínîqtaba wení mayái-wáyúkámá yiráátiraiye.” téna timá tímikaiye.

⁷ ánibo Ítuma téna tiráiyé: “aónaaro. kemá pááqya-kanaabi keráwáqtôpaq yayamá yénúne. ánibo yeráwáqá náayuwabi maami-kánnáábí wáin-amune-aimma mayétama mi-káyúkámá yimuqá kémaraae.” téna Ítuma tiráiyé.

⁸ Yóáane kemá marái-qtataaqa itéq aónaraune. ánatatuweqa maami-qtátááqá tiráátirai-kaqto-nakoni aítaupi tipaq atéq nunamummá wekák áaimma átáma tetéáe túnnamanibo ⁹ wemá timá tímikaiye: “emá íma mirá uwo. kemá etégaraq amuné-wáyúkágáraraq enábâqawaaraa-kayukagaraq maami-kánnáábí wáin-aimma kéwaraa-kayukagaraq paá mayái-náqúne. Áánûqtuma wenamá wekák nunamummá tiyo.” téna

¹⁰ ánibo ókaraq timá tímikaiye: “Áánûqtuni amuné-áímmá maami-kánnáábí wáimma íma mamá áuyoytuwaa. ímibo abarokáq ínî-kanaama waaqókáríq kéiyé. ¹¹ náayuwabi táí-yaaimma tárôq kéiya-yuma móragaraq paá tarôq oro. náayuwabi kumari-yááímmá tarôq kéiya-yuma móragaraq paá tarôq oro. ánibo náayuwabi íráqô-qtataariq kéiya-yuma móragaraq paá íráqô-qtataariq oro. náayuwabi aokaq kéiya-yuma móragaraq paá aokaq oro.

¹² Ítuma téna tiráiyé: “aónaaro. kemá pááqya-kanaabi kumónúne. kemá máqte-kayukati meyámmá maméq kumónúne. ánibo kemá yauwéqma máqte-kayukama móra-mora umá nôrawabi uráan-awaataqa yiménúne. ¹³ kemá máqte-qtataaqtabama áqnáabakaraq írêkaraq kemá máqte-qtataaqtabama áaikaraq aqtógáraraq kemá máune.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁴ aarawaamá yeráwáqtí kúmiq-yataaqa paábaq matawáiya-kayukama unáákáqtôma tete okáá umá yimuqá kémaraae. yeráwáqá kanaararaq matúq-matuq umá máí-yagoni arammá kéneta yeráwáqá kanaararaq maami-márúkoní oqtaráq uyáberanoe. ¹⁵ miráimanibo kebo-yátááríq o-káyúkámá uwaatagáá-káyúkágáraraq kumari-yátááríq o-káyúkágáraraq waayúkama yíkamma pukáiya-kayukagaraq maníkókák nunamummá tiráiya-kayukagaraq kaaqaari-áíqtábá yimuqá kémaraa-kayukagaraq kaaqaari-áímmá te-káyúkágáraraq máápaq mánoe.

¹⁶ Ítuma mirá téna tiráiyé: “kéma Ítuma ketí kaqtó-nakomma tímakaunana maamin-áímmá maména keráwáqtôpaq kukéna itáiq-itaiq í-wáyúkámá mórabi áíkutaawana kétima-timiye. kemá Tébitin-annabiken-anure. Tébitin-annabiken áráakogaraq kemá máune. miráuma nokáápaq-wiyooqa kamá kétaqane.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁷ ánibo Áánûqtuni Aokaq-Áágógáraraq tipi-típi-araakoma Ítuni waayúkagaraq aaramá mayáanikkaa umá yiwíkai-kayukama “yero” téta náayuwabi maamin-áímmá itaraa-kayukagaraq “yero” téta tero.

owé. móra-nakoma nonáá ákáinana yínaqa matúq-matuq-nomma paá aménúne.

¹⁸ Áánûqtuni amuné-áímmá maami-kánnáábí ítaraa-kayukama kemá Yóáane kékén-áímmá máqtemma kétima-yimune. móra-waigoma maamin-áikóní ámûraaq óq-aimma ténama mi-tái-méyámmá maami-kánnáábí tirái-meyamma min-nákómá mayániye. ¹⁹ ánibo móra-nakoma maami-kánnáábíké móra-aimma mamá paábaq yuwáinna-nakoma Áánûqtu téna “maami-kánnáábí tirái-maruqa íma mayéna matúq-matuq umá mái-yagoni arammá íma nániye.” téna Áánûqtu tiráiyé.

²⁰ maamin-nákómá téna “maamirái-qtataaqa áraine.” téna wemá tiráiyé: “owé. kemá pááqya-kanaabi kumónúne.” téna tiráiyé.

Yóáane téna “waíno. uyátaráana-nako, iyo.” téna tiráiyé.

²¹ uyátárai-nakoma Ítuni Íráqô-qtataaqa máqte-kayukate waíno. áre. miráuma waíno.